

UNIVERSITATEA „AL. I. CUZA“-IASI ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT-FREIBURG

**MONUMENTA
LINGVAE
DACOROMANORUM**

BIBLIA 1688
PARS V
DEUTERONOMIUM

**EDITURA UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA“
IASI, 1997**

VOLUM ÎNTOCMIT DE :

ALEXANDRU ANDRIESCU

VASILE ARVINTE

IOAN CAPROȘU

EUGENIA DIMA

ELSA LÜDER

PAUL MIRON

PETRU ZUGUN

**ÎNGRIJIREA EDITORIALĂ A VOLUMULUI
VASILE ARVINTE și IOAN CAPROȘU**

BIBLIA

**DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ȘI NOAUĂ**

A DOA LÊGE

STUDIUL LINGVISTIC

ASUPRA CĂRȚII A CINCEA (A DOUA LEGE) DIN BIBLIA DE LA BUCUREȘTI (1688), ÎN COMPARAȚIE CU MS. 45 ȘI CU MS. 4389

DE
VASILE ARVINTE

INTRODUCERE

Cea de a cincea carte din *Pentateuh*, intitulată în grecește *Δευτερονόμιον* (= A doua lege), iar în latinește *Deuteronomium* (de aici abrevierea Dt.), a fost tradusă integral, pentru prima dată, în românește în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în textele menționate în titlu și anume, în ms. 45, din grecește, de către Nicolae Milescu, și în ms. 4389, din slavonește, de către episcopul Daniil Panoneanul. Textul tipărit din *Biblia* de la București (BB) are la bază varianta tradusă de Milescu, modificată, sub unele aspecte ale normei limbii literare, de către diortositorii bucureșteni, frații Șerban și Radu Greceanu, și, parțial, de tipograful moldoveni de sub ascultarea episcopului de Huși, Mitrofan, care a condus lucrul tipografic, fiind, cum spune chiar el: „A tot meșterșugul tipografiei și îndreptării cuvintelor rumânești ostenitoriu“.

Ca și în cazul volumelor I-IV ale ediției filologice a *Bibliei* lui Șerban Cantacuzino¹, studiul de față² are ca scop cercetarea normelor limbii române literare în epoca menționată. Modul de prezentare, de analizare și de explicare a fenomenelor lingvistice caracteristice a fost expus și ilustrat cu numeroase exemple în studiile precedente. Nu vor fi reluate chestiunile abordate în paginile acestora, dar vor fi făcute trimiteri dese la fenomenele asemănătoare din toate cele patru studii.

¹ Vol. I, *Facerea*, cu abrevierea ST. L. FAC.; vol. al II-lea, *Ieșirea* (ST. L. EX); vol. al III-lea, *Preoția* (ST. L. LV); vol. al IV-lea, *Numerii* (ST. L. NM.).

² Cu abrevierea ST. L. DT.

FONETICA

1. ACCENTUL

1.1.0. Accentul dinamic, pe prima silabă, în cuvântul *ăripă* este atestat în BB și în ms. 45 (Dt. 14, 9, 10); *ăripile*, în toate cele trei texte (Dt., 32, 11), precum și numai în ms. 4389 (Dt., 33, 12). Vezi ST.L.EX., p. 1, I.1.1.0.; ST.L.LV., p. 1, I.1.1.0.

1.2.0. Accentul pe prima silabă este prezent și în cazul substantivului *vultur*, în BB și în ms. 45 (Dt. 28, 49); *vulturul de mare* (*ibid.*); accentul pe a doua silabă se întâlnește în ms. 4389: *vultúru* (Dt. 14, 12; 32, 11); *vulturu* de mare (Dt., 14, 12); *vultúri* (Dt., 28, 49). Vezi ST.L.LV., p. 1, I.1.2.0.

1.3.0. Accentul, oarecum neobișnuit, notat, din cuvântul *aúzutul* se datorește derivării cu sufixul *-ot* (*-ut*) a acestui termen (vezi mai jos, p. 32, III.1.16.0.).

1.4.0. În substantivul *amiázăzi* 'sud' apar uneori două accente: unul principal, pe *-ă-*, și altul secundar, pe *-i-*; în ms. 45, *amiádzădzi*, și în ms. 4389, *amiiázăzi* (Dt., 33, 23); în BB, însă, este notat numai accentul principal: *amiázăzi* (*ibid.*).

1.5.0. Pronumele și adjectivul demonstrativ, gen.-dat. sg., fem., este accentuat fie pe penultima silabă, *aceștiia*, în BB: „Făgăduinții aceștiia“ (Dt., 29, 9), fie pe antepenultima, *acéștiia*, în ms. 45 și în ms. 4389 (*ibid.*).

1.6.0. Substantivul *miriște* poartă accentul pe al doilea *-i-*, în ms. 4389 (Dt., 24, 19). La fel este accentuat acest cuvânt și în *Îndreptarea legii* (vezi H. Tikin, DRG², s.v.).

2. VOCALISMUL

2.1.0. Vocala *ă* neaccentuată din verbul *a zăbăvi*, prez. ind. *zăbăvesc* (< vsl. *za-baviti*; cf. și subst. *zăbăvă* < vsl. *zabava*), este înlocuită prin vocala *o*, în silaba a doua de la începutul cuvântului, printr-un fenomen fie de disimilație, fie de labializare prin *b* precedent, în BB: „*Veși zăbovi*” (Dt., 4, 25; în ms. 45: „*Zăbăvi*”; în ms. 4 389: „*Veș trăi mult*”); în ms. 4 389: „*Va zăbovi*” (Dt., 7, 10; în BB și în ms. 45: „*Zăbăvi*”). Varianta cu *-o-*, devenită astăzi literară, apare și în textele din volumele I–IV, menționate în nota 1. În epocă, ea reprezenta o inovație, care, ulterior, a fost acceptată în normă.

2.1.1. Un fenomen întrucâtva asemănător cu cel din paragraful precedent este reprezentat de modificarea succesiunii sonore *ă – ă*, neaccentuate, în succesiunea *o – o*, în ms. 45: „*Nu să slobonogescă inima voastră!*” (Dt., 17, 8; în BB: „*Nu să slăbească*”; în ms. 4 389: „*Să nu slăbească*”; în ms. 45: „*Căce au vădzut pre ei slobonidziți... și lipsiți... și părăsiți*” (Dt., 32, 36; silaba *-ni-*, din *slobonidziți*, este, în manuscris, suprascrisă; probabil că este o eroare a lui Dumitru din Cîmpulung, care, în transcrierea textului lui Nicolae Milescu, în loc de *slobonogiți* a scris forma menționată; în BB: „*Slobănoğiți*”; în ms. 4 389: „*Că sănt slabi și... slăbănoği*”). Varianta fonetică *slobonogi* mai este atestată în BB, în cartea *Isaia*, 13, 7: „*Toată mîna se va slobonogi*”. Etimonul ar putea fi sîrb. *slabanogŭ* 'schwachfüßig', sau un derivat de la *slab* + sufixul *-ănog* (H. Tiktin, *DRG*², s.v.; G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 215).

2.1.2. Vocala *ă* neaccentuată este substituită prin *o* în adj. *învoierat*, *-ă* (part. vb. **a. învăieră* < *vaier*), în ms. 45: „*Inimă învoierată*” (Dt., 28, 65; în BB: „*Inimă măhnită*”; în ms. 4 389: „*Inimă aprinsă*”).

2.2.0. Vocala *e* accentuată + *n* + cons. nu s-a închis la *i* + *n* + cons. în exemple ca: „*Amente*”, din BB: „*Ia-te amente pre tine*” (Dt., 11, 15; în ms. 45: „*Ia-te aminte*”); „*Simenții*” (Dt., 1, 8; în ms. 45: „*Seminției*”; la fel în ms. 4 389); „*Ventrele*” (Dt., 18, 3; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Vintrele*”). Vezi ST.L.FAC., p. 52, I.2.6.0.; ST.L.EX., p. 4, I.2.5.0.; ST.L.LV., p. 3, I.2.3.0.; ST.L.NM., p. 3, I.2.3.0.

2.2.1. Vocala *e* neaccentuată, în poziție nazală + cons. apare netransformată în *i*: „*Înfierbenteală*”, în BB (Dt., 28, 22; în ms. 45: „*Fierbînteală*”; în ms. 4 389: „*Arsură*”, iar pe margine: „*Păliciune*”); „*Simenție*”, în BB: „*Pănd la a zêce simenție*”; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Seminție*”); „*Semenției*”, în BB (Dt., 28, 59; 34,4; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*-in-*”); „*Semenția*”, în BB (Dt., 10, 15; 29, 22); „*Semenții*”, în BB (Dt., 11, 9; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*-in-*”). Ca și în cazul prezentat în paragraful precedent, textul BB manifestă o preferință pentru varianta mai arhaică, cu *e* + nazală. Vezi ST.L.FAC.,

p. 52, I.2.6.1.; ST.L.EX., p. 4, I.2.5.1.; ST.L.LV., p. 2, I.2.3.0.

2.2.2. Vocala *e* neaccentuată din pronumele nehotărît *une*[le], urmat de *alte*, devine, prin fenomenul numit sinalefă, *ę* semivocalic, formînd diftongul ascendent *-ęă-* din cuvîntul *unealte*, cu sensul 'avere', 'bunuri'; 'moștenire', în BB: „*Va da cu sorțu fiilor lui unealtele lui*” (Dt., 21, 16, OYHEATEAE ; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Avuția sa*”). În exemplul următor, sensul este 'lucruri' ('arme'): „*Luând fieștecarele unealtele cêle de războiu ale lui*” (Dt. 1, 41; în ms. 45: „*Vasele... de război*”, iar pe margine: „*Ciniile*”, în ms. 4 389: „*Armele... de războiu*”. De la pl. *unealte*, s-a refăcut sg. *unealtă*. La pl., diftongul *-ęă-* în poziție *-e* s-a monoftongat după secolul al XVII-lea, rezultînd forma *unelte*. Vezi ST.L.FAC., p. 50, I.2.2.3.

Același fenomen de contopire a două silabe fără eliziune (sinalefă) se întîlnește atunci cînd prepoziția *de* este urmată de prepoziția *asupra*. Față de succesiunea sonoră „*De asupra*”, transcrisă $\text{AEAC}\text{E}\text{P}\text{PA}$, din ms. 45 (Dt., 28, 13), în BB întîlnim „*Deasupra*” (AEE), iar în ms. 4 389 „*Dăsupra*” (< *de + supra*).

2.2.3. Vocala *e* neaccentuată trece, uneori, la *i*: a) înainte de accent: „*Gălcivitoriu*”, în BB (Dt., 21, 18; în ms. 45: „*Gilcevitor*”); „*Judicătorilor*”, în BB (Dt., 1, 15); „*Tribui*”, în ms. 45 (Dt., 15, 8, 10; în BB: „*Trebuie*”); b) după accent: „*Facți*”, în BB (Dt., 24, 8; în ms. 45: „*Faceți*”). Vezi ST.L.FAC., p. 52–53, I.2.6.3.; ST.L.EX., p. 4, I.2.6.0. – 2.6.3.; ST.L.LV., p. 2, I.2.3.1.; ST.L.NM., p. 3, I.2.3.1.

2.3.0. Vocala *i* neaccentuată trece, uneori, la *e*: a) înainte de accent: „*Cerezile*”, în ms. 43 (Dt., 7, 13; 28, 4, 18, 51; în BB și în ms. 4 389: „*Ci-*”); „*Premejdiia*”, în BB (Dt., 28, 55; în ms. 45: „*Pri-*”); „*Premenească*”, în BB (Dt., 17, 17; în ms. 45: „*Pri-*”); „*Sprejeni*”, în BB (Dt., 33, 29; în ms. 45: „*Sprijini*” sau *sprđjini* (?), cuvînt adăugat pe margine, pentru „*Ajuta*”, din text); b) după accent: „*Inema*”, în BB (Dt., 1, 28; 6, 5, 6; 11, 13; 29, 19; 30, 1, 2, 6, 6, 6; 29, 4; uneori, această variantă apare și în ms. 45 (Dt., 1, 28); „*Inemii*”, în BB (Dt., 29, 19); „*Gadenilor*”, în BB (Dt., 28, 26); „*Margenea*”, în BB (Dt., 28, 49); „*Nemêrnecului*”, în BB (Dt., 1, 16; 10, 18, 19; „*Praznecul*”, în BB (Dt., 16, 14, 16, 16); „*Țarenii*”, în BB (Dt., 14, 22). Vezi ST.L.FAC., p. 53, I.2.8.3.; ST.L.EX., p. 4, I.2.7.1.; ST.L.LV., p. 2, I.2.4.1.; ST.L.NM., p. 3, I.2.4.0.

2.3.1. Semivocala *ĭ* din cuvîntul *cuiĭb* [< lat. *cubium (sau *culbium; cf. gr. κλωβός , ngr. κουλβί , κλουβί(ov) , vsl. *kuľivija*, în CADE, s.v.); cf. lat. *habeat* > *aibă*; *rubeus* > *roib*] apare cu un *u* sonant într-un diftong ascendent, *ĭu*: „*Cuiubul*”, în BB și în ms. 45 (Dt., 32, 11); „*Cuiub*”, în BB (Dt., 22, 6). Diftongul *ĭu* se întîlnește și în varianta „*Șoiumul*”, față de *șoim*, în BB (Dt., 14, 18; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Șoimul*”). În acest caz, *-ĭu-*, prezent și într-o atestare din anul 1467,

din Muntenia, în forma diminutivă *șuiumel* (= șoimel), ar putea proveni din etimonul maghiar *sólyom* (vezi Lajos Tamás, *EWUR*, p. 738-9). Vezi ST.L.FAC., p. 54, I.2.10.1; ST.L.EX., p. 5, I.2.13.0; ST.L.LV., p. 2, I.2.3.1.; ST.L.NM., I.2.6.1.

2.3.2. Vocala *i* neaccentuată din vb. *a dezlipi* este înlocuită cu vocala *u*, în ms. 4 389: „(Să) *dăzlupească*“ (Dt., 4, 9); „(Va) *dăzlupi*“ (Dt., 19, 19; 31, 6). Forma cu *-u-* este semnalată și în *Îndreptarea legii*, din 1652 [H. Tiktin, *DRG*², s.v. *a dezlipi*; aici este menționată și varianta vsl. *lupiti* (*razlupiti*), alături de vb. *a lipi*, care provine din vsl. *lěpiti*]. Avem a face cu o particularitate a normei literare promovată de episcopul Daniil Panoneanul, despre care se știe că a contribuit și la traducerea lucrării *Îndreptarea legii*.

2.4.0. Diftongul *-oă-* în poziție *-uă-*, în cuvintele bisilabice de tipul *noăuă* < *nobis, novem, novae*; *voăuă* < *vobis*, cunoaște acum un fenomen de închidere, devenind *ó*. În textele studiate, mai apar atestări ale fazei mai vechi: „*Roăoa*“ (art.) pentru *roua*, în ms. 4 389 (Dt., 33, 13); „*Roăoi*“, gen.-dat. de la subst. *roauă*, în BB (Dt., 33, 13). În ms. 45, însă, găsim *-ó-*: *Róăi* (рóаи) (*ibid.*) Vezi ST.L.FAC., p. 49, I.2.2.0; ST.L.EX., p. 2, I.2.3.0.; ST.L.NM., p. 2-3, I.2.2.0.

2.4.1. Diftongul *-oă-* apare într-un cuvânt pătruns nu prea de mult timp în română, anume în forma „*Ciuboatele*“, din BB (Dt., 29, 5), pe când în ms. 45 transformarea analogică nu s-a produs: „*Ciobotele*“. Vezi mai jos, p. 34-35, IV.1.3.10.

2.4.2. Varianta fără diftong, „*Rodele*“, în loc de *roadele*, din ms. 45 (Dt., 28, 18; în BB: „*Roadele*“), poate să fie o simplă chestiune de grafie: $\text{pwaefae} = \text{roadele}$.

2.5.0. Diftongul *-oi-* este semnalat în ms. 45: „*Roidii*“ (Dt., 8, 8; în BB: „*Rodii*“; în ms. 4 389: „*Rodiilor*“). Vezi ST.L.EX., p. 4, I.2.7.3.; p. 37, IV.1.5.29.; ST.L.NM., p. 3, I.2.6.0.

2.6.0. Varianta arhaică „*Nuăr*“, pentru *nour*, este prezentă în derivatul adj. „*Noăros*“, în ms. 45 (Dt., 33, 28; în BB și în ms. 4 389: „*Noros*“). Vezi ST.L.FAC., p. 54, I.2.10.0; ST.L.EX., p. 5, I.2.11.0.

2.7.0. Vocala *o* neaccentuată se întâlnește în cuvântul „*Conoscut*“, în BB (Dt., 9, 24; 34, 10). Vezi ST.L.FAC., p. 53, I.2.9.1.; ST.L.EX., p. 5, I.2.9.0.; ST.L.NM., p. 3, I.2.6.1.

2.8.0. Vocala *u* accentuată din cuvântul *corui* este substituită prin vocala *ă*, „*Cordiul*“, în ms. 45 (Dt., 14, 14; în BB: „*Coruiul*“; în ms. 4 389: „*Uliul*“). Astăzi, forma curentă este cu *-o-*, *coroi*. Etimonul este magh. *karvaly*; *karoly*, *karuly* < tc. *quaryuj* 'Jagdfalk' (vezi Lajos Tamás, *EWUR*, p. 272). Varianta cu *-ă-* trebuie să provină din varianta cu *-o-*, în urma unui fenomen de delabializare.

2.9.0. Același fenomen de delabializare s-a petrecut și în varianta „*Răgină*“ 'mălură', 'tăciune', din ms. 4 389 (Dt., 28, 42; în BB: „*Pălitură*“; în ms. 45: „*Polegnișă*“). Etimonul latinesc al cuvântului *rugină* avea *-u-*: lat. **aerugina*. Varianta delabializată, cu *ă*, presupune o formă anterioară cu *-ó-*, pentru că *ă* provine dintr-un *-ó-* delabializat.

2.9.1. Un fenomen similar de delabializare a avut loc și în cazul succesiunilor sonore *cio-*, *ciu-*, neaccentuate, care s-au transformat în *ce-*, *ci-*, în cuvinte ca: „*Ceptiturile*“ 'statui de zei', în ms. 4 389 (Dt., 12, 3; în BB și în ms. 45: „*Cioplitele*“); adj. „*Mincinoasă*“, din expr. „*Mărturie mincinoasă*“, în ms. 4 389 (Dt., 19, 16; în ms. 45: „*Minciunoasă*“). În ultimul caz, varianta delabializată a pătruns în norma limbii literare actuale: *mincinos*, *-oasă*, deși în alte elemente ale familiei de cuvinte în discuție se menține succesiunea *-ciu-* (*minciună*, vb. *a minciuni*, *minciunea*, *-ele*, *minciunică*), care provine din lat. *-tio-*, din lat. pop. **mentionem*. Pentru alternanța dintre *că-*, pe de o parte, și *ce-*, *ci-*, pe de altă parte, în română, vezi V. Arvinte, *Contribuții semantice: „Viermii iadului cei neadormiți*“, în „*Dacoromania*“. Jahrbuch für östliche Latinität, 7, 1988, p. 291-292.

2.10.0. Un fenomen de labializare este prezent în varianta fonetică „*Ciumilitură*“, din ms. 45: *Vei fi acolă întru... ciumilitură*“ (Dt., 28, 37; cuvântul în discuție este adăugat pe margine, de aceeași mână, în locul termenului *idlc*, din text; în BB: „*Tilc*“; în ms. 4 389: „*În privirea tuturor*“). Varianta cu *ciu-* apare și la Dosoftei (1683), precum și la alți autori. Mult mai frecventă este, însă, varianta cu *ci-*. Pentru etimon, cf. vb. *a cimili* 'a da de ghicit'; 'a dezlega o ghicitoare', din *cimel-cimel!* (interj.).

2.11.0. Diftongul *iu*, neaccentuat, este prezent în „*Zidiurile*“, în BB (Dt., 28, 52; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Zidurile*“). Vezi ST.L.LV., p. 3, I.2.7.1.

2.12.0. Vocala *-u* (final) se menține în exemple cum sînt: „*Cîndu-l vei trimite pre el slobod de la tine*“, în BB (Dt., 15, 13; în ms. 45: „*Cîndu îl vei...*“); „*Oricîtu-i va trebui*“, în BB (Dt., 15, 10), „*Cumu-ș*“, în ms. 4 389 (Dt., 16, 10, 10); „*Cătu-i va lipsi*“, în ms. 4 389 (Dt., 15, 8). În urma unui fenomen de delabializare a lui *-u*, a apărut vocala *î*, care s-a alipit de pronumele conjuncte următoare: din *cumu-ș* a rezultat *cum îș(i)*; din *cîndu-ș* a rezultat *cînd îș(i)*; din *cîndu-i*, *cînd îi*; din *cumu-i*, *cum îi*. Astfel au apărut pronumele conjuncte cu *î*. Într-un exemplu din ms. 45 (menționat mai sus), stau alături două faze ale acestei prefaceri: *-u* se menține alături de *î*, din pronume: „*Cîndu îl vei trimite*“ (Dt., 15, 13). Vezi ST.L.FAC., p. 54, I.2.10.4.; ST.L.EX., p. 6, I.2.15.2.

2.13.0. Grafia dublă a vocalei *a*, fără valoare fonematică, a fost consemnată în două exemple din ms. 45: „*Pre lăngă maare*“ (Dt., 1, 7); „*Maarea*“ (Dt., 33, 23).

2.14.0. În textele studiate, slova κ , care apare în interiorul cuvintelor și în finală, are, de regulă, valoarea de i (vocală închisă, posterioară sau velară, nerotunjită). În secolul al XVII-lea, s-a constituit opoziția vocalică δ / i în româna literară (vezi și Andrei Avram, *Nazal.*, p. 27). Dintre textele în discuție, cel al *Bibliei* de la București dă dovadă de consecvență în distingerea celor două foneme: pentru δ se folosește slova τ , iar pentru i , slova κ (Vezi ST.L.FAC., p. 51, I.2.5.0.-2.5.2.; ST.L.NM., p. 1-2, I.2.1.1.). Situația din ms. 4 389 este însă diferită în ceea ce privește folosirea celor două slove, τ și κ , față de textul tipărit din BB. În ms. 4 389 apare, în poziție finală, uneori (în unele cuvinte), în locul slovei τ (= δ), slova κ : „*Tarκ*“ (Dt. 29, 28); „*Noaoκ*“ (Dt., 29, 29); „*Cătrκ*“ (Dt., 30, 2); „*Durκ*“ (Dt., 30, 2); „*Toatκ*“ (Dt., 30, 2); „*Măcarκ*“ (Dt., 30, 4). De asemenea, aceeași slovă se întâlnește și în poziție finală accentuată: „*(Se) îngroșκ*“ (Dt., 32, 15). În toate cazurile, valoarea este δ . Exemple de acest fel nu se întâlnesc în BB. În ms. 45, situația este ca în BB, cu unele deosebiri. Astfel, am semnalat mai sus, p. 3, I.2.4.0. grafia $\rho\delta\kappa\iota$, gen.-dat. sg. art. al subst. *rouă*. Foarte probabil că valoarea era δ , dar nu este exclusă nici rostirea i .

2.14.1. Slova τ , folosită, de regulă, pentru notarea vocalei velare nerotunjite, de deschidere mijlocie, δ , are, uneori, în ms. 4 389, valoarea i , în exemple ca: „*Va urı*“, scris $\text{Ea } \alpha\rho\tau$ (Dt., 24, 1, 2, 3); „*Vei urı*“, scris $\text{Eei } \alpha\rho\tau$ (Dt., 21, 14); *Au urıt*, scris $\text{Ue } \alpha\rho\tau$ (Dt., 22, 16); „*Pogorıu*“, cu $\rho\tau$, (Dt., 9, 15). Delimitarea fonemelor δ și i , prin apariția opoziției vocalice δ / i , nu se realizase în întregime în a doua jumătate a secolului al XVII-lea la nivelul limbii literare.

3. CONSONANTISMUL

3.1.0. Palatalizarea labialelor. Pentru *fiere* (< lat. *fēle), întâlnim în BB varianta palatalizată „*Hiiare*“ ($\chi\iota\acute{\alpha}\rho\epsilon$): „*Strugure de hiiare*“ (Dt. 32, 32; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Fiiare*“). Varianta palatalizată este însă prezentă și în ms. 45: „*Hiiare și amărăciune*“ (Dt., 29, 18; în BB și în ms. 4389: „*Fiiare*“). Un alt exemplu este „*Hier*“, pentru *fier*, atestat în BB: „*Cuptoriul cel de hier*“ (Dt., 4, 20; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Fier*“); în BB: „*Pietrile lui hier*“ (Dt. 8, 9; în ms. 45: „*Pietrile lui sântu hier*“; în ms. 4 389: „*Fier*“); în BB și în ms. 45: „*Laņu de hier*“ (Dt. 28, 48; în ms. 45: „*Laņuh de hier*“; în ms. 4 389: „*Jug de fier*“). Vezi ST.L.FAC., p. 54, I.3.1.0.; ST.L.EX., p. 6, I.3.1.0.; ST.L.LV., p. 3, I.3.1.0.; ST.L.NM., p. 3, I.3.1.0.

3.1.1. Consemnăm câteva exemple cu forme ale verbului *a răsfira*, în care, fenomenul palatalizării

spirantei $f + i$ a avut loc în condiții și cu rezultate speciale (vezi ST.L.FAC., p. 54-55, I.3.1.1.): „*Vor rășchira*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 31, 16, 20; în ms. 4 389: „*Vor rășipi*“); „*Va rășchira*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 30, 1); „*Au rășchirat*“, *ibid.* (Dt. 30, 3); „*Rășchirare*“, *ibid.* (Dt., 28, 25); „*Rășchirarea*“, *ibid.* (Dt., 30, 4; în ms. 4 389: „*Rășipirea*“). Vezi și ST.L.EX., p. 6, I.3.1.1.; ST.L.LV., p. 3, I.3.1.1.; ST.L.NM., p. 3, I.3.1.1.

3.2.0. Consemnăm și variantele hipercorecte (sau hiperlitalizate) ale cuvintelor *vicleșug* și *a vicleni*, din BB, în comparație cu cele etimologice, cu *hi-*: „*Va ficleni*“ (Dt., 15, 9; în ms. 45: „*Va vicleni*“); „*Au ficlenit*“ (Dt., 19, 19; în ms. 45: „*Au viclenit*“); „*Ficleșug*“ (Dt. 27, 24; în ms. 45: „*Vicleșug*“; în ms. 4 389: „*Hicleșug*“). Ultima variantă, din ms. 4 389, are *hi-*, care provine din etimon: magh., *hitlenség*, *hűtlenség* 'Treubruch', 'Untreue'; magh. *hitlen*, *hűtlen* 'ungläubig', 'treulos'. Variantele cu *vi-* sau cu *fi-* sînt hipercorecte. Varianta cu *vi-* este admisă acum în limba literară românească. Vezi ST.L.FAC., p. 55, I.3.3.0.; ST.L.EX., p. 6, I.3.2.0.; ST.L.NM., p. 3, I.3.2.0.

3.3.0. Africata sonoră ξ (η), caracteristică pentru norma variantei literare nordice, moldovenești, pînă tîrziu în secolul al XIX-lea, este frecvent atestată în textul ms. 45, datorită lui Nicolae Milescu. Cu rare excepții, această variantă a fost înlăturată din textul tipărit al *Bibliei* de la București, introducîndu-se sistematic în locul ei spiranta șuierătoare palato-alveolară sonoră ξ (η), care era singura admisă în norma literară sudică, muntenească, și care a rămas în norma limbii literare române moderne. Un exemplu: mold. *șos*, munt. *șos* < lat. *deorsum* > *diosu > *șos*. Africata ξ în română mai provine din lat. $g + \xi + \acute{o}$, $\acute{u}$ > *șo*, *șu* și din lat. $j + \acute{o}$, $\acute{u}$. Cuvintele care conțin aceste succesiuni sonore latinești au fost redacte în română prin varianta cu ξ sau cu ξ (nu intră în discuție aici cuvintele de origine latină în care africata ξ provine din lat. $g + e$, i , schimbare petrecută în epoca de formare a limbii române).

O problemă mai puțin clarificată este apariția în aria sudică a dialectului dacoromân, precum și în alte dialecte românești, a variantelor fonetice cu sunetul ξ , în loc de ξ , în elementele latine. După G. Ivănescu, *ILR*, p. 209-210, o primă fază în procesul de apariție a șuierătoarei sonore ξ se plasează chiar în epoca de formare a limbii române (cca. secolul al V-lea - al VII-lea, al VIII-lea). Acum, ξ a provenit din africata sonoră δ (*dz*), devenită z , prin pierderea elementului ocluziv: *rotunzire* > *rotunzire*; *mânzi, pl. de *mânzu (cu z < δ mai vechi) > *mânzi. S-a creat, astfel, alternanța z / ξ (*harbuz* - *harbuji* etc.). Vezi și PHILIPPIDE, O.R., II, p. 161.

A doua fază de apariție a șuierătoarei sonore *ž* se situează în epoca preliterară, cu mult înainte de secolul al XIV-lea. Intră aici cuvintele care aveau *ǰ* prin africaticizarea petrecută în epoca latinei populare târzii, în formele menționate mai sus: prima africaticizare, constând din trecerea spirantei palatale sonore *j*, urmată de *ó*, *ú*, la *ǰó*, *ǰú*, și a doua africaticizare, ilustrată de trecerea consoanei velare *g* + *ǰ* + *ó*, *ú* la *ǰ* și a consoanei dentale *d*, în aceleași condiții, la *ǰ*. Astfel, alături de *ǰoc* apare și *žoc*; alături de *ǰudec*, *žudec*. Schimbarea a avut loc și în dialectul meglendoromân: *patižuni* < *boteǰune* (vezi G. Ivănescu, *ILR*, p. 406). Nu participă la acest fenomen elementele latinești în care *ǰ* provine din lat. *g* + *e*, *i* (a treia africaticizare, care a avut loc în epoca de formare a limbii române): *ger*, *genunchi*, *ginere*, nu cunosc variante cu *že*-, *ži*- (care există, totuși, în graiul din Crișana).

Numărul elementelor lexicale în care apare fonemul *ž* a crescut în română o dată cu pătrunderea unor cuvinte din alte limbi, cuvinte în care acest fonem era prezent. Printre acestea, împrumuturile de origine veche slavă meridională au fost cele mai numeroase și mai importante pentru fixarea în limbă a respectivului fonem. Este cunoscut că limba slavă veche nu cunoștea fonemul *ǰ*. De aceea, se poate formula ipoteza că, în jumătatea de sud a teritoriului daco-român (Oltenia, Muntenia, Dobrogea, sudul Transilvaniei), substituirea fonemului *ǰ* prin *ž* a putut fi un rezultat al contactului lingvistic româno-slav, care, în regiunea menționată, a fost mai intens și de mai mare durată. Pot fi invocate în sprijinul acestei idei numărul mare de toponimice vechi slave din jumătatea de sud a teritoriului dacoromân (E. Petrovici a ilustrat cu exemple numeroase această idee), precum și unele fapte de natură lexicală și chiar morfologică (de pildă, răspîndirea în această parte a țării a vocativului feminin în *-o*, de origine slavă).

Prezența consoanei *ǰ* în română a creat dificultăți celor care scriau documentele vechi slave în țările românești, pentru că alfabetul chirilic slav nu avea un semn pentru acest fonem. De aceea, în textele slavoromâne, în locul lui *ǰ* apărea, uneori, slova *ж* (= *ž*), alteori, un *г* + *i*, sau succesiunea de semne *чж*, sau *лч*, *лж*. De pildă, numele propriu *ǰurǰa* era transcris *žurža*, iar *ǰurcă*, *žurcă* (vezi N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, p. 67, unde se dau încă multe alte exemple). Dar, încă din anul 1415 este folosit într-un document slav din Muntenia semnul special pentru *ǰ*, anume *ѣ*, preluat din scrierea sârbească și rezultat printr-o ușoară modificare a slovei *ч*, care nota africatică surdă *č*. Semnul *ѣ* apare în Moldova la anul 1454. Pînă atunci, fusese folosită aici slova *ж*, cu valoarea atât de *ǰ*, cît și de *ž* (spiranta moldovenească sonoră, care corespunde africaticii muntenești *ǰ*) (vezi G. Ivănescu, *ILR*, p. 524).

Substituirea africaticii *ǰ* prin șuierătoarea *ž* în cuvinte ca *ǰudeț* – *žudeț*; *ǰudec* – *žudec*; *ǰoc* – *žoc*; *ǰos* – *žos* etc.

nu a fost explicată de G. Ivănescu, *op. cit.*, care face însă precizarea că schimbarea este mai nouă decît prefacerea lui *z* (< *ǰ*) + *i* la *ž*, din **mânzi* > *mânzi* > *mînzi*.

Cum am mai spus, este foarte posibil ca schimbarea *ǰ* > *ž* (notat astăzi cu grafemul *j*) să se fi datorat influenței slave vechi.

Într-adevăr, în limba slavă, împrumuturile latino-romanice în care exista africatică *ǰ* conțin în locul acesteia șuierătoarea palato-alveolară sonoră *ž*. Astfel, lat. *crūcem*, transformat în zona fiulană și în dialectul venețian în **crōǰe* sau *crōǰe*, cunoaște în limbile slave varianta cu *ž*: vsl. *križŭ*, *kryžŭ* 'cruce'; rus. *kryžŭ*; ucr. *kryž*; scr. *križ*, gen. *križa*; ceh. *kříž*; polon. *krzyż* etc.; cf. și rom. *cîrjă*, de origine slavă (vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 619–620; H. Mihăescu, *La romanité dans le Sud-Est de l'Europe*, București, 1993, p. 436). Un alt exemplu este lat. *calicem* 'potir'; 'cupă'; 'pahar cu picior', care a devenit în dialectul venețian **cǎliǰe* (față de ital. *calice*), pătrunzînd, apoi, în vechea slavă bisericească cu forma *kaležŭ*, în dial. bg. din Vinga (Banat) *kalež*, în scr. *kalēž*, gen. *kalēža* (E. Berneker, *SEW*, I, p. 472; H. Mihăescu, *ibid.*). Tot astfel, lat. pop. *pāpex*, *papičem* (din lat. *pāpa* + *pontifex*), cu sensul 'papă', a devenit în dialectul venețian și în friulană *papeǰe* sau *papeze*, de unde vbg. *papežŭ*; sloven. *pāpež*; ceh. *papež*; polon. *papież* (M. Vasmer, *REW*, II, p. 311–312, admite originea cuvîntului din limba misionarilor bavarezi din Regensburg și Salzburg: vbavar. *pāpes*, ahd. *bābes*; H. Mihăescu, *op. cit.*, p. 437–438 este pentru originea din dialectul venețian sau din friulană, după P. Skok și I. Popović). Un alt element din această categorie este lat. *diaconus*, devenit în lat. pop. *ǰakanu(s)*. Acesta din urmă a pătruns în scr.: *žākān*, *žakan* 'le cleric en général'. Faptul că ocluziva velară *-c-* nu s-a transformat în *-g-*, fenomen caracteristic pentru Italia de nord, este explicat de P. Skok prin proveniența cuvîntului nu din zona ecleziastică a Aquileiei, ci din cea a bisericilor din Sirmium, Salona și Doclea (H. Mihăescu, *op. cit.*, p. 438). De asemenea, lat. **diacus*, devenit în lat. pop. **ǰaku(s)*, a intrat în scr. sub formele *đak*, *kaikavian žak*; ceh. *žak*, de unde polon. *žak* (H. Mihăescu, *op. cit.*, p. 438). Un alt cuvînt este etnonimul lat. *judaus* 'habitant de Judée'. Acesta a devenit în lat. pop. *ǰudéo* (cf. it. *giudeo* 'juif'), iar apoi, în venetă sau în dalmată, a cunoscut transformarea lui *ū* în *ü*. Din aceste zone romanice, termenul a pătruns în vsl., cunoscînd fenomenul substituiri lui *ǰ-* prin *ž-*: vsl. **žydŭ*, vbg. *žid*, cu derivatele *židovinŭ*, *židinŭ* 'judaus'; scr. *žid*, v. sîrb. *žudij*; ceh. slovac, ucr., rus. *žid*, polon. *żyd*; soraba de jos *žyd*; cf. rom. *jidov*. Lat. *judaus* a cunoscut întîi forma slavă *žudij* (vezi Fr. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien, 1886, p. 411; H. Mihăescu, *op. cit.*, p. 463).

În lumina exemplelor de mai sus, se poate face presupunerea că vorbitorii de limbă slavă de pe teritoriul românesc, când au adoptat româna ca limbă maternă, după o perioadă de bilingvism româno-slav, au substituit fonemul *ǣ*, pe care nu-l aveau în limba lor, cu fonemul *ž*. Acesta din urmă și-a consolidat poziția în sistemul fonologic românesc și datorită numeroaselor împrumuturi slave în care el cunoștea o mare occurență (cf. *jale, jar, cîrjă, jidov* etc.). Rămîne, însă, neînțeleș faptul că substituția lui *ǣ* prin *ž* nu s-a produs, totuși, în elementele de origine latină în care *ǣ* provenea din *g + e, i* latinești: *ǣer, ǣinere* (paralelă cu acest fenomen este africaticizarea lui *c + e, i*, devenit *č*). Situația amintește evoluția specifică în dialectul aromân a acestor succesiuni sonore. În acest dialect, *c + e, i* devine *č* (exemplu: *čînfi*, < lat. *cîmque), iar *g + e, i* devine *dz* (exemplu *dzeană* < lat. *genna). De aici s-ar putea deduce faptul că această serie de africaticizări, rezultată prin cea de a treia africaticizare, posedă unele trăsături deosebite, pe care nu le putem defini. Pe de altă parte, cum am mai spus, în dialectul crișan, *ǣ* a trecut la *ž* și în aceste exemple: *žană, ženunchi*.

În textele biblice de care ne ocupăm, se reflectă, în linii generale, situația din graiuri: ms. 45, de proveniență moldovenească, conține africatică *ǣ* în cea mai mare parte a exemplelor de tipul celor amintite mai sus (unele excepții provin din modificările făcute de copistul Dumitru din Cîmpulung, sub influența normei literare muntenești); *Biblia* tipărită la București nu păstrează norma moldovenească din ms. 45, ci substituie aproape sistematic pe *ǣ* prin *ž*; iar episcopul Daniil Panoneanul, în ms. 4389, respectă norma muntenească cu *ž*.

Consemnăm, în continuare, exemplele cu africatică *ǣ* din ms. 45, cartea *A doua lege*. În BB și în ms. 4389, în locul africaticii *ǣ*, apare șuierătoarea *j* (= *ž*). Dar exemplele din ultimul grup nu le mai înregistrăm, pentru că ele sînt astăzi caracteristice pentru norma limbii române literare. Exemple din ms. 45: „(A-i) *agiuta*“ (Dt., 22, 27); „(Vă) *agiutorească*“ (Dt., 32, 38); (subst.) „*Agiutori*“ (Dt., 33, 7); *Gios* (Dt., 4, 39; 5, 8); „(Vor) *giudeca*“ (Dt., 16, 18); „(Va) *giudeca*“ (Dt., 32, 36); „*Giudecași*“ (Dt., 1, 16); „*Giudecători*“ (Dt., 16, 18; 17, 9); „*Giudecătorii*“ (Dt., 29, 10; 31, 28); „*Giudecătorilor*“ (Dt., 1, 15, 16; 19, 17); „*Giudecățile*“ (Dt., 4, 1; 26, 17); „(Să) *giudeci*“ (Dt., 1, 17); „*Giudeș*“ (Dt., 1, 17; 16, 18, 18; 25, 1; 32, 4, 41); „*Giudeșul*“ (Dt., 1, 17; 17, 8, 11; 18, 3; 24, 17; 27, 19); „*Giudeșului*“ (Dt., 17, 12); „*Giudêșe*“ (Dt., 4, 5, 8, 14); „*Giudêșele*“ (Dt., 5, 1, 31; 7, 11; 8, 11; 11, 1, 31; 12, 1; 26, 16; 30, 10, 16); „*Giugul*“ (Dt., 5, 21); „*Giumătaté*“ (Dt., 3, 12, 13; 29, 8); „*Giunca*“ (Dt., 21, 4); „*Giuncă*“ (Dt., 25, 3); „*Giuncăi*“ (Dt., 21, 4, 6); „(Vei) *giunghea*“ (Dt., 12, 15, 18; 16, 2, 6); „(Să) *giunghi*“ (Dt., 16, 5); „(Am) *giurat*“ (Dt., 1, 35; 6, 10; 10, 11); „(Au) *giurat*“ (Dt., 2, 14; 6, 23; 7, 8, 12, 13; 8, 1, 18; 9, 27; 11, 9, 21; 13, 17; 28, 11; 29, 13; 30, 20; 31, 7, 20); „(Ai) *giurat*“ (Dt., 26, 15); „(Să) *giură*“ (Dt., 1, 34); „(Să) *giuri*“

(Dt., 6, 13; 10, 20); „(A) *încungiura*“ (Dt., 2, 2, 3); „(Am) *încungiurat*“ (Dt., 2, 1); „*Încungiuratu-l-au*“ (Dt., 30, 6); „*Prenpregiurul*“ (Dt., 1, 7; 3, 13, 14; 6, 14; 13, 7; 17, 14; 21, 2); „*Prenpregiururile*“ (Dt., 34, 3).

Copistul ms. 45, Dumitru din Cîmpulung, a înlocuit africatică *ǣ* prin *ž* (*j*) în exemplele următoare: „(Vor) *judeca*“ (Dt., 25, 1); „*Judecătorilor*“ (Dt., 25, 2); „*Judeșul*“ (Dt., 32, 40); „*Judêșele*“ (Dt., 4, 45); „(Au) *jurat*“ (Dt., 4, 21); „*Jugul*“ (Dt., 5, 14, 14); „(Voi) *jura*“ (Dt., 32, 40). Vezi ST.L.FAC., p. 55, I.3.4.0.; ST.L.EX., p. 6, I.3.3.0.; ST.L.LV., p. 3, I.3.2.0.; ST.L.NM., p. 3-4, I.3.3.0.

3.4.0. Fenomenul velarizării prin șuierătoare. Vezi ST.L.FAC., p. 56-58, I.3.5.0. - 3.5.17; ST.L.EX., p. 6-9, I.3.5.0. - 3.5.20; ST.L.LV., p. 3-5, I.3.3.0. - 3.3.14; ST.L.NM., p. 4, I.3.4.0. - 3.4.8. Rostirea cu timbru palatal a consoanei alveolo-palatale *e* sau *i*, din seria *še, ši, šia, šio, šiu*, în exemple care provin, în cea mai mare parte, în textele studiate, din manuscrisul 45, pe cînd rostirea dură, velară, a aceiași șuierătoare duce la apariția seriei dure *ša, šă, ši, šo, šu*, prezentă în textul BB și în cel al ms. 4389. Prima serie este caracteristică pentru norma literară nordică, moldovenească, iar cea de a doua, pentru norma literară sudică, muntenească. Aceasta era situația în secolul al XVII-lea. Mai tîrziu, norma sudică a devenit generală în româna literară modernă, care prezintă un amestec de forme velarizate și nevelarizate. Situația din graiurile populare este inversă, astăzi: cele nordice au seria *ša, šo, šu, šă, ši*, iar cele sudice *ša, šo, šu, še, ši* (în transcrierea ALR: *ša, šo, šu, še, ši*).

În cele ce urmează, vom pune față în față, în ordine alfabetică, exemplele din prima serie, cu șuierătoarele muiate, din ms. 45, cu echivalentele lor din seria dură, velară, din BB și din ms. 4389. Astfel, în timp ce în ms. 45 apare varianta „*Așea*“ (аша) (Dt., 4, 5; 5, 29; 12, 22), în BB și în ms. 4389 este prezentă forma „*Așa*“ (аша); varianta „(Să) *așaze*“, din ms. 4389 (Dt. 29, 13), a rezultat prin velarizarea lui *ǣ* din diftongul *ǣă*; tot astfel, în același text, șuierătoarea dură *șă* apare în „*Așăzămînt*“ (Dt., 28, 65); pe cînd în ms. 45 ne întîmpină variantele fonetice de tipul „(Va) *așeza*“ (Dt., 25, 5), „*Aședzat*“ (Dt., 32, 25), în BB și în ms. 4389 apar variantele cu *ș* dur: „*Așăza*“, „*Așăzat*“ (*ibid.*); în timp ce în ms. 45 există forma „*Boașele*“, cu *-șe-* (Dt., 22, 11), în BB și în ms. 4389 apare forma de pl. neart. „*Boașă*“; față de varianta „*Deșertu*“, din ms. 45 (Dt., 15, 13; 32, 49), în BB se întîlnește varianta velarizată „*Deșărt*“; același cuvînt are silaba *-șe-*, „*Deșert*“, în ms. 45 și în BB (Dt., 16, 16), dar *-șă-*, „*Deșărt*“, în ms. 4389 (*ibid.*); în BB se produce, uneori un amestec de norme; varianta fonetică cu *-șă-* este prezentă în „*Deșălare*“, în BB (Dt., 32, 24); preluarea variantei muiate cu *-șe-*, din ms. 45, în BB este ilustrată de cuvîntul „*Greșești*“ (Dt., 7, 26), pe cînd în ms. 4389

apare *-șă-*, „*Greșăști*“; substantivul „*Greșeală*“ (cu *-шә-*) este atestat în ms. 45 (Dt., 15, 9; 19, 15; 22, 26; 29, 19), pe când în BB apare varianta „*Greșală*“ (*ibid.*); forma articulară „*Greșealele*“ este prezentă în ms. 45 (Dt., 9, 18, 27), față de „*Greșalele*“, din BB (*ibid.*); în silaba finală, rostirea muiată a lui *ș* duce la apariția vocalei *-e*, în ms. 45: „*Gingășe* (Dt., 28, 56), față de „*Gingășă*“, în BB și în ms. 4 389, cu toate acestea, în derivatul cu sufixul *-ie*, „*Gingășie*“ (Dt., 28, 56), șuierătoarea *-ș-* nu s-a durificat în nici unul din cele trei texte; față de varianta cu *-șea-*, din ms. 45, „(Să) *înfricoșeazde*“ (*-шә-*), în BB și în ms. 4 389 se întâlnește „(Să) *înfricoșaze*“ (*ibid.*), iar față de „*Înfricoșezi*“, din ms. 45 (Dt., 31, 6), în BB și în ms. 4389 apare „*Înfricoșăzi*“ (*ibid.*); în ms. 4389, amestecul de forme velarizate și nevelarizate se întâlnește uneori, de pildă în construcția verbală intensivă „*Îngroșind se îngroșă*“ (Dt., 32, 15); varianta velarizată a cuvintelor „(Să) *înșale*“ (Dt., 13, 5) și „*Înșălăciune*“ (Dt., 29, 19) apare în ms. 4 389; în ms. 45 găsim „*Înșălându-te*“, cu *-șe-*, pe când BB are „*Înșălându-te*“, cu *-șă-* (Dt., 4, 19; 30, 17; în ms. 4389: „(Să) *înșălaț*“ (*ibid.*); în același text: *mișălie* (Dt., 24, 8); cuvântul *mișăl*, cu *-șă-*, apare și în ms. 45, dar textul, adăugat pe margine, de altă mână, aparține lui Necula, care scria în varianta sudică, muntenească, a limbii literare (Dt., 24, 21); pe când în ms. 45 apare varianta cu *-și-*, „*Rușinare*“ (Dt., 23, 14), în BB se întâlnește „*Rușănare*“, (cu *-шә-*); varianta cu *-și-*, contrar așteptărilor, este prezentă și în ms. 4 389, în „*Rușine*“; în poziție finală, *-ș* este atestat în BB în forma „*Rămaș*“ (Dt., 19, 20), față de „*Rămași*“, din ms. 45 (*ibid.*); în ms. 4389: „*Ș-alții*, în loc de „*Și-*“ (Dt., 19, 20); numeralul „*A șaptea*“ (cu *-шә-*) este prezent în ms. 45 (Dt., 5, 14; 16, 8), în timp ce în ms. 4 389 și în BB forma este „*A șaptea*“ (*ibid.*); verbul „*A șede*“ cunoaște în ms. 45 forme cu varianta *-șea-* (*-șe*), ca „*Șeade*“ (Dt., 1, 38); „*Șeade*“ (Dt., 2, 12; 17, 18; 21, 13); „*Șeade*“ (Dt., 2, 12; 17, 18; 21, 13); „*Șeadeam*“ (Dt., 3, 29); „*Ședându*“ (Dt., 1, 45; 2, 10; 6, 7; 11, 19); „(Ați) *ședzi*“ (Dt., 1, 46, 46), pe când în BB, și în majoritatea cazurilor din ms. 4389, silaba inițială este *șă-* sau *șă-*: „*Șade*“, „*Șadea*“, „(Să) *șază*“ (în ms. 4 389, Dt., 21, 13), „*Șadeam*“, „*Șăzind*“, „*Șăzut*“; în ms. 45 apare varianta fonetică „*Șesu*“ (Dt., 4, 43), în timp ce în ms. 4 389 acest termen este scris „*Șăs*“, iar în BB, „*Șăsu*“; de asemenea, variantei cu șuierătoarea muiată, „*Șearpe*“ (cu *-шә-*), din ms. 45, îi corespund în BB „*Șărpi*“ și în ms. 4 389 „*Șărpii*“ (Dt., 8, 15). Un ultim exemplu: în ms. 45 avem „*Ușe*“ (Dt., 15, 17); „*Ușile*“ (Dt., 22, 21; 31, 14, 14, 15, 15), pe când în BB se întâlnesc: „*Ușă*“; „*Ușăle*“; în ms. 4 389: „*Ușii*“ (gen.-dat. sg.).

3.4.1. Velarizarea prin *ž* (*j*). Vezi ST.L.FAC., p. 58–59, I.3.6.0.–3.6.7.; ST.L.EX., p. 9–10, I.3.6.0.–3.6.8.; ST.L.LV., p. 5, I.3.4.0.–3.4.4.; ST.L.NM., p. 4,

I.3.5.0. Pe când în ms. 45 apar succesiunile sonore *žea, že, ži, žio, žiu*, în BB și în ms. 4 389 sînt prezente grupurile sonore *ža, žă, ži, žo, žu*. Astfel, în ms. 45 întâlnim varianta „*Jecuit*“ (Dt., 28, 31), față de „*Jăfuit*“, din BB; în ms. 45, „*Jefuindu-te*“ (Dt., 28, 29), dar în BB „*Jăfuiu-te*“. Etimonul avea *ža-* (vezi ST.L.FAC., p. 59, I.3.6.7.; p. 66, I.3.20.0.). În mod normal, trebuia să apară numai forma cu *žă-*; apariția variantei cu *že-* în ms. 45 indică existența unei norme cu șuierătoarele muiate. La fel s-au petrecut lucrurile în cazul cuvîntului vsl. *žali*: în ms. 45 apare „*Jelii*“ (gen.-dat. sg), iar în BB, „*Jălii*“ (Dt., 34, 8) (vezi ST.L.FAC., p. 58, I.3.6.0.–3.6.1.). Varianta etimologică, cu *ji-*, apare în ms. 45: „*Jiganii*“ (Dt., 32, 24); „*Jiganiile*“ (Dt., 7, 22), pe când cea cu *ji-* se întâlnește în BB; în ms. 4 389, cu *jă-*: „*Jăgăni*“ (Dt., 4, 18); în ms. 45: „*Jidovul*“, „*Jidofcă*“ (Dt., 15, 12), dar în BB: „*Jidovul*“, „*Jidofcă*“ (*ibid.*). Grupul sonor *ji-* este prezent în „*Jirtăvnic(ul)*“, în ms. 45 (Dt., 12, 27, 27; 27, 5, 5; 33, 10), pe când *ji-* este prezent în BB (*ibid.*); „*Jirtvă*“, în ms. 45 (Dt., 27, 7), dar „*Jirtvă*“ în BB (*ibid.*) și „*Jărtvă*“ în ms. 4 389 (*ibid.*); „*Jirtvuirile*“ în ms. 45 (Dt., 12, 6), dar „*Jirtvele*“ în BB și „*Jărtvăle*“ în ms. 4 389 (*ibid.*); vb. „*Jirtvui*“ în ms. 45 (Dt. 27, 7; 39, 19), dar „*Jirtvui*“ în BB (*ibid.*); „*Jirtvuiescu*“ în ms. 45 (Dt., 18, 3), dar „*Jirtvuiescu*“ în BB (*ibid.*); „*Jirtvuit*“ în ms. 45 (Dt., 32, 17), dar „*Jirtvuit*“ în BB (*ibid.*) și „*Jărtvuiră*“ în ms. 4 389 (*ibid.*). Grupul *ji-* este prezent în „*Jitnișile*“ din BB (Dt., 28, 17), deși etimonul slav are *ži-*. Succesiunea *jă-* apare în „*Năcăjăsc*“ (Dt., 28, 55); „*Năcăjăscă*“ (Dt., 8, 16), din ms. 4 389. Verbul *a sluji* cunoaște forme cu *je-*, *ji-* și cu *jă-*, *ji-*. Primele sînt prezente în ms. 45: „*Slujești*“ (Dt., 5, 9; 7, 16; 10, 20; 28, 14), dar în BB și în ms. 4 389, „*Slujăști*“ (*ibid.*; în ms. 4 389, Dt., 28, 14: „*Slujiți*“). În toate cele trei texte apare „*Slujăscă*“ (18, 5; 29, 18; în ms. 4 389, forma mai este atestată și în 10, 8; 13, 13, 17, 12). „*Slujăște*“ este semnalat în ms. 4 389 (Dt., 17, 12). În ms. 45: „*Vitejaște-te*“ (cu *-шә-*). (Dt., 31, 6, 7, 23), iar în BB „*Vitejaște-te*“ (Dt., 31, 23); în ms. 45: „*Vrăjind vraje*“ (Dt., 18, 10), iar în BB „*Vrăjind vrăjă*“; în ms. 4 389 „*Vrăj*“ (*ibid.*); Varianta „*Vrăjitoare*“, în BB (Dt., 23, 18).

3.5.0. Velarizarea prin labiale. Vezi ST.L.FAC., p. 59–60, I.3.7.0.–3.7.3.; ST.L.EX., p. 10, I.3.7.0.–3.7.3.; ST.L.LV., p. 5, I.3.5.0.–3.5.5.; ST.L.NM., p. 4, I.3.6.0.–3.6.3.

3.5.1. Velarizarea prin labiala *p*. Semivocala *ę* din diftongul *ęă*, trecînd prin faza *ăa, a dispărut în „(Să) *lipască*“, în ms. 45 (Dt., 28, 21), dar este prezentă în „(Să) *lipească*“, din BB (*ibid.*). Cuvîntul *pripăc* 'căldură mare', din ms. 4 389 (Dt., 28, 22), are un *-ă-* provenit prin velarizarea lui *e* precedat de *p*: etimonul este bg. *pripek*. Un fenomen invers, de develarizare, prezintă forma verbală „*Încăpeștezi*“, din ms. 45 (Dt., 25, 4); etimonul este substantivul *čăpăstru* (< lat. *capistrum*).

3.5.2. Velarizarea prin labiala *b*. Este prezentă în varianta „Gălbăniariul” 'mălură', 'rugină la grâu', din ms. 45 (Dt., 28, 22); în BB: „Gälbenarea”; la fel și în ms. 4 389 (*ibid.*). Vezi ST.L.LV., p. 5, I.3.5.2.; p. 8, II.1.2.4. Velarizarea prin *b* mai este ilustrată de următoarele exemple: „Iubăscu”, în ms. 45 și în BB (Dt., 5, 10; 7, 9), dar „Iubesc” în ms. 4 389 (*ibid.*); „Orbăscu” în ms. 45 (Dt., 16, 19), față de „Orbescu” din BB (*ibid.*) și de „Orbăște (cu ă)”, din ms. 4 389 (*ibid.*); „Usăbască” în ms. 45 (Dt., 13, 10), față de „Usebească” din BB (*ibid.*).

3.5.3. Velarizarea prin spiranta labiodentală surdă *f* este ilustrată printr-un singur exemplu: „Famăn” [*lat. (homo) *fēmīnus*], în BB (Dt., 23, 1); cuvântul conține și fenomenul velarizării prin *m*.

3.5.4. Velarizarea prin spiranta labiovelară sonoră *v* a vocalelor *e*, *i* și *e* din diftongul *ġă* este prezentă în exemple ca: „(Să) blagoslovească”, în ms. 45 (Dt., 14, 29; 18, 5; 23, 20; 24, 19; 28, 12), pe când în BB și în ms. 4 389 există varianta „Blagoslovească” (*ibid.*); „(Să) ivască”, în ms. 45 (Dt., 16, 4); 31, 11), față de „(Să) ivească”, în BB (*ibid.*); „Vărtutea”, în ms. 45 și în BB (Dt., 32, 13), apoi, numai în ms. 45 (Dt., 3, 24; 33, 22); în BB întâlnim varianta „Virtute” (Dt., 3, 24; 33, 11).

3.5.5. Velarizarea prin *m*. În afară de exemplul de sub 3.5.3., *famăn*, fenomenul mai este prezent în: „Fărmăcători”, din ms. 45 (Dt., 10, 18), alături de „Fermăcători”, din BB (*idem.*), unde silaba inițială *fe-* provine din *fă-* (< *lat. pharmaco, -āre*), după ce avusese loc trecerea silabei următoare *-mă-* la *-me-*, când era urmată în silaba a treia de *e*, *i*, sunt muțiat: (*tu*) *farneci*; (*să*) *farnece* (< *farnăce*), printr-un proces de delabializare; cf. v. rom. *băsearecă* (< *lat. hasilica*) > *beserecă* > *biserică*; și în ms. 4 389: „Fărmecând farnece (Dt., 18, 11); „(Să) margă”, în ms. 45 (Dt., 20,, 5, 6, 7, 8; 29, 18), față de „Meargă”, în BB (*ibid.*) și în ms. 4 389 (Dt., 29, 18); „(Au) mărșu”, în BB (Dt., 4, 3), dar în ms. 45, poate datorită copistului muntean, „Mersu”; „(Să) numască”, în ms. 45 (Dt., 12, 5), față de „(Să) numească”, din BB (*ibid.*); „(Nu) rumăgă”, în BB (Dt., 14, 8), față de „Rumegă”; în ms. 4 389 (Dt., 14, 6) și „(Nu să) rumăgă”, în ms. 45 (Dt., 14, 8); „Rumăgală” în ms. 45 (Dt., 14, 6, 7, 8); „Rumăgătură”, în BB (Dt., 14, 6, 7, 8) în ms. 4 389; „Rumegare” (Dt., 14, 8). De la *geamăn*, s-a format verbul „Îngemănează”, în ms. 45 (Dt., 14, 7, 8), față de „Îngemenează” din BB (*ibid.*), iar de la *camătă*, vb. „(Să) cămătezi”, în ms. 45 (Dt., 23, 20), față de „(Să) cămetezi”, din BB (*ibid.*); în ultimul text, și forma „(Să) cămătuiești” (Dt., 23, 21, 21). Fenomenul velarizării prin labiale este mai frecvent în varianta literară moldovenească din ms. 45.

3.6.0. Velarizarea prin *f* și *đ* (*dz*). Vezi ST.L.FAC., p. 60–61, I.3.8.0.–3.8.3.; ST.L.EX.,

p. 10–12, I.3.8.0.–3.8.5.; ST.L.LV., p. 5, I.3.6.0.; ST.L.NM., p. 4–5, I.3.7.0. Fenomenul trecerii vocalelor *e*, *i* și *e* din diftongul *ġă* la *ă*, *i* și *ă*, când precede consoana *f*, este caracteristic pentru textul din ms. 45, fiind ilustrat de exemple ca: „Despărțală” (Dt., 24, 1, 3), față de „Despărțeală”, din BB (*ibid.*); „Înmulțască”, în ms. 45 (Dt., 17, 16, 16, 17), față de „Înmulțească”, din BB (*ibid.*); în ms. 4 389, și forma „Mulțască” 'id. '); „Vițâl”, în ms. 45 (Dt., 9, 16; 14, 4; 18, 3; 22, 10), pe când în BB apare varianta „Vițel” (*ibid.*; tot așa și în ms. 4 389, Dt., 9, 16; 14, 4); „Vițâlul”, în ms. 45 (Dt., 9, 21; 15, 19; 21, 1; 28, 31), față de „Vițelul”, din BB (*ibid.*; tot așa și în ms. 4389, Dt., 9, 21; 15, 19; 21, 1). În ms. 45, verbul *a așța* cunoaște varianta „(Va) așța” (Dt., 29, 20), poate datorită intervenției copistului muntean Dimitrie din Cîmpulung, pe când în BB și în ms. 4 389 există varianta „Așța” (cu -ă) (< *lat. *astitio, -āre* < *tutio*).

Pentru velarizarea prin *đ* (*dz*), devenit, în aria sudică, *z*, vezi paragraful următor.

3.7.0. Velarizarea prin sibilantele *s* și *z*. Vezi ST.L.FAC., p. 61–63, I.3.9.0.–3.10.4.; ST.L.EX., p. 12–13, I.3.10.0.–3.11.3.; ST.L.LV., p. 5–6, I.3.7.0.–3.8.0.; ST.L.NM., p. 5, I.3.8.0.–3.8.2. În studiile menționate sînt consemnate exemple pe care le întîlnim și în Dt., ca de pildă: *lipsască*, față de *lipsească*; *năsilnic*, față de *năsilnic*; *osăbi*, față de *osebi*; *săcure*, față de *secure*; *a sămăna*, față de *a semăna*; *sămn*, față de *semn*; *său*, față de *seu*; *sîngur* (*săngur*), față de *singur* etc. Variantele cu *să*, *sî* sînt din ms. 45, cele mai multe. Adăugăm alte cîteva exemple din cartea Dt.: „(Să) agonisască”, în ms. 45 (Dt., 28, 68; la fel în BB); „(Să) mărturisască”, în ms. 45 (Dt., 19, 15), față de „Mărturisească”, din BB și din ms. 4 389 (*ibid.*); „Mărturisëscu”, în ms. 45 (Dt., 32, 46), față de „Mărturisescu”, din BB (Dt., 32, 48; ultima formă, dar fără -u, și în ms. 4 389, Dt., 32, 46). Există și situația când varianta cu *-să-* apare în BB: „Mărturisëscu” (Dt., 30, 19), iar cea cu *-se-*, în ms. 45, „Mărturisescu”. În ultimul caz, probabil avem a face cu o intervenție a copistului muntean, iar în cazul BB, cu menținerea de către tipograful moldoveni a variantei moldovenești din textul lui Nicolae Milescu. În ms. 45, mai semnalăm: „Săiciunea” (< *sete*) (Dt., 32, 10), față de „Seteciunea”, din BB (*ibid.*).

3.7.1. Cîteva forme hipercorecte au apărut ca o reacție la variantele velarizate, considerate neliterare. Acestea se întîlnesc în BB: (Conj.) „Se” 'dacă', în loc de „Să”, se întîlnește în: „Iară se va slăbi de la tine cuvînt la judecată” (Dt., 17, 8; în ms. 45 și în ms. 4 389: „De”); „Zioa simbetilor” (Dt., 5, 12), față de „Sămbetii”, din ms. 45 și din ms. 4 389; „Simbete” (Dt., 5, 14), față de „Sămbete”, din ms. 45 și față de „Sămbetii”, din ms. 4 389 (*ibid.*); „Cînd sevîrși Moisi scriînd” (Dt., 31, 24), față de „Săvârși”, din ms. 45 și din ms. 4 389 (*ibid.*).

3.7.2. Velarizarea prin sibilanta sonoră *z* (*d*, *dz*). Diftongul *-eă* este redus la *ă* în „(Să) păzască“, în ms. 45 (Dt., 5, 15; 17, 19; 32, 48), pe când în BB avem „(Să) păzească“ (Dt., 17, 19; 32, 48); la fel în ms. 4 389 (Dt., 32, 48). Oscilația între vocala velară, *ă*, și cea prepalatală, *i*, este prezentă în forme ca: „Zimbru“, în ms. 45 și în ms. 4 389 (Dt., 14, 5), față de „Zămburu“ (cu *-b-*), în BB (*ibid.*). Etimonul este vsl. *zōbrū*.

3.8.0. Velarizarea prin *t*, *d*, *n*. Vezi ST.L.FAC., p. 63–65, I.3.11.0.–3.17.3.; ST.L.EX., p. 13–15, I.3.12.0.–3.13.12.; ST.L.LV., p. 6, I.3.9.0.–3.9.7.; ST.L.NM., p. 5, I.3.9.0.–3.9.2.

Velarizarea prin *t* a vocalei *e* pare a fi prezentă în forma „Stăjariul“, din ms. 4 389 (Dt., 11, 30; cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeași mînă), față de varianta cu *-e-*, „Ștejarul“, din ms. 45 și „Stejarul“, din BB (*ibid.*). Este, însă, posibil ca *ă* să provină din *-o-*, prin delabializare (< bg. *stožer*).

Variantele velarizate și nevelarizate ale verbului *a blestema* (< lat. *blasphēmo*, *-āre*), anume *blăstăm*, *blăstăm*, *a blăstămă* etc. au fost prezentate amănunțit în ST.L.FAC., p. 63, I.3.11.1. Variantele cu velarizare sînt răspîndite în aria nordică, provenind din ms. 45, iar cele cu *-e-* sînt inovații din aria sudică, fiind prezente în BB și în ms. 4 389. Adăugăm aici cîteva atestări deosebite. Astfel, în BB apare varianta „Blestemele“ (Dt., 30, 7), căreia îi corespunde în ms. 45 „Blăstămile“. Interesant este faptul că în ms. 4 389 apare varianta cu *-eă*, „Blestemele“ (cu *-t-*). Forma din BB, cu succesiunea *é-e*, mai este atestată în Dt., 28, 15, 45; 29, 27, în timp ce succesiunea *eă-e* este prezentă în ms. 4 389 (Dt., 28, 15, 45), pe când ms. 45 are „Blăstămile“ (*ibid.*). Absența diftongului *-eă* în textul BB și apariția vocalei *-é-* în substantivul „Blestemele“ se datoresc, desigur, substituției formei velarizate prin cea nevelarizată de către frații Greceanu. Totodată, însă, ea constituie o dovadă că închiderea diftongului *-eă-* în poziție *e* era în curs de desfășurare. Cf. ST.L.NM., p. 14, II.6.13.0., unde este semnalată, prima dată în aceste texte, forma *este*, în loc de *iaste*. Închiderea diftongului *-eă-* în poziție *-e* nu se întîlnește, însă, în forma verbală „(Să) bleăsteme“ (cu *-t-*), din BB (Dt., 23, 4), rezultată prin fenomenul de delabializare. În ms. 45, găsim forma etimologică „(Să) blasteme“.

3.8.1. Velarizarea prin *d* este prezentă în următoarele exemple: (Va) *dăochea*“, în ms. 45 (Dt., 28, 54, 56); „Dăparte“, în ms. 4 389 (Dt., 14, 24; 29, 22); „(Au) dăprins“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 56); „Dăscăntece“, în ms. 4 389 (Dt., 18, 11); „Dăscăntindu“, în ms. 45 (Dt., 18, 10); „Dăscăntănd“, în ms. 4 389 (Dt., 18, 11); *Dăscopere*, în ms. 4 389 (Dt., 22, 30); „Dăscoperirea“, în ms. 4 389 (Dt., 27, 20); „Dăscoperit“, în ms. 4 389 (Dt., 27, 20); „Dăspărțală“, în ms. 45 (Dt., 24, 1, 3); „Dăspăr-

țindu-se“, în ms. 4 389 (Dt., 24, 1); „Dăstul“, în ms. 45 (Dt., 3, 26); „Dăstulit“, în ms. 45 (Dt., 32, 10); „Dăsupra“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 13; 32, 27); „Dăsupt“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 13; 32, 22); „Dășărturile“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 57); (Vor) *dășchide*“, în ms. 4 389 (Dt., 20, 11); „Dășchizăndu-ș“, în ms. 4 389 (Dt., 11, 6); „(Va) dăzlega“, în ms. 45 (Dt., 25, 9); „(Să) dăzlege“, în ms. 4 389 (Dt., 25, 9); „Dăzlegat“, în ms. 4 389 (Dt., 25, 10); „(Să) dăzlupească“, în ms. 4 389 (Dt., 4, 9); „(Va) dăzlupi“, în ms. 4 389 (Dt., 19, 19; 31, 6); „(Vor) dăzrădăcina“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 52); „Dăzrădăcinară“, în ms. 4 389 (Dt., 2, 12); „(Să) dăzvăluie“, în ms. 4 389 (Dt., 22, 17); „Îndălungarea“, în ms. 43 89 (Dt., 30, 20); „Îndălungat“ în ms. 45 (Dt., 17, 20); „(Să) îndălungaș“, în BB și în ms. 45 (Dt., 11, 9); „Îndălungași“, în ms. 45 (Dt., 5, 33; în BB: „Îndelungași“); „Îndăstulitu-l-au“, în ms. 4 389 (Dt., 32, 10).

Verbul *a nădăjdui*, care are în ridicul substantivul *nădejde*, iar acesta provine din vsl. *nadežda*, cunoaște această variantă, cu *-ă*, precedat de *d*, provenit din *-e-* etimologic, în ms. 45 și în ms. 4 389: „Nădăjduiești“, în ms. 45 (Dt., 28, 52); în ms. 4 389: „Te nădăjduiești“); „Nădăjduindu“, în ms. 45 (Dt., 33, 12, 28); în ms. 4 389: „(Se va) nădăjdui“, în Dt., 33, 12 și „Nădăjduindu-se“ în Dt., 33, 28); „Nădăjduiai“, în ms. 45 (Dt., 32, 37); în ms. 4 389: „(Se) nădăjduia ei“ etc. În BB, sînt folosite numai formele cu *-e-*: „(Ai) nădejdut“ (Dt., 28, 52); „Nădejduia“ (Dt., 32, 37); „Nădejduind“ (Dt., 33, 12, 28); „(Să) nădejduiască“ (Dt., 32, 2).

3.8.2. Velarizarea prin *n* se întîlnește în exemple ca: „Dumnăzăul“, în BB (Dt., 2, 7; 8, 19); „Dumnăzăi“, în BB (Dt., 8, 19). În forma „Năcăjască“, din ms. 4 389 (Dt., 8, 16), vocala *ă* din silaba *nă-* este etimologică (bg. *năkaz* < vsl. *nakazati* 'strafen'). Varianta cu *ne-* constituie o inovație, fiind semnalată de H. Tiktin, DRG², s.v., în BB, Ps., 12, 5. Ea s-a generalizat în limba literară modernă și contemporană, rezultînd formele *necaz*, *necăji*, *necăjit* etc., printr-un proces de hiperliteralizare.

3.9.0. Alte fenomene în domeniul consonantismului

Verbul *a scuipa* cunoaște în ms. 45 varianta „(Va) ștuiupi (Dt., 25, 9); în BB: „(Va) scuipi“ (*ibid.*); în ms. 4 389: „(Să) scuipe“ (*ibid.*). Vezi discuția amplă din ST.L.LV., p. 7–8, I.3.12.0.

3.9.1. Cuvîntul *ușor* (la ușă) cunoaște și varianta *umșor*, în ms. 45: „Umșori“ (Dt., 15, 17); „Umșorii“ (Dt., 6, 9; 11, 20). Vezi ST.L.EX., p. 5, I.2.14.0.

3.9.2. În ms. 45, a fost notată varianta cu *șt-* a cuvîntului *stejar*: „Ștejarul cel înaltu“ (Dt., 11, 30; în BB: „Stejarul“; în ms. 4 389: „Stăjariul“); vezi mai sus, I.3.8.0.

II. MORFOLOGIA. SINTAXA

1. SUBSTANTIVUL

1.1.0. Declinarea. Varianta mai veche *mănule* este folosită, alături de *mînile*, în ms. 45 și, de aici, uneori, și în BB, dar este absentă în ms. 4 389: „*Mănule* (cu -ă-), în ms. 45 [Dt., 1, 25; în BB: „*Mînule*“ (cu -ă-); în ms. 4 389: „*Mănile*“ (cu -ă-)]; „*Mănule*“, în ms. 45 (Dt., 1, 27; în BB: „*Mînile*“: în ms. 4 389: „*Mănile*“; aceleași forme și în Dt. 2, 36; 3, 2; 14, 25; 23, 24; în ultimul caz, în BB apare varianta „*Mănile*“). Ultima variantă se întîlnește cîteodată și în ms. 45 (Dt., 26, 4; 32, 39), probabil datorită copistului muntean Dumitru din Cîmpulung. Vezi ST.L.FAC., p. 69, II.1.1.0.; ST.L.EX., p. 16, II.1.1.0.; ST.L.LV., p. 8, II.1.1.0.; ST.L.NM., p. 5, II.1.1.0.

1.1.1. Forma mai veche *sor* 'soră' (< lat. *soror*), reprezentînd un rest din declinarea a III-a imparisilabică latinească, este semnalată în ms. 45 și în BB: „*Cela ce doarme cu sor*“ (Dt., 27, 22); în ms. 4 389: „*Cu soru-sa*“ (*ibid.*). Forma cu -ă, *soră*, este și ea în circulație. Vezi ST.L.FAC., p. 69, II.1.1.1.; ST.L.LV., p. 8, II.1.1.1.; ST.L.NM., p. 6, II.1.1.2.

1.1.2. Substantivul *tătîni* (< lat. *tatâne, cu sensul 'tată', urmat de adj. posesiv *său*, este atestat în BB: „*La ușăle casii tătîni-său*“ (Dt., 22, 21); „*Tătîne-său*“ (Dt., 27, 20) este atestat în ms. 45 și în ms. 4 389 (Dt., 21, 18; 33, 9). Vezi ST.L.FAC., p. 70, I.1.1.6.

1.1.3. Tipul latinesc *mamma*, -*ānis* este continuat în: „*Măne-sa*“, din ms. 45 (Dt., 33, 9; la fel în ms. 4 389, Dt., 27, 22); „*Măni-sa*“, în BB (Dt., 33, 9); „*Mumă-sa*“, în BB (Dt., 27, 16, 22); și în ms. 4 389, Dt., 27, 16); „*Mume-sei*“, în ms. 4 389 (Dt., 33, 9). Vezi ST.L.FAC., p. 70, II.1.1.7.; ST.L.LV., p. 19, IV.1.3.32.

1.1.4. După modelul oferit de substantivele *tată*, pl. *tătîni*, *mamă*, pl. *mămîni*, s-a creat și substantivul *frate*, pl. *frățîni*, apoi și sg. *frăține*: în ms. 4 389: „*Frăține-tău*“ (Dt., 15, 3; în ms. 45 și în BB: „*Fratelui-tău*“); „*Frăține-său*“ (Dt., 25, 7). Vezi ST.L.FAC., p. 70, II.1.1.8.; ST.L.LV., p. 9, II.2.1.0.

1.1.5. Substantivul latinesc *pavo*, -*ōnem* s-a păstrat în românește în forma de declinare a III-a *păune*, după care a trecut la declinarea a II-a, *păun*. Prima formă este atestată în ms. 4 389: „*Păunele*“ (Dt., 14, 17; în BB: „*Păun*“; în ms. 45: „*Paun*“, cu *a*). Forma *păune* nu este înregistrată în H. Tiktin, *DRG*², s.v. Din datele oferite de DLR, litera P, s.v., ea a fost notată în cercetările dialectale pentru *Atlasul lingvistic român*: ALR I 1019, în pct. 49, din Banat, în pct. 61, 87, 90 și 305 din jumătatea de sud a Crișanei, în pct. 186, de la est de Brașov, și în pct. 878 din Oltenia, pe Valea Oltului, la est de Craiova. Prezența formei *păune* la episcopul Daniil Panoneanul, autorul ms. 4 389, poate fi corelată cu datele dialectale menționate, pentru stabilirea originii locale a acestui mare cărturar. Cît privește schimbarea de declinare, de la declinarea a III-a la a II-a, ea se mai întîlnește și în alte cazuri: lat. *tabōnem a

devenit în română *tăune* și *tăun*; *Creationem* a devenit *Crăciune și *Crăciun*; *versionem* > vrom. *viersun* 'rămășag'.

1.1.6. Substantivul *umăr* are și formă de declinare a III-a: (un) *umere*, (două) *umere*, în ms. 4 389: „*Pre umerile său*“ (= umărul) (Dt., 32, 11); în același text: „*În mijlocul umerelor lui*“ (Dt., 33, 12; în BB: „*Întru mijlocul umerelor lui*“; în ms. 45: „*Umerilor*“). Vezi ST.L.FAC., p. 70, II.1.1.10; ST.L.LV., p. 8, II.1.1.6.; ST.L.NM., p. 6, II.1.1.5.

1.1.7. Substantivul *năpastă*, de declinare I, cunoaște și o formă de declinare a III-a, *năpaste* (etimonul este vsl. *napastŭ*), în ms. 4 389: „*Va grăi asupra lui năpaste*“ (Dt., 19, 16); și „*Năpastea*“ (Dt., 19, 17).

1.2.0. Genul. Substantivul *feliu* 'seminție', 'trib', din contextul: „*La locul carele va alêge Domnul... într-una a feliurilor voastre*“ (Dt., 12, 5), este de genul feminin, după cum rezultă din acordul lui cu pronumele nehotărît feminin *una* (în loc de *unul*). Traducătorul textului, Nicolae Milescu, a preluat genul feminin din grecește: (ἡ) φολή, -ής 'trib', 'seminție', din contextul: ἐν μιᾷ τῶν φολῶν ὕμων (μια este forma de feminin a numeralului cardinal). Greșeli de acord asemănătoare sînt destul de numeroase în ms. 45.

1.2.1. În manuscrisul 45, substantivul *gingine* este de genul masculin și are la nom.-ac., pl., art. forma „*Gingenii*“: „*Nice s-au stricat gingenii lui*“ (Dt., 34, 7).

1.2.2. Substantivul „*Pustiiu*“ este de genul neutru în ms. 45 și în BB (Dt., 1, 1), dar de genul feminin, „*Pustie*“, în ms. 4 389 (*ibid.*). Vezi ST.L.FAC., p. 70, II.1.2.2.

1.2.3. Modelul grecesc l-a influențat pe Nicolae Milescu în crearea unei forme de masculin, „*Gălbenariu*“ 'mălură', 'rugină (la grîu)', în ms. 45 (Dt., 28, 22), pe cînd în BB și în ms. 4 389 există forma „*Gălbenarea*“ (*ibid.*). Într-adevăr, corespondentul din versiunea grecească este substantivul (ὁ) ἰκτερός, -οῦ 'jaunisse'.

1.3.0. Numărul. Pluralul substantivului *an* este, uneori, *ai*, în ms. 4 389: „*Vei trăi ai mult pre pămînt*“ (Dt., 5, 16), precum și în ms. 45: „*Îndelungat de ai*“ (*ibid.*), în vreme ce în BB este prezentă varianta *ani*: „*Să te faci îndelungat de ani*“ (*ibid.*). Vezi ST.L.FAC., p. 71, II.1.3.3.

1.3.1. Desinența de plural, feminină, -*e*, alternează cu -*i* în: „*Unghete*“, din ms. 45 (Dt., 21, 12), față de „*Unghile*“, din BB și din ms. 4 389 (*ibid.*); „*Pricile*“ din ms. 45 (Dt., 1, 12) față de „*Pricile*“, în BB (*ibid.*); „*Maslinele*“, în ms. 45 (Dt., 24, 20), față de „*Maslinile*“, din BB (*ibid.*); „*Colibile*“, ms. 4 389 (Dt., 11, 6). Pluralul substantivului „*Maslinet*“ 'livadă de măslini' este „*Maslinete*“, în ms. 45: „*Vii și maslinete*“ (Dt., 6, 11).

1.3.2. Pluralul nearticulat, nom.-ac., al substantivului *țără* este *țără*, în ms. 4 389: „*Limbile ale căroră țără le va da ție*“ (Dt., 28, 42); forma articulată de nom. ac., pl. este „*Țărăle*“, în ms. 4 389 (Dt., 4, 38; 28, 25; 29, 8; 30, 1). Vezi ST.L.EX., p. 17, II.1.4.1.; ST.L.LV., p. 6, II.3.9.1.; ST.L.NM., p. 6, II.1.4.0.

1.3.3. Forma rară de plural, „Hrane”, este atestată în ms. 45 (Dt., I, 31; în BB: „Hrană”). Vezi mai jos, p. 52, IV.2.1.80., a purta.

1.4.0. Cazul. Substantivul *țără* (vezi mai sus, p. 10, sub II.1.3.2.) cunoaște, în ms. 4 389, la gen.-dat., sg. nearticulat, forma *țăr*: „Aceștii țăr” (Dt., 29, 24). În același text, forma articulară de singular este, la gen.-dat. sg., „Țărăi” (Dt., 19, 2, 3; 28, 4, 11; 29, 1; 31, 4; 33, 21; 34, 11), iar la plural „Țărălor” (Dt., 2, 25; 4, 6). Varianta „Țărăror” din ms. 4 389 (Dt., 7, 19) este, desigur, o eroare de copist: „Tuturor țărăror”.

1.4.1. Construcția cu prepoziția *la*: „La părinții tăi”, din ms. 45 (Dt., 28, 11), cu sensul ‘părinților tăi’, după gr. τοῖς πατέροι σου, este redată prin forma de dativ art. în BB și în ms. 4 389: „Au jurat Domnul părinților tăi” (*ibid.*).

1.4.2. Forma articulată de gen.-dat. sg. „Tatului”, creată prin analogie cu forme ca *omului*, *domnului* etc., este semnalată, alături de „Tatălui”, în BB (Dt., 22, 30; în ms. 4 389: „Tătâne-său”).

1.4.3. Forma de gen.-dat., sg., art. „Văduii”, față de nom.-ac., sg. „Vădua” și de nom.-ac., pl. „Vădui”, este semnalată în ms. 45 (Dt., 24, 17, 19, 21; 26, 12, 13; 27, 19). În BB și în ms. 4 389: „Văduvei”. Vezi ST.L.FAC., p. 48, I.1.1.0.; p. 7, II.1.1.9.; p. 102, IV.2.3.152.; ST.L.NM., p. 6, I.1.4.1.

1.4.4. Substantivul *față* cunoaște în textele studiate, la plural, forma „Feațe” (Φέυε), articulat „Feațele” (Φέυεαε); valoarea slovei *ț* era, foarte probabil, aceea de *gă*, redată în textele noastre prin semnul *z*. Dar în cuvântul *feațe* diftongul *gă* nu este etimologic, căci în latinește pluralul a fost *faciae, față de sg. *facia, care a apărut în locul formei clasice *facies*, -*ei*. Din -*ă*- nu putea rezulta *gă*. Diftongul este rezultatul influenței analogice din partea unor substantive ca *fată*, pl. *feate*; *masă*, pl. *mease*; *pană*, pl. *peane*; *pată*, pl. *peate*. Acestea au avut, la început, și la singular diftongul *gă*, dar, precedat de labialele *p*, *m* sau de fricativa labio-dentală *f*, *z* (semivocalic) s-a velarizat: -*gă*- > *-*ăă*- > -*ă*-: *fată*, *masă*, *pată*, *pană*. La plural, diftongul *gă* s-a menținut, pentru că velarizarea prin labiale se produce numai dacă în silaba următoare (sau în imediată vecinătate) nu există *e*, *i*, sunet muiat. Formele menționate aveau, însă, un -*e*, care nu a permis producerea fenomenului de velarizare a semivocalei *z* (prin multe graiuri, el se păstrează sau a devenit un *z* deschis). Datorită identității de formă, la substantivele feminine, dintre plural și genitiv-dativul singular, în româna veche se întîlnesc forme de gen.-dat., sg. fem. cu diftongul *gă*, de tipul *feațe* (a unei -); art. *featei*, în ms. 45, Φέυεη (Dt. 30, 1), și în ms. 4 389, Φέυεη (*ibid.*). Mai mult chiar, sub presiunea sistemului morfologic, s-a creat și forma *featii* (Φέυειη), din BB (*ibid.*; vezi și I, 21), în care existența diftongului *gă*, când în silaba următoare nu este *e* (sau *ă*), ci vocala *i*, este complet nejustificată din perspectiva istoriei

sunetelor. În situația din urmă se află și forma „Featei”: „Să le dea tatălui featei” (Фѣтєи), în ms. 4 389 (Dt., 22, 19).

1.4.5. La genitiv-dativ, singular, feminin, formele articulate pot avea atât -*ei*, cât și -*ii*: „Casei”, în ms. 45 (Dt., 26, 11) și „Casii”, în BB (*ibid.*); „Ficioarei”, în ms. 45 (Dt., 22, 19) și „Fecioarii”, în BB (*ibid.*); „Stricăciunei”, în ms. 45 (Dt., 24, 8) și „Stricăciunii”, în BB (*ibid.*). Vezi ST.L.FAC., p. 71, II.1.4.0.; ST.L.EX., p. 17, II.1.4.0.; ST.L.LV., p. 4, I.3.3.4.; p. 9, II.1.4.0.-1.4.2.

1.4.6. Desinența de vocativ -*e!* apare la unele nume masculine: „Doamne!”, în toate cele trei texte (Dt., 9, 26; 26, 10); „Împărate!”, în ms. 45 și în BB (Dt., 9, 26); „Israile!”, în ms. 4 389 (Dt., 4, 1) și în BB (Dt., 5, 1; 6, 3; 20, 3; 33, 29); în multe locuri, acest cuvânt nu are -*e!*: „Israil!”, în ms. 45 și în ms. 4 389 (Dt., 5, 1; 6, 3; 20, 3; 33, 29); „Zavuloane!”, în toate cele trei texte (Dt., 33, 18).

1.4.7. Uneori, forma de vocativ este precedată de interjecția *o!*, iar desinența -*e* este alipită de forma articulată a substantivului: „Vezi, o judecătoriule, cum și se cade să judeci”, în ms. 4 389 (Dt., 25, 2; aceste cuvinte sînt un comentariu adăugat pe margine, de aceeași mîină, care se referă la conținutul versetului 2).

1.5.0. Aporiția acordată. După modelul grecesc, se întîlnesc în textele studiate aporiții în cazul genitiv-dativ: „Au făcut fiilor Isaf, celor a ce lăcuiesc la Siir”, în BB (Dt., 2, 22; în ms. 45: „Fiilor...celor ce”), după gr. „Τοῖς υἱοῖς Ἰσαφ τοῖς κατοικοῦσιν ἐν Σηηρ”. Vezi ST.L.NM., p. 7, II.1.4.4.

1.6.0. Nume proprii. În ST.L.FAC., p. 48-49, I.1.3.1. și în ST.L.EX., p. 17-18, II.1.4.3., au fost prezentate unele chestiuni privitoare la numele proprii din textele studiate. Printre acestea, o atenție specială a fost acordată numelor proprii de țări și de regiuni, care, în partea finală, au terminația -*ia*. Aceasta funcționează în multe cazuri ca sufix specializat pentru numele de țări. Acest sufix are în grecește accentul pe *i*, deci *ia*-(-*ia*), pe silaba penultimă, iar în latinește acest sufix este neaccentuat. Accentul dinamic se află pe silaba antepenultimă, care aparține radicalului. De exemplu, numele de țară *Siria* este accentuat în grecește *Siria*, iar în latinește *Siria*. Chestiunea am tratat-o pe larg în cartea *Român, românesc, România. Studiu filologic*, București, 1983, p. 97-102; 107-121; 174-180. Modul de accentuare a numelor de țări din grecește, pe silaba penultimă, este preponderent în textul ms. 45, tradus de Nicolae Milescu direct din grecește, pe cînd accentuarea latinească pe antepenultima este frecventă în BB și în ms. 4 389. În cazul ultimului text, traducătorul, episcopul Daniil Panoneanul, a folosit din plin și versiunea latinească a *Bibliei*, alături de cea slavonească, pe care o avea drept bază.

1.6.1. În ms. 45, numele de țară menționat are accentul de intensitate pe penultima silabă, ca în grecește: „*Siria*“ (Dt., 26, 5), pe când în BB și în ms. 4389 accentul este pe antepenultima silabă, ca în latinește: „*Siria*“ (accentul este notat) (*ibid.*). Totuși, există o oscilație între cele două moduri de accentuare chiar în același text, fenomenul fiind caracteristic secolului al XVII-lea și al XVIII-lea. Astfel, după modelul oferit de ms. 45, unde numele de țară „*Capadochiia*“ are accentul notat pe penultima silabă (Dt., 2, 23), în BB este prezent în „*Capadochiia*“ același mod de accentuare grecesc (în gr. Ἐκ Καππαδοκίας) (*ibid.*). Însă, în ms. 4389, numele este „*Cappadochiia*“, cu accentul pe silaba antepenultimă.

Textele în discuție conțin și numele poporului din această țară: „*Cappadochii*“, în BB și în ms. 4389 (Dt., 2, 23); „*Capadochii*“ în ms. 45 (*ibid.*); cf. gr. Καππαδοκες; lat. „*Cappadoces*“.

În alte versiuni ale *Bibliei*, în locul denumirilor menționate, apar numele de țară „*Caftorim*“ și numele etnic „*Caftorimii*“ (*Biblia*, 1975, *ibid.*); în germană: „*Kapftoriter*“ sînt locuitorii, iar „*Kaphtor*“ este țara; în BJ: „*Les Caphtorim*“, iar țara: „*Caphtor*“. Prin acest nume de țară, se înțelege insula Creta, iar prin etnonimul menționat „*Les Philistins, venus de Crète ou d'Asie Mineure*“ (BJ, p. 203, nota f). Vezi și G. Braulik, Dt., I, p. 33, 2, 23 și G. von Rad, Dt., p. 31, 2, 23.

1.6.2. Accentul dinamic este oscilant și în cazul numelui de țară „*Andilivánul*“, din BB (Dt., 3, 25), față de „*Andilivanul*“ din ms. 45 (*ibid.*). În ultimul caz, accentul este ca în gr. Αντιλίβανον (cf. fr. „*Le Liban*“; germ. „*Libanon*“; lat. „*Libanum*“; B 1975: „*Libanul*“). Față de aceste versiuni, cea din ms. 4389, în locul unui nume propriu, conține sintagma: „*Și dumbrăvile cele frumoase*“, preluată din slavonește: „И краснѣ дѣрвѣсѣ“.

1.6.3. În româna veche, unele denumiri de țări au avut ca punct de plecare numele poporului care locuia în acea țară, căruia i se adăuga sufixul *-ime*. Procedul nu a fost productiv. Cîteva exemple: „*Ungurimea de Sus*“ 'partea de nord a Ungariei neocupată de turci'; „*Bulgărima*“ 'Bulgaria'; „*Turciimea din Asia*“ 'Turcia asiatică'; „*Norocita Arăpime*“ 'Arabia fericită' etc. (vezi V. Arvinte, *Român*, p. 145). Procedul este prezent și în textele de care ne ocupăm aici. Astfel, în ms. 45 (și de aici în BB), înțilnim denumirea geografică „*Arăpimea*“ 'Țara arăpescă'; 'Arabia': „*Toată Arăpimea decinde(a) de Iordan, despre răsărita soarelui*“ (Dt., 4, 49); în ms. 4389: „*Toată Țara Harăpească decindea de Iordan*“ (*ibid.*). În BJ: „*La Araba*“; în gr. „Πάσαν τὴν Ἀραβίαν“; G. Braulik, Dt.: „*Die ganze Araba jenseits des Jordans*“; G. von Rad, Dt.: „*Die ganze Steppe östlich des Jordan bis zum Arabameer*“.

1.6.4. În ms. 45, apare adjectivul arapcă în „*Calea arapcă*“ (Dt., 2, 8); în BB: „*Calea*

Arăvei“, după gr. „Ὀδὸν τὴν Ἀραβίαν“; în ms. 4389: „*Calea Aradului*“ (*ibid.*; pe margine este adăugat, de aceeași mîna, cuvîntul „*Harăpească*“: Cf. BJ: „*La route de la Araba*“; G. Braulik: „*Vom Weg durch die Araba*“; G. von Rad, Dt.: „*Abseits der Arabastrafe*“. Este vorba despre depresiunea Araba, dintre golful de la Elath și Marea Moartă. Vezi ST.L.NM., p. 18, III.1.3.0.

1.6.5. În vechea română literară, existau denumiri de țări (sau de teritorii) care aveau la bază singularul sau pluralul etnonimului din acea țară. De exemplu, „*Prusi*“ însemna 'Prusia'; „*Șvezi*“ 'Suedia'; „*Franțozul*“ 'Franța'; „*Neamțul*“ 'Austria' sau 'Germania'; „*Persul*“ 'Persia' etc. (vezi V. Arvinte, *Român*, p. 106–107). În ms. 45, se vorbește de o regiune numită „*Prenpregiurul Aravilor*“, în contextul: „*Păsați...cătră toți ceia de Prenpregiurul Aravilor*“ (Dt., 1, 7); în BB: „*De pe Împrejurul Haravilor*“. Cuvintele „*Prenpregiurul*“ și „*Împrejurul*“ au sensul 'ținut'; 'regiune', 'teritoriu', vezi ST.L.FAC., p. 100, IV.2.3.18 (vezi și IV.2.3.48.); ST.L.LV., p. 37, IV.2.2.29. În gr. „Πρὸς πάντας τοὺς περιόικους Ἀραβία“ [(τὸ) περιόικιον, -ου 'terrain autour d'une maison ou d'une ville'; (ἡ) περιόικια, -ας 'étendue de pays autour d'une ville', 'banlieu'; adj. περίοικος, ος, -ου 'qui habite autour ou aux environs']. În alte versiuni: „*În Aráva*“, în ms. 4389; în BJ: „*Qui habitent la Araba*“; G. Braulik, Dt.: „*In der Araba*“.

1.6.6. O serie de etnonime biblice apar la singular, dar cu sens colectiv, de exemplu: „*Horeul*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 2, 22): „*Horei*“. În BB, Dt., 7, 1, apare o înșiruire de nume de popoare, toate la singular: „*Va rădica limbi mari și multe dennaintea feații tale, pre Hetéu, și pre Ghergheséu, și pre Amoréu, și pre Hananéu, și pre Ferezéu, și pre Evéu, și pre Evuséu, șapte limbi mari și multe*“. Modelul este grecesc (de exemplu: „Τὸν Γεργεσοῶν“), iar aici provine, probabil, din ebraică. Uneori se folosește și forma de plural: „*Împăratul Amoreilor*“, în BB și în ms. 45 (aici: „*Amorreilor*“) (Dt., 4, 46), alături de cea de singular: „*Împăratul Ammoreiului*“, în ms. 4389 (*ibid.*). Procedul stă la baza denumirilor de țări cu folosirea etnonimelor la singular sau la plural. Astfel de denumiri existau și în latină, precum și în alte limbi (vezi paragraful precedent).

1.6.7. Un caz special prezintă numele unui trib biblic. În gr. apare pl. „Ὁ ἔμιμ“, care redă ebr. 'emim 'ființe înfricoșătoare', numele unui popor numeros, vechii locuitori ai Moabului (vezi *Dicț. biblic*, p. 349, sub *Emim*). În latinește, apare *Emim* (Dt., 2, 10, 11); G. Braulik, Dt.: „*Die Emiter, ein Volk...*“; în BJ: „*Les Emim*“; în B 1975: „*Emimii*“. În textele studiate, găsim în ms. 4389: „*Iominii*“, după sl. „Номини“; în ms. 45: „*Omini*“; iar în BB: „*Oamenii*“, în contextul: „*Oamenii au fost săzînd mai înainte pre dînsul*“ (Dt., 2, 10); în versetul următor: „*Moavitenii numescu pre ei oameni*“. Avem a face cu un fenomen de atracție paronimică, în urma căruia forma *omini* din ms. 45,

preluată din versiunea grecească, a fost apropiată de rom. *oameni*. Eroarea poate fi a tipografilor dar și a diortositorilor. Ea amintește cazul gr. (ῆ) φυλή, -ῆς 'trib', 'seminție', pe care Nicolae Milescu l-a apropiat de rom. *feliu* atribuindu-i acestuia sensul cuvântului grecesc menționat (Vezi ST.L.N.M., p. 26, IV.1.6.3.). De neînțeles este modificarea textului din BB de către editorii BB 1688–1988, Dt., 2, 11; în varianta cu litere latine, cuvântul „*Oamenii*“, din originalul cu litere chirilice, este înlocuit cu o formă hibridă, „*ommini*“, în loc de „*Emimii*“. Motivarea, nejustificată, poate fi văzută la p. 953.

1.6.8. După modelul grecesc din Septuaginta, numeroase toponimice biblice, care în ebraică erau analizabile sau transparente, au fost redată în versiunile românești vechi, de care ne ocupăm, prin nume comune. În alte limbi, dar și în traducerea românească modernă, sînt folosite denumirile din originalul ebraic. Unele dintre „traducerile“ de nume proprii biblice prezintă interes în chestiunea raporturilor dintre numele proprii și numele comune, de aceea ne vom opri asupra cîtorva din ele.

Un toponimic din această categorie este atestat în ms. 45: „*Virvul celui Cioplit*“: „*Suie-te pre Virvul celui Cioplit*“ (Dt., 3, 27); în BB: „*Pre Virvul celui Cioplit*“, iar în ms. 4 389: „*În Virful muntelui celui Cioplit*“ (*ibid.*). Cuvîntul *cioplit* mai apare în ms. 45: „*Suptu Asidoth cea Cioplită*“ (Dt., 4, 49); și în BB: „*Supt Asidoth cea Cioplită*“ (*ibid.*); în ms. 4 389: „*Până la Asidothul cel Cioplit*“. Pentru aceeași realitate geografică – este vorba de o creastă abruptă de munte, de un vîrf abrupt –, traducătorul ms. 45, Nicolae Milescu, recurge și la denumirea ebraică „*Fazgá*“, preluată din versiunea grecească („*Φαζγά*“): „*Până la ...Marea Sării, de la Asidoth pre Fazgá*“ (Dt., 3, 17); la fel în BB; în ms. 4 389: „*Până la Asidoth Fazga*“. Toponimul *Fazgá* mai apare în ms. 45 (Dt., 34, 1), în BB (*ibid.*) și în ms. 4 389, aici cu varianta *Thazgá*, preluată din versiunea slavonă („*Θαζγά*“). De asemenea, în versiunea latină: „*Usque ad radices montis Phasga*“ (Dt., 4, 49); G. Braulik, Dt., 4, 49: „*Unterhalb der Steilhänge des Pisga*“; G. von Rad, Dt.: „*Am Fuß der Abhänge des Pisga*“; BJ: „*Au pied des pantes du Pisga*“; în B 1975: „*De la poalele muntelui Fazga*“.

Denumirea „*Cel Cioplit*“ („*Cea Cioplită*“) din versiunile vechi românești reprezintă traducerea românească a unor expresii din grecește: „*Ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ λελαξευμένου*“ (Dt., 3, 37); *Υπὸ Ἀσθηδὸν τὴν λαξευτὴν* (Dt., 4, 49) [(ῆ) κορυφή, -ῆς 'tête', 'sommet'; vb. λαξεύω 'tailler la pierre'; „*Λίθος λελαξευμένος*“ 'pierre de taille']. La rîndul lor, expresiile cu funcție toponimică grecești sînt niște traduceri ale denumirii ebraice *Așdot-Pisga*, în care termenul *Pisga* înseamnă 'urcuș', 'vîrf', 'pantă (*Așdot*) a unui munte', așadar un substantiv comun cu sensul 'creastă de munte'. Este vorba de întreaga creastă a platoului moabit, care se ridică la est de Marea Moartă“,

sau de „*platoul transiordanian*“ [vezi *Dicț. biblic*, p. 1028, sub *Pisga*, *Așdot-Pisga*; și *Nouveau dictionnaire biblique*, Saint-Légier (Suisse), 1988, p. 608].

Nicolae Milescu a transpus în românește expresiile grecești prin sintagma „*Cel cioplit*“, adică 'tăiat', pentru sensul 'pantă abruptă', 'creastă abruptă, vîrf de munte', al ebr. *Pisga (Așdot-Pisga)*.

1.6.9. În cele trei texte de care ne ocupăm, apare expresia toponimică *Casa Fogor* (ms. 45, Dt., 3, 29; 4, 46) sau „*Casa lui Fogor*“ (în BB și în ms. 4 389, *ibid.*). În grecește, întîlnim aceeași sintagmă „(Σύνεγγυς) οἴκου Φογὸρ“ [adv. σύνεγγυς 'tout proche'; 'tout près de', 'auprès de'; (ὁ) οἶκος, -ου 1. 'maison', 2. 'temple des dieux']. În alte versiuni, apare numele propriu ebraic: *Bet-Péor*, în BJ; *Beth Peor*, în G. von Rad, Dt., 3, 29; *Bet-Pegor*, în G. Braulik, Dt., 3, 29; „*În fața Bet-Peorului*“, în B 1975. Primul element, *Bet*, este cuvîntul ebraic *bêt*, care are atît sensul 'templu', cît și pe cel de 'casă'; al doilea element, *Peor*, era numele unei localități din ținutul de la est de Iordan, aproape de muntele *Pisga* (vezi paragraful precedent; vezi *Dicț. biblic*, p. 143; și *Nouveau dictionnaire biblique*, p. 97). Este posibil ca sensul 'temple des dieux' al gr. οἶκος să fi fost calchiat din ebraică, din ebr. *bêt* 1. 'templu', 2. 'casă'. Pornindu-se de *Septuaginta*, și în alte limbi decît româna s-a recurs la un cuvînt cu sensul 'casă' sau 'templu', urmat de numele localității *Peor*. Astfel, în latinește: „*Contra fanum Phogor*“; (Dt., 3, 29; *fanum*, -i 'heiliger, der Gottheit geweihter Ort'; 'templu'); în slavonește: „*БАНЬА ЛОМЪ ФОГОРЕА*“.

Templul din localitatea *Peor* era dedicat zeului *Baal*. Acestuia i se spune, în ms. 45, „*Veelfegor*“ (Dt., 4, 3); la fel și în BB. Sursa este gr. „*Βεελφεγὼρ*“. În ms. 4 389: „*Elfegor*“; „*Au slujit Elfegorului*“ (Dt., 4, 3), după slavon, „*Елфегѡрѣ*“; în G. von Rad, Dt.: „*Bei Baal Peor*“; „*Dem Baal von Peor*“; în BJ: „*Le Baal de Péor*“; în Vulgata: „*Baalphegor*“.

1.6.10. „Traducerea“ numelui ebraic se întîlnește și în cazul toponimicului ebr. *Di-Zahab*, care înseamnă 'riche en or'. În BB și în ms. 45, este prezentă expresia cu valoare toponimică „*Spre Cêle de Aur*“ (Dt., 1, 1); în ms. 4 389: „*În Cêle de Aur*“ (*ibid.*); pe margine, se dă explicația: „*Unde iaste aur mult*“, cu indicația, în slavonește: „*Оу лат*“, adică 'la latini', 'în latinește'. Într-adevăr, în Vulgata numele propriu este redat prin sintagma: „*Ubi auri est plurimum*“. Tot astfel în grecește: „*Κατὰ τα χρύσεια*“ [(τὰ) χρυσεῖα, -ων 'mines d'or'; adj. χρύσεος, -οῦς, -άα, -η, -εον, -οῦν 'd'or'] și în slavonește: „*Н ЗАЛТНИКОМЪ*“.

Dar în alte limbi, este prezent toponimicul din ebraică: în BJ: „*Di-Zahab*“; în germ.: „*Di-Sahab*“; în rom. modernă (B 1975): „*Di-Zahab*“.

1.6.11. O situație asemănătoare cu cele precedente prezintă expresiile toponimice „La Valea Strugurului”, din ms. 45 și din BB (Dt., I, 24), și „La Răpa Strugurului”, din ms. 4389 (*ibid.*). Aceste denumiri apar și în cartea *Numerile* din cele trei texte studiate (NM., 13, 23[24], [25]). Modelul se află în versiunea grecească, respectiv slavonească, pentru textul din ms. 4389. În gr.: „Ἐὸς φάραγγος βότρυος” [(ἡ) φάραγγις, -αγγος 'ravin profund', 'précipice', 'gouffre'; 'vallée', 'rivage escarpé'; (ὁ) βότρυς, -ος 'grappe de raisin', 'grappe']. Tot astfel, în Vulgata: „Ad vallem Botri” (lat. *botrus*, -i 'ciorchine de strugure') și în slavonă: „Ао бѣри грѣзѣныа” (vbg. *brěgŭ* 'Ufer', 'Abhang', vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 49; vbg. *grozdŭ* și *groznŭ* 'Traube'; *groznovije* 'βοτρυες', E. Berneker, *SEW*, I, p. 355).

În versiunile moderne, este preferat toponimul ebraic. Astfel, în BJ: „Le val d'Eshkol”; în G. von Rad, Dt.: „Zum Tal Eschkol”; în B 1975: „La valea Eşcol”. Totuși, în G. Braulik, Dt.: „Bis zum Traubental”. Etimonul toponimicului ebraic este apelativul ebr. 'eškōl 'ciorchine de strugure' (vezi *Dicț. biblic*, p. 414).

1.6.12. „Traducerea” numelor proprii este prezentă în textul: „Și întru Arderea, și întru Ispitirea, și întru Mormânturile Pohtei aț mîniat pre Domnul Dumnezăul vostru”, în BB (Dt., 9, 22; la fel în ms. 45, cu deosebiri că, în loc de *Pohtei*, apare *Poftei*, iar în loc de *mîniat*, *dodeit*). În ms. 4389: „Și în Aprindere, și în Ispitire, și în Mormânturile Poftei aț fost mâniaț pre Domnul Dumnezeul vostru”. Modelul este în *Septuaginta*: „Καὶ ἐν τῷ ἐμπυρισμῷ, καὶ ἐν τῷ πειρασμῷ, καὶ ἐν τοῖς μνήμασι τῆς ἐπιθυμίας...” [(ὁ) ἐμπυρισμός, -οῦ 'incandescence', 'embrasement'; (ὁ) πειρασμός, οῦ 'tentation'; (τὸ) μνήμα, -ατος 'tombeau'; (ἡ) ἐπιθυμία, -ας 'désir', 'envie', 'passion']. La fel în Vulgata: „In Incendio quoque, et in Temptatione, et in sepulchris Concupiscentiae provocastis Dominum”; și în slavonă: „И въ запалѣнїи, искушенїи, и въ грѣбѣхъ похотѣ” (cf. rus. *zapalŭ* 'a aprinde', 'a da foc'; *zapál* 'aprindere', rus. *iskušénie* 'ispitire; vbg. *grobŭ* 'Grab', 'mormânt').

În versiunile mai noi ale Bibliei, sînt preferate toponimicele biblice ebraice. Astfel, în BJ: „Et à Tabeéra, et à Massa, et à Quibrot-ha-Taava, vous avez irrité Yahvé”; G. von Rad, Dt., 9, 22: „Auch bei Tabera, bei Massa, bei Kibrot Hataawa...”; G. Braulik: „Tabera”, „Massa”, „Kibrot-Taawa”; în note, se dau sensurile: 'Feuerbrand'; 'Erprobung'; 'Giergräber', ale cuvintelor ebraice: ebr. *tabhéra* 'brulant'; *massa* 'épreuve', 'tentation'; *kibroth-hattaava* 'tombeau de la convoitise'.

2. ARTICOLUL

2.1.0. Articolul hotărît masculin, de gen-dat., sg., *lui*, apare în poziție enclitică după un nume

propriu: „*Elfegorului*”, în ms. 4389 (4, 3; în BB și în ms. 45: „*Lui Veelfegor*” (*ibid.*).

2.1.1. În unele cazuri, articolul *lui* este eliminat înaintea unui nume propriu: „*Au făcut fiilor Isaf*” (= *lui I.*), în BB și în ms. 45 (Dt., 2, 22; în ms. 4389: „*Feciorii lui Isaf*”). Fenomenul se explică prin influența originalului grecesc. Vezi ST.L.FAC., p. 72, II.2.1.1.; ST.L.EX., p. 18, II.2.1.0.; ST.L.NM., p. 7, II.2.1.1.

2.1.2. Articolul hotărît feminin, gen-dat., sg., *ii*, în poziție proclitică, apare înaintea numelui propriu feminin *Miriam*: „*Adu-ți aminte căte au făcut Domnul...ii Miriam*”, în ms. 45 (Dt., 24, 9); în BB: „*Au făcut Mariamei*”; în ms. 4389: „*Mariiei*”. Vezi ST.L.FAC., p. 71-72, II.2.1.0.-2.1.1.

3. ADJECTIVUL

3.1.0. Articulația adjectivului (demonstrativ) este prezentă în exemplele: „*Pustiul cel mare și înfricoșatul*” în BB (Dt., 8, 15); „*Minunile călea marile*”, în ms. 4389 (Dt., 29, 3; în acest exemplu, și articolul adjectival primește un -a); „*Pustiul cel mare și strașnicul*”, în ms. 45 (Dt., I, 19; în BB: „*Înfricoșatul*”); „*Nu se tămpla acesta cuvântu*”, în ms. 45 (Dt., 18, 22).

3.2.0. Gradul de intensitate cel mai înalt, superlativul, este exprimat și prin construcția alcătuită dintr-un substantiv articulat la nom.-ac., urmat de același substantiv, articulat, la gen.-dat., sg.: „*Iată, Domnului Dumnezăului tău ceriul și ceriul ceriului, pămîntul și toate căte sânt întru el*”, în BB (Dt., 10, 14; la fel în ms. 45 și în ms. 4389). Sintagma „*Ceriul ceriului*” are sensul 'cerul cel mai de sus' și reprezintă o transpunere fidelă a gr. „Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ”, sintagmă care, la rîndul său, a fost calchiată din ebraică, cum se vede în BJ, Dt., 10, 14, p. 214, nota e: „Cette tournure [, *Les cieux des cieux*] exprime en hébreu le superlatif. «Les cieux des cieux» sont les cieux le plus élevés”.

4. PRONUMELE

4.1.0. Pronumele personale. În ms. 45 și în BB (Dt., 7, 17), în locul formei de acuzativ *mine*, apare nominativul *eu*, în exemplul: „*Iară de vei zice în cugetul tău că «Multă e limba aceasta decît eu»* (BB). Este urmat în mod servil modelul grecesc: „Ὅτι πολλὸ τὸ ἔθνος ἢ ἐγὼ”. În ms. 4389, corect: „*Decît noi*”.

4.1.1. Calchiera construcției grecești „Προενεύσαμεν ἑαυτοῖς” de către Nicolae Milescu explică apariția formei de dativ plural a pronumelui personal de persoana I, *nouă*, în sintagma: „*Am prădat nouă*”, ms. 45 (Dt., 3, 7; la fel în BB), pentru „*Ni le-am luat ca pradă*”, din B 1975, *ibid.*; în germ.: „*Nahmen wir uns zur Beute*” (G. von Rad, Dt., *ibid.*) și

„Behielten wir als Beute“ (G. Braulik, Dt., *ibid.*); în Vulgata: „Diripuimus“ 'am prădat'; în BJ: „Les dépouilles des villes furent notre butin“. Sintagma grecească conține verbul $\pi\rho\omicron\epsilon\upsilon\epsilon\upsilon\omega$, - $\epsilon\upsilon\sigma\omega$ 'aller en parti'; 'fourrager', 'butiner', 'piller', construit cu dativul.

4.1.2. Pronumele personal conjunct, de pers. a II-a, dat., pl. *vă* (*azi vi*) este consemnat în contextul: „Cetățile... care *vă* le-am dat voao“, în BB (Dt., 3, 19); la fel în ms. 4389: „*Vă* le-am dat voaă“. Vezi ST.L.LV., p. 9, II.4.1.0.

4.1.3. Pronumele personal, conjunct, masculin, dativ, sg., *ii* în loc de actualul *ii*, se întâlnește în ms. 45, în exemplul următor: „Să împrumutezi pre el oricât *ii* va trebui“ (Dt., 15, 8; în BB: „*îi*“). Aceeași formă apare și la cazul acuzativ, plural: „Acesta *ii* va întoarce pre ei“ (Dt., 9, 3); în BB: „*îi*“; „Pre carii voi *ii* moștineniți“, în ms. 45 (Dt., 12, 2). Vezi ST.L.FAC., p. 73–74, II.4.1.2.; ST.L.NM., p. 8, II.4.1.5.

4.1.4. Pronumele personal, conjunct, de persoana a III-a, sg., fem., acuzativ, *o*, este așezat, uneori, înaintea auxiliarului: „Nu era cetate care nu o am luat de la dînșii“, în BB (Dt., 3, 4); „Țara carea li o au făgăduit“, în ms. 4389 (Dt., 9, 28); „O am luat“, în ms. 4389 (Dt., 22, 25); „O au dat“, în BB (Dt., 31, 9); „O au smerit“, în BB (Dt., 22, 28; la fel în ms. 4389, *ibid.*); „Nu o am uitat“, în BB (Dt., 26, 13; în ms. 4389: „Nice o am uitat“, *ibid.*); „Care o au scos“, în BB (Dt., 24, 4; „Nu o au înnoit“, în BB (Dt., 20, 5).

4.1.5. Pronumele conjunct *o* (și *oă*) este așezat, alteori, după verbul de conjugat: „Carea au luat-o“, în ms. 45 (Dt., 24, 5; în BB și în ms. 4389: „Care o au luat“); „Și n-ău înnoit-o pre ea“, în ms. 45 (Dt., 20, 7; în BB: „N-ău luat-o pre dînșaa“); „Au aflat-o pre ea“, în ms. 45 (Dt., 22, 27); „Au smerit-o pre ea“, în ms. 45 (Dt., 22, 29); „Cela ce au scos-o pre ea“, în ms. 45 (Dt., 24, 4); „N-am uitat-o“, în ms. 45 (Dt., 26, 13); „Au învățat-o pre ea“, în ms. 45 (Dt., 32, 44; la fel în BB, vers. 45); „Vei lucra-o“, în ms. 45 (Dt., 28, 39); „Auzindu-oă să o facem“, în ms. 4389 (Dt., 30, 12, 13; în BB, vers. 13: „Auzindu-o... o vom face“; în ms. 45: „Auzindu pre ea vom face-o“, în vers. 12, și „O vom face“, în vers. 13); „Silindu-o“, în ms. 45 (Dt., 22, 25; la fel în BB).

Reluarea pronumelui *o* se întâlnește în exemplul: „Căce o ai smerit-o pre ea“, în ms. 45 (Dt., 21, 14; pe margine, de aceeași mână, este adăugat pronumele *însă* 'ea': „Pre însă“). Vezi ST.L.EX., p. 19, II.4.1.5.

4.1.6. Pronumele personal *dînsul* cunoaște varianta mai veche cu *-i-*, *dins-* (< *de* + *îns* > *dens* > *dins*), în BB: „Cătră dînșii“ (Dt., 1, 3; 29, 2; în ms. 45: „Cătră înșii“; în ms. 4389: „Cu dânsul“); „Pre dînșii“, în BB (Dt., 1, 13; în ms. 45: „Pre înșii“); „Pre dînsul“, în BB (Dt., 1, 17; în ms. 45: „Pre el“); „După dînșii“, în BB; în ms. 45: „După înșii“; în ms. 4389: „După dânsii“. În BB sînt prezente, însă, și variantele cu *î* (ж), „Dînșii“ (Dt., 1, 30) sau cu *ă* (ъ), „Dânsii“

(Dt., 11, 9). Vezi ST.L.FAC., p. 74, II.4.1.3.; ST.L.EX., p. 18–19, II.4.1.1.–4.1.2.; ST.L.LV., p. 9, II.4.1.2.; ST.L.NM., p. 8, II.4.1.7.

4.1.7. Pronumele personal *luiș* (< *lui* + *și*) 'lui însuși', 'siesi' a fost înregistrat în BB: „Să ia luiș limbă“ (Dt., 4, 34; în ms. 45: „Să ia șie limbă“); în BB: „Va alêge...luiș“ (Dt., 12, 26; în ms. 45: „Pre el șie“; în ms. 4389: „Și-l va alêge... lui“); în BB: „Să nu înmulțescă luiș“ (Dt., 17, 16, 17; în ms. 45: „Să nu înmulțescă șie“); în BB: „Să ia pre dânsa luiș muiare“ (Dt., 24, 4; în ms. 45: „Să o ia pre ea șie muiare“); în BB: „O va lua luiș muiare“ (Dt., 25, 5; în ms. 45: „Șie“); în BB: „Să te rădice Domnul... luiș norod sfînt“ (Dt., 28, 9; în ms. 45: „Șie“); în BB: „Să te întărească... luiș întru nărod“ (Dt., 29, 13; în ms. 45: „Șie“). După cum rezultă din exemplele de mai sus, *luiș* are funcția de pronume reflexiv (vezi mai jos, sub 4.2.0.). Vezi ST.L.FAC., p. 74, II.4.1.5.; ST.L.EX., p. 9, I.3.5.19.; ST.L.NM., p. 8, II.4.1.7.

4.1.8. Pronumele de întărire este format din pronumele personal sg. *însu*, -ă 'el', 'ea' + pronumele conjuncte *mi*, *fi*, *și*, pl. *înși*, *înse* + *ne*, *vă*, *și*. Adesea, formele sînt însoțite de *eu*, *tu*, *el*, *noi* etc. Acest pronume este caracteristic pentru norma literară din ms. 4389. El nu apare în ms. 45 și în BB, în cărțile studiate pînă acum. În ultimele două texte, în locul lui a fost semnalat, uneori, în această funcție, *singur*, -ă, 'el însuși', 'ea însăși'.

Exemple din ms. 4389: „Vedeș că eu sânt însumi și nu iaste alt Dumnezeu fără de mine“ (Dt., 32, 39; în BJ: „Voyez... que moi, moi je le suis“; în germ., G. von Räd, Dt.: „Sehet... das ich, ich es bin“); „Păzêște însuș să nu aduci arderea-ta-cea-de-tot în tot locul“ (Dt., 12, 13); „Tu să te păzêști însuș“ (Dt., 12, 30; 24, 8); „Și ieși Sion... el însuș... la războiu“ (Dt., 2, 32); „Și teși Og... însuș el“ (Dt., 3, 1); „Că însuș Domnul... va lupta pentru voi“ (Dt., 3, 22); „Domnul însuș iaste moștinarea lor“ (Dt., 18, 2); „Ne scoase... el însuș cu tăria sa“ (Dt., 26, 8); „Domnul însuș... nu te va lăsa“ (Dt., 31, 8); „Au doară nu iaste acesta însuș tatăl tău...?“ (Dt., 32, 6); „Domnul însuș i-au purtat“ (Dt., 32, 12); „Să lepădaș voi înșivă răul de la voi“ (Dt., 17, 7; în BB: „Singuri“); „Veș lua voi înșivă răutatea de la voi“ (Dt., 22, 21, 24). Vezi ST.L.FAC., p. 74, II.4.1.4.; ST.L.EX., p. 19, II.4.1.3.; ST.L.NM., p. 8, II.4.1.8.

4.1.9. Cu valoare de pronume de întărire, *singur* este atestat în BB și în ms. 45, în exemple ca: „Veș rîdica... voi singuri“, în BB (Dt., 17, 7; în ms. 45: „Voi sânguri“; în ms. 4389: „Voi înșivă“); în BB: „Vei scoate pre cel rău dentru voi singuri“ (Dt., 22, 21, 24; în ms. 45: „Sânguri“; în ms. 4389: „Voi înșivă“); în BB: „Domnul sîngur i-au adus pre ei“ (Dt., 32, 12; în ms. 45: „Sângur“; în ms. 4389: „Însuș“). Vezi ST.L.LV., p. 9, II.4.1.3.; ST.L.NM., p. 8, II.4.1.8.

4.2.0. Pronumele reflexiv. Cîteva exemple cu acest pronume pot fi văzute mai sus, II.4.1.7. Adăugăm aici următoarele contexte: „*Locul care l-au ales șie Domnul*“, în ms. 4 389 (Dt., 14, 25): „*Vei adaoge încă șie 3 cetăți*“, în ms. 45 (Dt., 19, 9; în BB: „*Vei adaoge fie încă*“).

4.2.1. Formele conjuncte ale pronumelui reflexiv, -ș, -și, apar în exemple ca: „*De-ș va lua cinevaș nevastă*“, în ms. 4 389 (Dt., 24, 5); în același text: „*Și-l va alêge... șie*“ (Dt., 12, 18; pe margine, este adăugat „*Lui*“, pentru „*Șie*“, din text. Vezi mai sus, II.4.1.7.

4.2.2. Forma conjunctă de acuzativ a pronumelui reflexiv se (să) este plasată, uneori, după verb, în BB: „*Apropii-se anul al șaptelea*“ (Dt., 15, 9; în ms. 4389: „*Apropie-se*“; în ms. 45: „*Apropie-să*“).

4.3.0. Pronume și adjective posesive. Formele conjuncte de dativ ale unor pronume personale și reflexive sînt folosite ca pronume posesive în exemple ca: „*Acasă-ș*“, în ms. 4 389 (Dt., 20, 6, 7); „*Fără voie-ș*“ în ms. 45 (Dt., 19, 4); „*Aproapele-ți*“, în ms. 45 (Dt., 15, 2; în BB: „*Aproapele tău*“, în ms. 4 389: „*Vecinul tău*“); „*Popa-ți*“, în ms. 45 (Dt., 12, 18; în BB: „*Levitul tău*“). Vezi ST.L.FAC., p. 75, II.4.3.0.-4.3.1.; ST.L.EX., p. 20, II.4.3.0.; ST.L.LV., p. 10, II.4.3.0.; ST.L.NM., p. 9, II.4.3.0.

4.4.0. Pronume și adjective demonstrative. Pronumele demonstrativ-determinativ de apropiere are la nom.-ac., pl., masc., terminația *-ea*, „*Aceștea*“, deși acordul cu substantivul următor este defectuos: „*Aceștea vrăji... vor auzi*“, în ms. 45 (Dt., 18, 14; tot astfel în BB și în ms. 4 389). Explicația constă în traducerea servilă de către Nicolae Milescu a gr. οὔτοι, care este forma de masc., pl., nom.-ac a pronumelui demonstrativ οὗτος, αὐτή, τοῦτο 'acesta'. Substantivul determinat este κληδονισμῶν, gen. pl. al subst. masc. (ὁ) κληδονισμός, -οῦ 'l'acțiune d'augurer, de prédire'. Vezi ST.L.FAC., p. 75, II.4.4.0.-4.4.1.; ST.L.EX., p. 20, II.4.4.0.-4.4.1.; ST.L.LV., p. 10, II.4.4.0.; ST.L.NM., p. 8-9, II.4.4.0.-4.4.3.

4.4.1. Afereza vocalei a- se întîlnește în forma *cestu*, din ms. 45: „*Să vă têmeși de numele... cestu minunat*“ (Dt., 28, 58); în ms. 4 389: „*Să fie muiare cestui om*“ (Dt., 22, 16).

4.4.2. Pronumele și adjectivul demonstrativ, fem., gen.-dat., sg., aceștia, este prezent în toate cele trei texte studiate: „*Toate cuvintele legii aceștia*“ (Dt., 27, 3); „*Făgăduinței aceștia*“ (Dt., 29, 20).

4.4.3. Pronumele și adjectivul demonstrativ de depărtare, gen.-dat., sg., fem., nu are încă *-l*-analogic: „*Cetății aceia*“, în BB (Dt., 21, 4; în ms. 45: „*Aceia*“; în ms. 4389: „*Bătrânii acei cetăț*“; aceleași forme se întîlnesc și în Dt., 21, 6; 22, 18; 25, 8). Dacă substantivul precede, forma este *acei*, față de forma actuală *acelei*: „*Acei cetăț*“, în ms. 4 389 (Dt., 19, 12); „*Acei urîte*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 21, 15, 16). Este foarte posibil ca *-i*, din *acei*, să fie sonant. Se întîlnește

și forma cu aferea lui *a-*, identică cu cea a articolului adjectival, în exemple ca: „*Feciorul cei ce iaste dragă*“, în ms. 4 389 (Dt., 21, 16, 17); „*Cei urîte*“ (*ibid.*) „*Cei iubite*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 21, 16); „*Cei urîte*“ (*ibid.*); „*Al ceii urîte*“, în BB (Dt., 21, 17; în ms. 45: „*A cei urîte*“); „*Capul giuncăi ceia ce-i vinele tăiate*“, *ibid.*; în ms. 4 389: „*Cei ce-i sânt vinele tăiate*“, *ibid.*). Este posibil ca și în aceste cazuri să fi fost în finală un *-i* sonant. Pe de altă parte, afereza lui *a-* este prezentă și în forma de masc., pl., nom.-ac.: „*Cei ce să apropie de stîrvu*“, în BB (Dt., 21, 6; în ms. 45: „*Ceia ce*“; în ms. 4 389: „*Carei*“). Vezi ST.L.FAC., p. 73, II.2.3.0.; p. 75, II.4.4.1.; ST.L.EX., p. 18, II.2.3.0.; p. 20, II.4.4.0.-4.4.1.; ST.L.LV., p. 10, II.4.4.0.; ST.L.NM., p. 9, 4.4.3.

4.5.0. Pronumele relative-interogative. După modelul grecesc, Nicolae Milescu folosește forma de gen.-dat., sg., masc. *căruia* pe lângă substantivul *pămîntului*, în contextul: „*Am adus începătura roadelor pămîntului căruia mi-ai dat mie, Doamne*“ (Dt., 26, 10; în BB: „*Care mi-ai dat*“; în ms. 4 389: „*Care l-ai dat mie*“). Modelul grecesc conține o formă de genitiv, singular, dar de genul feminin, pentru că substantivul alăturat este de genul feminin: „*Τῆς γῆς ἧς ἔδοκας μοι, κόρυε*“.

4.5.1. Pronumele relativ invariabil de 'care' este atestat în ms. 4 389: „*Carea are dumnezei de se apropie de dănșii*“ (Dt., 4, 7). Vezi ST.L.EX., p. 20, II.4.5.1.

4.6.0. Pronume și adjective nehotărîte. Vezi ST.L.FAC., p. 76, II.4.6.0.-4.6.6.; ST.L.EX., p. 20-21, II.4.6.0.-4.6.9.; ST.L.LV., p. 10-11, II.4.6.0.-4.6.18.; ST.L.NM., p. 9-10, II.4.5.0.-4.5.13.

4.6.1. Pronumele nedefinit cinevaș este prezent în textul ms. 4 389 (Dt., 13, 15; 21, 18; 22, 13, 26, 28). Tot aici și „*Cevaș*“ (Dt., 24, 1).

4.6.2. Pronumele nehotărît fieștecine se întîlnește în ms. 4 389 (Dt., 16, 17; în BB și în ms. 45: „*Fiecarele*“).

4.6.3. Pronumele nehotărît fieștece 'ceva'; 'orice' este atestat în BB: „*De va fi... datorie ori fieștece*“ (Dt., 24, 10; la fel în ms. 45); în ms. 4 389: „*Pentru fieștece vindă și pentru fieștece greșald*“ (Dt., 19, 15). Se întîlnește în ms. 4 389 și o formă a acestui pronume în care între *fiește* și *ce* se produce inserția articolului *a*: „*Fiește-a-ce*“: „*Și fiește-a-ce din cêle cerești*“ (Dt., 17, 3; în BB: „*La tot cêle dentru podoaaba ceriului*“; în ms. 45: „*La tot ce-i dentru...*“). Alteori, pronumele și adjectivul nehotărît *fieștece* este precedat de *-or*, provenit din *oricare*, *oricine* etc., rezultînd o formă neobișnuită „*Or-fiește-ce*“, în același ms. 4 389: „*Veș face or-fiește-ce chip cioplit*“ (Dt., 4, 25). Inserția articolului *a* mai fost semnalată și în formele „*Fiește-ai-cărui*“; „*Fiește-a-cui*“; „*Fiește-a-cării*“ etc., care sînt specifice pentru textul ms. 4 389, datorită episcopului cărturar Daniil Panoneanul. Vezi ST.L.FAC., p. 73,

II.2.2.3.; p. 76, II.4.6.3.; ST.LEX., p. 18, II.2.2.1.; p. 21, II.4.6.6.; ST.LLV., p. 10, II.4.6.7.

4.6.4. Pronumele nedefinit *neştine* 'cineva', 'oricine' este folosit în ms. 45 și în BB (Dt., 19, 21; 22, 13; 24, 1, 5); numai în ms. 45, el apare în Dt., 21, 18 (în BB: „*Cuiva*“; în ms. 4 389: „*Cinevaş*“). Vezi ST.L.FAC., p. 76, II.4.6.2.; ST.LEX., p. 21, II.4.6.7.; ST.LLV., p. 10, II.4.6.9.; ST.LNM., p. 9, II.4.5.3.

4.6.5. Pronumele nedefinit *nescare* (< lat. *nescio quālis*) 'cineva', 'vreunul', 'oarecare', în ms. 45: „*În ce chip are fi purtat nescare om cu hrane pre fiul său*“ (Dt., 1, 31; în BB: „*Ar fi purtat vreun om*“); în ms. 4 389: „*De va fi gălceavă între niscare oameni*“ (Dt., 25, 1).

4.6.6. Pronumele nedefinit *oarecarele* însoţeşte, ca adjectiv, substantivul *om* în: „*În ce chip oricarele om va certa pre fiul său*“, în BB (Dt., 8, 5); în ms. 45: „*Om oarecarele*“ (*ibid.*). Sensul sintagmei este 'cineva', 'careva'. Modelul este grecesc, vezi ST.LLV., p. 10–11, II.4.6.15.

4.6.7. Pronumele nehotărît *oricîte* este atestat în BB: „*Auzi oricîte va zice Domnul*“ (Dt., 5, 27; în ms. 45: „*Oricîte va dzice*“).

4.6.8. Pronumele nedefinit *orice* cunoaşte inserţia prepoziţiei *cu*, devenind *or-cu-ce* 'cu orice', în ms. 4 389: „*Blestemat cel ce va zăcea or-cu-ce dobitoc*“ (Dt., 27, 21). Vezi mai sus, II.4.6.3.

4.6.9. Fenomenul inserţiei, semnalat în paragraful precedent, are loc și în cazul pronumelui și adjectivului nehotărît *vreun, vreo* (< lat. *vēre + unus, una*), care este despărțit de *întru*, rezultând o formă neobișnuită, „*Vre-într-una*“, în ms. 4 389: „*Vre-într-una den cetățile tale*“ (Dt., 17, 2; în BB: „*Întru una den*“; în ms. 45: „*Într-una den*“); în ms. 4 389: „*Vre-într-o cetate*“ (Dt., 13, 12; în BB: „*Întru una den*“; în ms. 45: „*Întruna*“); în ms. 4 389: „*De vei afla... vre-într-un copaci*“ (Dt., 22, 6; în BB și în ms. 45: „*Pre vreun copaciu*“).

4.6.10. Pronumele nedefinit negativ *nime*, provenit din *nimene* (-i), prin haplogogie (într-o succesiune de tipul „*De nimene nevoit*“; vezi CDDE, nr. 1231), este atestat în ms. 45 (Dt., 11, 25; în BB: „*Nimeni*“; în ms. 4 389: „*Nimini*“).

5. NUMERALUL

5.1.0. Numeralul cardinal. *Unu, una* apar în locul gr. *ἓς, μία* în: „*Dumnezeul nostru unul iaste*“, în BB (Dt., 6, 4; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Un domn iaste*“), după gr. „*Κόριος ἓς ἐστὶ*“; în BJ: „*Notre Dieu est le seul Yahvé*“; în germ. G. von Rad, Dt.: „*Jahwe (ist) unser Gott, Jahwe als einer allein*“; G. Braulik, Dt.: „*Jahwe ist einzig*“.

5.2.0. Numeralul colectiv. Subst. *întunerec*, cu sensul 'zece mii', este prezent în ms. 4 389, în exemplul: „*Acêstea sânt întunêrecele lui Efraim și acêstea miile Manásiei*“ (Dt., 33, 17; în BB: *Zecile de*

mii“; în ms. 45: „*Dzecile de mii*“). Cuvântul *întunerec* cu sensul 'zece mii' reprezintă un calc semantic după sl. *tîma* 1. 'întunerec', 2. 'zece mii'. Vezi ST.L.FAC., p. 76; II.5.1.0.; p. 95, IV.2.2.36.

Numeralul colectiv *amîndoi*, în ms. 4 389: „*Amânduror împărașilor acestora*“ (Dt., 3, 21; în BB și în ms. 45: „*La acești doi împărași*“); în ms. 4 389: „*A amânduror împărașii Ammoreiului*“ (Dt., 4, 47; în BB și în ms. 45: „*A doi împărași a Ammoreilor*“).

5.3.0. Numeralul adverbial pentru 'multiplicat printr-o mie', 'de o mie de ori mai mare' este exprimat prin „*O mie de părți mai mult*“, în ms. 45: „*Să fiți cu o mie de părți mai multu*“ (Dt., 1, 11; la fel în BB; în ms. 4 389: „*Sănteș de 1000 de ori înmulțit*“). Versiunea grecescă conține adv. *χιλιοπλασιός* 'mille fois autant'; BJ: „*Yahvé... vous multipliaera mille fois autant*“; G. von Rad, Dt.: „*Jahwe...möge euch noch tausendfach mehren*“.

6. VERBUL

6.1.0. Conjugări. Verbul *a țineá* este de conjugarea a II-a, în BB: „*Să nu vă țineá de dânsul*“ (Dt., 18, 22; la fel în ms. 45); verbul *a umpleá* 'a se împlini', 'a se îndeplini' este, de asemenea, de conjugarea a II-a, în ms. 4 389: „*Nu se va umplea cuvântul*“ (Dt., 18, 22; în BB și în ms. 45: „*Nu să va țimpla*“); aceleiași conjugări a II-a aparține și verbul *a zăceá* 'a cloci', în ms. 4 389: „*Muma va zăceá pre pui*“ (Dt., 22, 6; în BB: „*Muma clocêște pre golași*“; în ms. 45: „*Maica clocêște pre golași*“). Verbul *a agiutori*, de conjugarea a IV-a, se întilnește în ms. 45: „*Vă agiutorească voao*“ (Dt., 32, 38; la fel în BB: „*Vă agiutorească*“; în ms. 4 389: „*Să vă ajute*“). Verbul *a încuscra*, de conjugarea I, este atestat în ms. 4 389: „*Nici vă încuscraș cu dâșii*“ (Dt., 7, 3; în BB și în ms. 45: „*Încuscři*“).

6.1.1. Sufixul verbal *-ez* se întilnește în ms. 4 389: „*Să nu cruțeze ochii tăi*“ (Dt., 7, 16); în BB: „*Să nu întărziezi*“ (Dt., 23, 22; în ms. 45: „*Să nu întărzii*“); în BB: „*Să împrumutezi*“ (Dt., 15, 10; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). Forma cu *-ezi* la acest verb mai este atestată în BB (Dt., 28, 12, 12), în ms. 45 (*ibid.*; și în 15, 8) și în ms. 4 389 (Dt., 15, 8). Forma fără sufix, în BB: „*Să împrumuți*“ (Dt., 15, 8).

6.2.0. Verbe reflexive. Forme reflexive cu valoare de pasiv se întilnesc în exemple ca: „*Aaron... s-au îngropat acoló*“, în ms. 45 și în BB (Dt., 10, 6; în ms. 4 389: „*Fu îngropat*“). Modelul este grecesc. Nicolae Milescu, traducătorul ms. 45, a transpus în românește aoritul pasiv grecesc *ἐτάφη*: „*Καὶ ἐτάφη ἕκεί*“ [vb. *θάπτω*, viit. *θάψω* aor. *ἔθαψα* sau *ἔταον*; aor. pasiv *ἐτάφη*]; în ms. 4 389: „*Iar proorocul... să se omoare*“ (Dt., 13, 5; în BB: „*Pre dânsele să scrisese toate cuvintele care au grăit Domnul*“ (Dt., 9, 10; în ms. 45: „*Era scris*“; în ms. 4 389: „*Era scrise*“); în BB: „*Vă veși vinde acoló*“ 'veși fi vânduți' (Dt., 28, 68; în ms. 4 389: „*Vă veș da*“; pe margine de aceeași mînă: „*Vă veș vinde*“).

6.2.1. Demnă de remarcat este absența pronomelor reflexive în cazuri ca: „Copilul carele va naște” ‘se va naște’, ‘va fi născut’, în BB și în ms. 45 (Dt., 25, 6; în ms. 4 389: „Se va naște”); „Nu voi abate în direapta au a stinga” ‘nu mă voi abate’, în BB și în ms. 45 (Dt., 2, 27; în ms. 4 389: „Nu ne vom abate”); „Și veți bucura” ‘vă veți bucura’, în ms. 45 și în BB (Dt., 12, 12; în ms. 4 389: „Vă veți veseli”); „Veți închina lor”, ‘vă veți...’, în ms. 45 (Dt., 11, 16; în BB: „Vă veți închina”; în ms. 4 389: „Să vă închinați”).

6.3.0. Prezentul indicativului. De la verbul *a putea*, există forma specială de prezent indicativ, pers. I, sg. „Poci”, în ms. 4 389: „Nu poci eu săngur să vă port” (Dt., 1, 10); „De acum nu mai poci să mai intru și să mai ies” (Dt., 31, 2). Vezi ST.L.FAC., p. 77; II.6.3.0.; ST.L.NM., p. 10, II.6.3.1.

6.3.1. Prezentul indicativ perifrastic, alcătuit din verbul *a fi*, la prezent, și gerunziul verbului de conjugat, este atestat în BB: „Nu în ceriu iaste zicînd” (Dt., 30, 12; în ms. 45: „Nu iaste întru ceriu [sus] dzicîndu”; în ms. 4 389: „Nu iaste în cer să zici”). Traducătorul ms. 45, Nicolae Milescu, a urmat îndeaproape versiunea grecească: „Ὅκ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐστὶ λέγων”. Pentru comparație, menționăm și alte versiuni: în Vulgata: *Nec in caelo situm ut possis dicere*; în germ. G. von Rad, Dt.: „Es ist nicht im Himmel, daß du sagen müßtest”; în BJ: „Elle n'est pas dans les cieux, qu'il le faille dire”; în B 1975: „Ea nu este în cer, ca să zici”. Un alt exemplu, din BB: „Nice iaste decindea de mare zicînd” (Dt., 30, 13; în ms. 45: *Nice decinde de mare iaste dzicîndu*”, după gr. „Ὁδὲ πέραν τῆς θαλάσσης ἐστὶ λέγων”.

6.3.2. După modelul grecesc, Nicolae Milescu, iar după el și frații Șerban și Radu Greceanu, diortositorii BB, precum și, uneori, și episcopul Daniil Panoneanul au introdus în versiunile românești pe care le-au realizat niște construcții perifrastice de prezent (ele există și la alte moduri și timpuri), alcătuite dintr-un verb și un substantiv care au același radical. Este vorba de așa-numitele construcții intensive, al căror punct de plecare în limba greacă a fost limba ebraică, de tipul: „Dobitocul ce... ungheste unghii” ‘are unghii’. Uneori, în locul unui substantiv coradical, apare gerunziul aceluiași verb: „Zice zicînd” ‘zise’. Forma de gerunziu poate precede substantivul coradical: „Vrăjind vrajă” ‘vrăjind’. În toate situațiile, sensul este unic, și anume acela al verbului. Construcțiile verbale intensive au fost înregistrate în studiile precedente, în capitolul *Vocabular*, și anume în partea dedicată calcurilor semantice. În unele cazuri, discuția a fost plasată în capitolul *Morfologie*, în partea despre *Verb*. Vezi ST.L.FAC., p. 81, II.6.13.0.; ST.L.EX., p. 24, II.6.13.0.; ST.L.LV., p. 13-14, II.6.12.0. În ultimul studiu din serie, anume în ST.L.NM., formele în discuție sînt înregistrate în capitolul *Vocabular*, în articolul dedicat verbului respectiv. În cele ce urmează, vom prezenta construcțiile verbale intensive la modurile

și timpurile verbului de bază din versiunea românească, indiferent de modul și timpul verbului respectiv în versiunea grecească.

6.3.3. La indicativul prezent au fost consemnate următoarele construcții verbale intensive: „Dobitocul ce... ungheste unghii de doao gemănări”, în BB (Dt., 14, 6; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Ungheste unghia în doaoă”), după gr. „Ὀνοχιζόντων Ὀνοχιστήρας” [vb. Ὀνοχιζῶ, la pasiv Ὀνοχισμένος, -η, -ov ‘qui a le sabot fendu, le pied fourchu’; (ὀ) Ὀνοχιστήρ, -ήρος ‘fissure du sabot des animax à pied fourchu’; (ὀ) ὄνοξ, -υχοξ ‘ongle’]. Construcția mai este prezentă și în Dt., 14, 7, 8; vezi și ST.L.LV., p. 34-35, IV.2.1.131. Alt exemplu: „Să nu ascultați cuvintele... celuia ce visuiaște visul acela”, în BB (Dt., 13, 3; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Va vedea visul”), după gr. „Τὸ ἐνοπιναζομένου τὸ ἐνόπιον ἐκεῖνο” [vb. ἐνοπιναζῶ ‘rêver’, ‘voir en songe’; (τὸ) ἐνόπιον, -ov ‘songe’, ‘rêve’; ‘vision en songe’].

6.4.0. Verbe iotacizate. Prezentul indicativ și prezentul conjunctiv. Gerunziul. Verbele „iotacizate”, adică cele cu radicalul terminat în *-f*, *-dz (> z)*, *-z̄ (ñ)*, *-ři (u)*, la modurile și timpurile menționate, sînt caracteristice pentru perioada veche a limbii române literare. Formele noi, apărute pe cale analogică, datează, în Moldova și în Banat, din a două jumătate a secolului al XVII-lea, ele fiind semnalate la Miron Costin și în *Lexiconul Marsiglian* (Vezi G. Ivănescu, *Probl.*, p. 283). Acceptarea formelor cu *-t*, *-d*, *-n*, *-r* în norma limbii literare a avut loc abia spre sfîrșitul secolului al XIX-lea. În textele studiate (*Pentateuhul* din BB, din ms. 45 și din ms. 4 389), precum și în alte texte din a doua jumătate a secolului al XVII-lea la care ne-am referit incidental, nu am întîlnit nici un exemplu de verbe cu *-t*, *-d*, *-n*, dar am găsit cîteva cazuri cu *-r*, la conjunctivul prezent, pers. a III-a, sg. și pl.: (să) *ceardă*; (să) *moardă*; (să) *piară*; (să) *răsară*. Vezi ST.L.FAC., p. 77, II.6.3.0.; ST.L.EX., p. 21-22, II.6.3.0.-6.3.3.; ST.L.LV., p. 11, II.6.3.0.-6.3.1.

6.4.1. Conjugarea a II-a. Verbul *a părea*, în locuțiunea verbală *a-i părea cuiva rău*, cunoaște forma „Paie”, fără *-r*, în ms. 4 389: „Nu-ș paie rău!” (Dt., 15, 10). Verbul *a șede* are la conjunctiv prezent forma cu *-z*: „(Să) șază”, în ms. 4 389 (Dt., 21, 13); „Șăzînd”, în ms. 4 389 (Dt., 11, 19; în BB, la fel; în ms. 45: „Ședzîndu”). Verbul *a vedea*: „(Să) vâz”, în ms. 4 389 (Dt., 3, 25); „(Să) vază”, în ms. 4 389 (Dt., 13, 3; 16, 4; 23, 14; în BB: „Văzînd” (Dt., 9, 16); în ms. 45: „Vădzîndu” (*ibid.*).

6.4.2. Conjugarea a III-a. Formele iotacizate, apărute, în multe cazuri, pe cale analogică, sînt ilustrate de următoarele exemple. Verbul *a apune* are gerunziul „Apuind”, în BB și în ms. 45 (Dt., 23, 11), iar conjunctivul, „(Să) apuie”, în BB și în ms. 45 (Dt., 24, 15). Verbul *a arde* are la conjunctiv forma „(Să) arză”, în ms. 4 389 (Dt., 29, 23). Verbul *a cere*

este atestat atît cu finala *î*, cît și cu *rî*: „(Să) cei“, în ms. 4 389 (Dt., 8, 9; 15, 2, 3), dar „(Să) ceri“, în ms. 45 și în BB (Dt., 15, 2, 3). Verbul *a pierde*: „(Să) piêrz“, în ms. 4 389 (Dt., 9, 14); „(Să) piarză“, în ms. 4 389 (Dt., 2, 15; 6, 15; 7, 10; 9, 8, 20; 10, 10); în BB: „(Să) piarză“ (Dt., 29, 19); în ms. 45: „(Să) piarză“ (*ibid.*). Verbul *a prinde* are la conjunctivul prezent forma „(Să) prinză“, în ms. 4 389 (Dt., 22, 18). Verbul *a pune* are la prezentul indicativ, pers. I, sg., forma „(Eu) pui“, în BB (Dt., 29, 14) și în ms. 4 389 (Dt., 11, 26; 30, 19); în ms. 45: „(Eu) pui“ (Dt., 29, 14): la conjunctiv: „(Să) pui“, în ms. 4 389 (Dt., 17, 14; la fel în BB, vers. 15); La pers. a III-a, conj. prez.: „(Să) puie“, în ms. 4 389 (Dt., 20, 9; 24, 5; 26, 4; 29, 1; 32, 27; la fel în BB (Dt., 24, 5; 28, 13; 32, 27) și în ms. 45 (*ibid.*); forma de gerunziu „Puind“ a fost consemnată în BB (Dt., 17, 15) și în ms. 4 389 (Dt., 20, 19). Verbul *a rămîne* are la conjunctiv formele: „(Să) rămîie“, în BB (Dt., 19, 15; 28, 55); „(Să) rămîie“, în ms. 4 389 (Dt., 16, 15) și în ms. 45 (Dt., 19, 15; 28, 55). Verbul *a răspunde* are forma „(Să) răspunză“, în ms. 4 389 (Dt., 27, 15, 26). Verbul *a scoate* are conjunctivul „(Să) scoafă“, în BB și în ms. 45 (Dt., 13, 5; 23, 14; 25, 11), precum și în ms. 4 389 (Dt., 22, 20; 25, 11). Verbul *a spune*: „(Să) spuui“, în BB (Dt., 5, 5; în ms. 45: „(Să) spuui“); gerunziul „Spuind“, în BB și în ms. 45 (Dt., 13, 9). Verbul *a trimite*: „(Să) trimiță“, în BB și în ms. 45 (Dt., 28, 8, 20; „(Să) trimeafă“, în ms. 4 389 (Dt., 19, 12). Verbul *a ține* are gerunziul „Țîind“, în BB (Dt., 9, 14).

6.4.3. Conjugarea a IV-a. Verbul *a auzi*: „(Să) auz“, în ms. 4 389 (Dt., 1, 17); „(Să) auză“, în ms. 4 389 (Dt., 4, 10; 31, 11, 12, 13, 28), precum și în BB și în ms. 45 (Dt., 31, 12). Forma de conjunctiv cu *și*, „(și) auză“ se întîlnește în BB și în ms. 45 (Dt., 32, 1). Pentru această formă, vezi ST.L.FAC., p. 79, II.6.9.1. Verbul *a împărți* are la conjunctiv forma „(Să) împarță“, în ms. 4 389 (Dt., 21, 16). Verbul *a răsări* are forma „(Să) răsăie“, în ms. 4 389 (Dt., 29, 23). Verbul *a slobozi* are la conjunctiv forma „(Să) sloboază“, în ms. 4 389 (Dt., 24, 2).

6.4.4. Forma nouă de gerunziu, cu *-n-*, „Venindu“, este semnalată în ms. 45 (Dt., 25, 9), pe cînd în BB se menține varianta veche „Viind“ (*ibid.*).

6.4.5. Forma de imperativ de la verbul *a pieri* este, în BB, „pieri!“ (Dt., 33, 27), în timp ce în ms. 45 este folosită varianta fără *-r-*, „Piei!“ . Infinitivul lung, substantivat, de la același verb, are *-r-* în ms. 45: „Cu perire veși peri!“ (Dt., 30, 18), în timp ce în BB este prezentă varianta fără *-r-*, „Peire“ (*ibid.*) în ms. 4 389: „Veși peri cu periciune“ (*ibid.*). Forma de conjunctiv „(Să) piiaie“ este atestată în ms. 4 389.

6.4.6. Consoana *-r-* este menținută în forma „(Eu) moriu“, în BB și în ms. 4 389 (Dt., 4, 22).

6.5.0. Imperfectul indicativului. La verbele de conjugarea a IV-a, terminația de imperfect *-îă* (*-îăi* etc.) este prezentă în: „Căznia“, în ms. 4 389 (Dt., 26, 6); „(Te) ferii“, în BB (Dt., 28, 60);

„Flămînzii“, în BB (Dt., 28, 18; în ms. 45: „Flămîndzii“, *ibid.*); „Goniia“, în ms. 4 389 (Dt., 11, 4); „Ieșia“, în ms. 4 389 (Dt., 9, 21); „Ieșii“, în ms. 4 389 (Dt., 25, 15); „Ieșiași“, în ms. 4 389 (Dt., 23, 4); „Împărția“, în BB și în ms. 4 389 (Dt., 32, 8; în ms. 45: „Împărțea“); „Îngrozii“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 60); „Înmulția“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 63); „Necăjia“, în ms. 4 389 (Dt., 26, 6); „Ostenia“, în BB și în ms. 45 (Dt., 25, 18; în același loc, și „Ostenii“); „Păzia“, în ms. 4 389 (Dt., 25, 18); „Răniia“, în BB și în ms. 45 (Dt., 1, 44); și „Veseliia“, în ms. 4 389 (Dt., 28, 63).

Terminația de imperfect *-îă* se întîlnește în: „Pogorîia“, în BB (Dt., 9, 21); „Urtia“, în BB (Dt., 19, 6; în ms. 45: „Urdia, *ibid.*).

6.5.1. La persoana a III-a plural a imperfectului nu apare *-u-*: „Ochii voștri vedea“, în BB și în ms. 45 (Dt., 11, 17); „Carii purta“, în ms. 4 389 (Dt., 31, 9).

6.6.0. Perfectul simplu. Preferința pentru această formă verbală este evidentă în textul ms. 4 389 al lui Daniil Panoneanul. În ms. 45 și în BB, de multe ori se întîlnesc drept echivalente formele de perfect compus. Pentru exemplificare, se pot compara fragmentele din Dt. 34, 5-10 din textele studiate. Dar fenomenul poate fi ilustrat cu numeroase alte contexte.

6.6.1. Semnalăm cîteva forme arhaice ale verbelor tari *a face* și *a zice*: „(Să) fêce“, în ms. 45 (Dt., 26, 5; în BB: „S-au făcut“; în ms. 4 389: „Se-au făcut“); „Dziș“, în construcția intensivă: „Și dziș... dzicîndu“, în ms. 45 (Dt., 1, 9; în BB: „Ziș“, în ms. 4 389 (Dt., 9, 26).

6.6.2. Forme arhaice de perfect simplu, la persoana a II-a plural: „Auzî“ 'auzirăți', în „Iar voi deaca auzit glasul, aș veni“, în ms. 4 389 (Dt., 5, 25; „Făcuset“ 'făcuserăți', în „Păcatul vostru care-l făcuset“, în ms. 4 389 (Dt., 9, 21; în BB: „Aș făcut“; în ms. 45: „Afi făcut“).

6.6.3. Verbul *a da* conoaște forma arhaică de perfect simplu, persoana a III-a, singular, „Dêde“, în ms. 4 389 (Dt., 9, 10, 11; 10, 4; 29, 4; 31, 9; în BB și în ms. 45: „Au dat“).

6.6.4. Persoana a III-a, singular, perfectul simplu, a verbului *a fi* este folosită, uneori, în transpunerea în românește a construcției grecești „Καὶ ἐγένετο“. Construcția grecească a fost preluată în *Septuaginta* din ebraică. În scrierile biblice în limba arameică, această construcție constituia un mijloc de a lega, într-o povestire, o întîmplare de altă întîmplare. Era un fel de element „introducător“ („*einführendes*“), caracteristic limbii menționate și străină limbii grecești. Alături de ἐγένετο, se mai foloseau în grecește și alte forme ale vb. γίνωμαι: καὶ ἐγενήθη; καὶ γίνετα; καὶ ἐγίνετο; καὶ ἐγενήθησαν, toate cu sensul 'und es war', 'und es geschah'. Vezi Martin Johannessohn, *Das biblische καὶ ἐγένετο und seine Geschichte*, în „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem

Gebiete der indogermanischen Sprachen“, 53. Bd., Göttingen, 1925, p. 161; 163. Pentru transpunerea în românește a construcției, vezi ST.L.LV, p. 13, **II.6.4.0.**, b); ST.L.NM., p. 11, **II.6.4.2.**; **6.4.3.**; **6.5.1.**; **6.5.2.**; V. Arvinte, *Construcții perifrastice în Biblia de la București (1688)*, în ms. 45 și în ms. 4 389, în „Studii și cercetări lingvistice“, XLIV, nr. 3, București, 1993, p. 177–181.

Exemple pentru transpunerea în românește a gr. καὶ ἐγένετο, καὶ ἐγενήθη prin perf. s., pers. a III-a sg., a vb. a fi, „Fu“: „Și fu întru al patruzecilea an“, în BB și în ms. 45 (Dt., I, 3), după gr. „Καὶ ἐγενήθη ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει“; „Și fu den vreama ce căzură toți bărbaii cei războinici“, în BB (Dt., 2, 16; în ms. 45: „Și fu în vreama ce cădură...“; în ms. 4 389: „Iar deaca căzură...“), după gr. „Καὶ ἐγενήθη ἐπειδὴ ἔπεσον πάντες οἱ ἄνδρες οἱ πολεμισταὶ“ [vb. πίπτω 'tomber'; ἐπειδὴ 'puisque', 'après que']; „Și fu pren 40 de zile“, în BB și în ms. 45 (Dt., 9, 11; în ms. 4 389: „De-acii, deaca trecură acēle 40 de zile“), după gr. „Καὶ ἐγένετο δια τεσσαράκοντα“; „Și fu după ce ați auzit glasul“, în BB și în ms. 45 (Dt., 5, 23; în ms. 45: „Audzit“; în ms. 4 389: „Iar voi, deaca auzit glasul“), după gr. „Καὶ ἐγένετο ὡς ἠκούσατε τὴν φωνήν“.

6.7.0. Perfectul compus. O formă specială de participiu trecut apare în perfectul compus „Am stătăt“ (στέτῃτ), din ms. 45 (Dt., 10, 10; în BB și în ms. 4 389: „Stătut“). Poate fi, însă, și o eroare de copist.

6.7.1. Forma de perfect perifrastic, alcătuită din perfectul compus al verbului a fi + gerunziul verbului de conjugat, este semnalată în următoarele exemple: „Și neascultînd aș fost cēle de cătră Domnul“, cu sensul 'nu ați ascultat', în BB (Dt., 9, 24; la fel în ms. 45). Construcția apare și în ms. 4 389: „Ce totideuna aș fost neplecîndu-vă Domnului“ (ibid.). Modelul este grecesc: „Καὶ ἀπειθοῦντες ἦτε τὰ πρὸς κύριον“ [gr. ἀ + πείθω, πείσω; ἀπειθῶ, -ῶ, viit. -ῆσω 'être désobéissant ou incrédule', 'ne pas obéir; 'ne pas se fier', 'ne pas croire à'; ἦτε 'ați fost']. Alte exemple: „Oamenii au fost șezînd mai înainte pre dînsul“, în BB (Dt., 2, 10; la fel în ms. 45, dar în loc de „Oamenii“, apare „Omini“, precum și forma „Ședzându“; în ms. 4 389: „Au fost șăzându“; pentru „Oamenii“, „Ominii“, „Iominii“, față de gr. „Οἱ Ὀμμειν“, vezi mai sus, p. 12–13, **II.1.6.7.**), după gr. „Οἱ Ὀμμειν το πρότερον ἐνεκάθηντο ἐπ' αὐτῆς“ [vb. καθέζομαι 's'asseoir'; 's'arrêter' ou 'se fixer dans un lieu' < κατά + ἔζομαι 's'asseoir', 's'établir']; „Că ce ne-au fostu urîndu Domnul pre noi?“, în BB și în ms. 45 (Dt., I, 27). În ms. 4 389, în locul gerunziului, apare participiul: „Pentru că ce ne-a fost urît?“. În versiunea grecească nu există construcție gerunzială în versetul menționat, de unde decurge că tipul de construcție a fi + gerunziul era funcțional în textele studiate. Totodată, trebuie reținut faptul că în locul gerunziului poate să apară și participiul, cum

rezultă din exemplul din ms. 4 389. Alt exemplu: „Pentru că, încă fiind eu viu astăzi cu voi, amărînd aș fost cēle de cătră Dumnezău“ 'ați amărît', adică 'ați mîniat, ați supărat' în BB (Dt., 31, 27; în ms. 45: „...amărîndu ași fost lucrurile de cătră Dumnezeu“; în ms. 4 389: „Aș mîniat pre Domnul“), calchiat după gr. „Ἐτι γὰρ, ἐμοῦ ζῶντος μεθ' ὑμῶν σήμερον, παραπικραίνοντες ἦτε τα πρὸς τον Θεόν“ [vb. παραπικραίνω, viit. -αῶ 'exaspérer', 'aigrir'; 'exciter à la révolte' < πικραίνω 'rendre amer', la fig. 'exaspérer', 'aigrir', 'irriter' < πικρός, -ά, -όν 'amer; ἦτε este pers. a II-a pl. a imperf. vb. ἐμί].

6.7.2. Construcția a fi + participiul, în locul gerunziului, cu valoare de perfect compus, se mai întâlnește, în afară de exemplul menționat în paragraful precedent, din ms. 4 389 („Ne-a fost urît“), și în contextul: „Și în Aprinderea... aș fost mîniat pre Domnul“, în ms. 4 389 (Dt., 9, 22; în ms. 45: „Ași dodeit pre Domnul“, cu înlocuirea, pe margine, a cuvîntului „Dodeit“, prin „Mîniat“, acesta din urmă scris de altă mîna; în BB: „Aș mîniat“); „Iar te va aduna de pren toate limbi den care te-au fost răsipit“, în ms. 4 389 (Dt., 30, 3; în BB și în ms. 45: „Te-au rășchirat“). Cum rezultă și din comparația cu alte versiuni ale Bibliei (latină, germană, franceză, slavonă etc.), construcția în discuție are valoare de perfect compus și nu de mai-mult-ca-perfect, cum ar rezulta dintr-o comparație superficială cu exemple din unele graiuri populare actuale. Prezența ei în textul tradus de episcopul Daniil Panoneanul se explică, foarte probabil, prin modelul slavon, pe care l-a avut ca bază a traducerii sale.

6.7.3. Se întîlnesc și la perfectul compus construcții verbale intensive (vezi mai sus, p. 18, **II.6.3.2.–6.3.3.**), de tipul: „Întrebați... de au ispitit Dumnezău... întru ispitire“, în BB (Dt., 4, 32; 34; la fel în ms. 45, cu deosebire că aici, în locul conjuncției de, apare conjuncția să; în ms. 4 389: „De va fi ispitit... cu ispitiri“, după gr. „Εἰ ἐπειρασεν ὁ Θεός... ἐν περασμῷ“ [vb. ἐπειράομαι, viit. ἐπερήσομαι, aor. 2. ἐπιρόμην 'interroger', 'questionner', 'demander' (ὁ) περασμός, -ός 'l'action de tenter, 'tentation'; 'l'action de solliciter au mal ou au crime']; „Pre carele au ispitit... cu ispită“, în BB și în ms. 45 (Dt., 33, 8; în ms. 4 389: „L-au ispitit întru ispitire“), după gr. „Ὁ ἐπειρασεν αὐτὸν ἐν πείρα“ [(τῆ) πείρα, -ας 'tentative', 'essai', 'épreuve'; 'tentation', 'essai de séduction pour corrompre quelqu'un']; „Domnul... au făgăduit... făgăduință“, în ms. 45 (Dt., 5, 2, 3; în BB: „Au pus... făgăduință“; în ms. 4 389: „Au grăit... făgăduință“); în gr. „Διέθετο... διαθήκην“ [vb. διατίθωμι 'arranger', instituer', 'établir']. Versiunea din BB respectă originalul. Traducerea din ms. 45 dovedește că pentru traducătorul acestui text, Nicolae Milescu, construcția verbală intensivă, de felul celor ilustrate, devenise funcțională. Asemenea construcții puteau să apară și în contexte în care în versiunea grecească ele nu existau.

6.8.0. Viitorul I. Auxiliarul de viitor este identic cu verbul predicativ, astfel că „Voi(u)” însemna și 'vreau', „Vei” și 'vrei', iar „Va” și 'vrea': „Nu voiu să o iau”, în BB (Dt., 25, 8; în ms. 45: „Voi”; în ms. 4 389, ca în BB); „Care vei să faci”, în ms. 4 389 (Dt., 1, 14); „Unde vei să mergi”, în ms. 4 389 (Dt., 30, 18); „Tu vei să întri”, în ms. 45 și în BB (Dt., 31, 7; în ms. 4 389: „Vei întra”); „Că va să vă piarză”, în ms. 4 389 (Dt., 9, 25); „Nu va fratele bărbatului meu”, în BB (Dt., 25, 7: la fel în ms. 45 și în ms. 4 389); „Iară de nu va omul să ia pre muirarea fratelui său”, în BB și în ms. 45 (Dt., 25, 7); „Carele nu va să zidească casa frăține-său”, în ms. 4 389 (Dt., 25, 9; în BB și în ms. 45: „Nu va zidi”). Vezi ST.L.FAC., p. 79, II.6.8.0.; ST.L.EX., p. 23, II.6.8.0.; ST.L.NM., p. 12, II.6.7.0.

6.8.1. Inversarea poziției auxiliarului de viitor este ilustrată de exemple ca: „Bate-te-va”, în ms. 4 389 (Dt., 28, 22; în BB și în ms. 45: „Să te bată”); „Da-va”, în ms. 4 389 (Dt., 11, 14; în BB și în ms. 45: „Va da”); „Mînca-voiu”, în BB (Dt., 12, 20; în ms. 45: „Mânca-voi”); „Perde-vef”, în ms. 4 389 (Dt., 12, 2); „Scrie-voiu”, în BB (Dt., 10, 1; în ms. 45: „Voi scrie”; în ms. 4 389: „Voiu scrie”); „Sluji-va”, în BB și în ms. 45 (Dt., 15, 12); „Trêce-vei”, în ms. 4 389 (Dt., 12, 10; în BB și în ms. 45: „Vef trêce”); „Trimite-l-vei pre el”, în BB (Dt., 15, 12). Vezi ST.L.FAC., p. 79, II.6.8.0.; ST.L.NM., p. 12, II.6.7.1.

6.8.2. O primă formă perifrastică de viitor I este alcătuită din viitorul verbului *a fi* + gerunziul verbului de conjugat. Exemple: „Vei fi veselindu-te” 'te vei veseli', în BB și în ms. 45 (Dt., 16, 15; în ms. 4 389: „Te vei veseli”), după gr. „Καὶ ἔσῃ εὐφροαίνόμενος” [vb. εὐφροαίνω 'réjouir', 'charmer'; la mediu și la pasiv: 'se réjouir']; „Va fi făcînd”, în ms. 4 389 (Dt., 17, 2; în BB și în ms. 45: „Va face”); în versiunea grecească nu există construcție alcătuită din vb. *a fi* + gerunziul. Vezi ST.L.FAC., p. 79, II.6.8.0.; ST.L.EX., p. 23, II.6.8.1.; ST.L.LV, p. 12–13, II.6.4.0., a) 3, c) 2; ST.L.NM., p. 12, II.6.7.2.; vezi mai sus p. 20, II.6.7.1.

6.8.3. Verbul grecesc γίγνομαι 'naître', 'devenir'; 'être', 'exister' este tradus, uneori, în românește prin verbul *a se face* 'a se întîmpla', 'a exista', 'a avea', 'a fi'. Pentru viitorul I indicativ, pot fi menționate următoarele contexte: „Iară de să vor face la un om doao muieri”, în BB și în ms. 45 (Dt., 21, 15; în ms. 4 389: „De va avea”), după gr. „Ἐὰν δὲ ἐγένωνται ἀνδρώπων”; „Și să va face fecior dentii născut”, în BB (Dt., 21, 15; în ms. 45, la fel; aici „Dentii”), după gr. „Καὶ ἐγένηται υἱὸς πρωτότοκος”; „Iară de să va face ție frate lipsit dentru frații tăi”, în BB și în ms. 45 (Dt., 15, 7; în ms. 4 389: „De va fi... lipsit”), după gr. „Ἐὰν δὲ γέννηται σοι ἐν δεῖξ ἀδελφός ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου”. Vezi mai sus, p. 19–20, II.6.6.4.; vezi și ST.L.NM., p. 11, II.6.5.2.

6.8.4. O altă formă perifrastică de viitor I indicativ, cu valoare temporală sau condițională, este alcătuită din viitorul verbului *a fi*, urmat de adverbul *cînd* + viitorul verbului conjugat. Ea a rezultat prin traducerea servilă de către Nicolae Milescu a formei grecești de viitor, persoana I, singular, ἔσται, de la vb. εἶμί, urmată de adv. ὅταν 'cînd' sau de ἡνίκα 'id': „Și va fi cînd te va băga înlăuntru pre tine Domnul Dumnezeul tău la pămîntul care au jurat părinții voștri”, în BB (Dt., 6, 10; construcția mai apare în BB și în Dt., 7, 1; la fel în ms. 45, cu unele diferențe fonetice și cu forma „Inlontru”; în ms. 4 389, apare conjuncția „Deaca”, cu valoare temporală: „Și deaca te va duce”), după gr.: „Καὶ ἔσται, ὅταν εἰσαγάγῃ σε κύριος ὁ Θεός σου εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου”. În alte versiuni, apare forma normală de viitor din limba respectivă. Astfel, în Vulgata: „Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram...”; în BJ: „Lorsque Yahvé... t'aura conduit au pays”; în germ., G. von Rad, Dt. „Wenn dich nun Jahwe in das Land bringen wird”; în B 1975: „Cînd te va duce Domnul”; „Și va fi cîndu te va întreba ficiorul tău”, în BB (Dt., 6, 20; la fel în ms. 45 și în ms. 4389, după gr.: „Καὶ ἔσται, ὅταν ἐρωτήσῃ σε ὁ υἱός σου” [vb. ἐρωτάω, -ῶ, viit. -ήσῃ 'questionner', 'interroger']. În BJ: „Lorsque demain ton fils te demandera”; în Vulgata: „Cum interrogaverit te filius tuus”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Wenn dich künftig dein Sohn fragt”; B 1975: „De te va întreba în viitor fiul tău”; „Și va fi cîndu veși auzi”, în BB (Dt., 7, 12; la fel în ms. 45, numai că aici apare varianta „Audzi”; în ms. 4 389: „De-acii, deaca vei asculta”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἡνίκα ἂν ἀκούσῃτε” [ἡνίκα 'quand', 'lorsque'; 'à l'heure que']; în Vulgata: „Si postquam audieris haec iudicia”; „Și va fi cînd va șădea pre scaunul domniei lui”, în BB și în ms. 45 (Dt., 17, 18; în ms. 4 389: „Deaca va șădea”), după gr.: „Καὶ ἔσται ὅταν καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ” [vb. καθίστημι 'mettre dans un lieu', 'placer'; (ὁ) θρόνος, -ου 'chaise'; 'siège']. În Vulgata: „Postquam autem sederit in solio regni sui”; în BJ: „Lorsqu'il montera”; B 1975: „Cînd se va sui”; „Și va fi cînd te va odihni pre tine”, în BB și în ms. 45 (Dt., 25, 19; în ms. 4 389: „Deci, deaca te va odihni”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἡνίκα ἐὰν καταπαύσῃ σε” [vb. καταπαύω, viit. -πάσω 'faire cesser'; 'reposer, faire reposer']; „Și va fi cînd va afla”, în BB și în ms. 45 (Dt., 31, 21; în ms. 4 389: „Iară deaca-i va ajunge”.

Se observă lesne că ms. 45 și BB conțin traduceri servile ale originalului grecesc.

6.8.5. A treia construcție perifrastică de viitor I, calchiată, de asemenea, din grecește, este alcătuită din viitorul verbului *a fi*, urmat de conjuncția condițională *de* (= ἐὰν 'si, dans la cas où') + viitorul verbului de conjugat: „Și va fi de vei uita”, în BB (Dt., 8, 19; în ms. 45, în loc de „De”, se folosește

conjuncția arhaică „Să” ‘dacă’; în ms. 4 389: „De vei uita”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἐὰν λήθῃ”; „Și va fi de vești auzi cu auzul”, în BB (Dt., 11, 12; în ms. 45, în loc de „De”, apare „Să” ‘dacă’; în ms. 4 389: „Deci, de vești asculta”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἐὰν ἀκοῆ ἀκούσητε”; „Și va fi de vei intra”, în BB și în ms. 45 (Dt., 26, 1; în ms. 4 389: „De-acii, deaca vei intra”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἐὰν εισέλθῃς”; „Și va fi de vei asculta” în BB și în ms. 45 (Dt., 28, 15; 28, 19; în ms. 45: „Audzi”, iar pe margine: „Asculta”; în ms. 4 389: „Iară deaca nu vei asculta”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἐὰν μὴ εἰσακούσης”.

6.8.6. A patra construcție perifrastică de viitor I, calchiată, de asemenea, după greacă, are în locul conjuncției „De” (vezi paragraful precedent), conjuncția condițională arhaică „Să” (< lat. *sī*): „Și va fi să vei uita”, în ms. 45 (Dt., 8, 19); „Și va fi să vești audzi”, în ms. 45 (Dt., 11, 22).

6.8.7. Alteori, conjuncția este „Deaca” sau „Dacă”, cu valoare temporală: „Și va fi deaca vești trêce Iordanul”, în BB și în ms. 4 389 (Dt., 28, 1; în ms. 45: „Dacă”).

6.8.8. Locuțiunea conjuncțională de timp „După ce” poate apărea în locul conjuncțiilor „De”, „Să”, „Deaca”, „Dacă”: „Și va fi după ce vești trêce Iordanul”, în BB și în ms. 45 (Dt., 27, 4; în ms. 4 389: „Deaca vești trêce”), după gr.: „Καὶ ἔσται ὡς ἂν διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην” [ὡς ἂν ‘selon que’]; „Și va fi după ce vor intra”, în BB și în ms. 45 (Dt., 30, 1; în ms. 4 389: „De-acii, deaca vor veni”), după gr.: „Καὶ ἔσται ὡς ἂν εισέλθοσιν”.

6.8.9. Calchiera textului grecesc este prezentă și în: „Și va fi întru care zi vești trêce Iordanul”, în BB și în ms. 45 (Dt., 27, 2; în ms. 4 389: „Deaca vești trêce”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἡ ἄν ἡμέρα διαβῆτε τὴν Ἰορδάνην”.

6.8.10. Construcțiile intensive, alcătuite din viitorul verbului de conjugat + substantiv din aceeași familie lexicală, uneori acesta precedat de prepoziția *cu*, instrumentală, sînt, de asemenea, calchiate din greacă: „Cu anathema vei anathimisi pre ea”, în BB și în ms. 45 (Dt., 13, 15), după gr.: „Ἀναθέματα ἀναθεματεῖτε αὐτὴν”; „De vești auzi cu auzul”, în BB (Dt., 11, 12; în ms. 45: „Să vești audzi cu audzul”; în ms. 4 389: „De vești asculta”), după gr.: „Καὶ ... ἀκοῆ ἀκούσητε” [(ἡ) ἀκοή, -ῆς ‘ouïe’, ‘audition’, ‘action d’entendre’; vb. ἀκοῶ ‘entendre’, ‘écouter’, ‘ouïr’]; „Cu aduceri-aminte îți vei aduce aminte”, în BB (Dt., 7, 18; în ms. 45: „Cu aducere-aminte să-ți aduci”; în ms. 4 389: „Să-ți aduci aminte”), după gr.: „Μνεῖα μνησθήσῃ” [(ἡ) μνεῖα, -ας ‘souvenir’; vb. μμνήσκω ‘avertir’, ‘faire souvenir’; la pasiv: ‘se souvenir’]; „Cu fărâdelêge vești fărâdelegiui”, în BB (Dt., 31, 29; în ms. 45: „...vești fărâlegiui”; în ms. 4 389: „Cu fărâlegiuire vești fărâlegiui”), după gr.: „Ἀνομία ἀνομήσετε” [(ἡ) ἀνομία, -ας ‘absence de toutes lois’; ‘illégalité’, ‘injustice’; vb. ἀνομέω, -ῶ viit. -ήσω ‘agir contre les lois ou contre la justice’]; „Cu întoarce

voiu întoarce obrazul meu”, în BB (Dt., 31, 18; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Δὲ ἀποστρέφῃ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου” [(ἡ) ἀποστρέφῃ, -ῆς ‘action de se détourner ou de s’écloigner’; ‘action de repousser, d’écloigner de soi’; ‘aversion’, ‘degoût’, ‘répugnance’; vb. ἀποστρέφω, viit. -στρέψω ‘détourner’, ‘faire reculer’, ‘écloigner’, ‘repousser’]; „Vei murui cu muruiă”, în ms. 45 (Dt. 27, 4; în BB: „Vei spoi cu spoiă”; în ms. 4 389: „Să le văruiști cu var”), după gr.: „Καὶ κονιάσεις αὐτοὺς κονία” [(ἡ) κονία, -ας ‘chaux’, ‘eau de chaux’; vb. κονιάω, -ῶ ‘enduire de chaux’, ‘plâtrer’]; „Cu perire vești peri”, în ms. 45 (Dt., 8, 19; și: 4, 26; 30, 18; în BB: „Cu pierzare vești pieri”; în ms. 4 389: „Cu periciune vești peri”), după gr.: „Ὅτι ἀπολεία ἀπολείσθε” [(ἡ) ἀπολεία, -ας ‘perde’, ‘perdition’; vb. ἀπόλλυμι, viit. -ολέσω ‘perdre’, ‘détruire’; ‘faire périr’]; „Cu potop ii vei potopi pre ei”, în ms. 45 (Dt., 7, 2; în BB: „Cu pierzare vei piêrde”; în ms. 4 389: „Și-i vei piêrde cu periciune”), după gr.: „Ἀφανισμῷ ἀφανιεῖς αὐτοὺς” [(ὁ) ἀφανισμός, -οῦ ‘disparition’, ‘extermination’; vb. ἀφανίζω, viit. -ίσω ‘faire disparaître’, ‘exterminer’, ‘aneantir’, ‘détruire’; ‘faire périr’]; „Vei spoi cu spoiă”, în BB (Dt., 27, 2; la fel în ms. 45; vezi mai sus, sub *a murui*); „De vei uita cu uitarea”, în BB (Dt., 8, 19; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Ἐὰν λήθῃ ἐπιλάθῃ” [(ἡ) λήθη, -ης ‘oubli’; vb. ἐπιλήθω, viit. -λήσω ‘faire oublier’]; „Cu vinzare nu să va vinde pre argint”, în BB (Dt., 31, 14; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Să nu o vinzi pre bani”), după gr.: „Πράσει οὐ πραθήσεται ἀργυρίου” [(ἡ) πρᾶσις, -εως ‘vente’; vb. ππράσκω, viit. περᾶσω ‘vendre’].

În unele cazuri, lipsește prepoziția *cu*: „Și vești jirtvui acolô jirtvă”, în BB (Dt., 33, 19; în ms. 45, la fel, dar cu *ji-*, în loc de *ji-*: „...jirtvui...jirtvă”; în ms. 4 389: „Vor pune... jirtva”), după gr.: Καὶ θύσετε ἐκεῖ θυσίαν [(ἡ) θυσία, -ας ‘sacrifice’; vb. θυσεῖω ‘avoir envie de sacrifier’; θυσιάζω ‘sacrifier’, ‘immoler’]; „Vei prăda prada lor”, în BB (Dt., 21, 10; la fel în ms. 45), după gr.: „Προνομεῖς τὴν προνομὴν αὐτῶν” [(ἡ) προνομή, -ῆς ‘action d’aller au fourrage ou de fourrager’, ‘butiner’, ‘piller’; vb. προνέμω ‘s’avancer en paissant, en broutant, comme les troupeaux’]; „Vei robi robiciune”, în ms. 4 389 (Dt., 21, 10; vezi exemplul precedent); „De vei secera secerea ta”, în BB (Dt., 24, 19; în ms. 45: „Să vei...”; în ms. 4 389: „Cînd vei secera secerișul”), după gr.: „Ἐὰν ἀμῆσης τὸν ἀμπτόν” [(ὁ) ἀμπτός, -οῦ ‘moisson’, ‘action de moissonner’; ‘temps de la moisson’].

6.9.0. Viitorul al II-lea este atestat în câteva exemple din ms. 4 389: „Care va fi făcut acelu lucrul” (Dt., 17, 5); „Va fi avut pizmă pre dănsul” (Dt., 19, 4); „Întrebați de se va fi făcut vreodată lucrul ca cest de acum sau de se va fi simțit” (Dt., 4, 32). „Va fi auzit vreun neam glasul Dumnezeului celui viu” (Dt., 4, 33; în BB: „De au auzit limbă glas al Dumnezeului viu”).

6.10.0. Conjunctivul prezent. Demne de semnalat sînt formele de conj. prez., pers. a III-a sg. și pl. în -ă: „Domnul... să vă adaogă voao”, în BB și în ms. 45 (Dt., I, 11), precum și în ms. 4389 (*ibid.*); „Să pogoară”, în ms. 4389 (Dt., 21, 4); „Să omoară”, în ms. 4389 (Dt., 19, 12).

6.10.1. Verbul a ucide are la conjunctivul prezent forma „Să ucigă”, în BB și în ms. 45 (Dt., 9, 12); aceeași formă și în ms. 4389 (Dt., 22, 21, 26; 27, 25).

6.10.2. Verbul a mânca are, numai în ms. 45, la conj. prez., pers. a II-a singular, forma „Să măninci” (Dt., 12, 17, 23, 25; 15, 23; 16, 3, 3; 20, 19; 23, 25; în BB: „Să măninci”; în ms. 4389: „Să mănănci”); la pers. a III-a: „Să mănince”, în ms. 45 (Dt., 12, 20). Vezi ST.L.FAC., p. 65, I.3.16.0.; ST.L.EX., p. 14, I.3.12.7.

6.10.3. Verbul a măsura are la conj. prez., pers. a III-a pl. forma cu accentul pe prima silabă: „Și măsure”, în ms. 4389 (Dt., 21, 2). Vezi ST.L.NM., p. 10, II.6.3.0.

6.10.4. Conjunctivul prezent al verbului a avea, pers. a II-a sg. „Să aibi” ‘să ai’ este semnalată în ms. 4389 (Dt., 15, 9; 23, 12; 25, 15). Vezi G. Ivănescu, *ILR*, p. 411.

6.10.5. Conjunctivul prezent al verbului a fi, în forma negativă, cunoaște o dislocare a elementelor componente, prin inserția adverbului *cumva* între negație și verb: „Să nu cumva fie”, în ms. 45 și în BB (Dt., 29, 18); „Să nu cumva cineva să fie întru voi”, în BB (*ibid.*). Topica este calchiată după modelul grecesc: „Μη τίς ἐστίν”.

6.10.6. Conjunctivul prezent perifrastic, alcătuit din verbul *a fi* la conj. prez. + gerunziul verbului de conjugat, este folosit în: „Și ce semînție iaste carea să fie având îndireptări și judecând dirēpte după lēgea aceasta carea o dau eu astăzi”, în ms. 4389 (Dt., 4, 8; în BB: „Care limbă mare care iaste lui direptăți și judecăți dirēpte”); „Să fie având” ‘să aibă’; „Să fie judecînd” ‘să judece’; „Să nu fie curvind den fiii lui Israil”, în BB (Dt., 23, 17; la fel în ms. 45), cu sensul ‘să nu curvească’; „Să nu fie vămuindu-să cătră toată ruga den fiii lui Israil”, în ms. 45 (Dt., 23, 18); în BB: „Să nu fie vrăjindu-să...”; Sensul este ‘să nu practice prostituția sacră’. Vezi mai jos, p. 55-56, IV.2.1.102.; p. 68, IV.2.2.137.

6.10.7. Construcțiile verbale intensive, alcătuite din conjunctivul verbului de conjugat + substantiv de la același radical ca cel al verbului, adesea infinitivul lung substantivat, precedat, uneori, de prepoziția *cu* instrumental, sînt calchiate din limba greacă (vezi mai sus, p. 18, II.6.3.2.; p. 22, II.6.8.10.) „Cu dare să-i dai lui haîne”, în BB și în ms. 45 (Dt., 24, 13; în ms. 4389: „Să dai”), după gr.: „Ἀποδώσει ἀποδώσεις” [(τή) δώσεις, -εως ‘l’action de donner’; ‘don’; vb. ἀποδώρομαι, viit. -ήσομαι ‘donner en pur don’; vb. δωρομαι ‘id’]; „Cu împrumutare să împrumuți”, în

ms. 4389 (Dt., 15, 10); „Cu întoarcere să întorci pre êle”, în BB (Dt., 22, 1; la fel în ms. 45; în ms. 4389: „Cu întoarcere le întoarce”), după gr.: „Ἀποστροφή ἀποστρέψεις ἀντα” [(τή) ἀποστροφή, -ής ‘action de détourner ou d’écloigner’; vb. ἀποστρέφω, viit. -στρέψω ‘détourner’, ‘tourner d’un autre côté’]; „Să nu să mănle cu mănle”, în ms. 45 (Dt., 6, 15; în BB: „Să nu să urgisească cu mănle”; în ms. 4389: „Măniindu-se cu urgie”), după gr.: „Μη ὀργισθῆ θυμῷ” [(ὁ) θυμός, -ος ‘colère’; vb. ὀργίζω, viit. -ίσω ‘irriter’, ‘mettre en colère’]; „Cu pierzare să piērdeți”, în BB (Dt., 12, 2; la fel în ms. 45; în ms. 4389: „Perde-veți cu periciune”), după gr.: „Ἀπολεία ἀπολεῖτε” [(τή) ἀπολεία, -ας (= ἀπώλεια) ‘perte’, ‘perdition’; ‘chose perdue’; vb. ἀπόλλυμι ‘perdre’, ‘détruire’, ‘faire périr’]; „Cu trimitere să trimiți”, în BB (Dt., 22, 7; la fel în ms. 45; în ms. 4389: „Cu slobozire să slobozi”), după gr.: „Ἀποστολή ἀποστελεῖς” [(τή) ἀποστολή, -ής ‘envoi’; ‘mission’; vb. ἀποστέλλω viit. -στελῶ, ‘envoyer’]; „Să le văruipi ... cu var”, în ms. 4389 (Dt., 27, 4). (Vezi mai sus, p. 22, II.6.8.10., *a murui*); „Să ucizi... cu ucidere”, în ms. 4389 (Dt., 13, 15).

În unele cazuri, substantivul nu este precedat de *cu*: „Grămadă... să-i grămădești”, în ms. 4389 (Dt., 13, 15; pentru BB și ms. 45, vezi mai sus, p. 22, II.6.8.10. *a anăhimisi*), după sl. възложѣнемъ да възложѣши [vbg. vьzložiti ‘hinauflegen’; vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 737]; „Să păzești... pazele lui”, în BB (Dt., 11, 1; la fel în ms. 45 și în ms. 4389), după gr.: „Φυλάξῃ τὰ φυλάγματα αὐτοῦ” [(τὸ) φύλαγμα, -ατος ‘ce qu’on garde ou doit garder’; în Biblie: ‘commendement’, ‘précepte’; vb. φυλάσσω ‘garder’, ‘surveiller’]; „Să zălojești zălogul”, în BB (Dt., 24, 10; la fel în ms. 45; în ms. 4389: „Să iai zălogul”), după gr.: „Ἐνεχυράσαι τὸ ἐνέχυρον” [(τὸ) ἐνέχυρον, -ον ‘gage’, ‘nantissement’; vb. ἐνεχυράζω, viit. -άσω ‘prendre pour gage’, ‘forcer à donner un gage’].

6.10.8. Conjunctivul perfect. Auxiliarul acestui mod și timp păstrează flexiunea după persoană și număr, în exemple ca: „Să nu-i fiu poruncit”, în ms. 4389 (Dt., 18, 20); „Să nu fie fost”, în ms. 4389 (Dt., 23, 18); „Să ne fie scăpat noao”, în BB și în ms. 45 (Dt., 2, 36; în ms. 4389: „Să fie scăpat de noi”); „Să nu o fim luat de la dănșii”, în ms. 4389 (Dt., 3, 4). Procesul de diferențiere a formelor cu flexiune ale auxiliarului de cele unice actuale (*să fiu lăudat* > *să fi lăudat*), proces care era în curs de desfășurare în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, a avut drept motivare nevoia de a separa formele de la diateza pasivă de cele de la diateza activă. Vezi ST.L.FAC., p. 79-80; II.6.9.2.; ST.L.EX., p. 24, II.6.9.3.; ST.L.NM., p. 13, II.6.9.3.

6.11.0. Condiționalul-optativ. Forma auxiliarului de condițional-optativ, prezent și perfect, pers. a III-a sg. și pl., este *ară* (*are*), în exemple ca: „Ară fi purtat”, în ms. 45 (Dt., I, 31; în BB: „Ar fi purtat”); „Are face”, în ms. 45 (Dt., I, 44; în BB: „Ar face”); „Se-ară scula cinevaș”, în ms. 4389 (Dt., 22, 26); „Are

fi purtat", în ms. 45 (Dt., I, 31); „*Ară fi spânzurată*", în ms. 4 389 (Dt., 28, 66); „*S-ară face*", în ms. 45 (Dt., 28, 67; în BB: „*S-ar*“). După *ară*, urmează infinitivul precedat de prepoziția *a*, în ms. 45: „*Ca cându are a pipăi orbul*" (Dt., 28, 29; în BB: „*Ar pipăi*“).

6.12.0. Imperativul. Consemnăm câteva forme mai deosebite de imperativ.

Conjugarea I: „*Apropii-te tu*", în BB (Dt., 5, 27; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Apropie-te tu!*“); „*Blăm să slujim!*", în ms. 4 389 (Dt., 13, 2, 6; în BB și în ms. 45: „*Să mîrgem!*“); „*Cruțați!*", în ms. 45 (Dt., 27, 1; în BB și în ms. 4 389: „*Păziți!*“); „*Nu fura!*", în ms. 4 389 (Dt., 5, 19; în BB și în ms. 45: „*Să nu furi!*“); „*Îmblă!*", în ms. 45 (Dt., 5, 30; 10, 11; în ultimul caz, este adăugat pe margine, de altă mîină: „*Dute!*“; în BB și în ms. 4 389: „*Pasă!*“); „*Întoarceți-vă!*", în ms. 4 389 (Dt., I, 7; la fel în BB și în ms. 45); „*Întrați!*", în ms. 4 389 (Dt., I, 7); „*la-te aminte!*", în BB și în ms. 45 (Dt., 8, 11; 12, 19, 23; 15, 9; 24, 8; în ms. 4 389: „*Socotește-te!*", în 8, 11; „*Păzeste-te!*", în 12, 19, 23; 15, 9); „*Pasă!*", în BB și în ms. 4 389 (Dt., 5, 30; 10, 11); „*Păsați!*" în BB și în ms. 45 (Dt., I, 7, 8, 21; 3, 18); „*Stă!*", în BB și în ms. 4 389 (Dt., 5, 31; în ms. 45: „*Stă!*“).

Conjugarea a III-a: „*Ado-ț (aminte)!*", în ms. 4 389 (Dt., 9, 7; 25, 15; în ms. 45 și în BB: „*Adu-ți*", „*Adu-ț*“); „*Ado-le!*", în ms. 4 389 (Dt., 22, 2); „*Ajungă-ți!*", în ms. 4 389: „*Scieț!*“; „*Nu ucide!*", în ms. 4 389 (Dt., 5, 17; în BB: „*Să nu ucizi!*“; în ms. 45: „*Ucidzi!*“).

Conjugarea a IV-a: „*Auzi!*", în BB (Dt., 5, 27; în ms. 45: „*Audzi!*“; în ms. 4 389: „*Ascultă!*“); „*Cioplêște!*", în toate cele trei texte (Dt., 10, 1); „*Nu curvi!*", în ms. 4 389 (Dt., 5, 18; în BB și în ms. 45: „*Să nu preacurvești!*“); „*Nu mărturisi!*", în ms. 4 389 (Dt., 5, 20; în BB și în ms. 45: „*Să nu mărturisești!*“); „*Nu vrăjbiți moaviteanilor!*", în ms. 45 (Dt., 2, 9; în BB și în ms. 4 389: „*Nu vă învrăjbiți cu...*“; construcția cu dativul, din ms. 45, este calchiată după gr.: „*Μη ἐχθροίετε τοῖς Μωαβίταις*" [vb. ἐχθροίω (cu dat.) 'rendre ennemi', 'rendre odieux']; „*Moștneși!*", în ms. 45 (Dt., I, 21); „*Vitejêște-te!*", în ms. 45 (31, 6, 7, 23; în BB: „*-ja-*“; în ms. 4 389: „*Fii bărbat!*“).

6.13.0. Infinitivul. Sub influența modelului grecesc, în ms. 45 și, de aici, în BB apare, adesea, forma de infinitiv în locul celei de conjunctiv. Exemple: „*Carele mîrge înainte mai nainte de voi în cale a alêge voao loc*", în BB (Dt., I, 33, la fel în ms. 45: în ms. 4 389: „*Mêrge... să vă aleagă loc*“), după gr.: „*ἐκλέγεσθαι ὑμῖν τόπον*" [vb. ἐκλέγω 'choisir'; ἐκλέγεσθαι este infinitivul mediu]; „*Și nu era nimeni de a-i ajuta*", în BB (Dt., 22, 27); în ms. 45: „*...a-i agiuia*“; în ms. 4 389, apare conjunctivul: „*Nu va fi cine să-i ajute*“); „*Fiilor lui Lot am dat pre Arior a moșteni*", în BB (Dt., 2, 9; în ms. 45: „*A moștneși*“; în

ms. 4 389, se folosește conjunctivul: „*Să moște-nească*“), după gr.: „*Δέδοκα τὴν Ἀροῖρ κληρονομεῖν*" [vb. κληρονομέω, -ῶ 'hériter']; „*Au osebit... a rădica chivotul făgăduinții*", în BB (Dt., 10, 8; în ms. 45: „*...săcriul...*“; în ms. 4 389, apare forma de conjunctiv: „*...să poarte sicriul...*“), după gr.: „*Αἰρεῖν τὴν κιβωτὸν*“; „*Să stea ... a sluji și a să ruga și a blagoslovi*", în BB și în ms. 45 (Dt., 10, 8; în ms. 4 389 apare o succesiune de forme de conjunctiv: „*Să stea ... să slujască și să-l roage și să blagoslovească*“), după gr. „*Παρεστάναι... λειτουργεῖν καὶ ἐπεύχεσθαι καὶ εὐλογεῖν*“); „*Cîte eu poruncescu fie astăzi a păzi și a face*", în BB (Dt., 28, 13; în ms. 45: „*...porâncescu...*“), după gr.: „*Ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον φυλάσσειν καὶ ποιεῖν*“; în ms. 4 389, apare conjunctivul: „*Să păzești și să faci*". Vezi ST.L.NM., p. 13–14, II.1.12.0.

6.13.1. Infinitivul lung se întîlnește în exemplul următor, din BB și din ms. 45: „*Pre el l-au ales Domnul... a starea înaintea Domnului*" (Dt., 18, 5; în ms. 4389: „*Să stea*“). În gr., apare ca echivalent forma de infinitiv perfect, παρεστάναι, de la vb. παρίσταμαι 'se placer à côté de', astfel că acest exemplu poate sta alături de cele din paragraful precedent.

6.13.2. Infinitivul lung substantivat apare într-o serie de construcții intensive, calchiate în greacă din ebraică și preluate de traducătorii români ai textelor biblice. Sensul lor formează o unitate semantică cu cel al verbului coradical. Vezi mai sus, p. 23, II.6.10.7. Pe lângă exemplele date acolo, mai adăugăm următoarele: „*Și va fi de vei uita cu uitarea pre Domnul*", în BB (Dt., 8, 19; în ms. 45: „*...să vei uita cu uitare...*“; în ms. 4389: „*Iar de vei uita cu uitare*“). Sensul este simplu: 'vei uita'. Modelul este în grecește: „*Καὶ ἔσται ἐὰν λήθῃ ἐπιλάθῃ κυρίου*" [vb. λήθω, viit. λήσω 'rendre oublieux', 'faire oublier', 'laisser ignorer', 'oublier'; adj. ἐπιλήθης, -ος, -ov și ἐπιλήτης, -ης, -ες 'qui fait oublier']; „*Cu tindere să tînzî mîna lui*", în ms. 4 389 (Dt., 15, 8), după slavon.: „*προστρένιμъ прострѣнъ рѣкѣ текѡ имѡ*" [vbg. *prostrěti, prostîro* 'tendev, étendre'; rus. *prosteréti, prostrý* 'ausbreiten', 'ausdehnen'; vezi M. Vasmer, REW, II, p. 444].

6.14.0. Participiul. De la verbul *a cere*, participiul este *cerșut*, în BB: „*Cîte ai cerșut de la Domnul*" (Dt., 18, 16; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Ai cerut*“). Forma *cerșut*, alături de perf. s. *cerșui, a rezultat prin analogie cu participiul de la vb. *a cere*, prin contaminarea care a avut loc între formele verbelor *a cere* și *a cerși*. Din *cere* + *ceșit (< part. lat. *quaesitum*), a rezultat part. *cerșit* și apoi vb. *a cerși*. Ultimul, pe lângă participiul în *-it*, *cerșit*, a avut, în româna veche, și o formă în *-ut*, *cerșut* (și perf. s. *cerșui*), sub influența participiului *cerut* (vezi CDDE, 317).

6.15.0. Gerunziul. Forma de gerunziu este prezentă în multe construcții verbale intensive. O primă categorie este alcătuită din gerunziu + conjunctivul, viitorul, perfectul compus, perfectul simplu etc. ale aceluiași verb. A doua categorie de exemple este ilustrată de construcții alcătuite din forma de gerunziu + un substantiv derivat de același radical verbal, prezent în forma de gerunziu.

6.15.1. Cîteva exemple din prima categorie: „*Deșchizînd să deșchizi minile tale lui și împrumutînd să împrumuși pre el*“, în BB (Dt., 15, 8; în ms. 45: „*Deșchidzându să deșchidzi mîinile... să împrumutedzi*“), după gr.: „*Ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰ χεῖράς σου αὐτῷ καὶ δανείζων δανείσεις αὐτῷ*“ [vb. ἀνοίγω, viit. -οίξω 'ouvrir'; vb. δανείζω, viit. δανείσω 'emprunter à intérêt']; „*Păzindu să păzești*“, în BB (Dt., 6, 17; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Să păzești*“), după gr.: „*Φυλάσσων φυλάξῃ*“ [vb. φυλάσσω 'garder', 'surveiller', 'observer']; „*Puindu să puia preste tine boiarin*“, în BB (Dt., 17, 15; în ms. 45: „...*să pui...*“; în ms. 4 389: „*Să pui boiari*“), după gr.: „*Καθιστῶν καταστήσεις... ἄρχοντά*“ [vb. καθίστημι, viit. καταστήσω 'mettre dans un lieu', 'placer', 'établir']; „*Rădicînd să rădici*“, în BB (Dt., 22, 4), după gr.: „*Ἀνιστῶν ἀναστήσεις*“ [vb. ἀνίστημι 'faire lever', 'relever']; „*Spuindu să spuî pentru el*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 13, 9; în ms. 4 389: „*Ce îndată-l spune*“), după gr.: „*Ἀναγγέλλων ἀναγγελεῖς περὶ αὐτοῦ*“ [vb. ἀναγγέλλω 'annoncer', 'notifier', 'faire connaître']; „*Dînd să-i dai lui și împrumutîndu să împrumutezi pre el*“, în BB (Dt., 15, 10; la fel în ms. 45, dar cu forma: „*Împrumutedzi*“; în ms. 4 389: „*Cu dare să-i dai și cu împrumutare să-l împrumutezi*“ (vezi mai sus, p. 24, II.6.13.2.), după gr.: „*Δίδου δώσεις αὐτῷ καὶ δανείζων δανείσεις αὐτῷ*“ [vb. δίδωμι 'donner'; vb. δανείζω 'emprunter à intérêt']; „*Ucigînd să ucizi... cu ucidere de sabie*“, în BB (Dt., 13, 15; la fel în ms. 45), după gr.: „*Ἀναρῶν ἀνελεῖς... ἐν φόνῳ μαχαίρας*“ [vb. ἀνιρέω 'tuer', ἀνελεῖς, -ής, -ές 'impitoyable', 'sans pitié' < ἄ- + ἔλεος 'pitié', 'compassion'; (ὁ) φόνος, -ου 'meurtre', 'assassinat', 'morte violente', 'carnage' < vb. πεφνεῖν 'tuer']; „*Căci cerșind va cere*“, în BB (Dt., 23, 22; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Căuînd o va căuta*“), după gr.: „*Ὅτι ἐκζητῶν ἐκζητήσει*“ [vb. ἐκζητέω, -ῶ, viit. -ήσω 'chercher parmi d'autre objets'; 'rechercher']. Vezi mai sus, p. 18, II.6.3.2.; p. 20, II.6.7.3.; p. 22, II.6.8.10; p. 23, II.6.10.7.

6.15.2. Exemple din a doua grupă (gerunziu + subst. coradical): „*Să nu să aște întru tine... vrăjindu vrăjă*“, în BB (Dt., 18, 10; în ms. 45: „...*vrăjindu vrăje*“; în ms. 4 389: „*Vrăjind vrăj și fărmecând farmece și dăscăntănd dăscăntece... și cîntînd cîntare*“ (vers. 11) după gr.: „*Μαντεύομενος μαντεῖαν*“ [vb. μαντεύομαι 'rendre des oracles', 'prédire'].

7. ADVERBUL

7.1.0. Adverbul aiave 'vizibil', 'clar', 'pe față' (< vsl. *javě*) apare în BB: „*Vei scrie... aiave foarte*“ (Dt., 27, 8; în ms. 4 389: „*Deplin și aiave*“; în ms. 45: „*Arđtat foarte*“.

7.2.0. Adverbul cîndai 'cumva', 'posibil', 'poate' este atestat în BB: „*Ca nu cîndai mîncînd și săturîndu-te... te vei înălța cu inima ta*“ (Dt., 8, 12; în ms. 45: „*Iară să nu cîndai mîncînd*“; în ms. 4 389: „*Să nu cumva*“). Această variantă mai apare și în Dt., 9, 28, în BB: „*Ca să nu zică cîndai ceia ce lăcuiesc pămîntul*“; în ms. 45: „*Cîndai*“; în ms. 4 389: „*Cumva*“. În ms. 45, există și varianta „*Cîndailea*“: „*Să nu greșești cîndailea pentru aceasta*“ (Dt., 7, 25).

7.3.0. Adverbul cumvaș (< *cumva* + *și*) este întîlnit în ms. 4 389: „*Să fie cumvaș întru voi rădăcină carea să să crească fiare și amărăciune*“ (Dt., 29, 18). H. Tiktin, *DRG*², s.v., îl semnalează în *Îndreptarea legii* (1652), care a fost tradusă parțial de episcopul Daniil Panoneanul, traducătorul și al ms. 4389.

7.4.0. Adverbul exclamativ „Cum oare!“ este prezent în BB: „*Cum oare s-ar face sară!*“, cu sensul 'O, de s-ar face seară!' (Dt., 28, 67; în ms. 45 la fel, dar în loc de „*S-ar*“, apare „*S-ară*“; în ms. 4 389: „*Oare cum se face seară!*“). În BB și în ms. 45 avem a face cu o transpunere servilă în românește a gr. „Πῶς ἄν“, care se construiește cu optativul și are sensul 'ô si', 'plût au ciel que!'. Cf. BJ: „*Qui me donnerait d'être au soir*“; Vulgata: „*Quis mihi det vespere*“; germ., G. von Rad, Dt.: „*Wäre es doch Abend!*“; B 1975: „*O, de-ar veni seara!*“.

7.5.0. Adverbul curînd 'repede', 'îndată', 'degrabă' este prezent în BB (Dt., 9, 12; în ms. 45: „*Curându*“, *ibid.*; în ms. 4 389: „*Curând*“, *ibid.*). Precedat de prep. *de*, are sensul 'recent', 'de puțin timp', 'nou', în BB: „*De va lua neștine muiare de curînd*“ (Dt., 24, 5; în ms. 45: „*De curându*“; în ms. 4 389, în locul sintagmei „*Muiare de curînd*“, apare subst. „*Nevastă*“, cu sensul, vechi și regional, de 'mireasă', 'soție nouă'. Nicolae Milescu a recurs la sintagma „*Muiare de curînd*“ pentru a reda fidel versiunea grecească, în care găsim: „*Γυναικα προσφατος*“ [(ἡ) γυνή, -αικός 'femme'; adj. πρόσφατος, -ος, -ov 'nouveau', 'récent'].

7.6.0. Adverbul de 'decît' se întîlnește în ms. 4 389: „*Limbă iaste multă și mai tare de noi*“ (Dt., 1, 28; în BB: „*Decît*“; în ms. 45: „*Decăt*“).

7.7.0. 1. Adverbul interogativ dară (= *doară*) 'oare' [vezi ST.L.NM., p. 14–15, II.7.9.0.] este prezent la începutul propozițiilor interogative, în exemple din ms. 4 389: „*Dară unde să intrăm?*“ (Dt., 1, 28); „*Dară ce trup iaste?*“ (Dt., 5, 26); „*Dară cum vom putea cunoaște?*“ (Dt., 18, 21); „*Dară încă după moartea mea?*“ (Dt., 31, 27); „*Dară aceastea plătiți Domnului?*“ (Dt., 32, 6). Cu această funcție, *dară* nu a fost înregistrat niciodată în cartea a V-a din *Pentateuh*, în versiunile din BB și din ms. 45. Valoarea 'oare' a rezultat prin confuzia dintre adv. *dară* (< lat. *de vero*) și adv. *doară*, din „*Au doară!*“ (< lat. *de* + *volat [= *velis*], după H. Tiktin, *DRG*², s.v.; sau din *de* + *hora*, după *CDDE*, 1270).

2. Adverbul *dară*, cu sensul 'aşadar', 'prin urmare', situat în interiorul propoziţiei [vezi ST.L.NM., p. 14–15, II.7.9.0., 2)], este atestat în BB: „*Întoarceşi-vă, dară, spre miazănoapte!*” (Dt., 2, 2/3; în ms. 45, la fel, cu diferenţa că aici apare africata *dz* în „*Miádzănoapte*”; „*Acum, dară, sculaşi-vă şi vă rădicaşi*”, în BB (Dt., 2, 13; la fel în ms. 45). Prezenţa lui *dară*, cu valoarea menţionată, în BB şi în ms. 45, precum şi absenţa acestui adverb în ms. 4389, fac plauzibilă ipoteza originii greceşti. Într-adevăr, *dară* 'aşadar', 'prin urmare' apare în contexte în care are ca echivalent adv. gr. οὐκ 'donc', 'par conséquent'.

7.8.0. Adverbul *de-acii* 'apoi' este atestat numai în ms. 4389: „*Şi de-acii nu mai adaose*” (Dt., 5, 22); „*De-acii, deaca vei asculta*” (Dt., 7, 12; se mai găseşte şi în Dt., 9, 11; 13, 16; 15, 16; 17, 7; 18, 10; 19, 20; 24, 4). Varianta cu *-a*, „*De-acia*”, în Dt., 13, 12. Vezi ST.L.FAC., p. 81, II.7.1.0.–7.1.4.

7.9.0. Adverbul (*cu*) *deadins* (*deadinsul*) 'amănunţit', 'cu de-amănuntul', 'temeinic' este prezent în ms. 4389: „*Să iscodeşti foarte cu deadins*” (Dt., 13, 14); în BB şi în ms. 45: „*Vei cerceta foarte*”; „*Să-i iscodească judecătorii cu deadinsul*” (Dt., 19, 18; în BB: „*Pre amăruntul*”; în ms. 45: „*Pre amănuntul*”). Pentru *adins*, vezi ST.L.FAC., p. 74, II.4.1.4.; ST.L.EX., p. 19, II.4.1.4.

7.10.0. Locuţiunea adverbială *de cătră faşă* 'împotriva', 'opus la' a fost găsită în BB şi în ms. 45: „*Pre vîrfîl lui Fazga, care iaste de cătră faşa Ierihó*” (Dt., 34, 1; în ms. 45: „...*vîrvul*...”; în ms. 4389: „*Împotriva Ierihonului*”). Este un calc după greacă: Ἐπὶ προσώπων Ἰεριχῶ [(τὸ) προσώπων, -οὐ 'visage', 'face'].

7.11.0. Adverbul *decinde(a)* (*de*) 'de cealaltă parte', 'dincolo de' este atestat în BB: „*Carii era decinde de Iordan*” (Dt., 3, 8; la fel în ms. 45; în ms. 4389: „*De ceasta parte de Iordan*”; în BJ: „*D'au-delà du Jourdain*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Jenseits des Jordan*”; Vulgata: „*Qui erat trans Iordanem*”); „*Decinde de Iordan*”, în BB (Dt., 3, 20; la fel în ms. 45; în ms. 4389: „*De cêia parte de*”). Adverbul *decinde* (*de*) mai apare în BB şi în ms. 45, în Dt., 3, 25; 4, 41, 46, 47, 49; uneori, echivalentul în ms. 4389 este „*De ceastă parte de*” (Dt., 4, 46, 47; 31, 4).

Varianta cu *-i* şi cu *-a*, „*Dicindea de*”, a fost consemnată în BB: „*Cuvintele carele au grăit Moisi... dicindea de Iordan*” (Dt., 1, 1; în ms. 45: „*Decinde de*”; în ms. 4389: „*De cêia parte de*”); „*Decindea de*”, în BB şi în ms. 4389 (Dt., 1, 4; 4, 49), apoi, numai în BB (Dt., 11, 30; 30, 13, 13; 31, 4; în ms. 45: „*De cêia parte de*”).

Sensurile contrare din textele studiate, şi anume atât 'de ceastă parte' cât şi 'de cealaltă parte', ale adv. *decinde(a)* (*de*), sînt greu de explicat. Pe de o parte, etimonul latinesc, anume adv. *inde* în *de-ecc-inde, însemna atât 'din acest loc', 'de aici', cât şi 'de acolo'. Pe de altă parte, poziţia realităţilor geografice, poziţie determinată de locul acţiunii, precum şi de situarea celui

care a scris textul, este, în cartea *Deuteronomul*, foarte dificil de precizat. De multe ori, analiştii nu au putut spune dacă evenimentele se desfăşurau dincolo sau dincoace de Iordan, de Marea Moartă sau de Araba (vezi G. von Rad, Dt., p. 26–27). Vezi ST.L.FAC., p. 82, II.7.8.0.; ST.L.NM., p. 15, II.7.12.0.

7.12.0. Adverbul *degrab* 'repede', 'iute' a fost notat în ms. 4389: „*Până te va piêrde degrab*” (Dt., 28, 20).

7.13.0. Locuţiunea adverbială *de iznoavă* 'din nou', 'încă o dată', 'iarăşi' (< de + vsl. *izū nova*) este prezentă în BB şi în ms. 45: „*Să nu culegi de iznoavă*” (Dt., 24, 21; în ms. 4389: „*Să nu aduni rămăşişa*”).

7.14.0. Locuţiunea adverbială *de prenpregiur* 'din jur' se întîlneşte în ms. 45: „*Celor de prenpregiur*” (Dt., 12, 10; în BB: „*Dupe împrejur*”; în ms. 4389: „*Împrejurul*”).

7.15.0. Adverbul *depreună* 'la un loc', 'împreună' este prezent în ms. 4389: „*Când vor lăcui fraşii depreună*” (Dt., 25, 5; în BB şi în ms. 45: „*Într-un loc*”); tot în ms. 4389: „*Depreună cu muierile lor şi cu copiii lor*” (Dt., 3, 6).

7.16.0. Locuţiunea adverbială *de pripă* 'repede', 'în grabă' se întîlneşte în BB: „*Te pogoară de pripă de aici*” (Dt., 9, 12; în ms. 45: „*De sîrgu*”, în ms. 4389: „*Curând*”).

7.17.0. Locuţiunea adverbială *de rost* este prezentă în ms. 4389: „*Să o înveşe [= cîntarea] de rost*” (Dt., 31, 19; în BB şi în ms. 45: „*O puneşi pre ea [= cîntarea] întru rostul lor*”).

7.18.0. Locuţiunea adverbială *de sârgu* 'repede', 'în grabă', 'imediat', 'pe loc' este atestată în ms. 45: „*Nu vei putea să-i topeşti pre ei de sârgu*” (Dt., 7, 22; în BB: „*Degrabă*”; în ms. 4389: „*Curând*”). Locuţiunea adv. *de sârgu* mai este atestată în ms. 45 în: Dt., 9, 3 (şi în BB, *ibid.*); 11, 17; 28, 24.

7.19.0. Adverbul *doară* 'numai' apare în ms. 4389: „*Nu doară căci santeş voi mai mult decăt alte limbi v-au ales Domnul*” (Dt., 7, 7; în BB şi în ms. 45: „*Nu căci*”).

7.20.0. Locuţiunea adverbială *faşă cătră* 'faşă', 'faşiş', 'direct', se întîlneşte în BB şi în ms. 45: „*Au conosciu Domnul lui faşă cătră faşă*” (Dt., 34, 10; în ms. 4389: „*Faşă faşiş*”; în ms. 45: „*Cunoscut*”). Locuţiunea românească este calchiată după gr.: „Πρόσωπον κατ' πρόσωπον”.

7.21.0. Locuţiunea adverbială *fără numai* (*căce*) 'numai că', 'seulement', 'nur' se află în BB: „*Fără numai căce voiu trêce cu picioarele mêle*” (Dt., 2, 28; în ms. 45: „*Afar căci*”; în ms. 4389: „*Fără numai căt*”). Cf. gr. „Πλὴν ὅτι...” '[adv. πλὴν 'excepté', 'hormis'; conj. ὅτι 'que, 'pourquoi']

7.22.0. Adverbul *încă* este întrebuiţat adesea pleonastic, alături de *mai*. Fenomenul a rezultat prin preluarea sensului adv. gr. ἔτι 'encore', 'de plus', 'devantage', 'une autre foi', 'plus tard', astfel că în

românește apar propoziții în care *ετι* este tradus de două ori: o dată prin *mai* și a doua oară prin *încă*, în BB: „*Să nu mai adaugi încă a grăi cuvîntul acesta*“ (Dt., 3, 26), după gr.: „*Μη προθήσεις ετι λαλήσεις των λόγων τούτων*“. Merită a fi menționat amănuntul că în ms. 45, tradus de Nicolae Milescu, lipsește *încă*. În acest caz, folosirea pleonastică poate fi atribuită fraților Greceanu, care urmăreau și confruntau cu atenție textul lui Milescu cu cel din *Septuaginta*, intervenind, adesea, în sensul fidelității față de originalul grecesc. Dar exemple de folosire pleonastică a lui *încă* și *mai* se găsesc și în ms. 45, ca de pildă: „*Nărodul... nu va mai păgăni încă*“ (Dt., 17, 13; în BB, lipsește, însă, *încă*; în ms. 4 389: „*Nu vor mai face păgănie*“; în ms. 45 și în BB: „*Nu veți mai adaoga a o mai vedea încă pre ea*“ (Dt., 28, 68); „*Nu s-au mai sculat încă proroc*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 34, 10). În toate cazurile, textul grecesc are *ετι*. Vezi ST.L.FAC., p. 82, II.7.12.0.; ST.L.EX., p. 26, II.7.31.0.; ST.L.NM., p. 15, II.7.16.0.

7.23.0. Locuțiunea adverbială *în ce chip* 'cum' este caracteristică pentru textul ms. 45, de unde a fost preluată și în BB, în timp ce în ms. 4 389 apare adv. *cum*. Exemple pot fi văzute în Dt., 3, 6; 6, 16, 25; 18, 2; 34, 3 și în multe alte locuri (vezi *Indicele de cuvinte*, s.v.).

7.24.0. Locuțiunea adverbială *în direapta* 'à droite'; 'nach rechts' este prezentă în BB: „*Nu voi abate în direapta au a stînga*“ (Dt., 2, 27; în ms. 45: „*În dreapta*“, în ms. 4 389: „*Spre direapta*“; la fel și în Dt., 5, 32.

7.25.0. Adverbul *întru* 'în interiorul', 'în mijlocul', 'înăuntru' (< lat. *intro* 'id') apare în BB: „*Faptele... cite au făcut întru voi astăzi*“ (Dt., 11, 7; la fel în ms. 45). Cf. gr.: „*Εν ὑμῖν*“ [εἰν 1. (prep cu dat.) 'en', 'dans', 2. (adv.) 'dedans', 'là dedans'].

7.26.0. Adverbul *jos* este repetat în propoziția: „*Tu te vei pogori jos, jos*“, în BB și în ms. 4 389 (Dt., 28, 43; în ms. 45: „*Gios, gios*“). Este preluat modelul grecesc: „*Κάτω, κάτω*“; în grecește, modelul a fost preluat din ebraică, limbă în care repetiția era folosită pentru marcarea gradăției sau intensității lingvistice. Cf. în BJ: „*De plus en plus bas*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Du aber wirst immer tiefer sinken*“. Vezi mai jos, II.7.29.0., *sus*.

7.27.0. Adverbul *pre-ncet* 'cite puțin' se întâlnește în ms. 4 389: „*Va piêrde Domnul... limbile... pre-ncet*“ (Dt., 7, 22; în BB și în ms. 45: „*Cîte puțin, puțin*“, după gr.: „*Κατ' μικρόν, μικρόν*“).

7.28.0. Adverbul *sărăcêste* 'cu restricție', 'cu parcimonie', 'cu sărăcie' este adăugat pe marginea textului, de aceeași mîna, în ms. 4 389, Dt., 8, 9, pentru „*Cu sărăcie*“, din text: „*Vei mânca pâinea ta cu sărăcie*“. Cf. BJ: „*Pays où le pain ne te sera pas mesuré*“.

7.29.0. Adverbul *sus* este repetat în BB: „*Se va sui sus, sus*“ (Dt., 28, 43; la fel în ms. 45 și ms. 4 389), după gr.: „*Ανω, ἄνω*“. Vezi mai sus, II.7.26.0., *jos*.

7.30.0. Adverbul *undeori* 'oriunde' apare în ms. 45: „*Întru tot locul undeori vei vedea*“ (Dt., 12, 13; în BB: „*Oriunde*“).

7.31.0. Adverbul *vreodinioară* 'vreodată' se întâlnește în ms. 4 389: „*Să nu greșești vreodinioară*“ (Dt., 7, 25).

8. PREPOZIȚIA

8.1.0. Prepoziția *a* (< lat. *ad*) este prezentă în construcții cu valoare de genitiv-dativ, în exemple ca: „*Vei stăpîni tu a limbi multe, iară fie nu-ț vor stăpîni*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 15, 6). Construcția „*Vei stăpîni... a limbi multe*“ re apare în ms. 45, Dt., 28, 12. Ea este calchiată din gr.: „*Ἀρξεις σὺ ἐθνῶν πολλῶν, σοῦ ἐὰν οὐκ ἄρξουσιν*“ [vb. ἄρχω, viit. ἄρξω 'être le chef', 'commander à', construit cu genitivul]; „*Dinți a jigani*“, în ms. 45 (Dt., 32, 24; în BB: „*Dinți de jiganie*“), care este traducerea sintagmei gr.: „*Ὀδόντας θηρίων*“ [(ὁ) ὀδοός, -όντος 'dent'; (τὸ) θηρίων, -ου 'bête sauvage']; „*A jigani*“ corespunde gen. pl. grecesc θηρίων; „*Simbria a năimit*“, în ms. 45 (Dt., 15, 18; în BB: „*Simbria de năimit*“), după gr.: „*Μισθὸν μισθοῦ*“ [(ὁ) μισθός, -οῦ 'salaire'; (ὁ) μισθοῦτός, -οῦ 'homme à gages']; „*A năimit*“ corespunde genitivului singular gr. μισθοῦ; „*Suptu vârtutea a brațuri ce cură pururea*“, în ms. 45 (Dt., 33, 27; în BB: „*Virtutea brațurilor*“; în ms. 4 389: „*Tăria brațului*“), după gr.: „*Ἰσχύον βραχιόνων*“ [(ἡ) ἰσχύς, -ύος 'force', 'puissance', 'pouvoir'; (ὁ) βραχίων, -ονος 'bras']; „*A brațuri*“ redă în românește genitivul plural grecesc βραχιόνων; „*Dennapoia a alți dumnedzâi*“, în ms. 45 (Dt., 6, 14; în BB: „*Altor*“, după gr.: „*Ὅπισθω θεῶν ἐτέρων*“ [adv. ὀπίσω 'en arrière'; (ὁ) θεός, -οῦ 'dieu'; ἕτερος, -α, -ον 'l'autre, 'un autre']; „*A alți dumnedzâi*“ redă construcția grecescă în genitiv plural θεῶν ἐτέρων; „*Asemănare a parte bărbătească*“, în ms. 45 și în BB (Dt., 4, 16), după gr.: „*Ὁμοίωμα ἀρσενικοῦ*“ [(τὸ) ὁμοίωμα, -ατος 'image', 'ressemblance'; (τὸ) ἀρσενικόν, -οῦ 'mâle vigueur']; „*A parte bărbătească*“ redă gen. sg. gr. ἀρσενικοῦ; „*Și sămănarea a tot dobitocul... asămănarea a toată pasărea zburătoare*“, în BB (Dt., 4, 17; la fel în ms. 45), după gr.: „*Ὅμιωμα παντὸς κτήνους . . . παντὸς ὄρνέου πτερωτοῦ*“ [(τὸ) κτήνος, -εος, -ους 'bête de somme', 'bétail, en général'; (τὸ) ὄρνέον, -ου 'oiseau'; adj. πτερωτός, -ή, -όν 'ailé', 'garni de plumes']; „*A tot dobitocul*“ redă genitivul singular παντὸς κτήνους, iar „*A toată pasărea zburătoare*“ traduce formele de genitiv menționate mai sus; „*Den vârvul a dealuri*“, în ms. 45 (Dt., 33, 15; în BB: „*Den vîrfu de dealuri*“), după gr.: „*Ἀπὸ κορυφῆς ὄρέων*“ [(ἡ) κορυφή, -ῆς 'tête', 'sommet'; (τὸ) ὄρος, -εος, -ους 'montagne', 'mont'; „*A latura săcriului*“, în ms. 45 (Dt., 31, 26; în BB: „*De laturea chivotului*“; în ms. 4 389: „*A lătura sicriului*“), după gr.: „*Ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ*“ [gr. Ἐκ πλαγίων sau ἐκ τῶν πλαγίων 'de côté', 'obliquement'; (ἡ) κιβωτός, -οῦ 1. 'coffre', 2. 'l'arche d'alliance'].

8.1.1. Cu valoare de 'la', prepoziția *a* este prezentă în exemple ca: „Nu voui abate... a stînga“, în BB (Dt., 2, 27); „Calea a pustiiu lui Moav“, în ms. 45 (Dt., 2, 8); „Am dat... a jumătate de seminție“, în ms. 4389 (Dt., 29, 8).

8.1.2. De asemenea, prepoziția *a* se găsește înaintea infinitivului în foarte multe exemple. Menționăm unul singur: „Ajunge-vă de-a încunjura acest munte“, în ms. 4389 (Dt., 2, 3; în BB, la fel; în ms. 45: „A încungiura“. Vezi ST.L.FAC., p. 71, II.1.4.4. și II.1.4.6.; ST.L.LV., p. 14, II.8.1.0.; ST.L.NM., p. 15, II.8.1.0.

8.2.0. Locuțiunea prepozițională *de cătră* 'de', 'dinspre', 'de la', 'din partea' este prezentă în exemplul: „Nici să vă spăimîntați de cătră dînșii“, în BB (Dt., 1, 29; în ms. 45: „De cătră inșii“; în ms. 4389: „Nice vă fie frică de dînșii“). În ms. 45 și în BB, poate fi vorba și de o influență a textului grecesc: „Μη δὲ φοβηθῆτε ἀπ'αὐτῶν“, în care prepoziția ἀπό, cu genitivul, are sensurile: 'de' 'du cōtă de', 'de la part de'.

8.3.0. Prepoziția *despre* 'către' apare în ms. 4389: „Despre apus“ (Dt., 1, 1; în BB și în ms. 45: „Cătră apus“.

8.4.0. Prepoziția *dreptu* 'pentru' este consemnată în ms. 45: „Nu să va vinde dreptu argintu“ (Dt., 21, 14; în BB: „Pre argint“; în ms. 4389: „Pre bani“).

8.5.0. Prepoziția *dupre* (< *dă + pre*) 'de pe' este atestată în ms. 45: „Dupre tatăl său“ (Dt., 27, 22). Varianta fără *-r-*, *dupe*, este semnalată în exemple ca: „Va odihni pre voi de cătră toți vrăjmașii voștri celor dupe împrejur“, în BB (Dt., 12, 10; în ms. 45: „Celor de prenpregiur“; în ms. 4389: „Carei sânt împrejurul voștru“); „Cei dupe pregiur“, în BB (Dt., 25, 19; în ms. 45: „De prenpregiur“; în ms. 4389: „Carei sânt împrejurul tău“). Vezi ST.L.FAC., p. 82–83, II.8.7.0.; ST.L.LV., p. 14, II.8.4.0.; ST.L.NM., p. 15, II.8.4.0.

8.6.0. Prepoziția *pre* (< lat. *per*) începe să piardă pe *-r-*, devenind *pe*, ca astăzi. Inovația este semnalată în BB (Dt., 1, 7; 5, 28; 13, 7): Vezi ST.L.FAC., p. 82, II.8.4.0.; ST.L.EX., p. 27, II.8.3.0.; ST.L.LV., p. 14, II.8.5.0.; ST.L.NM., p. 16, II.8.6.0.

8.7.0. Prepoziția *prespre* 'în afară de', 'pe deasupra', 'pe lîngă' este atestată în ms. 4389: „Acêstea sânt cuvintele făgăduinței... prespre făgăduința carea o au pus lor în Horiv“ (Dt., 29, 1; în BB și în ms. 45: „Fără de făgăduința“; în B 1975: „Afară de legămîntul“; în BJ: „Outre l'alliance“; în germ., G. von Rad, Dt., 28, 69: „Abgesehen von dem Bund“; în Vulgata: „Praeter illud foedus“). Vezi ST.L.FAC., p. 82, II.8.6.0.; ST.L.EX., p. 27, II.8.5.0.; ST.L.LV., p. 14, II.8.7.0.; ST.L.NM., p. 16, II.8.7.0.

8.8.0. Prepoziția *prejur* (*pregiur*, în ms. 45) + acuzativul cunoaște cîteva atestări în BB și în ms. 45, de pildă în: „Au stăut prejur ușăle cortului mărturiei“, în BB (Dt., 31, 14; în ms. 45: „Pregiur ușile“; în

ms. 4389: „Înaintea ușii“). Vezi ST.L.FAC., p. 83, II.8.8.0.; ST.L.EX., p. 27, II.8.6.0.

8.9.0. Prepoziția *spre* 'peste', 'deasupra', apare în ms. 4389: „Pune-vor tămăie... prinos spre altariul tău“ (Dt., 33, 10; în BB și în ms. 45: „Vor pune deasupra“.

9. CONJUNCȚIA

9.1.0. Conjuncția cauzală *căce* (și: *căci*) 'pentru că', 'din cauză că', 'fiindcă' se întîlnește în contextele următoare: „Căce judecata lui Dumnezeu iaste“, în BB (Dt., 1, 17); „Nu căci sînteți mai mulți“, în BB (Dt., 7, 7; la fel în ms. 45, dar aici: „Sănteți“; în ms. 4389: „Nu doară căci santeți... ce căci v-au iubit Domnul“, vers. 8); „Căce-i vei ierta“, în ms. 4389 (Dt., 15, 18); „Și căci au năimit asupra ta pre Valaam“, în toate cele trei texte (Dt., 23, 4); „Căce au lăsat făgăduința Domnului“, în BB și în ms. 45 (Dt., 29, 25); „Căci cu peire veți peri“ în BB (Dt., 30, 18; în ms. 45: „Căce cu perire veți peri“). În ms. 4389, în locul conj. *căce*, apare, o dată, „Crez“: „Crez voi știți cum am petrecut în țara Eghiptului“ (Dt., 29, 16; în BB și în ms. 45: „Căce voi știți“).

9.2.0. Locuțiunea conjuncțională *căci că* 'din cauză că', 'pentru că' este prezentă în: „Căce că o au smerit“, în ms. 4389 (Dt., 22, 29); „Căci că n-au rămas lui nimic“, în ms. 4389 (Dt., 28, 55); „Căce că porunca aceasta... nu iaste prea grea“, în BB (Dt., 30, 11).

9.3.0. Conjuncția *de* 'dacă' este acum, spre sfîrșitul secolului al XVII-lea, în concurență cu *să* (vezi mai jos, p. 30, II.9.12.0.), cu *deaca* și cu *dacă* (vezi paragraful următor). Pînă la urmă, conjuncția *să* 'dacă' a fost înlăturată din norma limbii române literare. Motivul a fost omofonia, supărătoare, cu pronumele reflexiv *să*, modificat ulterior în *se*, și cu morfemul de conjunctiv *să*. La exemplele prezentate în ST.L.EX., p. 27, II.9.8.0., alăturăm încă unul: „Iară să nu să apropie fratele tău“, în ms. 45 (Dt., 22, 2). Textul conține un *să* conjuncție și un *să* pronume reflexiv. În BB, această situație este înlăturată prin înlocuirea conjuncției *să* prin conjuncția *de*: „Iar de nu se va apropia“ (*ibid.*); în ms. 4389: „Iar de nu va fi“.

9.4.0. Conjuncția *deaca* (> munt., actual, *daca*) avea în vechea română literară sens temporal, însemnînd 'îndată ce', 'imediat ce', 'după ce'. În secolul al XVI-lea, aria ei de răspîndire teritorială cuprindea mai ales Muntenia, Oltenia și Banatul. Asemănătoare cu această conjuncție sînt mgl. *di ca*, cu sens temporal, și istorom. *de ka* 'id.'. Originea este *de* + conj. *ca*, care în româna veche avea valoare temporală: 'cum', 'cînd', 'de cum', 'de îndată ce' (vezi G. Ivănescu, *ILR*, p. 419; 557). Din cele trei texte studiate de noi, conj. *deaca* a fost înregistrată mai ales în ms. 4389, în care se reflectă

norma literară sudică, mîntenească. În continuare, sînt prezentate exemple din a cincea carte a *Pentateuhului*, în care *deaca* are fie sens temporal, fie valoare condițională.

a) Valoarea temporală a lui *deaca* 'cînd', 'după ce', 'de îndată ce' este ilustrată de exemple ca: „*Deaca ieșiră den țara Eghiptului*”, în ms. 4 389 (Dt., 4, 45, 46; în BB și în ms. 45: „*Ieșind ei den pămîntul Eghiptului*”; în Vulgata: „*Quando egressi sunt de Aegypto*”; în BJ: „*À leur sortie d'Égypte*”; în germ., G. Braulik, Dt.: „*Als sie aus Ägypten zogen*”); „*Și deaca te va duce Domnul... în țara cu care se-au jurat părinților tăi*”, în ms. 4 389 (Dt., 6, 10; în BB și în ms. 45: „*Și va fi cînd*” (în ms. 45: „*Cîndu*”) *te va băga înlăuntru*” (în ms. 45: „*Înlontru*”) (Dt., 6, 10; construcții identice apar și în Dt., 7, 1); „*De-acii, deaca vei asculta toate dreptările acéstea și le vei face*”, în ms. 4 389 (Dt., 7, 12; în BB și în ms. 45: „*Va fi cîndu vei auzi dreptățile acéstea*”); „*De acii, deaca trecură acéle 40 de zile*”, în ms. 4 389 (Dt., 9, 11; în BB și în ms. 45: „*Și fu pren 40 de zile*”; „*Și fu*” este transpunerea în românește a gr. „*Καὶ ἐγένετο*”, vezi mai sus, p. 19–20, II.6.6.4.); „*Deaca-l vei ierta, să nu-l slobózi fără de nimic*”, în ms. 4 389 (Dt., 15, 13; în BB: „*Cîndu-l vei trimite... slobod*”; în ms. 45: „*Cîndu il*”); „*Deaca veștréce Iordanul*”, în toate cele trei texte (Dt., 27, 3, 4; 28, 1).

b) Valoarea condițională a lui *deaca* 'în cazul că', 'presupunînd că', 'cu condiția că' s-a dezvoltat ulterior din cea temporală, 'după ce'. Uneori, apar și alte valori, de pildă cea cauzală. Adesea, separarea valorii temporale de cea condițională este greu de făcut, cum rezultă din exemplul: „*Și-l veș afla, deaca-l veș cerca*”, în ms. 4 389 (Dt., 4, 29; în BB și în ms. 45: „*..., cîndu-l veș cerca*”; în ms. 45: „*Cîndu il...*”, după gr. „*Ὅταν = ὅτε ἂν*” 'quand', 'lorsque'); „*Deaca vom păzi să facem toate poruncile*”, în ms. 4389 (Dt., 6, 25; în BB: „*De ne vom păzi a face*”; în ms. 45: „*Să ne vom păzi a face*”; folosirea conjuncțiilor condiționale *de*, în BB, și *să*, în ms. 45, constituie un indiciu că și *deaca*, din ms. 4 389, putea să aibă valoare condițională; această valoare pare a fi prezentă și în exemplele care urmează): „*Așa veș peri..., deaca nu veș asculta*”, în ms. 4 389 (Dt., 8, 20); în BB și în ms. 45, apare conjuncția cauzală „*Pentru căce*” 'din cauză că', 'pentru că': „*Pentru căce n-ași ascultat glasul Domnului*”; „*Deaca veș asculta poruncile Domnului*”, în ms. 4 389 (Dt., 11, 27; în vers. 28: „*Deaca nu veș asculta*”; în vers. 29: „*Deci, deaca te va duce...*”; în BB: „*De veș auzi*”; în ms. 45: „*Să veși audzi*”); „*Deaca vei întra în țara în carea o va da fie Domnul*”, în ms. 4 389 (Dt., 17, 14; în BB și în ms. 45: „*De vei întra*”); „*Deaca va piêrde Domnul... limbile, ... trei cetăți să le usebești*”, în ms. 4 389, (Dt., 19, 1–2; în BB și în ms. 45: „*De va piiarde*”); „*Deaca va muri*”, în ms. 4 389 (Dt., 24, 3; în ms. 45: „*Să va muri*”);

„*Deaca nu vei asculta*”, în ms. 4 389 (Dt., 28, 15; în BB: „*Și va fi de nu vei asculta*”, în ms. 45: „*..., vei audzi*”, după gr.: „*καὶ ἔσται...*”; vezi mai sus, p. 21, II.6.8.4.). Pentru conj. *deaca*, vezi ST.L.FAC., p. 83, II.9.8.0.–9.9.0.; ST.L.EX., p. 27, II.9.3.0.; ST.L.LV., p. 14, II.9.1.0.; ST.L.NM., p. 16, II.9.2.0.

9.5.0. Conjuncția coordonatoare concludzivă *deci* (< *de* + *aci*) 'prin urmare', 'în consecință', 'drept care', 'așa fiind' este prezentă în toate cele trei texte studiate. În ms. 4 389, ea este folosită paralel, și separat, de locuțiunea adverbială „*De-acii*”, -a 'apoi', cu sens temporal. Acest sens temporal s-a dezvoltat din sensul local 'de aci', și anume, probabil, după secolul al X-lea și numai în dialectul dacoromân (vezi G. Ivănescu, *ILR*, p. 417). Cîteva exemple cu *deci*: „*Deci trecîndu, voi vedea*”, în ms. 45 (Dt., 3, 25; în BB: „*Trecîndu, dară, voi vedea*”; în ms. 4 389: „*Ce să trec...să văz*”); „*Deci acum ascultă*”, în ms. 4 389 (Dt., 4, 1; în ms. 45 și în BB: „*Și acum*”); „*Deci păziți și faceți*”, în ms. 4 389 (Dt., 5, 32); „*Deci să păzești porîncile*”, în ms. 4 389 (Dt., 7, 11); „*Deci, de veș asculta cu ascultare*”, în ms. 4 389 (Dt., 11, 13, 22; 15, 5).

9.6.0. Locuțiunea conjuncțională temporală *den vrêmea ce* 'după ce' apare în BB: „*Și fu den vrêmea ce căzură*” (Dt., 2, 16; în ms. 45: „*Și fu în vrême ce căzură*”: în ms. 4 389: „*Iar deaca căzură toș bărbații*”; „*Și fu*”, din BB și din ms. 45, redă în românește gr. „*καὶ ἐγενήθη*”; vezi mai sus, p. 19–20, II.6.6.4.

9.7.0. Locuțiunea conjuncțională concludzivă *drept acéia* 'și astfel', 'așadar', 'prin urmare', 'în consecință', 'drept care' se întîlnește în ms. 4 389, în exemplul: „*Drept acéia să iubești pre Domnul*” (Dt., 11, 1; în BB și în ms. 45: „*Și să iubești...*”; cf. Vulgata: „*Ama itaque*”; slavon: „*И аа любѣши*”).

9.8.0. Locuțiunea conjuncțională coordonatoare adversativă, după negație sau prepoziție negativă, *făr(ă) numai* 'ci', 'dar', '(ba) dimpotrivă' se întîlnește în exemplul: „*Să nu faceți așa Domnului... făr-numai la locul carele va alege Domnul... să s<a> numască numele lui acoló... și veș întra acoló*”, în ms. 45 (Dt., 12, 4–5; în BB: „*Fără numai*”; în ms. 4 389: „*Ce*”; în B 1975: „*Ci*”; în germ.: „*Sondern*”; „*Jedoch*”; în BJ: „*C'est seulement... que*”; în Vulgata: „*Sed ad locum... venietis*”). În ms. 45 și în BB, modelul a fost cel grecesc, în care apare: „*ἄλλῃ εἶν τὸν τόπον*” [ἀλλά 'mais', mai ales după o negație].

9.9.0. Locuțiunea conjuncțională *în ce chip* 'după cum', 'cum' se întîlnește destul de des în textele studiate: „*Și i-au pierdut pre dînșii Domnul... în ce chip au făcut fiilor Isaf...*, în *ce chip au surpat pre horeul*”, în BB (Dt., 2, 22; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Cum au făcut...*, în *ce chip au pierdut*”; în

Vulgata: „Sicut fecerat filiis Esau“; în BJ: „Comme il avait fait“; în gr. apare conj. ὡσπερ 'comme', 'ainsi', 'de même que').

9.10.0. Locuțiunea conjuncțională cu valoare consecutivă *pînd unde* 'pînă cînd', 'pînă ce', 'pînă ce în sfîrșit' se întîlnește în BB: „Și va mînce nașterile dobitoacelor tale și roadele pămîntului tău... pînd unde te va pierde“ (Dt., 28, 51; la fel în ms. 45; vezi și 28, 61; în ms. 4 389: „Pînd nu se vor potopi toate“). În BJ: „Jusqu'à ce qu'elle t'ait fait périr“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Bis es dich zugrunde gerichtet hat“; G. Braulik, Dt.: „Bis es dich ausgetilgt hat“; în Vulgata: „Donec te disperdat“ (conj. *donec* 'pînă cînd', 'pînă ce'); în gr.: „Ἐως ἂν πολέσῃ σε“ [ἔως, conj. 'tant que', 'jusqu'à ce que'; ἔως ἂν 'tandis que'; 'jusqu'à ce que'; 'pourvu que'; 'en attendant que'].

9.11.0. Locuțiunea conjuncțională causală *pentru căce* 'căci', 'din cauză că', 'fiindcă', 'pentru că' este folosită alături de conjuncțiile *căce*, *căci*, *căci că* (vezi mai sus, p. 28, 9.1.0.; 9.2.0.). Exemplele sînt numeroase; menționăm cîteva: „Pentru căce ne-au fost urîndu Domnul pre noi, ne-au scos... den pămîntul Eghiptului... ca să ne piarză pre noi“, în BB (Dt., 1, 27; în ms. 45: „... să ne surpe ...“; în ms. 4 389: „Pentru căci ne-au fost urdt Domnul“); „Și n-au vrut Sion... să trêcem..., pentru căci au nesilnicit Domnul... duhul lui“, în BB (Dt., 2, 30; la fel în ms. 45, dar: „Au năsilnicit“; în ms. 4 389: „Că întdri... sufletul lui“). Locuțiunea conjuncțională *pentru căce* (*căci*) mai este atestată în BB și în ms. 45 în Dt., 4, 37; 7, 8; 8, 20; 9, 28, 28; 22, 23, 4; 28, 20, 57, 62; 31, 17; este prezentă, mai rar, și în ms. 4 389: Dt., 4, 37; 31, 17; 32, 30.

9.12.0. Conjuncția condițională *să* 'dacă' (< lat. *sī*) este des folosită în textul ms. 45: „Să va vedea cineva... pămîntul acestu bun“ (Dt., 1, 35; în BB: „De“); „Să vei naște fi“ (Dt., 4, 25). Conjuncția *să* a mai fost atestată în același text în: Dt., 4, 33, 34; 5, 25; 6, 25; 7, 17; 8, 2, 19; 11, 13, 22, 27; 12, 25, 29; 13, 12, 18; 15, 5; 16, 15; 19, 6, 8; 22, 2, 13, 22; 23, 10; 24, 5, 10, 19; 25, 5; 28, 1, 2, 9, 58; 29, 19; 30, 4, 10, 16; 32, 30. În loc de *să*, apare *se*, în BB: „Iară se va slăbi la tine cuvînt de judecată“ (Dt., 17, 8; în ms. 45 și în ms. 4 389: „De“). Vezi ST.L.FAC., p. 83, II.9.10.0; ST.L.EX., p. 27, II.9.8.0.; ST.L.NM., p. 17, II.9.5.0.

9.13.0. Conjuncția *și* apare la începutul propoziției principale, cînd aceasta este precedată de o circumstanțială, întocmai ca în modelul grecesc de unde a fost calchiată această construcție: „Și vom adaoge noi a auzi glasul Domnului... încă, și vom muri“, în BB (Dt., 5, 25; la fel în ms. 45), după gr.: „...καὶ ἀποθανούμεθα...“. Alte exemple în BB și în ms. 45, Dt.: 2, 16–17; 7, 1, 7; 12, 5; 20, 10; 23, 9; 23, 25 (în ms. 45, vers. 24); 25, 7. Vezi ST.L.LV., p. 15, II.9.7.1.; ST.L.NM., p. 17, II.9.6.0.

10. INTERJECȚIA

10.1.0. Interjecția *amin!* [< gr. ἀμήν < ebr. 'āmēn < vb. *āman* 'stärken', 'begräften'; 'so soll es sein' (Kluge, EWDS²², s.v.)] este atestată în ms. 4 389 (Dt., 27, 15, 18–26). În BB și în ms. 45, se întîlnește: „Fie!“ (ibid.) și „Să fie!“ (Dt., 27, 16), care sînt calcuri după gr. „ἔενοτο!“, la rîndul său o traducere a cuvîntului ebraic menționat. Același procedeu de traducere este prezent și în Biblia slavonă: „ѢѦМ!“; pe cînd în versiunile latină, germană și franceză apare „Amen!“.

10.2.0. Interjecția slavonească „Góre!“ 'vai!', din sintagma: „Zri, góre!“ 'vezi, vai!' este adăugată pe marginea textului, de aceeași mîină, în ms. 4 389 (Dt., 4, 27). Prin ea, se atrage atenția cititorului asupra celor spuse în text despre pedeapsa divină pentru evrei: risipirea lor între alte popoare ale lumii. Despre interj. *góre!*, vezi ST.L.NM., p. 17, II.10.1.; 10.2.0.

III. FORMAREA CUVINTELOR

1. SUFIXE

1.1.0. Sufixul *-anie* (< slavon, *-anie*) este prezent în „Petrecanie“ 'moarte', 'deces'; 'înmormîntare', în ms. 4 389: „După petrecania mea“ (Dt., 31, 29; în BB și în ms. 45: „După cea-de-apoi a morții mele“).

1.2.0. Sufixul *-are*, detașat din infinitivul de la conjugarea I, este folosit în cazul unor substantive provenite de la verbe de conjugarea a III-a: *crezare*, *făcare*, *născare*, *piezare*, *zăcare* (vezi G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 93). Derivatul „Pierzare“ se întîlnește în contextul: „Cu pierzare veși peri“ în BB (Dt., 8, 19; în ms. 45: „Pieire“; în ms. 4389: „Periciune“). Cuvîntul „Pierzare“ are și sensul 'pierdere', 'lucru pierdut': „Așa voi face după toată pierzarea fratelui tău, cîte se vor pierde de la el“, în BB (Dt., 22, 3; la fel în ms. 45).

1.3.0. Sufixul *-ătec* (*-ătic*) (< lat. *-aticus*, *-aticum*) se întîlnește în derivatul „Fluturatec“, ca echivalent al gr. παράπληκτος 'insensé', 'atteint de folie', 'maniaque'; 'hebeté', 'stupide'; qfois 'frappé de paraplexie'. Este un derivat postverbal, de la vb. *a flutura*, ind. prez. *flutur*. În exemplul: „Vei fi fluturatec“, în BB și în ms. 45 (Dt., 28, 34; în ms. 4 389: „Plin de grij“; în B 1975: „Își vei ieși din minți“; în BJ: „Te rendra fou“; în Vulgata: „Stupens“ (= uimit, înmărmurit, încremenit; amorțit, paralizat); în germ., G. von Rad, Dt.: „Und du wirst... wahnsinnig werden“; G. Braulik, Dt.: „Wahnsinn befällt dich“).

1.4.0. Sufixul *-(ă)ciune*, *-(e)ciune* (< lat. *-tio*, *-onis*) apare în derivate de la verbe. Astfel este subst. „Dăzmeticiune“, care traduce gr. (ἡ) παραπληξία, -ας 'paralysie d'une partie du corps'; 'démence, folie occasionnée par un accès de paralysie'. Cuvîntul apare

în BB: „*Bată-te Domnul cu dezmeticiune*” (Dt., 28, 28; în ms. 45: „*Dezmătdăciune*”; cu trecerea vocalei *e*, precedată de *m*, respectiv de *t*, la velara *đ*; în ms. 45, termenul în discuție a fost adăugat pe margine, de altă mână, pentru „*Flutărđciune*” ‘nebulie’, din text; în ms. 4 389: „*Cu turbare și cu flușturarea inimii*”). Substantivul *dezmeticiune* este un derivat de la vb. *a dezmetici*, care are ca etimon, foarte probabil, pe *bezmetic*, ‘năuc, ‘zăpăcit, ‘ieșit din minți’ < sîrb. *bezmatok* ‘(roi de albine) fără matcă (regină)’; ucr. *bezmatok* ‘stup fără matcă’; verbul *a bezmetici* înseamnă ‘a-și pierde capul’, ‘a umbla bezmetic, ca un smintit’. Substituirea consoanei inițiale *b*, din *a bezmetici*, prin *d*, *a dezmetici* a avut loc sub influența perechii *a ameți* – *a desmeți* (și *dez*). Sub influența aceleiași perechi, vb. *a desmetici* (și *dez*) a căpătat sensul actual ‘a-și veni în fire’, ‘a se trezi dintr-o amețeală, dintr-o buimăceală’. Alte derivate cu suf. *-(đ)ciune*: „*Fluturđciune*” ‘nebulie’, ‘zăpăceală’, ‘buimăceală’ < vb. *a flutura*, în ms. 45 (Dt., 28, 28); „*Iertđciune*”, ‘eliberare’, în ms. 4 389 (Dt., 15, 1; în BB și în ms. 45: „*Slobozire*”); „*Întristđciune*”, în ms. 4 389: „*Întru întristđciunile tale*” (Dt., 4, 30; și în: 26, 7); „*Stricđciune*” ‘pagubă’, ‘vătămăre’, în BB și în ms. 45: „*Stricđciune de vînt*” (Dt., 28, 22; în ms. 45: „*Vântu*”; în ms. 4 389: „*Cu vânturi stricđtoare*”); „*Urđciune*”, în BB (Dt., 7, 26, 27; în ms. 45: „*Urđciune*”, vers. 25, 26); „*Înșăldăciunea*”, în ms. 4 389 (Dt., 29, 19; în BB și în ms. 45: „*Răđcirea*”); „*Moliciune*” ‘delicatețe’, ‘gingășie’, în BB și în ms. 45 (Dt., 28, 56); „*Păliciune*” ‘febră’, ‘lingoare’ < vb. *a păli* ‘a arde’, ‘a dogori’ < vsl. *paliti* ‘brenen’; „*Periciune*” ‘pieire, ‘pierzare’, în ms. 4 389 (Dt., 4, 26; 7, 23; 8, 19; 12, 2; 28, 20; 30, 18; „*Periciunii*”, în ms. 4 389 (Dt., 32, 35); „*Robiciune*” ‘pradă’, în ms. 4 389: „*Vei robi robiciune*” (Dt., 21, 10; în BB și în ms. 45: „*Vei prăda prada*”; „*Seteciune*” ‘însetoșare’, în BB: „*Seteciunea arderii*” (Dt., 32, 10; în ms. 45: „*Săđciunea*”; în ms. 4 389: „*Sêtea zădufului*”). Vezi ST.L.FAC., p. 84, III.1.3.0.; ST.L.EX., p. 28, III.1.4.0.; ST.L.LV., p. 15, III.1.7.0.

1.5.0. Sufixul *-đtor(iu)* este prezent în derivate ca: „*Sugđtoriu*” ‘sugar’, ‘sugaci’, în BB (Dt., 32, 25; în ms. 5: „*Sugđtor*”; în ms. 4 389: „*Sugariu*”); „*Văzđtor (de vise)*”, în ms. 4 389 (Dt., 13, 1); „*Visđtoriu (de vis)*”, în BB (Dt., 13, 1; în ms. 45: „*Visuitor*”); sensul este ‘tălmăcitor de vise’. Vezi ST.L.FAC., p. 84, III.1.7.0.; ST.L.EX., p. 15, I.3.13.8.–3.13.12.; p. 28, II.1.5.0.; ST.L.NM., p. 18, III.1.2.0.

1.6.0. Sufixul *-đturđ* (< lat. *-ura*) se întîlnește în: „*Întindturđ*” ‘necurățenie’ (< *a întina* < *tinđ* ‘noroi’, ‘glod’), în ms. 4389: „*Necurat, adecđ, cu întindturđ*” (Dt., 12, 15 și: „*Fără întindturđ*”, *ibid.*); „*Oșărđturđ*” ‘lucru scîrbos, respingător’, ‘spurcăciune’ (< vb. *a oșări* ‘a respinge cu scîrbă, cu dezgust’), în ms. 45: „*Cu oșărđturđ să urđști*” (Dt., 7, 26; în BB: „*Cu urđciune să urđști*”, vers. 27; în ms. 4 389: „*Cu blestemare să-l blēstemi*”). Vezi ST.L.NM., p. 17, III.1.1.0.

1.7.0. Sufixul *-eald (-ialđ)* (< sl. *-ela, -el*) formează derivate substantivale de la verbe: „*Băntuialele*” (< vb. *a băntui* ‘a supăra’), cu sensul ‘supărare’, ‘necaz’, în BB: „*Băntuialele cēle mari carele au văzut ochii tăi*” (Dt., 7, 19; în ms. 45: „*Dodđialele*”; în ms. 4 389: „*Nevoile*”); „*Despărfeald*”, în BB: „*Carte de despărfeald*” ‘act de divorț’ (Dt., 24, 3; în ms. 45: „*Despărfeald*”; în ms. 4 389: „*Carte de lăsare*”); „*Dijmuialđ*” ‘zeciuală’, ‘a zecea parte’ (< *a dijmui* < *dijmđ*), în ms. 4 389: „*Vei face dijmuiala den toate sāmăndturile pămîntului tău*” (Dt., 26, 12; în BB: „*Vei săvîrși a zeciui*”; în ms. 45: „*Vei săvîrși a zeciui*” după gr.: „*Συντελέσῃς ἀποδεκατῶσα*” [vb. *συντελέω*, viit. *-έσω* ‘achever’, ‘accomplir’; vb. *ἀποδεκατώω*, *-ō*, viit. *-ōσω* ‘dimer’, ‘percevoir la dîme de’]); „*Dodeialđ*” ‘supărare’, ‘necaz’ (< vb. *a dodei* ‘a aduce supărare’, ‘a neliniști’, ‘a necăji’), în ms. 45 (Dt., 28, 57; în 7, 19: „*Dodđialele*”); „*Fierbinteald*”, în ms. 45 (Dt., 28, 22; în BB: „*Înfierbenteald*”; în ms. 4 389: „*Păliciune*”); „*Muruialđ*” ‘strat de tencuială, de var, la casă’ (< vb. *a murui* ‘a netezi pereții cu humă etc.’), în ms. 45: „*Vei murui cu muruialđ*” (Dt., 27, 4); „*Prăseald*” ‘înmulțire de animale’, ‘reproducere’ (< vb. *a prăsi*), în ms. 4 389: „*În prăseala dobitoacelor tale*” (Dt., 28, 51; 30, 9; în BB și în ms. 45: „*Nașterile*”); „*Spoialđ*” (< vb. *a spoi*), în ms. 45: „*Vei spoi pre înșii cu spoialđ*”; în BB: „*Vei spoi pre dînsele cu spoialđ*”; în ms. 4 389: „*Să le văruiești cu var*”); „*Zeciuiialele*”, ms. 4 389 (Dt., 14, 22).

1.8.0. Sufixul *-ean* (< vsl. *-eaniŭ*, pl. *-eane* se întîlnește în etnonime ca: „*Maniteanii*” (BB, Dt., 2, 20); „*Amaniteanii*”, în ms. 45 (*ibid.*); „*Ammoniteanii*” în ms. 4 389 (*ibid.*).

1.9.0. Sufixul *-el* (< lat. *-ellus, -a; -illus, -a*) este prezent în: „*Pușinel*”, în ms. 4 389 (Dt., 26, 5; 28, 52; 33, 6); pl. „*Pușinei*” în ms. 4 389 (Dt., 4, 27); „*Ficioară*”, în ms. 45: „*Tinerel cu ficioara*” (Dt., 27, 2).

1.10.0. Sufixul *-eașđ* (< lat. *-itia*) se găsește în „*Frumuseașe*”, în ms. 4 389: „*Pentru frumuseașea gingășiei ei*” (Dt., 28, 56); „*Tinereașe*”, în ms. 4 389: „*Pentru tinereașele ei*” (Dt., 28, 56).

1.11.0. Sufixul *-et* (< lat. *-etum*) se află în derivatul „*Maslinēte*”, pl. de la *maslinet* ‘livadă de măslini’, în ms. 45: „*Vii și maslinēte carele n-ai răsădit*” (Dt., 6, 11; în BB: „*Maslini*”; în ms. 4 389: „*Măslini*”). Vezi ST.L.EX., p. 28, III.1.7.0.

1.12.0. Sufixul *-ie* se întîlnește în derivatul „*Feciorie*” 1. ‘virginitate’, 2. ‘semnele sau dovezile stării de fecioară’, în BB și în ms. 45: „*Vor scoate feciorile fētei*” (Dt., 22, 15; în ms. 45: „*Fecioriiile*”); „*Acēstea-s fecioriiile fētei*”, în BB (Dt., 22, 17; în ms. 45: „*Fecioriiile*”); „*Fetie*” ‘feciorie’; ‘dovadă privind starea de fecioară’, în ms. 4 389: „*Să ducđ fetiia ei înaintea bătrînilor*” (Dt., 22, 15); „*Semnele fetiei fētei*”, în ms. 4 389 (Dt., 22, 17); „*Slăbđnogie*” ‘slăbiciune’, în ms. 4 389 (Dt., 7, 15). Vezi ST.L.FAC., p. 84, III.1.5.0.; ST.L.EX., p. 28, III.1.9.0.; ST.L.NM., p. 18, III.1.9.0.

1.13.0. Sufixul *-ime* este echivalentul sufixului *-ie* în derivatul *robime* 'starea de rob', în ms. 45: „*Den casa robimei*“ (Dt., 5, 6; în BB și în ms. 4389: „*Robiei*“). Forma „*Robimei*“ mai este atestată în ms. 45 în Dt. 6, 12; 7, 8; 8, 14; 13, 5, 10; 21, 13; 28, 41; 32, 43. De câteva ori apare și în BB (Dt., 28, 41; 32, 42). Vezi ST.LEX., p. 28, III.1.10.0; ST.LLV., p. 15, III.1.11.0.; ST.LNM., p. 19, III.1.10.0.

1.14.0. Sufixul *-ință* (< lat. *-entia*) se întâlnește în „*Ostenință*“, în ms. 4389 (Dt., 26, 7; în BB și în ms. 45: „*Ostenealdă*“; „*Ostenințele*“, în ms. 4389 (Dt., 1, 12). Vezi ST.LFAC., p. 84, III.1.6.0.; ST.LLV., p. 15, III.1.12.0.

1.15.0. Sufixul *-ură* (< lat. *-ura*) apare în derivate ca: „*Acoperitură*“ 'ocrotitor', 'apărător', -în BB și în ms. 45: „*Să să facă voao acoperituri*“ (Dt., 32, 38); „*Ispitiură*“, 'încercare', 'probă', în ms. 4389: „*Ispitiurile cèle mari*“ (Dt., 29, 3; în ms. 45: „*Cercetările*“; în BB: „*Ispitile*“); „*Pleşivitură*“ 'tunsoare specială deasupra frunții'; 'calviție', în BB (Dt., 14, 1; în ms. 45: „*Pleşivitură*“; în ms. 4389: „*Pleşuvire*“). Vezi ST.LLV., p. 15, III.1.16.0.

1.16.0. Sufixul *-zut* (-ot), în „*Aúzutul*“ 'auzul', în ms. 4389: „*În aúzutul tuturor*“ (Dt., 32, 44; în BB și în ms. 45: „*La urechile norodului*“). Vezi mai sus, p. 1, I.13.0.

1.17.0. Sufixul verbal *-ui* este prezent în „*Visuiaște*“ 'tălmăcește visuri', în BB și în ms. 45: „*Celuia ce visuiaște visul*“ (Dt., 13, 3); „*Vinuit*“, în BB și în ms. 45: „*Cuvinte de vinuit*“ (Dt., 22, 14; în ms. 4389: „*Cuvinte de vindă*“).

1.18.0. Sufixe verbale *-a* și *-i* (-ui) apar în „*A dăstula*“, în BB: „*L-au dăstulat*“ (Dt., 32, 10), și „*A dăstuli*“, în ms. 45: „*L-au dăstulit*“ (ibid.; în ms. 4389: „*Îndăstulatu-l-au*“); „*A fărdelegiui*“, în BB: „*Cu fărdelege veț fărdelegiui*“ (Dt., 31, 29; în ms. 45: „*Veți fărdelegiui*“; în ms. 4389: „*Cu fărdelegiuire veț fărdelegiui*“); „*A cămăta*“ (< *camătă*) 'a da cu dobândă bani sau obiecte', în ms. 45: „*Să nu cămătedzi... camătă*“ (Dt., 23, 19; în BB: „*Să nu cămetezi*“; în ms. 4389: „*Să nu crești camăta*“); „*A cămătui*“ 'id.', în ms. 45: „*Să (nu) cămătuiesti*“ (Dt., 23, 20; în BB, la fel); „*A scărbiui*“ (< *scărbă*), în BB: „*Cu scărbiuire să scărbești*“ (Dt., 7, 27). Vezi ST.LFAC., p. 84, III.1.9.0.; ST.LEX., p. 28, III.1.13.0.-1.14.0.; ST.LNM., p. 19, III.1.11.0.

2. PREFIXE

2.1.0. Prefixul *des-* este prezent în derivatul verbal „*A desfeciori*“ (< *a feciori < *fecior*; este un cald din gr., vezi mai jos, p. 45, IV.2.1.28.), cu sensul 'a face pe cineva să nu mai aibă feciori, omorându-i', în BB: „*Den afară-i va desfeciori sabie*“ (Dt., 32, 25; în ms. 45, la fel; „*Dennafară îi va...*“; în ms. 4389: „*Îi va face fără de feciori*“). Vezi ST.LEX., p. 28, III.2.1.0.

2.2.0. Prefixul *în-* lipsește în: „*Mulfească*“, în ms. 4389 (Dt., 17, 16; totuși, chiar în același loc, apare și forma cu prefix „*Înmulfească*“); „*Negrît*“, în ms. 45: „*Nu s-au negrît ochii lui*“ (Dt., 34, 7; pe margine: „*Întunecat*“); „*A se pârțăși*“ 'a fi pârțaș', 'a avea a face cu cineva', 'a avea relații cu cineva', în ms. 4389: „*Cu limbile acêstea să nu te pârțăști*“ (Dt., 18, 14); „*A semna*“ 'a însemna', 'a semnifica', în ms. 4389: „*Acest proroc semnează că iaste Hristos*“ (Dt., 18, 15; cuvintele acestea sînt adăugate pe marginea textului, de aceeași mînă); „*(Să) vă tâmpla*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 18, 22); „*(Vei) timpina*“, în ms. 45 (Dt., 22, 6); „*(Au) tâmpinat*, în ms. 45 (Dt., 23, 4); „*Tîmpinare*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 29, 7; pentru acest cuvînt, vezi ST.LEX., p. 13-14, I.3.12.1.; ST.LNM., p. 19, III.2.2.0.); „*Tinzădu-ș (ăripile)*“, în ms. 4389 (Dt., 32, 11); „*(S-au) vechit*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 29, 5; în ms. 4389: „*Se-au învechit*“); „*Vinuire*“, în BB și în ms. 45: „*Cuvinte de vinuire*“ (Dt., 22, 16; în ms. 45, vers. 17); „*Vinuit*“, în BB și în ms. 45: „*Cuvinte de vinuit*“ (Dt., 22, 14); „*(Nu) vrăjbiți!*“, în ms. 45 (Dt., 2, 9; în BB și în ms. 4389: „*Învrăjbiți*“; în ultimul text, fără *-i*). Vezi ST.LEX., p. 29, III.2.3.0.; ST.LLV., p. 16, III.2.1.0.; ST.LNM., p. 19, III.2.2.0.

2.2.1. Prefixul *-în* se întâlnește în derivatele: „*Înfierbenfealdă* 'febră', în BB (Dt., 28, 22; în ms. 45: „*Fierbintealdă*“; în ms. 4389: „*Arsură*“); „*(Să) înmuți*“ 'să muți', de la vb. *a înmuța*, în ms. 45: „*Să nu înmuți hotarđle aproapelui tău*“ (Dt., 19, 14; în BB și în ms. 4389: „*Muți*“). Vezi ST.LFAC., p. 84, III.2.1.0.; ST.LEX., p. 28, III.2.2.0.; ST.LLV., p. 16, III.2.1.0.; ST.LNM., p. 19, III.2.1.0.

2.2.2. Silaba inițială *im-* din cuvîntul *împărăție*, precedată de prepoziția *den*, s-a sincopat: „*Den părăția lui Og*“, în ms. 4389 (Dt., 3, 4). Fenomenul este asemănător cu cel petrecut în succesiunea sonoră „*Den început*“, devenită „*De-nceput*“, interpretată, uneori, și ca „*Den-ceput*“. Schimbarea inversă, constînd din apariția nazalei *n* în cuvinte care nu aveau acest sunet în etimon, este prezentă în: „*Dennafară*“, în ms. 4389 (Dt., 3, 5) și în ms. 45 (Dt., 32, 25). Pentru ultimul exemplu, vezi ST.LEX., p. 28, III.2.2.0.

2.3.0. Prefixul *ne-* apare în „*Neprietenul*“, în ms. 45 (Dt., 28, 57; în BB și în ms. 4389: „*Vrăjmașul*“); „*Neprietenii*“, în ms. 45 (Dt., 12, 10; 32, 27; în BB și în ms. 4389: „*Vrăjmașii*“).

2.3.1. În locul prefixului *ne-*, este folosit, o dată, adverbul de negație *nu*, în ms. 45: „*Ei m-au răvnit pre mine pren nu-Dumnedzđu*“ (Dt., 32, 21; în BB: „*Nu ca pre Dumnedzđu*“; în ms. 4389: „*Că nu li-s Dumnezeu*“). Explicația procedurii din ms. 45 este oferită de comparația cu textul grecesc, în care apare aceeași succesiune: „*Αυτοί παρὰζήλωσαν με ἐπ' οὐ θεῶν*“ [vb. *παρὰζήλω*, viit. -ώσω 'donner de l'émulation', 'inspirer de la jalousie', 'exciter', 'irriter'; οὐ 'non', 'ne pas'; (ὁ) θεός, -οὐ 'dieu']. În germ., G. von Rad, Dt.: „*Sie haben mich durch einen Nichtgott gereizt*“; în BJ: „*Îls m'ont rendu jaloux avec un néant de dieu*“.

IV. VOCABULARUL

1. CUVINTE PROPRII LIMBII ROMÂNE VECHI. CUVINTE PUȚIN CUNOSCUTE SAU PĂSTRATE ÎN ANUMITE ARII DIALECTALE. PRIME ATESTĂRI

1.1.0. Elemente latine din fondul moștenit

1.1.1. **famen** (și: *famăn*) 'bărbat' castrat', 'scopit', 'eunuc' [(*lat. (homo) *fēmīnus* > *feamen* > *fāmān > *famăn*), în BB: „Nu va intra famăn scopit la adunarea Domnului” (Dt., 23, 1; în ms. 45: „Zdrobit nice tăiat”; în ms. 4 389: „Cel scopit, nice feteteul”). Vezi mai jos, p. 59, IV.2.2.26., feteleu.

1.1.2. **întort** 'înors', 'sucit', 'ciudat'; 'perfid', 'îndărătnic', 'refractor' (< *lat. intortus*, participiul de la verbul *intorqueo*), în BB: „Căce neam întortu iaste” (Dt., 32, 20; în ms. 45: „Sămînție dăstrămată”; în ms. 4 389: „Neam întort”).

1.1.3. **junice** 'juncă' (< *lat. junicem*), în ms. 4 389: „O junice den cireadă” (Dt., 21, 3; în BB: „Juncă”; în ms. 45: „Giuncă”); „Junice”, în ms. 4 389: „Vinele junice” (Dt., 21, 4, 6; în BB: „Juncăi”; în ms. 45: „Giuncăi”). Vezi ST.L.NM., p. 20, IV.1.1.7.

1.1.4. **măscur** 'porc (scopit și îngrășat)' [< *lat. (porcus) masculus* 'männliches Schwein']; în BB: „Și maseurul, căci îngemănează copită” (Dt., 14, 8; în ms. 45: „Mascorul”; în ms. 4 389: „Porcul”).

1.1.5. **mêser** 'sărac' (< *lat. mīser, -rum*), în ms. 45: *Deșchidzându să deșchizi mâna fratelui tău celui mêser*” (Dt., 15, 11; în BB și în ms. 4 389: „Sărac”). Vezi ST.L.EX., p. 30, IV.1.1.18.; ST.L.LV., p. 17, IV.1.1.17.

1.1.6. **mișel** (și: *mișăl*) 'sărac' (< *lat. mīsellus* > *meșel; vezi CDDE, 1078, în ms. 45: „Celui mișel” (Dt., 24, 21; aceste cuvinte sînt adăugate pe marginea textului de altă mînă; în BB: „Celui sărac”; în ms. 4 389: „Săracului”). Vezi ST.L.LV., p. 17, IV.1.1.20.

1.1.7. **mișelie** (și: *mișălie*) 'lepră' (< *lat. mīsellus* + *-ie*), în ms. 4389: „Să te păzești... de semnul mișăliei” (Dt., 24, 8; în BB și în ms. 45: „Pipăirea stricăciunii”). Sensul 'lepros' al cuvîntului *mișel* a existat, probabil, în latina populară (vezi CDDE, 1078). El apare de multe ori în cartea *Leviticul*. Vezi ST.L.LV., p. 17, IV.1.1.20.

1.1.8. **mortăcină** 'mortăciune', 'hoit', 'stîrv', 'cadavru' [< *lat. (adj.) morticina*], în ms. 4 389: „Nici o mortăcină să nu măncaț” (Dt., 14, 21; în BB și în ms. 45: „Mortăciune”); „De mortăcina lui să nu te atingi”, în ms. 4 389 (Dt., 14, 8; în BB și în ms. 45: „Mortăciunile”). Vezi ST.L.LV., p. 17, IV.1.1.24.

1.1.9. **a numeni** 'a da nume' (< pl. *numene* < pl. *lat. nomina*, sg. *nomen*; vezi ST.L.FAC., p. 86, IV.1.1.15.–1.1.16), în ms. 4 389: „Care te-au făcut numenit și lăudat și slăvit” (Dt., 26, 19; în BB și în ms. 45: „Numit”).

1.2.0. Elemente latine savante

Unele din elementele lexicale de mai jos au fost înregistrate și discutate în studiile anterioare. Considerăm, totuși, utilă consemnarea lor și în acest studiu lingvistic dedicat cărții a cincea a Pentateuhului. Ele provin, cele mai multe, din manuscrisul 4 389, al cărui traducător, episcopul cărturar Daniil Panoneanul, a folosit și versiunea latinească a *Bibliei*, tipărită, cum spune el însuși, în „cetatea Antverpiei”.

1.2.1. **agru** 'ogor', 'țarină' (< *lat. sav. ager, agrum*) se întîlnește numai în ms. 4 389: „Nu poți casa vecinului tău nice agrul lui” (Dt., 5, 21; în ms. 45 și în BB: „Țarina”; în Vulgata: „Agrum”). Cuvîntul *agru* mai apare în ms. 4 389, Dt., 24, 19; 23, 24, 24; 28, 3; în ultimul caz, cuvîntul este scris pe marginea textului: „În agru”). Vezi ST.L.FAC., p. 85, IV.1.1.1.; ST.L.EX., p. 30, IV.1.2.2.; ST.L.LV., p. 17, IV.1.2.2.

1.2.2. **altar** 'jertfelnic' (în templul evreiesc) (< *lat. sav. altarium*) se găsește numai în ms. 4 389: „Și săpaț altarele lor” (Dt., 12, 3; în BB: „Capiștile”; în ms. 45: „Cuptoarăle”; în BJ: „Leurs autels”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Reißt ihre Altäre nieder”; Vulgata: „Aras eorum”); „Carnea și sângele să pui pre altariul Domnului... iar sângele jărtvelor tale să-l verși lăngă fundul altariului” (Dt., 12, 27, 27; în BB: „Jirtăvnicul(ui)”; în ms. 45: „Jirtăvnicul(ui). Alte atestări ale cuvîntului *altar* în ms. 4 389: Dt., 26, 4; 27, 5, 5, 6; 33, 30. Vezi ST.L.EX., p. 30, IV.1.2.1.; ST.L.LV., p. 17, IV.1.2.1.

Menționăm cuvîntul de origine italiană, *pavăză*, atestat în ms. 4 389: „Pavăza, ajutoriul tău și sabiia, lauda ta” (Dt., 33, 29). Pentru etimologie, vezi ST.L.EX., p. 31, IV.1.3.2.

1.3.0. Elemente slave

1.3.1. **aiavea** (și: *aiave*) 'pe față', 'clar', 'real'; 'vizibil', 'la lumina zilei' (< *a-* + *vsl. javě*), în BB: „Și vei scrie... toată lăgea aceasta aiave foarte” (Dt., 27, 8; în ms. 45: „Arătat foarte”; în ms. 4 389: „Deplin și aiave”); „Cèle aiavea”, în BB (Dt., 29, 29; în ms. 45: „Cèle neascunse”; în ms. 4 389: „Care sânt arătate noaoă”).

1.3.2. **băbiță** 'pelican' (< *vsl. babica*, diminutivul subst. *baba* 'pelican'), în BB (Dt., 14, 15; în ms. 45: „Batca”). Vezi ST.L.LV., p. 18, IV.1.3.1.

1.3.3. *batcă* 'pelican' (< ucr., rus. *batka*; bg. *babka* < *baba* 'pelican'), în ms. 45 (Dt., 14, 15; în BB: „*Băbița*“). Vezi ST.L.LV., p. 18, IV.1.3.3.

1.3.4. *braniște* 'pădure (sfântă)' (< bg. *braniște* 'pădure interzisă' < vb. *za-braniti* 'a interzice'), în ms. 4 389: „*Braniștile lor să le tăiaș*“ (Dt., 7, 5; în BB și în ms. 45: „*Pădurile lor*“; în slavon.: „*АБРАНЫ*“). Vezi mai jos, p. 64, IV.2.2.81., *pădure*.

1.3.5. *camătă* 'dobândă pentru o sumă de bani sau pentru un lucru, date cu împrumut' [< vsl. *kamata* < mgr. (ó) *kámatoç* 'strădanie', 'muncă istovitoare'; 'profit', 'câștig'], în BB: „*Să nu cămetezi fratelui tău camătă de argint și camătă de bucate și camătă a tot lucrul carele vei împrumuta*“ (Dt., 23, 20; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Camăta banilor*“; „*Camăta bucatelor*“; „*Camăta a fieștece lucru*“).

1.3.6. *a cămăta* (și: *a cămătui*) 'a da cu dobândă bani sau obiecte' (< *camătă*), în ms. 45: „*Să nu cămătedzi fratelui tău*“ (Dt., 23, 29; în ms. 4 389: „*Să nu crești cămăta banului fratelui tău*“); în ms. 45: „*La cel striin să cămătuești*“; pe margine, de altă mână: „*Fratelui tău să nu cămătuești*“ (Dt., 23, 20, 20; în BB, vers. 21: „*Să nu cămătuești*“; în ms. 4 389: „*A streinului camătă tu să o crești, iar a fratelui tău să nu o crești*“).

1.3.7. *căpiște* (< vsl. *kapište*) 1. 'jertfelnic într-un templu păgânesc', în BB: „*Căpiștile lor să le surpași*“ (Dt., 7, 5; în ms. 45: „*Cuptoarele*“ în ms. 4 389: „*Altarele*“; în BJ: „*Leurs autels*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Ihre Altäre*“; în Vulgata: „*Aras eorum*“).

2. 'statuie de idol'; 'coloană de piatră', 'stelă', 'stîlp idolesc', în ms. 4 389: „*Nice să-ți întărești stălpul care l-au urât Domnul*“ (Dt., 16, 22; pe margine, este adăugat, de aceeași mână, cuvîntul: „*Căpiștea*“, în locul termenului „*Stălpul*“, din text; în BB: „*Stîlp*“; în ms. 45: „*Stălpul*“; în BJ: „*Stèle*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Malstein*“; în Vulgata: „*Statuam*“; în slavonă: „*Къпища*“). Vezi ST.L.EX., p. 32, IV.1.4.6.; ST.L.LV., p. 18, IV.1.3.10.

1.3.8. *căpînă* 'rug (de mure)', 'spin' (< vbg. *kopina*, *кѡпина*; pentru etimologie, vezi ST.L.EX., p. 32, IV.1.4.12.) este folosit numai în ms. 45: „*Celuia ce s-au ivit întru căpînă*“ (Dt., 33, 16; pe margine, de aceeași mână: „*Rug*“, „*Spin*“; în BB: „*Întru rug*“; în ms. 4 389: „*Se-au arătat în rug*“; în BJ: „*Qui habite le Buisson*“; în germ., G. von Rad., Dt.: „*Mit... dem Wohlgefallen des Dornbuschbewohners*“; G. Braulik: „*Die Gnade dessen, der im Dornbusch wohnt*“; în Vulgata: „*Apparuit in rubo*“; în slavonă: „*Въ кѡпинѣ*“). Cuvîntul *căpînă* a pătruns din bulgară și în dialectul meglenoromân, cu sensul 'mur spinos', 'mură'; există și derivatul adjectival *căpinos*, -oasă 'spinos', precum și derivatul substantival *căpîncă* f. 'mură' < bg. *kăpinka* 'id.' (vezi Th. Capidan, *Meglenoromânii, III. Dicționar meglenoromân*, București, 1935, p. 59).

1.3.9. *cînie* 'unealtă', 'obiect', 'lucru', 'folosit mai ales la plural, apare în ms. 45: „*Ciniile*“ (Dt., 1, 41; cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeași mână, în locul cuvîntului „*Vasele*“, din text: „*Luîndu fieștecarele vasele lui cèle de război*“; în BB: „*Unealtele cèle de război*“; în ms. 4 389: „*Armele... cèle de război*“). Cuvîntul *vas*, la plural, are sensul 'obiecte (casnice)', 'calabalic', 'catrafuse', 'bagaj', 'pojijie', sens care este un calc semantic după gr. (τό) σκευός, -εος, -ους 'meuble', 'vase', 'instrument', 'ustensile', 'tout objet d'équipement'; 'choses'; vezi ST.L.FAC., p. 96, IV.2.2.56; ST.L.LV., p. 35, IV.2.1.134; ST.L.NM., p. 37, IV.2.1.92. Pentru *cinie*, vezi ST.L.FAC., p. 86, 1.2.2.; ST.L.EX., p. 32, IV.1.4.15.

1.3.10. *ciobotă* 'cizmă'; 'încălțăminte (în genere)' [< rus. *čobotŭ* 'Schuh, hoher Schuh der Bauernweiber mit Absatz', rus dial. *čebotŭ, čebotŭ*; ucr. *čobit*, gen. *čobota* 'Stiefel'; polon. *csobot*, de origine turco-tătără, cf. kazan. *čabata* 'Bastschuhe' < persană; cuvîntul a pătruns și în italiană, *ciabatta* 'Art Schuh', în franceză, *savade*, și în germana din Elveția, *Schabatte* (vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 159; M. Vasmer, *REW*, III, p. 346). În românește, prima atestare datează din anul 1589 (vezi H. Tiktin², *DRG*, s.v.), pe cînd sinonimul *cizmă* (< magh. *csizma*, dial. *csizma* < sîrbă < turca osmanlîie) este atestat la 1508 (*ibid.*, s.v.). Dintre textele studiate aici, termenul *ciobotă* este prezent în ms. 45, care conține norma literară nordică, moldovenească. Aria de răspîndire actuală a acestui cuvînt de origine ucraineană cuprinde întreaga Moldova, părți din nord-estul Transilvaniei vecine cu Moldova și partea de nord a Dobrogei, unde se vorbesc, de asemenea, graiuri de tip moldovenesc. În restul graiurilor de pe teritoriul daco-românesc, este folosit termenul *cizmă*. Vezi ALR, SN, harta 1 194, *cizmă*.

În ms. 45: „*Și venîndu muiarea... va dăzlega o ciobotă a lui de la piciorul lui*“ (Dt., 25, 9; în BB: „*O cizmă*“; în ms. 4 389: „*O încălțăminte*“); în ms. 45: „*Celui ce ș-au dezlegat ciobota*“ (Dt., 25, 10; în BB: „*Cizma*“; în ms. 4 389: „*Încălțămîntea*“). Termenul *ciobotă* mai apare în ms. 45 în: „*Fier și aramă ciobota lui va fi*“ (Dt., 33, 25; la fel în BB; în ms. 4 389: „*Încălțămîntea*“); tot în ms. 45: „*Ciobotele tale nu s-au spart[se] de la tine*“ (Dt., 8, 4; aceste cuvînté sînt adăugate pe margine de altă mână, în locul textului: „*Picioarele tale nu s-au mosorît*“). Revenînd la citatul de mai sus, din Dt., 33, 25 („*Fier și aramă ciobota lui va fi*“), observăm că în versiunile românești vechi, de care ne ocupăm aici, este tradus cuvîntul gr. (τό) ὑπόδημα, -ατος 'semelle qu'on attache sous pied', 'sandale'; 'chaussure quelconque', 'soulier', 'brodequin' prin *ciobotă*, *cizmă* sau *încălțăminte*. În Vulgata, este prezent termenul „*Calciamentum (eius)*“, pe care l-a avut în vedere Daniil Panoneanul cînd a folosit în ms. 4 389 cuvîntul românesc *încălțăminte* [pl. de la

(in)călfămînt < lat. *calceamentum*). Față de versiunile grecească, latinească și de cele trei versiuni românești de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, traduceri mai noi conțin, în locul unor cuvinte referitoare la încălzăminte, un cu totul alt termen, anume „Zăvor”: „De fier și de aramă să fie zăvoarele”, în B 1975 (Dt., 33, 25); „Que tes verrous soient de fer et d'airain” (*ibid.*); în germ., G. von Rad, Dt.: „Eisen und Erz seien deine Schlösser”; G. Braulik, Dt.: „Deine Riegel seien von Eisen und Bronze”. Dar versiunea slavonă merge cu cea grecească și latinească: „Железо и медь сапога его бѣдѣмъ” [vsl. *želězo* 'Eisen'; vsl. *mědi* 'Erz', 'Kupfer'; vbg. *sapogŭ* 'ὀπόδημα'; rus. *sapóg* 'Stiefel' (vezi E. Berneker, *SEW*, II, p. 46; M. Vasmer, *REW*, II, p. 578)]. Probabil că în versiunile mai noi se ține seama de o altă interpretare a originalului ebraic în cazul pasajului respectiv.

1.3.11. **comoară** 'visterie', 'trezorerie' [< vsl., rus. *komora* 'camera'; ucr. *komora* 'Kammer', 'Vorratskammer'; 'Zolamt'; scr. *kòmora* 'Kammer' etc. < lat. med. *camara* 'Schatzkammer' < vgr. *καμάρα* 'Gewölbe', 'Zimmengewölbe', 'gewölbte Kammer'; cuvîntul grecesc este, probabil, de origine persană (vezi E. Berneker, *SEW*, I, 555-6, H. Frisk, *GEW*, I, p. 770-1)], în BB: „S-au pecetluit întru comoardle mèle” (Dt., 32, 34; în ms. 45: „Vistêrele mele”; în ms. 4 389: „Cămărdle mèle”); în BB: „Comoara lui cea bună” (Dt., 28, 12; la fel în ms. 4 389; în ms. 45: „Vistêriul”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Schatzkammer”; în BJ: „Trésor”; în Vulgata: „Thesaurum suum”).

1.3.12. **coșniță** 'coș (de nuiete sau de papură)' (< vsl. *košnica*; bg. *košnica*), în BB: „Vei pune întru coșniță” (Dt., 26, 2; și în vers. 4; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „În coșniță”).

1.3.13. **crîng** 'pădure sacră, dedicată unei divinități păgîne' (< vsl. *krpgŭ* 'cerc'; evoluția semantică de la 'cerc' la 'pădure' este explicată în *DA*, s.v., prin faptul că, probabil, la început a fost vorba de o 'pădure pe o suprafață în formă de cerc', după cum *codru* era o 'pădure pe un loc pătrat'), în BB: „Și șădeam în crîngu aproape de casa lui Fogor” (Dt., 3, 29). Cuvîntul *casă* are aici sensul 'templu', vezi mai sus, p. 13, II.1.6.9. În ms. 45, în loc de *crîng*, apare „Readiu”: „Întru readiu”; în ms. 4 389: „Într-o vale”. În alte limbi, apar termeni fie cu sensul 'casă', 'templu' [în Vulgata: „*Contra fanum*” (*fanum* 1. 'loc consacrat unei divinități', 2. 'lăcaș sfînt', 'sanctuar', 'templu')], fie cu sensul 'pădure' sau 'vale' (în germ., G. von Rad, Dt.: „*So blieben wir im Tal gegenüber von Beth Peor*”; G. Braulich, Dt.: „*In der Talschlucht*”; în BJ: „*Dans la vallée*”; în B 1975: „*In vale*”). Sensurile 'pădure' și 'vale' aparțin, inițial, cuvîntului respectiv din versiunea grecească: „*Ev νόπη*” [gr. (ή) *νόπη*, -ης 1. 'vallon ombragé', 2. 'bois au fond d'un vallon'; 'waldiger Talgrund', 'Waldtal', 'Schlucht' (H. Frisk, *GEW*, II, p. 288)].

1.3.14. **dodeială** 'supărare', 'incomodare', 'deranj', 'necaz'; 'molestare'; 'adversitate' (< vb. *a dodei* 'a supăra', 'a necăji' < vsl. *dodĕjati*, sîrb. *dodejati*), în ms. 45: „*Dodĕialele cĕle mari carele au vădzut ochii tăi*” (Dt., 7, 19; pe margine, de aceeași mîna: „*Învăluialele*”; în BB: „*Băntuialele*”; în ms. 4 389: „*Nevoile*”). Termenul mai apare în BB: „*Întru dodeiale*” (Dt., 32, 36).

1.3.15. **gadină** 'fiară' [< vsl. *gadina* 'reptilă'; 'fiară'; 'monstru'; pentru semantism, vezi V. Arvinte, *Contribuții semantice*: „*Viermii iadului cei neadormiți*”, în „*Dacoromania. Jahrbuch für östliche Latinität*”, Verlag Karl Alber, Freiburg/München, 7, 1988, p. 275-298 (despre *gadină*, la p. 281-286)], în BB: „*Și vor fi morții voștri mîncare pasdrilor ceriului și gadinilor pămîntului*” (Dt., 28, 26; în ms. 45: „*Gadelnelor*”; în ms. 4 389: „*Fierilor*”).

1.3.16. **gîrbovire** 'maladie nervoasă, în care membrele se anchilozază și se încovoie îndărăt' [< vb. *a gîrbovi* < *gîrbov* < vsl. *grŭbavŭ*, cu schimbare de sufix; cf. și vrom. *gîrbă* 'Rücken' (= spate, spinare)], în ms. 45: „*Gărbovire*” (Dt., 32, 24; cuvîntul este scris pe margine, de aceeași mîna, ca înlocuitor al sintagmei: „*Întinsori dendrăptu nevindecat*”, din text. În BB, pentru denumirea maladiei menționate, se întilnește sintagma: „*Deșdlare denapoi nevindecată*”, iar în ms. 4 389: „*Mormăntul cel nevindecat*”. Vezi mai jos, p. 45-46, IV.2.1.30; p. 48, IV.2.1.52.; p. 50, IV.2.1.64.; p. 51, IV.2.1.68.

1.3.17. **grobniță** 'mormînt' (< bg. *grobница* < vsl. *grobŭ* 'id'), în BB: „*Nu știe nimenea grobnița pândă în ziua de astăzi*” (Dt., 34, 6; în ms. 45: „*Gropnița*” (sub influența cuvîntului *groapă*); în ms. 4 389: „*Mormăntul*”).

1.3.18. **gunoiște** 'rapăn', 'rîie', 'inflamație pe piele (cu puroi)', 'mîncărimă de piele' [< vbg. *gnojŭ* 'fumier', 'ordure', pl. *gnoji* 'furuncule', 'buboaie', 'plagă'; bg. *gnoi* 'puroi'; bg. *gnoŭste* 'l'endroit où l'on jette les balayures' (vezi G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 252); Sensurile 'rapăn'; 'puroi' nu sînt înregistrate în *DA*, s.v., și nici în H. Tiktin, *DRG*², s.v.], în ms. 45: „*Să te bată Domnul... cu rîie sălbatecă și gunoiște, ca să nu te poți vindeca*” (Dt., 28, 27; în BB: „*Mîncărimă*”; în ms. 4 389: „*Puroi*”; în BJ: „*De plaques rouges*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Krätze*”; în Vulgata: „*Purigine*” (lat. *purigo*, -iginis 'rapăn', 'mîncărimă de piele').

1.3.19. **hîrleț** 'lemn scurt și ascuțit', 'țaruș' (vsl. *rylicŭ*), în ms. 4 389: „*Și hîrleț să fie la brăul tău și când vei ieși afară să sapi cu dănsul groapă și după acĕia întorcăndu-te să acoperi rușinea ta într-ânsa*” [Dt., 23, 13 în ms. 45: „*Țăruș*”; în BB: „*Păruș*”; în gr. (ὀ) *πάσσαλος*, -ου 'pieu', 'morceau de bois mince et pointu'; 'cheville'.

1.3.19. **inorod** (și *inorog*) 'antilopă' (un animal a cărui carne poate fi mîncată) (probabil o confuzie cu *inorog* 'animal fabulos cu un corn în frunte' < sl. *inorogŭ* 'cu un corn'), în ms. 45: „*Inorodu*” (Dt., 14, 5; în BB: „*Inorodul*”; în ms. 4 389: „*Inorogul*”). În alte

limbi, apar termeni ca: în lat. „Pygargon“; în gr. (ὁ) πύργαρος, -ος 'nom d'une espèce de gazelle' < adj. πύργαρος, -ος, -ov 'à cul blanc' < (τὸ) πυργαῖον 'les fesses', 'le croupion' + ἀργός, -ή, -όν 'blanc'; (ἡ) πυγή, -ής 'fesse', 'le derrière'; în BJ: „Antilope“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Antilopen“; G. Braulik, Dt.: „Gazelle“; în B 1975: „Antilopa“; în slavonă: „Сайрак“ [cf. rus. saigá 'Art Antilope' (și: saigák 'id.') < ġagat. saġak 'Art Gemse'; ucr. suhák 'antilopă'; polon. suhak 'id.' < karaim. suhak 'antilopă'].

Cuvîntul *antilopă*, cu etimologie neclară, este atestat pentru prima dată în românește în anul 1832, fiind împrumutat din franceză, eventual din germană (vezi H. Tiktin², DRG, s.v.).

1.3.20. izvrătit, adj. 'desfigurat', 'pocit', 'denaturat', 'alterat' (participiul vb. a izvrăti 'a desfigura', 'a pocit', 'a schimonosi', 'a altera' < sl. izvratiti 'falsch auslegen', 'entstellen'; 'convertit' din vratiti 'a învățat'), în ms. 4 389: „Neam întort și izvrătit“ (Dt., 32, 5; în BB: „Neam strîmb și destrămat“; în ms. 45: „Sămînție strămbă și destrămată“). Vezi mai jos, p. 45, IV.2.1.29.

1.3.21. milosîrd, adj. 'milos', 'îndurător', 'caritabil', 'milostiv' (< vsl. milosrūdū 'id.'), în BB: „Milosîrd fii norodului tău“ (Dt., 21, 8; în ms. 45: „Blăndu“; în ms. 4 389: „Milostiv“).

1.3.22. miriște 'loc de pe care au fost secerate cerealele (grîu, orz, ovăs etc.)' [< bg. merište 'pășune', 'cîmp'; scr. mēra 'Gemeindeland' (< tc., arab. mera 'Weide'; E. Berneker, SEW, II, p. 37)], în ms. 4 389: „Cănd... vei uita zropi pre miriștea ta“ (Dt., 24, 19; în BB și în ms. 45: „Țarina“).

1.3.23. obroc 'unitate de măsură de capacitate' (< vsl. oborūkū; vrus. ubórok; sîrb. uborak), în ms. 4 389: „În casa ta să nu fie obroc'unul mai mic, altul mai mare“ (Dt., 25, 14; pe margine: „Vezi pentru măsuri și pentru cumpene“; în BB și în ms. 45: „Măsură“).

1.3.24. olovină 'bere', 'o băutură fermentată' (< sl. olovina 'băutură fermentată'), în ms. 4 389: „Să cumperi... vin sau olovină“ (Dt., 14, 26; în BB și în ms. 45: „Rachiu“). Vezi ST.L.NM., p. 23, IV.1.4.19.

1.3.25. a otrăvui 'a da prescripții, indicații, legi' (< sl. *otřpraviti), în ms. 45: „Să faci după toate căte-ți vor otrăvui fie“ (Dt., 17, 10; pe margine, de altă mîină: „Legiui“; în BB: „Cîte ți se vor tocni fie“; în ms. 4 389: „Cîte ți se-au pus fie în lēge“). Cuvîntul cunoaște în ms. 45 (cca. 1665-1685) prima atestare în scris. În DLR s.v., este înregistrat numai substantivul *otrăvuire*, la Radu Greceanu. Ambii termeni lipsesc în: H. Tiktin², DRG; A. Scriban, Dicț.; CADE.

1.3.26. pămînte 'pomenire', 'aducere aminte' (< vsl. pametī), în ms. 45: „Voi potopi dentru oameni pămîntea lor“ (Dt., 32, 26; în BB și în ms. 4 389: „Pomenirea“). Vezi ST.L.EX., IV.1.4.38.; ST.L.LV., p. 19, IV.1.3.32; ST.L.NM., p. 23, IV.1.4.20.

1.3.27. a pipăi (și: a pipii) 'a atinge ușor obiectele cu mîna prin întuneric', 'a merge pe dibuite' [< vsl. pipati; bg. opipvam 'tăter', 'palper' a devenit, mai întîi,

*piputesc, apoi, prin substituirea vocalei -u- prin sufixul -ă, de origine slavă, a rezultat pipăiesc; din *pipuiesc, cu un a- (protetic) și cu palatalizarea lui p + i, provine forma moldovenească a *achipui*, *ăchipuiesc* (vezi G. Pascu, Suf. rom., p. 370); în textele studiate aici, există și varianta a *pipii*], în BB: „Și vei pipăi amidăzazi cum ar pipăi orbul întru-ntunêrec“ (Dt., 28, 29; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Vei pipii amidăzazi“). Vezi ST.L.FAC., p. 78, I.6.5.0.; ST.L.EX., p. 49, IV.2.2.41.; ST.L.LV., p. 31, IV.2.1.80.

1.3.29. pîrpăriță '(la moară) piatra alegătoare, în care intră capătul fusului' [< vsl. prûprica 'Kreisel' (= titirez, sfirează); bg. pãprica; vrus. porplica; sîrb. paprica; rus. paraplica; polon. paprzyca 'Mühlstein, worauf der obere Mühlstein läuft'; 'orificiu, gaură la rîșniță prin care se scurg grăunțele'; 'fier la piatra de moară'], în BB: „Să nu zđlojești moara, nici pîrpărița morii, căci suflet acesta zđlojaște“ (Dt., 24, 6; în ms. 45 și în ms. 4 389: „Pãrpărița“). În BJ: „La meule“ (= piatră de moară); în germ., G. von Rad, Dt.: „Mahlstein“; G. Braulik, Dt.: „Man darf nicht die Handmühle oder den oberen Mühlstein als Pfand nehmen“; în Vulgata: „Inferiorem et superiorem molam“ (mola-ae 1. 'piatră de moară', 2 (la pl.) 'moară'; în slavonește: „Жернова и жерновецъ“ [cf. vsl. žrūny 'mola' (= piatră de moară); žrūnūka, din care žruka; žrūvina, din žrūnūva; bg. žerka; ucr. žorno; rus. žernob, -a 'piatră de moară'; etimonul cuvîntului slav este got. quairnus 'piatră de moară'; cf. ahd. quirn 'id.' (vezi Franz Miklosich, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen, Wien, 1886, p. 410)]. Rom. rîșniță are ca etimon fie diminutivul slav *žrūnica (< žrūny), fie sl. žrūnūvica 'piatra de deasupra', 'piatra alegătoare la moară' (vezi Scriban, Dicț., s.v.); în gr.: „Ουκ ἐνεχυράσεις μύλον οὐδὲ ἐπιμύλιον αὐτοῦ“ [vb. ἐνεχυράζω, viit. -άσω 'forcer à donner un gage' < (τὸ) ἐνεχυρον, -ου 'gage', 'nantissement'; 'arrhes'; (ὁ) μύλος, -ου 'meule' (= piatră de moară); (τὸ) ἐπιμύλιον, -ου 'la meule de dessus' (= piatra alegătoare)].

După datele din ALR, SN, h. 177 (pîrpăriță), în graiurile populare, obiectul denumit *pîrpăriță* este o bucată de fier, fixată în piatra alegătoare, în care intră capătul de sus al fusului. Prin acest fier, se transmite mișcarea de rotire a pietrei alegătoare. Cuvîntul în discuție mai înseamnă și 'gaura prin care se toarnă grăunțele în rîșniță'. Ambele sensuri pot fi rezultatul unor transformări metonimice.

1.3.30. a pocloni 'a (se) închina' (vsl. pokloniti se 'sich neigen vor', 'anbeten'; subst. vbg. poklon 'Verbeugung', 'Grüß') (azi: a (se) ploconi), în ms. 45: „Să poclonească lui toți îngerii lui Dummedzđu“ (Dt., 32, 43; în BB: „Să să închine“; în ms. 4 389: „Să se închine“).

1.3.31. pofală 'elogiu', 'laudă' (vsl. pochvala; chvala 'Lob', 'Dank'; vb. chvalō 'loben', 'danken'; vezi E. Berneker, SEW, I, p. 406), în BB: „Te-au făcut pre tine numit și pofală și slăvit“ (Dt., 26, 19; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Te-au făcut numenit și lăudat și slăvit“).

1.3.32. **polegniță** 'brumă'; 'polei' (< bg. *poledica*; sîrb., nslov., -ca < vsl. *polediti se* 'sich mit Eis bedecken'; vezi H. Tiktin², *DRG*, s.v.), în ms. 45: „*Roadele pământului le va topi polegnița*“ (Dt., 28, 42; pe margine, de aceeași mînă, este adăugat cuvîntul: „*Lăcusta*“; în BB: „*Pălitura*“; în ms. 4 389: „*Răgina*“); în gr. „*Ἐξαλωσσειν ἡ ἐπισύβη*“ [(ἡ) ἐπισύβη = (ἡ) ἐρουσύβη, -ης 'nielle' (= 1. 'neghină', 2. 'mălură', 'tăciune') < vb. ἐπεύδω. viit. ἐπεύσω 'teindre en rouge', 'rendre rouge', 'rougir'; vb. ἐξαλωσκω, viit. -αλωσω 'consumer', 'dépenser', 'dissiper', 'épuiser']; în Vulgata: „*Robigo*“; în BJ: „*L'insecte*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Die Grillen*“; G. Braulik, Dt.: „*Das Ungeziefer*“; B 1975: „*Rugină*“; în slavon.: „*Ржа*“ (rus. *rža* 1. 'rugină la metale', 2. 'rugină la plante', 'mană', 'mălură'; ucr. *rža, iržá*; vbg. *rūzda* 'id.').

Soluțiile date de traducătorii în diferitele limbi sînt contradictorii; unii au tradus prin „*Brumă*“; alții prin „*Insecte*“, „*Greieri*“, „*Lăcuste*“, „*Rugină*“, „*Mălură*“, „*Pălitură*“. Vezi mai jos, p. 65, IV.2.2.86., *pălitură*.

1.3.33. **prăsilă** 'reproducere', 'înmulțire (despre animale)' [< sl. *prasila < *prasiti* (> rom. *a prăsi*)], în ms. 4 389: „*Spre prăsila dobitoacelor*“ (Dt., 28, 12; în BB și în ms. 45: „*Nașterile*“).

1.3.34. **pripec** (accentul nu-i notat) (și: *pripăc*) 'arșiță', 'căldură mare' (< bg. *pripek*; sîrb. *pripeka*; rus. *pripëk* 'loc însorit', vb. *pripekať* 'a arde puternic, 'a dogori', 'a frige'), în ms. 4 389: „*Bate-te-va Domnul... cu arsură și cu ger și cu pripăc*“ (Dt., 28, 22; în ms. 45 și în BB: „*Cu price*“).

1.3.35. **prisădire** 'livadă de pomi altoiți' (< vb. *a prisădi* 'a altoi' < sl. *prisaditi* 'id.'), în ms. 4 389: „*Să nu tăiași prisădirile*“ (Dt., 20, 19; în BB și în ms. 45: „*Să nu strici copacii*“). Vezi ST.L.FAC., p. 87, IV.1.2.22., *prisădi*. Subst. *prisădire* nu este înregistrat în dicționarele: H. Tiktin², *DRG*, s.v.; A. Scriban, *Dicț., CADE*.

1.3.36. **readiu** 'pădurice sacră, dedicată unei divinități păgîne' [< vbg., vrus. *редка* 'σπάνιος' (= rare, en petite quantité): bg. *редка* 'dünn', 'selten'; scr. *rietki, rijedak*, f. *rijetka*; sloven. *redak*, f. *redka*; slov. *riedky*; rus. *редкий* 'dünn', 'undicht', rus. *редок, редка, редко*; ucr. *riddkij* 'dünn', 'selten'. Aceste cuvinte sînt în legătură cu un radical sl. c. *redia, din care, pe de o parte, provine adj. rus. *редкий*, pe de altă parte, rus. *режа, реži* 'rostformiges Balkengerüst', 'Schwellrost'. Rom. *readiu* (> *rediu* > *rădiu*) a fost, inițial, un adjectiv, cu sensul 'rar, -ă', folosit pe lângă cuvintele *pădure, codru*. Dicționarele consemnează și cuvîntul *rădiac*, -eac, cu pl. -ece 'pădurice', socotindu-l un diminutiv, de la *rediu*, ca *drumeac, păteac, sfredeac, sfredeleac* (A. Scrib., *Dicț.*, s.v.). Dar *rădiac* poate veni direct din slavă, cf. scr. *rijedak*, din care provine, cu siguranță, cuvîntul din dialectul istroromân *riedăc*

'rar, -ă', despre o pădure sau codru: istrorom. *riedăc codru* 'pădure rară, 'rariște', răspuns înregistrat în ancheta pentru *Atlasul lingvistic român*, II, în pct. 02, Seiane, din Istria [ALR, SN, II, harta 588, *rariște* ('pădure rară')]. În graiuri, există, apoi, și forma *riedie*, fem., și derivatul *riediș* 'partea unei păduri care e mai deasă, mai încurcată și mai greu de străbătut' (CADE, s.v.); apoi *reade*, fem. (DLR, s.v.). Explicația prin sl. *redükü*, adv. *redy* 'dünn stehend', daher 'von verstreut stehenden Bäumen gebildete Wäldchen', a fost propusă de H. Tiktin, *DRG*, s.v., dar ea nu a fost acceptată de alți lexicografi, care s-au gîndit, nejustificat, la magh. *rét* sau la germ. säs. *Ried*; iar Ciorănescu, *DER*, 7 135, a tradus eronat adv. sl. *redy*, invocat de Tiktin: în loc de 'rar', 'cu copaci rari', apare sensul 'en la obscuridad'; „cf. *desiș*, esp. *fosca*“]. Termenul apare în ms. 45: „*Și ședeă întru readiu aproape de casa Fogor*“ (Dt., 3, 39; vezi mai sus, p. 35, IV.1.3.13., *cring*; p. 34, IV.1.3.5., *braniște*; mai jos, p. 64, IV.2.2.81., *pădure*.

1.3.37. **săblaznă** 'poluție nocturnă' (< vsl. *sūblaznū, -znī* < vsl. *blaznū, blaznī* 'greșală', 'scandal'; bg. *să-blāzen* 'Ärgernis' (= supărare, necaz); scr. *să-blāzan* 'id.'). în BB: „*Om carele nu iaste curat den săblazna lui noaptea și va ieși afară den tabără*“ (Dt., 23, 10; și este de prisos, vezi mai sus, p. 30, II.9.13.0.; în ms. 45: „*Den aruncarea lui noaptea*“; în ms. 4 389: „*Den curărea de noapte*“). Vezi mai jos, p. 57, IV.2.2.6., *aruncare*.

1.3.38. **suruman** (și: *sărăiman*) 'orfan', 'fără părinți' [< vsl. *sirū* 'orbis'; bg., sîrb. *siromah* > *siroman, sārman*, prin schimbare de sufix (suf. -oman, var. -iman); *suruman* provine din *siruman*, prin asimilație regresivă (< *siroman*), iar *sărăiman* < *soroiman < *siroman*], în BB: „*Să nu abași judecata nemernicului și surumanului și văduvei*“ (Dt., 24, 17; în ms. 45: „*Sărăimanului*“; în ms. 4 389: „*Săracului*“); în gr.: „*Καὶ ὀρφανῶν*“ (adj. ὀρφανός, -ή, -ὸν 'orphelin', 'privé de son père ou de sa mère'); în Vulgata: „*Et pupilli*“ (lat. *pupillus* 'orfan'). Sensul 'orfan' al lui *suruman* mai apare în BB, Dt., 24, 19, 20, 21; 26, 12; 27, 19; iar *sărăiman*, cu același sens, este prezent în ms. 45, Dt., 14, 29; 16, 11, 14. În ms. 4 389 și, uneori, și în BB, pentru 'orfan' apare termenul *sărac*. Versiunea slavonă are „*Сирота*“, de la radicalul menționat, vsl. *sirū* 'orbis'.

1.3.39. **stărminos**, -oasă (despre o stîncă, o piatră mare) 'abrupt', 'prăpăstios', 'colțuros' (vs. *strūminina*; sîrb. *strumina, strmen* 'loc prăpăstios, *strm* < *strūmū* 'prăpăstios'), în ms. 4 389: „*Carele fi-au scos izvor de apă den piatră stărminoasă*“ (Dt., 8, 15; în BB și în ms. 4 389: „*Piatră colțurată*“).

1.3.40. **toporăște** 'coadă de topor sau de secure' (< vsl. *toporiște* 'id.'). în ms. 4 389: „*Va ieși săcurea den toporăște*“ (Dt., 19, 5; în BB: „*Căzînd fierul den lemnu*“; în ms. 45: „*Căzîndu hierul den lemnu*“).

1.4.0. Elemente grecești

Sînt incluse în acest capitol și unele cuvinte al căror etimon se află în limbi orientale ca ebraica, babilonica, dar au fost vehiculate prin greacă. De asemenea, sînt prezenți și unii termeni grecești care au pătruns în slavonă sau în alte limbi slave, cu care româna a avut contacte de-a lungul secolelor.

1.4.1. **anathemă** 'blestem', 'afurisenie', 'excomunicare' (< gr. ἀνάθεμα, -ατος 'objekt devoué, maudit'; 'anathème), în BB: „*Anáthema vei fi... căci anáthema iaste*“ (Dt., 7, 27; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Vei fi blestemat ca și acela ce cu blestemare să-l blēstemi*“), după gr. „Καὶ ἀνάθεμα ἔσῃ... ὅτι ἀνάθεμα ἔστι“; în BB: „*Cu anathema vei anathimisi pre ea*“ (Dt., 13, 15; în ms. 45: „*Anathemisi*“); în BB: „*Nu să va lipi nemica de anathema întru mîna ta*“ (Dt., 20, 17; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Cu blestemare să-i blēstemi*“). Vezi ST.L.NM., p. 25, IV.1.5.1.; 1.5.2.

1.4.2. **a anathemisi** (și: **anathimisi**) 'a blestema', vezi cuvîntul precedent.

1.4.3. **aspidă** 'viperă', 'șarpe egiptean cu ochelari', 'năpîrcă' (< gr. ἀσπίς, acc. ἀσπίδα; cf. și vsl. *aspida*), în BB: „*Măniia aspidelor nevindecată*“ (Dt., 32, 33; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Mănia cea fără de leac a aspidelor*“), după gr.: „Θυμός ἀσπίδων ἀνίατος“ [adj. ἀνίατος, -ος, -ov 'incurable'; (ὁ) θυμός, -οῦ 'mouvement de l'âme'; 'passion'; 'colère'].

1.4.4. **cămilopárdos** 'girafă' [< gr. (ἡ) καμηλοπάρδαλις, -εως 'girafe' < κάμηλος 'cămilă' < semită (babylon.); cf. ebr. *gāmāl* (H. Frisk, *GEW*, I, p. 771–2) + (ἡ) πάρδαλις, -ιος, -εως 'panthère' sau 'léopard', cuvînt intrat în grecește dintr-o sursă orientală necunoscută (iraniană, veche indiană (H. Frisk, *GEW*, II, p. 473)), în BB: „*Și inorodul, și zîmbrul, și cămilopárdos*“ (Dt., 14, 5; la fel și în ms. 45; în ms. 4 389: „*Cămilopardosul*“), după gr. „Καὶ καμηλοπάρδαλις“; în Vulgata: „*Camelopardalum*“; în BJ: „*Le mouflon*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Bergziegen*“; G. Braulik, Dt.: „*Steinbock*“; în B 1975: „*Capra sălbatică*“.

1.4.5. **cărturar** 'scrib', 'funcționar' [< mgr. χαρτουλάριος < lat. *chartularius* 'arhivar', 'scriitor de documente'; cuvîntul latinesc are ca etimon vgr. (ὁ) χάρτης 'Papyrusblatt, -rolle', cu origine necunoscută, probabil egipteană (H. Frisk, *GEW*, II, p. 1075); prezența consoanei *c-*, în loc de *h-*, se explică prin influența lat. *ch-* din *chartularius*, precum și a cuvîntului românesc *carte*, moștenit din lat. *charta* (< vgr. χάρτης); sunetul *-l-*, din *cartulariu, a trecut la *-r-*, prin asimilație la *-r-* precedent și următor, rezultînd forma *cărturariu* și apoi *cărturar*; în româna literară, aceste variante fonetice, atestate încă din secolul al XVI-lea, de pildă în *Psaltirea Șcheiană*, sînt dublate de forme mai noi, în care consoana inițială este *h-*, explicabilă prin modul de rostire medio- și neogrecesc a consoanei aspirate vgr. χ- (= *ch-*) ca *h-*: *Hartulari*,

n. propriu de familie; *hartă*, *hartofilax*, *hirtie* etc.], în BB: „*Și vor grăi cărturarii cătră norod zicînd*“ (Dt., 20, 5; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). Cuvîntul mai apare în versetul 8, din cap. 20; de asemenea, în ms. 4 389, Dt., 29, 10; în BB și în ms. 45: „*Aducătorii-de-cărțile-voastre*“ (Dt., 29, 10).

1.4.6. **erodión** 'bîltan' (*ardea cinerea*) [< gr. (ὁ) ἐροδιός, -οῦ 'héron'], în BB: „*Și erodión, și lebădă, și stîrcu*“ (Dt., 14, 16; în ms. 45: „*Erodíu*“; în ms. 4 389: „*Erodiul*“). Vezi ST.L.LV., p. 21, IV.1.4.11.

1.4.7. **finic** 'curmal'; 'palmier' [< gr. (ὁ) φοῖνιξ, -κτος 'palmier' sau 'dattier'; numele plantei provine de la numele poporului fenician, care făcea negoț cu curmale; de la același cuvînt, provine și numele păsării φοῖνιξ, originară din Arabia sau din India (vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 1032)], în BB: „*Jerihó, cetatea finicilor*“ (Dt., 34, 3; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Ἱεριχὼ, πόλιν φοινίκων“; în Vulgata: „*Hericho, civitatis Palmarum*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Die Ebene von Iericho, der Palmenstadt*“; în BJ: „*Ville de palmiers*“; în B 1975: „*Cetatea Palmierilor*“. Vezi ST.L.EX., p. 36, IV.1.5.11.

1.4.8. **ghipă** 'un fel de vultur'; 'pajură' [< gr. (ὁ) γύψ, γυπός 'vautour'; 'Geier'], în BB: „*Și ghipa, și caia*“ (Dt., 14, 14; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Pajărea*“); în Vulgata: „*Milvum*“; în BJ: „*Le milan noir*“; în germ., G. von Rad, Dt., 14, 13: „*Milan*“ (= uliu, erete); în B 1975: „*Corbul*“. Cuvîntul *ghipă* este absent în principalele dicționare românești: *DA*, *H. Tiktin*², *DRG*, *CADE*, *A. Scriban, Dicț.*

1.4.9. **gripsor** 'pasăre mare de pradă'; 'condor'; 'pajură' (*vultur gryphus*) [< gr. (ὁ) γρύψ, γρυπός, cuvînt creat, probabil, prin contaminare, din gr. γύψ + γρυπός 'mit einer Habichtnase', 'krummnasig', 'gekrümmt' (= coroiat, ca ciocul coroiului); vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 329–330], în BB: „*Vulturul, și gripsorul, și vulturul de mare*“ (Dt., 14, 13; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389); în germ., G. von Rad, Dt., 14, 12; „*Schwarzgeier*“; în BJ: „*Le gypaète*“; în Vulgata: „*Grypem*“; în B 1975: „*Vulturul răpitor*“. Vezi ST.L.LV., p. 21, IV.1.4.13.

1.4.10. **porfirión** 'numele unei păsări (acvatice)' [< gr. (ὁ) πορφύριον 'purpurnes Wasserhuhn (*Fulica porphyrio*)'], în ms. 4 389: „*Și pupăza, și porfiriónul*“ (Dt., 14, 18). În BB și în ms. 45, denumirea de pasăre care urmează după *pupăza* este: „*Liliacul*“; în BJ: „*La chauve-souris*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Die Fledermaus*“; în Vulgata: „*Vespertilionem*“ (= liliac); în B 1975: „*Liliacul*“; în slavonește: „*Порфиріон*“. Vezi ST.L.LV., p. 21, IV.1.4.21.

1.4.11. **scorpiu** 'scorpion' [< gr. (ὁ) σκορπίος, -ου 'id'], în ms. 45: „*Șearpe mușcăndu, și scorpiu*“ (Dt., 8, 15; foarte probabil că accentul era pe *-í-*, ca în greacă; în BB: „*Scórpit*“; în ms. 4 389: „*Scorpiile*“), după gr. „Καὶ σκορπίος“.

1.4.12. **visteáriu** 'trezorerie', 'vistierie', 'tezaurul statului' [< mgr. βεστιαρίον (< lat. *vestiarium*); cf. și vsl. *vistiári*], în ms. 45: „*Deșchidă Domnul pie*

visteării lui cel bun" (Dt., 28, 12; în BB și în ms. 4 389: „Comoara... cea bună"); în gr.: „Τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ". Forma de plural, *visteare*, se întâlnește tot în ms. 45: „Nu acestea, iată, s-au adunat lângă mine și s-au pecetluit întru vistearele mele" (Dt., 32, 34; în BB: „Întru comoarile mele"; în ms. 4 389: „În cămăraile mele"); în gr.: „Ἐν τοῖς θησαυροῖς μου" [(ó) θησαυρός, -οῦ 'trésor', 'lieu où l'on serre des choses précieuses'; în Vulgata: „In thesaurus meus"; G. Braulik, Dt.: „In meinen Vorratskammern versiegelt"; G. von Rad, Dt.: „In meinen Schatz"; BJ: „Scellé dans mes trésors"; în B 1975: „Pecetluite în cămările mele". Vezi mai sus, p. 35, IV.1.3.11., *comoară*.

1.5.0. Elemente maghiare

Pentru stabilirea etimonurilor maghiare, am recurs, în cele mai multe cazuri, la lucrarea lui Lajos Tamás, *EWUR*.

1.5.1. *a aleșui* 'a pîndi (pe cineva)', 'a sta la pîndă' (< magh. *les* 'Hinterhalt', 'Lauer'; 'affût', 'guet'; cu *a-*protetic: *aleș* 'pîndă'; vb. este fie magh. *les*, care este și rădăcină verbală, fie un derivat românesc cu suf. *-ui*), în ms. 45: „Va aleșui pre el" (Dt., 19, 11; în BB: „Va pîndi pre dănsul"; în ms. 4 389: „Va fi om pizmind").

a. bir 'impozit', 'tribut' (< magh. *bér*, 'Lohn', 'Miete', 'Pacht', dial. *bír*), în ms. 4 389: „Să fie toți oamnenii fie bir și ascultându-te" (Dt., 20, 11; în BB și în ms. 45: „Vor fi birnici").

1.5.2. *a birui* 'a supune', 'a stăpîni', 'a domina' (< magh. *bír* 'stark sein', 'Macht über etwas haben', 'unterwerfen'), în ms. 45: „Și am biruit tuturor cetăților lui" (Dt., 2, 34; la fel în 3, 4; în BB: „Am stăpînit toate cetățile lui"; în ms. 4 389: „Am luat toate cetățile lui"). Construcția din ms. 45, cu gen.-dat. plural, este calchiată de Nicolae Milescu din grecește: „Καὶ ἐκρατήσαμεν πασῶν τῶν πόλεων αὐτοῦ" [vb. κρατέω, -ῶ, viit. -ήσω 'être maître de', 's'emparer de', 'avoir en son pouvoir', 'dominer sur' se construiește cu genitivul în limba greacă]. Vezi ST.L.EX., p. 47, IV.2.2.6.

1.5.3. *biruință* 'stăpînire', 'posesiune' [< vb. *a birui*, *biruiesc* (vezi starafatul precedent) + suf. *-ință*], în ms. 4 389: „Pămîntul tău care va da fie Domnul Dumnezeuul tău în biruință" (Dt., 26, 2; în BB și în ms. 45: „Dă fie cu sorțu").

1.5.4. *chelșug* 'cadou', 'dar'; 'pomana' [< magh. *költseg* 'Zehrgeld' (= bani de cheltuială), 'Geld', 'Ausgabe' < *költ* 'ausgeben' < *kel*, din care provine și rom. *a cheltui* 'id.'], în BB: „Cu chelșug să-l chelșuguiesti pre el den oile tale, și den grîul tău, și den teascu tău" (Dt., 15, 13; la fel în ms. 45, vers. 14; în ms. 4 389, vers. 14: „Ce pomenirea să o gătești lui den oile tale"; „Pomenirea" înseamnă 'pomana', 'darul').

1.5.5. *a chelșugui* 'a face cuiva un dar, un cadou' (< *chelșug* < magh. *költseg*; vezi cuvîntul precedent).

1.5.6. *cizma* 'încălțăminte', 'ciobotă', 'sandale' (< magh. *czizma* < sîrb. < tc. osman.), în BB: „Va dezlega o cizma a lui de la piciorul lui" (Dt., 25, 9; și în vers. 10: „Cizma"; în ms. 45: „Ciobotă"; în ms. 4 389: „O încălțăminte"). Vezi mai sus, p. 34, IV.1.3.10.

1.5.7. *coștei* 'castel', 'fortăreață', 'cetate' (< magh. *kastély* 'id.' < mhd. *kastêl*), în ms. 4 389: „Dennafară de orașale cèle cu coșteaie, care era foarte multe" (Dt., 3, 5; în BB și în ms. 45: „Cetățile").

1.5.8. *a (se) făgădui* 'a promite solemn prin jurămînt', 'a face un legămînt sacru, o alianță cu divinitatea' (< magh. *fogadni* 'aufnehmen', 'empfangen', 'geloben', 'versprechen'), în BB: „De te vei făgădui rugă Domnului Dumnezeuului tău" (Dt., 23, 22; în ms. 45: „Iară de te vei ruga rugă"; în ms. 4 389: „De vei făgădui făgăduință Domnului"), după gr.: „Ἐὰν δὲ εὐξῆ εὐχὴν κυρίῳ τῷ Θεῷ σου" [(ἡ) εὐχῆ, -ῆς 1. 'prière', 2. 'vœu'; vb. εὐχομαι 'adresser aux dieux des vœux ou des prières', 'prier', 'implorer']. În BJ: „Si tu fais un vœu à Yahvé"; în B 1975: „De vei da făgăduință", vers. 21.

1.5.9. *făgăduință* 'alianță între om și divinitate', 'legămînt sacru', 'promisiune divină', 'pact', 'testament' (< vb. *a făgădui* 'a face un legămînt sacru' + suf. *-ință*; vezi cuvîntul precedent), în BB: „Și v-au pus voao făgăduința lui... cèle 10 cuvinte" (Dt., 4, 13; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Au porăncit voaoă lēgea lui... 10 cuvinte"). În grecește: „Τὴν διαθήκη αὐτοῦ" [(ἡ) διαθήκη, -ῆς 'traité', 'pacte'; 'testament'; eccl. 'l'Ancien ou le Nouveau-Testament' < vb. διατίθεμαι 'conclure un pact, un traité', 'donner ou ordonner par testament']; în BJ: „Son alliance"; în germ., G. Braulik, Dt.: „Seinen Bund"; în Vulgata: „Pactum suum"; în B 1975: „Legămîntul său".

1.5.10. *fêliu* 'trib', 'seminție', 'neam'. Sensul special al substantivului *fel*, pl. *feluri*, menționat acum [< magh. *-fële* '-lei' (de exemplu: *kétfële* 'zweierlei'), din *fél* 'Hälfte'], a rezultat prin fenomenul semantic denumit „atrație paronimică": traducătorul textului biblic, Nicolae Milescu, a stabilit o apropiere formală între cuvîntul grecesc (ἡ) φυλή, -ῆς 'tribu' sau gr. (τὸ) φύλον, -ου 'id.' și rom. *fel*, *feluri*, atribuindu-i apoi acestuia din urmă sensurile 'trib', 'seminție', 'neam'. Exemplele se găsesc în BB și în ms. 45: „Pre mai marii fêliului nostru" (Dt., 31, 28; în ms. 4 389: „Bătrânii seminiilor voastre"), după gr.: „Τοὺς φύλαρχους ἡμῶν" [(ó) φύλαρχος, -ου 'chef d'un tribu' < φυλή + ἄρχω 'guider', 'marcher devant ou en tête de']; în BB: „Cîte un om după fêliu" (Dt., 1, 23; în ms. 45: „Cîte pre un om după fêli"; în ms. 4 389: „Dentr-o seminiție"), după gr.: „Κατ' φυλήν". Vezi ST.L.NM., p. 26, IV.1.6.3.

1.5.11. *gingaș*, -ă 'delicat', 'tandru', 'fraged' (< magh. *gyenge*, *gyöngge*, *zsenge* 'jung', 'zart'), în BB: „Cel gîngăș foarte" (Dt., 28, 54; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389); în BB: „Cea gîngășă foarte" (Dt., 28, 56; în ms. 4 389, la fel; în ms. 45: „Gîngășe").

1.5.12. *gîngășie* 'delicatețe', 'tandrețe', 'frăgezime' (< *gîngăș* + suf. *-ie*): „Pentru gîngășie și moliciune" (Dt., 28, 56; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Pentru frumusețea gîngășiei ei").

1.5.13. *hăreș* 'uliu' (< magh. *herjő* 'id.'), în BB și în ms. 45: „Hăreș" (Dt., 14, 17). Vezi ST.L.LV., p. 22, IV.1.5.5.

1.5.14. oraș 'așezare urbană cu o fortăreață' [< magh. *város, varasi* (< *vár* 'Festung'; 'Stadt')), în ms. 4 389: „*Dennafară de orașăle cèle cu coșteaie, care era foarte multe*“ (Dt., 3, 5; în BB și în ms. 45: „*Cetățile*“). Vezi ST.L.NM., p. 27, IV.1.6.6.

1.5.15. a se sălășlui 'a se așeza într-un loc', 'a se stabili' (< magh. *szállásol* 'beherbergen', 'Obdach gewähren', din *szállás* '(Nacht-)Herberge', 'Unterkunft'; poate și din rom. *sălaş* + *-lui*), în ms. 4 389: „*I-au omorât și se-au sălășluit în locul lor*“ (Dt., 2, 23; în BB și în ms. 45: „*S-au lăcuit pentru ei*“). Vezi mai jos, p. 48-49, I.2.1.55., a se lăcui.

1.5.16. sîrg, în loc. adv. „*De sârg*“ 'repede', 'prompt', 'curînd', 'îndată', 'degrabă', 'imediat', 'pe loc' (< vb. *a sîrgui* 'a se grăbi' < magh. *szorog* 'sich beeilen'), în ms. 45: „*Nu vei putea să-i topești pre ei de sârgu*“ (Dt., 7, 22; în BB: „*Degrab*“; în ms. 4 389: „*Curând*“; și în Dt., 9, 3; 28, 24).

1.5.17. a tămădui 'a vindeca', 'a lecu' (< magh. *támad* 'sich erheben, entstehen'), în BB: „*Lovi-voiu și eu voiu tămădui*“ (Dt., 32, 39; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Voi vindeca*“).

1.5.18. uriaș 'géant'; 'Riese' (< magh. *óriás* 'Riese', dial. *óurijás*, de origine necunoscută), în BB: „*Feciori de uriaș*“ (Dt., 1, 28; în ms. 45: „*Ficiori de uriași*“; în ms. 4 389: „*Fecior de uriaș*“); în ms. 4 389: „*Au rămas de la uriași*“ (Dt., 3, 11; pe margine, de aceeași mîină: „*Patul uriașului*“; în BB și în ms. 45: „*De la Rafain*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Von dem Rest der Refaiter*“; G. Braulik, Dt.: „*Von den letzten Rafaitern*“; în BJ: „*Des Refhaim*“; în Vulgata: „*De stirpe gigantum*“; în B 1975: „*Refaimi*“); în ms. 4 389: „*Tara uriașilor*“ (Dt., 3, 13; în BB și în ms. 45: „*Pămîntul lui Rafain*“; în BJ: „*Le pays de Rephaïm*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Das Land der Refaiter*“; G. Braulik, Dt.: „*Land der Refaiter*“; în Vulgata: „*Terra gigantum*“; în gr.: „*τῆν Ραφαῖν*“). Este vorba despre o rasă stinsă de giganți, un popor de talie înaltă, care a existat înainte cu mult timp de Avraam în Palestina, pe Valea Iordanului (vezi NOUV. DICT. BIBL., p. 647). Vezi ST.L.NM., p. 27, IV.1.6.12.

1.5.19. a vicleni 1. 'a privi cu răutate' (< *viclean* < magh. *hitlen, hütlen* 'ungläubig', 'treulos') în ms. 45: „*Va vicleni ochiul tău pre fratele tău cel lipsit*“ (Dt., 15, 9; în BB: „*Va ficleni*“; în ms. 4 389: „*Va năcăji*“); 2. 'a unelti', 'a face un rău cuiva', în ms. 45: „*Să faceți lui în ce chip au viclenit a face asupra fratelui lui*“ (Dt., 19, 19; în BB: „*Au ficlenit*“). Vezi ST.L.FAC., p. 55, I.3.3.0.

1.5.20. vicleșug 'perfidie', 'falsitate', 'ipocrizie', 'viclenie' (< magh. *hütlenség, hütlenég* 'Treubruch', 'Untreue'; în ms. 45: „*Blăstămat căla ce abate pre aproapele-ș cu vicleșug*“ (Dt., 27, 24; în BB: „*Ficleșug*“; în ms. 4 389: „*Hicleșug*“). Vezi ST.L.FAC., p. 55, I.3.3.0.; ST.L.EX., p. 6, I.3.2.0.; ST.L.NM., p. 3, I.3.2.0.

1.6.0. Elemente germane (săsești)

1.6.1. șanț 'palisadă', 'fortificație din trunchiuri, pietre etc.'; 'construcție din lemne pentru asedierea unei cetăți' [< germ. *Schanze*, săs. *šants* 'Wehrbau im Felde'; la început, erau folosite legături de crengi; probabil din ital. *scanso* 'Abwehr', ital. *scansia* 'Gestell'; în română, s-a produs o modificare semantică; de la forma pozitivă a întăriturii de apărare și de asediere, s-a trecut la sensul care are în vedere o formă negativă: 'o săpătură adîncă în pămînt, umplută, adesea, cu apă, în jurul unei cetăți'; 'săpătură îngustă și lungă pe marginea unui drum'; sensul prim este atestat în textele studiate], în BB: „*Lemnul (= copacul, pomul) care știi că nu iaste rodnic... să-l tai și să urzești șanț asupra cetății carea face cătră tine războiul, până unde se va închina*“ (Dt., 20, 20; în ms. 45: „*Șanțu*“; în ms. 4 389: „*Fă scară pentru cetatea care face războiu asupra ta*“). Cuvîntul *șanț*, cu primul sens, mai apare în ms. 4 389: „*Lemnul cel den pădure să taie omul și să-l puie ca șanțul înaintea fêpei tale*“ (Dt., 20, 19); în ms. 45: „*Să taie omul lemnul cel den codru, să între de cătră față la șanțu*“ (*ibid.*); în BB: „*La șanț*“. În grecește, Dt., 20, 20: „*Καὶ οἰκοδομήσεις χαρακῶσιν ἐπὶ τὴν πόλιν*“ [vb. *οἰκοδομέω*, -ῶ 'bătir une maison', 'bătir', 'construire', 'élever'; (ἦ) *χαρακῶσις*, -εως 'action de palissader ou d'échalasser'; 'fortification', 'action d'élever des retranchements']; în ms. 45 și în BB: „*Să urzești șanț(u)*“; în Vulgata: „*Extrud machinas*“ [vb. *extrud*, -ere 'a înălța (o construcție), 'a construi'; *machina*, -ae 'mașină', 'construcție']; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Um Belagerungsmaschinen gegen die Stadt zu bauen*“; G. Braulik, Dt.: „*Belagerungswerk*“; în BJ: „*En faire des ouvrages de siège*“; în B 1975: „*Să faci întărituri împotriva cetății*“.

1.7.0. Elemente turcești

1.7.7. cîntar (și: *cantariu, căntar*) 'greutate de cîntar', 'măsură de greutate' (< tc. *kantar*; ngr. *κωντάρι*; arab. *quintar* < lat. *centarius* 'de o sută'); în BB: „*Să nu fie în sacul tău cantariu și cantariu mare au mic*“ (Dt., 25, 13; în ms. 45: „*Să nu fie întru cămara ta căntar și căntariu mare au mic*“; în ms. 4 389: „*Să nu fie în sacii tăi măsură mare și mică*“; în ms. 4 389, sînt adăugate pe margine cuvintele: „*Vezi pentru măsuri și pentru cumpene*“); în BB: „*Cantariu adevărat și drept va fi fie*“ (Dt., 25, 15; în ms. 45: „*Căntar*“; în ms. 4 389: „*Măsură*“). Cuvîntul corespunzător din versiunea grecească este (τὸ) *στάδιον*, -ου 'petite balance', 'petit poids'; prin ext. 'balance'; 'poids'. Vezi ST.L.LV., p. 23, IV.1.7.1.

1.7.2. culă 'turn de apărare într-un zid' (< tc. *küla*, *kulé* < arab. *kullé* 'turn'; și: vsl., sîrb., bg. *küla*), în ms. 4 389: „*Toate cetățile cèle tari, cu zidurile cèle nalte, porțile și culele*“ [Dt., 3, 5; în BB și în ms. 45: „*Zăvoară*“; în B 1975: „*Încuietori*“; în BJ: „*Barres*“;

în germ., G. Braulik, Dt.: „*Torbalken*“; G. von Rad, Dt.: „*Riegeln*“; în Vulgata: „*Vectibus*“ (*vectis*, -is 'drug pentru zăvorul uşii'; slavon: „*Завѣк*“ 'zăvor'; gr.: „(ó) μοχλός, -ος“ 'barre de bois'; 'verrou']. Nu este clar motivul pentru care Daniil Panoneanul a recurs, în ms. 4 389, la cuvântul *culă*, al cărui sens este diferit de cel de 'zăvor'.

1.7.3. a se mosorî 'a se umfla, prin apariția de chisturi la picioare, după mult mers' [< *mosor* 1. 'bobină', 'cilindru de lemn pe care se înfășoară ața', 2. 'umflătură rotundă și tare', 'cocoloașă', 'bătătură la picior' < tc. *masur* (< arab. *ma'sūra*); ngr. *μασοορί*; alb., bg., sîrb. *másur*], în ms. 45: „*Picioarele tale nu s-au mosorît, iată, 40 de ani*“ [Dt., 8; 4; pe margine, de altă mîna, anume a lui Nicola, care a colaționat copia ms. 45 a lui Dumitru de Cîmpulung, pe la 1685-6, la Mănăstirea din Cîmpulung-Muscel, sînt adăugate cuvintele: „*Bătut*“, „*Ciobotele tale nu s-au spart(e) de la tine*“; în BB: „*Nu s-au bătut*“ în ms. 4 389: „*Nu s-au rănit*“; în BJ: „*Ton pied n'a pas enflé*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Dein Fuß schwoll nicht an*“; în Vulgata: „*Pes tuus non est subtritus*“ (vb. *subterō, -ēre, -trivi, -tritum* 1. 'a fărîma pe dedesubt', 2. 'a strica la picioare'); în B 1975: „*Piciorul tău n-a căpătat bătături*“].

1.7.4. a mozaviri 'a calomnia', 'a defăima', 'a ponegri' [< *mozavir* 'calomniator', 'denigrator', 'defăimător' < tc. (arab.) *mūzavir*; cf. ngr. *μυζαβίρης*], în ms. 4 389: „*Pre care l-au ispitit întru ispitire și l-au mozavirit la Apa Poncișării*“ (Dt., 33, 8; în ms. 45: „*L-au suduit*“; în BB: „*L-au batjocorit*“). Vezi ST.L.FAC., p. 92, IV.1.6.6.; ST.L.LV., p. 24, IV.1.7.6.; ST.L.NM., p. 27, IV.1.8.6.

1.7.5. mozavirie 'calomnie', 'defăimare', 'ponegrire' (< *mozavir*, vezi cuvîntul precedent), în ms. 4 389: „*Vezi pentru mozavirii*“ (Dt., 19, 19; textul citat este un scurt comentariu, adăugat pe margine de aceeași mîna care a scris manuscrisul).

1.7.6. șiret 'canaf', 'ciucure', 'franjuri' (< tc. *șerit*; cf. ngr. *σιρίτι*), în ms. 4 389: „*Șireturi să faci pe căte 4 marginile hainei tale*“ (Dt., 22, 12; în BB și în ms. 45: „*Sucite*“). Vezi mai jos, p. 54, IV.2.1.94, *sucit*.

2. CUVINTE CU SENS DIFERIT DE CEL ACTUAL

2.1.0. Calcuri lingvistice

2.1.1. acoperitură 'care acopere, adăpostește, ocrotește, apără'; 'protecție', 'apărare', 'ocrotire', în BB: „*Scoală-să și vă ajutorească voao și să să facă voao acoperituri*“ (Dt., 32, 38; la fel în ms. 45: „*Vă agiutorească*“; în ms. 4 389: „*Să vă fie acoperituri*“; în B 1975: „*Să vă fie ocrotire*“; în germ., G. von Rad, Dt.:

„*Euch helfen und euch zum Schutz werden*“; G. Braulik, Dt.: „*Dieser Fels soll ein Schutzdach über euch sein*“; în BJ: „*Votre abri*“; în Vulgata: „*In necessitate vos protegant*“), după gr. (ó) σκεπαστής, -ός 'celui qui couvre, qui abrite'; 'défenseur', 'protecteur'; (ή) σκέπασσις, -εως 1. 'action de couvrir, d'abriter', 2. 'abri', 'protection'; vb. σκεπάζω, viit. -άσω 1. 'abriter', 'mettre à l'abri', 2. 'couvrir', 'envelopper', 'protéger'. Sensul 'protection', 'abri' al cuvîntului românesc *coperemînt*, atestat în secolul al XVI-lea în *Psaltirea Șcheiană*, alături de sensul 'toit', 'couverture', reprezintă un calc semantic după limba grecească. Vezi CDDE, nr. 388.

2.1.2. aducător, în sintagma: „*Aducător-de-cărți*“ 'secretar', 'cărțurar', 'scrib', 'funcționar public', în BB: „*Judecătoriu și aducătoriu-de-cărți yei pune fie întru toate cetățile*“ (Dt., 16, 18; în ms. 45: „*Aducătoriu-de-cărți*“; în ms. 4 389: „*Aducător-de-cărți*“; în ultimul caz, pe margine, este adăugată completarea: „*De răvașă*“). Denumirea în discuție mai apare în BB și în ms. 45 în Dt., 29, 10; 31, 28, pe cînd în ms. 4 389 este folosit, în aceleași locuri, termenul „*Cărțurarii*“. Sintagma „*Aducător-de-cărți*“ reprezintă o calchiere a gr. (οί) γραμματειαγωγεῖς [< (ó) γραμματός, -εως 'secrétaire' + (ó) ἀγωγός, -ός 'conducteur' (< vb. ἄγω 'amener', 'apporter'). Vezi ST.L.EX., p. 41, IV.2.1.2.; vezi mai sus, p. 38, IV.1.4.5., *cărțurar*].

2.1.3. a aduce 'a jertfi', 'a înjunghia', 'a face ofrandă divinității', în BB: „*Să nu aduci Domnului Dumnezăului tău vișel au oaie la carele iaste hulă întru dînsa*“ (Dt., 17, 1; în ms. 45, la fel; pe margine, sînt adăugate, de aceeași mîna, sinonimele: „*Giunghi*“; „*Jirtvuiesti*“; în ms. 4 389: „*Să nu aduci... vișel nici oaie*“), după gr.: „*Ὅδ προσοίσεις κυρίῳ τῷ Θεῷ σου μόχον ἢ πρόβατον*“ [vb. προσφέρω, viit. προσοίσω 'apporter à', 'presenter', 'offrir']. În *Biblia* grecească apărută la Veneția, în 1687, sub îngrijirea lui Nicolaos Glykys din Ioannina, și anume în nota 1 din subsolul paginii, la cap. 17, 1, din Dt., este menționat verbul θύσεις, „ex Heb.“, pentru προσοίσεις, din text [vb. θυσιάζω, viit. -άσω 'sacrifier', 'immoler'; 'offrir des sacrifices', < subst. (ή) θυσία, -ας 'sacrifice', 'victime' < vb. θύω, viit. θύσω 'rûler des parfums'; 'immoler', 'sacrifier', 'offrir aux dieux d'une manière quelconque']. De asemenea, în *Vechiul Testament*, în limba greacă, apărut la Londra, în 1653, este folosit același verb cu sensul 'a sacrifica': „*Ὅδ θύσεις*“, iar nu verbul cu sensul 'a aduce': „*Ὅδ προσοίσεις*“. Ultimul cuvînt grecesc a fost calchiat și în slavonă, *prinossă*, din care provine rom. *prinoss* 'dar oferit divinității, unui sanctuar', 'ofrandă'. Acesta este sinonim cu *aducere* 'id.', al cărui punct de plecare în română a putut fi atît din slavonă, cît și din greacă. Vezi ST.L.LV., p. 25, IV.2.1.3.; ST.L.NM., p. 28, IV.2.1.2.

2.1.4. **aducere** 'dar oferit unei divinități sau unui sanctuar', 'prinos', 'jertfă', 'ofrandă', în BB: „*Aducerile Domnului, sorful lor, vor mânca pre êle*“ (Dt., 18, 1; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Aducerile jărtvelor*“); în gr. (τὸ κάρωμα, -ατος 'oblation', 'offrande', 'sacri-fice'. Vezi cuvîntul precedent.

2.1.5. **adunare** 'hambar', 'depozit (de cereale)', în ms. 45: „*Blăstămate adunările tale și rămășițele tale*“ (Dt., 28, 17; în BB: „*Jitnișile*“; în ms. 4 389: „*Ariile*“, după gr.: „*Ἐπικατάρατοι αἱ ἀποθήκαι σου καὶ τὰ ἐγκαταλείμματά σου*“ [(ἡ) ἀποθήκη, -ης 'lieu où l'on tien certaines choses en réserve'; 'office'; 'grenier', 'cellier', 'magasin'; vb. ἀποτίθημι 'déposer', 'mettre bas'; 'mettre en réserve', 'mettre de côté', 'réserver'. Vezi mai jos, p. 52, IV.2.1.79., *punere*; p. 52, IV.2.1.81., *rămășiță*].

2.1.6. **ajutor** 'pavăză', 'scut', în BB: *Va sprejeni ajutoriul tău și sabia ta*“ (Dt., 33, 29; în ms. 45: „*Va ajuta ajutoriul tău*“; în ms. 4 389: „*Pavăza*“), după gr.: „*Ὁ βοηθός σου καὶ ἡ μάχαιρα*“ [(ὁ, ἡ) βοηθός, -οῦ 1. 'auxiliaire', 2. 'défenseur'; vb. βοηθέω, -ῶ, viit. -ίσω 'voler au secour'; 'secourir'; 'sauver'; adj. βοηθός, -όος, -όν 'qui vole au combat ou au secour'; 'auxiliaire'; 'défenseur']. Nicolae Milescu a atribuit cuvîntului românesc *ajutor* sensul 'cel care vine în ajutor', al gr. βοηθός.

2.1.7. **a amări**, în construcția gerunzială *a fi amărînd*, cu sensul 'a supăra', 'a exaspera', 'a irita', în BB: „*Amărînd aș fost cèle de cătră Dumnezău*“ (Dt., 31, 27; în ms. 45: „*Amărîndu aș fost lucrurile de cătră Dumnezău*“; în ms. 4 389: „*Aș măriiat pre Domnul*“), după gr.: „*Παραπικραίνοντες ἦτε τὰ πρὸς τὸν Θεόν*“ [vb. παραπικραίνω, viit. -ανῶ 'exaspérer', 'aigrir'; 'exciter à la révolte' < πικραίνω 1. 'rendre amer', 2. (fig.) 'exaspérer', 'aigrir', 'irriter' < adj. πικρός, -ός, -όν 'amer']. Cuvîntul românesc *a amări* a fost îmbogățit de către Nicolae Milescu cu sensul 'a instiga la revoltă', 'a exaspera', 'a mînia', 'a irita', după modelul vb. grecesc menționat. Din ms. 45, calcul semantic a fost preluat și în BB.

2.1.8. **amiázăzi** 'sud', în BB: „[Nefthalim] *marea și amiázăzi va moșteni*“ (Dt., 33, 23; în ms. 45: „*Amiádză-dzi*“; în ms. 4 389: „*Amiádză-zi*“), după gr.: „*Θάλασσαν καὶ λίβαν*“ [(ὁ) λίβαν, λίβός 'vent d'Afrique', 'vent d'ouest-sud-ouest', ou simplement 'de sud-ouest'; de la numele unui vînt din direcția sud-vest, care aduce ploaie, s-a trecut la sensul 'punct cardinal de sud-vest' și apoi 'vest' < vb. λείβω, aor. λείβω 'träufeln', 'gießen' (= a turna picătură cu picătură', 'a turna', 'a stropi', 'a vărsa') (H. Frisk, *GEW*, I, p. 96-97). Tot cu sensul 'sud', cuvîntul *amiázăzi* mai apare în BB, Nm., 10, 6, precum și în ms. 45 și în ms. 4 389, *ibid*. Pentru *mare* cu sensul 'vest', vezi mai jos, p. 49, IV.2.1.58., *mare*.

2.1.9. **an**, în expr. **an den an** 'în fiecare an', 'chaque année', în ms. 45: „*A dzêcea să dzeciuiști... an den an*“ (Dt., 14, 22; în BB și în ms. 4 389: „*Den an în an*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Jahr für Jahr*“; G. Braulik,

Dt.: „*Jedes Jahr*“; în Vulgata: „*Per annos singulos*“; în B 1975: „*În fiecare an*“), după gr.: „*Ἐνιαυτὸν κατ'ἐνιαυτὸν*“ [(ὁ) ἐνιαυτός, -οῦ 'an', 'année'].

2.1.10. **apoi**, în sintagma „*Cea-mai-de-apoi*“ 1. 'sfîrșit', 'capăt'; 'execuție', 'moarte', în ms. 45: „*Mănile a tot nărodul la cea-mai-de-apoi*“ (Dt., 13, 9; în BB: „*Mîinile a tot nărodul lasă mai-de-apoi*“; în ms. 4 389: „*De-acii mîinile altora mai pre urmă*“; în BJ: „*Et la main de tout le peuple continuera l'exécution*“; în germ., G. von Rad, Dt., vers. 10: „*Deine Hand soll sich...erheben, um ihn zu töten, darnach die Hand des ganzen Volkes*“; în Vulgata: „*Sit primum manus tua super eum et post te omnis populus mittat manum*“; în B 1975: „*Și apoi să urmeze mîinile a tot poporul*“), după gr.: „*Καὶ αἱ χεῖρες παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπέσχατα*“ [adj. ἔσχατος, -η, -οῦ 'le dernier'; expr. ἐπέσχατα βαινέειν 'en venir aux dernières extrémités]. Alt exemplu, din BB: „*La cea-de-apoi a morții mêle*“ (Dt., 31, 29; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*După petrecaniia mea*“), după gr.: „*Ἐπέσχατῶ τῆς τελουτῆς μου*“ [(τὸ) ἔσχατον 'le dernier degré', 'l'extrémité', 'le bout']. Al treilea exemplu, din BB: „*Voii arăta ce va fi lor la cea-de-apoi*“ (Dt., 32, 20; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „*Καὶ δεῖξω, τί ἔσται αὐτοῖς ἐπ' ἐσχατῶν*“). Al patrulea exemplu, din BB și din ms. 45: „*La zilele cèle-de-apoi*“ (Dt., 4, 30), după gr.: „*Ἐπ' ἐσχατῶν τῶν ἡμερῶν*“.

2. 'Marea Mediterană' (în opoziție cu *Marea Sării* sau *Marea Moartă*), în BB: „*Și tot pămîntul... pînă la Marea-cea-de-Apoi*“ [Dt., 34, 2; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Marea-cea-mai-de-Apoi*“; în BJ: „*La mer Occidentale*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Bis zum Westmeer*“; G. Braulik, Dt.: „*Bis zum Mittelmeer*“; în Vulgata: „*Usque ad Mare Novissimum*“ (novissimum 'cel de pe urmă', 'ultimul'); în B 1975: „*Pînă la marea cea de la asfințit*“], după gr.: „*Ἔως τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχατῆς*“ [adj. ἔσχατος, -η, -οῦ 'le dernier', 'le plus éloigné', 'placé au bout de', 'placé au dernier rang' < vb. ἔχομαι 'être contigu', 'suivre']. Privită de la est de Marea Moartă, Marea Mediterană se află la extremitatea vestică, fiind ultima mare sau *Marea-cea-de-apoi* (vezi BJ, Dt., 34, 2, nota d). Vezi mai sus, IV.2.1.8., *amiázăzi*; vezi mai jos, p. 49, IV.2.1.58., *mare*.

2.1.11. **aproape**, în construcția intensivă *a apropia aproape* 'a se apropia', în BB: „*Și vești apropiia aproape de fiii lui Aman*“ (Dt., 2, 19; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Veș mêrge aproape de*“), după gr.: „*Καὶ προσάξετε ἐγγύς υἱῶν Ἀμμάν*“ [vb. προσάγω, viit. -άξω 'faire approcher', 'approcher'; adv. ἐγγύς 'pres', 'proche', 'auprès'].

2.1.12. **arătare** 'viziune'; 'sentință sau răspuns primit de preot de la oracolul divin', în BB: „*Dați lui Levi arătările lui și adevărul lui*“ (Dt., 33, 8; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Têmerile lui... și adevărta lui*“). Pasajul este obscur. În gr.: „*Δήλους αὐτοῦ καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ*“ [(τὰ) δήλα, -ῶν 'visions', pl. neutru de la adj. δῆλος, -η, -οῦ 'apparent', 'manifeste';

'claire', 'évident'; vb. δηλώω, -ῶ 'manifester', 'se montrer'. Ultimul sens a constituit pentru Nicolae Milescu motivul pentru recurgerea la rom. *arătări*. În germ., G. von Rad, Dt.: „*Gib Levi' deine Tummim und Urim*“; G. Braulik, Dt.: *Levi hat deine Tummim erhalten, deine Urim...*“; în B 1975: „*Urimul tău, Doamne, și Tummimul tău*“; în Vulgata: „*Perfectio tuo et doctrina tua*“. Pentru *Urim* și *Tummim*, vezi DICT. BIBLIC, p. 1329–30. Vezi ST.L.NM., p. 28, IV.2.1.5.

2.1.13. ascunse, s.f. plur. tant., în sintagma: „*Cèle ascunse*“ 'secretele', 'tainele', 'misterele', în ms. 4 389: „*Ascunșele Domnului Dumnezeuului nostru*“ (Dt., 29, 29; în BB: „*Cèle ascunse ale Domnului Dumnezeuului nostru, iar cèle aiavea nouă*“; în ms. 45: „*Cèle ascunse Domnului... iar cèle ascunse noao*“), după gr.: „*Τὰ κρυπτά κυρίου τῷ Θεῷ ἡμῶν, τὰ δὲ φανερά ἡμῶν*“ [(τὰ) κρυπτά, -ῶν 'les secrets' < adj. κρυπτός, -ή, -όν 'caché', 'secret'; vb. κρύπτω, viit. κρύψω 'cacher', 'couvrir'; (τὰ) φανερά, -ῶν < adj. φανερός, -ά, -όν 'clair', 'évident', 'manifeste'; 'visible', 'apparent' < vb. φαίνω, viit. φανῶ 'faire paraître', 'faire voir', 'rendre visible'; 'montrer', 'révéler', 'découvrir']. Textul BB este cel mai apropiat de versiunea grecească. Substantivul neutru plural, articulat, plurale tantum, τὰ κρυπτά, a fost tradus, atît în ms. 45, cît și în BB, prin adjectivul provenit din participiul verbului *a ascunde*, la plural, precedat de articolul adjectival *cèle*: „*Cèle ascunse*“ 'secretele', 'misterele', 'tainele' (în BJ: „*Les choses cachées*“; în germ., G. von Rad, Dt., 29, 28: „*Das Verborgene*“; în Vulgata: „*Abcondita*“; B 1975: „*Cele ascunse*“). Procedoul a fost calchiat din grecește. Vezi mai jos, p. 54, IV.2.1.94., *sucit*.

2.1.14. asemănare (și *sămănare*). 1. 'formă', 'imagine', 'chip', în BB: „*Asemănare n-afi văzut, fără numai glas*“ (Dt., 4, 12; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Fașa lui n-af văzut*“; în BJ: „*Aucune forme*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Eine Gestalt*“; în Vulgata: „*Formam*“), după gr.: „*Καὶ ὁμοίωμα οὐκ εἶδετε, ἀλλ' ἢ φωνήν*“ [(τὸ) ὁμοίωμα, -ατος 1. 'image', 2. 'ressemblance' < vb. ὁμοιάω, -ῶ viit. -ῶσα 'rendre semblable', 'assimiler', 'comparer' < ὁμοίος, -ον 'pareil', 'semblable' < ὁμός, -ή, -όν 'semblable', 'pareil']. Nicolae Milescu, autorul traducerii din ms. 45, a atribuit cuvîntului românesc *asemănare* sensul 1, 'imagine', 'chip', al cuvîntului grecesc corespunzător. Cu același înțeles, termenul *asemănare* mai apare în BB: „*N-afi văzut toată asămănarea în ziua care au grăit Domnul cătră voi în muntele Horiv, den mijlocul focului*“ (Dt., 4, 15; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Chip*“). 2. 'statuie', 'idol', 'chip cioplit', în BB: „*Să nu faceți voao... asămănare a parte bărbătească au fâmeiască... sāmănare a tot dobitocul*“ (Dt., 4, 16–17; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Chip*“). Vezi ST.L.EX., p. 47, IV.2.2.5.

2.1.15. biserică 'adunarea, comunitatea credincioșilor evrei', în ms. 45: „*Nu va intra în Iontru amanteani... la biserică Domnului*“ (Dt., 23, 3; în BB:

„*Adunarea*“; în ms. 4 389: „*Strănsura*“), după gr.: „*Εἰς ἐκκλησίαν κυρίου*“ [(ἡ) ἐκκλησία, -ας 1. 'assemblée', 'l'assemblée générale du peuple', 2. (eccl.) 'église', 'assemblée des fidèles' < ἐκκλητός, -ος, -ον 'appelé', 'convoqué' < ἐκκαλέω, -ῶ, viit. -καλέσω 'appeler dehors', 'faire sortir', 'appeler', 'évoquer' < καλέω 'rufen' (H. Frisk, GEW, I, p. 762–3)].

2.1.16. carte, în sintagma: „*Carte de despărțeață*“ 'act de divorț', în BB: „*Va scrie ei carte de despărțeață*“ (Dt., 24, 2; și vers. 3, la fel în ms. 45: „*Dăspărțeață*“; în ms. 4 389: „*Carte de lăsare*“; în BJ: „*Une acte de répudiation*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Einen Scheidenbrief*“; G. Braulik, Dt.: „*Eine Scheidungsurkunde*“; în Vulgata: „*Libellum repudii*“), după gr.: „*Βιβλίον ἀποστασίου*“ 'acte de divorce' [vb. ἀφίστημι 'séparer', 'écarter', 'repousser', 'éloigner'].

2.1.17. ceas 'sezon', 'perioadă', 'timp', 'vreme', în BB: „*Și după ceasul roadelor întoarcerilor soarelui*“ (Dt., 33, 14; și în vers. 13, 16; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*În vrêmea roadelor schimbărilor soarelui*“; în BJ: „*Le meilleur de ce qui fait croître le soleil*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Mit dem Besten des Ertrags der Sonne*“; G. Braulik, Dt.: „*Mit Köstlichem aus den Erzeugnissen der Sonne*“; în Vulgata: „*De pomis fructuum solis*“; în B 1975: „*Roade alese din cele pe care le face să crească soarele*“), după gr.: „*Καθ' ὅραν γεννημάτων ἡλίου τροπῶν*“ [(ἡ) ὄρα, -ας 1. 'division quelconque du temps', 2. 'an', 'année', 3. 'saison de l'année, des fleurs et des fruits', 4. 'âge', 5. 'division de jour, heure', 6. 'époque', 'temps'; (τὸ) γέννημα, -ατος 'ce qui est engendré', 'fruit', 'production', 'produit descendant'; 'fils' < γεννάω 'engendrer', 'enfanter', 'produire', 'naître', 'être engendré'; (ὁ) τρόπος, -ου 'tournure' < vb. τρέπω 'tourner', 'retourner'. Traducerea lui Nicolae Milescu, din ms. 45, preluată în BB, urmează servil modelul grecesc. Ea este ininteligibilă, dacă nu-i comparată cu alte versiuni. Vezi ST.L.FAC., p. 93, IV.2.2.17.; ST.L.NM., p. 30, IV.2.1.21. Vezi mai jos, p. 61, IV.2.2.49., *împreunare*.

2.1.18. a cînta 'a încînta', 'a rosti cuvinte magice', 'a vrăji', în sintagma: „*Cîntîndu vrăjd, grăind din pîntice și căutînd în sêmne*“ (Dt., 18, 11; în ms. 45: „*Cântându cîntare*“; în ms. 4 389: „*Dăscăntănd dăscăntece*“), după gr.: „*Ἐπόδων ἐπαοιδῆν*“ [(ἡ) ἐπαοιδή, -ής = ἐποδή, -ῆς 'enchantement', 'charme'; 'paroles magiques' < vb. ἐπόδω 'accompagner de son chant'; 'attirer par son chants'; 'enchanter', 'charmer'; adj. ἐπόδος, -ός, -όν 'ajouté à un chant magique, qui enchante par des paroles magiques'; (ὁ) ἐπόδος, -οῦ 'enchanteur', 'magicien'].

2.1.19. cîteodată adj. nedefinit 'un număr oarecare de', 'un număr nedefinit de', 'nu importă cît, ce cantitate de', în BB: „*Și ați șazut la Cadis zile multe, cîteodată zile ați șazut*“ (Dt., 1, 46; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Cîte zile ați șazut*“), după gr.: „*Καὶ ἐνεκάθησθε ἐν Κάδης ἡμέρας πολλάς, ὅσας ποσὲ ἡμέρας ἐνεκάθησθε*“ [ἄσος δῆποτε 'quelque nombreux

qu'il soit'; 'n'impote en quel quantité'; adv. ποτέ 'quelquefois'.

2.1.20. a crede, construit cu dativul 'a fi sigur de ceva', în BB: „Nu vei crede vieții tale” 'nu vei fi sigur de viața ta' (Dt., 28, 66; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Ὁὐ πιστεύεις τῆ ζώῃ σου” [vb. πιστεύω, construit cu dativul, 'croire', 'être persuadé de', 'croire en'].

2.1.21. credincios, -oasă 'persistent, 'tenace', 'permanent', în BB: „Și va dovedi Domnul ranele tale... și boale rèle și credincioase” (Dt., 28, 59; a dovedi are sensul: 'a face să crească, să se înmulțească'; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Dureri credincioase”), după gr.: „Καὶ νόσους πονηράς καὶ πιστάς” [(ἡ) νόσος, -ου 'maladie', 'mal'; 'souffrance quelconque'; 'peste', 'calamité', 'fléau', 'malheur'; adj. πονηρός, -ά, -όν 'mauvais', 'méchant'; adj. πιστός, -ή, -όν 'digne de foi, 'croyable'; 'fidèle à'; 'obéissant, docile à'].

2.1.22. a cruța (cu sufixul verbal -ez), în expr. „A cruța ochiul spre cineva” 'a se abține de la ceva', 'a nu-și îndrepta privirile spre cineva', 'a nu avea înțelegere pentru cineva', în ms. 4 389: „Să nu cruțezi ochiul tău spre dansa cu milă” (Dt., 25, 122; în BB și în ms. 45: „Să nu ți se vâghe ochiul tău pre ea”; în Vulgata: „Nec flecteris super eam ulla misericordia” [lat. *flecto*, -ere, *flexi*, *flectum* 'a întoarce', 'a îndrepta (privirile)']; în BJ: „Sans un regard de pitié”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Du darfst nicht mitleidigen Blickes schonen”; G. Braulik: „Du sollst in dir kein Mitleid aufsteigen lassen”; în B 1975: „Să nu o cruțe ochiul tău”), după gr.: „Ὁὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ'αὐτῆ” [vb. φείδομαι, viit. φείσομαι 1. 'épargner', 'ménager', 2. 'user sobrement de', 's'abstenir de', 3. 'éviter de', 'ne pas donner', 4. 'être circonspect', 'se tenir sur ses gardes', 'prendre garde à']. În unele din versiunile menționate, inclusiv în cea din ms. 4 389, traducătorii au avut în vedere sensurile 1. și 2 ale gr. φείδομαι. În ms. 45 și, de aici, în BB, este prezent sensul 4. al aceluiași verb grecesc (vezi mai jos, p. 68, IV.2.2.134., a (se) veghea. Expresia „A cruța ochiul” a mai fost înregistrată în ms. 4 389: „Să nu-l cruțeze ochiul tău” (Dt., 19, 13; în BB și în ms. 45: „Să nu să vâghe ochiul tău”). În locul verbului a cruța, este folosit, în ms. 45, alături de a veghea, și verbul a (se) îndura): „Să nu să îndure ochiul tău pre el” (Dt., 13, 8), iar în BB, a se milostivi: „Să nu se milostivească ochiul tău pre el” (*ibid.*; în ms. 4 389: „Nice să caute ochiul tău spre dănsul”), după gr.: „Ὁὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ'αὐτοῦ”. Pentru vb. a cruța, vezi ST.L.FAC., p. 96, IV.2.2.56.; p. 97, IV.2.3.30.; p. 98, IV.2.3.66.; ST.L.LV., p. 26, IV.2.1.16.; 2.1.17.; ST.L.NM., p. 30, IV.2.1.23.

2.1.23. a cunoaște, în expr. „A cunoaște fața cuiva” 'a lua partea cuiva', 'a fi părțitor, acordând un avantaj, în secret, cuiva', în BB: „Nici vor cunoaște față, nici vor lua daruri” (Dt., 16, 19; în ms. 45: „Nice...nice”;

în ms. 4 389: „Nice să caute la fața cuiva”), după gr.: „Ὁὐδὲ ἐπιγνώσονται πρόσωπον” [vb. ἐπιγνώσκω, viit. -γνώσομαι 'reconnaitre'; 'prendre un parti'; (τὸ) πρόσωπον, -ου 'visage', 'face'. Vezi mai jos, p. 51, IV.2.1.72., obraz.

2.1.24. curător, -toare, în expr.: „Pururea curătoare” 'continuu, 'permanent', 'etern', 'veșnic', în BB: „Den vîrfu de dealuri pururea curătoare” (Dt., 33, 15; ms. 45: „Den vârfuri a dealuri pururea curătoare”; în ms. 4 389: „Den vârful dealurilor celor de pururea curătoare”), după gr.: „Καὶ ἀπὸ κορυφῆς βουνῶν ἀενάων” [(ὁ) κορυφή, -ῆς 'tête'; 'sommet'; (ὁ) βουνός, -οῦ 'colline', 'tertre', 'hauteur'; adj. ἀέναιος, -ος, -ον 1. 'qui coule toujours', 2. 'éternel', 'perpétuel' < αἰεί 'toujours' + νᾶω 'couler']. Traducătorul român al *Vechiului Testament*, Nicolae Milescu, a transpus în românește elementele componente ale adj. ἀέναιος sub forma expresiei menționate: „Pururea curătoare”. Procedeu este prezent și în BB, Dt., 33, 27: „Supr virtutea brațurilor ce cură pururea”; în ms. 45: „Supr vârtutea a brațuri...”; în ms. 4 389: „Ce iaste totdeauna”, după gr.: „Ἐνδ ἰσχυὸν βραχιόνων ἀενάων” [(ἡ) ἰσχύς, -ύος 'force', 'puissance', 'pouvoir'; (ὁ) βραχίον, -ονος 'bras'; pentru ἀέναιος, vezi mai sus].

2.1.25. a curăți 1. 'a ierta de păcate prin pedeapsă', în BB: „Nu va curăți Domnul... pre cela ce ia numele lui pre deșart” (Dt., 5, 11; în ms. 45: „...pre deșertu”; în ms. 4 389: „...în zadar”), după gr.: „Ὁὐ γαρ μὴ καθαρῖση κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ” [vb. καθαρεύω, viit. -εῤσω 'être pur' < adj. καθαρός, -ά, -όν 'pur', 'propre', 'innocent', 'probe'; adj. μάταιος, -ος sau -α, -ον 'vain', 'inutile'; 'frivole', 'futil'; 'sot, 'insensé'; 'vain', 'orgueilleux'; adv. ματαίως 'inutilement'; 'inconsidérément'; 'sottement']. 2. 'a purifica (trezind prin foc; o practică mantică păgânească), în BB: „Să nu să afle întru tine curăfindu pre fiul lui sau pre fata lui cu foc” (Dt., 18, 10; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Arzând... în foc”), după gr.: „Ὁὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐν πυρὶ” [vb. εὐρίσκω, viit. εὐρήσω 'trouver'; vb. περικαθαίρω, viit. -αρῶ 'purger', 'purifier'; (τὸ) πῦρ, -υρός 'feu'].

2.1.26. a cure 1. 'a lăsa lichid', 'a se scurge', 'a curge', în BB: „Măslini vor fi fie [= vei avea]...și cu undelemn nu te vei unge, căci nu va cură măslina ta” (Dt., 28, 40; în ms. 45, la fel), după gr.: „Ὅτι οὐκ ἐκρήσεται ἡ ἐλαία σου” [vb. ἐκρέω, viit. ρέσω, ρύσσομαι 'couler de', 's'écouler' (< vb. ῥέω 'id'); (ἡ) ἐλαία, ας 1. 'olivier', 2. 'olive'; aceeași denumire pentru pom și pentru fruct, ca și în latină (*oliva*, -ae < gr.)]. 2. (despre fructe) 'a cădea din pom, în ms. 4 389: „Măslini vei avea... iar cu undelemn nu te vei unge, că măslina ta va cură” (Dt., 28, 40). Această interpretare a vb. a cure 'a cădea din pom (despre fructe)', din versiunea episcopului Daniil Panoneanul, are în vedere sensul 2. al verb. ῥέω, viit. ρέσω, ρύσομαι

ῥυήσομαι, anume 'se détacher', 'tomber, en parlant des feuilles, des fruits mûrs'. Cu aceeași accepție avem a face și în alte versiuni ale pasajului discutat. Astfel, în Vulgata: „*Olivās habebis... et non ungueris oleo quia defluent et puribunt*“ [vb. *defluo*, -ēre, pe lângă sensul 1. 'a curge la vale', înseamnă și 2. 'a cădea în jos']; în germ. G. von Rad, Dt.: „*Denn deine Oliven werden abfallen*“; G. Braulik, Dt.: „*Dein Ölbaum hat die Oliven abgeworfen*“; în B 1975: „*Pentru că măslinile tale vor cădea*“. Folosirea verbului *a cure* în ms. 4 389 a fost determinată de textul slavon: „*Ико мстечѣтъ масаица трѣа*“ [мстечѣтъ < vsl. *teko*, *tešti* 'laufen', 'fließen'; vsl. *teča* 'cursor'; vsl. *istočīnikū* 'fons'; scr. *téčem* 'laufen', 'fließen'; rus. *tekú*, *tečēi* 'fließen']. Sensul atribuit acestui verb a fost preluat, probabil, din versiunea latinească, pe care Daniil Panoneanul a folosit-o permanent. În BJ, găsim o altă interpretare: „*Car tes oliviers seront abattu*“. Aici nu mai este vorba de fruct, ci de pom, care în gr. și în lat. erau denumite prin același cuvânt: gr. *ἐλαία*, iar lat. *oliva*, -ae.

2.1.27. **cuvînt** 'sentință', 'hotărîre judecătorească', în BB: „*Pren rostul a doao mărturie și pren rostul a treia mărturie va sta tot cuvîntul*“ (Dt., 19, 15; în ms. 45: „*Cuvântul*“; în ms. 4 389: „*Să stea tot cuvântul*“), după gr.: „*Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ ἐπὶ στόματος τριῶν μαρτύρων σταθίησεται πᾶν ῥῆμα*“ [(τὸ) ῥῆμα, -ατος 1. 'parole', 'mot', 2. 'sentance']. Sensul consemnat în acest paragraf se alătură altora, pe care le-am prezentat în ST.L.EX., p. 41-42, IV.2.1.16. și în ST.L.NM., p. 30, IV.2.1.24., toate calchiate din grecește.

2.1.28. **a defeciori** 'a face pe cineva să nu mai aibă copii, omorîndu-i', în BB: „*Den-afară-i va defeciori sabie*“ (Dt., 32, 25; în ms. 45: „*Dennafară ii va defeciori*“; în ms. 4 389: „*Îi va face fără de feciori*“), după gr.: „*Ἐξῶθεν ἀτεκνώσει αὐτοὺς μάχαίρα*“ [vb. *ἀτεκνῶ*, -ῶ 'priver du bonheur d'avoir des enfants' < *ἀτεκνος* 'qui n'a pas d'enfants' < *ἀ-* privat. + *τέκνον*, -ου 'enfant']. Întrucît ms. 45 datează de prin anii 1665-1685, prima atestare a verbului *a defeciori*, anume anul 1703 (vezi H. Tiktin², DRG, s.v.), se mută cu cîteva decenii mai înainte.

2.1.29. **destrămat**, -ă 'desfigurat', 'pocit'; 'degenerat'; 'schimonosit', 'alterat', 'denaturat', 'pervertit', în BB: „*Neam strîmb și destrămat*“ (Dt., 32, 5; în ms. 45: „*Sămînție strîmbă și destrămată*“; în ms. 4 389: „*Neam întort și izvrătit*“), după gr.: „*Γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη*“ [(ἡ) *γενεά*, -άς 'naissance', 'race'; adj. *σκολιός*, -ά, -όν 'tortu', 'courbé', 'oblique'; 'difficile', 'embarrassant'; 'fourbé', 'astucieux'; 'injuste'; 'pervers'; pentru *destrămat*, -ă, din BB și din ms. 45, textul grecesc are adj. *διεστραμμένος*, -η, -ον 'qui a les yeux de travers'; cf. adv. *διεστραμμένως* 'tout de travers' (= oblic, strîmb) < *διαστρέφω* 1. 'tourner de travers', 'tordre'; 'deboîter', 'luxer'; 'contourner';

'rendre difforme'; la fig. 'dénaturer', 'pervertir'; subst. (ἡ) *διαστοπή*, -ῆς 'distorsion', 'difformité'; 'action de pervertir ou de se pervertir', 'dépravation', 'dégénération']. Din perspectivă etimologică, sensurile cuvîntului *destrămat*, -ă, menționate la începutul acestui paragraf, nu sînt proprii cuvîntului în discuție. Acesta este un adjectiv de la participiul verbului *a destrăma*, din lat. *trama*, -ae 'urzeală a pînzei', 'pînză' + prefixul *des-*; radicalul *trama* este, foarte probabil, prezent și în vb. *a întrăma* (*întrema*). Sensul vb. *a destrăma* este 'a scoate firele dintr-o țesătură' la reflexiv: 'a se desface (firele unei țesături)', 'a se scămōșă', 'a se zdrențui'. Accepția 'destrăbălat', 'desfrînat' a adj. *destrămat*, -ă este de dată recentă, anume de prin secolul al XIX-lea, cum se poate deduce din atestările prezente în H. Tiktin², DRG, s.v., și în alte dicționare (de exemplu, din CDDE). Sensul nou a apărut, probabil, sub influența cuvîntului, apropiat din punct de vedere sonor, *destrăbălat*, -ă, prin atracție paronimică. Adjectivul *destrămat*, -ă cunoaște prima sa atestare în scris în BB (1688); vezi H. Tiktin², DRG, s.v. În realitate, prima atestare se află în ms. 45, al lui Nicolae Milescu, datat cca. 1665-1685. De aici, cuvîntul a fost preluat de frații Greceanu în textul tipărit la 1688. În ediția a II-a a Dicționarului român-german al lui H. Tiktin, nu s-a observat faptul că termenul *destrămat*, -ă, din BB, nu are nici unul din sensurile acestui adjectiv din lucrarea menționată. Adj. în cauză nu înseamnă nici 1. '(von Gewebe) ausgefaser', 'ausgefranst' (= scămōșat, zdrențuit), nici 2. 'zerzaust' (= zburlit, ciufulit), nici 3. 'ausgelassen', 'liederlich', 'ausschweifend' (= desfrînat, destrăbălat). Sensul adevărat este cel menționat mai sus: 'schimonosit', 'alterat', 'pocit', 'desfigurat' [este adevărat că unele derivate gr. au și sensurile figurate 'depravat', 'pervertit' (vezi mai sus)].

Apariția sensurilor 'desfigurat', 'pocit', 'degenerat' etc., ale adj. *destrămat*, -ă, în textul manuscrisului 45 și, apoi, în cel al *Bibliei* de la 1688 se datorește fenomenului de atracție paronimică. Nicolae Milescu a stabilit o legătură, nereală, între cuvîntul grecesc *διεστραμμένος*, -η, -ον și adj. rom. *destrămat*, -ă („*Neam destrămat*“; „*Sămînție destrămată*“), atribuindu-i cuvîntului românesc un sens nou, acela de 'desfigurat', 'schimonosit', 'denaturat', 'alterat', 'pocit', 'izvrătit'. Modificări semantice ale unor cuvinte românești rezultate prin atracție paronimică au mai fost realizate de Nicolae Milescu. Exemplu cel mai elocvent îl oferă cuvîntul *fealiu*, pl. *fealuri*, care a căpătat înțelesul de 'trib', 'seminție', 'neam', fiind apropiat de Nicolae Milescu de gr. (ἡ) *φυλή*, -ῆς 'trib', 'parte a unui popor' și de gr. (το) *φύλον*, -ου 'trib', 'rasă', 'familie', 'popor'. Vezi ST.L.NM., p. 26, IV.1.6.3.; vezi mai sus, p. 39, IV.1.5.10; p. 33, IV.1.1.2., *întort*; p. 36, IV.1.3.20., *izvrătit*.

2.1.30. **deşelare**, în sintagma: „*Deșelare denapoi nevindecată*“ 'numele unei maladii nervoase, numită *opisthotonos*, în care membrele se anchilozează și se

îndoaiie îndărăt', în BB: „*Topindu-să cu foame... și deșăltare denapoi nevindecată*” (Dt., 32, 24; în ms. 45: „*Întinsori dendărăptu nevindecată*”; pe margine, de aceeași mână, este adăugat cuvântul: „*Gărbovire*”; în ms. 4 389: „*Mormântul cel nevindecată*”; pentru sensul cuvântului *mormânt* în acest context, vezi mai jos, p. 50, IV.2.1.64.), după gr. „*Τηκόμενοι λιμῶ... καὶ ὀπισθότονος ἀνίατος*” [vb. *τήκω*, viit. *τήξω* 'fondre', 'dissoudre'; 'macérer', 'faire déperir'; (ὀ) λιμός, -ου 'faim', 'famine', 'inanition'; (ὀ) ὀπισθότονος, -ου = (ῆ) ὀπισθότονια, -ας 'opisthotonos, maladie nerveuse dans la quelle les membres se roidissent et se courbent en arrière' < adv. ὀπισθεν 'de derrière', 'derrière', 'par derrière' + vb. *τείνω* 'tendre', 'étendre', 'allonger'; adj. *ἀνίατος*, -ος, -ον 'incurable' < ἄ- + *ίαομαι* 'guérir (un malade)']. În diferite limbi, pasajul în discuție a fost tradus în moduri diferite. Astfel, în B 1975: „*Lingoare și molimă rea*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Ausgezehrt von Pest und giftiger Seuche*”; în BJ: „*Dévoré par la peste et par un amer fléau*”. Vezi mai jos, p. 48, IV.2.1.52, *întinsoare*; p. 50, IV.2.1.64., *mormînt*; p. 51, IV.2.1.68., *nevindecată*.

2.1.31. *dobîndă*, în expr.: „*Pre dobîndă*” 'util', 'avantajos', în ms. 45: „*Să nu sameni viia ta pre dobîndă*” (Dt., 22, 9; în BB: „*Să nu sameni viia ta de doao feliuri*”; în ms. 4 389: „*De multe feliuri*”). În textul grecesc apare cuvântul διάφορον [adj. διάφορος, -α, -οῦ 1. 'différent', 2. 'utile', 'avantageux'; cf. și subst. (τὸ) διάφορον 'avantage', 'intéret pécuniaire', 'revenus']. Nicolae Milescu a avut în vedere sensul 2. al adj. διάφορος, pe cînd în alte versiuni este prezent sensul 1. 'diferit', 'de două sau de mai multe feluri'. Astfel, în BJ: „*Tu ne sèmeras pas autre chose dans ta vigne*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Du sollst deinen Weinberg nicht mit Zweierlei besäen*”; în Vulgata: „*Non serves vineam tuam altero semine*”; în B 1975: „*Cu două feluri de semințe*”.

2.1.32. *a dormi* 1. 'a avea relații sexuale', în BB: „*Blestemat cela ce doarme cu muiarea tătîne-sdu*” (Dt., 27, 20; și în vers. 21, 22; în ms. 4 389: „*Se va culca cu*”), după gr. ὁ κοιμώμενος [= gerunziul vb. *κοιμάω*, -ῶ, viit. -ήσω 'mettre au lit', 'coucher'; la mediu: 'se coucher' < vb. *κεῖμαι* 'être couché']. Vezi ST.L.LV., p. 26, IV.2.1.22.

2. 'a rămîne peste noapte', 'a petrece noaptea făcînd ceva', în BB: „*Să nu doarmă trupul lui [al celui spînzurat] pre lemnu, ce cu îngropare îl veș îngropa în ziua acēia*” (Dt., 21, 23; „*Lemn*” 'copac', 'arbore'; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Să nu pestească*”), după gr.: „*Ὅτι ἐπικοιμηθήσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ξύλου*” [vb. *ἐπικοιμίζω*, viit. -ίσω 'endormir'; vb. *ἐπικοιμάομαι*, viit. -ήσομαι 'dormir ou être couché sur'; s'endormir sur'; (τὸ) ξύλον, -ου 1. 'bois', tout ce qui est en bois', 2. 'arbre']. Alt exemplu: în BB: „*Să nu doarmă din cărnurile carel veși junghea sara*” (Dt., 16, 4; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Să nu rămâie...*

cărnurile”), după gr.: „*Ὁὐ κοιμηθήσεται ἀπὸ τῶν κρέων*” [vb. *κοιμάω*, -ῶ 1. 'mettre au lit', 'coucher', 'faire dormir', 2. 'passer la nuit à faire quelque chose'; (τὸ) κρέας, gen. κρέατος 'chair', 'viande']. Vezi mai jos, p. 65, IV.2.2.89., *a pesti*.

2.1.33. *dreptate* (și: *direptate*, *direptare*, *îndireptare*) 'lege divină', 'precept', 'poruncă divină', în BB: „*Ascultă dreptățile și judecățile*” (Dt., 4, 1; în ms. 45: „*Dreptățile*”; în ms. 4 389: „*Îndireptările*”; și în vers. 6, 17), după gr. „*Ἄκουε τῶν δικαιομάτων καὶ τῶν κριμάτων*” [(τὸ) δικαίωμα, -ατος 'commendement de Dieu'; (τὸ) κρίμα (κρίμα), -ατος 'jougement'; 'commendement, loi divine']. Vezi ST.L.NM., p. 32, IV.2.1.40.

2.1.34. *fără*, cu valoare de ἄ- privativ, în sintagme ca: „*Fără-de-apă*” 'regiune aridă', 'pustiul', 'stepă'; „*Fără-de-fund*” 'abis', în BB: „*L-au destulat pre el întru pustie, întru seteciunea arderii, întru fără-de-apă*” (Dt., 32, 10; în ms. 45: „*Făr-de-apă*”), după gr.: „*Ἐν ἀνύδρῳ*” [adj. ἀνυδρος, -ος, -οῦ 'qui manque d'eau', 'sec', 'aride' < ἄ- priv. + (τὸ) ὕδωρ, gen. ὕδατος 'eau']. Alt exemplu, în BB: „*Den fără-de-fundul izvoarelor den jos*” (Dt., 33, 13; în ms. 45: „*Den făr-de-fundu izvoardle jos*”; în ms. 4 389: „*De jos den fără-funduri den izvoardle apelor*”), după gr.: „*Καὶ ἀπὸ ἀβύσσων πηγῶν κάτωθεν*” [(ῆ) ἄβυσσος, -ου 'abîme'; eccl. 'l'enfer' < ἄ- priv. + (ὀ) βύσσος, -οῦ 'fond', 'fond de la mer'; vb. *βυθίζω* 'versenken'; ἄβυσσος 'grundlos' (H. Frisk, GEW, I, p. 275-6)]. Al treilea exemplu, în BB: „*Unde-s părțile de apă și izvoară a fără-fundurilor*” (Dt., 8, 7; în ms. 45: „*Izvor a fără-fundurilor*”; în ms. 4 389: „*Pufuri adănci care cură*”), după gr.: „*Καὶ πηγὰ ἀβύσσων*” [(ῆ) πηγή, -ης 'source d'un fleuve'; 'source', 'fontaine'].

2.1.35. *fecior*, vezi *fiu*, IV.2.1.37.

2.1.36. *fier*, în expr.: „*A pune fier pre sau preste cineva sau ceva*” 'a tăia cu toporul', în BB: „*Să nu strici copacii ei să pui preste ei fier*” [Dt., 20, 19; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Puind orce fier pre dănsele*” (= prisădirile)], după gr.: „*Ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὰ σίδηρον*” [vb. *ἐπιβάλλω* 'jeter sur', 'pousser', 'porter sur', 'poser sur', 'appliquer sur'; (ὀ) σίδηρος, -ου 'fer', et par. ext. 'tout instrument de fer'].

2.1.37. *fiu*, în expr.: „*Fiu de taur*” 'vițel'; „*Fiu de țap*” 'ied', în BB: „*Grăsimea... a fii de tauri și de țapi*” (Dt., 32, 14; în ms. 45: „*Fii a țapi și a buhai*”; în ms. 4 389: „*Al feciorilor juncelor*”), după gr.: „*Υἱὸν ταύρων καὶ τράγων*” [(ὀ) υἱός, -οῦ 'fils', 'enfant'; (ὀ) ταῦρος, -ου 'taureau'; (ὀ) τράγος, -ου 'bouc'].

2.1.38. *gălbănare* (și: *gălbănariu*) 'rugină de grâu', 'mălură', în BB: „*Să te bată Domnul... cu gălbănarea*” (Dt., 28, 22; în ms. 4 389, la fel; în ms. 45: „*Cu gălbănariu*”), după gr.: „*Πατάξει σε κύριος... καὶ τῆ ὄχρῃα*” (în notă: ὄχρα; ultima variantă și în *Vechiul Testament* grecesc din 1653) [(ῆ) ὄχρα, -ας 1. 'ocre', 2. 'nielle du blé' (= mălură, tăciune)]. Recurgerea la cuvântul *gălbănariu*, de către Nicolae Milescu, pentru a

denumi realitatea menționată se datorește, probabil, influenței altor cuvinte grecești din aceeași familie cu etimonul ὄχρος, cum ar fi: (ὁ) ὄχρος, -ou 'couleur jaune', 'pâleur' (de genul masculin, de unde și forma de masculin gălbănariu); adj. ὄχρος, -ά, -όν 'pâle', 'd'un jaune pâle'. În alte limbi: BJ: „De rouille ei de nielle“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Getreidebrand“ (= rugină de cereale); G. Braulik, Dt.: „Vergilbung“; în Vulgata: „Ac' robigine“ [robigo, -inis, 1. 'rugină', 2. 'mălură (la grâu)']; B 1975: „Cu rugină“.

2.1.39. a grăi 1. în expr.: „A grăi glas de cuvinte“ 'a vorbi', în BB: „Au grăit Domnul... glas de cuvinte“ (Dt., 4, 12; în ms. 45: „Grăi... glas de cuvinte“; în ms. 4 389: „Grăi“), după gr.: „Ἐλάλησε κóριος... φωνήν ῥημάτων“ [vb. λαλέω, -ῶ, viit. -ήσω 'parler'; (ἡ) φωνή, -ῆς 'voix', 'cri', 'parole'; 'langage', 'discours'; 'axiome', 'sentence', 'mot'; (τὸ) ῥήμα, -ατος 'parole', 'mot'; 'sentence', 'maxime'; 'dicton', 'adage', 'tout ce qui se dit']. 2. în expr.: „A grăi întru urechile cuiva“ 'a vorbi confidențial', în BB: „Să grăiescu întru urechile lor toate cuvintele acestea“ (Dt., 31, 28; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Să grăiesc să auză“), după gr.: „Ἰνα λαλήσω εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν“ [(τὸ) ὄς, gen. ὠτός, pl. (τὰ) ὦτα 'oreille'; εἰς ὄς 'à l'oreille', 'en confidence'].

2.1.40. ieșire 1. în expr.: „Ieșire den minte“ 'nebulie', în BB: „Bată-te Domnul cu nevedere și cu ieșire den minte“ (Dt., 28, 28; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Cu înfricoșarea sfătuirii“), după gr.: „Καὶ ἐκστάσει διανοίας“ [(ἡ) ἔκστασις, -εως 1. 'déplacement, 2. 'déviation', 3. (la fig.) 'trouble d'esprit', 4. 'colère violente', 5. 'égarement'; (ἡ) διάνοια, -ας 1. 'pense', 2. 'intelligence', 3. 'imagination', 4. 'sens', 5. 'esprit']. Expresia „Ieșire din minte“ redă sensurile 3. și 5. ale gr. ἔκστασις. În Vulgata: „Ac furore mentis“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Sinnesverwirrung“; G. Braulik, Dt.: „Irresein“; BJ: „D'égarement de sens“; B 1975: „Amorțire a inimii“.

2. 'răspântie'; 'piață', în BB: „Prăzile vei aduna la ieșirile ei [ale cetății]“ (Dt., 13, 16; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Între răspântiile ei“), după gr.: „Εἰς τὰς διόδους αὐτῆς“ [(ἡ) δίοδος, -ου 'passage' < (ἡ) ὁδός, -οῦ 'route', 'chemin']. În Vulgata: „In medium platearum eius“; în BJ: „La place publique“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Auf ihrem freien Platz“; în B 1975: „În mijlocul pieței ei“.

2.1.41. ispită, în expr.: „A lua ispită“ 'a încerca', 'a face o tentativă', în BB: „Cea gingașă foarte, căriia n-au luat ispită piciorul ei a călca pre-pămînt“ (Dt., 28, 56; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Al căriia picior nu se-au dăprins să calce pre-pămînt“), după gr.: „Ἦς οὐχὶ πείραν ἔλαβον ὁ ποδὲς αὐτῆς βαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς“ [(ἡ) πείρα, -ας 'tentative', 'essai'; vb. λαμβάνω, aor. ἔλαβον 'prendre', 'saisir'].

2.1.42. a se ivi 'a exista', 'a fi văzut', în BB: „Să nu să ivească fie aluat în toate hotărâle tale“ (Dt., 16, 4; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Să nu se vază fie dospit“), după gr.: „Οὐκ ὀφθήσεται σου ζύμη ἐν πάσι τοῖς ὀρίοις σου“ [vb. ὀράομαι, -ῶμαι, viit. ὀφθήσομαι (viit. pas. de la ὀράω, viit. ὀφνομαι) 'être vu'; 'être regardé'; (ἡ) ζύμη, -ῆς 'levain'; (τὸ) ὄριον, -ου 'borne', 'limite'].

2.1.43. începător, în sintagma: „Începător de neam“ 'căpetenie (a unei seminții, a unui trib), în BB: „Începătorii de neamurile voastre și bătrînimea voastră“ (Dt., 29, 10; în ms. 45: „Căpeteniile neamurilor“; în ms. 4 389: „Botarii voștri și ai neamurilor“), după gr.: „Οἱ ἀρχίφωλοι ἑμῶν“ [(ὁ) ἀρχίφωλος, -ου 'chef de tribu' < (ἡ) ἀρχή, -ῆς 'commencement', vb. ἀρχω 1. 'a începe', 2. 'a stăpîni'; (ὁ) ἄρχων, -οντος 'commandant', 'chef' + (ἡ) φυλή, -ῆς 'tribu']. Diortositorii BB, frații Greceanu, au înlocuit termenul propriu, *căpetenie*, folosit de Nicolae Milescu în versiunea sa din ms. 45, printr-un calc lipsit de sens: „Începător de neam“. Vezi ST.L.EX., p. 43, IV.2.1.33.

2.1.44. începătură 'putere, autoritate divină', în BB: „Te va acoperi a lui Dumnezeu începătură“ (Dt., 33, 27; la fel în ms. 45; în ms. 4 389, vers. 26: „Te va acoperi începătura lui Dumnezeu“), după gr.: „Καὶ σκεπάσει σε Θεοῦ ἀρχῆς“ [vb. σκεπάω, viit. -άσω 'abriter', 'mettre à l'abri'; 'couvrir', 'protéger'; (ἡ) ἀρχή, -ῆς 1. 'commencement', 2. 'pouvoir', 'domination', 'autorité']. Nicolae Milescu a avut în vedere sensul 1. al cuvîntului grecesc cînd a recurs la rom. *începătură*, dar i-a atribuit acestuia înțelesul de sub 2: 'putere, autoritate (divină)'. Vezi ST.L.FAC., p. 98, IV.2.3.61.; ST.L.EX., p. 43, IV.2.1.34; ST.L.NM., p. 32, IV.2.1.39.

2.1.45. a îndelunga (Și: a îndelungi, a lungi), în expr.: „A îndelunga zilele (cu zile)“, „A îndelungi anii“, „A lungi anii“ 'a avea zile multe', 'a trăi vreme îndelungată', 'a vieții mult timp', în BB: „Să vă îndelungați pre-pămînt“ (Dt., 5, 33; la fel în Dt., 6, 2; aici: „Zilele“; în ms. 45: „Îndălungați“; în ms. 4 389: „Veți avea zile multe“), după gr.: „Καὶ μακροημερεύσητε ἐπὶ τῆς γῆς“ [vb. μακροημερεύω, viit. -εύσω 'vivre longtemps', durer de longs jours' < adj. μακρόημερος, -ος, -ον 'qui dure de longs jours', 'qui vit longtemps' < adj. μακρός, -ά, -όν 'grand'; 'long' (pour le temps, pour la durée) + (ἡ) ἡμέρα, -ας 'jour', 'journée']. Traducătorul român al ms. 45, Nicolae Milescu, a despărțit cuvîntul grecesc în elementele sale componente, transpunîndu-le apoi pe fiecare în românește: prin derivatul verbal de la adj. lung (a îndelunga, a îndelungi) și prin subst. zi, pl. zile. Acest calcul lingvistic a fost preluat de frații Greceanu în BB, dar nu și de Daniil Panoneanu în ms. 4 389; cum se poate vedea și din exemplele următoare. În BB: „Să vă îndălungați zilele“ (Dt., 11, 9; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Veți viețui... mult“). Alt exemplu, în BB: „Veți îndelunga zilele“ (Dt., 32, 49; în ms. 45: „Veți îndălunga dzilele“; în ms. 4 389: „Veți viețui vreme multă“). Al treilea exemplu, în ms. 45: „Să nu-ș îndălungească anii“ (Dt., 32, 27; în BB: „Să nu-ș lungească anii“; în ms. 4 389: „Să nu trăiască în ani mulți“), după gr.: „Ἰνα μὴ μακροχρονίσωσι“ [vb. μακροχρονέω, -ῶ, viit. -ήσω 'durer ou vivre longtemps' < adj. μακροχρόνιος, -ός, -ον 'qui dure ou qui vit longtemps' < μακρός 'long' + (ὁ) χρόνος 1. 'temps', 'époque', 2. 'année']. Vezi ST.L.NM., p. 40, IV.2.2.34.

2.1.46. îndelungat, -ă, în expr.: „*Îndelungat de ani*“ 'care trăiește mult timp', 'longeviv', în BB: „*Pentru ca să fie îndelungat de ani pre domniia lui*“ (Dt., 17, 20; în ms. 45: „*Înddlungat la ani*“; în ms. 4 389: „*Să fie ani mulți întru puterea sa*“), după gr.: „Ὠπως ἄν μακροχρόνιος ἢ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ“ [ὄπως ἄν 'de manière que', 'afin que'; pentru celelalte cuvinte, vezi paragraful precedent].

2.1.47. a se îndura, în expr.: „*A se îndura ochiul pe cineva*“ 'a se abține de la ceva', 'a nu-și îndrepta privirea spre cineva', 'a nu avea înțelegere pentru cineva'; vezi mai sus, p. 44, IV.2.1.22, *a cruța*.

2.1.48. îngustare (Și: *îngustire*) 'stare de disperare', 'supărare mare', 'strîmtorare', în ms. 45: „*Nice întru îngustare*“ (Dt., 28, 55; pe margine, cuvîntul este explicat prin: „*Supărare*“; sub acest cuvînt de pe margine, este adăugat și: „*Nimic*“; pe aceeași pagină, ceva mai jos, vers. 57, termenul „*Dodeială*“, din text, este explicat, pe margine, prin cuvîntul „*Îngustire*“; în BB: „*Să nu-i rămîie lui nemică la nevoie*“; în ms. 4 389: „*Întru răotatea ta*“), după gr.: „Ἐν τῇ στενοχωρίᾳ“ [(τῆ) στενοχωρία, -ας 'lieu étroit', 'space étroit'; la fig. 'gêne', 'embaras', 'pénurie', 'détresse', 'anxiété' < adj. στενόχωρος, -ος, -ον 'étroit' < στενός 'étroit' + χώρα 'place', 'lieu']. Vezi mai jos, p. 51, IV.2.1.69., *nevoie*.

2.1.49. înmulțit, -ă, în sintagma: „*Sănteți mai înmulțit cu multu*“ 'mai (foarte) numeros', în ms. 45: „*Nu căce sănteți mai înmulțiti cu multu decât toate limbile v-au ales Domnul*“ (Dt., 7, 7; în BB și în ms. 4 389: „*Mai mulți*“), după gr.: „Ὅχι ὅτι πολυπληθεῖτε παρὰ πάντα τὰ ἔθνη προείλετο κύριος ἑμᾶς“ [vb. πολυπληθεύω, -ῶ, viit. -ήσω 'être fort nombreux', 'se multiplier'; 'abonder en' < adj. πολυπληθής, -ής, -ές 'fort nombreux' < adj. πολύς, πολλή, πολύ 'beaucoup de', 'nombreux', 'abondant'; (τὸ) πλῆθος, -εος, -ους 'grande quantité', 'grand nombre', 'multitude'. În sintagma românească menționată, Nicolae Milescu a transpus servil elementele componente ale cuvîntului grecesc πολυπληθεῖτε.

2.1.50. a înnoi 'a inaugura', 'a sfinți o casă nouă', în BB: „*Omul ce au zidit casă noao și nu o au înnoit... alt om va înnoi pre dînsa*“ (Dt., 20, 5; în ms. 45: „*N-au înnoit-o pre ea... o va înnoi pre însă*“; în ms. 4 389: „*Nu o au înnoit... să o înnoiască altul*“), după gr.: „Ὁ ἄνθρωπος ὁ οἰκοδομήσας οἰκίαν καινὴν καὶ οὐκ ἐνεκαίνισεν αὐτήν... καὶ ἄνθρωπος ἕτερος ἐγκαίνει αὐτήν“ [vb. ἐγκαίνισω, -ίσω 1. 'renouveler, 2. 'dédier', 'faire célébrer la dédicace de'; (τὰ) ἐγκαίνια, -ων 'dédicace', 'inauguration' < ἐν + καινός, -ή, -όν 'nouveau', 'neuf']. Sensul 'a inaugura' al cuvîntului grecesc a fost transferat de Nicolae Milescu asupra cuvîntului românesc *a înnoi*. Inovația semantică nu s-a menținut, însă, în româna literară. Vezi ST.L.NM., p. 32, IV.2.1.41.

2.1.51. întăritură (Și: *întărire*), 'bolta cerească', în BB: „*Dumnezeul cel iubit... cel prea cuvios al întăriturii*“; în ms. 45: „*A întăriturei*“; în ms. 4 389: „*Întru întărire*“), după gr.: „Ὁ Θεὸς τοῦ ἡγαπημένου...“

ὁ μεγαλοπρεπῆς τοῦ στερεώματος“ [adj. μεγαλοπρεπής, -ής, -ές 'magnifique', 'grandiose', 'qui convient à un grand personnage'; (τὸ) στερεώμα, -ατος 'appui', 'tout ce qui sert à consolider'; eccl. 'firmament'; adj. στερεός, -ός, -όν 'ferme', 'dur', 'solide', 'forte']. Vezi ST.L.EX., p. 43, IV.2.1.39.

2.1.52. întinsoare, în sintagma: „*Întinsoari dendărăptu*“ 'maladia nervoasă incurabilă numită opisthótonos, în care membrele se anchilozază și se întind îndărăt, îndoindu-se', în ms. 45: „*Întinsoari dendărăptu nevindecă*“ (Dt., 32, 24; pe margine: „*Gârbovire*“; în BB: „*Deșdlare denapoi nevindecă*“; în ms. 4 389: „*Mormântul cel nevindecă*“), după gr.: „Ὠπισθότονος ἀνίατος“. Vezi explicația de la p. 45, IV.2.1.30., *deșdlare*. Vezi și p. 50, IV.2.1.64, *mormînt*; p. 51, IV.2.1.68., *nevindecă*; p. 35, IV.1.3.16., *gîrbovire*.

2.1.53. a întreba, în sintagma: „*Întrebînd morții*“ 'cel care invocă spiritele morților spre a le pune întrebări cu privire la viitor sau la lucruri ascunse', 'necromant', în BB: „*Să nu să aște întru tine... căuînd în sēmne și întrebînd morții*“ (Dt., 18, 10-11; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Καὶ ἐπερωτῶν τοὺς νεκροὺς“ [vb. ἐπερωτάω, -ῶ 'interroger'; 'consulter'; 'demander'; (ὁ) νεκρός, -ός 'cadavre']. În același capitol 18, din Dt., se întîlnesc și alte exemple de construcții alcătuite dintr-un gerunziu și un substantiv, de tipul „*Întrebînd morții*“, cu sensul 'necromant'. Astfel, în BB, pentru 'ventriloc' se spune „*Grăind den pîntece*“, pentru 'vrăjitor', „*Vrăjind vrajă*“, pentru 'mag', „*Căuînd în sēmne*“ etc.; la fel stau lucrurile și în ms. 45 și în ms. 4 389. Față de această soluție, la care a ajuns, desigur, Nicolae Milescu, în versiunea modernă a *Bibliei* (B 1975) sînt prezente substantivele echivalente: *prezicător, ghicitor, vrăjitor, fermecător, descîntător, mag*, dar și „*Chemător de duhuri*“, „*Cei ce grăiesc cu morții*“.

2.1.54. întunerec 'zece mii', în ms. 4 389: „*Au venit cu întunerece de sfinți*“ (Dt., 33, 2; în BB: „*Au sârguit den muntele Faran cu zeci de mii de sfințiri*“; în ms. 45: „*Au sârguit... cu dzeci de mii a Cadis*“), calc după slavonește: „Прѣиде со тмамм сѣмтыхъ“ [vsl. *tîma* 'muriás'; *tîmînica* 'temniță'; sl. bis. *tîma* 'Finsternis'; 'unzählige Menge'; vezi ST.L.FAC., p. 95, IV.2.2.38.]. Menționăm cîteva soluții din traduceri în alte limbi: în gr.: „Σὺν μυριάς κάδης“ [(τῆ) μυριάς, -άδος 'myriade', 'nombre de dix mille', 'nombre immense]; în *Vulgata*: „*Cum eo sanctorum milia*“; în BJ: „*Les rassemblement de Cades*“; în notă: „*Les myriades, c'est-à-dire les clans réunis*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Und kam von Meribat Kadesch*“; G. Braulik, Dt.: „*Er trat heraus aus Tausenden von Heiligen*“; în B 1975: „*Cu mulțime mare de sfinți*“.

2.1.55. a se lăcu (cu cineva) 1. (despre bărbat și femeie) 'a se împreuna', 'a avea raporturi sexuale', în BB: „*Vei întra la ea și te vei lăcu cu ea și va fi muiare*“ (Dt., 21, 13; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389:

„Să te împreuni cu ea“. Sensul menționat și diateza reflexivă nu sînt înregistrate în H. Tiktin², DRG, s.v. și nici DA, s.v. Poate fi un calc după gr.: „Συνουικισθήσῃ αὐτῆ“ [vb. συνουικέω, -ῶ, viit. -ήσω 'habiter ensemble'; 'cohabiter'; être marié à].

2. a se lăcuî pentru cineva 'a lua locul cuiva', 'a deveni stăpîn peste un teritoriu străin', în BB: „S-au lăcuî pentru dinșii pînd în ziua aceasta“ [Dt., 2, 21; expr. apare și în vers. 22: „S-au lăcuî pentru dinșii“, precum și în vers. 23: „S-au lăcuî pentru ei“; în ms. 45: „Să lăcuîră pentru înșii“ (vers. 21); „S-au lăcuî pentru înșii“ (vers. 22); în ms. 4 389: „Se-au sădlăsluî în locul lor“]. În ms. 45 și în BB, avem a face cu o transpunere fidelă a originalului grecesc: „Καὶ κατακίσθησαν ἀντ'αὐτῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης“ [vb. κατακίεω, -ῶ, viit. -ήσω 'habiter'; 's'établir ou se loger dans' < κατά + οίκεω 'habiter dans un lieu'; prep. ἀντ' = ἀντ', cu genitivul, 1. 'pour', 2. 'au lieu de', 'à la place de']. Traducătorul român, Nicolae Milescu, a recurs la prepoziția românească *pentru*, în locul loc. prep. *în locul* (cuiva), ajungînd la expr. verbală *a se lăcuî pentru cineva*. Din ms. 45, construcția a fost preluată și în BB. Vezi ST.L.FAC., p. 99, IV.2.3.82.; p. 100, IV.2.3.122.; ST.L.NM., p. 41, IV.2.2.51.

2.1.56. a se lăfi, în expr.: „A se lăfi inima cuiva“ 'a se făli', 'a se lăuda', în BB: „Ia-te aminte pre tine să nu se lăfășcă inima ta și vei uita pre Domnul Dumnezeuul tău“ (Dt., 6, 12; în ms. 45: „Să nu să înmulțască inima ta“; în ms. 4 389, vers. 13: „Să nu se răsfire inima ta“), după gr.: „Πρόσεχε σεαυτῶ μή πλαθωνῆῃ ἡ καρδία σου καὶ ἐπιλάβῃ κυρίου τοῦ Θεοῦ σου“ [vb. πλατώνω, viit. -υνώ 'élargir', 'étendre'; 'dilater', 'agrandir'; (la pasiv) 'être élargi'; 's'élargir', 's'étendre', 2. (la mediu) 'se vanter', 'faire beaucoup d'étalage' < adj. πλατός, -εῖα, -ύ 'large']. Traducătorul român al ms. 45 a avut în vedere sensul 'agrandir' (= a spori, a crește, a înmulți) al vb. πλατώνω, pe cînd frații Greceanu, diortositorii Bibliei de la 1688, primul sens, 's'élargir'. Din context, rezultă că traducerea românească ar fi trebuit să conțină sensul 2. 'se vanter', 'faire beaucoup d'étalage', pentru ideea că poporul evreu este prevenit aici să nu se fălească după ce va lua în stăpînire pămîntul făgăduinței.

2.1.57. a lipi 'a atașa de ceva', 'a lega strîns de ceva', 'a uni', în BB: „Să lipească Domnul la tine moartea“ (Dt., 28, 21; în ms. 45: „Să lipască... moartea“; în ms. 4 389: „Apropia-va... moartea“), după gr.: „Προσκολλησάτω κύριος εἰς τὸν θάνατον“ [vb. προσκολλάω, -ῶ, viit. -ήσω 1. 'coller à', 'attacher à', 2. (fig.) 'lier', 'rapprocher', 'réunir']. Folosirea de către Nicolae Milescu a rom. *a lipi* a avut în vedere sensul concret, propriu, al acestui verb, pe cînd în versiunea grecească era prezent sensul figurat.

2.1.58. mare 'apus', 'vest', în BB: „Privêște cu ochii spre mare, și miazănoapte, și amiazăzi, și răsărit“ (Dt., 3, 27; în ms. 45: „Cătră mare“; în ms. 4 389:

„Spre mare“), după gr.: „Κατὰ θάλασσαν“. Sensul 'apus', 'vest' al cuvîntului *mare* se explică prin poziția geografică a Mării Mediterane față de țara evreilor. Cf.: „Marea-cea-mai-de-Apoi“, mai sus, p. 42, IV.2.1.10., 2. În alte versiuni ale Bibliei: în BJ: „À l'occident“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Nach Westen“; în Vulgata: „Ad occidentem“; în B 1975: „Spre apus“. Alt exemplu din BB: „Marea și amiazăzi va moșteni“ (Dt., 33, 23; în ms. 45: „Maarea“; în ms. 4 389: „Marea“), după gr.: „Θάλασσαν καὶ λίβα κληρονομήσει“. Vezi mai sus, p. 42, IV.2.1.8., amiazăzi.

2.1.59. margine are sensul, neobișnuit, de 'fortăreață', 'citadelă' (probabil este o eroare de traducere), în BB: „Iată patul lui, pat de hier, iată aceasta întru marginea feciorilor lui Aman“ (Dt., 3, 11; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Acesta iaste la marginea feciorilor lui Ammon“), după gr.: „Ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ, κλίνη σιδηρᾶ, ἰδοὺ αὕτη ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν υἰῶν Ἀμμὼν“ (în nota din subsolul paginii: „Ἀμμὼν“) [(ῆ) ἄκρα, -ας 1. 'extrémité', 'bout', 2. 'pointe', 'sommet'; 'cap', 'promontoire', 3. 'château-fort', 'citadele']. Cuvîntul grecesc ἄκρα este folosit în *Septuaginta* pentru traducerea ebr. *rabbâ* 'orașul principal' (vezi *DICT. BIBLIC*, p. 1104, sub *Raba*), din sintagma ebr.: „*Rabbat b'ên ammôn*“ 'cetatea copiilor lui Amon'. În versiunea românească din ms. 45, Nicolae Milescu a avut în vedere sensul 1. al gr. ἄκρα, ca și pe cel al adj. ἄκρος, -α, -οῦ 'außerst', 'oberst', 'höchst'; cf. și (τὸ) ἄκρον 'das äußerste Ende', 'Spitze', 'Höhe', 'Vorgebige' (H. Frisk, *GEW*, I, p. 59–60). Astfel se explică apariția cuvîntului *margine*, în loc de *cetate întărită*, soluție preluată necritic atît în BB, cît și în ms. 4 389. În versiunile în alte limbi, este folosit numele propriu ebraic *Rabbath*: în Vulgata: „*Qui est in Rabbath filiorum Ammon*“; în BJ: „*Q'on voit à Rabbad-des-Ammonites*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Sein Sarg... steht bekanntlich in Rabbat Ammon*“; G. Braulik: „*Steht es nicht in Rabba, der Hauptstadt der Ammoniter?*“; în B 1975: „*Patul lui... este în Rabat-Amon*“.

2.1.60. mărturisire 'ofrandă benevolă', 'jertfă de pace', în BB: „Mărturisirile voastre și începăturile mîinilor voastre“ (Dt., 12, 17; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Καὶ τὰς ὁμολογίας ὑμῶν“ [(ῆ) ὁμολογία, -ας 1. 'accord', 'concordance', 2. 'pacte', 3. 'aveu', 'confession']. Nicolae Milescu a optat pentru cuvîntul românesc care corespundea semantic cu sensul de sub 3. În Vulgata: „*Sponte offerre volueris*“; în BJ: „*Tes offrandes volontaires*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Deine freiwilligen Gaben*“; în B 1975: „*Darurile tale de bună voie*“.

2.1.61. a se minuna, în expr.: „A se minuna de față“ 'a fi părțitor', în ms. 45: „Acesta-i Dumnezăul dumnezăilor...carele nu să minunează de față, nice va lua dar“ (Dt., 10, 17); în BB: „Nu alêge față“, în ms. 4 389: „Nu căuță la față“), după gr.: „Ὅς τις οὐ θαυμάσει πρόσωπον οὐδὲ μὴ λάβῃ δῶρον“ [vb.

θαυμάζω, viit. - άσω 'admirer', 'respecter', 'honorer', 'regarder avec admiration'; 's'étonner', 'être surpris de'; (τό) πρόσωπον, -ου 1. 'visage', 'face', 2. 'personnage', 'personne']. Traducătorul român, Nicolae Milescu, a atribuit cuvîntului românesc *față* sensul 'persoană', sens care s-a păstrat în română și în secolele următoare, iar întreaga expresie „A se minuna de față” a căpătat înțelesul 'a fi părtinitor'. În alte traduceri ale Bibliiei: în Vulgata: „Qui personam non accepit”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Gott, der nicht Partei ergreift und nicht Bestechung nimmt”; G. Braulik, Dt.: „Er lässt kein Ansehen gelten”; în BJ: „Qui ne fait pas acception de personnes”; în B 1975: „Nu caută la față”. Vezi ST.L.LV., p. 29-30, IV.2.1.68.; vezi mai jos, p. 51, IV.2.1.72., obraz.

2.1.62. moale 'delicat', 'gingaș', în BB: „Cel moale întru tine și cel gingaș foarte” (Dt., 28, 54; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Cel frumos”), după gr.: „ὁ ἀπαλός ἐν σοὶ καὶ ὁ τρυφερός σφόδρα” [adj. ἀπαλός, -ή, -όν, 1. 'tendre', 'délicat', 'gracieux'; 'aimable', 'doux', 'paisible', 2. 'mou'; τρυφερός, -ά, -όν 'délicat', 'mou', 'tendre'. Alt exemplu, din BB: „Cea moale întru voi și cea gingașă foarte” (Dt., 28, 56; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Muiarea cea tânără”).

2.1.63. moliciune 1. 'slăbiciune', 'lipsă de putere', în ms. 45: „Va rădica Domnul de la tine toată moliciunea și toate boalele” (Dt., 7, 15; în BB: „Slăbiciunea”; în ms. 4 389: „Slăbănoгіia”), după gr.: „Πάσαν μαλακίαν” [(ή) μαλακία, -ας 1. 'mollesse', 2. 'langueur de corps', 'infirmite']

2. 'delicatețe', 'gingășie', în BB: „Cea moale... căriia n-au luat ispită piciorul ei a călca pre pământ pentru gingășie și moliciune” (Dt., 28, 56; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Pentru frumseaa gingășiei ei”), după gr.: „Διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ διὰ τὴν ἀπαλότητα” [(ή) ἀπαλότης, -ητος 'tendreté', 'mollesse', 'délicatesse' < adj. ἀπαλός; vezi cuvîntul precedent]. Nicolae Milescu a transferat în cîmpul semantic al cuvintelor românești *moale* și *moliciune* sensurile 'delicat', 'gingaș', respectiv 'delicatețe', 'gingășie', ale echivalentelor grecești, care aveau și sensurile 'moale', 'moliciune'.

2.1.64. mormînt, în sintagma: „Mormântul cel nevindecat”, o traducere eronată pentru gr. (ή) ὀπισθοτονία, -ας 'opisthotonos, maladie nerveuse dans laquelle les membres se raidissent et se courbent en arrière' (vezi mai sus, p. 45, IV.2.1.30., *deșelare*; p. 48, IV.2.1.52., *întinsoare*; vezi mai jos, p. 51, IV.2.1.68., *nevindecat*), în ms. 4 389: „Topindu-se de foame... și de mormântul cel nevindecat” (Dt., 32, 24; în BB: „Deșelare denapoi”; în ms. 45: „Întinsori dendrăptu”). Cum am mai arătat, cuvîntul grecesc ὀπισθοτονία a fost analizat de traducătorul ms. 45, Nicolae Milescu, în elementele lui componente, anume adv. ὀπισθεν 'de derrière', 'par derrière'; 'derrière' și vb. τείνω 'tendre', 'étendre', 'allonger'. Frații Greceanu,

diortositorii BB, au redat verbul grecesc prin rom. *deșelare*. În traducerea slavonă, folosită de episcopul Daniil Panoneanul în ms. 4 389, întîlnim succesiunea de cuvinte: „Грѣбъ неинцѣлен”, a cărei analiză ne ajută să explicăm soluția dată de Daniil Panoneanul: „Mormântul cel nevindecat”. Primul element din versiunea slavonă este sl. bis. *grübü* 'le dos'. Din același radical, derivă și bg. *gr̄ba*, *gr̄b* 'cocoașă', 'gheb', precum și bg. *gr̄bom* 'von hinten', 'rückwärts' (vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 368). Același cuvînt slav este prezent și în rom. *gîrbov*, în vb. *a (se) gîrbovi*. Infinitivul lung substantivat, *gîrbovire* 'opisthotonos', a fost dat drept sinonim, pe marginea textului, în manuscrisul 45, pentru sintagma „Întinsoare dendrăptu”, din text. Traducerea din ms. 4 389, „Mormântul cel nevindecat” este rezultatul unei confuzii făcută de traducătorul Daniil Panoneanul între cuvîntul slavon menționat, *grübü*, 'vдtos', 'dorsum', și termenul slav, asemănător din punct de vedere fonetic (și grafic), *grobü* 'τάφος', 'Grab', 'mormînt', din familia vb. vsl. *grebo*, *greti* 'graben'; vbg. *grebo*, *greti* 'begraben'; bg. *grebište* 'μνημεῖον', 'tombeau'; sl. bis. *po-grabü* 'ταφή', 'sepultura', 'înmormîntare' (vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 353). Al doilea element din sintagma slavonească este sl. неинцѣлен, cu sensul 'incurabil', ca și gr. ἀνίατος. Ultimul a fost tradus de Nicolae Milescu tot prin adj. *nevindecat*. Cuvîntul slav are ca etimon vbg. *cělü* 'ganz', 'unversehrt'; 'heil', 'gesund'; vbg. *cělŕi*, *cěliri* 'heilen'; adj. rus. *neiscelımyı* 'nevindecabil', 'incurabil'. Vezi mai jos, p. 51, IV.2.1.68., *nevindecat*.

2.1.65. naștere (la pl. art.: „Nașterile”) 'progenitură', 'urmași', 'descendenți' (la oameni și la animale), în ms. 45: „Blăstămate nașterile pântecelui și roadele pământului tău” (Dt., 28, 18; în BB: „Nașterile pământului”; în ms. 4 389: „Roada pântecelui”), după gr.: „Ἐπικατάρατα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου καὶ τὰ γενήματα τῆς γῆς σου” [vb. ἐπικαταράομαι 'faire des imprécations'; (τά) ἔκγονα, -ών 'petits des animaux'; 'descendants', 'progéniture' < vb. ἐκγίγνομαι 'naître'; (ή) κοιλία, -ας 'cavité du ventre', 'bas-ventre']

2.1.66. neputred, -ă 'care nu putrezește' (despre un soi de lemn), în BB: „Chivot de lemnu neputred” (Dt., 10, 3; în ms. 45: „Lemme neputrede”; în ms. 4 389: „Lemn neputred”), după gr.: „Κιβωτὸν ἐκ ξύλων ἀσήπτων” [adj. ἀσηπτος, -ος, -ον 'qui n'est pas pourri'; 'qui ne pourri pas' < ἀ- priv. + vb. σήπω 'putrifier', 'faire pourrir']. În sintagma „Lemn neputred” avem a face cu o transpunere servilă în românește a textului grecesc. În alte limbi, apar denumiri cu sensul 'de salcîm'. Astfel, în B 1975: „Lemn de salcîm” în BJ: „En bois d'acacia”; în Vulgata: „De lignis sethim”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Aus Akazienholz”. Vezi ST.L.EX., p. 29, III.2.4.0.

2.1.67. nevedere 'orbire', în BB: „Bată-te Domnul cu... nevedere” (Dt., 28, 28; la fel în ms. 45; în

ms: 4 389: „Cu orbire“), după gr.: „Πατάξαι σε κύριος... άορασία“ [vb. πατάσσω, viit -άξω 'battere', 'frapper'; (ή) άορασία, -ας 'cécité' < adj. άόρατος, -ος, -ov 1. 'qui n'est pas vu', 2. 'aveugle', alcătuit din ά-priv. + vb. άρώω 'voir']. În Vulgata: „Caecitate“; în BJ: „Aveuglement“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Blindheit“; în B 1975: „Orbire“.

2.1.68. nevindecăt, -ă 'incurabil', 'care nu se vindecă', 'fără leac', în BB: „Măniia aspidelor nevindecată“ (Dt., 32, 33; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Măniia cea fără de leac“), după gr.: „Θυμός άσπίδων άνίατος“ [(ό) θυμός, -ού 'colère'; adj. άνίατος, -ος, -ov 'incurable' < ά-priv. + vb. ίάομαι, viit. ίάομαι 'guérir']. În alte versiuni, în loc de *minie*, apare cuvântul *venin* (sau *otravă*); în Vulgata: „Venenum aspidum“; în BJ: „Un violent poison de vipère“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Otterngift“; G. Braulik: „Gift von ekligen Ottern“; în B 1975: „Otravă pierzătoare de aspidă“. Pentru alte atestări ale adj. *nevindecăt*, -ă 'incurabil', vezi mai sus, p. 45, IV.2.1.30., *deşelare*; p. 48, IV.2.1.52., *întinsoare*; p. 50, IV.2.1.64., *mormînt*.

2.1.69. nevoie, în sintagma: „Nemică-la-nevoie“ 'desperare', 'jenă', 'strîmtorare mare', în BB: „Să nu-i rămîie lui nemică-la-nevoie“ (Dt., 28, 55; în ms. 45: „Îngustare“, iar pe margine: „Supărare; nimic“; în ms. 4 389: „Rădotate“), după gr.: „Έν τή στενοχωρία“. Vezi mai sus, p. 48, IV.2.1.48., *îngustare*. Gr. (ή) στενοχωρία, -ας, pe lîngă sensurile 1. 'lieu étroit', 2. 'gêne', 'embaras', 'détresse', 'anxiété', înseamnă și 'pénurie'. Ultimul sens este avut în vedere în însemnarea marginală „Nimic“, din ms. 45, și în folosirea sintagmei „Nemică-la-nevoie“ 'suferință cumplită', 'desperare', în BB.

2.1.70. nou, în sintagma: „Luna noaolor“ 'prima zi a lunii', 'lună nouă', în ms. 45: „Păzēste luna noaolor... căce întru luna noaolor ai ieșit den pămăntul Eghiptului noaptea“ (Dt., 16, 1; în BB: „Luna noao“; în ms. 4 389: „Luna celor noaoă“, „Luna cea noaoă“), după gr.: „Φύλασσαι τήν μήνα πών νέων... ότι έν τώ μηνι πών νέων έξήλθες εκ γής Αιγύπτου ου νυκτός“ [adj. νέος, -α, -ov 'nouveau'; „Η νέα μήνη“ 'la nouvelle lune'. Forma de genitiv plural *noaolor*, din ms. 45, calchiază gen pl. gr. πών νέων.

2.1.71. nu, adv. de negație, se întilnește într-o serie de construcții calchiate din grecește, cum este următoarea, în BB: „Nu vāzînd vițelul fratelui tău au oăia lui... să le treci cu vedērea“ (Dt., 22, 1; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „De vei vedea vițelul... nu trēce, ce cu întoarcere le întoarce“), după gr.: „Μή ιδών τόν μόσχον τού άδελφου σου ή τó πρόβατον αύτου... ύπερίδης αύτου“ [μή (adv. negativ) 'non', 'ne... pas'; se folosește în locul lui ού înaintea imperativului, optativului, subjonctivului, infinitivului, după anumite conjuncții și, în general, în toate cazurile în care negația este subordonată unei întoarceri, oricît de ușoară ar fi aceasta: „Μή πρόφερε“ 'n'apportez pas']. În ms. 45, traducătorul român, Nicolae Milescu, a preluat modelul

grecesc, care a fost acceptat și de diortositorii *Bibliei* de la București, frații Șerban și Radu Greceanu.

2.1.72. obraz 'persoană', în sintagma: „A cunoaște obrazul la judecată“ 'a fi părtinitor', în BB: „Să nu cunoști obrazul la judecată“ (Dt., 1, 17; în ms. 45: „...la giudeț“; în ms. 4 389: „Nu căuταφ obrazului la judecată“), după gr.: „Ού έπιγνώση πρόσωπον έν κρίσει“ [(τό) πρόσωπον, -ov 1. 'visage', 'face', 'figure'; 2. 'personnage', 'personne'; (ή) κρίσις, -εως 'judgement', 'procès'; vb. έπιγνώσκω 'reconnaître', 'apprendre à connaître']. Vezi ST.L.L.V., p. 29-30, IV.2.1.68. Vezi mai sus, p. 44, IV.2.1.23., *a cunoaște fața*.

2.1.73. a osebi, în expr.: „A osebi inima“ 'a speria', 'a îngrozi'; 'a descuraja', în BB: „Frații voștri v-au osebit inema voastră“ (Dt., 1, 28; în ms. 45: „Au usăbit“; în ms. 4 389: „Iscoadele au întors inimile noastre“), după gr.: „Οί δέ άδελφοί ύμών άπέστησαν τήν καρδιαν ύμών“ [vb. άπιστέω 'se méfier de'; adj. άπιστος, -ος, -ov 'méfiant'; 'deprimat', 'descurajat']. Recurgerea de către Nicolae Milescu la vb. *a osebi*, care are sensul 'a separa', 'a despărți', s-ar putea datora unei confuzii între vb. grecesc menționat și vb. άφίσταμαι, aor. άπέστην 'se separer'. În alte limbi, apar verbe al căror sens este: 'a descuraja', 'a deprima'; 'a îngrozi', 'a înfricoșa', toate în concordanță cu ideea principală din text: Astfel, în Vulgata: „Nuntii terruerunt cor nostrum“ (vb. *terred*, -ere 'a înspăimînta', 'a îngrozi', 'a înfricoșa'); în germ., G. von Rad, Dt.: „Unsere Brüder haben unsere Herzen verzagt gemacht“ (verzagt 'deprimat', 'descurajat'); G. Braulik, Dt.: „Unsere Brüder haben uns den Mut genommen“; în BJ: „Nos frères nous ont découragés“; în B 1975: „Frații noștri ne-au înfricoșat“.

2.1.74. pană 'aripioară, la vietățile acvatice (pești etc.)', în ms. 4 389: „Den cêlé ce sânt în apă... care au pêne și solzi... să măncaș“ (Dt., 14, 9; și în vers. 10; în ms. 45 și în BB: „Άριπί“), după sl.: „Πέρις“ 'Feder'; bg. *peró* 'pană'. În alte limbi, cuvîntul corespunzător are sensul fie 'aripioară', fie 'pană'. Astfel, în Vulgata: „Pinnula“ 1. 'pană mică', 2. 'aripioară'; în germ., G. von Rad, Dt.: „Kleine Flossen“; în gr. (ή) πτερόξ, -υγος 1. 'aile', 2. 'plume'; în BJ: „Nageoires“; în B 1975: „Aripi“.

2.1.75. a paste 'a stăpîni', 'a posedea', în BB: „Pămîntul care Domnul... dă fie cu sorțu să-l paști“ (Dt., 19, 14; în ms. 45: „Dă fie cu sorțu să înparți“), după gr.: „...έν κλήρω νομήσσαι“ [(ό) κλήρος, -ov 'action de tirer au sort', 'partage'; 'lot de terre assigné à un colon par le sort'; vb. νομίζω, viit. -ίσω 'avoir en usage'; vb. νέμω, viit. νεμήσω 'partager', 'distribuer'; 'accorder', 'attribuer'; 'posséder'. Dar vb. νέμω are și sensul 'faire paître', 'mettre en pâture'. Acest sens a fost avut în vedere de diortositorii BB, cînd au scris: „Care...dă fie...să-l paști“, pe cînd Nicolae Milescu tradusese corect: „Dă fie...să înparți“.

2.1.76. a prepune 'a înștiința', 'a pune la curent cu ceva', 'a instrui', 'a învăța pe cineva', în BB: „*Și le voi prepune pre êle [poruncile divine] înaintea fiilor tăi*“ (Dt., 6, 7; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Să înveși pre feciorii tăi*“), după gr.: „*Καὶ προβιάσεις αὐτὰ τοῖς υἱοῖς σου*“ [vb. *προβιάζω*, viit. -άσω 1. 'faire avanser', 'pousser en avant', 2. 'mettre au courant', 'instruire', 'initier', 3. 'mettre en avant' < *προ* 'devant', 'avant' + vb. *βιάζω* 'faire marcher'].

2.1.77. a pricepe 'a reuși', 'a atinge sau a fi aproape de țel', în BB: „*Pentru ca să pricepeți toate câte ați făcut*“ (Dt., 29, 9; în ms. 45 și în ms. 4 389, la fel), după gr.: „*Ἴνα συνήτε πάντα ὅσα ἐποιήσατε*“ [vb. *συνήμι* 1. 'approcher', 'joindre', 2. 'comprendre', 'entendre', 'connaître', 's'apercevoir', 'avoir conscience ou connaissance de' < *σύν* 'avec' + vb. *ήμι* 'jeter', 'lancer']. Traducătorul român, Nicolae Milescu, a atribuit cuvântului românesc *a pricepe*, care are sensul 2. al verbului grecesc *συνήμι*, înțelesul de sub 1. al aceluiași verb grecesc. Din ms. 45, textul a fost preluat în BB.

2.1.78. pricepere 'înțelepciune', în BB: „*Isus, feciorul lui Navi, s-au împlut de duh de pricepere*“ (Dt., 34, 9; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*De duhul priceperii*“), după gr.: „*Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ ἐνεπλήσθη πνεύματος συνέσεως*“ [vb. *ἐμπλήμι* 'emplir', 'remplir de'; (ή) *σύνεσις*, -εως 1. 'union', 'jonction', 2. 'intelligence', 'compréhension', 3. 'jugement', 'prudence', 'sagesse', 4. 'connaissance intime', 5. 'conscience' < vb. *συνήμι* (vezi paragraful precedent). În BJ: „*L'esprit de sagesse*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Geist der Weisheit*“; în Vulgata: „*Spiritu sapientiae*“; în B 1975: „*Duhul înțelepciunii*“.

2.1.79. punere 'hambar', 'jitniță', 'magazie de ținut cereale', în ms. 45: „*Blagoslovite punerile*“ (Dt., 28, 5; în BB: „*Jitnițele*“; în ms. 4 389: „*Arile*“; în ultimul caz, este tradus astfel sl. *гѣмна* 'Tenne'), după gr.: „*Αἰ ἀποθήκαι σου*“ [(ή) *ἀποθήκη*, -ης 'lieu où l'on tien certaines choses en réserve', 'grenier', 'cellier', 'annoir', 'magasin' < vb. *ἀποθίτημι* 'déposer', 'mettre bas']. În unele versiuni străine, se întilnește fie denumirea pentru 'coș', fie cea pentru 'hambar'. În ultima situație se află Vulgata: „*Horrea tua*“ (*horreum* 'hambar') și B 1975: „*Hambarele*“, pe când în BJ: „*Ta hotte*“ (*hotte* 'coș de purtat în spate'); G. von Rad, Dt.: „*Dein Korb*“ (*Korb* 'coș'). Vezi mai sus p. 42, IV.2.1.5., *adunare*; mai jos, IV.2.1.81., *rămășiță*.

2.1.80. a purta, în expr.: „*A purta cu hrană*“ 'a întreține', 'a hrăni', în BB: „*În ce chip ar fi purtat vreun om cu hrană pre fiul său*“ (Dt., 1, 31; în ms. 45: „*În ce chip are fi purtat nescare om cu hrane pre fiul său*“; în ms. 4 389: „*Că cum hrănēste un om pre un fecior al lui*“), după gr.: „*Ὡς εἴ τις τροφοφόρησαι ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ*“ [vb. *τροφοφόρω*, viit. -ήσω 'alimenter', 'nourrir' < adj. *τροφοφόρος*, -ος, -ον 'qui porte de la nourriture'; subst. (ό) 'celui qui nourrit' < (ή) *τροφή*, -ής 'nourriture', 'aliment' + vb. *φέρω* 'porter'].

2.1.81. rămășiță '(probabil) rezervă (de cereale)'; 'ceea ce rămîne', din BB: „*Blagoslovite jitnițele tale, rămășițele tale*“), (Dt., 28, 5; în ms. 43: „*...punerile tale, rămășițele tale*“; în ms. 4 389: „*...arile tale și rămășițele tale*“), după gr.: „*Τὰ ἐγκαταλείμματά σου*“ [(τὸ) *ἐγκατάλειμα*, -ατος 'ce qui reste d'une chose'; 'restes', 'débris' < *ἐγκαταλείπω*, viit. -λείπω 'laisser à', 'abandonner dans'; laisser après soi comme héritier ou comme survivant' < vb. *λείπω* 'laisser', 'quitter', 'abandonner']. În traducerile *Bibliei* în alte limbi, apar, uneori, cuvinte cu un cu totul alt sens. Astfel, în germ., G. von Rad, Dt.: „*Gesegnet... dein Backtrog*“ (ultimul cuvînt înseamnă 'troc de frămîntat pîinea'); în BJ: „*Ta huche*“ (*huche* 'covată de frămîntat pîinea, troc'); în Vulgata: „*Reliquae tuae*“; în slavonă: „*Прѣчала тѣма*“ (vsl. *prokū* 'rest', 'κατάλοιπον', 'restant', 'qui reste'); în B 1975: „*Cămrile*“. Vezi ST.L.EX., p. 46, IV.2.1.75. Vezi mai sus, p. 42, IV.2.1.5., *adunare*; p. 52, IV.2.1.79., *punere*.

2.1.82. rudă 'generație', în BB: „*Pre a treia și a patra rudă*“ (Dt., 5, 9; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Până la al treilea și al patrulea neam*“). Cuvîntul *rudă*, cu acest sens, mai este atestat în BB și în ms. 45: „*Întru o mie de rude*“ (Dt., 7, 9; în ms. 4 389: „*În mii de neamuri*“. Sensul 'generație' a fost preluat de Nicolae Milescu din grecește: (ή) *γενεά*, -ᾶς are sensurile 1. 'naissance', 2. 'race', 'famille', 3. 'génération', 'durée d'une génération'. Cf. BJ: „*Pour mille générations*“; G. von Rad, Dt.: „*Bis auf tausend Generationen*“; B 1975: „*Pînă la al mîilea neam*“.

2.1.83. rugă 'ofrandă solemnă dată cu legămînt către divinitate', în BB: „*Toate rugile oricîte veși ruga*“ (Dt., 12, 17; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Toate făgăduințele câte vei făgădui*“), după gr.: „*Καὶ πάσας τὰς εὐχὰς ὅσας ἂν εὐξήσῃ*“ [(ή) *εὐχή*, -ής 1. 'prière', 2. 'vœu' [= legămînt, făgăduință solemnă] < vb. *εὐχομαι* 1. 'adresser aux dieux des vœux ou des prières', 2. 'prier', 3. 'faire vœux de', 'promettre']. Vezi mai sus, p. 39, IV.1.5.8., *a (se) făgădui*; 1.5.9., *făgăduință*; vezi ST.L.LV, p. 32, IV.2.1.101.

2.1.84. rușine 'excrement', 'dejecție de materii fecale', în BB: „*Și păruși va fi pre brăul tău... și vei săpa cu el... și vei acoperi rușinea ta cu el*“ (Dt., 23, 13; în ms. 45: „*Și țāruș...*“; în ms. 4 389: „*Hārleț... să sapi cu dānsul groapă... să acoperi rușinea ta într-ānsa*“), după gr.: „*Καλύψεις τὴν ἀσχημοσύνην σου ἐν αὐτῷ*“ [vb. *καλύπτω*, viit. *καλύψω* 'couvrir', 'envelopper', 'cacher', 'voiler'; (ή) *ἀσχημοσύνη*, -ης 1. 'indécence', 2. 'deshonneur', 3. 'déjection']. Traducătorul român, Nicolae Milescu, a atribuit cuvîntului românesc *rușine* 'indecență' sensul 3. 'dejecție de materii fecale': al gr. *ἀσχημοσύνη*. În BJ: „*Tu recouvriras tes orudres*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Und deinen Kot wieder zudecken*“; G. Braulik, Dt.: „*Und nachher deck deine Notdurft wieder zu*“; în B 1975: „*Să îngropi cu ea necurățeniile tale*“.

2.1.85. săturare (mai ales la pl.), *săturări* 'nutreț', 'fin', în BB: „*Vei da săturări la țarine dobitoacelor tale*” (Dt., 11, 15; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Măncare la țarine dobitoacelor tale*”). Acest sens nu este înregistrat în H. Tikin², DRG, s.v., dar apare în DLR, s.v., cu citate din BB și cu sensul 'hrană (suficientă, din belșug)'. Echivalentul grecesc este (τὸ) χορτάσμα, -ατος 'nouriture'; 'Futter', 'Nahrung', de la vb. χορτάζω 1. 'engraisser de fourage', 2. 'alimenter', 'nourir', 'rassasier'. Traducătorul român, Nicolae Milescu, a atribuit cuvîntului românesc *săturări*, plecînd de la sensul 'rassasier' (= a sătura) al gr. χορτάζω, accepția 'nutreț' a subst. (τὰ) χορτάσματα (pl.). Vezi ST.L.FAC., p. 101, IV.2.3.129.

2.1.86. schimbare, în sintagma: „*Schimbarea cîinelui*”: 'banii adunați de o prostituată sacră pentru templu', în BB: „*Să nu aduci plata curvei, nici schimbarea cîinelui la casa Domnului... tău*” (Dt., 23, 19; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Schimbul cîinelui*”), după gr.: „Ὁ προσοίσις μίσθωμα πόρνῆς, οὐδὲ ἀλλαγμὰ κυνὸς εἰς τὴν οἶκον κυρίου... σου” [vb. προσφέρω, viit. -οίσω 'apporter à ou auprès de'; (τὸ) μίσθωμα, -ατος 'prix du loyer'; 'paye', 'salaire'; vb. μισθόω, -ῶ, viit. -ώσω 'donner à loyer'; la pasiv: 'se prostituer'; (τὸ) ἀλλαγμα, -ατος 'échange', 'troc'; 'objet d'échange'; (ὁ, ἡ) κύων, gen. κυνός 'chien', 'chienne']. În alte versiuni ale Bibliei, apar sintagme asemănătoare. Astfel, în BJ: „*Le paiement d'un chien*”; în Vulgata: „*Pretium canis*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Du sollst nicht Hurenlohn oder Hundegeld in den Tempel... bringen*”; G. Braulik, Dt.: „*Du sollst weder Diernenlohn noch Hundegeld in den Tempel... bringen*”; în B 1975: „*Prețul de pe cîine*”. Sintagma în discuție se explică prin faptul că prostituția sacră, de ambe sexe, era răspîndită în Orient, ea avînd ca punct de plecare cîntul fertilității dedicat zeiței Ištar-Astarte. Prostituția sacră constituia o sursă importantă de venituri pentru templu, ea fiind practică în virtutea unui legămînt sacru cu lăcașul sînt. Expresia: „*Prețul cîinelui*” nu avea, după opinia unor învățați, sens depreciativ. Denumirea „*Cîine*” era folosită la adresa unei persoane de cult, care era făgăduită sau avea un legămînt sacru cu o divinitate. Practica prostituției sacrale era caracteristică pentru Canaan, dar ea a pătruns, sporadic, și în Israel (vezi G. von Rad, Dt., p. 106; G. Braulik, Dt., p. 173; R. Augstein, *Jesus*, p. 319; p. 384-5, nota 50). Vezi mai jos, p. 55, IV.2.1.102, a vămui; p. 65, IV.2.2.95., plată; p. 68, IV.2.2.137., vrăjitoare.

2.1.87. semeție, în expr.: „*A face întru semeție*” 'a fi trufaș, orgolios, îngîmfat, arogant', în BB: „*Omul carele va face întru semeție*” (Dt., 17, 12; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Nu va băga seama*”), după gr.: „Ὁ ἄνθρωπος ὅς ἐάν ποιῆσῃ ἐν ὑπερηφανία” [vb. ποτέω, -ῶ, viit. -ήσω 'faire'; (ἡ) ὑπερηφανία, -ας 'fierté', 'orgueil'; 'air méprisant', 'dédain'].

2.1.88. sfat, expr.: „*A-și pierde sfatul*” 'a-și pierde mintea sau voința sau puterea de judecată', în BB:

„*Căce limbă ce și-au pierdut sfatul iaste*” (Dt., 32, 28; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „Ὅτι ἔθνος ἀπολωλεκὸς βουλή ἔστι” [vb. ἀπόλλυμι 'perdre'; (ἡ) βουλή, -ῆς 1. 'volonté', 'dessein', 2. 'délibération', 'consultation', 3. 'assemblée délibérante', 'senat', 'conseil']. Ultimul sens al cuvîntului grecesc l-a determinat pe Nicolae Milescu să folosească expr. „*a-și pierde sfatul*”, cu sensul menționat.

2.1.89. sîn, în sintagma: „*Femeia dentru sînul tău*” 'femeia apropiată, cu care trăiești, cu care dormi', în ms. 45: „*Au fâmeaia ta cea dentru sînul tău*” (Dt., 13, 6; în BB: „*...ce e în sînul tău*”; în ms. 4 389: „*Muierea sînului tău*”), după gr.: „Ἡ ἡ γυνή σου ἡ ἐν τῷ κόλπῳ σου” [(ὁ) κόλπος, -ου 'sein']. În Vulgata: „*Sive uxor quae est in sino tuo*”; în BJ: „*L'épouse qui repose sur ton sein*”; în slavonă: „*ИЛИ ЖЕНА ЛОНА ТРОЕГО*” (vbg. lono 'κόλπος'; bg. lóno 'Schöß'; vezi M. Vasmer, REW, II, p. 57); în germ., G. von Rad, Dt.: „*Oder das Weib an deinem Busen*”; G. Braulik, Dt.: „*Oder deine Frau, mit der du schläfst*”; în B 1975: „*Sau femeia de la sînul tău*”.

2.1.90. a slăbi, în expr.: „*A slăbi de la cineva cuvîntul*” 'a nu fi în stare', 'a nu fi capabil de ceva'; 'a nu putea înțelege', în BB: „*Iară se (= să 'dacă') va slăbi de la tine cuvînt la judecată*” (Dt., 17, 8; în ms. 45: „*Iar de va slăbi la tine cuvântu la județu*”; în ms. 4 389: „*Iar de va slăbi întru tine cuvântul la judecată*”; pe margine, de aceeași mînă, apare o altă formulare: „*De nu te vei dumiri să judeci*”), după gr.: „Ἐὰν δὲ ἀδυνατήσῃ ἀπὸ σου ῥῆμα ἐν κρίσει” [vb. ἀδυνατέω, -ῶ, viit. -ήσω 'être sans force', 'ne pouvoir pas' < adj. ἀδύνατος, -ος, -ον 'impuissant', 'impotent', 'impossible' < ἄ- priv. + δύναμαι 'pouvoir', 'être capabler de'].

2.1.91. spînzurat, -ă, în expr.: „*A-ți fi viața spînzurată*” 'a trăi într-un pericol continuu', 'a-ți fi viața în primejdie permanentă', în BB: „*Și va fi viața ta spînzurată dennaintea ochilor tăi și te vei teme ziua și noaptea*” (Dt., 28, 66; în ms. 45: „*...spânzurată*...”; în ms. 4 389: „*Ca cum ară fi spânzurată*”), după gr.: „Καὶ ἔσται ἡ ζωὴ σου κρεμαμένη ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου” [vb. κρέμαμαι 'être suspendu'; la fig. 'être en suspens', 'dependre']. În Vulgata: „*Et erit vita tua quasi pendens ante te*”; în BJ: „*D'avance la vie te sera une fatigue*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Dein Leben wird in Gefahr schweben*”; în B 1975: „*Viața ta va fi mereu în primejdie*”.

2.1.92. stare, 'loc de odihnă, de repaos', în expr.: „*A se face stare*” 'a avea, a găsi loc de odihnă', în BB: „*Nice să va face stare urmei piciorului tău*” (Dt., 28, 65; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Nice va fi așezămînt gleznelor picioarelor tale*”), după gr.: „Ὁδ'οὐ μὴ γένηται στάσις τῷ ἴχνει του ποδός σου” [vb. γίνομαι 'être', 'exister', 'avoir lieu'; (ἡ) στάσις, -εως 1. 'station', 2. 'pause', 'repos' < vb. ἵστυμι 'mettre debout', 'placer', 'établir'; (τὸ) ἴχνος, -εως, -ους 'traces des pas', 'marque du pied'; 'plante du pied']. În Vulgata: „*Neque erit*

requies vestigio pedis tui“ (*vestigium*, -i 'talpa piciorului'); în BJ: „*Il n'y aura pas de repos pour la plante de tes pieds*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Wirst du keine Ruhe noch Rast für deinen Fuß finden*“; în B 1975: „*Nu vei avea loc de odihnă pentru piciorul tău*“.

2.1.93. stat 'povară', 'greutate', în BB: „*Cum voiu putea singur a purta osteneala voastră și statul vostru și pricile voastre?*“ (Dt., I, 12; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Greotățile voastre*“), după gr.: „*Καὶ τὴν ὑπόστασιν ὑμῶν*“ [(ἡ) ὑπόστασις, -εως 1. 'base', fondement'; 'ce qui dépose au fond d'un vase', 'sédiment'; 'eau stagnante', 'bourbier', 'fange']. Sensul 'povară', 'sarcină', 'greutate' nu este înregistrat în H. Tiktin², DRG, s.v. Atribuirea cuvîntului *stat* a acestui sens constituie o inovație a lui Nicolae Milescu. Din ms. 45, cuvîntul, cu noua sa accepție, a fost preluat și în BB. Nu este exclus să ne aflăm în fața unui fenomen de atracție paronimică, constînd din alăturarea succesiunii fonetice din cuvîntul grecesc, -στας-, de subst. rom. *stat* (< lat. *status* 'fel de a sta', 'poziție'). Cf. rom. *fēliu* 'trib', după gr. φολή 'id.'. În Vulgata: „*Pondus*“ (= greutate, povară); în germ., G. von Rad, Dt.: „*Last und Bürde*“; în B 1975: „*Sarcinile*“. Latura semantică a cuvîntului *stat*, din citatele menționate, nu este prea clară.

2.1.94. sucit, folosit la plural: 1. „*Sucite*“ 'franjuri', 'ciucuri', 'canaf', în BB: „*Sucite să faci ție pre cēle patru aripi a îmbrăcămînilor tale*“ (Dt., 22, 12; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Șireturi*“), după gr.: „*Στρεπτά ποιήσεις σεαυτῷ ἐπὶ τῶν τεσσάρων κροσπέδων τῶν περιβολαίων σου*“ [(τὰ) στρεπτά, -ῶν 'collier', 'ornament du cou'; alături de această formă de neutru plural, există și forma de singular, masculin, (ὁ) στρεπτός, -ὸς (subînțelese ἄρτος 'pîine' sau πλακοῦς 'gâteau plat') 'gâteau arrondie' < vb. στρέφω, viit. στρέψω 'tourner', 'faire tourner', 'tordre' (= a suci); la pasiv: 'être tourné', 'se tourner' < τρέπω, viit. τρέψω 'tourner', 'retourner'; 'faire tourner'; adj. στρεπτός, -ή, -όν 'tourné', 'tortillé' (= răsucit, -ă)]. 2. Substantivul *sucită*, cu sensul 'un fel de pîine sau de prăjitură răsucită', la pl. *sucite* 'id.' este prezent și în cartea *Preoșia*, în ms. 45, și, de aici, în BB (Lv., 6, 21). În ms. 45: „*Pre tigate întru untu de lemnu să va face, frământată vei aduce prea ea sucită, jirtvă den bucăți*“. În BB, textul este puțin modificat: „*Pre tigate cu unt de lemnu se va face, frământată va aduce pre ea sucite, jirtvă de frînturi*“. În cazul cuvîntului care ne interesează, este de remarcat faptul că în ms. 45 apare forma de singular, *sucită*, în timp ce în BB, cea de plural, *sucite*. De asemenea, în ambele cazuri, echivalentul din textul grecesc nu mai este termenul (τὸ) στρεπτά, -ῶν, cu sensul menționat, ci pl. neutru (τὰ) ἐλικτά: „*Ἐπὶ τηγάνου ἐν ἐλαίῳ ποιηθήσεται, πεφυρομένην ὄσει αὐτὴν ἐλικτά, θυσίαν ἐκ κλασμάτων*“ [(τὰ) ἐλικτά, subst., la pl. neutru, cu sensul 'sucite(le)', de la adj. ἐλικτός, -ή, -όν 'entortillé', 'roulé', 'bouclé'; 'tortueux', 'sinueux';

'courbé', 'recourbé'; vb. ἐλίσσω, viit. -ίξω 'rouler', 'faire tourner'; (la mediu) 'faire tourner'; (ἡ) θυσία, -ας 'sacrifice'; (τὸ) κλάσμα, -ατος 'morceau', 'débris', 'fragment'].

Din analiza de mai sus, rezultă că Nicolae Milescu a recurs la adj. *sucit*, -ă (part. vb. *a suci*) pentru a traduce gr. (τὰ) στρεπτά, respectiv (τὰ) ἐλικτά, ambele cuvinte grecești la forma de plural neutru și avînd același sens: 'sucite(le)'. Traducătorul român, însă, a atribuit pl. *sucite* două sensuri: 1. 'franjuri', 'ciucuri', 'canaf' și 2. 'pîine rotundă și învîrtită, sucită', motivația semantică fiind aceeași: forma (ră)sucită a obiectului respectiv. (Pentru 'aluat răsucit', cf. rom. *învîrtită* 'strudelartiges Gebäck'; germ. *Strudel* 'plăcintă învîrtită' < vb. *strudeln* 'a se învîrți', 'a se roti'). Forma de singular *sucită*, din ms. 45, Lv., 6, 21, al lui Nicolae Milescu, se explică, probabil, prin faptul că traducătorul a avut în vedere subst. *pîine*. Dar frații Greceanu, în BB, confruntînd traducerea cu originalul grecesc, au schimbat forma de singular cu cea de plural, pentru a fi și mai fideli față de textul grecesc, în care apărea pluralul neutru (τὰ) ἐλικτά = *sucite*.

Procedeele de transpunere în românește a unor substantive neutre grecești, la plural (substantive formate de la adjective verbale), prin participii substantivate, la plural, de tipul *sucite*, este frecvent folosit în textele biblice de care ne ocupăm. Vom da cîteva exemple în plus. Astfel, în loc de *nutreț* (pentru vite), apare în ms. 45, și apoi în BB, subst. pl. *săturări*, creat după modelul gr. (τὰ) χορτάσματα, de la vb. χορτάζω 'a sătura'; vezi mai sus, p. 53, IV.2.1.85. Substantivul pl. *cioplite(le)*, cu sensul 'statuie', 'chip cioplit', 'sculptură', redă în rom. forma de plural neutru (τὰ) γλύπτα 'cioplite(le)', de la vb. γλύπτω, viit. γλύψω 'sculpter', 'ciseler' (vezi ST.L.EX., p. 41, IV.2.1.13.). Pentru *roadele cele vechi* (din anii anteriori), apare în Lv., 25, 22, în ms. 45, sintagma „*Vechi a vechilor*“, iar în BB: „*Vechile vechilor*“, după gr.: „*Παλαιά παλαιῶν*“; (τὰ) παλαιά 'les antiques événements' (vezi ST.L.LV., p. 35, IV.2.1.137.). Pentru *ascunse*, s.f. plur. tant., vezi mai sus, p. 43, IV.2.1.13; vezi mai jos, p. 68, IV.2.2.128, *topire*.

Luînd în seamă faptele de mai sus, este lesne de înțeles că substantivul *plurale tantum sucite* 'ciucuri', 'franjuri', respectiv 'pîine sau prăjitură sucită (învîrtită)' nu este o curiozitate în textele studiate, cum i se pare cercetătorului Dragoș Moldovanu. Acesta, într-o recenzie dedicată volumului al III-lea din ediția de față a *Bibliei de la București* (1688), *Leviticus*, recenzie intitulată *O ediție monumentală a unui monument de limbă. Biblia de la București (1688) în ediție critică*, în „*Cronica*“, XXIX, nr. 1393, 16-23.VI., Iași, 1994, p. 12, afirmă că substantivul neutru plural *sucite* i se pare „curios“. În realitate, continuă d-sa, ar fi vorba de o interpretare greșită a editorilor, care a generat o greșeală de analiză. Recenzentul are în vedere versetul din Lv., 6, 21, în care este vorba de 'pîinea sucită'. Forma de plural *sucite*, din *Biblia* lui Șerban, ar fi, după d-sa, o greșeală

de tipar, preluată ca atare de editori, „care, în plus, segmentează greșit propoziția”. Urmează o teorie savantă despre o „sintagmă nominală cu dublă determinare, dislocată prin verb: «frământată și sucită jertfă», adică «frământată și prăjită», cum ne lămurește versiunea modernă”. Rezultatul este că: „Textul editat ar fi trebuit să aibă forma: «frământată va aduce pre ea sucită jertfă»; în acest caz, *sucită* este un adjectiv provenit de la participiu și trebuie să figureze ca atare în *Indicele* de cuvinte al volumului. Procedeu care explică succesiunea de cuvinte propusă de D. Moldovanu constituie o figură de stil, hiperbatul, pe care recenzentul o ilustrează și cu alte exemple. Dar propunerea de modificare radicală a textului editat are la bază o teorie inadecvată în cazul de față. Simpla comparație cu textul grecesc, după care s-a făcut traducerea, arată că este vorba, ca în nenumărate alte exemple, de o redare servilă, literală, a modelului din *Septuaginta*, adeseori în dauna clarității, dar cu respectul cuvenit unui text sacru.

2.1.95. *suflet*, în sintagma: „*Suflet topit*” ‘respirație scurtă’; ‘suflet sfios, timid’, în BB: „*Și-ț va da Domnul acolă inimă măhnită și ochi și suflet topit*” (Dt., 28, 65; în ms. 45: „*Suflet topitor*”; în ms. 4 389: „*Suflet uscăcios*”), după gr.: „*Καὶ τηκομένην ψυχὴν*” [vb. *τήκω*, viit. *τήξω* ‘fondre’, ‘liquéfier’, ‘dissoudre’; ‘macérer’, ‘consumer’, ‘épuiser’ ‘faire déperir’; fig. ‘se consumer’, ‘s’épuiser’, ‘déperir’; (ή) *· ψυχή*, -ής ‘respiration’ < vb. *ψύχω* ‘souffler’, ‘respirer’]. În *Vulgata*: „*Animam maerore consumptam*” [maeror, -ōris ‘tristețe adîncă’, durere’; *consumptus*, -a, -um ‘răpus’, ‘distrus’, ‘consumat’ < vb. *consumo*, -ēre, -sumpsi, *consumptum* (la fig.) ‘a prăpădi’, ‘a distruge’, ‘a răpune’]; în BJ: „*Un souffle court*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Eine verzagte Seele*” (= suflet deprimat, sfios, timid); în B 1975: „*Îți va da... durere sufletului*”.

2.1.96. *teasc* (prin menotomie) ‘vin’, în BB: „*Să-l chelșuguești pre el... den teascul tău*” (Dt., 15, 13; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Den vinul tău*”), după gr.: „*Ἀπὸ τῆς ληνοῦ σου*” [(ὁ, ἡ) *ληνός*, -ός ‘cuve de pressoir’; ‘le pressoir lui même’]. În *Vulgata*: „*Torculari tuo*” (vers. 14); în BJ: „*De ton pressoir*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Mit Gaben... deiner Kelter*”; în B 1975: „*De la tescul tău*” (vers. 14).

2.1.97. *topire* ‘idol’, ‘chip de divinitate păgînă din metal turnat’, în BB: „*Au făcut lor topire*” (Dt., 9, 12; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după gr.: „*Ἐποίησα ἑαντοῖς χώνευμα*” [(τὸ) *χώνευμα*, -ατος 1. ‘fonte’, ‘métal fondu’, 2. ‘ouvrage en métal fondu’; vb. *χώνευω* ‘fondre dans le creuset’, ‘fondre’ < (ή) *χώνη*, -ης ‘creuset pour fondre les métaux’ < vb. *χέω* ‘verser’, ‘faire couler’]. În *Vulgata*: „*Feceruntque sibi conflatile*” [conflatile, -is, n. ‘lucrare în metal topit’; vb. *conflo*, -āre ‘a topi (metale)’]; în BJ: „*Une idole de métal fondu*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Sie haben sich ein Gußbild gemacht*”; în B 1975: „*Chip turnat*”. Vezi ST.L.EX., p. 47, IV.2.1.97.

2.1.98. *trăgător*, în sintagma: „*Trăgător-pre-pămînt*” ‘reptilă’; ‘jiganie’, în ms. 45: „*Cu mânia a trăgătorilor-pre-pămîntu*” [Dt., 32, 24; pe margine, de aceeași mîna: „*Tărăitori*” (< vb. *a se tîrîi*); în BB: „*Cu mînie care-i trag-pre-pămînt*”; în ms. 4 389: „*Cu urgiia celor ce se târăsc-pre-pămînt*”; pe margine, de aceeași mîna: „*Jigăniilor*”; cuvintele *mînie*, *urgie* au ca echivalent în alte versiuni termenul *venin*: în BJ: „*Le venin*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Gift*”; în B 1975: „*Veninul*”; dar în *Vulgata*: „*Cum furore trahentium super terram*”], după gr.: „*Μετὰ θυμοῦ σφρόντων ἐπὶ τῆς γῆς*” [(ὁ) *θυμός*, -ός ‘colère’ < vb. *θύω* ‘se précipiter avec fureur’, ‘se déchener’; vb. *σύρω* ‘tirer’, ‘traîner’].

2.1.99. *trup* ‘ființă’, ‘om’, în BB: „*Pentru că ce trup sau cine au auzit glasul Dumnezeui celui viu*” (Dt., 5, 26; în ms. 45: „*Căce ce trup...*”; în ms. 4 389: „*Dară ce trup...*”), după gr.: „*Τίς γάρ σάρξ...*” [(ή) *σάρξ*, *σαρκός* 1. ‘chair’, (par. ext.) 2. ‘corps’]. În *Vulgata*: „*Quid est omnis caro ut audiat vocem Dei viventes*”; în BJ: „*Une être de chair*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Wo gibt es sterbliche Wesen*”; în B 1975: „*Vreun om*”. Alte sensuri ale cuvîntului *trup*, în ST.L.FAC., p. 102, IV.2.3.147; ST.L.EX., p. 50, IV.2.2.58; ST.L.LV., p. 25, IV.2.1.1; p. 34, IV.2.1.123.

2.1.100. *urmă*, în sintagma: „*Urmă de picior*” ‘o palmă de loc’, în BB, 1.: „*Nu voiu da voao den pămîntul lor nice urmă de picior*” (Dt., 2, 5; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Măcară o urmă de un picior*”), după gr.: „*Οὐδὲ βῆμα ποδός*” [(τὸ) *βῆμα*, -ατος 1. ‘pas’, ‘enjambée’, 2. ‘pas’, ‘mesure de deux pieds et demi grecs’; (ὁ) *ποῦς* (ποός), gen. *ποδός* ‘pied’, ‘jambe’]. În *Vulgata*: „*Quantum potest unius pedis calcare vestigium*”; în BJ: „*Pas même la longueur d’un pied*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Nicht einmal einen Fußbreit*”; în B 1975: „*Nici o palmă de loc*”. 2. ‘talpa piciorului’, în BB: „*Den urma picioarelor tale pândă la creștetul tău*” (Dt., 28, 35; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*De la talpele picioarelor tale*”), după gr.: „*Ἀπὸ ἰχνος τῶν ποδῶν σου*” [(τὸ) *ἰχνος*, -εος, -ος 1. ‘trace des pas’, ‘marque du pied’, 2. ‘plante du pied’ < vb. *οἰχομαι* ‘s’en aller’, ‘partir’].

2.1.101. *ușă*, în expr.: „*Înlăuntru ușilor*” ‘în interiorul cetății’, ‘în aceeași localitate’, în BB: „*Cel nemernic cela ce e înlăuntru ușilor tale*” (Dt., 5, 14; în ms. 45: „*Ce-i înlăuntru întru ușile tale*”; în ms. 4 389: „*Vineticul care lăcuște la tine*”), după gr.: „*Ὁ προσήλυτος ὁ ἐντὸς τῶν πυλῶν σου*” [(αἱ) *πόλαι*, -ῶν ‘porte d’une ville’]. În *Vulgata*: „*Peregrinus qui est intra portas tuas*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Dein Fremdling, der in deinen Ortschaften weilt*”; în BJ: „*L’étranger qui est dans tes portes*”; în B 1975: „*Străinul... care se află la tine*”.

2.1.102. *a vămui* ‘a cîștiga bani pentru un templu păgînesc prin practicarea prostituției sacre’, în ms. 45: „*Să nu fie vămuit den fetele Israil și să nu fie vămuintu-să cătră toată ruga den fii lui Israil*” (Dt.,

23, 18; în BB: „Să nu fie vrăjitoare... să nu fie vrăjindu-să...“; în ms. 4 389: „Să nu fie curve...nici curvari“), după gr.: „Ὅκ ἔσται τελεσφόρος ἀπὸ θυγατέρον Ἰσραὴλ καὶ οὐκ ἔσται τελισκόμενος πρὸς πᾶσαν εὐχὴν ἀπὸ οἴων Ἰσραὴλ“ [vb. τελεσφορέω, -ῶ, viit. -ίσω 1. 'conduire une chose jusqu'à sa fin', 2. 'payer un impôt, un tribut', 3. 'être productif, util, profitable'; adj. τελεσφόρος, -α, -οῦ 1. 'qui conduit une chose à son terme, qui achève', 2. 'profitable'; subst. (ἡ) τελεσφορία, -ας 1. 'achèvement d'une chose', 2. 'impôt', 'tribut', 3. 'cérémonie des initiations, des mystères', et par ext. 'toute cérémonie religieuse'; vb. τελίσκω (cu ἀπὸ + gen., în Biblie) 'tirer profit de' (= τελέω 'payer à titre d'impôt, de redevance'; 'avoir commerce avec une femme']. Pentru rugă, vezi mai sus, p. 52, IV.2.1.83; pentru practica prostituției sacre, vezi mai sus, p. 53, IV.2.1.86., schimbare; p. 68, IV.2.2.137., vrăjitoare; p. 65, IV.2.2.95, plată.

2.1.103. vedere, în sintagma: „Cu vederi mari“ 'cu frică enormă', în BB: „Ne-au scos pre noi Domnul de la Eghiptet... cu vederi mari și cu sêmene și cu minuni“ (Dt., 26, 8; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „În mirare mare“), după gr.: „Ἐν ὄραμασι μεγάλους“ [(τὸ) ὄραμα, -ατος 1. 'vision', 2. 'spectacle', 'tout ce que l'on voit' < vb. ὀράω 'voir'. Vezi mai jos, p. 62, 2.2.64., minunat; p. 62-63, IV.2.2.65., mirare.

2.1.104. verde 'verdeată', 'plante; 'iarbă'; 'buruiană', în BB: „Nici să va sui preste el (= pământ) tot vârdele (Dt., 29, 23; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Nice un fel de buruiană“), după gr.: „Ὅδὲ μὴ ἀναβῆ ἑπ'αὐτῆς πᾶν χλωρὸν“ [adj. χλωρός, -ά, -όν 1. 'vert', 'de couleur verte', 2. 'jaune', 'd'un jaune pâle', 3. 'pâle', 'blême' < (ἡ) χλόη, -ης 'herbe verte', 'verdure', 'gazon', 'feuillage']. În Vulgata: „Nec virens“; în BJ: „Aucune herbe“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Keinerlei Kraut wächst darauf“ (vers. 22); în B 1975: „Nici un fir de iarbă“.

2.1.105. virtute („Vărtute“), în sintagma: „Vărtutea pământului“ 'înălțimile pământului, 'forme de relief pozitive', în BB: „I-au suit pre ei pre vărtutea pământului“ (Dt., 32, 13; în ms. 45: „Vărtutea pământului“; în ms. 4 389: „Rădicatu-i-au pre puterea pământului“), după gr.: „Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς“; în nota 12 din subsolul paginii, în loc de ἰσχὺν apare (τὸ) ὕψωμα (τῆς γῆς) [(ἡ) ἰσχὺς, -ός 'force', 'puissance', 'pouvoir' < vb. ἰσχύω 'être fort, robuste'; (τὸ) ὕψωμα, -ατος 'élévation', 'hauteur' < (τὸ) ὕψος, -εος, -οὺς 'hauteur', 'élévation'; 'cime', 'faîte', 'somet']. Traducătorul român al ms. 45, Nicolae Milescu, a folosit o versiune a Bibliei grecești în care apărea cuvântul ἰσχὺς, și nu ὕψωμα; de aici, expresia neclară „Vărtutea pământului“, care a trecut și în BB, în loc de „Înălțimile pământului“ (ca în B 1975). În Vulgata: „Super excelsam terram“; în germ., G. von

Rad, Dt.: „Auf die Höhen der Erde“; în BJ: „Les hauteurs de la terre“.

2.1.106. visitor, în construcția intensivă: „Visitoriu de vise“ 'care prevede viitorul în vise', în BB: „De să va scula întru tine proroc au visitoriu de vise și va da fie semnu au minune“ (Dt., 13, 1; în ms. 45: „Visitor de vise“; în ms. 4 389: „Văzător de vise“), după gr.: „Ἐνοπνιαζόμενος ἐνόπνιον“ [(τὸ) ἐνόπνιον, -οῦ 'songe', 'rêve', 'vision en songe'; vb. ἐνοπνιαζώ 'rêver'; 'voir en songe' < ἐν+ (ὁ) ὕπνος 'sommeil', 'somme']. În Vulgata: „Qui somnium vidisse“; în BJ: „Faiseur de songes“; G. Braulik, Dt.: „Traumseher“; G. von Rad, Dt.: „Einer, der Träume hat“. Vezi ST.L.FAC., p. 84, III.1.7.0.

2.1.107. voie, în sintagma: „Cêle-de-voia-voastră“ 'ofrande benevole aduse divinității', în BB: „Și veș aduce... cêle-de-voia-voastră“ (Dt., 12, 6; în ms. 45: „Volniciile“; la fel și în ms. 4 389 (ca în ms. 45), dar cu adaosul marginal: „Cêle-den-voia-voastră“), după gr.: „Καὶ τὰ ἐκούσια ὑμῶν“ [adj. ἐκούσιος, -ος și -α, -οῦ 'volontaire', 'qui n'est pas forcé']. În germ., G. von Rad, Dt.: „Eure freiwilligen Gaben“; în BJ: „Les presents de vos mains“; în B 1975: „Prinoasele voastre cele de bună voie“.

2.1.108. a zăcea, în expr. „A zăcea aproape de cineva sau de ceva“ 'a fi apropiat sau alătura de', 'a fi atașat de', în BB: „Iară voi ceia ce zăceași aproape de Domnul Dumnezeu nostru trăiți toți“ (Dt., 4, 4; în ms. 45: „Dzceași“; în ms. 4 389: „Cei ce v-ați apropiat de Domnul“), după gr.: „Υμεῖς δὲ οἱ προσκειμένοι κυρίῳ Θεῷ ὑμῶν“ [vb. προσκεῖμαι, viit. -κέισομαι 1. 'être couché auprès', 'être situé ou placé auprès', 2. 'être attaché à' < κείμαι 1. 'être couché', 2. 'être gisant à terre ou dans le tombeau'; 'être mort']. În Vulgata: „Qui adheretis Domino Deo vestro“; în BJ: „Qui êtes restés attachés à Yahvé“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Ihr aber, die ihr Jahwe, eurem Gott, anhinget“; în B 1975: „Cei ce v-ați lipit de Domnul“.

2.1.109. zeciuală, în sintagma: „Cêle-preste-zeciuiialele-voastre“ 'dijmă', 'a zecea parte', în BB, Dt., 12, 11 (în ms. 45: „Dzeacile“; în ms. 4 389, ca în BB), după gr.: „Τὰ ἐπιδέκατα ὑμῶν“ [(τὸ) ἐπιδέκατον 'le dixième].

2.2.0. Cuvinte cu sens diferit de cel actual. Cuvinte (cu sensuri) atestate pentru prima dată

Sensul neobișnuit al unor cuvinte se datorește, în unele cazuri, influenței originalului grecesc sau slavonesc asupra traducătorului, dar, adesea, dovada este greu de făcut. De aceea, nu este exclus faptul ca unele din exemplele de mai jos să aparțină mai degrabă capitolului precedent. Dificultățile de transpunere au generat, uneori, apariția unor cuvinte cu sens nu prea clar, pe care, însă, le-am înregistrat în prezentul capitol.

2.2.1. a adăpa, în expr.: „A adăpa cu picioarele“ 'a uda cîmpul cu roata hidraulică, pusă în mișcare cu piciorul'; în BB: „Seamănă sămînța și adapă cu picioarele ca o grădină de legumi“ (Dt., 11, 10; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „O udă cu apă ca o grădină de vîrze“; pe margine: „De legumi“). În gr.: „Καὶ ποτίζωσι τοὺς ποσὶν“ [vb. ποτίζω, viit. -ίσω 1. 'donner à boire', 2. 'abreuver', 'arroser']. În BJ, p. 215, nota b) se face următoarea precizare: „Allusion probable à un roue hydraulique mue avec le pied“. Vezi ST.L.FAC., p. 96, IV.2.3.3.

2.2.2. a agonisi 'a cumpăra, 'a achiziționa', în BB: „Nu va fi cel ce să vă agonisească“ (Dt., 28, 68; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Nu va fi cine să vă cumpere“). În gr.: „Οὐκ ἔσται ὁ κτῶμενος“ [vb. κτῶμαι, viit. κτήσομαι 'aquérir', 'gagner', 'obtenir']. În Vulgata: „Non erit qui emat“ (emo, -ère, emi, emptum 'a cumpăra'), în BJ: „Sans trouver d'acheteur“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Aber da wird kein Käufer sein“; în B 1975: „Să vă cumpere“. Sensul 'a cumpăra', derivat din cel de 'a achiziționa', al verbului *a agonisi* nu este înregistrat în principalele dicționare românești. Vezi ST.L.FAC., p. 97, IV.2.3.22.

2.2.3. ales 'clar', 'deslușit', 'limpede', în BB: „Vei cerceta foarte și, iată, adevărat ales cuvîntul“ (Dt., 13, 14; în ms. 45, la fel). În gr.: „Καὶ ἰδοὺ ἀληθῆς σαφῶς ὁ λόγος“ [adj. σαφής, -ής, -ές, 'claire', 'évident', 'manifeste', 'certain'; adv. σαφῶς 'clairement', 'manifestement', 'certenement'; cuvînt are aici sensul 'cauză juridică', 'proces', 'litigiu'].

2.2.4. a arăta 'a explica', 'a face cunoscut', în BB: „Au început Moisi a arăta legea aceasta zicîndu“ (Dt., 1, 5; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Începu... a mărturisii“). În gr.: „Διασαφήσαι τὸν νόμον“ [vb. διασαφέω, -ῶ, viit. -ήσω (și vb. διασαφηνίζω, -ῶ, viit. -ήσω) 'éclaircir', 'expliquer', 'faire connaître'; adj. σαφής, -ής, -ές 'claire'].

2.2.5. arătat, -ă 'vizibil', 'clar', 'lămurit', în ms. 45: „Vei scrie... arătat foarte“ (Dt., 27, 8; în BB: „Aiave foarte“; în ms. 4 389: „Deplin și aiave“). Echivalentul în versiunea grecească este adv. σαφῶς 'clairement'; vezi mai sus, IV.2.2.3., *ales*.

2.2.6. aruncare 'poluție', în ms. 45: „Om carele nu iaste curat den aruncarea lui noaptea“ (Dt., 23, 10; în BB: „Den săblazna lui noaptea“; în ms. 4 389: „Den curărea de noapte“). Menționăm detaliul că sensul 'a avea poluție' al verbului *a arunca* a fost înregistrat de E. Petrovici în ALR II/1, Supl. (Termeni considerați obsceni), p. 6 [MN] 4 897, pct. 29, 76, din Banat. Vezi mai sus, p. 37, IV.1.3.37., *săblaznă*.

2.2.7. a bea 'a se adăpa' 'a absorbe', în BB: „Pămîntul... den ploaia ceriului va bea apă“ (Dt., 11, 11; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Se adapă“). În gr.: „Πίεται ὕδωρ“ [vb. πίνω 'boire', 'absorber'; (τὸ) ὕδωρ, gen. ὕδατος 'eau'].

2.2.8. a bețivi 'a petrece într-o beție', în BB: „Fiul nostru... bețiveste“ (Dt., 21, 20; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Umblă îmbătându-se“).

2.2.9. bine (subst.: „Binele“), în BB: „De vei face plăcutul și binele înaintea Domnului“ (Dt., 12, 28; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Cîtele bune și cîtele ce plac“). În gr.: „Ἐὰν ποιήσης τὸ ἀρεστὸν καὶ τὸ καλὸν“ [adj. ἀρεστός, -ή, -όν 'qui plaît', 'agréable'; 'juste', 'équitable'; adj. καλός, -ή, -όν 'beau'; 'bon'; (τὸ) καλὸν 'le beau'; 'le bien'; 'le vertu'; 'ce qu'il faut'; 'ce qu'il convient'; pl. (τὰ) καλὰ 'les belles choses', 'les belles actions', 'les belles qualités'. Influența modelului grecesc este evidentă, astfel că acest cuvînt ar fi putut fi foarte bine trecut în capitolul precedent.

2.2.10. blînd, în expr.: „A fi blînd cuiva“ 'a ierta pe cineva', 'a fi milostiv, favorabil', 'a primi ruga cuiva', în BB: „Nu va vrea Dumnezeu să fie blîndu lui“ (Dt., 29, 20; în ms. 45: „...a i să priimi ruga lui“; pe margine: „A-l ierta“; în ms. 4 389: „Să fie lui milostiv“). Expresia pare a fi calchiată din gr.: „Οὐ μὴ θελήσει ὁ Θεὸς εὐίλατεῦεν“ (în nota din subsolul paginii: εὐίλατεύουσα) [vb. εὐίλατεύω, viit. -εῶσω 'être propice'; adj. εὐίλατος, -α, -ον 'propice'. Vezi ST.L.FAC., p. 93, IV.2.2.13.; ST.L.NM., p. 38, IV.2.2.5.; p. 40, IV.2.2.39.

2.2.11. boș (pl. *boașe*) 'testicul', în BB: „Întinzînd mîna ei, îl va apuca de boașă“ (Dt., 25, 11; în ms. 45: „De boașele lui“; în ms. 4 389: „De boașă“). Cuvînt cu etimologie necunoscută. Prima lui atestare, anume Dosoftei, 1683, dată în H. Tikin², DRG, s.v., se modifică cu cîțiva ani, întrucît ms. 4 389, în care termenul este prezent, datează cca. 1665-1680.

2.2.12. boiarin 'căpetenie', 'conducător', 'șef' este prezent într-un context în care în alte versiuni este vorba de conceptul «cap» (ca parte a trupului) sau de «creștetul capului», în BB: „Sfărmînd braț și boiarini“ (Dt., 33, 20; în ms. 45: „Sfărmîndu brațu și boiarin“; în ms. 4 389: „Cel ce sfărmă brațul boiarinului“). Este probabil că traducătorul român, Nicolae Milescu, a fost influențat de modelul grecesc, în care se află cuvintele: „Ἐντρίψας βραχίονα καὶ ἄρχοντα“ [vb. συντρίβω, viit. -τρίψω 'froisser l'un contre l'autre', 'broyer', 'briser'; 'conccasser'; (ὁ) βραχίον, -ονος 'bras'; (ὁ) ἄρχων, -οντος 'commandant', 'chef']. În Vulgata: „Cepitque brachium et verticem“ (vertex, -icis 'creștet, 'cap'); în BJ: „Il a déchiré bras, visage et tête“; în germ., G. von Rad, Dt.: „Er reißt Arm, ja Scheitel“ (Scheitel = creștetul capului); G. Braulik, Dt.: „Arm und Kopf reißt er ab“; în B 1975: „Sfărmă și braț și cap“. Transferul semantic petrecut în cazul cuvîntului *boiarin*, care a ajuns să aibă și sensul 'cap', 'parte a trupului', alături de cel de 'comandant', 'șef militar', se datorează lui Nicolae Milescu. Din ms. 45, inovația a fost preluată în textul tipărit al BB, precum și în ms. 4 389 al lui Daniil Panoneanul. Pentru sensul 'căpetenie', 'șef', 'comandant', 'prinț' al termenului *boiarin*, vezi ST.L.L.V., p. 18, IV.1.3.5.; ST.L.NM., p. 29, IV.2.1.14.

2.2.13. buhai 'taur' (în conext: 'bivol'), în ms. 45: „*Cerbu și căprioara, și buhaiu, și șap sălbatec*” (Dt., 14, 5; pe margine, o corectură de aceeași mână: „*Bivol*”; în BB: „*Bivol*”; în ms. 4 389, numele acestui animal lipsește din înșiruire).

2.2.14. bun, substantivat: „*Bunul*”, în BB: „*De vei face bunul și plăcutul înaintea Domnului*” (Dt., 12, 25; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Acéste ce plac*”). Alt exemplu, în ms. 45: „*Bunul și plăcutul*” (Dt., 13, 18; în BB: „*Cel bun și cel plăcut*”; în ms. 4 389: „*Cu bună plăcere*”). Modelul este gr.: „*Τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν*”; vezi mai sus, p. 57, IV.2.2.9.; vezi cuvîntul următor.

2.2.15. bunățate, mai mult la pl.: „*Bunățile*” 'bunuri', 'avere', în BB: „*Să dea fie... case pline de toate bunățile*” (Dt., 6, 11; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Pline de bunățate*”). Este foarte probabil că traducătorul ms. 45, Nicolae Milescu, a urmat cu fidelitate versiunea grecească, în care se află cuvintele: „*Οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν*” [adj. ἀγαθός, -ή, -όν 'bon'; forma de neutru ἀγαθόν se folosește, adesea, ca substantiv, cu sensurile: 'le bien'; 'un bien', iar la pl. 'les biens', 'les richesses', 'les possessions'].

2.2.16. colțurat, -ă 'ascuțit', 'cu colți ascuțiți', 'colțuros'; 'abrupt', în BB: „*Cela ce Ț-au scos Ție den piatră colțurată izvor de apă*” (Dt., 8, 15; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Den piatră stărminoasă*”). Prima atestare din H. Tiktin², DRG, s.v., anume BIBLIA 1688, se modifică cu cîțiva ani, deoarece ms. 45, în care apare colțurat, datează cca. 1665–1680. Vezi mai sus, p. 37, IV.1.3.39., stărminos.

2.2.17. copaciu 'copac', în ms. 45: „*Supt copaciul des*” (Dt., 12, 2; în BB: „*Supt copaci desu*”; în ms. 4389: „*Supt copaci umbroși*”). Varianta copaciu mai apare în BB: „*Pre vreun copaciu*” (Dt., 22, 6; în ms. 45: „*Vreun copaci*”; în ms. 4 389: „*Vre într-un copaci*”). Forma actuală de singular, copac, reconstruită de la plural, după modele ca dupac-dupaci, colac-colaci etc., nu a fost întîlnită în textele studiate.

2.2.18. cumpănă 'cîntar', în ms. 4 389: „*Vezi pentru măsuri și pentru cumpene*” (Dt., 25, 14; aceste cuvinte sînt scrise pe margine, de aceeași mână, pentru clarificarea versetului: „*Să nu fie obroc unul mai mic, altul mai mare*”, din interiorul textului).

2.2.19. cunună 'apărătoare pe marginea acoperișului casei', 'parapet la acoperiș', în BB: „*De vei zidi casă noao, să faci cunună casii tale*” (Dt., 22, 8; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Curte*”, aici după slavon. „*Оградѣніе*” 'parapet de protecție'; 'gard', 'grilaj' < sl. ograda 'curte îngrădită, ogradă'). În gr.: „*Στεφάνην τῆ δώματί σου*” [(ὁ) στέφανος, -ου 'couronne', 'guirlande'; prin ext., 'toute espèce d'enceinte ou d'entourage' < vb. στέφω 'environner', 'entourer', 'ceindre de remparts'].

2.2.20. desime 'dumbravă sfîntă', 'crîng sacru, dedicat unci divinități păgîne', în ms. 45: „*Să nu*

răsădești Ție desime” (Dt., 16, 21; în BB: „*Desiș*”; în ms. 4389: „*Să nu sădești Ție sădire*”). Vezi ST.LEX., p. 48, IV.2.2.19. Vezi mai sus, p. 35, IV.1.3.13.; p. 37, 1.3.36.; mai jos, p. 64, IV.2.2.81.

2.2.21. deșert I. 1. (loc. adv.) în expr.: „*A lua în (pre, întru) deșert numele Domnului*” 'a face uz de, a rosti, a se folosi în mod fraudulos, nelegiuit, în van, în zădar de numele Domnului', în BB: „*Să nu iai numele Domnului ... în deșert ...*”; *cela ce ia numele lui pre deșert*” (Dt., 5, 11; în ms. 45: „*Întru deșertu... pre deșertu*”; în ms. 4 389: „*În zadar*”). În gr.: „*Ὁ ἴψυι τὸ ὄνομα κυρίου... ἐπὶ ματαίῳ*” [vb. λαμβάνω, viit. λήψομαι 'prendre', 'saisir'; adj. μάταιος, -ος sau -α, -ov 'vain', 'inutile'; 'insensé', 'orgueilleux'; adv. ματαίως 'inutilement', 'inconsiderement'; 'sottement']. Este foarte posibil ca expresia românească să fi fost calchiată din grecește. În Vulgata: „*Non usurpatis nomen Domini tui frustra*” (frustra 'în eroare', 'în zadar', 'degeaba'); în BJ: „*Tu non prononcera pas le nom de Yahvé ton dieu à faux*” (à faux 'pe nedrept', 'în mod injust'). 2. 'cu mîinile goale', 'fără nimic'; 'fără ofrande', în BB: „*Să nu trimiți pre el deșert*” (Dt., 15, 13; în ms. 45: „*Deșertu*”; în ms. 4 389: „*Fără de nimic*”). Alt exemplu, în BB: „*Să nu te ivești înaintea Domnului Dumnezăului tău deșert*” (Dt., 16, 16; la fel în ms. 4 389; în ms. 45: „*Deșertu*”).

II. subst. 'pîntece', 'coapsă' (= uter), în ms. 4 389: „*Celui ce au ieșit den deșerturile ei*” (Dt., 28, 5; pe margine, de aceeași mână: „*Păntecele*”; în BB: „*Au ieșit pren coapsele ei*”; în ms. 45: „*Pre stînghele ei*”).

2.2.22. a dovedi 'a spori', 'a mări', 'a face să crească', în BB: „*Și vă dovedi Domnul ranele tale și ranele semenției tale*” (Dt., 28, 59; în ms. 45: „*Va slăvi*”; în ms. 4 389: „*Va înmulți*”). În gr.: „*Καὶ παραδοξάσει κυρίος τὰς πλάγας σου*” [vb. παραδοξάζω, viit. -ασω (în Biblie) 'illustrer', 'combler d'honneurs', 'présenter comme admirable'; sensul acesta este prezent în varianta din ms. 45). În Vulgata: „*Augebit Dominus plagas tuas*” [vb. augeo, -ere, auxi, auctum 'a face să crească', 'a mări', 'a spori'; sensul acesta este prezent în ms. 4 389]; în BJ: „*Yahvé te frapperà de ces fléaux*”.

2.2.23. durere 'plagă', 'rană', 'molină'; 'suferință mare', 'chin', în sintagma: „*Durerea cea rea a Egiptului*”, în BB: „*Va întoarce asupra ta toată durerea Eghiptului cea rea*” (Dt., 28, 60; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Durerea eghiptenească*”). Folosirea termenului durere s-ar putea datora influenței textului grecesc: „*Πάσαν τὴν ὀδύνην Αἰγύπτου*” [(ἡ) ὀδύνη, -ης 1. 'douleur', 2. 'souffrance'; 'affliction', 'chagrin' < vb. ὀδύσσομαι 'être odieux à', 'irriter', 'facher']. În Vulgata: „*Omnes afflictiones Aegypti*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Alle Seuchen Ägyptens*”; în BJ: „*Ces maux d'Égypte*”; în B 1975: „*Toate plăgile cele rele ale Egiptului*”.

2.2.4. fapt 'lucru făcut', pl. *fapte* (< lat. *factum*, -a), în BB: „Domnul... te-au blagoslovit în tot faptul mîinilor tale” (Dt., 2, 7; în ms. 45: „Întru faptul mîinilor tale”; în ms. 4 389: „Întru tot lucrul mîinilor tale”). În gr.: „Ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου” [(τὸ) ἔργον, -ou 'ouvrage', 'travail'; 'choses']. În Vulgata: „In omne opere manuum tuarum”; în germ., G. von Rad, Dt.: „In allem Tun deiner Hände”; în BJ: „En-toutes tes actions”; în B 1975: „În tot lucrul mîinilor tale”. Cuvîntul *fapt* 'lucru' mai apare în ms. 45: „Faptu a mîini de meşter” (Dt., 27, 16; în BB: „Lucru de mîini de meşteri”; în ms. 4 389: „Meşteşug de lucru de mîini”). La plural, *fapte* înscamnă 'obiecte' (idoli), în BB: „Vă veşi închina acolă la alţi dumnezăi, la fapte de mîini omeneshi, lêmene şi pietri” (Dt., 4, 28; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Lucru de mîini omeneshi”).

2.2.25. femeie (*fămeaie*) apare în textul BB (vezi *Indicel*) şi în cel al ms. 45, pe cînd sinonimul *muiare* este prezent în ms. 4 389, dar, uneori, şi în ms. 45. Acum are loc „luptă” dintre aceste două sinonime, care se va termina cu impunerea în limba literară a primului termen, în timp ce *muiere* va căpăta, pe arii dialectale întinse, o nuanţă semantică peiorativă.

2.2.26. feteleu 'eunuc', 'castrat'; 'bărbat cu comportament feminin', în ms. 4 389 (eronat: *feteteu*): „Să nu între cel scopit nice feteleu în adunarea Domnului” (Dt., 23, 1; în BB: „Nu va întra famăn scopit”; în ms. 45: „Nu va întra zdrobit nice tăiat”). În gr.: „Ὅτι εἰσελεύσεται θλαδίας καὶ ἀποκεκοµµένος εἰς ἐκκλησίαν κυρίου” [vb. εἰσέρχομαι, viit. ελεύσομαι 'entrer dans'; (δ) θλαδίας, -ou 'eunucque, devenu tel par compression' < vb. θλάω 'meurtrir', 'froisser' (= a strivi), 'casser', 'briser'; vb. κόπτω, viit. κόψω 'frapper', 'battre'; 'couper', 'trancher'; (la pasiv) κόπτομαι 'être batu, frappé'; part. κεκοµµένος 'frappé']. Traducerea din ms. 45 a lui Nicolae Milescu urmează îndeaproape versiunea grecească. În Vulgata: „Non intrabit... amputatis testiculis et absciso veretro” (*verëtrum*, -i, 'membre viril'; în BJ: „L'homme... à la verge coupée”; germ., G. von Rad, Dt.: „Nicht soll ein durch Zerquetschung Entmannter oder ein am Glied Verstummelter... eintreten”; în B 1975: „Scopitul şi famenul”. Cuvîntul *feteleu* cunoaşte în textul ms. 4 389 (cca. 1665–1680) prima sa atestare scrisă. Vezi mai sus, p. 33, IV.1.1.1., *famen*.

2.2.27. a fierbe, în expr.: „A fierbe cu lapte şi cu miere”, în loc de „A curge cu...”; este prezent în ms. 4 389: „Țara căia ce fierbe cu lapte şi cu miere” (Dt., 27, 3; şi în: 26, 9; 31, 20; în BB şi în ms. 45: „Cură”). Expresia este calchiată din slavoneşte, vezi ST.L.NM., p. 38–39, IV.2.2.20.

2.2.28. fierbinteală 'febră', în ms. 45: „Să te bată Domnul... cu fierbinteală” (Dt., 28, 22; în BB: „Înfierbenteală”; în ms. 4 389: „Arsură”, iar pe margine, de altă mîină: „Pălicieune”). În gr.: „Καὶ πυρετῶ” [(ὁ) πυρετός, -οῦ 1. 'chaleur ardente', 2. 'fièvre'; în Vulgata: „Febri”; în BJ: „De fièvre”; în germ.: „Fieber”; în B 1975: „Linguare”. Vezi mai jos, p. 65, IV.2.2.85., *pălicieune*.

2.2.29. fluier 'fluierul piciorului'; 'pulpă', în ms. 4 389: „Bată-te-va Domnul cu rană rea la genunchie şi la fluier, ca să nu te poţ vindeca” (Dt., 28, 35; în BB şi în ms. 45: „Peste pulpi”). Vezi ST.L.LV., p. 37, IV.2.2.22.

2.2.30. fluşturare, în sintagma: „Flușturarea inimii” 'nebunie', 'demență', 'zăpăceală', în ms. 4 389: „Bată-te-va Domnul cu turbare şi cu flușturarea inimii” (Dt., 28, 28); în BB: „Dezmeteciune”; în ms. 45: „Flutărăciune”, iar pe margine, de altă mîină: „Dezmătăciune”). Cf. vb. *a fluștura* 'a mișca din cap încoace şi încolo'; *a flutura* 'a filfii'; 'a mișca din cap'. Vezi mai sus, p. 30–31, III.1.4.0.

2.2.31. flutărăciune, vezi cuvîntul precedent.

2.2.32. a se freca 'a se roade' (despre haine), 'a se strica', în ms. 45: „Hainele tale nu s-au frecat” (Dt., 8, 4; pe margine, de aceeaşi mîină: „Ros”; în BB: „Nu s-au ros”; în ms. 4 389: „Nu se-au spart”). Prima variantă din ms. 45, „Nu s-au frecat”, urmează îndeaproape versiunea grecească, în care există vb. κατετριβω = ἀποτριβω, viit. τρίβω 'frotter', 'user par le frottement' < vb. τρίβω 'a freca'. Vezi mai jos, p. 67, IV.2.2.119., *a se sparge*.

2.2.33. gemănare 'fiecare parte a copitei despicate, la rumegătoare', în BB: „Tot dobitocul ce-i e copita spintecată şi unghêste unghi de doao gemănări” (Dt., 14, 6; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „Unghêste unghea în doaoă”). În gr.: „Δύο χηλῶν” [(ἡ) χηλή, -ῆς 'ped forchu des animaux ruminants'].

2.2.34. golaş 'pui fără pene', în BB: „Muma clocêste pre golaşi” (Dt., 22, 6; în ms. 45: „Maica...”; în ms. 4 389: „Pui”).

2.2.35. gonit, -ă 'care s-a împerecheat (despre bovine)', în ms. 4 389: „La latini: de va fi vită gonită sau negonită”; explicația, adăugată pe margine, de aceeaşi mîină, se referă la următorul verset: „De va fi necurat, adecă cu întinătură şi vinovat sau curat, adecă fără vină şi fără întinătură” (Dt., 12, 15; „La latini”, adică în versiunea latinească a *Bibliei*). Adj. *negonită* este atestat pentru prima dată în textul menționat al lui Daniil Panoneanul (cca. 1665–1680).

2.2.36. hulă 'meteahnă corporală', 'defect fizic', în expr. „Hulă rea” în BB: „De va fi întru el prihană, șchiop au orb au toată hula rea” (Dt., 15, 21; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Sau fiecă vină rea”). În gr.: „Ἡ πᾶς μῶμος πονηρός” [(ὁ) μῶμος, -ου 'reproche', 'blâme'; 'mepris', 'honte'; 'tache ou défaut qui prête à la critique'; adj. πονηρός, -ά, -όν 'mauvais', 'méchant']. Influența textului grecesc asupra lui Nicolae Milescu este evidentă. Cu același sens, termenul *hulă* mai apare în BB: „Oaia la carele iaste hulă întru dînsă” [Dt., 17, 1; în ms. 45: „Oaie la carele iaste întru însul hulă”; se observă îndată erorile gramaticale din textul lui Nicolae Milescu, preluate și în BB; lipsa de acord a fost determinată de faptul că pentru «oaie» limba greacă are un substantiv de genul neutru: (τὸ) πρόβατον, -ου 'mouton', 'brebis']. În Vulgata: „Maculam”; în BJ: „Une tare ou un défaut”; în germ.: „Makel”; în B 1975: „Meteahnă”. Menționăm faptul că

termenul *huld* este folosit în textele studiate și cu sensul cunoscut: 'oprobiu', 'bîrfire', 'calomnie', alături de vb. *a huli* 'a calomnia', 'a bîrfi' (< vsl. *chula, chuliti*). Vezi ST.L.LV., p. 26, IV.2.1.29.

2.2.37. *hulire*, în expr.: „*Lucru de hulire*” 'lucru abominabil, dezgustător, detestabil', în ms. 4 389: „*Nu băga lucru de hulire în casa ta... și cu huld să-l hulești ca pre un blestemat*” (Dt., 7, 26; în BB: „*Scîrbă*”; în ms. 45: „*Urăciune*”). În gr.: (τὸ) βδέλυγμα, -ατος 'chose affreuse, dégoûtante', 'objet d'horreur', 'abomination' < vb. βδέλωσσομαι 'sentir du dégoût ou l'horreur'; détester, 'exécrer', 'redouter'; în Vulgata: „*Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam*”; în BJ: „*Un chose abominable*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Bringe keinen Greul in dein Haus*”; în B 1975: „*Urăciune idolească*”.

2.2.38. *iarbă*, în sintagma: „*Iarbă pucioasă*” 'sulf', în BB: „*Le-au trimis... iarbă pucioasă și sare arsă*” (Dt., 29, 23; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Piatră pucioasă și sare*”). În gr.: (ὁ) θεῖον, -ου 'soufre'; în Vulgata: „*Sulphure et salis*”; în BJ: „*Soufre, sel*”; în germ., G. von Rad, Dt., vers. 22: „*Schwefel und Salz*”; în B 1975: „*Pucioasă*”. Pentru sintagmele: „*Iarbă pucioasă*”, „*Piatră pucioasă*”, vezi ST.L.FAC., p. 101, IV.2.3.123.; IV.2.3.124., *pușcărie*; vezi și V. Arvinte, *Expr. iarbă de pușcă*, în AUI (Serie nouă), Sect. III, c., *Lingvistică*, Tom XXXIII, 1987, p. 67–70.

2.2.39. *a ierta* 'a elibera din sclavie', 'a slobozi' (< lat. *liberto, -āre*), în ms. 4 389: „[Să o] *ierți*” (Dt., 21, 14; cuvîntul „*Ierți*” este adăugat pe margine, de aceeași mîna, ca sinonim al vb. „*Laș*”, din contextul: „*Să o laș să fie slobodă*”; în BB: „*O vei trimite slobodă*”; în ms. 45: „*O vei trimite slobod prea ea*”. Vezi ST.L.LV., p. 37, IV.2.2.27.

2.2.40. *iertăciune* 'eliberare din sclavie', 'slobozire', în ms. 4 389: „*Iar al șaptelea an să faci iertăciune*” (Dt., 15, 1; în BB și în ms. 45: „*Slobozire*”). Vezi cuvîntul precedent.

2.2.41. *ispită* 'cercetare', 'anchetă', 'examinare'; 'punere la încercare, la probă' (postverbal de la *a ispitii*, sau din sl. *ispytŭ* 'cercetare'), în BB: „*Ispitile cele mari carele au văzut ochii tăi*” (Dt., 29, 3; în ms. 4 389: „*Ispititurile*”; în ms. 45: „*Cercetările*”). În gr.: „Τὸς πειρασμοῦς τοῦς μεγάλους” [(τὸ) πείρασμο, -ατος 1. 'épreuve', 2. 'tentation' < vb. πείρωω, viit. -ασω 'tenter', 'essayer'].

2.2.42. *a ispitii* 'a cerceta', 'a ancheta', 'a examina', în ms. 4 389: „*și să-i ispitească judecătorul*” (Dt., 19, 18; în BB și în ms. 45: „*Voi cerceta*”). În gr.: „Καὶ ἐξετάσωσιν οἱ κριταὶ” [vb. ἐξετάζω, viit. -άσω 'rechercher', 'examiner'].

2.2.43. *izbîndă* 'pedeapsă', în expr. „*A da izbîndă*” 'a pedepsi', în ms. 4 389: „*Voiu da izbîndă vrăjmașilor*” (Dt., 32, 41; în BB: „*Voiu răsplăti caznă vrăjmașilor*”; în ms. 45: „*Voi răsplăti județul neprietenilor*”.

2.2.44. *a izbîndi*, în expresiile: „*A izbîndi pentru dînsul (insu)*”; „*A izbîndi de la dînsul*” 'a cere socoteală cuiva'; 'a se răzbuna', în BB: „*Eu voiu izbîndi dentru dînsul*” (Dt., 18, 19; în ms. 45: „...*insu*”; în ms. 4 389: „*Voiu izbîndi de la dînsul*”). În gr.: „Ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ” (vezi cuvîntul următor); în BJ: „*C'est moi même qui en demanderai compte à cet homme*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Von dem werde ich Rechenschaft fordern*”; în Vulgata: „*Ego ultor existam*”; în B 1975: „*Aceluia îi voi cere socoteală*”. Vezi ST.L.FAC., p. 98, IV.2.3.50.; ST.L.LV., p. 26–27, IV.2.1.32.

2.2.45. *izbîndire* 'răzbunare' (< vb. *a izbîndi* < vsl. *izbyti*, viitorul vb. *iz-bōdō* 'a fi deasupra', 'a supraviețui'), în BB: „*Întru ziua izbîndirii*” (Dt., 32, 35; în ms. 4 389: „*În ziua izbîndirei*”; în ms. 45: „*Întru dzua răsplătirii*”). În gr.: „(Ἡ) ἡμέρα ἐκδικήσεως” [(ἡ) ἐκδίκσις, -εως 1. 'poursuite en justice', 2. 'punition', 3. 'vengeance'; vb. ἐκδικέω, -ῶ, viit. -ήσω 'réclamer en justice'; 'poursuivre', 'venger', 'punir'; adj. ἐκδικος, -ος, -ὸν 'qui poursuit en justice'; 'qui venge', 'qui punit'; în Vulgata: „*Mea est ultio*” (*ultio, -onis* 'răzbunare'); BJ: „*La vengeance*”; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Auf den Tag der Rache und Heimzahlung*”; în B 1975: „*Răzbunare*”. Vezi ST.L.FAC., p. 98, IV.2.3.51.

2.2.46. *a se îmbuiba* 'a se îndopa cu mîncare, cu bunătați', în ms. 4 389: „*Deaca vor mîncă și se vor sătura și se vor îmbuiba, se vor întoarce cătră dumnezei streini*” (Dt., 31, 20; în BB: „*Săturîndu-se se vor împlăa*”; în ms. 45: „*Săturîndu-să să vor împlăa*”). Întrucît ms. 4 389 este datat cca. 1665–1680, s-ar putea ca în acest text să se găsească prima atestare a termenului *a se îmbuiba* (cu etimologie necunoscută). Atestarea este puțin mai veche decît cea dată în H. Tiktin², *DRG*, s.v.: 1679, DOS.LIT.

2.2.47. *împărat* (< lat. *imperator*) cunoaște o utilizare foarte mare în toate variantele vechi românești ale textului biblic. Sensurile sînt: 1. 'Kaiser'; 'empe-reur', 2. 'König', 'roi'; 'crai', 'rege', 3. 'șef de trib', 'căpetenie a unei seminții puțin numeroase, pe un teritoriu restrîns'. Ultimul sens este atestat în sute de cazuri în cele cinci cărți atribuite lui Moisi, în toate cele trei versiuni de care ne ocupăm în studiile lingvistice aferente volumelor I–V, din ediția de față. Spre exemplificare, vom menționa cazul unui personaj numit *Og*, care a fost stăpînitorul unui ținut mai mic la est de Iordan, la nord de Galaad, la nord de rîul Iarmuk. Acest teritoriu era numit *Vasan (Basan)* și avea drept capitală localitatea Aștaroth. Personajul în cauză este numit în BB „*Og, împăratul Vasanului*” (Dt., 1, 4; tot așa și în ms. 45 și în ms. 4 389). În Vulgata: „*Rex*” („*Regem*”); în germ., G. von Rad, Dt.: „*Den König von Basan*”; G. Braulik, Dt.: „*Den König des Baschan*”; în BJ: „*Roi*”; în B 1975: „*Regele Vasanului*”; în slavonă: „*Ога, царъ Васаньска*” [bg. *car* 'Titel der Bulgaren-

herrschen seit Simeon (917); 'Herrscher', 'König', 'Sultan', 'Kaiser' < *čēsari, cu descendenți în numeroase limbi slave, < got. *Káisar* 'Kaiser' < lat. *Caesar* (vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 127; M. Vasmer, *REW*, III, p. 283)]. Folosirea în româna veche a denumirii *împărat* pentru un stăpînitor al unui popor mic și al unui teritoriu restrîns se poate explica prin influența sl. *car*, care avea, alături de sensurile 'empereur' și 'roi', și de acela de 'stăpînitor sau șef local', precum și prin calchierea gr. (ὁ) βασιλεύς, -έως, care, de asemenea, însemna 1. 'roi', 2. 'empereur', 3. 'prince ou chef'; 1. 'König (der Perserkönig)', 2. 'Fürst', 3. 'Herrscher' (vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 222-3). Este foarte probabil că Nicolae Milescu, traducătorul textului din ms. 45, a avut în vedere ultimul sens al cuvîntului grecesc, pe care l-a transferat asupra rom. *împărat*. Din ms. 45, cuvîntul *împărat*, cu acest sens special, a fost preluat atît în BB, cît și în ms. 4 389. Vezi mai jos, p. 64, IV.2.2.82., *pat*.

2.2.48. a se împoņcișa 'a se împotrivi', 'a se opune'; 'a nu respecta poruncile divine' (< adv. *ponciș* 'pieziș', 'strîmb'), în ms. 4 389: „Voi v-aș împoņcișat cuvintelor Domnului” (Dt., 9, 23; în BB și în ms. 45: „Aș călcat cuvîntul”). Vezi ST.LEX., p. 49, IV.2.2.44.; ST.L.NM., p. 40, IV.2.2.32.

2.2.49. împreunare, în expr.: „Den împreunările lunilor” 'durata de timp dintre două luni noi consecutive', în ms. 45: „După ceasul roadelor întoarcerilor soarelui și den împreunările lunilor” (Dt., 33, 14; în BB: „De-npreunările lunilor”; în ms. 4 389, ca în BB). În gr.: „Ἄπὸ συνόδων μηνῶν” [(ὁ) μῆν, gen. μηνός 'mois'; (ἦ) σύνοδος, -ου 'réunion', 'assemblée']; în Vulgata: „De pomis fructum solis ac lunae”; în BJ: „Ce qui pousse à chaque lunaison”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Mit den Besten des Ertrags der Sonne und mit dem Besten, was die Monate abwerfen”; G. Braulik, Dt.: „Mit Köstlichem aus den Erzeugnissen der Sonne, mit Köstlichem aus dem, was jeden Monat sprießt”; în B 1975: „Roade care odrălesc în fiecare lună”. Vezi mai sus, p. 43, IV.2.1.17., *ceas*.

2.2.50. a încăpăstra 'a pune căpăstru', 'a lega gura unui animal cu căpăstrul' (< *căpăstru* < lat. *capistrum*), în ms. 45: „Să nu încăpeștrezi boul care trieră” (Dt., 25, 4; pe margine, de altă mîna: „Să nu legi gura”; în BB: „Să nu legi gura boului care trieră”; în ms. 4 389: „Când vei triera, să nu legi gura boului”). În gr.: „Ὅ φιδάσεις βούν ἄλοωντα” [vb. φιδάω, viit. -ώσω 'museler', 'brider' [= a pune botniță; a pune frîu (unui cal)]; (ὁ) βούς, gen. βούς 'bœuf'; vb. ἄλοωω 'broyer' ou 'battre le grain']; în Vulgata: „Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Du sollst einem Ochsen, wenn er drischt, das Maul nicht zubinden”; în BJ: „Tu ne museleras pas le bœuf quand il foule le grain”; în B 1975: „Să nu legi gura boului care trieră”. Forma cu silaba -pe-, în loc de -pă- (*încăpeștră*), din ms. 45, a rezultat prin acțiunea

„legii” velarizării prin labiale. Vezi mai sus, p. 7, I.3.5.1.

2.2.51. înfierbenteală, vezi mai sus, p. 59, IV.2.2.28.

2.2.52. întinătura 'împerechere' (despre animale) (< *tină* 'noroi', 'glod', vb. *a întina*), în ms. 4 389: „De va fi necurat, adecă cu întinătura, și vinovat, sau curat, adecă fără vină și fără întinătura, depreună să mândănci” (Dt., 12, 15; pe margine: „La latini: De va fi vita gonită sau negonită”; în BB și în ms. 45: „Cel necurat întru tine și cel curat”). Vezi mai sus, p. 59, IV.2.2.35.

2.2.53. întristăciune 'desperare', 'supărare mare', 'necaz', în ms. 4 389: „Toate cuvintele acēstea te vor ajunge în zilele cēle de apoi întru întristăciunile tale” (Dt., 4, 30; în ms. 45 și în BB: „La zilele cēle de apoi”). În gr.: „Τὸν θλιμμόν ἰμῶν” [(ὁ) θλιμμός, -οσ = (ἦ) θλίψις, -εως 1. 'l'action de presser, de comprimer', 2. fig. 'oppression', 'vexation'; 'affliction', 'chagrin']; în germ., G. von Rad, Dt.: „Wenn dich in deiner Not am Ende der Tage dies alles trifft”; în Vulgata: „Tota tribulatione animae tuae”; în BJ: „Dans ta détresse”; în B 1975: „La necaz”. Termenul *întristăciune* reapare în ms. 4 389: „Au auzit Domnul... ostenințele noastre și întristăciunile noastre” (Dt., 26, 7; în ms. 45 și în BB: „Osteneala... și chinuirea”).

2.2.54. învăierat, -ă (Și: „învoierat, -ă”) 'mîhnit'; 'speriat', 'înspăimîntat', 'care tremură de frică', în expr.: „Inimă învoierată”, în ms. 45: „Și-ți va da Domnul acolă inimă învoierată și ochi lipsindu și suflet topitor” (Dt., 28, 65; în BB: „Inimă mîhnită și ochi lipsind și suflet topit”). În gr.: „Καρδίαν ἄθυμοῦσαν” [vb. ἄθυμέω, -ῶ, viit. -ήσω 'être abattu, découragé' < adj. ἄθυμός, -ός, -όν 'découragé' < ἄ- priv. + θυμός 'mouvement d'âme', 'passion', 'courage']; în Vulgata: „Cor pavidum”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Ein zitterndes Herz”; în BJ: „Un cœur tremblant”; în B 1975: „Inimă tremurătoare”. Pentru aspectul fonetic al cuvîntului în discuție, vezi mai sus, p. 2, I.2.1.2.

2.2.55. învăluială 'supărare', 'necaz' (< vb. *a învălui* 'a chinui', 'a strîmtoara', 'a stînjeni', în ms. 45: „Învăluialele” (Dt., 7, 19; cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeași mîna, ca sinonim al termenului „Dodăialele”, din contextul: „Dodăialele cēle mari carele au vădzut ochii tăi”; în BB: „Băntuialele”; în ms. 4 389: „Nevoile”).

2.2.56. judecată, vezi cuvîntul următor.

2.2.57. județ (Și: *giudeț*) 1. 'obicei', 'tradiție', 'datină', în ms. 45: „Mie mi-au porîncit Domnul... să vă învăț pre voi dreptăți și giudēșe” (Dt., 4, 14; în BB și în ms. 4 389: „Judecăți”). În gr.: „Δικαιώματα καὶ κρίσεις” [(τὸ) δικαίωμα, -ατος 'acte de justice', 'principe reconnu juste'; 'commandement de Dieu'; (ἦ) κρίσις, -εως 'jougement', 'sentence']; în Vulgata: „Judicia”; în BJ: „Les coutumes”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Die Satzungen und Rechte”; B 1975: „Legile”. Acest sens apare și în Dt., 26, 16, din ms. 45.

2. 'statutul juridic al unei persoane'; 'drepturile ce i se cuvin cuiva', în ms. 45: „*Acesta-i giudeful preușilor cèle de la nărodu*“ (Dt., 18, 3; în BB: „*Judecata preoșilor*“; în ms. 4 389: „*Judecata preoșească*“). În gr.: „*καὶ αὐτῆ ἡ κρίσις τῶν ἱερέων τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ*“; în Vulgata: „*Hoc erit iudicium sacerdotum a populo*“ [iudicium 1. 'acțiune judiciară', 'proces', 2. 'curte de judecată', 'judecătorie', 3. 'hotărîre, decizie (a unei autorități)'; 'judecată', 'păreră'; '(putere de) judecată', 'minte (ascuțită)']; în BJ: „*Les droits des prêtres*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Der Rechtsanspruch der Priester an das Volk*“; în B 1975: „*Ce să se dea preoșilor de la popor*“.

2. 'judecată', 'actul juridic', 'proces', în ms. 45: „*De va slăbi la tine cuvântu la giudefu... întru giudeful giudefului*“ (Dt., 17, 8; în BB: „*Întru mijlocul judecății judecății*“; în ms. 4 389: „*Între o judecată și între altă judecată*“). În gr.: „*καὶ ἀνὰ μέσον κρίσις κρίσεως*“; în Vulgata: „*Inter... causam et causam*“; în BJ: „*Contestation et voie de fait*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Zwischen... Rechtsanspruch und Rechtsanspruch*“; în B 1975: „*Între judecată și judecată*“. În același verset din ms. 45 (Dt., 17, 8), apare expresia „*Cuvinte de giudef*“, care are sensul 'litigii' (în BB și în ms. 4 389: „*Cuvinte de judecată*“); este o transpunere fidelă a sintagmei gr.: „*Πήματα κρίσεως*“.

4. 'sentință judecătorească', în ms. 45: „*Giudecători... carele vor spune giudeful fie*“ (Dt., 17, 9; și în vers. 11; în BB: „*Judecată*“; în ms. 4 389: „*Vor răspunde fie judecata*“). În gr.: „*τὴν κρίσιν*“; în Vulgata: „*Qui indicabunt tibi iudicii veritatem*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Sie werden dir dann die Entscheidung der Gerichtssache verkünden*“, în BJ: „*Ils te feront connaître la sentence*“; în B 1975: „*Ei îți vor spune cum să judeci*“.

5. 'judecător', în ms. 45: „*Să nu asculte ... giudefului*“ (Dt., 17, 12; în BB și în ms. 4 389: „*Pre judecătorul*“). Vezi ST.L.FAC., p. 99, IV.2.3.78.; ST.L.EX., p. 30, IV.1.1.15.; p. 43, IV.2.1.43; p. 44, IV.2.1.44.; ST.L.LV., p. 39, IV.2.2.38.; ST.L.NM., p. 32, IV.2.1.40.

2.2.58. lipitoare 'o pasăre de noapte (*Caprimulgus europaeus*) care seamănă cu rîndunica, dar este mai mare; ziua stă lipită de o creangă în copac, să nu fie văzută și vînată' (DA, s.v.), în BB: „*și hăreși, și păun, și lipitoarea*“ (Dt., 14, 17; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). În H. Tiktin², DRG, s.v., cuvîntul echivalent german este *Kurzfangsperber* (*Astur brevipes*). În gr.: „(O) νυκτικόραξ, -ακος“ 'espèce de hibou', cuvînt cu cuvînt: 'corbeau de nuit', poate: 'la hulitte', 'oiseau rapace nocturne, commun dans les bois, atteignant 70 cm de long.; nom vulgaire; chat-huant'; în Vulgata: „*Nycticoracem*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Cormoran*“; G. Braulik: „*Fischeule*“; în BJ: „*Le cormoran*“; în B 1975: „*Corbul de mare*“.

2.2.59. a lipsi 'a lua', 'a-și însuși', 'a reține salariul cuiva', 'a face să nu (mai) fie ceva', în BB: „*Să nu lipsești simbria săracului și lipsitului*“ (Dt., 24, 14; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Să nu oprești simbria săracului și a cerșătoriului*“). În gr.: „*Ὅκ ἀποστρεφήσεις μισθὸν πένητος καὶ ἐνδεοῦς*“ [vb. ἀποστρέφω, -ῶ, viit. -ῶσω 'priver', 'frustrer', 'manquer'; (ὅ) μισθός, -ός 'salaire', 'solde'; (ὅ) πένης, -ητος 'pauvre'; adj. ἐνδεής, -ής, -ές 'qui a besoin'; 'qui est dans la pénurie'].

2.2.60. a lovi, în expr.: „*A lovi război*“, 'a se război', în BB: „*Să nu loviți la dinșii războiu*“; în ms. 45: „*...cu înșii*“; în ms. 4 389: „*Nice faceți cu dînșii războiu*“).

2.2.61. meșteșug, în sintagma: „*Meșteșug rău*“, 'deprindere rea' 'perversitate', 'faptă rea', în BB: „*Cèle rèle meșteșuguri ale tale*“ (Dt., 28, 20; în ms. 45: „*Deprinderi*“; în ms. 4 389: „*Faptele tale cèle rèle*“). În Vulgata: „*Propter ad inventiones tuas pessimas*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Wegen der Bosheit deiner Taten*“; în BJ: „*La perversité de tes actions*“; în B 1975: „*Faptele tale rele*“.

2.2.62. miel, în BB: „*Să nu fierbi miel cu laptele maicii lui*“ (Dt., 14, 21; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Iedul*“). În gr.: „*Ἄρνᾶ*“ (acc.) < ἄρς 'agneau' (= ἄρνός 'id.'). În alte versiuni, în loc de miel, apare denumirea pentru «ied», ca în ms. 4 389. Astfel, în Vulgata: „*Haedum*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Das Böckchen*“; în BJ: „*Un chevreau*“; în B 1975: „*Iedul*“.

2.2.63. mijloc 'partea de mijloc, de deasupra rinichilor, a corpului', 'șale' (la om și animale), în BB: „*Bate mijlocul vrăjmașilor lui*“ (Dt., 33, 11); în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Bate mijloacele*“). În gr.: „*Πάταξον ὀσφῆν*“ [vb. πατάσσω, viit. -ᾶξω 'battre', 'frapper'; (ῆ) ὀσφής, -ός 'hanche'; adesea: 'les reins', 'le flanc', 'partie du corps au-dessus des hanches']; în Vulgata: „*Percute dorsa inimicorum eius*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Zerschlage die Lenden*“; în BJ: „*Brise les reins de ses adversaires*“; în B 1975: „*Lovește coapsele*“.

2.2.64. minunat, -ă 'de temut', 'înfricoșător', 'redutabil', în BB: „*Să vă tîmeși de numele cel cinstit și minunatul acesta*“ (Dt., 28, 58; în ms. 45: „*Numele... cestu minunatu acesta*“; în ms. 4 389: „*Minunat*“). În gr.: „*τὸ ὄνομα τὸ ἐντιμον καὶ τὸ θαυμαστόν*“ [adj. ἐντιμος, -ος, -ον 'estimé'; 'consideré'; adj. θαυμαστός, -ή, -όν 1. 'étonnant', 2. 'admirable', 3. 'étrange', 4. 'absurde', 5. 'incroyable']; în Vulgata: „*Nomen eius gloriosum et terribile*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Diesen glorreichen und furchtbarer Namen*“; în BJ: „*Redoutable*“; în B 1975: „*Înfricoșător*“. Un alt exemplu în BB: „*Rane mari și minunate*“ (Dt., 28, 59; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389).

2.2.65. mirare 'teroare', 'frică mare', în ms. 4389: „*În mirare mare și în sîmne și în minuni*“ (Dt., 26, 8; în BB și în ms. 45: „*Cu vederi mari*“). În gr.: „*Ev*“

ὄραμασι μεγάλοις“ [(τὸ) ὄραμα, -ατος 1. 'vision', 2. 'spectacle'; 'tout ce que l'on voit' < vb. ὀράω, viit. ὄψομαι 'voir']; în Vulgata: „*In ingenti pavore*“; în BJ: „*Par une grande terreur*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Mit großen Schrecknissen, Zeichen und Wundern*“; în B 1975: „*Cu înfricoșare mare*“. Vezi mai sus, p. 56, IV.2.1.103, *vedere*.

2.2.66. *mişelie* 'lepră', în ms. 4 389: „*Să te păzești tu însuși de semnul mișeliei*“ (Dt., 24, 8; în BB și în ms. 45: „*Pipăirea stricăciunii*“. Vezi ST.LLV., p. 17, IV.1.1.22. Pentru *pipăire*, vezi ST.LLV., p. 31, IV.2.1.80. Vezi mai sus, p. 33, IV.1.1.6, *mişel*; IV.1.1.7, *mişelie*.

2.2.67. *mîncărimă* 'inflamație pe piele'; 'rîie', 'rapăn', în BB: „*Să te bată Domnul... cu rîie sălbatecă și mîncărimă*“ (Dt., 28, 27). În gr.: „*Κνήφη*“ [(ῆ) κνήφη, -ης 'démangeaison', 'picotement']. Vezi mai sus, p. 35, IV.1.3.18, *gunoiște*.

2.2.68. *a se mîngîia* 'a consola pe cineva', 'a încuraja', 'a se milostivi asupra cuiva', în ms. 45: „*Domnul... pre robii lui să va mîngăia*“ (Dt., 32, 36; în BB: „*Să va îmblînzii*“; în ms. 4 389: „*De robii săi va fi rugat*“). În gr.: „*καὶ ἐπι τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται*“ [vb. παρακαλέω, -ᾶ, viit. -καλέσω 1. 'demander', 'faire venir', 'appeler', 2. 'appeler à son secours', 3. 'encourager', 4. (eccl.) 'consoler']; în Vulgata: „*In servis suis miserabitur*“; în BJ: „*Il va prendre en pitié ses serviteurs*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Seiner Knechte sich erbarmen*“; în B 1975: „*Se va milostivi asupra robilor săi*“.

2.2.69. *mînie* 'venin (de șarpe, de viperă, de balaur)', 'otravă', în BB: „*Mânia bălaurilor... și mania aspidelor nevindecată*“ (Dt., 32, 33; în ms. 45: „*Mănie a bălaurilor... mania aspidilor*“; în ms. 4 389: „*Mănie a bălaurului... și mania cea fără de leac a aspidelor*“). În gr.: „*Θυμός δρακόντων... καὶ θυμός ἀσπίδων ἀνίατος*“ [(ὁ) θυμός, -οῦ 'colère']. Vezi mai sus, p. 51, IV.2.1.68, *nevindecă, -ă*.

2.2.70. *a mîntui*, în expr.: „*A mîntui ochiul pe cineva*“ 'a cruța', 'a avea înțelegere pentru cineva', în BB: „*Să nu mîntuiască ochiul tău pre êle*“ [= popoarele cucerite de evrei] (Dt., 7, 16; în ms. 45: „*Să nu se vîghe [în text, eronat: „Vêge“] ochiul tău pre êle*“; în ms. 4 389: „*Să nu cruțeze ochii tăi*“). În gr.: „*Ὁφείσεται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπ' αὐτοῖς*“ [vb. φείδομαι 'épargner', 'ménager', 'ne pas donner', 's'abstenir de', 'refuser'; 'pardonner']; în Vulgata: „*Non parceret eis oculus tuus*“ (*parcō, -ere, pepercī, parsum* 'a face economii', 'a cruța'; 'a avea grijă de'); în BJ: „*Ton œil sera sans pitié*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Du darfst sie nicht mitleidigen Blickes schonen*“. Vezi mai sus, p. 44, IV.2.1.22.; vezi mai jos, p. 68, IV.2.2.134., *a (se) veghea*.

2.2.71. *moarte* 'ciumă', 'pestă', în BB: „*Să lipească Domnul la tine moartea*“ (Dt., 28, 21; în ms. 45, la fel, dar: „*Să lipască*“; în ms. 4 389: „*Apropiia-va Domnul moartea de tine*“). În gr.: „*Τὸν θάνατον*“ [(ὁ) θάνατος,

-ov 'mort']; în Vulgata: „*Pestilentiam*“; în BJ: „*La peste*“; în germ.: „*Die Pest*“; în B 1975: „*Ciumă*“. Vezi mai sus, p. 49, IV.2.1.57, *a lipi*.

2.2.72. *moșie* 'proprietate', 'moștenire', în ms. 4 389: „*Să-ți dea fărâle lor moșie ție*“ (Dt., 4, 38; în BB: „*Moștenire*“; în ms. 45: „*Moștenire*“).

2.2.73. *moștean* 'proprietar de pămînt', 'stăpîn de pămînt', în ms. 4 389: „*Vă va face Domnul... moșteani*“ (Dt., 12, 10; în BB: „*Domnul... va moșteni voao*“; în ms. 45: „*Va moșteni voao*“).

2.2.74. *a moșteni* 'a da cuiva pămînt în stăpînire'; 'a stăpîni pămînt', în BB: „*Veș lăcui pre pămîntul carele Domnul... va moșteni voao*“ (Dt., 12, 10; la fel în ms. 45); vezi cuvîntul precedent. În BB: „*Pămîntul carele vei întra acolo să-l moștinești*“ (Dt., 7, 1; în ms. 45: „*Să-l moștinești*“).

2.2.75. *a moștina* (formă caracteristică pentru ms. 4 389) 1. 'a împărți pămîntul prin tragere la sorți', în ms. 4 389: „*Acela o va moștina [țara] lui Israil*“ (Dt., 1, 38; în BB: „*Va împărți... cu sorțu*“; în ms. 45: „*Va împărți... cu sorți*“). 2. 'a lua în stăpînire, în proprietate veșnică, pămîntul sau țara făgăduinței', în ms. 4 389: „*În țara în carea veș mîrge și o veș moștina*“ (Dt., 4, 5; în BB: „*Să moșteniți*“; în ms. 45: „*Să moșteniți*“); Alte exemple din ms. 4 389: „*Veși moștina*“ (Dt., 11, 31; 31, 13); „*Să moștineze*“ (Dt., 10, 11).

2.2.76. *moștinare* (formă caracteristică pentru ms. 4 389), în expr.: „*Întru moștinare*“ 'ca proprietate veșnică (despre pămînt)', 'ca moștenire', în ms. 4 389: „*Muntele Seirului l-am dat întru moștinare feciorilor lui Isav*“ (Dt., 2, 5; în BB: „*Cu sorți am dat... muntele lui Siir*“; în ms. 45: „*Cu sorțu*“). Sintagma „*Întru moștinare*“ mai apare în ms. 4 389, Dt., 2, 9; 5, 31; 11, 31; 12, 1; 15, 4; 17, 14; 19, 2; 21, 23; 25, 15; 27, 2; 28, 8. Substantivul *moștinare* 'sorț' mai apare în ms. 4 389 în exemple ca: „*Că Domnul însuș este moștinarea lor*“ (Dt., 18, 2; în BB și în ms. 45: „*Sorțu*“); „*Moștinarea feciorilor lui Iacov*“ (Dt., 33, 4; în BB: „*Moștenirea*“; în ms. 45: „*Moștenirea*“). Vezi ST.LEX., p. 48, IV.2.2.32.; ST.LLV., p. 39, IV.2.2.49.

2.2.77. *a (se) moșteni* (variantă fonetică și gramaticală caracteristică pentru ms. 45) 'a lua în stăpînire țara sau pămîntul făgăduinței', 'a se așeza (sau stabili) pe acest pămînt', în ms. 45: „*Pămîntul lui încêpe a-l moșteni*“ (Dt., 2, 24; în BB și în ms. 4 389: „*A moșteni*“). Alte exemple din ms. 45: „*A moșteni*“ (Dt., 2, 31; în BB: „*A moșteni*“; în ms. 4 389: „*A moștina*“); „*Moștinești*“ (Dt., 18, 14; în BB: „*Moștenești*“); „*Moșteniți!*“ (Dt., 1, 8; 4, 22; 9, 23); „*Au moștenit*“ (Dt., 2, 22; în BB: „*Au moștenit*“; în ms. 4 389: „*Se-au prins de lăcuință în locul lor*“); „*Te-ai moștenit*“ (Dt., 19, 14; în BB: „*Te-ai moștenit*“; în ms. 4 389: „*Te-ai sălăsluit*“); „*Vei moșteni*“ (Dt., 19, 1, 31, 3, 7); „*Să moștinești*“ (Dt., 5, 6; 9, 1; 11, 29; 23, 20; 25, 19; 26, 1; 30, 16); „*Să moșteniți*“ (Dt., 4, 1, 5, 14; 8, 1; 11, 8, 8, 10, 11; 28, 63; 30, 18, 32, 47); „*Să moștinească*“ (Dt., 10, 11; 20, 16). Vezi ST.LFAC., p. 99, IV.2.3.99.

2.2.78. *moștnenire* 'proprietate', 'stăpânire asupra pământului făgăduinței', în ms. 45 (Dt., 14, 29; în BB: „*Sorțu*“; în ms. 4 389: „*Soartă*“); „*Moștnenirea*“, în ms. 45 (Dt., 3, 20; 9, 25; 12, 9); „*Moștnenirei*“, în ms. 45 (Dt., 2, 12); „*Moștnenirii*“, în ms. 45 (Dt., 32, 9); „*Moștneniirea*“, în ms. 45 (Dt., 19, 14). Vezi ST.LEX., p. 48, IV.2.2.33.; ST.LLV., p. 39, IV.2.2.49; ST.LNM., p. 19, III.1.11.0.

2.2.79. *mușchi* (sens neclar; probabil 'grăsimă'), în BB: „*Cu seul mușchilor grăului*“ (Dt., 32, 14; în ms. 45: „*Cu săul a mușchilor grăului*“; în ms. 4 389: „*Grăsimea grăului*“). În gr.: „Μετ'στέατος νεφρῶν πυροῦ“ [(τὸ) στέαρ, gen. στέατος 'graisse compacte', 'suif'; 'lard'; (ὁ) νεφρός, -οῦ 'les reins']; în Vulgata: „*Cum medulla tritici*“; în BJ: „*Avec la graisse des grains du froment*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Samt dem Nierenfett des Weizens*“; G. Braulik: „*Dazu Feinmehl aus Weizen*“; în B 1975: „*Cu grău gras*“.

2.2.79. *ovreiaste*, adv. 'evreiește', 'în limba ebraică', în ms. 4 389: „*Ovreiaste haddebarim*“ (Dt., titlul cărții a V-a a *Pentateuhului*). Numele ebraic în Vulgata este *Helleaddabarim* (= *elle haddebarim* < ebr. *d'ebārīm* 'cuvinte'. Denumirea cărții este dată după primul cuvânt substantiv de la începutul textului; în ms. 4 389, vers. 1: „*Acēstea sânt cuvintele care grăi Moisei*“). Vezi ST.LEX., p. 36–37, IV.1.5.25, *ovreu*.

2.2.80. *pat*, în sintagma: „*Pat de fier*“, probabil 'sarcofag', în BB: „*Iată patul lui* [= Og, regele Vasanului], *pat de hier... de 9 coți lungimea lui și de 4 coți lățimea lui*“ (Dt., 3, 11; în ms. 45: „*Pat de fier*“; în ms. 4 389, ca în ms. 45; aici, pe margine sînt adăugate, de aceeași mîină, cuvintele: „*Patul uriașului*“). În gr.: „*Ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ, κλίνη σιδηρᾶ*“ [(ἡ) κλίνη, -ῆς 'lit'; (ὁ) σίδηρος, -ου 'fer']; în Vulgata: „*Lectus eius ferreus*“; în BJ: „*Le lit de fer*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Ein Sarg aus Eisen*“; G. Braulik, Dt.: „*Sein Bett was aus Eisen*“; în B 1975: „*Iată patul lui, pat de fier*“. Personajul numit *Og* (ebr. *Ōg*) a fost regele amorit al Basanului (Vasanului), din rasa uriașilor, care erau urmașii lui *Rafaim*. Patul lui Og era din bazalt negru. Se crede că era un sarcofag (vezi *DICȚ. BIBLIC*, p. 937, sub *Og*). Vezi mai sus, p. 60–61, 2.2.47., *împărat*.

2.2.81. *pădure* 'dumbravă sfîntă, consacrată unei divinități păgîne', în BB: „*Pădurile lor să le tăiați*“ (Dt., 7, 5; în ms. 45, la fel; în ms. 4389: „*Braniștile*“). În gr.: „*Τὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψετε*“ [(τὸ) ἄλσος, -εως, -ους 'bois sacré'; prin ext: 'bocage' sau 'bois en général']; în Vulgata: „*Lucosque succidite*“ (*lucus*, -i 'crîng', 'dumbravă consacrată unei divinități'); în germ., G. von Rad, Dt.: „*Ihre Kultpfähle umhauen*“; în B 1975: „*Dumbrăvile*“. Vezi mai sus, p. 34, IV.1.3.4., *braniște*; p. 35, IV.1.3.13., *crîng*; p. 37, IV.1.3.36., *readiu*.

2.2.82. *păgînatate* 1. 'împietate', 'necredință' (în *Dumnezeul evreilor*), în BB: „*Pentru păgîndtatea limbilor acestora, Domnul va surpa pre ei de cîdră fașa sa*“ (Dt., 9, 4; în vers. 5: „*Pentru păgîndtatea și fărâdelêgea limbilor acestora*“; în ms. 45 și în

ms. 4 389: „*Păgîndtatea*“). În gr.: „*Τὴν ἀσεβειαν πῶν ἐθνῶν τουτῶν*“ [(ἡ) ἀσεβεια, -ας 'impietate'; adj. ἀσεβής, -ής, -ές 'impie', 'criminal', 'coupable' < ἀ-priv. + vb. σέβω 'vénérer', 'honorer d'un culte religieux']; în Vulgata: „*Propter impietates suas*“; în BJ: „*En raison de leur perversité*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Wegen der Schuld dieser Völker*“; în B 1975: „*Pentru necredincioșia popoarelor acestora*“.

2. 'recalcitrantă', 'călcare a obligațiilor asumate', 'neascultare', 'nesupunere', 'rebeliune', în BB: „*Iară de va sta mărturie nedireaptă asupra omului zicînd asupra lui păgînatate*“ (Dt., 19, 16; în ms. 45: „*Păgîndtate*“; în ms. 4 389: „*Năpaste*“). În gr.: „*Ἐὰν δὲ μάρτυς... καταλέγων αὐτοῦ ἀσεβειαν*“; în Vulgata: „*Accusans eum praevaricationis*“; în BJ: „*Rébellion*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Widerspenstigkeit*“ (= nesupunere, recalcitrantă); G. Braulik, Dt.: „*Anstiftung zum Aufruhr*“ (= instigare la revoltă); B 1975: „*Nelegiuire*“.

3. 'cutezanță', 'aroganță', 'trufie', 'înfumurare', 'îngîmfare', în BB: „*Întru păgînatate au grăit prorocul acela, să nu vă jîneț de dănsul*“ (Dt., 18, 22; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Păgîndtate*“). În gr.: „*Ἐν ἀσεβείᾳ ἐλάλησεν ὁ προφήτης ἐκείνος*“; în Vulgata: „*Per tumorem animi sui propheta confinxit*“ (*tumor*, -oris 'îngîmfare', 'trufie'); în BJ: „*Le prophète a parlé avec présomption*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*In Vermessenheit hat es der Prophet geredet*“ (*Vermessenheit* 'cutezanță', 'îndrăzneală', 'obraznicie', 'aroganță', 'temeritate', 'semeție'); în B 1975: „*Din îndrăzneala lui*“.

4. 'vină', 'delict', 'vinovăție', în BB: „*După păgîndtatea lui... vor bate pre el*“ (Dt., 25, 3; în ms. 45: „*Păgîndtatea*“; în ms. 4 389: „*Vina*“). În gr.: „*Κατὰ τὴν ἀσεβειαν αὐτοῦ*“ în Vulgata: „*Pro mensura peccati erit et plagarum modus*“; în BJ: „*Proportionnel à ses torts*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Entsprechend seiner Schuld gebührende Zahl von Schlägen verabreichen lassen*“; G. Braulik, Dt.: „*Wie es seiner Schuld entspricht*“; în B 1975: „*După măsura vinovăției lui*“.

Sensurile 2–4 ale cuvîntului *păgîndtate* nu sînt înregistrate în H. Tiktin², *DRG*, s.v.

2.2.83. *păgînie* 1. 'necredință', 'împietate', în ms. 4 389: „*Pentru păgîniia lor... îi va potopi Domnul*“ (Dt., 9, 5; în BB: „*Păgîndtatea*“; în ms. 45: „*Păgîndtatea*“). Vezi cuvîntul precedent, sensul 1.

2. 'cutezanță', 'trufie', 'semeție', 'orgoliu', 'obraznicie', în ms. 4 389: „*Nărodul se va tême și după acēia nu vor mai face păgînie*“ (Dt., 17, 13; în BB: „*Nu va mai păgîni*“; în ms. 45: „*Nu va mai păgîni încă*“). În gr.: (ἡ) ἀσεβεια, -ας; în Vulgata: „*Superbia*“; în BJ: „*Présomption*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Und nicht ferner vermessen handeln*“; în B 1975: „*Îndrăznicie*“.

2.2.84. a *păgîni* 1. 'a cuteza', 'a îndrăzni', 'a se încumeta', în BB: „*Prorocul carele va păgîni să grăiască pre numele meu... va muri*“ (Dt., 18, 20; în ms. 45 și în ms. 4 389: „*Va păgîni să grăiască*“). În gr.: „*Ὁ προφήτης ὅς ἄν ἀσεβήσῃ λαλήσῃ*...“ [vb. ἀσεβέω, -ῶ, viit. -ήσω 'être impie'; 'profaner', 'violier',

'outrager'; 'être impie envers les dieux']; în Vulgata: „*Propheta autem arrogancia depravatus voluerit loqui in nomine meo... interficietur*“; în BJ: „*Si un prophète a l'audace de dire en mon nom une parole*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Jedoch der Prophet, der sich vermißt, in meinem Namen ein Wort zu reden*“ (sich vermessen 'a cuteza', 'a îndrăzni', 'a se încumeta'); G. Braulik, Dt.: „*Doch ein Prophet, der sich anmaßt, in meinem Namen ein Wort zu verkünden*“; în B 1975: „*Va îndrăzni să grăiască*“. Sensul acesta, neînregistrat în H. Tiktin², DRG, s.v., se mai întâlneşte în BB: „*Norodul... să va spămînta şi nu va mai păgîni*“ (Dt., 17, 13; în ms. 45: „*Nu va mai păgăni încă*“; în ms. 4 389: „*Nu vor mai face păgănie*“). În gr.: „*Καὶ οὐκ ὀσεβήσεται*“; în Vulgata: „*Nullus deinceps intumescat superbia*“; în BJ: „*Cessera d'agir avec présomption*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Nicht ferner vermessen handeln*“; în B 1975: „*Cu îndrăznicie*“.

2. 'a fi vinovat', 'a păcătui', în BB: „*Va fi vreadnic de bătaie cel ce păgîneşte*“ (Dt., 25, 2; în ms. 45: „*Păgăneşte*“; în ms. 4 389: „*Celui vinovat*“). În gr.: „*ὀσεβῶν*“; în Vulgata: „*Eum qui peccavit*“; în germ.: „*Der Schuldige*“; în BJ: „*Celui qui a tort*“; în B 1975: „*Celui vinovat*“.

2.2.85. păliciuone 'febră' [< vb. *a păli* 'a arde' + suf. -ciune < sl. *paliti* 'brennen'], în ms. 4 389: „*Păliciuone*“, cuvînt adăugat pe margine, ca sinonim al termenului *arsură*, din text: „*Cu arsură şi cu ger şi cu pripăc... te vor goni până te vor pierde*“ (Dt., 28, 22; în BB: „*Înfierbenteală*“; în ms. 45: „*Fierbinteală*“). În gr.: „*Πυρετός*“ [(ὁ) *πυρετός*, -ὄν 1. 'chaleur ardente']; 2. 'fièvre'; în Vulgata: „*Febri*“; în BJ: „*Fièvre*“; în germ.: „*Fieber*“; în B 1975: „*Lingoare*“. Vezi mai sus, p. 30-31, III.1.4.0, p. 59, IV.2.2.28., *fierbinteală*.

2.2.86. pălitură 'mălură', 'rugină (de grîu)', în BB: „*Toate... rodurile pămîntului tău le va topi pălitura*“ (Dt., 28, 42). Vezi mai sus, p. 37, IV.1.3.32, *polegniţă*.

2.2.87. a se părăşi (< *părtaş*) 'a fi părtaş la ceva', 'a întreprinde ceva împreună cu', în ms. 4 389: „*Cu limbile acéstea să nu te părăşeşti*“ (Dt., 18, 14).

2.2.88. peliţă 'carne', 'trup' (cu etimologie nesigură), în ms. 45: „*Ca să dea... den peliţele fiilor lui*“ (Dt., 25, 55; în BB: „*Trupurile*“; în ms. 4 389: „*Carnea*“.

2.2.89. a pesti 'a întîrzia', 'a sta undeva (peste noapte)', 'a rămîne' (cu etimologie necunoscută), în ms. 4 389: „*Să nu pestească trupul lui pre lemn, ce într-acéias zi să-l îngroapaşi în mormînt*“ (Dt., 21, 23; în BB şi în ms. 45: „*Să nu doarmă trupul*“). Vezi mai sus, p. 46, IV.2.1.32., sensul 2.

2.2.90. petrecanie 'moarte', în ms. 4 389: „*După petrecaniia mea*“ (Dt., 31, 29; în BB şi în ms. 45: „*La cea de apoi a morţii mele*“). Vezi mai sus, p. 30, III.1.1.0.; p. 42, IV.2.1.10., sensul 1.

2.2.91. a petrece 'a trece în', 'a pătrunde', 'a intra în posesiune', în BB: „*Să petreci întru făgăduinţa Domnului*“ (Dt., 29, 12; în ms. 45, la fel în ms. 4 389: „*Să petreci în...*“). În gr.: „*Παρελθεῖν ἐν τῇ διαθήκῃ*

κρίσιον“ [vb. *παρέρχομαι*, viit. -ελεύσομαι, aor. 2 *παρήλθον* 1. 'passer le long de ou au-delà de', 2. 'dépenser', 'franchir', 3. 'pénétrer', 'entrer', 's'avancer dans', fig. 'entrer en possession de']; în Vulgata: „*Ut transeas in foedere Domini Dei tui*“; în BJ: „*Tu vas passer dans l'alliance de Yahvé*“, vers. 11; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Um in den Bund Jahwes, deines Gottes, einzutreten*“, vers. 11; în B 1975: „*Ca să închei legămînt*“.

Pentru sensul menţionat al vb. *a petrece*, se poate admite un transfer semantic de la verbul grecesc menţionat, anume de la sensul 3. Dar, în egală măsură, s-ar putea admite păstrarea sensului etimologic al lat. *per-traicio* 'a trece prin', 'a pătrunde', sens pe care rom. *a petrece* îl are şi în următorul text din BB: „*Cum ai petrecut pustiul cel mare*“ (Dt., 2, 7; la fel şi în ms. 45; în ms. 4 389: „*Ai trecut pustiia*“).

2.2.92. pildă, în expr.: „*A fi (întru) pildă*“ 'a fi de pomină', 'a fi de batjocura sau de rîsul lumii', în BB: „*Vei fi acolă întru tîlc, şi pildă, şi poveste*“ (Dt., 28, 37; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*În pildă*“). Vezi ST.L.NM., p. 27, IV.1.6.7.

2.2.93. a (se) pîngări 1. (cu sens pasiv) 'a fi pîngărit, spurcat, prin actul sexual', în BB: „*Nu va putea bărbatul cel dentii... să ia pre dănsa luiş muiare după ce s-au pîngărit ea*“ (Dt., 24, 4; în ms. 45: „*S-au pîngărit*“; în ms. 4 389: „*Iaste... pîngărită*“).

2. 'a profana', 'a spurca', în BB: „*Să nu pîngăreşti pămîntul carele Domnul... dă voao cu soru*“ (Dt., 24, 4; în ms. 45: „*Pîngăriţi*“; în ms. 4 389: „*Pîngăriţi*“).

2.2.94. pîngărit, -ă, în sintagma: „*Topire pîngărită*“ 'idol, divinitate păgănească în metal topit', în ms. 4 389: „*Blestemat omul carele va face cioplire sau topire pîngărită*“ (Dt., 27, 15; în BB şi în ms. 45: „*Va face cioplit şi vărsat*“).

2.2.95. plată, în sintagma: „*Plata curvei*“ 'banii adunaţi pentru templu de prostituatele sacre', în BB: „*Să nu aduci plata curvei nici schimbarea cîinelui*“ (Dt., 23, 19; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Să nu dai plata curvei*“). În gr.: „*Μίσθωμα πόρνης*“ [(ῆ) *πόρνη*, -ης 'prostituée'; *μισθωμα*, -ατος 'paye', 'prix du loyer']. Vezi mai sus, p. 53, IV.2.1.86., *schimbare*; p. 55-56, IV.2.1.102, *a vămui*; mai jos, p. 68, IV.2.2.137, *vrăjitoare*.

2.2.96. plinire 1. 'abundenţă', 'belşug', 'prisosinţă', în BB: „*După ceasul plinirii pămîntului*“ (Dt., 33, 16; în ms. 45: „*Plinirei*“; în ms. 4 389: „*Umplerii*“). În gr.: „*Κατ' ὄραν γῆς πληρώσεως*“ [(ῆ) *πλήρωσις*, -εως 'l'action de remplir'; 'plénitude'; 'achèvement' < vb. *πληρόω*, viit. -ώσω 'emplir', 'remplir' < *πλήρης* 'plein', 'rempli'; (τὸ) *πλήρωμα*, -ατος 'plénitude']. Folosirea cuvîntului românesc *plinire*, cu sensul menţionat, de către Nicolae Milescu şi apoi şi de către diortositorii BB, Radu şi Şerban Greceanu, a putu fi rezultatul unui fenomen de atracţie paronimică, fenomen similar cu cel care a dus la transpunerea în româneşte a gr. (ῆ) *φύλη* (şi τὸ *φύλον*) 'trib', prin substantivul românesc *feliu*, pl. *feliuri* 'trib', 'seminţie'; vezi ST.L.NM., p. 26, IV.1.6.3.

2. 'pradă', 'captură de război', în BB: „*Toată plinirea vei pradă fie*“ (Dt., 20, 14; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Toată agoniseala lor să robești*“). În gr.: „(ῆ) ἀπαρτία, -ας“ 'ce qu'on emporte en partant', 'équipage de route', 'bagages'. Probabil că Nicolae Milescu a făcut o apropiere de cuvîntul vechi românesc *plean* 'pradă de război' (< vsl. *pŕienŕ*), cînd a atribuit termenului *plinire* sensul 'pradă', 'captură de război'.

2.2.97. *poiană*, în expr.: „*A se duce în poiană*“ 'a-și face nevoile fiziologice', în ms. 4 389: „*Loc să aibi denafară de tabără și acolo să te duci în poiană*“ (Dt., 23, 12; în BB și în ms. 45: „*Vei ieși acolo afară*“). În gr.: „Καὶ ἐξέλθῃς ἐκεῖ ἔξω“ (vb. ἐξέρχομαι, viit. ἐλεύσομαι 'sortir', 's'en aller'); în Vulgata: „*Locum... ad quem egrediaris ad requisita naturae*“ (requisita, -ōrum 'nevoi', 'cerințe'; în BJ: „*C'est là que tu iras au dehors*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Einen Platz... wohin du austreten kannst*“; în B 1975: „*Acolo să ieși afară*“). O expresie asemănătoare, anume: „*A ieși la poiană*“, cu același sens ca cel menționat mai sus, a fost înregistrată de H. Tiktin², DRG, sub cuvîntul *poiană*.

2.2.98. *pomenire* 'dar', 'pomană', 'cadou', în ms. 4 389: „*Ce pomenirea să o gătești lui den oile și den grăul tău*“ (Dt., 15, 14; în BB și în ms. 45: „*Cu chelșug să-l chelșugiești pre el*“, vers. 13). În slavonește: „Πάματα“ 'pomenire'; cf. vsl. *pamęti* 'id.'.

2.2.99. *potrivă* 1. (în loc. adv.) „*Den potrivă*“ 'din partea opusă', 'de vizavi', 'din față', 'din contra' (< vsl. *protivŕ* 'contra'), în BB: „*Căce den potrivă vei vedea pămîntul, și acolo nu vei intra*“ (Dt., 32, 54; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Că den potrivă vei vedea țara, iar într-ânsa nu vei intra*“). În gr.: „Ἀπέναντι“ 'en présence de'; în germ., G. von Rad, Dt., vers. 52: „*Von gegenüber*“, în BJ: „*Du dehors*“; în Vulgata, vers. 52: „*E contra videbis terram et non ingredieris in eam*“; în B 1975: „*De departe*“.

2. (subst.) 'asemănare', 'persoană la fel, cu care să se potrivească, să formeze pereche', în ms. 4 389: „*Sau priiatenul tău carele iaste într-o potrivă sufletului tău*“ (Dt., 13, 6; în BB: „*Cela e tocma cu sufletul tău*“; în ms. 45: „*Cel atocma cu sufletul tău*“). În Vulgata: „*Aut amicus quem diligis ut animam tuam*“; în BJ: „*Le compagnon qui est un autre toi-même*“; G. von Rad, Dt.: „*Dein Freund, den du wie dein eigenes Leben liebst*“; G. Braulik, Dt.: „*Dein Freund, den du liebst wie dich selbst*“; în B 1975: „*Prietenul tău care este pentru tine ca sufletul tău*“.

2.2.100. *povață*, pl. *povațe* 'căpetenie', 'conducător militar', în ms. 4 389: „*Să puie purtători înaintea oștilor și povațe oștilor*“ (Dt., 20, 9; în BB: „*Înainte-povăfuitori*“; în ms. 45: „*Înnainte-povăfuitori*“).

2.2.101. *a povăți* 'a conduce (o unitate militară, un popor)', 'a comanda', 'a stăpîni', în BB: „*I-am pus pre ei să povățească preste voi, preste mii și preste sute*“ (Dt., 1, 15; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Să vă stăpânească*“). Cuvîntul mai este folosit și în ms. 4389: „*Povățesc*“ (Dt., 1, 10), fiind adăugat pe margine, de aceeași mîna, în locul termenului „*Port*“, din fraza: „*Nu poci eu săngur să vă port*“, din text. Vezi ST.L.FAC., p. 84, III.1.9.0.; ST.L.EX., p. 28, III.1.14.0.

2.2.102. *povăfuitor* (și: *povăfuitor*) 'comandant', 'căpetenie', 'șef de unitate militară', în BB: „*Voiu pune pre dinșii preste voi povăfuitori voao*“ (Dt., 1, 13; în ms. 45: „*Povăfuitori*“; în ms. 4 389: „*Căpetenii*“). Și: „*Înainte-povăfuitori*“, în BB și în ms. 45 (Dt., 5, 23; 20, 9; în ms. 45: „*Înnainte*“; în ms. 4 389: „*Povațe*“). Modelul este preluat din grecește: „Προηγούμενος“; part. prez. de la vb. προηγέομαι 'marcher devant', 'précéder', 'marcher en tête'.

2.2.103. *a povesti* 'a aduce la cunoștință', 'a anunța', 'a mărturisii', 'a da de știre', în BB: „*Povestescu-și astăzi căci cu peire veși peri*“ (Dt., 30, 18; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Mărturisesc fie*“). În gr.: „Ἀναγγέλω“.

2.2.104. *preș*, în sintagma: „*Preș de bani*“ 'bani', în ms. 4 389: „*Bucate pre preș de bani să vă cumpărați... și cu preș să bęși*“ (Dt., 2, 6; în BB: „*Cu argint*“; în ms. 45: „*Cu argintu*“).

2.2.105. *prihană* 1. 'meteahnă', 'defect fizic', în BB: „*Iar de va fi întru el prihană, șchiop au orb, au toată hula rea*“ (Dt., 15, 21; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Vind*“). 2. 'înviniure', 'oprobiu', 'pată morală', 'hulă', în ms. 4 389: „*Și-i aruncă prihană de-i zice*“ (Dt., 22, 17; în BB și în ms. 45, vers. 16: „*Cuvinte cu vinuire*“).

2.2.106. *a se prinde*, în expr.: „*A se prinde de lăcuință*“ 'a se așeza', 'a se stabili temporar într-un loc (despre nomazi)'; 'a ocupa un teritoriu'; 'a deveni stăpîn pe un loc', în ms. 4 389: „*Și se-au prins de lăcuință în locul lor*“ (Dt., 2, 22, în BB: „*S-au lăcuit pentru dinșii*“; în ms. 45: „*S-au lăcuit pentru înșii*“). În versiunea slavonă, folosită de Daniil Panoneanul, textul echivalent este: „Н вселѣшѣа въ нѣмѣсто“ (cf. vb. rus. *vselitŕsŕa*, -liosŕ, -lŕsŕa 'a ocupa o locuință' (< *selo* 'sat'; bg. *selo* 'sat', 'locuință'; vbg. *męsto* 'τόπος', 'χωριον'; bg. *męsto* 'Stelle', 'Platz'; M. Vasmer, REW, II, p. 606). Vezi mai sus, p. 48-49, IV.2.1.55.

2.2.107. *prisosit* 'numeros', în BB: „*Mai prisosit te va face decît părinții tăi*“ (Dt., 30, 5; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Te va înmulți mai mult*“). Cf. *prisoseald* 'numărătoare', 'recensămînt', 'socoteală', în ST.L.N.M., p. 41, IV.2.2.52., care-i calchiat după gr. (τδ) πλεόνασμα, -ατος 'ce qui reste en trop'.

2.2.108. *proaspăt* 'recent', 'de curînd', 'nou-venit', în BB: „*Au jirtvuit... la dumnezăi carii n-au știut, noi și proaspeși au venit, pe carii n-au știut părinții lor*“ (Dt., 32, 17; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Noi și tineri*“). În gr.: „Καινοὶ καὶ πρόσφατοι“ (adj. πρόσφατος, -ος, -ov 'nouveau', 'récent'; în Vulgata: „*Novi, recentesque venerunt*“; în BJ: „*À des nouveaux venus d'hier*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Neulingen, unilängst Aufgekommenen*“; G. Braulik, Dt.: „*Neulingen, die erst vor kurzem gekommen waren*“; în B 1975: „*Unor dumnezei noi*“.

2.2.109. *rană*, în sintagma: „*Rană eghiptenească*“ sau „*Rana Eghiptelului*“ 'ulcer', 'abces', în BB: „*Să te bată domnul cu rană eghiptenească la șezuturi*“ (Dt., 28, 27; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Bate-te-va*“.

Domnul cu rana Eghiptului spre laturile trupului). În gr.: „Πάταξαι σε κύριος ἐν ἔλκῳ Αἰγυπτίῳ εἰς τὰς ἔδρας” [(τὸ) ἔλκος, -εος, -ος ’blessure’, ’plaie’; plus souvent ’ulcère’; vb. ἔλκω, viit. ἔλξω ’violenter’; ’déchirer’; (ἦ) ἔδρα, -ας ’siège’, ’anus’]; în germ., G. von Rad, Dt.: „Jahwe wird dich schlagen mit ägyptischen Geschwüren”; în Vulgata: „Percutiat te Dominus ulcere Aegypti”; în B 1975: „Te va lovi Domnul cu lepra Egiptului, cu trînji”. Vezi ST.L.EX., p. 34, IV.1.4.49.

2.2.110. a răsări ’a se abate (din cale)’ (< lat. *re-salire*), în ms. 45: „Și ați răsărit curându dentru calea carea au porîncit Domnul” (Dt., 9, 16; în BB: „Ați ieșit curînd din calea...”; în ms. 4 389: „Curînd v-ați dat den cale în laturi”).

2.2.111. a răsplăti, în expr.: „A răsplăti județul (sau caznă) ’a pedepsi’”, în ms. 45: „Voi răsplăti județul neprietenilor și celor ce urâscu pre mine voi răsplăti” (Dt., 32, 41, în BB: „Voiu răsplăti caznă vrăjmașilor”; în ms. 4 389: „Voiu da izbândă vrăjmașilor”). Varianta cu *gi-* a cuvîntului *giudeț* apare în ms. 45, Dt., 32, 43: „Va răsplăti giudeț neprietenilor lui”.

2.2.112. a ridica, în expr.: „A rădica sămînță cuiva” ’a face copii cu soția fratelui, rămasă văduvă’, ’a perpetua familia fratelui decedat’, în ms. 4 389: „Fratele bărbatului ei să între la dânsa... să rădica sămînță frăține-său” (Dt., 25, 5).

2.2.113. rîie, în sintagma: „Rîie sălbatecă”, în BB și în ms. 45 (Dt., 28, 27; în ms. 4 389: „Răie”). În gr.: „Ψώρα ἀγρία” [(ἦ) ψώρα, -ας ’gale, maladie cutanée; ’gratelle’, ’dartre’ et autres maladies de la peau; ἀγριος, -α, -ov ’sauvage (en parlant d’une maladie ou d’un ulcère), ’malin’, ’envenimé’; ψώρα ἀγρία ’gale opinâtre, rogne ou teigne (maladie)’.]

2.2.114. rugină, vezi mai sus, p. 37, IV.1.3.32., *polegniță*.

2.2.115. a se scorni (*asupra cuiva*) ’a se răscula’, ’a se ridica’, în ms. 4 389: „Celor ce se scornesc asupra lui” (Dt., 33, 11; în BB: „Se scoală”; în ms. 45: „Se rădică”).

2.2.116. secetos ’însetat’, ms. 4 389: „Fiind tu flămînd și secetos” (Dt., 25, 18).

2.2.117. sfințiri ’sfinți (sens neclar), în BB: „Domnul... au sîrguit den muntele Faran cu zeci de mii de sfințiri” (Dt., 33, 2; în ms. 34: „Cu dzeci de mii a Cadis”; în ms. 4 389: „Au venit cu întunerece de sfinți”). Vezi mai sus, p. 48, IV.2.1.54., *întunêrec*. Cf. și DRL, s.v.

2.2.118. a soli ’a fi intermediar’, ’a îndeplini funcția de sol’, în ms. 4 389: „Iar eu [Moisi] stam între Domnul și între voi într-acea vreme ca să solesc cuvântul Domnului” (Dt., 5, 5; în BB: „Să spuii”; în ms. 45: „Să spui”). Vezi ST.L.EX., p. 49, IV.2.2.49.

2.2.119. a se sparge ’a se roade (despre haine)’, ’a se uza’, ’a se rupe de prea mult purtat’, în ms. 4 389: „Hainele tale nu se-au spart pre tine” (Dt., 8, 4; pe margine, de aceeași mîină, o notă: „Nu se-au spart hainele Israelteanilor în pustie”; în BB: „Hainele tale

nu s-au ros de la tine”; în ms. 45: „Nu s-au frecat”; pe margine, de aceeași mîină: „Ros”). Vezi ST.L.FAC., p. 101, IV.2.3.138.; ST.L.LV., p. 40, IV.2.2.67; vezi mai sus, p. 59, IV.2.2.32., *a se freca*.

2.2.120. stîlp ’monument în formă de coloană, de pilastru, cu inscripții și sculpturi’; ’statuie, în BB: „Capiștile lor să le surpați și stîlpii lor să-i fărînați” (Dt., 7, 5; în ms. 45: „Stîlpii lor să-i sfărâmați”; în ms. 4 389: „Altarele lor să le răsipiți și stîlpii lor să-i surpați”). În gr.: (ἦ) στήλη, -ης ’colonne ordinairement destinée à orner un tombeau, à servir de borne’; ’stèle ou cippe ou colonne sépulcrale’. Vezi ST.L.LV., p. 18, IV.1.3.10, *capîște*; vezi mai sus, p. 34, IV.1.3.7., *capîște*.

2.2.121. știință ’întelegere’, ’pricepere’, ’judecată dreaptă’, ’discernămînt’, în BB: „Nu iaste întru ei știință” (Dt., 32, 28; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Meșteșug”).

2.2.122. știr, -ă, ’sterp (despre animale)’, în ms. 4 389: „Și voi nu veți fi sterpi, nici dobitoacele voastre știră” (Dt., 7, 14; ultimul cuvînt are în final slova (-X=ă), pentru care vezi mai sus, p. 4, I.2.14.0).

2.2.123. știutor ’priceput’, ’cu discernămînt’, ’perspicace’, ’cunoscător’, în BB: „Oameni înțelepți, și știutori, și cu minte” (Dt., 1, 15; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „Știuți”). În gr.: „Ἀνδράς... ἐπιστήμονας” [adj. ἐπιστήμων, -ων, -ov, gen. -ovos ’qui sait’, qui est instruit de’, ’savant’, ’habile à’; vb. ἐπίσταμαι ’savoir’, ’connaître’, ’être habile en quelque chose’].

2.2.124. știut, -ă ’care știe’, ’cu discernămînt’, ’perspicace’, ’cunoscător’, în BB: „Oameni înțelepți, și știuți, și cu minte” (Dt., 1, 13; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389; în ultimul caz, vers. 14). Vezi cuvîntul precedent.

2.2.125. a se tăia ’a face incizii pe corp’ (obicei practicat cu ocazia morții cuiva), în ms. 4 389: „Să nu vă tăiați și să nu puneți pleșuvire între ochii voștri” (Dt., 14, 1; în BB: „Să nu vă curățiți”; în ms. 45: „Să nu vă têmeți”). Versiunea din ms. 45 redă textul grecesc: „Ὁὸ φοβήσετε” [vb. φοβέω, -ῶ ’effrayer’, ’épouvanter’]. Dar în Vulgata, apare o altă variantă: „Non vos incidetis nec facietis calvitie super mortuo”; în BJ: „Vous ne vous ferez pas d’incision ni de tonsure sur le front”; în germ., G. von Rad, Dt.: „Ihr dürft euch für einen Toten keine Einschnitte machen”; G. Braulik, Dt.: „Ihr sollt euch für einen Toten nicht wundrützen und keine Stirnglatzen scheren”; în B. 1975: „Să nu faceți creștături pe trupul vostru și să nu vă tundeți părul de deasupra ochilor voștri, pentru morți”.

2.2.126. tăiat ’castrat, vezi mai sus, p. 33, IV.1.1.1., *famen*; p. 59, IV.2.2.26., *feteleu*.

2.2.127. a se tîmpi, în sintagma: „A vedea tîmpindu-se la cineva” ’ochii se vor consuma de suferință (se vor stinge) privind la ceva’, în ms. 45: „Ochii tăi vor vedea tîmpindu-să la ăle și nu va putea mîna ta” (Dt., 28, 32; în BB: „Vor vedea orbindu-se la ăle și nu va putea mîna ta”; în ms. 4 389: „Ochii tăi îi vor vedea scofîndu-i afară și mîna ta nu va avea tîrie”). Versiunea din ms. 45 (și cea din BB) este mai apropiată

de cea grecească: „Οἱ ὀφθαλμοὶ σου ὀψονται σφρακελιζόντες εἰς αὐτὰ“ [vb. ὀράω, -ᾶ, viit. ὀψομαι 'voir'; vb. σφρακελιζῶ 'dégénérer en gangrène sèche', 'se gangrener'; (ὁ) σφράκελος, -ου 'gangrene sèche'; 'dessèchement', 'mortification']; în Vulgata: „*Videntibus oculis tui et deficientibus ad conspectum eorum tota die et non sit fortitudo in manu tua*“; în BJ: „*Chaque jour tes yeux se consumeront à regarder vers eux, et tes mains n'y pourront rien*“; în germ., G. von Rad, Dt.: „*Deine Augen müssen es ansehen; sie werden nach ihnen schmachten, aber du wirst machtlos sein*“ (schmachten 'a lincezi', 'a zăcea în suferință', 'a fînji', 'a se consuma', 'a se ofili'); G. Braulik, Dt.: „*Du siehst dir den ganzen Tag nach ihnen die Augen aus*“; în B 1975: „*Ochii tăi sã-i vadã și sã se topeascã în toate zilele de mila lor, dar sã nu ai nici o putere în mînile tale*“. Pentru expr.: „*A putea mîna*“, vezi ST.LLV., p. 29, IV.2.1.55., d).

2.2.128. topire, în sintagma: „*Topire pîngãritã*“ 'statuie'; 'idol din metal turnat', în ms. 4 389: „*Cioplire și topire pîngãritã*“ (Dt., 27, 15; în BB: „*Blestemat omul carele va face cioplit și vãrsat*“; în ms. 45, ca în BB). Textul din ms. 45 și din BB urmează îndeaproape versiunea grecească: „*Γλυπτὸν καὶ χωνευτὸν*“ [adj. γλυπτός, -ή, -όν 'coupée', 'taillé'; 'sculpté' < vb. γλύπτω, viit. γλύψω 'sculpter'; adj. χωνευτός, -ή, -όν 'fondu', 'fait en métal fondu' < vb. χωνεύω, viit. -εύσω 'fondre', 'exécuter en métal fondu']. Cf. mai sus, p. 54, IV.2.1.94., *sucit*.

2.2.129. a se trufi (< *trufã* 'trufie') 'a se îngîmfa', 'a se mîndri', 'a se fuduli', în ms. 4 389: „*Sã nu se trufeascã inima lui de frații lui*“ (Dt., 17, 20; în BB și în ms. 45: „*Sã nu se înalțe inima lui*“).

2.2.130. undrea 'sulã', 'andrea', în BB: „*Vei lua undreaua și vei gãuri urêchea lui*“ (Dt., 15, 17; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Sulã*“).

2.2.131. vas 'corabie', în BB și în ms. 45: „*Te va întoarce Domnul... la Eghipt cu vase*“ (Dt., 28, 68; în ms. 45: „*Eghiptu*“; în ms. 4 389: „*În corãbii*“). În gr.: „*Ἐν πλοίοις*“ [(τὸ) πλοῖον, -ου 'navire', 'vaisseau', 'bateau']; în Vulgata: „*Classibus*“.

2.2.132. vãrsat 'statuie', 'idol din metal turnat', vezi mai sus, IV.2.2.128., *topire*.

2.2.133. a vãrui 'a da cu var', în ms. 4 389: „*Sã pui fie pietri mari și sã le vãruiesti cu var*“ (Dt., 27, 2; în BB: „*Vei spoi pre dãnsele cu spoiãlã*“; în ms. 45: „*Pre înșii*“; acord gramatical eronat). Prima atestare a vb. *a vãrui*, anume anul 1703 (vezi H. Tiktin², DRG, s.v.), se modificã: ms. 4 389, cca. 1665–1680.

2.2.134. a (se) veghea 'a cruța', 'a se îndura', 'a avea milã', în expr.: „*A veghea ochiul cuiva pe cineva sau pe ceva*“, în BB: „*Sã nu vêghe ochiul tãu pre el, suflet pentru suflet, ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mînd pentru mînd, picior pentru picior*“ (Dt., 19, 21; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Sã nu-l cruțeze ochiul tãu*“). Construcția are drept model versiunea grecească,

astfel cã paragraful acesta ar fi putut fi introdus în capitolul precedent: „*Ὅδ̄ φείσεται ὁ ὀφθαλμὸς σου ἐπ' αὐτοῦ*“; vezi mai sus, p. 44, IV.2.1.22., *a cruța*.

Sensul menționat al vb. *a veghea* s-a dezvoltat din cel de 'a (se) pãzi', 'a lua aminte', prezent în textele vechi românești (vezi H. Tiktin², DRG, s.v., sensul 3.). Apariția subst. *ochi* 'privire' (= atitudine) se explicã prin prezența în textul grecesc a echivalentului (ὁ) ὀφθαλμός, -οῦ 'id.', iar în cel slavonesc, pentru ms. 4 389, a sl. „*Око*“ (vb. *oko*, dual *oči* 'Auge', vezi M. Vasmer, REW, II, p. 259). De asemenea, folosirea vb. *a cruța* în ms. 4 389 se explicã prin textul slavonesc, în care existã echivalentul vb. *šteděti, šteždo* 'φείδεσται', κτήδεσται, bg. *štádã* 'schone', 'spare', 'bin nachsichtig mit jemd.'; rus. *štaditi, štažy* 'schone'; *poštada* 'Schonung, 'Mitleid' (M. Vasmer, REW, III, p. 443): „*А не пощадитъ око твоє*“.

2.2.135. verze, pl. 'legume', în ms. 4 389: „*Grãdinã de vèrze*“ (Dt., 11, 10; pe margine, de aceeași mînã: „*Legumi*“; acest cuvînt este prezent în BB și în ms. 45).

2.2.136. a vorbi 'a cuvînta', 'a grãii', în ms. 4 389: „*Vorbește Dumnezeu cu omul*“ (Dt., 5, 24; în BB și în ms. 45: „*Va grãii*“); în ms. 4 389: „*Sã vorbești*“ (Dt., 6, 7; în BB și în ms. 45: „*Vei grãii*“); în ms. 4 389: „*Sã vorbeascã*“ (Dt., 18, 19; în BB și în ms. 45: „*Sã grãiascã*“). „*Lupta*“ dintre sinonimele *a grãii* și *a vorbi* începe sã aibã loc în a doua jumãtate a secolului al XVII-lea. În deceniile și secolele urmãtoare, ultimul se va instala deplin în limba romãnã literarã, pe cînd *a grãii* este caracteristic pentru multe graiuri populare actuale. Vezi ST.L.FAC., p. 100, IV.2.3.105.; ST.LEX., p. 34, IV.1.4.60.

2.2.137. vrãjitoare 'prostituatã sacrã', în BB: „*Sã nu fie vrãjindu-sã cãtrã toatã ruga den fiii lui Israil*“ (Dt., 23, 18; în ms. 45: „*Sã nu fie vãmuit den fetele Israil și sã nu fie vãmuintu-sã cãtrã toatã ruga den fiii lui Israil*“; în ms. 4 389, vers. 17: „*Sã nu fie curve den fetele lui Israil, nici curvari den feciorii lui Israil*“). Vezi mai sus, p. 53, IV.2.1.86., *schimbare*; p. 55–56, IV.2.1.102., *a vãmui*; IV.2.2.95., *platã*.

2.2.138. a zãcea 'a avea raporturi sexuale', în ms. 4 389: „*Blestemat cel ce va zãcea or-cu-ce dobitoc*“ (Dt., 27, 21; în BB și în ms. 45: „*Doarme*“).

2.2.139. a zãlji 'a amaneta' (< vsl. *založiti*; vezi ST.LEX., p. 34–35, IV.1.4.61.; ST.LLV., p. 6, I.3.10.2.), în BB: „*Sã nu zãljești moara*“ (Dt., 24, 6; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Sã nu iai în zãlog moara*“). Alte exemple, în BB: „*Sã nu zãljești haina vãduvei*“ (Dt., 24, 17; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Sã nu iai în zãlog*“); în BB și în ms. 45: „*Zãljoaste*“ (Dt., 24, 6; în ms. 4 389: „*Dã în zãlog*“); în ms. 4 389: „*Zãljind*“ (Dt., 21, 20; în BB: „*Fãcîndu zãloage*“; în ms. 45: „*Fãcîndu zãloage*“).

2.2.140. zdrobit, vezi mai sus, p. 33, IV.1.1.0., *famen*; p. 59, IV.2.2.26., *feteleu*.

CONCLUZII

Dintre fenomenele lingvistice referitoare studiate în prezenta lucrare, o atenție specială merită a fi acordată următoarelor:

I. ÎN DOMENIUL FONETICII

1. Probleme de grafie chirilică referitoare la apariția opoziției fonologice *ă / î* în româna literară din a doua jumătate a secolului al XVII-lea (vezi **I.2.7.0.**; **2.7.1.**).

2. Originea șuierătoare sonore *ž* (= *j*) în cuvintele de origine latină care aveau *g + ž + o*, *u, d + ž + o*, *u* și *j + o, u*, în aria sudică a teritoriului lingvistic dacoromân și în dialectul meglenoromân, și reflexele acestui fenomen în norma limbii române literare din epoca studiată (vezi **I.3.3.0.**).

II. ÎN MORFOLOGIE ȘI ÎN SINTAXĂ

1. Numele proprii biblice (de țări, de regiuni, de popoare, de triburi; „traducerea“ toponimicelor biblice transparente din punct de vedere lexical) (vezi **I.1.6.3.-1.6.12.**).

2. Influența grecească în morfologie și în sintaxă este ilustrată de următoarele calcuri gramaticale:

1. După modelul grecesc, unele substantive, pronume și adjective demonstrative cunosc modificări de gen (vezi **II.1.2.0.**; **II.1.2.3.**; **II.4.4.0.**; **II.4.5.0.**).

2. Apozitia acordată (vezi **II.1.5.0.**).

3. Construcția de tipul „*Ceriul ceriului*“ 'cerul cel mai înalt'; în grecește, a fost preluat modelul ebraic (vezi **II.3.1.1.**).

4. Modificări în privința folosirii pronomelor (vezi **II.4.1.0.**; **4.1.1.**).

5. Verbe reflexive cu valoare pasivă (vezi **II.6.2.0.**).

6. Prezentul indicativ perfrastic (vezi **II.6.2.1.**).

7. Construcția intensivă alcătuită dintr-un verb și un substantiv, care au același radical, de tipul: „*Unghește unghi*“ (vezi **II.6.3.2.**; **6.3.3.**).

8. Perfectul simplu al auxiliarului *a fi*, anume *fu* (în *vreme ce, den vreme ce, după ce, pren*), este folosit pentru redarea în românește a gr. (καὶ) ἐγέβετο (vezi **II.6.6.4.**).

9. Perfectul perfrastic (vezi **II.6.7.1.**).

10. Construcția *a fi* + participiul, în locul gerunziului (vezi **II.6.7.2.**).

11. Construcția verbală intensivă de perfect compus, de tipul: „*Au ispitit întru ispitire*“ 'au ispitit' (vezi **II.6.7.3.**).

12. Forma perfrastică de viitorul I, alcătuită din *a fi*, la viitor, + gerunziul (vezi **II.6.8.2.**).

13. Verbul γίγνομαι este redat, uneori, prin *a (se) face* (vezi **II.6.8.3.**).

14. Construcții perfrastice de viitor I (vezi **II.6.8.4.-6.8.9.**).

15. Construcții intensive de viitor I (vezi **II.6.8.10.**).

16. Conjunctivul prezent al verbului *a fi*, în forma negativă, cunoaște o dislocare a elementelor componente, prin inserția adv. *cumva* între negație și verb: „*Să nu cumva fie*“, după modelul grecesc (vezi **II.6.10.5.**).

17. Conjunctivul prezent perfrastic (vezi **II.6.10.6.**).

18. Construcția verbală intensivă, de tipul: „*Cu dare să dai*“ 'să dai' (vezi **II.6.10.7.**).

19. Construcția alcătuită din imperativul negativ + dativul, de tipul „*Nu vrăjbiți moaviteanilor!*“ (vezi **II.6.12.0.**).

20. Folosirea frecventă a infinitivului în locul conjunctivului (vezi **II.6.13.0.**).

21. Construcții intensive cu infinitivul lung substantivat (**II.6.13.2.**).

22. Construcții verbale intensive alcătuite din gerunziu + conjunctivul, viitorul I, perfectul simplu, perfectul compus, sau din gerunziu + substantiv de la același radical cu cel al verbului (vezi **II.6.15.0.-6.15.2.**).

23. Locuțiunea adverbială *de curînd*, din sintagma: „*Muiare de curînd*“ 'mireasă', 'soție nouă', este clachiată din grecește (vezi **II.7.5.0.**).

24. Locuțiunea adverbială „*De cătră față*“ și loc. adv. „*Față cătră față*“ sînt calchiate din grecește (vezi **II.7.20.0.**; **7.20.0.**).

25. Folosirea pleonastică a adv. *încă* (vezi **II.7.22.0.**).

26. Repetarea adv. *jos* și a adv. *sus*, ca procedeu de marcare a građației lingvistice (vezi **II.7.26.0.**; **7.29.0.**).

27. Interjecția „*Fie!*“, „*Să fie!*“ 'amin' este calchiată după gr. „γέβοτο!“ 'id.'; la rîndul său, interjecția grecească este un calc după ebr. 'āmēn < vb. āman 'așa trebuie să fie!' (vezi **II.10.1.0.**).

28. Negația *nu* apare în locul prefixului *ne-*, în: „*Pren nu-Dumnezău*“, după gr. „Ἐπ'ὸν Θεῶν“ (vezi **II.2.3.1.**).

III. ÎN DOMENIUL VOCABULARULUI

Împrumuturile străine și calcurile semantice după limba grecească (uneori și după slavonă) sînt atît de numeroase, încît o înșiruire a lor ar echivala cu repetarea celor mai multe exemple din partea a IV-a a lucrării, care este și cea mai extinsă.

INDICE DE TERMENI

Dacoromână

- a, prep., 27, 28
 -a, suf., 32
 abate (voi), 18
 acci, 16
 acciia, 16
 acelei, 16
 aceștea, 16
 aceștia, 1
 aceștia, 16
 acêia (drept ~), 29
 achipui (a ~), 36
 achipuiesc, 36
 acoperitură, 32, 41
 acoperituri, 32, 41
 adaogă (să ~), 23
 adăpa (a ~ cu pricioarele), 57
 adevărul, 42
 adevărința, 42
 adins, 26
 ado (~ -le!), 24
 ado (~ -ț aminte), 24
 adu [- -(i)!], 24
 aducător (~ -de-cărți), 41
 aducătorii, 38
 aducătoriu, 41
 aduce (a ~), 41
 aduce aminte (cu aduceri-aminte îți vei ~ ~), 22
 aducere, 41, 42
 aduceri-aminte (cu ~~~ îți vei aduce aminte, 22
 aducerile, 42
 aduci (să ~ aminte), 22
 aduci (să ~), 41
 adunare, 42
 adunarea, 43
 adunarea (~ Domnului), 59
 adunările, 42
 afar (~ căci), 26
 agiuta (a ~), 6, 24
 agiutorească (vă ~), 6, 17
 agiutori, 6
 agiutori (a ~), 17
 agonisască (să ~), 8
 agoniseală, 66
 agonisească (să ~), 57
 agonisi (~), 57
 agru, 33
 agrul, 33
 ai, 10
 aiave, 25, 33, 57
 aiavea, 33
 aibă (să ~), 2
 aiibi (să ~), 23, 66
 ajungă (~-ți), 24
 ajuta (a ~), 24
 ajuta (va ~), 2
 ajute (să ~), 17
 ajutor, 42
 ajutorească, 17
 ajutoriul, 42
 ales, 57
 aleș, 39
 aleșui (a ~), 39
 alêge (a ~), 24
 alêge (~ față), 49
 alte, 2
 altar, 33
 altarele, 34
 altariul, 33
 altariului, 33
 aluat, 47
 amânduror, 17
 amănuntul (pre ~), 26
 amărăciune, 4
 amărându (~ ați fost, 20, 42
 amârî (a ~), 42
 amărînd (a fi ~), 42
 amăruntul (pre ~), 26
 amente (ia-te ~), 2
 ameți (a ~), 31
 amiádză-dzi, 42
 amiádzădzi, 1
 amiádzăzi, 36, 42, 49
 amiiazăzi, 1, 42
 amiiazăzi, 36
 amin!, 30
 aminte (ia-te ~), 2, 24
 aminte (să-ț aduci ~), 22
 amîndoi, 17
 an, 10
 an (den ~ în ~), 42
 anathema (cu ~ vei anathimisi), 22
 anathemă, 28
 anathemisi (a ~), 38
 anathimisi (cu anathema vei ~), 22, 38
 ani, 10
 -anie, suf., 30
 antilopă, 36
 Apa (~ Poncișării), 41
 Apoi (Marea-cca-de-~), 42, 49
 apoi (zilele-cêle-de-~), 42
 apoi (la cca-de-~), 30, 42
 apoi (mai-de-~), 42
 aprinsă (inimă ~), 2
 aproape (apropia ~), 42
 aproapei, 32
 apropiia (~-va), 49
 apropiie (~-te), 24
 apropiia (veți ~ aproape), 42
 apropiia (~-va), 63
 apropii (~-te!), 24
 apuie (să ~), 18
 apuind, 18
 apune (a ~), 18
 ar (~ face), 23
 ar (~ fi purtat), 23
 Aradului (Calea ~), 12
 arapcă, 12
 Aravei (Calea ~), 12
 Aravilor (Prenpregiurul ~), 12
 ară, 23
 ară (~ fi purtat), 23
 ară (s-~ face), 24, 25
 Arăpime (Norocita ~), 12
 Arăpimea, 12
 arăta (a ~), 57
 arătare, 42
 arătat, 33, 57
 arătări, 43
 arătările, 42
 arde (a ~), 18
 Arderea, 14
 arderii (seteciunea ~), 31
 are (~ face), 23
 are (~ fi purtat), 23, 24, 52
 are (~ a pipăi), 24
 -are, suf., 30
 argint(u), 66
 ariile, 42, 51, 52
 áripă, 1
 áripi, 51
 áripile, 1, 32
 armele, 2, 34
 arsură, 2, 32, 59, 65
 aruncare(a), 37, 57
 arză (să ~), 18
 arzându, 44
 asculta (veț ~), 22
 ascultă!, 24
 ascunde (a ~), 43
 ascunse, 43, 54
 ascunsele, 43
 asămănarea, 43
 asemănarea, 43
 aspidă, 38
 aspidelor, 38, 51
 aspidelor (mânia ~), 63
 aspidilor, 63
 asupra, 2
 așa, 6
 așaze (să ~), 6
 așăza, 6
 așăzat, 6

- așazămînt, 6
 așea, 6
 aședzat, 6
 așeza (va ~), 6
 așezămînt, 53
 -átec, suf., 30
 -atic, suf., 30
 atocma (~ cu), 66
 ațáța, 8
 ațáța (vei ~), 8
 ațáța (a ~), 8
 au (~ doară), 25
 audzi!, 24
 audzi (vei ~), 22
 audzi (veți ~); 21
 audzit, 20
 audzul (veți audzi cu ~), 22
 Aur (Cêle de ~), 13
 auz (să ~), 19
 auză (să ~), 19, 47
 auză (și ~), 19
 auzi (a ~), 19
 auzi!, 24
 auzi (veți ~ cu auzul), 22
 auzit, 19
 auzit, 19
 auzit (va fi ~), 22
 auzul (veți auzi cu ~), 22
 aúzutul, 1
 avînd (să fie ~), 23
 avea (va ~), 21, 23
 avea (veți ~ zile multe), 47
 avut (va fi ~), 22
 avuția, 2
 - (ă)ciune, suf., 30
 -ánăg, 2
 -átor(iu), suf., 31
 -ătură, suf., 31
 bábița, 33, 34
 bată (să ~), 21
 batcă, 33, 34
 bate (~-te-va), 21
 batjocorit (au ~), 41
 băga (va fi cînd te va ~), 21
 băga (va ~ seama), 53
 bălaurilor (măniia ~), 63
 bălaurului (a ~), 63
 bántui (a ~), 31
 bántuialele, 31, 35, 61
 bărbat (fii ~!), 24
 băsearecă, 8
 bătrînimea, 27
 bătut (s-au ~), 41
 bea (va ~), 57
 beserecă, 8
 bețivi (a ~), 57
 bețivêște, 57
 bezmetic, 31
 bezmetici (a ~), 31
 bivol, 58
 bine, 57
 binele, 57
 bir, 39
 birnici, 39
 birui (a ~), 39
 biruiesc, 39
 biruință, 39
 biruit (am ~), 39
 bisêrică, 43
 blagoslovască (să ~), 8
 blagoslovească (să ~), 8, 24
 blagoslovi (a ~), 24
 blástăm, 9
 blasteme (să ~), 9
 blăm!, 24
 blăndu, 36
 blástăm, 9
 blástámá (a ~), 9
 blástámile, 9
 bleásteme (să ~), 9
 blestema (a ~), 9
 blestemare (cu ~ să
 blêstemi), 31
 blestémele, 9
 blêstemi (cu blestemare
 să ~), 31
 blînd (a fi ~ cuiva), 57
 boasă, 6, 57
 boașe, 57
 boașele, 6, 57
 boiarin, 57
 boiarinului, 57
 boș, 57
 boteğune, 5
 braniște, 34, 37
 braniștile, 34, 64
 brațuri, 44
 brațurilor, 44
 brumă, 37
 bucura (veți ~), 7, 18
 buhai, 46, 58
 buhaiu, 58
 bun (cel ~), 58
 bunătate, 58
 bunătățile, 58
 bune (cêle ~), 57
 bunul, 58
 Bulgărimea, 12
 buruiană, 56
 ca, conj., 28
 caia, 38
 Calea (~ Aradului), 12
 Calca (~ Arávei), 12
 Calca (~ Arapcă), 12
 camătă, 8, 34
 camilopárdos, 38
 camilopárdosul, 39
 cantar, 40
 cantariu, 40
 capiște, 34
 capiștea, 34
 capiștile, 33, 34, 67
 care, 16
 carei, 15
 carnea, 65
 carte, 38, 43
 carte (~ de despărțală), 31
 * cartulariu, 38
 Casa (~ Fogor), 13
 casei, 11
 casii, 11
 caută (~ la față), 49
 caute (să ~), 44
 cazná (a rásplăti ~), 60, 67
 că (căci ~), 30
 căce, 28, 30
 căce (pentru ~), 29
 căci, 28, 30
 căci (~ că), 28
 căci (afar ~; nu doară ~); 26
 cădzându, 37
 călcat (aț ~ cuvîntul), 51
 cămărăle, 35, 39
 cămările, 52
 cămăta (a ~), 34
 cămătedzi (să ~), 8, 32, 34
 cămătezi (să ~), 8, 32, 34
 cămătui (a ~), 32, 34
 cămătuiesti (să ~), 8, 34
 căndailea, 25
 căndu, 29
 căntar, 40
 căntare (cántându ~), 43
 căntariu, 40
 căntându (~ căntare), 43
 căpăstru, 76
 căpetenie, 47
 căpetenii, 66
 căpeteniile, 47
 căpínă, 34
 căprioară, 58
 cărturar, 38
 cărturarii, 38, 41
 cărturariu, 38
 cărțile, 38
 căruia, 16
 căt (fără numai ~), 26
 cătră, 4
 către (de ~ față), 26
 cătră (de ~), 28
 căutaț (nu ~ obrazului la
 judecată), 51
 căuta (cătînd va ~), 25
 căutînd (~ va căuta), 25
 căutînd (~ în sêmne), 43, 48
 căzniia, 19
 căzînd, 37
 ce, 29
 ce-, 3
 ce-, 3
 ce (în ~ chip), 27
 ceastă (de ~ parte de), 26
 ceară (să ~), 18
 ceas, 43
 ceasul, 43
 cei, 16
 cei (să ~), 19
 ceia (~ ce), 16
 ceii, 16
 ceiiia, 16
 cepliturile, 3
 cerbu, 58
 cerceta (voi ~), 60
 cercetările, 32, 60
 cere (a ~), 18, 24
 cerezile, 2
 ceri (să ~), 19
 ceriul (~ ceriului), 14
 cerșatoriului, 62
 cerși (a ~), 24
 cerșind (~ va cere), 25
 cerșui, 24
 cerșut (ai ~), 24
 cerut (ai ~), 24
 cestu (~ minunatu), 62
 cestui, 16
 * ceșit, 24
 cetate (~ întărită), 49
 cetățile, 39, 40
 cevaș, 16
 cêia (de ~ parte de), 26
 Cêle (~ de Aur), 13
 chelșug, 39, 66
 chelșugui (a ~), 39
 chelșuguiesti (să ~), 39, 55, 66
 cheltui (a ~), 39
 chemător (~ de duhuri), 4
 chip (în ce ~), 27, 29, 43
 chivotul (~ făgăduinții), 24

- ci, 29
 či-, 3
 cimel! (---), 3
 cimili (a ~), 3
 cinevaș, 16, 17, 23
 cinie, 34
 ciniile, 2, 34
 cio-, 3
 čo-, 3
 ciobota, 34
 ciobotă, 34, 39
 ciobotele, 3, 34
 cioplêște!, 24
 cioplire (~ pângărită), 68
 cioplit, 13, 65, 68
 Cioplit (Cel ~), 13
 Cioplit (Vîrvul celui ~), 13
 Cioplită (Cea ~), 13
 cioplite(le), 3 54
 -ciu-, 3
 ciu-, 3
 ciuboatele, 3
 ciumilitură, 3
 cizma, 34
 cizmă, 34, 39
 cînelui (schimbul ~), 53, 65
 cînd, 21
 cînd (~ îi), 3
 cînd (~ îți), 3
 cîndai, 25
 cîndu (~ îl), 3
 cîndu-i, 3
 cîndu-l, 3
 cîndu-ț, 3
 cînta (a ~), 43
 cîntare (cîntînd ~), 25
 cîntîndu (~ vrajă), 43
 cîrjă, 5, 6
 cîteodată, 43
 cîtu-i, 3
 clocêște, 59
 coapsele, 58
 codru, 35, 37
 colac, 58
 colaci, 58
 colibile, 10
 colțurată, 37, 58
 comoară, 35, 39
 comoarăle, 35, 39
 cunoscut (au ~), 3
 copaci, 58
 copaciu, 58
 copaciul, 58
 coperemînt, 41
 corăbii, 68
 corbul, 38
 corăiul, 3
 coroi, 3
 corui, 3
 coruiul, 3
 coșniță, 35
 coștei, 39
 coșteaic, 39, 40
 Crăciun, 10
 * Crăciune, 10
 crede (a ~), 44
 credincios, 44
 credincioase, 44
 crez, 28
 crezare, 30
 crîng, 35, 37
 cruța (a ~), 44, 68
 cruțați!, 24
 cruțe (să ~), 44
 cruțeze (să ~ ochiul), 17, 63, 68
 cruțeze (să ~), 44
 cu, 22
 cûiubul, 2
 cuiva, 17
 culă, 40, 41
 culele, 40
 cum (~ îi), 3
 cum (~ își), 3
 cum (~ oare), 25
 cumpere (să ~), 57
 cumpănă, 58
 cumpene, 36, 58
 cumu-i, 3
 cumu-ș, 3
 cumu-ț, 3
 cumva, 23, 25
 cumvaș, 25
 cunoaște (a ~ obrazul, fața), 44, 51
 cunoști (să ~ obrazul la judecată), 51
 cunună, 58
 cuptoarăle, 33
 cuptoarele, 34
 cură (va ~), 44, 59
 curănd, 26, 40
 curăndu (de ~), 25
 curărea, 37, 57
 curător, 44
 curăți (a ~), 44
 curățîndu, 44
 curățiț (să ~), 67
 cure (a ~), 44, 45
 curge (a ~), 59
 curînd (de ~), 25
 curte, 58
 curvari, 56, 68
 curve, 56, 68
 curvei (plata ~), 53
 curvi (nu ~!), 24
 curvind (să fie ~), 23
 cuvântu, 53
 cuvântul, 45, 53
 cuvînt, 45, 53
 da (a ~), 19, 21
 dacă, 22, 28
 dai (cu dare să ~), 23
 dară, 25, 26
 dare (cu ~ să dai), 23, 25
 dat (au ~), 19
 da (au ~), 19
 da (~ va), 21
 dănsul, 15, 60
 dănșii, 15
 dăochea (va ~), 9
 dăparte, 9
 dăprins (au ~), 9, 47
 dăscăntănd, 9
 dăscăntănd (~
 dăscăntece), 25, 43
 dăscăntece (dăscăntănd ~), 25
 dăscăntîndu, 9
 dăscopere, 9
 dăscoperirea, 9
 dăscoperit, 9
 dăspărțală, 9, 43
 dăspărțîndu (~ se), 9
 dăstrămată, 33
 dăstul, 9
 dăstula (a ~), 9, 32
 dăstulat (au ~), 32
 dăstuli (a ~), 32
 dăstulit, 9, 32
 dăsupra, 2, 9
 dăsupț, 9
 dășărturile, 9
 dășchide (vor ~), 9
 dășchizăndu (~ ș), 9
 dăzlega (va ~), 9
 dăzlegat, 9
 dăzlește (să ~), 9
 dăzlupi (va ~), 3, 9
 dăzlupească (să ~), 3, 9
 dăzrădăcina (vor ~), 9
 dăzrădicinară, 9
 dăzvăluie (să ~), 9
 de (~ asupra), 2
 de, conj., 8, 20, 21, 22, 28, 29, 30
 de, pron., 16
 de, adv., 25
 deaca, 20, 21, 22, 28, 29
 de-acii, 21, 22, 26, 29
 de-acia, 26
 deadins (cu ~), 26
 deadinsul (cu ~), 26
 deasupra, 2
 decăt, 25
 deci, 29
 decinde(a) (~ de), 26
 decît, 25
 degrab, 26, 40
 degrabă, 26
 den, 32
 den (~ an în an), 42
 denapoi, 35, 46
 de-nceput, 32
 den-ceput, 32
 dendărăptu, 35, 46, 48, 50
 denafară, 32
 dennintea, 53
 deplin, 57
 depreună, 26
 deprinderi, 62
 des-, 32
 des(u), 58
 desfeciori (a ~), 32, 45
 descîntător, 48
 desime, 58
 desiș, 37, 58
 desmetici (a ~), 31
 desmeți (a ~), 31
 despărțală, 8
 despărțeală, 8, 31, 43
 despre, 28
 destrăbălat, 45
 destrăma (a ~), 45
 destrămat, 36, 45
 destulat (au ~), 46
 deșălare, 6, 35, 45, 46, 48, 50
 deșărt, 6, 44, 58
 deșărturile, 58
 deșchiză, 38
 deșchizăndu (~ să deșchidzi), 25
 deșchizi (deșchizînd să ~), 25
 deșchizînd (~ să deșchizi), 25
 deșelare, 45, 50
 deșert, 6, 58
 deșertu, 6, 44, 58
 dezlipi (a ~), 3
 dezmatăciune, 31
 dezmeticiune, 30, 31, 59
 dezmetici (a ~), 31
 dêde, 19

- dicindea (~ de), 26
 dijmă, 31
 dijmui (a ~), 31
 dijmuiială, 31
 dinsul, 15
 dinșii, 15, 66
 direapta, 27
 direptare, 46
 direptate, 46
 direptățile, 46
 dînd (~ să dai), 25
 dînsul, 15, 60
 dînșii, 15
 doamne!, 11
 doară, 25, 26
 doarmă (să ~), 46
 doarme, 68
 dobîndă, 46
 dodăialele, 31, 35, 61
 dodei (a ~), 31, 35
 dodeială, 31, 35, 48
 dodeiale, 35
 dodeit (ați ~), 20
 dormi (a ~), 46
 domnului, 11
 dospit, 47
 dovedi (a ~), 44, 58
 drept (~ acêia), 29
 dreptate, 46
 dreptățile, 46
 dreptu, 28
 drumeac, 37
 duci (să te ~ în poiană), 66
 duh (~ de pricêpere), 52
 duhul (~ priceperii), 52
 dumbrăvile, 12
 dumiri (te vei ~), 53
 dumnăzăi, 9
 Dumnăzăul, 9
 dupac, 58
 dupaci, 58
 după, 4
 după (~ ce)
 dupe, 26, 28
 dupre, 28
 durere, 58
 durêrea, 58
 du (~te!), 24
 dzăceați, 56
 dzeacile, 56
 dzecile (~ de mii), 17
 dzeciui (a ~), 31
 dzeciuiesti (să ~), 42
 dzêcea (a ~), 42
 dzicîndu (dziș ~), 19
 dzicîndu (iaste ~), 18
 dziș (~ dzicîndu), 19
 dzua, 60
- e!, 11
 -cală, 31
 -ean, 31
 -eașă, 31
 -(e)ciune; 30
 -et, 31
 -el, 31
 el, 15
 Elfegor, 13
 erodiôn, 38
 erodîu, 38
 erodiul, 38
 -ez, 17
- face (a ~), 19, 21, 24
 faci (să ~), 24
 faceți, 2
 famăn, 8, 33, 59
 famen, 33
 fapt, 59
 fapte, 59
 faptu, 59
 faptul, 59
 farmece (să ~), 8
 farmăce (să ~), 8
 farmece (fărmăcînd ~), 25
 farmeci (tu ~), 8
 fată, 11
 fața (de cătră ~), 26
 față (~ cătră ~; ~ fâțiș), 26, 11, 50
 făcare, 30
 făcându (~ zăloage), 68
 făcînd (va fi ~), 21
 făcuset, 19
 făcut, 19, 22
 făgădui (vei ~ făgăduință), 39; (rugă), 29
 făgăduință (au pus ~; au grăit ~), 20, 39
 făgăduințele (~ vei făgădui), 52
 făgăduinții (chivotul ~) 24
 făgăduit (au ~ făgăduință), 20
 fâmeaic, 59
 făr-, (~ de-fundu), 46
 făr(ă) (~ numai), 29
 fără (~ -fundurilor), 46
 fără (~ -de-fund), 46
 fără (~ -de-apă), 46
 fără (~ numai căt), 26
 fără [-numai (căce)], 26
 fărădelegiui (cu fărădelește veș ~), 22, 32
 fărdelegiuire (cu ~ veș fărdelegiui), 22, 32
- fărădelește (cu ~ veș fărdelegiui), 22
 legiui), 22
 fărdelegiui (veș ~), 22, 31
 fărdelegiui, 8
 fărdelegiui (~ farmece), 8, 25
 fărdelegiui (față ~), 26
 fealiu, 45
 feate, 11
 featei, 11
 feate, 11
 featei, 11
 feații, 11
 feațele, 11
 fecioarei, 11
 fecior, 32, 46
 * feciori (a ~), 32
 feciorie, 31
 fecioriile, 31
 feciorilor (~ juncelor), 46
 fel, 39
 feluri, 39
 femeie, 59
 ferii, (te ~), 19
 fermăcători, 8
 fermecător, 48
 feteleu, 33, 59
 feteleul, 59
 feteteul, 33, 59
 fetie, 31
 fetiei, 31
 fetiia, 31
 fêce (să ~), 19
 fêliu, 10, 13, 39, 54, 65
 fêliului, 39
 fêliuri, 65
 fêliurilor, 10
 fêtei, 31
 fi (a ~), 18, 19, 21, 23
 fi (va ~ de vei uita), 21, 24
 fi (va ~ de vei întra), 22
 fi (va ~ cînd), 21
 fi (va ~ pizmind), 39
 fi (a ~ amărînd), 42
 fi (va ~ făcînd), 21
 fi (vei ~ veselindu-te), 21
 fi (să ~ lăudat), 23
 ficioarei, 11
 ficioară, 31
 ficleni (va ~), 4, 40
 ficlenit (au ~), 4, 40
 ficleșug, 4, 40
 fie!, 30
 fie (să ~!), 30
 fie (să nu cumva ~), 23
 fie (să ~ curvind), 23
 fie (să ~ fost), 23
- fie (să ~ judecând), 23
 fie (să ~ vrăjindu), 23
 fie (să ~ vămuintu), 23
 fie (să ~ avăndu), 23
 fiecarele, 16
 fier, 4
 fier (a pune ~), 46
 fierbe (a ~), 59
 fierbi (să ~), 62
 fierbinteală, 2, 31, 59, 65
 fiere, 4
 fierilor, 35
 fieștece, 16
 fieștecine, 16
 fiește-a-ce, 16
 fii (~ bărbat!), 24
 fiarbe, 59
 fiiare, 4
 fim (să ~ luat), 23
 finic, 38
 finicilor, 38
 fiște-a-cui, 16
 fiște-ai-cărui, 16
 fiu, 46
 fiu (să ~ poruncit), 23
 fiu (să ~ lăudat), 23
 flămândziiai, 19
 flămînzii, 19
 fluier, 59
 fluiere, 59
 fluștura (a ~), 59
 flușturarea, 31, 59
 flutur, 30
 flutura (a ~), 30, 31, 59
 fluturatec, 30
 fluturaciune, 31, 59
 fost (au ~ șazăndu), 20
 fost (au ~ șazănd), 12
 fost (aț ~ neplecîndu-vă), 20
 fost (aț ~ măniiat), 20
 fost (amărînd aț ~), 20
 fost (ne-a ~ urît), 20
 fost (aț ~ neascultînd), 20
 Franțozul, 12
 frate, 10
 fratelui-tău, 10
 frăține, 10
 frăține-său, 10
 frăține-tău, 10
 frățini, 10
 freca (a se ~), 59
 freat (s-au ~), 59, 67
 frumuseața, 50
 frumuseațe, 31
 frumuseața, 31
 fu (și ~ vreama ce), 20

- fu (și ~), 20, 29
 fundul (fără-de~), 46
 funduri (fără~), 46
 fundurilor (fără~), 46
 fura (nu ~!), 24
 furi (să nu ~!), 24
- gadenelor, 35
 gadenilor, 2
 gadină, 35
 gadinilor, 35
 gălbănariu, 36, 47
 gălbănariul, 8, 46
 gălbenare, 46
 gălbenarea, 8, 10, 46
 gălbenariul, 10
 gălcevitoriu, 2
 gârbovire, 35, 46, 48, 50
 găuri (vei ~), 68
 geamăn, 8
 gemănare, 59
 gemănări, 59
 genuchie, 59
 genuchi, 5
 ger, 5
 ȝer, 5
 ghicitor, 48
 ghipa, 38
 ghipă, 38
 ginere, 5
 ingenii, 10
 ȝinere, 6
 gingaș, 39, 50
 gingașă, 7, 50
 gingașe, 7, 39
 gingășie, 7, 39
 gingășiei, 39
 ȝingine, 10
 gios, 6, 27
 giudeca (vor ~), 6
 giudecați, 6
 giudecători, 6, 62
 giudecătorilor, 6
 giudecățiile, 6
 giudeci (să ~), 6
 giudeț, 6, 51, 61, 67
 giudețu, 53, 63
 giudețul, 6, 62
 giudețului, 6, 62
 giudêțe, 6, 61
 giudêțele, 6
 giugul, 6
 giumătate, 6
 giunca, 6
 giuncă, 6, 33
 giuncăi, 6, 33
 giunghea (vei ~), 6
- giunghi (să ~), 6, 41
 giurat (am ~, 6
 giură (să ~), 6
 giuri (să ~), 6
 ȝudeț, 5
 Țurcă, 5
 Țurȝa, 5
 ȝılcevitor, 2
 ȝîrbă, 35
 ȝîrbov, 35, 50
 ȝîrbovi [a (se) ~], 35, 50
 ȝîrbovire, 35
 gleznelor, 53
 ȝioc, 5
 golaș, 59
 golași, 59
 gonii, 19
 gonit,-ă, 59
 ȝos, 4, 5
 ȝrăi (a ~ glas de cuvinte), 47
 ȝrăi (a, va ~), 68
 ȝrăiască (să ~), 68
 ȝrăiesc (să ~), 47
 ȝrăind (~ din pînticē, ~ den pîntece), 43, 48
 ȝrăit (au ~ făȝăfuiță), 20
 ȝrămadă (~ să-i ȝrămadēști), 23
 ȝrăsimea, 64
 ȝrăului, 64
 ȝreieri, 37
 ȝreotățile, 54
 ȝreșăști, 7
 ȝreșeală, 7
 ȝreșealele, 7
 ȝreșești, 6
 ȝripsor, 38
 ȝripsorul, 38
 ȝroapă, 35
 ȝrobnița, 35
 ȝrobniță, 35
 ȝropnița, 35
 ȝudec, 5
 ȝunoște, 35
- hambarelc, 52
 hananeu, 12
 Haravilor (Împrejurul ~), 12
 hărăpească, 12
 harbuji, 4
 harbuz, 4
 harta, 38
 hartofilax, 38
 Hartulari, 28
 hăreț, 39
- hăreți, 39, 62
 hărleț, 35, 52
 hicleșug, 4, 40
 hier, 4
 hier (pat de ~), 64
 hierul, 37
 hiiare, 4
 hîrleț, 35
 hîrtic, 38
 hrană, 11
 hrană (a purta cu ~), 52
 hrane, 11, 52
 hrănēște, 52
 hulă (~ rea), 59, 60
 hulești (să ~), 60
 huli (a ~), 60
 hulire, 60
- i, 32
 -ia, 11
 -ială, 31
 iarbă (~ pucioasă), 60
 iaste (~ zicînd), 18
 iaste (~ judecăți; ~ direp-tăți), 23
 ia- (~te aminte!), 24
 -ie, 31
 iedul, 62
 ierta (a ~), 57, 60
 iertăciune, 31, 60
 ierți, 60
 ieși (vei ~ afară!), 66
 ieșii, 19
 ieșii, 19
 ieșii, 19
 ieșire (~ den minte), 47
 ieșirile, 47
 ii, pron., 15
 ii, art., 14
 -ime, 12, 32
 inema, 2, 51
 inemii, 2
 inorod, 35
 inorodu, 35, 38
 inorog, 35
 -ință, 32
 iominii, 12
 ispită (au ispitit cu ~), 20, 60
 ispită (a lua ~), 47
 ispitească (să ~), 60
 ispiti (a ~), 60
 ispitile, 32, 60
 iscoadele, 51
 Îsraile!, 11
 -is, 24
 iubăscu, 8
- iubesc, 8
 ivască (să ~), 8
 ivească (să ~), 8, 17
 ivi (a se ~), 47
 izbândă (voi da ~), 60, 67
 izbândi (voiu ~ de la dănsul), 60
 izbândirei, 60
 izbîndă (a da ~), 60
 izbîndi (a ~ de la, dentru, pentru cineva), 60
 izbîndire, 60
 izbîndirii, 60
 iznoavă (de ~), 26, 46
 izvoarele, 46
 izvoarălor, 46
 izvrăti (a ~), 36
 izvrătit, 36, 45
- îi, pron., 15
 îm-, 32
 îmbătându (umblă ~ -se), 57
 îmblă!, 24
 îmblînzi (va ~), 63
 îmbrăcăminților, 53
 îmbuibă (a se ~), 60
 împartă (să ~), 19
 împărat, 60, 61
 împărate!, 11
 împăratul, 12
 împărăție, 32
 împărți (a ~), 19
 împlea (vor ~), 60
 împlut (au ~), 52
 împoncișă (a se ~), 61
 împoncișat (v-aț ~), 61
 împotriva, 26
 împrejur (dupe ~), 26
 împrejurul, 26
 Împrejurul (~ Haravilor), 12
 împreunare, 61
 împreunările (~ lunilor), 61
 împreuni (să ~), 49
 împrumutare (cu ~ să împrumuți), 23, 25
 împrumutedzi (împrumutîndu să ~), 23
 împrumutezi (să ~), 17, 25
 împrumutînd (~ să împrumuți), 25
 împrumuți (să ~), 17
 împrumuți (cu împrumutare să ~), 23
 îm (~ direapta), 27

- în, 32
 înainte (~ povăţuitori), 60
 înalte (să ~), 68
 încă, 26, 27
 încălţăminte, 34, 39
 încălţăminte, 34
 încălţămînt, 35
 încăpăstra (a ~), 61
 încăpăstra, 61
 încăpestrezi, 7, 61
 începător (~ de neam), 47
 începătorii (~ de neamuri-
 le voastre), 47
 începătură, 49
 începăturile, 49
 închina (veţi ~), 18
 închine (să ~), 36
 încuietori, 40
 încungiura (a ~), 6
 încungiurat (~-l-au), 6
 încuscra (a ~), 17
 încuscrat (vă ~), 17
 îndălungarea, 9
 îndălungat (~ la ani), 48
 îndălungaţi, 47
 îndălungească (să ~), 47
 îndăstulatu (~-l-au), 32
 îndăstulitu (~-l-au), 9
 îndelungat (~ de ani), 48
 îndelungaţi, 9
 îndelungi (a ~), 47
 îndireptare, 46
 îndura (a se ~), 44, 48
 înfierbenteală, 2., 31, 32,
 59, 65
 înfricoşatul, 14
 înfricoşarea, 47
 înfricoşaze (să ~), 7
 înfricoşăzi, 7
 înfricoşadze (să ~), 7
 înfricoşezi, 7
 îngemănează, 8
 îngemănează, 8
 îngropat (au ~), 17
 îngroş*(se ~), 4
 îngroşă (îngroşind se ~),
 7
 îngroşind (~ se îngroşă),
 7
 îngrozii, 19
 îngustare, 48, 51
 îngustire, 48
 înlontru, 21, 29, 55
 înmulţască, 8, 49
 înmulţescă, 8, 32
 înmulţi (va ~), 58, 66
 înmulţia, 19
 înmulţit, 48
 înmuta (a ~), 32
 înmuţi (să ~), 32
 înnainte (~-povăţuitori),
 66
 înnoi (a ~), 48
 înnoiască (să ~), 48
 înnoit (au ~), 48
 înpărţi (să ~), 51
 înpărtea, 19
 însă, 15
 însu, 15, 60
 însumi, 15
 însuş, 15
 însuşi, 15
 înşale (să ~), 7
 înşalaţ (să ~), 7
 înşălăciune, 7
 înşălăciunea, 31
 înşălîndu (~-te), 7
 înşelîndu (~-te), 7
 înşii, 15
 înşivă, 15
 întărire, 48
 întăritură, 48
 întăriturei, 48
 întăriturii, 48
 întina (a ~), 61
 întinătură, 31, 59, 61
 întinsoare, 48, 50
 întinsori, 35, 46, 48, 50
 întîrziezi (să ~), 17
 întîrzii (să ~), 17
 întoarce (cu întoarcere
 voiu ~), 22, 23, 51
 întoarcere, 22, 23, 51
 întoarceţi (~ -vă), 24
 întors (au ~), 51
 întort, 33, 36, 45
 între (vei ~), 21
 între! , 24
 întreba (a ~), 48
 întrebînd (~ morţii), 48
 întristăciune, 31, 61
 întristăciunile, 31
 intru, 17, 22, 27
 întunecat, 32
 întunec, 17
 întunêrec, 48
 întunêrece, 48, 67
 întunêrecele, 17
 * învâieră (a ~), 2
 învâierat, 61
 învălui (a ~), 61
 învăluială, 61
 învăluialele, 35, 61
 înveţi (să ~), 52
 învîrtită, 54
 învoierat, 2, 61
 învrăjbiţi (vă ~), 24, 32
 jale, 6
 jar, 6
 jăfuindu (~ -te), 7
 jăfuit, 7
 jăgănji, 7
 jălii, 7
 jărtva, 22
 jărtvă, 7
 jărtvăle, 7
 jărtvuiră, 7
 jecuit, 7
 jefuindu (~ -te), 7
 jellii, 7
 jidofcă, 7
 jidov, 5, 6
 jidovul, 7
 jiganii, 7
 jiganiile, 7
 jigăniilor, 55
 jirtvă, 7, 22
 jirtvui (a ~), 7, 22
 jirtvuiescu, 7
 jirtvuiesti, 41
 jirtvuirile, 7
 jirtvuit, 7
 jidofcă, 7
 jidovul, 7
 jirtăvnic (ul), 7
 jirtăvnicul (ui), 33
 jirtvă, 7, 22
 jirtvele, 7
 jirtvui (a ~), 7, 22
 jirtvuiescu, 7
 jirtvuit, 7
 jîtniţile, 7, 42, 52
 jos, 27
 judeca (vor ~), 6
 judecata, 62
 judecată, 53, 61
 judecând (să fie ~), 23
 judecătorilor, 6
 judecătoriul, 60, 62
 judecătoriule! (o, ~), 11
 judecăţi, 61
 judecăţii, 62
 judeci (să ~), 53
 judeţ, 61
 judeţul, 6, 60
 judeţele, 6
 judecătorilor, 2
 jug, 4
 jugul, 6
 juncă, 33
 juncăi, 33
 junice, 33
 juniceii, 33
 jura (voi ~), 6
 jurat (au ~), 6
 lanţu, 4
 lantuh, 4
 laş (să ~), 60
 latini, 59
 laturile, 67
 lăcui (se ~), 40, 48, 49
 lăcuiră, 49
 lăcuit (s-au ~), 40, 49, 60
 lăcusta, 37
 lăsare, 31, 43
 lăţescă (să ~), 49
 lăţi (a se ~), 49
 lădat (să fi ~), 23
 leac, 51
 lebădă, 38
 legiu, 36
 legumi, 57, 68
 lemn, 46
 lemnu, 37
 liliacul, 38
 lipască (să ~), 7, 49, 63
 lipească (să ~), 7, 49, 63
 lipi (a ~), 3, 49
 lipitoare(a), 62
 lipsască, 8
 lipsească, 8
 lipseşti (să ~), 62
 lipsi (a ~), 62
 lipsit (va fi ~), 21
 lipsitului, 62
 loc, 26
 locul, 49
 lovi (a ~), 62
 luat (să fim ~), 23
 lui, 14
 luiş, 15
 lung, 47
 lungescă (să ~), 47
 maare, 3
 maarea, 3, 49
 mag, 48
 mai, 26, 27
 maica, 59
 maicii, 62
 mamă, 10
 mare (cătră ~), 49
 marea, 42, 49
 Marea (~ Sării), 13, 42
 margine, 49
 marginea, 49

- Mariei, 14
 Mariamei, 14
 masă, 11
 mascorul, 33
 mascur, 33
 maslinele, 10
 maslinet, 10, 31
 maslinête, 10, 31
 maslini, 31
 maslinile, 10
 margă (să ~), 8
 măcarж, 4
 mähnită, 2, 55
 măinile, 10
 mălură, 37
 mămîni, 10
 măna, 24
 mănănci (să ~), 23
 mănca (~ -voi), 21
 mănca (a ~), 23
 măne (~ -sa), 10
 măniat (aț fost ~), 14
 mănje, 23, 63
 mănii, 51, 55
 măniiat (aț ~), 42
 măniiindu (~ -se cu urgie), 23
 mănince (să ~), 23
 măninci (să ~), 23
 măni (~ -sa), 10
 mănînci (să ~), 23
 mănule, 10
 * mănzi, 4, 5
 * mănzi, 4, 5
 * mănzu, 4
 mărșu (au ~), 8
 mărturie, 45
 mărturisască (să ~), 8
 mărturisăscu, 8
 mărturisească (să ~), 8
 mărturisesc, 66
 mărturisescu, 8
 mărturisii (nu ~!), 24
 mărturisii (a ~), 57
 mărturisire, 49
 mărturisirile, 49
 măslini, 31
 măsura (a ~), 23
 măsură, 36, 40
 măsure (și ~), 23
 mcargă (să ~), 8
 mease, 11
 mersu, 8
 * meșel, 33
 meșteșug (~ rău), 62, 67
 meșteșuguri, 62
 mērgem! (să ~), 24
 mēser, 33
 miádzănoapte, 26
 miazănoapte, 49
 miel, 62
 mii (preste ~), 66
 miare, 59
 mijloacele, 62
 mijloc, 62
 mijlocul, 62
 milosîrd, 36
 milostiv, 36, 57
 milostivi (a se ~), 44
 mincios, 3
 mincinoasă, 3
 minciună, 3
 minciunea, 3
 minciunele, 3
 minciuni (a ~), 3
 minciunică, 3
 minciunoasă, 3
 mine, 14
 minuna (a se ~), 49, 50
 minunat, 62
 minunate, 62
 minunatul, 62
 minuncadză (să ~), 49
 minuni, 62
 mirare, 56, 62
 Miriam, 14
 miriște, 1, 36
 mișăl, 7, 33
 mișălie, 7, 33
 mișăliei, 33, 63
 mișel, 33
 mișelie, 33, 63
 mîinile, 10
 mînca (~ -voiu), 21
 mîncărime, 35, 63
 mângăia (va ~), 63
 mîngăia (a se ~), 63
 mînie, 51, 63
 mănii, 63
 mîniat (aț ~), 20
 mînile, 10
 mîntui (a ~), 63
 mîntuiască (să ~), 63
 mînzi, 5
 moale, 50
 moară (să ~), 18
 moarte(a), 63
 moliciune, 31, 39, 50
 moriu (eu ~), 19
 mormăntul, 35, 46, 48, 50
 mormînt, 50
 Mormînturile (~ Pohtei), 14
 mortăcină, 33
 mortăciune, 33
 mortăciunile, 33
 morții, 48
 mosor, 41
 mosori (a se ~), 41
 mosoriț (s-au ~), 34, 41
 moșie, 63
 moștean, 63
 moșteani, 63
 moștenească (să ~), 24
 moșteni (a ~), 24, 63
 moștenire, 63
 moșteniți (să ~), 63
 moștina (a ~), 63
 moștinare, 63
 moștinești (să ~), 63
 moștnească (să ~), 63
 moștnești (să ~), 63
 moștneni (a ~), 24
 moștnenire, 63, 64
 moștnenirei, 64
 moștnenirii, 64
 moștnenit (au ~), 63
 moștneniți!, 24, 63
 mozavir, 41
 mozaviri (a ~), 41
 mozavirie, 41
 mozavirii, 41
 mozavirit (au ~), 41
 muiare, 59
 mulțească, 8, 32
 muma, 59
 mumă (~ -sa), 10
 mume (~ -sei), 10
 murui (vei ~), 22, 31
 muruială, 22, 31
 mușchi, 64
 mușchilor, 64
 muți (să ~), 32
 naște (se va ~), 18
 naște (va ~), 18
 naștere, 50
 nașterile, 31, 37, 50
 năcăjască, 7, 9
 năcăjăsc, 7
 năcăji (va ~), 40
 nădăjdui (~), 9
 nădăjduia (se ~), 9
 nădăjduiai, 9
 nădăjduiești, 9
 nădăjduindu, 9
 nădăjduindu (~ -se), 9
 nădejde, 9
 nădejduia, 9
 nădejduiască (să ~), 9
 nădejduind, 9
 nădejduit (ai ~), 9
 năpastă, 10
 năpaste, 10, 64
 năpastca, 10
 născare, 30
 năsilnic, 8
 năsilnic, 8
 -ncet (pre-~), 27
 ne-, 32
 neam, 52
 Neamțul, 12
 neamurilor, 47
 neascultînd (~ aț fost), 20
 neascunse, 33
 necaz, 9
 necăji (a ~), 9
 necăjia, 19
 necăjit, 9
 negonită, 59
 nutreț, 54
 negrit, 32
 nemêrnecului, 2
 nemêrnice, 55
 nemică, 48
 neplescîndu (aț fost ~ -vă), 20
 nepriêtenul, 32
 nepriêtenii, 32
 nepriiatenilor, 67
 neputred, 50
 neputrede, 50
 nescare, 17, 52
 neștine, 17
 nevedere, 47, 50
 nevindecat, 35, 46, 48, 50, 51
 nevindecată, 35, 38, 45, 46, 48
 nevoie, 48, 51
 nevoile, 31, 35, 61
 nice, 44
 nime, 17
 nimenc, -i, 17
 nimic, 47, 51
 nimini, 17
 niscare, 17
 noao, 51
 noaoă, 51
 noaoж, 4
 noalor, 51
 noăros, 3
 noros, 3
 nou, 51
 nouă, 14
 nour, 3
 nu, 32, 51
 nuăr, 3
 numai (fără ~ căt), 26, 29

- numască (să ~), 8
 numească (să ~), 8
 numeni (a ~), 33
 numenit (au făcut ~), 33
 numenit, 36
 numit, 33, 36
 o, pron., 15
 o!, 11
 oamenii, 12, 13, 30
 oare (cum ~?), 25
 oarecarele, 17
 oă, pron., 15
 obrazul, 51
 obrazului, 51
 obroc, 36, 58
 ochiu(l), 68
 olovină, 36
 om, 17
 omini, 12
 Omini, 20
 Ominii, 20
 omoară (să ~), 23
 omului, 11
 oraș, 40
 orașale, 39, 40
 orbăscu, 8
 orbescu, 8
 orbêște, 8
 orbindu (~ se-), 67
 orbire, 51
 or-cu-ce, 68
 or-fiște-ce, 16
 oricare, 16
 oricâte, 17
 orice, 17
 oricine, 16
 oricîte, 17
 oricîtu (~ -i)
 oriunde, 27
 osăbi (a ~), 8
 osebi (a ~), 8, 51
 osebit (au ~), 51
 osteneală, 32
 osteniia, 19
 osteniiai, 19
 ostenință, 32
 ostenințele, 32
 -ôt, 1
 otrăvui (vor ~), 36
 otrăvuire, 36
 otravă, 51
 oțărătură, 31
 oțărî (a ~), 31
 ovreiaște, 64
 paie (să ~), 18
 pajărea, 38
 păminte, 36
 pămîntea, 36
 pană, 11, 51
 parte, 26
 pasă!, 24
 paște (a ~), 51
 pat, 64
 pată, 11
 patul, 64
 paun, 10
 pavăza, 33, 42
 pazele, 23
 pădure, 37, 64
 pădurile, 34, 64
 păgănătatea, 64
 păgânește, 65
 păgăni (va ~), 64
 păgănie, 64
 păgăniia, 64
 păgînatate(a), 64
 păgînește, 65
 păgîni (va ~), 64
 păgînic, 64
 păli (~), 31, 65
 păliciune, 2, 31, 59, 65
 pălitură, 3, 37, 65
 pământului, 56
 pângărit (au ~), 65
 pângărită, 65, 68
 pângăriț, 65
 pântecel, 58
 părăția, 32
 părea (a ~), 18
 părinții, 11
 părinților, 11
 părîie, 46
 pârărița, 36
 părtaș, 65
 părătești (să ~), 32, 65
 părăși (a se ~), 32, 65
 părți, 17
 păruș, 35, 52
 păsați!, 24
 păscare, 30
 păteac, 37
 păun, 10, 62
 păune, 10
 păunele, 10
 păzască (să ~), 9
 păzești (să ~), 23, 24, 25
 păzească (să ~), 9
 păzește (~ te!), 24
 păzi (a ~), 24
 păziia, 19
 păzindu (~ să păzești), 25
 păziți!, 24
 pe, 28
 peane, 11
 peate, 11
 peire, 19, 66
 peliță, 65
 pelițele, 65
 pentru (~ căce), 29, 30, 49
 perde (~ -veț), 21, 23
 peri (veți ~), 19, 22
 periciune, 19, 22, 23, 30, 31
 periciunii, 31
 perire, 19, 22
 Persul, 12
 pestească (să ~), 46, 65
 pesti (a ~), 65
 petrecanie, 30, 42, 65
 petrecaniia, 65
 petrece (a ~), 65
 petreci (să ~), 65
 petrecut (ai ~), 65
 pêne, 51
 piară (să ~), 18
 piardă (să ~), 19
 picioarelor, 53
 piciorului, 53
 piei!, 19
 pieire, 30
 pierde (a ~); 19
 pierdut (au ~), 53
 pieri!, 19
 pieri (a ~), 19
 pierz (să ~), 19
 pierzare, 22, 23, 30
 piiaie (să ~), 19
 piiarză (să ~), 19, 22
 piêrde (vei ~), 22
 piêrdeț (să ~), 23
 piatră (~ -pucioasă), 60
 pildă [a fi (întu) -], 65
 pipăi (a ~), 36
 pipăiesc, 36
 pipăire, 63
 pipăirea, 33, 63
 pipii (vei ~), 36
 * pipuiesc, 36
 pizmind (va fi ~), 39
 piine, 53
 pînă (~ unde), 30
 pîndi (va ~), 39
 pîngărești (să ~), 65
 pîngări (a se ~), 65
 pîngărit (au ~), 65
 pîngărită, 68
 pîngăriți, 65
 pîrpăriță, 36
 plata, 53, 65
 plăcêre, 58
 plăcut, 58
 plăcutul, 57, 58
 plean, 66
 pleșuvire, 67
 pleșuvitură, 32
 pleșuvire, 32
 plinire, 65
 plinirea, 66
 plinirei, 65
 poci (nu ~), 18, 66
 poclonească (să ~), 36
 pocloni (a ~), 36
 pofală, 36
 Poftei (Mormănturile ~), 14
 pogoară (să ~), 23
 pogorîia, 19
 pogorîiu, 4
 Pohtei (Mormînturile ~), 14
 poiană, 66
 polegniță, 3, 37
 pomenirea, 36, 39, 66
 ponciș, 61
 Pioncișării (Apa ~), 41
 porăncescu, 24
 porăncit (au ~), 39
 porcul, 33
 porfirion, 38
 porfirionul, 38
 port (să ~), 66
 potop, 22
 potopi (vei ~), 22, 36
 potrivă (den ~), 66
 povată, 66
 povate, 66
 povătească (să ~), 66
 povățesc, 66
 povăți (a ~), 66
 povățitori, 66
 povățuitor, 66
 povățuitori, 66
 povestescu, 66
 povesti (a ~), 66
 povêste, 65
 prada, 31
 praznecul, 2
 prăda (vei ~), 22
 prăseală, 31
 prăsi (a ~), 31, 37
 prăsila, 37
 pre, 28
 preacurvești (să ~), 24
 pregiur, 28
 premejdia, 2
 premenească, 2
 pre-ncet, 27

- prenpregiur (de ~), 26
 prenpregiurul, 6
 Prenpregiurul (~ Aravii-
 lor), 12
 prenpregiururile, 6
 prepune (a ~), 52
 prespre, 28
 preș, 66
 price, 37
 pricele, 10
 pricepe (a ~), 52
 pricêpere, 52
 pricêperii, 52
 pricêpeți (să ~), 52
 pricile, 10
 prihană, 59, 66
 priimi (a ~), 57
 prinde (a ~), 19, 66
 prinos, 41
 prins, 63
 prinză (să ~), 19
 pripă (de ~), 26
 pripăc, 7, 37, 65
 pripec, 37
 prisadă, 37
 prisădi (a ~), 37
 prisădire, 37
 prisădirile, 37
 prisoseală, 66
 prisosit, 66
 proaspăt, 66
 proaspeți, 66
 Prusi, 12
 pucioasă, 60
 pui (eu ~), 19, 25, 59
 puie (să ~), 19
 puind, 19
 puindu (~ să puiau), 25
 puia [eu (să) ~], 19
 pulpi, 59
 pune (a ~), 19
 punere, 52
 punerile, 52
 pupăza, 38
 puroi, 35
 purta (a ~), 19, 52
 purtat (ară fi ~), 23, 52
 purtători, 66
 purure (de ~), 44
 pururea, 44
 pus (au ~), 20, 36
 pustie, 10
 pustiu, 10
 pustiuul, 14
 putea (a ~), 18, 67
 puterea, 56
 puțin (cîte ~), 27
 puținii, 31
 puținii, 31
 puținii, 46
 rachiu, 36
 rana, 66
 rană, 66
 rancele, 58
 rariște, 37
 rădeac, 37
 rădece, 37
 rădiac, 37
 rădica (a ~), 24, 67
 rădică (se ~), 67
 rădice (să ~), 67
 rădici (rădicînd să ~), 25
 rădicînd (~ să rădici), 25
 rădi(u), 37
 răgină, 3
 răgina, 37
 răie, 67
 rămaș, 7
 rămași, 7
 rămășiță, 52
 rămășițele, 42
 rămășițele, 52
 rămîie (să ~), 19
 rămîne (a ~), 19
 rănii, 19
 răotate, 51
 răotatea, 48
 Răpa (~ Strugurului), 14
 răsaie (să ~), 19
 răsară, 18
 răsări (a ~), 19, 67
 răsărit, 49
 răsfire (a ~), 4
 răsfire (să ~), 49
 răsipi (vor ~), 4
 răsipit (au fost ~), 20
 răsipirea, 4
 răsipițiile, 47
 răsplăti (voiu ~), 60, 67
 răsplătirii, 60
 răspunde (a ~), 19
 răspunză (să ~), 19
 rășchira (vor ~), 3
 rășchirat (au ~), 4, 20
 rășchirare(a), 4
 rătăcirea, 31
 răvașă, 41
 reade, 37
 readiu, 35, 37
 redie, 37
 rediș, 37
 reidiu, 37
 rîie, 63, 67
 rîșniță, 36
 roadele, 3
 roage (să ~), 24
 roaoa, 3
 roauă, 3
 roaoi, 3
 roăi, 3
 robești (să ~), 66
 robi (vei ~), 22, 31
 robiciune, 22, 31
 robiei, 32
 robime, 32
 rodele, 3
 rodii, 3
 rodiilor, 3
 roib, 2
 roidii, 3
 ros (s-au ~), 59, 67
 rost (de ~), 26
 rostul, 26
 rotunzire, 4
 rotunzire, 4
 roua, 3
 rouă, 4
 rudă, 52
 rug, 34
 ruga (a ~), 24, 39, 52, 68
 rugat (va fi ~), 63
 rugă, 29, 52
 rugile, 52
 rugină, 3, 67
 rumăgală, 8
 rumăgă (nu ~), 8
 rumăgătură, 8
 rumegare, 8
 rumegă, 8
 rușanare, 7
 rușinare, 7
 rușine, 7, 52
 rușinea, 52
 să, conj., 8, 20, 22, 28, 29,
 30, 53
 să, pron., 16, 28
 săblazna, 57
 săblaznă, 37
 săcriiul, 24
 săcure, 8
 săcurea, 8
 sădești (să ~), 58
 sădire, 58
 sălaș, 40
 sălășlui (a se ~), 40
 sălășluit (se-au ~), 40, 49,
 63
 sălbatecă, 63
 sămăna (a ~), 8
 sămănare, 43
 sămănarea, 43
 sămăntă, 67
 sămbete, 8
 sămbetii, 8
 sămn, 8
 săngur, 8, 15, 66
 sănguri, 15
 sănt, 28, 51
 sănteș, 26
 sănteși, 28, 48
 săntu, 4
 sănului, 53
 sărac, 33
 săracului, 33, 37
 sărăcește, 27
 sărăcie, 27
 sărăiman, 37
 sărăimanului, 37
 sărg (de ~), 40
 sărgu (de ~), 26, 40
 sărguit (au ~), 48
 Sării (Marea ~), 13, 42
 sărman, 37
 săticiunea, 8, 31
 săturare, 53
 săturări, 53, 54
 său, 8
 săul, 64
 săvârși, 8
 scărbă, 32
 scărbești (să ~), 32
 scărbui (a ~), 32
 scărbuire, 31
 schimbare(a), 53, 65
 schimbul, 53
 scîrbă, 60
 scoală (se ~), 67
 scoate (a ~), 19
 scoață (să ~), 19
 scopit, 59
 scornesc (se ~), 67
 scorni (a se ~), 67
 scorpii, 38
 scorpiile, 38
 scorpiu, 38
 scoțându, 67
 scrie (voi ~), 21
 scrie!, 24
 scrie (--voiu), 21
 scuipa (a ~), 9
 scuipe (să ~), 9
 scuipi (va ~), 9
 se, conj., 8, 30, 53

se, pron., 16
 scama, 53
 secera (vei ~), 22
 secerișul, 22
 secetos, 67
 securc, 8
 semăna (a ~), 8
 semenței, 2, 58
 semenția, 2
 semenții, 2
 semeție, 53
 seminție, 2, 39
 seminției, 2
 semințiilor, 39
 semn, 8
 semna (a ~), 32
 sete, 8
 seteciunc(a), 8, 31, 46
 seu, 8
 seul, 64
 sevârși, 8
 sêcerea, 22
 sêtea, 31
 sfat, 53
 sfatul, 53
 sfătuirii, 47
 sfințiri, 67
 sfredeac, 37
 sfredeleac, 37
 simbete, 8
 simbetilor, 8
 simbria, 62
 simenție, 2
 simenții, 2
 simțit (ve fi ~), 22
 singur, 8, 15
 singuri, 15
 Sîria, 11, 12
 Siria, 11, 12
 siruman, 37
 sîn, 53
 sînul, 53
 sîngur, 8, 15
 sînteți, 28
 sîrg, 40
 sîrgu (de ~), 26
 sîrgui (a ~), 40
 sîrguit (au ~), 67
 slab, 2
 slăbănogic, 31
 slăbănogiia, 50
 slăbănogiți, 2
 slăbescă (să ~), 2
 slăbi (a ~), 53
 slăbiciunea, 50
 slăvi (va ~), 58
 slăvit, 33

sloboază (să ~), 19
 slobonidziți, 2
 slobonogescă (să ~), 2
 slobonogi (va ~), 2
 slobonogiți, 2
 slobozi (a ~), 19
 slobozire, 23, 31, 60
 slujască, 7, 24
 slujaște, 7
 slujăști, 7
 slujești, 7
 sluji (a ~), 7, 24
 slujim (să ~), 24
 slujiți, 7
 sluji (~-va), 21
 soartă, 64
 socotêște (~-te!), 24
 solesc (să ~), 67
 soli (a ~), 67
 sor, 10
 soră, 10
 * soroiman, 37
 sorți, 39, 63, 64
 sorțu, 63
 sorțul, 42
 soru-sa, 10
 sparge (a ~), 67
 spart (se-au ~), 59, 67
 spândzurată (ară fi ~), 24, 53
 spin, 34
 spînzurat, 53
 spînzurată, 53
 spoi (vei ~), 22, 31, 68
 spoială, 31, 68
 sprăjini (va ~), 2
 spre, 28
 sprejeni (va ~), 2, 42
 sprijini (va ~), 2
 spui (să ~), 19, 25, 67
 spuindu (~ să spui), 25
 spuiu, 19, 67
 spune (a ~), 19
 stam, 67
 stare, 53
 starca, 24
 stat, 54
 statul, 54
 stă!, 24
 stăi!, 24
 stăjariul, 9
 stălpu, 34
 stălpii, 67
 stălpul, 34
 stânghele, 58
 stărminoasă, 37, 58
 stătăt (am ~), 20

stătut, 20
 stea (să ~), 24
 stejarul, 9
 sterpi, 67
 stîlp, 34, 67
 stîlpii, 67
 stînga (a ~), 27, 28
 stîrcu, 38
 strânsura, 43
 stricăciune, 31
 stricăciunei, 11
 stricăciunii, 11, 33, 63
 stricătoare, 31
 strîmb, 36, 45
 Strugurului (Răpa ~), 14
 suci (a ~), 54
 sucit, 54
 sucită, 54, 55
 sucite, 54, 41
 suduit (au ~), 41
 suflet, 55
 sugariul, 31
 sugător, 31
 sugătoriu, 31
 sulă, 68
 supărare, 48, 51
 supt, 58
 surpați (să ~), 34
 suruman, 37
 surumanului, 37
 sus, 27
 sute, 66
 -ș, 16
 șade, 7
 șanț, 40
 șanțu, 40
 șanțul, 40
 șază (să ~), 7, 18
 șaptea (a ~), 7
 șădea, 7, 21
 șădeam, 7
 șărpi, 7
 șărpii, 7
 șăzînd (au fost ~), 12
 șăzînd, 7, 18
 șăzut, 7, 43
 șăs, 7
 șeade, 7
 șcaptea (a ~), 7
 șearpe, 7
 șede (a ~), 7, 18
 ședeam, 7
 ședzîndu, 7, 18, 20
 ședzut (ați ~), 7
 șesu, 7
 șezuturi, 66

și, 30
 șie, 15, 16
 șiret, 41
 șireturi, 41, 54
 șoimul, 2
 șuiumiel, 3
 șoiumul, 2
 ștejarul, 9
 ștuiupi (va ~), 9
 știință, 67
 știr, -ă, 67
 știut, -ă, 67
 știutor, 67
 știuți, 67
 Șvezi, 12
 tată, 10
 tatălui, 11
 taur, 46
 tauri, 46
 tăia (a ~), 67
 tăiat, 33, 59, 67
 tăiați (să ~), 67
 tălc, 3
 tămădui (a ~), 40
 tămpinat (au ~), 32
 tămpla (să va ~), 32
 tărăitori, 55
 tărăsc, 55
 tărie, 67
 tăfîne (~-său), 10, 11
 tăfîni, 10
 tăfîni (~-său), 10
 tăun, 10
 tăunc, 10
 teasc, 55
 teascui, 55
 tēmerile, 42
 tēmeți (să vă ~), 67
 timpina (vei ~), 32
 timpinare, 32
 tină, 31, 61
 tinereate, 31
 tinereatele, 31
 tindere, 24
 tinzîndu (~ -ș), 32
 tinzi (să ~), 24
 tîlc, 3, 65
 tîmpi (a ~), 67
 tîmpindu, 67
 tîrii (a ~), 55
 toatx, 4
 tocma, 66
 tocmi (vor ~), 36
 topit, 55
 topitor, 55
 topire, 55, 65, 68

- toporăște, 37
 trag, 55
 trăgător, 55
 trăgătorilor, 55
 trăiască (să ~), 47
 trebui (va ~), 2
 trêce (veți ~), 21
 trêce (~-vei), 21
 tribui (va ~), 2
 trimeată (să ~), 19
 trimite (a ~), 19
 trimite (~-l-vei), 21
 trimitere, 23
 trimiț (să ~), 23
 trimiță (să ~), 19
 trufă, 68
 trufească (să se ~), 68
 trufi (a se ~), 68
 trup, 55
 trupurile, 65
 turbare, 31
 Turcimea, 12
 țap, 46, 58
 țapi, 46
 Țara (~ Hărăpească), 12
 țară, 10, 11
 țară, 4
 țarenii, 2
 țarina, 33, 36
 țarine, 53
 țăr, 11
 țără, 10
 țărăi, 11
 țărăle, 10, 63
 țărălor, 11
 țărăror, 11
 țăruș, 35, 52
 -ți, 16
 țiind, 19
 ține (a ~), 19
 ținea (a ~), 17
 ucide, (a ~), 23, 24
 ucidere, 23, 25
 ucidzi!, 24
 ucigă (să ~), 23
 ucigînd (~ să ucizi), 25
 ucizi (să ~), 23, 24
 udă, 57
 -ui, 32, 39
 uita (vei ~), 22, 24
 uitarea, 22, 24
 uliul, 3
 umăr, 10
 umblă, 57
 umere, 10
 umerelor, 10
 umerilor, 10
 umpleă (a ~), 17
 umplerii, 65
 umșor, 9
 umșori, 9
 umșorii, 9
 una, 10, 17
 une, 2
 unealtă, 2
 unealte, 2
 unealtele, 2, 34
 unelte, 2
 unde (pînă ~), 30
 undeori, 27
 undrea, 68
 undreaua, 68
 unghea (unghêște ~), 59
 unghete, 10
 unghêște (~ unghi), 18
 unghêște (~ unghii), 18, 59
 unghi, 18
 unghii (unghêște ~), 18
 unghile, 10
 Ungurimea (~ de Sus), 12
 unu, 17
 unul, 10
 -ură, 32
 urăciune, 31, 60
 urăia, 19
 urăști (să ~), 31
 urechile, 47
 urgiia, 55
 urgisească, 23
 uriaș, 40
 uriași, 40
 uriaș(i), 40
 uriașilor, 40
 uriașului, 40
 urî (va ~), 4
 urîciune, 31
 urîia, 19
 urît (au ~), 4
 urît (ne-a fost ~), 20
 urmă, 55
 urmei, 53
 urzești (să ~), 40
 usăbească, 8
 usăbit (au ~), 51
 uscăcios, 55
 usebească, 8
 ușă, 7, 55
 ușăle, 7
 ușe, 7
 ușii, 7
 ușile, 7
 ușilor, 55
 ușor, 9
 -ut, 1
 -út, 24
 va, 21
 vaier, 2
 vale, 35
 Valca (~ Strugurului), 14
 var, 22, 23
 vas, 34, 68
 vase, 68
 vasele, 2, 34
 vază (să ~), 18
 vă, 15
 vădua, 11
 vădui, 11
 văduii, 11
 văduvei, 11
 vădzăndu, 18
 vămui (a ~), 55
 vămuiu (să fie ~-să), 23, 55, 68
 vămuit (să fie ~), 55, 68
 vântu, 31
 vânturi, 31
 vărsat, 65, 68
 vârtutea, 8, 56
 vărui (a ~), 22
 văruiesti, 22, 31, 68
 văruiți (să ~), 23
 vâz (să ~), 18
 vâzător, 31, 56
 vâzînd, 18
 vechile, 54
 vechilor, 54
 vechit (s-au ~), 32
 vedea (a ~), 18, 19, 67
 vedere, 56
 vederi, 56
 vederi, 56, 62
 Veelfegor, 13, 14
 veghea (a ~), 44, 68
 vei, 21
 venin, 51, 55
 venindu, 19
 vêntrale, 2
 verde, 56
 veseli (veți ~), 18, 21
 veselii, 19
 veselindu (vei fi ~-te), 21
 veșui (veți ~), 47
 vêghe (să se ~), 44, 63, 68
 vêrdele, 56
 vêrze, 57, 68
 vi, 15
 viclean, 40
 vicleni (a ~), 4, 40
 viclenit (au ~), 4, 40
 viclcșug, 4, 40
 vierșun, 10
 viind, 19
 vină, 59
 vinde (va ~), 22
 vindeca (voi ~), 40
 vincticul, 55
 vintrele, 2
 vinuire, 32, 66
 vinuit, 32
 vinzi (să ~), 22
 virtute, 56
 vise, 31, 56
 vistearile, 39
 vistêrele, 35
 vistêriul, 35
 vistcariu, 38
 visuiaște, 18, 32
 visuiitor, 31, 56
 visuiitoriu, 56
 visul, 18, 32
 vitejaște (~-te), 7
 vitejaște (~-te), 7
 vitejêște (~-te!), 24
 vițâl, 8
 vițâlul, 8
 vițel, 8
 vițelul, 8
 vînt, 31
 vînzare, 22
 Vîrful (~celui Cioplit), 13
 Vîrhul (~ celui Cioplit), 13
 vîrtute, 8
 vîrvul, 26
 Vîrvul (~ celui Cioplit), 13
 voao, 63
 voi, 21
 voiu (~ scrie), 21
 volniciile, 56
 voia, 56
 vorbească (să ~), 68
 vorbește, 68
 vorbești (să ~), 68
 vorbi (a ~), 68
 vrajă, 7, 18, 25, 43, 48
 vraje, 7, 25
 vrăj, 7, 25
 vrăjbiți (nu ~!), 24, 32
 vrăjind (~ vraje), 7, 18, 25, 48
 vrăjindu (să fie ~-să), 23, 68
 vrăjitor, 48

vrăjînd (~ vrajă), 7
vrăjîndu (să fie --să), 56
vrăjîtoare, 7, 56, 68
vrăjmaşii, 32
vrăjmaşul, 32
vre-într-o, 17
vre-într-un, 17
vre-într-una, 17
vreo, 17
vrcodinioară, 17
vreun, 17
vrême (den ~ ce), 29
vultur, 1
vulturul, 1, 38
vultúru, 1
vultúri, 1

zadar (în ~), 44, 58
Zavuloane!, 11
zăbavă, 2
zăbăvesc, 2
zăbăvi (a ~), 2
zăbovi (va ~), 2
zăbovi (veţi ~), 2
zăcare, 30
zăcea (a ~), 17, 56, 68
zăceaţi, 56
zădufului, 31
zăloage, 68
zălog, 68
zălogul, 23
zălojaşte, 36, 68
zălojeşti, 23, 36, 68
zăloji, 68

zălojînd, 68
zămbru, 9
zăvoară, 40
zăvoarele, 35
zăvor, 35
zdrobit, 33, 59, 68
zecile, 17
zeciuală, 56
zeciualele, 31, 56
zi, 47
zice (~ zicînd), 18
zice (a ~), 19
zicînd (iaste ~), 18
zidească (va să ~), 21
zidiurile, 3
zilele, 47
zimbru, 9

zioa, 60
ziş, 19
zîmbrul, 38
znopi, 36

žană, 6
ženunchi, 6
žoc, 5
žos, 4, 5
Žudec, 5
Žudeţ, 5
Žurcă
Žuržău, 5

Aromână

dzcană, 6

ţinţi, 6

Meglenoromână

ca, 28
căpincă, 34

căpinos, 34

di (~ ca), 28

patižuni, 5

Istroromână

de (~ ka), 28

FRANCEZĂ

savade, 34

ITALIANĂ

* cālîge (venet.), 5
ciabatta, 34
cállice, 5

* crōge (friul., venet.), 5
giudeo, 5

papaşe (friul., venet.), 5
papeze, (friul., venet.), 5

scansia, 40
scanso, 40

SPANIOLĂ

fosca, 37

LATINĂ

ad, 27
* acrugina, 3
ager, 33
altarium, 33
amen!, 30
-aticum, 30
-aticus, 30
atítio, -ăre*, 8

augeo, -ēre, 58
basîlica, 8
blasphēmo, -ăre, 9
botrus, 14
calceamentum, 35
calciamentum, 34

calicem, 5
camara (lat. med.), 35
capîstrum, 7, 61
centarius, 40
charta, 38
chartularius, 38
* cînque, 6
conflatile, 55

conflo, -ăre, 55
consumo, -ēre, 55
consumtus, 55
Creationem, 10
crŭcem, 5
* cubium, 2
* cubium, 2

defluo. -ĕre, 45	* ġacu (s)	mola, 36	robigo, 47
* de-ecc-inde, 26	* ġakanu (s)	morticina, 33	rubeus, 2
de + hora, 25	* genna, 6	nescio (~quālis), 17	sī, 30
deorsum, 4	* ġūdéo, 5	nobis, 3	status, 54
de + supra, 2	habeat, 2	nomen, 33	subterō, -ĕre, 41
de vero, 25	hora, 25	nomina, 33	* tabōnem, 10
de + *volat, 25	horreum, 52	novae, 3	* tatāne, 10
diaconus, 5	-illus, -a, 31	novem, 3	terreō, -ĕre, 30
* diacus, 5	imperator, 60	oliva, 44, 45	-tionis, 30
* djosu, 4	inde, 26	pāpa, 5	titio, 8
donec, 30	intorqueo, 33	* pāpex, 5	ultio, 60
-ellus, -a, 31	intortus, 33	* papičem, 5	-ura, 31, 32
emo, -ĕre, 57	intrō, 27	parcō, -ĕre, 63	vectis, 41
-entia, 32	-ĭtia, 31	pavo, ōnem, 10	velis, 25
-tum, 31	judaicus, 5	per, 28	verĕtrum, 59
extruō, -ĕre, 40	jūnicem, 33	per-traicio, 65	verē (~ unus, una), 17
* facia, 11	liberto, -āre, 60	pharmaco-āre, 8	vertex, 57
* faciae, 11	lucus, 64	pontifex, 5	vestiarum, 38
facies, 11	machina, 40	pupillus, 37	vestigium, 54
factum, 59	mamma, 10	purigo, 35	verionem, 10
fanum, 13, 35	masculus, 33	pygargon, 36	vobis, 3
* fĕle, 4	maeror, 55	quaesītum, 24	* volat, 25
* fēmīnus (homo ~),	* mentionem, 3	quālis, 17	
8, 33	mīsellus, 33	requisita, 66	
flecto, -ĕre, 58	mīser, 33		
frustra, 58			

VECHE-SLAVĀ

-anie	gadina, 35	križi, 5	paliti, 31, 65
aspida, 38	gnojĭ, 35	krōġŭ, 35	pamĕti, 36, 66
baba, 33, 34	gore!, 30	kryži, 5	pāmĕtĭnoe, 66
babica, 33	grebō, greti, 50	kŭla, 40	pĕrie, 51
blaznŭ, -ŭ, 37	grŭbŭ, 35, 50	kulŭvija, 2	pipati, 35
budi!, 30	grŭbavŭ, 35	kupinĕ, 34	plienŭ, 66
car, 61	gumna, 52	lĕpiti, 3	po-grabŭ, 50
* ĉesari, 61	inorogŭ, 35	lupiti, 3	pochvala, 36
dodĕjati, 35	iz-bōdō, 60	mĕdŭ, 35	pokloniti sĕ, 36
dubravy, 33	izbyti, 60	milosrŭdŭ, 36	poletiti sĕ, 37
-cl, 31	ispytŭ, 60	nadežda, 9	* prasila, 37
-ela, 31	istoĉnikŭ, 45	nakazati, 9	prasiti, 37
-eanc, 31	izŭ (~ nova), 26	napastŭ, 10	prisaditi, 37
-eaninŭ, 31	izvratiti, 36	neiscĕlei, 50	prokŭ, 52
chula, 60	javĕ, 25, 33	oborŭkŭ, 36	protivŭ, 66
chuliti, 60	kaleži, 5	ograda, 58	prŭprica, 36
chvala, 36	kamata, 34	ograždenie, 58	razlupiti, 2
chvalō, 36	kāpišta, 34	olovina, 36	* rĕdia (sl. c.), 37
	kapište, 34	* oŭpravitŭ, 36	rĕdŭkŭ, 37
	komora, 35		rĕdy, 37
	košnica, 35		rylicŭ, 35
			siroman, 37

sirŭ, 37	t'ima, 48	založiti, 68	žrŭnŭvica, 36
sŭblaznŭ, -znŭ, 37	tŭmŭnica, 48	zobrŭ, 9	žrŭny, 36
strŭmŭnina, 37	toporište, 37		žrŭvina, 36
strŭmŭ, 37		žalŭ, 7	* žydŭ, 5
	vistiŭari, 38	želŭzo, 35	žudij, 5
teča, 45	vratiti, 36	žruka, 36	
teq, tešti, 45		* žrŭnica, 36	
tŭma, 17, 48	zabava, 2	žrŭnŭka, 36	
	za-baviti, 2	žrŭnŭva, 36	

BULGARĂ

babka, 34	grozdŭ, 14	oči, 68	sŭlŭ, 66
brŭgŭ, 14	groznovijem, 14	oko, 68	siromah, 37
branište, 34	groznŭ, 14	opipvam, 36	stožer, 9
			št'ad'a, 68
car, 60	masur, 41	papežŭ, 5	štŭdŭti, štŭždq, 68
cŭlŭ, cŭliti, 50	merište, 36	păprica, 36	
cŭlŭ, 50	mŭsto, 66	perŭ, 51	vzložiti, 23
	năkaz, 9	poklon, 36	
gŭrb, 50		poledică, 37	za-braniti, 34
gŭrba, 50	kalež, 5	pripek, 7, 37	
gŭrbom, 50	kăpina, 34	prostrŭti, -tŭrŭ, 24	žerka, 36
gnoi, 35	kăpinka, 34		žid, 5
gnoište, 35	kŭpina, 34	rŭdŭk, 37	židinŭ, 5
grebište, 50	košnica, 35	rŭžda, 37	židovinŭ, 5
grebŭ, greti, 50	kŭla, 40		
grobŭ, 14	lŭno, 53	sapogŭ, 35	
grobница, 35		să-blăzen, 37	

CEHĂ

křiž, 5	papež, 5	žid, 5	žak, 5
---------	----------	--------	--------

POLONĂ

csobot, 34	papiež, 5	suhak, 36	žak, 5
krzyż, 5	paprzyca, 36		žid, 5

RUSĂ

batka, 34	paraplica, 36	rŭdŭkŭ (vrus), 37	ubŭrok, 36
čŭbotŭ, 34	porplica, 36	riedky, 37	vselitŭšia, 66
čŭbotŭ, 34	prostereti, prostrŭ, 24	rža, 37	
čobotŭ, 34	poštada, 68	saŭgă, 36	zapăl, 14
	pripekatŭ, 37	saŭgăk, 36	zapaliť, 14
iskušenje, 14	pripŭk, 37	sapŭg, 35	
	redkă, 37		žernob, -a, 36
komora, 35	rŭdkŭ, 38	štŭditŭ, štžŭ, 68	žid, 5
kryži, 5	redok, 37		
	reža, 37	tečŭť, 45	
neiscelimŭj, 50	reži, 37	tekŭ, 45	

SÎRBO-CROATĂ

bezmatak, 31	masur, 41	rijèdak, 37	uborak, 36
	mèra, 36	sâ-blâzan, 37	žak (kaikav.), 5
dodejati, 35	paprica, 36	siromah, 37	žakan, 5
đak, 5	poledica, 37	slabanogŭ, 2	žakăn, 5
kâlëž, 5	pripeka, 37	strm, 37	žid, 5
kòmora, 35	riètka, 37	strmen, 37	žudij, 5
kríž, 5	riètkī, 37	strumina, 37	
kúla, 40		téčem, 45	

SLOVENĂ

pâpež, 5	rédak, 37	riedky, 38	žid, 5
poledica, 37	rédka, 37		

UCRAINEANĂ

batka, 34	irža, 37	riddkýj, 37	žid, 5
bezmatok, 31	komora, 35	rža, 37	žorno, 36
čožit, gen. čóbota, 34	kryž, 5	suhák, 36	

ALBANEZĂ

masur, 41

EBRAICĂ

āman, 30	d ^e bārīm, 64	haddebarim, 64	massa, 14
‘amēn, 30	‘eškōl, 14	Kelleddabarim, 64	rablā, 49
bēt, 13	gamāl, 38	kibruth-hattaava, 14	tabhéra, 14

ARABĂ

kullé, 40	ma‘šūra, 41	müzavir, 41	quintar
	mera, 36		

GERMANĂ

(Alte limbi și dialecte germanice)

bêbes (ahd.), 5	pâpes (vbavar.), 5	Ried (säs.), 37	sants (säs.), 40
Káisar (got.), 61	quairnus (got.), 36	Schabbate (germ.	Schanze, 40
kastêl (mhd.), 39	quirn (ahd.), 36	elvet.), 34	Strudel, 54
			strudeln, 54

GREACĂ

ἀ-, 25
 ἄβυσσος, 46
 ἀγαθόν, 58
 ἀγαθός, 58
 ἄγω, 41
 ἄγωγός, 41
 ἄδυντέω, -ᾶ, 53
 ἄδύνατος, 53
 ἀεί, 44
 ἀένναος, 44
 ἀθυμέω, -ᾶ, 61
 ἀθυμός, 61
 ἀκοή, 22
 ἀκούω, 22
 ἄκρα, 49
 ἄκρος, 49
 ἀλλά, 29
 ἀλλαγμα, 53
 ἀλοάω, 61
 ἄλσος, 64
 ἀμητός, 22
 ἀμμήν!, 30
 ἀνομέω, -ᾶ, 22
 ἀνομία, 22
 ἀναγγέλλω, 25, 66
 ἀνάθεμα, 38
 ἀνελεής, 25
 ἀνίατος, 38, 46, 48, 50, 51
 ἀνιρέω, 25
 ἀνίστημι, 25
 ἀνοίγω, 25
 ἄντι, 49
 ἀνύδρος, 46
 ἄνω, 27
 ἀορασία, 51
 ἀόρατος, 51
 ἀπαλός, 50
 ἀπαλότης, 50
 ἀπαρτία, 66
 ἀπείδθω, 20
 ἀπέναντι, 66
 ἀπιθέω, -ᾶ, 20
 ἀπιστέω, 51
 ἄπιστος, 51
 ἀπό, 28
 ἀποδωρέομαι, 23
 ἀποθήκη, 42, 52
 ἀπολεῖα, 22, 23
 ἀπόλλυμι, 22, 23, 53
 ἀποστέλλω, 23
 ἀποστολή, 23
 ἀποστρέφω, 22, 23
 ἀποστρέω, -ᾶ, 62

ἀποστροφή, 22, 23
 ἀποτίθηναι, 42
 ἀποτρίβω, 59
 ἀπώλεια, 23
 ἄργιος, 67
 ἄργός, 36
 ἄρεστός, 57
 ἄρς, 62
 ἄρσενικόν, 27
 ἄρτος, 54
 ἀρχή, 47
 ἀρχίφυλος, 47
 ἄρχω, 27, 39, 47
 ἄρχων, 47, 57
 ἀσεβεία, 64
 ἀσεβής, 64
 ἄσηπτος, 50
 ἀσπίς, 38
 ἀσχημοσύνη, 53
 ἄτεκνος, 45
 ἀτεκνώω, -ᾶ, 45
 ἀφανίζω, 22
 ἀφανισός, 22
 ἀφίσταμαι, 51
 ἀφίστημι, 43

 βασιλεύς, 61
 βαχίον, 57
 βδέλυγμα, 60
 βδελύσσομαι, 60
 βεσπάριον (mgr.), 38
 βήμα, 55
 βιβάζω, 52
 βοηθέω, -ᾶ, 42
 βοηθός, 42
 βοηθός, 42
 βότρως, 14
 βουλή, 52
 βουός, 44
 βοῦς, 61
 βραχίων, 27, 44
 βυθίζω, 46

 γενεά, 45, 52
 γεννάω, 43
 γέννημα, 43
 γένοιτο!, 30
 γίγνομαι, 19, 21, 53
 γίνεται, 19
 γλύπτα, 54
 γλυπτός, 68
 γλύπτω, 54, 68

γραμματοεισαγωγεῖς, 41
 γραμματός, 41
 γλύψ, 38
 γυνή, 25
 γύψ, 38

 δανείζω, 25
 δήλα, 42
 δῆλος, 42
 δηλώω, -ᾶ, 43
 διαθήκη, 39
 διάνοια, 47
 διασαφηνίζω, -ᾶ, 57
 διασαφέω, 57
 διαστρέφω, 45
 διαστροφή, 45
 διατίθεμαι, 39
 διατίθηναι, 20
 διάφορος, 46
 διάφορον, 46
 δίδωμι, 25
 διεστραμμένος, 45
 διεστραμμένος, 45
 δικαίωμα, 46, 61
 διόδος, 47
 δίφρος, 21
 δόσις, 23
 δύναμαι, 53
 δωρέομαι, 23

 εἰς, 21
 ἐγγύς, 42
 ἐγένετο, 19, 20, 29
 ἐγέννηθη, 19, 20, 29
 ἐγενήθησαν, 19
 ἐγκαίνια, 48
 ἐγκαινίζω, 48
 ἐγκατάλειμα, 52
 ἐγκαταλείπω, 52
 ἔδρα, 67
 ἔζομαι, 20
 ἐμί, 21
 εἶς, 17
 εἰσέρχομαι, 59
 εἰς οὐς, 47
 ἐκγίγνομαι, 50
 ἔκγονα, 50
 ἐκδικέω, -ᾶ, 60
 ἐκδικησις, 60
 ἐκδικος, 60
 ἐκζητέω, -ᾶ, 25
 ἐκκαλέω, -ᾶ, 47
 ἐκκλησία, 43

ἐκκλητος, 43
 ἐκλέγω, 24
 ἐκλέγεσται, 24
 ἐκούσιος, 56
 ἐκρέω, 44
 ἐκστασις, 47
 ἐκτείνειν, 24
 ἐλαία, 44
 ἐλικτά, 54
 ἐλικτός, 54
 ἐλίσσω, 54
 ἔλκος, 67
 ἔλκω, 67
 ἐμπίπλημι, 52
 ἐμπυρισμός, 14
 ἔν, 27, 48
 ἐνδεής, 62
 ἐνεχυράζω, 23, 36
 ἐνεχυρον, 23, 36
 ἐνιαντός, 42
 ἔντιμος, 62
 ἐνυπνιάζω, 18, 56
 ἐνύπνιον, 17, 56
 ἐξαναλίσκω, 37
 ἐξέρχομαι, 66
 ἐξετάζω, 60
 ἐπάδω, 43
 ἐπαιοδή, 43
 ἐπιείρομαι, 20
 ἐπερωτάω, -ᾶ, 48
 ἐπιβάλλω, 46
 ἐπιγιγνώσκω, 44, 51
 ἐπιδέκατον, 56
 ἐπιθυμία, 14
 ἐπικαταράομαι, 50
 ἐπικοιμάομαι, 46
 ἐπικοιμίζω, 46
 ἐπιλήθης, 24
 ἐπιλήθης, 24
 ἐπιλήθω, 22
 ἐπιμύλιον, 36
 ἐπίσταμαι, 67
 ἐπιστήμων, 67
 ἐπαφή, 43
 ἐπαφός, 43
 ἐρωτάω, -ᾶ, 21
 ἐρωδιός, 38
 ἐρισύβη, 37
 ἐρεύθω, 37
 ἔργον, 59
 ἔσται, 21
 ἔσχατος, 42
 ἕτερος, 27
 ἔτι, 26

εὐίλατεύω, 57	κάμηλος, 38	μαντεύομαι, 25	ὄρα, 47, 51, 56, 63, 68
εὐίλατος, 57	καντάρι (ngr.), 40	μασούρι (ngr.), 41	ὀργίζω, 23
εὐρίσκω, 44	κάρπωμα, 42	μάταιος, 44, 58	ὄριον, 47
εὐχή, 39, 52	κατά, 20, 49	ματαίως, 44	ὄρνεον, 27
εὐχομαι, 39	καταπαύω, 21	μεγαλοπρεπής, 48	ὄρος, 27
εὐχομαι, 52	κατετρίβω, 59	μή, 51	ὄρφανός, 37
εὐφραίνω, 21	κατοικέω, -ᾶ, 49	μῆν, 61	ὄσος (~δήποτε), 43
ἐχθραίνω, 24	κάτω, 27	μία, 10, 17	ὄσφης, 62
ἐχομαι, 42	κεῖμαι, 46, 56	μικρόν, 27	ὅταν, 29
ἕως, 30	κεκομμένος, 59	μισθός, 27, 62	ὅτε (~άν), 29
ζύμη, 47	κιβωτός, 27	μισθόω, -ᾶ, 53	ὅτι, 26
ἡμέρα, 47	κλάσμα, 54	μίσθωμα, 53, 65	οὐ, 51
ἡνίκα, 21	κληδονισμός, 16	μισθωτής, 27	οὐκ, 26
ἦτε, 20	κληρονομέω, 24	μνεία, 22	οὐδ, 47
θάνατος, 47	κλίση, 64	μνημα, 14	οὐτος, 16
θάπτω, 17	κλουβί(ον) (ngr.), 2	μουζοβίρης (ngr.), 41	ὄφθαλμός, 68
θαυμάζω, 50	κλήφη, 63	μοχλός, 41	παλαιά, 54
θαυμαστός, 62	κλωβός, 2	μύλος, 36	παραδοξάζω, 58
θεῖον, 60	κονία, 22	μῶμος, 59	παραζηλώω, 32
θεός, 27, 32	κονιάω, -ᾶ, 22	νάω, 44	παρακαλέω, -ᾶ, 63
θηρίον, 27	κοιλία, 50	νεκρός, 48	παραπικραίνω, 20, 42
θησαυρός, 39	κοιμάω, -ᾶ, 46	νομίζω, 51	παραπληκτος, 30
θλαδίας, 59	κόλπος, 53	νέμω, 51	παραπληξία, 30
θλάω, 59	κόπτω, 59	νέος, 51	πάρδαλις, 38
θλιμμός, 61	κορυφή, 13, 27, 44	νάπη, 35	παρέρχομαι, 65
θλίψις, 61	κουλβί, 2	νόσος, 44	παρίσταμαι, 24
θυμός, 23, 38, 51, 55, 61, 63	κρατέω, -ᾶ, 39	νεφρός, 64	πάσσαλος, 35
θυσία, 22, 41, 54	κρέας, 46	νυκτόραξ, 62	πατάσσω, 51, 62
θυσιάζω, 22, 41	κρέμαμαι, 53	ξύλον	πεῖρα, 20, 47
θυσεῖω, 22	κρῖμα, 46	ὀδός, 47	πεῖρασμα, 60
θύω, 41, 55	κρίσις, 51, 61	ὀδούς, 27	πειράσιμος, 14, 20
ιάομαι, 46, 51	κρυπτα, 43	ὀδύνη, 58	πεῖραω, 60
ἴημι, 52	κρυπτός, 43	ὀδύσσομαι, 58	πένης, 62
ἴστιμι, 53	κρύπτω, 43	οἰκέω, 49	περικαθαίρω, 44
ἰσχύς, 44, 56	κτάομαι, 57	οἰκοδομέω, -ᾶ, 40	περιοίκια, 12
ἴχνος, 53, 55	κτῆνος, 27	οἶκος, 13	περιοίκιον, 12
ἴκτερος, 10	κύων, 53	οἶχομαι, 55	περίοικος, 12
ἰσχύς, 27	λαλέω, -ᾶ, 47	ὅμοιος, 43	πεφνεῖν, 25
καθαρεύω, 44	λαμβάνω, 47, 58	ὁμοίωμα, 43	πηγή, 46
καθαρός, 44	λαξεύω, 13	ὁμοίωμα, 27, 43	πικραίνω, 20, 42
καθέζομαι, 20	λείβω, 42	ὁμολογία, 49	πικρός, 20, 42
καθίστημι, 21, 25	λείπω, 52	ὁμός, 43	πίνω, 57
καινός, 48	λήθη, 22	ὄνουξ, 18	πιπράσκω, 22
καλά, 57	λήθη, 22	ὄνουχιζω, 18	πιστεύω, 44
καλέω, 43	ληνός, 55	ὄνουχιστήρ, 18	πιστός, 44
καλόν, 57	λιμός, 46	ὄπισθεν, 46, 50	πλαγίω, 27
καλός, 57	λίψ, 42	ὄπισθότονα, 46, 50	πλακοῦς, 54
καλύπτω, 52	μαλακία, 50	ὄπισθότονος, 46, 48	πλατύνω, 49
καμάρα, 35	μακροημερένω, 47	ὄπισω, 27	πλατύς, 49
κάματα (mgr.), 34	μακροήμερος, 47	ὄπως, 48	πλεόνασμα, 66
καμηλοπάρδαλις, 38	μακρός, 47	ὄραμα, 56, 63	πληθός, 48
	μακροχρονέω, -ᾶ, 47	ὄραομαι, 47	πλην, 26
	μακροχρόνιος, 47		πληρης, 65
			πλήρομα, 65
			πληρώω, 65

πλοῖον, 68	σαφής, 57	τείνειν, 24	φυλάσσω, 23, 25
ποιέω, -ᾶ, 53	σάρξ, 55	τείνω, 46, 50	φυλή, 10, 13, 39, 45,
πολυπληθέω, -ᾶ, 48	σαφώς, 57	τελεσφορέω, -ᾶ, 56	47, 54, 65
πολυπληθής, 48	σέβω, 64	τελεσφορία, 56	φύλον, 39, 45, 65
πολύς, 48	σήπω, 50	τελεσφορός, 56	φυμῶα, 61
πονηρός, 44, 59	σίδηρος, 46, 64	τελέω, 56	φωνή, 47
πόρνη, 65	σιρίτι (ngr.), 41	τελίσκω, 56	χαράκωσις, 40
πόρφυριον, 38	σκεπάζω, 41, 47	τέκνον, 45	χάρτης, 38
ποτέ, 44	σκεπάσις, 41	τήκω, 46, 55	χαρτουλάριος (mgr.), 38
ποτίζω, 57	σκεπαστής, 41	τράγος, 46	χέω, 55
πούς, 55	σκευός, 34	τρέπω, 43	χηλή, 59
πράσις, 22	σκολίδς, 45	τρίβω, 59	χλόη, 56
πρό, 52	σκορπίος, 38	τρόπος, 43	χλωρός, 56
πρόβατον, 59	στάθμιον, 40	τροφή, 52	χορτάζω, 53, 54
προβιβάζω, 52	στάσις, 53	τροφοφορέω, 52	χόρτασμα, 53
προενεύω, 15	στέαρ, 64	τροφοφόρος, 52	χορτάσματα, 53
προνέμω, 22	στενός, 48	τρυφερός, 50	χρόνος, 47
προηγέομαι, 66	στενοχωρία, 48, 51	ὔδωρ, 46, 57	χρυσεῖα, 13
προνομή, 22	στενόχωρος, 48	υῖός, 46	χρύσειος, 13
προσάγω, 42	στερεός, 48	ὑπερηφάνια, 53	χώνευμα, 55
πρόσκειμαι, 56	στερεώμα, 46	ὑπνος, 56	χωνευτός, 68
προσκολλάω, -ᾶ, 49	στέφανος, 58	ὑπόδημα, 34, 35	χωνεύω, 55, 68
πρόσφατος, 25, 66	στέφω, 58	ὑπόστασις, 54	χώνη, 55
πρόσφέρω, 41, 53	στήλη, 67	ὑψος, 56	χώρα, 48
πρόσωπον, 26, 44, 50,	στρεπτά, 54	ὑψωμα, 56	ψυχή, 55
51	στρεπτός, 54	φαίνω, 43	ψύχω, 55
πτέρυξ, 51	σύν, 52	φανερὰ, 43	ψώρα, 67
πτερωτός, 27	σύνεσις, 52	φανερός, 43	ἄνουχισμένος, 18
πυγαῖον, 36	συνίημι, 52	φάραγξ, 14	ᾠρα, 43
πύγαργος, 36	σύνοδος, 61	φείδομαι, 44, 63	ὤς (-ᾶν), 22
πύγη, 36	συνοικέω, -ᾶ, 49	φέρω, 52	ὥσπερ, 30
πύλαι, 55	συντελέω, 31	φοβέω, -ᾶ, 67	ὄτα, 47
πύρ, 44	συντρίβω, 57	φοβίς, 38	ὄχρα, 46, 47
πυρετός, 59, 65	σύρω, 55	φόνος, 25	ὄχρος, 47
πῶς (-ᾶν), 25	σφάρκελίζω, 68	φύλαγμα, 23	φύλαρχος, 39
ρέω, 44	σφάρκελος, 68	φύλαρχος, 39	
ρήμα, 45, 47	ταύρος, 46		

MAGHIARÁ

bér, 39	gyöngä, 39	kel, 39	szállásol, 40
bír, 39	herjő, 39	kétféle, 39	suorég, 40
csizma, 34	hitlen, 4, 40	költ, 39	támad, 40
czizma, 39	hitlenség, 4, 40	költség, 39	vár, 40
csizma, 34	hutlen, 4, 40	óriás, 40	varasi, 40
fél, 39	hutlenség, 4, 40	őuritjás, 40	varos, 40
-féle, 39	kastély, 39	rét, 37	zsengc, 39
fogadni, 39	karoly, 3	sólyom, 3	
gyenge, 39	karuly, 3	szállá, 40	
	karvaly, 3		

TURCÁ

čabata (kazan.), 34	kulé, 40	müzavir, 41	sajak (gagat), 36
kantar, 40	masur, 41	guaryuj, 3	suhak (karaim.), 36
kúla, 40	mera, 36		şerit, 41

CUPRINS

INTRODUCERE

I. FONETICA

1. ACCENTUL

1.1.0-1.6.0. 1

2. VOCALISMUL

2.1.0-2.1.2. Vocala *ă* neaccentuată..... 22.2.0. Vocala *e* accentuată..... 22.2.1.-2.2.3. Vocala *e* neaccentuată..... 22.3.0.-2.3.2. Vocala *i* neaccentuată..... 22.4.0.-2.4.2. Diftongul *oa*..... 32.5.0. Diftongul *oi*..... 32.6.0. Diftongul *uă*..... 32.7.0. Vocala *o* neaccentuată..... 32.8.0. Vocala *u* neaccentuată..... 3

2.9.0.-2.9.1. Delabializare..... 3

2.10.0. Labializare..... 3

2.11.0. Diftongul *iu*..... 32.12.0. Vocala *u*..... 32.13.0. Grafia dublă *aa*..... 32.14.0.-2.14.1. Slovele **ă** și **ɨ**..... 4

3. CONSONANTISMUL

3.1.0.-3.1.1. Palatalizarea labialelor..... 4

3.2.0. Variante hipercorecte..... 4

3.3.0. Africata sonoră *ğ*..... 43.4.0. Velarizarea prin *ș*..... 63.4.1. Velarizarea prin *j*..... 73.5.0.-3.5.5. Velarizarea prin *p, b, f, v, m*..... 73.6.0. Velarizarea prin *f*..... 83.7.0.-3.7.2. Velarizarea prin *s, z*..... 83.8.0.-2.8.2. Velarizarea prin *t, d, n*..... 9

3.9.0.-3.9.2. Alte fenomene în domeniul conso-

nantismului..... 9

II. MORFOLOGIA. SINTAXA

1. SUBSTANTIVUL

1.1.0.-1.1.7. Declinarea..... 10

1.2.0.-1.2.3. Genul..... 10

1.3.0.-1.3.4. Numărul..... 10

1.4.0.-1.4.7. Cazul..... 11

1.5.0. Apoziția acordată..... 11

1.6.0.-1.6.12. Nume proprii..... 11

2. ARTICOLUL

2.1.0.-2.1.2. Articolul hotărât..... 14

3. ADJECTIVUL

3.1.0. Articolul adjectival..... 14

3.2.0. Superlativul..... 14

4. PRONUMELE

4.1.0-4.1.9. Pronume personale..... 14

4.2.0.-4.2.2. Pronume reflexive..... 16

4.3.0. Pronume și adjective posesive..... 16

4.4.0.-4.4.3. Pronume și adjective demonstra-

tive..... 16

4.5.0.-4.5.1. Pronume relative-interogative..... 16

4.6.0.-4.6.10. Pronume și adjective nehotărâte.... 16

5. NUMERALUL

5.1.0. Numeralul cardinal..... 17

5.2.0. Numeralul colectiv..... 17

5.3.0. Numeralul adverbial..... 17

6. VERBUL

6.1.0.-6.1.1. Conjugări..... 17

6.2.0.-6.2.1. Verbe reflexive..... 17

6.3.0.-6.3.3. Prezentul indicativului..... 18

6.4.0.-6.4.6. Verbe iotacizate..... 18

6.5.0.-6.5.1. Imperfectul indicativului..... 19

6.6.0.-6.6.4. Perfectul simplu..... 19

6.7.0.-6.7.3. Perfectul compus..... 20

6.8.0.-6.8.10. Viitorul I..... 21

6.9.0. Viitorul al II-lea..... 22

6.10.0.-6.10.7. Conjunctivul prezent..... 23

6.10.8. Conjunctivul perfect..... 23

6.11.0. Condiționalul-optativ..... 23

6.12.0. Imperativul..... 24

6.13.0.-6.13.2. Infinitivul..... 24

6.14.0. Participiul..... 24

6.15.0.-6.15.2. Gerunziul..... 25

7. ADVERBUL

8. PREPOZIȚIA

9. CONJUNCȚIA

10. INTERECȚIA

III. FORMAREA CUVINTELOR

1. SUFIXE..... 30

2. PREFIXE..... 32

IV. VOCABULARUL

1. CUVINTE PROPRII LIMBII ROMÂN
VECHI. CUVINTE PUȚIN CUNOSCUT
SAU PĂSTRATE ÎN ANUMITE ARI
DIALECTALE. PRIME ATESTĂRI1.1.0.-1.1.9. Elemente latine din fondul moște
nit..... 33

1.2.0.-1.2.2. Elemente latine savante..... 33

1.3.0.-1.3.39. Elemente slave..... 33

1.4.0.-1.4.12. Elemente grecești..... 38

1.5.0.-1.5.20. Elemente maghiare..... 39

1.7.0.-1.7.6. Elemente turcești..... 40

2. CUVINTE CU SENS DIFERIT DE CE
ACTUAL

2.1.0.-2.1.109. Calcuri lingvistice..... 41

2.2.0.-2.2.140. Cuvinte cu sens diferit de ce
actual. Cuvinte (cu sensuri) atestat

pentru prima dată..... 56

CONCLUZII..... 69

INDICE DE TERMENI..... 70

ORDINEA CĂRȚILOR BIBLICE

ABREVIERI

Pars	Cartea	Abrevieri
	VECHIUL TESTAMENT	VT
0	Prefață	Pref.
1	Facerea	Fac.
2	Ieșirea	Ieș.
3	Preoția	Lv.
4	Numerile	Nm.
5	A doua lege	Dt.
6	Iisus Navi	Ios.
7	Judecătorii	Jud.
8	Ruth	Rt.
9	A împărăției I	1 Reg.
10	A împărăției II	2 Reg.
11	A împărăției III	3 Reg.
12	A împărăției IV	4 Reg.
13	Paralipomenon	1 Cr.
14	Paralipomenon II	2 Cr.
15	Esdra	Ezd.
16	Neemia	Neem.
17	Esthir	Est.
18	Iov	Iov.
19	Psaltirea	Ps.
20	Parimiile lui Solomon	Pild.
21	Cartea Eclisiastului	Eccl.
22	Cîntarea Cîntărilor	Ct.
23	Isaia	Is.
24	Ieremia	Ier.
25	Plînsurile Ieremieci	Plg.
26	Iezechiil	Iez.
27	Daniil	Dan.
28	Iosiia	Os.
29	Ioel	Ioil.
30	Amos	Am.
31	Avdiu	Avd.
32	Iona	Iona
33	Mihea	Mih.
34	Naum	Naum
35	Avvacum	Avac.
36	Sofonia	Sof.
37	Aggheu	Ag.

38	Zaharia	Zah.
39	Malahia	Mal.
40	Tovit	Tob.
41	Iudith	Idt.
42	Varuh.	Bar.
43	Carte trimisă a Ieremieci	Ep. Ier.
44	Cântarea a 3 sf. cuconi	Ct. tin.
45	Catastih al Esdrii	2 Ezd.
46	Esdra III	3 Ezd.
47	Înțelepciunea lui Solomon	Sol.
48	Iisus fiul lui Sirah	Sir.
49	A Sosanei istoric	Sus.
50	A bălaurului Vil	Bcl.
51	Al Macaveilor cuvînt I	1 Mac.
52	Al Macaveilor cuvînt II	2 Mac.
53	Al Macaveilor cuvînt III	3 Mac.
54	A lui Iosip carte	Iosip
	NOUL TESTAMENT	NT
55	De la Matei S. Evanghelie	Mt.
56	Evanghelia de la Marco	Mc.
57	Evanghelia de la Luca	Lc.
58	Evanghelia de la Ioan	Ioan
59	Faptele Apostolilor	Fpt.
60	Pavel către Rîmleni	Rom.
61	Cătră Corinteni I	1 Cor.
62	Cătră Corinteni II	2 Cor.
63	Cătră Galatcenii	Gal.
64	Cătră Efeseni	Ef.
65	Cătră Filipeni	Filip.
66	Cătră Coloseeni	Col.
67	Cătră Soloneni I	1 Tes.
68	Cătră Soloneni II	2 Tes.
69	Cătră Timoteni I	1 Tim.
70	Cătră Timoteni II	2 Tim.
71	Cătră Tit	Tit
72	Cătră Filimon	Filim.
73	Cătră Evrei	Evr.
74	A lui Iacov carte	Iac.
75	A lui Petru carte I	1 Petr.
76	A lui Petru carte II	2 Petr.
77	A lui Ioan I	1 Ioan
78	A lui Ioan II	2 Ioan
79	A lui Ioan III	3 Ioan
80	A iudei carte	Iuda
81	Apocalips a lui Ioan B.	Apoc.
01	Postfață	Postf.

BIBLIOGRAFIE

- AB *The Anchor Bible-Genesis*, Introduction, Translation and Notes by E. A. Speiser, New-York, 1964.
- ALR Atlasul lingvistic român
ALR, SN Atlasul lingvistic român. Serie nouă
ARGHEZI Tudor Arghezi, *Scrieri*, I, Editura pentru Literatură, București, 1962.
ARVINTE, DT. ENTLEHN. *Die deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mundarten (nach den Angaben des Rumänischen Sprachatlases)*, Akademie Verlag, Berlin, 1971.
ARVINTE, ROMÂN. Vasile Arvinte, *Român, românesc, România. Studiu filologic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
AUGSTEIN, IESUS Rudolf Augstein, *Jesus Menschensohn*, C. Bertelsmann Verlag, München-Gütersloch-Wien, 1972.
AUI Analele științifice ale Universității din Iași
AVRAM, NASAL. Andrei Avram, *Nazalitatea și rotacismul în limba română*, Editura Academiei Române, 1990.
BAILLY A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Paris, 1950.
BARBU Ion Barbu, *Poezii*, ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Albatros București, 1970.
BB 1688-1988 *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani, în facsimil și transcriere, cu aprobarea Sfintului Sinod și cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
BERNEKER, SEW E. Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, I-II, Heidelberg, 1908-1913.
BHH *Biblisch-historisches Handwörterbuch*, ediția B. Reicke/L. Rost. Göttingen, 1962-1979.
BIBLIA 1795 *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi și a ceii noao*, Blaj, 1795.
BIBLIA 1914 Ed. Sf. Sinod, București 1914.
BIBLIA 1968/1975; B 1975 *Biblia sau Sfînta Scriptură*, Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1968/1975.
BJ *La Bible de Jérusalem*, traduit en français sous la direction de l'Ecole Biblique de Jérusalem. Nouvelle édition entièrement revue et augmentée. Paris, CERF, 1988.
BLAGA Lucian Blaga, *Opere*, I-III, ediție critică și studiu introductiv, de George Gană, Editura Minerva, București, 1982-1986.
BLASS / DEBRUNNER Fr. Blass / A. Debrunner, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, ediția R. Rehkopf, Göttingen, 1975.
BOTTA Dan Botta, *Scrieri*, ediție îngrijită de Dolores Botta, prefață de Ion Biberi, Editura pentru Literatură, București, 1968.
BRAULIK, Dt. G. Braulik, *Deuteronomium* I, 1-16, 17; *Deuteronomium* II, 16, 18-34, 12. Die neue Echter Bibel, Kommentar zum alten Testament mit Einheitsübersetzung, Echter Verlag, Würzburg, vol. I 1985; vol. II 1992.
CADE I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, București, 1931.
CANT. DIV. Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, Iași, 1698.

- CARAION Ion Caraion, *Frunzele în Galaad*, Editura Dacia, Cluj, 1973.
- CARTOJAN 1974 N. Carojan, *Cărțile populare în literatura română*, București, 1974.
- CARTOJAN 1980 N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, postfață și bibliografii finale, de Dan Simonescu, prefață de Dan Zamfirescu, editura Minerva, București, 1980.
- CDDE I.-A. Candrea - Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, București, 1914.
- CHASSANG A. Chassang, *Dictionnaire grec-français*, Paris (fără an).
- CIOBANU Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I. Academia Română, Monitorul oficial, București, 1947.
- CHEVALIER / GHEERBRANT J. Chevalier / A. Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, ediția Marian Berlewi, Paris⁸, 1973
- CILL *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, vol. I-III, București, 1956, 1958, 1962.
- CIORANESCU, DER Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Universidad de La Laguna, Tenerife-Madrid, 1958.
- CODRESCU Teodor Codrescu, *Uricariul*, partea I, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.
- COR. PS. Coresi, *Psaltirea slavo-română*, ediție Stela Toma, București, 1976.
- COSTIN O. Miron Costin, *Opere*, ediție critică, cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P.P. Panaiteșcu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.
- CUV. *Cuvîntu înainte cătră ci<ti>tori*, ms. 45.
- DA *Dicționarul limbii române*, Academia Română, București, 1913-1948.
- DENSUSIANU ILR II Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, *Secolul al XVI-lea*, ediție îngrijită de J. Byck, Editura Științifică, București, 1961.
- DENSUSIANU 1936 Ovid Densusianu, *Opere*, III, ediție critică și comentarii de Valeriu Rusu, *Limba română în secolul al XVI-lea, Evoluția estetică a limbii române*, Editura Minerva, București, 1977.
- DICȚ. BIBLIC Dicționar biblic, I-II, Editura „Cartea Creștină”, Oradea, 1955.
- DIVINA SCRIPTURA Ἡ Θεία γραφή δηλαδὴ παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης ἅπαντα.
Divina Scriptura nempe veteris ac novi testamenti omnia, παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ καὶ ἔξ Ἰωαννίνων, ENETIHEI, 1687.
- DEX *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1975.
- DLR *Dicționarul limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1965 urm.
- DLRLV Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640-1780). Termeni regionali*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- DOINAȘ Ștefan Aug. Doinaș, *Versuri*, Editura Eminescu, București, 1972.
- DOS. PAR. Dosoftei, *Paremiile preste an*, Iași, 1683.
- DOSOFTEI, O. Dosoftei, *Opere I, Versuri*, ediție critică de N.A. Ursu, studiu introductiv de Al. Andriescu, Editura Minerva, București, 1978.
- DVN *Neue Jerusalem Bibel*, Ed. Alfons Deissler, Anton Vögtle, Johann Nützel, Freiburg Herder Verlag, 1985.
- ELIADE 1942 Mircea Eliade, *La mandragore et les mythes de la „naissance miraculeuse”* în „Zalmoxis”, III, 1942, p. 1-48.
- ELIADE 1943 M. Eliade, *Insula lui Euthanasius*, București, 1943.
- ELIADE 1964 M. Eliade, *Traité d'histoire des religions*, Paris, 1964.
- ELIADE 1976 / 8 M. Eliade, *Histoire des croyances et des idées religieuses*, Paris 1976 (I), 1978. (II)
- ELIADE 1980 Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han, studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- ELIADE 1981 M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, I-III, traducere de Cesar Baltag, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981-1988.
- EMINESCU Mihai Eminescu, *Opere*, ediție critică îngrijită de Perpessicius, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1939.
- ERNOUT-MEILLET A. Ernout et A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Quatrième édition, Paris, 1959.
- EU *Die Bibel-Altes und Neues Testament*, Einheitsübersetzung, Freiburg-Basel-Wien, 1980.
- EWUR Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen. Unter Berücksichtigung der Mundartwörter*, Budapest, 1966.
- FRANKF. *Divinae Scripturae*, Francofurti, MDXCVII.
- FRISK, GEW Hjalmar Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, I, 1960, II, 1970.

- GASTER M. Gaster, *Literatura populară română*, ediție, prefață și note de Mircea Angheliescu, Editura Minerva, București, 1983.
- GESENIUS W. Gesenius, *Hebräisches und Grossaramäisches Handwörterbuch über das AT*, ediția F. Buhl, Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1962.
- GHEȚIE, BDRL Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei Române, București, 1975.
- GHEȚIE 1972 Ion Gheție, *Biblia de la București și procesul de unificare a limbii române literare*, în *Studii de limbă literară și filologie*, II, Editura Academiei Române, București, 1972.
- GHEȚIE-MAREȚ, GR. DR. Ion Gheție, Al. Mares, *Graururile daco-române în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei Române, București, 1974.
- GN *Die Bibel im heutigen Deutsche. Die Gute Nachricht des Alten und Neuen testaments*, Stuttgart², 1982.
- GRECEANU Radu Greceanu, *Începătura istoriei vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, Io Constantin Brâncoveanu Basarab-Voievod, dă când Dumnezeu cu domniia l-a încoronat, pentru vremile și întâmplările ce în pământul acesta în zilele mării sale s-au întâmplat, în Cronicari munteni*, II, ediție îngrijită de Mihail Gregorian, studiu introductiv de Eugen Stănescu, Editura pentru Literatură, București, 1961.
- G. VON RAD, Dt. Gerhard von Rad, *Das fünfte Buch Mose. Deuteronomium. Übersetzt und erklärt von...*, 3., unveränderte Auflage, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1979.
- HATCH / REDPATH E. Hatch / H.A. Redpath, *A Concordance to the Septuagint and the Other Greek Versions of the Testament* (Including the Apocryphal Books), Graz, 1954.
- HELIADÉ *Biblia Sacra que coprinde vechiul și noul Testament, tradusă din hellenese după a quellor septedeci*, de I. Heliade Rădulescu, Paris, 1858.
- HELIADÉ I. Heliade Rădulescu, *Opere*, I, ediție critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Al. Piru, Scriitori români, Editura pentru Literatură, București, 1967.
- HEM B.-Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, editura Minerva, București, 1972-1976.
- HERODOT Herodot, *Istoriei*, ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu, prefață, studiu filologic, note și glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Șapcaliu, Editura Minerva, București, 1984.
- HS *Die Heilige Schrift*, I, *Numeri*, Ed. Heinrich Schmeider, Würzburg, Echter Verlag, 1955
- ILR *Istoria literaturii române*, I, *Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400-1780)*, Editura Academiei Române, București, 1964.
- IORGA, 1915-1916 N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 și Biblia de la 1667 a lui Nicolae Milescu*, în AAR, istorie, I, II, t. XXXVIII, 1915-1916.
- IORGA, 1925 Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I, ediția a II-a, Editura librăriei Pavel Suru, Bururești, 1925.
- IORGA, 1985 N. IORGA, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică* (după note stenografice ale unui curs), ediție îngrijită, note și indici de Rodica Rotaru, prefață de Ion Rotaru, editura Minerva, București, 1985.
- IVASIUC Al. Ivasiuc, *Corn de vânătoare*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1991.
- IVĂNESCU, ILR G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iași, 1980.
- IVĂNESCU, PROBL. G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, Extras din Buletinul Institutului de Filologie Română, Iași, vol. XI-XII (1944-1945), Iași, 1948.
- IVIREANUL Antim Ivireanul, *Predici*, ediție critică, studiu introductiv și glosar de G. Ștrempel, Editura Academiei Române, București, 1962.
- JOHANNESSEN M. Johannessen, *Das biblische καὶ εὐετο und seine Geschichte*, Göttingen, 1926.
- JN Jacob Neuser, *Christian Faith and the Bible of Judaism*, Ed. William B. Fermans, Michigan 1987
- JP James Philip, *Numbers*, Word Books, Texas (Publisher Waco)
- JV J. de Vaulx, *Les Nombres*, Paris 1972
- KJV *The Holy Bible-Authorized King James Version*, Miami, 1986.
- KRAUSS, TREPP, WB. Fr. Krauss, *Treppener Wörterbuch. Ein Beitrag zum Nordsiebenbürgischen Wörterbuch*, Marburg, 1970.
- KRAUSS, HWSR. Fr. Krauß, *Wörterbuch der nordsiebenbürgischen Handwerkssprachen*, Siegburg, 1957.
- KLUGE, EWDS¹⁹ Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 19. Auflage, bearbeitet von Walther Mitzka, Berlin, 1963.
- KLUGE, EWDS²² Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 22. Auflage, unter Mithilfe von Max Bürgisser und Bernd Gregor, völlig neu bearbeitet von Elmar Seebold, Walter de Gruyter, Berlin. New York, 1989.
- LAURENȚIU Dan Laurențiu, *Călătorie de seară*, Editura pentru Literatură, București, 1969.

- L 1679 Dosoŧtei, *Dumnezăiasca liturghie*, 1679, ediție critică de N. A. Ursu, cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980.
- L-S H. G. Liddell / R. Scott, *Greek-English Lexicon*, Oxford, 1958.
- LThK *Lexikon für Theologie und Kirche*, ediția J. Höfer / K. Rahner, Freiburg, 1986.
- LURKER Manfred Lurker, *Wörterbuch der Symbolik*, Stuttgart, 1983.
- LUTHER *Die Bibel*, nach der Übersetzung Martin Luthers, Stuttgart, 1985.
- LXX *Septuaginta*, ediția A. Rahlfs, Stuttgart, 1971.
- LXX 1653 *Vetus Testamentum graecum* ex versione Septuaginta Interpretum Juxta Exemplas Vaticanum Romae editum, Londini, MDCLIII.
- LvB *Leviticul de la Belgrad*, tipărit de B.-P. Hașdeu în *Cuvinte den bătrâni. I*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, 1983, p. 74-81.
- MACEDONSKI Al. Macedonski, *Opere II, Poezii*, studiu introductiv, ediție îngrijită, note și variante, cronologie și bibliografie de Adrian Marino, Scriitori români, Editura pentru Literatură, București, 1966.
- MILESCU Nicolae Milescu, *Enchiridion sive Stella Orietalis Occidentali splendens*, în *La perpétuité de la foy de l'Eglise catholique touchant l'Eucharistie, défendue contre le livre du sieuur Claude*, Paris, 1669.
- MLD, BIBLIA 1688, I-IV *Monumenta linguae Dacoromanorum, Biblia 1688, Pars I, Genesis*; volum întocmit de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marietta Ujică, Iași, 1988; Pars II, *Exodus*, de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Corneliu Dimitriu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marietta Ujică, Iași, 1991; Pars III, *Leviticus*, de Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Eugen Munteanu, Iași, 1993; Pars IV, *Numeri*; de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Iași, 1994.
- Ms. 45 *Manuscrisul românesc 45*, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, cuprinzând copia revizuită a traducerii lui Nicolae Milescu din *Vechiul Testament*.
- Ms. 4 389 *Manuscrisul românesc 4 389*, Biblioteca Academiei Române, cuprinzând a doua traducere din secolul al XVII-lea a *Vechiului Testament* în limba română.
- MTL René Péter-Contesse, *Manuel du traducteur pour le livre du Lévitique*, publié par L'alliance Biblique Universelle, Stuttgart, 1985.
- MUNTEANU - ȚĂRA Ștefan Munteanu, Vasile D. Țăra, *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- NECULCE O. Ion Neculce, *Opere, Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1982.
- NEGRUZZI Constantin Negruzzi, *Opere I-III*, ediție critică, studiu introductiv, comentarii și variante de Liviu Leonte, editura Minerva, București, 1974-1986.
- NTB *Noul Testament*, Bălgrad / Alba Iulia, 1648.
- NTB 1988 *Noul Testament de la Bălgrad, 1648*, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române, Alba Iulia, 1988.
- NOUVEAU DICT. BIBL. Nouveau dictionnaire biblique, Éditions Emmaüs, 1806, Saint-Légier sur Vevey (Suisse), 1988.
- NT 1703 *Noul Testament*, tipărit în Tipografia domnească, în orașul Bucureștilor, la anul mântuirii 1703, de smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanul.
- NYSSSEN 1978 W. Nyssen, *Pămînt cîntînd în imagini*, București, 1978.
- P Papus, *Die Kaballa* (Trad. I. Nestler), Wiesbaden 1988
- PAMFILE 1913 T. Pamfile, *Poveștea lumii de demult. După credințele poporului român*, București-Leipzig-Viena, 1913.
- PANAITESCU P.P. Panaitescu, *Nicolae Milescu Spătarul (1636-1708)*, versiune românească de Silvia P. Panaitescu, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Ștefan S. Gorovei, Editura Junimea, Iași, 1987.
- PASCU, SUF. ROM. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916.
- PASCU Giorgi Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVII-lea*, Institutul de Arte Grafice, „Viața Românească”, Iași, 1922.
- PDS *Parola del Signore. La Biblia*, Traduzione interconfessionale in lingua corrente, Roma, 1985.
- PHILIPPIDE, O.R. Alexandru I. Philippide, *Originea românilor*, vol. I, Iași, 1925, vol II, Iași, 1927.
- PHILIPPIDE, PRNCIPII Alexandru I. Philippide, *Opere alese. Teoria limbii*, editate de G. Ivănescu și Carmen Gabriela Pamfil. Cu un studiu introductiv și comentarii de G. Ivănescu, [Principii de istoria limbii p. 1-225].
- PHILIPPIDE AL. Philippide, *Monolog în Babilon*, Editura pentru Literatură, București, 1967.
- PILLAT Ion Pilat, *Opere, I-III, Editura Eminescu, București, 1983-1986.*

- PO *Palia de la Orăștie*, 1581–1582, text, facsimile, indice, ediție îngrijită de Viorica Pamfil, Editura Academiei Române, București, 1968.
- POPESCU, 1961 Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, în *Cronicari munteni I*, ediție îngrijită de Mihail Gregorian, studiu introductiv de Eugen Stănescu, Editura pentru Literatură, București, 1961.
- POPESCU, 1963 Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, în *Cronicile medievale ale României*, IV, introducere și ediție critică întocmită de Const. Grecescu, editura Academiei Române, București, 1963.
- PRED. II *Predoslovia din BB.*
- PREFĂȚĂ M. *Cuvînt înaintea cărții aceștiia cîtră preasfințitul mitropolit*, în ms. 45.
- PS. SCH. *Psaltirea Șcheiană*, ediția I. A. Candrea, București, 1916.
- PUȘCARIU Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ediție îngrijită de Magdalena Vulpe, postfață de Dan C. Mihăilescu, Editura Eminescu, București, 1987.
- RAC *Reallexikon für Antike und Christentum*, Stuttgart, 1950–1986.
- RANKE-GRAVES R. Ranke-Graves / R.v. Patai, *Hebräische Mythologie. Über die Schöpfungsgeschichte und andere Mythen aus dem Alten Testament*, Reinbek bei Hamburg, 1986.
- REW W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1935.
- R-G *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament* trad. de Vasile Radu și Gala Galaction, București, 1938.
- RGG *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*, Handbuch für Theologie und Religionswissenschaft, ediția K. Galling, Tübingen, 1957–1865.
- ROSETTI, ILR Al. Rosetti, *Istoria limbii române, I. De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea*, ediție definitivă, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1986.
- ROSETTI-CAZACU-ONU Al. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare, I, De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1971.
- SCRIBAN, DICT. August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, Iași, 1939.
- SCHARBERT J. Scharbert, *Genesis*, în *Die Neue Echter Bibel: Kommentar zu Allen Testament mit der Einheitsübersetzung*, Echter Verlag, Würzburg, 1986.
- SDE 1682 *Sfînta și Dumnezeiasca Evanghelie*, București, 1682.
- SDE 1693 *Sfînta și Dumnezeiasca Evanghelie, elinească și rumânească*, diortosită de Atanasie Moldoveanu și tipărită de Antim Ivireanu, Mitropolia Ungrovlahiei, București, 1693.
- SDE 1697 *Sfînta și Dumnezeiasca Evanghelie*, cu voia prea luminatului și înălțatului Domn și oblăduitoriu a toată Țara Rumânească, Io Costandin B. Voievod, și cu porunca purtătorului pravoslaviei, prea sfințitul Kir Theodosie, Mitropolitul a toatei Țări Rumânești și exarhu plaiurilor, acum a doă oară tipărit și diorthosită mai cu multă nevoie, în Sfînta Mănăstire în Sneagov, la anul de la spăsenia lumii 1697, de smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanu.
- SECG. Louis Séchar, Pierre Lévêque, *Les grandes de la Grèce*, Paris, 1966.
- SERV. Jean Servier, *Les portes de l'année*, Paris, 1962.
- Sh. H. Z'er ben Shimon Halevi, *Lebendige Kabbala* (trad. din engleză), München 1989 SSW.
- SSW *Siebenbürgisch-sächsisches Wörterbuch*, 1, Bd. 1924; 2, Bd., 1926; 5, Bd., 1931, Berlin-Leipzig; 3, Bd., Bukarest-Berlin, 1971; 4, Bd., București-Berlin; 1972, 5, Bd., 1975, București-Berlin.
- S.T.L. FAC. Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra primei cărți (Facerea) din Biblia de la București (1688)*, în *comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD, BIBLIA 1688, I, Iași, 1988, p. 47–128.
- ST.L.EX. Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra cărții a doua (Ieșirea) din Biblia de la București (1688)*, în *comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD, BIBLIA 1688, II, Iași, 1991, p. 1–75.
- ST.L.LV. Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra cărții a treia (Preoția) din Biblia de la București (1688)*, în *comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD, BIBLIA 1688, III, Iași, 1993, p. 1–54.
- ST.L.NM. Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra cărții a patra (Numeri) din Biblia de la București (1688)*, în *comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MLD, BIBLIA 1688, IV, Iași, 1994, p. 1–57.
- ST.L.DT. Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra cărții a cincea (A doua lege) din Biblia de la București (1688)*, în *comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389*, în MDL, Biblia 1688, V, Iași, 1997, p. 1–88.
- THEOL. WB. *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, ediția G. Kittel / G. Friedrich, Stuttgart, 1933–1979.

- Th. GL² *Thesaurus Graecae Linguae*, Paris, 1829 și urm.
 Th. LL. *Thesaurus Linguae Latinae*, Leipzig, 1931-1982.
 TIKTIN H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I-III, București, 1903-1921; Tiktin² I-III, Wiesbaden, 1986-1989.
 URSU, NOI INFORM. N.A. Ursu, *Noi informații privitoare la manuscrisul autograf și la textul revizuit al Vechiului Testament tradus de Nicolae Milescu* (I), în „limba română”, XXXVII, nr. 5, 1988, p. 455-468; (II) XXXVII, nr. 6, 1988, p. 521-534; (III), XXXVIII, nr. 1, 1989, p. 31-46; (IV), XXXVIII, nr. 2, p. 107-121; (V) XXXVIII, nr. 5, 1989, p. 463-470.
 TOB *La Bible*, Traduction oecuménique, Edition intégrale, Société bible française, Les Editions du Cerf, Paris, 1988.
 VASMER, REW Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, I-III, 1953-1958.
 VL *Vetus Latina, die Reste der altlateinischen Bibel nach Petrus Sabatier*. 2. *Genesis*, ediția B. Fischer, Freiburg, 1951-1954.
 VINEA Ion Vinea, *Opere*, I, ediția îngrijită de Mircea Vaida și Gh. Sprințeroiu, studiu introductiv de Mircea Vaida, Editura Dacia, Cluj, 1971.
 VOICULESCU V. Voiculescu, *Poezii*, I-III, antologie și prefață de Aurel Rău, text stabilit de I. Voiculescu și V. Iova, Editura pentru Literatură, București, 1968.
 VORONCA Elena Niculăiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, s. I, 1903,
 DE VRIES Josef de Vries, *Jüdische Riten und Symbole*, Wiesbaden, 1981.
 VULGATA *Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem...*, Tomus I Genesis-Psalmi, Tomus II Proverbia-Apocalypsis, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1975.
 WEIGAND-HIRT. Dt. Wb. Fr. L. K. Weigand, *Deutsches Wörterbuch*, Fünfte Auflage, Giessen, 1909-1910.
 WW William Wevers, *Text history of the Greek Numbers*, Göttingen 1982
 ZLATOUST *Mărgăritare, adecă cuvinte de multe fețiuri a celui întru sfinți părintelui nostru Ioan, arhiepiscopul Țarigradului, a lui Zlatoust, și ale altor sfinți părinți*, traducere de Șerban și Radu Greceanu, Tipografia Mitropoliei București, 1691.

ALTE REFERINȚE

- A(cta) Petri et Pauli.
 AMBROSIUS Ambrosius. *De Noe et Arca*.
 AQ Aquila, *Traducere în greacă a Bibliei de Aquila din Sinope*.
 ARISTIDES Aristides, *Apologia*.
 AUGUSTIN CIV. Aurelius Augustinus, *De civitate Dei*.
 AUGUSTIN SERMO Aurelius Augustinus, *Sermones*.
 HD Herodot, *Historiae*.
 HOM. OD Homer, *Odiseea*.
 J. HUIZINGA *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, București, 1977.
 IER Ieronim, trad. *Vulgata* (347-419/20).
 IOSEPHUS ANTIQ Iosephus Flavius, *Antiquitates Iudaicae*.
 ISIDOR Isidor din Sevilla, *Etimologiae*.
 J.I. *Targum Pseudoionatan*.
 PHILO AB. et CAIN. Philon din Alexandria, *De sacrificiis Abelis et Caini*.
 PHILO DEC. Philon din Alexandria, *De decalogo*.
 PHILO VER. DIV. HER. Philon din Alexandria, *Quis verum divinarum heres sit.*
 ST. VICTOR Saint-Victor, H. de, *De Arca Noe et de arca mystica*.
 THEODOTION *Theodotion din Efes*, traducere în greacă a Bibliei.
 SYM. *Symmachus*, traducere în greacă a Bibliei.

ABREVIERI

- ac. = acuzativ
 adj. = adjectiv
 adv. = adverb
 ags. = anglosaxon
 ahd. = vechi german literar
 alb. = albanez
 arab. = arăbesc
 aram. = aramaic
 arom. = aromân
 art. = articol
 asir. = asirian
 aux. = auxiliar
 av. = avestic
 babylon. = babilonean
 băn. = bănăţean
 bg. = bulgăresc
 ceh. = cehesc
 cond. = condiţional
 conj. = conjuncţie
 criş. = crişean
 dat. = dativ
 dial. = dialect, dialectal
 dr. = dacoromân
 ebr. = ebraic
 engl. = englezesc
 egipt. = egiptean
 f. = feminin
 ăgat. = dial. tc. al. uzbekilor
 gen. = genitiv
 germ. = german
 germ. com. = germanic comun
 germ. elveţ. = germana elveţiană
 got. = gotic
 gr. = grec(esc)
 gr.-biz. = grecesc bizantin
 i.-e. = indoeuropean
 istrorom. = istroromân
 invar. = invariabil
 în expr. = în expresia
 kaikav. = dial. kaikavian
 karaim = dial. tăt.
 kazan. = dial. tc. de la Kazan
 lat. = latin, latinesc
 lat. med. = latin medieval
 lat. sav. = latina savantă
 loc. adv. = locuţiune adverbială
 m. = masculin
 magh. = maghiar
 maram. = maramureşean
 mhd. = medio-german literar
 mgl. = meglenoromân
 mgr. = mediogrecesc
 mold. = moldovenesc
 ms. = manuscris
 munt. = muntenesc
 n. = neutru
 năsăud. = năsăudean
 ngr. = neogrecesc
 nhd. = nou german literar
 nslov. = neosloven
 part. = participiu
 pers. = persan
 pl. = plural
 plur. tant. = plurale tantum
 polon. = polonez
 pref. = prefix
 prep. = prepoziţie
 prin ext. = prin extensie
 priv. = privativ
 pron. = pronume
 rom. com. = românesc comun
 rus. = rusesc
 sam. = samarinean
 săs. = săsesc
 s.-cr. = sîrbo-croat
 sg. = singular
 sir. = sirian
 sîrb. = sîrbesc
 sl. = slav
 sl. bis. = slavonesc, slav bisericesc
 sl. c. = slav comun
 slov. = slovac
 sloven. = slovenesc
 sorb. j. = soraba de jos
 subst. = substantiv
 suf. = sufix
 tăt. = tătărăsc
 tc. = turcesc
 tc. osman. = turcesc osmanlîu
 tc. tăt. = turco-tătar
 toh. = toharic
 trepp. = din Târpiu (săs. Treppen),
 în Transilvania
 ucr. = ucrainean
 vb. = verb
 vbavar. = vechi bavarez
 vbg. = vechi bulgăresc
 vfr. = vechi francez
 vgr. = vechi grecesc
 viit. = viitor
 vind. = vechi indian
 vnord. = vechi nordic
 vrom. = vechi românesc
 vrus. = vechi rusesc
 vsîrb. = vechi sîrbesc
 vsl. = vechi slav

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cât mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *princeps* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4 389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări.

a) **Ѣ** final postconsonantic a fost transcris prin *-u*, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui **Ѣ** (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) **Ѣ** final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin *-u*: **ѢСЦѢѢ** (de sațiu).

c) **Ю** final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (**МЪ СКУДАЮ** = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul *-tor* (**ЖУДЕКЪТОРЮ** = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (**ЧЕРЮ** = ceriu) sau în vocală (**ГРАЮ** = graiu), a fost transcris prin *-iu*.

d) **Ѣ** în poziție *e* (**ЧѢРЕ** = cêre) și în poziție *i* (**ЕГІПТѢНИИ** = eghiptênii) a fost transcris, prin *ê*, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin *-ea*. Tot prin *ê* a fost transcris uneori și **Ѣ** (**МЪЖѢРЕ** = muiere), datorită frecvențelor alternanțe cu **Ѣ**; în restul cazurilor, **Ѣ** a fost transcris prin *ia* (**ТѢВѢТ** = tăiat, **ДЕСПѢВѢТ** = despuiat) sau *ea* (**НѢМ** = neam, ne-am, **ЛИМНИЦѢ** = dimineața) (pentru detalii, vezi ST.L.FAC., p. 49-51, S.L.L., p. 49-51).

e) **Ѣ** în poziție *-e*, *-i* (**ЖУНГАРЕ**, **ВАТРИЛЕЛЕ**) a fost transcris prin *ê* (junghere, vêtrilele). În celelalte cazuri **Ѣ** a fost redat prin diftongii *ea* și *ia*. În unele cuvinte de origine slavă, cu **Ѣ** în etimon, slova a fost transcrisă prin *ea*, *ia* chiar dacă în silaba următoare erau *e*, *i* (**НЕПРІАТНИЦѢ** = nepriiatinul, **ВОЛІН** = boiarii). În poziție finală, **Ѣ** a fost transcris în câteva cazuri prin *-ă*, din considerente de morfologie istorică (**АПРІѢ** = apropii, **ЖУНГІѢ** = junghi).

f) Deși valoarea dominantă a lui **Ѣ** este aceea de *ă*, iar a lui **Ѣ** aceea de *î*, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (**МѢНТѢИ** / **МѢНТѢИ** = mîntui; **ГѢРЛѢ** = gîrlă; **КѢРЖРИЛЕ** = cărările etc.), inclusiv celei dialectale (**МѢНІЕ** = mănție, **ПѢНІЕ** = păine, **ПѢНѢ** = pănă, **РѢАИКА** = rădica, **РѢАИКА** =

rănichii). Cf. și ST.L.FAC., p. 51-52, I.2.5.0.-2.5.2.; ST.L.NM., p. 1-2, I.2.1.1.-2.1.2.; ST.L.DT., p. 4, I.2.14.0.-2.14.1.

g) Frecvența alternanță a consoanelor *-ș* / *-și*, *-ț* / *-ți* (**СОРЦ** / **СОРЦИ** = sorț / sorți, **ГРѢИЦ** / **ГРѢИЦИ** = grăiț / grăiți, **СКОСѢШ** / **СКОСѢШИ** = scoseș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) **Ч** final suprascris a fost transcris uneori prin *-ce*, în spiritul textului (**НИЧ** = nice, **КѢЧ** = căce).

i) **Ҁ** și **҂** au fost transcrise prin *i* chiar în cazul cuvintelor străine: **ЕГҀПТѢНИИ** (eghiptênii), **К҂Р** (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd **Ѣ** are valoare de *i*, el a fost notat ca *i*: **ѢПЫНС** = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin *i*: **МѢНИЛЕ** = mîinile, **ЛѢ** = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redată întocmai (**ЧЕТААТЕ** = cetaate, **СААМѢ** = saamă, **ДРЕПААТЕ** = dreptaate, **АННА** = Anna, **ПРРАИ** = Aitran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) **Ѣ** la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin *ie* **ѢИ** = va ieși, **ѢЕ** = voce, **ѢЛОѢ** = ploaie), fie prin *e* (**ѢА** = el, **ѢРА** = era, **ѢШТИ** = ești, **МІЕ** = mic, **ѢИ** = ci, **СКРИЕ** = scrie).

2) **Ѣ** inițial a fost transcris prin *ia* (**ѢТЕ** = iaste, **СѢ** **ѢИ** = să iai), dar și prin *ea* (**ПРЕ** **Ѣ** = pre ea); aceeași literă precedată de **Ѣ** a fost redată prin *ea* (**ѢѢѢ** = acêea).

3) Potrivit aceluiași norme, **Ѣ** final a fost transpus prin *ia* în **ѢѢѢѢ** (aceștia). Slova **Ѣ** în poziție finală, în **ѢѢѢѢ**, are valoare de *ea*; vezi ST.L.NM., p. 8-9, II.4.4.0.

4) **Ѣ** urmat de *n* a fost transcris *î* sau *în* (**ѢНѢЦИМЕ** = înălțime, **ѢНОЩЕ** = înnoiește), iar înaintea labialelor *p* și *b*, *în* (**ѢПѢРАТ**); urmat de *n*, **Ѣ** a fost redat însă și în acest caz prin *î* (**ѢНПѢРАТ** = înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale **ѢННЕКѢЖНТАВОЮ** = binecuvînta-voi, **ѢНТАЕ** **ѢЕМНѢ** = untdelemnul, cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință aveau o flexiune proprie (**ѢНТАѢѢИ** **ѢЕ** **ѢЕМН** = untului de lemn).

6. Reguliile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (сѣб = se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborâte în rînd supra-scrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat: ѿи сѣтѣрѣръ = și s<ă> săturară; ѿи сѣ спѣмѣнтѣзе = și s<ă> să spămîntêze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după con-soanele m, ș și f, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), blgoslovi, blgslvi (blagoslovi), blstema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmzheu – Dmzău (Dumnezeu – Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv), mrte (moarte), mrtul (mortul), sfi (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (în loc de пестре копсеае = pestre copsele, престе коапсеае = preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([ ]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic (NOTE) s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfirșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă; la fel am procedat și în cazul numerelor proprii.

Versetele textelor au fost redade prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei moderne*, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([ ]).

TEXTE

Biblia, 1688, pag. 124, col. II

прѣте фѣмѣлѣ и прѣдѣлаѣи пѣрѣнѣтелѣи лорѣ
 ачѣстѣе порѣчѣнае ши фѣрѣпѣтѣрѣн
 ле, ши жѣдѣстѣнае кареле аѣ порѣ
 чѣи дѣмѣлѣ фѣмѣна лѣи мѣи
 ен, аа аѣдѣлаѣ моѣе,
 аа ісѣрѣанѣ дѣстрѣ
 іерѣхѣсѣ.
 ѿѿѿѿ

A DOA LÈGE

CAP 1

А Д О А , Л Е Ц Е , К А П І А .

Вѣстѣе кѣвѣнѣтеле кареле аѣ грѣнѣтѣ мѣ
 вен лѣтѣтѣ ісѣрѣанѣлѣ, дѣнѣнѣлѣ дѣ ісѣрѣанѣ
 фѣлѣстѣнѣ кѣтѣрѣ аѣлѣсѣ аѣрѣлѣ дѣмѣрѣ
 іошѣтѣ фѣтрѣмѣжѣлѣ фѣранѣ, ісѣфѣлѣнѣ
 ши лѣвѣнѣ ши лѣлѣнѣ, ши спрѣчѣлѣ дѣ аѣрѣ.
 ѣнѣ спрѣчѣтѣ жѣнае дѣла хѣрѣнѣ, кѣлае прѣмѣнѣтеле
 сѣнѣрѣ, пѣнѣтѣ лѣкарѣнѣ, вѣрѣнѣ. Ши фѣлѣ фѣтрѣ
 лѣлѣ пѣтрѣлѣ жѣчѣнаѣ аѣнѣ, аа лѣнѣ спрѣчѣтѣ лѣнѣ, фѣтрѣ
 жѣна лѣлѣнѣ, грѣнѣ мѣиенѣ кѣтѣрѣ ісѣнѣ фѣнѣ лѣнѣ
 ісѣрѣанѣлѣ дѣлѣтѣ ісѣрѣанѣлѣ аѣ порѣчѣнѣтѣ дѣмѣлѣ
 лѣнѣ кѣтѣрѣ дѣнѣшѣнѣ. Дѣлѣтѣ аѣ оуѣнѣсѣ прѣ
 сѣсѣнѣ фѣпрѣрѣтѣлѣ аѣмѣрѣнѣлѣрѣ, прѣчѣлѣлѣ аѣ лѣлѣнѣ
 тѣлѣ аа ісѣсѣбѣнѣ, ши прѣ ісѣгѣ фѣпрѣрѣтѣлѣ вѣлѣнѣлѣнѣ
 прѣчѣлѣлѣ аѣ лѣлѣнѣтѣлѣ аа аѣстарѣдѣ, ши аа ісѣрѣанѣнѣ
 ісѣрѣанѣлѣ дѣ ісѣрѣанѣлѣ, фѣпѣмѣжѣнѣтѣлѣ моѣе.
 аѣлѣ фѣлѣлѣтѣ мѣиенѣ лѣрѣтѣлѣ аѣлѣтѣ аѣчѣлѣ жѣнѣлѣ.
 дѣмѣлѣ дѣмѣлѣлѣ нѣстѣрѣ аѣгрѣнѣтѣлѣ нѣлѣсѣ аа хѣ
 рѣнѣ жѣнѣлѣ дѣстѣлѣ вѣлѣстѣе вѣлѣсѣ лѣлѣлѣнѣ фѣ
 трѣлѣ мѣнѣтеле аѣчѣстѣа. фѣпѣоѣрѣчѣнѣкѣтѣ ши вѣ
 сѣлѣлѣнѣ вѣнѣ ши пѣлѣсѣнѣ аа мѣнѣтеле, аѣмѣрѣнѣлѣрѣ,
 ши кѣтѣрѣ ісѣнѣтѣлѣ дѣпѣ фѣпрѣжѣлѣлѣ, хѣрѣлѣнѣлѣ,
 аа мѣнѣтѣ ши лѣнѣжѣмѣлѣ ши кѣтѣрѣ аѣмѣлѣжѣнѣ, ши
 прѣлѣнѣтѣ мѣре пѣмѣжѣнѣлѣ хѣнѣлѣнѣ, ши фѣпрѣ
 жѣмѣнѣлѣлѣнѣ пѣнѣтѣ лѣрѣлѣлѣлѣ чѣлѣ мѣре, ісѣрѣанѣ.
 вѣрѣчѣнѣ аѣмѣ дѣлѣтѣ фѣнѣнѣтѣе вѣлѣстѣрѣ пѣмѣжѣнѣ
 тѣлѣ фѣтрѣнѣлѣ фѣлѣлѣнѣтѣлѣ мѣчѣнѣнѣлѣ дѣтѣтѣ пѣ
 мѣжѣнѣлѣ кареле аѣмѣ жѣрѣлѣтѣ пѣрѣнѣнѣлѣрѣ вѣшѣрѣ
 лѣнѣ аѣвѣрѣлѣмѣ, ши лѣнѣ ісѣлѣнѣ, ши лѣнѣ ісѣлѣкѣ, сѣ
 лѣ аѣлѣ лѣрѣ, ши сѣмѣнѣчѣнѣ лѣрѣ. дѣлѣтѣ дѣнѣшѣнѣ.
 Ши жѣнѣшѣ кѣтѣрѣ вѣнѣ фѣтрѣлѣ ісѣрѣмѣтѣ аѣчѣлѣ жѣнѣлѣ
 нѣлѣ, нѣлѣ вѣнѣпѣтѣ сѣнѣгѣрѣ сѣвѣтѣ пѣрѣтѣлѣ прѣвѣнѣ.
 дѣмѣлѣ дѣмѣлѣлѣ нѣстѣрѣ вѣлѣлѣ фѣмѣлѣчѣнѣтѣ прѣвѣдѣ
 ши ісѣтѣ ежѣнѣтѣнѣ аѣлѣлѣнѣ кѣстѣлѣлѣ чѣрѣлѣнѣ дѣ
 мѣлѣнѣ. дѣмѣлѣ дѣмѣлѣлѣ ісѣрѣнѣнѣлѣрѣ вѣшѣрѣ
 сѣвѣтѣ аѣлѣсѣгѣ вѣлѣсѣ, кѣсѣфѣнѣнѣлѣ сѣмѣе дѣпѣрѣчѣнѣ
 мѣнѣ мѣлѣтѣ ши сѣвѣтѣ вѣлѣлѣкѣкѣ прѣвѣнѣ, аѣлѣтѣ кѣ
 аѣ грѣнѣтѣ вѣлѣсѣ. Кѣмѣ вѣнѣ пѣлѣтѣ сѣнѣгѣрѣ аѣ
 пѣлѣтѣ сѣпѣнѣтѣлѣ вѣлѣстѣрѣ, ши ісѣлѣтѣлѣ вѣлѣлѣрѣ,
 ши ісѣрѣанѣ вѣлѣстѣрѣ. дѣлѣнѣ вѣлѣсѣ сѣлѣмѣнѣнѣ фѣ
 чѣлѣлѣчѣнѣ ши ісѣлѣчѣнѣ ши ісѣлѣнѣтѣ лѣлѣлѣмѣлѣнѣ вѣлѣ
 стѣрѣ, ши вѣнѣпѣнѣ прѣ дѣнѣшѣнѣ прѣстѣ вѣнѣ пѣкѣчѣ
 нѣтѣрѣнѣ вѣлѣсѣ. Ши мѣлѣчѣрѣспѣлѣнѣлѣ ши лѣчѣнѣ жѣ
 вѣнѣ ісѣтѣе ісѣлѣжѣнѣтѣлѣ кареле аѣнѣ грѣнѣтѣ сѣфѣлѣнѣ.
 Ши аѣмѣ лѣлѣтѣ дѣнѣтѣрѣлѣ вѣнѣ сѣлѣмѣнѣнѣ фѣчѣлѣлѣчѣнѣ ши
 ісѣлѣлѣчѣнѣ ши ісѣлѣнѣтѣ, ши ісѣмѣ пѣлѣсѣ прѣ ісѣнѣ сѣпѣо

1. Acêstea-s cuvintele carele au grăit Moisi la tot Israilul, dicindea de Iordan, în pustiu, cătră apus, aproape de Marea Roșie, întru mijlocul Faran, Tofolon, și Lovon, și Avlon și spre Cèle de Aur.

2. Unsprăzece zile de la Horiv, cale pre muntele Siir până la Cadis-Varni.

3. Și fu întru al patruzecilea an, la unsprăzece luni, întru una a lunii, grăi Moisi cătră toți fiii lui Israil, după cîte au poruncit Domnul lui cătră dinșii.

4. După ce au ucis pre Sion, împăratul amoreilor, pre cela ce au lăcuita la Eсевon, și pre Og, împăratul Vasanului, pre cela ce au lăcuita la Astaroth și la Edrain,

5 [4]. Decindea de Iordan, în pămîntul Moav, [5] au început Moisi a arăta lègea aceasta zicîndu:

6. „Domnul Dumnezeuul nostru au grăitu noao la Horiv zicîndu: «Destul vă iaste voao a lăcui întru muntele acesta!

7. Întoarceți-vă și vă sculați voi și păsați la muntele amoreilor și cătră toți ceia de pe Împrejurul Haravilor, la munte și la cîmpu și cătră amiazăzi și pre lângă mare, pămîntul Hanaan și în preajma Livanului, până la rîul cel mare, Efrat.

8. Vedeți, am dat înaintea voastră pămîntul; intrăndu înlăuntru, moșteniți de tot pămîntul carele am jurat părinților voștri, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov, să le dau lor și simenții lor după dănșii.»

9. Și ziș cătră voi întru vrêmea acêea zicîndu: «Nu voiu putea singur să vă portu pre voi.

10. Domnul Dumnezeuul nostru v-au înmulțit pre voi și, iată, sînteți astăzi ca stêlele cerului de mulți.

11. Domnul Dumnezeuul părinților voștri să vă adaogă voao ca să fiți cu o mie de părți mai mult și să vă blagoslovească pre voi, după cum au grăit voao.

12. Cum voiu putea singur a purta osteneala voastră și statul vostru și pricile voastre?

13. Dați voao oameni înțelepți și știuți și cu minte la neamurile voastre și voiu pune pre dănșii preste voi povățuitori voao.»

14. Și mi-aș răspunsu și ați zis: «Bun iaste cuvîntul carele ai grăit să faci.»

15. Și am luat dentru voi oameni înțelepți și știutori și cu minte și i-am pus pre ei să po/vățască preste voi, preste mii, și

Ms. 45

Ms. 4389

Versiunea modernă

A DOA LÊGE

CARTEA 5
A LUI MOISEI

A DOUA LÊGE

A DOUA LEGE

Ovriește: Elle Haddebarimă

CAP 1

CAPUL DE-NTĂI

CAP. 1

Prima cuvîntare a lui Moise

1. Acestea-s cuvintele carele au grăit Moisi la tot Israil, decinde de Iordan, în pustiu, către apus, aproape de Marea Roșie, întru mijlocul Faran, Tofolon, și Lovon, și Avlon și spre Cêle de aur.

2. 11 dzile de la Horiv cale pre muntele Siir, pân-la Cadis-Varni.

3. Și fu întru al patruzecilea an, întru 11 lună, într-una a lunei, grăi Moisi către fiili lui Israil după toate câte au porîncit Domnul lui către înșii.

4. După ce au ucis pre Sion, împăratul amoreilor, pre ceta ce au lăcuit la Esevon, și pre Og, împăratul Vasanului, pre ceta ce au lăcuit la Astaroth și la Edrai,

5[4]. Decinde de Iordan, în pământul Moav, [5] au început Moisi a arăta lêgea aceasta dzicînd:

6. „Domnul Dumnedzăul nostru au grăit noao la Horiv dzicîndu: «Dăstul vă iaste voao a lăcui în muntele acesta!

7. Întoarceți-vă și vă sculați voi și păsați la muntele amoreilor și către toți ceta de Prenpregiurul Aravilor, la munte și la câmpu, și către amiazăzi și pre lângă maare, pământul Hanaan și în precajma Livanului, pân-la riul cel maare Efrath.

8. Vedeti, am dat înaintea voastră pământul; întrîndu înlontru moșmenii de tot pământul carele am giurat părinților voștri, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov, să le dau lor pre însul și seminției lor după înșii.»

9. Și dzis către voi întru vrêmea acêea dzicîndu: «Nu voi putea sângur să vă portu pre voi.

10. Domnul Dumnedzăul vostru v-au înmulțit pre voi și iată santeți astăzi ca stêlele ceriului de mulți.

11. Domnul Dumnedzăul părinților voștri să vă adaogă voao ca să fiți cu o mie de părți mai multu și să vă blagoslovască pre voi, după cum au grăit voao.

12. Cum voi putea sângur a purta osteneala voastră și statul vostru și pricele voastre?

13. Dați voao oameni înțelepți și știuți și cu minte la semințiile voastre și voi pune pre înșii preste voi povăzuitoari voao.»

14. Și mi-ați răspuns și ați dzis: «Bun iaste cuvântul carele ai grăit să faacă.»

15. Și am luat dentru voi oameni înțelepți și știutori și cu minte și i-am pus pre ei să povăzască preste voi, preste mii, și preste sute, și preste

1. Acêstea sântu cuvintele care grăi Moisei către toț israiltenii de ceta parte de Iordan, în pustie, despres apus, aproape de Marea Roșie, între Faran, și între Tofol, și între Lovon, și Avlon și în Cêle de aur¹.

2. 11 zile de la Horiv, cale pre la muntele Scirului, pân-la Cadis-Varni.

3. Și fu la al 40 de an<i>, a 11 lună, în zioa dentăi a lunii, grăi Moisei către tot nărodul feciorilor lui Israil, după toate cîte porânci lor Domnul cu dănsul.

4. După uciderea lui Sion, împăratul Amoreiului, care lăcua în Asevon, și a lui Og, a împăratului Vasanului, care lăcua în Astaroth și în Edrai,

5. Decidea de Iordan, în Țara Moavului, începu Moisei a mărturisii această lêgea dzicînd:

6. „Domnul Dumnezeul nostru au porîncit noaoă în Horiv dzicînd: «Ajunge voaoă de-a mai lăcui într-acest munte!

7. Întoarceți-vă și vă suiți și intrați în muntele Amoreiului și la toț cei ce lăcuesc în Arava, în munte și la luncă și spre amiazăzi, spre dumbrăvi și în lungul mării Țării Hanaanului și împotriva dumbrăvilor până la râul cel mare al Efrathului.

8. Și iată am dat Țara înaintea voastră, ce păsați de o stăpăniți, cu carea țară m-am jurat părinților voștri, lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, să o dau lor și seminției lor după dănșii.»

9. Și am grăit către voi în vrêmea acêea dzicînd: [10] «Nu poci eu sângur să vă port².

10. Că Domnul Dumnezeu v-au înmulțit și iată santeți astăzi ca stêlele ceriului de mulți.

11. (Domnul Dumnezeul părinților voștri v-au adaos de santeț de 1000 de ori înmulțit și blagoslovit, cum au grăit voaoă³.

12. Dară cum voi putea purta sângur ostenețele voastre și greutățile voastre și pîrăle voastre?

13. Dați dentru voi bărbați înțelepți și știuți și chibzuți den semințiile voastre să-i puiu să fie voaoă căpetenii.»

14. Atunci voi ați răspuns și ați dzis: «Bun lucru iaste care vei faci.»

15. Și am luat den semințiile voastre bărbați înțelepți și știuți și chibzuți și am pus pre dănșii să vă stăpânească, căpitani, și iuzbaș, și ceaș, și vătaș

1. Acestea sînt cuvintele pe care le-a rostit Moise către tot Israelul, în pustie, dincolo de Iordan, în Araba, aproape de Marea Roșie, între Paran, Tofel, Laban, Hațerot și Di-Zahab.

2. De la Horeb pînă la Cadeș-Barnea este o cale de unsprezece zile, pe drumul de pe muntele Scir.

3. În al patruzecilea an, în prima zi a celei de-a unsprezecea luni, Moise le-a vorbit fiilor lui Israel despre tot ceea ce îi poruncise Domnul pentru ei.

4. După ce a învins pe Sihon, regele amariților, care locuia în Heșbon, și pe Og, regele Vasanului, care locuia în Aștarot și în Edrei,

5. Moise a început, dincolo de Iordan, în țara Noab, să tilcuiască această lege, dzicînd:

6. „Domnul Dumnezeul nostru ne-a vorbit la Horeb astfel: «Ați locuit destul pe muntele acesta!

7. Întoarceți-vă și porniți spre Muntele Amariților, treceți pe la toți vecinii lor din Araba, de la munte și de la șes, din Negheb și de pe țărmul mării, în țara Canaan și în Liban, pînă la riul cel mare, Eufратul.

8. Iată, v-am dat pămîntul dinaintea voastră: intrați și luați în stăpînire pămîntul pe care Domnul a jurat să-l dea părinților voștri, lui Avram, lui Isaac și lui Iacov, lor și urmașilor lor de după ei.»

9. Pe vremea aceea v-am spus: «Sîngur nu vă pot purta de grijă.

10. Domnul Dumnezeul vostru v-a înmulțit într-atît, încît iată, astăzi sînteți tot atît de mulți ca și stêlele cerului.

11. Fie ca Domnul Dumnezeul părinților voștri să sporească numărul vostru de o mie de ori mai mult și să vă binecuvînteze, așa cum v-a făgăduit!

12. Cum voi mai putea să port sîngur nevoile voastre, greutățile voastre și neînțelegerile dintre voi?

13. Alegeți-vă bărbați înțelepți, pricepuți și încercați din semințiile voastre și-i voi pune căpetenii peste voi.»

14. Iar voi mi-ați răspuns și ați dzis: «Ceea ce vrei să faci nu este un lucru bun.»

15. Atunci am ales dintre voi bărbați înțelepți, pricepuți și încercați și i-am pus cîmăuitori peste voi: căpetenii peste mii, peste sute, peste cincizeci,

вещи въ престо вонъ, престо мѣнъ шн престо съте,
 шн престо чини зѣчи шн престо зѣче, шн а дъ
 ивотори дѣкѣрци, жъ дикѣторнаоръ боцри
 51 Шн амъ поручити жъ дикѣторнаоръ боцри жъ пръ
 брѣмѣ ачѣа зникѣндъ лѣкѣлѣаци жъ пръ мнжло
 кѣлѣ фрацнаоръ боцри, шн жъ дѣкѣаци днрѣптѣ жъ
 пръ мнжло кѣлѣ сѣмѣлѣн, шн жъ пръ мнжло кѣлѣ фра
 тѣлѣн сѣлѣ, шн жъ пръ мнжло кѣлѣ немѣ рѣкѣлѣн
 52 сѣлѣ. Стѣнъ кѣноци сѣбрѣзѣлѣ лѣ жъ дѣкѣапѣ
 дѣпѣ чѣлѣ мнжлѣ шн дѣпѣ чѣлѣ мѣре сѣжѣ дѣчн сѣ
 нѣте сѣфѣци дѣ фѣца сѣмѣлѣн кѣчѣ жъ дѣкѣапѣ
 лѣн днмнзѣлѣ жѣпѣ, шн кѣлѣ жѣпѣ лѣ кѣрелѣ не
 снлѣнкѣ ка фн дѣспре вонъ жъ лѣ кѣчн дѣчѣ ламнне,
 53 шн лѣ вонъ лѣжн пре дннѣлѣ. Шн амъ поручити
 боасъ жъ пръ брѣмѣ ачѣа тѣлатѣ кѣлѣнѣтѣлѣ кѣрелѣ
 54 жъ кѣчѣ фѣчѣ. Шн кѣлѣ жѣндѣн дѣла хорнѣ амъ
 мѣрѣлѣ тѣпѣ пѣстѣнѣлѣ чѣлѣ мѣрѣ, шн жъ фрнкошѣ
 тѣлѣ ачѣла, кѣрелѣ лѣчѣ кѣчѣлѣ, кѣлѣ мѣнѣлѣ
 аморѣлѣн, дѣпѣ кѣлѣ лѣ поручити днмнзѣлѣ днмн
 зѣлѣ нѣстрѣ нѣасъ, шн амъ венити пѣнѣ лѣка
 55 днѣсѣ вѣрнн. Шн амъ знѣсѣ кѣпѣрѣ вонъ венитѣ
 пѣнѣ лѣ мѣнѣлѣ аморѣлѣн, днмнзѣлѣ днмнзѣлѣ
 56 нѣ нѣстрѣ дѣ нѣасъ. Вѣрѣчн лѣ дѣпѣ днмнзѣлѣ
 днмнзѣлѣ вѣстрѣ жъ нѣнѣпѣ фѣчѣн вѣлѣ
 тѣре пѣмжнѣлѣ, сѣндѣлѣ вѣтѣ моцѣннн, жъ
 57 жѣчѣ кнѣпѣ лѣжнѣсѣ днмнзѣлѣ днмнзѣлѣ пѣ
 рнцнаоръ боцри боасъ, нѣлѣ тѣмѣчн нѣчѣ вѣ
 58 вѣ спѣрѣчн. Шн ачн венити тѣчн ламнне, шн
 ачн знѣсѣ, сѣпѣрнмнѣтѣмъ сѣламенн жъ нѣнѣпѣ нѣасъ
 тѣре шн сѣчѣрѣчѣтѣжѣ нѣасъ пѣмжнѣлѣ, шн сѣ
 не спѣлѣ нѣасъ рѣспѣнѣлѣ, кѣлѣ прѣ кѣрѣ некѣомъ сѣ
 59 жъ пръ дѣжнѣсѣ, шн тѣпѣчнѣлѣ жъ кѣрелѣ вѣмъ жъ прѣ
 жъ лѣлѣ. Шн пѣлѣкѣ жъ нѣнѣпѣ мѣ пѣжѣнѣлѣ,
 шн лѣлѣ дѣн прѣ вѣн дѣн спѣрѣчѣчѣ, сѣламенн
 60 жъ кѣпѣ оуѣн сѣмъ дѣпѣ фѣлѣн. Шн жъ нѣпѣрѣжѣндѣ
 сѣлѣсѣнѣтѣ жъ нѣмнѣтѣ, шн лѣ венити пѣнѣ лѣ вѣлѣ
 61 жѣ стрѣжѣрѣлѣн шн лѣ чѣрѣкѣпѣлѣ прѣ дѣжнѣсѣ. Шн
 лѣлѣрѣ жъ мнѣлѣ лѣсѣ дѣн рѣсѣлѣ пѣмжнѣлѣн шн
 дѣжѣрѣ кѣпѣрѣ нѣн, шн жѣчѣлѣ вѣлѣ жѣпѣ пѣмжнѣ
 62 тѣлѣ, кѣрелѣ днмнзѣлѣ днмнзѣлѣ нѣстрѣ нѣдѣлѣ нѣасъ.
 63 Шн нѣчѣ брѣлѣ сѣвѣлѣннн, чѣ ачн кѣлѣкѣпѣ кѣ
 жѣнѣлѣ днмнзѣлѣн днмнзѣлѣн вѣстрѣ шн ачн
 кѣпѣрѣнѣтѣ жъ кѣпѣрѣнѣлѣ вѣлѣстрѣ шн ачн знѣсѣ.
 64 Пѣнѣрѣ кѣчѣ нѣлѣ фѣстѣлѣ оуѣрѣндѣлѣ днмнзѣлѣ прѣ
 нѣн, нѣлѣ сѣсѣ прѣ нѣн дѣн пѣмжнѣлѣ егѣпѣтѣлѣ
 65 лѣн, сѣне дѣ прѣ нѣн ламжннѣлѣ аморѣнѣлѣ,
 66 кѣпѣне пѣлѣрѣ прѣ нѣн. Оуѣн дѣне сѣлѣлѣ нѣн жъ
 жѣрѣ фрѣцѣн боцри вѣлѣ сѣсѣнѣтѣ нѣнѣма вѣлѣстрѣ
 жѣнѣндѣлѣ, лѣмѣтѣ мѣре шн мѣлѣпѣ, шн мѣнѣтѣ
 рѣ дѣкѣжѣтѣ нѣн, шн тѣпѣчн мѣрн шн жѣнѣтѣ
 пѣнѣлѣлѣрѣн, чѣшн фѣчѣрѣ дѣ оуѣрѣлѣшѣ амъ вѣжѣлѣ
 67 лѣколо. Шн амъ знѣсѣ кѣпѣрѣ вонъ сѣнѣлѣ вѣтѣ
 68 мѣчѣ, нннн сѣлѣ спѣмжнѣлѣ дѣкѣпѣрѣ жѣн
 лѣ шнѣ. Днмнзѣлѣ днмнзѣлѣ нѣстрѣ, чѣла чѣмѣрѣ
 69 чѣ жъ нѣнѣпѣ фѣчѣн нѣасѣтѣре, сѣлѣ вѣлѣтѣ прѣ
 дѣжнѣшн жъ прѣлѣнѣ кѣ вонъ, дѣпѣ тѣлатѣ кѣжѣтѣ
 70 лѣ фѣкѣлѣтѣ боасъ жъ пѣмжнѣлѣ егѣпѣтѣлѣн.
 71 Шн жъ прѣ пѣстѣнѣлѣ ачѣлѣ кѣрелѣ лѣчѣ вѣжѣлѣ
 жъ нѣкѣпѣ тѣлѣ жѣпѣнѣтѣ, кѣлѣжѣнѣ днмнзѣлѣ днмнѣ

Biblia, 1688, pag. 125, col. I

preste sute, și preste cincizeci, și preste zêce, și aducători de cărți
 judecătorilor voștri.

16. Și am poruncit judecătorilor voștri întru vremea aceea
 zicîndu: «Ascultați întru mijlocul fraților voștri și judecați drept
 întru mijlocul omului și întru mijlocul fratelui său și întru
 mijlocul nememecului său.

17. Să nu cunoști obrazul la judecată după cel micu și după
 cel mare să judeci, să nu te sfiști de fața omului, căce judecata a
 lui Dumnezeu iaste și cuvîntul carele nesilnic va fi de spre voi îl
 veți aduce la mine și-l voi auzi pre dănsul.»

18. Și am poruncit voao întru vremea aceea toate cuvintele
 carele veți face.

19. Și sculîndu-ne de la Horiv, am mersu tot pustiitul cel mare
 și înfricoșatul acela carele aș văzut, calea muntelui amoreului,
 după cum au poruncit Domnul Dumnezeuul nostru noao, și am
 venit până la Cadis-Varni.

20. Și am zis cătră voi: «Venit-aș pînă la muntele amoreului,
 Domnul Dumnezeuul nostru dă noao.

21. Vedeți, au dat Domnul Dumnezeuul vostru înaintea fêjii
 voastre pămîntul: suindu-vă, moșteniți în ce chip au zis Domnul
 Dumnezăul părinților voștri voao; nu vă tîmeți, nice vă spărêți!»

22. Și ați venit toți la mine și ați zis: «Să trimitem oameni
 înaintea noastră și să cerceteze noao pămîntul și să ne spuie noao
 răspunsu, calea pre care ne vom sui întru dînsa și cetățile în
 carele vom întra în êle.»

23. Și plăcu înaintea mea cuvîntul și luaiu dentru voi
 doisprăzêce oameni, cîte un om după fêliu.

24. Și întorcîndu-s-e s-au suit în munte și au venit până la
 Valea Strugurului și au cercatu-o pre dînsa.

25. Și luară în mînule lor den roada pămîntului și aduseră
 cătră noi și zicea: «Bun iaste pămîntul carele Domnul Dumnezăul
 nostru ne dă noao.»

26. Și n-aș vrut să vă suiți, ce ați călcat cuvîntul Domnului
 Dumnezăului vostru.

27 [26]. Și ați cîrîtu în corturile voastre și ați zis: [27] «Pentru
 căce ne-au fostu urîndu Domnul pre noi, ne-au scos pre noi den
 pămîntul Eghiptului să ne dea pre noi la mînile amoreilor, ca să
 ne piarză pre noi.

28. Unde ne suim noi?» Iară frații voștri v-au osebit inema
 voastră, zicîndu: «Limbă mare și multă și mai tare decît noi, și
 cetăți mari și zidite până la ceriu, ce și feciori de uriaș am văzut
 acolo.»

29. Și am zis cătră voi: «Să nu vă tîmeți, nici să vă spămîntați
 de cătră dînșii.

30. Domnul Dumnezăul nostru, cela ce mîrge înaintea fêjii
 noastre, el va bate pre dînșii, împreună cu voi, după toate cîte au
 făcut voao în pămîntul Eghiptului.

31. Și întru pustiitul acesta carele aș văzutu în ce chip te-au
 hrănit cu hrană Domnul Dumnezăul tău, în ce chip ar fi purtat

Ms. 45

cincizeci, și presté dzeci, și aducători de cărți judecătorilor voștri.

16. Și porâncii judecătorilor voștri: «Ascultați întru mijlocul fraților voștri și judecați dreptu întru mijlocul omului și întru mijlocul fratelui și întru mijlocul priștelului lui.

17. Să nu cunoști obrazul la giudeț după cel mic și după cel mare să giudeci, să nu te sfiști de fața omului, căce giudețul a lui Dumnedzâu iaste și cuvântul carele năsălnic¹ va fi despre voi veji aduce pre el la mine și-l voi audzi pre el.»

18. Și porâncii voao întru vrêmea acêea toate cuvintele carele veji face.

19. Și sculându-ne de la Horiv, am mersu tot pustiuul cel mare și strașnicul acela carele am vădzut calea muntelui amorceului, după cum au porâncit Domnul Dumnedzâul nostru noao, și am venit pân-la Cadis-Varni.

20. Și am dzis câtră voi: «Venit-ați pân-la muntele amorceului carele Domnul Dumnedzâul nostru dă noao.

21. Vedeți, au dat Domnul Dumnedzâul vostru înaintea fêții voastre pământul, suindu-vă moștenii în ce chip au dzis Domnul Dumnedzâul pârîștilor voștri voao; nu vă têmeți, nici vă spârșiați!»

22. Și ați venit toți la mine și mi-ați dzis: «Să trimitem oameni înaintea noastră și să cêrce noao pământul și să ne spuie noao răspunsu, calea pre carele ne vom sui întru însăși și cetățile întru care ne vom sui întru êle.»

23. Și plăcu înaintea mea cuvântul și lui dentru voi 12 oameni, câte pre un om după fêli.

24. Și întorcându-să s-au suit în munte și au venit pân-la Valea Strugurului și au cercatu-o pre însăși.

25. Și luară întru mâinile lor den roada pământului și aduseră câtră noi și dzicea: «Bun iaste pământul carele Domnul Dumnedzâul nostru ne dă noao.»

26. Și nu ați vrut să vă suiți, ce ați pricit cuvântul Domnului Dumnedzâului vostru.

27 [26]. Și ați cârtit întru corturile voastre și ați dzis: [27] «Pentru căce ne-au fostu urându Domnul pre noi ne-au scos pre noi den pământul Eghiptului să ne dea pre noi la mâinile amorceilor ca să ne surpe pre noi.

28. Unde noi ne suim?» Iară frații voștri v-au usăbit inema voastră dzicîndu: «Limbă mare și multă și mai tare decît noi și cetății mari și zidite pân-la ceru, ce și ficiori de uriași am vădzut acolo.»

29. Și am dzis câtră voi: «Să nu vă têmeți, nice să vă spămîntați de câtră înșii.

30. Domnul Dumnedzâul nostru, cela ce mêrge înaintea fêței noastre el va bate împreună pre înșii cu voi după toate câte au făcut voao în pământul Eghiptului.

31. Și întru pustiuul acestu mare carele ați văzut < calea muntelui Amorceului >² în ce chip te-au hrănit cu hrană Domnul Dumnedzâul tău, în ce

Ms. 4389

și aducător de cărți judecătorilor voștri.

16. Și am porâncit judecătorilor voștri în vrêmea acêea zicînd: «Luaț scama între frații voștri și judecați pre dreptate între bărbat și între fratele lui și între vinetic.

17. Nu căutați obrazului la judecată, pre cel mare și pre cel mic să judeci. Nu te îndoi de fața omului că judecate³ iaste a lui Dumnezeu, iar cuvîntul carele iaste cu greu voaoă aduceți-l la mine să-l auz.»

18. Și într-aceea vrême am porâncit voao toate cuvintele cîte veji face.

19. Și rădicîndu-ne de la Horiv am trecut toată pustia cea mare și frica acêea carea aț văzut pre calea muntelui amorceului, cum au porâncit noaoă Domnul Dumnezeu nostru, și am venit pân-la Cadis-Varni.

20. Și am zis voaoă: «Venit-ați pân-la muntele amorceului care au dat Domnul Dumnezeul vostru de l-aț văzut.

21. Vedeți și țara carea o au dat Domnul Dumnezeul vostru voaoă. Pasați și o luați cum au grăit voaoă Domnul Dumnezeul pârîștilor voștri; nu vă têmeți, nice vă fie frică!»

22. Iar voi ați venit la mine toți și ați zis: «Să trimitem oameni înaintea noastră să iscodească țara și vor aduce noaoă răspuns și ne vor spune calea pre carele vom mêrge și cetățile în care vom vrea să intrăm.»

23. Și-m plăcu cuvântul acela și luaiu dentru voi 12 bărbați, dentru-o semînțe câte 1 bărbat.

24. Și întorcându-se se-au suit în munte și au mers pân-la Răpa Strugurului și o au iscodit.

25. Și au luat în mâinile lor den roada pământului și au adus la voi și au spus: «Bunăteata pământului care l-au dat voaoă Dumnezeu.»

26. Iar voi n-ați vrut să intrați, nici să ascultați cuvântul Domnului Dumnezeului vostru.

27. Ce ați gâlcevit pren corturile voastre și ați zis: «Pentru căci ne-au fost urât Domnul pentru acêea ne-au scos den țara Eghiptului să dea pre noi în mâinile amorceilor să ne piarză.

28. Dară unde să intrăm?» Că iscodeade au întors inimile noastre zicînd: «Limbă iaste multă și mai tare de noi și cetății sânt mari și nalte pân-la cer și am văzut acolo și feciori de uriași.»

29. Iar eu am zis voaoă: «Nu vă têmeți, nici vă fie frică de dănșii.

30. Că Domnul Dumnezeul nostru carele mêrge înaintea fêțelor voastre acela va bate pre dănșii cu voi cum au făcut voaoă și în Țara Eghiptului înaintea ochilor voștri.

31. Și cum ai văzut și în pustia aceasta că te-au hrănit Domnul Dumnezeul tău ca cum hrănește un

Versiunea modernă

peste zeci, precum și dregători peste semînțiile voastre.

16. Tot atunci, am poruncit judecătorilor voștri astfel: «Ascultați pricinile dintre frații voștri și judecați cu dreptate neînțelegerile ficcării, atît cu fratele său, cît și cu cel pripășit din străinătate.

17. Să nu luați în seamă înfățișarea nimănu atunci cînd judecați, ci să ascultați pe cel mic ca și pe cel mare. Nu vă lăsați înflăcătați de înfățișarea oamenilor, căci judecata este a lui Dumnezeu. Dacă o pricină este prea grea pentru voi, aduceți-o la mine și eu o voi asculta.»

18. Astfel v-am poruncit în vremea aceea despre toate îndatoririle voastre.

19. După ce am pornit de la Horeb, așa cum ne-a poruncit Domnul Dumnezeul nostru, am străbătut tot pustiuul acela mare și înfricoșător pe care l-ați văzut, în drum spre muntele amoriților, și am ajuns la Cadeș-Barnea.

20. Acolo v-am spus: «Ați ajuns pînă la muntele amoriților, pe care Domnul Dumnezeul nostru ni-l dă nouă.

21. Iată, Domnul Dumnezeul tău ți-a dat pământul dinaintea ta. Du-te și întinde-ți stăpînireca asupra lui, așa cum ți-a zis Domnul Dumnezeul pârîștilor tăi. Nu te teme și nu te înspăimînta!»

22. Atunci ați venit cu toții la mine și mi-ați spus: «Să trimitem înaintea noastră oameni care să cerceteze țara și să ne dea de știre despre calea de urcat spre ea, precum și despre cetățile în care vom intra.»

23. Cuvîntarea voastră mi-a plăcut și am ales dintre voi doisprezece oameni, cîte unul din fiecare semînție.

24. Aceștia s-au îndreptat spre munte și au urcat pînă au ajuns la Valea Strugurelui pe care au cercetat-o.

25. Și-au luat apoi din roadele pământului, le-au adus la noi și ne-au spus: «Mănoasă este țara pe care ne-o dă Domnul Dumnezeul nostru.»

26. Voi însă n-ați vrut să urcați acolo, ci v-ați împotrivit poruncii Domnului Dumnezeului vostru.

27. Ați cîrtit în corturile voastre și ați zis: «Pentru că Domnul ne urăște, ne-a scos din țara Eghiptului, ca să ne dea în mîinile amoriților și să ne nimicească.

28. Unde să urcăm?» Căci ni s-a frînt inima cînd frații noștri ne-au spus: «Poporul acela este înalt de statură și numeros, mai puternic decît noi; cetățile sînt mari, cu ziduri pînă la cer; chiar și pe fiu lui Enac i-am văzut acolo.»

29. Atunci v-am spus: «Nu vă înspăimîntați și nu vă temeți de ei.

30. Domnul Dumnezeul vostru, care merge înaintea voastră, va lupta el însuși pentru voi, tot așa cum a mai făcut și în Egipt, precum ați văzut.

31. Același lucru l-ați văzut și în pustiu: Domnul Dumnezeul tău te-a purtat, așa cum un părinte își

РІСЕ

з'оуаь т'оуаь, ф'ицекип'о ар'фи п'х'р'т'а'т'ь е'р'е'у'н
 со'м к'х'р'ан'т'ь пре'ф'и'л'а' е'т'аь, пре'сте'е' т'о'а'т'ь к'а'л'т'
 ка'ре' а'ц'и м'е'р'е'у' п'я'н'т'ь а'ц'и ве'н'н'т'ь л'а'л'о'н'х'а' а'
 т'е'с'т'а . Ш'и ф'т'р'х' к'х'в'е'н'т'х'а' а'ч'е'с'т'а н'х'в'а л'е'
 ф'р'е'з'у'т' д'м'н'х'а'л'и д'м'н'з'у'х'а'л'и б'о'с'т'р'х'
 ка'ре'л'е' м'е'р'е'у' ф'н'ан'н'т'е' м'а'н' н'ан'н'т'е' д'е' в'о'н', ф'к'а' л'г'
 л'е' л'а'л'т'е' в'о'л'с'о' л'с'о'к'ь, п'о'в'ь'ц'у'н'д'ь' пре' в'о'н' к'х'ф'о'й'
 н'о'а'п'т'ь ар'б'т'ж'н'д'ь' в'о'л'с'о' к'а'л'т' пре' ка'ре' в'е'ц'и м'е'р'
 ц'е' пре'л'ь, ш'и к'х'н'о'р' з'и'с'а . Ш'и а'х'и' д'м'н'х'а' л'g'
 г'л'а'с'х'а' к'х'в'е'н'т'ел'о'р' в'о'л'с'т'р'е', ш'и с'к'т'р'е'н'д'х'е'т'ь с'z'
 ж'х'р'т'ь з'и'к'ж'н'д'ь . Д'е'в'а' в'е'д'ь'т'ь ч'и'н'е'в'а' д'е'н' с'о'л' л'е'
 м'е'н'т'и' а'ч'е'щ'ь' п'т'е'м'ж'н'т'х'а'л'ь а'ч'е'с'т'а' в'у'н', ка'ре'л'е' а'
 ж'е'р'а'т'ь п'т'ь'р'и'ц'а'н'о'р' л'о'р' . Д'ф'а'р'т'ь д'и'н'х'а'л'е'б', л'z'
 ф'е'г'о'р'х'а' л'х'и' г'е'ф'о'н'и', а'ч'е'с'т'а' в'а'к'е'д'ь' пре' д'ж'и'
 с'х'а'л'ь, ш'и а'ч'е'с'т'х'а'л'ь в'о'н' д'а' п'т'е'м'ж'н'т'х'а'л'ь пре' ка'ре'
 л'е' с'а'x' s'x'н'т'ь, ш'и ф'г'и'на'р' l'x'и', п'е'н'т'р'x' к'т'ь'ч'е' e'а'ь
 л'c'т'е' а'п'p'o'п'и'а'т'x' л'а'k'ж'т'e'c'ь a'л'e' d'm'н'x'а'л'и
 Ш'и пре' м'и'не' с'а'x' e'к'т'p'e'н'т'ь' d'm'н'x'а'л'ь п'e'н't'p'x' в'o'н' l'z'
 з'и'k'j'н'd'ь, н'и'ч'е' т'x' n'x'в'e'н' f'и'п'p'a' a'k'o'л'o'
 i'н'c'e'x'o'в', ф'e'г'o'р'x'а' l'x'и' n'a'b'и' t'e'л'a' ч'e' ш'a'д'e' a'ж'н'g't'и' l'и'
 n'e', a'ч'e'с'т'а' в'a'm'f'p'у'c'e' a'k'o'л'o', пре' d'j'н'c'x'а'л'ь f'т'p'ь
 p'f'и'c'e', п'e'н't'p'x' k'т'ь'e'a' в'a' f't'p'e'ц'и' пре' e'a'ь k'z' c'o'ц'x'o'
 Ш'и k'o'п'и'и' в'o'ц'и'н' k'a'p'i'и' a'ц'и' z'и'c'ь' f't'p'x' ж'а'f' e'т'e' l'z'
 f'i'c'e', ш'и t'o'п' k'o'п'и'x'a'л'ь t'j'k'н'p'ь, ка'ре'л'е' n'a'x'ц'и'x'
 a'c'т'p'z'и'p'x' a'x' e'x'h'ь, a'ч'e'щ'ь' в'o'p' f't'p'a' a'k'o'л'o',
 ш'и l'o'p'ь' v'o'н'д'a' пре' e'a'ь ш'и e'и' v'o'p' m'o'щ'e'н'и' пре' e'a'ь
 Ш'и v'o'н' f'т'p'o'k'j'n'd'x'e't'ь' k'a'ц'и' t'p'ь'v'e'p'j't' l'a' п'x'
 e't'i'n', k'a'л't'ь' v'e't' d'e'c'p'e' m'a'p'f' p'o'ш'it'e' . Ш'и a'ц'и' m'a'
 p'v'e'p'x'h'c'x', ш'и m'i'a'ц'и' z'и'c'o'v', g'p'e'ш'и'т'a'm' f'n'ан'н't'ь'
 d'm'н'x'а'л'и d'm'н'z'u'x'а'л'и n'o'c't'p'x', n'o'н' s'x'и'н'x'z'и'c'e' n'e'
 v'o'm' b'a't'e', d'x'л'p'ь' t'o'a't'e' k'j't'e' a'z' p'o'z'x'ч'и'т'ь' d'o'
 n'x'а' d'm'н'z'u'x'а' n'o'c't'p'x' n'o'a'c'o', ш'и l'x'j'n'd'ь' f'i'c'e'
 ц'e' k'a'p'e'л'e' o'v'н'f'a'п't'e'л'e' ч't'e'л'e' d'e' p'v'z'v'o'н' a'л'e'a'x'и', ш'
 a'd'x'j'n'd'x'e't'ь' v'e'x'x'a'c'и' l'a' m'x'и'т'e' . Ш'и z'и'c'e' m'e'
 d'm'н'x'а'л'ь k'т'ь'p'ь' m'и'н'e', z'p'i' l'c'o'p'ь' n'x'v'e't' s'x'и'ц'и' n'и'ч'e'
 e'v'e'v'ь' b'a't'e'ц'и', k'v'н'x'z'j'n'т'ь' k'x' v'o'н', ш'и e't'v'x'v'e'v'
 e'x'p'a'ц'и' f'n'ан'н't'ь' e'p'v'j'm'a'ш'н'a'o'p' v'o'ц'и' .
 Ш'и a'm' g'p'e'ш'it'ь' v'o'л'c'o' ш'и n'x'm'a'ц'и' a'c'k'x'z'a't'ь' п'p' m'e'
 m'и'н'e', ш'и a'ц'и' k'v'a'c'at'ь' k'x'v'j'n'т'x'а'л'ь d'm'н'x'а'л'и,
 ш'и c'n'a'и'n'd'x'e'v'ь' b'a'ц'и' s'x'и'т'ь' f'x'm'x'и't'e' . Ш'и e' m'e'
 ш'и a'm'o'p'e'x'а' t'e'л'a' ч'e' a'v'k'x'z'и'c'e' f'x'm'x'и'т'e'л'e' a'ч'e'л'a' f'
 t'и'и'm'п'и'n'a'p'f' v'o'л'c't'p'ь', ш'и v'a'x' g'o'н'и'п'и' пре' v'o'н' k'a'
 k'j'm'a'x' a'p'f'a'ч'e' a'b'и'н'e'l'e', ш'и v'e'p'v'н'it'a' пре' v'o'н' d'e'
 l'a' c'i'p'ь', p'k'e'н't'ь' l'a' e'r'm'a' . Ш'и ш'p'x'j'n'd'ь' п'a'z' m'e'
 v'f'ь'ц'и' f'n'ан'н't'ь' d'm'н'x'а'л'и ш'и n'a'x' a'c'k'x'z'a't'ь'
 d'm'н'x'а' g'l'a'c'x'а' b'o'c't'p'x', n'и'ч'e' a'x' a'x'z'a't'ь' a'm'и'н'т'e'
 пре' v'o'н' . Ш'и a'ц'и' ш'p'x'z'v'it' l'a' k'a'p'i'и' z'и'c'e' m'x'a' m'z'
 t'e', k'j't'e' c'o'd'a't'ь' z'и'c'e' a'ц'и' ш'p'x'z'v'it'e' .

К А П Е

и ф'т'p'o'k'j'n'd'x'e' n'e'м'ь' p'o'p'и'т'o' l'a' п'x'
 e't'i'n', k'a'л't'ь' z'v'e'c'p'e' m'a'p'f' p'o'ш'it'e', f'v'e'k'и'п'
 a'z' g'p'e'ш'it'ь' d'm'н'x'а'л'ь k'т'ь'p'ь' m'и'н'e', ш'и a'm'
 f'k'x'j'k'z'p'a'it' m'a'x't'e'l'e', e'i'p'ь', z'и'c'e' m'a'x't'e' .
 Ш'и z'и'c'e' d'm'н'x'а'л'ь k'т'ь'p'ь' m'и'н'e'
 д'e'c'x'z'a' a'f'it'e' v'o'c'o' a' f'k'x'j'k'z'p'a' m'a'x't'e'l'a' a'ч'e'c't'a' . f'
 t'o'p'p'e'ц'и' d'a'p'ь' c't'p'e' m'i'a'z'ь' n'o'a't'e' . Ш'и n'o'p'o'd'x'а'x'
 a'ч'e'c't'x'a' p'o'z'x'ч'и'c'ь'c'e' z'и'k'j'n'd'ь' t'p'v'e'ц'и' v'o'н' п'e' a'
 п'p'e'a't'e'z' п'p'e'и' x'o't'a'p'ь'a'l'e' f'p'a'ц'v'a'o'p' v'o'ц'и' f'i'n'л'o'p'
 l'x'и' g'e'a'f'ь', k'a'p'i'и' l'v'k'x'z'c'ic'x' l'a' c'i'p'ь', ш'и c'e'k'o'p' e't'z'
 0 мж

Biblia, 1688, pag. 125, col. II

vreun om cu hrană pre fiul său, preste toată calea care ați mersu până ați venit la locul acesta.»

32. Și întru cuvîntul acesta nu v-ați încrezut Domnului Dumnezăului vostru,

33. Carele mîrge înainte, mai nainte de voi în cale, a alege voao loc, povățuind pre voi cu foc noaptea, arătînd voao calea pre care veți mîrge pre ea și cu nor ziua.

34. Și auzi Domnul glasul cuvintelor voastre și scărbindu-să, să jură zicînd:

35. «De va vedea cineva den oamenii aceștea pămîntul acesta bun carele am jurat părinților lor,

36. Afară den Halev, feciorul lui Iefoni, acesta va vedea pre dînsul și acestuia voiu da pămîntul pre carele s-au suit, și fiilor lui, pentru căce el iaste apropiatu la cîte-s ale Domnului.»

37. Și pre mine s-au scărbit Domnul pentru voi zicîndu: «Nice tu nu vei întra acolo!

38. Iisus, feciorul lui Navi, cela ce șade lîngă tine, acesta va mîrge acolo, pre dînsul întărește, pentru că el va împărți pre el cu sorțu.

39. Și copiii voștri, carii ați zis întru jaf să fie, și tot copilul tînăr, carele n-au știut astăzi rău au bun, aceștea vor întra acolo; și lor voiu da pre el și ei vor moșteni pre el.

40. Și voi întorcîndu-vă v-ați tăbărit la pustiuu, calea cea despre Marea Roșie.»

41. Și ați răspunsu și mi-ați zis: «Greșit-am înaintea Domnului Dumnezăului nostru! Noi, suindu-ne, ne vom bate, după toate cîte au poruncit Domnul Dumnezăul nostru noao.» Și, luînd fieștecarele unêltele cêle de războiu ale lui și adunîndu-vă, vă suiati la munte.

42. Și zise Domnul cătră mine: «Zi lor: Nu vă suiți, nice să vă bateți, că nu sînt cu voi, și să nu vă surpați înaintea vrăjmașilor voștri.»

43. Și am grăit voao, și nu m-ați ascultat pre mine și ați călcat cuvîntul Domnului și, silindu-vă, v-ați suit în munte.

44. Și ieși amoreul cela ce lăcuiește în muntele acela în timpinarea voastră și v-au gonit pre voi ca cîndu ar face albinele și vă rănii pre voi, de la Siir până la Erma.

45. Și șăzînd, plîngeati înaintea Domnului, și n-au ascultat Domnul glasul vostru, nice au luat aminte pre voi.

46. Și ați șăzut la Cadis zile multe, cîte odată zile ați șăzut.

CAP 2

1. Și întorcîndu-ne ne-am pornit la pustiuu, calea despre Marea Roșie, în ce chip au grăit Domnul cătră mine, și am încunjurat muntele Siir zile multe.

2. Și zise Domnul cătră mine:

3. «Destul iaste voao a încunjura muntele acesta! Întoarceți-vă dară spre miazănoaple!

4. Și norodului acestuia poruncêste zicînd: Trêceți voi pe aproape, pren hotarile fraților voștri, fiilor lui Isaf, care-i lăcuiescu la Siir și se vor spă/mînta de voi și se vor spărea foarte.

Ms. 45

chip ar fi purtat niscare om cu hrane pre fiul său³ preste toată calea carea ați mersu pân-ați venit la locul acesta.»

32. Și întru cuvântul acesta nu v-ați încredzut Domnului Dumnezăului vostru,

33. Carele merge înainte, mainte de voi în cale, a alêge voao loc, povățuindu pre voi cu foc noaptea, arătându voao calea pre carea mergeți pre ea și cu nor dzua.

34. Și auzi Domnul glasul cuvintelor voastre și scârbindu-să să giură dzicîndu:

35. «Să va vedea cineva dentru oamenii acesteia pământul acestu bun carele cu am giurat părinților lor,

36. Afară den Halev, feciorul lui Iefthoni, acesta va vedea pre însul și acestuia voi da pământul pre carele s-au suit și fiilor lui pentru căce iaste el apropiat la câte-s alc Domnului.»

37. Și pre mine s-au scârbit Domnul pren voi dzicîndu: «Nici tu vei întra acolo!

38. Iisus, feciorul lui Navi, cela ce șeade lângă tînc, acesta va merge acolo, pre însul întărește pentru că el îl va împărți pre el lui Israil cu sorți.

39. Și copiii voștri carii ați dzis întru jac să fie și tot copilul tînăr, carele nu știe rău au bun astăzi, acesteia vor întra acolo și lor voi da pre el și ci vor moșteni pre el.

40. Și voi întorcîndu-vă vă tăbărăți la pustiu, calea despre Marea Roșie.»

41. Și ați răspuns și mi-ați dzis mic: «Greșit-am înaintea Domnului Dumnezăului nostru! Noi suindu-ne ne vom bate după toate câte au porîncit Domnul Dumnezăul nostru noao.» Și luînd fieștecarele vasele⁴ lui cêle de război ale lui și adunându-vă, vă suiți la munte.

42. Și dzise Domnul cătră mine: «Dzi lor și să nu să suie, nice să vă bateți, că nu sântu <cu> voi și să nu vă surpați înaintea neprietenilor voștri.»

43. Și am grăit voao și nu m-ați ascultat pre mine și ați călcat cuvântul Domnului și, silindu-mă, v-ați suit în munte.

44. Și ieși amoreul cela ce lăcuia în muntele acela în tîmpinarea voastră și v-au gonit pre voi, ca cîndu are face albinele și vă rănîia pre voi de la Siir pân-la Erma.

45. Și ședzîndu plîngeați înaintea Domnului, și n-au ascultat Domnul glasul vostru, nici au luat amînte pre voi.

46. Și ați ședzut la Cadis dzile multe căte odată dzile ați ședzut.

CAP 2

1. Și întorcîndu-ne ne-am pomit la pustii, calea despre Marea Roșie, în ce chip au grăit Domnul cătră mine, și am încungiurat muntele Siir dzile multe.

2. Și zise Domnul cătră mine:

3. «Destul iaste voao a încungiura muntele acesta! Întorceți-vă dară spre miadzănoapte!

4. Și nărodului acestuia porîncește dzicîndu: Voi treceți pre aproape, pren hotarale fraților noștri, fiilor Isav, carii lăcuiescu la Siir, și să vor spă/mânta de voi și să vor spăria foarte.

Ms. 4389

om pre un fecior al lui în toate căile în care aș umblat pînă aș venit la acest loc.»

32. Ce nici în cuvântul acesta n-aș crezut Domnului Dumnezăului vostru,

33. Care merge pre cale înaintea voastră să vă aleagă loc ducându-vă noaptea cu foc, arătându-vă calea pre carea veți merge iar zioa cu nor.

34. Și auzi Domnul Dumnezău glasul cuvintelor voastre și se mîniat și se jură zicînd:

35. «Nu veți vedea nici unul den bărbaii acesteia țara cea bună cu carea m-am jurat cu părinților voștri.

36. Fără numai Halev, feciorul lui Eftionii, acela o va vedea, lui voiu da pământul care l-au călcat și feciorilor lui, că au răvnit Domnului.»

37. Și se-au mîniat și pre tine Domnul pentru voi și au zis: «Nici tu nu vei întra acolo!

38. Ce Isus, feciorul lui Navii, carele stă înaintea ta, acela va întra într-ânsă, pre acela întărește că acela o va moștina lui Israil.

39. Și copiii voștri carii aș zis că vor fi în robie și tot copilul tînăr care nu știe astăzi binele și răul, acela vor întra acolo și acelora o voiu da și acela o vor moștina.

40. Iar voi v-ați întors și v-ați tăbărit în pustie pre calea Mării Roșie.»

41. Și aș zis cătră mine: «Greșit-am noi înaintea Domnului Dumnezăului nostru! Ce vom merge și vom tăia după cum au porîncit noao Domnul Dumnezăul nostru.» Și luîndu-vă fieștecare armele sale cea de război și adunându-vă v-ați suit în munte.

42. Iar Domnul au zis cătră mine: «Zi lor să nu se suie, nici să se bată că nu sânt eu cu dînșii să nu se surpe înaintea vrăjmașilor voștri.»

43. Și am grăit voao și nu m-aș ascultat, ce aș călcat cuvântul Domnului și, pripindu-vă, v-ați suit în munte.

44. Iar amoreii carci lăcuia în muntele acela au ieșit înaintea voastră și v-au gonit ca cum fac albinile și v-au tăiat de la Seir pînă la Erma.

45. De-acii atunci v-ați întors și șăzînd aș plîns înaintea Domnului, iar Domnul n-au căutat spre plîngerea voastră, nici au băgat seamă de voi.

46. Și aș șăzut în Caddis multe zile, căte zile aș șăzut acolo.

CAP 2

1. Și întorcîndu-ne ne-am rădicat în pustie, pre calea Mării Roșie, cum grăise cătră mine Domnul și am încungiurat muntele Seirului multă vrême.

2. Și zise Domnul cătră mine:

3. «Ajunge-vă de-a încungiura acest munte! Ce vă întorceți spre miadzănoapte!

4. Și porîncește nărodului zicînd: Voi să treceți pren hotarale fraților voștri, ale feciorilor lui Isav, carci lăcuiesc în Seir, iar ei se vor înfricoșa de voi și se vor teme foarte.

Versiunea modernă

poartă fiul, tot drumul ce l-ați străbătut pînă ați ajuns la locul acesta.»

32. Cu toate acestea, nu ați crezut în Domnul Dumnezăul vostru,

33. Care a străbătut drumul înaintea voastră, ca să vă caute un loc de popas. Noaptea vă călăuzea cu foc, iar zioa cu nor, arătîndu-vă calea pe care să mergeți.

34. Cînd Domnul a auzit răsunchelul cuvintelor voastre, s-a mîniat și a jurat:

35. «Nici unul dintre acești oameni ticăloși nu va vedea pământul pe care am jurat să-l dau părinților voștri.

36. Nimeni în afară de Caleb, fiul lui Iefone; el îl va vedea, și doar lui și fiilor lui voi da pământul pe care a pășit pentru că el a urmat îndeaproape pe Domnul.»

37. Și pe mine s-a mîniat Domnul din pricina voastră și mi-a spus: «Nici tu nu vei întra acolo!

38. Iosua, fiul lui Navi, care este în slujba ta, va întra. Pe el să-l împuternicești, căci prin el va ajunge Israel să stăpînească țara.

39. Iar pruncii voștri, despre care spuneai că vor ajunge pradă de război, și copiii voștri, care încă nu dozebesc binele de rău, aceștia vor întra acolo. Lor le voi da țara și ei o vor stăpîni.

40. Cit despre voi, întorceți-vă și plecați în pustie, pe drumul către Marea Roșie.»

41. Atunci voi mi-ați răspuns: «Am păcătuit față de Domnul Dumnezăul nostru! Dar acum ne ducem și vom lupta, așa cum ne-a porîncit Domnul Dumnezăul nostru.» Și fiecare și-a luat armele și s-a încins cu ele ca să se urce pe munte.

42. Dar Domnul mi-a zis: «Așa să le spui: Nu vă urcați și nu vă luptați, ca să nu vă doboare vrăjmașii voștri, căci eu nu sînt în mijlocul vostru.»

43. Așa v-am vorbit, dar voi nu m-ați ascultat, ați călcat porunca Domnului și, semețindu-vă, v-ați urcat pe munte.

44. Atunci amoriții de pe muntele acela au ieșit în tîmpinarea voastră și v-au gonit, așa cum fac albinele; apoi v-au spulberat de la Seir pînă la Horma.

45. După ce v-ați întors, ați plîns înaintea Domnului, dar Domnul nu a ascultat glasul vostru și nu v-a luat în seamă.

46. Și ați rămas la Cadeș vreme îndelungată, acolo ați zăbovit multe zile.

CAP. 2

Ținuturile străbătute pînă la Iordan

1. Apoi ne-am întors și am pomit prin pustiu, pe drumul către Marea Roșie, așa cum îmi porîncise Domnul, și am mers vreme îndelungată în jurul Muntelui Seir.

2. Atunci Domnul mi-a spus:

3. «Ați umblat destul în jurul acestui munte! Întorceți-vă acum spre miadzănoapte!

4. Dă-i poporului această poruncă: Veți trece acum prin ținuturile fraților voștri, fiii lui Isav, care locuiesc în Seir. Ei se vor teme de voi, dar să vă păziți bine.

РКС

5 мжнпѣ дѣ вои . Шн севоѣ сѣбрѣ фѣларѣ, сѣ
 нѣ сѣтеци кѣ джншн рѣзѣом, пѣнтрѣ кѣ нѣ
 вои дѣ воас дѣн пѣмжнпѣлѣ лѣрѣ нѣче оурамѣ дѣ
 пнѣвоѣ, пѣнтрѣ кѣ кѣ соѣрѣ ам дѣпѣ фнларѣ лѣн
 5 гѣлѣ, мѣнпѣлѣ лѣн, сѣнрѣ . Кѣ арннпѣ вѣн
 кѣмпѣрѣ вѣкѣше дѣ лѣ джншн цн вѣцн мжнлѣ,
 шн пѣлѣ мѣсѣрѣ вѣцн лѣлѣ дѣ лѣ джншн кѣ лѣ
 5 цнѣпѣ шн вѣцн вѣлѣ . Пѣнтрѣ кѣ амнѣлѣ лѣн
 пѣзѣлѣ нѣсѣрѣ вѣлѣ вѣлѣнпѣ лѣпѣтѣ фѣлѣлѣ мжн
 нлѣрѣ пѣлѣ, кѣнѣлѣ кѣмѣ лн пѣнтрѣлѣ пѣлѣтѣ
 нѣ чѣлѣ мѣрѣ шн лѣфнцѣшѣлѣ лѣсѣлѣ, шнѣ пѣ
 5 трѣ вѣцн дѣ лнѣ, амнѣлѣ дмнзѣлѣ лѣлѣ кѣ пнѣ 2
 нѣтѣн лнѣнпѣ дѣ кѣ вѣжнпѣ . Шн ам трѣкѣ
 пѣрѣ фѣлѣцн нѣшн фнн лѣн гѣлѣ, пѣрѣ чѣлѣ чѣ лѣ
 вѣлѣ лѣ сѣнрѣ лжнѣ кѣлѣ лѣрѣн дѣ лѣ сѣлѣнѣ шн
 дѣ лѣ гѣсѣнѣ гѣлѣрѣ, шн лѣпѣрѣжнлѣнѣ лѣ трѣкѣ
 5 кѣлѣ пѣлѣтнлѣн, моавѣ . Шн знѣсѣ дмнѣлѣ
 кѣлѣрѣ мнѣнѣ, нѣлѣ лѣрѣлѣжнѣцн кѣ мѣлжнпѣнѣ,
 шн стѣнѣ лѣбнѣцн лѣ джншн рѣзѣом, пѣнтрѣ кѣ
 нѣвои дѣ воас дѣн пѣмжнпѣлѣ лѣн лѣтрѣ соѣрѣ,
 пѣнтрѣ кѣ фнн лѣрѣ лѣн лѣпѣ, ам дѣпѣ пѣрѣ лѣрѣ
 5 лѣмошнѣн . Сѣлѣннѣ лѣ фнѣпѣ шѣзѣжнѣо мѣ
 лѣнѣнпѣ пѣрѣ джнѣлѣ, лнмѣтѣ мѣрѣ шн мѣлѣтѣ
 лѣ шн пѣрѣ, кѣ шн снѣкнѣнѣ . Рафѣлѣнѣ сѣвоѣ сѣ
 лѣпѣтн шн лѣчѣпѣ, кѣ шн снѣкнѣнѣ, шн моавнпѣ
 5 бѣ нѣн, нѣмѣсѣлѣ пѣрѣ сн сѣлѣмѣнн . Шн лѣ сѣнрѣ,
 шн дѣлѣ хорѣлѣ мѣн лѣнѣнпѣ, шн фнн лѣн гѣлѣ,
 лѣ пѣрѣ дѣпѣ пѣрѣ сн шн лѣ сѣрѣпѣтѣ пѣрѣ сн дѣ лѣ фѣ
 5 цѣ лѣрѣ, шн стѣ лѣкѣлѣрѣ пѣнтрѣ джншнѣ, лѣтѣ кн
 лѣ фнѣлѣтѣ лѣсѣрѣлѣ пѣмжнпѣлѣ мѣцѣннѣн лѣн
 5 гѣ кѣрѣлѣ лѣ дѣпѣ дмнѣлѣ лѣрѣ . Лѣкѣмѣ дѣрѣ сѣлѣ
 лѣчнѣлѣ, шн бѣтѣ рѣднѣлѣцн вои, шн мѣлѣрѣцн пѣрѣ лѣ
 5 пѣрѣпѣ дѣ кѣлѣлѣ, зѣрѣлѣ . Шн знѣлѣ кѣрѣлѣ лѣ
 мѣрѣлѣ пѣрѣ лѣрѣлѣ, дѣ кѣлѣнѣ кѣлѣнѣ пѣнѣтѣ амѣ
 пѣрѣлѣтѣ кѣлѣлѣ, зѣрѣлѣ, лѣ шн, нѣ дѣ лнѣн, пѣ
 5 нѣлѣ кѣлѣлѣтѣ пѣрѣ лѣтѣ сѣмннѣлѣ, сѣлѣмѣннѣлѣрѣ, рѣ
 бѣнннн дѣн пѣлѣрѣ лѣлѣтѣ кѣлѣмѣ сѣлѣ зѣрѣлѣ дѣ
 5 бѣ, нѣлѣ дмнѣлѣлѣ лѣрѣ . Шн мжнпѣлѣн, дмнѣлѣ
 сѣлѣ, пѣрѣсѣпѣ снѣкѣсѣн пѣрѣлѣкѣтѣ пѣрѣ сн дѣн пѣлѣрѣ
 5 пѣнѣтѣ оуѣдѣ лѣ, кѣлѣлѣтѣ . Шн фѣ дѣн брѣмѣ
 чѣ, кѣлѣлѣрѣ пѣлѣцн сѣлѣлѣцн чѣн, лѣзѣ бѣннннчн, мѣ
 5 рнѣлѣ дѣн мнѣлѣлѣлѣ нѣрѣ дѣлѣлѣн . Шн гѣтѣн
 нѣ дмнѣлѣ кн пѣрѣ мнѣнѣ, знѣжнѣо . Тѣ мѣрѣцн,
 лѣпѣтѣцн пѣрѣ, лѣрѣлѣпѣ дѣ хѣпѣлѣрѣлѣ моавѣ, пѣрѣ лѣрѣ .
 5 Шн вѣцн лѣрѣпѣлѣ лѣрѣлѣпѣ дѣ фннлѣнѣ лѣмѣнѣ, нѣ
 цннѣцн брѣлѣкѣ лѣрѣ, шн стѣнѣлѣлѣ лѣбнѣцн кѣ джн
 5 шн лѣ, рѣзѣом, пѣнтрѣ кѣ нѣвои дѣ дѣн пѣмж
 пѣлѣ фнларѣлѣнѣ лѣмѣнѣ, чѣтѣ лѣтрѣ соѣрѣлѣ, кѣ фн
 5 лѣрѣ лѣн лѣпѣ, ам дѣпѣ пѣрѣ сѣлѣ кѣ соѣрѣ
 нѣ пѣмжнпѣлѣ лѣнѣ рафѣлѣнѣ сѣлѣлѣ сѣкѣтн, пѣнтрѣ кѣ
 5 пѣрѣ джнѣлѣ, рафѣлѣннѣ лѣкѣлѣ, шн мѣннѣлѣннѣ нѣ
 кѣ мѣсѣлѣ пѣрѣ джншнѣ, зѣхѣмннѣ . Лнмѣтѣ лѣлѣ
 5 рѣ шн мѣлѣтѣ шн пѣлѣлѣ, кѣ лѣ шн чѣн дѣн, снѣкнѣмѣ
 цн лѣлѣ пѣрѣлѣтѣ пѣрѣ джншнѣ дмнѣлѣ дѣ кѣлѣрѣлѣ
 5 фѣлѣлѣрѣ, шн зѣлѣ мѣцѣннѣтѣ шн стѣ лѣкѣлѣрѣ пѣн
 трѣ джншнѣ пѣнѣ лѣзѣсѣлѣ лѣлѣсѣлѣ . Лѣтѣ кн
 5 лѣ фнѣлѣтѣ фнларѣ гѣлѣ, чѣлѣрѣ чѣ лѣкѣлѣсѣкѣ, лѣ
 сѣнрѣ, лѣтѣ кнѣ лѣ сѣрѣпѣтѣ пѣрѣ хорѣлѣ, дѣ кѣлѣрѣ
 5 фѣлѣ лѣрѣ, шн лѣлѣ мѣцѣннѣтѣ пѣрѣ джншнѣ цн сѣ

Biblia, 1688, pag. 126, col. 1

5. Să nu bateți cu dinșii războiu, pentru că nu voui da voao den pământul lor nice urmă de picior, pentru că cu sorți am dat fiilor lui Isaf muntele lui Siir.

6. Cu argint veți cumpăra bucate de la dinșii și veți mânca; și apa cu măsură veți lua de la dinșii cu argint și veți bea.

7. Pentru că Domnul Dumnăzăul nostru te-au blagoslovit în tot faptul mîinilor tale, cunoaște cum ai petrecut pustiul cel mare și înfricoșatul acesta. Iată, patruzeci de ani Domnul Dumnezăul tău – cu tine, nu te-ai lipsit de cuvînt.»

8. Și am trecut pre frații noștri, fiii lui Isaf, pre ceia ce lăcuia în Siir lîngă calea Aravei de la Elon și de la Gasion-Gaver, și întorcîndu-ne, am trecut calea pustiului Moav.

9. Și zise Domnul cătră mine: «Nu vă învrăjbiți cu moavitênii și să nu loviți la dinșii războiu, pentru că nu voui da voao den pământul lui întru sorți, pentru că fiilor lui Lot am dat pre Aroir a moșteni.

10. Oamenii au fost șazăind mai înainte pre dînsul, limbă mare și multă și tare, ca și enachin.

11. Rafain să vor socoti și aceștea, ca și enachimii; și moavitênii numescu pre ei oameni.

12. Și la Siir șădea horeul mai înainte; și fiii lui Isaf i-au pierdut pre ei și au surpat pre ei de la fața lor, și să lăcuiră pentru dinșii în ce chip au făcut Israil pământul moștenirii lui carele au dat Domnul lor.

13. Acum dară, sculați-vă și vă rădicați voi și mărgeți pre aproape de valea Zareth.»

14. Și zilele carele am mersu pre aproape de Cadis-Varni, până am trecut valea Zareth, 30 și 8 de ani, până au căzut toată seminția oamenilor războinici den tabără, după cum s-au jurat Domnul Dumnezăul lor.

15. Și mîna lui Dumnezău era preste ei, ca să-i topească pre ei den tabără, până unde au căzut.

16. Și fu den vrîmea ce căzuă toți bărbații cei războinici, murind den mijlocul norodului,

17. Și grăi Domnul cătră mine zicînd:

18. «Tu mergi astăzi pre aproape de hotarale Moav, pre Aroir.

19. Și veți apropiia aproape de fiii lui Aman; nu țineți vrajbă lor și să nu vă loviți cu dinșii la războiu, pentru că nu voui da den pământul fiilor lui Aman ție întru sorțu, că fiilor lui Lot am dat pre el cu sorțu.

20. Pământul lui Rafail să va socoti, pentru că pre dînsul rafaini lăcuia; și manitenii numescu pre dinșii zohomin,

21. Limbă mare și multă și tare, ca și cei den Enachim. Și i-au pierdut pre dinșii Domnul de cătră fața lor, și au moștenit și să lăcuiră pentru dînșii până în ziua aceasta,

22. În ce chip au făcut fiilor Isaf, celorla ce lăcuiescu la Siir, în ce chip au surpat pre horeul de cătră fața lor și i-au moștenit pre dinșii și s-au lăcuit pentru dinșii până în ziua aceasta.

Ms. 45

5. Să nu bateți cu înșii război, pentru că nu voi da voao den pământul lor nice urmă de picior, pentru că sorșu am dat fiilor Isav muntele lui Siir.

6. Cu argintu veți cumpăra bucate de la înșii și veți mânca; și apă cu măsură veți lua de la înșii cu argintu și veți bea.

7. Pentru că Domnul Dumnedzăul nostru te-a blagoslovit întru faptul mâinilor tale, cunoaște cum ai trecut pustiiu cel mare și strașnic acesta. Iată 40 ani Domnul Dumnedzăul tău împreună cu tine și te-ai lipsit de cuvântu.»

8. Și am trecut pre frații noștri, pre fiii lui Isav, pre ceia ce lăcuia în Siir lângă Calea Arapcă de la Elon și de la Gasion-Gaver; și întorcându-ne am trecut calea a pustiiului Moav.

9. Și dzise Domnul către mine: «Nu vrăjbiți moavitênilor și să nu loviți cu înșii război pentru că nu vă da voao den pământul lor întru sorșu pentru că fiilor lui Lot am dat pre Aroir a moșteni.

10. Omin < > au fostu ședzându maite pre însu limbă mare și multă și tare ca și enachin.

11. Rafain să vor socoti și aceștea ca și enachimii; și moavitênii număscu pre ei omii.

12. Și la Siir ședeă Horreul maite și fii lui Isav i-au pierdut pre ei și i-au surpat pre ei de la fața lor și să lăcuiră pentru înșii în ce chip au făcut Israil pământul moștenirii lui carele au dat Domnul lor.

13. Acum dară sculați-vă și vă rădicați voi și mărgeți pre aproape la valea Zareth.»

14. Și dzilele carele am mersu pre aproape de la Cadis-Varni pân-am trecut valca Zareth 38 de ani, pân-au cădzut toată sămânția a oamenilor războinici den tabără, după cum s-au giurat Domnul Dumnedzăul lor.

15. Și mâna lui Dumnedzău era preste ei < ca să-i topască pre ei > den tabără pân-unde au cădzut.

16. Și fu în vreme ce cădzură toți bărbații cei războinici murindu în mijlocul nărodului.

17. Și grăi Domnul către mine dzicându:

18. «Tu mergi pre aproape astăzi hotarale Moav, pre Aroir.

19. Și veți apropia aproape de fiii lui Amman; nu țineți vrajbă lor și să nu vă loviți cu înșii pre război pentru că nu voi da < din > pământul fiilor Amman țic întru sorșu, pentru, că fiilor lui Lot am dat pre ei cu sorșu.

20. Pământul lui Rafain să va socoti pentru că pre însu rafainii lăcuia maite și amanitênii îi număscu pre înșii zommin,

21. Limbă mare și multă și tare ca și enachimii. Și i-au pierdut pre înșii Domnul de către fața lor și au moștenit și să lăcuiră pentru înșii pân-întru dzua aceasta.

22. În ce chip au făcut fiilor Isav, celor ce lăcuiescu la Siir, în ce chip au surpat pre horreul de către fața lor și i-au moștenit pre înșii și s-au lăcuit pentru înșii pân-în dzua de astăzi.

Ms. 4389

5. Ce să nu faceți războiu cu dănșii, că n-am dat voaoă den țara lor măcară o urmă de un picior, că muntele Seirului l-am dat întru moștinare feciorilor lui Isav¹.

6. Bucate pre preț de bani să vă cumpărați de la dănșii să mâncați și apă cu măsură să luați de la dănșii și cu preț să beți.

7. Că Domnul Dumnezeul tău te-a blagoslovit întru tot lucrul mâinilor tale, socotește cum ai trecut pustia aceasta mare și înfricoșată. Iată, 40 de ani Domnul Dumnezeul tău cu tine și n-ai cerut cuvânt.»

8. Și am trecut pre frații noștri, feciorii lui Isav, carii lăcuia în Seir la calea Aradului² de la Elon și de la Gasion-Gaver; și întorcându-ne am trecut calea în pustia Moavului.

9. Și zise Domnul către mine: «Nu vă învrăjbiți cu moavitênii, nice faceți cu dănșii războiu că n-am dat voaoă den țara lor întru moștinare, că feciorilor lui Lot am dat să moștenească Aroirul.

10. Că iominii au fost șazănd mai nainte într-ânsa nărod mare și mult și tare ca și enachii.

11[10]. Rafan se vor chima și aceștea. [11] Că ca pre enachii și ca pre moavitênii îi chiiamă ioaminii.

12. Și în Seir lăcuia horeii mai nainte, iar feciorii lui Isav îi uciseră și-i dezrădăcinară dennaintea fetei lor și lăcuiră în locul lor, în ce chip au făcut și Israil pre pământ lăcuința lui carea o au dat lor Dumnezeul lor.

13. Ce acum vă sculați și vă porniți și treceți răpa³ Zaretului.»

14. Și vremea cătă am trecut de la Cadis-Vari până am trecut răpa⁴ Zarethului au trecut 38 de ani până au căzut toată seminția oamenilor celor de oaste den tabără cum se jurase lor Domnul.

15. Și mâna Domnului era pre dănșii să-i piarză den tabără până ce căzură.

16. Iar deca căzură toți bărbații cei de oaste și muriră den mijlocul taberii.

17. Grăi Domnul către mine zicînd:

18. «Tu vei trece astăzi hotarale Moavului și ale lui Aroir.

19. Și vei merge aproape de feciorii lui Ammon; să nu vă învrăjbiți cu dănșii nici să faceți cu dănșii războiu, că nu voi da țic den țara feciorilor lui Ammon întru moștinare că o au dat feciorilor lui Lot întru moștinare.

20. Țara Rafainilor⁵ se chiiamă, că rafainii lăcuia mai nainte într-ânsa, iar amonitênii îi chiiamă zomini,

21. Nărod mare și mult și tare ca și pre enachimi. Și pierdu pre dănșii Domnul denaintea fetelor lor și le luară moșia și lăcuiră într-ânsa în locul lor și până în zioa de astăzi.

22. Cum au făcut și cu feciorii lui Isav carci lăcuiescu în Seir, în ce chip au pierdut și pre horeii denaintea fetei sale și se-au/ prins de lăcuință în locul lor și până în zioa de astăzi.

Versiunea modernă

5. Și să nu-i întăritați la război, că nu vă voi da din pământul lor nici cîș să pui piciorul, deoarece muntele Seir l-am dat în stăpînire lui Isav.

6. Cumpărați de la ei, cu bani, hrană ca să mîncăți, iar apa de băut tot cu bani să o cumpărați de la ei.

7. Domnul Dumnezeul tău te-a binecuvîntat în toate faptele mîinilor tale și a vegheat cînd ai străbătut pustiiul acesta mare și înfricoșător. Iată, de patruzeci de ani Domnul Dumnezeul tău a fost cu tine și nu ai dus lipsă de nimic.»

8. Și am trecut dincolo de frații noștri, fiii lui Isav, care locuiau în Seir, pe lîngă drumul ce străbate Araba, de la Elat și Ețion-Gaber; apoi ne-am întors și am mers pe drumul spre pustiiul Moab.

9. Atunci Domnul mi-a spus: «Să nu-i hărțuiești pe moabiți și să nu-i întăritați la luptă, căci nu vă voi da nimic din pământul lor, pentru că Arul l-am dat în stăpînire fiilor lui Lot.

10. Înainte locuiau acolo emiții, un popor mare, numeros și cu oameni înalți de statură, ca și enachiții.

11. Ei erau socotiți drept refaiți, ca și enachiții; dar moabiții îi numesc emiți.

12. Iar în Seir trăiau înainte horiții, dar fiii lui Isav i-au cotrăpîțit și i-au nimicîțit, apoi s-au așezat în locul lor, așa cum a făcut Israel cu țara pe care i-a dat-o Domnul în stăpînire.

13. Acum haideți, sculați-vă și treceți valca Zaredului!» Și atunci am trecut valca Zaredului.

14. Timpul care s-a scurs de cînd am plecat de la Cadeș-Barne pînă am trecut valca Zaredului a fost de treizeci și opt de ani, răsîmp în care a pierit din tabără întreaga generație a bărbaților în stare să lupte, așa cum hotărîse Domnul.

15. Căci mîna Domnului a fost împotriva lor, ca să-i stîrpească din tabără, pînă cînd au picrit cu toții.

16. După ce au fost răpuși toți bărbații în stare să lupte din mijlocul poporului,

17. Domnul mi-a vorbit și mi-a zis:

18. «Vei trece astăzi hotarele Moavului, pe la Ar.

19. Și te vei apropia de fiii lui Amon, dar să nu-i hărțuiești și să nu-i întăriți la luptă, căci nu-ți voi da nimic din pământul fiilor lui Amon, pentru că le-am dat în stăpînire fiilor lui Lot.

20. Această țară era socotită a lui Refaim, pentru că înainte trăiau în ea rafaiții. Amonii îi numesc zamzumii,

21. Un popor mare, numeros și înalt de statură, ca și enachiții. Domnul i-a nimicîțit pe refaiți din fața amoniților, care i-au dezmoștenit și s-au așezat în locul lor.

22. Întocmai așa a făcut Domnul și pentru fiii lui Isav care locuiesc în Seir, cînd i-a doborîțit pe horiții dinaintea lor. Ei i-au dezmoștenit și s-au/ așezat în locul lor, unde trăiesc pînă în ziua de astăzi.

аспышны пнптръ джншн, пннъ джсца агаца.
 Шн есега, чеа че аспышъ аа джсца, пннъ аа га
 за шн каподокии, чеа че аа шнпты де аа напа
 джсца, аа сьрпаты пре ен шн сая аспышн пнптръ
 ен. Дннъ джсца ехлалцннъ шн кп джсца шн
 пнптръ ен есега джсца, шпты аа джсца джсца
 та пре есега джсца джсца аа аспышн шн
 шпмжнпты аа шн джсца аспышн, фъ къ еа рьз
 ван. Джсца джсца агаца джсца аа кьтре
 мьрла пты, шн фннка та пресега фаца аспышн
 аспышн, чеа че еа шн сьрпаты чеа, кьрн аа джсца
 аа мьрла пты есега джсца шн кннхрн вор а
 еа джсца фаца та. Шн аа шпмжнпты еа,
 ден пхьсца мьрла, кьтре есега джсца джсца
 есега джсца къ кннхрн де кьтре джсца.
 Тречевои пре шпмжнпты пты, пре кале вои
 мьрла еа агаца джсца, аа джсца.
 Бжсца пре джсца джсца аа шн вои мжнп
 шн шпты пре вои джсца аа шн вои еа, фьрн къ
 мжнп кьтре вои шпты къ шпты мьрла
 фьрн кннъ мьрла фьрн мьрла мьрла мьрла
 чеа че аспышн аа шн, шн мьрла мьрла, чеа
 че аспышн аа джсца, пннъ вои шпты есега
 мьрла, аа шпмжнпты кьрла джсца джсца
 ностръ мьрла ностръ. Шн мьрла есега джсца
 шпмжнпты есега джсца, шпмжнпты мьрла
 еа, пнптръ шн аа мьрла мьрла джсца
 джсца ностръ джсца аа, шн мьрла шпмжнпты
 аа шпмжнпты мьрла джсца джсца кьтре мьрла
 джсца агаца. Шн джсца мьрла кьтре мьрла
 шпты аа джсца аа джсца джсца мьрла
 пре есега джсца джсца аа аспышн, шн
 шпмжнпты аа, шн шпты аспышн шпмжнпты
 аа.
 Шн есега джсца джсца джсца джсца
 аа джсца, аа джсца. Шн аа джсца пре еа джсца
 мьрла джсца ностръ, джсца мьрла мьрла
 джсца ностръ, шн аа мьрла мьрла шн
 пре фьрн аа, шн шпты мьрла аа.
 Шн аа шпмжнпты мьрла мьрла аа джсца
 мьрла аа, шн аа джсца мьрла мьрла пре
 мьрла шн мьрла мьрла, шн фьрн мьрла мьрла
 еа шпты мьрла.
 Фьрн мьрла мьрла мьрла аа
 мьрла, шн шпты мьрла мьрла аа мьрла
 джсца мьрла, кьтре мьрла джсца мьрла аа
 мьрла, шн шпты мьрла мьрла мьрла аа
 мьрла мьрла галаад, кьтре еа мьрла, кьтре еа мьрла
 еа мьрла, пре шпты мьрла джсца мьрла джсца
 мьрла ностръ джсца мьрла ностръ. Фьрн мьрла
 мьрла аа шпмжнпты мьрла мьрла, мьрла аа
 мьрла, шпты мьрла мьрла мьрла, джсца мьрла аа
 галаад, шн мьрла мьрла мьрла, джсца мьрла
 аа мьрла мьрла, джсца мьрла мьрла ностръ.

К А П Г
 Шн джсца джсца мьрла еа мьрла джсца
 еа мьрла, шн аа шпты еа джсца джсца
 еа мьрла, джсца джсца мьрла мьрла
 шн шпты мьрла аа джсца мьрла джсца
 еа мьрла мьрла аа джсца. Шн джсца

Biblia, 1688, pag. 126, col. II

23. Și eveii, ceia ce lăcuia la Asiroth până la Gaza, și capadochii, ceia ce au ieșit de la Capadochia, au surpat pre ei și s-au lăcuit pentru ei.

24. Acum dară, sculați-vă și vă duceți și treceți voi valea Arnon. Iată, am dat în mîna ta pre Sion, împăratul Esevon al amoreilor, și pămîntul lui începe a moșteni; fă cu el războiu!

25. Întru zioa aceasta începe a da cutremurul tău și frica ta preste fața a toate limbile cèle ce sînt supt ceriu, carii, auzindu numele tău, se vor turbura și chinuri vor avea de cătră fața ta.»

26. Și am trimis soli den pustiil Chedamoth cătră Sion, împăratul Esevonului, cu cuvinte de pace zicînd:

27. «Trêce-voiu pren pămîntul tău, pre cale voiu mêrge, nu voiu abate în direapta au a sînga.

28. Bucate pre argint în vei da și voiu mînca, și apă pre bani în vei da și voiu bea; fără numai căce voiu trêce cu picioarele mèle.

29. În ce chip mi-au făcut mie fiii lui Isaf, ceia ce lăcuiescu la Siir, și moavitênii, ceia ce lăcuiescu la Aroir, până voiu trêce Iordanul la pămîntul carele Domnul Dumnezăul nostru ne dă noao.»

30. Și n-au vrut Sion, împăratul Esevonului, să trêcem noi prent-însul, pentru căci au nesilnicit Domnul Dumnezăul nostru duhul lui și i-au întărit inima lui, pentru ca să dea în mînile tale ca întru zioa aceasta.

31. Și zise Domnul cătră mine: «Iată, am început a da înaintea fêții tale pre Sion, împăratul Esevon, al amoreilor, și pămîntul lui; și încêpe a moșteni pămîntul lui.»

32. Și ieși Sion, împăratul Esevon, întru întimpinarea noastră, el și tot norodul lui, la războiu, la Iasa.

33. Și l-au dat pre el Domnul Dumnezăul nostru înaintea feții noastre în mînile noastre și am lovit pre dînsul și pre feciorii lui și pre tot norodul lui.

34. Și am stăpînit toate cetățile lui întru vrêmea acêea și am surpat toată cetatea pre rîndu, și muierele lor, și feciorii lor, nu am lăsat prinsu viu.

35. Fără numai dobitoacele am prădat și prăzile cetăților am luat.

36. De la Aroir, care iaste de la marginea pîrului Arnon, și cetatea care era în vale și până în muntele Galaad, nu era cetate care să ne fie scăpat noao, pre toate le-au dat Domnul Dumnezeul nostru în mînile noastre.

37. Fără numai la pămîntul fiilor Aman nu ne-am apropiiat, toate cîte să apropie de pîrului Iavoc și cetățile cèle den munte, după cum au poruncit noao Domnul Dumnezeul nostru.

CAP 3

1. Și, întorcîndu-ne, ne-am suit calea de la Vasan. Și au ieșit Og, împăratul Vasanului, întru întimpinarea noastră, el și tot nărodul lui împreună cu dînsul, la războiu, la Adraim.

2. Și zise Domnul/cătră mine: «Să nu te temi de dînsul, căce în mînile tale l-am dat pre dînsul și pre tot nărodul lui și tot

Ms. 45

23. Și evcii ceia, ce lăcuia la Asiroth până la Gaza, și capadochii, ceia ce au ieșit de la Capadochia i-au surpat pre ei și s-au lăcut pentru ei.

24. Acum dară sculați-vă și vă duceți și treceți voi valca Arnon. Iată am dat pre mâna ta pre Sion, împăratul Esevon a amorreilor, și pământul lui începe a-l moșteni; lovește cu el război!

25. Întru dzua aceasta începe a da cutremurul tău și frica ta prcste fața a toate limbile celea ce-s supt cer, carii, audzindu numele tău, să vor turbura și chinuri vor avea de cătră fața ta.»

26. Și am trimis soli den pustiiul Chedmoth cătră Sion, împăratul Esevon, cu cuvinte de pace dzicându:

27. «Trece-voi pren pământul tău, pre cale voi merge, nu voi abate în dreapta an în stînga.

28. Bucate pre argintu în vei da și voi mânca și apă pre bani în vei da și voi bea, afară căce voi trece cu picioarele mele.

29. În ce chip mi-au făcut mic filii lui Isav, ceia ce lăcuiesc la Siir, și moavitênii, ceia ce lăcuiesc la Aroir, până voi trece pre Iordanul la pământul carele Domnul Dumnezăul nostru ne dă noao.»

30. Și n-au vrut Sion, împăratul Esevon, să trecem noi pren însul, pentru căce au năsălnicit Domnul Dumnezăul nostru duhul lui și au întărit inima lui, pentru ca să și dea în mâncle tale ca întru dzua aceasta.

31. Și dzise Domnul cătră mine: «Iată, am început a da înaintea fêji tale pre Sion, împăratul Esevon, a amorreilor, și pământul lui; și începe a moșteni pământul lui.»

32. Și ieși Sion, împăratul Esevon, întru întîmpinarea noastră, el și tot nărodul lui, la război la Eassa.

33. Și l-au dat pre el Domnul Dumnezăul nostru înaintea fêtei noastre întru mâncle noastre și am lovit pre el și pre feciorii lui și pre tot nărodul lui.

34. Și am biruit tuturor cetăților lui întru vrêmea acêca și am surpat toată cetatea pre rându, și muierile lor și feciorii lor, n-am lăsat prinsu viu.

35. Afară den dobitoace ce am robit lor și prăzile cetăților am luat.

36. De la Aroir, carea iaste de la marginea pârului Arnon, și cetatea carea era în vale și pân în muntele Galaad, nu era cetate care să ne fie scăpat noao, pre toate le-au dat Domnul Dumnezăul nostru pre mâncle noastre.

37. Afară de la pământul fiilor Amman nu ne-am apropiat toate căce să apropiu de groapa Iacov și cetățile cele den munte, după cum au porincit noao Domnul Dumnezăul nostru.

CAP 3

1. Și, întorcându-ne, ne-am suit calca de la Vaasan. Și au ieșit Og, împăratul Vasaanului, întru întîmpinarea noastră, el și tot nărodul lui, împreună cu însul da război; la Adrain.

2. Și dzise Domnul cătră mine: «Să nu te teme de el, căce în mâncle tale l-am dat pre el și pre tot

Ms. 4389

23. Și evcii, carei lăcuia în Aroth până la Gaza mergând cappadochii de la Cappadochia i-au omorât și se-au sălășluit în locul lor.

24. Ce acum vă sculați și vă porniți și treceți răpa Arnonului că iată am dat în mâncle tale pre Sion, împăratul Esevonului și al Ammorciului și începe a moșteni țara lui și astăzi să faci războiu cu dânsul.

25. Acum voi începe a da frică de tine și cutremur înaintea fêțelor tuturor țărălor căte sânt supt cer. Și ei auzind de numele tău se vor turbura și vor lua durere de fața ta.»

26. Și am trimis soli de la pustia Chedemotului la Sion, împăratul Esevonului, cu cuvinte de pace dzicându:

27. «Să trecem pren țara ta, pre cale vom trece și ne ne vom abate nici spre stînga, nici spre dreapta.

28. Bucate să vinzi pre bani și apă pre preț să ne dai să bem fără numai căt vom trece cu picioarele.

29. Cum ne-au făcut și feciorii lui Isav carei lăcuiesc în Seir și moavitênii carei lăcuiesc în Aroir, până vom trece Iordanul în țara ceia ce o au dat noao Domnul Dumnezul nostru.»

30. Iar Sion, împăratul Esevonului, n-au vrut să trecem pen țara lui, că întări Domnul Dumnezul nostru sufletul lui și învărtoșă inima lui, ca să-l dea în mâncle tale cum vezi astăzi.

31. Și zise Domnul cătră mine: «Iată, am început a da înaintea ta pre Sion, împăratul Esevonului, și al Amoreiului și țara lui, ce începe a moșteni țara lui.»

32. Și ieși Sion, împăratul Esevonului, împotriva noastră, el însuși și toți oamenii lui cu dânsul, la războiu în Iasa.

33. Și l-au dat Domnul Dumnezul nostru înaintea fêțelor noastre în mâncle noastre și am ucis pre dânsul și pre feciorii lui și pre toți oamenii lui.

34. Și am luat toate cetățile lui într-acêca vrême și pre rându am surpat toate cetățile și n-au rămas viu într-ânșii.

35. Fără numai dobitoacele ce am robit și avuțiile cetăților care am luat.

36. De la Aroir, care iaste gură pârului Arnonului, și orașul care iaste în răpa până la muntele Galaadului, și n-au fost cetate carea să fie scăpat de noi întreagă, ce toate le-a dat Domnul Dumnezul nostru în mâncle noastre.

37. Fără numai de țara feciorilor lui Amman nu ne-am apropiat și de toate căte se țin cu pârul Iavaului și de cetățile cele den munț precum porâncise Domnul Dumnezul nostru.

CAP 3

1. Și, întorcându-ne, ne-am suit pre calca cea despre Vasaan. Și ieși Og, împăratul Vasaanului, împotriva noastră la războiu însuși el și toate oștile lui cu dânsul în Adrain.

2. Iar Domnul zise cătră mine: «Nu te teme de dânsul, că în mâncle tale am dat pre dânsul, și pre

Versiunea modernă

23. De ascemca și aviții, care locuiau prin sate, pînă aproape de Gaza, au fost nimiciți de către caftorii, care au venit din Caftor și s-au așezat în locul lor.

24. Sculați-vă așadar, porniți și treceți valea Arnonului. Iată că dau în mâncle tale pe Sion, regele amoritilor din Heșbon, și pământul lui. Ia-l în stăpînirea ta și pornește războiul împotriva lui.

25. De astăzi înainte voi insufla tuturor popoarelor de sub cer frica și groaza față de tine numai la auzul numelui tău se vor cutremura, iar în fața ta vor fi cuprinși de spaimă.»

26. Din pustia Chedemot am trimis atunci către Sion, împăratul Heșbonului, soli cu cuvinte de pace, ca să-i spună:

27. «Lasă-mă să trec prin țara ta. Voi merge numai pe drum, nu mă voi abate nici la dreapta, nici la stînga.

28. Dă-mi hrană pe bani, ca să am ce mânca și vinde-mi apă tot pe bani, ca să am de băut. Voi merge numai pe jos, cu piciorul.

29. Așa cum mi-au îngăduit filii lui Isav, care locuiesc în Seir și moabiții, care locuiesc în Ar, pînă cînd voi trece Iordanul în țara pe care ne-o dă Domnul Dumnezul nostru.»

30. Dar Sion, împăratul Heșbonului, nu ne-a dat voie să trecem pe la el, pentru că Domnul tău i-a înăsprit sufletul și i-a împietrit inima, ca să-l dea în mâncle tale, așa cum este pînă astăzi.

31. Atunci Domnul mi-a spus: «Iată că încep să dau în mâncle tale pe Sion amoritul, regele Heșbonului, și țara lui; începe a stăpîni țara lui.»

32. Iar Sion, regele Heșbonului, ne-a ieșit în întîmpinare la Iahaț, cu tot poporul lui, să lupte împotriva noastră.

33. Dar Domnul Dumnezul nostru l-a dat în mâncle noastre și l-am bătut pe el, pe filii lui și tot poporul lui.

34. Am cucerit atunci toate cetățile lui și am sortit pieirii pe toți cei ce se aflau în fiecare cetate: bărbații, femeile și copiii; nu am lăsat în viață pe niciunul din cei prinși.

35. Am păstrat ca pradă doar vitele și ceea ce am jefuit din cetățile cucerite.

36. De la Aroer, care se află pe malul pîrului Arnon, și de la cetatea care este în vale, pînă la muntele Galaad, nu ne-a scăpat nici o cetate: Domnul Dumnezul nostru le-a dat în mâncle noastre pe toate.

37. Numai de țara amoniților nu te-ai apropiat, nici de ținuturile din apropierea pîrului Iaboc, nici de cetățile de la munte, întocmai cum ne-a poruncit Domnul Dumnezul nostru.

CAP. 3

Biruința asupra regelui Og. Împărțirea ținuturilor de la răsărit de Iordan.

1. Ne-am întors apoi și am pornit pe drumul către Vasan. Og, regele Vasaanului, ne-a ieșit în față în întîmpinare la Edrei, cu tot poporul lui, ca să se războiască cu noi.

2. Atunci Domnul mi-a spus: «Nu te teme de el, căci îl dau în mâncle tale / cu tot poporul și cu

дмнхл кптргь мине ствхите тэмн де джнхлхл,
 кптче дмжнне тале ламдлт преджнхлхл, шн пре
 топт нпрдхл лхн, шн топт пвмжнтхл лхн шн
 вн фаче лхн, фче кпт ан фткхлт лхн етснх ф
 пвратхл аморенлор каре лвнхл ла еевонх
 Шн ламдлт пре ель дмнхл дмнхлхл нострх,
 дмжнне ностре, шн пре сгь фпвратхл баса
 нхлхн, шн топт нордхл лхн, шн лам омржт
 пре ель, пвнх нх рьмх лхн семжнх. Шн
 лам ствпжннт топтс чепьцнае лхн фтрх ерфмф
 лхчл нх ера чепате каре нхсхл. лхлт дела джн
 шнх, ф, де чепьцн тоате пемпрежурнае аргоб,
 фпвратхл сгь лавасан. Тоате чепьцнае
 тарн зндурн малте, порцн шн зтвбарх, афарх
 ден чепьцнае, ферезенлор челе мхате ффарте.
 Лам сбрплт пре джншнх дченпт ам фткхлт лх
 етснх фпвратхл еевонхлхн, шн ам сбрплт то
 птх члтпх пре ржндх, шн мхернае лор шн копнх.
 Шн тоате дохнтвачеле лор, шн првзнае чепьцн
 лор лхм првдлт ноеко. Шн ам лхлт фтрх
 ерфмф лхчл пвмжнтхл, ден мжнне челоф ден
 фтврати аморенлор, картн, бра де чннде де ес
 днх, дела пжрхлхл армонх, шн пвнх ла мхте
 ле аермонх. Финичн нх мекх пре аермонх, са
 нтсхр, шн аморехл лх нхмнт пре джнхл санн.
 Тоате чепьцнае мтсорх, шн топт гааладхл, шн
 топт касанхлхл, пвнх ла елхл, шн едранн, чепь
 цнае фпвртцн лхн сгь, ла басанх. Ктвенх
 ман сгь фпвратхл касанхлхн, лх рьмх дела ра
 фаннх, птпх плтхл лхн плт де херх, птпх ачл
 пта фтрх марчнне фоторнаф лхн аманх, де ф
 коцн лхчнмх лхн, шн де ф, коцн лхчнмх лхн
 нх коптхл сьмхлхн. Шн пвмжнтхлхл ачела
 лам мощеннт фертмф лхчл дела аорнх, картн л
 сте ла цтврмхреле пжрхлхл армонх, шн жхмх
 птпхе де мхнпеле гааладх, шн чепьцнае лхн л
 длт лхн рхеннх, шн лхн гадх. Шн те лх рх
 ма лх лхн гааладх, шн топт касанхлхл фпвртцн
 лхн сгь, амдлт ла жхмхптпхе денфмх лхн ма
 насн, шн топт пемпрежурхл аргобх лхн, топт ва
 санхлхл, ачела пвмжнтхл лхн рафаннх сева сокнх.
 Шн ланрх фоторхл лхн манасн лх лхлт топтх
 фпрежурхлхл аргсех, пвнх ла хсотареле, гар
 гасн, шн махедн, лх нхмнтх пре джнхеле
 пре нхмеле лхн, пре касанх, аргсех,
 ланрх, пвнх фтсхл ачаста. Шн лхн махн
 амь длт гааладхл. Шн лхн рхеннх, шн
 лхн гадх, амь длтх дела гааладх, пвнх ла пж
 рхлхл армонх, дмнжнхлхл пжрхлхл хотарх,
 шн пвнх ла лавонх-пжрхлхл хотарх фнаорх лхн
 аманх. Шн араба шн есфрданхлхл, хотарх,
 дела махенердх, шн пвнх ламартх араба, марх
 стрнх, дела есрдх, пре фатга, дела рьстврнтх.
 Шн лам порхчнтх еласо фертмф лхчл зхнжнх,
 дмнхл дмнхлхлхл еострх лх длтх еласо, пв
 мжнтхлхл ачеста нхсрцх, ф дмжнхлхлхлхлхлхлхл
 дманнтх фтцнх французе коцнх фнаорх лхн ес
 ранхл, топтх челькхмнхте. Афарт ден фз
 менае еластре, шн копнх елцнх, шн дохнтвачел

Biblia, 1688, pag. 127, col. I

pămîntul lui, și vei face lui în ce chip ai făcut lui Sion, împăratul amoreilor, care lăcuia la Esevon.»

3. Și I-au dat pre el Domnul Dumnezeu nostru în mînile noastre și pre Og, împăratul Vasanului, și tot norodul lui, și l-am omorît pre el până n-au rămas lui semînță.

4. Și am stăpînit toate cetățile lui întru vrîmea acêea; nu era cetate care nu o am luat de la dînsii: 60 de cetăți, toate penprejurile Argov, împăratul Og la Vasan.

5. Toate cetățile tari, ziduri nalte, porți și zăvoară, afară den cetățile ferezeilor, cêle multe foarte.

6. I-am surpat pre dînsii în ce chip am făcut lui Sion, împăratul Esevonului, și am surpat toată cetatea pre rînd și muierile lor și copii.

7. Și toate dobitoacele lor și prăzile cetăților le-am prădat noao.

8. Și am luat întru vrîmea acêea pămîntul den mînile celor doi împărați amoreilor, carii era decinde de Iordan, de la pîrîul Amon și până la muntele Aermon.

9. Finicii numescu pre Aermon Saniior, și amoreul au numit pre dînsul Sanir.

10. Toate cetățile Misor și tot Galaadul și tot Vasaanul, până la Elha și Edrain, cetățile împărăției lui Og la Vasan.

11. Căce numai Og, împăratul Vasanului, au rămas de la rafain. Iată, patul lui, pat de hier, iată aceasta întru marginea feciorilor lui Aman, de 9 coți lungimea lui și de 4 coți lățimea lui, cu cotul omului.

12. Și pămîntul acela I-am moștenit în vrîmea acêea de la Aroir, carii iaste la șarmurile pîrîului Amon, și jumătate de muntele Galaad, și cetățile lui am dat lui Ruvin și lui Gadu.

13. Și ce au rămas al lui Galaad și tot Vasanul împărăției lui Og am dat la jumătate de neamul lui Manasi; și tot pemprejurul Argovului, tot Vasanul, acela pămîntul lui rafain se va socoti.

14. Și Iair, feciorul lui Manasi, au luat tot împrejurul Argov, până la hotarăle Gargasi și Mahethi; au numit pre dînsule pre numele lui, pre Vasan, Aroth Iair, până în ziua aceasta.

15. Și lui Mahir am dat Galaadul.

16. Și lui Ruvin și lui Gadu am dat de la Galaadu până la pîrîul Amon, în mijlocul pîrîului – hotar, și până la Iavoc pîrîul, hotar fiilor lui Aman.

17. Și Arava și Iordanul, hotar, de la Mahenereth și până la Marea Arava, Marea Sării, de la Asidoth pre Fasga, de la răsărit.

18. Și am poruncit voao în vrîmea acêea zicînd: «Domnul Dumnezeuul vostru au dat voao pămîntul acesta cu sorțu. Înamîndu-vă, sașași înaintea fêții fraților voștri, fiilor lui Israil, tot cel cu minte.

19. Afară den fămeele voastre și copii voștri și dobitoacele/

Ms. 45

nărădul lui și tot pământul lui, și vei face lui în ce chip ai făcut lui Sion, împăratul amorreilor, carele lăcuia la Eševon.»

3. Și i-au dat pre el Domnul Dumnezdăul nostru în mâinile noastre și pre Og, împăratul Vasaaan, și tot nărodul lui, și i-am omorât pre el pân-n-am lăsat lui sămânță.

4. Și am biruit tuturor cetăților lui întru vrēmea acēea; nu era cetate carea nu am luat de la înșii: 60 de cetăți toate prenpregiururile Argov, împăratul Og la Vasan.

5. Toate cetățile tari, ziduri înalte, porți și zăvoară, afară den cetățile ferezeilor, cele multe foarte.

6. I-am surpat pre înșii în ce chip am făcut lui Sion, împăratul Eševon, și am surpat toată cetatea pre rândul și muierile lor și copiii.

7. Și toate dobitoacele și prăzile cetăților le-am prădat noao.

8. Și am luat întru vrēmea acēea pământul den mâinele celor 2 împărași amorreilor, carii era decinde de Iordan, de la părul Amon și până la muntele Aermon.

9. Finicii număscu pre Aermon Sanior, și amorreul au numit pre el Sanir.

10. Toate cetățile Misor și tot Galaadul și tot Vasanel pân-la Elha și Edraim, cetățile împărăției lui Og la Vasan.

11. Căce numai Og, împăratul Vasan, au rămas la rafain. Iată, patul lui, pat de fier, și iată acesta întru marginea feciorilor Amman, de 9 coți lugimea lui, cu cotul omului.

12. Și pământul acela i-am moștenit întru vrēmea acēea de la Aroir, carea iaste la țărniurile părului Amon, și jumătate de muntele Galaad, și cetățile lui am dat lui Ruvim și lui Gad.

13. Și ce au rămas a lui Galaad și toată Vasan a împărăției lui Og am dat la jumătate de neamul lui Manasi și tot prenpregiururile Argov, tot Vasanul, acela pământul lui rafain să va socoti.

14. Și Iair, fecior Manasi, au luat tot prenpregiururile Argov, pân-la hotarile Gargasi și Mahethi au numit pre însu pre numele lui pre Vasan, Avoth Iair, pân-în dzua aceasta.

15. Și lui Mahir am dat Galaadul.

16. Și lui Ruvim și lui Gad am dat de la Galaad pân-la riul Amon, în mijlocul părului hotar, și pân-la Iavoc, părul hotar fiilor Amman.

17. Și Arava și Iordanul hotar de la Mahinereth și pân-la Marea Arava, Marea Sării de la Asidoth pre Fazga de la răsărit.

18. Și am porâncit voao întru vrēmea acēea dzicându: «Domnul Dumnezdăul vostru au dat voao pământul acesta cu sorțu. Într-armîndu-vă, păsați înaintea fraților voștri Israil tot cel cu minte.

19. Afară den fâncile voastre și copiii voștri și dobitoacele voastre, știu că multe dobitoace-s la

Ms. 4389

toat oamenii lui și toată țara lui și vei face lui cum ai făcut lui Sion, împăratul Ammoreiului, care au lăcut în Sevon.»

3. Și dēde Domnul Dumnezeul nostru în mâinile noastre pre Og, împăratul Vasanelui, și pre toat oamenii lui și i-am tăiat pân-n-au rămas nici unul deatr-ânșii.

4. Și am luat toate cetățile lor într-acea vrēme; și nu rămase nici o cetate carea să nu o fim luat de la dănșii: 60 de cetăț și toate hotarile Argovului de-npărăția lui Og la Vasan.

5. Toate cetățile cele tari cu zidurile cele nalte, porțile și culele, denafară de orașile cele cu costēie, care era foarte multe.

6. Și i-am omorât, cum am făcut și lui Sion, împăratul Eševonului, și am potopit cetățile lor deprēună cu muierile lor și cu copiii lor.

7. Iar dobitoacele lor și avuția cetăților noi am jăhuit și am luat noao.

8. Și într-acea vrēme am luat țara den mâinile a doi împărași, care au fost de ceastă parte de Iordan de la părul Amonului până la muntele Ermonului.

9. Iar finichii chiamă pre Ermon Sarion, iar ammoreii îi chiamă Sanir.

10. Toate cetățile Misorului și a tot Galaadul și a tot Vasanul până la Elha și până la Iordan, toate cetățile împărăției lui Og în Vasan.

11. Că numai Vasanul, cetatea lui Og, au rămas de la uriaș. Și iată patul lui, pat de fier, iată acesta iaste la marginea feciorilor lui Ammon, lungul lui de 9 coți iar lătul lui de 4 coți, coturi voinicēști.

12. Și am luat atunci, într-acea vrēme, țara acēea de la Aroir, care iaste la gura Izvorului Amonului până la jumătate den muntele Galaadului, și cetățile lor le-am dat lui Ruvim și lui Gad.

13. Iar partea Galaadului carea rămăsese și toată împărăția Vasanelui a lui Og o am dat o jumătate de seminția lui Manasi și toate satele demprejurul Argovului și se chiamă tot Vasanul Țara Uriașilor.

14. Iar Iair, feciorul Manasi, luoa toate hotarile lui Argov, până la hotarile Gargasului și ale Maheteiului și i-au pus numele pre numele lui Vasan și Avoth și Air până în zioa de astăzi.

15. Iar lui Mahir am dat Galaadul.

16. Și seminția lui Ruvim și a lui Gad am dat de la Galaad până la părul Amonului, hotarul a mijlocul părului până la Iavoc, care iaste hotar părului feciorilor lui Ammon.

17. Și Irava și Iordanul hotăr de la Mahenereth până la Marea Aravului și de la Marea Sării până la Asidoh Fazga spre răsărit.

18. Și într-acea vrēme am porâncit voaoă zicându: «Domnul Dumnezeul vostru au dat voaoă țara aceasta întru moștinare, înarmați să mērgeți înaintea fētelor fraților voștri, a feciorilor lui Israil; toți bărbații să meargă la războiu.

19. Numai muierile voastre și copiii voștri și dobitoacele voastre, că știu că sânt multe, să rămāie

Versiunea modernă

toată țara lui. Fă cu el ceea ce ai făcut cu Sion, regele amoniților, care trăia în Hešbon.»

3. Astfel Domnul Dumnezeu nostru l-a dat în mînile noastre și pe Og, regele Vasanelui, cu tot poporul lui. Pe el l-am răpus, iar din seminția lui nu a mai rămas nimeni.

4. Și am cucerit atunci toate cetățile lui; n-a mai rămas nici o cetate pe care să nu le-o fi luat: șazeeci de cetăți, tot ținutul Argob, regatul lui Og în Vasan.

5. Toate cetățile acestea erau întărite cu ziduri înalte, cu porți și zăvoare, în afară de așezările foarte numeroase ale perezților.

6. Și le-am sortit picirii, așa cum îi făcusem lui Sion, regele Hešbonului; toți cci ce se aflau în fiecare cetate, bărbații, femeile și copiii au fost sortii picirii.

7. Iar ca pradă am luat toate vitele și tot ce am jefuit din cetăți.

8. Astfel, în timpul acela, am smuls din mînile celor doi regi amoniți, de dincolo de Iordan, pământul de la pîrul Amon pînă la muntele Hermon.

9. (Sidonienii numesc Hermonul Sirion, iar amoniții îl numesc Senir).

10. Toate cetățile de pe podiș, tot Galaadul și tot Vasanul, pînă la Salca și Edrei, cetățile din regatul lui Og, în Vasan.

11. (Căci numai Og, regele Vasanelui, mai rămăsese dintre refaiți. Iată, patul lui, un pat de fier, se poate vedea în Rabba, cetatea fiilor lui Amon. Lungimea lui este de nouă coți iar lățimea de patru coți obișnuiti).

12. Am luat atunci în stăpînire țara acēasta. Lui Ruben și lui Gad le-am dat ținutul de la Aroer, care este așezat pe malurile pîrului Amon, și jumătate din muntele Galaad cu cetățile lui.

13. Ūnci jumătăți din seminția lui Manase i-am dat ceea ce a rămas din Galaad și tot Vasanul, regatul lui Og. Tot ținutul Argob, cu tot Vasanul poartă numele de țara refaiților.

14. Iair, fiul lui Manase, a luat tot ținutul Argob, pînă la hotarele gheșuriților și maacatiților, și a numit Vasanul după numele său, Havoth Iair, (Așezările de corturi ale lui Iair), cum se cheamă și astăzi.

15. Lui Machir i-am dat Galaadul.

16. Rubeniților și gadiților le-am dat ținutul de la Galaad pînă la pîrul Amon, în mijlocul căruia se afla granița, și pînă la Iavoc, pîrul care îi desparte de amoniți.

17. Precum și Araba, cu Iordanul ca hotar, de la Chineret pînă la Marea Arăba, adică Marea Sărată, la poalele muntelui Pisga, spre răsărit.

18. În timpul acela v-am poruncit și v-am spus: «Domnul Dumnezeu vostru v-a dat în stăpînire acest pămînt. Înarmați-vă, toți cci buni de luptă, și porniți în fruntea fraților voștri, fiii lui Israil.

19. Numai femeile, copiii și vitele voastre, căci știu că aveți multe vite, să rămāin în cetățile pe

Biblia, 1688, pag. 127, col. II

РКЗ

воастре, шнѣ кѣмъ лѣте дохнѣвае съ лавѣн, аѣ
 кѣмъ лѣте шѣтрѣ чѣпѣцѣнаѣ воастре кѣре вѣлѣтѣмъ дѣ
 воасѣ. Пѣтѣе вѣ потолѣ дѣмъ лѣ дѣмъ зѣ лѣ кѣ
 нѣстрѣ пре дѣцѣнѣ вѣщѣн кашѣн пре вѣн, шнѣ вѣрѣ мо
 щѣн шнѣ аѣщѣтѣ пѣмъ жѣнѣ лѣ кѣре лѣ дѣмъ лѣ дѣмъ
 зѣ лѣ воастрѣ дѣ лѣрѣ дѣчѣнѣ дѣтѣсѣрѣ дѣнѣ, шнѣ
 вѣ вѣцѣнѣ фѣжѣ рѣжѣнѣ фѣтѣ шѣте кѣре лѣ лѣ мо щѣнѣ рѣ
 лѣн кѣре лѣмѣ дѣтѣ воасѣ. Шнѣ лѣнѣ гѣнѣсѣ аѣ кѣ
 порѣчѣнѣтѣ фѣрѣ мѣтѣ аѣчѣ лѣ зѣкѣнѣ дѣлѣ сѣкѣнѣ вѣ
 щѣнѣ аѣ вѣзѣтѣтѣ тѣоатѣ кѣтѣ аѣ фѣжѣнѣтѣ дѣмъ лѣ
 дѣмъ зѣ лѣ нѣстрѣ лѣ аѣщѣнѣ дѣнѣ фѣтѣрѣцѣнѣ, аѣ шѣ
 вѣ фѣчѣ дѣмъ лѣ дѣмъ зѣ лѣ нѣстрѣ лѣ тѣоатѣ фѣ
 пѣрѣвѣцѣнаѣ лѣщѣрѣ кѣтѣоатѣ тѣдѣ тѣрѣчѣнѣ аѣноасѣ.
 Сѣтѣ нѣзѣтѣтѣ мѣщѣнѣ дѣ рѣжѣнѣтѣ кѣтѣ дѣмъ лѣ дѣмъ нѣ
 зѣ лѣ воастрѣ сѣтѣ вѣ вѣтѣ пѣнѣтрѣ вѣн.
 Шнѣ мѣмъ рѣгѣтѣ дѣмъ лѣ лѣнѣ фѣрѣ мѣтѣ аѣчѣ лѣ зѣкѣнѣ. нѣ
 дѣмъ лѣмъ тѣ аѣнѣ фѣчѣтѣтѣ аѣрѣтѣ лѣ сѣщѣнѣ тѣлѣ кѣ
 вѣжѣтѣтѣтѣ тѣлѣ шнѣ пѣтѣрѣтѣтѣ тѣлѣ, шнѣ мѣнѣ тѣ
 тѣрѣ, шнѣ вѣрѣцѣтѣ тѣлѣ нѣлѣтѣ, пѣнѣтрѣ нѣчѣнѣ мѣтѣ
 дѣмъ зѣ лѣ тѣрѣнѣ аѣ прѣпѣтѣмъ жѣнѣтѣ, кѣре лѣ вѣ фѣчѣ
 фѣчѣ нѣпѣ аѣнѣ фѣчѣнѣтѣтѣ, шнѣ рѣпѣтѣ пѣтѣрѣтѣтѣ тѣлѣ.
 Трѣкѣнѣ дѣлѣ рѣтѣ вѣнѣ вѣдѣтѣ пѣмъ жѣнѣтѣ тѣлѣ сѣнѣ, нѣ
 аѣчѣстѣа кѣре лѣ лѣтѣ дѣчѣнѣ дѣтѣсѣрѣ dѣнѣ, мѣнѣ
 тѣлѣ аѣчѣстѣ вѣнѣ, шнѣ аѣнѣ дѣнѣ вѣнѣ лѣ. Шнѣ мѣ нѣ
 тѣрѣнѣтѣ кѣ вѣдѣтѣ дѣмъ лѣ прѣмѣнѣ пѣнѣтрѣ вѣн,
 шнѣ нѣмѣ лѣ аѣкѣлѣтѣтѣ, шнѣ зѣнѣ дѣмъ лѣ, кѣтѣрѣ
 мѣнѣ дѣстѣлѣ лѣтѣчѣнѣ сѣнѣмъ лѣ dѣлѣсѣцѣнѣ фѣчѣ
 аѣгѣрѣнѣ кѣжѣнѣтѣлѣ аѣчѣстѣа. Сѣтѣ прѣ вѣрѣхѣ нѣ
 тѣлѣнѣ чѣпѣнѣтѣ, шнѣ прѣвѣтѣчѣ кѣ сѣкѣнѣ спѣрѣ мѣрѣ,
 шнѣ мѣлѣзѣтѣ нѣоатѣ, шнѣ аѣмѣлѣзѣнѣ, шнѣ рѣсѣрѣнѣтѣ,
 шнѣ вѣжѣнѣ сѣкѣнѣ тѣнѣ, кѣтѣ нѣзѣнѣ тѣрѣчѣ прѣтѣсѣрѣ
 дѣнѣ лѣ аѣчѣстѣа. Шнѣ порѣчѣчѣ лѣнѣ нѣсѣсѣ, шнѣ
 шнѣлѣ фѣтѣрѣчѣ прѣ сѣлѣ шнѣлѣ фѣрѣ мѣтѣ прѣ дѣжѣнѣлѣ
 пѣнѣтрѣ кѣ аѣчѣстѣа вѣ тѣрѣчѣ фѣмѣнѣтѣтѣ фѣчѣнѣ нѣ
 рѣ dѣлѣнѣ аѣчѣстѣа, шнѣ сѣлѣ вѣ мо щѣнѣ лѣрѣ тѣоатѣ
 пѣмъ жѣнѣтѣлѣ кѣре лѣ аѣнѣ вѣзѣтѣтѣ. Шнѣ шѣ рѣтѣмъ кѣ
 фѣжѣнѣтѣ аѣтѣоатѣ дѣкѣсѣ лѣнѣ фѣгѣрѣ,

К А П

И аѣмъ дѣрѣнѣ лѣкѣлѣтѣ дѣщѣтѣцѣнаѣ,
 шнѣ жѣдѣнѣтѣ лѣкѣтѣ сѣлѣ вѣ фѣвѣцѣ прѣкѣ
 лѣтѣтѣ рѣ сѣфѣаѣчѣнѣ, пѣнѣтрѣ нѣсѣтѣрѣнѣнѣ,
 шнѣ фѣтѣрѣнѣ дѣ лѣжѣнѣтѣ сѣ мо щѣнѣнѣнѣ
 жѣнѣтѣлѣ, кѣре лѣ дѣмъ лѣ дѣмъ зѣ лѣ пѣ
 рѣнѣцѣнаѣрѣ вѣщѣнѣ дѣтѣ воасѣ нѣсѣцѣ. Сѣнѣ лѣдѣ
 сѣрѣцѣнѣ кѣтѣрѣ кѣжѣнѣтѣлѣ кѣре лѣ сѣ порѣчѣсѣкѣ
 воасѣ, шнѣ сѣнѣ лѣ аѣчѣ дѣлѣ дѣтѣсѣлѣ, пѣзѣнѣцѣ порѣчѣ
 чѣнаѣ дѣмъ лѣ дѣмъ зѣ лѣ нѣстрѣ кѣтѣ сѣ порѣчѣ
 чѣсѣкѣ воасѣ лѣтѣтѣнѣ. Сѣтѣнѣ вѣщѣнѣ аѣ вѣзѣтѣ
 тѣоатѣ кѣтѣ аѣ фѣчѣнѣтѣ дѣмъ лѣ dѣмъ зѣ лѣ вѣсѣрѣ
 лѣнѣ вѣсѣлѣ фѣгѣрѣ, кѣтѣ тѣтѣ сѣмъ лѣ кѣре лѣ aѣ мѣрѣ
 сѣ дѣнѣ нѣпѣлѣ лѣнѣ вѣсѣлѣ фѣгѣрѣ, аѣ лѣ сѣрѣпѣтѣ прѣдѣ
 сѣлѣ дѣмъ лѣ dѣмъ зѣ лѣ нѣстрѣ дѣнѣ тѣрѣвѣн.
 Iдѣрѣ вѣнѣ тѣлѣ чѣзѣтѣчѣнѣ аѣтѣоатѣ, дѣ дѣмъ лѣ dѣмъ нѣ
 зѣ лѣ нѣстрѣ тѣрѣнѣцѣнѣ фѣжѣнѣтѣ дѣ лѣтѣтѣнѣ.
 Вѣрѣчѣнѣ аѣрѣтѣпѣлѣтѣмъ воасѣ дѣрѣпѣтѣчѣнѣ шнѣ жѣдѣнѣтѣ
 цѣнѣ рѣпѣтѣ кѣмъ мѣлѣ порѣчѣнѣтѣ дѣмъ лѣ dѣмъ зѣ лѣ
 мѣлѣ сѣфѣаѣчѣнѣ вѣнѣ aѣшѣ, фѣпѣмъ жѣнѣтѣлѣ кѣре лѣ мѣрѣ
 цѣнѣ вѣнѣ аѣколо сѣмо щѣнѣнѣнѣ прѣ dѣтѣсѣлѣ. Шнѣ
 вѣцѣ пѣзѣнѣ шнѣ вѣцѣнѣ фѣчѣ, пѣтѣрѣ кѣ аѣчѣстѣа лѣтѣ

00

voastre, știu că multe dobitoace-s la voi – lăcuiașcă întru cetățile voastre, care vă le-am dat voao.

20. Până va potoli Domnul Dumnezeuul nostru pre frații voștri ca și pre voi, și vor moșteni și aceșta pământul carele Domnul Dumnezeuul vostru dă lor decinde de Iordan; și vă veți învîrteji fieștecarele la moștenirea lui care am dat voao».

21. Și lui Iisus am poruncit în vrîmea acêea zicîndu: «Ochii voștri au văzut toate cîte au făcut Domnul Dumnezeuul nostru la acești doi împărați; așa va face Domnul Dumnezeuul nostru la toate împărățiile asupra cărora tu treci acolo.

22. Să nu vă tîmeși de dînșii, căce Domnul Dumnezeuul vostru, el să va bate pentru voi.»

23. Și m-am rugat Domnului în vrîmea acêea zicîndu:

24. «Doamne, Doamne, tu ai început a arăta slugii tale virtu-tea ta și putêrea ta și mîna cea tare și brațul cel naltu! Pentru căci iaste Dumnezeu în ceru au pre pămîntu, carele va face în ce chip ai făcut tu și după putêrea ta?

25. Trecîndu, dară, voiu vedea pămîntul cel bun, acesta carele iaste decindea de Iordan, muntele acest bun și Andilivanul.»

26. Și m-au trecut cu vedêrea Domnul pre mine, pentru voi, și nu m-au ascultat. Și zise Domnul cătră mine: «Destul iaste ție! Să nu mai adaogi încă a grăi cuvîntul acesta.

27. Suie-te pre vîrful Celui Cioplit și privêște cu ochii spre mare și miazănoapte și amiazăzi și răsărit și vezi cu ochii tăi, căce nu vei trêce pre Iordanul acesta.

28. Și poruncêște lui Iisus și-l întărește pre el și-l îndeamnă pre dînsul, pentru că acesta va trêce înaintea fêșii nărodului acestuia și el va moșteni lor tot pămîntul carele ai văzut.»

29. Și șădeam în crîngu aproape de Casa lui Fogor.

CAP 4

1. Și acum, Israil, ascultă direptățile și judecățile cîte eu vă învâșu pre voi astăzi să faceți, pentru ca să trăiți, și, întrîndu înlîuntru, să moșteniți pămîntul carele Domnul Dumnezeuul părinților voștri dă voao cu sorțu.

2. Să nu adaogeți cătră cuvîntul carele eu poruncescu voao și să nu luaț de la dănsul; păziț poruncile Domnului Dumnezeuului vostru, cîte eu poruncescu voao astăzi.

3. Ochii voștri au văzut toate cîte au făcut Domnul Dumne-zeul vostru lui Veefegor, căce tot omul carele au mărșu dena-poia lui Veefegor l-au surpat pre dînsul Domnul Dumnezeuul vostru dentre voi.

4. Iară voi ceia ce zăceați aproape de Domnul Dumnezeuul nostru, trăiți toți în ziua de astăzi.

5. Vedeți, arătat-am voao dereptăți și judecăți, după cum mi-au poruncit Domnul Dumnezeuul mieu să faceți voi așa în pămîntul carele mărgeți voi acolo să moșteniți pre dănsul.

6. Și veți păzi și veți face, pentru că aceasta iaste/

Ms. 45

voi, lăcuiașcă întru cetă<ji>² le voastre, carele am dat voao.

20. Până-va potoli³ Domnul Dumnezzăul vostru pre frajii voștri ca și pre voi și vor moșteni și aceștea pământul carele Domnul Dumnezzăul vostru dă lor decinde de Iordan; și veji învârteji fieștecarele la moștenirea lui carele am dat voao.»

21. Și lui Iisus am porâncit întru vrêmea acêea dzicându: «Ochii voștri au vădzut toate câte au făcut Domnul Dumnezzăul nostru la acești 2 împărați; așa va face Domnul Dumnezzăul nostru la toate împărăjiile asupra cărora tu treci acolo.

22. Să nu vă temeji de înșii, căce Domnul Dumnezzăul vostru, el să bate pentru voi.»

23. Și m-am rugat Domnului întru vrêmea acêea dzicându:

24. «Doamne, Doamne, tu ai început a arăta slugii tale vârtutea ta și putêrea ta și mâna cea tare și brațul cel înaltu! Pentru că carele iaste Dumnezzău în cer au pre pământu carele va face în ce chip ai făcut tu și după putêrea ta?

25. Dece trecându voi vedea pământul cel bun, acesta carele iaste decinde de Iordan, muntele acestu bun și Andilivanul.»

26. Și m-au trecut cu vedêrea Dumnezzău⁴ pre mine pentru voi și nu m-au ascultat și mi-au dzis Domnul cătră mine: «Dăstul iaste ție! Să nu mai adaogi a grăi cuvântul acesta.

27. Suie-te pre vârful Celui Cioplit și privește cu ochii tăi cătră mare și miadzănoapte și amiazdză și răsărit și vedzi cu ochii tăi, căce nu vei trece pre Iordanul acesta.

28. Și porâncește lui Iisus și întărește pre el și-l îndeamnă pre el, pentru că acesta va trece înaintea fêței nărodului acestuia și el va moșteni tot pământul carele ai vădzut.»

29. Și ședeam întru readiu aproape de Casa lui Fogor.

CAP 4

1. Și acum, Israil, ascultă dreptățile și giudecățile câte eu vă învăț pre voi astăzi să faceți, pentru ca să trăiți și, întrându înlontru, să moșteniți pământul carele Domnul Dumnezzăul părinților voștri vă dă voao cu sorju.

2. Să nu adaogeti cătră cuvântul carele eu porâncescu voao și să nu luați de la însul; păziți porâncele Domnului Dumnezzăului vostru câte eu porâncescu voao astăzi.

3. Ochii voștri au vădzut toate câte au făcut Domnul Dumnezzăul vostru lui Veelfegor, căce tot omul carele au mersu dennapoia lui Veelfegor l-au surpat pre el Domnul Dumnezzăul vostru dentru voi.

4. Iară voi ceia ce dzăcești aproape Domnului Dumnezzăului vostru, trăiți toți întru astăzi.

5. Vedeti, arătat-am voao dreptăți și giudêce, după cum mi-au porâncit Domnul Dumnezzăul meu' să făcă așa noao pre pământul la carele voi mêrgeți acolo să moșteniți pre însul.

6. Și veți păzi și veți face, pentru că aceasta iaste înțelepciunea voastră și mintea înaintea a

Ms. 4389

pren cetățile voastre, care vă le-am dat voaoă.

20. Până va răposă² Domnul Dumnezeul nostru pre frajii voștri ca și pre voi și vor moșteni și ei țara carea o au dat Domnul Dumnezeul vostru lor de cêea parte de Iordan; de-acii atunci vă veți întorce fieștecare de voi la moșia sa carea i-am dat.»

21. Iară lui Iisus am porâncit în vrêmea acêea zicându: «Ochii voștri au văzut toate câte au făcut Domnul Dumnezeul vostru amânduror împăraților acestora; așa va face Domnul Dumnezeul vostru tuturor împărățiilor pre care veți trece.

22. Să nu te temi de dânzii, că însuș Domnul Dumnezeul vostru va lupta pentru voi.»

23. Și m-am rugat într-acea vrême Domnului zicându:

24. «Doamne Dumnezeule, tu ai început a arăta robului tău tăria ta și putêrea ta și mâna cea vârtosă și brațul cel nalt. Că nu iaste alt Dumnezeu în cer sau pre pământ sau cine va face cêele ceai făcut tu și tăria ta?

25. Ce să trec și cu să văz acea țară bună, carea iaste de cêea parte de Iordan, muntele acel bun și dumberăvile cêele frumose.»

26. Iar Domnul nu mă ascultă pentru voi, nici mă băgă în seamă, ce-m zise: «A Jungă-ți! De acum nu mai adaoge a mai grăi acest cuvânt.

27. Suie-te în vârful muntelui Celui Cioplit și caută cu ochii tăi spre mare și spre miadzănoapte și spre amiazăzi și spre răsărit și vezi cu ochii, că nu-ți iaste a trece Iordanul acesta.

28. Ce porâncește lui Iisus și-l întărește și-l îndeamnă că lui iaste a trece înaintea acestor oameni și acesta va împărți lor tot pământul care l-ai văzut.»

29. Și am lăcut într-o vale aproape de Casa lui Fogor.

CAP 4

1. Deci acum ascultă, Israele, îndireptările și judecățile care vă învăț eu să le faceți astăzi ca să trăiți și întrând voi să luați țara carea o au dat Domnul părinților voștri voaoă.

2. Să nu mai agaogeti cătră cuvintele care am grăit eu voaoă, nici să mai scădeți dentr-ânsele; păziți porâncele Domnului Dumnezeului vostru carele porâncescu voaoă astăzi.

3. Ochii voștri au văzut toate câte au făcut Domnul Dumnezeul vostru în Elfegor, că pre tot omul carele au slujit Elfegorului l-au pierdut Domnul Dumnezeul nostru de la voi.

4. Iar voi cei ce v-ați apropiat de Domnul Dumnezeul vostru trăiți toți până astăzi.

5. Văzut-ați că am învățat pre voi dreptățile și judecățile, cum au porâncit Domnul Dumnezeul meu să faceți, așa să faceți în țara în carea veți mêrge și o veți moșteni.

6. Socotiți să le faceți, că aceasta iaste înțelepciunea voastră și chibzuiala înaintea tuturor

Versiunea modernă

care vi le-am dat.

20. Până când Domnul va dărui odihnă frajilor voștri, ca și vouă, și vor stăpîni și ei țara pe care le-o dă Domnul Dumnezeul vostru dincolo de Iordan. După aceea vă veți întoarce fiecare la moșia pe care v-am dat-o.»

21. Tot în timpul acela i-am poruncit lui Iosua: «Ai văzut cu ochii tăi tot ceea ce a făcut Domnul Dumnezeul vostru acestor doi regi; tot așa va face Domnul cu toate regatele prin care vei trece.

22. Nu vă temeți de ele, căci însuși Domnul Dumnezeul vostru va lupta pentru voi.»

23. Atunci m-am rugat Domnului și am zis:

24. «Doamne Dumnezeule, ai început să arăți robului tău puterea ta și mîna ta cea tare. Mai este oare vreun dumnezeu în cer sau pe pămînt, care să facă ceea ce ai făcut tu și să aibă puterea ta?

25. Lasă-mă să trec și să văd pămîntul acela bun de dincolo de Iordan, munții accia frumoși și Libanul!»

26. Dar Domnul s-a mîniat pe mine din pricina voastră și nu m-a ascultat. Domnul mi-a zis: «Destul! Nu-mi mai vorbi despre acest lucru.

27. Suie-te pe vîrfurile muntelui Pisga, îndreaptă-ți privirile spre apus și spre miadzănoapte, spre amiazăzi și spre răsărit, căci doar cu ochii vei privi dincolo, dar tu nu vei trece peste Iordan.

28. Dă-i împuțemiciri lui Iosua, întărește-l și încurajează-l, căci el va trece în fruntea acestui popor și prin el vor moșteni pămîntul pe care îl vezi.»

29. Și am rămas în vale, în fața Bet-Peorului.

CAP. 4

Supunerea față de legi; îndemnuri de păzire a legămîntului

1. Și acum, Israele, ascultă rînduicile și legile pe care astăzi vă învăț să le țineți, pentru ca să trăiți și să intrați în țara pe care Domnul Dumnezeul părinților voștri v-o dă în stăpînire.

2. Să nu adăugați nimic la cuvintele pe care vi le poruncesc și să nu înlăturați vreunul din ele; păziți poruncile Domnului Dumnezeului vostru, așa cum le rostesc eu astăzi.

3. Ați văzut cu ochii voștri tot ceea ce a făcut Domnul Dumnezeul vostru cu Baal-Peor. Domnul Dumnezeul vostru a nimicit pe toți cei dintre voi care l-au urmat pe Baal-Peor.

4. Pe cînd voi, cei care v-ați legat strîns de Domnul Dumnezeul vostru, sînteți și astăzi cu toții în viață.

5. Iată, v-am învățat rînduicile și legi, precum mi-a poruncit Domnul Dumnezeul meu. Așa să faceți în țara în care intrați să o luați în stăpînire.

6. Să le păziți și să le împliniți, căci astfel veți dovedi tuturor popoarelor/ înțelepciunea și

РКН

ЩЕЛЕТУМНЪ БОЛАСТЕ, ШИ МИНПЪ ФИАНПЪ АПО
 ПЕ АНМ БНАЕ, КЖЦН ВОРЪ АХЪН ТОВАТЕ ДИРЕПТОЦИА
 АУЧЕСТЪ, ШИ ВОР ГРЪН МАТЬ НОРЪДЪ ЩЕЛЕТПЪ ШИ
 ШИШТОРН АНМУА ЧЪ МАРЕ АЧЕСТА. КЖЦН КАРЕ
 АНМЕТЪ МАРЕ, КАРЕ АЕСТЕ АДЪ ДМНЕУЪ, АПРОПТИНА
 РЕ ЕН КА ДМНЛА ДМНЕУЪЛА НОРЪДЪ, А ПЪРЪ ТОВАТЕ
 И А ПЪРЪ КАРЕ ВОМ КЕМА ПРЕРИТЕЛА. ШИ КАРЕ
 АНМЕТЪ МАРЕ КАРЕ АЕСТЕ АДЪ ДМНЕУЪЦН, ШИ ЖЪДЕНЪ
 ЦН А ПЪРЪ ПТЕ, АХЪН ПОВАТЕ АХЪН АЧЕСТА КАРЕЪ
 АЛЪ ФИАНПЪ БОЛАСТЕ АСТАЕН. ФЕРЪЩЕТЕ ПРЕ ТИ
 НЪ, ШИ ЖЪДЕНЪ СЪФЛАТЪ ТЪ ТЪРЕ СЪНЪ ОУНЦЪ ТОВАТЕ
 АДЪБНПТЕ МАРЛЕ АХЪ БЪЗУПЪ ОУНЦЪН, ШИ СЪНЪ
 АНЪСАКЪ АЛА ИИМАТА ТОВАТЕ ДНАЛО ОУЦИНА
 ЛЕ, ШИ ВОИ АХЪЦА ПЪРЪ ФИИ ПОН, ШИ ПЪРЪ ФИИ,
 ГИ АНОР ПЪН. АШЕСА А ПЪРЪ КАРЕ АЦН СПЕТЪ
 ФИАНПЪ ДМНЛА ДМНЕУЪЛА БОЛАСТЕ АХЪ ХИ
 АШЕСА А ДМНПТИ, КЖЕ ДИЕ ДМНЛА КАСТА МИНЕ,
 АДЪДЪТЪ КЖПЪ МИНЕ НОРЪДЪЛА, ШИ СЪ АЧЕАТА КЪ
 БИИТЕЛЕ МЪЛЕ, КА СЪ ФЛАТЪТЕ СЪТЕ ТЪМЪ ДИ
 МИНЕ, ТОВАТЕ ДНАЛО КАТЕ ЕН ТРЪБЕКЪ ПЪРЪ ПЪМЖИ,
 АИ ШИ ПЪРЪ ФИИ АНЪ ВОИ АХЪЦА. ШИ АЦН ВИИИТА
 ШИ АЦН СПЕТЪН СЪ ПЪНЪ МЪНТЕ, ШИ МЪНТЕЛЕ АИ
 АХЪН ФОК ПЪНЪ АХЪРЪ, А ПЪНЪЩЕНЪ НЕГЪРЪ ЧЪ
 БИ ЧЪ ГАЛА МАРЕ. ШИ АХЪ ГРЪНП ДМНЛА ДМНЕУЪ
 КЖПТЕ ВОИ АМЪНПЪ, ДЕН МИЖЛОУЛА ФОКУЛА,
 ГАЛА ДИ КЪБИИТЕ, ВОИ АЦН АДЪШИТЬ, ШИ АСТАМАНА
 ГИ РЕ НАЦН КЪЗУПЪ ФЕРЪНЪИАН ГАЛА. ШИ КАХЪ
 СЪДЕ БОЛО ФЪРЪДЪИИИЦА АХЪН КАРЕ АХЪ ПОРЪШИТИ
 БОЛО СЪ ФАТИЦН ЧЪЛЕ, ГИ КЪБИИТЕ ШИ АХЪ СКРЕ
 АИ ПЪРЪ АЛЕ ПЪРЪ БОЛО АХЪТЕДИ ДИПАСТЕ. ШИ
 МЪЛА ПОРЪШИТИ ДМНЛА А ПЪРЪ КРЕМЪ АЧЪА СЪ
 БО АХЪЦА ПЪРЪ ВОИ ДИРЕПТОЦИН ШИ ЖЪДЕНЦН, СЪ
 АИ ФАТИЦН ВОИ АЧЪСЕТЪ ПЪРЪ ПЪМЖИТЬ, АА КАРЕЛЕ
 ВОИ А ПЪРИЦН АХОЛО СЪ МЪШИИЦИ ПЪРЪ СЪО
 ЕИ ШИ ПЪРЪЦН ФАРАТЕ СЪФАТЕЛЕ БОЛАСТЕ КЖЕ МА
 КЪЗУПЪ ТОВАТЕ АСТАМАНАРЪ, АШЕСА КАРЕ АХЪ ГРЪН
 ДМНЛА А ПЪРЪ ВОИ АХЪИТЕЛЕ ХИРЪВЪ, ДЕН МИЖЛО
 СИ КУЛА ФОКУЛАИ. ОУНЦЪ ФАТИЦН ФЕРЪ ДИ АХЪЦЕ
 ШИ СЪНЪБЪВЪ ФАТИЦН БОЛО, ЧОПАИИ АСТАМАНАРЕ ТО
 КИИИЛА АСТАМАНАРЕ АПЪРИТЕ ВЪРЪВЪТЪБИТЬ, АХЪ ФЪ
 ЗИ МЕСИКО. ШИ АСТАМАНАРЪ АСТАМАНАРЪ БОЛО
 КЖИРА АЖИИТЕ ПЪРЪ ПЪМЖИТЬ, АСТАМАНАРЪ АПОА
 ПЪРЪ ПАДЪРЪ ЗЪДЪРЪВОАРЪ, КАРЕ ЗЪЕАРЪ СЪПЪИТЪРЪ,
 ИИ АСТАМАНАРЪ АПОИ ПЪХЪТЪРЪЛА МАРЛЕ СЪ ПЪЖА
 ЦЕ ПЪРЪ ПЪМЖИТЬ, АСТАМАНАРЪ АПОИ ПЪЩЕЛЕ,
 КАТЬ АСТА А ПЪРЪ АДСЪПЪУЛА ПЪМЖИТЬ АХЪН.
 АИ КА СЪНЪН КАЛУЦН АХЪРЪ КРЕСО ДИИ СЪАРЪ ШИ КЪЗУПЪ
 СЪАРЕЛО, ШИ АЦН ШИ СПЪЛАЕ, ШИ ТОВАТЕ ПОДОА
 ТАЕ ТЕРОУАН АШОВАНАХЪТЕ СЪ ПЪНЪ ФИИИ АОРЪ
 ШИ СЪ СЪДЪЖЕШН АОРЪ, КАРЕЛЕ АДЪ А ПЪРЪЦНПЪ ДМНЛА
 ДМНЕУЪЛА ПЪРЪ ПЪРЪ АЖИИТЕ АА ТОВАТЕ АНМНАУЪ
 КИ АЖИИТЬ СЪ ПЪНЪ ТЕИ. АХЪ ПЪРЪ КОИ КАД АХЪ ПЪ
 ДМНЛА ДМНЕУЪ, ШИ ВАД СЪКОЕ ПЪРЪ ВОИ, ДЕН КЪ
 ТОВА ЧЕА ДИ ХИРЪ, ДЕН СЪ ПЪРЪ ПЪРЪ КА СЪ ФАТИ АХЪН НО
 КА РОДО ШИ СЪРЪКА АШЕСА АЧЕСТА. ШИ ДМНЛА
 ДМНЕУЪ СЪАД МЖИИТИ ПЪРЪ МИНЕ, ПИИ ПЪРЪ ЧЪЛЕ ЧЕ
 СЪА ДИЕ БОЛА ВОИ, ШИ СЪА ЖЪРАТЕ ПЕНПЪРЪ КАТЕ
 НЪ ПЪРИЦН СЪРЪДЪЛА АЧЕСТА, ШИ ПЕНПЪРЪ КА СЪНЪН
 МЪРЪ А ПЪМЖИТЬ А КАРЕЛЕ ДМНЛА ДМНЕУЪ ДИ

- Biblia, 1688, pag. 128, col. I*
- întelepciunea voastră și mintea înaintea a toate limbile câți vor auzi toate dreptățile acestea și vor grăi: «Iată, nărodu întept și știutori, limba cea mare aceasta!»
7. Căci care limbă mare care iaste lui Dumnezeu apropiindu-s<ă> de ei ca Domnul Dumnezeuul nostru întru toate întru care vom chema pre dînsul?
  8. Și care limbă mare care iaste lui dreptăți și judecăți dirêpte după toată lêgea aceasta care eu dau înaintea voastră astăzi?
  9. Ferêște-te pre tine și păzêște sufletul tău tare, să nu îiți toate cuvintele carele au văzut ochii tăi și să nu lipsască de la inima ta toate zilele vieții tale, și vei învăța pre fiii tăi și pre fiii fiilor tăi.
  10. În zioa întru care ați stătut înaintea Domnului Dumnezăului vostru la Horiv, în zioa adunării, căce zise Domnul cătră mine: «Adună cătră mine norodul și să asculte cuvintele mêle ca să întelegă, să să teamă de mine toate zilele cîte ei trăiescu pre pămînt și pre fiii lor vor învăța.»
  11. Și ați venit și ați stătut supt munte, și muntele ardea cu foc până în ceriu: întunêrec, negură, ceață, glas mare.
  12. Și au grăit Domnul Dumnezău cătră voi în munte, den mijlocul focului, glas de cuvinte; voi ați auzit și asemănare n-ați văzut, fără numai glas.
  13. Și v-au spus voao făgăduința lui, carea au poruncit voao să faceți, cèle 10 cuvinte; și le-au scris pre êle pre doao lêspezi de piatră.
  14. Și mi-au poruncit Domnul întru vrêmea acêea să vă învățu pre voi dreptăți și judecăți, să le faceți voi acêlea pre pămînt la carele voi întrați acolo să moșteniți pre el.
  15. Și păziți foarte sufletele voastre, căce n-aț văzut toată asămănarea în zioa care au grăit Domnul cătră voi în muntele Horiv, den mijlocul focului.
  16. Să nu faceți fărâdelêge și să nu vă faceți voao cioplit, asămănare tot chipul, asămănare a parte bărbătească au fâmeiască.
  17. Și sămănarea a tot dobitocul căroră sînt pre pămînt, asămănarea a toată pasărea zburătoare carea zboară supt ceriu,
  18. Asămănarea a tot tîrîtoriul carele să tîraște pre pămînt, asămănarea a tot pêștele cîi iaste în apă, dedesuptul pămîntului.
  19. Ca să nu cauți în ceriu vreodinioară și, văzînd soarele și luna și stêlele și toate podoabele ceriului, însălîndu-te să te închini lor și să slujești lor, carele au împărțit Domnul Dumnezăul tău pre dînsele la toate limbile ce sînt supt ceriu.
  20. Iară pre voi v-au luat Domnul Dumnezău și v-au scos pre voi den cuptoriul cel de hier, den Eghipet, ca să fie lui norod și sorțu ca în zioa aceasta.
  21. Și Domnul Dumnezău s-au mîniat pre mine pentru cèle ce s-au zis de la voi și s-au jurat pentru ca să nu treci Iordanul acesta și pentru ca să nu mergu în pămîntul carele Domnul Dumnezău dă/ ție cu sorțu.

Ms. 45

toate limbile, căți vor auzi toate dreptățile acéstea și vor grăi: «Iată, nărodul înțelept și știutori limba cea mare aceasta!»

7. Căce făcându limbă mare carea iaste lui Dumnedzău apropiindu-să de ei ca Domnul Dumnedzăul nostru întru toate întru carele vom chema pre el?

8. Și care limbă mare care iaste a lui dreptăți și giudéte drépte după toată lēgea aceasta care cu dau înaintea voastră astăzi?

9. Feréște-te pre tine și păzēște sufletul tău tare să nu uiți toate cuvintele carele au vădzut ochii tăi și să nu lipsască de la inima ta toate dzilele vieții tale, și vei învăța pre fiii tăi și pre fiii fiilor tăi.

10. În dzua întru carea ați stătut înaintea Domnului Dumnedzăului vostru la Horiv, în dzua adunării, căce dzise Domnul cătră mine: «Adună cătră mine nărodul și să asculte cuvintele mēle ca să înțelegă să s-ă» teamă de mine toate dzilele căte ei trăiescu pre pământu și pre fiii lor vor învăța.»

11. Și ați venit și ați stătut supt munte, și muntele ardea cu foc pân-în ceriu: întunérec, negură, ceață, glas mare.

12. Și grăi Domnul Dumnedzăul cătră voi în munte, den mijlocul focului, glas de cuvinte, voi ați audzit și asămănare n-ați vădzut, făr-numai glas.

13. Și v-au spus voao făgăduința lui, carea au porăncit voao să faceți, cele 10 cuvinte; și le-au scris pre ēle pre doao lēspedzi de piatră.

14. Și mie mi-au porăncit Domnul întru vrēme acēea să vă învăț pre voi dreptăți și giudéte să le faceți voi pre înse pre pământu la carele voi intrați înlontru acolo să moșteniți pre el.

15. Și păziți foarte sufletele voastre, căce n-ați vădzut toată asămănarea în dzua carea au-grăit Domnul cătră voi în muntele Horiv, den mijlocul focului.

16. Să nu faceți fărdelege și să nu faceți voao sânguri cioplit asămănare tot chipul, asămănare a parte bărbătească au femeiască,

17. Și asămănare a tot dobitocul cărora sântu pre pământu asămănare a toată pasărea zburătoare care zboară supt ceriu,

18. Asămănare a tot tărăitorul carele să tărălēște pre pământu, asămănare a tot pēstele căte sânt întru apă, dedesuptul pământului.

19. Ca să nu caute în cer vreedinioară și, vădzându soarele și luna și stēlele și toată podoaba ceriului, înșclându-te să te închini lor, și să slujești lor carele au împărțit Domnul Dumnedzăul tău pre înse și toate limbile ce sântu supt ceriu.

20. Iară pre voi v-au luat Domnul Dumnedzău și v-au scos pre voi den cuptoriul cel de fier, den Eghiptu, ca să fii lui nărodu și sorju ca în dzua aceasta.

21. Și Domnul Dumnedzău s-au măniat pre mine pentru cēlea ce să dzic asupra voastră și s-au jurat pentru ca să nu trec pre Iordanul acesta și pentru ca să nu mergu în pământul carele Domnul Dumnedzău dă/ție cu sorju.

Ms. 4389

fărălor, or căte vor auzi toate îndireptările acéstea vor zice: «Acesta iaste nărodul cel înțelept și știut și seminția cea mare iaste aceasta!»

7. Că ce limbă iaste așa de mare carea are dumnezei de se apropie de dānșii cum face noaoă Domnul Dumnezeul nostru de toate de căte ne rugăm?

8. Și ce seminție iaste carea să fie având îndireptări și judecāț dirépte după lēgea aceasta carea o dau eu astăzi înaintea voastră?

9. Păzēște-te foarte să-ș socotești sufletul și să nu uiți nici un cuvânt den căte au văzut ochii tăi și să nu se dăzlupească de la inima ta în toate zilele vieții tale și să nu o uiți, ce să înveț pre feciorii tăi și pre nepoții tăi.

10. În zioa cēea ce ați stătut înaintea Domnului Dumnezeului vostru în Horiv în zioa chemării, când au zis Domnul cătră mine: «Strānge nărodul la mine să auză cuvintele mēle să se învețe a se tēme de mine în toate zilele căte vor trăi ei pre pământ și să-ș învețe feciorii lor.»

11. Și ați venit și ați stătut supt munte, iar muntele ardea cu foc până la cer: întunérec, și ceață, și fum și glas mare.

12. Și grăi Domnul cătră voi den munte den mijloc de foc, și voi ați auzit glasul cuvintelor lui, iar fața lui n-aț văzut, ce numai glasul aț auzit.

13. Și au porăncit voaoă lēgea lui, carea au porăncit voaoă să faceți 10 cuvinte; și le-au scris pre 2 lēspezi de piatră.

14. Iar mie au porăncit Domnul într-acea vrēme să vă învăț îndireptările să le faceți voi pre pământul în care veț intra și vă veț sălășlui într-ānsul și judecāțile.

15. Și să vă păziți sufletele foarte, că nici un chip n-aț văzut în zioa cēea, ce au grăit Domnul cătră voi în muntele Horivului, den mijloc de foc.

16. Să nu faceți fără-de-legiure. Să nu vă faceți voi voaoă chip cioplit, [17] față de parte bărbătească sau muicrească,

17. Nici chip nici al unui dobitoc căte sânt pre pământ, nici chip nici de o pasăre căte zboară pre supt cer,

18. Nici chipul nici unii jăgānii care să tărăsc pre pământ, nici al unui pēste care sânt în ape înlāuntru supt pământ.

19. Nici să căutaț vreedată spre cer și văzând soarele și luna și stēlele și toată făptura ceriului să vă înșălăți și să vă închinaț lor și să slujiț lor celor ce le-au făcut Domnul Dumnezeul tău tuturor laturilor căte sânt supt cer.

20. Că pre voi v-au luat Domnul Dumnezeu și v-au scos den cuptoriul cel de fier, den țara Eghiptului, să fiț lui oameni și să vă aibă părca sa cum iaste astăzi.

21. Iară pre mine se mănîc Domnul Dumnezeu pentru cuvintele voastre și se-au jurat să nu trec Iordanul acesta, nici să trec în țara carea o au dat Domnul Dumnezeu/voaoă întru moștinare.

Versiunea modernă

chibzuința voastră. Când vor auzi despre aceste legiuri, vor spune: „Cît de înțelept și învățat este acest neam, acest mare popor!”

7. Mai este oare vreun popor mare, de care Dumnezeu să fie atît de apropiat, cum este Domnul Dumnezeul nostru față de noi, ori de cîte ori îl chemăm?

8. Mai este vreun popor mare, ale cărui rînduiri și legi să fie atît de drepte, precum este în întregime legea aceasta pe care o supun astăzi înaintea voastră?

9. Ia seama asupra ta și păzește-ți sufletul cu grijă. Nu uita lucrurile pe care le-ai văzut cu ochii tăi, nu le lăsa să se ștergă din inima ta în toate zilele vieții tale, ci încredințează-le spre învățătura copiilor tăi precum și copiii copiilor tăi.

10. În ziua în care ai stat înaintea Domnului Dumnezeului tău la Horeb, în ziua adunării, Domnul mi-a zis: «Adună poporul la mine, ca să asculte cuvintele mele și să învețe să se teamă de mine, cîte zile vor trăi pe pămînt. Așa să-i învețe și pe copiii lor.»

11. Atunci v-ați apropiat și ați stat la poalele muntelui. Muntele ardea cu foc pînă la cer, în întuneric, nori și negură.

12. Iar Domnul v-a vorbit din mijlocul focului. Ați auzit sunetul cuvintelor, dar nu ați văzut nici un chip. Era doar o voce.

13. El v-a vestit legămîntul său, pe care v-a poruncit să-l împliniți: cele zece porunci. Și le-a scris pe două table de piatră.

14. Iar mie mi-a poruncit Domnul atunci să vă învăț rînduiri și legile pe care să le urmați în țara în care intrați ca să o luați în stăpînire.

15. În ziua în care Domnul v-a vorbit de pe muntele Horeb, din mijlocul focului, nu ați văzut nici un chip. De aceea, vegheați din tot sufletul

16. Să nu cădeți în nelegiuirea de a vă face chip cioplit sau orice întruchipare după chipul și asemănarea unci făpturi bărbătești sau femeiești,

17. Sau asemănătoare vreunui animal de pe pămînt sau vreunei păsări înaripate ce zboară sub cer,

18. Sau asemănătoare vreunui jivine care se tărăște pe pămînt, sau vreunui pește din apă, de sub pămînt.

19. Cînd privești spre cer și vezi soarele, luna, stēlele și toată ֹstirea cerului, să nu te lași amăgit: nu te închina înaintea lor și să nu le slujești, căci Domnul Dumnezeul tău le-a hărăzit tuturor popoarelor de sub cer.

20. Dar pe voi v-a luat Domnul Dumnezeu și v-a scos din cuptorul de fier, din Egipt, ca să fiți poporul lui, moștenirea lui, cum sînteți și astăzi.

21. Domnul s-a mîniat pe mine din pricina celor spuse de voi și a jurat că eu nu voi trece Iordanul și nu voi merge în țara aceea frumoasă pe care Domnul Dumnezeu/vostru v-o dă drept moștenire.

Biblia, 1688, pag. 128, col. II

цѣе кх сѣрцѣ . Пѣнтрѣ кѣ ехъ мори фѣтрѣ аѣ кѣ
ста , шн нѣ трѣка сѣрѣдѣ аѣ еста , трѣе вѣи
трѣтеци шн вѣци мѣщени пѣмѣжнѣ аѣ еѣ гѣль
аѣ еста . Фирѣнѣ вѣи ка сѣнѣ оуѣтаѣи фѣ кѣ
гѣ гѣльница дѣмѣлѣи дѣмѣгѣлѣи вѣсѣтрѣ , кѣрѣ
аѣ фѣгѣрѣдѣнѣ кѣтрѣ вѣи шн сѣмѣ фѣтеци вѣаѣ
енигѣлѣи топѣнѣ аѣ сѣмѣнѣ рѣнѣ пѣаѣи кѣте аѣ
порѣдѣнѣ цѣе дѣмѣлѣ дѣмѣгѣлѣ гѣль . Пѣнтрѣ кѣ
нѣ дѣмѣлѣ дѣмѣгѣлѣ гѣль фѣи топѣнѣи аѣ сѣ
дѣмѣгѣ гѣльнѣи . Иѣвѣ сѣвѣи нѣше фѣи , кѣ
шн фѣи фѣнаѣрѣ гѣи шн вѣци гѣвѣнѣ пре пѣмѣжнѣ
шн вѣци фѣте фѣтрѣ де аѣ цѣе , шн вѣци фѣте топѣ
аѣ сѣмѣнѣи фѣи шѣи кѣтрѣаѣ , шн вѣци фѣте гѣлѣ
фѣмѣнѣи дѣмѣлѣи дѣмѣгѣлѣи вѣсѣтрѣ ка сѣлѣ
мѣнѣлѣи пре дѣмѣлѣ . Кѣ мѣгѣлѣи сѣсѣлѣ вѣ
аѣ аѣ сѣтрѣи , пре тѣрѣи шн пре пѣмѣжнѣи , кѣ кѣ пе
рѣе вѣци перѣи дѣпре пѣмѣжнѣи аѣ кѣрѣе вѣи трѣ
нѣи сѣрѣдѣаѣ , аѣ аѣ аѣ ка сѣлѣ мѣщеници пре сѣлѣ ,
нѣ вѣци фѣжѣлѣи гѣнѣе пре дѣмѣлѣ , фѣтрѣ нѣмѣ
кѣ сѣрѣрѣе вѣвѣци сѣрѣаѣ . Шн вѣ сѣмѣнѣи
дѣмѣлѣ пре вѣи фѣтрѣ пѣаѣи дѣмѣнѣе , шн вѣци
рѣмѣжнѣи пѣчѣни аѣ кѣлѣрѣ аѣ анѣиѣи фѣтрѣ кѣрѣ
вѣ сѣгѣ дѣмѣлѣ пре вѣи аѣ аѣ аѣ . Шн вѣвѣци
фѣкиѣ аѣ аѣ аѣ аѣ дѣмѣгѣи , аѣ фѣпѣи де мѣжнѣ
ни сѣмѣнѣи , аѣ мѣи шн пѣтѣри , кѣрѣ нѣвѣрѣ вѣ
дѣѣ , нѣче вѣрѣ аѣ дѣнѣ , нѣче вѣрѣ мѣжнѣаѣ , нѣче вѣрѣ мѣ
рѣи . Шн вѣци тѣрѣи аѣ аѣ аѣ пре дѣмѣлѣ дѣмѣ
гѣлѣ вѣсѣтрѣ , шн вѣци аѣ фѣлѣ пре сѣлѣ кѣжнѣлѣ вѣ
тѣрѣаѣ , дѣнѣтрѣ пѣаѣи нѣниѣаѣ пѣаѣ , шн дѣнѣтрѣ пѣ
сѣлѣаѣ пѣаѣ , фѣтрѣ пѣнѣжѣлѣ пѣаѣ .
Шн тѣвѣрѣ аѣ фѣлѣ пѣаѣе кѣвѣнѣиѣаѣ аѣ чѣсѣтѣ аѣ гѣи
аѣ аѣ чѣлѣе де аѣиѣ , шн тѣвѣи фѣпѣаѣрѣ аѣ дѣмѣлѣвѣ
дѣмѣгѣлѣ пѣаѣ шн вѣи аѣ кѣлѣаѣаѣ гѣаѣсѣлѣ аѣи .
Кѣ дѣмѣгѣлѣ фѣдѣрѣтѣиѣи шн мѣаѣсѣнѣвѣ , дѣмѣлѣ
дѣмѣгѣлѣ пѣаѣ кѣтѣвѣ пѣвѣрѣиѣи нѣче тѣвѣаѣ сѣрѣаѣ
пре тѣниѣ , нѣвѣаѣ оуѣнѣаѣ фѣгѣрѣдѣнѣиѣи пѣрѣнѣиѣаѣрѣ
тѣиѣ , кѣрѣ аѣ жѣрѣаѣ аѣрѣ . Фѣтрѣгѣлѣи гѣи
аѣ аѣ чѣлѣе мѣи дѣмѣнѣиѣи , чѣлѣе чѣсѣлѣ фѣ
кѣтѣ мѣи нѣнѣиѣи де тѣниѣ , дѣи гѣсѣаѣ кѣрѣ
аѣ гѣнѣиѣиѣи дѣмѣгѣлѣ вѣмѣ пре пѣмѣжнѣи , шн
пре мѣрѣнѣиѣи тѣрѣмѣлѣи , пѣнѣи аѣ мѣрѣнѣиѣи тѣрѣмѣлѣ
де вѣлѣ фѣжѣлѣи дѣтѣ кѣвѣжнѣлѣвѣ аѣ тѣсѣ мѣрѣ , шн
сѣлѣ фѣчѣаѣ фѣтрѣаѣиѣаѣ кѣиѣ . Де аѣ аѣ дѣнѣиѣи анѣи
вѣ гѣаѣ аѣ дѣмѣгѣлѣиѣи бѣлѣ гѣрѣнѣиѣаѣ дѣнѣ мѣжлѣкѣ
фѣкѣлѣиѣи , фѣтѣкѣи аѣи аѣ дѣнѣиѣи тѣ шн аѣи тѣрѣнѣиѣи .
Де аѣ иѣпѣнѣиѣи дѣмѣгѣлѣ фѣтрѣжнѣлѣ сѣлѣ аѣишѣ аѣи
анѣиѣиѣи дѣнѣ мѣжлѣкѣлѣ анѣиѣиѣи , фѣтрѣ иѣпѣнѣиѣи
шн фѣсѣмѣиѣи шн фѣмѣнѣлѣи , шн фѣрѣгѣсѣиѣи шн фѣмѣ
нѣтѣрѣиѣи , шн кѣ брѣаѣи мѣлѣтѣ , шн кѣ енѣдѣнѣиѣи мѣ
рѣи , фѣлѣ пѣаѣиѣи кѣте аѣ фѣкѣлѣиѣи дѣмѣлѣ дѣмѣ
гѣлѣ нѣвѣтрѣ аѣ егѣвѣпѣи , фѣмѣнѣиѣиѣи пѣаѣ вѣжѣлѣ .
Вѣсѣрѣиѣи тѣи пѣвѣи дѣмѣлѣвѣ дѣмѣгѣлѣ пѣаѣ , аѣ
ста дѣмѣгѣлѣ аѣ сѣте , шн нѣ аѣ сѣте фѣкѣлѣиѣи
тѣжѣлѣ . Де аѣ тѣрѣи аѣ дѣнѣиѣи фѣ гѣаѣсѣ аѣи чѣе
сѣтѣе чѣсѣте пре тѣниѣ , шн пре пѣмѣжнѣи аѣ аѣрѣлѣ
чѣе фѣкѣлѣ аѣи тѣлѣ мѣрѣ , шн кѣвѣнѣиѣиѣи аѣи аѣиѣи
аѣ дѣнѣиѣи дѣи мѣжлѣкѣлѣ фѣкѣлѣиѣи . Пѣнтрѣ кѣ
чѣи аѣ нѣнѣиѣи пре e пѣрѣнѣиѣи тѣиѣ , шн аѣ аѣ еѣмѣ
чѣлѣ аѣи аѣлѣпѣ дѣжнѣиѣи пре вѣиѣ , шн тѣлѣ еѣ
пре

22. Pentru că eu moriu întru acesta și nu trec Iordanul acesta; iară voi trêceți și veți moșteni pământul cel bun acesta.
23. Feriți-vă voi ca să nu uitați făgăduința Domnului Dumnezăului vostru carea au făgăduit cătră voi și să nu faceți voao singuri cioplitu asămănare den toate cîte au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău.
24. Pentru că Domnul Dumnezăul tău foc topitoriu iaste, Dumnezău răvnitoriu.
25. Iară să vei naște fiu și fii fiilor tăi și veți zăbovi pre pământ și veți face fărădelețe și veți face cioplit, asămănare fieștecărui, și veți face răul înaintea Domnului Dumnezăului vostru, ca să-l mâniați pre dînsul,
26. Vă mărturisesc voao astăzi, pre ceriu și pre pământ, că cu perire veți peri de pre pământul la carele voi trêceți Iordanul acolo ca să-l moșteniți pre el; nu veți întîrziia zile pre dînsul, fără numai cu surprare vă veți surpa.
27. Și va sămăna Domnul pre voi întru toate limbile și veți rămînea pușini la număr, la limbi întru carea va băga Domnul pre voi acolo.
28. Și vă veți închina acolo la alți dumnezăi, la fapte de mîni omenești, lîmne și pietri, care nu vor vedea, nice vor auzi, nice vor mînce, nice vor mirosi.
29. Și veți cerca acolo pre Domnul Dumnezăul vostru și-i veți afla pre el, cîndu-l veți cerca dentru toată inima ta și dentru tot sufletul tău, întru primejdiia ta.
30. Și te vor afla toate cuvintele acêstea la zilele cêle de apoi și te vei întoarce la Domnul Dumnezăul tău și vei asculta glasul lui.
31. Că Dumnezău îndurătoriu și milostiv, Domnul Dumnezăul tău nu te va părăsi, nice te va surpa pre tine, nu va uita făgăduința părinților tăi, carea au jurat lor.
32. Întrebați zilele cêle mai denainte, cêle ce s-au făcut mai nainte de tine, den zioa carea au zidit Dumnezău om pre pământ și pre marginea ceriului până la marginea ceriului, de s-au făcut după cuvîntul acest mare și s-au înțeles într-acesta chip.
33. De au auzit limbă glas al Dumnezăului viu grăindu den mijlocul focului, în ce chip ai auzit tu și ai trăit?
34. De au ispitit Dumnezău întrîndu să ia luiș limbă den mijlocul limbii întru ispitire și în sêmnne și în minuni și în războiu și în mîna tare și cu braț naltu și cu videnii mari, după toate cîte au făcut Domnul Dumnezăul nostru la Eghipt înaintea ta vâzînd?
35. Ca să știi tu căce Domnul Dumnezeul tău acesta Dumnezău iaste și nu iaste încă afară dentr-însul.
36. De la ceriu auzit fu glasul lui ție, să te cêrte pre tine și pre pământ au arătat ție focul lui cel mare și cuvintele lui le-ai auzit den mijlocul focului.
37. Pentru căci au iubit pre el părinții tăi și au ales semenția lor după dînșii pre voi și te-au scos el/ pre tine cu vîrtutea lui cea mare den Eghipt.

Ms. 45

22. Pentru că eu moriu întru aceasta și nu trec pre Iordanul acesta, iară voi treceți și veți moșteni[și] pământul cel bun acesta.

23. Feriți-vă voi ca să nu uitați făgăduința Domnului Dumnezăului vostru carea au făgăduit cătră voi și să nu faceți voao sânguri cioplit asămănare den toate câte au porâncit ție Domnul Dumnezăul tău.

24. Pentru că Domnul Dumnezăul tău foc topitor iaste, Dumnezău răvnitor.

25. Iar să vei naște fii și fiu fiilor tăi și veți zăbăovi pre pământu și veți face fărdelegi și veți face cioplit asămănare a fieștecăruia și veți face răul înaintea Domnului Dumnezăului vostru, ca să-l mâniați pre însu,

26. Vă mărturisesc voao astăzi ceriul și pământul căce cu perire veți peri de pre pământu la carele voi treceți Iordanul acolo ca să-l moșteniți pre el; nu veți întârziia dzile pre el, făr-numai cu surparc veți surpa.

27. Și va sămăna Domnul pre voi întru toate limbile și veți rămănea puțin la număr, la limbi întru carii va băga Domnul acolo.

28. Și veți închina acolo la alți dumnezăi, fapte de mâini omenesci, lămne și pietri, carii nu vor vedea, nice vor audzi, nice vor mânca, nice vor mirosi.

29. Și vei cerca acolo pre Domnul Dumnezăul vostru și-l veți afla pre el, cîndu îl veți cerca pre el dentru toată inima ta și dentru tot sufletul tău, întru primejdiia ta.

30. Și te vor afla toate cuvintele acēstea la dzilele cēle de apoi și te vei întoarce la Domnul Dumnezăul tău și vei asculta glasul lui.

31. Căce Dumnezău îndurător și milostiv, Domnul Dumnezăul tău nu te va părăsi, nice te va surpa pre tine, nu va uita făgăduința părinților tăi, carea au jurat lor.

32. Întrebați dzilele de mainte, cēla ce s-au făcut mainte de tine, den dzua carea au zidit Dumnezău om pre pământu și pre marginea ceriului până la marginea ceriului de s-au făcut după cuvîntul acestu mare și s-au înțeles întru-acesta chip.

33. Să au audzit limbă glas a Dumnezăului viu grăindu den mijlocul focului, în ce chip ai audzit tu și ai trăit?

34. Să au ispitit Dumnezău întrându să ia șic limbă den mijloc de limbi întru ispitire și cu sēnne și cu minuni și cu războiu și cu mână tare și cu braț înalt și cu vedenii mari după toate câte au făcut Domnul Dumnezăul nostru la Eghiptu înaintea ta vădzându?

35. Ca să știi tu căce Domnul Dumnezăul tău acesta Dumnezău iaste și nu iaste încă afară dentru el.

36. Dentru cer audzit au făcut glasul lui să te cēte pre tine și pre pământu arătat ție focul lui cel mare și cuvintele lui le-ai audzit den mijlocul focului.

37. Pentru căce au iubit el pre părinții tăi și au ales seminție lor după înșii pre voi și te-au scos el pre tine cu vărutca lui cea mare den Eghiptu.

Ms. 4389

22. Deci eu voi muri într-această țară, iar Iordanul acesta nu-l voi trece, iar voi îl veți trece și veți lua țara cea bună.

23. Păziți-vă să nu uitați legea Domnului Dumnezăului vostru carea au făgăduit cătră voi, nici să faceți voaoă chip cioplit nici de unele den câte au porâncit ție Domnul Dumnezăul tău.

24. Că Domnul Dumnezăul tău iaste foc arzător, Dumnezău răvnitor.

25. Iar de vei naște feciori și nepoți și veți trăi mult pre pământ și veți face fărdelege și veți face or fiește-ce chip cioplit și veți face rău înaintea Domnului Dumnezăului vostru și-l veți mânii,

26. Mărturisesc voaoă astăzi cu ceriul și cu pământul că cu periciune veți peri de pre pământ de pre care veți trece voi de cēea parte de Iordan să-l moșteniți; și nu veți trăi pre dânsul vrēme multă, ce cu periciune veți peri.

27. Și va să răsipi Domnul în toate limbile și veți fi câte puțin cu numărul în limbi în care va va duce Domnul Dumnezău.

28. Și veți sluji acolo altor dumnezei de lemn, lucru de mâini omenesci, și dumnezeilor de piatră carei nu vor vedea, nici vor audzi, nici vor mânca, nici vor mirosi.

29. Și acolo veți cerca pre Domnul Dumnezăul vostru și-l veți afla, deaca-l veți cerca cu toată inima și cu tot sufletul vostru.

30. Și toate cuvintele acēstea te vor ajunge în zilele cēle de apoi întru întristăciunile tale și te vei întoarce cătră Domnul Dumnezăul tău și vei asculta glasul lui.

31. Că Dumnezăul tău iaste Dumnezău milostiv și îndurător și nu te va părăsi, nici te va pierde, nici va uita făgăduința părinților tăi cu carea se-au jurat lor.

32. Întrebați zilele cēle mai dentăi care au fost înaintea voastră den zioa. Cēea ce au făcut Dumnezău pre om pre pământ de la marginea ceriului până la cēea margine de cer de se va fi făcut vreedată lucrul ca cesta de acum sau de se va fi simțit.

33. Sau va fi ispitit vreun neam glasul Dumnezăului celui viu grăind den mijloc de foc, în ce chip ai audzit tu și ai fost viu?

34. Sau de va fi ispitit Dumnezău cînd va să-și ia lui vreo limbă den mijlocul streinilor cu ispitiri, și cu sēnne, și cu minuni, și cu războaie, și cu mână puternică, și cu braț înalt și cu vederi mari după toate câte au făcut Domnul Dumnezăul nostru înaintea ta în Țara Eghiptului?

35. Ca să cunoști tu și să pricepi că Domnul Dumnezăul tău acela iaste Dumnezău și nu iaste altul făr de dînsul.

36. Făcut-au de ai audzit glasul lui den cer ca să te învete pre pământ și să-ți arate focul său cel mare și ai audzit cuvintele lui den mijlocul focului.

37. Pentru căci că au iubit pre părinții tăi și după dânsii au ales pre voi seminția lor și te-au scos cu puterea lui cea mare den Eghiptu.

Versiunea modernă

22. Eu voi muri în ținutul acesta, nu voi trece Iordanul. Dar voi veți trece dincolo și veți moșteni țara aceasta frumoasă.

23. Aveți grijă să nu uitați legământul pe care Domnul Dumnezău vostru l-a încheiat cu voi. Să nu vă faceți chip cioplit care să aibă vreo asemănare cu ceva, precum v-a poruncit Domnul Dumnezău vostru.

24. Căci Domnul Dumnezău este foc mistuitor, un Dumnezău gelos.

25. După ce vi se vor naște copii și nepoți și vă veți împămînteni în țară, dacă veți cădea în nelegiuire și vă veți face chip cioplit, sub orice înfățișare, și veți săvîrși ceea ce este rău în ochii Domnului Dumnezăului vostru, stîrnindu-i astfel mînia,

26. Iau astăzi ca martori împotriva voastră cerul și pământul, că veți pieri îndată în țara spre care vă îndreptați peste Iordan, ca să o luați în stăpînire. Nu veți dăinui mult timp în ea, ci veți fi nimiciti cu totul.

27. Domnul vă va risipi printre toate popoarele și veți rămînea puțin la număr, printre popoarele în care vă va purta Domnul.

28. Acolo veți sluji unor dumnezei din lemn și din piatră, lucrări de mîini omenesci, care nu pot să vadă, nici să audă, nici să mînce, nici să miroase.

29. Vei căuta acolo pre Domnul Dumnezăul tău și-l vei găsi, dacă îl vei căuta din toată inima ta și din tot sufletul tău.

30. Cînd vei fi în nevoie și cînd toate aceste cuvinte despre tine se vor adevăra, te vei întoarce în zilele ce vin la Domnul Dumnezăul tău și vei asculta glasul lui.

31. Căci Domnul Dumnezăul tău este un Dumnezău milostiv; el nu te va părăsi, nici nu te va nimici, nici nu va uita legământul cu părinții tăi, prin care s-a jurat față de ei.

32. Cercetează vremurile trecute, care au fost înainte de tine, din ziua în care Dumnezău a creat pe om pe pămînt, întreabă de la un capăt pînă la celălalt capăt al cerului: s-au mai întîmplat fapte atît de mari, s-au mai auzit asemenea cuvinte?

33. S-a mai întîmplat oare, ca un popor să audă glasul Dumnezăului viu, vorbind din mijlocul focului, așa cum ai audzit tu, și să rămînea în viață?

34. Sau a mai încercat vreun dumnezău să vină și să-și ia un popor din mijlocul altui popor, supunîndu-l la încercări, prin sēnne, prin minuni și prin război, cu mîna tare, cu braț ridicat și cu mari grozavii, așa cum a făcut Domnul Dumnezăul vostru în Egipt înaintea ochilor voștri?

35. Ție ț-a fost dat să vezi toate acestea, ca să știi că numai Domnul este Dumnezău și nu mai este altul în afară de el.

36. Din cer, te-a lăsat să auzi glasul lui, ca să-ți fie de învățătură, iar pe pămînt, ț-a arătat focul lui cel mare și ai audzit cuvintele lui din mijlocul focului.

37. Pentru că i-a iubit pe părinții tăi, iar după ei i-a ales pe urmașii lor, te-a scos el însuși din Egipt, prin puterea lui cea mare.

Biblia, 1688, pag. 129, col. I

пре тине къ вжрѣтъхъ ахъ въ море днъ егѣптѣ.
 ан Кастъ сѣрѣ анѣмъ марѣ, шн маи тарн джжъ тн
 не, жминѣтѣ фѣцѣи тлае, стѣе вѣче флѣтѣтрѣ
 стѣдѣ цѣе пѣмжнѣхъ лорѣ мошинѣрѣ, фѣче кнѣ
 лѣ ан аспѣрѣ. Шн вѣ кѣнѣаше аспѣрѣ шн те
 кѣн фѣтѣрѣ къ кѣцѣтѣхъ, кѣчн дмнѣхъ дмне
 зѣхъ тѣхъ, ачѣста е дмнѣтрѣ фѣтрѣ чѣрн сѣсѣ,
 шн прѣ пѣмжѣ тѣ, шн нѣ нѣсте фѣкѣ фѣрѣ
 м дѣнѣтрѣ нѣхъ. Шн кѣн крѣцѣ порѣчнѣе ан
 шн днрѣптѣцнѣ ан, кжѣте ехъ порѣчнѣе цѣе а
 стѣрѣ, пѣнѣтрѣ кастѣцнѣе факѣ цѣе вѣнѣ, шн фѣ
 нлорѣ тѣн дѣхъ тнне, пѣнѣтрѣ кастѣцѣ фѣчеци
 фѣделѣнѣ гѣнѣ де знѣе прѣ пѣмжнѣхъ кѣрѣе дом
 нѣхъ дмнѣтрѣ тѣхъ фѣ цѣе тѣате знѣе
 ма дѣнѣтрѣ Осевн мѣнѣ, гѣ, чѣтѣцн дѣчнѣ дѣ сѣ
 мѣ дѣ, дѣкѣтрѣ рѣстѣрѣнѣе соарѣанѣ. Сѣ фѣлѣтѣ
 аколѣс оуѣнѣашѣхъ кѣрѣе ба оуѣнѣе пе апропѣе
 сѣхъ, нѣшнѣнѣхъ шн ачѣста не оуѣнѣхъ прѣ дѣхъ
 маи нанѣнѣ дѣ ерн, шн алааѣта ерн, шн ба фѣ
 цн ла оуѣна дѣн чѣтѣцнѣе ачѣстѣ, шн ба тѣрѣн.
 мѣ Восѣрѣла ла пѣлѣнѣ фѣпѣмжнѣхъ тѣхъ шѣсѣхъ анѣрѣ
 кнѣ, шн рамѣдѣ, ла галаадѣ ан гѣадѣ, шн гавло
 мѣ нѣхъ ла басанѣ ан манѣсн. Ачѣта е ачѣтѣ кѣ
 ре ан пѣ мѣнѣнѣ фѣнѣанѣтѣ фѣнѣлѣ ан гѣранѣ.
 мѣ ачѣстѣ мѣрѣрѣнѣе шн днрѣптѣцнѣе шн тѣхъ
 дѣнѣцнѣе кжѣте ан гѣрѣнѣ мѣнѣ, фѣнѣлѣ ан гѣ
 зрѣнѣ дѣлѣстѣнѣ, ешнѣдѣ ен дѣн пѣмжнѣхъ егѣ
 мѣ пѣтѣхъ ан. Дѣчнѣдѣ дѣ сѣрѣанѣ фѣале апро
 пе дѣ кѣса ан фогѣрѣ, ла пѣмжнѣхъ ан сѣсѣн
 фѣпѣрѣанѣхъ амѣрѣанѣ, кѣре анѣхъ ла тѣсѣвѣнѣ, прѣ
 мѣ кѣрѣе ан оуѣн мѣнѣнѣ. Шн фѣнѣ ан гѣранѣ
 ешнѣдѣ ен дѣн пѣмжнѣхъ егѣпѣтѣхъ ан, шн ан
 мащѣннѣ пѣмжнѣхъ ан, шн пѣмжнѣхъ ан сѣ
 фѣпѣрѣанѣхъ басанѣхъ ан, ачѣн фѣпѣрѣанѣ амѣрѣанѣ
 мн кѣре ерѣ дѣчнѣдѣ дѣ сѣрѣанѣ, дѣстѣ рѣстѣрѣнѣе
 мн соарѣанѣ. Дѣла анѣ кѣре фѣсте ламаѣрѣннѣ
 пѣрѣхъ ан арнѣ. шн прѣ мѣнѣтѣе ан сѣсѣ, кѣре
 мѣ фѣсте аерѣсѣ. Тоатѣ рѣптѣнѣ дѣчнѣдѣ дѣ
 сѣрѣанѣ дѣстѣ рѣстѣрѣнѣе соарѣанѣ, сѣпѣтѣ анѣрѣ
 чѣе чѣпаннѣтѣ.

К л П е
 и кемѣ мѣнѣ прѣ тоатѣ сѣранѣхъ шн знѣе
 кѣстѣрѣ ен, асѣлѣтѣ сѣранѣе днрѣптѣцнѣе
 шн жѣ дѣнѣцнѣе кжѣте ехъ гѣрѣ сѣхъ фѣтрѣ
 оуѣрѣкнѣе вѣанѣтрѣ фѣтрѣ знѣсѣ ачѣста шн
 вѣцнѣ рѣстѣцѣ прѣ анѣ, шн лѣвѣцнѣ тѣхън сѣлѣ
 е фѣчѣцнѣ. Дмнѣхъ дмнѣзѣхъ вѣстѣрѣ ан пѣсѣ
 фѣстѣрѣ вѣнѣ фѣрѣрѣнѣе ла хорѣнѣе. Шн нѣхъ
 пѣрѣнѣнѣнѣ вѣцнѣ ан пѣсѣ дмнѣхъ фѣгѣрѣдѣнѣнѣ ачѣ
 стѣе, фѣрѣрѣ дѣ нѣхъ маннѣтрѣ вѣнѣ шн вѣнѣ анѣтѣлѣцѣ
 фѣнѣ аспѣрѣ. Фѣцѣнѣкѣтрѣ фѣцѣ ан гѣрѣнѣнѣ
 дмнѣхъ кѣстѣрѣ вѣнѣ фѣмнѣтѣе, дѣн мнѣлѣкѣхъ фѣ
 е кѣхъ ан. Шн ехъ стѣамѣ фѣмнѣжѣанѣхъ дмнѣхъ,
 шн фѣтрѣ мнѣжѣанѣхъ вѣстѣрѣ фѣрѣмѣнѣ ачѣтѣе кѣ сѣ
 вѣ стѣхъ вѣсѣла кѣвѣннѣтѣе дмнѣхънѣ вѣтѣе вѣцѣ стѣе
 фѣлѣтѣ дѣкѣтрѣ фѣцѣ фѣнѣхъ ан, шн нѣхъ анѣ сѣхънѣтѣ
 сѣ ла мѣнѣтѣе знѣжнѣхъ. Фѣхъ ежнѣтѣ дмнѣхъ
 дмнѣзѣхъ тѣхъ, тѣла чѣстѣмѣ екрѣ дѣн пѣмжнѣ
 зѣтѣхъ егѣпѣтѣхъ ан дѣн кѣса рѣвѣнѣ. Нѣцѣ вѣрѣ

38. Ca să surpe limbi mari și mai tari decît tine înaintea fêșii tale, să te bage înlăuntru, să dea ție pămîntul lor moștenire, în ce chip ai astăzi.

39. Și vei cunoaște astăzi și te vei întoarce cu cugetul, căci Domnul Dumnezeu tău acesta e Dumnezeu întru ceriu sus și pre pămînt jos și nu iaste încă afară dentr-însul.

40. Și vei cruța poruncile lui și dreptățile lui cîte eu poruncescu ție astăzi, pentru ca să și să facă ție bine și fiilor tăi după tine, pentru ca să vă faceți îndelungați de zile pre pămîntul carele Domnul Dumnezeu tău dă ție toate zilele."

41. Atunce osebi Moisi 3 cetățî decinde de Iordan, de cătră răsărita soarelui,

42. Să fugă acolo ucigașul carele va ucide pe aproapele său neștiindu și acesta neurîndu pre dînsul mai nainte de ieri și alaltaieri; și va fugi la una den cetățîle acêstea și va trăi:

43. Vosorul la pustiuu, în pămîntul cel șăsu, lui Ruvin, și Ramoth la Galaad, lui Gadi, și Gavlonul la Vasan, lui Manasi.

44. Aceasta e lègea care au pus Moisi înaintea fiilor lui Izrail.

45. Acestea-s mărturiile și dreptățîle și judecățîle cîte au grăit Moisi fiilor lui Izrail în pustiuu, ieșînd ei den pămîntul Eghiptului,

46. Decinde de Iordan, în vale aproape de Casa lui Fogor, la pămîntul lui Sion, împăratul amoreilor, care lăcuia la Iesevon, pre carele au ucis Moisi [47] și fiii lui Izrail, ieșînd ei den pămîntul Eghiptului.

47. Și au moștenit pămîntul lui și pămîntul lui Og, împăratul Vasanului, a doi împărați amoreilor, care era decinde de Iordan, despre răsărita soarelui.

48. De la Aroir, care iaste la marginea pîrului Arnon și pre muntele lui Sion, care iaste Aermon,

49. Toată Arăpimea decindea de Iordan, despre răsărita soarelui, supt Asidoth Cea Cioplită.

CAP 5

1. Și chemă Moisi pre tot Israilul și zise cătră ei: „Ascultă, Israile, dreptățîle și judecățîle cîte eu grăiescu întru urechile voastre întru zioa aceasta și veți învâța pre êle și le veți păzi să le faceți.

2. Domnul Dumnezeu vostru au pus cătră voi făgăduință la Horiv.

3. Și nu la părinți voștri au pus Domnul făgăduința aceasta, fără de numai cătră voi, și voi aicea toți vii astăzi.

4. Față cătră față au grăit Domnul cătră voi în munte, den mijlocul focului.

5. Și eu stam în mijlocul Domnului și întru mijlocul vostru în vrêmea acêea ca să vă spuiu voao cuvintele Domnului, căce v-aș spăniat de cătră fața focului și nu v-ași suit la munte, zieîndu:

6. «Eu sînt Domnul Dumnezeu tău, cela ce te-am scos den pămîntul Eghiptului, den casa robiei.

7. Nu-ț vor/ fi ție dumnezei alșii înaintea fêșii mêle.

Ms. 45

38. Ca să surpe limbi mari și mai tari decât tine înaintea fetei tale, să te bage înlontru să-ți dea ție pământul lor moștenire, în ce chip ai astăzi.

39. Și vei cunoaște astăzi și te vei întoarce cu cugetul, căce Domnul Dumnedzâul tău acesta-i Dumnedzâu în cer sus și pre pământu gios și nu iaste încă afară den el.

40. Și vei cruța porințele lui și dreptățile lui, pentru ca să-ți să facă ție bine și fiilor tăi după tine pentru ca să vă faceți îndălungați de dzile pre pământu carele Domnul Dumnedzâul tău ți dă ție toate dzilele."

41. Atuncea usăbi Moisi 3 cetăți decinde de Iordan, de cătră răsăritu soarelui,

42[41]. Să fugă acolo ucigașul [42] carele va ucide pre aproapele său neștiindu și acesta nu urându pre însul maite de ieri și alaltaieri; și va fugi la una den cetățile acestea și va trăi:

43. Vosorul la pustii întru pământul cel șesu lui Ruvim, și Ramoth la Galaadu, lui Gaddi, și Gavlonul la Vasan, lui Manasi.

44. Aceasta-i lēgea carea au pus Moisi înaintea fiilor Israil.

45. Acestea-s mărturiile și dreptățile și județele câte au grăit Moisi fiilor Israil întru pustiu, ieșindu ei den pământul Eghiptului,

46. Decinde de Iordan, întru vârtop, aproape de casa Fogor, la pământul lui Sion, împăratul amorreilor, carele lăcuia la Esevon, pre carele au ucis Moisi și fiili lui Israil, ieșindu ei den pământul Eghiptului.

47. Și au moștenit pământul lui și a lui Og, împăratului Vasan, a doi împărați a amorreilor, carii era decinde de Iordan, despre răsăritu soarelui.

48. De la Aroir, carea iaste la marginea părfului Arnon și pre muntele lui Sion, carele iaste Ahermon,

49. Toată Arăpimea decinde de Iordan, despre răsăritu soarelui, suptu Asidoth Cea Cioplită.

CAP 5

1. Și chemă Moisi pre tot Israilul și dzise cătră ei: „Ascultă, Israil, dreptățile și județele câte eu grăiescu întru urechile voastre întru dzua aceasta și veți învăța pre ele și veți păzi să le faceți pre ele.

2. Domnul Dumnedzâul vostru au făgăduit cătră voi făgăduință la Horiv.

3. Și nu la părinții voștri au făgăduit Domnul făgăduința aceasta, făr-numai cătră voi și voi aicea toți vii astăzi.

4. Față cătră față au grăit Domnul cătră voi în munte, den mijlocul focului.

5. Și eu stam în mijlocul Domnului și întru mijlocul vostru întru vrēmea acelea ca să vă spui voao cuvintele Domnului, căce v-ați spăriat de cătră față focului și nu v-ați suit la munte, dzicându:

6. «Eu sântu Domnul Dumnedzâul tău cela ce te-am pre tine den pământul Eghiptului, den casa robimci.

7. Nu-ți vor/ fi ție dumnedzâi alții înaintea fetei mele.

Ms. 4389

38. Și au pierdut neamurile cele mai mari și mai tari decât tine dennaintea fetei tale ca să ducă pre tine și să-ți dea țările lor moșie ție, cum ai astăzi.

39. Ce să știi astăzi și să cugeț în inima ta, că Domnul Dumnezeul tău acesta iaste Dumnezeu în cer sus și jos pre pământ și nu mai iaste altul fără de dânsul.

40. Și să păzești dreptățile și judecățile lui câte-ț porințesc eu astăzi, ca să fie bine ție și feciorilor tăi după tine și să fie ție multe pre pământul care l-au dat ție Domnul Dumnezeul tău".

41. Atunci usebi Moisei 3 cetăț de cēea parte de Iordan, despre răsăritul soarelui,

42. Ca să fugă acolo ucigașii carei vor ucide pre altul fără de voie, și acela să fugă și să scape în cetăți și să fie viu care va ucide pre cela ce n-au avut pizmă pre dânsul ier<> sau alalta ier<> și niciodată.

43. Vosorul în pustie, în pământul cel șas al seminției lui Ruvim, și Ramothul în Galaad, care iaste a seminției lui Gad, și Gaubon și Vasan, al seminției Manasici.

44. Aceasta iaste lēgea carea spuse Moisei înaintea feciorilor lui Israil.

45. Și acestea sânt mărturisirile și îndreptățile și judecățile care grăi Moisei feciorilor lui Israil în pustie, deaca ieșiră den Țara Eghiptului,

46. De ceasta parte de Iordan, în vale, aproape de casa lui Fogor, în țara lui Sion, împăratul Ammoreiului, care lăcuia în Asevon, pre care-l ucise Moisei și feciorii lui Israil, deaca ieșiră den Țara Eghiptului.

47. Și luară țara lui și țara lui Og, împăratul Vasanului, a amânduror împărații Ammoreiului, carci au fost de ceasta parte de Iordan, despre răsăritul soarelui.

48. De la Aroir, carele iaste la gura părfului Arnonului până la muntele Sionului, care iaste și Ahermon,

49. Și toată Țara Hărăpească dăcinea de Iordan, de la răsăritul soarelui până la Asidothul Cel Cioplit.

CAP 5

1. Și chiamă Moisei pre tot nărodul feciorilor lui Israil și zise cătră dânsli: „Ascultă, Israil dreptățile și judecățile câte grăiesc eu astăzi în urechile voastre să le învățați și să le păziți și să le faceți.

2. Domnul Dumnezeul vostru au grăit voaoă făgăduință în Horiv.

3. Și n-au făgăduit făgăduința aceasta părinților voștri ce voaoă acestor ce santeți astăzi și trăiți.

4. Față cătră față grăi Domnul cătră voi, în munte den mijloc de foc.

5. Iar eu stam între Domnul și între voi într-acea vrēme ca să solesc voaoă cuvântul Domnului, că vă temeai de față focului și nu v-ați suit în munte. Și zise:

6. «Eu sânt Domnul Dumnezeul tău carele te-am scos den Țara Eghiptului, den casa robici.

7. Să nu/ fie ție alți dumnezei înaintea fetei mele.

Versiunea modernă

38. Alungînd din fața ta popoare mai mari și mai puternice decît tine, ca să te ducă pe tine în țara lor și să-ți-o dea ție în stăpînire, așa cum este și astăzi.

39. Așadar să știi astăzi și să-ți scama în cugetul tău: numai Domnul este Dumnezeu, sus în cer și jos pe pămînt, nu mai este altul în afară de el.

40. Păzește legile și poruncile lui, pe carele ți le dau astăzi, pentru ca să-ți meargă bine ție și fiilor tăi după tine și să ai parte de multe zile în țara pe care Domnul Dumnezeul tău ți-o dă pentru totdeauna."

41. Atunci a ales Moise trei cetăți dincolo de Iordan, spre răsăritul soarelui,

42. În care să poată fugi ucigașul care a omorît pe aproapele său fără voie și fără să-l fi dușmănit dinainte, din zilele trecute. Dacă fugea în vreuna din aceste cetăți, el rămînea în viață.

43. Aceste cetăți sînt: Bejer, în pustiu pe o cîmpie, pentru rubeniți; Ramot, în Galaad, pentru gadiți; Golan, în Vasan, pentru manasiți.

44. Aceasta este legea pe care Moise a supus-o fiilor lui Israel.

45. Acestea sînt cerințele, rînduicille și legile pe care le-a rostit Moise fiilor lui Israel în pustiu, după ce au ieșit din țara Eghiptului,

46. Dincolo de Iordan, în valea din fața Bet-Peorului, în țara lui Sihon, regele amoritilor, care locuia în Heșbon. Acesta a fost bătut de Moise și de fiili lui Israel, cînd au ieșit din țara Eghiptului.

47. Ei au pus stăpînire pe țara lui și pe țara lui Og, regele Vasanului, doi regi amoriti de dincolo de Iordan, spre răsăritul soarelui,

48. De la Aroer, care este pe malul rîului Arnon, pînă la muntele Sion, care este Hermonul,

49. Cu toată Araba de dincolo de Iordan, către răsăritul soarelui, pînă la marea Araba, la poalele muntelui Pisga.

CAP. 5

Repetarea celor zece porunci

1. Moise a chemat tot poporul și a spus: „Ascultă, Israele, rînduicille și legile pe care le rostesc eu astăzi în auzul vostru: învățați-le și vegheați ca să le împliniți.

2. Domnul Dumnezeul nostru a încheiat cu voi legămînt la Horeb.

3. Domnul nu a încheiat acest legămînt cu părinții noștri, ci cu noi, cei vii, ce sîntem astăzi cu toții aici.

4. Pe munte, din mijlocul focului, Domnul v-a vorbit față către față.

5. Iar eu am stat atunci între Domnul și voi, ca să vă fac cunoscute cuvintele Domnului, căci voi nu v-ați urcat pe munte, de teama focului. Domnul a spus:

6. «Eu sînt Domnul Dumnezeul tău, care te-am scos din țara Eghiptului, din casa robici.

7. Să nu/ ai alți dumnezei în afară de mine.

Biblia, 1688, pag. 129, col. II

рис. 1.

Фн цѣ дмнези ацѣи фнаниптѣ фѣцѣи мѣле
 стѣнх фачи цѣе чопантѣ ннчн аѣмѣнѣре детопѣ
 кжтѣсь фѣрѣ сѣсь, шн кжтѣе пре пѣмжнтѣх
 жѣс, шн кжтѣсь фѣле дедѣптѣх пѣмжн
 тѣхлхн. Ожнхтѣ фннн лѣрѣ, ннчн сѣ
 слѣжѣщн лѣрѣ, кѣ еѣ сжнтѣ дмнѣл дмнезѣ
 зѣл тѣх, дмнезѣ стѣнхнѣрѣ, рѣспѣтѣнн дѣ
 пѣкѣтѣл пѣрннцѣлѣрѣ пре фѣчѣрѣ, пре аѣтрѣл шн
 аѣаѣтра рѣдѣ тѣлѣра тѣмѣ оѣрѣкѣл пре мнне
 Шн фѣтѣжнѣл мнѣл лѣ мнн тѣлѣра тѣмѣ нѣстѣкѣл
 пре мнне, шн тѣлѣра тѣ пѣзѣекѣл пѣрѣннчнѣе мѣле.
 стѣнхлхн нѣмѣл дмнѣлхн дмнѣзѣлхн тѣхлхн
 дѣштѣтѣ, пѣннѣрѣ кѣтѣлѣ кѣрѣщн дмнѣл дмне
 зѣлѣ тѣхлхн пре тѣлѣ тѣлѣ нѣмѣл лѣхн пре дѣштѣтѣ.
 Пѣзѣтѣе зѣсѣл снмѣтѣлѣрѣ, стѣсѣ сѣннѣщн пре лѣ,
 фѣтѣннѣ цѣл пѣрѣннчнѣтѣ дмнѣл дмнезѣлѣ тѣхлхн
 Шѣе знѣл бѣн лѣкѣра шн бѣн фѣлѣ тѣлѣте лѣхнрѣ
 рнѣе тѣлѣ. Дѣрѣ фѣзѣсѣл лѣшѣптѣ снмѣтѣе
 дмнѣлхн дмнѣзѣлхн тѣхлхн стѣнх фачн фѣрѣл
 тѣпѣ лѣхнрѣл, тѣ шн фѣчѣрѣл тѣхлхн, шн фѣтѣлѣ
 сѣлѣгѣтѣ, шн сѣлѣжннѣкѣтѣ, сѣлѣл тѣхлхн, шн тѣлѣ
 дѣ сѣптѣ жѣрѣл тѣхлхн, шн тѣпѣ дѣштѣтѣлѣ
 тѣхлхн, шн тѣлѣ нѣмѣтѣннѣ тѣлѣ тѣе фѣлѣхнѣрѣл
 оѣшнлѣрѣ тѣлѣе, пѣннѣрѣ кѣ сѣтѣ сѣднхнѣкѣтѣ
 сѣлѣгѣ тѣ, шн сѣлѣжннѣкѣ тѣ, шн тѣлѣ дѣ сѣптѣ
 жѣрѣл тѣхлхн кашн тнне. Шнѣ бѣн лѣхнѣ а
 мннѣтѣ кѣм сѣлѣтѣ лн фѣпѣ фѣпѣмжнтѣлхн еѣрѣ
 пѣлѣхн, шн тѣхлхн сѣлѣл дмнѣл дмнѣзѣлѣ тѣхлхн дѣ
 аѣколѣ кѣ мжнтѣ тѣрѣ, шн кѣ бѣрѣцѣл нѣлѣтѣл, пѣн
 нѣрѣ лѣтѣл цѣл пѣрѣннчнѣтѣ цѣе дмнѣл дмнѣзѣлѣ
 тѣхлхн, кѣ сѣ пѣзѣщн зѣсѣл снмѣтѣлѣрѣ шн сѣсѣ
 сѣннѣщн пре лѣ. Фннѣтѣе пре тѣлѣтѣл тѣхлхн
 шн пре мѣннѣсѣ тѣлѣ, фѣтѣннѣ лѣ пѣрѣннчнѣтѣ цѣе лѣ
 нѣл дмнѣзѣлѣ тѣхлхн, пѣннѣрѣ кѣ сѣтѣцѣтѣ фѣкѣтѣ
 цѣе бнне, шн пѣннѣрѣ кѣ сѣтѣфѣкѣтѣ фѣлѣлнѣгѣтѣ
 фѣлѣнн, пре пѣмжнтѣлхн кѣрѣлѣ дмнѣл дмнѣзѣлѣ
 фѣлѣцѣе. стѣнх оѣчнзн. стѣнх прѣ кѣрѣ
 вѣщн. стѣнх фѣрн. стѣнх мѣрѣтѣрн
 сѣщн мннѣмн лѣлѣрѣ аѣрѣлѣлѣлхн тѣхлхн мѣрѣтѣ
 рѣе мннѣчнѣлѣсѣтѣ. стѣнх пѣхтѣщн мѣлѣрѣл
 прѣлѣлѣлхн тѣхлхн, стѣнх пѣхтѣщн кѣсѣ аѣрѣ
 пѣлхн тѣхлхн, ннѣе цѣрннѣ лѣхн, ннѣе сѣлѣгѣлѣ,
 ннѣе сѣлѣжннѣкѣ лѣхн, ннѣе сѣлѣл лѣхн, ннѣе тѣлѣлхн тѣ
 сѣтѣ сѣптѣ жѣрѣл лѣхн, ннѣе аѣтѣпѣ дѣштѣтѣлхн
 лѣхн, ннѣе тѣлѣте кѣтѣе сжнтѣ лѣ аѣрѣлѣлѣ тѣ.
 дѣчѣтѣе кѣвннѣтѣ лѣ гѣрѣннѣтѣ дмнѣл кѣтѣрѣ тѣ
 тѣ лѣлѣнѣрѣлѣ бѣлѣсѣтѣрѣ, фѣмѣннѣтѣ фѣмнѣлѣкѣлѣ
 фѣкѣлѣлхн фѣтѣнѣрннѣ нѣгѣрѣлѣ чѣцѣтѣ, гѣлѣсѣ мѣрѣ
 шн нѣлѣмн лѣлѣсѣсѣ, шн лѣ сѣрнѣе пре лѣе пре фѣсѣ
 лѣсѣпѣзн дѣпѣлѣтѣрѣ, шн мѣлѣлѣлѣтѣ мнѣ
 Шн фѣ лѣлѣтѣ тѣ лѣцн лѣхнѣтѣ гѣлѣсѣлѣ дѣн мнѣлѣ
 кѣлѣ фѣкѣлѣлхн, шн мѣннѣтѣе лѣрѣлѣ кѣлѣфѣкѣ шн лѣ
 бѣнннѣтѣ кѣтѣрѣ мнне тѣсѣцн пѣвѣцѣлхнѣрѣннѣ мѣлѣ
 рнѣсѣрѣ бѣлѣсѣтѣрѣ, шн сѣтѣрѣжннѣмѣ бѣлѣсѣтѣрѣ, шн
 зннѣчѣцн. Дѣтѣтѣ лѣ лѣрѣтѣлѣтѣ нѣлѣсѣ дмнѣлѣ
 дмнѣзѣлѣ нѣстѣрѣ, сѣлѣлѣлхн, шн гѣлѣсѣлѣ лѣхн лѣ
 лѣхнѣтѣ дѣн мнѣлѣкѣлѣ фѣкѣлѣлхн фѣзѣсѣлѣ лѣсѣтѣлѣ
 лѣм кѣлѣлѣлѣ кѣлѣмѣ вѣ гѣрѣннѣ дмнѣзѣлѣ кѣтѣрѣ сѣмѣ
 шн бѣлѣрѣннѣ. Шн лѣкѣм стѣнх мѣрннѣ кѣлѣчѣ

8. Să nu faci ție cioplit, nici asămănare de tot câte-s în ceriu, sus, și câte-s pre pământu, jos, și cîte-s în ape, dedesuptul pământului.

9. Să nu te închini lor, nici să slujăști lor, că eu sîntu Domnul Dumnezăul tău, Dumnezeu răvnitoriu, răsplătînd păcatul părinților pre feciori, pre a treia și a patra rudă, celora ce mă urăscu pre mine.

10. Și făcîndu milă la mii celora ce mă iubăscu pre mine și celora ce păzescu poruncile mēle.

11. Să nu iai numele Domnului Dumnezăului tău în deșărt, pentru că nu va curățî Domnul Dumnezăul tău pre cela ce ia numele lui pre deșărt.

12. Păzēște zioa simbetilor, să o sfințēști pre ea în ce chip ț-au poruncit Domnul Dumnezăul tău.

13. Șase zile vei lucra și vei face toate lucrurile tale.

14. Iară în zioa a șaptea, simbete Domnului Dumnezăului tău. Să nu faci întru ea tot lucrul tu, și feciorul tău, și fata ta, sluga ta și slujnica ta, boul tău și cel de supt jugul tău, și tot dobitocul tău, și cel nemērmic cela ce e înlăuntrul ușilor tale, pentru, ca să să odihnească sluga ta, și slujnica ta, și cel de supt jugul tău ca și tine.

15. Și-ți vei aduce aminte cum slugă ai fost în pământul Eghiptului și te-au scos Domnul Dumnezăul tău de acolo cu mînă tare și cu brațu naltu; pentru acēea ț-au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău ca să păzēști zioa simbetelor și să o sfințēști pre ea.

16. Cînstēște pre tatăl tău și pre maica ta, în ce chip au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău, pentru ca să și să facă ție bine și pentru ca să te facă îndelungat de ani pre pământul carele Domnul Dumnezău îl dă ție.

17. Să nu ucizi!

18. Să nu preacurvești!

19. Să nu furi!

20. Să nu mărturisești minciuni asupra aproapelui tău, mărturie minciunoasă.

21. Să nu pohtești muiērea aproapelui tău, să nu pohtești casa aproapelui tău, nice țarina lui, nice sluga lui, nice slujnica lui, nice boul lui, nice celui ce stă supt jugul lui, nice a tot dobitocul lui, nice toate cîte sînt la aproapele tău.»

22. Acēste cuvinte au grăit Domnul cătră toată adunarea voastră în munte, în mijlocul focului, întunēric, negură, ceață, glas mare; și nu mai адаоше și au scris pre ēle pre doao lēspezi de piatră și mi-au dat mie.

23. Și fu după ce ați auzit glasul den mijlocul focului și muntele ardea cu foc, și aț venit cătră mine toți povățuitorii neamurilor voastre și bătrînimea voastră și ziceați:

24. «Iată, au arătat noao Domnul Dumnezăul nostru slava lui, și glasul lui am auzit den mijlocul focului. În zioa aceasta am văzut cum va grăi Dumnezău cătră om și va trăi.

25. Și acum să nu murim, căce/ ne va topi pre noi focul cel

Ms. 45

8. Să nu faci ție cioplit, nice asămănare de tot câte-s în ceri, sus, și câte-s în pământu, gios, și câte-s întru ape, dedesuptul pământului.

9. Să nu te închini lor, nice să slujești lor, căce cu sântu Domnul Dumnedzăul tău, Dumnedzău răvniitor, dându păcatul părinților pre ficiori, pre a treia și a patra rudă, celora ci mă urăscu pre mine.

10. Și făcându milă la mii, celora ci mă iubăscu pre mine și celora ce păzescu porâncile mele.

11. Să nu iai numele Domnului Dumnedzăului tău întru deșertu, pentru că nu va curăți Domnul Dumnedzăul tău pre cela ce ia numele lui pre deșertu.

12. Păzește dzua sâmbetei, să o sfințești pre ea în ce chip ț-a porâncit ție Domnul Dumnedzăul tău.

13. 6 dzile vei lucra și vei face toate lucrurile tale,

14. Iar în dzua a șaptea, sâmbete Domnului Dumnedzăului tău. Să nu faci întru ea tot lucrul tu, și ficiorul tău și fata ta, sluga ta și slujnica ta, boul tău și cel de supt jugul tău, și tot dobitocul tău, și cel nemernic cela ce-i înlontru întru ușile tale; pentru ca să <ca> odihnească sluga ta, și slujnica ta, și cel de supt jugul tău ca și tine.

15. Și-ți vei aduce aminte cum slugă ai fostu în pământul Egiptului și te-au scos Domnul Dumnedzăul tău de acolo cu mână tare și cu braț înaltu; pentru aceea ț-au porâncit ție Domnul Dumnedzăul tău ca să <ca> păzască dzua sâmbetilor și să o sfințești pre ea.

16. Cinstește pre tatăl tău și pre maică-ta în ce chip ț-au porâncit ție Domnul Dumnedzăul tău, pentru ca să ți să facă ție bine și pentru ca să te faci îndelungat de ai pre pământu carele. Domnul Dumnedzău tău dă ție.

17. Să nu ucizî!

18. Să nu preacurvești!

19. Să nu furi!

20. Să nu mărturisești minciuni asupra aproapelui tău mărturie minciunoasă.

21. Să nu poștești muierea aproapelui tău, să nu poștești casa aproapelui tău, nice țarina lui, nice sluga lui, nice slujnica lui, nice boul lui, nice celui ce iaste suptu giugul lui, nice a tot dobitocul lui, nice toate câte sîntu la aproapele tău.»

22. Acestea cuvinte au grăit Domnul cătră toată adunarea voastră în munte, den mijlocul focului, întunărec, negură, ceață, glas mare; și nu mai adaose și le-au scris pre êle pre doao lăspedzi de piatră și mi-au dat mic.

23. Și fu după ce ați audzit glasul den mijlocul focului și muntele ardea cu foc, și ați venit cătră mine toți povăpūitorii neamurilor voastre și bătrânimea voastră și dziceați:

24. «Iată, au arătat Domnul Dumnedzăul nostru slava lui și glasul lui am audzit den mijlocul focului. Întru dzua aceasta am vădzut cum va grăi Dumnedzău cătră om și va trăi.

25. Și acum să nu murim, căce/ ne va topi pre noi

Ms. 4389

8. Să nu faceți ție cioplitură și nici un chip câte sânt în cer, sus, și câte sânt pre pământ, jos, și câte sânt în ape, supt pământ.

9. Să nu te închini lor, nici să slujești lor, că cu sânt Domnul Dumnezeul tău, Dumnezeul cel răvniitor, carele dau păcatele părinților pre feciori până la al treilea și al patrulea neam, celor ce mă urăsc.

10. Și cela ce face milostenie în mii de neamuri celor ce mă iubesc și păzesc porâncile mele.

11. Să nu iai numele Domnului Dumnezeului tău în zadar că nu va curăți Domnul Dumnezeul tău pre cela ce va lua numele lui în zadar.

12. Păziț zioa sâmbetii, sfințiți-o cum au porâncit ție Domnul Dumnezeul tău.

13. Șase zile să lucrezi și să faci tot lucrul tău,

14. Iar în zioa a șaptea, a sâmbetii Domnului Dumnezeului tău. Să nu faci într-ânsa nici un lucru de ale tale, nici tu, nici feciorul tău, nici fata ta, nici sluga ta, nici slujnica ta, nici boul tău, nici măgariul tău, nici un dobitoc de-al tău, nici vincticul care lăcuiște la tine; să se odihnească sluga ta și slujnica ta și măgariul tău ca și tine.

15. Și să-ți aduci aminte că și tu ai fost rob în țara Egiptului și te-au scos de acolo Domnul Dumnezeul tău cu mână tare și cu braț nalt; pentru aceea ț-au porâncit Domnul Dumnezeul tău ca să păzești tu zioa sâmbetei și să o sfințești.

16. Cinstește pre tată-tău și pre mamă-ta cum au porâncit ție Domnul Dumnezeul tău ca să-ț fie binc și pentru aceea vei trăi ai mult pre pământ care l-au dat Domnul Dumnezeul tău ție.

17. Nu ucide!

18. Nu curvi!

19. Nu fura!

20. Nu mărturisi pre vecinul tău minciună.

21. Nu pofti muierea vecinului tău, nu pofti casa vecinului tău, nici agrul lui, nici sluga lui, nici slujnica lui, nici boul lui, nici măgariul lui, nici un dobitoc de ale lui, nici nimic de ale vecinului tău.»

22. Aceste cuvinte grăi Domnul cătră tot nărodul vostru den munte, den mijlocul focului, și al întunărecului, și al ceții, și al fumului; și de-acii nu mai adaose și le scris pre 2 lăspedzi de piatră și le dăde mic.

23. Iar voi deaca auzit glasul den mijlocul focului, că muntele ardea cu foc, aț venit la mine toate căpțeniile voastre și bătrânii voștri și aț zis:

24. «Iată au arătat noaoă Domnul Dumnezeul nostru slava lui și am auzit glasul lui den mijlocul focului. Astăzi am văzut că vorbește Dumnezeu cu omul și va fi viu.

25. Ce acum să nu cumva să murim că/ ne va

Versiunea modernă

8. Să nu-ți faci chip cioplit, nici vreo altă întruchipare care să înfățișeze cele ce sînt în cer, sau jos pe pământ, sau în ape și sub pământ.

9. Să nu te închini la aceștia și să nu le slujești, căci eu, Domnul Dumnezeul tău, sînt un Dumnezeu gelos și-i pedepesc pe copii pentru păcatul părinților, pînă la al treilea și la al patrulea neam al celor care mă urăsc,

10. Dar sînt milostiv de mii de ori față de cei ce mă iubesc și păzesc poruncile mele.

11. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert, căci Domnul nu va lăsa nepedepsit pe cel ce ia numele lui în deșert.

12. Păzește ziua sabatului și să o ții cu sfințenie, așa cum ți-a poruncit Domnul Dumnezeul tău.

13. Lucrează șase zile și fă orice treabă,

14. Dar ziua a șaptea este ziua de odihnă a Domnului Dumnezeului tău. În această zi să nu faci nici un lucru, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nioi robul tău, nici roaba ta, nici boul tău, nici asinul tău, nici vitele tale, nici străinul care s-a statornicit în așezarea ta, pentru ca și robul tău și roaba ta să se odihnească întocmai ca tine.

15. Adu-ți aminte că și tu ai fost rob în țara Egiptului și Domnul Dumnezeul tău te-a scos de acolo cu mână tare și cu braț ridicat; de aceea ți-a poruncit Domnul Dumnezeul tău să ții ziua de odihnă.

16. Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, cum ți-a poruncit Domnul Dumnezeul tău, ca să trăiești ani mulți și ca să-ți încargă bine în țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeul tău.

17. Să nu ucizi!

18. Să nu săvîrșești adulter!

19. Să nu furi!

20. Să nu depui mărturie minciunoasă împotriva aproapelui tău.

21. Să nu poștești femeia aproapelui tău și să nu dorești casa aproapelui tău, nici ogorul lui, nici robul lui, nici roaba lui, nici boul lui, nici asinul lui, nici orice alt lucru de-al aproapelui tău.»

22. Acestea sînt cuvintele pe care Domnul le-a rostit cu glas tunător către întreaga noastră adunare, pe munte, din mijlocul focului, în întuneric, nori și negură. Alceva nu a mai adăugat, ci le-a scris pe două table de piatră și mi le-a dat mic.

23. Cînd ați auzit glasul din mijlocul întunericului, în timp ce muntele ardea cu foc, ați venit la mine toate căpțeniile scmințiilor voastre cu bătrînii voștri și ați zis:

24. «Iată, Domnul Dumnezeul nostru ne-a arătat slava și măreția lui și am auzit glasul lui din mijlocul focului. Astăzi am văzut că Dumnezeu vorbește cu oamenii, iar aceștia rămîn în viață.

25. Totuși, să nu murim cumva acum, căci/ focul

рл

неба топи пре нон фокла чела маре ачесте, ет
 вом адасоре нон алази гласла дмнхлн дмнегь
 15 ахн нострл жнкте ши вом мьри. Пентрл кт
 четрлп, сал чине ах ахнп гласла дмне
 гьлхн челехн енх грвннх ден мнжлохл ф
 20 кхлхн канон ши ба трин. Апро пинте тх,
 ши ахн солрнкжте баките дмнхл дмнегьл
 нострл ктпрлтине, ши вом ахн ши вом
 25 ба те. Ши ахн дмнхл гласла кхвннтелор
 востре грвннх ктпрлтине, ши зне дмнхл
 ктпрлтине, ахнптам гласла кхвннтелор но
 радлхн ачестла, кжте ах грвннх ктпрлтн
 30 не, пе дрептате ах грвннх трате. Чине
 вара ебфе ашл ннма лор атрл джншн, ка
 ебте твмь де мнне, ши еб пвзрете порхнн
 ле мбле, тоатте знаеле ка еб фе аср вине ши
 35 фнлор аср прен вбкь. Пасте, зн аср атор
 а тецнвте вон ла кале востре. Тарте тх ачт
 ствон кх мнне, ши вом грвн ктпрлтине порхн
 чнае тоатте, ши дрептбцнае ши жл дквбцнае кж
 те вей жбвца пре ен, ши еб фант аша пре пв
 40 мжнпхл кареле ехле ахл аср кхсрцл.
 Ши ебте пвзрнцн афате ачннп ах порхнчнп
 чне дмнхл дмнегьл твх, ебнвте аватецн а
 45 дрептла, ннхе жстжнга. Дупте тоатте ка
 ле каре ах порхнчнп чне дмнхл дмнегьл твх
 кае мерицн атрл джнх кае тте солрнмбкнп,
 ши еб фе чне вине, ши ебте ах аравннцн кх гн
 ае пре ебмжнпте пре кареле вейн моченн де потт.

КАПС

н ачесте порхнчнае ши дрептбцнае ш
 жл дквбцнае, кжте ах порхнчнп дмнх
 5 дмнегьл вострл ет жбвцл пре вон, ет
 фачнцн аша ла пвмжнпхл каре мбл
 ецн кало ет моченнцн пре ел
 10 Пентрл ка ебте пвзрнцн де дмнхл дмнегьл ко
 трл еб пвзрнцн тоале дрептбцнае ахн ши порхн
 чнае ахн, кареле ех чне порхнчнхл астпзн
 тх ши фнн твн ши фнн фнлор твн
 15 тоатте знаеле вейцн тале, пентрл ка ет
 вт аравннцн кх знаеле. Ши аср алт
 геранал ши пвзрше ебфачн ка вине ебфе чне, ши
 пентрл ка ебте жмвнцнцн фолрте, ахпте кхмь
 20 ах грвннп дмнхл дмнегьл пвзрннцнлор твн,
 ебфачн чне пвмжнпхл кареле кхрп мларе ши лп
 те, ши ачесте дрептбцнае ши жл дквбцнае кж
 те ах порхнчнп дмнхл фнлор геранал ахвнн
 25 ешннх ен ах пвмжнпхл егвпвхлхн
 аср алт геранал, дмнхл дмнегьл нострл,
 дмнхл оунае лете. Ши еб пвзрнцн пре дмнх
 дмнегьл твх, ден тоатте ннма тл, ши ден
 30 татт ебфачн твх, ши ден тоатте пхтвбл.
 Ши вон фн кхвннтелор ачесте кжте ех порхнчнхл
 чне астпзн, жннема тл ши атрл ебфачн твх
 35 твх. Ши асрн прпвче пре ала ачнннп
 фнлор твн, ши вон грвн атрл ен шпзжнх ака
 ши мергжнхл ачнннпте пркала, ши асрннх
 40 ши аср алт лете. Ши асрн легл пре ала,
 атрл семнх премжнатл, ши вон фн неканнпте

Biblia, 1688, pag. 130, col. I

mare acesta să vom adauge noi a auzi glasul Domnului Dumnezăului nostru încă și vom muri.

26. Pentru că ce trup sau cine au auzit glasul Dumnezăului celui viu grăindu den mijlocul focului, ca noi, și va trăi?

27. Apropii-te tu și auzi oaricite va zice Domnul Dumnezăul nostru cătră tine și vom auzi și vom face.»

28. Și auzi Domnul glasul cuvintelor voastre grăind cătră mine și zise Domnul cătră mine: «Auzit-am glasul cuvintelor norodului acestuia: cite au grăit cătră tine, pe direptate au grăit toate.

29. Cine va da să fie așa inima lor întru dînșii, ca să să teamă de mine și să păzească poruncile mele toate zilele, ca să fie lor bine, și fiilor lor, pren veac!

30. Pasă, zi lor: «Întoarceți-vă voi la casele voastre!»

31. Iară tu aicea stăi cu mine și voui grăi cătră tine poruncile toate și dreptățile și judecățile cite vei învâța pre ei și să facă așa pre pămîntul carele eu le dau lor cu sorțu.

32. Și să vă păziți a face în ce chip au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău, să nu vă abateți în direapta, nice în stînga.

33. După toată calea care au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău ca să mergi întru dînsa, ca să te odihnească și să fie ție bine și să vă îndelungați cu zile pre pămînt pre carele veți moșteni de tot“.

CAP 6

1. „Și acestea-s poruncile și dreptățile și judecățile cite au poruncit Domnul Dumnezăul vostru să învâțu pre voi să faceți așa la pămîntul care mărgeți acolo să moșteniți pre el.

2. Pentru ca să vă tèmeți de Domnul Dumnezăul vostru, să păziți toate dreptățile lui și poruncile lui, carele eu ție poruncescu astăzi, tu, și fiii tăi și fiii fiilor tăi, toate zilele vieții tale, pentru ca să vă îndelungați cu zilele.

3. Și ascultă, Israile, și păzeste să faci, ca bine să fie ție și pentru ca să vă înmulțit foarte, după cum au grăit Domnul Dumnezeul părinților tăi să dea ție pămîntul carele cură miere și lapte. Și acestea-s dreptățile și judecățile cite au poruncit Domnul fiilor Israel în pustiiu, ieșindu ei den pămîntul Eghiptului.

4. Ascultă, Israile, Domnul Dumnezeul nostru Domnul unul iaste.

5. Și să iubești pre Domnul Dumnezeul tău den toată inema ta și den tot sufletul tău și den toată puterea ta.

6. Și vor fi cuvintele acēstea, cite eu poruncescu ție astăzi, în inema ta și întru sufletul tău.

7. Și le vei prepune pre ele înaintea fiilor tăi și vei grăi întru ei săzîndu acasă și mergîndu înainte pre cale, și dormîndu și sculîndu-te.

8. Și le vei lega pre ēle întru semnu pre mîna ta și vor fi necîlintite/ înainte ochilor tăi.

Ms. 45

focul cel mare acesta să vom adoaage noi a audzi glasul Domnului Dumnedzăului nostru încă și vom muri.

26. Că ce ce trup au cine au audzit glas a Dumnedzăului viu grăindu den mijlocul focului, ca voi; și va trăi!

27. Apropie-te tu și audzi oricâte va dzice Domnul Dumnedzăul nostru cătră tine și vom audzi și vom face.»

28. Și audzi Domnul glasul cuvintelor voastre grăind cătră mine¹ și dzice Domnul cătră mine: «Audzit-am glasul cuvintelor nărodului acestuia: câte au grăit cătră tine dreptu toate au grăit.

29. Cine va da să fie așa inima lor întru înșii ca să s-ă teamă de mine și să păzască porâncile mele toate dzilele, pentru ca să s-ă facă lor bine, și fiilor lor, pren vécii!

30. Îmbăz², dzi lor: «Întoarceți-vă voi la casele voastre.»

31. Iară tu, aicea stă cu mine și voi grăi cătră tine porâncile toate și dreptățile și giuddețele câte vei învăța pre ei ca să facă așa pre pământu carele, eu dau lor cu sorpu.

32. Și să vă păziți să faceți în ce chip au porâncit ție Domnul Dumnedzăul tău, să nu te abaji în dreapta au în stînga.

33. După toată calea carea au porâncit ție Domnul Dumnedzăul tău ca să mergi întru ea, ca să te odihnească și să ție să facă bine ție și să vă îndalungați cu dzile pre pământu pre carele veți moșteni de tot.»

CAP 6

1. „Și acêstea-s porâncile și dreptățile și giuddețele câte au porâncit Domnul Dumnedzăul vostru¹ să vă învăț pre voi să faceți așa la pământu la carele mergeți acolo să moșteniți pre el.

2. Pentru ca să vă têmeți de Domnul Dumnedzăul vostru, să păziți toate dreptățile lui și porâncile lui, carele cu porâncescu ție astăzi, tu și fiții tăi <și fiții fiilor tăi>, toate dzilele vieții tale, pentru ca să vă îndalungați cu dzilele.

3. Și ascultă, Israil, și păzêște să faci pentru ca bine să-ți fie ție și pentru ca să vă înmulțiți foarte, după cum au grăit Domnul Dumnedzăul părinților tăi să dea ție pământu carele cură miere și lapte. Și acêstea dreptățile și giuddețele câte au porâncit Domnul fiilor Israil în pustiu, ieșindu ci dentru pământul Eghiptului.

4. Ascultă, Israil, Domnul Dumnedzăul nostru, Domnu unul iaste.

5. Și să iubești pre Domnul Dumnedzăul tău den toată inima ta și dentru tot sufletul tău și den toată putêrea ta.

6. Și vor fi cuvintele acêstea, câte eu porâncescu ție astăzi, pren inima ta și întru sufletul tău.

7. Și le vei prepune înaintea fiilor tăi pre înse și vei grăi întru ci ședzându întru casă și mergându înaintea pre cale, și dormindu și sculându-te.

8. Și le vei atinge pre êle întru semnu pre mâna ta și vor fi neclătite/ înaintea ochilor tăi.

Ms. 4389

Înghîți focul acest mare de vom mai adoaage a mai auzi noi glasul Domnului Dumnezeului nostru.

26. Dară ce trup iaste care au auzit glasul Dumnezeului celui viu grăind den mijlocul focului, ca noi, și să fie viu?

27. Apropie-te tu și ascultă și tot ce va zice cătră tine Domnul Dumnezeul nostru: noi vom ascultă și vom face.»

28. Iar Domnul deaca auzi cuvintele voastre că grăii cătră mine așa în zice: «Auzit-am cuvintele glasului nărodului acestuia care au zis ție și toate au grăit pre dreptate.

29. Dară cine va da într-ânșii inimă temătoare să se teamă de mine și să păzescă toate porâncile mele în toată vrêmea ca să fie bine, lor și feciorilor lor, în vécii!

30. Pasă și zi lor: «Întoarceți-vă în corturile voastre.»

31. Iar tu stăi aici cu mine să spuie ție toate dreptările și porâncile și judecățile care să-i înveț să le facă în țara carea o voiu da eu lor întru moștinare.

32. Deci păziți și faceți cum au porâncit voaod Domnul Dumnezeu și să nu vă întoarceți nici spre stînga, nici spre dreapta.

33. Ce să umblaț pre calea carea au porâncit voaod Domnul Dumnezeul vostru pre dânsa să umblaț să vă odihnească și să v-ă fie bine și veț avea zile multe în țara carea o veț lua.»

CAP 6

1. „Acêstea sânt porâncile și îndreptările și judecățile câte au porâncit Domnul Dumnezeul vostru să vă învăț și să le faceți în țara în carea veț întra și o veț moștina.

2. Să vă têmeț de Dumnezeu, Domnul vostru, și să păziți îndreptările lui și porâncile care porâncesc eu ție astăzi, tu și feciorii tăi și nepoții tăi, în toate zilele vieții tale, ca să trăiești zile multe.

3. Ascultă, Israil, și păzêște să faci cêle ce au porâncit ție Domnul și va fi ție bine și mai mult ție se va înmulți, cum au grăit Domnul Dumnezeul părinților voștri să dea ție țara cêca ce fiêrbe cu lapte și cu miere. Și acêstea sânt dreptățile și judecățile câte au porâncit Domnul Dumnezeul feciorilor lui Israil în pustie deaca au ieșit ci den Țara Eghiptului.

4. Ascultă, Israil, Domnul Dumnezeul nostru un Domn iaste.

5. Să iubești pre Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău și cu toată putêrea ta.

6. Și să fie acêste cuvinte, care am porâncit eu ție astăzi, în inima ta și în sufletul tău.

7. Și cu dânselle să înveț pre feciorii tăi și într-ânsele să vorbești și șăzând în casă și mergând pre cale, și culcându-te și sculându-te.

8. Și să le pui întru semn pre mâinile tale și să fie neclătite/ înaintea ochilor tăi.

Versiunea modernă

acesta mare ne va mistui și vom muri dacă mai auzim încă o dată glasul Domnului Dumnezeului nostru.

26. Căci este oare vreun om care să fi auzit, ca noi, glasul Dumnezeului celui viu vorbind din mijlocul focului și să fi rămas în viață?

27. Apropie-te doar tu și ascultă tot ce va zice Domnul Dumnezeul nostru: noi vom ascultă și așa vom face.»

28. Cînd Domnul a auzit glasurile voastre și cuvintele pe care mi le-ați spus, a cuvîntat astfel către mine: «Am auzit cuvintele pe care ție le-a spus acest popor: tot ce au glăsuît este drept.

29. Fie ca ei să rămână așa în cugetul lor, să se teamă de mine și să păzescă porâncile mele tot timpul, ca să le meargă bine, lor și urmașilor lor, în veci!

30. Du-te și le spune: «Întoarceți-vă la corturile voastre.»

31. Tu însă, stai aici cu mine și-ți voi spune toate porâncile, rînduicile și legile pe care să-i învești să le împlinescă în țara pe care le-o dau în stăpînire.

32. Aveți deci grijă să faceți după cum v-a poruncit Domnul Dumnezeul vostru; să nu vă abateți nici la dreapta, nici la stînga.

33. Să mergeți întru totul pe calea pe care v-a poruncit Domnul Dumnezeul vostru, ca să rămîneți în viață și să vă meargă bine și să aveți zile multe în țara pe care o veți lua în stăpînire.»

CAP. 6

Dragostea pentru Dumnezeu

1. „Acestate sînt poruncile, rînduicile și legile pe care Domul Dumnezeul vostru mi-a poruncit să vi le dau spre învățatură, ca să le duceți la îndeplinire în țara în care mergeți ca să o stăpîniți.

2. Dacă te temi de Domnul Dumnezeul tău, păzind, în fiecare zi a vieții tale, atît tu, cît și copiii și nepoții tăi, toate rînduicile și poruncile pe care ție le dau astăzi, vei avea parte de o viață lungă.

3. Ascultă, așadar, Israele, și ai grijă să împlinesti acestea, pentru ca să-ți meargă bine și să vă înmulțiți tot mai tare, așa cum ție-a făgăduit Domnul Dumnezeul părinților tăi, dîndu-ți țara în care curge lapte și miere.

4. Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn.

5. Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și cu toată puterea ta.

6. Cuvintele acestea, pe care ție le spun eu astăzi, să le păstrezi în inima ta.

7. Să le repeți mereu copiilor tăi și să vorbești de ele cînd stai acasă și cînd mergi pe drum, cînd te culci și cînd te scoli.

8. Leagă-le ca semn la mîină și poartă-le ca talisman pe frunte.

Ms. 45

9. Și le vei scrie pre ție la umșorii caselor voastre și a porților voastre.

10. Și va fi cându te va băga înlontru pre tine Domnul Dumnedzăul tău la pământul carele am giurat părinților voștri, lui Avraam, și lui Isaac și lui Iacov, să s<ă> dea ție cetății mari și bune, carele nu le-ai zidit,

11. Case pline de toate bunățile, pre carele nu le-ai umplut, gropi cioplite, pre carele nu le-ai cioplit, vii și masline, carele n-ai răsădit și măn-cându și săturându-te.

12. Ia-te aminte pre tine ca să nu să înmulțască inima ta și vei uita pre Domnul Dumnedzăul tău, cela ce te-au scos pre tine den pământul Eghiptului, den casa robimei.

13. De Domnul Dumnedzăul tău să te temi și lui sângur să-i slujești și cătră el să te lipești și pre numele lui să te giuri.

14. Să nu mergi denapoa a alți dumnedzăi, de cătră dumnedzăii limbilor ce-s prenepregiurul vostru.

15. Căce Dumnedzăul răvnitor, Domnul Dumnedzăul tău întru tine, să nu să mănăie cu mănăie Domnul Dumnedzăul tău întru tine și te va surpa pre tine de cătră fața a tot pământul.

16. Să nu ispitești pre Domnul Dumnedzăul tău în ce chip l-ai ispitit la Ispită.

17. Pădzindu să păzești porncile Domnului Dumnedzăului tău și mărturiile lui și dreptățile lui căte au porăncit ție.

18. Și vei face cel plăcut și bunul înaintea Domnului Dumnedzăului tău, pentru ca să ți să facă ție bine și intrându vei moștteni pământul cel bun carele au jurat Domnul părinților voștri.

19. Ca să gonească pre toți neprietenii tăi înaintea fetei tale, după cum au grăit Domnul.

20. Și va fi cându te va întreba feciorul tău măine dzicindu: «Carle-s mărturiile și dreptățile și giudețele căte au porăncit Domnul Dumnedzăul nostru noao?»

21. Și vei grăi fiului tău: «Robi eram lui faraon la pământul Eghiptului, și ne-au scos pre noi Domnul Dumnedzău de acolo cu mână tare și cu braț înalt.

22. Și au dat Domnul semn și minuni mari și rēle la Eghiptu la faraon și la casa lui și întru pūterea lui înaintea noastră.

23. Și pre noi ne-au scos Domnul Dumnedzăul nostru de acolo pentru ca să ne aducă pre noi înlontru să ne dea noao pământul acesta, carele au giurat Domnul Dumnedzăul nostru părinților noștri să ne dea noao.

24. Și porānci «noao»² Domnul să facem toate dreptățile aceștea, să ne tēmem de Domnul Dumnedzăul nostru pentru ca să ne fie noao bine preste toate zilele, pentru ca să trăim ca și astăzi.

25. Și milostenic va fi noao⁴, să ne vom păzi a face toate porncile a legii aceștia înaintea Domnului Dumnedzăului nostru, în ce chip au porāncit noao.»

CAP 7

1. Și va fi cându te va băga pre tine Domnul Dumnedzăul tău la pământul carele întri tu acolo să-l moștnești pre el și va rădica limbi mari și multe dennapoa/fetei tale, pre hetteu și pre

Ms. 4389

9. Și să le scrii pre pragurile casei tale și pre porțile tale.

10. Și deacă te va duce Domnul Dumnezeul tău în țara cu carea se-au jurat părinților tăi, lui Avraam, și lui Isaac și lui Iacov și-ț și va da cetățile cēle mari și bune, care nu le-ai zidit tu,

11. Și casele cēle pline de bunăte, care nu le-ai umplut tu [tu], și puțuri de apă, care nu le-ai săpat tu, și vii și măslini, carei nu i-ai sădit, și vei mīnca și te vei sătura.

12. Să te socotești și să nu se rēsfire inima ta și să uite pre Domnul Dumnezeul tău carele te-au scos din Țara Eghiptului, den casa robiei.

13. De Domnul Dumnezeul tău să te temi și numai aceluia sângur să slujești și cătră dānsul să te apropii și cu numele lui să te juri.

14. Să nu umbli după alți dumnezei, după dumnezeii limbilor carei sânt împrejurul vostru.

15. Că Dumnezeul cel răvnitor, Domnul Dumnezeul tău, iaste în mijlocul tău ca nu cumva, mănīndu-se cu urgie pre tine Domnul Dumnezeul tău, să te piarză de pre fața a tot pământul.

16. Să nu ispitești pre Domnul Dumnezeul tău cum l-ai ispitit în locul Ispitirii.

17. Să păzești porncile Domnului Dumnezeul tău și mărturisirile lui și dreptățile lui căte au porāncit ție.

18. Și să faci cēle bune și cēle ce plac înaintea Domnului Dumnezeului tău, ca să-ț fie bine și vei intra să iai țara cea bună cu carea se-au jurat Domnul părinților noștri.

19. Ca să gonească toț pizmașii tăi dennaintea fetei tale, cum au zis.

20. Și va fi când te va întreba feciorul tău dimineață zicind: «Cē îndreptării și mărturii și judecāi sīnt care au porāncit noao Domnul Dumnezeul nostru?»

21. Tu vei zice lui: «Robi am fost lui faraon în Eghipt și de acolo ne-au scos Domnul Dumnezeul nostru cu mână vārtoasă și cu braț nalt.

22. Și au făcut Domnul Dumnezeu semn și minuni mari și rāotāț în Eghipt împotriva lui faraon și a toată casa lui pentru noi.

23. Și ne-au scos de acolo ca să ne ducă și să ne dea țara aceasta cu carea se-au jurat Dumnezeul nostru părinților noștri să o dea noao.

24. Și au porāncit noao Domnul să facem toate dreptățile aceștea și să ne tēmem de Domnul Dumnezeul nostru ca să fie noao bine în toate zilele vieții noastre, cum ne iaste astăzi.

25. Și va fi mila pre noi deaca vom păzi să facem toate porncile legii aceștia înaintea Domnului Dumnezeului nostru, cum au porāncit noao.»⁴

CAP 7

1. Iară deaca te va duce Domnul Dumnezeul tău în țara în care-ț a vei intra să o iai și vei goni tu limbile cēle mari și multe dennaintea/fetei tale:

Versiunea modernă

9. Scrie-le pe ușorii casei tale și pe porțile tale.

10. Iar când Domnul Dumnezeul tău te va duce în țara promisă părinților tăi, lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, că ți-o va da ție, cu cetăți mari și frumoase, pe care nu le-ai zidit tu,

11. Cu case pline de toate bunățile, pe care nu le-ai umplut tu, cu fītūni săpate în piatră, pe care nu le-ai săpat tu, cu vii și cu măslini, pe care nu i-ai sădit tu, și vei mīnca și te vei sătura.

12. Ia aminte, să nu uiți pe Domnul care te-a scos din țara Egiptului, din casa robiei.

13. Să te temi de Domnul Dumnezeul tău, să-i slujești numai lui și pe numele lui să juri.

14. Să nu mergeți după alți dumnezei, după dumnezeii popoarelor din jurul vostru.

15. Căci Domnul Dumnezeul tău, care se află în mijlocul vostru, este un Dumnezeu gelos: să nu se aprindă împotriva ta mīnia Domnului Dumnezeului tău și să te nimicească de pre fața pământului.

16. Să nu-l puncti la încercare pe Domnul Dumnezeul vostru, așa cum l-ai pus la încercare la Masa.

17. Să păzești întocmai porncile Domnului Dumnezeului vostru, cerințele și rīnduiciele pe care vi le-a dat.

18. Să faci ceea ce este drept și bun în ochii Domnului Dumnezeului tău pentru ca să-ț meargă bine și să poți intra să ici în stăpīnire țara cea îmbelșugată pe care Domnul a făgăduit-o prin jurāmīnt părinților tăi.

19. Atunci Domnul va alunga pe toți dușmanii din fața ta, așa cum ți-a făgăduit.

20. Dacă fiul tău te va întreba mīnc: «Ce însemnate au aceste cerințe, rīnduiceli și legi pe care vi le-a dat Domnul Dumnezeul nostru?»

21. Să-i răspunzi fiului tău: «Am fost robi ai Faraonului în Egipt, dar Domnul ne-a scos de acolo cu mīnă puternică și cu braț ridicat.

22. Domnul a săvīrșit, sub ochii noștri, mari și cumplite semne și minuni împotriva Egiptului, a faraonului și a întregii sale case,

23. Dar pe noi ne-a scos de acolo pentru ca să ne aducă în țara aceasta și să ne-o dea nouă, așa cum a făgăduit prin jurāmīnt părinților noștri.

24. Domnul ne-a porāncit să împlinim toate aceste legi și să ne tēmem de Domnul Dumnezeul nostru, pentru ca să ne meargă bine și ca să trăim viața pe care ne-o dāruieste, ca și astăzi.

25. Vom afla milă doar atunci când ne vom îngriji să împlinim toate porncile acestei legi înaintea Domnului Dumnezeului nostru, așa cum ne-a porāncit.»

CAP. 7

Israelul și popoarele păgīne

1. Când Domnul Dumnezeul tău te va duce în țara în care vei intra ca să o stăpīnești, când va alunga din/ fața ta popoare multe: pe hetei, pe

фѣцѣн тѣла, прехетѣхъ, шѣ прѣ гѣресеѣхъ
 шѣ прѣ аморѣхъ, шѣ прѣ хананѣхъ, шѣ прѣ фереѣхъ,
 шѣ прѣ ебѣхъ, шѣ прѣ ебѣсеѣхъ, шѣ прѣ амѣшѣн мѣри
 шѣ мѣлатѣ. Шѣ мѣри тѣри дѣкжѣтѣ бѣн шѣ бѣ
 рѣ прѣ ѣн дѣмнѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ дѣмжнѣхъ тѣла,
 шѣ бѣн лѣвѣ прѣ ѣн, кѣ прѣ рѣзѣрѣ бѣн пѣрѣрѣ прѣ ѣн
 ебѣхъ пѣхъ кѣ прѣ ѣн фѣгѣрѣхъ нѣче ебѣ мнѣхъ
 цѣ прѣ ѣн. Нѣчѣ ебѣхъ фѣкѣрѣцѣ кѣ прѣ ѣн
 фѣта тѣ ебѣхъ дѣн фѣгѣрѣхъ лѣхъ, шѣ фѣта лѣхъ
 ебѣхъ ебѣн фѣмѣхъ тѣхъ. Пѣнтрѣхъ кѣ прѣ ѣн дѣ
 пѣрѣцѣ прѣ фѣгѣрѣхъ тѣхъ дѣ кѣ прѣ тѣне, шѣ кѣ
 ебѣжѣн лѣ дѣмнезеѣн ебѣрѣнѣн, шѣ ебѣ кѣ прѣ бѣ
 дѣмнѣхъ кѣ мѣнѣнѣ, шѣ тѣва ебѣрѣ прѣтѣнѣ фѣгѣрѣ.
 ҃Ѣ ашѣ ебѣ фѣгѣрѣцѣ лѣрѣ, кѣ прѣтѣнѣ лѣрѣ ебѣ ебѣрѣцѣ
 шѣ ебѣрѣцѣ лѣрѣ ебѣ фѣгѣрѣжѣмѣнѣ шѣ пѣ дѣрѣ лѣрѣ ебѣ
 лѣ пѣрѣцѣ шѣ чѣлѣ чѣпѣнѣ тѣ ебѣ ебѣрѣ лѣрѣ ебѣ
 лѣрѣцѣ кѣ фѣрѣ. Кѣ прѣ нѣрѣрѣ ебѣнѣ ебѣнѣ дѣн
 лѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ, шѣ прѣ тѣнѣ тѣхъ лѣ ебѣ
 дѣмнѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ ебѣ фѣн лѣхъ нѣрѣрѣ лѣ ебѣ
 дѣкжѣтѣ тѣлатѣ амѣнѣлѣ кѣ прѣ ебѣ прѣ фѣца пѣмжѣ
 тѣлѣхъ. Нѣ кѣ прѣ ебѣнѣцѣ мѣнѣ мѣлѣнѣ дѣкжѣ
 тѣлатѣ амѣнѣлѣ ебѣ лѣ ебѣ дѣмнѣхъ прѣ бѣн, шѣ бѣ лѣ
 ебѣнѣ прѣ бѣн дѣмнѣхъ, пѣнтрѣхъ кѣ бѣн ебѣнѣцѣ
 мѣнѣ мѣлѣнѣ дѣ кѣ прѣ тѣлатѣ амѣнѣлѣ. ҃Ѣ пѣн
 трѣхъ кѣ прѣ бѣн нѣчѣ ебѣ дѣмнѣхъ прѣ бѣн, шѣ пѣ рѣнѣ
 жѣрѣмжѣнѣхъ кѣрѣ лѣ жѣрѣтѣ пѣрѣнѣцѣ лѣрѣ бѣрѣнѣ,
 ебѣ кѣ прѣ бѣн дѣмнѣхъ кѣ мжѣнѣ тѣлатѣ шѣ кѣ ебѣ
 нѣлѣтѣ, шѣ тѣхъ мжѣнѣнѣ прѣтѣнѣ дѣн кѣ ебѣ
 ебѣн дѣн мжѣнѣ лѣхъ фѣрѣ ебѣ прѣ рѣтѣ лѣ ебѣ пѣтѣлѣхъ.
 Шѣ бѣн кѣ прѣ ебѣнѣ кѣ дѣмнѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ лѣ
 ебѣ ебѣ дѣмнезеѣхъ, дѣмнезеѣхъ тѣлѣ кѣ рѣ дѣнѣчѣ ебѣ, тѣла чѣ
 пѣрѣцѣ фѣгѣрѣхъ нѣчѣ ебѣ шѣ мѣла, чѣлѣра чѣ нѣчѣ
 ебѣ прѣ дѣнѣхъ, шѣ чѣлѣра чѣ пѣрѣцѣ ебѣ пѣрѣнѣцѣ лѣ
 лѣхъ фѣрѣ ебѣ ебѣ дѣрѣ ебѣ. Шѣ дѣнѣхъ чѣлѣра
 чѣлѣ ебѣрѣ ебѣ прѣ ебѣ фѣнѣнѣнѣ фѣцѣн лѣ ебѣ прѣ
 дѣнѣ шѣ, шѣ нѣва ебѣ ебѣнѣ чѣлѣрѣ чѣлѣ ебѣрѣ ебѣ
 нѣнѣнѣ фѣцѣн ебѣ лѣрѣ. Шѣ бѣн пѣрѣнѣ пѣ
 рѣнѣчѣнѣ шѣ дѣрѣнѣчѣнѣ, шѣ жѣ дѣкѣтѣнѣ лѣчѣ
 ебѣ, кѣ прѣ ебѣ пѣрѣчѣ ебѣ чѣ ебѣ ебѣнѣ ебѣ фѣчѣнѣ.
 Шѣ ебѣ фѣнѣ кѣ прѣ ебѣнѣ ебѣнѣ дѣнѣ дѣрѣ тѣчѣнѣ лѣчѣ ебѣ
 тѣлатѣ, шѣ лѣ ебѣнѣ пѣрѣнѣ шѣ лѣ ебѣнѣ фѣчѣ шѣ бѣ
 пѣрѣнѣ дѣмнѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ чѣ ебѣ фѣгѣрѣхъ нѣчѣ
 шѣ мѣла, чѣ чѣ нѣпѣ лѣ жѣрѣтѣ пѣрѣнѣцѣ лѣрѣ бѣрѣнѣ,
 Шѣ тѣва ебѣнѣ шѣ тѣва ебѣнѣ, шѣ тѣва фѣмѣлѣнѣ,
 шѣ ебѣ ебѣнѣ фѣнѣ пѣнѣчѣ ебѣнѣ тѣхъ, шѣ рѣ лѣ
 пѣмжѣнѣ тѣхъ тѣхъ, гѣрѣхъ тѣхъ шѣ ебѣнѣ тѣхъ,
 шѣ ебѣнѣ ебѣ ебѣнѣ тѣхъ, чѣрѣ ебѣнѣ ебѣнѣ тѣлатѣ,
 шѣ пѣрѣ ебѣ ебѣнѣ тѣлатѣ, прѣ пѣмжѣнѣхъ кѣрѣ лѣ
 жѣрѣтѣ дѣмнѣхъ пѣрѣнѣцѣ лѣрѣ тѣнѣ ебѣ чѣ ебѣ.
 Шѣ ебѣнѣ ебѣ ебѣнѣ мѣнѣ ебѣнѣ ебѣ дѣ кѣ прѣ тѣлатѣ
 амѣнѣлѣ, нѣва фѣнѣ фѣрѣ бѣн фѣрѣ ебѣ рѣрѣ нѣчѣ
 ебѣ ебѣнѣ, нѣчѣ фѣрѣнѣчѣ ебѣ тѣлатѣ. Шѣ кѣ
 рѣ дѣнѣ дѣмнѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ дѣкжѣтѣнѣ тѣла
 тѣ ебѣнѣчѣнѣ, шѣ тѣлатѣ ебѣ ебѣнѣ, ебѣнѣчѣ ебѣ
 чѣлѣ ебѣнѣ, кѣрѣ лѣнѣ кѣ прѣ ебѣ, шѣ кѣ прѣ лѣнѣ
 ебѣнѣ нѣва ебѣнѣ прѣ ебѣ тѣнѣ, шѣ лѣва ебѣнѣ
 прѣ ебѣ прѣ ебѣнѣ тѣчѣ чѣлѣ чѣ ебѣ ебѣнѣ прѣтѣнѣ.
 Шѣ бѣн мжѣнѣ тѣлатѣ прѣ ебѣнѣ амѣнѣлѣ, кѣрѣ
 дѣмнѣхъ дѣмнезеѣхъ тѣхъ лѣ чѣ ебѣ, ебѣнѣ мжѣнѣ

Biblia, 1688, pag. 131, col. I

ghergheseu și pre amoreu și pre hananeu și pre ferezeu și pre eveu și pre evuseu, șapte limbi tari și multe.

2. Și mai tare decît voi, și va da pre ei Domnul Dumnezeuul tău în mîinile tale și vei lovi pre ei, cu pierzare vei piêrde pre ei, să nu pui cătră ei făgăduință, nice să miluiești pre ei.

3. Nici să vă încuscriți cătră ei: fata ta să nu o dai feciorului lui și fata lui să nu o iai fiului tău.

4. Pentru că vei despărți pre feciorul tău de cătră tine și va sluji la dumnezei striini și să va scărbi pre voi Domnul cu mânie și te va surpa pre tine în grabă.

5. Ce așa să faceți lor: capiștile lor să le surpați și stîlpii lor să-i fărmați și pădurile lor să le tăiați și cêle cioplite ale bozilor lor să le ardeți cu foc.

6. Căci norodu sînt ești Domnului Dumnezeului tău și pre tine te-au ales Domnul Dumnezeuul tău să fii lui nărodu avut decăt toate limbile cîte-s pre fața pămîntului.

7. Nu căci sînteți mai mulți decît toate limbile v-au ales Domnul pre voi și v-au osebit pre voi Domnul, pentru că voi sînteți mai puțini decît toate limbile.

8. Ce pentru căci vă iubêște Domnul pre voi și, păzindu jurămintul care au jurat părinților voștri, v-au scos pre voi Domnul cu mînă tare și cu braț naltu și te-au mîntuit pre tine den casa robiei, den mîna lui farao, împăratul Eghiptului.

9. Și vei cunoaște că Domnul Dumnezeuul tău acesta e Dumnezeu, Dumnezeu cel credincios, cela ce păzêște făgăduința sa și mila celora ce iubăscu pre dînsul și celora ce păzescu poruncile lui întru o mie de rude.

10. Și dîndu celora ce-l urăscu pre el înaintea fêții a surpa pre dînșii. Și nu va zăbăvi celor ce-l urăscu, înaintea fêții va da lor.

11. Și vei păzi poruncile și dreptățile și judecățile acêstea, cîte eu poruncescu ție astăzi să faci.

12. Și va fi cîndu veți auzi dreptățile acêstea toate și le veți păzi și le veți face, și va păzi Domnul Dumnezeuul tău ție făgăduința și mila, în ce chip au jurat părinților voștri.

13. Și te va iubi și te va blagoslovi și te va înmulți, și va blagoslovi fiii pîntecelui tău și roada pămîntului tău, grîul tău și vinul tău și untu-de-lemnul tău, cirezile vacilor tale și turmele oilor tale pre pămîntul care au jurat Domnul părinților tăi să dea ție.

14. Și blagoslovit să fii mai vârtos decît toate limbile. Nu va fi întru voi fără de rodu, nici sterpu, nici în dobitoacele tale.

15. Și va rădica Domnul Dumnezeuul tău de la tine toată slăbiciunea și toate boalele Eghiptului cê rêle, care le-ai văzut și cîte ai cunoscut, nu le va pune preste tine, și le va pune pre êle preste toți ceia ce urăscu pre tine.

16. Și vei mînca toate prăzile limbilor care Domnul Dumnezeuul tău dă ție; să nu mîntuiască/ochiul tău pre êle și să nu slujăști bozilor lor, căci piêdică iaste ție aceasta.

Ms. 45

ghergheseu și pre amorreu și pre hananeu și pre ferezeu și pre eveu și pre ievuseu, 7 limbi mari și multe și mai mari decât voi.

2. Și-i va da pre ei Domnul Dumnezdăul tău în mâinile tale și-i vei lovi pre ei cu potop, îi vei potopi pre ei să nu pui cătră ei făgăduință, nice să-i miluiești pre ei.

3. Nice să vă încuscriți cătră ei: fata ta să nu o dai feciorului lui, nice fata lui să nu o iai feciorului tău.

4. Pentru că vei depărta pre feciorul tău de cătră mine și va sluji la dumnezdăi striini și să va scărbi cu mânie Domnul pre voi și te va surpa pre tine de sârgu.

5. Ce așa să faceți lor, cuptoarele lor să le surpați și stâlpii lor să-i sfărâmați și pădurile lor să le tăiați și cele cioplite a bodzilor să le ardeți cu foc.

6. Căce nărodu sfântu ești Domnului Dumnezdăului tău și pre tine te-au ales Domnul Dumnezdăul tău să-i fii lui nărodu avut decât toate limbile câte-s pre fața pământului.

7. Nu căce santeți mai înmulți cu mult decât toate limbile v-au ales Dumnezdău pre voi și v-au usăbit pre voi Domnul, pentru că voi santeți mai puțini decât toate limbile.

8. Ce pentru căce vă iubeste Dumnezdău pre voi și să păziți jurământul carele au giurat părinților voștri v-au scos pre voi Domnul cu mână tare și cu braț înalt și te-au mântuit pre tine den casa robiciei, den mâna lui faraon, împăratul Eghiptului.

9. Și vei cunoaște că Domnul Dumnezdăul tău acesta-i Dumnezdău, Dumnezdăul credincios, cela ce cruță făgăduința lui și mila la ceia ce iubescu pre însul și celora ce păzescu porâncele lui întru o mie de rude.

10. Și dându celora ce urăscu pre ei înaintea fetei a surpa pre însii și nu va zăbăvi celora ce urăscu înaintea fetei le va da lor.

11. Și va cruța porâncele și dreptățile și giudeștele acêstea câte eu porâncescu ție astăzi să faci.

12. Și va fi cându veți audzi dreptățile acêstea toate și le veți păzi și le veți face pre ele și va păzi Domnul Dumnezdăul tău și făgăduința și mila în ce chip au giurat părinților voștri.

13. Și te va iubi și te va blagoslovi și te va înmulți și va blagoslovi fiii pântecelui tău și roada pământului tău, grîul tău, și vinul tău, și untu de lemnul tău, cerezile vacilor tale și turmele oilor tale pre pământul carele au giurat Domnul părinților tăi să dea ție.

14. Și blagoslovit vei fi tu mai vărtos decât toate limbile. Și nu va fi întru voi fără de rodu, nice stearpă nice întru dobitoacele tale.

15. Și va rădica Domnul Dumnezdăul tău de la tine toată moliciunea și toate boalele Eghiptului cele rele, carele ai vădzut și câte ai cunoscut nu le va pune preste tine și le va pune pre ele pre toți ceia ce urăscu pre tine.

16. Și vei mânca toate prăzile limbilor carele Domnul Dumnezdău dă ție; să nu să vâghe/ochiul tău pre ele și să slujești bodzilor lor, căcei piedică iaste ție aceasta.

Ms. 4389

hetheii, gherghescii, ammoreii, hananeii, ferizeii, eveii și evuscii, 7 limbi mari și mai tari decât voi.

2. Și-i va da Domnul Dumnezeul tău în mâinile tale și-i vei ucide și-i vei piêrde cu periciune să nu pui cu dîșșii făgăduință, nici să-ț fie milă de ei.

3. Nici să vă încuscaț cu dîșșii: fata ta să nu o dai feciorului lui, nici fata lui să nu o iai feciorului tău.

4. Că va înfoarce pre feciorul tău de la mine și va sluji altor dumnezei și se va mânia pre tînc Domnul cu mânie și te va piêrde curând.

5. Ce să faceți lor așa: altarele lor să le răsipiț și stâlpii lor să-i surpați și brăniștele lor să le tăiați și dumnezeii lor cei ciopliți să-i ardeți.

6. Că nărod sfînt ești tu Domnului Dumnezeului tău și pre tine au ales Domnul Dumnezeul tău să fii lui nărod mai ales decât toate neamurile câte sânt pre pământ.

7. Nu doară căce santeți voi mai mulț decât alte limbi v-au ales Domnul și v-au luat, că voi santeți mai puțini decât toate limbile.

8. Ce căce v-au iubit Domnul și au păzit jurământul cu care se-au jurat părinților voștri și te-au scos Domnul cu mâna vărtosă și cu braț nalt și te-au izbăvit den casa robiciei și den mâinile lui faraon, împăratul Eghiptului.

9. Și să știți că Domnul Dumnezeul tău, acesta iaste Dumnezeu tare și credincios, carele păzêște făgăduința lui și milostenia celor ce-l iubesc și celor ce păzesc făgăduința lui în mii de neamuri.

10. Și carele dă pre cei ce-l urăsc să-i piarză în față și nu va zăbăvi până va plăi în față celor ce-l urăsc.

11. Deci să păzești porâncele și dreptările și giudecățile acêstea câte porâncesc cu ție astăzi să le faci.

12. De-acii deacă vei asculta toate dreptările acêstea și le vei face și Domnul Dumnezeul tău va păzi făgăduința și milostenia cu carea se-au jurat părinților voștri.

13. Și te va iubi și te va blagoslovi și te va înmulți și va blagoslovi roada pântecelui tău și roada pământului tău, vinul tău, și grăul tău, și untul tău, și cerezile boilor tăi și turmele oilor tale în țara cêea ce se-au jurat părinților tăi că o va da ție.

14. Și vei fi blagoslovit decât toate limbile. Și voi nu veți sterpi, nici dobitoacele voastre știră.

15. Și va lua Domnul Dumnezeul tău de la tînc toată slăbănogiia și toate ranele cele rele ale Eghiptului, câte știț și câte aț văzut, nu le va pune pre tine, ce le va pune pre toți cei ce urăsc pre tînc.

16. Și vei mânca tot neamul și țara carea o au dat Domnul Dumnezeul tău ție; pre nimeni dentr-âșșii să nu cruțeze ochii tăi, nici să slujești dumnezeilor lor, că vătămare va fi acêea.

Versiunea modernă

gherghesei, pe almorcei, pa cavaanci, pe ferezei, pe hevei și pe icbusei, șapte popoare mai mari și mai puternice decât tine.

2. Și cînd Domnul Dumnezeul tău le va da în mîinile tale și le vei înfrînge, să le nimicești cu desăvîrșire, să nu închei legămînt cu ele și să nu-ți fie milă de ele.

3. Să nu te încuscrești cu ele: să nu dai fiicele tale după fiii lor și să nu iei fiicele lor pentru fiii tăi.

4. Căci vor îndepărta pe fiii tăi de la mine, încît vor sluji altor dumnezei; atunci mînia Domnului se va aprinde împotriva voastră și te va nimici numaidecît.

5. Ci așa să faceți cu ele: să le dărîmați altarele, să le sfărîmați stîlpii, să le tăiați trunchiurile de copaci, să le ardeți în foc dumnezeii șlor ciopliți.

6. Căci tu ești un popor sfînt pentru Domnul Dumnezeul tău. Domnul Dumnezeul tău te-a ales pre tine, dintre toate popoarele de pe fața pămîntului, ca să fii poporul care îi aparține lui.

7. Nu pentru că voi ați fi mai numeroși decât toate celelalte popoare v-a ales și v-a primit Domnul, căci sînteți mai puțini la număr decât toate popoarele.

8. Ci pentru că Domnul vă iubeste și ca să-ți țină jurămîntul pe care l-a făcut părinților voștri. De aceea v-a scos cu mîna tare și v-a scăpat din casa robiciei, din mîna lui faraon, regele Egiptului.

9. Să știți deci că Domnul Dumnezeul tău este adevăratul Dumnezeu, Dumnezeu credincios, care își ține legămîntul și îndurarea pînă la o mie de neamuri, față de cei care îl iubesc și care păzesc poruncile lui.

10. Dar pe cei care îl urăsc îi răsplătește pe loc, nimicindu-i. Și nu întîrzie să-i răsplătească de grabă pe cei care îl urăsc.

11. Ai grijă așadar să împlinești aceste porunci, rînduiești și legi, pe care ți le poruncesc cu astăzi.

12. Dacă veți da ascultare acestor rînduiești, dacă le veți păzi și le veți împlini, atunci Domnul Dumnezeul tău își va ține legămîntul și se va îndura de tine, așa cum a jurat părinților tăi.

13. Și te va iubi, te va binecuvînta și te va înmulți. Va binecuvînta rodul pîntecelui tău și rodul pămîntului tău, grîul tău, vinul tău și untdelemnul tău, cerezile tale de vite cu viței și turmele de oi cu miei, în țara pe care s-a jurat părinților tăi că ți-o va da ție.

14. Vei fi mai binecuvîntat decât toate popoarele. Nimeni nu va fi sterp sau stearpă, nici dintre voi, nici dintre dobitoacele tale.

15. Domnul te va feri de orice boală. Toate molimile grele din Egipt, pe care le-ai cunoscut, nu le va abate asupra ta, ci le va trimite asupra celor care te urăsc pe tine.

16. Să nimicești toate popoarele pe care ți le dă în mîna Domnul Dumnezeul tău; să nu găscască cruceare în ochii tăi. Să nu slujești dumnezeilor lor, căci aceasta ar fi o capcană pentru tine.

рла

Акте сѡкна тѡхъ преѡла, шн сѡнхъ еахъжѡщн со
 зилѡр лѡрѡ, кжчн пѡдрѡкте лѡсте цѡе аѡласта .
 Ідрѡ сѡбѡн зѡче фѡтрѡхъцѡполѡ тѡхъ, кѡ мѡлѡтѡ
 ѡ анѡста аѡласта дѡкжѡт ѡхъ кѡмъ вѡнъ пѡтѡтѡ ,
 сѡсѡрѡхъ пре дѡнѡшн . Сѡнхъте тѡемн дѡсѡнъ ѡ
 кѡ аѡхъчѡрѡамнѡнѡте фѡцѡбѡн аѡхъче амнѡнѡте, кжте
 аѡ фѡкѡлѡтѡ дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ лѡхъ фѡрѡсѡ,
 шн тѡхъсѡрѡрѡ еѡгѡпѡтѡнѡнѡрѡ . Бѡнѡтѡлѡлае
 чѡлае мѡрнъ кѡрѡлае аѡ вѡсѡрѡлѡтѡ сѡнѡнъ тѡнъ, сѡмнѡлае
 аѡчѡлаѡтѡ шн мнѡнѡнѡлае чѡлае мѡрнъ, аѡчѡлаѡтѡ мѡжнѡ чѡ
 тѡрѡе шн сѡрѡцѡлѡ чѡлае нѡлѡтѡлѡ, фѡче кнѡпѡ тѡхъ сѡдѡ
 пре тѡнѡнѡ дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ, ашѡ вѡ фѡлаѡ
 дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ нѡлѡлѡлѡ тѡхъсѡрѡрѡрѡ амнѡнѡнѡрѡ, дѡ
 кѡрѡнѡ тѡхъ тѡемн дѡкѡпѡтѡрѡ фѡлаѡ лѡрѡ . Шн
 кѡ сѡпѡлае вѡ тѡрѡмнѡнѡте дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ лѡ
 енъ, пжнѡ сѡвѡрѡ сѡрѡпа чѡнъ рѡмѡшъ шн чѡнъ дѡкѡлѡ
 шн дѡ кѡпѡтѡрѡ тѡнѡнѡ . Нѡхъте бѡнѡрѡнѡнѡ дѡ кѡпѡтѡрѡ
 фѡлаѡ лѡрѡ, кѡчѡнъ дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ фѡтрѡхъ
 тѡнѡнѡ дѡмнѡзѡхълѡ мѡрѡе шн тѡрѡе . Шн вѡ пѡлѡпнѡ
 дѡ тѡпѡтѡ дѡмнѡлѡ амнѡнѡлае аѡчѡсѡтѡтѡ дѡ кѡпѡтѡрѡ фѡлаѡ
 тѡла кжте пѡцѡнѡ пѡцѡнѡ нѡхъбѡнъ пѡтѡтѡ сѡнѡ тѡпѡщн
 пре енъ дѡгѡрѡсѡтѡ . Пѡйтѡрѡхъ кѡ сѡнѡлѡсѡ фѡкѡлѡтѡ пѡ
 мжнѡтѡлѡ пѡсѡтѡнѡ, шн сѡсѡрѡрѡ фѡмѡлѡлѡнѡ пре сѡте тнѡ
 нѡ кжгѡнѡнѡлае чѡлае сѡлѡсѡлѡтѡнѡ . Шн вѡ дѡла пре
 енъ дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ фѡмжнѡнѡлае тѡлае, шн
 бѡнъ пѡлѡрѡдѡе пре енъ нѡхъ пѡлѡрѡзѡрѡе мѡрѡе, тѡнѡтѡ фѡнъ бѡ
 сѡрѡлѡ пре енъ . Шн вѡ дѡла пре енъ пѡрѡрѡцѡнѡ сѡсѡрѡ
 фѡмжнѡнѡлае тѡлае, шн вѡ пѡрѡнѡ нѡхъмѡлае лѡрѡ дѡнѡ лѡкѡ
 аѡчѡлае, нѡхъ вѡ сѡлѡ нѡмѡнѡнѡ фѡпѡтѡрѡнѡтѡ фѡнѡнѡнѡтѡ
 фѡчѡцѡнѡ тѡлае, тѡнѡтѡ сѡнѡрѡдѡе бѡнъ сѡрѡлѡ пре енъ .
 Чѡлае чѡпѡнѡте алае дѡмнѡзѡнѡнѡлѡрѡ лѡрѡ сѡлае аѡрѡдѡцѡнѡ нѡхъ
 фѡкѡлѡ, шн сѡнѡхъ пѡхътѡщн аѡрѡнѡнѡтѡ, нѡчѡнъ аѡрѡ дѡ
 ла дѡнѡшнѡнѡ сѡлѡнѡ цѡе кѡла сѡнѡхъ гѡрѡшѡщн пѡйтѡрѡхъ аѡчѡ
 сѡла, кѡчѡ сѡрѡрѡцѡнѡнѡ дѡмнѡлѡнѡ дѡмнѡзѡхълѡнѡ тѡхъ
 лѡсте . Шн сѡнѡхъ аѡрѡхънѡ сѡкѡрѡсѡтѡ фѡнѡсѡла тѡла,
 шн анѡдѡема бѡнѡнѡ фѡкашнѡ аѡласта, кѡ сѡрѡрѡцѡнѡнѡ
 сѡ сѡрѡрѡщн шн нѡхъкѡпѡрѡсѡлѡрѡе сѡ кѡпѡрѡсѡщн, кѡчѡнъ
 анѡдѡема лѡсте .

К А П И Т У Л

вѡте пѡрѡчѡнѡлае кѡрѡлае ѡхъ пѡрѡчѡнѡнѡлѡ вѡж
 лѡстѡрѡнѡ сѡ пѡрѡнѡцѡнѡ фѡлаѡе аѡчѡсѡтѡтѡ, пѡнѡ
 тѡрѡ кѡ сѡтѡ тѡрѡнѡцѡнѡ шн сѡсѡлѡтѡ фѡмѡлѡлѡнѡ,
 шн сѡтѡ фѡтрѡрѡцѡнѡ шн сѡтѡ мѡщѡнѡнѡцѡнѡ пѡмжнѡ
 тѡхъ чѡлае сѡнѡ, кѡрѡлае аѡжѡрѡтѡ дѡмнѡлѡ
 дѡмнѡзѡхълѡ пѡрѡнѡцѡнѡлѡрѡ вѡщн . Шнцѡ бѡнъ аѡхъ
 чѡ амнѡнѡнѡте дѡ тѡвѡтѡпѡ кѡлѡлѡ, кѡрѡе аѡ аѡрѡсѡ пре тѡнѡ
 нѡ дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ фѡлѡсѡтѡнѡ, пѡйтѡрѡхъ кѡ
 сѡтѡтѡ кнѡлѡлѡкѡлѡ пре тѡнѡнѡ шн сѡтѡтѡ нѡсѡлѡтѡсѡкѡлѡ,
 шн сѡсѡрѡрѡ пѡрѡчѡтѡе чѡлае дѡнѡ нѡнѡма тѡла дѡвѡнѡ пѡрѡнѡ
 пѡрѡчѡнѡлае лѡнѡ аѡсѡла ? Шн тѡхъ кнѡлѡлѡнѡ шн
 тѡхъ фѡлѡмжнѡзѡнѡтѡ, шн тѡхъ хѡрѡнѡпѡтѡ кѡ мѡма кѡ
 рѡе нѡхъ цѡлѡтѡ пѡрѡнѡцѡнѡнѡ тѡнѡ, пѡйтѡрѡхъ кѡ сѡчѡлае сѡлѡ
 е цѡе, кѡчѡнѡ нѡхъманѡ пре пжнѡнѡ сѡнѡлѡрѡе вѡлѡрѡнѡ ѡ
 мѡлѡ, чѡ пре сѡтѡлѡтѡтѡ нѡхъжѡнѡлѡлѡ кѡрѡе лѡсѡ пре нѡрѡ
 сѡлѡлѡ лѡнѡ дѡмнѡзѡхълѡ вѡ тѡрѡнѡ ѡмѡлѡ . Хѡннѡнѡлае
 тѡлае нѡхъсѡлѡ рѡе дѡла тѡнѡнѡ пнѡчѡрѡлае тѡлае нѡхъсѡлѡ сѡ
 тѡтѡ, кѡпѡтѡ, мѡ, дѡ анѡ . Шн бѡнъ кѡнѡлѡсѡе
 кѡ нѡнѡма тѡла кѡчѡ кнѡпѡ сѡрѡнѡкѡрѡлае ѡмѡ вѡ чѡрѡсѡлѡ
 пре фѡнѡлѡ сѡлѡ ашѡ дѡмнѡлѡ дѡмнѡзѡхълѡ тѡхъ вѡ чѡрѡлѡ
 пре

Biblia, 1688, pag. 131, col. II

17. Iară să vei zice întru cugetul tău că «Multă e limba aceasta decât eu, cum voui putea să surpu pre dânșii?».
  18. Să nu te temi de ei; cu aduceri aminte îți vei aduce aminte câte au făcut Domnul Dumnezeuul tău lui Faraon și tuturor eghiptenilor.
  19. Bântuialele cèle mari carele au văzut ochii tăi, sêmețele acèlea și minunile cèle mari acèlea, mîna cea tare și brațul cel naltu, în ce chip te-au scos pre tine Domnul Dumnezeuul tău. Așa va face Domnul Dumnezeuul nostru tuturor timbilor de carei tu temi de cătră fața lor.
  20. Și viespile va trimite Domnul Dumnezeuul tău la ei pînă să vor surpa cei rămaș și cei ascunși de cătră tine.
  21. Nu te vei răni de cătră fața lor, căci Domnul Dumnezeuul tău întru tine, Dumnezeu mare și tare.
  22. Și va potopi de tot Domnul limbile acêștea de cătră fața ta câte puțin-pușin; nu vei putea să-i topești pre ei degrabă. [23] Pentru ca să nu să facă pămîntul pustiuu și să vor înmulți preste tine jîganiile cèle sălbatece.
  - 23 [24]. Și va da pre ei Domnul Dumnezeuul tău în mîinile tale și vei pierde pre ei cu pierzare mare, pînă îi veș surpa pre ei.
  - 24 [25]. Și va da pre-npărașii lor în mîinile tale și va peri numele lor den locul acela. Nu va sta nimeni împotriva înaintea feșii tale, pînă unde vei surpa pre ei.
  - 25 [26]. Cèle cioplite ale dumnezeilor lor să le ardeți cu foc și să nu pohtești argint, nici aur de la dânșii să iai ție, ca să nu greșești pentru aceasta, căci urăciune Domnului Dumnezeului tău iaste.
  - 26 [27]. Și să nu aduci scîrbă în casa ta și anathema vei fi, ca și aceasta; cu urăciune să urăști și cu scărbuire să scărbești, căci anathema iaste.
- CAP 8**
1. Toate poruncile carele eu poruncescu voaă astăzi să păziți a face acêștea, pentru ca să trăiți și să vă înmulțiți și să întrați și să moșteniți pămîntul cel bun carele au jurat Domnul Dumnezeul vostru părinților voștri.
  2. Și-ți vei aduce aminte de toată calea care au adus pre tine Domnul Dumnezeul tău în pustiuu, pentru ca să te chinuiască pre tine și să te ispitească, și să vor pricêpe cèle den inima ta, de vei păzi poruncile lui au ba.
  3. Și te-au chinuit și te-au flămînzit și te-au hrănit cu mana care n-au știut părinții tăi, pentru ca săști le spuie ție că nu numai pre pîne singură va trăi omul, ce preste tot cuvîntul care iaste pren rostul lui Dumnezeul și va trăi omul.
  4. Hainele tale nu s-au ros de la tine, picioarele tale nu s-au bătut, iată, 40 de ani.
  5. Și vei cunoaște cu inima ta că, în ce chip oricarele om va certa pre fiul său, așa Domnul Dumnezeul tău va certa pre tine.

Ms. 45

17. Iar să ve dzice întru cugetul tău cum «Multă iaste limba aceasta decât eu cum voi putea ca să-i surpu pre ei?»

18. Să nu te temi de ei; cu aducere aminte să-ți aduci câte au făcut Domnul Dumnedzăul tău lui farao și tuturor eghiptenilor.

19. Dodățiile⁵ cele mari carele au vădzut ochii tăi sêmelele acelea și minunile cele mari acelea, mâna cea tare și brațul cel înaltu cum te-au scos pre tine Domnul Dumnedzăul tău, așa va face Domnul Dumnedzăul vostru tuturor limbilor de carii tu te temi de cătră fața lor.

20. Și viespile va trimite Domnul Dumnedzăul tău la ei până să vor surpa cei rămași, cei rămași de cătră tine și cei ascunși.

21. Nu te vei răni de cătră fața lor, căce Domnul Dumnedzăul tău întru tine Dumnedzău mare și tare.

22. Și va topi de tot Domnul Dumnedzăul tău limbile acestea de cătră fața ta câte puțin-puțin; nu vei putea să-i topești pre ei de sirgu. Pentru ca să nu să facă pământul pustii și să vor înmulți pre tine jiganiile cele sălbatice.

23. Și-i va da pre ei Domnul Dumnedzăul tău în mâinile tale și-i vei piêrde pre ei cu perire mare pân-ii vei surpa pre ei.

24. Și va da pre împărații lor în mâinile tale și va peri numele lor den locul acela. Nu va sta nime împotriva înaintea fêții tale pân-unde ii vei surpa pre ei.

25. Cioplițele dumnedzăilor lor să le ardeți cu foc și să nu pofești argintu, nice aur de la înșii să iai ție pentru ca să nu greșești cândalca pentru aceasta, căce urciune Domnului Dumnedzăului tău iaste.

26. Și să nu aduci urciune în casa ta și anathema vei fi ca și aceasta, cu urciune să urăști și cu ojarătură să urăști, căce anathema iaste.

CAP 8

1. Toate porâncile carele eu porîncescu voao astăzi să păziți să le faceți pentru ca să trăiți și să vă înmulțiți și să intrați să moștzeniți pământul cel bun carele au giurat Domnul Dumnedzăul [vostru] părinților voștri.

2. Și-ți vei aduce aminte de toată calca carea te-au adus pre tine Domnul Dumnedzăul tău întru pustiu pentru ca să te chinuiescă pre tine și să te ispitească, și să vor pricepe cele den inima ta, să vei păzi porîncele lui au ba.

3. Și te-au chinuit și te-au flămândzit și te-au hrănit pre tine cu mana carea n-au știut părinții tăi pentru ca să-ți spuie ție cum nu numai pre pâine sîngur va trăi omul, ce preste tot cuvîntul carele iêse preu rostul lui Dumnedzău va trăi omul.

4. Hainele tale nu s-au frecat² de la tine, picioarele tale nu s-au mosorît³, iată, 40 ani⁴.

5. Și vei cunoaște cu inima ta că în ce chip om oarecarele va cerceta fiul său, așa Domnul Dumnedzăul tău va certa⁵ pre tine.

Ms. 4389

17. Iar de vei gândi în inima ta și vei zice în gândul tău că «Țară aceasta iaste mai mare decât noi și mai multă, dară cum o vom putea bate?»

18. Nu te teme de dânsa, ce să-ți aduci aminte câte au făcut Domnul Dumnezeul tău lui farao și tuturor eghiptenilor.

19. Nevoile cele mari care le-au vădzut ochii tăi, sêmelele cele mari și minunile și cum te-au scos cu mână vărhoasă și cu braț nalt Domnul Dumnezeul tău, așa va face Domnul Dumnezeul tău tuturor țărâlor² celor ce te vei teme tu de dânscele.

20. Și va trimite pre dânsii Domnul Dumnezeul tău viespi până vor peri cei rămași și cei ce se-au ascuns de tine.

21. Nu vei fi rănit de dânsii, că întru tine iaste Domnul Dumnezeul tău, Dumnezeul cel mare și tare.

22. Și va piêrde Domnul Dumnezeul tău limbile acestea dennaintea fêții tale pre-ncet, pre-ncet, că nu vei putea să pierzi pre dânsii curând, ca să nu rămăie țara lor pustie și să se adaogă și să se înmulțescă fierile cele sălbatice asupra ta.

23. Ce va da pre dânsii Domnul Dumnezeul tău înaintea ta și-i vei potopi cu periciune mare pân-ii vei dezrădăcina.

24. Și nu va sta nici unul înaintea ta până ce-i vei potopi.

25. Dumnezii lor cei ciopliți să-i arzi în foc și să nu pofești a lua de la dânsii aur sau argint să nu cumva să greșăști vreodinioară că hulire iaste Domnului Dumnezeului tău.

26. Nu băga lucru de hulire în casa ta că vei fi blestemat ca și acela, ce cu blestemare să-l blêstemi și cu hulă să-l hulești ca pre un blestemat.

CAP 8

1. Toate poruncile care v-am porâncit cu astăzi să le auziți să le faceți ca să trăiți și să vă înmulțiți și să intrați și să luați țara cea bună cu carea se-au jurat Domnul Dumnezeu părinților voștri.

2. Și să-ți aduci aminte de toate căile pre care te-au dus Domnul Dumnezeul tău în pustie ca să te ispitească și să te năcăjască și să se cunoască cele den inima ta păzi-vei porâncile Domnului au ba.

3. Și te năcăji și te flămânzi, iar apoi te hrăni cu mană carea nu o știiai tu, nici părinții tăi să ție arate, că nu numai de pâine sîngură va fi omul viu ce de tot cuvîntul carele iase den gura lui Dumnezeu va fi omul viu.

4. Hainile tale nu se-au spart pre tine, picioarele tale nu se-au rănit și, iată, ca sînt 40 de ani⁴.

5. Ca să pricepi în inima ta că cum ceartă omul pre feciorul lui așa și pre tine te ceartă Domnul Dumnezeul tău.

Versiunea modernă

17. Dacă însă vei spune în cugetul tău: «Popoarele acestea sînt mai numeroase decît mine, cum voi putea să le izgonesc?»

18. Să nu te temi de ele, ci aduți aminte de tot ce i-a făcut Domnul Dumnezeul tău lui farao și întregului Egipt,

19. De încercările grele pe care le-ai văzut cu ochii tăi, de sêmelele și minunile acelea mari, de mîna tare și de brațul ridicat cu care te-a scos Domnul Dumnezeul tău. Tot așa va face Domnul Dumnezeul tău cu toate popoarele de care te temi.

20. Domnul Dumnezeul tău va trimite chiar și viespi împotriva lor, pînă cînd vor fi nimicîți cei care au mai rămas și s-au ascuns de tine.

21. Nu te înspăimînta în fața lor, căci Domnul Dumnezeul tău, un Dumnezeu mare și puternic se află în mijlocul vostru.

22. Domnul Dumnezeul tău va izgoni încetul cu încetul aceste popoare din calca ta. Tu nu vei putea să le nimic_ești dintr-o dată, căci atunci fiarele sălbatice s-ar înmulți în dauna ta.

23. Domnul Dumnezeul tău va da aceste popoare în mîinile tale și le va tulbura învîlmășindu-le pînă cînd vor fi nimicite.

24. Și va da pe regii lor în mîinile tale, iar tu vei spulbera numele lor de sub cer. Nimeni nu va fi în stare să ție se împotrivescă, pînă cînd îi vei nimici.

25. Să ardeți în foc chipurile cioplite ale dumnezeilor lor. Să nu pofești și să nu ici pentru tine argintul sau aurul de pe ele, ca nu cumva să cazi în cursă. Acest lucru este o urciune înaintea Domnului Dumnezeului tău.

26. Să nu aduci o astfel de urciune în casa ta, că vei fi și tu blestemat, ca și aceasta. Să o urăști cu înverșunare și să-ți fie scîrbă de ea, căci este blestemată.

CAP. 8

Îndemn la recunoștință față de Dumnezeu.

1. Aveți grijă să împliniți toate poruncile pe care vi le dau astăzi, pentru ca să trăiți, să vă înmulțiți și să luați în stăpînire pămîntul cel bun făgăduit de Domnul prin jurămînt părinților voștri.

2. Adu-ți aminte de căile pe care te-a călăuzit Domnul Dumnezeul tău în pustiu în acești patruzeci de ani, ca să te smerească și să te încerce, pentru ca să afle ce este în inima ta, dacă vei păzi sau nu poruncile lui.

3. Și te-a smerit lăsîndu-te să rabzi de foame, apoi te-a hrănit cu mana pe care nici tu nu o cunoșteai și nici părinții tăi nu o cunoșteau, ca să-ți arate că omul nu trăiește numai cu pîine, ci că omul trăiește din fiecare cuvînt care iese din gura Domnului.

4. Hainele tale nu ți s-au ponosit, iar picioarele nu ți s-au bătătorit în acești patruzeci de ani.

5. Să știi așadar în inima ta că, așa cum un tată îl învață pe fiul său, tot astfel te învață Domnul Dumnezeul tău pe tine.

РАБ

5 прѣтнѣ . Шн вен пѣри порѣчнѣ дмнхлѣн
 5 дмнхлѣн тѣхъ , съмѣрѣнъ фтрѣ кѣнѣлѣн шн
 5 сѣбѣ тѣмн дѣ джнѣхъ . Кѣ дмнхлѣ дмнхлѣ
 Тѣхъ тѣхъ вѣра прѣ тннѣ лѣ пѣмжнѣтѣ вхн шн
 мѣлѣтѣ оундѣе пѣржѣ дѣ апѣ шн нѣзѣбарѣ а фѣрѣ
 фѣндѣрѣлѣрѣ бшннѣ прѣнъ кжмѣрѣн шн прѣнъ мѣцн .
 7 Пѣмжнѣтѣлѣ аа грѣдѣлѣн , шн аа сѣрѣдѣлѣн , вѣн
 емокннѣ , рѣ дѣн , пѣмжнѣтѣлѣ масаннѣлѣн , оупѣ
 4 дѣ лѣмнѣлѣн шн аа мѣрѣн . Пѣмжнѣтѣ прѣ кѣ
 рѣлѣ нѣ кѣ стѣрѣчѣ вен мжнѣкѣ пжнѣтѣлѣ , шн нѣ
 тѣвен лншн ннмѣкѣ прѣ сѣлѣ , пѣмжнѣтѣлѣ кѣрѣлѣ
 пѣстѣрнѣлѣн хѣрѣ , шн дѣн мѣнѣцн лѣн вен сѣпѣлѣ
 7 арѣмѣ . Шн вен мжнѣкѣ шн тѣвен сѣтѣрѣдѣ
 шн вен сѣлѣ прѣ дмнхлѣ дмнхлѣ тѣхъ прѣ пѣмж
 4 тѣлѣ чѣлѣ вѣн кѣрѣлѣ аа рѣмѣтѣ чѣе . А тѣ лѣмнѣ
 тѣнѣ оунтѣ прѣ дмнхлѣ дмнхлѣ тѣхъ кѣ стѣнѣ
 пѣрѣцнѣнѣ порѣчнѣнѣ лѣн , шн жѣрѣкѣнѣнѣ шн днрѣ
 тѣчнѣнѣ лѣн , кѣ тѣ сѣлѣ порѣчнѣнѣ чѣе лѣстѣрнѣ
 6 Кѣнѣ кѣнѣдѣн мжнѣкѣ рѣ шн сѣтѣрѣжѣдѣтѣ , шн
 кѣсѣ вѣнѣ знѣннѣ шн лѣкѣннѣ фтрѣ мѣлѣ .
 7 Шн вѣн тѣн шн онѣлѣ тѣлѣ фмѣлѣцннѣдѣсѣ чѣе ,
 арѣннѣтѣлѣ шн лѣрѣлѣ фмѣлѣцннѣдѣсѣ чѣе , шн тѣлѣ
 4 кжтѣ лѣ тннѣ фмѣлѣцннѣдѣсѣ чѣе . Тѣвен ф
 шѣлѣ кѣ нннѣмѣ тѣ шн вѣн оунтѣ прѣ дмнхлѣ дѣ
 нѣзѣлѣ тѣхъ чѣлѣ чѣтѣлѣ сѣкѣ дѣн пѣмжнѣтѣлѣ
 6 сѣтѣрѣдѣлѣн , дѣн кѣсѣ рѣтѣн . Чѣлѣ чѣтѣлѣ
 лѣдѣ прѣнъ пѣстѣнѣлѣ чѣлѣ мѣрѣ , шн фѣрнѣкѣшѣлѣтѣлѣ
 чѣлѣ оундѣ шѣрѣннѣ мѣшѣкѣнѣдѣ , шн сѣкѣрѣннѣ , шн
 сѣтѣсѣ оундѣ нѣ сѣрѣ апѣ , чѣлѣ чѣчѣлѣ сѣкѣ чѣе дѣн
 6 пѣлѣтѣрѣ колѣцѣрѣтѣ нѣзѣрѣ дѣ апѣ . Чѣлѣ чѣ
 тѣлѣ хрѣннѣтѣ кѣ мѣнѣтѣ . фпѣстѣнѣ кѣрѣ нѣн шѣлѣтѣ
 тѣ шн нѣлѣ чѣлѣтѣ пѣрнѣнѣцнѣнѣ тѣнѣ , пѣнѣтѣрѣ кѣ сѣтѣ
 пннѣлѣсѣтѣ , шн сѣтѣ нѣпнѣтѣсѣтѣ , сѣвѣн фѣкѣлѣ чѣе
 7 вѣнѣ лѣ чѣлѣ дѣ апѣн лѣстѣлѣ . Шн сѣвѣн знѣ
 чн фтрѣ нннѣмѣ тѣ вѣрѣтѣтѣлѣ шн тѣрѣлѣ мж
 нѣн мѣлѣ мѣлѣ фѣкѣннѣтѣ мѣе пѣлѣтѣрѣ чѣлѣ мѣрѣ лѣ
 нѣтѣлѣ . Шн вен поменнѣ прѣ дмнхлѣ дмнхлѣ
 7 тѣхъ , кѣ сѣлѣ рѣ чѣе пѣлѣтѣрѣ кѣ сѣлѣ фѣчнѣжѣрѣтѣсѣ ,
 шн пѣнѣтѣрѣ кѣ сѣлѣ фпѣрѣкѣнѣтѣ фѣгѣрѣдѣннѣца лѣн
 кѣрѣлѣ жѣрѣтѣ пѣрнѣннѣнѣнѣ тѣнѣ кѣ лѣстѣрнѣ
 4 Шн вѣлѣн дѣвен оунтѣ кѣ оунтѣрѣ прѣ дмнхлѣ дѣ
 нѣзѣлѣ тѣхъ , шн вен мѣлѣ прѣ оунтѣ лѣлѣтѣрѣ дѣ
 нѣзѣлѣн , шн вен сѣлѣжнѣ лѣрѣ шн тѣкенѣ рѣкннѣ лѣрѣ ,
 мѣрѣтѣрнѣсѣкѣлѣ вѣлѣсѣ лѣстѣрнѣ прѣ чѣрнѣ шн прѣ пѣ
 4 мжнѣ кѣлѣ кѣ пѣрѣзѣрѣ вѣцн пѣрн . А чѣе кнѣпѣ
 шн чѣлѣлѣ лѣлѣтѣ аннѣн кжтѣ дмнхлѣ дмнхлѣ пѣлѣ
 6 дѣкѣтѣрѣ фѣчѣ вѣлѣстѣрѣ , лѣшѣ вѣцн пѣрн пѣнѣтѣрѣ
 кѣчѣе нѣчн лѣсѣлѣлѣтѣтѣ гѣлѣсѣлѣ дмнхлѣн дмнхлѣ
 лѣнѣ вѣстѣрѣ .

КАПѠ

1 сѣлѣтѣрѣ сѣрѣнѣлѣ тѣ прѣчн лѣстѣрнѣ сѣрѣдѣ
 нѣлѣ кѣ сѣлѣ фтрн сѣлѣ мѣшѣнѣшн лнмѣн мѣ
 рн шн тѣрн мѣнѣжѣрѣтѣсѣ дѣкжтѣ вѣн чѣлѣ
 6 чн мѣрн шн кѣ знѣмѣрн пѣнѣтѣ чѣрн .
 Нѣрѣдѣ мѣрѣ шн мѣлѣтѣ шн днѣлѣтѣ , фѣ
 чѣрн лѣн сѣлѣкѣ , прѣ кѣрн тѣ шн шн тѣлѣн лѣ
 6 знѣтѣ , чннѣ лѣ сѣтѣтѣтѣтѣ фпѣрнѣкѣ фѣчнѣн фѣчѣрн
 лѣрѣ лѣн сѣлѣкѣ . Шн вен кѣнѣнѣлѣсѣ лѣстѣрнѣ , кѣ
 7 дмнхлѣ дмнхлѣ тѣхъ лѣтѣсѣтѣ вѣлѣ мѣлѣчѣ рѣкннѣ

Biblia, 1688, pag. 132, col. I
 6. Și vei păzi poruncile Domnului Dumnezeuului tău, să mergi întru căile lui și să te temi de dînsul.

7. Că Domnul Dumnezeuul tău te va băga pre tine la pămînt bun și mult, unde-s pârîie de apă și izvoară a fără-fundurilor ieșind pren cîmpuri și pren munți.

8. Pămîntul al grîului și al orzului, vii, smochini, rodii, pămîntul măslinului, untdelemnului și al mierii,

9. Pămînt pre carele nu cu sărăcie vei mînca pîinea ta și nu te vei lipsi nimica pre el, pămîntul carele pietrele lui – hier, și den munții lui vei săpa aramă.

10. Și vei mînca și te vei sătura și vei blagoslovi pre Domnul Dumnezeuul tău pre pămîntul cel bun carele au dat ție.

11. Ia-te aminte, nu uita pre Domnul Dumnezeuul tău, ca să nu păzești poruncile lui și judecățile și dreptățile lui cîte eu poruncescu ție astăzi.

12. Ca nu cîndai, mîncînd și săturîndu-te, și case bune zidind și lăcuind întru êle.

13. Și boii tăi și oile tale înmulțindu-se ție, argintul și aurul înmulțindu-se ție și toate cîte-s la tine înmulțindu-să ție,

14. Te vei înălța cu inima ta și vei uita pre Domnul Dumnezeuul tău, ceta ce te-au scos den pămîntul Eghiptului, den casa robiei.

15. Ceta ce te-au adus pren pustiitul cel mare și înfricoșatul, acela unde șărpi mușcînd, și scorpii, și sête, unde nu era apă, ceta ce ț-au scos ție den piatră colțurată izvor de apă;

16. Ceta ce te-au hrănit cu mană în pustiiu, care n-ai știut tu și n-au știut părinții tăi, pentru ca să te chinuiescă și să te ispitească, să-ți facă ție bine la cêle de apoi ale tale.

17. Și să nu zici întru inima ta: «Vărtutea mea și tăria mîinii mele mi-au făcut mie putêrea cea mare aceasta.»

18. Și vei pomeni pre Domnul Dumnezeuul tău, că el dă ție putêre ca să faci vîrtute și pentru ca să întărească făgăduința lui, care au jurat părinților tăi ca astăzi.

19. Și va fi de vei uita cu uitarea pre Domnul Dumnezăul tău și vei mêrge pre urma altor dumnezăi și vei sluji lor și te vei închina lor, mărturisescu voao astăzi pre ceriu și pre pămînt cum cu pierzare veți peri.

20. În ce chip și cêlêlalte limbi cîte Domnul Dumnezău piêrde de cătră fața voastră, așa veți peri, pentru căce n-ați ascultat glasul Domnului Dumnezăului vostru.

CAP 9

1. Ascultă, Israel! Tu treci astăzi Iordanul ca să întri să moștenești limbi mari și tari mai vîrtos decît voi, cetăți mari și cu zidiuri până în ceriu,

2. Norod mare și mult și înalt, feciorii lui Enac, pre carii tu știi și tu ai auzit: «Cine au stătut împotriva fêjii feciorilor lui Enac?»

3. Și vei cunoaște astăzi că Domnul Dumnezeuul tău, acesta va mêrge înain/tea fêjii tale, foc topitoriu iaste. Acesta va surpa

Ms. 45

6. Și vei păzi porincele Domnului Dumnezdău-lui tău, să mergi întru căile lui și să te temi de el.

7. Că Domnul Dumnezdău-lui tău te va băga pre tine la pământul multu și bun unde-s pârăie de apă și izvor a fără-fundurilor ieșindu pre câmpuri și pren munți.

8. Pământu a grâului și a orzului, vii, smochini, roidii pământu maslinului, untudele-mnului și miere,

9. Pământu pre carele nu cu sărăcie vel mânca pâinea ta și nu te vei lipsi nimic preste el, pământu cărnia pietrele lui sânt hier și den munții lui vei săpa arama.

10. Și vei mânca și te vei sătura și vei blagoslovi pre Domnul Dumnezdău-lui tău pre pământul cel bun carele au dat ție.

11. Ia-te aminte pre tine, nu uita pre Domnul Dumnezdău-lui tău ca să păzești porincele lui, giudjele și dreptățile lui câte cu porincescu ție astăzi.

12. Iară să nu cāndai māncāndu și săturāndu-te, și case bunc zidindu și lācūindu întru ele.

13. Și boii tăi și oile tale înmulțindu-să ție, și argintul și aurul înmulțindu-să ție și toate câte-s la tine înmulțindu-să ție,

14. Te vei înălța cu inima ta și vei uita pre Domnul Dumnezdău-lui tău, cela ce te-au scos den pământu Eghiptului, den casa robiciei.

15. Celuia ce te-au adus pren pustiul cel mare și cel strășnic, acela unde șearpe mușcāndu și scorpiu și șete unde nu era apă, cela ce ț-au scos ție den piatră colțurată izvor de apă,

16. Celuia ce te-au hrānit cu mana în pustiu, carea n-ai știut tu și n-au știut părinții tăi, pentru ca să te chinuiescā și să te ispiteascā, să-ți facā ție bine la cele de apoi ale tale.

17. Și să nu dzici întru inima ta: «Vārtutca mea și țāria māinili mēle mi-au fācut mic putērea cea mare accasta.»

18. Și vei pomeai pre Domnul Dumnezdău-lui tău, căce el ție ții dā putēre ca să faci vārtute și pentru ca să întārești fāgāduința lui, carea au giurat părinților tăi ca astăzi.

19. Și va fi să vei uita cu uitare pre Domnul Dumnezdău-lui tău și vei mēre deannapoia altor dumnezdāi și vei sluji lor și te vei închina lor, mărturisescu voao astăzi ceriul și pământul cum cu perire veți peri

20. În ce chip și cēlēlate limbi câte Domnul Dumnezdău piēde de cātrā fața voastră, așa veți peri, pentru căce n-ați ascultat glasul Domnului Dumnezdăului vostru.

CAP 9

1. Ascultā, Israil! Tu treci astăzi Iordanul ca să intri să moștencēști limbi mari și tari mai vārtos decēt vol, cetāți mari și cu ziduri pān-în ceri,

2. Nārodu mare și multu și înalțu, feciorii lui Enac, pre carii tu și tu i-ai āuzit: «Cine va sta împotriva fēței feciorilor Enac?»

3. Și vei cunoaște astăzi că Domnul Dumnezdău-lui tău acesta va mēre înaintea fēței

Ms. 4389

6. Ca să păzești porincele Domnului Dumnezeului tău, să umbli pre calea lui și să te temi de dānsul.

7. Că Domnul Dumnezeu-lui tău te va duce în țara cea bună și mare, unde sânt pârăie de apă și pūpuri adānci care curā pren cāmpii și pren munți.

8. În țara grāului și a orzului, a viilor și a smochinelor și a rodilor, în țara māslinilor și a untului și a mierii,

9. Unde nu vei mânca pâinea ta cu sărăcie² și nimic nu-ți va lipsi într-ānsa ca să mai cēi, în țara unde sânt pietri de fier și den munții lor se va săpa arama.

10. Și vei mânca și te vei sătura și vei blagoslovi pre Domnul Dumnezeu-lui tău în țara cea bună carea o au dat ție.

11. Socotește-te nu uita pre Domnul Dumnezeu-lui tău, porincele lui și judecāțile lui și dreptățile lui să păzești, câte porānescu cu ție astăzi.

12. Sā nu cumva dupā cēstea māncānd și săturāndu-te și zidind case bune și lācūind într-ānscele.

13. Și prāsindu-ți-se oile și boii și înmulțindu-ți-se aurul și argintul și toate câte vei avea adāugāndu-ți-se,

14. Sā ție se înalțe inima și să uii pre Domnul Dumnezeu-lui tău carele te-au scos den Țara Eghiptului, den casa robiciei.

15. Și carele te-au trecut pren pustiia cea mare și înfricoșată, în carea era șārpīi și scorpiile cēle mușcātoare și ai însetat într-ānsa și apă nu era, carele ț-au scos izvor de apă den piatră stārmīnoasă;

16. Și te-au hrānit cu mannā în pustiie, pre care nu l-ai știut tu, nici părinții tăi să te nācājascā și să te ispiteascā, iar apoi să-ț fie milostiv și să-ț facā bine.

17. Sā nu zici în inima ta: «Vārtutca mea și țāria māinilor mēle au fācut mic accastā putēre mare.»

18. Ce să-ț aduci aduci aminte de Domnul Dumnezeu-lui tău, că acela ț-au dat țārie și putēre să faci ca să umple fāgāduința sa cu carea se-au jurat părinților tăi ca și în zioa de astăzi.

19. Iar de vei uita cu uitare pre Domnul Dumnezeu-lui tău și vei umbli dupā alți dumnezei și vei sluji lor și te vei închina lor, mărturisesc voao astăzi, cu ceriul și cu pământul, că cu periciune veți peri

20. Ca și cēlēlate limbi câte le piēde Domnul Dumnezeu dennaintea fēței voastre. Așa veți peri și voi deaca nu veți asculta glasul Domnului Dumnezeului vostru.

CAP 9

1. Ascultā, Israil! Astăzi tu vei trecē Iordanul și vei intri să iai limbile cēle mari și mai tari decēt voi, oamenii cēi mari și cu cetāțile pānā la ceriul,

2. Oamenii cēi mari și mulți și nālți, feciorii lui Enac, pre carii ții tu și ai āuzit și tu ai zis: «Cine va putea sta împotriva feciorilor lui Enac?»

3. Iar să ții astăzi că Domnul Dumnezeu-lui tău va mēre înaintea ta, că iaste foc arzător și

Versiunea modernă

6. Păzește porincele Domnului Dumnezeului tău, mergi pe căile sale și teme-te de el.

7. Căci Domnul Dumnezeu-lui tău te va duce într-o țară bună, cu rîuri de apă, cu izvoare care țîșnesc din străfunduri pe cîmpii și prin munți,

8. Țară a grîului și a orzului, a viilor, a smochinelor și a rodilor, țară a măslinilor și a mierii,

9. Țară în care pîinea pe care o vei mîncă nu este drămuțită și în care nu vei duce lipsă de nimic; țară în pietrele căreia sînt zăcăminte de fier și din munții căreia vei scoate aramă.

10. Cînd vei mîncă și te vei sătura, binecuvînteză-l pe Domnul Dumnezeu-lui tău pentru țara cea bună pe care ți-a dat-o.

11. Ai grijă, nu uita pe Domnul Dumnezeu-lui tău și nu nesocoti porincele, rînduicile și legile sale pe care ți le poruncesc cu astăzi.

12. Iar atunci cînd vei mîncă și te vei sătura, cînd vei zidi case frumoase și vei locui în ele.

13. Cînd se vor înmulți vitele, oile și caprele tale, cînd îți va spori argintul și aurul și vei fi bogat,

14. Ai grijă ca trufia să nu-ți cuprindă inima și să nu uii pe Domnul Dumnezeu-lui tău, care te-a scos din țara Egiptului, din casa robiciei.

15. Care te-a condus prin pustiul cel mare și îngrozitor, unde erau șerpi veninoși și scorpioni, pămînt al însetării, lipsit de apă; care a făcut să țîșnească pentru tine izvor de apă din stîncă de cremene;

16. Care te-a hrănit în pustiul cu mană, pe care părinții tăi nu o cunoșteau, ca să te smerească și să te încerce și, în cele din urmă, să-ți facă bine.

17. Nu trebuie să zici în inima ta: «Am dobîndit această bunăstare prin puterile mele și prin țāria mîinilor mele.»

18. Ci adu-ți aminte de Domnul Dumnezeu-lui tău, căci el ți dă putere ca să dobîndești bunăstare, îndeplinindu-ți astfel, ca și acum, legămîntul pe care l-a întărit prin jurămint cu părinții tăi.

19. Dacă însă vei uita pe Domnul Dumnezeu-lui tău și vei merge după alți dumnezei, dacă le vei sluji și te vei închina lor, vă mărturisesc astăzi că veți pieri neîndoicelnic.

20. Veți pieri ca și popoarele pe care Domnul le nimicește la venirea voastră, dacă nu veți asculta glasul Domnului Dumnezeului vostru.

CAP. 9

Moisē amintește israeliților cum au înedlat ei legea

1. Ascultā, Israele! Astăzi vei trecē Iordanul, ca să intri și să cucerești cetāți mari, cu ziduri pānā la cer, popoare mai mari și mai puternice decēt tine,

2. Între care niște oameni mari și înalți de statură, enachiții, pe care îi cunoști și despre care ai āuzit spunāndu-se: «Cine se poate împotrivi fiilor lui Enac?»

3. Sā ții āșadar astăzi că însuși Domnul Dumnezeu-lui tău va mēre înaintea ta, ca un foc

Biblia, 1688, pag. 132, col. II

Тѣ фѣцѣи талѣ, фок топиторѣ лѣте, ачѣста ба
 сѣпа прѣ ен, шн ачѣста фнѣлѣ фпоаѣ прѣ ен де кѣ
 трѣ флѣцѣлѣ, шнѣлѣ сѣпа прѣ ен шнѣлѣ пѣлѣ прѣ ен
 де сѣргѣ, ахѣпѣ кѣмѣ ахѣ шн цѣе дмнѣлѣ. Стѣ нѣ
 знѣ фтрѣ ннѣма тѣлѣ кжнѣлѣ ба пѣлѣ дѣ дмнѣлѣ ахѣ
 не зѣлѣлѣ тѣлѣ амѣнѣлѣ ачѣста фнѣнѣпѣ фѣ
 цѣи талѣ знѣжнѣлѣ, пѣнѣтрѣ днѣрѣпѣцѣнѣлѣ мѣлѣ ма
 стѣлѣ прѣ мнѣ дмнѣлѣ стѣ мошѣнѣ сѣлѣ пѣмжнѣ
 пѣлѣ ачѣпѣ елѣнѣ, чѣ пѣнѣтрѣ пѣлѣ жнѣлѣ тѣлѣ амѣнѣ
 лѣ ачѣстѣлѣ дмнѣлѣ ба сѣрѣлѣ прѣ ен де кѣлѣ фѣ
 цѣлѣ тѣлѣ. Нѣ пѣнѣтрѣ днѣрѣпѣтѣлѣ тѣлѣ, ннѣ пѣн
 трѣ кѣрѣцѣлѣ ннѣмѣнѣ талѣ тѣлѣ фтрѣнѣ кѣстѣ мошѣ
 нешнѣ пѣмжнѣлѣлѣ асѣрѣ, чѣ пѣнѣтрѣ пѣлѣ жнѣлѣ тѣлѣ
 шнѣ фѣтѣ дѣлѣ фѣлѣ амѣнѣлѣ ачѣстѣлѣ дмнѣлѣ ба
 сѣрѣлѣ пѣрѣдѣжнѣшнѣ, дѣнѣ ннѣнѣпѣ фѣцѣи талѣ, шнѣ
 пѣнѣтрѣ кѣстѣ фтрѣ фѣкѣ фѣтѣ дѣлѣнѣцѣлѣ, кѣрѣлѣ ахѣ
 жѣрѣпѣ дмнѣлѣ пѣрѣнѣцѣнѣлѣлѣ бошнѣ лѣнѣ авраамѣ шнѣ
 лѣнѣ гѣлѣкѣ, шнѣ лѣнѣ гѣкѣсѣ. Шнѣ вѣнѣ кѣнѣошѣ
 лѣстѣлѣ знѣ, кѣ нѣ пѣнѣтрѣ днѣрѣпѣцѣнѣлѣ талѣ дмнѣлѣ
 дмнѣлѣ тѣлѣ ачѣцѣе пѣлѣ жнѣлѣ тѣлѣ елѣнѣ ачѣстѣлѣ
 елѣлѣ мошѣнѣцѣнѣ, кѣчнѣ нѣрѣлѣ нѣсѣлѣнѣкѣ лѣ гѣлѣмѣлѣ
 елѣнѣ. Ахѣлѣнѣ амѣнѣпѣ, стѣнѣ ошнѣнѣ кѣстѣ амѣнѣ
 мжнѣнѣпѣ прѣ дмнѣлѣ дмнѣлѣ тѣлѣ фпѣлѣ, дѣнѣ
 зѣсѣлѣ чѣ ачѣ елѣнѣ дѣнѣ пѣлѣ жнѣлѣ елѣнѣ пѣлѣ жнѣ
 пѣлѣ ачѣ вѣнѣпѣ лѣ лѣкѣлѣ ачѣстѣлѣ, нѣ лѣкѣпѣ жнѣ
 фѣцѣи тѣлѣ кѣлѣ фѣ дмнѣлѣ. Шнѣ лѣ хѣсѣрѣкѣ
 ачѣ мѣнѣнѣпѣ прѣ дмнѣлѣ, шнѣ сѣлѣ мжнѣнѣпѣ дмнѣ
 прѣ бѣнѣ стѣ сѣрѣ прѣ бѣнѣ. Ошнѣ дѣлѣмѣ елѣ ф
 мѣнѣ стѣ ачѣ лѣспѣзнѣлѣ чѣлѣ дѣпѣлѣрѣ, лѣспѣзнѣ
 дѣ фѣтѣ дѣлѣнѣцѣлѣ, кѣрѣ лѣлѣ фѣтѣ дѣлѣнѣпѣ дмнѣлѣ
 кѣлѣ бѣнѣ, шнѣ амѣ фѣкѣлѣпѣ дмнѣпѣ, мѣ дѣ знѣлѣ
 шнѣ, мѣ дѣ нѣпѣцнѣ, пѣжнѣ нѣмѣ мжнѣкѣпѣ шнѣ ачѣ
 нѣмѣ стѣлѣпѣ. Шнѣ мѣлѣлѣ рѣпѣ дмнѣлѣ чѣлѣ дѣсѣ
 лѣспѣзнѣ дѣпѣлѣрѣ сѣрѣнѣ кѣ дѣчѣлѣлѣ лѣнѣ дмнѣ
 зѣлѣ, шнѣ прѣ дѣлѣ сѣлѣ стѣ сѣрѣнѣ сѣлѣ тѣлѣ кѣлѣ бѣнѣнѣ
 кѣрѣ лѣ гѣрѣнѣпѣ дмнѣлѣ кѣлѣ бѣнѣ дѣнѣ дмнѣпѣ дѣнѣ
 мнѣжѣлѣлѣ фѣкѣлѣлѣ фѣзѣсѣлѣ дѣлѣнѣ рѣнѣ. Шнѣ
 фѣ прѣнѣ, мѣ дѣ знѣлѣ, шнѣ прѣнѣ, мѣ дѣ нѣпѣцнѣ, ачѣ
 рѣпѣ дмнѣлѣ мѣчѣлѣ дѣсѣлѣспѣзнѣ дѣпѣлѣрѣ, лѣ
 спѣзнѣлѣ фѣтѣ дѣлѣнѣцѣлѣ. Шнѣ знѣе дмнѣлѣ кѣ
 трѣ мнѣ сѣлѣлѣ шнѣ тѣ пѣгѣрѣ дѣ рѣпѣпѣ дѣ амѣ
 кѣчнѣ ачѣ фѣкѣлѣпѣ фѣтѣ дѣ лѣчѣ, нѣрѣлѣ тѣлѣ, прѣ
 кѣрѣнѣ тѣнѣ сѣлѣ дѣлѣ елѣнѣпѣ, ачѣ елѣнѣпѣ кѣлѣ жнѣ
 дѣнѣ кѣлѣлѣ кѣрѣлѣ нѣ рѣзѣчнѣпѣ асѣрѣ, шнѣ ачѣ фѣкѣлѣ лѣ
 топнѣрѣ. Шнѣ знѣе дмнѣлѣ кѣлѣ бѣ мнѣ знѣжнѣ
 гѣрѣнѣпѣ кѣлѣ бѣ тѣнѣ сѣлѣлѣ шнѣ дѣ дѣсѣлѣ сѣрнѣ
 знѣжнѣлѣлѣ амѣ стѣлѣпѣ нѣрѣлѣ дѣлѣ ачѣстѣлѣ, шнѣ нѣпѣ
 нѣрѣлѣ нѣсѣлѣнѣкѣ лѣ гѣлѣмѣлѣ лѣтѣ. Лѣстѣлѣ
 стѣнѣ сѣрѣ прѣ енѣ, шнѣ вѣнѣ нѣнѣчѣ нѣмѣлѣ асѣрѣ дѣ
 дѣсѣлѣпѣлѣ чѣрѣмѣлѣнѣ, шнѣ тѣкѣнѣ фѣчѣ прѣ тѣнѣ флѣнѣ
 стѣ мѣрѣ шнѣ тѣрѣ шнѣ мѣлѣлѣ мѣнѣ вѣжнѣтѣ дѣкѣпѣ
 ачѣстѣлѣ. Шнѣ фтрѣнѣ жнѣлѣмѣ мѣмѣ пѣгѣрѣжнѣ
 дѣнѣ мѣнѣпѣ, шнѣ мѣнѣпѣлѣлѣ ачѣлѣ кѣлѣ фѣ, шнѣ чѣлѣ
 дѣсѣлѣ лѣспѣзнѣ лѣ мѣнѣпѣ рѣнѣсѣрѣ прѣ амѣнѣлѣ сѣ
 мжнѣнѣлѣ мѣлѣ. Шнѣ стѣлѣ жнѣлѣ кѣлѣ ачѣ гѣрѣнѣпѣ
 фнѣнѣпѣ дмнѣлѣлѣ дмнѣлѣлѣлѣлѣлѣлѣлѣлѣлѣ, шнѣ ачѣ
 фѣкѣлѣпѣ бѣлѣ снѣгѣлѣнѣ елѣчѣлѣ топнѣпѣ, шнѣ ачѣ елѣнѣ
 кѣлѣ жнѣлѣ дѣнѣ кѣлѣлѣ кѣрѣлѣ ачѣ рѣзѣчнѣпѣ дмнѣлѣ бѣсѣ
 стѣ фѣлѣчѣнѣ. Шнѣ цѣнѣлѣ чѣлѣ дѣсѣлѣ лѣспѣзнѣ, зѣ

pre ei și acesta îi va întoarce pre ei de către fața ta și-i va surpa pre ei și-i va pierde pre ei de sîrg, după cum au zis ție Domnul.

4. Să nu zici întru inima ta, cînd va pierde Domnul Dumnezăul tău limbile acêstea înaintea fêșii tale zicînd: «Pentru dreptățile m_ele m-au băgat pre mine Domnul să moștenezc pămîntul acest bun», ce pentru păgînătatea limbilor acestora Domnul va surpa pre ei de către fața ta.

5. Nu pentru dreptatea ta, nice pentru curăția inimii tale tu întri ca să moștenești pămîntul lor, ce pentru păgînătatea și fărădelêgea limbilor acestora Domnul va surpa pre dînșii den naintea fêșii tale și pentru ca să întărească făgăduința care au jurat Domnul părinților voștri, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov.

6. Și vei cunoaște astăzi că nu pentru dreptățile tale Domnul Dumnezăul tău dă ție pămîntul cel bun acesta să-l moștenești, căci norod năsilnic la grumaz ești.

7. Adu-ți aminte, să nu uiți cîte ai mîniat pre Domnul Dumnezăul tău în pustie, den ziua ce aș ieșit den pămîntul Eghiptului pînă aș venit la locul acesta, neascultînd făceați cele către Domnul.

8. Și la Horiv aș mîniat pre Domnul și s-au mîniat Domnul pre voi, să surpe pre voi.

9. Suindu-mă eu în munte să iau lêspezile cêle de piatră, lêspezi de făgăduință, care le-au făgăduit Domnul către voi, și am făcut în munte 40 de zile și de 40 de nopți, pîne n-am mîncat și apă n-am băut.

10. Și mi-au dat Domnul cêle doao lêspezi de piatră scrise cu degetul lui Dumnezău și pre dînsele să scrisese toate cuvintele care au grăit Domnul către voi în munte, den mijlocul focului, în ziua adunării.

11. Și fu pren 40 de zile și pren 40 de nopți, au dat Domnul mie cêle doao lêspezi de piatră, lêspezile făgăduinții.

12. Și zise Domnul către mine: «Scoală-te și te pogoară de prîpă de aici, căci au făcut fărădelêge norodul tău, pre carii i-ai scos de la Eghipt. Au ieșit curînd den calea carea ai poruncit lor și au făcut lor topire.»

13. Și zise Domnul către mine zicînd: «Grăit-am către tine o dată și de doao ori zicînd: Am văzut norodul acesta și, iată, nărod năsilnic la grumaz iaste.

14. Lasă-mă să-i surp pre ei și voui stinge numele lor de desuptul ceriului și te voui face pre tine în limbă mare și tare și mult mai vîrtos decît aceasta.»

15. Și întorcîndu-mă, m-am pogorît den munte, și muntele ardea cu foc și cele doao lêspezi ale mărturiilor pre amîndoao mîmile m_ele.

16. Și văzînd că aș greșit înaintea Domnului Dumnezăului vostru și aș făcut voao singuri vițel topit și aș ieșit curînd den calea carea au poruncit Domnul voao să faceți,

17. Și, țind cêle doao lêspezi, am lepădat pre êle den mîmile

Ms. 45

tale, foc topitori iaste. Acesta va surpa pre ei și acesta îi va întoarce pre ei de cătră fața ta și va surpa pre ei și-i va pierde pre ei de sârgu după ce Ț-au dzis Ție Domnul.

4. Să nu dzici întru inima ta cându va topi Domnul Dumnedzâul tău limbile acêstea înaintea fêței tale dzicându: «Pentru dreptățile mele m-au băgat înlontru pre mine Domnul să moștenescu pământul acestu bun», ce pentru păgânătatea limbilor acestora Domnul va surpa pre ei de cătră fața ta.

5. Nu pentru dreptatea ta, nice pentru curăția inimii tale tu întri ca să moștenești pământul acesta¹, ce pentru păgânătatea și fărdelegea a limbilor acestora Domnul va surpa pre ei de-naintea fêței tale și pentru ca să întărească făgăduința carea au jurat Domnul părinților noștri, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov.

6. Și vei cunoaște astăzi că nu pentru dreptățile tale Domnul Dumnedzâu dă Ție pământul cel bun acesta să-l moștenești, căce nărodu năsălnic la grumadzi ești.

7. Adu-ți aminte, să nu uiți câte ai mîniat pre Domnul Dumnedzâul tău în pustiu, den care dzi ați ieșit den pământul Eghiptului până ați venit la locul acesta, născultându-vă aflați, cele cătră Dumnedzâu.

8. Și la Horiv ați mîniat pre Domnul și s-au mîniat Domnul pre voi, să vă surpe pre voi.

9. Suindu-mă eu în munte să iau lăspedzile cele de piatră, lăspedzi de făgăduință, carele au făgăduit Domnul cătră voi, și am făcut în munte 40 dzile și 40 nopți, pâine n-am mîncat și apă nu am băut.

10. Și mi-au dat mie Domnul cele 2 lăspedzi de piatră scrise cu degetul lui Dumnedzâu și pre însele era scris toate cuvintele carele au grăit Domnul cătră voi <în munte>², den mijlocul focului, întru dzua adunării.

11. Și fu pren 40 dzile și pren 40 nopți au dat Domnul mie cele 2 lăspedzi de piatră, lăspedzi de făgăduință.

12. Și dzise Domnul cătră mine: «Scoală-te și te pogoaă de sârgu de aicea, căce au făcut făr-delêge nărodul tău pre carii ai scos de la Eghiptu. Au ieșit curându den calca carea ai porâncit lor, au făcut lor topire³».

13. Și dzise Domnul cătră mine: «Grăit-am cătră tine o dată și de doao ori dzicându: Am vădzut nărodul acesta și iată nărodu năsălnic la grumadzu iaste.

14. [Și acum]⁴ lasă-mă să-i surpu pre ei și voi stinge numele lor dedesuptul cerului și te voi face pre tine întru limbă mare și tare și multă, mai vărtos decăt aceasta.»

15. Și întorcându-mă, m-am pogorît den munte și muntele ardea cu foc și cele 2 lăspedzi a mărturiorilor pre amândoao mîinile mele.

16. Și văzîndu că ați greșit înaintea Domnului Dumnedzâului vostru⁵ și ați făcut voao sânguri vițel topit și ați rădzit curându dentru calca carea au porâncit Domnul voao să faceți,

17. Și apucându-mă de cele 2 lăspedzi/ le-am

Ms. 4389

acesta-i va pierde și acesta-i va goni diaintea fêței voastre și-i va potopi curând, cum au grăit Ție Domnul.

4. Și când va potopi Domnul Dumnezeul tău limbile acêstea dennaintea fêței tale, tu să nu grăiești zicînd așa: «Pentru dreptățile mele m-au adus Domnul să moștenesc această țară-bună», că pentru păgânătatea acestor limbi îi potopêște Domnul dennaintea fêței voastre¹.

5. Iar nu pentru dreptatea ta, nici pentru curăția inimii tale întra-vei să iai țara lor, iar pentru păgânii lor și pentru fărdelegea acestor limbi, îi va potopi Domnul dennaintea fêței tale și ca să așaze făgăduința carea au jurat părinților tăi, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov.

6. Și să știi astăzi că pentru nedreptatea ta dă Ție Domnul Dumnezeu să iai această țară bună, că sântet oameni năsălnici și vărtos eu cerbicea.

7. Ado-ți aminte și nu-ți uita de câte ori ai mîniat pre Domnul Dumnezeul tău în pustie, den zioa cêce ce ai ieșit den țara Eghiptului până aș sosit la acest loc, și neplescându-vă aș greșit înaintea Domnului.

8. Că și în Horiv ați mîniat pre Domnul și se-au mîniat pre voi Domnul, să vă piarză.

9. Când m-am suit eu în munte să iau lăspezile cele de piatră, lăspezile cele 2 de piatră ale făgăduinței, care au făgăduit Domnul cătră voi, și am fost în munte 40 de zile și 40 de nopți și pâine n-am mîncat, nici apă n-am băut.

10. Și-m dède Domnul 2 lăspezi de piatră, scrise cu degetul lui Dumnezeu, în care era scrise toate cuvintele căte grăi cu voi Domnul în munte, den mijlocul focului, în zioa adunării.

11. De-acii deaca trecură acêce 40 de zile și acêce 40 de nopți și-m dède Domnul acêce 2 lăspezi de piatră, lăspezile legii.

12. Zise cătră mine Domnul: «Scoală și te pogoaă de aici curând, că oamenii tăi carei i-ai scos den Țara Eghiptului au făcut fărdelege și curând se-au dat în laturi den calca carea le-am porâncit lor și au făcut lor topire.»

13. Și zise iar cătră mine Domnul: «Grăit-am Ție o dată și de doaoări, că am văzut acest nărod că iaste nărod vărtos la cerbice.

14. Ce mă lasă să-i pierz și să potopesc numele lor de supt cer, iar pre tine să te fac întru limbă mare și tare și mai mult decăt pre acêștia.»

15. Și întorcându-mă, mă pogorăiu den munte, iar muntele ardea cu foc și 2 table ale mărturiei era într-amândoaă mîinile mele.

16. Și văzîndu că ați greșit înaintea Domnului Dumnezeului vostru și ați făcut voaoă vițel topit și curând v-ați dat den cale în laturi den carea au porâncit Domnul voaoă să o faceți,

17. Și apucînd tablele amândoaă/ le-am lepădat

Versiunea modernă

mistuitor. El îi va nimici și îi va doborî înaintea ta, iar tu îi vei izgoni și îi vei răpune degrabă, așa cum Ți-a poruncit Domnul.

4. Cînd Domnul Dumnezeul tău îi va izgoni dinaintea ta, să nu-ți spui în inima ta: «Pentru că am dreptate, Domnul m-a lăsat să intru în țara aceasta și să o iau în stăpînire», căci, de fapt, Domnul izgonește aceste popoare din fața ta din pricina nelegiuirii lor.

5. Nu pentru că ai dreptate, nici pentru că ești cinstit în inima ta poți să intri și să lei în stăpînire țara lor. De fapt, Domnul va izgoni aceste popoare din fața ta din pricina nelegiuirii lor și ca să împlinescă făgăduința pe care a făcut-o prin jurămînt părinților tăi, Avraam, Isaac și Iacov.

6. De aceea să știi că, nu pentru că ai dreptate și Ți-a dat Domnul Dumnezeul tău în stăpînire această țară frumoasă; căci ești un popor tare la cerbice.

7. Adu-ți aminte și nu uita cum l-ai mîniat pre Domnul Dumnezeul tău în pustie. Din zioa în care ați ieșit din țara Egiptului pînă cînd ați sosit în acest loc, l-ați înfruntat neîncetat pe Domnul.

8. Chiar la Horeb l-ați mîniat pe Domnul, încît, în mînia sa, Domnul a vrut să vă nimicească.

9. Cînd m-am urcat pe munte ca să primesc tablele de piatră, tablele legămîntului pe care Domnul l-a încheiat cu voi, am rămas pe munte patruzeci de zile și patruzeci de nopți, fără să mîncîc pîne și fără să beau apă.

10. Și mi-a dat Domnul cele două table de piatră scrise cu degetul lui Dumnezeu, pe care erau însemnate toate cuvintele rostite de Domnul către voi pe munte, din mijlocul focului, în zioa adunării.

11. După cele patruzeci de zile și patruzeci de nopți, Domnul mi-a dat cele două table de piatră, tablele legămîntului.

12. Și mi-a zis: «Scoală-te și coboară repede de aici, căci poporul tău, pe care l-ai scos din Egipt, a săvîșit o fărdelege. După scurt timp, s-a abătut de la calea poruncită de mine și și-au făcut un chip turnat.»

13. Domnul mi-a mai spus: «M-am uitat la acest popor și, într-adevăr, este un popor tare la cerbice.

14. Lasă-mă să-i nimicesc și să șterg numele lor de sub cer, iar din tine voi face un popor mai puternic și mai numeros decît ei.»

15. Atunci m-am întors și am coborît de pe munte. Muntele ardea cu foc, iar eu țineam cu amîndouă mîinile cele două table ale legămîntului.

16. Cînd am văzut că ați păcătuit față de Domnul Dumnezeul vostru făcîndu-vă vițel turnat și abătîndu-vă curînd de la calea care v-a poruncit Domnul să mergeți,

17. Am apucat cele două table/ le-am aruncat

Biblia, 1688, pag. 133, col. I

mêle și le-am zdrobit dennaintea voastră.

18. ШИ МАМЪ РЪГАТЪ ДЕН НАННПЪ БОАЕЛЪ. ШИ МАМЪ РЪГАТЪ ДЕН НАННПЪ ДМНЪАХЪ ААДОНАЪ РЖНДЪ КА ШИ АТЖНЪ, МЪ ДЕ ЗНАЕ ШИЪ МЪ ДЕ НОПЦИ, ПЖНЕ НАМЪ МЖКАПЪ ШИ АПЪ НАМЪ ВЪУПЪ, ПЕНТРЪ ТОВАТЕ ГРЕШАЛЕ АЕ БОАСТРЕ КАРЕ АЪЦЪ ГРЕШНПЪ, КАСТЪ ФАЧЕЦИ РЪДЪ ДМНЪАХЪ ДМНЪАХЪ ВОСТРЪ КАСТЪ АМЖНІАЦИ ПРЕ ЕАЪ. ШИ АФРИКОШАПЪ ЕЖНЪ ПЕТРЪ МЖНІЕ, ШИ ПЕНТРЪ ОУРЕУТЕ, КЪЧНІ СЪХЪ МЖНІА ДМНЪА ПРЕ ВОИ КАСТЪ СЪРПЕ ПРЕ ВОИ, ШИ МЪ АСКЪ ПЪ ДМНЪА ПРЕ МИНЕ ШИ АПЪ ВЪРЪМЪ АЧЪА.
 19. ШИ ПРЕ ААРСОНО СЪХЪ МЖНІАПЪ ДМНЪА ФЛАРТЕ КА СЪЛЪ СЪРПЕ ПРЕ ЕАЪ, ШИ МАМЪ РЪГАТЪ ШИ ПЕНТРЪ ААРЕСНОЪ ВЪРЪМЪ АЧЪА. ШИ ПЪКАПЪ ВЪСТРЪ КАРЕ АЪЦЪ ФЪКЪПЪ ВЪЦЕАА АМЪ АУАПЪ ПРЕ ЕАЪ, ШИ АМЪ АРЪ ДЕ ТЪПЪ ПРЕ ЕАЪ КЪ ФЪКЪ, ШИ АМЪ ТЪНІАПЪ ПРЕ ЕА ШИ АМЪ МЪНІАПЪ ФЛАРТЕ ПЪНЪ АМЪ ФЪКЪПЪ МЪРЪПЪ, ШИ СЪХЪ ФЪКЪПЪ КА ПРАФЪА, ШИ АМЪ АРЪНКАПЪ ПРАФЪА АА ПЖРЪА ЧЕ ПОГОРЪА ДЕН МЪПЕ.
 20. ШИ АПЪ АРЪРЪ ШИ АПЪ ИСПИРЪ ШИ АПЪ МОРМЖНІАХЪ НАЕ ПЪХІАІ АЪ МЖНІАПЪ ПРЕ ДМНЪА ДМНЪАХЪ ВЪСТРЪ. ШИ КЪНДЪ БАУ ПРМНЕСЪ ДМНЪА ДЕЛА КАДЪ ВАРНІ ЗИКЪНДЪ СЪНЦІКЪ МОЩЕ НІЦН ПЪМЖНІАХЪ КАРЕЛЕ РЪ АЪ ВЪАСО, ШИ АЪ КЪКАПЪ КЪБЖНІАХЪ ДМНЪАХЪ ДМНЪАХЪ ВЪСТРЪ, ШИ НАЦЪ КРЕУПЪ АХЪ, ШИ НАЦЪ АСКЪ АПЪ ГАЕСАХЪ АХЪ. ШИ НЕ АСКЪ АПЪ АЪЦЪ ФЪСТЪ ЧЪАЕ ДЕ КЪПЪ ДМНЪАХЪ, ДЕН ЗЪСА КАРЕ СЪХЪ КОНОСКЪПЪ БОСО.
 21. ШИ МАМЪ РЪГАТЪ ДЕН НАННПЪ ДМНЪАХЪ МЪ, ДЕ ЗНАЕ ШИЪ МЪ ДЕ НОПЦИ КЖТЕ МАМЪ РЪГАТЪ, ПЕНТРЪ КЪ АЪ ЗИСЪ ДМНЪАХЪ СЪБЪ СЪРПЕ ПРЕ ВОИ.
 22. ШИ МАМЪ РЪГАТЪ КЪПЪРЪ ДМНЪАХЪ, ШИ АМЪ ЗИСЪ ДЪАМНЕ ДЪАМНЕ АПЪРАТЕ АЪ ДМНЕ ЗЕНАІРЪ, КЪ СЪРПА НОРЪАА ТЪЪ, ШИ МОЩЕНІ РЪ ПЪА КАРЕ АН МЖНІАПЪ КЪВЪРЪПЪ ТЪ ЧЪМАРЕ, ПРЕ КАРІН АН СЪОСО ДЕН ПЪМЖНІАХЪ ЕГЪ ПЕПЪАХЪ КЪ ВЪРЪПЪ ТЪ ЧЪМАРЕ, ШИ КЪ МЖНА ТЪ ЧЪМАРЕ ШИ КЪ ВЪРЪПЪ ТЪ ЧЪМАРЕ ТЪ ЧЪМАРЕ. АЪЦН АМНІАТЕ ДЕ АБРААМЪ ШИ ДЕ ІСАКЪ, ШИ ДЕ ІСАКОВЪ СЪХЪНАЕ ТЪАЕ, КЪРОРА ТЪНІ ЖЪРАПЪ ПРЕ ПІНЕ, ШИ СЪХЪ КЪАЦЪ АСЪПРА НЕСНАНІЦЕН НОРЪААХЪ АЧЕ ТЪА, ШИ ПРЕ ПЪ ГЖНІАХЪ АСЪ ШИ ПРЕ ГРЕШАЛЕАЕ АСЪРЪ.
 23. КА СЪНЪ ЗНІКЪ КЖНДЪН ЧЕА ЧЕ АНЪАЕІКЪ ПЪМЖНІАХЪ ДЕ ОУИДЕ АН СЪОСЪ ПРЕ НОН ДЕ АКОЛО ЗИКЪНДЪ, ПЕНТРЪ КЪЧЕ НА ПЪТЪПЪ ДМНЪА СЪН БЪАЧЕ ПРЕ АЖ ШІН АА ПЪМЖНІАХЪ КАРЕ АЪ ЗНІ АСЪРЪ, ШИ ПЕНТРЪ КЪЧЕ ТЪХЪ ОУРЖПЪ ДМНЪА ПРЕ ЕН, ТЪХЪ СЪОСЪ ПРЕ ЕН СЪН ОУЧІГЪ АА ПЪСТЕЕ. ШИ АЧЕ ТЪА Е НОРЪАА ТЪЪ, ШИ СЪРЪАХЪ ПЪЪХЪ ПРЕ КАРІН АН СЪОСЪ ДЕН ПЪМЖНІАХЪ ЕГЪ ПЕПЪАХЪ, КЪ ВЪРЪПЪ ТЪ ЧЪМАРЕ ШИ КЪ ВЪРЪА ЧЪА ПЪЪХЪ ЧЕА НААТЪ.
 К А П І
 24. ПРЪ АЧЪА ВЪРЪМЕ ЗНІЕ ДМНЪА КЪПЪРЪ МІНЕ, ЧОПЛАЩЕ ЧІЕ АСО АЧЕ ПЕЗН ДЕ ПІАТРЪ КА ШИ ЧЪАЕ ДЕН ПЪЪ, ШИ ТЕ СЪЕ КЪПЪРЪ МІНЕ АА МЪНІАТЕ, ШИ БЕН ФАЧЕ ЧІЕ КЪВЪП ДЕ АМНЪ. ШИ СЪРЪЕВОН ПРЕ АЧЕ ПЕЗН КЪБЖНІАХЪ КЖТЕ АЪ ФЪСТЪ АЧЕ ПЕЗНАЕ ЧЪАЕ ДЕН ПЪНІН КАРЕ АЧН ФЪРЖМАПЪ, ШИ БЕН ПЪНЕ ПРЕ ААЕ А

18. Și m-am rugat înaintea Domnului al doilea rînd, ca și întîiu, 40 de zile și 40 de nopți, pîine n-am mîncat și apă n-am băut, pentru toate greșalele voastre care le-ați greșit, ca să faceți răul înaintea Domnului Dumnezăului vostru, ca să-l mîniiați pre el.

19. Și înfricoșat sînt pentru mînie și pentru urgie, căci s-au mîniat Domnul pre voi, ca să surpe pre voi. Și mă ascultă Domnul pre mine și întru vrîmea aceea.

20. Și pre Aaron s-au mîniat Domnul foarte, ca să-l surpe pre el; și m-am rugat și pentru Aaron în vrîmea aceea.

21. Și păcatul vostru carele ați făcut vițelul, am luat pre el și l-am ars de tot pre el cu foc și l-am tăiat pre el și l-am măcinat foarte, până l-am făcut mărunț și s-au făcut ca praful; și am aruncat praful la pîrîul ce pogoria den munte.

22. Și întru Arderea și întru Ispitirea și întru Mormînturile Pohtii ați mîniat pre Domnul Dumnezăul vostru.

23. Și cînd v-au trimis Domnul de la Cadis Varni, zicînd: «Suiți-vă, moșteniți pămîntul carele eu dau voao», și ați călcat cuvîntul Domnului Dumnezăului vostru și n-ați crezut lui n-ați ascultat glasului lui.

24. Și neascultînd ați fost cîel de cătră Domnul den zioa care s-au cunoscut voao.

25. Și m-am rugat înaintea Domnului 40 de zile și 40 de nopți cîte m-am rugat, pentru că au zis Domnul să vă surpe pre voi.

26. Și m-am rugat cătră Dumnezău și am zis: «Doamne, Doamne, Împărate al dumnezeilor, nu surpa norodul tău și moștenirea ta care ai mîniut cu vîrtutea ta cea mare, pre carii ai scos den pămîntul Eghiptelului cu vîrtutea ta cea mare și cu mîna ta cea tare și cu brațul tău cel naltu.

27. Adu-ți aminte de Avraam și de Isaac și de Iacov, slugile tale, cărora te-ai jurat pre tine; și să nu cauți asupra nesilniciei norodului acestuia și pre păgînatățile lor și pre greșalele lor,

28. Ca să nu zică cîndai ceia ce lăcuiesc pămîntul de unde ai scos pre noi de acolo zicînd: «Pentru căce n-au putut Domnul să-i bage pre dînșii la pămîntul care au zis lor și pentru căce i-au urît Domnul pre ei, i-au scos pre ei să-i ucigă la pustie.

29. Și acesta e norodul tău și sorțul tău, pre carii ai scos den pămîntul Eghiptelului cu vîrtutea ta cea mare și cu brațul tău cel nalt.»

CAP 10

ПРЪ АЧЪА ВЪРЪМЕ ЗНІЕ ДМНЪА КЪПЪРЪ МІНЕ, ЧОПЛАЩЕ ЧІЕ АСО АЧЕ ПЕЗН ДЕ ПІАТРЪ КА ШИ ЧЪАЕ ДЕН ПЪЪ, ШИ ТЕ СЪЕ КЪПЪРЪ МІНЕ АА МЪНІАТЕ, ШИ БЕН ФАЧЕ ЧІЕ КЪВЪП ДЕ АМНЪ. ШИ СЪРЪЕВОН ПРЕ АЧЕ ПЕЗН КЪБЖНІАХЪ КЖТЕ АЪ ФЪСТЪ АЧЕ ПЕЗНАЕ ЧЪАЕ ДЕН ПЪНІН КАРЕ АЧН ФЪРЖМАПЪ, ШИ БЕН ПЪНЕ ПРЕ ААЕ А

1. Întru aceea vrîme zise Domnul cătră mine: «Cioplește ție doao lêspezi de piatră ca și cêle dentăiu și te suie cătră mine la munte și vei face ție chivot de lemnu.

2. Și scrie-voiu pre lêspezi cuvintele cîte au fost în lêspezile cêle dentăiu care le-ai fărîmat și vei pune pre êle în/ chivot.

Ms. 45

lepădat pre êle den mâinile mêle și le-am zdrobit pre êle dennaintea voastră.

18. Și m-am rugat înaintea Domnului al doilea rând, ca și întâi, 40 de zile și 40 de nopți, pâine n-am mâncat și apă n-am băut pentru toate greșelele voastre carele ați greșit ca să faceți răul înaintea Domnului Dumnezăului vostru ca să mâniiați pre el.

19. Și înfricoșat sîntu pentru frică și pentru mânie căce s-au mâniat Domnul preste voi. Și mă ascultă Domnul pre mine și întru vrîmea acêca.

20. Și pre Aaron s-au mâniat Domnul foarte ca să-l surpe pre el; și m-am rugat și pentru Aaron întru vrîmea acêca.

21. Și păcatul vostru carele ați făcut vișălul l-am luat pre el și l-am arsu de tot pre el cu foc și l-am tăiat pre el și l-am măcinat foarte, pîn-s-au făcut măruntu și s-au făcut ca un prah; și am aruncat pravul la pârîul ceta ce pogoară den munte.

22. Și întru Arderea și întru Ispitirea și întru Mormînturile poftei ați dodei⁶ pre Domnul Dumnezăul vostru.

23. Și cîndu v-au trimis Domnul de la Cadis Varni dzicîndu: «Suiți-vă și moșteniiți pămîntul carele eu dau voao», și ați călcat cuvîntul Domnului Dumnezăului vostru și nu ați crezut lui și nu ați ascultat glasul lui.

24. Și neascultîndu ați fostu cêle de cătră Domnul dentru care dzi s-au cunoscut⁷ voao.

25. Și m-am rugat înaintea Domnului 40 de zile și 40 de nopți cite m-am rugat, pentru că au dzis Domnul să vă surpe pre voi.

26. Și m-am rugat cătră Domnul și am dzis: «Doamne, Doamne, Împărate a dumnezellor, nu surpa nărodul tău și moștenirea ta carea ai mîntuit cu virtutea ta cea mare pre carii ai scos den pămîntul Eghiptului cu virtutea ta cea mare și cu mîna ta cea tare și cu brațul tău cel înalt.

27. Adu-ți amînte de Avraam și de Isaac și de Iacov, slugile tale, cărora te-ai giurat pre tînc și să nu cauți asupra năsilniciei nărodului acestuia și pre păgînătățile lor și pre greșealele lor.

28. Ca să nu dzică cîndai ceta ce lăcuiesc pămîntul de unde ne-ai scos pre noi de acolô dzicîndu: «Pentru căce n-au putut Domnul să-i bage pre înșii la pămîntul carele au dzis lor și pentru căce i-au urîtu Domnul pre ei, i-au scos pre ei să-i ucigă la pustiu.

29. Și acesta-i nărodul tău și sorțul tău pre carii ai scos den pămîntul Eghiptului cu virtutea ta cea mare și cu brațul tău cel înalt.»

CAP 10

1. Întru vrîmea acêca dzise Domnul cătră mine: «Cioplește ție 2 pietri de piatră ca și cêle dentăi și te suie cătră mine la munte și vei face ție chivot de lemn.

2. Și voi scrie pre lîspedzi cuvintele căte au fost în lîspedzile cêle dentăi carele ai surpat și lei vei pune pre êle în/ scîriu.

Ms. 4389

den mâinile mêle și le-am sfărîmat înaintea voastră.

18. Și iar m-am rugat Domnului al doilea rând, ca și dentăi, 40 de zile și 40 de nopți, pâine n-am mâncat, nici apă n-am băut, pentru toate păcatele voastre, care ați greșit făcînd rău înaintea Domnului Dumnezellui nostru și mâniindu-l voi.

19. Și am fost în frică pentru mânia și urgia, că se-au mâniat pre voi Domnul să vă potopescă. Și ascultă pre mine Domnul și într-acca vrîme.

20. Iar pre Aaron se mânia Domnul foarte, ca să-l piarză; și mă rugați și pentru dănsul într-acca vrîme.

21. Iară păcatul vostru care-l făcuseți, adecă vișelul, l-am luat și l-am ars în foc și l-am bătu și l-am sfărîmat, pînă se-au făcut tot sfărîmituri și au fost ca pulberea; și am presărat pulberea lui pre pârăul care ieșia den munte.

22. Și în Aprindere și în Ispitare și în Mormînturile poftei ați fost mâniat pre Domnul Dumnezellu vostru.

23. Și cînd v-au trimis Domnul de la Cadis Varni zicîndu-vă: «Suiți-vă și luați țara carea o dau eu voao», iar voi v-ați îponcișat cuvintelor Domnului Dumnezellui vostru și n-ați crezut lui lui, nici ați ascultat cuvintele lui.

24. Ce totdeauna ați fost neplecîndu-vă Domnului den zioa cêca ce se-au arătat voao.

25. Și m-am rugat înaintea Domnului 40 de zile și 40 de nopți, atîta m-am rugat, că zise Domnul că va să vă piarză.

26. Și rugîndu-mă zis: «Doamne, Doamne, Împăratul limbilor, nu pierde nărodul tău și moștenirea ta care ai mîntuit cu țaria ta cea mare, care ai scos den Țara Eghiptului, cu țaria ta cea mare și cu mîna cea puternică și cu brațul tău cel nalt.

27. Adu-ți amînte de robii tăi, de Avraam, de Isaac și de Iacov, cărora te-ai jurat cu tînc, nu căuta spre năsilnicia acestor oameni și spre necurățiile lor și spre păcatele lor.

28. Ca nu cumva să zică vrodată ceta ce vor lăcu pre pămîntul den care ne-ai scos: «Neputînd Domnul să-i ducă în țara carea lio au făgădui și urîndu-i Domnul, i-au scos și i-au potopit în pustie.

29. Că acesta iaste nărodul tău și partea ta, care i-ai scos din Țara Eghiptului cu țaria ta cea mare și cu brațul cel nalt.»

CAP 10

1. Într-acca vrîme zise Domnul cătră mine: «Cioplește-ț 2 lîspezi de piatră ca și cêle dentăi și te suie la mine în munte și să faci scîriu de lemn.

2. Și voi scrie pre lîspezi cuvintele care au fost pre lîspezile cêle ce le-ai sfărîmat; și să le bagi în/ scîriu.

Versiunea modernă

din mîinile mele și le-am sfărîmat sub ochii voștri.

18. Apoi am îngenunchiat înaintea Domnului, ca și înția oară, patruzeci de zile și patruzeci de nopți, fără să mînc pîine și fără să beau apă, pentru toate păcatele pe care le-ați săvîrșit, făcînd ceea ce este rău înaintea Domnului Dumnezellui vostru, căruia i-ați stîrnit mînia.

19. Căci mă temeam că Domnul, copleșit de mînie și de furie împotriva voastră, ar putea să vă nimicească. Dar Domnul m-a ascultat și de data aceasta.

20. Domnul s-a mîniat foarte tare și pe Aaron, înțit era gata să-l piardă; dar m-am rugat atunci și pentru Aaron.

21. Am luat apoi vișelul pe care l-ați făcut, adică păcatul vostru, l-am ars în foc, l-am sfărîmat și l-am pisat bine, pînă cînd s-a făcut mărunț ca praful; apoi am aruncat praful în pîrîul care curgea din munte.

22. La Taberah, la Masa și la Chibrot-Hataava ați stîrnit iarăși mînia Domnului.

23. Cînd Domnul v-a trimis de la Cadș-Barnea, zicînd: «Suiți-vă și luați în stăpînire țara pe care v-am dat-o», voi v-ați împotrivit poruncii Domnului Dumnezellui vostru, nu l-ați crezut și n-ați ascultat glasul lui.

24. L-ați înfruntat pe Domnul din ziua în care v-am cunoscut.

25. Am îngenunchiat așadar înaintea Domnului și m-am închinat patruzeci de zile și patruzeci de nopți, căci Domnul a spus că o să vă nimicească.

26. M-am rugat Domnului și am zis: «Doamne Dumnezelle, nu nimici poporul tău, moștenirea ta, pe care l-ai izbăvit cu puterea ta cea mare și pe care l-ai scos din Egipt cu mîna tare.

27. Adu-ți amînte de robii tăi, Avraam, Isaac și Iacov, și nu lua în seamă îndărătnicia acestui popor, nelegiuirea și păcatele lui.

28. Ca nu cumva locuitorii țării din care ne-ai scos să spună: «Domnul n-a putut să-i ducă în țara pe care le-a făgădui-o și îi urște; de aceea, i-a scos ca să-i omoare în pustiu.

29. Totuși ei sînt poporul tău și moștenirea ta, cei pe care i-ai scos din țara Egiptului cu puterea ta cea mare și cu brațul tău ridicat.»

CAP. 10

Noile table ale legii.

1. Atunci Domnul mi-a zis: «Cioplește-ți două table de piatră la fel ca cele dintîi și urcă la mine pe munte; fă-ți și un chivot de lemn.

2. Eu voi scrie din nou cuvintele de pe vechile table, pe care le-ai sfărîmat, iar tu să le pui în/ chivot.

Ms. 45

3. Și am făcut chivot de lêmne neputrede și am cioclit cele 2 lêspezdi de piatră ca și mainte și m-am suit în munte și cele 2 lêspezdi la amîndoao mîinile mîle.

4. Și au scris pre lêspezdi, după scrisoarea cea dentăi, cele 10 cuvinte carele au grăit Domnul cătră voi întru munte den mijlocul focului; și le-au dat pre êle Domnul mic.

5. Și întorcându-mă, m-am pogorît den munte și am pus înlontru lêspezdile, în săcriu carele am făcut; și era acolo după cum mi-au porîncit mic Domnul.

6. Și fiii lui Israil s-au rădicat de la Viroth fiilor Ioachim Misadai. Acolo au murit Aaron și s-au îngropat acolo; și au preuît Eliazar, fiul lui, pentru însul.

7. De acolo s-au rădicat la Gadgad, <și de la Gadgad>² la Ictavatha, pămîntu pârîului apelor.

8. Într-aceea vrême au usăbit Domnul fêliul lui Levi a rădica săcriul făgăduinței Domnului să stea înaintea Domnului a slujji³ și a te ruga și a blagoslovi pre numele lui pîn-întru dzua aceasta.

9. Pentru aceea nu iaste leviților parte, nice sorțu, întru frații lor; Domnul Dumnedzăul, el sorțu lor, în ce chip au dzis lor.

10. Și eu am stătut în munte 40 dzile și 40 nopți și m-au ascultat Domnul pre mine și întru vrêmea aceasta și n-au vrut Domnul să vă surpe pre voi.

11. Și dzise Domnul cătră mine: «Îmbă⁴, rădică-te înaintea nărodului acestuia și să între înlontru și să moștenească pămîntul carele am giurat pârîinților lor să le dau lor.»

12. Și acum, Israil, ce Domnul Dumnedzău cêre de la tine? Făr-numai a te tême de Domnul Dumnedzăul tău să mergi întru toate căile lui și să-l iubești pre el și să slujești Domnului Dumnedzăului tău deatru toată inima ta și deatru tot sufletul tău.

13. Să păzești porîncele Domnului Dumnedzăului tău și dreptățile lui câte eu porîncescu ție astăzi, pentru ca să-ți fie ție bine.

14. Iată, Domnului Dumnedzăului tău, ceriul și ceriul ceriului, pămîntul și toate câte-s întru el.

15. Făr-numai pre pârîinții voștri au ales Domnul a-i iubi pre el și au ales semînția lor împreună cu înșii pre voi decît toate limbile, întru dzua aceasta.

16. Și veți tăia năsălnicia inemei voastre și cerbicea voastră să nu o mai năsălniciți încă.

17. Căce Domnul Dumnedzăul vostru acesta-i Dumnedzăul dumnedzăilor și Domnu domnilor, Dumnedzăul cel mare și tare și înfricoșat, carele nu să minunează de față, nice va lua dar;

18. Cela ce face giudețu nemênicului și sārăimanului și văduii și iubêște pre cel nemênic să-i dea lui pîne și haină.

19. Și să iubiți pre cel nemênic pentru că nemênici ați fostu, în pămîntul Eghiptului.

20. Pre Domnul Dumnedzăul tău să te temi și lui să-l slujești și cătră el să te lipești «b⁵ pre/ numele lui să giuri.

Ms. 4389

3. Și făciuu sicriu de lemn neputred și ciopliu 2 lêspezi de piatră ca și cêle dentăi și mă suiu în munte și lêspezile amîndoaă într-amîndoaă mîinile mîle.

4. Și scrise pre lêspezi cum fusêse scris și întăi: 10 cuvinte care au grăit Domnul cătră voi în munte den mijlocul focului; și le dède Domnul mic.

5. Și întorcându-mă, m-am pogorât den munte și am băgat lêspezile în sicriul care l-am făcut; și au fost acolo, cum au porîncit mic Domnul.

6. Iar feciorii lui Israil se rădicară de la Viroth ai feciorilor lui Achim în Misadin, unde muri Aáron și fu îngropat; și fu preot în locul lui, Eliazar, feciorul lui.

7. Iar de acolo veniră în Gadgad, iar de la Gadgad, în Ictavath, în țara pârăicilor apelor.

8. Într-acea vrême usebi Domnul pre semînția lui Levi să poarte sicriul făgăduinței Domnului și să stea înaintea Domnului să slujască și să-l roage și să blagoslovească numele lui pînă în zioa de astăzi.

9. Pentru-aceea nu iaste preoților soarta, nici parte întru frații lor, că Domnul însuș iaste soarta lor, cum le-au zis lor.

10. Iar eu am stătut în munte 40 de zile și 40 de nopți și m-au ascultat Domnul în vrêmea aceea și nu vru să vă piarză.

11. Ce zise mic: «Pasă și te suie înaintea acestor oameni și să între să moștineze țara carea m-am jurat pârîinților lor că o voi da acestora.»

12. Ce acum, Israil, ce cêre Domnul Dumnezeul tău de la tine? Numai să te temi de Domnul Dumnezeul tău și să umbli pre toate căile lui, și să-l iubești și să slujești Domnului Dumnezeului tău den toată inima ta și den tot sufletul tău.

13. Și să păzești porîncele Domnului Dumnezeului tău și dreptățile câte porîncescu eu ție astăzi, ca să-ți fie bine.

14. Iată, ceriul și ceriul ceriului al Domnului Dumnezeului tău iaste, pămîntul și tot ce iaste pre dănsul.

15. Ce însă pre pârîinții voștri i-au luat Domnul mai nainte să-i iubească, și după dînșii au ales pre voi, semînția lor, mai vartos decît pre toate limbile pînă în zioa de astăzi.

16. Ce să tăiaț învârtoșarea inimii voastre și cerbicea voastră, după aceasta să nu o mai întăriț.

17. Că Domnul Dumnezeul vostru acesta iaste, Dumnezeu Dumnezilor și domn domnilor, Dumnezeu cel mare și cel tare și cel înfricoșat, care nu caută în față, nici ia plată;

18. Carele face judecată vineticului, sāracci și văduvei și iubêște pre vinetic să-i dea pîne și îmbrăcăminte.

19. Ce și voi iubiți pre vinetic, că și voi ați fost vinetici în Țara Eghiptului.

20. De Domnul Dumnezeul tău să te temi și aceluia să slujești și cătră dănsul să te apropii și cu/ numele lui să te juri.

Versiunea modernă

3. Am făcut atunci un chivot din lemn de salcîm, am cioclit cele două table de piatră, la fel ca și cele dintîi, și m-am urcat pe munte, cu ele în mînă.

4. El a scris pe table, după cum scrisese mai întîi, cele zece porunci scrise pe munte, din mijlocul focului, în ziua adunării; apoi Domnul mi le-a dat mie.

5. După aceea m-am întors, am coborît de pe munte și am pus tablele în chivotul pe care l-am făcut; și acolo au rămas, așa cum mi-a poruncit Domnul.

6. Fiii lui Israel au plecat de la Beerot-Bene-Iaacan la Mosera. Acolo a murit și a fost îngropat Aaron, iar acolo s-a făcut preot fiul său, Elcazar.

7. De acolo am plecat la Gudgod și de la Gudgod la Iotbata, un ținut în care sînt pîraie cu apă.

8. În vremea aceea Domnul a luat deoparte semînția lui Levi, pentru ca să poarte chivotul legămîntului Domnului, să stea înaintea Domnului, să-i slujească și să binecuvînteze în numele lui, așa cum face și astăzi.

9. De aceea, spre deosebire de frații lor, leviții nu au partea lor de pămînt, nici altă moștenire, căci Domnul este moștenirea lor, așa cum le-a făgăduit Domnul Dumnezeul tău.

10. Ca și mai întîi, am stat pe munte patruzeci de zile și patruzeci de nopți și Domnul m-a ascultat și de data aceasta și nu a mai vrut să vă nimicească.

11. Domnul mi-a zis: «Scoală și pomește înaintea acestui popor, să între și să ia în stăpînire țara pe care le-o voi da, așa cum am jurat pârîinților lor.»

12. Și acum, Israele, ce așteaptă Domnul Dumnezeul tău de la tine? Doar atît: să te temi de Domnul Dumnezeul tău, să umbli pe căile lui, să-l iubești și să slujești Domnului Dumnezeului tău din toată inima și din tot sufletul tău.

13. Să păzești porîncele Domnului Dumnezeului tău și rînduicîile lui pe care ți le dau eu astăzi, ca să-ți meargă bine.

14. Iată, cerul și cerul cerurilor, pămîntul cu tot ceea ce cuprinde el sînt ale Domnului Dumnezeului tău.

15. Dar Domnul și-a îndreptat iubirea numai asupra pârîinților voștri și numai pe voi, urmașii lor, v-a ales dintre toate popoarele, după cum se vede și astăzi.

16. Tăiați deci împrejur inima voastră și nu mai fiți atît de încăpățînați.

17. Căci Domnul Dumnezeul vostru este Dumnezeu dumnezilor și Domnul domnilor, Dumnezeu cel mare, puternic și înfricoșător, care nu ține seama de înfățișare și nu iartă și nu ia mită;

18. Care face dreptate orfanului și văduvei, care iubêște pe străin și-i dă hrană și îmbrăcăminte.

19. Să iubiți pe străin, căci și voi ați fost străini în țara Eghiptului.

20. Să te temi de Domnul Dumnezeul tău, să-i slujești, să stai aproape de el și să juri pe/ numele lui.

рла

ка нумеле ахи съхнъ . Еал фала та, шн еал
 дмнегъ тьль, кареа аь фькхъ цие тьле маи,
 шн тьле савнне ачъетъ, каре аь зьхът окинъ .
 ке Кхш апте зъи шн чнхн де сьфаете сых погорж
 пьринцин тьн аа егупель, каре аь хлм тьль фькхъ
 пре тине дмихъ дмнегъ тьль, ка етлаеа тьрн
 ахн аа мьлцине .

КАПИ
 и сь нбъци пре дмихъ дмнегъ тьль, шн
 еь пьзъиш пазеае ахн, шн днрпъцнае
 ахн шн порхъннае ахн, шн жь дькьцнае
 ахн тоале знаеае . Шн вьцин кънбаше
 аетъзи кънн нхкопннъ вьцин къц нхъцъ
 нхн аь вьзъитъ хьт аръ дмнхъ дмнегъ ахн
 тьль, шн мьрнннае ахн, шн мьна хъ маре шн
 ерцухъ тьла наатъ . Шн сь мннае ахн шн мн
 нхн аь, кькте аь фькхъ дмижаохъ аь егупетъ
 ахн, аь фарасне хъ пратъ аь егупетъ ахн
 шн апотъ пьмжнъ ахн . Шн кькте аь
 фькхъ хъ хъи егупетъ ннае, шн кареа аь
 шн кьтабнне аь, къмъ аь жнекатъ аь мьрн
 рьше прьте фаца аь гоннъ еи аь пь аурма аь
 еръ, шн аь пьрхът пре еи дмнхъ дмнегъ
 пьнне аь зъи аь етъзи . Шн кькте аь фь
 кътъ аь аь фькхъ, пьнне аь вьннъ аь аь аь
 аь еста . Шн кькте аь фькхъ аь аь аь шн
 аь аь етъзи фьрннъ аь енако, фьчоръ аь
 рьннъ, пре каре дькьжжъ аь пьмжнъ аь
 аь аь хъ хъи прь еи, шн пре кь еае аь, шн
 кьтъ рнае аь, шн тоатъ аь аь аь, ть ер аь
 еи дмижаохъ аь апотъ ера аь . Пьнтръ аь
 сь ии къцн кьтъ тоатъ фалъ аь аь аь тьле
 маи, кькте аь фькхъ аь аь аь аь етъзи .
 Шн вьцин пь аь пь аь порхъннае аь кькте аь по
 рьнннъ аь аь аь аь, пьнтръ аь сь ии шн
 сь аь аь хъ хъи, шн сь аь аь шн сь мьнннннн
 пьмжнъ аь аь кареа вон тьръици, пре ес аь аь
 аь аь аь мьнннннн пре еа . Пьнтръ аь сь аь аь
 аь аь аь аь пре пьмжнъ аь кареа аь жь аь
 дмнхъ пьриннаоръ аь, еае аь аь аь шн емаи
 цннъ аь аь аь кь хъ шнн, пьмжнъ кь
 кьръ мь аь шн аь аь . Пьнтръ аь аь аь аь
 мжнъ аь кареа мьрнъ вон аь аь аь мьнннннъ,
 нъ ка пьмжнъ аь егупетъ аь аь аь аь аь аь
 ешннъ аь аь аь, кьндъ сь мьнне сь мжнъ аь шн
 аь аь аь кь пьмжнъ кь аь аь аь аь аь аь
 аь аь пьмжнъ аь кареа мьрнъ ть аь аь аь аь
 аь аь мьнннннн пьмжнъ аь мьнннннн шн кь
 пь аь аь аь аь аь аь аь . Пьмжнъ аь
 пре кареа дмнхъ дмнегъ аь тьль аь аь аь аь
 аь аь аь, сь ии дмнхъ аь дмнегъ аь тьль пре
 етъ еа, дьнчъ аь аь аь, шн пьнне аь фьфь
 шннъ аь аь . Каръ аь аь аь аь аь аь аь
 аь аь аь аь тоатъ порхъннае кькте аь порхъннъ аь
 аь аь, сь аь аь пре дмнхъ дмнегъ аь тьль,
 шн еи сь аь аь аь аь дьнтръ тоатъ аь аь аь,
 шн дьнннннн аь аь аь аь . Шн аь аь аь аь
 пьмжнъ аь тьль аь аь аь аь аь аь аь, шн
 аь аь аь, шннъ вон аь аь аь аь тьль шн вьннъ

Biblia, 1688, pag. 134, col. I

21. Ei, fala ta, și ei, Dumnezăul tău, carele au făcut ție cèle mari și cèle slăvite acēstea, carele au văzut ochii tăi.

22. Cu șaptezeci și cinci de suflete s-au pogorât părinți tăi la Eghipt, iară acum te-au făcut pre tine Domnul Dumnezeul tău ca stèlele ceriului la mulțime.

CAP 11

1. Și dă iubești pre Domnul Dumnezeul tău și să păzești pazele lui și dreptățile lui și poruncile lui și judecățile lui, toate zilele.

2. Și veți cunoaște astăzi căci nu copiii voștri, cîș nu știu, nici au văzut certarea Domnului Dumnezeului tău și măririle lui și mîna cea tare și brațul cel nalt,

3. Și sēmnele lui și minunile lui, cîte au făcut în mijlocul Eghiptului, lui faraon, împăratul Eghiptului, și a tot pămîntu lui,

4. Și cîte au făcut puterii eghiptenilor, și carăle lor și călărima lor cum au înecat apa Mării Roșie preste fața lor, gonind ei după urma voastră; și i-au pierdut pre ei Domnul Dumnezeu până în ziua de astăzi;

5. Și cîte au făcut voao în pustiiu, până aș venit la locul acesta;

6. Și cîte au făcut lui Dathan și lui Aviron, feciorilor lui Eliav, feciorul lui Ruvin, pre carii, deschizîndu pămîntul gura lui, i-au înghițit pre ei și pre casele lor și corturile lor și toată a lor avère ce era cu ei în mijlocul a tot Israelul.

7. Pentru că ochii voștri vedea toate faptele Domnului cèle mari cîte au făcut întru voi astăzi.

8. Și veți păzi toate poruncile lui, cîte eu poruncescu voao astăzi, pentru ca să trăiți și să vă înmulțiți și să întrați și să moșteniți pămîntul la carele voi treceți pre Iordan acolo, să moșteniți pre el,

9. Pentru ca să vă îndalungați zilele pre pămîntul carele au jurat Domnul părinților voștri să le dea lor și semenții lor împreună cu dânșii, pămînt care cură miere și lapte.

10. Pentru că iaste pămîntul carele mărgeți voi acolo să-l moșteniți nu ca pămîntul Eghiptului iaste, de unde aș ieșit de acolo, cînd seamănă sămînța și adapă cu picioarele ca o grădină de legumi.

11. Iară pămîntul carele mergi tu acolo înlăuntru să-l moști-nești, pămînt de munte și cîmpu, den ploaia ceriului va bea apă,

12. Pămînt pre carele Domnul Dumnezeul tău îl socotește pururea; ochii Domnului Dumnezeului tău preste el, de nceputul anului și până în sfârșitul anului.

13. Iară să veți asculta cu auzul toate poruncile cîte eu poruncescu ție astăzi, să iubești pre Domnul Dumnezeul tău și slujești lui dentru toată inema ta și den tot sufletul tău,

14. Și va da ploaie pămîntului tău după vrēme, timpuriu și târziu, și-ți vei aduna grîul tău și vinul tău și untdelemnul tău.

Ms. 45

21. El, fala ta, și el, Dumnezăul tău carele au făcut ție cele mari și cele sfinte acestea, carele au vădzut ochii tăi.

22. Cu 75 de suflete s-au pogorît părinții tăi la Eghiptu, iar acum te-au făcut Domnul Dumnezăul tău (pre tine)² ca stèlele cerului la mulțime.

CAP 11

1. Și să iubești pre Domnul Dumnezăul tău și să păzești pazele lui și dreptățile lui toate zilele și porințele lui și giudețele lui.

2. Și veți cunoaște astăzi căce nu-s copiii voștri căi nu știu, nice au vădzut certarea Domnului Dumnezăului tău și mărirea lui și mâna cea tare și brațul cel înaltu.

3. Și sêmelele lui și minunile lui câte au făcut în mijlocul Eghiptului, lui faraon, împăratul Eghiptului, și la tot pământul lui,

4. Și câte au făcut puterea eghiptenilor și carăle lor și călăriimea <1>³, cum au înecat apa Mării Roșii preste fața lor, gonindu ei dennapoia voastră; și i-au pierdut pre ei Domnul Dumnezău pân-întru dzaa de astăzi;

5. Și câte au făcut întru voi întru pustii până ați venit la locul acesta;

6. Și câte au făcut lui Dathan și lui Aviron, ficiorii lui Eliav, ficiorul lui Ruvim, pre carii căscându pământul gura lui i-au înghițit pre ei și pre casăle lor și corturile lor și toată a lor ținêrea ce era cu el în mijlocul a tot Israelul.

7. Pentru că ochii voștri vedea toate faptele Domnului cele mari câte au făcut întru voi astăzi.

8. Și veți păzi toate porințele lui câte cu porîncescu voa astăzi pentru ca să trăiți și să vă înmulțiți și să intrați să moșteniți pământul carele voi treceți pre Iordanul, acolo să moșteniți pre el,

9. Pentru ca să vă îndalungați dzilele pre pământul carele au giurat Domnul părinților voștri să le dea lor și seminției lor împreună cu înșii, pământu carele cură miere și lapte.

10. Pentru că iaste pământul la carele mărgeți voi acolo să-l moșteniți pre el nu cum pământul Eghiptului iaste, de unde ați ieșit de acolo, cându samănă sămânța și adapă cu picioarele ca o grădină de legumi.

11. Iară pământul la carele mergi tu acolo înlontru să moștenești pre el, pământu de munte și de câmpu den ploaia cerului va bea apă,

12. Pământu carele Domnul Dumnezăul tău socotește pre el purerea; ochii Domnului Dumnezăului tău preste el, de începutul anului și pân-la săvârșitul anului.

13. Iar să veți asculta cu audzul toate porințele lui câte cu porîncescu ție astăzi, să iubești pre Domnul Dumnezăul tău ca să-i slujești lui dentru toată inima ta și dentru tot sufletul tău,

14. Și va da ploaia pământului tău după vreme, timpuriu și târziu, și-ți vei aduna grîul tău și vinul/tău și untu de lemnul tău.

Ms. 4389.

21. Acela iaste lauda ta și acela iaste Dumnezul tău care au făcut ție aceste lucruri mari și minunate, care le văd ochii tăi.

22. Părinții voștri, 75 de suflete au întrat în Eghipt, iar acum iată că v-au înmulțit Domnul Dumnezul vostru de sântec ca stèlele cerului de mulți.

CAP 11

1. Drept aceea să iubești pre Domnul Dumnezul tău și să păzești pazele lui și dreptățile lui și poruncile lui și judecățile lui, în toată vremea.

2. Și să știți astăzi că nu grăiesc copiilor voștri carii nu știu, nici au văzut certarea Domnului Dumnezului vostru și mărirea lui și mâna lui cea puternică și brațul cel nalt.

3. Nici sêmelele lui, nici minunile lui câte au făcut în mijlocul Eghiptului, lui faraon, împăratul Eghiptului, și a toată țara lui,

4. Și câte au făcut puterii Eghiptului și armelor lor și cailor lor, cum i-au înecat apa Mării Roșie înaintea fețelor lor, când gonia ei pre voi; și pierdu pre dâșii Domnul Dumnezul până în zioa de astăzi;

5. Și câte au făcut voa în pustie până ați venit într-acest loc;

6. Și câte au făcut lui Dathan și lui Aviron, feciorilor lui Eliav, feciorul lui Ruvim, căroră, dășchizându-ș pământul gura sa, au înghițit pre dâșii și corturile lor și colibele lor și avuția lor și tot a lor den mijlocul a tot Israelul.

7. Ochii voștri au văzut toate lucrurile Domnului cele mari câte au făcut pînă astăzi.

8. Ca să păziți toate poruncile lui care porîncesc cu voa astăzi ca să fiți vii și să intrați și să luați țara în care veți trece voi de ceea parte de Iordan, acolo veți lăcuți

9. Și veți viețui într-ânsa mult, în carea se-au jurat Domnul părinților voștri că o va da lor și după dâșii seminției lor, țara carea fierbe cu lapte și cu miere.

10. Că pământul în care mărgeți voi să lăcuți într-ânsul nu iaste ca pământul den Țara Eghiptului den care ați venit încoace, de când samănă, sămânătura¹ ei o udă cu apă ca o grădină de verze².

11. Ce pământul în care veți intra tu să-l moștenezi iaste pământ cu munți și cu câmpi și den ploaia cerului se adapă,

12. Pământul care totdeauna-l păzește Domnul Dumnezul tău; și ochii Domnului Dumnezului tău sânt pre dânsul, de-nceputul anului pînă la săvârșitul lui.

13. Deci, de veți asculta cu ascultare toate poruncile lui câte porîncesc cu voa astăzi, să iubiți pre Domnul Dumnezul vostru și să sluiți lui cu toată inima voastră și cu tot sufletul vostru,

14. Da-va pământul tău ploaic la vreme, ploaic timpuriu și târziu, și veți strânge grâul tău și vinul/tău și undelemnul tău.

Versiunea modernă

21. El este lauda ta, el este Dumnezul tău, care a făcut pentru tine aceste lucruri mari și grozave, pe care le-ai văzut cu ochii tăi.

22. Când au coborât în Egipt, strămoșii tăi numărău doar șaptezeci de suflete; acum însă Domnul Dumnezul tău ți-a sporit numărul ca stelele cerului.

CAP. 11

Credința în Dumnezul. Binecuvîntări și blesteme.

1. De aceea să iubești pe Domnul Dumnezul tău și să păzești tot timpul hotărârile lui, legile lui, rânduicile lui și poruncile lui.

2. Voi cunoașteți astăzi învățătura Domnului Dumnezului vostru, dar copiii voștri nu o cunosc și nici nu au văzut-o. Voi ați văzut marea lui, mâna lui puternică, brațul său ridicat,

3. Semelele și faptele pe care le-a săvârșit în mijlocul Egiptului împotriva lui faraon, regele egiptean, și împotriva țării acesteia,

4. Și ce a făcut cu oastea egiptenilor, cu caii lor și cu carele lor, pe care le-a înecat în apele Mării Roșii, când vă gneau din urmă; Domnul Dumnezul i-a nimicim pentru totdeauna;

5. Și ce a făcut pentru voi în pustiu, pînă ați ajuns la locul acesta;

6. Și ce a făcut cu Datan și Abiron, fiii lui Eliab, fiul lui Ruben, când pământul și-a deschis gura și i-a înghițit în mijlocul Israelului cu casele lor, cu corturile lor și cu toată averea pe care o aveau cu ei.

7. Căci ați văzut cu ochii voștri toate faptele mari pe care le-a săvârșit Domnul.

8. De aceea, păziți toate poruncile pe care vi le dau eu astăzi, pentru ca să aveți țara de a intra și a lua în stăpînire țara pe care o veți moșteni după ce treceți Iordanul;

9. Și să trăiți vreme îndelungată în țara pe care Domnul a făgăduit-o prin jurămint părinților voștri și urmașilor lor, țară în care curge lapte și miere.

10. Căci țara în care veți intra și o veți lua în stăpînire nu este ca țara Egiptului, din care ai ieșit, unde, după ce semănai sămînța, trebuia să o uzi tu însuși, ca pe o grădină de legume.

11. Țara în care intrați ca să o luați în stăpînire este o țară cu munți și cu văi, care se adapă cu apă din ploaia cerului,

12. O țară de care se îngrijește Domnul Dumnezul tău; ochii Domnului Dumnezului tău se îndreaptă necontentit asupra ei, de la începutul pînă la sfîrșitul anului.

13. Și dacă veți asculta întocmai poruncile mele, pe care vi le dau astăzi, de a iubi pe Domnul Dumnezul vostru și de a-i sluji din toată inima și din tot sufletul,

14. Voi da la timp ploaic pământului tău, ploaic timpurie și tîrzie, și-ți vei putea strînge grîul, vinul și undelemnul tău.

Biblia, 1688, pag. 134, col. II

тѣхъ, шн оушн дѣлаиша тѣхъ. Шн вѣн да еѣ
сѣтѣрѣн ла царне дѣтѣоачеаѣ тѣле, шн
мжнѣнѣхъ шн сѣтѣрѣнѣхъ лѣте а мѣнѣте пре
тнне, сѣтѣрѣнѣте а тѣчѣнѣтѣ ннма, шн вѣчъ кѣака.
Шн вѣчн сѣлжн ла аацн дмнезѣн шн вѣвѣчн фкн
на асѣрь. Шн мѣнѣнѣхъ сѣва оушн дмнѣхъ
прѣсте вѣн, шн вѣ сѣпрн чѣрнѣ шн нѣ вѣфн пѣоае
шн пѣмжнѣхъ рѣдѣахъ нѣва да, шн вѣчн пѣрн
де гѣвѣтѣ дѣн пѣмжнѣхъ тѣл вѣн, кѣре дмнѣхъ
ахъ дѣтѣ коасѣ. Шн вѣчн пѣне кѣжнѣтѣле нѣ
ауѣтѣтѣ ла ннма вѣастрѣ, шн ла сѣфлѣтѣхъ вѣ
стрѣ, шн вѣвѣчн лѣга фтрѣ сѣмнѣхъ прѣмжнѣа вѣа
дѣтѣ, шн вѣрѣ фн некачнѣтѣ дннѣнѣтѣ сѣннѣаѣ вѣ
шн. Шн вѣчн фѣвѣца пре ала пре фѣтѣрѣн вѣ
шн, сѣлае гѣрѣсѣтѣ шѣрѣжнѣ фкѣаѣ шн мѣрѣжнѣ
фкѣае шн кѣлнжнѣдѣтѣ шн сѣлжнѣдѣтѣ.
Шн вѣвѣчн сѣрѣе лѣаѣжнѣтѣн оушн кѣсѣлаѣ вѣа
кѣстрѣ, шн порѣнасѣрь вѣастрѣ. Пѣтѣрѣхъ кѣ
аѣтѣ фмнѣхъ сѣтѣ знаае вѣаѣтѣре шн знаае фѣчѣ
рнѣаѣ вѣшн, прѣсте пѣмжнѣхъ кѣрѣе ахъ жѣ
рѣтѣ дмнѣхъ пѣрнѣнѣаѣ тѣн, сѣвѣтѣ асѣрь, кашн
знаае тѣрмахн прѣсте пѣмжнѣтѣ. Шн вѣфн
дѣвѣчн ахъжнѣ кѣахъ тѣаѣе порѣчнѣае ауѣтѣтѣ
кѣрѣе еѣ порѣчнѣекѣхъ вѣаѣсѣтѣшн сѣлае фѣтѣчн,
сѣнѣнѣцъ пре дмнѣхъ дмнезѣхъ вѣастрѣ, сѣмѣтѣ
чѣцъ фтрѣтѣаѣе кѣнае ахн, шн сѣвѣтѣ анпнѣ дѣ сѣа.
Шн вѣа сѣвѣаѣ дмнѣхъ тѣаѣе анмѣнае ауѣтѣтѣтѣ кѣ
дѣ кѣтѣрѣ фѣца вѣастрѣ, шн вѣчн мошѣнн анмѣн
мѣрн, шн мѣн тѣрн, мѣн вѣрѣтѣоае дѣкжнѣтѣ вѣн.
Тѣсѣтѣ аѣкѣа кѣрѣе вѣа кѣака оуѣма пѣчѣрѣахн вѣ
стрѣ вѣаѣсѣтѣ ка фн, дѣн пѣтѣтѣн, шн дѣн анднѣнѣан,
шн дѣн рѣхъ тѣл мѣре, дѣн еѣрѣаѣ, шн пѣ
нѣ аамѣрѣтѣ дѣтѣре анѣсѣ вѣафн хѣлѣрѣае вѣаѣтѣре.
Нѣва тѣа ннмѣнн фпѣтѣрѣа фѣчнѣтѣ вѣаѣтѣре, шн вѣ
фнѣка вѣаѣтѣрѣ шн кѣтѣрѣмѣхъ вѣаѣтѣрѣ вѣаѣтѣне дмнѣхъ
дмнѣхъ вѣастрѣ прѣдѣ фѣца аѣтѣтѣ пѣмжнѣхъ,
прѣдѣ кѣрѣе вѣчъ кѣака прѣте еѣа фѣчнѣтѣ ахъ гѣрѣн
дмнѣхъ кѣтѣрѣ вѣн. Пѣтѣрѣхъ ахъ дннѣнѣтѣ кѣ
вѣаѣтѣрѣ аѣтѣтѣн вѣаѣтѣнѣнѣ шн вѣаѣтѣмѣрн
вѣаѣтѣнѣае дѣвѣцъ ахъжнѣ порѣчнѣае дмнѣхъ дмнѣ
зѣахн вѣастрѣ кѣтѣ еѣ порѣчнѣекѣхъ вѣаѣсѣтѣшн.
Шн вѣаѣтѣмѣрнѣае дѣнѣвѣцъ аѣкѣаѣтѣ порѣчнѣае дѣ
нѣахн дмнѣхъ вѣастрѣ, кѣтѣ еѣ порѣчнѣекѣхъ
вѣаѣсѣтѣшн, шн вѣвѣчн рѣшѣтѣн дѣн кѣаѣтѣ кѣре
еѣ аѣмѣ порѣчнѣтѣ вѣаѣсѣтѣ, мѣрѣжнѣ еѣ сѣлжнѣ а
аацн дмнѣхъ прѣ кѣрѣн нѣнѣ шнѣ. Шн вѣафн кѣ
кѣнѣ тѣва вѣга прѣ тнне дмнѣхъ дмнѣхъ
тѣхъ ла пѣмжнѣхъ кѣре тѣрѣн тѣхъ аѣаѣ сѣл
мошѣтѣшн, шн вѣн да вѣаѣтѣнѣа, прѣ мѣнѣтѣле га
рнжнѣнѣ, шн вѣаѣтѣмѣхъ прѣ мѣнѣтѣле гѣва
Нѣвѣ тѣтѣ ауѣтѣтѣ дѣчнѣтѣ дѣ сѣрѣанѣ дѣ наѣа
сѣвѣн анѣсѣахн сѣаѣрѣахн фпѣмжнѣхъ ханаанѣ
тѣла тѣе аѣкѣаѣше ла анѣсѣ чннѣдѣсѣ ла гѣаѣтѣаѣ,
аѣрѣаѣе дѣ сѣтѣарѣхъ тѣла нѣаѣтѣ. Пѣтѣрѣхъ кѣ
вѣн тѣрѣчѣцъ сѣрѣанѣхъ фтрѣжнѣ сѣмошѣннѣ пѣ
мжнѣхъ, кѣре дмнѣхъ дмнѣхъ вѣастрѣ дѣ кѣ
сѣрѣцѣ тѣаѣтѣ знаае, шн вѣчъ мошѣннѣ прѣ еѣа шн
вѣчъ аѣкѣхн фтрѣжнѣхъ. Шн сѣтѣтѣрѣнѣ аѣаѣте аѣ
тѣаѣте порѣчнѣае ахн, шн жѣдѣтѣчнѣае ахн, кѣре

15. Și vei da săturări la țarine dobitoacelor tale și mîncîndu și săturîndu-te.

16 [15] Ia-te amente pre tine, să nu ți să lățească inima și veți călca [16] și veți sluji la alți dumnezei și vă veți închina lor.

17. Și mîniindu-se, să va urgisi Domnul preste voi și va opri ceriul și nu va fi ploaie și pămîntul roada lui nu va da și veți peri degrabă den pămîntul cel bun care Domnul au dat voao.

18. Și veți pune cuvintele acêstea la inima voastră și la sufletul vostru, și le veți lega întru semnu pre mîna voastră și vor fi neclătite înaintea ochilor voștri.

19. Și veți învăța pre êle pre feciorii voștri să le grăiască șăzînd în casă și mergînd în cale, și culcîndu-să și sculîndu-să.

20. Și le veți scrie la stîlpii ușii caselor voastre și porților voastre.

21. Pentru ca să să înmulțească zilele voastre și zilele feciorilor voștri preste pămîntul carele au jurat Domnul părinților tăi să dea lor, ca și zilele ceriului preste pămînt.

22. Și va fi de veți auzi cu auzul toate poruncile acêstea carele eu poruncescu voao astăzi să le faceți: să iubiți pre Domnul Dumnezeul vostru, să mărgeț întru toate căile lui și să vă lipiț de el,

23. Și va scoate Domnul toate limbile acêstea de cătră fața voastră și veți moșteni limbi mari și mai tari, mai vîrtoase decît voi.

24. Tot locul carele va călca urma piciorului vostru voao va fi, den pustiiu și den Andilivan și den riul cel mare, den Efrath, și până la Marea cea despre Apus va fi hotarêle voastre.

25. Nu va sta nimeni împotriva fêții voastre. Și frica voastră și cutremurul vostru va pune Domnul Dumnezeul vostru preste fața a tot pămîntul preste carele veț călca preste el, în ce chip au grăit Domnul cătră voi.

26. Iată, eu dau înaintea voastră astăzi blagoslovenii și blestămuri:

27. Blagosloveniile, de veț auzi poruncile Domnului Dumnezeului vostru cîte eu poruncescu voao astăzi.

28. Și blestămurile, de nu veț asculta poruncile Domnului Dumnezăului vostru cîte eu poruncescu voao astăzi, și vă veț rătăci den calea care eu am poruncit voao, mergînd să slujiț la alți dumnezei pre carii nu-i știț.

29. Și va fi cînd te va băga pre tine Domnul Dumnezăul tău la pămîntul care treci tu acolo să-l moștenești, și vei da blagoslovenia pre muntele Garizin și blestămul pre muntele Gheval.

30. Nu-s, iată, acêstea decindea de Jordan, dennapoia căii apusului soarelui, în pămîntul Hanaan, cela ce lăcuiește la apus, țîndu-se la Golgol, aproape de stejarul cel nalt.

31. Pentru că voi trêceți Iordanul, întrînd să moșteniț pămîntul care Domnul Dumnezăul vostru dă cu sorț toate zilele, și veț moșteni pre el și veț lăcu într-însul,

32. Și să păziț a face toate poruncile lui și judecățile lui, care/

Ms. 45

15. Și vei da săturări la țarina dobitoacelor tale și mâncându și săturându-te.

16. [15] Ia-te aminte pre tine și să nu să lășască inima ta și veți călca [16] și veți sluji la dumnezăi alții și veți închina lor.

17. Și măriindu-să, să va scârbi Domnul preste voi și va opri ceriul și nu va fi ploaie și pământul nu va da roada lui și veți peri de sârgu den pământul cel bun carele Domnul au dat voao.

18. Și veți pune cuvintele mele acēstea la inima voastră și la sufletul vostru și le veți spândzura pre Țe întru semnu pre mâna voastră și vor fi neclintite înaintea ochilor voștri.

19. Și veți învăța pre Țe pre ficiorii voștri să grăiască pre Țe ședzându în casă și mergându în cale, și culcându-să și sculându-să.

20. Și le veți scrie pre Țe la umșorii caselor voastre și porților voastre.

21. Pentru ca să s-ă< > înmulțască dzilele voastre și dzilele ficiorilor voștri preste pământul carele au giurat Domnul părinților tăi să le dea lor, ca și dzilele ceriului preste pământu.

22. Și va fi să veți audzi cu audzul toate porințele acēstea carele cu porâncescu astăzi voao să le faceți: să iubiți pre Domnul Dumnezăul vostru, să mērgeți întru toate căile lui și să te lipești de el.

23. Și va scoate Domnul toate limbile acēstea de cătră fața voastră și veți moșteni limbi mari și mai tari, mai vartos decăt voi.

24. Tot locul carele va călca urma piciorului vostru voao va fi den pustii și Andilvan și den riul cel mare, den Efrath, și pân-la Marca cea despre Apus vor fi hotarēle voastre.

25. Nu va sta nime împotriva fēței voastre. Și frica voastră și întristarea voastră² va pune Domnul Dumnezăul vostru preste fața a tot pământul preste carele veți călca preste el în ce chip au grăit Domnul cătră voi.

26. Iată, eu dau înaintea voastră astăzi blagoslovenie și blăstămuri:

27. Blagoslovenile, să veți audzi porâncele Domnului Dumnezăului vostru câte eu porâncescu voao astăzi;

28. [27] Și blăstămul, de nu veți asculta porâncele Domnului Dumnezăului vostru câte eu porâncescu voao astăzi³, [28] și veți rătăci den calea carea eu am porâncit voao, mergându să slujiți la alți dumnezăi pre carii nu-i știți.

29. Și va fi cându te va băga pre tine Domnul Dumnezăul tău la pământul la carele treci tu acolo să-l moștenești pre el, și vei da blagoslovenia pre muntele Garizin și blăstămul pre muntele Gheval.

30. Iată nu-s acēstea decinde de Iordan, dennapoia căii apusului⁴ soarclui în pământul Hanaan, cea ce lăcuiește la [la] apus, fiindu-să de Golgol, aproape de ștejarul cel înaltu.

31. Pentru că voi treceți Iordanul întrându să moștenești pământul carele Domnul Dumnezăul vostru dă eu sorțu toate dzilele, și veți moșteni pre el și veți lăcu întru însul,

32. Și să păziți a face toate porâncele lui și giudēțele lui, carele/ au dat înaintea voastră

Ms. 4389

15. Și vei da mâncare la [la] țarine dobitoacelor tale și mâncind te vei sătura.

16. Păzēște-te să nu se înalțe inima și călcând să slujiți altor dumnezei și să vă închinați lor.

17. Că se va mânia Domnul pre voi cu urgie și va închide ceriul și nu va ploa-oă și pământul nu va da roada sa și veți peri curind de pre pământul cel bun care l-au dat voaoă Domnul Dumnezeu.

18. Să puneți acēste cuvinte în inima voastră și în sufletul vostru și să le puneți în semu pre mâinile voastre, să fie pre frunte, între ochii voștri.

19. Și să vă învățaț feciorii de acēstea să vorbească șazănd în casă și mergând pre cale, culcându-se și sculându-se.

20. Și să le scrieți pre pragurile caselor voastre și în porțile voastre.

21. Ca să se înmulțescă zilele voastre și zilele feciorilor voștri pre pământul carele se-au jurat Domnul să-l dea părinților voștri, ca zilele ceriului pre pământ.

22. Deci, de veți asculta toate poruncile acēstea, care porâncesc cu voaoă astăzi să le faceți: să iubiți pre Domnul Dumnezeul vostru și să umblați în toate poruncile lui și să vă apropiiați cătră dănsul,

23. Atunci va goni Domnul toate limbile acēstea de la fēțele voastre și veți moșteni limbile cēle mai mari și mai tari decit voi.

24. Tot locul care-l va călca piciorul vostru al vostru va fi, den pustie și den dumbrăvi și de la râul cel mare al Efrathului și până la Marea cea despre Apus vor fi hotarēle voastre.

25. Nimeni nu va sta înaintea voastră. Și va pune Domnul Dumnezeul vostru frica voastră și cutremurul vostru pre fața a tot pământul pre care veți mērge voi, cum au grăit Domnul cătră voi.

26. Iată, eu puu astăzi înaintea voastră: blagoslovenia și blestemul:

27. Blagoslovenia, deaca veți asculta porâncele Domnului Dumnezăului vostru câte porâncesc cu voaoă astăzi;

28. Iar blestem deaca nu veți asculta poruncile Domnului Dumnezăului vostru care am porâncit voaoă astăzi, ce vă veți întoarce den calea carea au porâncit voaoă și veți mērge de veți sluji, altor dumnezei carei nu-i știți.

29. Deci, deaca te va duce Domnul Dumnezeul tău în țara în carea veți trece să o moșteniți, să dai blagoslovenie în muntele Garizmului, iar blestem în muntele Ghevalului,

30. Care sânt de cēea parte de Iordan, după calea cea despre apusul soarclui, în țara Hanaanului, carei lăcuiesc despre apusul soarclui, aproape de Galgal⁵ cel nalt.

31. Că voi veți trece Iordanul și veți mērge să luați țara care o au dat voaoă Domnul Dumnezeul vostru întru moștinare în toate zilele și o veți lua și o veți moștina,

32. Ce să păziți și să faceți toate porâncele lui și judecățile lui care/ dau cu astăzi înaintea voastră.

Versiunea modernă

15. Și voi da iarba pe cîmpii pentru vitele voastre și vei mânca și te vei sătura.

16. Dar aveți grijă să nu vă amăgiți în inimile voastre și să nu o luați razna, slujind și închinându-vă altor dumnezei.

17. Căci atunci se va aprinde mînia Domnului împotriva voastră și va închide cerul, astfel încît nu va mai fi ploaie, pămîntul nu va mai da roade și veți pieri numaidecît din țara cea frumoasă pe care v-o dă Domnul.

18. Păstrați așadar aceste cuvinte în inima voastră și în sufletul vostru. Legați-le ca semn la mîna și purtați-le ca talisman pe frunte.

19. Dați-le spre învățatură fiilor voștri, vorbindu-le despre ele cînd stați acasă și cînd mergeți pe drum, cînd vă culcați și cînd vă sculați.

20. Scrieți-le pe ușorii caselor voastre și pe porțile voastre.

21. Atunci zilele voastre și zilele copiilor voștri, în țara pe care Domnul s-a jurat părinților voștri că le-o va da, vor fi tot atît de multe ca și zilele cerului deasupra pămîntului.

22. Dacă veți asculta întocmai și veți împlini toate poruncile pe care vi le dau astăzi: de a iubi pe Domnul Dumnezeul vostru, de a umbla pe toate căile sale și de a vă ține strîns de el,

23. Atunci Domnul va izgoni toate aceste popoare din fața voastră, iar voi vă veți întinde stăpînirea asupra unor popoare mai mari și mai puternice decît voi.

24. Orice loc pe care va călca piciorul vostru va fi al vostru. Hotarēle voastre se vor întinde din pustiu pînă în Antiliban și de la riul Eufrat pînă la Marca din spre Apus.

25. Nimeni nu va putea să vi se împotrivescă. Așa cum v-a spus, Domnul Dumnezeul vostru va răspîndi frica și groaza peste întreg pămîntul pe care veți călca.

26. Iată, astăzi vă dau binecuvîntarea sau blestemul:

27. Binecuvîntarea, dacă veți asculta poruncile Domnului Dumnezăului vostru pe care vi le dau cu astăzi;

28. Blestemul, dacă nu veți asculta poruncile Domnului Dumnezăului vostru, ci vă veți abate de la calea pe care v-o poruncesc astăzi, îndreptîndu-vă spre alți dumnezei, pe care nu i-ați cunoscut pînă acum.

29. Cînd Domnul Dumnezeul tău te va duce în țara în care vei intra ca să o iei în stăpînire, să rostești binecuvîntarea pe muntele Garizim și blestemul pe muntele Ebal.

30. (Iată, acești munți se află dincolo de Iordan, înapoia drumului din spre apus, în ținutul canaanitilor, care locuiesc în Araba, în fața Ghilgalului, aproape de stejarul More.)

31. Voi treceți Iordanul și intrați să luați în stăpînire țara pe care v-o dă Domnul Dumnezeul vostru. Cînd o veți lua în stăpînire și veți locui în ea,

32. Străduiți-vă să împliniți toate rînduicile și poruncile lui, pe care/ vi le dau cu astăzi.

Biblia, 1688, pag. 135, col. I

cu dau înaintea voastră astăzi.

CAP 12

1. И да вы знаменитъ боастръ дествънъ.
К а п ъ
 2. И да вы не похвалитеши иже дествънае ка
 раетъ васъ пьвзъ каефъ ачеу пре пьмжнть
 каре дмнхъ дмнхъ пьвнцнаоръ ко
 шу дъ воасъ кхъ соуцъ, тоате знаеа
 кареае вонъ прьвнцъ пре пьмжнть.
 3. Ка пьвзъ сь пьмжнцъ тоате аскънае фьр
 каре ахъ салжнть аколъ анмвнае есдзнаоръ асръ,
 пре карнъ вонъ мошеницъ де тоатъ преме мьвнцнъ че
 нлацн, шн пре маршннъ мьвнцн, шн салпъ копъ
 дьвъ. Шн сь вьпцнъ де тоатъ капнцнае асръ,
 шн есвхъ вьпцнъ епжапнъ асръ шн дьвнхънае асръ
 етлае пьвнцн, шн чопанптеле дмнхънаоръ асръ етлае
 асръ дьвотъ кхъ фьн, шн сь пьмжнцъ кхъ мелеаоръ
 денъ аокхъ ачела. Сьвнхъ фьвцнъ аша дмнхъ
 дмнхънае вьвстръ. Фьврь нхъманъ аа аокхъ
 кареае ва алъце дмнхъ дмнхънае вьвстръ фьр
 оуна дьвнцнаоръ боастръ, еснхънае кьвнъ нхъме
 ае ахъ аколъ, шн сь вьвнъ кьвнъ, шн вьвнъ чьвнъ шн
 вьвнъ фьръ аколъ. Шн вьвнъ ахъ аколъ асръ
 ае чьвнъ дьвотъ алае вьвнъ, шн жьвнъ
 боастръ шн дьвнцнае вьвнъ, шн рьвнъ
 вьвнъ, шн чьвнъ де вьвнъ вьвнъ, шн
 мьвнцнънае вьвнъ, чьвнъ денъ жьвнъ ньвнъ
 денъ вьвнъ вьвнъ, шн асноръ вьвнъ. Шн
 вьвнъ мжннъ аколъ знаменитъ дмнхънае дмнхънае
 вьвнъ, шн вьвнъ вьвнъ преме тоате оунае вь
 пьвнъ мжннънае вьвнъ, вонъ шн кареае вьвнъ, ахъ
 пьвнъ пьвнъ вьвнъ дмнхънае дмнхънае пьвнъ.
 4. Сьвнхъ фьвцнъ аколъ тоате кжтн вонъ фьвнъ ашъ
 дествънъ, фьвнъ кареае чьвнъ пьвнъ знаменитъ ахъ.
 5. Кьвнъ нацн вьвнъ пьвнъ ахъманъ асноръ, шн
 аа мошеницъ каръ дмнхънае дмнхънае вьвнъ дьв
 вьвнъ. Шн вьвнъ пьвнъ асноръ ахъ, шн вьвнъ ахъ
 кхън пре пьмжнть кареае дмнхънае дмнхънае нъ
 етлъ ва мошеницъ вьвнъ, шн ва асноръ пре вонъ
 де кьвнъ пьвнъ вьвнънае вьвнъ вьвнъ асноръ ахъ пьвнъ
 прьвнъ, шн вьвнъ ахънае кьвнъ пьвнъ. Шн ва
 фьвнъ аокхъ кареае ва алъце дмнхънае дмнхънае вьвнъ
 сьвнъ кьвнънае ахъ аколъ, аколъ вьвнъ ахъ
 че тоате кжтн ехъ пьвнънае вьвнъ дествънъ,
 асрънае чьвнъ дьвотъ алае вьвнъ, шн жьвнънае
 вьвнъ, шн чьвнъ преме зьвнънае вьвнъ, шн
 дьвнцнае мжнноръ вьвнъ, шн тоатъ че е алае
 де асрънае вьвнъ, кжтн вьвнъ фьвнънае дмнхъ
 ахънае дмнхънае вьвнъ. Шн вьвнъ вьвнъ
 знаменитъ дмнхънае дмнхънае вьвнъ вонъ, шн
 фьвнъ вьвнъ, шн фьвнънае вьвнъ, шн салжнънае
 вьвнъ, шн салжнънае вьвнъ, шн аснорънае чьвнъ
 ала пьвнънае вьвнъ, кьвнъ нхъ асноръ ахъ пьвнъ
 нне асноръ прьвнъ кхъ вонъ. Фьвнъ преме
 пьвнъ сьвнъ асноръ асрънае чьвнъ дьвотъ алае
 ала фьвнъ асноръ, оуна оунае вьвнъ алае. Фьвнъ
 нхъманъ аа аокхънае каре ва алъце дмнхънае дмнхънае
 пьвнъ пре дьвнъ, фьвнъ оуна денъ чьвнънае пьвнъ
 аколъ вьвнъ ахънае тоате асрънае чьвнъ дьвотъ а
 ае пьвнъ, шн аколъ вьвнъ фьвнъ тоате кжтн ехъ пь
 вьвнънае чьвнъ дествънъ. Фьвнъ нхъманъ кхъ тоа

1. Și acêstea-s poruncile și judecățile carele veț păzi ca să faceț pre pămîntul care Domnul Dumnezăul părinților voștri dă voao cu sorțu, toate zilele carele voi trăiț pre pămînt.

2. Cu pierzare să piêrdeț toate locurile înnu care au slujit acolo limbile bozilor lor pre carii voi moșteniț de tot, preste munții cei nalți, și pre marginea mării, și supt copaci desu.

3. Și să săpați de tot capiștile lor și să surpați stîlpii lor și desişurile lor să le tăiați și cioplitelile dumnezăilor lor să le ardeț de tot cu foc și să piêrdeț numele lor den locul acela.

4. Să nu faceț așa Domnului Dumnezăului vostru,

5. Fără numai la locul carele va alege Domnul Dumnezăul vostru înnu una a cetăților voastre să numească numele lui acolo și să să chême și veț cerca și veț înnu acolo

6. Și veț aduce acolo arderile cêle de tot ale voastre, și jîrvele voastre, și înnepăturile voastre, și rugile voastre, și cele de voia voastră, și mărturisirile voastre, cêle dentînnu născute den boii voștri și a oilor voastre.

7. Și veț mînce acolo înnaintea Domnului Dumnezăului vostru și vă veț bucura preste toate unde veț pune mînile voastre, voi și casele voastre, după cum te-au blagoslovit Domnul Dumnezăul tău.

8. Să nu faceți acolo toate cîte voi faceți aici astăzi, fiestecarele ce-i place înnaintea lui,

9. Căci n-ați venit până acum la odihnă și la moștenirea carea Domnul Dumnezăul nostru dă voao.

10. Și veț trêce Iordanul și veț lăcui pre pămîntul carele Domnul Dumnezăul nostru va moșteni voao și va odihni pre voi de cătră toți vrăjmași voștri celor dupe înnprejur și veț lăcui cu temeu,

11. Și va fi locul carele va alêge Domnul Dumnezăul vostru să să chiême numele lui acolo, acolo veț aduce toate cîte eu poruncescu voao astăzi: arderile cêle de tot ale voastre, și jîrvele voastre, și cêle preste zeciuiêtele voastre, și înnepăturile mînnilor voastre, și tot ce e ales den darurile voastre, cîte veț făgădai Domnului Dumnezăului vostru.

12. Și vă veț bucura înnaintea Domnului Dumnezăului vostru voi, și fiii voștri, și fêtele voastre, și slugile voastre, și slujnicile voastre și levitul cel de la porțile voastre, căci nu iaste lui parte, nice sorțu înnpreună cu voi.

13. Ferêște-te pre tine să nu aduci arderile cêle de tot ale tale înn tot locul, oriunde vei vedea,

14. Fără numai la locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău pre dînsul înnu una den cetățile tale. Acolo vei aduce toate arderile cêle de tot ale tale și acolo vei face toate cîte eu poruncescu ție astăzi.

15. Fără numai cu toa/tă pohta ta vei junghea, și vei mînce

Ms. 45

astăzi.

CAP. 12

1. Și acêste-s porâncele și giudêțele carele-ți pădzi ca să faceți pre pământul carele Domnul Dumnedzâul părinților voștri dă voao cu sorțu, toate dzilele carele voi trăiți pre pământu.

2. Cu pierdzare să piêrdeți toate locurile întru carele au slujit acolo limbile bodzilor lor pre carii voi îi moștenciți de tot, preste munții cei înalți, și pre marginea mării și supt copaciul des.

3. Și să săpați de tot cuptoarele lor și să surpați stâlpii lor și desigurile lor să le tăiați și cioplitele dumnedzâilor lor să le ardeți de tot cu foc și să piêrdeți numele lor dentru locul acela.

4. Să nu faceți așa Domnului Dumnedzâului vostru,

5. Făr-numai la locul carele va alege Domnul Dumnedzâu vostru într-una a fêliurilor¹ voastre să s<ă> numască numele lui acolo și să s<ă> chême și veți cerca și veți întra acolo

6. Și veți aduce acolo arderile cêle de tot ale voastre, și jirtvuirile voastre, și începăturile voastre, și rugile voastre, și volnicile voastre, și mărturisirile voastre, porâncele² boilor voștri și oile voastre.

7. Și veți mânca acolo înaintea Domnului Dumnedzâului vostru și veți bucura preste toate unde veți pune mâinile voastre, voi și casele voastre, după cum te-au blagoslovit pre tine Domnul Dumnedzâul tău.

8. Să nu faceți acolo toate cîte voi faceți aicea astăzi, fieștecarele plăcutul înaintea lui,

9. Căce n-ați venit pân-acum la odihnă și la moștenirea carea Domnul Dumnedzâul nostru dă voao.

10. Și veți trece Iordanul și veți lăcui pre pământul carele Domnul Dumnedzâul nostru va moșteni voao și va odihni pre voi de cătră toți neprietenii voștri celor de preapregiur și vă lăcuți cu temeii,

11. Și va fi locul carele îl va alege Domnul Dumnedzâul vostru să s<ă> chîeme numele lui acolo, acolo veți aduce toate cîte cu porâncescu voao astăzi: arderile cêle de tot ale voastre, și jirtvele voastre, și cêle preste dzecile voastre, și începăturile mâinile voastre, și tot ce-i ales den darurile voastre, cîte veți ruga Domnului Dumnedzâului vostru.

12. Și veți bucura înaintea Domnului Dumnedzâului vostru, voi și fiii voștri, și fêtele voastre, și slugile voastre, și slujnicile voastre, și preutul cel de la porțile voastre, căce nu iaste lui parte, nice sorțu înpreună cu voi.

13. Ferêște-te pre tine să nu aduci arderile cêle de tot ale tale întru tot locul, unde ori vei vedea,

14. Făr-numai la locul carele va alege Domnul Dumnedzâul tău întru una din cetățile tale. Acolo vei aduce toate arderile cêle de tot ale tale și acolo vei face toate cîte cu porâncescu ție astăzi.

15. Făr-numai cu to<ă>ă pofa vei giunghea și

Ms. 4389

CAP. 12

1. Acêste porunci și judecări sânt care să le păziți voi și să le faceți în țara carea o va da voaoă Domnul Dumnezeul părinților voștri întru moștinare, în toate zilele cîte veți trăi pre pământ.

2. Piêrde-veți cu periciune toate locurile în care au slujit acolo limbile dumnezeilor lor care le veți lua voi în munți nalți și în mături și supt copaci umbroși.

3. Să săpați altarele lor și să frângeți stâlpii lor și sădirile lor să le tăiați și cepliturile dumnezeilor lor să le băgați în foc și să piêrdeți numele lor den locul acela.

4. Să nu faceți așa Domnului Dumnezeului vostru,

5. Ce în locul unde va alege Domnul Dumnezeul tău să chîeme toată seminția voastră numele lui acolo și-l veți cerca și veți întra într-însul

6. Și veți aduce acolo arderile voastre cêle de tot, și jirtvele voastre, și aducerile voastre, și rugăciunile voastre, și volnicile voastre¹, și mărturisirile voastre, și cei denții născuți din boii voștri și den oile voastre.

7. Și veți mânca acolo înaintea Domnului Dumnezeului vostru și vă veți veseli de toate pre cîte veți pune mâinile voastre, voi și casele voastre, că pre tine au blagoslovit Domnul Dumnezeul tău.

8. Să nu faceți acolo cîte faceți aici astăzi, fieștecine după plăcerea lui,

9. Că n-ați venit încă pînă acum în răpaos și în moștinarea carea va da voaoă.

10. Trece-vei Iordanul și te vei sălășlui în țara carea vă va face Domnul Dumnezeul vostru moșteni și vă va odihni de toți vrăjmașii voștri carei sânt înprejurul vostru și veți lăcui fără de supărare,

11. În locul care-l va alege Domnul Dumnezeul vostru, să chîemați numele lui acolo, acolo veți aduce toate cîte porâncescu o voaoă astăzi: arderile voastre cêle de tot, și jirtvele voastre, și zecuielile voastre, și pârğa mâinilor voastre, și tot darul vostru cel ales, care fâgăduiți Domnului Dumnezeului vostru.

12. Și vă veți veseli înaintea Domnului Dumnezeului vostru, voi și feciorii voștri, și fêtele voastre, și slugile și slujnicile voastre, și preoții den cetățile voastre, că soarta și partea lor nu iaste cu voi.

13. Păzêște-te însuș să nu aduci arderea ta cea de tot în tot locul care va plăcea ție².

14. Ce în locul carele va alege Domnul Dumnezeul tău într-una din cetățile tale. Acolo să aduci arderea ta cea de tot și acolo să faci toate cîte porâncescu cu ție astăzi.

15. Cu toată voia sufletului tău să junghi și să

Versiunea modernă

CAP. 12

Un singur loc de închinare

1. Iată rînduicelile și legile de care trebuie să țineți seama și să le duceți la îndeplinire tot timpul cît vreți trăi în țara pe care Domnul Dumnezeilor părinților voștri v-a dat-o în stăpînire.

2. Să nimicitiți cu desăvîrire toate lăcașurile în care popoarele asupra cărora vă veți întinde stăpînirea au slujit dumnezeilor lor, pe munți înalți, pe dealuri și sub orice copac înverzît.

3. Să le dărîmați altarele și să le sfărîmați stâlpii, să le ardeți în foc zăndriurile de copaci, să le zdrobiți dumnezeii lor ciopliți și să ștergeți numele lor din locurile acelea.

4. Dar Domnul Dumnezeului tău să nu-i faceți așa,

5. Ci să-l căutați în locul pe care Domnul Dumnezeul vostru îl va alege, dintre toate semințiile voastre, ca să-și pună numele care să dăinuiască acolo. Acolo să mergeți

6. Și acolo să aduceți arderile de tot și jertfele voastre, zecuielile și darurile ridicate cu mîinile voastre, prinoasele fâgăduite prin jurămînt și cele de bunăvoie, ca și întăii-născuți din cirezile și din turmele voastre.

7. Acolo, înaintea Domnului Dumnezeului vostru, să mîncăți și să vă bucurați cu familiile voastre de tot ceea ce făuriți cu mîinile voastre, căci Domnul Dumnezeul tău te-a binecuvîntat.

8. Să nu faceți ceea ce-i place ficcăruia, așa cum facem astăzi aici,

9. Căci pînă acum n-ați avut parte de odihnă și de moștenirea pe care v-o dă Domnul Dumnezeul vostru.

10. Dar cînd veți trece Iordanul și veți locui în țara pe care Domnul Dumnezeul vostru v-o dă ca moștenire, asigurîndu-vă liniștea din partea tuturor dușmanilor voștri dimprejur, și veți trăi în siguranță,

11. Atunci să aduceți tot ceea ce vă poruncesc astăzi în locul pe care Domnul Dumnezeul vostru îl va alege ca să dăinuiască acolo numele său: arderile de tot și jertfele voastre, zecuielile și darurile ridicate cu mîinile voastre, precum și toate prinoasele voastre alese, pe care le-ați fâgăduit Domnului Dumnezeului vostru.

12. Să vă veseliți înaintea Domnului Dumnezeului vostru, voi, fiii și fiicele voastre, robii și roabele voastre precum și leviiții din așezările voastre, căci ci nu au, ca voi, partea lor de pământ, nici vreo altă moștenire.

13. Ai grijă să nu aduci arderile tale de tot în orice loc, oriunde te uiți,

14. Ci numai în locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeul tău în una din semințiile tale. Acolo să aduci arderile tale de tot și acolo să faci ceea ce îți poruncesc cu astăzi.

15. Totuși, oricînd vei pofți, vei putea să tai vite

рлв

тѣ похѣта тѣ вен жѣнѣга, шн вен мжнѣка карне
 дѣпѣ похѣта сѣфлетѣхѣхѣ тѣхѣ, дѣпѣ сѣгбенѣа
 дѣмнѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ, каре аѣ рѣпѣ цѣе ф
 тѣватѣ чѣтѣтѣ, чѣе не кѣратѣ фѣрѣ тѣне,
 шн чѣе кѣратѣ фѣрѣ лѣ ба мжнѣка пре еѣб, ка сѣ
 кѣпрѣаѣрѣ сѣ чѣрѣе. Фѣрѣ нѣман сѣжѣе сѣнѣ мж
 каѣ, пре пѣмжѣтѣ сѣ вѣсѣцѣка аѣпа. Нѣвѣ пѣтѣ
 сѣ мѣнжѣнѣи фѣрѣ чѣтѣцѣнаѣ тѣе зѣчѣтѣла гѣрѣхѣ
 лѣхѣ тѣхѣ, шн лѣмнѣхѣхѣ шн лѣхѣтѣ дѣ лѣмнѣхѣхѣ
 тѣхѣ, чѣе лѣнѣпѣжѣ нѣвѣкѣтѣ лѣбѣнѣорѣ тѣн шн лѣ
 онѣсѣрѣ тѣе, шн тѣбѣе рѣчѣнаѣ сѣнѣ кѣжѣте вѣцѣрѣхѣ
 гѣа, шн мѣтѣтѣрѣнѣрѣнаѣ вѣлѣсѣрѣ, шн фѣтѣтѣрѣнаѣ
 мжнѣнѣорѣ вѣлѣсѣрѣ. Фѣрѣ нѣман фѣнѣнѣтѣ
 дѣмнѣхѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ вен мжнѣка пре еѣб ф
 тѣрѣ лѣкѣлѣ каре ба лѣлѣѣе дѣмнѣлѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣ
 лѣхѣ, тѣ шн фѣчѣрѣлѣ тѣхѣ шн фѣтѣтѣ тѣа, шн сѣлѣ
 гѣлѣ шн сѣлѣжѣнѣкѣ тѣа, шн лѣвнѣтѣлѣ тѣхѣ, шн не
 мѣрнѣкѣлѣ чѣе дѣн чѣтѣцѣнаѣ тѣе, шн тѣкѣн вѣсѣ
 лѣ фѣнѣнѣтѣ дѣмнѣхѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ прѣсѣтѣ
 тѣе вѣнѣдѣ вен пѣчѣе мжнѣ тѣа. Фѣтѣ аѣнѣ
 тѣе пре тѣне сѣнѣ лѣшн пре лѣвнѣтѣ тѣбѣлѣ вѣрѣлѣтѣ
 кѣжѣтѣ тѣрѣцѣн пре пѣмжѣнѣтѣ. Іѣрѣ дѣвѣ лѣрѣ
 цѣн дѣмнѣлѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ хѣтѣрѣтѣе тѣе, фѣ
 кѣпѣ аѣ гѣрѣнѣтѣ цѣе, шн вен зѣчѣе мжнѣкѣн карне
 дѣвѣ похѣтѣ сѣфлетѣхѣхѣ тѣхѣ ка сѣ мѣнжѣнѣе карне,
 фѣрѣ тѣватѣ похѣта сѣфлетѣхѣхѣ тѣхѣ вен мж
 ка карне. Іѣрѣ дѣвѣ лѣрѣ лѣкѣлѣ мѣн дѣпѣрѣтѣ
 дѣнѣжѣтѣ тѣне, пре каре ба лѣлѣѣе дѣмнѣлѣ дѣмнѣхѣ
 хѣ тѣхѣ ка сѣтѣе кѣѣме нѣмѣе лѣн лѣкѣлѣ, шн вѣ
 жѣнѣтѣ дѣн сѣнѣ тѣн шн дѣн онѣе тѣе дѣн каре
 лѣ фѣ ба дѣ дѣмнѣлѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ фѣ кѣпѣ цѣе по
 рѣчѣнѣтѣ цѣе, шн вен мжнѣка фѣрѣ чѣтѣцѣнаѣ тѣе
 дѣпѣ похѣта сѣфлетѣхѣхѣ тѣхѣ. Дѣпѣ кѣ
 сѣ мѣнжѣнѣкѣ кѣпрѣсѣаѣрѣ шн чѣрѣлѣ аѣшѣ вен мжн
 ка пре еѣ, чѣе кѣратѣ фѣрѣ тѣне, шн чѣе некѣ
 рѣпѣ фѣрѣчѣе лѣн ба мжнѣка. Фѣтѣ аѣнѣ
 тѣе тѣе кѣѣтѣ нѣ мѣнжѣнѣи сѣжѣе кѣѣе сѣжѣе лѣ
 лѣн сѣфлетѣ, нѣсѣтѣе мжнѣка сѣфлетѣхѣхѣ кѣ кѣрѣнѣлѣ
 рѣнаѣ сѣнѣ мжнѣкѣн пре еѣб. Пре пѣмжѣнѣтѣ
 сѣ вѣсѣцѣн пре еѣб кѣпрѣсѣ аѣпѣ, сѣнѣ мѣнжѣнѣе
 пре еѣб. Пѣнѣрѣлѣ кѣ сѣвѣнѣе фѣкѣтѣ цѣе вѣнѣшн
 фѣнѣлѣрѣ тѣн фѣчѣкѣлѣ, дѣвѣнѣ фѣчѣе вѣнѣлѣ шн пѣтѣ
 кѣхѣлѣ фѣнѣнѣтѣ дѣмнѣхѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ.
 Фѣрѣ нѣман сѣнѣнѣтѣе тѣе каре ба лѣкѣлѣ каре
 шн рѣчѣнаѣ тѣе лѣжнѣдѣ вен вѣнѣ лѣ лѣкѣлѣ каре
 ба лѣлѣѣе дѣмнѣлѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ лѣшн, ка сѣтѣе
 кѣѣме нѣмѣе лѣн лѣкѣлѣ. Шн вен фѣчѣе лѣрѣ
 рѣнаѣ чѣе дѣ тѣтѣе лѣе тѣе, кѣрѣнѣлѣ вен лѣрѣ
 чѣе лѣ жѣрѣтѣвѣнѣкѣлѣ дѣмнѣхѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ,
 фѣрѣ сѣжѣе лѣ жѣрѣтѣвѣлѣрѣ тѣе, вен фѣрѣнѣ кѣтѣрѣ
 фѣнѣлѣ жѣрѣтѣвѣнѣкѣлѣхѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ дѣмнѣхѣхѣ
 тѣхѣ, фѣрѣ кѣрѣнѣлѣ вен мжнѣка. Пѣтѣцѣе
 шн лѣкѣлѣтѣ шн вен фѣчѣе тѣе нѣвѣнѣтѣе каре
 лѣ сѣлѣ порѣчѣе кѣлѣ цѣе лѣтѣрѣнѣ, пѣнѣрѣлѣ кѣ сѣвѣнѣе
 фѣкѣтѣ цѣе вѣнѣшн фѣнѣлѣрѣ тѣн пѣнѣ фѣчѣнѣ, дѣ
 вен фѣчѣе пѣлѣнѣлѣ шн вѣнѣе лѣнѣнѣтѣ дѣмнѣхѣхѣ
 дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ. Іѣрѣ дѣвѣ сѣрѣпа дѣмнѣлѣ
 дѣмнѣхѣхѣ тѣхѣ лѣмѣнаѣ, лѣкарѣ мѣрѣнѣ тѣ лѣкѣлѣ
 ка сѣ мѣчѣнѣцѣн пѣмжѣнѣтѣ лѣрѣ дѣ кѣтѣрѣ фѣчѣ
 п п тѣ

Biblia, 1688, pag. 135, col. II

carne după pohta sufletului tău, după blagoslovenia Domnului Dumnezăului tău, care au dat ție; în toată cetatea cel necurat întru tine și cel curat într-un loc va mânca prѣ el ca o cāprioară sau cerb.

16. Fără numai sîngele să nu mîncea, pre pămînt să-l vărsați ca apa.

17. Nu vei putea să mănînci întru cetățile tale zeciuiala grîului tău și a vinului și a untdelemnului tău, cѣle dentîu născute a boilor tăi și a oilor tale, și toate rugile, oricîte veți ruga, și mărturisirile voastre și începăturile mîinilor voastre,

18. Fără numai înaintea Domnului Dumnezăului tău vei mînce pre ēle, întru locul carele va alēge Domnul Dumnezăul tău lui, tu, și feciorul tău, și fata ta, și sluga ta, și slujnica ta, și levitul tău și nemernicul cel den cetățile tale. Și te vei veseli înaintea Domnului Dumnezăului tău preste toate unde vei pune mîna ta.

19. Ia-te aminte pre tine să nu lași pre levit toată vrѣmea cî trăiești pre pămînt.

20. Іарă de va lărgi Domnul Dumnezăul tău hotarāle tale, în ce chip au grăit ție, și vei zice: «Mînce-voiu carne», de va pohti sufletul tău ca să mănînce carne, întru toată pohta sufletului tău vei mînce carne.

21. Іарă de va fi locul mai depărtat decît tine pre carele va alēge Domnul Dumnezăul tău ca să chѣme numele lui acolo, și vei junghea den boii tăi și den oile tale den carele ți va da Domnul Dumnezăul tău, în ce chip ți-am poruncit ție, și vei mînce întru cetățile tale după pohta sufletului tău.

22. După cum să mănîncă cāprioara și cerbul, așa vei mînce pre ea: cel curat întru tine, și cel necurat, într-acela chip va mînce.

23. Ia-te aminte tare ca să nu mănînci sînge, cāce sîngele lui – suflet. Nu să va mînce sufletul cu cārnurile.

24 [23] Să nu mînceați pre el, [24] pre pămînt să vărsați pre el ca pre o apă.

25. Să nu mănînce pre el, pentru ca să ți se facă ție bine și fiilor tăi în veacii, de vei face bunul și plăcutul înaintea Domnului Dumnezăului tău.

26. Fără numai sîntele tale carele se vor face ție și rugile tale, luînd vei veni la locul carele va alēge Domnul Dumnezăul tău luiș ca să chѣme numele lui acolo.

27. Și vei face arderile cѣle de tot ale tale, cārnurile vei aduce la jîrtăvnicul Domnului Dumnezăului tău. Іарă sîngele jîrtvelor tale vei tuma cātră fundul jîrtăvnicului Domnului Dumnezăului tău, iară cārnurile vei mînce.

28. Păzēște-te și ascultă, și vei face toate cuvintele carele eu poruncescu ție astăzi, pentru ca să ți se facă ție bine, și fiilor tăi, până în vѣci, de vei face plăcutul și binele înaintea Domnului Dumnezăului tău.

29. Іарă de va surpa Domnul Dumnezăul tău limbile la care mergi tu acolo ca să moștenești pămîntul lor, de cātră fața ta și

Ms. 45

vei mânca carne după pofta sufletului tău după blagoslovenia Domnului Dumnezăului tău, carea ț-au dat ție; în toată cetatea cel necurat întru tine și cel curat într-un loc va mânca pre ție ca o căprioară au cerbu.

16. Făr-numai sângele să nu mâncați, pre pământ să-l vărsați pre el ca pre niște apă.

17. Nu vei putea să mâninci întru cetățile tale al dzeclea a grîului tău și a vinului și a untdelemnului tău, cele dentăi născute a boilor tăi și a oilor tale, și toate rugile oricâte veți ruga și mărturisirile voastre și începuturile mâinilor voastre.

18. Făr-numai înaintea Domnului Dumnezăului tău să vor giunghea' ție, întru locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău șic, tu și ficiorul tău, și fata ta, și sluga ta, și slujnica ta, și popii și nememnicul cel den cetățile tale. Și te vei veseli înaintea Domnului Dumnezăului tău preste tot unde-ți vei pune mâna ta.

19. Ia-te aminte pre tine să nu laș pre popă toată vremea cătă trăiești pre pământu.

20. Iar de va lărqi Domnul Dumnezăul tău hotarile tale, în ce chip au grăit ție și vei dzice: «Mînca-voi carne», să va pofti sufletul tău ca să mânance carne, întru toată pofta sufletului tău vei mânca carne.

21. Iar de va fi locul mai depărtat de cătră tine pre carele va alêge Domnul Dumnezăul tău ca să s<ă> chieme numele lui acolo, și vei junghea den boii tăi și den oile tale den carele va da ție Domnul Dumnezăul tău, în ce chip ț-am porincit ție, și vei mânca întru cetățile tale după pofta sufletului tău.

22. După cum să mânance căprioara și cerbul, așa vei mânca pre ea: cel curat întru tine și cel necurat într-acela chip va mânca.

23. Ia-te aminte tare ca să nu mâninci sânge, căce sângele lui-suflet. Nu să va mânca sufletul cu cărnurile.

24. Să nu mâncați pre ea, pre pământu să vărsați pre el ca o apă.

25. Să nu mâninci pre el pentru ca să ți să faci ție bine și fiilor tăi după tine în veci, să vei face bunul și plăcutul înaintea Domnului Dumnezăului tău.

26. Făr-numai sfințele tale carele să vor face ție și rugile tale, luîndu vei veni la locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău pre el șic ca să s<ă> chieme numele lui acolo.

27. Și vei face arderile cele de tot ale tale, cărnurile voi aduce la jirtăvnicul Domnului Dumnezăului tău. Iar sângele jirtvelor vei turna cătră fundul jirtăvnicului Domnului Dumnezăului tău, iar cărnurile vei mânca.

28. Păzêște și ascultă și vei face toate cuvintele carele eu porinescu ție astăzi, pentru ca să ți să faci ție bine și fiilor tăi pren veci, să faci plăcutul și binele înaintea Domnului Dumnezăului tău.

29. Iar să va slîpa Domnul Dumnezăul tău limbile la care tu mergi acolo ca să moștnești pământul lor de cătră fața/ ta și vei moștneni pre

Ms. 4389

mânanci carnea, după blagoslovenia Domnului Dumnezeului tău, care au dat ție; întru toate cetățile tale sau de va fi necurat, adecă cu întinătura și vinovat, sau curat, adecă fără vină și fără întinătura, depreună să mânanci ca pe căprioară și ca pre cerb.

16. Numai sângele să nu-l mâncaș, ce să-l vărsaș pre pământ ca apa.

17. Că nu vei putea mânca zeciuiele grăului tău și ale vinului tău și ale undelemnului tău, născutul dentăi al boilor tăi sau al oilor tale, și toate făgăduințele căte vei făgădui și mărturisirile voastre și aducerea mâinilor voastre, în cetățile voastre.

18. Ce înaintea Domnului Dumnezeului tău să le mânanci, în locul care și-l va alêge șic Domnul Dumnezeul tău, tu și ficiorul tău, și fata ta, și sluga ta, și slujnica ta, și preotul care lăcuiește în cetatea ta și vinctul. Și să vă bucuraș înaintea Domnului Dumnezeului vostru de toate, de cele ce ai pus mână ta pre dănele.

19. Păzêște-te să nu laș pre preot nici într-o vreme pînă vei fi viu pre pământ.

20. Iară de va lărqi Domnul Dumnezeul tău hotarile tale, cum ț-au zis, și vei vrea să mânanci carne de carea va pofti sufletul tău, după pofta ta să mânanci carne.

21. Iar de va fi depărtat locul care va alêge Domnul Dumnezeul tău să chiami numele lui acolo, și vei pune jirtăv den boii tăi sau den oile tale care ț-au dat Domnul, după cum am porincit eu ție, să mânanci în cetatea ta, după voia inimii tale.

22. Cum se mânance căprioara și cerbul, așa să le mânanci: și cel curat și cel necurat într-un chip să mânanci.

23. Să păzêști foarte tare să nu cumva să mânanci sânge, că sângele iaste sufletul lui. Să nu se mânance sufletul cu carnea.

24. Ce să-l vărsaș pre pământ ca apa.

25. Ca să fie ție bine și feciorilor tăi după tine în veci, deacă vei face aceste ce plac înaintea Domnului Dumnezeului tău.

26. Iar cele ce vei vrea să le faci jirtăv și făgăduințele tale, tu să le iai și să le duci la locul care și-l va alêge Domnul Dumnezeul tău lui, să chiami numele lui acolo.

27. Și să faci arderile tale cele de tot, iar carnea și sângele să pui pre altariul Domnului Dumnezeului tău. Iar sângele jirtvelor tale să-l verși lângă fundul altariului Dumnezeului tău, iar carnea să o mânanci.

28. Ascultă și păzêște și să faci toate cuvintele căte porinescu eu ție astăzi, ca să fie bine ție și feciorilor tăi după tine în veci, deaca vei face cele bune și cele ce plac înaintea Domnului Dumnezeului tău.

29. Iar deacă va potopi Domnul limbile denaintea feței tale într-a căroră țară vei să întri tu acuma și să o iai și să lăcuiești într-ânsa,

Versiunea modernă

să mânanci carne în orice cetate, potrivit binecuvîntării pe care ți-a dat-o Domnul Dumnezeul tău. Fiecare dintre voi, fie că este curat, fie că nu este curat, poate să mânince din ea, așa cum mănincă din carnea de căprioară sau de cerb.

16. Numai sângele să nu-l mâncați, ci să-l vărsați pe pământ ca apa.

17. Nu vei putea să mâninci în așezările tale zeciuiala grăului, a vinului și a untdelemnului tău, întâi-născuți din cirezile și din turmele tale, prinoasele făgăduite prin jurământ și cele de bună voie, precum și darurile ridicate cu mîinile tale.

18. Pe acestea trebuie să le mâninci înaintea Domnului Dumnezeului tău, în locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeul tău, tu, fiul și fiica ta, robul și roaba ta și levitul care se află în așezările tale. Să te veselești înaintea Domnului Dumnezeului tău de tot ceea ce ai săvîrșit mîinile tale.

19. Ia seama să nu necotiești pe levit, atît timp cît trăiești în țara ta.

20. Cînd Domnul Dumnezeul tău își va lărqi hotarele, așa cum ți-a făgăduit, și vei zice: «Aș vrea să mîninc carne», pentru că ți-e poftă de carne, mînincă atîta carne cît îți pofteste inima.

21. Iar dacă locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeul tău ca să-i poarte numele va fi prea departe de tine, poți să tai, așa cum ți-a porincit, din cirezile și din turmele pe care ți le-a dat Domnul Dumnezeul tău; și vei mânca în așezările tale, cît îți pofteste inima.

22. Poți să mâninci din ele, așa cum se mânincă din carnea de căprioară și de cerb: atît cel care este curat între voi, cît și cel care nu este curat deopotrivă vor mânca.

23. Ferește-te cu strășnicie de a mânca sânge, căci sângele este viață și să nu mâninci viața împreună cu carnea.

24. Să nu-l mâninci, ci să-l verși pe pământ ca apa.

25. Să nu-l mâninci, ca să-ți fie bine, ție și fiilor tăi după tine, căci tu faci ceea ce este drept înaintea Domnului.

26. Dar să iei darurile sfinte care se cuvîin de la tine, precum și cele pe care le-ai făgăduit și să vii la locul pe care îl va alege Domnul.

27. Să faci arderea de tot a sîngelui și a cămii pe altarul Domnului Dumnezeului tău. Sângele celorlalte jertfe ale tale să fie vărsat pe altarul Domnului Dumnezeului tău, iar carnea s-o mâninci.

28. Ascultă și ai grijă să împlinești toate poruncile pe care ți le dau, pentru ca să-ți meargă bine în veci, ție și copiilor tăi, săvîrșind ceea ce este bun și drept înaintea Domnului Dumnezeului tău.

29. Cînd Domnul Dumnezeul tău va nimici dinaintea ta popoarele spre care te îndrepti pentru a lua în stăpînire țara lor, după ce-ți vei întinde stăpînirea asupra lor și te vei așeza în țara lor

ІАС

та, шн вен мощенн пре джншн дв топт шн бен
 лткнх дптмжнтл лорь, прдтцете пре тнне .
 а Стнх черн съ оурмешн лорь дхптьче свкорь сур
 па ен де кптрь фаца та, стнх черн пре дмне
 збтн лорь знкжндь, нхм фак лименае ачтесте
 ла дмнзбнлорь кон фате шн ех . Стнх фа
 чн аша дмнзбнх дмнзбнх тпъ, пнтрь кт
 оурьтннае кареа дмнхл нхл оуржт, ах фткх
 дмнзбнлорь, ктче шн пре феторн лор шн пре
 фттеле лорь ле арде топт кх фак оурнаорь лорь .
 ах Тот нхбжнтл каре ех поржнскх цте дтпжн
 ачтста ехл пдзе цн ехл фатн, стнх арасцн пре
 ете ехл нтче сть ан де ла джнехаль .

В А П Г І
 а Ітъ де еуба ехала дптрл тнне пророн ах
 бнхнторь де енсе, шн ба да цте семнх
 ах мннхне . Шн ба ехнн семнхл ах
 мннхнх каре ах гротп кптрь тнне зн
 ах кжндь, сть мѣрцем шн сть салжнм ла а
 ах цн дмнзбн, карннхн цнцн . Стнх асхл
 ах тацн кхбнтелорь проркхлхн ачтестл . ах челах
 ах ехелаше ехел ачела, ктче исплѣще дмнх
 ах дмнзбл вострл пре кон, ка стьче де нснцн пре
 ах дмнхл дмнзбл вострл, дентрл толт нннма
 ах влестрь, шн дентопт свфрастл вострл .
 ах Прелрм дмнхлхн дмнзблхн вострл сть мѣр
 ах цнцн, шн де джнехл стькь тѣмечн, шн поржн
 ах чнае ахн сть пдзцн, шн галехл ахн сть аекхлптл
 ах цн, шн ахн сть салжнцн шн кѣлр джнехл стькь
 ах арасцнцн . Шн проронхл ачела, ах чела те
 ах ехелаше ехел ачела ба мхрн, ктче ах гротп
 ах апт рѣлѣчн прд тнне, де ла дмнхл дмнзбл тѣ
 ах чела те тѣл ехн ден пѣмжнтл егуптхлхн,
 ах чела те тѣл нхзѣвнт прд тнне ден рѣте, сть тѣ
 ах ехелаше прд тнне ден калѣ каре ах поржнчнт цте ах
 ах нхл дмнхлхн тпъ, сть мѣрцн дптрл джнеа,
 ах шн сть пѣлѣцн рѣл дентрл кон смнхрн . Іах де
 ах текархга фрателе тѣл деспре татѣтѣл, ах
 ах деспре манкѣста, ах феторл тѣл ах фатпа та,
 ах ах фѣмѣл та, чѣе джнхл тѣл сал прнлате
 ах нхл тѣл чѣла чѣе токма кхсѣфаетѣ тѣл, пре
 ах ахнхлхн знкжндь, сть мѣрцем шн сть салжнм ла
 ах ах ацн дмнзбн карннхн цнцн тѣл, шн пррн
 ах цн тѣл . Де кптрь дмнзбнхн анмнлорь чѣла
 ах дпте дптрлхл вострл, чѣла чѣе ах прпте цте,
 ах ах чѣла дѣпарте дѣла тнне, дѣла марцннхн пѣ
 ах мжнтхлхн пѣнѣ ла марцннхн пѣмжнтхлхн .
 ах Стнх воешн дптрлхн кх ехл, шн стнх аекхлхн
 ах пре ехл, шн стнх ехл мѣтнѣекь ехнл тѣл пре ехл,
 ах стнх похѣшн прѣте ехл нчн сть акѣтнрппре ехл .
 ах Стнхнхл стьспн пнтрь ехл, шн мжн та бафн
 ах прѣте ехл дентѣм касѣл сѣмѣрн пре ехл шн мжн
 ах ннае аптп ктѣрлхл ах сть маи дѣ апн . Шнхл
 ах вѣорь оурн де пре ехл кх пѣтнрн шн ба мхрн, ктѣ
 ах ах черкшт сть ехл сть стѣекь прѣтнне, дѣла дмнх
 ах дмнзблхл тѣл, чѣла чѣтѣл ехн ехл прѣтнне ден
 ах пѣмжнтлхн егуптхлхн ден наса рѣнѣн .
 ах Шн шѣпт іеранхл ах хнхлхл стькь тѣме, шн нх
 ах вѣорь арасцн стьман фактѣ дхпть кхвѣнтлхл ах

Biblia, 1688, pag. 136, col. I

vei moșteni pre dinșii de tot și vei lăcu în pământul lor.

30 [29]. Păzește-te pre tine, [30] să nu cerci să urmezi lor, după ce să vor surpa ei de cătră fața ta, să nu cerci pre dumnezăii lor zicînd: «Cum fac limbile acêstea dumnezăilor lor, voui face și eu.»

31. Să nu faci așa Domnului Dumnezăului tău, pentru că urăciunile carele Domnul ne-au urît au făcut dumnezăilor lor, căce și pre feciorii lor, și pre fetele lor le arde tot cu foc bozilor lor.

32. Tot cuvîntul care eu poruncescu ție astăzi, acesta să-l păzești să-l faci. Să nu adaoği preste el, nice să iai de la dînsul.

CAP 13

1. Iară de să va scula întru tine proroc au visutoriu de vis și va da ție semnau au minune,

2. Și va veni semnul au minunea care au grăit cătră tine zicînd: «Să mērgem și să slujim la alți dumnezăi, carii nu-i știți.»

3. Să nu ascultați cuvintelor prorocului acestuia, au celuia ce visuiește visul acela, căce ispitēște Domnul Dumnezăul vostru pre voi, ca să știe de iubiți pre Domnul Dumnezăul vostru dentru toată inima voastră și den tot sufletul vostru.

4. Pre urma Domnului Dumnezăului vostru să mērgeți și de dînsul să vă tēmeți și poruncile lui să păziți și glasul lui să-l ascultați, și lui să slujiți și cătră dînsul să vă adaogeți.

5. Și prorocul acela, au cela ce au visat visul, acela va muri, căci au grăit a te rătăci pre tine de la Domnul Dumnezăul tău, cela ce te-au scos den pământul Eghiptului, cela ce te-au izbăvit pre tine den robie, să te scoață pre tine den calea care au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău să mergi întru dînsa; și să pierdeți răul dentru voi singuri.

6. Iară de te va ruga fratele tău despre tată-tău au despre maică-ta, au feciorul tău, au fata ta, au fāmēia ta ce e în sînul tău, sau priētenul tău cela ce e tocma cu sufletul tău, pre ascunsu zicînd: «Să mērgem și să slujim la alți dumnezei, carii n-ai știut tu și părinții tăi.»

7. De cătră dumnezeii limbilor celor de pe împrejurul vostru, celor ce să apropie ție au celor departe de la tine, de la marginea pământului până la marginea pământului,

8. Să nu voiești împreună cu el și să nu ascuți pre el și să nu se milostivească ochiul tău pre el, să nu pohtești preste el, nici să acoperi pre el,

9. Spuindu să spui pentru el, și mîna ta va fi preste el dentăiu ca să-l omori pre el, și mîinile a tot nărodul lasă mai de apoi.

10. Și-l vor ucide pre el cu pietri și va muri, căci au cercat să te osebească pre tine de la Domnul Dumnezăul tău, cela ce te-au scos pre tine den pământul Eghiptului, den casa robiei.

11. Și tot Israilul auzindu să va tēme și nu vor adaoge să mai facă după cuvîntul ace/sta cel rău întru voi.

Ms. 45

inșii de tot și vei lăcu în pământul lor.

30. Ia-te aminte pre tine să nu cerci să urmedzi lor după ce să vor surpa ei de cătră fața ta, să nu cerci pre dumnezăii lor dzicându: «Cum fac limbile acêstea dumnezeilor lor, voi face și eu.»

31. Să nu faci așa Domnului Dumnezăului tău, pentru că uriciunile carele Dumnezău le-au urit au făcut dumnezăilor lor, căce și pre feciorii lor, și pre fetele lor le ardu de tot cu foc bodzilor lor.

32. Tot cuvântul carele cu porâncescu ție astăzi, acesta să-l păzești să-l faci. Să nu adaogi preste el, nice să iai de la el.

CAP 13

1. Iară de să va scula întru tine proroc au visutor de vis și va da ție semnu au minune,

2. Și va veni sămnu au minunea carea au grăit cătră tine dzicându: «Să mērgem să slujim la dumnezăi, alții carii nu-i știm.»

3. Să nu ascultați cuvintelor prorocului aceluia au celuia ce visuiște visul acela, căce ispitēște Domnul Dumnezăul vostru pre voi ca să știe de iubiți pre Domnul Dumnezăul vostru dentru toată inima voastră și dentru tot sufletul vostru.

4. Dennașia Domnului Dumnezăului vostru să mērgeți și pre însul să tēmeți și porâncele lui să păziți și glasul lui să-l ascultați, și lui să-i slujii și cătră însul veți adaoge.

5. Și prorocul acela au cela ce au visat visul, acela va muri, căce au grăit a te rătăci pre tine de la Domnul Dumnezăul tău, cela ce te-au scos den pământul Egiptului, celuia ce te-au izbăvit pre tine den robine, să te scoajă pre tine den calca carea au porâncit ție Domnul Dumnezăul tău să mergi întru însă; și să răsiipiți răul dentru voi sănguri.

6. Iar de te va ruga fratele tău, de pre tată-tău au de pre maică-ta, au feciorul tău, au fata ta, au fămēca ta cea dentru sânu tău, sau prietenul tău cel atocma cu sufletul tău, pre ascunsu dzicându: «Să mērgem să slujim la dumnezăi alții carii n-ai știut tu și părinții tăi.»

7. De cătră dumnezăii limbilor celor de prengiur vostru, celor ce să apropie ție au celor departe de la tine, de la marginea pământului pân-la marginea pământului,

8. Să nu voiești împreună cu ei și să nu ascuți pre ei și să nu să îndure ochiul tău pre ei, să nu poțesti preste el, nice să acoperi pre el,

9. Spuindu, să spui dentru ei, și mâna ta va fi preste el dentăi ca să-l omori pre ei și mâinile a tot nărodul la cea mai de apoi.

10. Și-l vor ucide pre el cu pietri și va muri, căce au cercat să te usăbască pre tine de la Domnul Dumnezăul tău, cela ce te-au scos pre tine den pământul Egiptului, den casa robinci.

11. Și tot Israelul audzindu să va tēme și nu vor adaoge încă să facă după cuvântul/ cel rău acesta întru voi.

Ms. 4389

30. Tu să te păzești însuș, să nu te ispitēști a umbla pre urma lor, și după ce vor peri ei denaintea ta, să nu cauți pre dumnezăii lor zicându: «Cum fac limbile acêstea dumnezeilor lor, voiu face și eu.»

31. Să nu faci tu așa Domnului Dumnezăului tău, că uriciunile care le-au urit Dumnezău, ei acêlea au făcut dumnezeilor lor, că feciorii lor și fetele lor și-i ard cu foc dumnezeilor lor.

32 [31]. Tot cuvântul care porâncesc cu ție astăzi, acela să păzești să-l faci. Să nu mai adaogi cătră dânsul, nici să mai scazi dentr-ânsul.

CAP 13

1. De se va scula între tine proroc sau văzător de vise și va povesti sēme și minuni,

2. Și apoi se vor umplea cēle ce au zis, de accii va zice ție: «Blâm să slujim altor dumnezei carii nu-i știți.»

3. Să nu ascultați glasul prorocului aceluia sau pre cela ce va vedea visul acela, că vă ispitēște Domnul Dumnezău să vază: iubiți-l au ba cu toată inima și cu tot sufletul.

4. După Domnul Dumnezăul vostru să umblați și de dânsul să vă tēmeți și porâncele lui să le păziți, și glasul lui să ascultați, și lui să slujii și de dânsul să vă apropiați.

5. Iar prorocul acela sau carele va vedea visul să se omoară, că au grăit ca să te înșale de la Domnul Dumnezăul tău, carele te-au scos den țara Egiptului și te-au mântuit den robie și au vrut să te întoarcă den calca care au porâncit ție Domnul Dumnezăul tău să umbli pre dânsa. Drept acēca să piērdeți voi înșivă răutatea dentre voi.

6. Iar de te va ruga fratele tău, feciorul mume-tai, sau feciorul tău, sau fata ta, sau muiērea sânuului tău, sau prietenul tău carele iaste într-o potrivă sufletului tău, și-ți va zice în taină: „Blâm să slujim altor dumnezei carii nu-i știu tu, nici părinții tăi.»

7. Dumnezeilor limbilor care sânt împrejur, celor ce sânt aproape de tine sau dăparte, de la o margine de pământ pân-la altă margine,

8. Nu voi a mērge cu dânsul nice-l asculta, nici să caute ochiul tău spre dânsul, nice-l iubi, nice-l ascunde,

9. Ce îndată-l spune și întâi mâna ta să fie pre dânsul de-al ucide, de-acii mâinile altora, tuturor mai pre urmă.

10. Și să-l ucideți cu pietri, să moară, că au cercat să te întoarcă de la Domnul Dumnezăul tău, care te-au scos den țara Egiptului, den casa robici.

11. Ca, auzind tot Israelul, să se teamă și după aceasta să nu mai adaogă a face după acest cuvânt/ rău.

Versiunea modernă

stăpînirea asupra lor și te vei așeza în țara lor,

30. Ai grijă să nu te lași amăgit și să calci pe urmele lor, după ce vor fi nimicite dinaintea ta. Nu te îndrepta spre dumnezăii lor, zicînd: «Cum slujesc popoarele acestea dumnezeilor lor, tot așa voi face și eu.»

31. Să nu-i faci așa Domnului Dumnezăului tău, căci Domnul urăște lucrurile îngrozitoare pe care le-au făcut pentru dumnezăii lor: au ars în foc chiar și pe fiii și pe fiicele lor pentru dumnezăii lor.

32. Aveți grijă să împliniți tot ceea ce v-am poruncit. Să nu adăugați și să nu lăsați nimic deoparte.

CAP. 13

Proorocii mîncinoși; ispita idolatriei

1. Dacă se va ridica în mijlocul tău un prooroc sau un visător de vise care vestește un semn sau o minune,

2. Și se va adevăra semnul sau minunea pe care le-a prezis, iar apoi îți va spune: «Să mergem și să slujim altor dumnezei,» de care n-ai știut pînă acum,

3. Să nu ascultați cuvintele acestui prooroc sau ale visătorului de vise; căci Domnul Dumnezăul vostru vă pune la încercare ca să afle dacă-l iubiți pe Domnul Dumnezăul vostru din toată inima și din tot sufletul vostru.

4. Voi trebuie să-l urmați pe Domnul Dumnezăul vostru, de el să vă tēmeți, poruncile lui să le păziți, glasul lui să-l ascultați, lui să-i slujii și de el să vă alipiți.

5. Iar profetul sau visătorul acela de vise trebuie să moară, pentru că v-a îndemnat să vă răzvrățiți împotriva Domnului Dumnezăului vostru, care te-a scos din țara Egiptului și te-a izbăvit din casa robiei. El a încercat să te abată de la calea pe care Domnul Dumnezăul tău ți-a poruncit să mergi. Stîrpește deci răul din mijlocul vostru.

6. Dacă fratele tău, fiul tatălui tău sau fiul mamei tale, sau fiul tău, sau fiica ta, sau soția de la sînu tău, sau prietenul care este trup și suflet cu tine încearcă să te ademenească în taină, spunînd: «Să mergem și să slujim altor dumnezei,» pe care tu și părinții tăi nu i-ați cunoscut,

7. Dintre dumnezăii popoarelor din jurul vostru, care sînt aproape sau departe de tine, de la un capăt la celălalt al pământului,

8. Să nu te învoiești și să nu-l ascuți. Să nu te înduri la vederea lui, să nu-l cruți și să nu-l ascunzi,

9. Ci să-l ucizi. Mîna ta să se abată asupra lui înaintea tuturor pentru a-l ucide și apoi să urmeze mîna întregului popor.

10. Să-l ucizi cu pietre și să moară, pentru că a încercat să te abată de la Domnul Dumnezăul tău, care te-a scos din țara Egiptului, din casa robiei.

11. Cînd va auzi acest lucru, tot Israelul se va teme și nu se va mai săvîrși un asemenea rău în mijlocul vostru.

Ms. 14

12. Iar să vei auzi într-una den cetățile carele Domnul Dumnedzăul lui dă ție să lăcuiești acolo dzicându:

13. «Jeșit-au oamenii fără de lēge dentru voi și au usăbit pre toți ceia ce lăcuiescu cetatea lor dzicându: Să mērgem să slujim la alți dumnedzăi», carii n-ași știut.»

14. Și vei cerca și vei întreba și vei cerceta foarte și, iată, adevărat ales cuvântul să va face urăciunea aceasta întru voi,

15. Ucigându să ucizi pre toți ceia ce lăcuiescu întru cetatea acea cu ucidere de sabie, cu anathema veți anathemisi pre ea și toate câte-s întru ea.

16. Și toate prăzile ei veți aduna la ieșirile ei și vei arde cetatea cu foc și toate prăzile ei, cu totul, înaintea Domnului Dumnedzăului tău; și va fi nelăcuită în veki, «nu să va mai zidi de iznoavă încă».

17. Nu să va lipi nimic den anathema întru mâna ta pentru ca, să s-ă<u> întoarcă Domnul den mânia urgiiei lui și va da ție milă și te va milui și te va înmulți în ce chip au grăit ție, în ce chip au jurat Domnul părinților tăi.

18. Să veți asculta glasul Domnului Dumnedzău tău, să păziți toate porincile lui câte cu porinescu ție astăzi, să faci bunul și plăcutul înaintea Domnului Dumnedzăului tă<u>.

CAP 14

1. Fii santeți Domnului Dumnedzăului vostru. Să nu vă tēmeți, să nu puneți pleșivitură întru mijlocul ochilor voștri pre mortu.

2. Căce nărodu sfințu ești Domnului Dumnedzăului tău și pre tine te-au ales Domnul Dumnedzăul tău nărodu să-i fii lui avut dentru toate limbile câte-s pre fața pământului. Să nu mâncați toată urăciunea.

3. Acestea dobitoace să mâncați:

4. Vițel den boi, și miel den oi, și țap den capre,

5. Cerbu și căprioară, și buhai¹, și țap sălbatec și iaorodu, și zimbru, și cămilopardos.

6. Tot dobitocul ce i-i copita spintecată și unghēște unghi de doao gemănări și scoate rumăgală întru dobitoace, aceste să mâncați.

7. Și aceste să nu mâncați dentru cēlea ce scot rumăgală și dentru cēle ce îngemănează copită și unghēște unghi: cămila, și iepurile, și ariciul, căce scot rumăgală aceste și copita nu îngemănează, necurate voao vor fi.

8. Și mascorul, căce îngemănează copită acesta și unghēște unghi de copită și acesta rumăgală nu să rumăgă, necurat acesta voao; den cămuriile lui să nu mâncați și de mortăciunile lor să nu vă atingeți.

9. Și aceste care-ți mânca dentru toate câte-s într-apă: toate câte-s la ēle aripi și sordzi² veți mânca.

10. Și toate câte nu-s la ei aripi și soldzi să nu mâncați, necurate vor fi cēlea voao.

11. Toată pasărea curată veți mânca.

12. Și aceste să nu mâncați den ēle: vulturul, și

Ms. 4389

12. Iar de veți auzi vre într-o cetate den care va da voaoă Domnul Dumnezeul vostru să lăcuieși într-ănele, că va zice cinevaș:

13. «Jeșit-au dentre noi oameni făcători de fărădelēge, să slujască altor dumnezei», cărora nu-i știș,

14. Să cerci și să întrebi și să iscodești foarte cu deadins. Deci, de va fi adevărat acest cuvânt de urăciune și de hulă între voi,

15. Îndată să ucizi pre toți cei ce vor lăcuieși într-acea cetate cu ucidere de sabie și grămadă să-i grămădești și tot ce va fi al lor.

16. Și toată prada și jahul de la ei să aduni între răspântiile ei și să aprinzi cetatea cu foc și toată avērea lor și tot înaintea Domnului Dumnezeului tău; și să fie pustie în veki și de-acii să nu se mai zidească.

17. Și să nu iai nimic dentr-acea grămădire blestemată în mâinile tale, ca să-ș întoarcă Dumnezeu den urgie mânia lui și să-ș dea milă și să te miluiască și să te înmulțască, cum au zis ție și cum se-au jurat părinților voștri.

18. Deaca vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău și vei păzi toate porăncile lui care porăncese cu ție astăzi, să le faci cu bună plăcere înaintea Domnului Dumnezeului tău.

CAP 14

1. Că fii santeți Domnului Dumnezeului vostru, ce să nu vă tăiați și să nu puneți pleșivire între ochii voștri pre mort.

2. Că nărod sfinț ești Domnului Dumnezeului tău, că pre tine au ales Domnul Dumnezeu tău să-i fii lui nărod cuvios den toate limbile câte sânt pre fața pământului.

3. Nici o spurcăciune să nu mâncați:

4. Ce den dobitoace aceste să mâncați: vițel den boi, și miel den oi, și țap den capre,

5. Cerb și căprioară, capră sălbatecă, și inorogul, și zimbrul, și cămilopardosul.

6. Tot dobitocul ce-i iaste copită spintecată și unghēște unghia în doaoă și rumegă măncarea, să mâncaș.

7. Iar dentr-acestea să nu mâncaș den care scot rumegătură și sânt dăspicate copitele, iar nu unghese unghi: cămila și iepurile scot rumegătură, iar unghi nu unghese, necurate să fie voaoă.

8. Porcul copita are spintecată și unghēște unghi, iar rumegare nu scoate, ce spurcat să fie voaoă; den carnea lui să nu mâncaș și de mortăciuna lui să nu te atingi.

9. Iar den cēle ce sânt în apă să mâncaș aceste care au pēne și solzi, cēlea să mâncaș.

10. Iar cēle ce n-au pēne, nici solzi, să nu mâncaș, ce spurcate să fie voaoă.

11. Și toată pasărea curată să mâncaș.

12. Iar cea necurată să nu o mâncaș/ vulturul și

Versiunea modernă

12. Dacă vei auzi în vreuna din cetățile pe care Domnul Dumnezeul tău ți le-a dat ca locuință

13. Că între voi au apărut niște oameni nelegiuși care i-au atras pe locuitorii cetății, spunându-le: «Să mergem și să slujim altor dumnezei», pe care voi nu i-ați cunoscut,

14. Caută, întreabă și cercetează temcinic. Dacă se dovedește că spusele acestea sînt pe deplin adevărate, că s-a săvîrșit o asemenea ticăloșie,

15. Să treci prin ascușul sabiei pe toți locuitorii din cetatea aceea, iar pe ea să o sortești picirii cu tot ce se află în ea, chiar și vitele să le treci prin sabie.

16. Adună tot ce ai prădat din ea în mijlocul pieței, apoi să arzi în foc cetatea cu toată prada ei, jertfind totul Domnului Dumnezeului tău; să rămîmă pe vecie o ruină și să nu se mai zidească vreodată.

17. Să nu mai rămîmă în mîna ta nimic din ceea ce a fost sortit picirii, pentru ca Domnul să-și potolească mînia sa, să se îndure de tine și, în îndurarea sa, să te înmulțască, așa cum a jurat părinților tăi.

18. Dacă vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău și vei păzi toate poruncile pe care ți le dau astăzi, făcînd ceea ce este drept înaintea Domnului Dumnezeului tău.

CAP. 14

Obiceiuri de înmormîntare oprite.
Mîncăruri curate și necurate. Zeciuiele.

1. Voi sînteți copiii Domnului Dumnezeului vostru. Să nu vă crestați pielea și să nu vă radeți pe cap, deasupra frunții, cînd moare cineva.

2. Căci tu ești un popor sfinț pentru Domnul Dumnezeu tău și Domnul te-a ales pe tine, dintre toate popoarele de pe fața pămîntului, ca să fii poporul care îi aparține lui.

3. Să nu mîncîni lucruri spurcate.

4. Iată animalele pe care le puteți mînca: boul, oaia și capra,

5. Cerb, gazelă, bivol, țap sălbatic, antilopă, zimbru, capra sălbatică.

6. Puteți mînca orice animal care are copita despicată, despărțită în două unghii, și care rumegă.

7. Dintre cele care, fie că rumegă, fie că au copita despicată, cu unghiile despărțite, să nu mâncați cămila, iepurile și bursucul, care rumegă, dar nu au copita despicată.

8. La fel și porcul, care are copita despicată, dar nu rumegă, este necurat pentru voi. Să nu mâncați din carnea lor și să nu vă atingeți de hoiturile lor.

9. Dintre toate viețuitoarele care se află în apă puteți mînca pe cele care au înotătoare și solzi.

10. Dar să nu mâncați deloc din cele care nu au înotătoare și solzi, căci sînt necurate pentru voi.

11. Puteți mînca orice pasăre curată.

12. Cele pe care nu le puteți mînca sînt acestea: vulturul,

вѣтърѣхъ, шн грисорѣхъ шн вѣтърѣхъ де маре.
 ꙗꙗ Шн гѣпа, шн каа, шн чѣла че ест асамѣ ахн .
 ꙗꙗ Шн тоѣт корѣхъ шн асѣминеа ахн
 ꙗꙗ Шн стрѣцѣхъ шн чѣхъ, шн вѣвнѣа, шн корѣхъ
 ꙗꙗ Шн чѣ асѣмине ахн . Шн еррѣсѣн шн асѣ
 ꙗꙗ Шн шн стѣрѣхъ . Шн хѣрѣцн шн пѣхънѣ ,
 шн шн анпѣтѣрѣ . Шн вѣрѣа, шн шѣмѣхъ ,
 шн кѣпѣн самѣнѣ ахн, шн пѣхънѣа, шн ананѣ.
 ꙗꙗ Кѣа . Тоѣте, тѣрѣнѣоарѣе пѣсѣрнѣсѣр не
 кѣрѣте ачѣсѣтѣ сѣнѣтѣ вѣсѣ сѣнѣхъ мѣнѣацн асѣ
 ꙗꙗ ꙗꙗ . Тоѣте тѣрѣнѣоарѣе кѣрѣте сѣ
 ꙗꙗ мѣнѣацн . Шн тоѣте мѣрѣтѣнѣнѣ сѣнѣхъ
 мѣнѣацн, чѣахн немѣрнѣтѣ чѣ ачѣтѣнѣае тѣ
 асѣ вѣрѣа шн вѣ мѣнѣа, сѣхъ вѣн дѣ чѣахн стрѣн,
 ꙗꙗ ꙗꙗ сѣнѣтѣ сѣнѣтѣ сѣнѣтѣ асѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ
 сѣнѣхъ фѣтѣрн мѣа кѣ асѣтѣае мѣнѣнѣ ахн .
 ꙗꙗ Дѣтѣ сѣ сѣтѣнѣн дѣн тоѣтѣ рѣаа сѣмѣнѣнѣн
 тѣае, сѣмѣнѣацн асѣрнѣн тѣае, дѣн асѣ дѣн асѣ .
 ꙗꙗ Шн вѣн мѣнѣа прѣ а дѣнѣнѣтѣ дѣнѣахъ дѣнѣахъ
 ꙗꙗ тѣхъ, асѣнѣахъ кѣрѣае ка асѣтѣе дѣнѣахъ дѣнѣ
 ꙗꙗ тѣхъ тѣхъ сѣтѣтѣ кѣмѣ нѣмѣае асѣ асѣа, вѣн асѣ
 ꙗꙗ чѣ асѣ прѣсѣтѣ зѣчнѣае гѣхъахъ тѣхъ шн асѣ вѣнѣхъ
 асѣ тѣхъ, шн асѣ оуѣнѣтѣ дѣ асѣмѣахъ тѣхъ, шн чѣ
 асѣ дѣн тѣхъ нѣвѣсѣтѣ асѣ вѣнѣахъ, тѣхъ шн асѣ он
 асѣ тѣае, пѣнѣтѣ ка сѣтѣ тѣ дѣвнѣн асѣтѣтѣе дѣ
 дѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ асѣтѣе зѣае .
 ꙗꙗ Дѣтѣ дѣаа фн дѣрѣтѣе дѣрѣмѣа дѣаа тѣнѣе шн нѣ
 вѣн пѣтѣ сѣрѣхъ прѣ асѣ, кѣтѣ дѣрѣтѣе дѣ
 тѣнѣе асѣнѣахъ кѣрѣ ка асѣтѣе дѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ,
 ꙗꙗ сѣтѣтѣ кѣмѣ нѣмѣае асѣ асѣа, кѣтѣ тѣхъ вѣаа
 ꙗꙗ асѣнѣтѣ прѣ тѣнѣе дѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ . Шн
 асѣ вѣн вѣнѣа прѣ асѣ пѣрѣнѣтѣ шн вѣн асѣ асѣнѣ
 тѣахъ дѣнѣнѣае тѣае, шн вѣн мѣтѣнѣе асѣнѣахъ кѣ
 рѣае ка асѣтѣе дѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ прѣ дѣаа .
 ꙗꙗ Шн вѣн дѣрѣнѣнѣахъ прѣсѣтѣ тоѣт кѣрѣае ка пѣ
 ꙗꙗ тѣ сѣфлѣтѣахъ тѣхъ, прѣ вѣн сѣхъ прѣ он, сѣхъ прѣ
 вѣн сѣхъ прѣ рѣнѣахъ, сѣхъ прѣ тоѣт чѣаа пѣхътн сѣ
 флѣтѣахъ тѣхъ, шн вѣн мѣнѣа асѣа дѣнѣнѣтѣ
 дѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ, шн тѣвѣн вѣсѣаа тѣ
 ꙗꙗ шн кѣаа тѣ . Шн асѣнѣтѣахъ чѣаа дѣн чѣтѣнѣн
 асѣ тѣае, кѣтѣ нѣ дѣтѣ асѣнѣ пѣрѣтѣ нѣчѣ сѣрѣхъ
 ꙗꙗ прѣ оуѣнѣтѣ кѣ тѣнѣе . Дѣтѣ прѣн дѣн сѣтѣнѣн
 тоѣт прѣсѣтѣ зѣчѣ асѣаа дѣсѣр тѣае асѣрѣ асѣаа
 чѣаа шн вѣн пѣнѣ прѣ сѣаа ачѣтѣнѣае тѣае .
 ꙗꙗ Шн ка асѣрѣ асѣнѣтѣахъ кѣтѣ нѣ дѣтѣ асѣнѣ пѣрѣтѣ
 нѣчѣ сѣрѣхъ асѣрѣнѣтѣ кѣтѣнѣе, шн чѣа немѣрнѣнѣ
 шн чѣа сѣрѣа шн вѣрѣаа чѣ дѣнѣ чѣтѣнѣае тѣае
 асѣ, шн вѣн мѣнѣа шн сѣвѣр сѣтѣахъ, пѣнѣтѣ ка
 сѣтѣе вѣлѣсѣтѣ дѣнѣахъ дѣнѣахъ тѣхъ прѣсѣтѣ
 тоѣте фѣтѣае тѣае кѣрѣае вѣн фѣае .

К А П І Т У Л
 ꙗꙗ Шн асѣтѣе асѣнѣ вѣн фѣае сѣвѣрѣнѣе,
 шн асѣа епѣрѣнѣа сѣвѣрѣнѣе . Дѣсѣ
 вѣн тоѣтѣ дѣтѣрѣа тѣаа кѣрѣчѣе кѣнѣоуѣн
 асѣрѣае асѣтѣахъ, шн фѣрѣтѣахъ тѣхъ сѣ
 нѣ чѣнѣ, кѣтѣ сѣхъ кѣнѣтѣ зѣтѣае дѣнѣ
 ꙗꙗ асѣнѣзѣ хъахъ тѣхъ . Чѣахн стрѣнѣтѣ чѣ
 ꙗꙗ кѣтѣ вѣрѣ фн асѣтѣае асѣаа . Дѣтѣ фѣрѣтѣахъ
 ꙗꙗ тѣхъ зѣтѣае сѣфлѣнѣ дѣтѣрѣнѣ тѣае . Кѣтѣ

Biblia, 1688, pag. 137, col. I

gripsorul, și vulturul de mare,

- 13. Și ghipa, și caia și cèle ce să asamănă lui,
- 14. Și tot corbul și asemenile lui,
- 15. Și struțul, și ciuhul, și băbița, și coruiul și cei asemene lui,
- 16. Și erodion, și lebădă, și sfîrcu,
- 17. Și hăreți, și păun, și lipitoarea,

18. Și barza, și șoiumul și cîte-i samănă lui, și pupăza, și liliacul.

19. Toate tărîtoarele pasărilor, necurate acêstea sînt voao; să nu mîcați dentru êle.

20. Toată zburătoarea curată să mîncăți.

21. Și toată mortăciunea să nu mîncăți; celui nemêrnice ce e în cetățile tale să va da și va mîncea sau vei da celui striin, căce norod șfinte ești Domnului Dumnezăului tău. Să nu fierbi miel cu laptele maicii lui.

22. A zêcea să zăciuești den toată roada sămînții tale, sămînța țarenii tale den an în an.

23. Și vei mîncea pre ea înaintea Domnului Dumnezăului tău, în locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău să chême numele lui acolo; vei aduce cèle preste zecile grîului tău, și ale vinului tău, și ale untdelemnului tău, și cèle dentăiu născute ale boilor tăi și ale oilor tale, pentru ca să te înveți a te tême de Domnul Dumnezăul tău în toate zilele.

24. Iară de va fi departe drumul de la tine și nu vei putea să duci pre êle, căce departe e de tine locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău ca să chême numele lui acolo, căce te-au blagoslovit pre tine Domnul Dumnezăul tău,

25. Și le vei vinde pre êle pe argint și vei lua argintul în mîinile tale și vei mêrge la locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău pre dînsul.

26. Și vei da argintul preste tot carele va pohti sufletul tău: pre boi sau pre oi, sau pre vin sau pre rachiu, sau pre tot ce va pohti sufletul tău, și vei mîncea acolo înaintea Domnului Dumnezăului tău și te vei veseli tu și casa ta.

27. Și levitul cel den cetățile tale, căce nu iaste lui parte, nice sorțu împreună cu tine.

28. După trei ani să scoți tot preste zêcea a roadelor tale întru anul acela și vei pune pre el în cetățile tale,

29. Și va întra levitul, căce nu iaste lui parte, nice sorțu împreună cu tine, și cel nemêrnice, și cel sărac, și văduva cea den cetățile talê, și vor mîncea și să vor sătura, pentru ca să te blagoslovească Domnul Dumnezăul tău preste toate faptele tale carele vei face.

CAP 15

1. Pren șapte ani vei face slobozire.

2 [1]. Și așa e porunca slobozirii: [2] Lăsa-vei toată datoriia ta care ție datoriu aproapele tău, și fratelui tău să nu ceri, căce sa-ua chemat iertare Domnului Dumnezăului tău.

3. Celui striin să ceri cîte vor fi ale tale la el, iară fratelui tău iertare să faci datoriei tale.

4. Căce/ nu iaste întru tine lipsit, pentru cuvântul acesta;

Ms. 45

grîpsorul, și vulturul de mare,

13. Și ghîpa, și caia și cèle ce-s asemenea lui,
14. Și tot corbul și asemenele lui,
15. Și struțul, și boaghea, și batca, și corăiul și ce-s asemenea lui,
16. Și erodiu, și lebdăă, și stărcu,
17. Și hărăți, și pasărea soarelei³ și lipitoarea,
18. Și pelicanul, și șoimul și câte-i samănă lui, și cucul și liliacul.

19. Toate tărăitoarele a pasărilor, necurate acēstea sântu voao; să nu măncați dentru êle.

20. Toată zburătoarea curată să măncați.

21. Și toată mortăciunea să nu măncați; celui nememnic ce-i întru cetățile tale să va da și va mânca sau va da celui strîin, căce nărodu sfântu ești Domnului Dumnedzului tău. Să nu fierbi miel cu laptele maicii lui.

22. A dzēca să dzeciuești a toată păinea semînțici tale, sāmănța țarenii tale an de an.

23. Și vei mîncea pre ce înaintea Domnului Dumnedzului tău, întru locul carele va alēge Domnul Dumnedzului tău să s<ă> chēme numele lui acolo; veți aduce cèle preste dzēcele grîului tău, și a vinului tău, și a untdelemnului tău, și cèle dentăi născute a boilor tăi și a oilor tale, pentru ca să te înveți a te tēme de Domnul Dumnedzului tău toate dzilele.

24. Iar de va fi depărtat drumul de la tine și nu le vei putea să le duci pre êle, căce departe de la tine locul carele va alēge Domnul Dumnedzului tău ca să s<ă> chēme numele lui acolo, căce te-au blagoslovit pre tine Domnul Dumnedzului tău,

25. Și le vei vinde pre êle pentru argint și vei lua argintul întru mînule tale și vei mērga la locul carele va alēge Domnul Dumnedzului tău pre însul.

26. Și vei da argintul preste tot carele va pofti sufletul tău pre boi, sau pre oi, sau pre vin, sau pre rachiu, sau pre tot ce va pofti sufletul tău și vei mănca acolo înaintea Domnului Dumnedzului tău și te vei veseli tu și casa ta.

27. Și popa ecla den cetățile tale, căce nu iaste lui parte nice sorțu împreună cu tine.

28. După 3 ani socotiți tot preste 10 a roadelor tale întru anul acela și vei pune pre el întru cetățile tale,

29. Și va veni popa, căce nu iaste lui parte, nice moștenire împreună cu tine, și cel nememnic, și cel sārāman, și vāduva cea den cetățile tale și vor mănca² și să vor sātura, pentru ca să te blagoslovască Domnul Dumnedzului tău preste toate faptele tale care le vei face.

CAP 15

1. Pren 7 ani vei face slobozire¹.

2. Și așa-i porunca slobozirei: lāsa-vei toată datoriā ta carea ț-i dator aproapele-ți, și fratelui să nu-i ceri, căce au chemat iertarea Domnului Dumnedzului tău.

3. Celui strîin să ceri câte vor fi ale tale la el, iar fratelui tău iertare să faci datoriei tale.

4. Căce/nu iaste întru tine lipsit pentru cuvântul

Ms. 4389

grîpsorul, și vulturul de mare,

13. Pajărea și caia și cèle ce-s asemene lor,
14. Corbul și ce iaste asemene lui,
15. Struțul, și boghia și uliul și ce iaste asemene lui,
16. Erodium, și lebdăă, și stărcul și pāunele¹,
17. Lipitoarea, și pelicanul, și șoimul, și câte sânt lui asemene;
18. Cucul, și liliacul, și pupăza, și porfirionul și asemene acestora să nu măncați.

19. Și toate pasările care sânt ca în chip de jigānii necurate să fie voaoă să nu le măncați.

20. Tot ce iaste curat să măncați.

21. Nici o mortăcină să nu măncați, ce să dați nememecului² care lăcuiēște în cetate sau streinului să le mănānce, că voi santeț nărod sfint Domnului Dumnezeului vostru. Să nu fierbi iedul în laptele mamei lui.

22. Zeciuiēlele den toată roadā sāmānăturilor tale să mănānci den an în an.

23. Și să le mănānci înaintea Domnului Dumnezeului tău, în locul care-l va alēge Domnul Dumnezeul tău să chiami numele lui acolo, acolo să aduci zeciuiāla grāului tău, și a vinului tău, și a untdelemnului tău, și cel dentăi născut den boii tăi și den oile tale, ca să te înveți a te tēme de Domnul Dumnezeul tău în toată vrēmea.

24. Iar de va fi cale departe de la tine și nu vei putea să le duci, că-ț va fi dāparte locul acela care l-au ales Domnul Dumnezeul tău, să chiami numele lui acolo ca să te blagoslovească Domnul Dumnezeul tău,

25. Iar tu să vinzi acēlea și să iai prețul lor în mînile tale și să te duci la locul care l-au ales și ce Domnul Dumnezeul tău.

26. Și să cumperi pre acci bani acolo, or ce va plăcea sufletului tău: sau oi, sau vin, sau bovină, sau or ce va plăcea sufletului tău și să mănānci înaintea Domnului Dumnezeului tău și să te veselești tu și casa ta.

27. Iar pre preotul carele iaste în cetatea ta, să te socotești, să nu-l laș, că n-are el altă parte sau altă soartă la tine.

28. După trei ani să rădici toată zeciuiāla den tot ce se va rodi ție într-acl an și să le pui în cetățile tale³,

29. Și să vie proeții, că n-au ei parte cu voi, nici soartă la voi, și sārācul și vāduva, care sînt în cetățile tale, să mănānce și să se sature. Și te va blagoslovi Domnul Dumnezeul tău în toate lucrurile tale, orcare vei face.

CAP 15

1. Iară al șaptelea an să faci iertăciune.

2. Și aceasta iaste porunca slobozirei: să ierți toată datoriā ce-ț iaste dator vecinul tău și de la fratele tău să nu ceri, că iertăciune se-au chemat Domnului Dumnezeul tău.

3. Iar de la strein și de la vinetic, tu să ceri ce vei avea la dānsul, iar frăține-tău să-i ierți toată datoriā, că iaste lipsit.

4. Și pentru aceasta, blagoslovindu-te, te va

Versiunea modernă

vulturul negru, vulturul bărbos,

13. Gaia și orice fel de uliu,
14. Orice fel de corb,
15. Struțul, bufnița, pescărușul și orice fel de șoim,
16. Cucuveaua, cocostîrcul și lebdăă,
17. Pelicanul, vulturul pescar și cormoranul,
18. Barza, tot felul de bîlani, pupăza și liliacul.

19. Toate gîngăniile care se tîrăsc și zboară sînt necurate pentru voi; să nu mîncați din ele.

20. Puteți să mîncați orice pasăre curată.

21. Să nu mîncați mortăciuni, ci să le dați să le mînănce cei din afară, care s-au pripășit în cetățile voastre, sau să le vindeți străinilor, căci tu ești popor sfînt pentru Domnul Dumnezeul tău. Să nu fierbi iedul în laptele mamei lui.

22. În fiecare an să pui deoparte zeciuiāla din toată recolta sēmănăturilor care rodesc pe ogorul tău.

23. Să mînănci înaintea Domnului Dumnezeului tău, în locul pe care îl va alēge ca să dānuiască numele său acolo, zeciuiāla din grîul, vinul și untdelemnul tău și întiui născuți din cirezile și turmele tale, pentru ca să înveți să te temi tot timpul de Domnul Dumnezeul tău.

24. Domnul Dumnezeul tău te-a binecuvîntat. Dar dacă drumul este prea lung pentru tine și, datorită depărtării, nu vei putea să duci zeciuiāla pînă la locul pe care Domnul Dumnezeul tău l-a ales ca să dānuiască numele lui acolo,

25. Atunci vinde totul pe argint, ia argintul în mînă și du-te la locul ales de Domnul Dumnezeul tău.

26. Acolo poți să cheltuiesti argintul pe tot ce-ți pofteste inima: boi, oi, vin și băuturi tari, tot ce-ți pofteste inima; să mînănci acolo, înaintea Domnului Dumnezeului tău și să te veselești atît tu, cît și familia ta.

27. Și să nu-i uiiți pe leviiți care trăiesc în cetățile tale, căci ei nu au, ca tine, partea lor de pămînt, nici altă moștenire.

28. La fiecare al treilea an să iei întreaga zeciuiāla din recolta aceluia an și să o pui la păstrare în cetățile tale,

29. Pentru ca să poată veni levitul, care nu are, ca tine, partea lui de pămînt, nici altă moștenire, și străinul și orfanul și vāduva, care se află în cetățile tale, să mînānce și să se sature. Atunci Domnul Dumnezeul tău va binecuvînta tot ceea ce vei înfăptui cu mînile tale.

CAP. 15

Anul al șaptelea. Sārācii, robii și întiui nāscuți dintre vite.

1. În fiecare al șaptelea an să faci iertarea datorilor.

2. Iertarea se va face în felul următor: cel care a împrumutat pe aproapele său, îl va ierta de datorie și nu o va mai cere nici de la aproapele său, nici de la fratele său, pentru că s-a făcut chemarea iertării Domnului.

3. Străinului poți să-i ceri ceea ce-i al tău, dar pe frate să-l ierți de datorie.

4. Printre voi nu trebuie să fie sārāci; Domnul

Ms. 45

acesta; blagoslovindu te va blagoslovi Domnul Dumnedzâul tău întru pământul carele Domnul Dumnedzâul tău dă ție cu sorpu ca să-l moștenezți pre el de tot,

5. Iar să veți asculta cu audzul glasul Domnului Dumnedzâului vostru să păziți și să faceți toate porințele acêstea câte eu porănescu ție astăzi.

6. Căce Domnul Dumnedzâul tău te-au blagoslovit pre tine în ce chip au grăit ție și vei împrumuta limbi multe, iar tu nu te vei împrumuta; și vei stăpâni a limbi multe, iar ție nu-ți vor stăpâni.

7. Iar de să va face ție frate lipsit dentru frații tăi într-una den celâți, în pământul carele Domnul Dumnedzâul tău dă ție, să nu întorci inima ta de cătră fratele tău cel lipsit, nice să strângi mâna ta,

8. Deșchidzîndu să deșchizi mâinile tale lui și împrumutându să împrumuteți pre el oricât îi va trebui și-ntrucât să va lipsi.

9. Ia-te aminte pre tine să nu să faci cuvântu ascunsu întru inima ta, fărdelege dzicându: «Apropie-să anul al șaptelea, anul iertării» și va vicleni ochiul tău pre fratele tău cel lipsit și nu-i vei da lui și va striga asupra ta cătră Domnul și va fi întru tine greșcală mare.

10. Dându să-i dai lui și împrumutându să împrumuteți pre el, oricâte să va tribui de la tine, și să nu te mănești în inima ta dându-i tu lui, pentru că pentru acestu cuvântu te va blagoslovi Domnul Dumnedzâul tău întru toate faptele tale și întru toate, oriunde vei punc mâna ta.

11. Pentru că nu va lipsi lipsit de la pământul tău. Pentru acêcea cu ție porințescu acesta cuvântu dzicându: să deșchizi mâna fratelui tău celui mșer și celui lipsit ce-i pre pământul tău.

12. Iar de să va vinde fratele tău ție, jidovul au jidovcă, slujji-ți-va ție 6 ani și în al șaptelea îl vei trimite pre el volnic de la tine.

13. Și când deșchizându vei trimite pre el volnic de la tine, să nu-l trimiți deșertu de la tine²,

14. Chelșug să-l chelșuguiești pre el den oile tale, și den grîul tău, și den teascul tău, după cum te-au blagoslovit Domnul Dumnedzâul tău vei da lui.

15. Și-ți vei aduce aminte că rob ai fostu în pământul Eghiptului și te-au mîntuit Domnul Dumnedzâul tău de acolo. Pentru acêcea cu porințescu ție să faci cuvântul acesta.

16. Iar de va dzice cătră tine: «Nu voi ieși de la tine» căce au iubit pre tine și casa ta, căce bine-iasce lui lângă tine,

17. Și vei lua undreaoa și vei găuri urêchia lui cătră ușe, la umșor, și va fi ție rob în veci; și la slujnica ta într-acesta chip vei face.

18. Nu năslnic va fi înaintea ta trimițîndu-să ci volnici de cătră tine, căce pre an simbric a nămit, au slujit ție 6 ani. Și te va blagoslovi pre tine Domnul Dumnedzâul tău întru toate câte vei face.

Ms. 4389

blagoslovi Domnul Dumnezeul tău în țara carea ți-o va da întru moștinare să o iai,

5. Deci, de veți asculta cu ascultare glasul Domnului Dumnezeului vostru și veți păzi și veți face toate porăncile acêstea care porănesc eu ție astăzi.

6. Că Domnul Dumnezeul tău te-au blagoslovit cum au zis ție, și vei împrumuta pre multe limbi iar tu nu te vei împrumuta de nimeni¹; și vei birui tu și vei stăpâni multe limbi, iar pre tine nu te va birui, nici te va stăpâni nimeni.

7. Iar de va fi vreun frate den frații tăi lipsit vre-într-o cetate de ale tale, în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeul tău, să nu întorci inima ta, nici să strângi mâna ta înaintea fratelui tău când va cere,

8. Ce cu tindere să tîzni mâna ta lui și să-l împrumuteți de cât va cere și citu-i va lipsi.

9. Păzește-te să n-aibi cuvînt de taină în inima ta² cugetînd fărdelege și zicînd: «Apropie-se anul al șaptelea al iertăciunii» și va năcăji ochiul tău pre fratele care va cere și nu-i vei da, că apoi el va striga spre Dumnezeu pentru tine și vei avea păcat mare.

10. Ce cu dare să-i dai și cu împrumutare să-l împrumuteți și or de ce va cere nu-ți paic rău în inima ta; și pentru aceasta te va blagoslovi Domnul Dumnezeul tău întru toate lucrurile tale și or spre ce vei punc mâna ta.

11. Că nu va lipsi lipsit în țara ta. Pentr-acêcea porănesc eu acest cuvînt și zic: dășchizînd să dășchizi mâna ta fratelui tău celui sărac și celui ce cere în țara ta.

12. Iar de se va vinde ție fratele tău ovrețiu sau ovrețica, să-ți lucrêze 6 ani, iar al șaptelea an tu să-l ierți, să fie slobod de tine.

13. Și deca-l vei ierta, să nu-l slobozi fără de nimic,

14. Ce pomenirea să o gâtești lui den oile tale și den grîul tău și den vinul tău, cum te-au blagoslovit Domnul Dumnezeul tău și să dai lui.

15. Și să-ți aduci aminte că și tu ai fost rob în țara Eghiptului, iar Domnul Dumnezeul tău te-au slobozit de acolo. Pentr-acêcea și eu porănesc ție acêstea.

16. Iar de va dzice ci către tine: «Nu voi duce de la tine că-m ești drag și am iubit casa ta»; dăcii, de-i va plăcea la tine,

17. Tu să iai o sulă și să-i pătrunzi urêchea înaintea ușii, pre prag, și va fi ție rob în veac; așjiderea să faci și roabei.

18. Și să nu-ți fie înaintea ta cu greu, că ce-i vei ierta să fie de tine slobodi, că pentru plata ce au luat ți-au lucrat 6 ani. Și te va blagoslovi Domnul Dumnezeul tău întru toate câte vei face.

Versiunea modernă

te va binecuvînta din plin, în țara pe care Domnul Dumnezeul tău ți-o dă să o stăpînești și să o moștenești,

5. Dacă vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău de a păzi și a împlini toate poruncile pe care ție le dau eu astăzi.

6. Cînd Domnul Dumnezeul tău te va binecuvînta, așa cum ți-a făgăduit, vei da cu împrumut multor popoare, dar tu nu vei împrumuta de la ele; și vei domni peste multe popoare, dar ele nu vor domni peste tine.

7. Dacă printre frații tăi se va afla vreun sărac, în una din cetățile din țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeul tău, să nu-ți împietrești inima, nici să ai mîna strînsă față de fratele tău cel sărac,

8. Ci să-ți deschizi mîna înaintea lui și să-i dai împrumut oricît de mult ar avea nevoie.

9. Ia aminte să nu încolțescă în inima ta un gînd nelegiuit și să zici: «Se apropie anul al șaptelea, anul iertării» și, privindu-l cu viclenie pe fratele tău cel sărac, să nu-i dai nimic; căci atunci va striga către Domnul împotriva ta și te-ai face vinovat de un mare păcat.

10. Dă-i cu mîrinimie și să nu-ți pară rău în inima ta cînd îi dai, căci, pentru această faptă, Domnul Dumnezeul tău te va binecuvînta în tot ceea ce înfăptuiești și în tot ceea ce săvîrșești cu mîinile tale.

11. Săracii nu vor dispărea niciodată din țara ta. De aceea îți dau această poruncă: deschide-ți larg mîna pentru fratele tău cel sărac și nevoiaș care trăiește în țara ta.

12. Dacă vreun evreu sau vreo evreică dintre frații tăi te va vinde ție, să-ți slujească șase ani; dar în al șaptelea an să-i dai drumul de la tine și să fie liber.

13. Iar cînd îi vei da drumul să fie liber, să nu-l lași să plece de la tine cu mîna goală,

14. Ci să-i dăruiești din belșug din turmele tale, din aria ta și din teascul tău; dă-i și lui din cele cu care te-a binecuvîntat Domnul Dumnezeul tău.

15. Amintește-ți că ai fost rob în țara Egiptului și că Domnul Dumnezeul tău te-a mîntuit. De aceea îți poruncesc astăzi acest lucru.

16. Dacă robul tău îți va spune: «Nu vreau să plec de la tine», pentru că te-a îndrăgit, pe tine și casa ta, căci i-a mers bine la tine,

17. Atunci să iei o sulă, să-i găurești urechea de ușă și va fi robul tău pentru totdeauna. Tot așa să faci și cu roaba ta.

18. Să nu îți cadă greu cînd îi dai drumul să fie liber, căci ceea ce ți-a slujit în șase ani face cît plata unui simbriaș. Atunci Domnul Dumnezeul tău te va binecuvînta în tot ceea ce faci.

РАИ

Ді тры п'оате к'ате вен ф'ате . Тот ден т'жн
 н'с'к'ыт'л' каре е св'а н'ше ф'ачнае т'але , шн ф'
 онае т'але , ч'б'ае де п'арте св'р'б'т'с'к'е левн' ефн
 цн д'мн'л'хн д'мн'з'б'л'хн т'б'л' , ебн'х л'х'к'о'з'н ф'
 т'р'л' ч'е'а ден т'жн н'с'к'ыт'л' , вен'е'л'л' т'б'л' шн'с'т'
 н'х т'б'л'хн ч'е'а ден т'жн н'с'к'ыт'л' а'л' с'н'а'р' т'але .
 П' д'нанн'т'б' д'мн'л'хн д'мн'з'б'л'хн т'б'л' вен м'жн'к'а
 пр'е' е'л' , ден' а'н'х ф' а'н'х л'а л'ок'л' каре ка а'
 л'б'ц'е д'мн'л' д'мн'з'б'л' т'б'л' , т'х шн к'аса т'а .
 Па г'ар'т' де бафн ф'т'р'л' е'л' прнх'л'нт' , шк'т'с'п' а'л' с'р'е'
 л'х' т'п'о'л'т' х'л'а р'б' е'бн'х'с' п'хн д'мн'л'хн д'мн'з'б'
 л'хн т'б'л' . Ф'т'р'л' ч'ет'б'ц'нае т'але вен м'жн'к'а
 пр'е' е'л' , ч'е'а н'с'к'р'п'т' ф'т'р'л' т'нне , шн ч'е'а н'с'к'р'п'т'
 ф'т'р'л'т'с'т'а кнп' ба м'жн'к'а , ка с'к'п'л'р'н'о'р'б' а'л' ч'е'
 н'г' е'л' . Ф'т'р'л' н'у'ман с'жн'ц'е'ае е'бн'х м'т'н'жн'чн ,
 пр'е' п'ем'жн'т' е'л' в'е'р'шн пр'е' е'л' ка а'па .

КАП СИ

Пт'р'л'т'ц'е л'хн ноас' , шн вен ф'ате п'а'ц'е
 д'мн'л'хн д'мн'з'б'л'хн т'б'л' , к'б'чн ф'т'р'л'
 л'хн'г' н'о'с' а'н' е' шн'т' ден п'ем'жн'т'л' е'
 г'v'п'т'л'а'в' н'о'а'п'т'б' . Шн вен ж'хн'г'т'
 п'а'цн'ае д'мн'л'хн д'мн'з'б'л'хн т'б'л' , с'н'
 шн б'он' , ф'л'ок'л' о'у'нд'е ба л'а'л'ц'е д'мн'л' д'мн'з'б'
 т'б'л' пр'е' е'л' е'бн'х к'л'аме н'у'ме'ае л'хн а'к'о'л'с'
 Ф' е'бн'х м'т'н'жн'чн пр'е' е'л' д'с'п'н'т' , шл'п'т'е з'нае е'б'
 м'т'н'жн'чн пр'е' е'л' а'з'нме , п'жнне де кнн'х'р'е , к'б'
 чн к'л' с'ж'р'г'л'м'л'т' а'цн е'шн'т' ден е'г'v'п'ет' н'о'а'п'т'б' ,
 п'ен'т'р'л' ка е'бн'х а'л'ч'ецн д'мн'т'е де з'с'с'а е'шн'
 ден в'о'ас'т'ре ден п'ем'жн'т'л' е'г'v'п'ет'л'а'хн , т'о'ате
 з'нае'ае в'е'ц'цн в'о'ас'т'ре . С'б'н'х н'с'т'с'к'л' ц'е' а'л'л'а'
 ф'т'п'л'т'е х'л'п'л'р'в'ае т'але шл'п'т'е з'нае , шн е'бн'х
 д'о'ар'м'т' ден к'п'р'н'х'р'нае каре'ае в'ецн ж'хн'г'т' с'ара ф'
 з'с'с'а ч'б' ден т'жн п'е'н'н' д'мнн'т'ца . Н'у'бен'
 п'х'т'б' е'б' ж'хн'гн п'ас'ка , ф'т'р'л' н'иче о'у'н'а ден ч'е'
 т'б'ц'нае т'але , каре'ае д'мн'л' д'мн'з'б'л' т'б'л' д'т'
 ц'е' . Ф'т'р'л' н'у'ман л'а л'ок'л' каре ка л'а'л'ц'е д'
 н'л' д'мн'з'б'л' т'б'л' , с'б'с'т' к'л'аме н'у'ме'ае л'хн а'к'
 о'л'с' , а'к'о'л'с' вен ж'хн'г'т' п'а'цн'ае с'ара де к'п'т'р'л' а'
 п'х'л'л' с'о'ар'л'хн , ф'р'с'т'м'с' к'ар'т' а'н' е'шн'т' ден п'т'
 м'жн'т'л' e'g'v'п'et'л'а'xh . Шн вен ф'т'с'р'е шн
 в'н' б'р'ц'е шн вен м'жн'к'а ф'л'ок'л' каре'ае ка л'а'л'ц'е
 д'мн'л' д'мн'з'б'л' т'б'л' пр'е' е'л' , шн т'в'ен' ф'т'п'о'л'
 ч'е д'мнн'т'ца шн вен м'ф'ц'е л'а к'ас'е'ае т'але .
 Ш'а'с'е з'нае вен м'жн'к'а а'з'нме , т'р'л' ф'z'с's'a а'шл'
 т'б' , е'шн'р'л' п'р'аз'нн'к'е д'мн'л'хн д'мн'з'б'л'хн т'б'
 е'бн'х ф'ачн ф'т'р'л' а' т'о'п' л'х'р'л' , а'ф'ар'т' ден к'ж'
 т'е св'о'р' ф'аче с'л'ф'а'ет'л'а'хн . Шл'п'т'е е'б'п'т'б'
 м'жнн' ф'т'р'л'цн е'б' н'у'м'ерн' ц'е' , ф'ч'еп'жн'д' е'б'т'ер'т'
 пр'е' с'е'z'ер'л' вен ф'ч'т'п'е а'н'л'м'б'р'а шл'п'т'е е'б'т'м'жнн' .
 Шн в'е' ф'аче п'р'анн'к' де е'б'т'м'жнн' д'мн'л'хн д'мн'з'б'л'
 т'б'л' , пр'ек'л'м' м'жн'т'а п'о'ате к'ате ка д'а ц'е' ,
 ф'ч'екнп' т'б'л' с'а'г'б'н'т' д'мн'л' д'мн'z'б'л' t'b'l' .
 Шн т'в'ен' б'л'к'р'а д'нанн'т'б' д'мн'л'хн д'мн'z'б'л'
 т'б'л' , т'х шн ф'г'ч'о'р'л' т'б'л' шн ф'ата т'а , шн
 с'л'x'г'a т'а , шн с'л'x'жн'к'а т'а , шн л'ев'v'т'л'а , ч'е'а'
 ч'е'а ф'ч'ет'б'ц'нае т'але , шн ч'е'а н'ем'ф'р'ннн' , шн ч'е'
 с'т'p'а'к'o , шн в'л'x'б'a ч'б'a ч'е'а'с'т'е ф'т'р'л' б'он' , ф'
 л'ок'л' каре ка л'а'л'ц'е д'мн'л' д'мн'z'б'л' t'b'l' пр'е'
 б'л' д'ж'с'л' , е'б'с'т' k'l'am'e n'u'm'e'a'e l'xh a'k'o'l's' . Шн

Biblia, 1688, pag. 138, col. I

19. Tot dentiu nascutul carele sa va naște în vacile tale și în oile tale, cèle de parte bărbătească, le vei sfinți Domnului Dumnezăului tău. Să nu lucrezi întru cel dentiu nascut vițelul tău și să nu tunzi cel dentiu nascut al oilor tale.

20. Înaintea Domnului Dumnezăului tău vei mânca pre el, den an în an, la locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău, tu și casa ta.

21. Iară de va fi întru el prihană, șchiop au orb, au toată hula rea, să nu o pui Domnului Dumnezăului tău,

22. Întru cetățile tale vei mânca pre el; cel necurat întru tine și cel curat într-acesta chip va mânca, ca o căprioară au cerbu.

23. Fără numai sîngele să nu mănînci, pre pămînt să-l verși pre el, ca apa.

CAP 16

1. Păzêște luna noao și vei face Paște Domnului Dumnezăului tău, căci întru lună noao ai ieșit den pămîntul Eghiptului noaptea.

2. Și vei junghea paștile Domnului Dumnezăului tău, oi și boi, în locul unde va alêge Domnul Dumnezăul tău pre el să să chiême numele lui acolo.

3. Să nu mănînci pre el dospit; șapte zile să mănînci pre el azime, pîine de chinuire, căci cu sîrguală ați ieșit den Eghipt, noaptea, pentru ca să vă aduceți aminte de ziua ieșirei voastre den pămîntul Eghiptului, toate zilele vieții voastre.

4. Să nu s<ă> ivească ție aluat în toate hotarile tale șapte zile și să nu doarmă den cămurile carele veți junghea sara, în ziua cea dentfii, până dimineața.

5. Nu vei putea să junghi pasca întru nice una den cetățile tale carele Domnul Dumnezăul tău dă ție,

6. Fără numai la locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău să să chême numele lui acolo; acolo vei junghea paștile, sara, de cătră apusul soarelui, în vremea carea ai ieșit den pămîntul Eghiptului.

7. Și vei fiêrbe și vei frige și vei mânca în locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău pre el, și te vei întoarce dimineața și vei mêrge la casele tale.

8. Șase zile vei mânca azime, iară în zioa a șaptea, ieșirea, praznic Domnului Dumnezăului tău; să nu faci întru ea tot lucrul, afară den cîte să vor face sufletului.

9. Șapte săptămîni întregi să numești ție; începînd sêcerea, pre secerat, vei încêpe a număra șapte săptămîni.

10. Și vei face praznic de săptămîni Domnului Dumnezăului tău, precum mîna ta poate, cîte va da ție, în ce chip te-au blagoslovit Domnul Dumnezăul tău.

11. Și te vei bucura înaintea Domnului Dumnezăului tău, tu și feciorul tău, și fata ta, și sluga ta, și slujnica ta, și levitul cela ce e în cetățile tale, și cel nemêrnîc, și cel sărac și văduva cêea ce iaste întru voi, în locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău pre dînsul să se chiême numele lui acolo.

12. Și-ți vei aduce aminte că rob ai fost în pămîntul

Ms. 45

19. Tot dentăi născutul carele să va naște întru vacile tale și întru oile tale, cèle de parte bărbătească, le vei sfinți Domnului Dumnedzăului tău. Să nu lucrduz întru cel dentăi născut vițălul tău și să nu tundzi cel dentăi născut a oilor tale.

20. Înaintea Domnului Dumnedzăului tău vei mânca pre el, de an în an, întru locul unde va alêge Domnul Dumnedzăul tău, tu și casa ta.

21. Iar de va fi întru el prihană, șchiop au orb, au toată hula rea, să nu o pui pre ca Domnului Dumnedzăului tău,

22. Întru cetățile tale vei mânca pre el; cel necurat întru tînc și cel curat întru-acesta chip va mânca, ca o căprioară au cerbu.

23. Făr-numai sângele să nu mănânci, pre pământu să-l verși pre el, ca niște apă.

CAP 16

1. Păzêște luna noăă lor și vei face Paștile Domnului Dumnedzăului tău, căce întru luna noao lor ai ieșit den pământul Eghiptului noaptea.

2. Și vei giunghea Paștile Domnului Dumnedzăului tău, oi și boi în locul unde va alêge Domnul să s-ă chîeme numele lui acolo.

3. Să nu mănânci pre el dospit¹; 7 dzile să mănânci pre el azime, pâine de chinuire, căce cu sârguială ai ieșit (den pământul)² Eghiptu noaptea, pentru ca să vă aduceți aminte de dzua ieșirii voastre den pământul Eghiptului, toate dzilele vieții voastre.

4. Să nu să ivască în toate hotarile tale 7 dzile și să nu doarmă den cămuri carele veți junghea sara, în dzua cea dentăi, pân-dimineață.

5. Nu vei putea să giunghi pasha întru nice una den cetățile³ tale carele Domnul Dumnedzău dă ție.

6. Făr-numai la locul carele va alêge Domnul Dumnedzăul tău să s-ă chîeme numele lui acolo; acolo vei giunghea paștile sara, de cătră apusul soarelui, întru vremea carea ai ieșit den pământul Eghiptului.

7. Și vei fiêrbe și vei frige și vei mânca întru locul carele va alêge Domnul Dumnedzăul tău pre el, și te vei întoarce dimineața și vei mêrge la cascele tale.

8. 6 dzile vei mânca azime, iar în dzua a șaptea, ieșire, praznic Domnului Dumnedzăului tău; să nu faci întru ea tot lucrul afară den căte să vor face sufletului.

9. 7 săptămâni întregi să numeri ție; începându tu secerca, pre secerat, vei începe a număra 7 săptămâni.

10. Domnului Dumnedzăului tău și vei face praznic de săptămâni în ce chip mâna ta poate căte-ți va da ție, în ce chip te-au blagoslovit Domnul Dumnedzăul tău.

11. Și te vei bucura înaintea Domnului Dumnedzăului tău, tu și feciorul tău, și fata ta, și sluga ta, și slujnica ta, și popa cea ce-i în cetățile tale, și cel nemêrnîc, și cel sârăman și văduva căce ce-i întru voi, întru locul carele va alêge Domnul Dumnedzău pre însă să s-ă chîeme numele lui acolo.

12. Și-ți vei aduce aminte că rob ai fostu în

Ms. 4389

19. Și tot cel dentăi născut den boii tăi sau den oile tale, partea cea bărbătească, să sfințești Domnului Dumnezeului tău și să nu înjugi vițelul tău cel dentăi născut, nici cel dentăi născut den oile tale să nu tunzi.

20. Ce să le mănânci înaintea Domnului Dumnezeului tău, den an în an, în locul care-și-l va alêge Domnul Dumnezeul tău, tu și casa ta.

21. Iar de va fi vină pre dânsul, șchiop de va fi, sau orb, sau fièce vină rea, să nu-l pui jărtvă Domnului Dumnezeului tău,

22. Ce în cetățile tale să-l mănânci; cel curat și cel necurat, așa să mănânci la tînc, ca pre căprioară și ca pre cerb.

23. Ce numai aceasta să păzești, sângele să nu-l mănânci, ce să-l verși pre pământ, ca apa.

CAP 16

1. Păzêște luna celor noaoă, să faci pasha Domnului Dumnezeului tău, că în luna cea noaoă te-au scos Domnul Dumnezeul tău den Eghipt noaptea.

2. Și să junghi pasha Domnului Dumnezeului tău, oi și boi, în locul care și-l va alêge Domnul Dumnezeul tău să chîemi numele lui acolo.

3. Să nu mănânci întru-ânsa dospit, șapte zile să mănânci tot azimă, pâinea rîotății; că cu nevoiță ai ieșit den Eghipt, să-ț aduci aminte de zioa ieșirii tale den țara Eghiptului, în toate zilele vieții tale.

4. Șapte zile să nu se vază ție dospit, în toate hotarile tale și să nu rămăie nici cămurile tale care vei junghea scara, în zioa cea dentăi, până a doaoa zi.

5. Că nu vei putea junghea pasha nici întru-o cetate de-ale tale care va da ție Domnul Dumnezeul tău¹,

6. Ce numai în locul care și-l va alêge Domnul Dumnezeul tău să chîemi numele lui acolo vei junghea pasha, scara, spre apusul soarelui, în vremea căce ce ai ieșit den [den] Eghipt.

7. Și vei fiêrbe și vei frige și vei mânca în locul în care și-l va alêge Domnul Dumnezeul tău, și întorcându-te a doaoa zi, vei mêrge la casa ta.

8. Șase zile să mănânci azimă, iar în zioa a șaptea, a ieșirii, praznicul Domnului Dumnezeului tău, să nu lucrduz întru-ânsa.

9. Șapte săptămâni închiate să-ț numeri.

10. Și de la începutul seceriiului tău de grău să începi a număra 7 săptămâni, de-acii să faci praznicul săptămînii Domnului Dumnezeului tău, cumu-ț va ajunge mâna ta și cumu-ț va fi dat și ce va fi va blagoslovit Domnul Dumnezeul tău.

11. Și te vei veselî înaintea Domnului Dumnezeului tău, tu și feciorul tău, și fata ta, sluga ta, și slujnica ta, și precotul carele iaste în cetatea ta, și vineticul, și strîinul, și sârăcul și văduva care-i sânt în cetățile tale, în locul care-l va alêge lui Domnul Dumnezeul tău să chîemaț numele lui acolo.

12. Și să-ț aduci aminte că și tu ai fost rob în țara

Versiunea modernă

19. Să închini Domnului Dumnezeului tău pe toți întii-născuți de parte bărbătească din circzile și din turmele tale. Să nu muncești cu cel dintii-născut juncan și să nu tunzi întiiul-născut din turmele tale.

20. Să-i măninci an de an, tu și familia ta, înaintea Domnului Dumnezeului tău, în locul pe care îl va alêge Domnul.

21. Iar dacă animalul este vătămât, dacă este șchiop sau orb sau rîu schilodit, să nu-l jertfești Domnului Dumnezeului tău,

22. Ci să-l măninci în cetățile tale; atî cel necurat, cît și cel curat pot să mănince împreună din el, așa cum se mănincă și carnea de căprioară sau de cerb.

23. Numai sîngele să nu-l măninci, ci să-l verși pe pământ, ca apa.

CAP. 16

Cele trei sârbători mari.

1. Păzêște luna Aviv și prăznuiește Paștile pentru Domnul Dumnezeul tău, pentru că în luna Aviv te-a scos Domnul Dumnezeul tău noaptea din Egipt.

2. Taie de Paști, pentru Domnul Dumnezeul tău, oi, capre și vite, în locul pe care îl va alêge Domnul Dumnezeul tău ca să dăinuiească numele lui acolo.

3. Să nu măninci cu acestea nimic dospit, ci șapte zile să măninci azime, pînca durerii, pentru că ai ieșit în mare grabă din Egipt, astfel îți vei aduce aminte, toată viața, de zioa în care ai ieșit din țara Egiptului.

4. Timp de șapte zile să nu se găsească aluat dospit în ținuturile tale și să nu rămîna pînă dimineața nimic din carnea pe care ai tăiat-o în scara primei zile.

5. Nu vei putea să tai jertfa de Paști în nici una din așezările pe care ți le va da Domnul Dumnezeul tău,

6. Ci doar în locul pe care îl va alêge Domnul Dumnezeul tău ca să dăinuiească acolo numele lui. Acolo vei tăia jertfa de Paști, scara, la apusul soarelui, pe vremea în care ai ieșit din țara Egiptului.

7. Vei găti și vei mânca jertfa în locul pe care îl va alêge Domnul Dumnezeul tău, iar dimineața poți să te întorci și să mergi la corturile tale.

8. Șase zile să măninci azime, iar a șaptea zi să fie sârbătoarea de încheiere în cinstrea Domnului Dumnezeului tău; atunci nu vei lucra nimic.

9. Să numeri șapte săptămîni. Să începi a număra cele șapte săptămîni de cînd începe secerișul spicilor.

10. Apoi să prăznuiești sârbătoarea săptămînilor pentru Domnul Dumnezeul tău, aducînd cu mîna ta daruri de bunăvoie, din cele cu care te-a binecuvîntat Domnul Dumnezeul tău.

11. Să te înveselești înaintea Domnului Dumnezeului tău, tu, fiul tău, fiica ta, robul și roaba ta, levitul din cetățile tale, ca și strîinul, orfanul și văduva care se află în mijlocul vostru, în locul pe care l-a ales Domnul Dumnezeul tău ca să dăinuiească numele lui acolo.

12. Adu-ți aminte că ai fost rob în Egipt; de

БѢНЪ АЗЪЧЕ ЛАМННТЕ КЪ РСОУ АН ФОПЪ АПЪВМЖНПЪ
 ЕГЪПЕТЪЛАХЪ, ШН БѢН ПЪВЪН ШН БѢН ФАЧЕ ПОРЪЧН
 АЕ АЧЪСТЪ. ПРАЗНИКЪ КОЛЕНАНОРЪ, СЪФАЧН ГГ
 ЦЕ, ЗЪНЕ АЗЪПЧЕ БѢН АЗЪНА ДЕНЪ АРЪА ПЪ, ШН
 АЕ ПЪФЪКЪЛА ПЪВЪ. ШН ТЕВЕВЪ ЕХЪКЪРА НЕ ПРА
 НЕСЪЛА ПЪВЪ, ПЪШ ШН ФЕЧОРЪЛА ПЪВЪ ШН ФАТА ПЪ
 САЪГА ПЪ ШН САЪЖМНКА ПЪ ШН ЛЕВЪПЪЛА ШН НЕМЪР
 НИСЪЛА, ШН СТРАИСЪЛА ШН БЪАХЪЛА, ЧЪЛА ЧЕ АСТЕ А
 ЧЕТЪЦНАЕ ПЪЛАЕ. ШАПТЕ ЗЪНАЕ СЪ ПРЪЗЪНЪЕЩН
 АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ, АЛОКЪЛА КЪРЕАЕ БА А
 АЧЪЦЕ АМНЪЛА АМНЪЗЪЛА ПЪВЪ, ПРЪ ЕАЪ АСТЪ КЪ
 МА АКОЛО НЪМЕАЕ АЪНЪ, ТЪРЪ ДЕТВЕА БАТЕН АМНЪЛА
 АМНЪЗЪЛА ПЪВЪ АПРЪ ПЪОАТЕ СЪВМЖНПЪРНАЕ ПЪ
 АЕ, ШН АПЪ ФАПЪЛА МЖННАРЪ ПЪЛАЕ, ШН БѢН ФН
 БЕСАИНАХЪТЕ. ТРЕНЪ ВРЕМНЪ АЕ АНЪЛАХЪ СЪБА
 НЪН ПЪОАТЕ ПЪРЪПЪТЪ СЪВЪСЪПЪКЪ АПА АНАИТЪ
 АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ АЛОКЪЛА КЪРЕАЕ БА А
 АЧЪЦЕ АМНЪЛА АМНЪЗЪЛА ПЪВЪ, АПРЪ ПРАЗЪНЕХЪЛА
 АЗЪМЕАНОРЪ, ШН АСЪВЪСЪПЪОАРЪ СЪПЪПЪВМЖННАНОРЪ, ШН
 А ПРАЗЪНЕХЪЛА ФЪКЪПЪЛАХЪ КОЛЕНАНОРЪ, СЪВЪНЪТЕ НЪ
 ЦН АНАИТЪ АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ АЕШЕ ПЪ.
 ФЪЕ КЪРЕАЕ АЗЪПЪ ПЪПЪТЪРЪ МЖННАНОРЪ БОАСТРЕ, АЗЪ
 ПЪ БАГЪКЕНЪА АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ КЪРЕ АЗЪ
 ААТЪ ЦЪЕ. ЖЪДЕКЪТОРОУ ШН АЗЪКЪТОРОУ АЕ КЪ
 ЦН БѢН ПЪХЪЦЕ АПРЪ ПЪОАТЕ ЧЕТЪЦНАЕ ПЪЛАЕ, КЪ
 РЕ АМНЪЛА АМНЪЗЪЛА ПЪВЪ АЕ ЦЪЕ АЗЪПЪ ФЪАМРНЪ,
 ШН БОРЪ ЖЪДЕКА ИТЪСОАХЪ ЖЪДЕКАТЕ ДИРЕПЪПЪ,
 НЪБОРЪ АСАТЕ ЖЪДЕКАТА. ННЧН БОРЪ КЪНОАЩЕ
 ФАЦЪЦЪ, ННЧН БОРЪ АХЪ ААХЪРНЪ, ПЕНЪПЪРЪ КЪ ААХЪРНЪАЕ:
 ОРЪЕСИХЪ ОНЪТЪ АЦЪЕАЕПЪЦНАНОРЪ, ШН АРЪАИКЪ КЪВЪНТЕ
 АЕ ДИРЕПЪЦНАНОРЪ. ПРЪ ДИРЕПЪЦХЪ КЪ ДИРЕПЪЦА
 ПЪ СЪВЪГОНЪЩН, ПЕНЪПЪРЪ КАСТЪ ТРЪВЪЦЪ ШН АПРЪЖЪ
 АТЪВЪПЪРЪ СЪМЪЩЕННЪ ПЪВМЖНПЪЛАЕ КЪРЕ АМНЪЛА
 АМНЪЗЪЛА ПЪВЪ АЕ ЦЪЕ. СЪВЪНЪ СЪВЪЩН ЦЪЕ КЪ
 АЕЩН ПЪОТЪ ЛЕМНЪЛА АЖНГЪ ЖЪРЪПЪВЪННЪЛАЕ ДОМ
 НЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ СЪВЪНЪ ФАЧН ЦЪЕ
 СЪВЪНЪ АПЪРЪЩН ЦЪЕ СЪВЪАПЪ КЪРЕ АЗЪ ОУРЪЖЪ АМНЪ
 АМНЪЗЪЛА ПЪВЪ.

К А ПЪ СЪ

ПЕНЪ АЗЪЧН АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ
 БИЦЕА, АХЪ ОАЕ АА КЪРЕАЕ АСТЕ ХЪЛАТЪ А
 ПРЪ АЖНЪСЪ, ПЪОТЪ КЪВЪЖНПЪЛАЕ РЪВЪ КЪЧЕ
 СЪКЪРЪБЪ АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ АСТЕ.
 ТЪРЪ ДЕТВЕА АФА АПРЪХЪТННЕ АПРЪ ОУНА
 ДЕН ЧЕТЪЦНАЕ ПЪЛАЕ ДЕН КЪРЕАЕ АМНЪЛА АМНЪЗЪ
 ПЪВЪ АЕ ЦЪЕ, БЪРЪБАТЪ АХЪ ФЪМЪЧЕ КЪРЕАЕ КА ФАЧЕ
 РЪВЪ АНАИТЪ АМНЪЛАХЪ АМНЪЗЪЛАХЪ ПЪВЪ СЪВЪПРЪ
 КЪ ФЪГЪВЪАХЪНЦА АЪНЪ. ШН АМЕРЪЖЪАЕ БОРЪ САХЪ
 ЖН АА ААЦН АМНЪЗЪНЪ, ШН СЪВЪОРЪ АКЪНА АОРЪ, СОАРЕ
 АХЪ АХЪ АХЪНЪТЪ, САХЪ АА ПЪОТЪ ЧЪЛАЕ АЕНЪПЪРЪ ПЪАДОА
 ЧЪРНАХЪНЪ, КЪРЕАЕ НЪЦЪА ПЪРЪАЧННЪ ЦЪЕ. ШН
 БА СПЪХЪЦЕ ШН БѢН ЧЪРКА ФЪОАРЪТЕ, ШН АПТЕ А
 АЕВЪРАПЪ САХЪ ФЪКЪВЪТЪ КЪВЪЖНПЪЛАЕ, САХЪ ФЪКЪВЪТЪ
 СЪКЪРЪБА АЧЪСТА АПРЪ АЗЪРАИА. ШН БѢН СЪКОА
 ТЕ ПРЪ СОМЪЛА АЧЕАА, САХЪ ПРЪ МЪААРЪ АЧЪА КЪРЕ
 АХЪ ФЪКЪВЪТЪ АЧЕАСТЪ АХЪРЪ РЪВЪ ПРЪ ПОААРЪТЪ, ШН БѢ
 ОУЧНЪ ПРЪ БН КЪ ПЪЕТЕРНЪ, ШН БОРЪ МЪРНЪ. ПРЪ
 АДОА МЪРЪПЪХЪРНЪ, АХЪ ПРЪ ТРЕНЪ БА МЪРНЪ, ЧЕАА ЧЕ
 МОАРЕ НЪВА МЪРНЪ ПРЪ ОМЪРЪПЪХЪРНЪ. ШН МЪНА
 МЪ

Biblia, 1688, pag. 138, col. II

Eghiptului și vei păzi și vei face poruncile acestea.

13. Praznic colibilor să faci ție 7 zile, după ce vei aduna den ariia ta și den teascul tău.

14. Și te vei bucura pe praznecul tău, tu și feciorul tău, și fata ta, sluga ta, și slujnica ta, și levitul, și nemernicul, și săracul și văduva ceea ce iaste în cetățile tale.

15. Șapte zile să prăznuiești Domnului Dumnezăului tău în locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău pre el a să chiema acolo numele lui; iară de te va blagoslovi Domnul Dumnezăul tău întru toate sămînăturile tale și în tot faptul mîinilor tale și vei fi veselindu-te.

16. Trei vremi ale anului să va ivi toată partea bărbătească a ta înaintea Domnului Dumnezăului, tău în locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău: întru praznecul azimelor, și în sărbătoarea săptămîinilor și în praznecul făcutului colibilor. Să nu te ivești înaintea Domnului Dumnezăului tău deșert,

17. Fiecarele după puterea mîinilor voastre, după blagosloveniia Domnului Dumnezăului tău care au dat ție.

18. Judecătoriu și aducătoriu de cărți vei pune ție întru toate cetățile tale care Domnul Dumnezăul tău dă ție, după feliuri; și vor judeca nărodul judecată direaptă.

19 [18]. Nu vor abate judecata [19], nici vor cunoaște față, nici vor lua șaruni, pentru că darurile orbescu ochii înțelepților și ridică cuvintele direpților.

20. Pre dreptul cu dreptatea să gonești, pentru ca să trăiți și întrînd înlăuntru să moșteniți pămîntul care Domnul Dumnezăul tău dă ție.

21. Să nu sădești ție desiș tot lemnul lîngă jîrtăvnicul Domnului Dumnezăului tău să nu faci ție.

22. Să nu întărești ție stîlp care au urît Domnul Dumnezăul tău.

CAP 17

1. Să nu aduci Domnului Dumnezăului tău vițel au oaie la carele iaste hulă întru dînsă tot cuvîntul rău, căce scîrbă Domnului Dumnezăului tău iaste.

2. Iară de se va afla întru tine, întru una deș cetățile tale den carele Domnul Dumnezăul tău dă ție, bărbat au fămêie carele va face rău înaintea Domnului Dumnezăului tău să treacă fâgăduința lui,

3. Și mergînd vor sluji la alți dumnezăi și să vor închina lor, soarelui au lunii, sau la tot cêle dentru podoaba ceriului, carele nu ți-am poruncit ție,

4. Și va spune ție și vei cerca foarte și, iată, adevărat s-au făcut cuvîntul, s-au făcut scîrba aceasta întru Izrail,

5. Și vei scoate pre omul acela sau pre muiêrea acêea care au făcut acest lucru rău pre poartă și veș ucide pre ei cu pietri și vor muri.

6. Pre doao mărturii au pre trei va muri, cêla ce moare nu va muri pre o mărturie.

7. Și mîna/mărturiilor va fi preste el dentîu să-l omoare pre

Ms. 45

pământu Eghiptului și vei păzi și vei face porâncile acéstea.

13. Praznic a colibilor să faci ție 7 dzile după ce vei aduna den ariia ta și den teascu tău.

14. Și te vei bucura pre praznicul tău, tu și ficiorul tău, și fata ta, sluga ta, și slujnica ta, și popa, și nemêrniciul, și săraimanul și văduva cêca ce iaste întru cetățile tale.

15. 7 dzile să prăznuiești Domnului Dumnezdăul tău întru locul carele va alêge Domnul Dumnezdăul tău pre el a să chema numele lui acolo; iar să te va blagoslovi Domnul Dumnezdăul tău întru toate sămănăturile tale și întru tot faptul mâinilor tale și vei fi veselindu-te.

16. 3 vremi ale anului să va ivi toată partea bărbătească a ta înaintea Domnului Dumnezdăului tău, întru locul carele va alêge pre el Domnul Dumnezdăul tău: întru praznicul azimilor, și întru sărbătoarea săptămânilor și întru praznicul făcutului colibilor. Să nu te ijevști înaintea Domnului Dumnezdăului tău deșertu.

17. Fiecarele după putêrea: mănclor voastre, după blagoslovenia Domnului Dumnezdăului vostru carea au dat ție.

18. Giudecători și aducători de cârți vei pune ție întru cetățile tale carele Domnul Dumnezdău dă ție după fêluri; și vor giudeca nărodul giudeț dreptu.

19. Nu vor abate giudeț, nice vor cunoaște față, nice vor lua dauri, pentru că daurile orbăscu ochii înțelepților și rădică cuvintele înțelepților.

20. Pre dreptul dreptaatea să gonești, pentru ca să trăiești și întrându înlontru să moșteniști de tot pământul carele Domnul Dumnezdăul tău dă ție.

21. Să nu răsădești ție desime tot lemnul lângă jirtăvnicul Domnului Dumnezdăului tău să nu faci ție.

22. Să nu întărești ție stâlpu carele au urât Domnul Dumnezdăul tău.

CAP 17

1. Să nu aduci Domnului Dumnezdăului tău vițâl au oaie la [la] carele iaste întru însul hulă tot cuvântul rău, cêce uriciune Domnului Dumnezdăului tău iaste.

2. Iar de să va afla întru tine într-una den cetățile tale den carele Domnul Dumnezdăul tău dă ție, bărbat au fâmêie carele va face răul înaintea Domnului Dumnezdăului tău să treacă făgăduința lui.

3. Și mergându vor sluji la dumnezăi strâini și să vor închina lor, soarelui au luncii sau la tot ce-i dentru podoaba ceriului, carele nu ț-am porâncit ție.

4. Și-ți va spune ție și vei cerca foarte și, iată, adevărat s-au făcut cuvântul, s-au făcut uriciunea aceasta întru Israil.

5. Și vei soate pre omul acela au pre muiêre aceea carii au făcut lucrul acesta răul pre poartă și vei ucide pre ei cu pietri și vor muri.

6. Pre doao mărturii au pre 3 va muri; cela ce moare nu va muri pre o mărturie.

7. Și mâna/mărturiilor va fi preste el dentăi să-l

Ms. 4389

Eghiptului și să păzești și să faci porâncile lui.

13. Și sărbătoarea colibilor să faci ție 7 zile când vei strânge den arăturile tale și den teascurile tale.

14. Și să te veselești de praznicul acela, tu și ficiorul tău, și fata ta, sluga ta, și slajnica ta, și preotul, și vincticul, și săracul și văduva, carei sânt în cetățile tale.

15. Șapte zile să prăznuiești Domnului Dumnezdăului tău, în locul unde și-l va alêge Domnul Dumnezdăul tău. Să chiami numele lui acolo, și te va blagoslovi Domnul Dumnezdăul tău întru toate sămănăturile tale și în toate lucrurile năinilor tale și te vei veseli.

16. De trei ori într-un an să se arate toată partea bărbătească înaintea Domnului Dumnezdăului tău, în locul care și-l va alêge Domnul Dumnezdăul tău: întru sărbătoarea azimei, și în sărbătoarea săptămânii și în sărbătoarea colibilor. Și să nu te arăți înaintea Domnului Dumnezdăului tău dășărt.

17. Ce fieștecine după cumu-i va da și-l va blagoslovi Domnul Dumnezdăul tău și cum va avea mâna lui, așa să se arate.

18. Judecător și aducător de cârți să pui ție în toate cetățile tale care va da ție Domnul Dumnezdău după seminții; să judece nărodului judecată direaptă.

19. Să nu șovăiască la judecată, nici să caute la fața cuiva, nici să la mită, că mita orbêște ochii celor înțelepți și răsăpêște cuvintele celor direpți.

20. Direptule, ce iaste drept, cêca să căutați și vei trăi și vei mêrge de vei lua țara carea o va da ție Domnul Dumnezdăul tău.

21. Să nu sădești ție sădîr și nici un copaci lângă altariul Domnului Dumnezdăului tău care vei face ție.

22. Nici să pui ție, nici să-ți întărești stâlpu care l-au urât Domnul Dumnezdăul tău.

CAP 17

1. Și să nu aduci Domnului Dumnezdăului tău vițel nici oaie pre care va fi hulă și fiece cuvânt rău, că aceasta uriciune iaste Domnului Dumnezdăului tău.

2. Iar de se va afla la tine vre-într-una den cetățile tale care va da ție Domnul Dumnezdăul tău, bărbat sau muiêre care va fi făcînd rău și va călca porunca Domnului Dumnezdăului tău.

3. Și va mêrge de va sluji altor dumnezei și se va închina lor, soarelui și lunii și fieștece den cêlce cerești, care n-au porâncit ție Domnul.

4. Și-ți vor spune și vei auzi, să cerci foarte cu de-adîns și de va fi adevărat cuvântul acela și va fi vreo uriciune ca cêca întru Israil.

5. Să scoți bărbatul sau muiêrea cêca care va fi făcut acel lucru rău și să-i ucizi cu pietri înaintea porții cetății accia.

6. Și să moară înaintea a 2 sau a 3 mărturii acela ce se va ucide, iar să nu moară numai pentru mărturisirea unii mărturie.

7. Și întâi să fie pre dănsul mâna mărturici a-l

Verstunea modernă

aceca, să păzești și să împlinești aceste rînduici.

13. Să prăznuiești sărbătoarea corturilor timp de șapte zile, după ce ai strîns grîncele de pe arie și vinul din teasc.

14. Să te veselești la această sărbătoare, tu, fiul și fiica ta, robul și roaba ta, ca și levitul, străinul, orfanul și văduva care se află în cetățile tale.

15. Să prăznuiești șapte zile pentru Domnul Dumnezdăul tău, în locul pe care îl va alêge Domnul Dumnezdăul tău. Să te bucuri din plin, căci Domnul Dumnezdăul tău te va binecuvînta în toate roadele tale și în tot ceea ce înfăptuiești cu mîinile tale.

16. Toți bărbații dintre voi se vor înfățișa, de trei ori pe an, înaintea Domnului Dumnezdăului tău, în locul pe care îl va alêge Domnul: la sărbătoarea azimelor, la sărbătoarea săptămînilor și la sărbătoarea corturilor. Nici unul nu se va înfățișa înaintea Domnului cu mîinile goale.

17. Ci fiecare după pînța sa, potrivit binecuvîntării pe care i-a dat-o Domnul Dumnezdăul tău.

18. Să pui judecători și dregători pe fiecare seminție, în toate cetățile pe care ți le-a dat Domnul Dumnezdăul tău. Ei vor judeca poporul cu judecată dreaptă.

19. Să nu răsălmăcești legea, să nu iei în seamă înfățișarea nimănu, să nu iei mită, căci mita orbêște ochii înțelepților și răstoarnă pricinile celor drepți.

20. Dreptatea, doar dreptatea s-o urmărești, pentru ca să trăiești și să intri în stăpînirea țării pe care ți-o dă Domnul Dumnezdăul tău.

21. Cînd vei zidi un altar pentru Domnul Dumnezdăul tău, să nu sădești lângă el nici un copac la care să te închini.

22. Nici să nu ridici stâlpi idolești, pe care îi urăște Domnul Dumnezdăul tău.

CAP. 17

Pedeapsa pentru idolatrie. Judecătorii. Regii.

1. Să nu aduci jertfă Domnului Dumnezdăului tău vreo vită sau vreo oaie care să fie vătămata sau cu vreo slăbiciune, căci ar fi hulă în fața Domnului Dumnezdăului tău.

2. Dacă se va afla printre voi, în una din cetățile pe care ți le dă Domnul Dumnezdăul tău, vreun bărbat sau vreo femeie care ar face ceea ce este rău înaintea Domnului Dumnezdăului tău, cîcînd legămîntul lui,

3. Și se va duce să slujească altor dumnezei și să se închine lor, sau soarelui, sau lunii, sau întregii oștiri cerești, ceea ce cu nu v-am îngăduit.

4. Atunci, de îndată ce vei lua cunoștință și vei auzi despre aceasta, să cercetezi bine. Dacă se va dovedi că într-adevăr s-a săvîrșit uriciunea aceasta în Israil.

5. Să scoți la poarta cetății pe bărbatul sau pe femeia care au săvîrșit această faptă rea și să-i ucizi aruncînd în ei cu pietre.

6. Pîrîntul poate fi osîndit la moarte și ucis numai pe temelul mărturici a doi sau trei martori; nimeni nu va muri pe temelul mărturici unui singur martor.

7. Cînd va fi omorît, martorii să fie primii care

Biblia, 1688, pag. 139, col. 1

el, și mîna a tot nărodului la cea de apoi. Și veț rîdica pre cel rău dentru voi singuri.

8. Iară se va slăbi de la tine cuvînt la judecată între mijlocul sîngelui sîngelui, și întru mijlocul judecății judecății, și întru pipăirea pipăirii, și întru pricea pricei, cuvinte de judecat întru cetățile tale, și, sculîndu-te, să te sui la locul carele va alêge Domnul Dumnezăul tău ca să să chiême numele lui acolo.

9. Și vei mêrge cătră preoți leviiți, și cătră judecători carele va fi în zilele acelea și, cercînd, vor spune judecata ție.

10. Și vei face după cuvîntul carele îți vor spune ție ceia den locul care va alêge Domnul Dumnezăul tău ca să să chiême numele lui acolo și să păzești foarte să faci după toate cite și să vor tocmi ție.

11. După lêge și după judecata care vor spune ție vei face; să nu te abați de la cuvîntul carele îți vor spune în direapta au în stînga.

12. Și omul carele va face întru semeție ca să nu asculte pe preotul cela ce stă a sluji pre numele Domnului Dumnezăului tău sau pre judecătorul carele va fi în zilele acelea, și va muri omul acela; și vei scoate pre cel rău den Israil.

13. Și tot norodul auzind, să va spămînta și nu va mai păgîni.

14. Iară de vei întra în pămîntul carele Domnul Dumnezăul tău dă ție cu sorțu și vei moșteni pre dînsul de tot și vei lăcui preste el și vei zice: «Pune-voiu preste mine boiaren, ca și cêlê-lalte limbi, cêle de pemprejurul meu.»

15. Puind să puui preste tine boiarin pre carele va alêge Domnul Dumnezăul tău pre dînsul; dentru frajii tăi vei pune preste tine boiarin; nu vei putea să pui preste tine om strein boiarin, căce nu-ți iaste frate.

16. Însă să nu înmulțească luiș caii, nice să nu întoarcă pre norodu la Eghipet, pentru ca să nu-ș înmulțească lui caii; și Domnul zise voao: «Să nu vă mai adaoțeți să vă mai întoarceți întru calea aceasta.»

17. Și să nu înmulțească luiș fâmei, pentru ca să nu să preme-nească inima lui; și argint și aur să nu-ș înmulțească lui foarte.

18. Și va fi cînd va șădea pre scaunul domniei lui și-ș va scrie lui aceasta a doao lêge întru carte de la preoții leviiți.

19. Și va fi cu el și va ceti întru ea toate zilele vieții lui, pentru ca să să învête a să tême de Domnul Dumnezăul lui, să păzească toate poruncile acêstea și dreptățile acêstea ca să le facă,

20. Pentru ca să nu să înalțe inima lui de cătră frajii lui, pentru ca să nu iasă den porunci în direapta au în stînga, pentru ca să fie îndelungat de ani pre domnia lui, el și fiii lui împreună cu el, întru fiii lui Israil./

мѣрѣ рѣнаоръ вафи прѣсте ель, денъ пѣнъ стѣ о
мѣре прѣ ель ши мѣна апѣтѣ нѣрѣ рѣлѣнъ ла чѣ
де апѣтѣ, ши веѣ рѣднѣ прѣ чѣ рѣлѣ денѣрѣ еонъ
нѣ нѣнѣ рѣнѣ. Іарѣ сека салѣнъ дѣла тѣне нѣжѣтѣ
ла жѣдекатѣ прѣ мѣжѣнѣлѣ салѣнѣ салѣ
лѣнѣ, ши прѣ мѣжѣнѣлѣ жѣдекатѣнѣ жѣдекатѣнѣ,
ши прѣ пѣнѣнѣ рѣ пѣнѣнѣ рѣнѣ, ши прѣ рѣнѣ
рѣнѣнѣ, нѣвѣнѣте де жѣдекатѣ прѣ рѣнѣ рѣнѣнѣ
ла, ши салѣнѣ рѣнѣ стѣте рѣнѣ ла аокѣлѣ карѣеа ба
лаѣѣ рѣ мѣнѣлѣ мѣнѣнѣлѣ прѣ карѣеа нѣламе нѣ
мѣла лѣнѣ аколѣ. Ши венѣ мѣрѣеа кѣлѣ рѣ прѣсѣ
ци лѣвѣнѣнѣ, ши кѣлѣ рѣ жѣдекатѣнѣ карѣеа вафи
рѣнѣ лѣеа ачѣлѣ, ши терѣнѣнѣлѣ вѣрѣ епѣне жѣдекатѣ
рѣ аѣѣ. Ши венѣ фѣте рѣ прѣ рѣнѣ нѣжѣтѣлѣ карѣ
рѣеа рѣ вѣрѣ епѣне епѣне чѣѣ, чѣла денѣ аколѣ карѣ
ва лаѣѣ рѣ мѣнѣлѣ мѣнѣнѣлѣ прѣ карѣеа нѣламе
нѣмѣла лѣнѣ аколѣ, ши стѣпѣнѣ рѣнѣ фѣрѣте стѣфѣтѣ
рѣ прѣ тѣатѣ нѣжѣте цѣнѣ вѣрѣ тѣкѣнѣ чѣѣ.
а Іарѣ лѣѣеа ши рѣ прѣ жѣдекатѣ карѣ вѣрѣ епѣне
чѣѣ венѣ фѣте стѣнѣнѣте аѣаци дѣла нѣжѣтѣлѣ карѣ
рѣеа рѣнѣ вѣрѣ епѣне рѣнѣ рѣнѣ аѣ рѣнѣнѣга
бѣ Ши салѣнѣ карѣеа ва фѣте рѣ прѣ рѣнѣнѣ карѣеа
лѣнѣлѣте пе прѣсѣпѣлѣ, чѣла чѣстѣ асалѣнѣ прѣ
нѣмѣла мѣнѣлѣнѣ мѣнѣнѣлѣнѣ прѣ, салѣ прѣ жѣ
декатѣнѣ карѣеа вафи рѣнѣ лѣеа ачѣлѣ, ши венѣ
мѣрѣ салѣнѣ ачѣла, ши венѣ епѣатѣ прѣ чѣлѣ рѣ
вѣ денѣ рѣнѣлѣ. Ши тѣпѣ нѣрѣ рѣлѣ аѣ рѣнѣнѣ стѣ
ва стѣпѣнѣнѣ, ши нѣва мѣнѣ пѣнѣнѣнѣ
а Іарѣ де венѣ прѣ рѣ рѣнѣнѣ карѣеа мѣнѣлѣ
мѣнѣнѣлѣ прѣ рѣ чѣѣ нѣжѣтѣлѣ, ши венѣ мѣнѣнѣнѣ
прѣ рѣнѣлѣ де тѣпѣ ши венѣ аѣнѣ прѣсте ель,
ши венѣ рѣнѣ пѣнѣнѣ прѣсте мѣне вѣлѣнѣ карѣнѣ
чѣлѣ лѣлѣте анѣнѣнѣ чѣлѣ рѣнѣ прѣ рѣнѣлѣ мѣлѣ.
бѣ Пѣнѣнѣ стѣпѣнѣ прѣсте тѣне вѣлѣнѣ прѣ карѣеа ва
лаѣѣ рѣ мѣнѣлѣ мѣнѣнѣлѣ прѣ рѣнѣлѣ, денѣ
рѣ рѣнѣнѣ тѣнѣ венѣ пѣнѣ прѣсте тѣне вѣлѣнѣ,
нѣвенѣ пѣнѣ стѣпѣнѣ прѣсте тѣне салѣ рѣнѣ вѣлѣнѣ
а кѣте нѣнѣнѣ рѣеа фѣратѣ. Іарѣ епѣнѣ рѣнѣлѣ
екѣ лѣнѣнѣ карѣнѣ, нѣче стѣнѣ рѣнѣлѣ прѣ нѣрѣ рѣ
ла епѣнѣнѣ, пѣнѣнѣ карѣеа нѣнѣ рѣнѣлѣекѣ лѣнѣ
карѣнѣ, ши мѣнѣлѣ рѣнѣ вѣлѣ стѣнѣнѣ мѣнѣ аѣаѣ
рѣнѣнѣ епѣнѣнѣ рѣнѣлѣекѣ прѣ карѣеа ачѣла.
а Ши стѣнѣ рѣнѣлѣекѣ лѣнѣнѣ фѣлѣнѣ, пѣнѣнѣ карѣ
екѣнѣ прѣмѣнѣекѣ нѣнѣнѣ лѣнѣ, ши рѣнѣнѣнѣ
ши лѣрѣ стѣнѣнѣ рѣнѣлѣекѣ лѣнѣ фѣратѣ.
а Ши вафи карѣнѣ ва шѣлѣ прѣ салѣнѣлѣ мѣнѣнѣ лѣнѣ
шишѣ ва кѣрѣ лѣнѣ ачѣла аѣаѣ лѣѣѣ прѣ рѣнѣлѣ
а те дѣла прѣсѣнѣ лѣвѣнѣнѣ. Ши вафи нѣ ель
ши ва чѣтѣнѣ рѣнѣлѣ тѣатѣ рѣнѣнѣ кѣлѣнѣ лѣнѣ,
пѣнѣнѣ карѣеа рѣѣѣѣ аѣтѣѣте де мѣнѣлѣ рѣ
нѣжѣлѣ лѣнѣ, стѣпѣнѣекѣ тѣатѣ рѣнѣнѣнѣ ачѣ
стѣ, ши рѣнѣнѣнѣнѣ ачѣстѣ карѣеа фѣакѣ.
а Пѣнѣнѣ карѣеа рѣнѣлѣ нѣнѣнѣ лѣнѣ рѣнѣнѣнѣ
рѣнѣнѣ лѣнѣ, пѣнѣнѣ карѣеа тѣѣ денѣ рѣнѣнѣнѣ рѣ
рѣнѣнѣнѣ аѣ рѣнѣнѣга, пѣнѣнѣ карѣеа рѣнѣлѣ рѣнѣлѣнѣ
тѣтѣ де лѣнѣ прѣ мѣнѣлѣ лѣнѣ ель ши
фѣнѣ лѣнѣ рѣнѣнѣнѣ нѣ ель,
рѣнѣнѣ фѣнѣ лѣнѣ
рѣнѣнѣ.

Ms. 45

omoare pre el și mâna a tot nărodul la cea de apoi. Și veți rădica pre cel rău <dintru voi> sânguri.

8. Iar de va slăbi de la tine cuvântu la giudețu întru mijlocul sânge a sângelui, și întru giudețul giudețului, și întru pipăirea pipăirei, și întru pricea pricei, cuvinte de giudeț întru cetățile tale și sculându-te să te sui la locul carele va alêge Domnul Dumnedzăul tău ca să s<ă> chieme numele lui acolo.

9. Și vei merge cătră preuții levitiți și cătră giudecători carele va fi întru acêlea dzile și, cercându, vor spune giudețul ție.

10. Și vei face după cuvântul¹ carele ți vor spune ție cea⁴ carele va alêge Domnul Dumnedzăul tău ca să s<ă> chieme numele lui acolo și să păzești foarte să faci după toate câteți să vor otrăvui¹ ție.

11. După lêgea și după giudețul carele ți vor spune ție vei face; să nu te abați de la cuvântul carele vor spune ție în dreapta au^o în stânga.

12. Și omul carele va face întru semeție ca să nu asculte pre preutu, pre cea ce stă a sluji pre numele Domnului Dumnedzăului tău sau giudețului carele să va face întru dzilele acêlea, și va muri omul acela; și vei scoate pre cel rău dentru Israil.

13. Și tot nărodul audzindu, să va spăimânta și nu va mai păgâni încă.

14. Iar de vei intra în pământul carele Domnul Dumnedzăul tău dă ție cu sorpu și vei moșteni pre însul de tot și vei lăcu preste el și vei dzice: «Pune-voi preste mine boiarin ca și cêlălalte limbi cêle de pren-pregiurul meu.»

15. Puind să pui preste sine boiarin pre carele va alêge Domnul Dumnedzăul tău pre însul; dentru frații tăi vei pune preste tine sângur boiarin; nu vei putea să pui preste tine boiarin om străin, căce nu-ți iaste frate.

16. Încă să nu înmulțască șie cai, nice să nu întoarcă pre nărodul la Eghiptu, pentru c<ă> să nu înmulțască șie cai; și Domnul dzise voao: «Să nu mai adaogeti să vă întoarceți întru calca aceasta [încă].»

17. Și să nu înmulțască șie fânci pentru ca să nu să primencască inima lui; și argintu și aur să nu înmulțască șie foarte.

18. Și va fi cându va ședea pre scaunul domniei lui² și va scrie lui aceasta a dooa lêge întru carte de la preuții levitiți.

19. Și va fi cu el și va citi întru ea toate dzilele vieții lui pentru ca să s<ă> învețe a să tême de Domnul Dumnedzăul lui, să păzască toate porințele acêstea și dreptățile acêstea ca să le facă pre êle,

20. Pentru ca să nu să înalțe inima lui de cătră frații lui, pentru ca să nu iasă den porinci în dreapta au în stânga, pentru ca să fie îndălungat la ani pre domnia lui, el și fiu lui împreună cu el, întru fiu lui Israil/

Ms. 4389

ucide, de-acii, pre urmă, mâiniile a tot nărodul. Și să lepădați voi înșivă răul de la voi.

8. Iar de va slăbi întru tine cuvântul la judecată¹, între sânge și între alt sânge, și între o judecată și între altă judecată, și între pipăire și între altă pipăire, și între o price și între altă price, și vor fi cuvinte de judecată în cetățile tale, scoală-te și te suie în locul care va alêge Domnul Dumnezeul tău să chiami numele lui acolo.

9. Și să mergi la preoț și la levit și la judecătorii carii vor fi într-acêlea vremi și, socotind, ei vor răspunde ție judecata.

10. Și vei face după cuvântul ce-ț vor răspunde ei den locul care-ț va alêge Domnul Dumnezeul tău să chiami numele lui acolo.

11. Și foarte să păzești să faci toate câte-ți se-au pus ție în lêge și den lêgea carea vor porânci ci ție să faci; tu să nu te dai în laturi de cuvântul ce-ț vor zice, nici spre dreapta, nici spre stânga.

12. Omul carele nu vă băga seamă și nu va asculta pre preutul carele stă de slujaște în numele Domnului Dumnezeului tău sau pre judecătorul care va fi într-aceea vreme, să moară omul acela; și vei scoate răul den Israil².

13. Și auzind tot nărodul, se va tême și după acêlea nu vor mai face păgâni.

14. Iar deca vei intra în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeul tău întru moștinare și o vei lua și te vei sălășlui într-ânsa și vei zice: «Să puiu mie boiar ca și alte limbi care sînt împrejurul meu.»

15. Să pui boiari pre cine va alêge Domnul Dumnezeul tău; dentre frații tăi să pui boiar, iar să nu pui boiar preste tine om străin care nu iaste frate al tău³.

16. Să-ș înmulțască caii și să întoarcă nărodul în Eghipt, ce să nu-ș mulțască caii, că Domnul Dumnezeu au zis voao: «După aceasta să nu mai adaogea a vă întoarce înapoi.»

17. Să n-aibă muieri multe, să nu se întoarcă inima lui; și aur și argint să nu strângă lui foarte.

18. Iar după acêstea, deca va șădea pre scaunul puterii sale, să-ș scrie a dooa lêge, aceasta în cărți de la preoț și de la levit.

19. Și să le citească în toate zilele vicții sale, să se învețe a se tême de Domnul Dumnezeul său și a păzi cuvintele și îndireptările lui acêstea și a le face³,

20. Și dă nu se trufească inima lui de frații lui, să nu se mute den porânci, nici spre stînga, nici spre dreapta, ca să fie ani mulți întru puterea sa, el și feciorii lui cu dânsul, întru feciorii lui Israil/

Verstiunea modernă

să ridice mâna împotriva lui, apoi să ridice mâna tot poporul. Astfel vei stîrpi răul din mijlocul vostru.

8. Dacă ți va fi peste puțină să hotărăști într-o pricină de omor, de învrăjbit, de rănire sau orice altă ncințelegere care se judecă în cetatea ta, atunci să te scoli și să te duci la locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeul tău.

9. Și să te înfățișezi înaintea preoților levitiți și a judecătorului care va fi atunci, ca să te îndrume și să-ți spună hotărîrea judecătii.

10. Iar tu să te supui hotărîrii pe care o vor rosti în locul pe care îl va alege Domnul și să ai grijă să împlinesti întocmai tot ceea ce te vor îndruma ei.

11. Să urmezi legea dată de ei și hotărîrea pe care o vor rosti; să nu te abați nici în dreapta, nici în stînga de la cele ce-ți vor spune ei.

12. Cel care va fi plin de trufie și nu va asculta nici de preutul care se află acolo ca să slujească Domnului Dumnezeului tău, nici de judecător, va trebui să moară; astfel vei stîrpi răul din Israil.

13. Cînd va auzi despre acestea, tot poporul se va înspăimînta și nu se va mai purta cu trufie.

14. După ce vei intra în țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeul tău, o vei lua în stăpînire, vei locui în ea și vei spune: «Să numim un rege peste noi, așa cum au popoarele din jurul nostru.»

15. Atunci să pui peste tine un rege pe care îl va alege Domnul Dumnezeul tău. Cel pe care îl vei pune rege peste tine trebuie să fie dintre frații tăi. Nu vei putea să pui peste tine un străin, pentru că nu-ți este frate.

16. Regele nu are voie să țină mulți cai sau să trimită oameni înapoi în Egipt ca să-și sporască numărul cailor, pentru că Domnul v-a spus: «Niciodată să nu vă mai întoarceți pe acest drum.»

17. Să nu își sporască numărul soțiilor, pentru ca inima sa să nu o ia razna; să nu strîngă argint și aur peste măsură.

18. Iar cînd va urca pe scaunul domniei să pună să se scrie pentru sine, pe un sul, o copie a acestei legi, după cea care se află la preoții levitiți.

19. Să o poarte cu sine și să citească din ea toată viața, ca să învețe să se teamă de Domnul Dumnezeul lui, să păzească și să împlinească toate cuvintele acestei legi precum și înduicelile ei,

20. Pentru ca, în inima sa, să nu-i privească de sus pe frații lui și să nu se abată de la legea nici în dreapta, nici în stînga. Atunci domnia sa și a fiilor săi în Israil va dăinui ani îndelungați/

CAP 18

НѦ БѦФН ПРѦСОЦНАОУ АЕВУЦНАОУ ААТОУ ФѦ
 АМА ПАРТЕ, НИЧЕ СОУЦ КЪ ІСРАИЛЬ, А ДУ
 ЧЕРНАЕ ДМНХ АХИ, СОУЦХЪ АСОУ БОУ МЖИ
 КА ПРЕ АЛЕ. **Г**АРЬ СОУЦХЪ НУБѦФН АХ
 АТРАУ ФРАЦІИ АХИ, ДМНХЪ ЕАВ СОУЦХЪ АХ
 АЧЕКИТЪ АХ ЗИЕ АХИ. **Ш**И АУАСТА Е ЖЪ ДЕКАТА
 ПРѦСОЦНАСОУ, УБѦЛЕ ДЕАА НОРОУ ДЪ ІСѦПТРЕ ТЕА ЧЕ ЖЪ
 ТОВѦСНХЪ ЖЪ РѦБЕЛЕ, СОУН ВИНЦЕА, СОУН ОАЕ, ШИ
 БѦН ДА ВРАЦХЪ ПРѦСОЦХЪ АХИ ШИ ФѦБЛУЧАЕ, ШИ БѦН
 ТРЕАЕ. **Ш**И АЧЕПѦТЪ АХИ ВИНХЪ АХИ ТѦХЪ ШИ
 ГРѦХЪ АХИ ТѦХЪ, ШИ ОУНІТЬ ДЕ АЕМНХЪ АХ ТѦХЪ ШИ
 АЧЕПѦТЪ АХИ ТѦХЪ ДЕРІИ ОНАСОУ ТАЛЕ БѦН ДА АХ.
ПЕНТРАУ КЪ ПРЕ ЕАВ А АЛЕСЪ ДМНХЪ ДМНХЪ АХ ТѦХЪ,
 ДЕ ТАЛЕ ФѦБЛУЧАЕ ТАЛЕ АСТАРѦ АНАНІТЪ ДМНХЪ
 АХИ ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ, КА СЪ СЪАЖАСКЪ, ШИ СЪ
 ВЛѦВѦСЪ ПРѦ НУМЕАЕ ДМНХЪ АХИ ЕАВ ШИ ФІИТЪ АХИ
 АТѦОАТЕ ЗНАЕАЕ. **Г**АРЬ ДЕ ВА БЕНН АЕВУТЪ АХ
 ТРАУ ОУНА ДЕН ЧЕПѦЦНАЕ БОАСТРЕ, ДЕНТРАУ ТЕСЦИ
 ФІИТЪ АХИ ІСРАИЛЬ, ОУНДЕ ЕАВ НЕМЕРНИЧѦЩЕ АХПЪ
 КЪА ПОХѦЩЕ СЪФЛЕТАХЪ АХИ, АААСОУ КЪА КАРЕАЕ
 ВА ААѦЩЕ ДМНХЪ. **Ш**И БА СЪАЖИ КЪА НУМЕАЕ
 ДМНХЪ АХИ ДМНХЪ АХИ АХИ КА ШИ ТЕСЦИ ФРАЦІИ
 АХИ АЕВУЦІИ, ТЕА ЧЕ СТАХ АНОЛО АНАНІТЪ ДМНХЪ
 АХИ. **П**АРТЕ АПѦВЦІИ ПЪ ВА МЖИКА АФАРѦ ДЕ
 БѦЗАРѦ ТѦ ДЕ МОШІЕ. **Г**АРЬ ДЕ БѦН АТРА АПЪ
 МЖИПЪАВ КАРЕАЕ ДМНХЪ ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ АЧЕЩЕ
 СЪНХЪ ПЕ АБЕЦИ АФАЧЕ АХПЪ ОУРѦВІИНАЕ АМѦН
 АСОУ АЧЕЛОРА. **О**УНХЪ СЪ АФАЕ АТРАУ ТИНАЕ КЪ
 РѦВЦІИ АХ ПРѦ ФІИТЪ АХИ СЪА ПРѦ ФАТА АХИ КЪФѦИ
 БРѦЖИИ ДЪ БРѦЖЪ ШИ ДЕСКЖИИ ДЪ ШИ БРѦЖИИ ДЪ
 ФЕРМЖИИ ДЪ. **К**ЖИИ ДЪ БРѦЖЪ ГРѦВНЪ
 ДЕН ПЪАИИТЕ, ШИ КЪАЖИИ ДЪ АЧЕЩЕ ШИ АТРЕ
 БЖИИ ДЪ МОУЦІИ. **П**ЕНТРАУ КЪ АСТЕ СЪАЖѦЩЕ
 ДМНХЪ АХИ ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ, ТОТЪ КЪАРЕАЕ ФАЧЕ А
 ЧЕЩЕ, КЪ ПЕНТРАУ СЪАЖѦЩЕ АЧЕЩЕ ДМНХЪ АХ
 ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ ВА СЪА ПРѦ ЕН ДЕНТРЕ ФАЦА
 ТА. **Д**Е СЪАВѦШИИ ПЪ СЪАФІИ АНАНІТЪ ДМНХЪ
 АХИ ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ. **П**ЕНТРАУ КЪ АМѦНАЕ
 АЧЕЩЕ ПРѦ КЪАРЕАЕ ТЪА МОЩЕИЩИ ДЕ ТЕСЦИ ПЕ АЖ
 ШИИ, АЧЕЩЕ БРѦЖИ ШИ ДЕСКЖИИ ДЪ БОУ АХИ,
 АРѦЩЕ ЧЕ НЪ АША ЧѦХЪ АТЪ ДМНХЪ ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ.
ПРОРОКУ ДЕНТРАУ ФРАЦІИ ТѦН КАМИНЕ ВАРЖИИКА ЧЕ
 ДМНХЪ ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ, ДЕ АЖИИ ДЪ СЪА АСКЪАТАЧ
 АХПЪ ТѦОАТЕ. **К**ЖИИ ДЪ АЧЕЩЕ ПРѦ АЛЕ ДМНХЪ
 ДМНХЪ АХИ ТѦХЪ АА ХОРИВЪ АЗІСО ААХИ ПРІИ
 ЗИИИ ДЪ НУБѦМ АААЩЕ А АХИ ГЛАХЪ ДМНХЪ АХ
 ДМНХЪ АХИ НОСТРАУ, ШИ ФѦКЪА АЧЕЩЕ МАРЕ НХЪ
 БО МЪАИ ВЕДѦ НИЧИ БОМЪ АХИ. **Ш**И ЗИЕ
 ДМНХЪ АХ ПЪАИИТЕ МІИЕ ДИРЕПЪ, ТѦОАТЕ КЖИИ ДЪ
 ГРѦВНЪ. **П**РОРОКУ БОМЪ СЪА АСОУ ДЕН МІИЖА НЕ
 КЪА ФРАЦІИНОУ АОРЪ КАШИ ТИНАЕ, ШИ БОМ ДА КЪАЖИ
 ТЪА МІИХЪ АРОСТАХЪ АХИ. ШИ БА ГРѦВН АСОУ АХ
 ПЪ КЪА БОМ ПОРѦВІИ АХИ. **Ш**И СЪА АЧЕАА
 КЪАРЕ НУБѦ АСКЪАТАЧ КЪАЖИИ ДЪ АХИ КЖИИ ДЪ ГРѦВН
 ПРѦРОКУ А ПРѦНХМЕАЕ МІИХЪ, ЕХ БОМ НУБѦЖИИ ДЪ
 ТРАУ АЖИИ ДЪ. **Ф**ѦРѦЩЕ МЪАИ ПРѦРОКУ А КЪАРЕАЕ
 БА ПЪАИИТЕ СЪА ГРѦВН ПРѦ НУМЕАЕ МІИХЪ КЪ
 БЖИИ ДЪ, КЪАРЕАЕ АМЪ ПОРѦВІИ АХИ СЪА ГРѦВН СЪА,
 ШИ

1. Nu va fi preoților leviților la tot feliul parte, nice sorțu cu Israil; aducerile Domnului, sorțul lor, vor mânca pre êle.
2. Iară sorțu nu va fi lui întru frații lui. Domnul, el sorțu lui, în ce chip au zis lui.
3. Și aceasta e judecata preoților: cêle de la norodu, de câtră ceia ce jîrtvuiescu jîrtvele, ori vițel, ori oaie, și vei da brațul preotului, și fâlcile și ventrele.
4. Și începăturile vinului tău, și grîului tău, și untdelemnului tău și începătura tunderii oilor tale vei da lui,
5. Pentru că pre el au ales Domnul Dumnezăul tău, den toate feliurile tale, a starea înaintea Domnului Dumnezăului tău, ca să slujască și să blagoslovească pre numele Domnului, el și fiii lui, în toate zilele.
6. Iară de va veni levitul dentru una den cetățile voastre, dentru toți fiii lui Israil, unde el nememicêste după cum pohtêște sufletul lui, la locul carele va alêge Domnul,
7. Și va sluji cu numele Domnului Dumnezăului lui ca și toți frații lui leviții, ceia ce stau acolo înaintea Domnului,
8. Parte împărțită va mânca, afară den vînzarea cea de moșie.
9. Iară de vei întra în pămîntul carele Domnul Dumnezăul tău dă ție, să nu te înveți a face după urăciunile limbilor aceloră.
10. Să nu să aște întru tine curățindu pre fiul lui sau pre fata lui cu foc, vrăjind vrajă și descîntînd și vrăjind fermăcători,
11. Cîntîndu vrajă, grăind den pîntice și căutînd în sêrne și întrebînd morții,
12. Pentru că iaste scîrbă Domnului Dumnezăului tău tot carele face acêstea; că pentru scîrbele acêstea Domnul Dumnezăul tău va surpa pre ei de câtră fața ta.
13. Desăvîrșit să fii înaintea Domnului Dumnezăului tău.
14. Pentru că limbile acêstea pre carele tu moștenești de tot pre dînsii, acêstea vrăji și descîntece vor auzi, iară ție nu așa ții-au dat Domnul Dumnezăul tău.
15. Prorocu dentru frații tăi ca mine va rîdica ție Domnul Dumnezăul tău; de dînsul să ascultați după toate.
16. Cîte ai cerșut de la Domnul Dumnezăul tău la Horiv, în ziua adunării, zicînd: «Nu vom adaoge a auzi glasul Domnului Dumnezeului nostru și focul acest mare nu-l vom mai vedea, nici vom muri.»
17. Și zise Domnul câtră mine: «Dirept toate cîte au grăit.
18. Proroc voiu scula lor den mijlocul fraților lor ca și tine și voiu da cuvîntul meu în rostul lui și va grăi lor după cum voiu porunci lui.
19. Și omul acela care nu va asculta cuvîntul lui cîte va grăi prorocul pre numele meu, eu voiu izbîndi dentru dînsul.
20. Fără numai prorocul carele va păgîni să grăiască pre numele meu cuvîntu carele n-am poruncit lui să grăiască; și cîte

Ms. 45

CAP 18

1. Nu va fi preuților levitilor la tot feliul parte, nice sorpu cu Israil; aducerile Domnului sorful lor vor mânca pre êle.

2. Iar sorpu nu va fi lui întru frații lui. Domnul, el sorpu lui, în ce chip au dzis lui.

3. Și acesta-i giudejul preuților cèle de la nărodu de câtră cea ce jirtvuiescu jirtvele ori vișal, ori oaic, și va da brațul preutului, și fălcile și vintrele.

4. Și începăturile vinului tău, și grîului tău, și untdelemnului tău și începătura <tunderii>¹ oilor tale vei da lui,

5. Pentru că pre el au ales Domnul Dumnezdăul tău, dentru toate feliurile tale, a steara înaintea Domnului Dumnezdăului tău să slujască și să blagoslovescă pre numele Domnului, el și fiii lui, toate dzilele [întru fiii lui Israil]².

6. Iar de va veni levitul dentru-una a cetăților voastre dentru toți fiii lui Israil, unde el nemericește după cum poftêște sufletul lui, la locul carele va alêge Domnul,

7. Și va sluji numelui Dumnezdăului lui ca și toți frații lui levitii, cea ce stau acolo înaintea Domnului [Dumnezdăului tău].³

8. Parte împărțită va mânca, afară den vândzarea cea de pre moșie.

9. Iar să vei întra în pământul carele Domnul Dumnezdău dă ție, să nu te înveți a face după uriciunea limbilor acelorora.

10. Să nu să afle întru tine curățindu pre fiul lui sau pre fata lui cu foc, vrăjindu vraja și dăscântându-să și vrăjindu fărncător,

11. Cântîndu cîntare, grăindu den pîntece și căutîndu în sêmne și întrebându morții,

12. Pentru că iaste uriciune Domnului Dumnezdăului tău tot carele face acêstea; că pentru uriciunile acêstea Domnul Dumnezdăul tău va surpa pre ei de câtră fața ta.

13. Desăvârșit să fie înaintea Domnului Dumnezdăului tău.

14. Pentru că limbile acêstea pre carii tu moștnești de tot, acêstea vrăji și descântece vor audzi, iar ție nu așa ț-au dat Domnul Dumnezdăul tău.

15. Proroc dentru frații tăi ca mine va rădica Domnul Dumnezdăul tău; de el să audziți.

16. După toate câte ai cerșut de la Domnul Dumnezdăul tău la Horiv, în dzua adunării, dzicându: «Nu vom adaoge a audzi glasul Domnului Dumnezdăului nostru și focul acestu mare nu-l vom mai vedea încă, nice vom muri.»

17. Și dzise Domnul câtră mine: «Dreptu toate câte au grăt.

18. Proroc voi scula lor den mijlocul fraților lor ca și tine și voi da cuvîntul meu întru rostul lui și va grăi lor după cum voi porânci lor.

19. Și omul acela carele nu va asculta cuvintele lui câte va grăi prorocul pre numele meu, eu voi izbândi dentru însul.

20. Făr-numai prorocul carele va păgâni să grăiască pre numele meu cuvîntu carele n-am porîncit lui să grăiască/ și câte va grăi pre numele

Ms. 4389

CAP 18

1. Să nu fie preuților, nici levitilor, nici nici-unuia den neamul lor parte, nici soartă cu Israil, ce aducerile jărtvelor Domnului să mănânce ei.

2. Iar soartă să n-aibă ei întru frații lor, că Domnul însuș iaste moștinarea lor, cum au grăt lor.

3. Aceasta să fie judecata preoșească de la nărodu și de la oamenii carii vor aduce jărtve sau den boi, sau den oi, să dea preotului umărul, și fălcile și vintrele.

4. Și începăturile vinului tău, și ale grîului tău, și ale undelemnului tău și începăturile tunderii oilor tale să dai lui,

5. Că pre dânsul au ales Domnul Dumnezeul tău, den toată semînșia ta, să stea înaintea Domnului Dumnezeului tău să slujască și să blagoslovescă numele Domnului, el și feciorii lui, în toate zilele.

6. Iar de va veni un levit dentru-una a cetate de-ale tale, dentru ale tuturor feciorilor lui Israil, unde lăcuiește el și va vrea să meargă la locul care au ales Domnul,

7. Să slujască numelui Domnului Dumnezeului vostru, ca și toți frații lui, levitii, carei vor sta acolo înaintea Domnului,

8. Partea cea usebită să mănânce ca și ceialalți, afară de vînzarea cea den moșie.

9. Iar deaca vei întra în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeu, să pazești să nu începi a face după urăciunile acelor țară.

10. Să nu se afle întru tine arzînd feciorul tău sau fata ta în foc, vrăjînd vrăj și fărncănd farmece.

11 [10]. Și dăscântînd dăscântece [11] și vrăjînd în pîntece și cântînd cîntare și întrebând morții¹,

12. Că iaste urât Domnului Dumnezeului tău tot carele va face urăciunea aceasta; că pentru urăciunile acêstea îi va piêrde Domnul Dumnezeul tău denaintea feței tale².

13. Și să fii fără de vină înaintea Domnului Dumnezeului tău.

14. Iar cu limbile acêstea să nu te pârțășăști, că acêstea ascultă vrăjile și farmecele, iar ție n-au dat așa Domnul Dumnezeul tău.

15. Proroc va rădica vooă Domnul Dumnezeul tău den mijlocul fraților tăi; pre acela ca și pre mine să-l asculta³.

16. Toate câte ai cerut la Domnul Dumnezeul tău în Horiv, în zioa chemării, zicînd: «De acum nu vom mai adaoge a mai auzi glasul Domnului Dumnezeului nostru, nici să mai vedem acest foc mare, ca nu cumva să murim.»

17. Și zice Domnul câtră mine: «Dirêpte sânt toate câte au grăt.

18. Proroc voi rădica lor dentru frații lor ca și pre tine și voi da cuvîntul meu în gura lui și va grăi lor cum voi porânci lui.

19. Și omul acela care nu va asculta cuvintele lui câte va grăi prorocul în numele meu, eu voi izbândi de la dânsul.

20. Făr-numai câte va păgâni să grăiască prorocul în numele meu, și eu să nu-i fiu porâncit de-a le grăi/ ce care proroc va grăi în numele altor

Verstiunea modernă

CAP. 18

Drepturile preoșilor. Vrăjitori și prooroci:

1. Preoșii levii, întreaga semînșie a lui Levi, să nu aibă partea lor de pămînt și nici altă moștenire în Israil; aceștia se vor hrăni din jertfele aduse Domnului și din moștenirea lui.

2. Ei nu vor avea moștenire precum frații lor. Domnul însuși este moștenirea lor, așa cum le-a spus.

3. Iată care va fi dreptul preoșilor de la popor: cei ce vor aduce o jertfă: fie bou, fie miel, să dea preotului spata, fălcile și pîntecele.

4. Să îi dai, deasemenea, pîrga grîului, a vinului și untdelemnului tău, ca și lîna de la prima tunsoare a oilor tale.

5. Căci Domnul Dumnezeul tău l-a ales pe el, dintre toate semînșile tale, ca să stea înaintea Domnului Dumnezeului tău și să slujească în numele Domnului, el și fiii lui, pentru totdeauna.

6. Dacă vreun levit, care trăiește ca pibeag în oricare din cetățile tale de pe întreg cuprinsul Israelului, vine după dorința sufletului său, la locul ales de Domnul,

7. Și va sluji în numele Domnului Dumnezeului lui, ca toți frații lui levitii care stau acolo înaintea Domnului,

8. Atunci partea sa de hrană va fi la fel ca și a celorlalți, fără să se țină seama de ceea ce are din vînzarea bunurilor pîrintești.

9. Cînd vei intra în țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeul tău, să nu te deprinzi a face uriciunile acelor popoare.

10. Să nu se găsească nimeni printre voi care să treacă prin foc pe fiul sau pe fiica sa, să facă vrăji, să prezică, să ghicească, să facă farmece.

11. Nici să rostească descîntece, să cheme duhurile, să talmăcescă semnele sau să întrebte morții,

12. Toți cei care fac aceste lucruri sînt spurcați înaintea Domnului și, din pricina acestor uriciuni, Domnul Dumnezeul tău îi va izgoni dinaintea ta.

13. Tu să rămîi cu desăvîrșire în slujba Domnului Dumnezeului tău.

14. Căci popoarele acestea, pe care tu le dezmoștenești, ascultă de vrăjitori și de ghicitori, dar ție nu ți-a fost dat de Domnul Dumnezeul tău să faci așa.

15. Domnul Dumnezeul tău va ridica pentru tine, dintre frații tăi, un prooroc ca mine; să ascultați de el.

16. Tocmai acest lucru l-ai cerut tu de la Domnul Dumnezeul tău, la Horeb, în ziua adunării, cînd ai zis: «Să nu mai auzim glasul Domnului Dumnezeului nostru și să nu mai vedem focul acesta mare, ca să nu murim.»

17. Atunci Domnul mi-a spus: «Au dreptate în tot ce spun».

18. Voi ridica pentru ei, din mijlocul fraților lor, un profet ca tine și voi pune cuvintele mele în gura lui, iar el le va vorbi tot ce îi voi porunci eu.

19. Dacă cineva nu va asculta cuvintele pe care le va rosti proorocul în numele meu, atunci îi voi cere eu însumi socoteală.

20. Dar dacă un prooroc va îndrăzni să spună în numele meu vreun cuvînt pe care nu i-am poruncit să-l rostească/ și dacă vorbește în numele altor

РАМ

шн кжте ба грѣн пре нѣмеле алтсѡре дмнзѣн ба
кѡ мѣрн пророкѣхъ ачѣла . Ідрѣ дѣбен зичѣ ꙗ
прѣ инима тѣ кѣмъ бѡмѡ кѣнѡмѣ кѣвжнтѣхъ ка
кѡ реалѣ грѣнтѣ дмнѣхъ . Кжте ба грѣн про
рокѣхъ пре нѣмеле дмнѣхъ шн нѣсека фѣче кѣ
вжнтѣхъ шн нѣсѣва тѣмплѣ кѣвжнтѣхъ ачѣла
кареалѣ нѣхъ грѣнтѣ дмнѣхъ ꙗ прѣ пѣгжнтѣтѣхъ
грѣнтѣ пророкѣхъ ачѣла стѣнѣхъ цинѣцѣ дѣдѣнѣхъ .

К А П О І

А ꙗ дѣба пѣлѣре дмнѣхъ дмнзѣхъ тѣхъ
анмѣнае каре дмнзѣхъ тѣхъ дѣцѣ
пѣмжнтѣхъ лор шн кѣн моцѣннѣ пре дѣн
шнн дѣтѣтѣ , шн кѣн аткѣн ꙗ прѣ чѣтѣ
кѡнае лор шн ꙗ кареалѣ лсѡре . Трѣн
чѣтѣцѣ бѣн ѡсебн цѣ ꙗ мнѣжѡхъ пѣмжнтѣхъ
тѣхъ , кареалѣ дмнѣхъ дмнзѣхъ тѣхъ дѣ цѣ .
Г Сѡкѡтѣцѣ тѣхъ клѣтѣ шн бѣн ꙗ прѣрѣн ꙗ прѣн пѣрѣн
хѡтѣрѣалѣ пѣмжнтѣхъ тѣхъ , пре кареалѣ ꙗ прѣ
цѣ дѣтѣтѣ дмнѣхъ дмнзѣхъ тѣхъ , шн ба фн
Г Іаколѡ сѡкѡтѣрѣ алѣ тѣтѣ оуѣнѣгашѣхъ . Шн ачѣ
а тѣла кѣ фн порѣнка оуѣнѣгашѣхъ кареалѣ ба фѣцн
Г Іаколѡ шн ба трѣн кареалѣ ба оуѣнѣде пре апропѣалѣ
стѣхъ фѣрѣ дѣвоѣ , шн ачѣстѣ не оуѣрѣмѣ пре алѣ ма
нннѣ дѣ ерн шн ман нннѣ дѣ алаата ерн .
Е Шн чѣне ба ꙗ прѣ ꙗ прѣдѣнѣ кѣ апропѣалѣ стѣхъ ла
кѡ дѣрѣ стѣ ачѣне ачѣмѣ , шн стѣба лѡбн мѣна лѣн
кѣтѣпорѣхъ телѣхъ чѣтѣ алѣмнѣхъ , шн кѣтѣжнѣхъ
фѣрѣхъ дѣн лѣмнѣхъ , стѣба немерн пре чѣла дѣ апро
пѣалѣ лѣн шн ба мѣрн , ачѣстѣ ба фѣцн ла оуѣна дѣн
С чѣтѣцѣнае ачѣстѣтѣ , шн ба трѣн . Пѣнтрѣхъ
кѣстѣнѣхъ гѡнѣсѣкѣ телѣ чѣе рѣдѣтѣ сѣжнѣалѣнѣ , пре оуѣ
мѣ чѣлѣхъ телѣхъ ѡморѣтѣ , кѣчн сал ꙗ фѣрѣ вжнтѣ
кѣннѣма лѣн , шн ка ачѣнѣ пре алѣ , дѣба фн
ман ꙗ дѣалѣгѣ атѣ клѣтѣ лѣн шнн ба ѡморѣ сѣфлѣ
тѣлѣ лѣн шн ба мѣрн , шн ачѣтѣхъ нѣнѣ жѣ дѣка
тѣ дѣ моартѣ кѣчн нѣхъ оуѣрѣлѣ , пре дѣнѣхъ ман
З нннѣ дѣ ерн шн дѣ алаата ерн . Пѣнтрѣхъ
а чѣла ехъ цѣ порѣнѣекѣ кѣвжнтѣхъ ачѣла зннѣн
Н ꙗ , трѣн чѣтѣцн стѣ ѡсѣбнн цѣ . Ідрѣ дѣ
ба атѣн дмнѣхъ дмнзѣхъ тѣхъ хѡтѣрѣалѣ тѣлае
ꙗ чѣкнн сал жѣратѣ пѣрннѣлѡрѣ тѣн , шнцѣ ба дѣ
дмнѣхъ тѣтѣ пѣмжнтѣхъ кареалѣ ꙗ знѣсѣ стѣтѣтѣ
А рннѣлѡрѣ тѣн . Дѣбен лѣсѣлѣтѣ стѣфѣчн тѣла
тѣ порѣнѣнае ачѣстѣтѣ кжте ехъ порѣнѣекѣ цѣ алѣ
тѣтѣ стѣ нѣбѣшн пре дмнѣхъ дмнзѣхъ тѣхъ , стѣ
мѣрѣн ꙗ прѣ тѣлатѣ кѣнае лѣн ꙗ тѣлатѣ знѣалѣ шн
бѣн ачѣсѣ цѣ ꙗ кѣ трѣн чѣтѣцн , кѣтѣрѣ ачѣ
З стѣ трѣн . Шн нѣсѣва вѣрѣсѣ сѣжнѣ невинѡватѣ
ꙗ пѣмжнтѣхъ тѣхъ кареалѣ дмнѣхъ дмнзѣхъ тѣхъ
дѣ цѣ кѣсѡрѣцѣ , шн нѣсѣва фн ꙗ прѣ тнне бннѡватѣ
а дѣ сѣжнѣ . Ідрѣ дѣка фн ꙗ прѣ тнне ѡмѣ оуѣ
рѣнѣхъ пре апропѣалѣ стѣхъ , шн ба пѣннѣ пре дѣн
сѣхъ , шн стѣба рѣднѣка асѣлѣра лѣн шннѣка оуѣнѣде
сѣфлѣтѣхъ лѣн , шн ба мѣрн шн ба фѣцн ла оуѣна
Б дѣн чѣтѣцѣнае ачѣстѣтѣ . Шн бѡрѣ трнннѣтѣ вѣ
тѣрннѣмѣ чѣтѣцн лѣн , шн бѡрѣ лѣа пре сѣла дѣ
аколѡ шнлѣ бѡрѣ дѣ ꙗ мнннѣнае телѡра чѣстѣ рѣ дѣекѣхъ
ѡ кѣ сѣжнѣнае шн ба мѣрн . Ѧзнѣстѣ вѣтѣге ѡкнѣ
тѣхъ пре алѣ , шн бѣн кѣрѣцн сѣжнѣалѣ телѣ невинѡвѣ

Biblia, 1688, pag. 140, col. I

va găi pre numele altor dumnezei, va muri prorocul acela.»

21. Iară de vei zice întru inima ta: «Cum vom cunoaște cuvîntul carele au grăit Domnul?»

22. Cîte va grăi prorocul pre numele Domnului și nu se va face cuvîntul și nu să va tîmpla cuvîntul acesta carele n-au grăit Domnul, întru păgînatate au grăit prorocul acela. Să nu vâ țineț de dînsul.

CAP 19

1. Iară de va piêrde Domnul Dumnezeul tău limbile care Dumnezeul tău dă ție pămîntul lor și vei moșteni pre dîșii de tot și vei lăcui întru cetățîle lor și în casele lor,

2. Trei cetăț vei osebi ție în mijlocul pămîntului tău, carele Domnul Dumnezeul tău dă ție.

3. Socotêște tu calea și vei împărți în trei părți hotarîle pămîntului tău, pre carele împarte ție de tot Domnul Dumnezeul tău. Și va fi acolo scăpare la tot ucigașul.

4. Și aceasta va fi porunca ucigașului carele va fugi acolo și va trăi, carele va ucide pre aproapele său fără de voie și acesta neurând pre el mai nainte de ieri și mai nainte de alaltaieri.

5. Și cine va întra împreună cu aproapele său la codru să adune lîmne și să va lovi mîna lui cu toporul celuia ce taie lemnul și, cîzîndu fierul den lemnu, să va nemeri pre cela de aproapele lui și va muri, acesta va fugi la una den cetățîle acêstea și va trăi.

6. Pentru ca să nu gonească cela ce e rudă singelui pre urmă celuia ce au omorît, căci s-au înfierbîntat cu inema lui, și-l va ajunge pre el, de va fi mai îndelungată calea lui, și-i va omorî sufletul lui și va muri, și acestuia nu-i e judecată de moarte, căci nu-l urîia pre dânsul mai nainte de ieri și de alaltaieri.

7. Pentru aceea eu ție poruncescu cuvîntul acesta zicîndu: «Trei cetățî să osibești ție.»

8. Iară de va lărgi Domnul Dumnezeul tău hotarîle tale, în ce chip s-au jurat părinților tăi, și-ț va da Domnul tot pămîntul carele au zis să dea părinților tăi,

9. De vei asculta să faci toate poruncile acêstea cîte eu poruncescu ție astăzi, să iubești pre Domnul Dumnezeul tău, să mergi întru toate căîle lui în toate zilele, și vei adaoge ție încă cetățî cătră acêste trei.

10. Și nu să va vârsa sînge nevinovat în pămîntul tău, carele Domnul Dumnezeul tău dă ție cu sorțu, și nu va fi întru tine vinovat de sînge.

11. Iară de va fi întru tine om urîndu pre aproapele său și va pîndi pre dânsul, și să va rădica asupra lui, și-i va ucide sufletul lui și va muri, și va fugi la una den cetățîle acêstea,

12. Și vor trimite bătrînimea cetățîi lui și vor lua pre el de acolo și-l vor da în mînile celora ce să rudescu cu singile și va muri.

13. Să nu să vêghe ochiul tău pre el; și vei curățî sîngele cel nevinovat/ întru Israil, pentru ca să fie ție bine.

Ms. 45

dumnezăi striini va muri prorocul acela.»

21. Iar să vei dzice întru inima ta: «Cum voi cunoaște cuvântul carele au grăit Domnul?»

22. Câte va grăi prorocul [acela] pre numele Domnului și nu să va face cuvântul și nu să va tâmpla acesta cuvântu carele n-au grăit Domnul, întru păgânătate au grăit prorocul acela. Să nu vă țineți de însul.

CAP 19

1. Iară de va răsipi Domnul Dumnezăul tău limbile carele Domnul Dumnezăul tău dă ție pământul lor și vei moșteni pre însii de tot și vei lăcu întru cetățile lor și întru casele lor.

2. 3 cetăți vei usăbi ție întru mijlocul pământului tău, carele Domnul Dumnezău dă ție.

3. Socotește tu calca și vei împărți în 3 părți hotarile pământului tău, pre carele împarte ție Domnul Dumnezăul tău. Și va fi acolo scăpare la tot ucigașul.

4. Și aceasta va fi porînca ucigașului carele va fugi acolo și va trăi, carele va ucide pre aproapele său fără de voie și acesta neurându pre el mainte de ieri și mainte de alaltieri.

5. Și cîc va intra împreună cu aproapele său la codru ca să aduce lîmne și să va lovi mîna lui cu toporul celui ca taie lîmnul și, cîdzîndu hierul den lîmnu, și să va neceri la cei de aproapele lui și va muri, acesta va fugi la una den cetățile acestea și va trăi.

6. Pentru ca să nu gonească cela ce-i rudă singelui dennapoiu celui ca au omorît, căce s-au înfierbântat cu inima lui, și-l va ajunge pre el, să va fi mai îndalungată calea lui, și-i va omorî sufletul lui și va muri, și acestuia nu iaste judec de moarte, căce nu urredia pre însul mainte de ieri și de alaltieri.

7. Pentru aceea cu ție porâncescu cuvântul acesta dzicându: «3 cetăți să usăbești ție.»

8. Iar să va lărgi Domnul Dumnezăul tău hotarile tale, în ce chip s-au jurat părinților tăi, și-ți va da Domnul tot pământul carele au dzis să dea părinților tăi.

9. Să vei asculta să faci toate porîncele acestea cite cu porîncescu ție astăzi. Să iubești pre Domnul Dumnezăul tău, să mergi întru toate căile lui toate dzilele și vei adaogi încă 3 cetăți către aceste trei.

10. Și nu să va vărsa sânge nevinovat întru pământul tău, carele Domnul Dumnezăul tău dă ție cu sorțu, și nu va fi întru tine vinovat de sânge.

11. Iar de va fi întru tine om urred, pre aproapele său și va aleși pre el, și să va rădica pre el, și-i va ucide sufletul lui, și va muri și va fugi la una den cetățile acestea.

12. Și vor trimite bătrînimea cetății lui și-l vor lua pre el de acolo și-l vor da pre el în mîinile celor ca să rudescu cu «sîngele cel nevinovat» și va muri.

13. Să nu să vîghe ochiul tău pre el, și vei curăți sângele cel nevinovat/ dentru Israil pentru ca să și s-**ă** facă ție bine.

Ms. 4389

dumnezei, să moară prorocul acela.»

21. Iar de vei zice în inima ta: «Dară cum vom putea cunoaște cuvântul care nu iaste grăit de Domnul nostru?»

22. Acest semn să aveți: orcăte va grăi prorocul acela în numele Domnului și nu se va umplea cuvântul care va grăi, acel cuvânt nu iaste de la Domnul grăit, ce întru păgânătate l-au grăit prorocul acela. Ce să nu-l lăsați viu, ce să-l ucideți.

CAP 19

1. Iară deca va piêrde Domnul Dumnezăul tău limbile ale căroră țară le va da ție și le vei moșteni și vei lăcu în cetățile lor și în casele lor.

2. Trei cetăți să le usebești ție în mijlocul țării tale, carea o va da ție Domnul Dumnezăul tău întru moștinare.

3. Și să gătești ție cale și să împarț hotarile țării tale, carea o va împărți ție Domnul Dumnezăul tău. Și să fie acolo scăparea a tot ucigașul.

4. Iară lîgea ucigașului aceasta va fi: acela ce va fugi acolo și va scăpa, cela ce va ucide pre vecinul său fără de voie și nu va fi avut pizmă pre dânsul mai deainte de ieri sau de alaltieri.

5. Și cela ce va mîrge cu vecinul său în pădure să aduce lîmne și va aluneca mîna lui, cu săcurea tîind vreun lîmn și va ieși săcurea den toporăște și va lovi pre vecinul lui și va muri acesta, să fugă întru-una den cetățile acestea și va fi viu.

6. Și să nu gonească rudenia sîngelui pre ucigaș că se va aprinde inima lui și de va fi cale lungă îl va ajunge și va ucide pre acel suflet și va muri, iar aceasta nu iaste judecată de moarte, că n-au avut pizmă pre dânsul mai deainte de ieri sau de alaltieri.

7. Pentru-aceia porâncesc ție cu astăzi cuvântul acesta: «Să-ți osibești trei cetăți.»

8. Iar deca va lărgi Domnul Dumnezăul tău hotarile tale, cum se-au jurat părinților tăi, și va da ție Domnul tot pământul care au zis părinților tăi că-l va da.

9. (Deaca vei asculta și vei face toate porîncele acestea care porâncesc cu ție astăzi să iubești pre Domnul Dumnezăul tău și în toate zilele să umbli în toate căile lui) și mai adaogi ție încă ș-alte 3 cetăți către cîlelalte 3 cetăți.

10. Ca să nu se vîrse sânge nevinovat în țara ta carea o va da ție Domnul Dumnezăul tău întru moștinare, nici să fie întru tine cei ce vor fi vinovați sîngelui.

11. Iar de va fi vre un om pizmînd pre vecinul său, și va face spre dânsul meșteșug hiclean, și se va scula asupra lui de-l va ucide și va muri sufletul acela și va fugi vre-întru-o cetate de acestea.

12. Să trimeată bătrînii acei cetăți și să-l ia de acolo și să-l dea în mîinile neamului sîngelui și să-l omoară.

13. Să nu-l crîțeze ochiul tău; și vei curăți sângele cel fără de vină/ dentru Israil și va fi ție bine.

Versiunea modernă

dumnezei, atunci prorocul acela va muri.»

21. Poate vei spune în inima ta: «Cum vom putea să recunoaștem un cuvînt pe care nu l-a roștit Domnul?»

22. Dacă prorocul va vorbi în numele Domnului, iar ceea ce zice nu se împlinește și nu se adevărește, atunci este un cuvînt pe care nu l-a spus Domnul. Prorocul acela a vorbit cu o îndrăzneală nemăsurată. Să nu-ți fie teamă de el.

CAP. 19

Cetățile de adăpost pentru fugari.
Martorii mincinoși.

1. Cînd Domnul Dumnezăul tău va nimici popoarele al căror pămînt Domnul Dumnezăul tău dă drept moștenire și cînd te vei așeza în cetățile și în casele lor.

2. Să alegi trei cetăți în țara pe care Domnul Dumnezăul tău ți-o dă în stăpînire.

3. Să te îngrijești de drumuri și să împarți în trei părți ținuturile țării pe care Domnul Dumnezăul tău ți-o dă ca moștenire. Orice ucigaș poate căuta acolo scăpare.

4. Un ucigaș poate să fugă acolo și să rămînă în viață, în cazul în care va omorî pe aproapele său fără voce și fără să-l fi dușmănit dinainte, din zilele trecute.

5. Astfel, un om intră cu aproapele său în pădure ca să taie lemne, își ridică mîna cu toporul ca să taie un copac, sare toporul din coadă și îl nimereste pe aproapele său, care moare. Atunci el poate să fugă în una din aceste cetăți și să rămînă în viață.

6. Pentru ca nu cumva răzbuătorul singelui, cu inima aprinsă de mînie, să-l urmărească pe ucigaș și, dacă drumul este prea lung, să-l ajungă și să-i ia viața, cu toate că nu are dreptul să-l osîndească la moarte, căci mai înainte acesta nu fusese în dușmănie cu aproapele său.

7. De aceea îți poruncesc ca trei cetăți să fie astfel deosebite de celelalte.

8. Cînd Domnul Dumnezăul tău va lărgi hotarele tale, așa cum a jurat părinților tăi, și-ți va da toată țara pe care a făgăduit că o va da părinților tăi.

9. Dacă vei păzi și vei împlini toate poruncile pe care ți le dau astăzi, iubind pe Domnul Dumnezăul tău și umblînd întotdeauna pe căile lui – atunci să mai adaogi încă trei cetăți la celelalte trei.

10. În acest fel nu se va vărsa sânge nevinovat în țara pe care Domnul Dumnezăul tău ți-o dă ca moștenire; iar tu nu te vei face vinovat de vărsare de sânge.

11. Dar dacă cineva dintre voi, mînat de ură împotriva aproapelui său, îl pîndește și, năpus-tindu-se asupra lui, îl lovește de moarte, luîndu-i astfel viața, iar apoi fuge într-una din aceste cetăți.

12. Atunci bătrînii din cetatea lui trebuie să trimită să-l aducă de acolo și să-l dea în mîinile răzbuătorului singelui, ca să moară.

13. Să nu găsească cruțare în ochii tăi; vei spăla astfel sângele nevinovat/ din Israil, iar ție îți va merge bine.

Ms. 45

14. Să nu înmuți hotărâle aproapelui tău, carele au pus părinții tăi întru moștenirea ta carea te-ai moștenit pre pământul care Domnul Dumnedzâul tău dă ție cu sorțu să împarți pre el.

15. Să nu rămâie un martur să mărturisască asupra omului după toată strămbătatea și după toată greșeala și după tot păcatul carele va păcătu, pre rostul a doao mărturii și pre rostul a trei mărturii va sta tot cuvântul.

16. Iar de va sta mărturie minciunoasă asupra oamenilor dzicându asupra lui păgânătate,

17. Și vor sta acci 2 oameni căroro iaste precea înaintea Domnului și înaintea preuților și înaintea judecătorilor carei vor fi întru dzilele acelea.

18. Și vor cerceta judecătorii pre amănuntul; și iată, mărturie strămbă au mărturisit, cu strămbătate au stătut împotriva fratelui său,

19. Și să faceți lui în ce chip au viclenit a face asupra fratelui lui și veți rădica răul dentru voi sânguri.

20. Și cei rămași, audzindu, să vor spământa și nu vor mai adage încă a face după cuvântul acestu rău întru voi.

21. Să nu vêghe ochiul tău pre el: suflet pentru suflet, ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, picior pentru picior; după cum va da neștine prihană aproapelui său, așa veți da lui.

CAP 20

1. Iară de vei ieși la război asupra neprietenilor tăi și vei vedea cal și călărețu-i și nărodu mai mult decât tine, să nu te temi pentru ei, căce Domnul Dumnedzâul tău, cu tine, celsa ce te-au suit pre tine den pământul Eghiptului.

2. Și va fi cându te vei apropiia la război și, apropiindu-să preutul, va grăi nărodului.

3 [2]. Și va dzice cătră ei: [3] «Ascultă-mă, Israil, voi mărgeți astăzi la război asupra neprietenilor voștri. Nu să slobonogescă inima voastră, nu vă têmeți, nice vă înfrângeți, nice vă abateți de cătră fața lor.

4. Căce Domnul Dumnedzâul vostru, celsa ce mărge înaintea voastră împreună cu voi, va bate împreună pre neprietenii voștri și va mântui pre voi.»

5. Și vor grăi cărturarii cătră nărodu dzicându: «Carele-i omul celsa ce au zidit casă noao și n-au înnoitu-o pre ea mărgh și întoarcă-să la casa lui, să nu moară la război și altu om o va înnoi pre însă.»

6. Și carele-i omul carele au răsădit vie și nu s-au bucurat dentru ea mărgh și să întoarcă la casa lui să nu moară întru război și om altul să va bucura dentru¹ ea.

7. Și carele-i omul carele și-au logodit muiere și n-au luat-o pre ea mărgh și să întoarcă la casa lui, să nu moară la război și altul o va lua pre însă.»

8. Și vor adage cărturarii a grăi cătră nărodu și vor dzice: «Care-i omul celsa ce să spământează și fricos la inimă, mărgh și să întoarcă la casa lui,

Ms. 4389

14. Și să nu muți hotărâle vecinului tău, carele au pus părinții tăi întru moștia ta în carea te-ai sălășluit în țara carea o au dat ție Domnul Dumnezeul tău³.

15. Să nu mărturisească numai o mărturie asupra omului pentru fieștece vină și pentru fieștece greșală ce va greși, ce după gura a doaoă sau a trei mărturii să stea tot cuvântul.

16. Iar de se va scula mărturie minciunoasă asupra omului și va grăi asupra lui năpaste,

17. Să stea oamenii amândoi celsa căroro iaste năpasta înaintea Domnului și înaintea preuților și a judecătoriuului care va fi într-acea vreme.

18. Și să-i ispitească judecătorii cu de-adinsul; deci de va fi mărturia minciunoasă celsa ce au mărturisit spră vecinul lui,

19. Să se facă lui cum au gândit el să facă fratelui său și se va dzădupi răutatea dentre voi⁴.

20. Ca auzind ș-alții să se teamă și de-acii să nu mai adaugă a face acest cuvânt rău întru voi.

21. Să nu-l cruțeze ochiul tău, ce suflet pentru suflet, ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior; oricine cum va face vecinului său așa să se plătească și lui.

CAP 20

1. Iară de vei ieși la război spre vrăjmașii tăi și vei vedea oameni călări și cai și nărod mai mult decât tine, să nu te temi de dânșii, că Domnul Dumnezeul tău, carele te-au scos den țara Eghiptului, iaste cu tine.

2. Și deaca te vei apo[ro]piia de război să iasă preutul și să grăiască cătră nărod,

3 [2]. Zicând: [3] «Ascultă, Israil, voi mărgeți astăzi la război spre vrăjmașii voștri. Ce să nu slêbească inima voastră, nici să vă têmeți, nici să vă înfricoșați, nici să vă dați în laturi denaintea lor.

4. Că Domnul Dumnezeul vostru carele mărge înaintea voastră va bate război înaintea voastră spre vrăjmașii voștri și vă va mântui.»

5. Iară cărturarii încă să grăiască cătră nărod zicînd: «Cine iaste om dentru voi care să-ș zidească casă noao și nu o au înnoit să se întoarcă și să se ducă acasă-ș, să nu moară în război și să o înnoiască altul.

6. Care om iaste care au sădit vie și nu se-au veselit de dânsa să meargh și să se întoarcă acasă-ș și nu moară la război și să se veselească alt om de dânsa.

7. Care om iaste care se-au logodit și nu și-au luat muierea să meargh și să se întoarcă acasă-ș, și nu moară în război și pre dânsa să o ia alt om.»

8. Și să mai adage cărturarii și să zică: «Care om iaste fricos și cu inimă slabă, să meargh și să se întoarcă acasă-ș să nu înfricoșeze și inima fratelui

Versiunea modernă

14. Să nu muți hotărâle aproapelui tău, puse de strămoșii tăi în moșia pe care ai moștenit-o în țara pe care Domnul Dumnezeul tău ți-o dă în stăpînire.

15. Nu ajunge mărturia unui singur martor împotriva celui care a săvîrșit vreo nedreptate sau vreo greșeală sau vreun păcat de orice fel; fapta se va dovedi prin spusele a doi sau trei martori.

16. Cînd se va ridica un martor mincinos împotriva vreunui om, învinuindu-l de nelegiuire,

17. Cei doi potrivnici să se înfățișeze înaintea Domnului, înaintea preoților și a judecătorilor care vor fi în vremea aceea.

18. Judecătorii să facă o cercetare amănunțită și dacă se dovedește că martorul este mincinos și că a mărturisit strîmb împotriva fratelui său,

19. Să-i faceți ceea ce a urzit el să-i facă fratelui său; astfel veți stîrpi răul din mijlocul vostru.

20. Cînd ceilalți vor auzi despre acest lucru, se vor teme și nu vor mai săvîrși un astfel de rău între voi.

21. Să nu găsească cruțare în ochii tăi: viață pentru viață, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior.

CAP. 20

Legi cu privire la război.

1. Cînd vei porni în război împotriva dușmanilor tăi și vei vedea cai și care de luptă și oameni mai mulți decît tine, să nu te temi de ei, căci Domnul Dumnezeul tău, care te-a scos din țara Egiptului, este cu tine.

2. Cînd vei fi gata de luptă, să vină preutul și să țină o cuvîntare înaintea poporului,

3. În care să spună: «Ascultă, Israil! Astăzi intrați în luptă împotriva dușmanilor voștri. Să nu vă pierdeți curajul din inimile voastre și să nu vă temeți. Fiți neînduplecați și să nu vă dați în lături din fața lor.

4. Căci pe voi vă însoțește Domnul Dumnezeul vostru, ca să lupte pentru voi împotriva dușmanilor voștri și să vă mîntuiască.»

5. Apoi să vorbească poporului dregătorii și să spună: «Cel care și-a clădit o casă nouă și nu a sfințit-o, să se întoarcă și să meargă la casa lui, ca nu cumva să moară în bătălie și să i-o sfințească altul.

6. Cel care și-a sădit o vie și nu s-a bucurat încă de roadele ei, să se întoarcă și să meargă acasă, ca nu cumva să moară în bătălie și să se bucure altul de ea.

7. Cel care s-a logodit cu o femeie și n-a luat-o încă în căsătorie, să se întoarcă și să meargă acasă, ca nu cumva să moară în bătălie și să o ia altul.»

8. La cele spuse, dregătorii să mai adauge: «Cine este fricos și slab de inimă, să se întoarcă și să meargă acasă, pentru ce spaima din inima lui să

Biblia, 1688, pag. 141, col. 1

meargă și să întorcă la casa lui, pentru ca să nu înfricoșeze inima fratelui săi ca și a lui.»

9. Și va fi când vor înceta cărturarii grăind cătră norod și vor pune boiarii oștii înainte-povățuitori norodului.

10. Iară de te vei apropia lîngă cetate să o bați, și să-i chemi pre ei cu pace.

11. De vor răspunde ție cu pace și vor deschide ție, va fi tot nărodul, cei ce s-au aflat în cetate, vor fi birnici și supuși.

12. Iară de nu vor asculta pre tine și vor face cătră tine războiul, vei ședea prejur dînsa.

13. Și o va da Domnul Dumnezeuul tău în mîinile tale și vei ucide toată partea bărbătească dentr-însa cu ucidere de sabie,

14. Afară den muieri și den marfă și toate dobitoacele și toate cîte vor fi în cetate și toată plinirea vei prăda ție și vei mîncea toată prada vrăjmașilor tăi den care Domnul Dumnezeuul tău dă ție.

15. Așa vei face toate cetățile cêle ce sînt departe de la tine foarte, carele nu-s den cetățile limbilor acestora.

16. Nice den cetățile acêstea, den carele Domnul Dumnezăul tău dă ție se moștenești pămîntul lor, să nu prindeți viu dentr-înși tot ce răsufală,

17. Ce cu anathema să anathemisiți pre ei: pre heteu, și pre amoreu, și pre hananeu, și pre ferezeu, și pre eveu, și pre ievuseu, și pre ghergheseu, în ce chip au poruncit ție Domnul Dumnezăul tău.

18. Pentru ca să nu vă învêțe să faceți toate urciunile lor, cîte au făcut dumnezeilor lor, și veți greși înaintea Domnului Dumnezăului vostru.

19. Iară de vei ședea prejur cetate zile mai multe să o bați pentru luarea ei, să nu strici copacii ei să pui preste ei fier, ce dentru dînsul să mînînci, iară pre el să nu-l tai; au om iaste lemnul cel den țarină, să între de cătră față la șanț.

20. Iară lemnul care știi că nu iaste rodnic de mîncare, acela să-l surpi și să-l tai și să urzești șanț asupra cetății carea face cătră tine războiul, până unde se va închina.

CAP 21

1. Iară de se va afla om ucis în pămîntul care Domnul Dumnezăul tău dă ție să moștenești, căzînd la cîmp și nu știu pre cel ce l-au omorît,

2. Va ieși bătrînimea ta și judecătorii tăi și vor măsura la cetățile cêle de pe împrejurul stîrvului,

3. Și va fi cetatea cea ce să apropie la stîrvu și va lua bătrînimea cetății aceia juncă den boi carea n-au lucrat și carea n-au tras jug,

4. Și vor pogori bătrînimea cetății aceia junca la o vale nesîlnică, carea nu s-au lucrat, nice s-au semănat și vor tăia vinele juncă în vale.

5. Și să vor apropia preoții leviții, pentru că pre ei i-au ales Domnul Dumnezăul tău să stea înaintea lui și să blagoslovească pre numele lui, și pre rostul lor va fi toată pricea și toată pipăirea.

6. Și/ toată bătrînimea cetății aceia, ceii ce să apropie de

ииимъ ? мѣрътъ шн съ фпобаркѣ ланаса лхн, пѣ
 прѣ каспнѣ ффрикошазе иинма фрателхн съх,
 кашн лхн. Шн вафн кжндѣ вор фчета кѣр
 тлррѣн грѣнндѣ кѣтрѣ нордѣ, шн вор пхне вол
 рѣн ошѣн фнаните покѣцхиторн нрсахлахн
 1 Гдѣ дѣтекин апротѣ лажнѣ четате съсѣлан,
 шн стѣн кѣмн прѣ ен кѣ паче. Дѣкоѣ рѣспѣде
 цѣе кѣ паче шн вор дшкнде цѣе вафн пѣтѣ нѣро
 рѣл чѣн че сал афлатѣ фчетате ворфн вѣрннчн
 шн сѣпхшн. Гдѣ де нѣвор денхлѣа прѣ тн
 не шн вор фаче кѣтрѣ тнне рѣзѣом вѣн шѣдѣ прѣ
 1 Гѣ жѣржнса. Шн ова да дмнхл дмнхлѣа пѣх
 фжннае тале, шн вѣн оуѣнде тоатѣ пѣрѣтѣ
 вѣрѣтѣтѣ сът дѣн тжнса, кѣ оуѣнде де савѣе.
 1 Гѣ афартѣ ден мѣвн шн ден мѣрѣтѣ, шн толатѣ дѣс
 толатеале, шн тѣлатѣ кѣте ворфн фчетате шн
 толатѣ паннрѣ вѣн прѣда цѣе, шн вѣн жннса тоа
 тѣ прѣ да вѣржмалшнаор тѣн, ден кѣре дмнхл дѣх
 1 Гѣ нехѣлѣ тѣх дѣ цѣе. Аша вѣн фаче толатѣ че
 тѣцнае чѣле че сѣт дѣларѣте дѣла тнне фѣартѣ,
 кѣреде нѣ ден чѣтѣцнае анмѣнасѣр ачѣтора
 1 Гѣ Ннче дѣ чѣтѣцнае ачѣтѣтѣ ден кѣреде дмнхл
 дмнхлѣа тѣх дѣ цѣе семоценѣшн пѣмжнпѣла
 асѣр сѣнх прнндец вѣ ден тжнштн то че рѣсѣлѣ.
 1 Гѣ Че кѣ андѣема съ андѣемннѣ прѣ ен, прѣ хѣлѣ
 шн прѣ аморѣх, шн прѣ хананѣх, шн прѣ фрегѣтѣ
 шн прѣ ебѣх, шн прѣ тѣвхсѣх, шн прѣ гѣгѣсѣх, ф
 чекнп ах порѣнчнп цѣе дмнхл дмнхлѣа тѣх.
 1 Гѣ Пѣнтрѣ каспнѣвѣтѣ фѣтѣе спѣфачѣцн толатѣ оуѣр
 жнннае лѣр, кѣте ахфѣкѣтѣ дмнхлѣа лѣсѣр, шн
 вѣц грѣшн фнаннтѣ дмнхлхн дмнхлѣахн вѣс
 1 Гѣ стѣрѣ. Гдѣ дѣвѣн шѣдѣ прѣтѣр чѣтате дѣла
 маи мѣлатѣ съсѣлан пѣнтрѣ, ах аѣрѣ ен, стѣнх ѣрн
 чн копачн ен стѣнх прѣте ен фѣрѣ, че дѣнтрѣ
 джнхлѣа стѣмжнжнн, прѣ прѣ елѣ стѣнхл тѣн,
 ах омѣ лѣте, лѣмнхлѣа чѣе, ден чарннѣ съ фѣтѣ
 1 Гѣ дѣкѣтѣрѣ фѣцѣ, ах шанцѣ. Гдѣ лѣмнхл кѣре
 шн кѣнх лѣте рѣдннкѣ дѣ мжннѣре ачѣла съ сѣр
 пн шн стѣл тѣн, шн сѣ оуѣрѣшн шанцѣ лѣх прѣ
 чѣтѣцнѣ, кѣрѣ фаче кѣтрѣ тнне рѣзѣом ашѣннѣ
 оуѣнде сева фжннѣ.

К А П И Т У Л
 1 Гѣ дѣсева афла сомѣ оуѣнѣ, фпѣмжнпѣ
 кѣре дмнхл дмнхлѣа тѣх дѣ цѣе съ мо
 шенѣшн кѣржндѣла кѣлѣпѣ шн нхшѣх
 прѣ чѣл че лѣх сомѣрѣтѣ. Ва ешн елѣ
 тѣржннѣтѣ тѣ шн жѣрѣкѣтѣрѣн тѣн лѣн вѣ
 мѣсѣра ла чѣтѣцнае чѣле дѣпѣ фпрѣжѣрѣл стѣр
 1 Гѣ вѣхлхн. Шн вафн чѣтате чѣ че стѣ апротѣ
 ла стѣрѣрѣ, шн ва ала стѣтѣржннѣтѣ чѣтѣцн ачѣ
 нѣ, жѣннѣтѣ ден вѣн кѣрѣ нѣх лѣкратѣ шн кѣрѣ
 нѣх прѣас жѣгѣ. Шн вор погорѣ стѣтѣржннѣтѣ
 чѣтѣцн ачѣна жѣннѣ, ла севае нежлнннѣ кѣ
 рѣ нѣсѣлѣ лѣкратѣ, ннче сал стѣмѣнѣтѣ, шн ворѣ
 1 Гѣ тѣлѣ вннеае жѣннѣтѣн фѣлае. Шн сѣвор апрѣ
 пѣл прѣсѣцн лѣкнѣцн, пѣнтрѣ кѣ прѣ ен нѣх лѣе
 дмнхл дмнхлѣа тѣх стѣ стѣтѣ фнаннтѣ ахн шн
 стѣ вѣлѣтѣкѣ прѣ нѣмѣле ахн, шн прѣ рѣстѣл лѣрѣва
 1 Гѣ фн толатѣ прнчѣтѣ шн толатѣ пнпѣнрѣтѣ. Шн

Ms. 45

pentru ca să nu înfricoșește inima fratelui lui și inima lui.»

9. Și va fi cându vor potoli cărturarii grăindu cătră norodu și vor pune boiarii oștii înaintepovățuitori nărodului.

10. Iar de te vei apropia lîngă cetate să nu o bați pre ea, și să-i chiemi cu pace.

11. Și să vor răspunde ție cu pace și vor deschide ție, va fi tot nărodul, ceia ce s-au aflat întru cetate, vor fi ție birnici și supuși ție.

12. Iar de nu vor asculta pre tine și vor face cătră tine războiu, vei ședeă pregiur însă,

13. Și² o va da pre ea Domnul Dumnedzăul tău în mâinele tale și vei ucide toată partea bărbătească dentru ea cu ucidere de sabie.

14. Afară den muierii și den marfă și toate dobitoacele și toate câte vor fi întru cetate și toată plinirea vei prăda ție și vei mânca toată prada neprietenilor tăi den carele Domnul Dumnedzăul tău dă ție.

15. Așa vei face toate cetățile cêlca ce-s departe de la tine foarte, carele nu-s den cetățile limbilor acestora.

16. Nice den cetățile acêstea den carele Domnul Dumnedzăul tău dă ție să moștenească pământul lor, să nu prindeți viu dentru înșii tot ce răsulfă,

17. Ce cu anăthema să anathemișiți pre ei: pre hetteu, și pre amorru, și pre hananci, și pre ferezeu, și pre eveu, și pre ievuseu, și pre gherghesueu, în ce chip au porîncit ție Domnul Dumnedzăul tău.

18. Pentru ca să nu vă învêțe să faceți pre voi toate urăciunile lor, câte au făcut dumnedzăilor lor, și veți greși înaintea Domnului Dumnedzăului vostru.

19. Iar de nu vei ședeă pregiur cetate dzile mai multe să o bați pre ea pentru luarea ei, să nu strici copacii ei să pui preste êle³ fier, ce dentru însul să mănânci, iar pre însul să nu-l tai; să taie omul lemnul cel den codru să între de cătră față la șanțu.

20. Iar lemnul carele știi cum nu iaste de mîncat roadă, acela să-l surpi și să-l tai și să urdzești șanțu asupra cetății carea face cătră tine războiul, pân-unde să vor închina.

CAP 21

1. Iară de să va afla rânit în pământul carele Domnul Dumnedzăul tău dă ție să moștenești căd-zându la câmpu și nu-l știi pre ceta ce l-au omorît,

2. Va ieși bătrînimea ta și judecătorii tăi și vor măsura la cetățile cêle prenpregiurul stărvului.

3. Și va fi cetațea cêca ce să apropie la stărvu și va lua bătrînimea cetății aceea giuncă den boi carea n-au lucrat și carea n-au tras jug,

4. Și vor pogori bătrînimea cetății aceea giunca la o vale năsălnică carea nu s-au lucrat, nice s-au sămănat și vor tăia vinele giuncăi în vale.

5. Și să vor apropia preuții leviiții, pentru că pre ei au ales Domnul Dumnedzăul tău să stea înaintea lui și să blagoslovească pre numele lui și pre rostul lor va fi toată pricea și toată apipăirea.

6. Și/ toată bătrînimea cetății aceea ceia ce să apropie

Ms. 4389

săi ce pre inima sa¹»

9. De-acii deaca vor tăcea cărturarii de-a grăi cătră nărod să puie purtătorii înaintea oștilor și povățe oștilor.

10. Iar de veți mērga la vreo cetate să o bateți, tu să o întrebă cu cuvinte de pace.

11. Deci de-ș vor răspunde cu pace și-ș vor dășchide porțile cetății să fie toți oamenii dând ție bir și ascultându-te.

12. Iar de nu-și vor pleca, ce vor face cu tine războiu tu să-l ocolești.

13. Și deaca-i va da Domnul Dumnezeul tău în mâinile tale, toată partea bărbătească să ucizi cu ucidere de sabie.

14. Iar numai muierile și toată avuția lor și dobitoacele lor și tot ce va fi în cetățile lor și toată agoniscula lor să robești și să mănânci tot ce ai robit de la vrăjmașii tăi că Domnul Dumnezeu dă ție.

15. Așa să faci tuturor vrăjmașilor tăi care-i vor fi foarte dăparte de tine, iar nu vor fi den cetățile acetiți țări.

16. Iar den cetățile acêstea, den carele va da ție Domnul Dumnezeul tău dentr-acêstea să nu laș viu nici un suflet,

17. Ce cu blestemare să-i blēsemi pre hethei, pre amerei, pre hananci, pre ferezei, pre evci, pre evusci și pre gherghesci, cum au porîncit ție Domnul Dumnezeul tău.

18. Ca să nu vă învêțe și pre voi să faceți toate necurățiile lor care fac ei dumnezeilor lor și să greșiți înaintea Domnului Dumnezeului vostru.

19. Iar de veți ținea cetațea ocolită vrēme multă și veți fi tăbărîș împrejurul ei să nu tăiaș prisădirile ei puind orice fier pre dānscele, ce să măncaș dentr-ānscele roadă, iar pre dānscele să nu le tăiaș; lemnul cel den pădure să taie omul și să-l puie ca șanțul înaintea fetei tale.

20. Și tot lemnul care știi că nu vei mânca roadă, dentr-ānsul acela-l surpă și-l taie și tă scară pentru cetațea carea va face războiu asupra ta până și ce va închina.

CAP 21

1. Iară de se va afla om ucis zăcând în câmp în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeul tău și nu se va ști cine l-au ucis,

2. Să vie bătrînii și judecătorii tăi și măsore până la cetățile care vor fi împrejurul celui ucis,

3. Și ce cetate va fi mai aproape de cel ucis să ia dentr-acêta bătrînii acciia o junice den cireadă carea n-au lucrat nici n-au tras în jug,

4. Și să o pogoară bătrînii acci cetăț într-o vale ripoasă în carea să nu fie fost sămănătură, nici arătură și să taie într-ānsa vinele junicei.

5. Și să meargă preuții și leviiții, că pre acēia i-au ales Domnul Dumnezeul tău să stea înaintea lui, și să blagoslovească numele lui și în gurile lor să fie toată pāra și toată gālcava.

6. Și/ toți bătrînii cetății acciia carei se vor apropia de cel ucis să-ș spēle mâinile pre capul

Versiunea modernă

nu cuprindă și inimile fraților săi.»

9. Apoi dregătorii vor înceta să mai vorbească mulțimii războinice și vor pune comandanți de armată în fruntea ei.

10. Când te vei apropia de o cetate ca să lupți împotriva ei, trimite-i mai întii o chemare la pace.

11. Dacă îți dă un răspuns pașnic și îți deschide porțile, atunci tot poporul care se va găsi în ea să-ți dea bir și să-ți fie supus.

12. Dacă însă cetatea nu vrea pace, ci se va război cu tine, atunci să o impresori

13. Și, cînd Domnul Dumnezeul tău o va da în mîinile tale, să treci pe toți bărbaiții din ea prin ascușitul sabiei.

14. Vei putea însă să iei ca pradă femeile, copiii, vitele și tot ce se găsește în cetate, tot ce se poate jefui; să te hrănești din ceea ce ai prădat de la dușmanii tăi, din ceea ce îți dă Domnul Dumnezeul tău.

15. Așa să faci cu toate cetățile care sînt foarte departe de tine și care nu fac parte din cetățile popoarelor de aici.

16. Dar în cetățile acestor popoare, a căror țară îți-o dă ca moștenire Domnul Dumnezeul tău, să nu lași din cei prinși în viață nici o suflare,

17. Ci să-i sortești pieirii pe hetiiți, pe amoriții, pe cananiții, pe fereziții, pe heviiții și pe iebusiiții, așa cum îți-a poruncit Domnul Dumnezeul tău.

18. Ca să nu vă învețe să faceți toate urăciunile pe care le fac ei pentru dumnezeii lor și să păcătuți astfel împotriva Domnului Dumnezeului vostru.

19. Cînd, în timpul unui război, vei impresura o cetate mai multe zile, ca să o cucerești, să nu-i strici pomii tăindu-i cu secura; mănîncă din ei, fără ca să-i tai, căci pomii de pe cîmp nu sînt ca oamenii, ca să te năpustești asupra lor.

20. Doar copacii despre care știi că nu fac roade bune de mîncat poți să-i strici și să-i tai, ca să-ți faci întărituri împotriva cetății care se află în război cu tine, pînă cînd va fi învinsă.

CAP. 21

Ispășirea omorului săvîrșit de un necunoscut. Legi privind familia.

1. Dacă se va găsi un om ucis, zăcînd pe cîmp, în țara pe care Domnul Dumnezeul tău îți-o dă în stăpînire, și nu se știe cine l-a omorît,

2. Să iasă bătrînii și judecătorii tăi și să măsoare depărtarea dintre trupul celui ucis și cetățile din jur,

3. Ca să vadă care este cetatea cea mai apropiată de trupul celui ucis. Bătrînii din această cetate vor lua o junică ce n-a fost pusă la muncă și n-a tras la jug,

4. Apoi bătrînii acestei cetăți vor coborî juninca într-o vale ripoasă, care n-a fost nici arată, nici semănată și vor frînge gîtul junincii acolo, în vale.

5. După aceea se vor apropia preuții, leviiții, căci pe ei i-au ales Domnul Dumnezeul tău ca să slujească înaintea sa și să binecuvînteze în numele lui. Cuvîntul lor este hotărîtor în orice judecată, fie că este vorba de neînțelegeri, fie de rănire.

6. /Toți bătrînii din această cetate, care sînt mai

РАМА

пѡлатѣ вътрѣннѣе чѣтвѣци ачѣна, чѣтѣ чѣ сѡ
 апропѣ де стѣрѣвъ, бор стѣла мѣннѣе пре капѣ
 жѣнѣ те нѣкъ вѣнѣе пѣлатѣ фѣале, шѣ рѣспѣдѣ
 зѣнѣ въ зѣче . Мѣннѣе нѡстѣрѣ нахъ вѣр
 сѡтѣ сѣнѣе ачѣста, шѣ сѡвѣтѣ нѡщѣрѣ нахъ вѣрѣ
 Мнѡсѣрѣ фѣн нѡрѡдѣхѣ пѣлѣ ахѣ геранѣ, пре
 кѡре ан мѣнѣнѣтѣ дѣн пѣмѣнѣлѣ егѣпетѣхѣ
 дѡамнѣ, пѣнѣрѣ ка сѣ нѣсе фѣкѣ сѣнѣе нѣ вѣно
 вѡтѣ фѣрѣ нѡрѡдѣ пѣлѣ геранѣ, шѣ лѣсѣлѣ ерѣта
 лѡре сѣнѣе . Іѣрѣ пѣ вѣн рѣднѣкѣ сѣнѣе
 чѣл нѣ вѣнѡвѡтѣ дѣнѣрѣ вѡн сѣнѣрѣ, дѣвѣцѣ фѣче
 вѣнѣе шѣ пѣлѣчѣрѣ фѣнѣнѣтѣ дѣнѣхѣ дѣнѣрѣ
 ахѣ пѣлѣ . Іѣрѣ дѣвѣн ешѣн лѣ рѣзѣвѣн фѣнѣнѣ
 пѣлѣ вѣрѣмѣашнѡрѣ пѣнѣ шѣ ба дѣ дѣнѣлѣ дѣнѣрѣ
 пре ешѣ фѣмѣннѣе тѣле, шѣ вѣн пѣрѣдѣ прѣдѣ лѡрѣ .
 Шѣ вѣн вѣдѣтѣ лѣ прѣдѣ мѣлѣрѣ фѣрѣмѡсѣтѣ лѣ фѣцѣ,
 шѣ цѣкѣ а дѣчѣ лѣмнѣе дѣлѣ, шѣ сѡвѣн ахѣ прѣ
 дѣнѣе цѣе мѣлѣрѣ . Шѣ сѡвѣн егѣлѣ фѣлѣнѣрѣ
 фѣкѣсѣ тѣлѣ, шѣ вѣн рѣдѣе капѣлѣ ешѣ, шѣ вѣн пѣлѣ
 оуѣнѣе ешѣ . Шѣ вѣн ахѣ хѣннѣе рѡбѣнѣ дѣ лѣ
 дѣнѣе шѣ ба шѣрѣтѣ фѣкѣсѣ тѣлѣ, шѣ вѣлѣ пѣлѣчѣе пре
 тѣлѣсѣлѣ шѣ прѣ мѣлѣсѣ сѡлѣнѣе дѣ зѣлѣ шѣ рѣ
 пѣлѣ ачѣлѣ вѣн фѣрѣ лѣ лѣ шѣ тѣкѣн лѣкѣнѣ кѣ лѣ,
 шѣ вѣлѣ цѣе мѣлѣрѣ . Шѣ вѣлѣ дѣнѣлѣ вѣрѣ
 прѣ дѣнѣе сѡвѣн трѣннѣе слѡбѡдѣ шѣ нѣ вѣнѣрѣ
 нѣсѣлѣ вѣнѣе прѣ ачѣнѣтѣ, сѣнѣлѣе лѣпѣнѣ дѣ
 дѣнѣе, пѣнѣрѣ кѣчѣн сѡлѣ сѣрнѣтѣ . Іѣрѣ дѣ
 сѣлѣ фѣче лѣ оуѣнѣе оуѣ дѡлѣсѣ мѣлѣрѣ, оуѣна дѣнѣ
 тѣрѣнѣе нѣнѣтѣ, нѣрѣ ачѣлѣ дѣнѣ тѣрѣнѣе оуѣрѣ
 тѣ, шѣ вѣрѣ нѣчѣе ахѣнѣтѣ нѣнѣтѣ, шѣ нѣ оуѣрѣтѣ,
 шѣ сѣлѣ фѣче фѣчѣрѣ дѣнѣтѣнѣ нѣвѣкѣлѣ ачѣнѣ
 рѣтѣе . Шѣ вѣлѣ фѣрѣ кѣрѣтѣ зѣнѣ вѣлѣ кѣ сѡрѣ
 цѣ фѣнѡрѣ ахѣ оуѣнѣлѣе ахѣ нѣкѣ пѣлѣтѣ сѣлѣ фѣ
 кѣ дѣнѣтѣнѣ нѣвѣкѣлѣ прѣ фѣчѣрѣлѣ тѣнѣ нѣнѣтѣ трѣ
 кѣнѣе кѣ вѣрѣтѣ фѣмѣлѣ тѣнѣ оуѣрѣтѣ, чѣлѣ дѣнѣтѣ
 нѣвѣкѣлѣ . Чѣ прѣ чѣлѣ дѣнѣтѣнѣ нѣвѣкѣлѣ фѣ
 тѣрѣ лѣ тѣнѣ оуѣрѣтѣ, вѣлѣ нѣчѡацѣ сѣнѣ дѣлѣ ахѣ
 дѣнѣтѣ, дѣнѣрѣ пѡдѣлѣ кѣчѣе нѣсѣлѣрѣ ачѣлѣ ахѣ, кѣ
 чѣ ачѣстѣ вѣстѣ ачѣтѣпѣлѣ фѣнѡрѣ ахѣ, шѣ ахѣ
 вѣлѣнѣнѣе чѣлѣ дѣнѣтѣнѣ нѣвѣкѣлѣ . Іѣрѣ дѣ
 вѣлѣнѣнѣе фѣчѣрѣ нѣ лѣкѣлѣпѣтѣрѣнѣ, шѣ гѣлѣчѣн
 вѣнѣрѣ, нѣ лѣкѣлѣтѣнѣе гѣлѣсѣлѣ пѣрнѣтѣлѣнѣ сѣлѣ
 шѣ гѣлѣсѣлѣ мѣнѣтѣнѣ ахѣ, шѣ чѣрѣтѣ прѣ елѣ шѣ нѣ
 лѣкѣлѣтѣ прѣ ешѣ . Шѣ прѣнѣзѣнѣлѣ пѣрнѣтѣ
 лѣ ахѣ шѣ мѣнѣкѣ ахѣ, сѣлѣпѣлѣвѣрѣ прѣ елѣ фѣнѣнѣ
 тѣлѣ вътрѣннѣе чѣтвѣци ахѣ, шѣ лѣ пѡвѣртѣ лѡ
 кѣлѣнѣ ахѣ . Шѣ вѣрѣ зѣче сѣлѣмѣнѣлѣ чѣтвѣци
 ахѣ, фѣмѣлѣ нѡстѣрѣ ачѣсѣлѣ нѣ лѣкѣлѣтѣ шѣ прнѣчѣ
 цѣе, шѣ нѣ лѣкѣлѣтѣ гѣлѣсѣлѣ нѡстѣрѣ фѣкѣнѣе
 зѣлѣоацѣ вѣцнѣчѣе . Шѣ нѣкѣрѣ оуѣнѣе кѣ пѣе
 тѣрѣ, сѣлѣмѣнѣнѣ чѣтвѣци ахѣ, шѣ вѣлѣ мѣрнѣ шѣ вѣн
 рѣднѣкѣ прѣ чѣлѣ рѣлѣ дѣнѣрѣ вѡн сѣнѣрѣ, шѣ чѣ
 лѣ лѣлѣцѣ ахѣнѣнѣе сѣлѣ сѣлѣмѣнѣтѣ . Іѣрѣ дѣ
 сѣлѣ фѣче фѣрѣ нѣщнѣнѣ гѣрѣшѣлѣтѣ жѣлѣкѣтѣ дѣ
 мѡлѣрѣе шѣ вѣлѣ мѣрнѣ, шѣ вѣн сѣнѣрѣ прѣ елѣ прѣ
 лѣмнѣ . Сѣнѣнѣ дѡрѣмѣ тѣрѣлѣ ахѣ прѣ лѣмнѣ
 нѣ, чѣ кѣ фѣгѣрѣлѣ фѣлѣцѣ фѣгѣрѣлѣ фѣсѣлѣ ачѣлѣ,
 кѣчѣнѣ вѣлѣстѣмѣлѣтѣ дѣ дѣнѣрѣлѣ лѣстѣе, тѣтѣ сѣнѣрѣ
 рѣтѣлѣ прѣ лѣмнѣ, шѣ сѣнѣнѣ пѣнѣгѣрѣнѣцѣ пѣлѣмѣнѣ
 рѣтѣлѣ прѣ лѣмнѣ, шѣ сѣнѣнѣ пѣнѣгѣрѣнѣцѣ пѣлѣмѣнѣ

- Biblia, 1688, pag. 141, col. II
- stîrvu, vor spăla mîinile pre capul juncăi cei cu vinele tăiate în vale,
- 7 [6] Și, răspunzînd, vor zice: «Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta și ochii noștri n-au văzut.
8. Milosîrd fii norodului tău, lui Israil, pre care ai mîntuit den pămîntul Eghiptului, Doamne, pentru ca să nu se facă sînge nevinovat întu norodul tău, Israil.» Și li se va ierta lor sîngele.
9. Iară tu vei rădica sîngele cel nevinovat dentru voi singuri, de veți face binele și plăcerea înaintea Domnului Dumnezăului tău.
10. Iară de vei ieși la războiu înaintea vrăjmașilor tăi și va da Domnul Dumnezău prѣ ci în mîinile tale și vei prăda prada lor,
11. Și vei vedea la pradă muiere frumoasă la față și-ț vei aduce aminte de ea, și o vei lua pre dînsa ție muiere,
12. Și o vei băga înlăuntru, în casa ta, și vei rade capul ei, și vei tăia unghile ei,
13. Și vei lua hainile robii de la dînsa, și va șădea în casa ta, și va plînge pre tată-său și pre mumă-sa o lună de zile; și după acēea vei întra la ea și te vei lăcu cu ea și va fi ție muiere.
14. Și va fi de nu vei vrea pre dînsa, o vei trimite slobodă, și cu vînzare nu să va vinde pre argint, să nu te lēpezi de dînsa, pentru căci o ai smerit.
15. Iară de să vor face la un om doao muieri, una dentr-însele iubită, iară alta dentr-însele urîtă, și vor naște lui cea iubită și cea urîtă și să va face fecior dentfiu născut acei urîte,
16. Și va fi, întu carea zi va da cu sorțu fiilor lui unēltele lui, nu va putea să facă dentfiu născut pre feciorul cei iubite, trecînd cu vederea fiiul cei urîte, cel dentfiu născut.
17. Ce pre cel dentfiu-născut fecior al ceii urîte va cunoaște, să-i dea lui îndoit dentru toate cîte i se vor afla lui, căci acesta iaste începătură fiilor lui și lui să cuvine cēle dentfiu-născute.
18. Iară de va fi cuiva fecior neascultătoriu și gălcivitoriu, neascultînd glasul părintelui său și glasul maicii lui, și ceartă pre el și nu ascultă pre ei,
19. Și prinzîndu-l părintele lui și maica lui, scoate-l-vor pre el înaintea bătrînimei cetății lui și la poarta locului lui,
20. Și vor zice oamenilor cetății lui: «Fiul nostru acesta nu ascultă și pricēște și nu ascultă glasul nostru, făcînd zăloage, bețivēște.»
21. Și-l vor ucide cu pietri oamenii cetății lui și va muri. Și vei rădica pre cel rău dentru voi singuri și ceilalți, auzînd, să vor spămînta.
22. Iară de să va face întu niștine greșală, judecată de moarte, și va muri și vei spînzura pre el pre lemnu,
23. Să nu doarmă trupul lui pre lemnu, ce cu îngropare îl veț îngropa în ziua acēea, căci blestemat de Dumnezău iaste tot spînzuratul pre lemnu, și să nu pîngăriți pămîn/tul carele

Ms. 45

de stârvu vor spăla mâinele pre capul giuncăi ceia ce-i vinele tăiate în vale,

7. Și răspundându vor dzice: «Mâinele noastre n-au vărsat sângele acesta și ochii noștri n-au vădzut.

8. Blându fii nărodului tău lui Israil pre carii ai mântuit den pământul Eghiptului, Doamne, pentru ca să nu să facă sânge nevinovat întru nărodul tău, Israil.» Și li să vor ierta lor sângele.

9. Iară tu vei rădica sângele cel nevinovat dentru voi sânğuri, de veți face binele și plăcutul înaintea Domnului Dumnedzăului tău.

10. Iar de vei ieși la război asupra neprietenilor voștri și-i va da pre ei Domnul Dumnedzăul tău în mâinele tale și vei prăda prada lor,

11. Și vei vedea la pradă muiere frumoasă la față și-i vei aduce aminte de ea și o vei lua pre însă ție muiere,

12. Și o vei băga pre însă¹ înlontru, în casa ta, și-i vei rade capul ei, și-i vei tăia unghiele ei,

13. Și vei lua hainele robimei ei de la ea și va ședa întru casa ta și va plîngă pre tată-său și pre maică-sa o lună de dzile, și după aceea vei întra la ea și te vei lăcu cu ea și va fi ție muiere.

14. Și va fi de nu o vei vrea pre ea o vei trimite slobod pre ea și cu vânzare nu să va vinde dreptu argintu, să nu o izgonești pre însă, pentru căce ai smerit-o pre ea².

15. Iar de să vor face la un om 2 muieri, una dentru însele iubită și una urată, și-i vor naște lui cea iubită și cea urată și să va face ficior dentăi-născut acci urate,

16. Și va fi întru care dzi va da cu sorșu fiilor lui uneltele lui, nu va putea să facă dentăi-născut pre ficiorul cei iubite trecîndu cu vederea ficiorul cei urate, cel dentăi-născut.

17. Ce pre cel dentăi-născut ficior acci urate va cunoaște să-i dea lui îndoite dentru toate câte să vor afla lui, pentru căce el iaste începătura feciurilor lui și lui să cuvin cele dentăi-născute.

18. Iar să va fi la neștine ficior neascultător și gălcevitor, neascultându glasul părintelui său și glasul maicei lui, și-l ceartă pre el și nu-i ascultă pre ei,

19. Și prînzându pre el părintele lui și maica lui, îl vor scoate pre el cătră bătrînimca cetăției lui și la poarta locului,

20. Și vor dzice oamenilor cetăției lui: «Fiul nostru acesta iaste neascultător și priește și nu ascultă glasul nostru făcându zăloage, bețivește.»

21. Și-i vor ucide cu pietri oamenii cetăției aceea și va muri. Și vei rădica pre cel rău dentru voi sânğuri și cei rămăși audzîndu, să vor spămănta.

22. Iar de să va face în vreunul greșeală, giudeț de moarte și va muri spînzurați-l [pre el]³ pre lemnu,

23. «Să nu doamnă trupul lui pre lemnu⁴, ce cu îngropare veți îngropa pre el întru dzua aceea, căce blăstămat de Dumnedzău tot spînzuratul pre lemnu și să nu pângăriți pămîntul pre carele Domnul

Ms. 4389

apropiia de cel ucis să-ș spēle mâinile pre capul junciei cei ce-i sânt vinele tăiate în vale,

7 [6] Și să zică¹: «Mâinile noastre n-au vărsat sângele acesta nici ochii noștri nu l-au văzut.

8. Ce milostiv fii, Doamne, nărodului tău, lui Israil, care l-ai scos den țara Eghiptului și nu punc sângele cel nevinovat între Israil.» oamenii tăi ce-i mântuiște de sângele acesta.

9. Și așa vei lua sângele cel nevinovat dentre tine deaca vei face cèle ce plac înaintea Domnului Dumnezeului tău.

10. Iar deaca vei ieși la războiu împotriva vrăjmașilor tăi și-i va da Domnul Dumnezeul tău în mâinile tale și vei robi robiciune dentr-ânșii,

11. Și vei vedea în robie o muiere frumoasă și o vei îndrăgi și o vei lua să-ți fie muiere.

12. Tu să o duci la casa ta și să-i razi costițele și să-i tai unghile,

13. Și să o dăzbraci de hainele cèle de robie și să șază în casa ta și să plîngă pre tată-său și pre mumă-sa o lună; de-acii după aceea să întri la dânsa și să te împreuni cu ea și să-ți fie muiere.

14. Iar de o vei urî tu să o lași² să fie slobodă, iar să nu o vinzi pre bani, nici să o izgonești, că o ai smerit³.

15. De va avea un bărbat 2 muieri și-i va fi una dragă, alta urată și vor naște lui și cea dragă și cea urată și ficiorul cel dentăi născut va fi den cea urată,

16. Și va vrea să împarță avuția sa feciurilor săi să nu ia pre ficiorul cei ce iaste dragă să-i fie ficior dentăi-născut în locul feciurului cei urate.

17. Ce ficiorul cei urate să fie întru nașterea cea dentăi, și den toate den ce va avea să-i dea îndoit, că acela iaste începătura feciurilor lui și lui i se cade nașterea cea dentăi.

18. Iar de va naște cinevaș vreun ficior neascultătoriu și pierzător și nu-i va asculta cuvântul tătăne-său și al mume-sci, ce ei îl vor învăța el nu-i va asculta,

19. Să-l ia tată-său și mumă-sa și să-l ducă înaintea bătrînilor cetăției lor și înaintea porții judecării,

20. Și să zică cătră bărbații cetăției lor: «Acest ficior al nostru iaste neascultător și pierzător și nu se pleacă cuvântului nostru, zălojînd umblă îmbătându-se.»

21. Și să-l ucigă bărbații cetăției aceia cu pietri, să moară. Și veți lua voi înșivă răutatea de la voi și auzînd și-ășii se vor teme.

22. Iar de va fi ori în ce greșală judecată de moarte și moartea va fi spre spînzurare de lemn,

23. Să nu pestească trupul lui pre lemn ce intră-aceiași zi să-l îngroapă în mormănt că blestemat iaste de la Dumnezeu tot ce spînzurat pre lemn⁴, să nu pângărești pămîntul care ți-l va da Domnul

Versiunea modernă

aproape de cel ucis, își vor spăla mîinile deasupra junceii căreia i-au frînt gîtul în vale,

7. Și vor rosti aceste cuvînt: «Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta și ochii noștri nu au văzut.

8. Primește, Doamne, îspășirea poporului tău, Israel, pe care l-ai mîntuit și nu lăsa acest sînge nevinovat asupra poporului tău Israel.» Și vor fi iertați de această vărsare de sînge.

9. Vei șterge astfel sîngele nevinovat din mijlocul vostru, săvîrșînd ceea ce este drept în ochii Domnului.

10. Cînd vei porni la război împotriva dușmanilor tăi, Domnul Dumnezeul tău îi va da în mîinile tale și îi vei lua în robie.

11. Dacă între robi vei vedea și o femeie frumoasă la înfățișare, pe care o vei îndrăgi, poți să o iei de soție

12. Și să o aduci în casa ta. Ai grijă să se radă pe cap, să-și taie unghiile

13. Și să-și lepede hainele din timpul robiei. Să rămînă în casa ta și să plîngă pe tatăl și pe mama ei timp de o lună. După aceea să intri la ea, să te culci cu ea și să-ți fie soție.

14. Dacă nu-ți va mai plăcea, las-o în voia ei. Să nu o vinzi însă pe argint și să nu te slujești de ea ca de o roabă, pentru că ai umilit-o.

15. Dacă un bărbat are două soții, una pe care o iubește și una pe care nu o iubește, și dacă atît cea iubită, cît și cealaltă îi vor naște copii, iar cel dintîi născut este al celei ne iubite,

16. În ziua în care își lasă averea drept moștenire fiilor săi, nu va putea să-l socotească întîi-născut pe fiul celei iubite, trecîndu-l astfel cu vederea pe fiul celei ne iubite, care este adevăratul întîi-născut.

17. Ci îl va recunoaște ca întîi-născut pe fiul celei pe care n-o iubește, căruia va trebui să-i dea parte îndoită din tot ceea ce are, pentru că acesta a fost cel dintîi rod al bărbăției sale și lui i se cuvin drepturile de întîi-născut.

18. Dacă cineva are un fiu neascultător și îndărătnic, care nu ascultă de vorba tatălui și a mamei sale și, chiar dacă îl pedepsesc, tot nu se supune,

19. Atunci tatăl său și mama sa să-l înșface și să-l ducă înaintea bătrînilor cetăției, la poarta acelu loc,

20. Și să le spună bătrînilor cetăției: «Fiul acesta al nostru este neascultător și îndărătnic, nu ascultă ce-i spunem și este risipitor și bețiv.»

21. Și toți bărbații din cetatea lui să arunce cu pietre în el, pînă va muri. Astfel vei stîrpi răul din mijlocul vostru și tot Israelul va auzi și se va teme.

22. Dacă cineva care săvîrșește o crimă este osîndit la moarte și va fi omorît și spînzurat de un copac,

23. Să nu-i lași peste noapte trupul atîmat de spînzurătoare, ci să-l îngroapă în aceeași zi, căci toți cei spînzurați sînt blestemați înaintea lui Dumnezeu. Să nu pîngărești astfel pămîntul pe

РМБ

ТѢЛѢ КАРСЕЛѢ ДМНѢЛѢ ДМНѢТЬХЪ ПЪХЪ АНѢ ЦІЕ КЪ СОУЧНО.
К А П И Т У Л Ѧ

И въ зъжндъ кнцелъхъ брателъхъ птъхъ лъ
 сълалъхъ рѣптъхъ прѣ кале сълѣ прѣчп
 къ берѣтѣ, къ рѣсторѣ етѣ рѣторѣ прѣ
 але брателъхъ птъхъ . Іарѣ денъсека
 лрѣпѣлъ брателѣ птъхъ кѣртѣ пѣне, нѣче
 рѣбен шп прѣ сълъ лебен ядъна рѣкаса та шп бафѣ
 рѣпрѣхъ къ пѣне, пѣвѣ легка чѣрка брателѣ тѣ
 шп лебен ала хъ . Іаша вен фѣче мѣгарѣмъ
 лъхъ, шп аша кѣн фѣче хънна лъхъ, шп аша кѣ фѣче
 рѣхъ тѣлѣ пѣхъ рѣ брателъхъ птъхъ кѣ ле себор пѣ рѣ
 дѣла сълъ, шп бѣн афа прѣ але нъвен пѣтѣ сълѣ
 прѣчп къ берѣтѣ . Сгнъхъ прѣчп къ берѣтѣ
 мѣгарѣлъ брателъхъ птъхъ, сълъ кнцелъхъ лъхъ фѣ
 нѣхъ кѣ рѣхъ прѣ кале сгнѣхъ прѣчп къ берѣтѣ
 рѣ рѣкнжндъ тѣ рѣ рѣчп рѣпрѣхъ къ джнѣхъ .
 Нъ ворѣ оу нѣ лѣте але етѣ рѣ рѣхъ прѣ мѣ рѣ,
 нѣче сѣкъ рѣ рѣче етѣ рѣ рѣхъ къ рѣ рѣхъ мнѣ
 фѣ мѣ нѣ сѣкъ, пѣнѣ рѣ къ лѣте етѣ рѣ хънна лъхъ
 рѣ мнѣ рѣхъ птъхъ пѣтѣ фѣ рѣ жндъ ачѣ сѣтѣ .
 Іарѣ де бѣн рѣ мнѣ пѣнна кнѣхъ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ
 сѣ рѣ рѣ рѣхъ птъхъ, рѣ кале лъ прѣ рѣ рѣхъ кѣ рѣчп, сѣ
 прѣ пѣ мѣ жнѣ, къ пѣ сѣ рѣхъ сълъ къ сълѣ, шп мѣ
 ма кѣ рѣ рѣ прѣ голѣ шп, сълъ прѣ сълѣ, етѣ нъ лъхъ
 прѣ мѣ ма кѣ фѣтѣ . Къ рѣ мнѣ рѣ етѣ рѣ рѣ
 прѣ мѣ ма, рѣ рѣ рѣ кѣ рѣ шп ачѣ, пѣнѣ рѣ кѣ сѣ
 чѣ рѣ фѣ мѣ бѣнѣ цѣе, шп сѣ фѣн къ мѣ рѣ рѣ рѣ
 Іарѣ де бѣн рѣ рѣ кѣ сѣ рѣ нѣ сѣ рѣ рѣ хъ нъхъ
 кѣ сѣ шп тѣлѣ, шп етѣ нъ рѣ чп рѣ рѣ рѣ рѣ кѣ сѣ та де
 ба кѣ рѣ рѣ чѣла чѣ рѣ кѣ рѣ рѣ рѣ дѣла . Сгнъхъ сѣ
 мѣнѣ вѣла тѣ рѣ рѣ сѣ рѣ мѣ рѣ пѣнѣ рѣ кѣ сѣ рѣ
 сѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ, шп етѣ мѣ жндѣ кѣ рѣ сѣ рѣ етѣ рѣ
 нѣ рѣ прѣрѣхъ къ рѣ рѣ рѣ кѣ шп тѣлѣ . Сгнъхъ рѣ
 къ кнцелъ шп къ мѣгарѣ рѣ рѣхъ лѣ кѣ
 етѣ нъ рѣ рѣ рѣчп къ сѣ рѣ рѣ мѣ лѣ мѣ, шп рѣнѣ
 бѣ рѣ рѣ оу нѣ . Сгнѣ рѣ етѣ рѣ рѣ чѣ, прѣ чѣ рѣ
 пѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ, къ карсе
 етѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ . Дѣла лъ лѣ шпнѣ
 мѣ рѣ шп ба лѣ рѣ хъ рѣ рѣ рѣ рѣ шп сѣ рѣ оу рѣ .
 Шп ба лѣ рѣ рѣ етѣ рѣ рѣ кѣ рѣ хъ кѣ рѣ рѣ рѣ рѣ
 шп ба лѣ рѣ рѣ етѣ рѣ рѣ шп ба рѣ рѣ прѣ мѣ рѣ рѣ
 ачѣ сѣта лѣ лѣ лѣ шп, шп лрѣ рѣ нѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ
 бѣ афа лѣ рѣ рѣ рѣ . Шп лѣ рѣ нѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ
 рѣ шп мѣ ма етѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ кѣ
 рѣ рѣ етѣ рѣ рѣ рѣ рѣ лѣ рѣ рѣ . Шп кѣ рѣ рѣ рѣ
 пѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ, прѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ
 лѣ рѣ рѣ сѣ мѣ лѣ шп лѣ етѣ рѣ рѣ . Шп лѣ рѣ рѣ
 рѣ рѣ прѣ сълъ кѣ сѣ рѣ рѣ рѣ рѣ , шп етѣ рѣ лѣ
 пѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ рѣ, шп етѣ рѣ лѣ
 прѣ рѣ рѣ rѣ рѣ рѣ рѣ рѣ, шп лѣ хъ кѣ рѣ рѣ
 мѣ рѣ нѣ ка пѣтѣ сѣ рѣ rѣ rѣ рѣ рѣ прѣ лѣ рѣ рѣ
 бѣ рѣ рѣ рѣ . Іарѣ де етѣка фѣче къ рѣ рѣ рѣ рѣ

CAP 22

Biblia, 1688, pag. 142, col. I

Domnul Dumnezeu tău d  ti e cu sorți.

1. Nu v zind vișelul fratelui tău au oala lui rătăcind pre cale, să le treci cu vederea; cu întoarcerea să întorci pre  le fratelui tău.
2. Iară de nu se va apropiia fratele tău c tr  tine, nice îl vei ști pre el, le vei aduna în casa ta șI va fi împreună cu tine, p n  le va cerca fratele tău șI le vei da lui.
3. Așa vei face măgariului lui șI așa vei face haina lui șI așa vei face după toată pierzarea fratelui tău, c te se vor piarde de la el șI vei afla pre  le; nu vei putea să le treci cu vederea.
4. Să nu treci cu vederea măgariul fratelui tău sau vișelul lui fiind căzut pre cale, să nu treci cu vederea; r dic nd să rădici împreună cu d nsul.
5. Nu vor fi un lte ale bărbatului pre muiere, nice să să îmbrace bărbatul cu îmbrăcăminte f meiasc , pentru că iaste sc rb  Domnului Dumnezeu tău tot făcînd ac stea.
6. Iară de vei întimpina cuiub de pasăre  nainte  obrazului tău în cale au pre vreun copaciu sau pre p m nt, cu pasări sau cu oao, șI muma cloc ște pre golași sau pre oao, să nu iai pre muma cu fiii,
7. Cu trimitere să trimiș pre muma, iară copiii să-i iai ție, pentru ca să țI să facă bine ție șI să fii cu multe zile.
8. Iară de vei zidi casă noao, să faci cunună casii tale, șI să nu faci ucidere în casa ta, de va cădea cela ce au căzut de la ea.
9. Să nu sameni via ta de doao feliori, pentru ca să nu s< > sfinșeasc  roada șI s m nșta care o vei sămăna împreună cu roada vici tale.
10. Să nu ari cu vișel șI cu măgariu într-un loc.
11. Să nu te îmbraci cu sc mav  l n  șI de în împreună.
12. Sucite să faci ție pre c le patru aripi a  mbr c minșilor tale cu carele te vei îmbrăca întru  le.
13. De va lua neștine muiere șI va l cuu împreună cu ea șI o va ur ,
14. ȘI va pune preste d nsa cuvinte de vinuit șI va aduce ei nume rău șI va zice: «Pre muierea aceasta am luat șI, apropiundu-mă de ea, n-am aflat ei feciorie»,
15. ȘI lu nd tatăl f tii șI muma, vor scoate feciorii f tii c tr  b tr nime la poartă
16. ȘI va zice tatăl f tii b tr nimei: «Pre fata mea aceasta am dat omului acestuia f m ie șI, ur ndu-o,
- 17 [16]. El pune ei cuvinte de vinuire, zicînd: [17] «N-am aflat la fata ta feciorie, șI ac stea-s fecioriele f tii mele.» ȘI vor deșchide haina  nainte  b tr nimei cet șii aceia.
18. ȘI va lua b tr nime  cet șii aceia pre omul acela șI-l vor certa,
19. ȘI-l vor p gubi pre el cu o sută de sicle șI vor da tatălui fecioarii, pentru c ce au scos nume rău pre fecioară israilteanc . ȘI lui va fi f m ie, nu va putea să o gonească pre ea întru toată vremea.
20. Iară de să va face cu adevărat/ cuv ntul acesta șI nu s  va

Ms. 45

Dumnezeul tău dă ție cu sorșu.

CAP 22

1. Nu vădându vijăul fratelui tău au oiaia lui rătăcindu pre cale să le treci cu vederea pre ție; cu întorcere să le întorci pre ție fratelui tău. [Și le vei da lui].

2. Iar să nu să aproprie fratele tău către tine, nice îl vei ști pre el, le vei aduna pre ție întru în casa ta și va fi împreună cu tine, pân-le va cerca pre ție fratele tău și le vei da pre ție <fratelui tău>.

3. Așa vei face măgariului lui și așa vei face haina lui și așa vei face după toată pipărea³ fratelui tău, câte va pierde de la el, și le vei afla pre ție; nu vei putea să le treci cu vederea pre ție.

4. Să nu treci cu vederea măgariul fratelui tău sau vișăul lui fiindu cădzut pre cale, să nu treci cu vederea pre ție; rădicindu să le rădici împreună cu el.

5. Să nu fie unelție a bărbat pre muiește, nice să s<ă> îmbrace bărbat îmbrăcăminte femeiască, pentru căce iaste uriciune Domnului Dumnezeului iaste tău tot făcindu acesteia.

6. Iar de vei timpina cuib de pasări înaintea obradzului tău în cale au pre vreun copaci au pre pământu pre pasăre au pre oaă și maica clocește pre golași sau pre oaă, să nu iai maica împreună cu fiii,

7. Cu trimitere să trimiți maica, iară copiii să iai ție pentru ca să și s<ă> facă bine ție și să fii cu multe dzile.

8. Iar de vei zidi casă noaă⁴ [și] să faci cunună casei tale și să nu faci ucidere în casa ta, de va cădea acela ce au cădzut de la ea.

9. Să nu sameni viața pre dobândă pentru ca să nu sfințească sămânța și sămânța carca o vei sămăna împreună cu roada vici tale.

10. Să nu ari cu vișă și cu măgar într-un loc.

11. Să nu te îmbraci scărnăvă lână și de în întru odată.

12. Sucite să faci ție pre cele 4 aripi a îmbrăcămînților tale cu carele te vei îmbrăca întru ție.

13. Să va lua neștine muiește și va lăcui împreună cu ea și va urî pre ea,

14. Și va pune preste ca cuvinte de vinuit și va aduce ei nume rău și va dzice: «Muiește aceasta am luat și apropiindu-mă de ea n-am aflat ei ficio-ric.»

15. Și luindu tatăl fetei și maică-sa, vor scoate ficioarele fetei către bătrânime la poartă

16. Și va dzice tatăl fetei bătrânime: «Pre fata mea aceasta am dat omului acestuia fămēie și, urîndu-o pre ea, [acum]»

17. Acesta pune preste ca cuvinte de vinuire dzicându: «N-am aflat la fata ta ficioare, și aceste-sa ficioarele fetei mele.» Și vor deșchide haina înaintea bătrânime cetății aceia.

18. Și va lua bătrânime cetății aceia pre omul acela și vor certa pre el.

19. Și-l vor pșgubi pre el cu 100 de sicli și vor da tatălui ficioarei, pentru căce au scos nume rău pre ficioară israeliteancă, și lui va fi fămēie, nu va putea să o gonească pre ea întru toată vrēmca.

20. Iar de să va face cu adevărat/ cuvântul acesta

Ms. 4389

Dumnezeul tău întru moștinare.

CAP 22

1. De vei vedea vișăul fratelui tău sau oiaia lui rătăcind pre cale, nu trece, ce cu întorcere le întorcară către fratele tău.

2. Iară de nu va fi fratele tău aproape de tine nice-l vei ști, ado-le la casa ta și să fie la tine, până le va căuta fratele tău și i le vei da.

3. Așijderea să faci și măgariului său și unelției lui și așa să faci a fiecece ce va peri de al fratelui tău și ce va fugi de la dănsul și vei găsi tu, să nu treci.

4. Nici să nu [nu] bagi seama de măgariul lui fratelui tău sau de vișăul¹ lui care va cădea în cale, să nu treci pre lângă el, ce cu dănsul să-l rădici.

5. Și să nu fie podoabă bărbătescă pre muiește nice să se îmbrace bărbatul în haină muieștescă că urât iaste Domnului Dumnezeului tău carele face așa.

6. Iar de vei afla undeva vreun cuib de pasăre înaintea ochilor tăi pre cale sau vre-într-un copaci sau pre pământ și vor fi într-ănsul pui sau ooaă și mama va zăcea pre pui sau pre ooaă să nu iai mumă cu puii².

7. Ce cu slobozire să slobozii pre mumă, iar puii tu să-i iai ca să-ți fie bine și să trăiești mult.

8. Și de vei zidi casă noaă, să faci și curte casei tale și să nu faci ucidere în casa ta, de va cădea acela ce au cădzut dentr-ănsa.

9. Să nu sămeni viața de multe feliuri ca să nu se sfințească sămânța și roada carca o vei sămăna, cu roada vici³.

10. Să nu ari cu juncul și cu măgariul la un loc.

11. Și să nu te îmbraci în haină de multe feliuri țesută de lucru de în și de lână.

12. Șireturi să faci pre câte 4 marginile haincii tale în carea te vei îmbrăca.

13. Iară de-ș va lua cinevaș muiește și va fi cu dînsa,

14. Iar apoi lui îi va cădea urătă și va scorni asupra ei cuvinte de vină și-i va pune nume rău și va zice: «Luat-am această muiește și deaca am mers la dânsa nu o am aflat fată.»⁴

15. Să o ia tatăl ei și mama ei și să ducă fetiia ei înaintea bătrânilor la poartă

16. Și să zică tată-său către bătrîni: «Această fată a mea eu o am dat să fie muiește cestui om, iar acum el o au urî

17. Și-i aruncă prihană de zice: «N-am aflat fetie la fata ta; și iată aceste-sa sînt semnele fetei fetei mele» și să dăzvăluie hainele ei înaintea bătrânilor cetății aceia.

18. De-acii bătrânilor cetății să prinză pre omul acela, să-l bată,

19. Și să-l prade, să-l ia 100 de sicli de argint să le dea tatălui fetei căci au adus nume rău asupra a fată izraeliteancă și iar să fie lui muiește și să nu o mai poată lăsa în toată viața sa.

20. Iar de va fi/ cuvântul acela adevărat și nu se

Versiunea modernă

care Domnul Dumnezeul tău și-l dă moștenire.

CAP. 22

Alte legi.

1. Dacă vezi că s-a rătăcit din drum boul sau oiaia fratelui tău, să nu treci mai departe, ci să te întorci cu ele înapoi la fratele tău.

2. Dacă fratele tău nu locuiește în apropiere sau nu îți cunoaște stăpînul lor, ado-le și ține-le la tine acasă, pînă cînd fratele tău le va căuta și atunci să i le dai.

3. Tot așa să faci și cu asinul lui, și cu haina lui, și cu orice lucru pierdut de el și găsit de tine. Să nu te ții deoparte în astfel de împrejurări.

4. Dacă vezi asinul sau boul fratelui tău căzut în drum, să nu treci mai departe, ci să-i ajuți să-l ridice.

5. Femeia să nu poarte lucruri bărbătești, iar bărbatul să nu se îmbrace cu haine femeiești; oricine face așa ceva este o uriciune înaintea Domnului Dumnezeului tău.

6. Dacă găsești în drum, într-un copac sau pe pămînt, un cuib de pasăre cu pui sau cu ouă, și mama stînd pe pui sau pe ouă, să nu iei mama împreună cu puii,

7. Ci să-i dai drumul mamei și să îți numai puii pentru tine, ca să-ți meargă bine și să ai parte de zile multe.

8. Cînd vei zidi o casă nouă, împrejmuește-i acoperișul cu o balustradă, ca să nu te faci vinovat de vărsare de sînge în casa ta, dacă cineva va cădea de pe ea.

9. Să nu însămînțezi în via ta și alte feluri de semănături, căci se vor strica atît roadele semănăturilor, cît și ale viei.

10. Să nu ari cu un bou și un măgar înjugați împreună.

11. Să nu te îmbraci cu o haină din țesătură de lînă amestecată cu în.

12. Fă-ți ciucuri la cele patru colțuri ale manticii cu care te acoperi.

13. Dacă un bărbat se căsătorește cu o femeie, se culcă cu ea și după aceea nu o mai place,

14. Drept care îi aduce învinuire și îi scoate nume rău, spunînd: «M-am însurat cu femeia aceasta, dar, cînd m-am apropiat de ea, am descoperit că își pierduse fecioria.»

15. Atunci, tatăl și mama fetei să ducă la poartă, în fața bătrînilor cetății, dovada fecioriei ei.

16. Tatăl fetei să le spună bătrînilor: «Am dat pe fiica mea de soție acestui bărbat, dar el o urăște acum

17. Și o învinuiește de fapte rușinoase, spunînd: «Nu am găsit semnele fecioriei la fiica ta, dar iată, acestea sînt dovezile fecioriei fiicei mele.» Și să întindă haina în fața bătrînilor cetății.

18. Atunci bătrînii acelei cetății să-l ia pe omul acela și să-l pedepsească:

19. Pentru că a scos nume rău unei ficioare din Israel, să-l amendeze cu o sută de sicli de argint pe care îi vor da tatălui fetei. Ea va rămîne soția lui, iar el nu va putea să o alunge niciodată.

20. Dacă însă se dovedește că învinuirea este adevărată și nu se vor găsi semnele fecioriei la

кѣжнѣхъ авѣста шн нѣсѣва афла фгѣорѣ ла
 фгѣорѣ . Шн вѣрѣ еволате пре фгѣорѣ ла оу ка
 шѣлаі кѣітн пѣлѣннѣхъ шн евоорѣ оуѣнде пре
 кѣ пѣтѣрн еоамѣнѣтн чѣтѣцѣтн , шн еа мѣрн кѣче
 аѣ фгѣкѣтн нѣсѣнѣ фгѣрѣ фгѣтн аѣн іераналѣ , аѣн
 ен кѣса пѣпѣжнѣсѣхъ шн еѣн еволате пре чѣл рѣхъ
 дѣтѣрѣхъ вѣн еѣнѣхърн . Іарѣ де еѣва афла е нѣ
 дѣрѣмнѣдѣ кѣмѣлѣре кѣре аѣ лѣкѣнѣтн кѣ еѣрѣсѣтн ,
 еѣн оуѣнѣцн пре амѣжнѣрн , пре еѣмѣлѣ чѣлѣ че
 дѣарѣме кѣ мѣлѣрѣ , шн пре мѣлѣре шн еѣн еволате
 чѣлѣ рѣхъ дѣтѣрѣхъ іераналѣ . Іарѣ де еѣва фѣ нѣ
 те фѣатѣ фгѣорѣ логоднѣтѣ кѣ еѣрѣсѣтѣ , шн а
 фѣжнѣдѣсѣ пре лѣ еѣмѣ аѣчѣпѣатѣ еа дѣрѣмнѣ фгѣ
 оуѣнѣ кѣ лѣ . еѣцѣ еволате пре амѣжнѣрн ла оу нѣ
 ша чѣтѣцѣтн лѣрѣ , шн еѣвоорѣ оуѣнде кѣ пѣтѣрн
 шн еѣрѣ еѣмарѣ пре фгѣорѣ пѣнѣтрѣхъ кѣче нѣлѣ іерн
 гѣатѣ аѣчѣпѣатѣ , шн пре еѣмѣ кѣче аѣ еѣмернѣтн мѣ
 лѣрѣ аѣрѣаѣлѣн еѣлѣ , шн еѣн рѣднѣка пре чѣл рѣ
 дѣтѣрѣхъ вѣн еѣнѣхърн . Іарѣ де еѣва афла ла нѣ
 кѣжнѣхъ еѣмѣлѣ пре фгѣорѣ пре чѣ логоднѣтѣ ,
 шн еѣнѣнѣдѣсѣ еа дѣрѣмнѣ кѣ лѣ еѣвоуѣнѣцн пре еѣ
 мѣлѣ кѣреде еа дѣрѣмнѣ кѣ лѣ нѣман . Іарѣ де еѣсѣ
 чѣларѣтн еѣнѣнѣфѣаѣцн нѣмнѣка , нѣ лѣсте фѣтѣтн
 грѣшлѣтѣ де мѣарѣте , кѣче аѣчѣкнѣтн еѣрѣднѣкѣ нѣ
 цнѣне еѣмѣ пре аѣрѣаѣлѣн еѣлѣ , шн еѣвоуѣнде еѣ
 фѣлѣтѣлѣ аѣн , аѣша лѣсте лѣкѣрѣлѣ авѣста
 кѣче ла чѣрнѣтѣ аѣ афлѣтн пре лѣ , еѣтрн гѣатѣлѣ фѣ нѣ
 та чѣ логоднѣтѣ , шн нѣ еѣрѣ ннѣаѣнѣн де аѣн аѣжѣ
 тѣ . Іарѣ де еѣва афла нѣцнѣне фѣатѣ чѣ фгѣтѣ нѣ
 рѣ , кѣрѣ нѣ лѣсте логоднѣтѣ , шн еѣнѣнѣдѣсѣ еа
 дѣрѣмнѣ аѣрѣаѣлѣн кѣ лѣ . Шн еѣва афла дѣка кѣдѣ
 дѣ еѣмѣлѣ чѣла че еа дѣрѣмнѣ кѣ лѣ , тѣатѣлѣн фѣ
 тѣн , нѣ де аѣнѣрѣлѣме де аѣрѣнѣтѣ , шн аѣн еафн
 мѣлѣре , пѣнѣтрѣхъ кѣче еѣлѣ еѣмернѣтн нѣва пѣтѣ
 еѣсѣ гѣнѣкѣтѣ пре еѣте тѣатѣ еѣрѣмѣтѣ
 нѣва аѣн еѣмѣлѣ мѣлѣрѣ тѣатѣлѣн аѣн шн нѣва аѣ
 дѣскоперн аѣкопернѣжнѣтѣлѣ тѣатѣлѣн аѣн .

К А П К Г
Нѣва фгѣрѣ фѣамѣтн еѣкѣпѣтн ла аѣрѣхнѣрѣ
 дѣмнѣлѣхъ . Нѣва фгѣрѣ дѣнѣкѣрѣлѣ ла
 аѣрѣхнѣрѣ дѣмнѣлѣхъ . Нѣва фгѣрѣ фгѣ
 лѣуѣнѣтрѣлѣ амаѣнѣтѣнѣ , ннѣтн моавѣнѣтѣнѣ
 ла аѣрѣхнѣрѣ дѣмнѣлѣхъ , шн пѣвѣлѣ ла аѣсѣчѣ
 еѣнѣнѣцѣе нѣва фгѣрѣ фѣлѣуѣнѣтрѣлѣ ла аѣрѣхнѣрѣ дѣмнѣ
 лѣхъ , шн пѣвѣлѣ фѣвѣтн . Пѣнѣтрѣхъ пѣчн нѣлѣ фгѣ
 тнѣпнѣкѣатѣ еѣнѣрѣвѣн , кѣпѣжнѣе шн кѣлѣ аѣпѣ фгѣлѣе
 еѣшнѣдѣлѣ вѣн дѣла еѣгѣпѣтн , шн кѣчѣтн аѣн нѣвнмнѣтн
 аѣсѣрѣаѣтѣ пре еѣлааамѣ фѣгѣорѣлѣ аѣн еѣсѣрѣ , дѣн
 трѣхъ мнѣжнѣлѣлѣ рѣуѣтѣлѣрѣ еѣтѣ еаѣѣстѣме пре тнне .
 Шн нѣлѣ еѣрѣтн дѣмнѣлѣ дѣмнѣрѣлѣлѣ тѣлѣ еѣлѣкѣлѣте
 пре еѣлааамѣ , шн аѣ фѣвѣрѣтѣжнѣтн дѣмнѣлѣ дѣмнѣ
 рѣлѣлѣ тѣлѣ еѣлѣстѣмѣрѣаѣе фѣаѣрѣлѣкѣнѣте , пѣнѣтрѣхъ
 кѣчн тѣлѣ нѣсѣпѣтн пре тнне дѣмнѣлѣ дѣмнѣрѣлѣлѣ тѣлѣ .
 Оѣжнѣте фгѣннѣн аѣсѣрѣ кѣлѣпѣче шн де фѣоаѣсѣрѣ лѣрѣ фгѣ
 тѣатѣ рѣаааѣе вѣѣцѣтн тѣааѣе фѣвѣтн . Оѣнѣлѣ
 оуѣрѣцн іерѣмѣлѣ кѣчн фгѣатѣеа тѣлѣ лѣсте , еѣ
 нѣ оуѣрѣцн еѣгѣпѣтѣнѣ кѣчн нѣмѣѣрнѣнѣ аѣн фѣіѣлѣ
 фгѣпѣмѣжнѣтѣлѣ аѣн . Фѣіѣн дѣсѣрѣоѣрѣ фѣатѣ лѣрѣ , н
 рѣдѣ аѣрѣіѣа еѣрѣ фгѣрѣ ла аѣрѣхнѣрѣ дѣмнѣлѣхъ .
 Іарѣ

Biblia, 1688, pag. 142, col. II

- afsa feciorie la fecioară,
21. Și vor scoate pre fecioară la ușăle casii tătîni-său și o vor ucide pre ea cu pietri oamenii cetățîi și va muri, căce au făcut nebulnie întru fiii lui Israil a curvi casa tătîni-său. Și vei scoate pre cel rău dentru voi singuri.
  22. Iară de se va afsa om dormind cu muiere care au lăcuit cu bărbat, să-i ucideți pre amândoi: pre omul cel ce doarme cu muierea și pre muiere, și vei scoate cel rău dentru Israil.
  23. Iară de să va face față fecioară logodită cu bărbat și, afindu-o pre ea om în cetate, va dormi împreună cu ea,
  24. Veș scoate pre amîndoi la ușa cetățîi lor și să vor ucide cu pietri și vor omorî pre fecioară, pentru căce n-au strigat în cetate, și pre om, căce au smerit muierea aproapelui său. Și vei rădica pre cel rău dentru voi singuri.
  25. Iară de va afsa la cîmpu omul pre fecioară, pre cea logodită, și, silindu-o, va dormi cu ea, să ucideți pre omul carele va dormi cu ea numai,
  26. Iară fecioarii să nu-i faceți nemica, nu iaste fêtii greșală de moarte, căce în ce chip să rădică neștine om pre aproapele său, și va ucide sufletul lui, așa iaste lucrul acesta.
  27. Căce la țarină au aflat pre ea, strigat-au fata cea logodită și nu era nimeni de a-i ajuta.
  28. Iară de va afsa neștine fata cea fecioară carea nu iaste logodită și, silindu-o, va dormi împreună cu ea [29] și să va afsa,
  29. De va da omul cela ce va dormi cu ea tatălui fêtii 50 de didrahme de argint, și lui va fi muiere, pentru căce o au smerit; nu va putea să o gonească preste toată vrîmea.
  30. Nu va lua omul muierea tatălui lui și nu va descoperi acoperemîntul tatului lui.
- CAP 23
1. Nu va întra famăn scopit la adunarea Domnului.
  2. Nu va întra den curvă la adunarea Domnului.
  3. Nu va întra înlăuntru amanitean, nici moavitean, la adunarea Domnului; și până la a zece simenție nu va întra înlăuntru la adunarea Domnului și până în veci.
  4. Pentru căci n-au întimpinat ei pre voi cu pîne și cu apă în cale, ieșindu voi de la Eghipte, și căci au năimit asupra ta pre Valaam, feciorul lui Veor, dentru Mijlocul-Rîurilor, să te blêsteme pre tine.
  5. Și n-au vrut Domnul Dumnezeul tău să asculte pre Valaam și au învârtejit Domnul Dumnezeul tău blêstemurile în blagoslovenie, pentru căci te-au iubit pre tine Domnul Dumnezeul tău.
  6. Să nu te închini lor cu pace și de folos lor, în toate zilele vieții tale, în veci.
  7. Să nu urăști idumeu, căci fratele tău iaste; să nu urăști eghiptean, căci nemêrnîc ai fostu în pămîntul lui.
  8. Fii de să vor face lor, ruda a treia vor întra la adunarea Domnului./

Ms. 45

și nu va afla ficioare la ficioară,

21. Și vor scoate pre ficioară la ușile casăi tătâne-său și o vor ucide pre ea cu pietri oamenii cetății ei, și va muri, căce au făcut nebunie întru fiul lui Israil a curvi casa tătâne-său. Și vei scoate pre cel rău dentru voi sănguri.

22. Iar de să va afla om dormindu cu muiere carea-i lăcută cu bărbat, să-i uciđeți pre amândoi, pre om, ccla ce doarme cu muierea, și muierea, și vei scoate cel rău dentru Israil.

23. Iar de să va face fată ficioară logodită cu bărbat și aflându-o pre ea om în cetate, va dormi împreună cu ea,

24. Veți scoate pre amândoi la ușa cetății lor și să vor ucide cu pietri și vor omori: pre ficioară, pentru căce n-au strigat în cetate, și pre om, căce au smerit muierea aproapei lui, și vei rădica pre cel rău dentru voi sănguri.

25. Iar de o va afla pre ficioară omul în câmpu, pre cea logodită, și, silindu-o, va dormi cu ea, să uciđeți pre omul carele au dormit cu ea numai,

26. Iară ficioarei să nu-i faceți nimic. Nu iaste fetei greșală de moarte, căce în ce chip s-ar rădica neștine om pre aproapele său, și va ucide lui sufletul, așa iaste lucrul acesta.

27. Căce la³ țarină au aflu-o pre ea, strigat-au fata cea logodită și cine-i a-i agiuta nu cra ei.

28. Iar să va afla neștine fată ficioară carea nu iaste logodită, și, silindu-o pre ea, va dormi împreună cu ea și să va afla,

29. Da-va omul ccla ce doarme⁶ împreună cu ea tatălui fetei 50 de didrahme de argintu și lui va fi muiere, pentru căce au smerit-o pre ea; nu va putea să o gonească pre ea preste toată vrêmea.

30. Nu va lua omul muierea tatălui lui și nu va descoperi⁷ acoperimea tatălui lui.

CAP 23

1. Nu va întra zdrobit, nice tăiat la adunarea Domnului.

2. Nu va întra den curvă la adunarea Domnului.

3. Nu va întra înlontru amanitēni, nice moavitēni la bisērica Domnului și pân-la a dzēca semințic nu va întra înlontru la adunarea Domnului și pân-în vēcī,

4. Pentru căce n-au tîmpinat ei pre voi cu pîne și cu apă în cale, ieșindu voi de la Eghiptu, și căce au năimit⁸ asupra ta pre Valaam, ficioarul lui Veor, dentru Mijlocul-Rîurilor să te blasteme pre tine.

5. Și n-au vrut Domnul Dumnezdăul tău să asculte pre Valaam și au învărtejit Domnul Dumnezdăul tău blăstămurile în blagoslovenii, pentru căce te-au iubit pre tine Domnul Dumnezdăul tău.

6. Să nu te închini lor cu pace și de folos lor toate dzilele [vieții] tale, întru vēcī.

7. Să nu urăști idumeu, căce fratele tău iaste; să nu urăști eghiptean, căce nemēmnic ai fostu întru pămîntul lui.

8. Fii de să vor face lor, rudă a treia vor întra la adunarea Domnului./

Ms. 4389

va putea arăta fetiia fetei,

21. Să o scoată afară înaintea porții tătâne-său și să o ucigă cu pietri oamenii cetății, să moară, că au făcut nebunie întru feciorii lui Israil de au curvit în casa tătâne-său. Și veț lua voi înșivă răotătea de la voi.

22. Iară de se va culca bărbatul cu altă muiere cu bărbat să-i ucigă pre amândoi și pre muiere și pre ccla ce se-au culcat cu dānsa ca să luați răul den Israil.

23. Iar de va fi o fată logodită unui bărbat și o va înșala alt bărbat și se va culca cu dānsa în cetate,

24. Să-i scoată pre amîndoi înaintea porții cetății și să-i uciđeți cu pietri să moară: pre fată căci n-au strigat fiind în cetate iar pre bărbat căci au smerit⁹ muierea vecinului său și veți lua voi înșivă răotătea dentre voi.

25. Iar de va sili bărbatul pre fata cea logodită la câmp și o va smeri cu de-a sila, să uciđeți pre bărbatul ccla ce o au silit,

26. Iar fetei să nu-i faceți nimic, că nu este fetei păcatul de moarte că ce cum se-ar scula cinevaș asupra vecinului său, să ucigă sufletul lui, așijderea iaste și lucrul acesta.

27. Când va sili cinevaș pre fată la câmp și va striga fata cea logodită și nu va fi cine să-i ajute.

28. Iar de va sili cinevaș fata cea nelogodită și se va culca cu dānsa cu de-a sila și se va vādi lucrul,

29. Să dea curvariul acela tatălui fetei 50 de sicle de argint și să o ia să-i fie muiere, căce că o au smerit și nu o va putea lāsa niciodată în viața sa.

30. Și să nu ia omul pre muierea tătâne-său, nici să dāscopere acopericiunea tătâne-său.

CAP 23

1. Să nu între cel scopit, nici fetecul în adunarea Domnului¹.

2. Nici cel născut din curvie să nu între în adunarea Domnului până la a zēca semințic.

3. Amonitēni și amovitēni să nu între în strînsura Domnului nici a zēca semințic să nu între pân-în veac,

4. Că n-au ieșit ei înaintea voastră pre cale cu pîne și cu apă când ieșiați voi den Țara Eghiptului și căci au năimit asupra ta pre Valaam, feciorul lui Veor, dentre rîurile Sirici ca să te blēsteme.

5. Iară Domnul Dumnezdăul tău n-au vrut să asculte pre Valaam, ce au întors Domnul Dumnezdăul tău blestemul întru blagoslovenie căci că te-au iubit Domnul Dumnezdăul tău.

6. Să nu faci pace cu dānsul și ajutorul lui să nu-i dai în toate zilele vieții tale, în vēcī.

7. Să nu urăști pre idumei, că fratele tău iaste, nici să te scārbești de eghiptēni că ai fost lăcuior² în țara lor.

8. De se vor naște lor feciorii, semințila cea a treia să între în nărodul Domnului./

Versiunea modernă

fată,

21. Să fie scoasă la poarta casei tatălui ei, iar oamenii din cetate să arunce cu pietre în ea cînd va muri, pentru că a săvîrșit o faptă rușinoasă în Israel, dedîndu-se desfrînării în casa tatălui ei. Vei stîrpi astfel răul din mijlocul vostru.

22. Dacă un bărbat va fi prins că doarme cu o femeie măritată, să-i uciđeți pe amîndoi: atît pe bărbatul care s-a culcat cu ea, cît și pe femeie. Vei stîrpi astfel răul din Israel.

23. Dacă o tînără ficioară este logodită cu un bărbat și un alt bărbat o întîlnește în cetate și se culcă cu ea,

24. Să-i scoateți pe amîndoi la poarta acelei cetăți și să-i uciđeți cu pietre: ficioara va fi omorîtă pentru că, deși se afla în cetate, nu a strigat după ajutor, iar bărbatul pentru că a necinstit femcia aproapei său.

25. Dacă un bărbat va întîlni pe cîmp o fată logodită și, silind-o, se va culca cu ea, să-l uciđeți numai pe bărbat, căci s-a culcat cu ea,

26. Iar fetei să nu-i faceți nimic, căci ea nu a săvîrșit un păcat care se pedepsește cu moartea. Această împrejurare este asemănătoare celei în care cineva se aruncă asupra aproapei său și-i curmă viața.

27. Omul a dat peste ea pe cîmp și, cu toate că fata logodită a strigat, nu era nimeni acolo ca să o ajute.

28. Dacă un bărbat întîlnește o tînără ficioară nelogodită și, silind-o, se culcă cu ea, și se va dovedi acest lucru,

29. Atunci cel care s-a culcat cu ea trebuie să dea tatălui fetei cincizeci de sicili de argint și să o ia de soție, pentru că a necinstit-o. Și nu va putea să o alunge niciodată.

30. Nici un bărbat să nu ia soția tatălui său și să nu dezvelească patul tatălui său.

CAP. 23

Primirea în adunarea Domnului.

1. Cel care are părțile bărbătești strivite sau tăiate să nu intre în adunarea Domnului.

2. Cel născut în afara legii nu are voie să intre în adunarea Domnului; chiar și urmașii săi pînă la a zecea generație nu vor intra în adunarea Domnului.

3. Amoritul și moabitul nu au voie să intre în adunarea Domnului nici chiar la a zecea generație; urmașii lor nu vor intra în veci în adunarea Domnului.

4. Pentru că nu v-au întîmpinat în cale cu pîne și cu apă cînd ați ieșit din Egipt și pentru că au tocmît împotriva ta pe Balaam, fiul lui Beor, de la Petor din Mesopotamia, ca să te blasteme.

5. Dar Domnul Dumnezdăul tău n-a vrut să-l asculte pe Balaam și a prefăcut pentru tine blestemul în binecuvîntare, pentru că Domnul Dumnezdăul tău te-a iubit.

6. Să nu închei cu ei pace în folosul lor, cîte zile vei trăi, în vēcī.

7. Să nu îți fie scîrbă de edomit, căci este fratele tău; să nu îți fie scîrbă de egiptean, căci ai fost străin în țara lui.

8. Urmașii lor, născuți în a treia generație, vor putea să intre în adunarea Domnului./

Дръ дѣкѣи еши съте пѣвърѣши аѣупра не при
 апермаоу тѣи, ши съте пѣвърѣши дѣтѣи кѣж
 тѣа рѣъ . Де ва фн дѣрѣтѣне сѣмь кареа
 нѣ аѣте кѣрѣтѣ, дѣи съвааъна аѣи ноапѣтѣ ши
 аѣ ка еши аѣарѣ дѣи таъвѣрѣ . Ши нѣва ф
 тра фтаъвѣрѣ ши ва фн дѣкѣтѣрѣ еѣарѣ ва спѣ
 аа тѣрѣпѣ аѣи нѣапѣтѣ, ши апѣи нѣаъ сѣареа ка
 фн дѣрѣ фтаъвѣрѣ . Ши аѣсѣнѣ ва фн цѣе аѣарѣ
 дѣи таъвѣрѣ ши еѣи еши аѣкоа аѣарѣ . Ши
 пѣрѣши ва фн пре вѣрѣа тѣа ши ва фн кѣнѣа
 вѣн шѣрѣ пре аѣарѣ, ши вѣн съпа нѣ еа ши ф
 тѣрѣнѣа вѣн аѣопѣри рѣши нѣтѣ та нѣ еа .
Пѣнѣрѣ кѣчи дѣмѣа дѣмѣзѣа тѣа ѣмѣа ф
 аѣи нѣрѣ фтаъвѣрѣ та, съте еѣоацѣ пре тѣне
 ши еѣрѣ пре вѣрѣ маъшѣа тѣа дѣмѣнѣа тѣа ф
 маѣнѣтѣ фѣцѣи тѣае, ши ва фн таъвѣрѣ та еѣи
 тѣа, ши нѣ съва нѣи фтѣрѣ тѣне рѣши нѣаре дѣ аѣ
 еѣи кѣрѣ, ши еѣва фтѣарѣ дѣкѣтѣрѣ тѣне . Съ
 нѣ дѣи аѣаѣтѣ еѣтѣпѣжѣаѣи аѣи, кареа еѣва аѣра
 сѣе аѣ тѣне дѣла дѣмѣа аѣи . Фтѣрѣнѣ кѣ
 тѣне ва аѣкѣи фтѣрѣ вѣн, ва аѣкѣи фтѣтѣ аѣ
 кѣа оѣнѣе ва пѣвърѣ аѣи, съ нѣва вѣнѣтѣѣи
 фтѣ пре еа . Сънѣ фтѣ кѣрѣвѣ дѣи фѣтѣеа аѣи сѣра
 нѣа, ши еѣнѣ фтѣ кѣрѣвѣнѣ дѣи фнѣи аѣи сѣра нѣа .
 нѣи сѣнѣ фтѣ вѣрѣжѣтѣаре дѣи фѣтѣеа аѣи сѣра нѣа,
 ши сѣнѣ фтѣ вѣрѣжѣнѣаѣтѣ кѣтѣрѣ тѣаѣтѣ рѣга
 дѣи фнѣи аѣи сѣра нѣа . Сънѣ аѣрѣчи пѣаѣта
 кѣрѣвѣн, нѣчи еѣнѣаѣрѣ кѣжнѣаѣи аѣи нѣа дѣмѣаѣ
 дѣмѣзѣаѣи тѣа кѣтѣрѣ тѣаѣтѣ рѣга, пѣнѣрѣ
 кѣ еѣрѣвѣтѣ сѣнѣтѣ дѣмѣаѣи дѣмѣзѣаѣи тѣа а
 кѣжнѣаѣсѣ . Сънѣ кѣмѣтѣѣи фѣрѣтѣеаѣи тѣа
 каѣмѣтѣ дѣ аѣрѣнѣтѣ, ши каѣмѣтѣ дѣ сѣкѣаѣтѣ,
 ши каѣмѣтѣ аѣтѣи аѣкѣрѣа, кареа вѣн фтѣрѣ
 нѣа мѣта . Ла чѣа еѣрнѣи еѣ кѣмѣтѣѣи, фѣрѣ
 тѣеаѣи тѣа еѣ нѣ кѣмѣтѣѣи, пѣнѣрѣ ка еѣтѣ
 вѣаѣоѣѣскѣ пре тѣне дѣмѣа дѣмѣзѣаѣи тѣа ф
 тѣрѣ тѣаѣтѣ аѣкѣрѣнѣе тѣае, пре пѣмажнѣаѣ
 нѣа лакарѣе фтѣри аѣкоа аѣ еѣ еѣ моъенѣѣ . Дръ дѣ
 те вѣн фѣтѣрѣаѣи рѣгѣ дѣмѣаѣи дѣмѣзѣаѣи тѣа
 еѣнѣ фтѣрѣзѣнѣ аѣо дѣа пре аѣ кѣчи тѣрѣнѣаѣ ва
 чѣре дѣмѣа дѣмѣзѣаѣи тѣа дѣла тѣне, ши ва
 фн фтѣрѣ тѣне пѣкѣаѣтѣ . Дръ дѣ нѣва вѣн вѣрѣ
 еѣтѣ фѣгѣѣи нѣва фн фтѣрѣ тѣне пѣкѣаѣтѣ .
 нѣа фѣеа те еѣи пре нѣ сѣрѣеа тѣае вѣн кѣрѣа, ши вѣн
 фѣеа рѣе кѣтѣ тѣнѣ фѣгѣѣаѣи дѣмѣаѣи дѣмѣ
 зѣаѣи тѣа дѣре, каре аѣи гѣнѣтѣ кѣрѣсѣаѣ
 нѣа тѣа . Дръ дѣ вѣн фтѣра аѣ еѣчѣрѣ аѣрѣаѣе
 аѣи тѣа ши вѣн аѣрѣна фмажнѣаѣ тѣае еѣнѣ,
 ши еѣчѣре еѣнѣ пѣи пре еѣтѣ еѣчѣрѣтѣра аѣрѣаѣе
 нѣа аѣи тѣа . Дръ дѣ вѣн фтѣра аѣ еѣа аѣрѣа
 пѣаѣи тѣа, еѣмажнѣнѣи еѣрѣгѣрѣи кѣтѣ вѣн еѣ
 тѣра сѣфѣтѣаѣ тѣа, тѣрѣ фѣаѣсѣ сѣнѣ пѣи .

К А П КЛ

Дръ дѣка аѣа нѣшнѣ мѣаѣе ши ва аѣкѣи
 аѣи пре оѣнѣ кѣ аѣтѣеа, ши ва фн дѣ нѣва
 аѣла хѣи фмажнѣтѣ аѣи, кѣчи аѣ аѣла
 фтѣрѣ аѣ аѣкѣи гѣрѣаѣе, ши ва еѣрѣ еѣ
 карѣе дѣ дѣспѣрѣѣѣѣ ши ва дѣа фмажнѣи
 аѣ еѣи ши сѣа . сѣоѣи . дѣи . нѣаа аѣи . Ши мѣр

Biblia, 1688, pag. 143, col. I

9. Iară de vei ieși să te tăbărăști asupra neprietenilor tăi și să te păzești de tot cuvîntul rău.

10. De va fi întru tine om carele nu iaste curat, den săblazna lui noaptea, și va ieși afară den tabără, [11] și nu va întra în tabără.

11. Și va fi de cătră seară, va spăla trupul lui cu apă și, apuindu soarele, va întra în tabără.

12. Și loc va fi ție afară den tabără și vei ieși acolo afară.

13. Și păruș va fi pre brăul tău, și va fi cîndu vei ședea pre afară și vei săpa cu el și, întorcînd, vei acoperi rușinea ta cu el.

14. Pentru căci Domnul Dumnezeuul tău umblă înlăuntru în tabăra ta să te scoață pre tine și să dea pre vrăjmașul tău în mîinile tale înaintea fēții tale. Și va fi tabăra ta sfîntă și nu să va ivi întru tine rușănare de lucru și să va întoarce de cătră tine.

15. Să nu dai slugă stăpînului lui, carele să va adaoge la tine de la domnul lui.

16. Împreună cu tine va lăcui întru voi, va lăcui în tot locul unde va plăcea lui; să nu-l băntuiești pre el.

17. Să nu fie curvă den fētele lui Israil și să nu fie curvind den fiii lui Israil. [18]. Să nu fie vrăjitoare den fētele lui Israil și să nu fie vrăjindu-să cătră toată ruga den fiii lui Israil.

18 [19]. Să nu aduci plata curvei, nici schimbarea cînelui, la casa Domnului Dumnezeului tău, cătră toată ruga, pentru că scărbă sânt Domnului Dumnezeului tău amîndoa.

19 [20]. Să nu cămetezi fratelui tău camătă de argint și camătă de bucate și camătă a tot lucrul carele vei împrumuta.

20 [21]. La cel striin să cămătuiești, fratelui tău să nu cămătuiești, pentru ca să te blagoslovească pre tine Domnul Dumnezeul tău întru toate lucrurile tale pre pămîntul la carele întri acolo la el să-l moștenești.

21 [22]. Iară de te vei fāgădui rugă Domnului Dumnezeului tău, să nu întārziezi a o da pre ea, căci cerșind va cēre Domnul Dumnezeul tău de la tine și va fi întru tine păcat.

22 [23]. Iară de nu vei vrea să te fāgăduiești, nu va fi întru tine păcat.

23 [24]. Cēle ce ies pren buzele tale vei cruța și vei face în ce chip te-ai fāgăduit Domnului Dumnezeului tău, dare care ai grāit cu rostul tău.

24 [25]. Iară de vei întra la sēcerea aproapei tău și vei aduna în mîinile tale spice, și sēcere să nu pui preste secerătura aproapei tău.

25 [26]. Iară de vei întra la viia aproapei tău, să mănînci struguri cît vei sătura sufletul tău, iară în vas să nu pui.

CAP 24

1. Iară de va lua neștine muiēre și va lăcui împreună cu dînsa și va fi de nu va afla har înaintea lui, căci au aflat întru ea lucru grozav, și va scrie ei carte de despărțea și va da în mîinile ei și o va goni den căsa lui.

2. Și, mer/gînd, să va face la alt bărbat,

Ms. 45

9. Iară de vei ieși să te tăbărăști asupra neprietenilor tăi și să te păzești de tot cuvântul rău.

10. Să va fi întru tine om carele nu iaste curat den aruncarea lui noaptea, și va ieși afară den tabără și nu va intra în tabără.

11. Și va fi de cătră sară, va spăla trupul lui cu apă și, apuinđu soarele, va intra în tabără.

12. Și loc va fi ție afară den tabără și vei ieși acolo afară.

13. Și făcuș va fi pre brăul tău și va fi cându vei șede pre afară și vei săpa cu el și, întorcându, vei acoperi rușinea ta cu el.

14. Pentru căce Domnul Dumnedzăul tău îmblă înlontru în tabăra ta să te scoașă pre tinc și să dea pre neprietenul tău întru mâinele tale, înaintea fêței tale. Și va fi tabăra ta sfântă și nu să va ivi întru tine rușinare de lucru și să va întoarce de cătră tine.

15. Să nu dai slugă stăpînului lui carele să va adaoge la tine de la domnul lui.

16. Înpreună cu tinc va lăcu întru voi, va lăcu în tot locul unde va plăcea lui; să nu-l dodăiești² pre el.

17. Să nu fie curv den fêțele lui Israil și să nu fie curvindu den fii lui Israil. Să nu fie vămuit den fêțele Israil și să nu fie vămuinđu-să cătră toată ruga den fii lui Israil.

18. Să nu aduci plata curvei, nice schimbarea căinelui la casa Domnului Dumnedzăului tău cătră toată ruga, pentru că uriciune sântu Domnului Dumnedzăului tău amândoa.

19. Să nu cămătedzi fratelui tău camătă de argintu și camătă de bucate și camătă a tot lucrul carele vei împrumuta.

20. La cel strîn să cămătuești, fratelui tău să nu cămătuești, pentru ca să te blagoslovască Domnul Dumnedzăul tău întru toate lucrurile tale pre pământul la carele întri acolo la el să moștnești pre însul de tot³.

21. Iară de te vei ruga rugă Domnului Dumnedzăului tău, să nu întârzi să o dai pre ea, căce cerșindu va cere Domnul Dumnedzăul tău de la tine și va fi întru tine păcat.

22. Iară de nu vei vrea să te rogi, nu va fi întru tine păcat.

23. Căce ce ies pre budzele tale vei crușă și vei face în ce chip te-ai rugat Domnului Dumnedzăului tău carele ai grăit cu rostul tău.

24. Iară de-i întra la sêcerea aproapelui tău și vei aduna întru mâinile tale spice, și sêcere să nu pui preste secerătura aproapelui tău.

25. Iară de vei întra la viaa aproapelui tău, să măninci poame cît vei sătura sufletul tău, iar întru vas să nu pui înlontru.

CAP 24

1. Iară de va lua neștine muiere și va lăcu înpreună cu însă și va fi de nu va afla har înaintea lui, căce au aflat întru ea lucru grozav și va scrie ei carte de dăspărțală și va da în mâinele ei și o va goni pre ea den casa lui.

2. Și mer/gând, să va face la altu bărbat.

Ms. 4389

9. Când vei ieși să te tăbărăști împotriva vrăjmașilor tăi, să te păzești de tot cuvântul rău.

10. Și de va fi întru tine om necurat den curărea de noapte, să iasă afară den tabără și să nu între în tabără.

11. Iară când va fi îndescară, să-și spēle trupul cu apă și, deaca va apune soarele, să între în tabără.

12. Loc să aibi denafară de tabără și acolo să te duci în poiană.

13. Și hărleș să fie la brăul tău și când vei ieși afară să sapi cu dânsul groapă și după aceea întorcându-te să acoperi rușinea ta într-ânsa.

14. (Că Domnul Dumnezeul tău va trece pre tabăra ta să te mântuiască și să dea vrăjmașii tăi denaintea ta în mâinile tale)³. Ce să fie tabăra ta sfântă și să nu se vază la tine nici un lucru de rușine și să se întoarcă de la tine.

15. Să nu dai sluga carea va fugi la tine iarăși stăpănu-său,

16. Ce să lăcuiască cu tine în tot locul unde-i va plăcea; să nu-l năcăjăști.

17. Să nu fie curve den fêțele lui Israil, nici curvari den feciorii lui Israil¹.

18. Să nu dai plată curvei nici schimbul căinelui în casa Domnului Dumnezeului tău, nici într-o rugăciune, că amândoaă acestea sânt urăciune Domnului Dumnezeului tău.

19. Să nu crești camăta banilor fratelui tău sau camăta bucatelor sau camăta a fieștece lucru de ce-l vei împrumuta.

20. Iară a streinului camătă tu să o crești iar a fratelui tău să nu o crești, ca să te blagoslovască Domnul Dumnezeul tău în toate lucrurile tale în țara în carea vei mîrge să o iai.

21. Și de vei fâgădui fâgăduință Domnului Dumnezeului tău, să nu zăbovești până i-o vei da că căutînd o va căuta de la tine Domnul Dumnezeul tău și va fi păcatul asupra ta⁴.

22. Iară deaca nu te vei fâgădui, nu-ț va fi păcat.

23. Ce va ieși den gura ta să păzești și să faci cum vei păzi și darul care vei fâgădui Domnului Dumnezeului tău care l-ai fâgăduit cu gura ta.

24. De vei întra în agrul vecinului tău spice să aduni în mâinile tale, iar sêcere să nu pui în agrul lui.

25. Și de vei întra în viaa vecinului tău, să storci struguri cît vei sătura sufletul tău, iar în vas să nu pui.

CAP 24

1. Iară deaca va lua cinevaș muiere și va lăcu cu dânsa, iar apoi o va urî pentru vreun lucru grozav cevaș, să-i scrie carte de lăsar și să dea în mâna ei și dăspărîndu-se să o trimetă den casa lui.

2. Și ducându-se, să fie muiere altui bărbat.

Versiunea modernă

9. Când vei porni împotriva dușmanilor tăi și-ți vei așeza tabăra, ferește-te de orice lucru rău.

10. Dacă se va afla printre voi vreun bărbat care nu este curat pentru că și-a pătat așternutul noaptea, să iasă afară din tabără și să nu mai intre în ea.

11. Când se va însera, să-și spele trupul cu apă și după ce a apus soarele, poate să intre în tabără.

12. Să ai afară din tabără un loc în care să ieși pentru nevoile tale.

13. Între lucrurile tale să ai o lopată și, când te așezi afară să-ți faci nevoile, să sapi și să le acoperi cu ea.

14. Pentru că Domnul Dumnezeul tău umblă prin tabăra ta ca să te ocrotească și să dea pe vrăjmașii tăi în mâinile tale. De aceea tabăra ta trebuie să fie sfântă, ca să nu vadă la tine lucruri necuviincioase și să se îndepărteze de tine.

15. Dacă un rob fug de la stăpînul său la tine, să nu-l dai înapoi stăpînului său.

16. Lasă-l să locuiască la tine, între voi, în orice loc pe care și-l va alege, în oricare dintre așezările tale care-i va plăcea; să nu-l prigonești.

17. Nici una din fiicele lui Israel și nici unul din fiii lui Israel să nu slujească desfrînării în templu.

18. Să nu aduci în casa Domnului Dumnezeului tău câștigul desfrînatei, nici banii care se plătesc pentru un cîine, oricare ar fi fost jurămîntul tău, căci amîndouă sînt o urăciune în fața Domnului Dumnezeului tău.

19. Să nu ceri de la fratele tău nici o dobîndă: nici pentru bani, nici pentru hrană și nici pentru orice alt lucru care se poate împrumuta cu dobîndă.

20. Poți să ceri dobîndă de la un străin, dar să nu ceri dobîndă de la fratele tău, ca să te binecuvînteze Domnul Dumnezeul tău în tot ceea ce faci în țara în care intri ca să o moștenești.

21. Dacă vei face un jurămînt înaintea Domnului Dumnezeului tău, să nu întirzi să-l împlinești, căci Domnul Dumnezeul tău îți va cere socoteală și vei cădea în păcat.

22. Dacă nu vrei să faci nici o fâgăduință, nu păcătuiești cu nimic.

23. Ai grijă să împlinești ceea ce a ieșit din gura ta, fâgăduința pe care ai dat-o de bunăvoie Domnului Dumnezeului tău și pe care ai rostit-o cu gura ta.

24. Dacă intri în viaa aproapelui tău, poți să măninci struguri cît îți poștețe sufletul, pînă te vei sătura, dar să nu iei și în coș.

25. Dacă intri în lanul de secerat al aproapelui tău, poți să culegi spice cu mîna, dar să nu tragi cu seccera în lanul de secerat al aproapelui tău.

CAP. 24

Legi privind căsătoria: Ocrotirea sdracilor.

1. Dacă un bărbat ia în căsătorie o femeie, care nu se va bucura de prețuirea lui, pentru că acesta a descoperit ceva necuviincios la ea, să-i scrie o dovadă de despărțire, să i-o dea în mînă și să o trimită din casa lui.

2. Dacă, după ce a plecat, se va mărita cu un alt bărbat,

РАГ

ГЖНД СВАФАТЕ АА АЛП СЕГЕАТЕ . ШН СВА Г
 ОУРХ ПРЕ А СЕГЕАТЛА ТЛА ДЛАПОН ШН КА СРТЕ ЕН
 КАРТЕ ДЕ СЕГЕАТЦЕБЕ , ШН СВА ДА ПРЕ МЖННАИ
 ЕН ШН СВА СКАТЕ ДЕН КАСА АЛН , САХ ВА МХРН
 СЕГЕАТЛА ЕН ТЛА ДЛАПОН , КАРЕ СВАХ АХАТ ПР
 АЛН МХАРЕ . НХВА ПХПТ СЕГЕАТЛА ТЛА ДЕН
 ПЖН , КАРЕ СВАХ СКАТЕ АПСОЖКНДХСЕТ СЕ А
 ПРЕ ДПНКА АХНШ МХАРЕ , АХПТ ТЕ САХ ПЖНГЕ
 РНТ А , КЪТН СКАРТЕ АСТЕ АМАННПТ ДМНХАХН
 ДМНХЕАХН ППЕХ , ШН СЪНХ ПЖНГЕРИШН ППАЖН
 ТЛА КАРЕ ДМНХА ДМНХЕАХА ВОСТРАХ ДТЕ ВОАСО КХ
 СХ . ДЕВА АХА НИШННЕ МХАРЕ ДЕ КХЖНДХ СЕ
 НХ АСЪ АА РЕЗУОН , ШН СЪНХСЕТ ПХЕ ПРЕСТЕ ЕА
 НН ТЕ ОУН АХНХ , НЕ ВНОКАТ СЕ ФТЕ АПРХ КАСА АЛН ,
 ОУН АН ВА БУКХА ПР МХАРЕ АЛН , КАРЕ СВАХ АЛН .
 СЪНХ СВАЖЕШН МОАРА НИТН ПЖРПЕРИЦА МОРИН ,
 КЪТН СХФАИТ АТЕСТА СВАЖАШЕ . ТАРХ ДЕ СЕ
 ВА ПРНДЕ СЪМ ФХЖНДХ СХФАИТ ДЕНПХ ФРАЦИ
 АХН ФНН АХН СЕРААЛ , ШН СНАНДХ ПР ЕАХ АЛЕАВН
 ДЕ , МХРКА ФХХА АЧЕАА ШН ВЕЦН РПДНКА РЕАЛ
 ДЕНПХ КОИ СНАХРН . АПТЕ АМННПТЕ ПР ПН
 НЕ АПРХ ПНПОНРТЕ СПРНКЕЧНННН , ШН СМТЕ ППЗЕ
 ШН ФАРАТЕ СЕ ФАТН АХПТ ТСАПТ АФУТЕ КАРТЕ ВО
 СЛУНЕ ВОАСО ПРЕСЦУЦН АСНЦУЦН , АТЕ КНП АМ ПОХН
 УНП ВОАСО СЕВЪ ППЗУЦН СЕ ФАТЦН . АХАХН
 АМННПТЕ КЖП АХ ФПНУП ДМНХА ДМНХЕАХА ППЕ
 МАРАМНН АА ЕШНРЕ МИРЖНДХ КОИ АФАРТЕ ДЕН
 ЕРГУПЕТ . ТАРХ ДЕ ВАФН ДАЛОРЕ АПРХ АПРОВА
 ПЕАЕ ППЕХ , ДАЛОРЕ СРН ФИСШТЕ ТЕ , СЪНХ АПРН
 АКАСА АЛН СЕ СВАЖЕШН СВАЛОГАЛ . АФАРТЕ
 СЕ СТАН ШН СМХА АА КАРАЕ АСТЕ ДАЛОРЕ АТАЕА
 ВА СКАТЕ СВАЛОГАЛ ЧТЕ АФАРТЕ . ТАРХ ДЕ ВАФН
 СМХА СПРАКЪ СЪНХ ДОМН КХ СВАЛОГАЛ АЛН
 КХ ДАРЕ СЕН ДАН АЛН ХАННА АЛН АА АПХАХА СОВАРАД
 ШН ВА ДОМН КХ ХАННА АЛН , ШН ПЕАЕ ЕАВН ШН АА
 ТИНЕ ВАФН МИАВЕПНТЕ АМАННПТЕ ДМНХАХН ДМНХЕАХ
 АЛН ППЕХ . СЪНХ АНФЕШН СМЕРСА СПРАХАХА
 ШН АНФНПАХАХН ДЕНПХ ФРАЦИ ППЕН , АХ ДЕНПХ
 НЕАФЕРНННН ДЕНКАРЕ АХУПЦНАИ ППАЕ . АПРА
 ЧЕАШЗН СЕН ДАН ППАТА АЛН СЪНХ АПХЕ СОВАРАЕ
 ПРЕСТЕ ЕАХ КЪТН СПРАКЪ АСТЕ , ШН ПР ДЖНКА АРЕ
 НОДЖЕ ПДЕ ШН СЪНХ СПРНЦЕ АСХПРА ТА КИТРЕ А
 НХА , ШН ВАФН АПРХ ПННЕ ППАТА . НХАВОР
 МХРН ППРНЦИ ПЕНПХ ФЕРИРН , ШН ФЕРИРН НХА
 МХРН ПЕНПХ ПЕРИЦН ФИСШТЕ КАРАЕ КХ ПКАТЕ
 СХ ВА МХРН . СЪНХ АСАЦН ЖАДЕКАТА НЕАФЕ
 НИХАХН , ШН СХРХМАХАХН , ШН ВЪАХВЕН ШН СЪНХ
 СВАЖЕШН ХАННА ВЕАХВЕН . ШН СЪЦН ААХН
 АМННПТЕ ПЕРОВ АН ФИСП АПМЖНПХА ЕРГУПЕТ
 АХН , ШН ППЕХ МЖНПХАХН ДМНХА ДМНХЕАХА ППЕХ
 ДЕ АНОАС , ПЕНПХ АЧАСА ЕХ ЧТЕ ПОХННЕСХ СЕ ФА
 ТН КХВЖНПХА АТЕСТА . ДИВН СЕЧРА СЕЧЕРТЕА
 АПРХ ЧАРНА ПТА , ШН ВЕН ОУНПА ЗНПЕ АЧАРНА
 ТА , СЪНХПТЕ АПОРН СЕА АН , СПРАКЪ АЛН ШН НЕАФЕ
 НИХАХН ШН СХРХМАХАХН ШН ВЪАХВЕН ВАФН , ПЕН
 ПРХ КА СЕБЕ ЕАГЕВЕСП ДМНХА ДМНХЕАХА ППЕХ А
 ПРХ ППАЕ ФАПТЕАИ МЖННАИ ППАЕ . ТАРХ
 ДИВН КХАФЕ МАГАМНАИ СЪНХПТЕ АПОРН А АХ
 НАТТАИ ДИНАПАСТА , ТЛАХН НЕАФЕРННН ШН СХРХ

Biblia, 1688, pag. 143, col. II

3. Și o va urî pre ea bărbatul cel de apoi, și va scrie ci carte de despărțea, și o va da pre mîinile ei, și o va scoate den casa lui sau va muri bărbatul ei cel de apoi care o au luat pre ea lui muiere.

4. Nu va putea bărbatul cel dentîu, care o au scos, întorcîndu-să, să ia pre dînsa luiș muiere, după ce s-au pîngărit ea, căci scîrbă iaste înaintea Domnului Dumnezăului tău și să nu pîngărești pămîntul care Domnul Dumnezăul vostru dă voao cu sorțu.

5. De va lua neștine muiere de curînd, să nu iasă la războiu și să nu să puie preste el nice un lucru; nevinovat să fie întru casa lui un an, va bucura pre muierea lui care o au luat.

6. Să nu zălojești moara, nici pîrărița morii, căci suflet acesta zălojaște

7. Iară de să va prinde om furînd suflet dentru frașii lui, fiii lui Israil, și silind pre el, îl va vinde, muri-va furul acela; și veți rădica răul dentru voi singuri.

8. Ia-te aminte pre tine întru pipăirea stricăciunii și să te păzești foarte, să faci după toată lîgea carea vor spune voao preoșii leviții; în ce chip am poruncit voao să vă păziți să faciți.

9. Adu-ți aminte cîte au făcut Domnul Dumnezăul tău Mariamei la ieșire, mergînd voi afară den Eghipt.

10. Iară de va fi datorie întru aproapele tău, datorie ori fieștece, să nu întri în casa lui să zălojești zălogul.

11. Afară să stai, și omul la carele iaste datoria ta, el va scoate zălogul ție afară.

12. Iară de va fi omul sărac, să nu dormi cu zălogul lui.

13. Cu dare să-i dai lui haina lui la apusul soarelui și va dormi cu haina lui și te va blagoslovi, și la tine va fi milostenie înaintea Domnului Dumnezăului tău.

14. Să nu lipsești simbria săracului și lipsitului dentru frașii tăi au dentru nemernici den care-s în cetățile tale.

15. Într-acăeăș zi să-i dai plata lui, să nu apuie soarele preste el, căci sărac iaste și pre dînsa are nădêjde. Și să nu strige asupra ta cătră Domnul, și va fi întru tine păcat.

16. Nu vor muri părinții pentru feciori și feciorii nu vor muri pentru părinți; fieștecarele cu păcatul său va muri.

17. Să nu abați judecata nemernicului și surumanului și văduvei și să nu zălojești haina văduvei.

18. Și să-ți aduci aminte că rob ai fost în pămîntul Eghiptului și te-au mîntuit Domnul Dumnezăul tău de acolo; pentru aceasta eu ție poruncescu să faci cuvîntul acesta.

19. De vei secera sêcerea ta întru țarina ta și vei uita znop în țarina ta, să nu te întorci să-l iai; săracului, și nemernicului, și surumanului și văduvei va fi, pentru ca să te blagoslovească Domnul Dumnezăul tău întru toate faptele mîinilor tale.

20. Iară de vei culêge maslinile, să nu te întorci a aduna cêle denapoia ta: celui nemernic, și suru/manului și văduvei vor fi.

РГ МА

Ms. 45

3. Și o va urî pre ca bărbatul cel de apoi, și-i va scrie ei carte de dăspărțală și-i va da ei pre mâinile ei și o va scoate pre ea den casa lui; să va muri bărbatul ei cel de apoi carele au luat pre ea și ce fămēic.

4. Nu va putea bărbatul cel de mainte, cela ce au scosu-o pre ea, învărtejindu-să să o ia pre ea și ce muiere, după ce s-au pângărit ea, căce urăciune iaste înaintea Domnului Dumnedzăului tău; și să nu pângăriți pământul carele Domnul Dumndzăul tău¹ dă ție² cu sorpu.

5. Iar să va lua neștine muiere de curându, să nu iasă la război să nu să puic preste el nice un lucru; nevinovat să fie întru casa lui, un an va bucura pre muierea lui carea au luat-o.

6. Să nu zălojești moara, nice părpăria morei, căce suflet acesta zălojaște.

7. Iar de să va prinde om furându suflet dentru frații lui, fiii lui Israil, și silindu-l pre el îl va vinde, va muri furul acela; și veți rădica răul dentru voi sănguri.

8. Ia-te aminte pre tine întru pipăirea stricăciunei și să te păzești foarte să faci după toată lēgea carea vor spunc voao preuții levitiți; în ce chip am porincit voao să vă păziți să faceți.

9. Adu-ți aminte căte au făcut Domnul Dumnedzăul tău ii Mariam la ieșire, mergându voi afară den Eghiptu.

10. Iar să va fi datoric întru aproapele tău, datoric ori fiestece, să nu întri în casa lui să zălojești zălogul.

11. Afară să stai, și omul la carele iaste datoriia ta la el, va scoate zălogul ție afară.

12. Iar de va fi omul sărac, să nu dormi cu zălogul lui.

13. Cu dare să-i dai lui haina lui la apusul soarelui și va dormi cu haina lui și te va blagoslovi și la tine va fi milostenie înaintea Domnului Dumnedzăului tău.

14. Să nu lipsești simbria săracului și lipsitului dentru frații tăi au dentru nemēmici den carii-s întru cetățile tale³.

15. Într-acēeași dzi să dai plata lui să nu apuic soarele preste ea, căce mēser iaste și pre însă arc nădējde. Și să nu strige asupra ta cătră Domnul și va fi întru tine păcat.

16. Nu vor muri părinți pentru ficiori și ficiori nu vor muri pentru părinți; fiestececarele cu păcatul său va muri.

17. Să nu abați giudețul nemēmnicului și sărăimanului și văduvii și să nu zălojești haina văduii.

18. Și să-ți aduci aminte că rob ai fostu în pământul Eghiptului și te-au mântuit Domnul Dumnedzăul tău de acolo; pentru aceasta eu ție porincescu să faci cuvântul acesta.

19. Să vei secera secera ta întru țarina ta și vei uita snop întru țarina ta, să nu te întorci să-l iai [pre el]⁴; săracului, și nemēmnicului, și sărăimanului și văduii, va fi pentru ca să te blagoslovescă Domnul Dumnedzăul tău întru toate faptele mâinilor tale.

20. Iar de vei culēge maslinele, să nu te întorci a cerca cele dennapola ta: celui nemēmnic, și sărăimanului și văduii vor fi.

Ms. 4389

3. Iară de o va urî și al doilea bărbat, să-i scrie carte de lăsare și să o dea în mâna ei și să o sloboază den casa lui; sau deaca va muri bărbatul ei cel al doilea care o au luat lui muiere.

4. De-acii nu va putea să o mai ia bărbatul ei cel dintăi că iaste lucru spurcat și pângărit înaintea Domnului Dumnezeului tău; să nu pângăriț pământul care-l va da voaoă Domnul Dumnezeul vostru întru moștinare.

5. Iară de-ș va lua cinevaș nevastă să nu meargă la războiu, nice să se puic lui nici un lucru și să fie fără de vină⁵; și să lăcuiască în casa lui un an să veseleşcă pre muierea lui carea o au luat.

6. Să nu iai în zălog moara, nici părpăria morii că sufletul său și-l dă în zălog.

7. De se va afla vreun om că fură vreun suflet den frații săi den feciorii lui Israil și cu silnicie îl va vinde, să moară un fur ca acela; și veț lua răul dentre voi.

8. Și să te păzești tu însuși de semnul mișălicei și să păzești foarte să faci toată lēgea carea-ț vor porānci preuții și levitiți; cum am porāncit eu lor așa să o păzești și să o faci.

9. Aduceți-vă aminte ce au făcut Domnul Dumnezeul vostru Mariei pre cale, când veniați den Eghipt.

10. De vei avea vro datorie la vecinul tău să nu întri tu în casa lui să iai zălog.

11. Ce să stai afară, iar omul acela carele iaste ție dator, el însuși să scoată ție zălog afară.

12. Iar de va fi omul sărac, să nu te culci în zălogul lui.

13. Ce curind să dai haina lui înapoi mai înainte de apusul soarelui, să se culce el în haina lui și te va blagoslovi și vei avea milă înaintea Domnului Dumnezeului tău.

14. Să nu oprești simbria săracului și a cerșătorului dentru frații tăi sau a streinului den cetatea ta.

15. Ce într-acēeaș zi să-i dai simbria până încă nu va apune soarele, pentru că iaste sărac și într-acēea-i iaste toată nădējde, ca nu cumva să strige cătră Domnul pentru tine și-ț va fi păcat.

16. Să nu moară părinții pentru feciori, nici feciorii să nu moară pentru părinți, ce fiestececare pentru al său păcat să moară².

17. Să nu întorci judecata vineticului și a săracului și a văduvei, nici să iai în zălog haina văduvei.

18. Adu-ți aminte că și tu ai fost rob în țara Eghiptului și te-au slobozit de acolo Domnul Dumnezeul tău; drept acēea porāncese și cu ție să faci lucrul acesta.

19. Când vei secera secerișul în agrul tău și vei uita znopi pre miriștea ta, să nu te întorci să-l iai, ce să-l lași să fie ai săracului, și ai vineticului și ai văduvei, ca să te blagoslovescă Domnul Dumnezeul tău întru toate lucrurile mâinilor tale.

20. Iar de-ț vei culēge măslinii, să nu te mai întorci să aduni rămășița ce va fi mai rămas pre urmă, ce să laș să fie săracului, și vineticului/ și văduvei.

Versiunea modernă

3. Și dacă și acest bărbat nu o va putea suferi și-i va scrie o dovadă de despărțire pe care i-o va da în mână și o va trimite din casa lui, sau dacă bărbatul acesta din urmă, care a luat-o de soție, va muri,

4. Atunci primul ei soț, care a trimis-o de la el, nu va putea să o ia iarăși de soție, căci pentru el ea nu mai este curată; acest lucru este o urăciune înaintea Domnului Dumnezeului tău. Să nu pângărești cu păcate țara pe care Domnul Dumnezeul tău ți-o dă de moștenire.

5. Dacă un bărbat s-a însurat de curind, să nu meargă la armată și să nu i se impună nici o sarcină; să fie scutit și să rămână acasă timp de un an, ca să se bucure cu soția pe care și-a luat-o.

6. Nimeni să nu ia zălog rîșnița sau chiar și numai piatra de deasupra a rîșniței, căci ar însemna să iei zălog însăși viața cuiva.

7. Dacă se va afla că cineva a furat pe vreunul din frații săi, din fiii lui Israil, că l-a înrobii și că l-a vîndut, să moară tâlhurul acela. Astfel veți stîrpi răul din mijlocul vostru.

8. Ia seama să nu te îmbolnăvești de lepră. Păzește-te bine și urmează toate îndrumările preoților levitiți. Aveți grijă să împliniți ceea ce le-am poruncit eu.

9. Adu-ți aminte ce a făcut Domnul Dumnezeul tău cu Miriam, pe drum, cînd ieșeați afară din Egipt.

10. Dacă vei da un împrumut aproapelui tău, să nu întri în casa lui ca să iei zălog de la el.

11. Stai afară, și omul căruia i-ai dat împrumutul, să scoată zălogul afară.

12. Iar dacă omul este sărac, să nu te culci cu zălogul lui la tine.

13. Ci să-i înapoiezi zălogul la apusul soarelui, ca să se culce în haina lui și să te binecuvînteze; astfel vei face ceea ce este drept înaintea Domnului Dumnezeului tău.

14. Să nu oprești pentru tine plata ce se cuvine unui sărac sau unui nevoiaș, fie că este dintre frații tăi, fie că este dintre străinii ce se află în țara ta, în cetățile tale.

15. Ci să-i dai plata în aceeași zi, înainte de apusul soarelui, căci este sărac și doar pe acest cîștig se bizuie. Să nu ajungă să strige cătră Domnul împotriva ta, dacă săvîrșești un asemenea păcat.

16. Părinții să nu fie pedepsiți cu moartea pentru vina copiilor și nici copiii să nu fie pedepsiți cu moartea pentru vina părinților. Fiecare să fie pedepsit cu moartea pentru păcatul său.

17. Să nu încalci drepturile străinilor și ale orfanilor și să nu iei zălog haina văduvei.

18. Amintește-ți că ai fost rob în țara Egiptului și că Domnul Dumnezeul tău te-a izbăvit de acolo. De aceea îți poruncesc să împlinești aceste cerințe.

19. Cînd vei secera lanul de pe ogorul tău și vei uita un snop pe cîmp, să nu te întorci să-l iei, ci să-l lași străinului, orfanului și văduvei, pentru ca să te binecuvînteze Domnul Dumnezeul tău în tot ceea ce înfăptuiești cu mîinile tale.

20. Cînd vei scutura măslinii, să nu mai culegi maslinele rămase pe crengi, ci să le lași străinului, orfanului și văduvei.

РМД

ка манхалхн шн вѣдхвн борфн . Шн дквн кх
 лѣцекла пѣ стнх кхлѣцн дѣн нѣавѣ чѣле ден
 напола тѣ, тѣлхн стврань шн тѣлхн немѣрннк, шн
 ке сѣрмнхалхн шн вѣдхвн елфн . Шнцвн а
 дхчѣ амннпѣ кѣтн рѣ ан фостѣ дѣпмжнпѣл егѣ
 пѣпхалхн, пѣнѣрѣ ачѣпта еѣ чѣе порхнчѣекѣ сѣ фѣ
 чн кѣвжнпѣл ачѣпта -

К А П К Е
 рѣ де сѣва фаче прнче дѣтрѣ мнжнклѣ сѣ
 аменнор, шн бор вѣнн лѣ жѣ дѣкѣпѣ шн
 бор жѣ дѣкѣ шн бор дѣнрѣпта прѣ тѣлѣ
 днрѣптѣ, шн бор дѣрѣптѣ прѣ тѣлѣ не кѣ
 рѣптѣ . Шн елфн дѣ елфн брѣ дннкѣ
 дѣ еѣптѣе тѣлѣ тѣ пѣтжнѣщѣ шн лѣвн шѣ дѣтѣ дѣнн
 пѣтѣ жѣ дѣкѣпѣ рѣнорѣ шн лѣвѣ елпѣ дѣннпѣтѣ бор,
 дѣхпѣ пѣтжнѣлѣптѣ лѣн кѣ нѣмѣрѣ, мѣ, бор елѣ
 пѣ прѣ елѣ шн нѣбор ман дѣдѣсѣе, тѣрѣ дѣвор мѣ
 дѣдѣсѣе лѣ елпѣ прѣ елѣ ман мѣлѣтѣ дѣ кѣптѣ ачѣ
 стѣтѣлѣчѣ, еѣва рѣшннѣ фѣрѣптѣе пѣтѣ дѣннпѣтѣ
 пѣлѣ . Стѣнѣ лѣцн гѣлѣ еѣлѣлхн кѣрѣтрѣертѣ
 дѣрѣ дѣвор лѣкѣлхн фѣлѣцн дѣтрѣлѣокѣ шн ба мѣрнн оѣ
 нѣл дѣн трѣншн шн сѣмжнѣтѣ нѣва фн лѣ ел нѣ
 елфн мѣлѣрѣ тѣлѣлѣ тѣ аѣ мѣрнпѣ афѣрѣ лѣ сѣмѣ
 тѣ нѣсѣтѣ ачѣрѣптѣ, фѣрѣптѣе еѣрѣлѣтѣлѣлхн ен ба дѣ
 пѣрѣ кѣлѣрѣ лѣ шн сѣва лѣлѣ лѣшн мѣлѣрѣ, шн кѣ лѣ
 нѣл дѣтрѣлѣнтѣ кѣ дѣжѣе . Шн елфн кѣпнлѣлѣ
 кѣрѣлѣ ба нѣцѣ сѣва ашѣзѣ дѣнтрѣлѣ нѣмѣлѣ тѣлѣлѣ
 тѣ аѣ мѣрнпѣ шн нѣсѣтѣ епннѣ нѣмѣлѣ лѣн дѣн
 ерѣннѣлѣ . Дѣрѣ дѣнѣва сѣмѣлѣ еѣ лѣ прѣ мѣлѣ
 рѣ фѣрѣптѣлѣлхн сѣлѣ шн сѣва еѣлхн мѣлѣрѣ прѣ пѣлѣрѣтѣ
 кѣ еѣтѣрѣннѣ шн ел гѣрѣн, нѣва фѣрѣптѣе еѣрѣлѣтѣлѣ
 лѣн мѣлѣ еѣ рѣднѣ нѣмѣлѣ фѣрѣлѣлхн сѣлѣ дѣтрѣ ерѣ
 нѣл, нѣл еѣрѣптѣ фѣрѣптѣе еѣрѣлѣтѣлѣлхн мѣлѣ . Шн
 бор нѣма прѣ елѣ еѣтѣрѣннѣтѣ чѣптѣцн лѣчѣлѣ, шн
 бор гѣрѣн лѣн шн епннѣлѣ ба зѣчѣ нѣвон еѣсѣлѣлѣ
 прѣ дѣжѣе . Шн вѣннѣлѣ мѣлѣрѣ фѣрѣптѣлѣлхн еѣ
 кѣптѣрѣ елѣ дѣннпѣтѣ еѣтѣрѣннѣнѣ, шн ба дѣзѣлѣ
 гѣ очн зѣптѣ лѣлхн дѣла пнѣлѣрѣлѣ лѣн, шн ба еѣлхн
 пн дѣ сѣрѣлѣлѣ лѣн, шн рѣсѣлѣлѣлѣлѣ ба гѣрѣн,
 ашл бор фаче омѣлѣлѣ кѣрѣлѣ нѣва зѣнн кѣса фѣ
 тѣлѣлхн еѣлѣ . Шн еѣва кѣма нѣмѣлѣ лѣн дѣтрѣ
 ерѣннѣлѣ кѣса тѣлѣлхн тѣшѣлѣ дѣзѣлѣгѣптѣ чн зѣма
 дѣрѣ дѣсѣе бор еѣрѣлѣлѣ дѣнн оамнн дѣтрѣлѣокѣ омѣ
 нѣ фѣрѣптѣлѣлѣ шн ба вѣнн мѣлѣрѣ еѣнѣлѣ дѣнтрѣлѣ
 шн еѣсѣлѣлѣ прѣ еѣрѣлѣтѣлѣ ен, дѣн мѣна тѣлѣлѣ
 тѣлѣ елпѣ, шн дѣтннѣлѣлѣ мѣна ен дѣлѣ ачѣлѣлѣ
 дѣ еѣлѣшпѣ . Стѣнн пѣлѣ мѣна ен, епннѣлѣлѣ еѣгѣ
 очнѣлѣ пѣлѣ прѣ лѣ . Стѣннфѣ дѣсѣлѣлѣ пѣлѣ кѣ
 пѣлѣрн, шн кѣнпѣлѣрн мѣре аѣ мннѣ . Стѣннфѣ
 дѣкѣлѣ пѣлѣ мѣлѣрѣ, шн мѣлѣрѣ мѣре шн мннѣ .
 Кѣнпѣлѣрн дѣсѣлѣлѣ шн днрѣптѣ елфн чѣе, шн мѣ
 сѣрѣ дѣсѣлѣлѣ шн днрѣптѣ елфн чѣе, пѣтрѣлѣ
 кѣсѣптѣ фѣлѣн дѣлѣлѣлѣптѣ дѣ зѣлѣ прѣ пѣмжнѣлѣ
 кѣрѣлѣ дѣннѣлѣ дѣннѣлѣлѣ пѣлѣ дѣ чѣе кѣ сѣрѣцѣ .
 Кѣчн еѣлѣ еѣ дѣннѣлѣлхн дѣннѣлѣлхн пѣлѣ пѣсѣптѣ
 тѣлѣ тѣ фаче ачѣсѣптѣ, пѣптѣ тѣлѣ тѣ фаче еѣрѣлѣтѣ
 пѣлѣ . Дѣлѣчѣ амннпѣ кѣптѣ аѣ фѣкѣлѣлѣ чѣе
 амааннѣ, прѣ кѣлѣ ешннѣлѣ пѣлѣ дѣн егѣвпѣптѣ .
 Кѣлѣ аѣ еѣсѣлѣлѣлѣ дѣпѣтрѣлѣлѣ прѣ кѣлѣ, шн аѣ

- 21. Și de vei culege viaa ta, să nu culegi de iznoavă cèle denapoaia ta: celui sărac și celui nemernic și surumanului și văduvei va fi.
- 22. Și-ț vei aduce aminte căci rob ai fost în pământul Eghiptului, pentru aceasta eu ție poruncescu să faci cuvîntul acesta.

CAP 25

- 1. Iară de să va face price întru mijlocul oamenilor și vor veni la judecată, și vor judeca și vor îndirepta pre cel drept, și vor înfrunta pre cel necurat.
- 2. Și va fi de va fi vrédnic de bătaie cel ce păgînește, și-l vei șădea înaintea judecătorilor și-l vor bate înaintea lor,
- 3. După păgînătatea lui, cu număr, 40 vor bate pre el și nu vor mai adaoge; iară de vor mai adaoge a-l bate pre el mai multe decît acêste toiêge, să va rușina fratele tău înaintea ta.
- 4. Să nu legi gura bouului care trieră.
- 5. Iară de vor lăcui frați într-un loc și va muri unul denti-înșii și sămîntă nu va fi la el, nu va fi muierea celuia ce au murit, afară, la om ce nu să apropie; fratele bărbatului ei va întra cătră ea și o va lua luiș muiere și va lăcui împreună cu dînsa.
- 6. Și va fi copilul carele va naște să va așăza dentru numele celuia ce au murit și nu să va stinge numele lui den Israil.
- 7. Iară de nu va omul să ia pre muierea fratelui său, și să va sui muierea pre poartă la bătrînime și va grăi: «Nu va fratele bărbatului meu să rădice numele fratelui său întru Israil, n-au vrut fratele bărbatului meu».
- 8. Și vor chema pre el bătrînimea cetății aceia și vor grăi lui și stînd va zice: «Nu voiu să o iau pre dînsa.»
- 9. Și viind muierea fratelui său cătră el înaintea bătrînimei, și va dezlega o cizmă a lui de la piciorul lui și va scuipi în obrazul lui și, răspunzînd, va grăi: «Așa vor face omului carele nu va zidi casa fratelui său.»
- 10. Și să va chema numele lui întru Izrail: «Casa celui ce ș-au dezlegat cizma.»
- 11. Iară de se vor sfădi doi oameni într-un loc, om cu fratele său, și va veni muierea unuia dentr-înșii să scoată pre bărbatul ei den mîna celuia ce-l bate și, întinzînd mîna ei, îl va apuca de boașă,
- 12. Să-i tai mîna ei, să nu ți să vêghe ochiul tău pre ea.
- 13. Să nu fie în sacul tău cantariu și cantariu mare au mic.
- 14. Să nu fie în casa ta măsură și măsură mare și mică.
- 15. Cantariu adevărat și drept va fi ție și măsură adevărată și direaptă va fi ție, pentru ca să te faci îndelungat de zile pre pământul carele Domnul Dumnezăul tău dă ție cu sorț.
- 16. Căci scîrbă Domnului Dumnezăului tău tot cel ce face acêstea tot cela ce face strîmbătate.
- 17. Adu-ț aminte cîte au făcut ție Amalîc pre cale, ieșînd tu den Eghipt,
- 18. Cum au stătut împotrîvă-ți pre cale și au/ tăiat ție coada

Ms. 45

21. (v) Și să vei culge vița ta [(a)³ și-ți vei aduce aminte că rob ai fost în pământul Egiptului, pentru aceasta cu ție porâncescu să faci cuvântul acesta] (g)³ să nu o culgei de iznoavă cele dennapoia ta celui sărac și celui nemernic³ «și celui mișal»³ și văduii va fi.

22. Și-ți vei aduce aminte căce rob ai fostu în pământul Egiptului, pentru aceasta cu ție porâncescu să faci cuvântul acesta.

CAP 25

1. Iară de să va face price întru mijlocul oamenilor și vor veni la giudeț, și vor judeca și vor îndrepta pre cel dreptu, și vor răpști pre cel necurat.

2. Și va fi de va fi vrédnic de bătaie cel ce păgâneste, și-l vei ședea pre el înaintea judecătorilor și-l vei bate pre el înaintea lor după păgânătatea lui.

3. Cu număr 40 îl vei bate pre el și nu vor mai adaoge; iar de vor adaoge a-l bate pre el mai multu decât aceste toîge, să va rușina fratele tău înaintea ta.

4. Să nu încăpeștezi³ boul carele trieră.

5. Iară să vor lăcui frații într-un loc și va muri unul dentrî înșii iară sămînță nu va fi la el, nu va fi muierea celuia ce au murit afar-la om ce nu să apropie; fratele bărbatului ei³ va intra cătră ea și va lua pre ea și fămêie și va lăcui împreună cu însă.

6. Și va fi copilul carele va naște să va așeza dentru numele celuia ce au murit și nu să va stinge numele lui den Israil.

7. Iară de nu va omul să ia pre muierea fratelui său, și să va sui muierea pre poartă la bătrânime și va grăi: «Nu va fratele bărbatului micu să rădice numele fratelui lui întru Israil, n-au vrut fratele bărbatului micu.»

8. Și-l vor chema pre el bătrânimea cetății aceea și vor grăi lui și stându va zice: «Nu voi să o iau pre însă.»

9. Și venindu muierea fratelui lui cătră el înaintea bătrânimei, și va dăzlega o ciobotă a lui de la piciorul lui și va ștuinti în obrazul lui și, răspundzîndu, va grăi: «Așa vor face omului carele nu va zidi casa fratelui său.»

10. [întru Israil]³ și să va chema numele lui întru Israil: «Casa celui ce ț-au dăzlegat ciobotu.»

11. Iară de să vor sfădi 2 oameni într-un loc, om cu fratele său, și va veni muierea unuia dentru ei să scoată pre bărbatul den mîna celuia ce-l bate pre el și, întinzându mîna ei, îl va apuca de boașle lui.

12. Să-i tai mîna ei, să nu să vêghe ochiul tău pre ea.

13. Să nu fie întru cămara ta cântar și cântariu mare au mic.

14. Să nu fie întru casa ta măsură și măsură mare au mică.

15. Cântar adevărat și dreptu va fi ție «și măsură adevărată și directă va fi ție»⁴, pentru ca să te faci îndălunat de dzile pre pământul carele Domnul Dumnedzîl tău dă ție cu sorțu.

16. Căce urăciune Domnului Dumnedzîului tău tot făcîndu aceste tot cela ce face strâmbatate.

17. Adu-ți aminte căte ț-au făcut ție Amalec pre cale, ieșindu tu den Egiptu.

18. Cum au stătut împotriva-ți pre cale și au tăiat

Ms. 4389

21. Iară de vei culge vița ta, să nu aduni rămășița după tine, ce săracului, și vîneticului și văduvei să laș să ia.

22. Și să-ți aduci aminte că și tu ai fost rob în țara Egiptului și pentr-acăce porâncesc cu ție să faci lucrul acesta.

CAP 25

1. De va fi gâlceavă între niscare oameni și vor veni la judecată, să-i judece și să îndrepteze pre cel drept, iar pre cel vinovat să-l facă vinovat.

2. Și de se va cădea celui vinovat să fie de bătaie, să-l pui înaintea judecătorilor și să-l bată după vina lui înaintea lor.

3. Și cu socotcală să-l bată pentru vina lui, 40 de toaige să-i dea, iar mai mult să nu mai adaogă; iar de-l va da mai multe de atîca, ocară iaste fratelui tău înaintea ta.

4. Când vei treiera să nu legi gura bouului.

5. Și când vor lăcui frații depreună și va muri unul dentr-ânșii și nu va avea roadă, să nu se ducă muierea celui mort după alt bărbat care nu va fi rudeniia lui, ce fratele bărbatului ei să între la dânsa și să o ia să-i fie lui muiere și să lăcuiască cu dânsa și să rădice sămînța frățîne-său.

6. Și ce se va naște mai întăi dentr-ânșii să se tocmească pre numele celui mort și nu va peri numele lui den Israil.

7. Iară de nu va vrea omul acela să ia pre muierea frățîne-său, să vie muierea la poartă înaintea bătrînilor și să zică: «Nu va fratele bărbatului micu să rădice numele frățîne-său în Israil.»

8. Și să-l chième bătrînii cetății aceea și să-i zică, iar de va sta el și va zice: «Nu voui să o iau.»

9. Să se apropie muierea de dînsul înaintea bătrînilor și să dăzlega o încălțăminte de la un picior de ale lui și să scuipe pre obrazul lui și să zică: «Așa să facă omului carele nu va să zidească casa frățîne-său.»

10. Și se va chiuma numele lui întru Israil: «Casa celui ce ț-au dăzlegat încălțăminta.»

11. Iară de se vor sfădi 2 oameni, un bărbat și cu un frate de ai lui și va veni muierea unuia dentr-ânșii ca să scoată pre bărbatul ei den mîinile celui ce va fi bătînd și, tinzîndu-ș mîna îl va apuca de boașă.

12. Să se taie mîna ei, iar să nu crucezi ochiul tău spre dânsa cu milă.

13. Să nu fie în sacii tăi măsură mare și mică.

14. Nici în casa ta să nu fie obroc unul mai mic, altul mai mare².

15. Ce să aibi măsură directă și tocma și adevărată, ca să trăiești zile multe în țara carca o va da ție Domnul întru moștinare.

16. Că urât iaste Domnului Dumnezeului tău tot cel ce va face aceste nădirceptă.

17. Adu-ți aminte ce au făcut ție Domnul pre cale, când ieșiia den Egipt,

18. Cum se-au pus împotriva ta pre cale și au tă-

Versiunea modernă

21. Când vei culege strugurii din via ta, să nu-i mai strîngi pe cei rămași în urma ta, ci lasă-i străinului, orfanului și văduvei.

22. Adu-ți aminte că ai fost rob în țara Egiptului. De aceea îți poruncesc să împlinești aceste cerințe.

CAP. 25

Rînduiele de judecată, de căsătorie și de negoț.

1. Dacă se ivește o neînțelegere între doi oameni și vor veni la judecată, să fie judecați și să i se dea dreptate celui nevinovat, iar cel vinovat să fie osîndit.

2. Dacă cel vinovat se cuvine să fie bătut, judecătorul va porunci să fie întins la pămînt și să i se dea un număr de lovituri pe măsura vinovăției sale.

3. I se pot da patruzeci de lovituri, dar să nu se treacă de acest număr, căci dacă va primi mai multe, fratele tău va fi făcut de rușine în văzul tuturor.

4. Să nu legi gura bouului la trierat.

5. Când frații locuiesc împreună, iar unul din ei va muri fără să aibă un fiu, soția celui mort să nu se mărite în afara familiei, cu un bărbat străin, ci cumnatul ei să intre la ea și să o ia de soție, așa cum se euvine din partea unui cumnat.

6. Cel dintîi fiu pe care îl va naște va purta numele fratelui său care a murit, pentru ca numele acestuia să nu se șteargă din Israil.

7. Dar dacă omul nu vrea să se însoare cu soția fratelui său, aceasta să meargă la poarta cetății, înaintea bătrînilor și să spună: «Cumnatul meu nu vrea să ducă mai departe numele fratelui său în Israil și nu vrea să se căsătorească cu mine, așa cum se cuvine din partea unui cumnat.»

8. Atunci bătrînii acelei cetăți să-l cheme și să vorbească cu el. Dacă el stăruie și zice: «Nu vreau să o iau.»

9. Atunci soția fratelui său să se apropie de el, înaintea bătrînilor, să-i scoată încălțăminta din picior, să-l scuipe în obraz și, drept răspuns, să-i spună: «Astfel se răsplătește bărbatul care nu vrea să întemeieze casa fratelui său.»

10. Și să fie cunoscut în Israil sub numele de „casa descultului“.

11. Când doi oameni se bat între ei și soția unuia se apropie ca să-l scoată pe bărbatul ei din mîinile celui care îl lovește, dacă întinde mîna și îl apucă de părțile bărbătești,

12. Să-i tai mîna, să nu găsească crucea în ochii tăi.

13. Să nu ai în saculețul tău două feluri de greutateți de cîntărit, una mai grea și alta mai ușoară.

14. Să nu ai în casa ta două feluri de măsuri, una mai mare și una mică.

15. Trebuie să ai greutateți de cîntărit adevărate și drepte și măsuri adevărate și drepte, pentru ca să trăiești zile multe în țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeul tău.

16. Înaintea Domnului Dumnezeului tău sînt o urăciune toți cei care face asemenea lucruri, toți cei care sînt necinștiți.

17. Adu-ți aminte de tot ce ți-a făcut Amalec pe drum, cînd ați ieșit din Egipt,

18. Cum a tăbîrit pe drum asupra ta pe cînd erai

тѣмъ цѣе коада таберѣнъ, пре тѣнъ те съепентѣ
 деннаполѣ та, гартѣ фатмжнѣланъ шнъ съепе
 нѣланъ шнъ нѣсе тѣмъ де дмнѣтѣ. Шнъ бафнъ
 кжнѣе тѣва Оахннъ пре тнне дмнѣла дмнѣтѣ
 тѣмъ дѣкѣтѣрѣ тѣсци вѣтѣжмашннъ тѣнъ тѣнъ дѣпе
 дѣпрежѣрѣ, дѣпѣмжнѣтѣлѣ кареа дмнѣла дмнѣтѣ
 тѣмъ дѣ цѣе кѣ сорѣцѣ, ка етѣлѣ моуенѣщи дѣтѣтѣ
 етѣ стпнцннъ нѣмеле лѣнъ амааннѣ, дѣкѣтѣрѣ чѣлае дѣ
 свѣтѣ чѣрнъ стѣнѣ шнъ оуици.

К А П К С
 нъ бафнъ дѣвенъ дѣтра дѣпѣмжнѣтѣлѣ каре
 ле дмнѣла дмнѣтѣлѣ тѣмъ дѣ цѣе кѣ сорѣцѣ
 ка етѣлѣ моуенѣщи дѣтѣтѣ, шнъ етѣ лѣкѣ
 ши преѣлѣ. Шнъ венъ лѣла дѣнѣтѣрѣ дѣче
 пѣтѣтѣра рѣадеаѣрѣ пѣмжнѣтѣлѣнъ тѣмъ на
 ре дмнѣла дмнѣтѣлѣ тѣмъ дѣ цѣе кѣ сорѣцѣ шнъ венъ
 пѣне дѣтѣрѣ кошннцѣнъ, шнъ венъ мѣрѣе лѣ лѣнѣла
 кареае ба лѣтѣе дмнѣла дмнѣтѣлѣ тѣмъ, етѣ нѣлѣ
 ме нѣмеле лѣнъ амааннѣ. Шнъ венъ мѣрѣе кѣтѣрѣ
 прѣсѣтѣ кареае бафнъ дѣнѣлае лѣчѣлѣ шнъ венъ гѣтѣнъ кѣ
 тѣрѣ лѣлѣ, мѣтѣрѣнѣсѣкѣ дѣтѣрѣнъ дмнѣлѣнъ дѣлѣ
 нѣгѣлѣнъ тѣмъ кѣтѣнъ аме дѣтрапѣ лѣ пѣмжнѣтѣлѣ
 кареае лѣ жѣратѣ дмнѣла пѣрннцѣлѣсѣ кѣшннъ етѣ дѣ
 волае. Шнъ ба лѣла прѣсѣтѣлѣ кошннцѣ дѣ мѣ
 ннае тѣлае шнъ оѣа пѣне дѣнъ наннѣтѣ жѣрѣтѣвннъ
 кѣлѣнъ дмнѣлѣнъ дмнѣтѣлѣнъ тѣмъ. Шнъ венъ
 рѣтѣпѣнѣе шнъ венъ зѣче дѣнаннѣтѣ дмнѣлѣнъ дѣлѣ
 нѣгѣлѣнъ тѣмъ, шнъ лѣ пѣтѣрѣннѣ тѣлѣтѣлѣ мѣеу,
 шнъ сѣлѣ погорѣтѣ лѣ егѣпѣтѣ, шнъ етѣлѣ немѣрннѣнъ
 аѣлае кѣ нѣмѣтѣрѣ пѣцннѣ, шнъ сѣлѣ фѣкѣтѣтѣ аѣлае
 дѣтра лѣмѣтѣ мѣре, шнъ мѣлѣннѣе мѣлѣтѣ шнъ мѣре.
 Шнъ нѣтѣ кннѣннѣтѣ пре нѣнъ егѣпѣтѣннѣ шнъ нѣтѣ сме
 рннѣтѣ, шнъ лѣ пѣ прѣте нѣнъ лѣтѣрѣнъ гѣлае. Шнъ
 аме стѣрѣтѣтѣ кѣтѣрѣ дмнѣла дмнѣтѣлѣ пѣрннцѣ
 лѣрѣ нѣшннъ, шнъ лѣ лѣнѣлѣтѣтѣ дмнѣла гѣлае лѣ нѣ
 етѣрѣ, шнъ лѣ вѣтѣлѣтѣ емѣрѣнѣла нѣлае тѣрѣ шнъ оѣте
 нѣла нѣлае тѣрѣ, шнъ кннѣннѣтѣ нѣлае тѣрѣ. Шнъ
 нѣтѣ етѣ пре нѣнъ дмнѣлае дѣла егѣпѣтѣ, етѣ кѣвѣж
 тѣтѣ мѣре кѣ мжнѣтѣ мѣре, шнъ кѣ вѣрѣцѣлае лѣнъ
 чѣлѣ лѣлѣтѣ, шнъ кѣ вѣрѣе рѣ мѣрнъ, шнъ кѣ етѣ мѣне шнъ
 кѣ мннѣннъ. Шнъ нѣтѣ етѣ гѣтѣтѣ пре нѣнъ лѣ лѣкѣ
 лѣчѣсѣтѣ, шнъ нѣтѣ дѣлѣтѣ нѣлае пѣмжнѣтѣлѣ лѣчѣсѣтѣ,
 пѣмжнѣтѣ кареае кѣрѣ мѣлѣре шнъ лѣлѣтѣ. Шнъ
 аѣлѣма тѣтѣ аѣмъ дѣлѣтѣ дѣчѣпѣтѣра рѣадеаѣрѣ пѣ
 мжнѣтѣлѣнъ кареа мѣлѣнъ дѣлѣтѣ мѣе дѣмне, пѣмжнѣтѣ
 кареа кѣрѣ мѣлѣре шнъ лѣлѣтѣ, шнъ сѣвенъ лѣсѣ дѣнаннѣ
 тѣ дмнѣлѣнъ дмнѣтѣлѣнъ тѣмъ, шнъ тѣвенъ дѣннѣ
 аѣлае дѣнаннѣтѣ дмнѣлѣнъ дмнѣтѣлѣнъ тѣмъ.
 Шнъ тѣвенъ вѣкѣрѣ пѣнѣтѣрѣ тѣлае вѣнѣтѣтѣчнѣе кѣ
 ре дѣлѣ цѣе дмнѣла дмнѣтѣлѣ тѣмъ, шнъ кѣ етѣнъ тѣлае,
 шнъ лѣвѣтѣлѣ шнъ немѣрннѣнѣлѣ кареае дѣте дѣтѣрѣ
 тнне. Дѣрѣ дѣ кѣнъ сѣвѣжшннъ лѣчѣчннъ тѣсѣтѣ чѣ
 лѣсѣтѣ прѣте дѣчѣе рѣадеаѣрѣ пѣмжнѣтѣлѣнъ тѣмъ,
 дѣтѣрѣ аѣнѣла лѣтѣрѣнѣлѣ дѣсѣа прѣте дѣчѣе венъ дѣ
 лѣвѣтѣлѣнъ шнъ немѣрннѣнѣлѣ шнъ сѣрѣмѣнѣлѣнъ
 шнъ вѣтѣлѣбенъ, шнъ вѣрѣ мжнѣка дѣтѣтѣчнѣе тѣлае, шнъ
 сѣвоѣ етѣлѣра. Шнъ венъ гѣтѣнъ дѣнаннѣтѣ дмнѣла
 дмнѣтѣлѣнъ тѣмъ, аме кѣрѣтѣчнѣе чѣлае сѣфнѣте
 рѣнъ кѣса мѣтѣ, шнъ лѣтѣмо дѣлѣтѣ лѣвѣтѣлѣнъ шнъ

Biblia, 1688, pag. 144, col. II

osteniiai, și nu se temu de Dumnezeu.

19. Și va fi când te va odihni pre tine Domnul Dumnezeu tău de cătră toți vrăjmașii tăi cei dupe împrejur în pământul carele Domnul Dumnezeu tău dă ție cu sorțu ca să-l moștenești de tot, să stingi numele lui Amalic dentru cēle de supt ceriu; să nu și uii.

CAP 26

1. Și va fi de vei intra în pământul carele Domnul Dumnezeu tău dă ție cu sorțu ca să-l moștenești de tot și să lăcuiești pre el,

2. Și vei lua dentru începătura roadelor pământului tău care Domnul Dumnezeu tău dă ție cu sorțu și vei pune întru coșniță și vei mērgе la locul carele va alege Domnul Dumnezeu tău să chienne numele lui acolo.

3. Și vei mērgе cătră preot carele va fi în zilele acēlea și vei grăi cătră el: «Mărturisescu astăzi Domnului Dumnezeului tău căci am întrat la pământul care au jurat Domnul părinților voștri să dea voao.»

4. Și va lua preotul coșnița den mūnile tale și o va pune dennaintea jrtăvnicului Domnului Dumnezăului tău.

5. Și vei răspunde și vei zice înaintea Domnului Dumnezăului tău: «Siria au părăsit tatăl meu și s-au pogorît la Eghipet și s-au nemernicit acolo cu număr puțin. Și s-au făcut acolo întru limbă mare și mulțime multă și mare.

6. Și ne-au chinuit pre noi eghiptēnii și ne-au smerit și au pus preste noi lucruri grēle.

7. Și am strigat cătră Domnul Dumnezeu părinților noștri și au ascultat Domnul glasul nostru și au văzut smerēnia noastră și osteneala noastră și chinuirea noastră.

8. Și ne-au scos pre noi Domnul de la Eghipet, el, cu vīrtute mare, cu mīnă tare și cu brațul lui cel nalt și cu vederi mari și cu sēmne și cu minuni.

9. Și ne-au băgat pre noi la locul acesta și ne-au dat noao pământul acesta, pământ carele cură miere și lapte.

10. Și acuma, iată, am adus începătura roadelor pământului care mi i-ai dat mie, Doamne, pământ care cură miere și lapte.» Și o vei lăsa înaintea Domnului Dumnezeului tău și te vei închina acolo înaintea Domnului Dumnezăului tău.

11. Și te vei bucura pentru toate bunătățile care au dat ție Domnul Dumnezeu tău, și casii tale, și levitul, și nemērnicul carele iaste întru tine.

12. Iară de vei săvīrși a zeciui tot ce iaste preste zēce a roadelor pământului tău, întru anul al treilea, a dooa preste zēce vei da levitului, și nemērnicului, și surumanului și văduvei, și vor mīnca în cetățile tale și se vor sătura.

13. Și vei grăi înaintea Domnului Dumnezăului tău: «Am curățit cēle sfinte den casa mea și le-am dat levitului, și/

Ms. 45

ție coada ttaberii pre cei ce ostenia dannaia ta, iar tu flămîndia și osteneai și nu se temu de Dumnedzău.

19. Și va fi cîndu te vei odihni pre tînc Domnul Dumnedzău de cătră toți neprietenii de prepregiur întru pămîntul carele Domnul Dumnedzău tău dă ție cu sorțu ca să-l moștenești de tot pre el, să stîngi numele lui Amalic dentru cêle de suptru ceriu; și să nu uiți.

CAP 26

1. Și va fi de vei intra în pămîntul carele Domnul Dumnedzău tău dă ție cu sorțu ca să-l moștenești de tot pre el și să lăcuiești pre el,

2. Și vei lua dentru începătura roadelor pămîntului tău carele Domnul Dumnedzău tău dă ție cu sorțu și vei pune întru-o coșnișă și vei mîrge la locul carele va alege Domnul Dumnedzău tău să să chiieme numele lui acolo.

3. Și vei mîrge cătră preot carele va fi întru dzilele acêlea și vei grăi cătră el: «Voi arăta astăzi Domnului Dumnedzăului tău căce am întrat la pămîntul carele au jurat Domnul părinților noștri să dea noaă.»

4. Și va lua preutul coșnișă den mâinele tale și va pune pre ca denaintea jirtăvnicului Domnului Dumnedzăului tău.

5. Și vei răspunde, și vei dzice înaintea Domnului Dumnedzăului tău: «Siria au părăsit tatăl micu și s-au pogorît la Eghiptu și s-au nemernicit acolo cu număr puțin. Și să fece acolo întru limbă mare și mulțime multă și mare.»

6. Și v-au chinuit pre voi eghiptenii și ne-au smerit pre noi și au pus preste noi fapte grele.

7. Și am strigat cătră Domnul Dumnedzău nostru «părinților noștri» și au ascultat Domnul glasul nostru și au vădzut smerenia noastră și osteneala noastră și chinuirea noastră.

8. Și ne-au scos pre noi Domnul de la Eghiptu, el, cu vîrtute mare și cu mîna tare și cu brațul lui cel înaltu și cu vederi mari și cu sîmne și cu minuni.

9. Și ne-au băgat pre noi la locul acesta și ne-au dat noaă pămîntul acesta, pămîntu carele cură miere și lapte.

10. Și acum, iată, am adus începătura roadelor pămîntului căruia mi-ai dat mic, Doamne, pămîntul carele cură miere și lapte.» Și vei lăsa pre ca înaintea Domnului Dumnedzăului tău și te vei închina acolo înaintea Domnului Dumnedzăului tău.

11. Și te vei bucura pentru toate bunătățile carele au dat ție Domnul Dumnedzău tău și casei tale, și levitul, și nemernicul carele iaste întru tînc.

12. Iară de vei săvârși a dzeclui tot ce iaste preste 10 a roadelor pămîntului tău, întru anul al treilea, a dooa preste dzecea vei da levitului și nemernicului, și sărăimanului și văduii și vor mîncea întru cetățile tale și să vor sătura.

13. Și vei grăi înaintea Domnului Dumnedzăului tău: «Am curșit cêle sfinte dentru casa mea și le-am dat pre êle levitului, și/

Ms. 4389

iat straja carea păzîia după tînc, fiind tu flămînd și secetos și nu se temu de Dumnezeu.

19. Deci deaca te va odihni Domnul Dumnezeu tău de toț vrăjmașii tăi carei sânt împrejurul tău, în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeu tău întru moștinare, să te sălășluiești într-ânsa, să potopești numele Ammalicului dentre cêle de suptr cer; și să nu-ț uiți.

CAP 26

1. De-acii deaca vei intra în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeu tău între moștinare și te vei sălășlui într-ânsa,

2. Să iai den toată pîrga pămîntului tău care va da ție Domnul Dumnezeu tău în biruință și să pui în coșnișă și să te duci la locul care și-l va alege Domnul Dumnezeu tău să chiami numele lui acolo.

3. Și să mergi la preot carele va fi într-acea vreme și să zici cătră dînsul. «Grăi-voiu astăzi Domnului Dumnezeului tău că am întrat în țara carea se-au jurat Domnul părinților noștri că o va da noaă.»

4. Și să ia preutul coșnișă den mâinile tale și să puie împotriva altariului Domnului Dumnezeului tău.

5. Și răspunzînd, să zici înaintea Domnului Dumnezeului tău: «Părăsit-au tată-micu Siria și se-au pogorât în Eghipte și cu puținel număr se-au sălășluit acolo. Iar acolo se-au făcut în limbă mare și în oameni mulți și în nărod mult.»

6. Și ne năcăjia eghiptenii și ne căznia și punea pre noi lucruri grele.

7. Și am strigat cătră Domnul Dumnezeu nostru și au auzit Domnul vaietele noastre și au vădzut smerenia noastră și ostenințele noastre și întristăciunile noastre.

8. Și ne scoase den Eghipte el însuș cu țaria sa cea mare și cu mîna tare și cu brațul cel nalt în mirare mare și în sîmne și în minuni.

9. Și ne-au băgat într-acest loc și ne-au dat această țară, pămîntul carele fierbe cu lapte și cu miere.

10. Ce acum iată că am adus den pîrga roadelor pămîntului care l-ai dat mic Doamne.» Și să le laș înaintea Domnului Dumnezeului tău și să te închini acolo înaintea Domnului Dumnezeului tău.

11. Și te vei veseli de toate bunătățile care au dat ție Domnul Dumnezeu tău și levitului și streinului care iaste la tînc.

12. Iar cînd vei face dijmuiala den toate sămănturile pămîntului tău, în anul al treilea, în anul în care se dijmuiesc dijmele, să le dai levitului și streinului, și săracului și văduvei, să le mănănce în cetățile tale și să se sature.

13. Și să zici înaintea Domnului Dumnezeului tău: «Adus-am cêle sfînșite den casa mea și le-am dat levitului, și/ vineticului, și săracului și văduvei,

Versiunea modernă

slăbit și istovit și, fără nici o teamă față de Dumnezeu, i-a nîmicit pe cei din coada convoiului, care au rămas în urmă din pricina oboselii.

19. Cînd Domnul Dumnezeu tău va face să ai liniște din partea tuturor vrăjmașilor care te înconjoară, în țara pe care Domnul Dumnezeu tău ți-o dă moștenire ca să o stăpînești, să ștergi amintirea lui Amalec de sub cer. Să nu uiți!

CAP. 26

Pîrga roadelor.

1. Cînd vei intra în țara pe care Domnul Dumnezeu tău ți-o dă moștenire, și o vei lua în stăpînire și vei locui în ea,

2. Să iei din pîrga tuturor roadelor pămîntului, ce le vei culege din țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeu tău, să le pui într-un coș și să mergi în locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeu tău ca să dăinuiască numele lui acolo.

3. Să te duci la preotul care va fi în zilele acelea și să-i spui: «Astăzi mărturisesc înaintea Domnului Dumnezeului tău că am intrat în țara pe care Domnul s-a jurat părinților noștri că ne-o va da nouă.»

4. Preotul va lua coșul din mîinile tale și îl va așeza înaintea Domnului Dumnezeului tău.

5. Drept răspuns, vei rosti aceste cuvinte înaintea Domnului Dumnezeului tău: «Tatăl meu a fost un arameu rătăcitor, care s-a dus în Egipt în pribegie, cu puținii oameni. Acolo a ajuns să fie un popor mare, puternic și numeros.»

6. Dar egiptenii s-au purtat rău cu noi, ne-au umilit și ne-au supus la munci grele.

7. Atunci am strigat către Domnul Dumnezeu părinților noștri și Domnul a auzit strigătul nostru și a vădzut nenorocirea noastră, munca silnică și asuprirea.

8. Și Domnul ne-a scos din Egipt cu mîna puternică și cu brațul întins, cu mari grozăvii, cu semne și cu minuni.

9. Și ne-a adus în acest loc și ne-a dat țara aceasta, țară în care curge lapte și miere.

10. Acum, iată, am adus pîrga roadelor pămîntului pe care mi l-ai dat mic, Doamne.» Să le pui înaintea Domnului Dumnezeului tău și să te închini în fața Domnului Dumnezeului tău.

11. Apoi să te bucuri, împreună cu levizii și cu străinii care se află la tînc, de toate bunătățile pe care Domnul Dumnezeu tău ți le-a dat ție și familiei tale.

12. În anul al treilea, anul zeciuicelii, după ce vei încheia împărșirea tuturor zeciuicelilor roadelor tale și le vei da levizilor, străinilor, orfanilor și văduvelor, ca să mănînce în cetățile tale și să se sature.

13. Să spui înaintea Domnului Dumnezeului tău: «Am scos din casa mea zeciuiala cea sfînșită și am dat-o levizilor, străinilor, orfanilor și văduvelor,

Ms. 45

nemêrnicului, și sârâmanului și văduii, după toate porîncile tale carele mi-ai porîncit mie; n-am călcat porîncea ta și n-am uitatu-o.

14. Și n-am mîncat cu durêrea mea dentru êle, n-am rodit dentru êle la necurat, n-am dat dentru êle celui mortu; am ascultat glasul Domnului Dumnedzului meu, am fîcut după cum mi-au porîncit mie.

15. Privêște dentru casa ta cea sfîntă dentru cîr și blagoslovêște pre nîrodui tîu, <pre>² Israil, și pîmîntul carele ai dat lor, în ce chip te-ai giurat pîrînîilor noștri să ne dai noao pîmîntul carele cură lapte și miêre.>

16. Întru dzua aceasta Domnul Dumnedzului tîu au porîncit ție să faci toate dreptățile acêstea și giudecările și le veți păzi și le veți face pre êle dentru toată inima voastră și dentru tot sufletul vostru.

17. Pre Dumnedzû ai ales astîdzi a fi ție Dumnedzû și a mîrge întru căile lui și a păzi dreptățile și giudecările lui și porîncele și a asculta glasul lui.

18. Și Dumnedzû te-au ales astîdzi pre tine să-i fii lui nîrodu prețîit³, în ce chip au dzis ție să păzești toate porîncele lui.

19. Și să fii tu mai sus decît toate limbile carele te-au fîcut pre tine numit și pofală și slăvit ca să fii tu nîrod sfîntu Domnului Dumnedzului tîu, în ce chip au grîit."

CAP 27

1. Și porînci Moisi și bătrînimia fiilor Israil dzicîndu: „Cruțați toate porîncele acêstea căte cu porîncescu voao astîdzi.

2. Și va fi întru care dzi veți trêce Iordanul la pîmîntul carele Domnul Dumnedzului tîu dă ție cu sorțu, și veți pune ție pietri¹ mari și veți spoi pre înșii cu spoială.

3. Și veți scrie pre pietri toate cuvintele legii acêstîia, dacă veți trêce Iordanul, cîndu veți întra la pîmîntul carele Domnul Dumnedzului tîu dă ție, pîmîntu carele cură lapte și miêre, în ce chip au dzis Domnul Dumnedzului pîrînîilor tîi ție.

4. Și va fi după ce veți trêce Iordanul, veți pune pietrile acêstea carele cu porîncescu voao astîdzi în muntele Gheval și veți murui pre ei cu muruială,

5. Și veți zidi acolo jîrtvînic Domnului Dumnedzului tîu, jîrtvînic de pietri, să nu pui pre êle fier.

6. Pietri întru tot întregi veți zidi jîrtvînicul Domnului Dumnedzului tîu și veți scoate preste el arderi de tot Domnului Dumnedzului tîu.

7. Și veți jîrtvi jîrtvî de mîntuire și veți mîncea și te veți satura acolo și te veți bucura înaintea Domnului Dumnedzului tîu.

8. Și veți scrie pre pietrile acêstea toată lîgea aceasta arîtat foarte."

9. Și au grîit Moisi și preoții leviții la tot Israil dzicîndu: [10] „Taci și ascultă, Israil! Întru dzua aceasta te-ai fîcut întru nîrodu Domnului

Ms. 4389

după toată porunca ta, carea ai porîncit mie; n-am călcat porunca ta, nici o am uitat.

14. Și n-am mîncat în durêrea mea dentr-ânsele și n-am împărțit dentr-ânsele în necurății, nici am dat dentr-ânsele celui mort; ascultat-am glasul Domnului Dumnezeului meu și am fîcut cum au porîncit mie.

15. Caată den cer, den lăcașul tîu cel sfînt și blagoslovêște pre Israil, oamniî tîi în țara carea o ai dat lor cum te-ai jurat pîrînîilor noștri să dai noao țara cêea ce fiêrbe cu lapte și cu miêre.>

16. În zioa aceasta au porîncit Domnul Dumnezeul tîu să faci toate dreptățile acêstea și judecările și să le păziți și să le faceți den toată inima voastră și den tot sufletul vostru.

17. Pre Domnul ai ales să fie ție Dumnezeu astîdzi și să umbli în calea lui și să păzești toate dreptățile lui și porîncile lui și judecările lui și să ascuți glasul lui.

18. Și astîdzi au ales pre voi Domnul astîdzi să fiți lui nîrod cuvios, cum v-au zis și să păziți toate porîncile lui.

19. Și să fii mai nalt decît toate limbile carele te-au fîcut, numenit și lăudat și slăvit ca să fii nîrod sfînt Domnului Dumnezeului tîu, cum au grîit."

CAP 27

1. Și porînci Moisci bătrînilor feciorilor lui Israil zicînd: „Păziți toate porîncile acêstea căte porîncesc cu voao astîdzi.

2. Deaca veți trêce Iordanul în țara carea o va da voao Domnul Dumnezeul vostru întru moștinare, să pui ție pietri mari și să le vîruiți cu var.

3. Și să scrii pre pietri toate cuvintele legii acêstîia, deaca veți trêce Iordanul și veți întra în țara carea o va da ție Domnul Dumnezeul tîu, țara carea fiêrbe cu lapte și cu miêre, cum au zis ție Domnul Dumnezeul pîrînîilor tîi.

4. Și deaca veți trêce Iordanul, să puneți pietrile acêlea care porîncesc cu voao astîdzi în muntele Ghevalului și să le vîruiți acolo cu var.

5. Și să zidești acolo altar Domnului Dumnezeului tîu, altar de piatră, și să nu pui pre dînsul fier¹.

6. Ce cu piatră întregă să zidești altariul Domnului Dumnezeului tîu și să pui pre dînsul arderea cea de tot a Domnului Dumnezeului tîu.

7. Și să pui jîrtva mîntuirii, și să mînânci acolo și să te sature și să te veselești înaintea Domnului Dumnezeului tîu.

8. Și să scrii pre acêle pietri toată lîgea aceasta deplin și aiêve."

9. Și grîi Moisci preoților și leviților și la tot neamul lui Israil zicînd: „Taci și ascultă, Israil! Astîdzi te-ai fîcut nîrod Domnului Dumne-

Versiunea modernă

potrivit tuturor porîncilor pe care mi le-ai dat; n-am încalcat și nu am uitat porîncile tale.

14. N-am mîncat din zeciuală cînd eram în întristare, n-am dus-o de la mine cînd eram în stare de necurătenie, n-am dat din ea pentru vreun mort. Am ascultat glasul Domnului Dumnezeului meu și am fîcut cum mi-ai porîncit.

15. Privește din lăcașul tîu cel sfînt, din ceruri, și binecuvîntează pe poporul tîu, Israil, și țara pe care ne-ai dat-o, așa cum ai jurat pîrînîilor noștri, țara în care curge lapte și miere.>

16. Astîdzi Domnul Dumnezeul tîu îți porîncește să împlinești aceste rînduicli și legi, să le păzești și să le împlinești din toată inima și din tot sufletul tîu.

17. Astîdzi ai mărturisit că Domnul este Dumnezeul tîu; de aceea, trebuie să umbli pe căile lui, să păzești rînduicliile, porîncile și legile lui și să ascuți glasul lui.

18. Iar Domnul a fîcut astîdzi cunoscut că tu ești poporul ce îi aparține lui, așa cum îți-a făgăduit. Să păzești toate porîncile lui

19. Și te va ridica în faimă, laudă și măreție mai presus decît toate popoarele pe care le-a fîcut și vei fi un popor sfînt pentru Domnul Dumnezeul tîu, așa cum îți-a făgăduit."

CAP. 27

Pietrele legii. Cele douăsprezece blesteme.

1. Moise și bătrîniî Israelului au porîncit poporului: „Păziți toate porîncile pe care vi le dau astîdzi.

2. În zioa în care veți trêce Iordanul în țara pe care îi-o dă Domnul Dumnezeul tîu, să ici niște pietre mari și să le tencuiști cu var.

3. Să scrii pe ele toate cuvintele acêstei legi, atunci cînd treci dincolo ca să intri în țara pe care îi-o dă Domnul Dumnezeul tîu, țară în care curge lapte și miere, așa cum a făgăduit Domnul Dumnezeul pîrînîilor tîi.

4. După ce ați trecut Iordanul, să puneți pietre pe muntele Ebal, așa cum vă porîncesc cu astîdzi, și să le tencuiți cu var.

5. Să zidești acolo un altar Domnului Dumnezeului tîu, altar din piatră, la care să nu lucrezi cu unelte din fier.

6. Să zidești altarul Domnului Dumnezeului tîu din piatră întregi și să aduci pe el arderi de tot Domnului Dumnezeului tîu.

7. Să aduci jertfe de pace, să mînânci acolo și să te bucuri înaintea Domnului Dumnezeului tîu.

8. Să scrii foarte limpede pe acêste pietre toate cuvintele acêstei legi."

9. Moise și preoții leviți au cuvîntat astfel întregului Israil: „Fă liniște și ascultă, Israil! Astîdzi ai devenit poporul Domnului Dumne-

Biblia, 1688, pag. 145, col. II

nărod Domnului Dumnezeuului tău.

10. Și vei asculta glasul Domnului Dumnezeuului tău și vei face toate poruncile și dreptățile lui care eu poruncescu ție astăzi.

11. Și au poruncit Moisi nărodului în ziua acăea zicîndu:

12. „Aceștea vor sta a blagoslovi nărodul în muntele Garizin, trecînd Iordanul: Simeon, Levi, Iuda, Isahar, Iosif și Veniamin.

13. Și aceștea vor sta pre blestem, în muntele Ghevalului: Ruvim, Gad, Asir, Zavulon, Dan și Nethalim.

14. Și răspunzîndu, vor zice leviții la tot Israelul cu glas mare:

15. «Blestemat omul carele va face cioplit și vărsat, scărbă Domnului, lucru de mîini de meșteri și le va pune întru ascuns!» Și răspunzîndu tot nărodul va zice: «Fie!»

16. «Blestemat cela ce nu cinștește pre tată-său au pre mumă-sa!» Și vor zice tot nărodul: «Să fie!»

17. «Blestemat cela ce mută hotarăle aproapelui!» Și vor zice tot nărodul: «Să fie!»

18. «Blestemat cela ce rătăcește pre orbu în cale!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»

19. «Blestemat carele va abate judecata nemêrnicului și surumanului și văduvei!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»

20. «Blestemat cela ce doarme cu muierea tătîne-său, căci au descoperit acoperirea tatălui său!» Și vor zice tot nărodul: «Fie!»

21. «Blestemat cela ce doarme cu tot dobitocul!» Și vor zice tot nărodul: «Fie!»

22. «Blestemat cela ce doarme cu sor de pe tată-său sau de pe mumă-sa!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»

23. «Blestemat cela ce doarme cu soacră-sa!» Și vor zice tot nărodul: «Fie!»

24. «Blestemat cela ce bate pre vecinul lui cu ficlesug!» Și vor zice tot nărodul: «Fie!»

25. «Blestemat carele va lua daruri să ucigă suflet a sînge nevinovat!» Și va zice tot nărodul: «Fie!»

26. «Blestemat tot omul carele nu va sta la toate cuvintele legii acăștiia ca să le facă!» Și va grăi tot nărodul: «Fie!»

CAP 28

1. Și va fi deaca veți trêce Iordanul la pămîntul carele Domnul Dumnezeuul vostru dă voao, de veți auzi cu auzul glasul Domnului Dumnezeuului vostru, să păziți și să faceți toate poruncile lui carele eu poruncescu ție astăzi, și te va da Domnul Dumnezeuul tău mai sus decît toate limbile pămîntului.

2. Și vor veni preste tine toate blagosloveniile acăștea și te vor afla pre tine de vei auzi cu auzul glasul Domnului Dumnezeuului tău.

3. Blagoslovit tu în cetate și blagoslovit tu în țarină.

4. Blagoslovite nașterile pîntecelui tău și roadele pămîntului tău și cirezile boilor tăi și turmele oilor tale.

5. Blagoslovite jînițele tale, rămășițele tale.

6. Blagoslovit tu cînd întri înlăuntru și blagoslovit tu cînd ieși afară.

7. Să-ți dea ție Domnul Dumnezeuul tău pre vrăjmașii tăi, ceia ce-ț stau împotrivă, înfrînji/ înaintea fêții tale; pre o cale vor

рме

Фѣвъѣтѣ ꙗкоже нѣроудъ дмнхъ дмнезеуахъ тѣхъ, шн вен аекхата глахъ дмнхъ дмнезеуахъ тѣхъ, шн вен фате поапе порхнчлаехъ шн дн рѣтѣчнне ахъ каре ехъ порхнчелъ цѣ аетѣзи . Шн ахъ порхнчнп мовен нѣродъ ахъ ꙗкоже ачѣа знкжнхъ . Ачѣше вѣрста аеагокви нѣроудъ ахъ дмнхъ гарнзнн, трекжнхъ асрданхъ, смесонъ левн, гада, асахаръ, асвнфъ, шн ве нѣтмннъ . Шн ачѣше вѣрста пре аетемъ ахъ дмнхъ геклаахъ, рѣвнмъ, гада аенъ, захъ лонъ, аанъ, шн нѣдланмъ . Шн рѣтѣчнхъ вѣр зиче левнцн аа тѣтѣ геранхъ, кх глаго маре . Блестематъ смъаь кареле ва фате во пантѣ шн вѣрста, екѣрѣ дмнхъ ахъ дѣ мжннн дѣ мѣшерн, шн лѣва пхне ꙗкоже аекхнъ, шн рѣтѣчнхъ тѣтѣ нѣродъ ахъ ва зиче фѣе . Блестематъ чѣла че нхъ чннѣше пре татѣвѣ ахъ пре мѣмѣа, шн вѣр зиче тѣтѣ нѣродъ ахъ вѣрѣе . Блестематъ чѣла че мѣтѣ хотарѣа апроапаъ, шн вѣр зиче тѣтѣ нѣродъ ахъ вѣрѣе . Блестематъ чѣла че рѣтѣчнше пре соръ ахъ, шн вѣр грѣн тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ кареле ва аѣте ꙗкоже аекхнхъ шн ехъ рѣманхъ шн вѣрѣвн шн вѣр грѣн тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ чѣла че доарме кхмъ ахъ рѣтѣчнхъ ꙗкоже ахъ аекхнхъ аекхнхъ ахъ тѣахъ ехъ, шн вѣр зиче тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ чѣла че доарме кх тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ чѣла че доарме кх сорѣпе татѣвѣ ахъ дѣпе мѣмѣа, шн вѣр грѣн тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ чѣла че доарме кх сорѣвн шн вѣр зиче тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ чѣла че вѣте пре вѣчн нхъ ахъ кх фнхнхъ шн вѣр зиче тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ кареле ва ахъ аарѣн ехъ оу чнше ехъ аетѣ лѣжнче не бннѣаь, шн ва зиче тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе . Блестематъ тѣтѣ смъаь кареле нхъ аа тѣа поапе кх вѣнѣае аѣцн ачѣ шѣа ка етѣа фанъ шн ва грѣн тѣтѣ нѣродъ ахъ фѣе .

КАП КН

н кафн аѣкавѣцн трѣче асрданхъ аа пѣмжнхъ кареле дмнхъ дмнхъ вѣстръ дѣвоаъ, дѣвѣцн ахъ кх ахъ глаго дмнхъ дмнхъ дмнхъ вѣстръ етѣчнцн шн етѣчнцн поапе порхнчнлаехъ, кареле ехъ порхнчелъ цѣ аетѣзи, шн текада дмнхъ дмнхъ тѣхъ ман ехъ дѣ кх поапе ахъ пѣмжнхъ . Шн вѣр венн прѣсте тнне поапе аѣвннне ачѣетѣ шн тево афаа пре тнне дѣ вѣн ахъ кх ахъ глаго дмнхъ дмнхъ дмнхъ . Блвнтѣ тѣ ачѣ тѣапе, шн блвнтѣ тѣ ачѣрннѣ . Блвнтѣ нащѣрнае пжнпѣахн тѣхъ шн роадеа пѣмжнхъ ахн тѣхъ, шн чнрѣзнае вѣнасор тѣнн, шн тѣрме ае онасор тѣае . Блвнтѣ жлннцнае тѣае рѣмѣшнцнае тѣае . Блвнтѣ тѣ кжнхъ ꙗкоже ꙗкоже аѣа, шн блвнтѣ тѣ кжнхъ ешн афаа . Отцн аѣ цѣ дмнхъ дмнхъ тѣхъ пре вѣрѣ машн тѣн чѣа теѣ етѣа ꙗкоже аѣрннцн

Ms. 45

Dumnezeului tău.

10. Și vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău și vei face toate porințele lui și dreptățile lui carele cu porîncescu ție astăzi.

11. Și au porîncit Moisi nărodului întru dzua aceea dîcîndu:

12. „Aceștea vor sta a blagoslovi nărodul în muntele Garizin trecîndu Iordanul: Simeon, Levi, Iuda, Isahar, Iosif și Veniamin.

13. Și aceștea vor sta preste blăstăm în muntele Gheval: Ruvim, Gadu, Asir, Zavulon, Dan și Nethalim.

14. Și răspundzîndu vor dzice leviții la tot Israel, [dzicîndu]² cu glas mare:

15. «Blăstămat omul carele va face cioplit și vărsat, urăciune Domnului, faptu a mîni de meșteri și le va pune pre ție întru ascunsu!» Și răspundzîndu tot nărodul va dzice: «Fie!»

16. «Blăstămat cela ce necinstêște pre tată-său a pre maică-sa!» Și vor dzice tot nărodul: «Fie!»

17. «Blăstămat cela ce mută hotărâle aproapele!» Și vor dzice tot [tot] nărodul: «Fie!»

18. «Blăstămat cela ce rătăcește pre orbu în cale!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»

19. «Blăstămat carele va abate giudețul nemernicului și sărăimanului și văduii!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»

20. «Blăstămat cela ce doarme cu muierea tătâne-său căce au descoperit acoperirea tatălui lui!» Și vor dzice tot nărodul: «Fie!»

21. «Blăstămat cela ce doarme cu tot dobito-cul!» Și vor dzice tot nărodul: «Fie!»

22. «Blăstămat cela ce doarme cu sor dupre tatăl său sau dentru maică-sa!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»

23. «Blăstămat cela ce doarme cu soacră-sa!» Și vor dzice tot nărodul: «Fie!» [«Blăstămat cela ce doarme cu noru-sa!» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!» «Blăstămat cela ce doarme cu sora fâmeii lui.» Și vor grăi tot nărodul: «Fie!»²

24. «Blăstămat cela ce abate pre aproapele-ș cu vicleșug!» Și vor dzice tot nărodul: «Fie!»

25. «Blăstămat carele va lua daruri să ucigă suflet a sânge nevinovat!» Și va dzice tot nărodul: «Fie!»

26. «Blăstămat tot omul carele nu stă la toate cuvintele legii aceștia ca să le facă pre ție!» Și va grăi tot nărodul: «Fie!»

CAP 28

1. Și va fi dacă veți trece Iordanul la pămîntul carele Domnul Dumnezeul vostru dă voa, să veți audzi cu audzul glasul Domnului Dumnezeului vostru, să cruțați și să faceți toate porințele lui carele cu porîncescu ție astăzi, și te va da Domnul Dumnezeul tău mai sus decăt limbile pămîntului.

2. Și vor veni preste tine toate blagosloveniile aceștea și te vor afla pre tine să vei audzi cu auzul glasul Domnului Dumnezeului tău.

3. Blagoslovit tu în cetate și blagoslovit tu în țarină.

4. Blagoslovite nașterile pîntecelui tău și roadele pămîntului tău și cirezile boilor tăi și turmele oilor tale.

5. Blagoslovite punerile tale, rămășițele tale.

6. Blagoslovit tu cîndu intri înlontru și blagoslovit tu cîndu ieși afară.

7. Să-ți dea ție Domnul Dumnezeul tău pre neprietenii, pre ceia ce-ți stau împotriva ție înfrînți/

Ms. 4389

zeului tău.

10. „Să ascult glasul Domnului Dumnezeului tău și să faci toate porințele lui și îndreptările lui care porîncesc astăzi cu ție”.

11. Și porînci Moisei în zioa aceea nărodului zicînd:

12. „Aceștea să stea să blagoslovească nărodul în muntele Garizinului deaca veț trece Iordanul: Simeon, și Levi, și Iuda, și Isahar, și Iosif și Veniamin.

13. Iar aceștea să stea spre blestem în muntele Ghevelului: Ruvim, și Gad, și Asir, și Zavulon, și Dan și Nethalim.

14. Și răspundzînd leviții, să zică a tot Israelul cu glas mare:

15. «Blestemat omul carele va face cioplire sau topire pîngărită Domnului, meșteșug de lucru de mîini și le va pune în ascuns!» Iar nărodul tot să răspundă și să zică: «Amin!»

16. «Blestemat cel ce va grăi de rău pre tată-său pre mamă-sa!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

17. «Blestemat cel ce va muta hotărâle vecinului său!» Și să zică tot oamenii: «Amin!»

18. «Blestemat cel ce va îndrepta pre orb pre cale rătăcită!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

19. «Blestemat cel ce va da în lături judecata vînicului și a săracului și a văduvei!» Și să zică tot oamenii: «Amin!»

20. «Blestemat cel ce se va culca cu muierea tătâne-său, că au dăscoperit dăscoperirea tătâne-său!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

21. «Blestemat cel ce va zăcea or cu ce dobitoac!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

22. «Blestemat cel ce se va culca cu soru-sa, fata tătâne-său sau a mîne-sa!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

23. «Blestemat cel ce se va culca cu soacră-sa!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

24. «Blestemat cel ce va bate pre vecinul lui cu hicleșug!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

25. «Blestemat cel ce va lua mîtă să ucigă pre sufletul cel nevinovat!» Și să zică tot nărodul: «Amin!»

26. «Blestemat să fie tot omul care nu va viețui în toate cuvintele legii aceștia și care nu le va face!» Și să răspundă tot nărodul: «Amin!»

CAP 28

1. Iara deaca veț trece Iordanul în țara carea o va da voaă Domnul Dumnezeul vostru, de veț asculta cu ascultare glasul Domnului Dumnezeului vostru și veț păzi și veț face toate porîncile lui care porîncesc cu ție astăzi, și te va face Domnul Dumnezeul tău mai nalt decăt toate limbile de pre pămînt.

2. Și vor veni spre tine toate blagosloveniile aceștea și te vor afla deaca vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău.

3. Blagoslovit tu în cetate, blagoslovit tu în câmp.

4. Blagoslovită seminția pîntecelui tău și roada țării tale și cirezile boilor tăi și turmele oilor tale.

5. Blagoslovite ariile tale și rămășițele tale.

6. Blagoslovit tu întrînd și blagoslovit tu ieșînd.

7. Că va da Domnul Dumnezeul vostru vrăjmașii tăi cărui se vor potrivii ție sfărîmat/ înaintea feței tale;

Versiunea modernă

zeului tău.

10. Ascultă glasul Domnului Dumnezeului tău și împlinește porințele și rînduielele lui pe care ți le dau cu astăzi.”

11. În aceeași zi, Moise a poruncit poporului:

12. „După ce veți trece Iordanul, următoarele seminții să stea pe muntele Garizim ca să binecuvînteze poporul: Simeon, Levi, Iuda, Isahar, Iosif și Veniamin.

13. Iar aceștea să stea pe muntele Ebal ca să rostască blestemele: Ruben, Gad, Așer, Zabulon, Dan și Neftali.

14. Apoi să vorbească leviții și să strige cu glas tare către toți israeliții:

15. «Blestemat să fie cel ce va face idol cioplit sau turnat și-l va pune într-un loc tainic, căci un astfel de lucru ieșit din mîini de meșter este hulă înaintea Domnului!» Și tot poporul să răspundă: «Amin!»

16. «Blestemat să fie cel ce va batjocori pe tatăl său și pe mama sa!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

17. «Blestemat să fie cel ce va muta hotarele apropielui său!» Și tot poporul să zică «Amin!»

18. «Blestemat să fie cel ce va îndruma greșit pe un orb!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

19. «Blestemat să fie cel ce va încălca drepturile străinului, ale orfanului și ale văduvei!» Și tot poporul să zică «Amin!»

20. «Blestemat să fie cel ce se va culca cu soția tatălui său, căci a dezvelit patul tatălui său!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

21. «Blestemat să fie cel ce se va culca cu vreun dobitoac!» Și tot poporul să zică «Amin!»

22. «Blestemat să fie cel ce se va culca cu sora sa, fiica tatălui sau a mamei sale!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

23. «Blestemat să fie cel ce se va culca cu soacră lui!» Și tot poporul să zică «Amin!»

24. «Blestemat să fie cel ce va lovi pe aproapele său pe ascuns!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

25. «Blestemat să fie cel ce se va lăsa plătit ca să ucidă un suflet nevinovat!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

26. «Blestemat să fie cel ce nu va urma această lege și nu va împlini toate cuvintele ei!» Și tot poporul să zică: «Amin!»

CAP. 28

Binecuvîntări și blesteme.

1. Dacă vei asculta întocmai glasul Domnului Dumnezeului tău, avînd grijă să îndeplinești toate porîncile lui pe care ți le dau astăzi, atunci Domnul Dumnezeul tău te va ridica mai sus decît toate popoarele de pe pămînt.

2. Toate aceste binecuvîntări vor veni și se vor revărsa asupra ta, dacă vei asculta întocmai glasul Domnului Dumnezeului tău.

3. Binecuvîntat vei fi în cetate și binecuvîntat vei fi la cîmp.

4. Binecuvîntat va fi robul pîntecelui tău, rodul pămîntului tău și rodul vitelor tale, cirezile cu viței și turmele cu miei.

5. Binecuvîntat va fi coșul tău și covata ta.

6. Binecuvîntat vei fi cînd vii acasă și binecuvîntat vei fi cînd pleci de-acasă.

7. Domnul Dumnezeul tău va da în mîinile tale pe vrăjmașii tăi care se ridică împotriva ta, după ce au fost înfrînți/ aceștia îți vor ieși înainte pe un

Ms. 45

Înaintea fetei tale; pre o cale vor ieși cătră tine și pre n 7 căi văr fugi de cătră fața ta.

8. Să trimiță Domnul pre tine blagoslovenia întru cămările tale și întru toate unde vei pune mâna ta preste pământul carele Domnul Dumnedzău dă ție.

9. Să te rădice Domnul Dumnedzăul tău și ne rodu svântu în ce chip s-au jurat părinților tăi, să vei asculta glasul Domnului Dumnedzăului tău și vei mărge întru căile lui.

10. Și vor vedea pre tine toate limbile pământului, căce numele Domnului s-au chiebat pre tine și să vor țeme de tine.

11. Și te va înmulți pre tine Domnul Dumndzăul tău spre bune, spre nașterile pântecelui tău și spre nașterile dobitoacelor tale și spre roadele pământului tău, pre pământul tău carele au giurat Domnul la părinții tăi să dea ție.

12. Deșchidză Domnul ție vistierul lui cel bun, cerul să dea ploaic pământului tău în vrmea lui sp blagoslovască toate faptele mâinilor tale; și să împrumutezî la limbi multe, iară tu să nu te împrumutezî și vei stăpîni tu a limbi multe, iară ție nu vor stăpîni.

13. Să te puie Domnul Dumnedzăul tău întru cap și nu la coadă și vei fi atunca deasupra și să nu fii dedesuptu, să vei asculta porincile Domnului Dumnedzăului tău căte eu porancescu ție astăzi a păzi și a face.

14. Să nu ieși den toate cuvintele carele eu porancescu ție astăzi, în dreapta au în stînga, să mergi după dumnedzei stîni, să slujești lor.

15. Și va fi de nu vei audzi glasul Domnului Dumnedzăului tău să păzești și să faci toate porincile lui căte eu porancescu ție astăzi, vor veni preste tine toate blăstămile acēstea și te vor apuca pre tine.

16. Blăstămat tu în cetate și blăstămat tu în țarine.

17. Blăstămate adunările tale și rămășițele tale.

18. Blăstămate nașterile pântecelui tău și ro<a>dele pământului tău, cerezile boilor tăi și tunelul oilor tale.

19. Blăstămatu cāndu vei întra înlontru și blăstămat cāndu vei ieși.

20. Să trimiță Domnul ție lipsa și pre foamea și topirea preste toate unde vei pune mâna ta căte vei face pân-unde te va surpa pre tine și <până> te va pierde de sargu pentru cēle rēle depinderi ale tale, pentru căce m-ai părăsit pre mine.

21. Să lipască Domnul la tine moartea pân-te va topi de la pământul carele întri tu acolo înlontru ca să-l măștănești pre el.

22. Să te bată Domnul cu lipsă, cu fierbinteală și cu friguri și cu price, și cu ucidere, și cu stricăciune de vāntu, și cu gālbenariul, și să te gonească pre tine pân-unde te vor pierde pre tine.

23. Și va fi ceriul ce-i preste capul tău, de aramă, și pământul dedesuptul tău, de fier.

24. Să dea Domnul ploaic pământului tău, prah și țarnă den ceriu să/ va pogori preste tine, până te

Ms. 4389

pre o cale vor veni la tine și pre 7 căi vor fugi de fața ta.

8. Va trimete blagoslovenic și în casele tale și pre toate pre căte vei pune mâna ta, pre pământul care-l va da ție Domnul Dumnezeul tău.

9. Rădica-va pre tine Domnul Dumnezeul tău lui nārod sfint, cum s-au jurat părinților tăi, deaca vei asculta glasul lui și vei umbla pre căile Domnului Dumnezeului tău.

10. Și te vor vedea toate laturile pământului că se-au chiebat pre tine numele Domnului Dumnezeului tău în bine.

11. Spre semințiile pântecelui tău și spre roada dobitoacelor tale și spre roada țării tale, pre pământul care se-au jurat Domnul părinților tăi că-l va da ție.

12. Dăscoperi-va ție Domnul comoara sa cea bună, ceriul va da ploaic pământului la vrmea sa, ca să blagoslovească toate lucrurile mâinilor tale; și vei împrumuta pre multe limbi, iar nu te vei îndatora și vei stăpîni tu multe limbi, iar pre tine nu te va stăpîni nimini.

13. Și te va pune Domnul Dumnezeul tău în cap iar nu în coadă și atunci vei fi dāsupra iar nu dādāsupt, numai de vei asculta porincile Domnului Dumnezeului tău căte-ț porānesc cu ție astăzi, să le păzești și să le faci.

14. Să nu calci nici un cuvānt den căte porānesc cu ție astăzi, nici spre dreapta, nici spre stānga să nu umblați după alți dumnezei streini, să sluiți lor.

15. Iară deaca nu vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău, să păzcști și să faci toate porincile lui căte porānesc cu ție astăzi, veni-vor spre tine toate blăstēmele acēstea și te vor ajunge.

16. Blestemat vei fi în cetate, blestemat în cāmp.

17. Blestemate ariile tale și rămășițele tale.

18. Blestemată roada pântecelui tău, și sāmānturile pământului tău, și cirezile boilor și turmele oilor tale.

19. Blestemat tu cānd vei întra și blestemat cānd vei ieși.

20. Și va trimete ție Domnul lipsă și foamete și periciune spre toate spre cei vei pune mâna ta și spre ce vei lucra până te va potopi și până te va pierde degrab pentru faptele tale cēle rēle, pentru că m-ai părăsit.

21. Apropii-va Domnul moartea de tine până te va pierde de pre pământul de pre care vei să întri tu să-l iai.

22. Bate-te-va Domnul cu lipsă, și cu arsură, și cu ger, și cu pripăc, și cu ucidere, și cu vānturi stricătoare, și cu gālbenarē și te vor goni până te vor pierde.

23. Și va fi ceriul desupra capului tău, de aramă, și pământul supt tine, de fier.

24. Da-va Domnul pământului tău ploaia, pulbere și țarnă va pogorā den/ cer spre tine până

Versiunea modernă

drum, dar vor fugi din fața ta pe șapte drumuri.

8. Domnul va trimite binecuvîntarea asupra ta, asupra grînelor tale și asupra a tot ceea ce săvîrșești cu mîinile tale și te va binecuvînta în țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeu.

9. Domnul va face din tine un popor sfînt pentru ei, așa cum ți-a jurat, dacă vei păzi poruncile lui și vei umbla pe căile lui.

10. Toate popoarele de pe pămînt vor vedea că porți numele Domnului și se vor teme de tine.

11. Domnul va face să sporească bunăstarea ta, înmulțind rodu pântecelui tău, rodu vitelor tale, rodu pămîntului tău, în țara pe care s-a jurat părinților tăi că ți-o va da.

12. Domnul îți va deschide minunata sa comoară, cerul, ca să dea la vreme ploaic pămîntului tău și să binecuvînteze tot ceea ce înfăptuiești cu mîinile tale. Vei da împrumuturi multor popoare, dar tu nu vei lua împrumut.

13. Domnul va face ca tu să fii capul și nu coada; vei fi numai deasupra, iar dedesupt nu vei ajunge, dacă vei asculta poruncile Domnului Dumnezeului tău, pe care ți le dau astăzi ca să le păzești și să le împlinești.

14. Să nu te abaji de la nici unul din cuvintele pe care ți le porancesc astăzi, nici la dreapta, nici la stînga și să nu mergi după alți Dumnezei ca să le slujești.

15. Iar dacă nu vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău și nu vei păzi și nu vei împlini toate poruncile și rînduicile lui pe care ți le porancesc cu astăzi, toate aceste blesteme se vor abate asupra ta și te vor lovi.

16. Blestemat să fii în cetate și blestemat să fii la cîmp.

17. Blestemat să fie coșul tău și covata ta.

18. Blestemat să fie rodu pântecelui tău și rodu pămîntului tău, cirezile tale cu vițe și turmele tale cu miei.

19. Blestemat să fii cînd vii acasă și blestemat să fii cînd pleci de-acasă.

20. Să trimiță Domnul blestem, zbucium și nenorocire asupra ta și asupra a tot ceea ce înfăptuiești cu mîinile tale, pînă cînd vei fi niraicit și vei pieri numaidecît, pentru faptele tale rele și pentru că m-ai părăsit.

21. Să te umple Domnul de ciumă, pînă te va nimici din țara în care intri ca să o iei în stăpînire.

22. Să te bată Domnul cu oftică, fierbințeală, friguri și arsuri, cu secetă, tăciune și rugină în grîne, care să te urmărească pînă vei pieri.

23. Cerul de deasupra capului tău să se prefacă în aramă, iar pămîntul de sub tine în fier.

24. Să prefacă Domnul ploaia din țara ta în praf, iar pulberca să cadă din cer/ asupra ta pînă te va

ба погорѣ прѣте тѣне, пѣнь тева здробиши и пѣ
 нѣ тева пѣрѣде. Дѣте дѣмнѣлѣ тѣрѣе фѣ
 наинѣтѣ ерѣжмашнасѣрѣ тѣнѣ пре сѣнѣале еѣ еѣши ф
 наинѣтѣ лѣрѣ, ши пре, фѣ, кѣнѣ еѣ фѣуи де кѣтѣрѣ
 фѣла лѣрѣ, ши бенѣ фи фѣрѣ рѣшнѣрѣре фѣполѣте,
 фѣперѣвѣцѣнае пѣмѣжнѣтѣхѣлѣнѣ. Ши бенѣ фѣнѣ маѣцѣнѣ
 еѣуи мѣжнѣкарѣ лѣсѣрнаѣрѣ чѣрнаѣхѣнѣ, ши гѣдннѣнаѣрѣ
 пѣмѣжнѣтѣхѣлѣнѣ, ши нѣ блѣнѣ чѣлѣ чѣ еѣале аѣперѣ.
 Сѣпте еѣлѣте дѣмнѣлѣ кѣ рана еѣгулѣтѣнѣтѣ еѣлѣ да ше
 зѣтѣхѣнѣ, ши кѣ рѣ еѣлѣатѣнѣкѣтѣ ши мѣжнѣтѣрѣнѣме
 кѣстѣнѣтѣе поцнѣ вѣнѣдека. Бѣлѣтѣте дѣмнѣлѣ кѣ
 кѣ дѣзѣметѣчѣнѣ ши кѣ неѣдеѣрѣе ши еѣши де мѣ
 те. Ши бенѣ пѣпѣнѣ аѣмѣлѣзѣрѣе, кѣмѣ аѣ пѣпѣнѣ
 сѣрѣлѣ фѣрѣмѣтѣхѣнѣрѣе, ши нѣхѣнѣ фѣдѣрѣпѣтѣлѣ кѣ
 нае тѣале, ши бенѣ фи аѣтѣнѣчѣнѣтѣпѣтѣхѣнѣтѣ ши жѣ
 фѣнѣдѣлѣте прѣте тѣале зѣнае, ши нѣ блѣнѣ чѣ
 ла чѣстѣ аѣжѣте чѣе. Мѣлѣрѣ бенѣ лѣлѣ ши аѣтѣ
 еѣрѣлѣтѣ еѣа лѣбѣ прѣлѣ, кѣстѣ бенѣ зѣднѣ ши нѣхѣнѣ
 аѣкѣнѣ фѣрѣжнѣса, бѣе бенѣ сѣднѣ, ши нѣ сѣ бенѣ кѣ
 лѣчѣе прѣ лѣ. Вѣцѣлѣлѣ тѣлѣ жѣлѣгѣлѣтѣ фѣнѣнѣ
 тѣлѣ тѣ. Ши нѣхѣнѣ мѣжнѣка дѣнѣтѣрѣ еѣлѣ, мѣлѣгѣрѣнѣ
 тѣлѣ жѣфѣлѣнѣтѣ дѣла тѣнѣ, ши нѣхѣнѣсѣка дѣлѣнѣпѣ,
 оѣнае тѣале, дѣлѣте неѣрѣлѣтннѣнаѣрѣ тѣнѣ, ши нѣ блѣ
 фѣнѣ чѣе чѣлѣ чѣстѣ аѣжѣте. Фѣнѣнѣ тѣнѣ ши фѣлѣ
 тѣле тѣале дѣлѣте ла аѣмѣтѣ аѣтѣлѣ, ши оѣкѣнѣ тѣнѣ
 еѣрѣ еѣлѣфѣ оѣрѣннѣдѣе ла дѣле ши нѣхѣнѣ пѣтѣтѣ мѣ
 на тѣ. Вѣннѣтѣрѣнае пѣмѣжнѣтѣхѣлѣнѣ тѣлѣ ши
 тѣлѣте оѣстѣнѣтѣале тѣале ба мѣжнѣка аѣмѣтѣ. кѣрѣтѣ
 нѣ оѣцѣнѣ, ши бенѣ фи нѣтѣпѣтѣхѣнѣтѣ ши сѣрѣжнѣлѣ
 фѣтѣале зѣнае. Ши бенѣ фи фѣлѣтѣрѣпѣнѣ, лѣтѣ
 пѣнѣтѣрѣ еѣдѣрѣнае оѣснасѣрѣ тѣнѣ кѣрѣле бенѣ блѣнѣ.
 Сѣтѣеѣатѣтѣ дѣмнѣлѣ нѣхѣнѣтѣ рѣ прѣте чѣнѣжнѣ, ши лѣ
 прѣте пѣлѣнѣ, кѣстѣнѣ поцнѣ еѣтѣе вѣнѣдѣнѣ тѣлѣ дѣ
 оѣрѣма нѣтѣалеѣрѣ тѣале пѣнѣтѣ ла кѣрѣцѣтѣлѣ тѣлѣ.
 Сѣпте дѣлѣтѣ дѣмнѣлѣ прѣ тѣнѣ ши прѣ еѣлѣрѣнѣ тѣлѣ
 прѣ кѣрѣнѣ бенѣ пѣнѣ прѣте тѣнѣ, ла аѣмѣтѣ кѣрѣ нѣ
 оѣцѣнѣ тѣлѣ ши пѣрѣнѣцѣнѣ тѣнѣ, ши бенѣ лѣлѣжнѣ аѣсѣ
 лѣ, ла дѣмнѣтѣнѣ стѣрѣннѣ ла аѣчѣнѣ ши ла пѣстѣрнѣ.
 Ши бенѣ фи аѣкѣлѣ фѣрѣлѣ тѣлѣ ши пѣлѣдѣтѣ, ши лѣ
 пѣкѣстѣе, ла тѣлѣте аѣмѣнѣла ла кѣрѣле теѣа дѣчѣ
 дѣмнѣлѣ аѣкѣлѣ. Сѣмѣжнѣчѣ мѣлѣлѣте вѣнѣ сѣкѣтѣ лѣ
 ла кѣлѣпѣ, ши пѣчѣнѣтѣ бенѣ аѣлѣчѣе, пѣнѣтѣрѣ кѣчнѣ
 мѣнѣжнѣтѣе прѣ дѣле аѣкѣлѣстѣе. Кѣе бенѣ рѣстѣ лѣ
 днѣ ши оѣкѣнѣ лѣкѣрѣ ши вѣнѣ нѣхѣнѣ еѣнѣ нѣчѣ пѣкѣнѣ
 вѣсѣлѣнѣ дѣнѣтѣрѣ лѣ пѣнѣтѣрѣ кѣчнѣ ба мѣжнѣка дѣтѣпѣ
 прѣ лѣ еѣлѣрѣеале. Маслѣннѣ еѣрѣнѣ чѣе фѣрѣлѣтѣ
 те хѣпѣрѣтѣле тѣале, ши кѣ оѣнѣтѣ дѣле мѣнѣлѣ нѣлѣте
 бенѣ оѣнѣчѣ кѣчнѣ нѣхѣнѣ кѣрѣтѣ маслѣннѣ тѣ. Фѣнѣ мѣ
 ши фѣтѣе бенѣ наѣше ши нѣхѣнѣ фѣнѣ чѣе, пѣнѣтѣрѣ кѣ
 еѣрѣ мѣрѣчѣ фѣрѣлѣ рѣбнѣме. Тѣлѣте кѣжѣте еѣсѣ мѣ
 дѣнѣ мѣнѣлѣ лѣстѣале ши рѣрѣрѣнае пѣмѣжнѣтѣхѣлѣнѣ тѣлѣ,
 аѣба тѣпѣнѣ пѣлѣнѣтѣрѣ. Чѣлѣ не мѣтѣрѣннѣ кѣрѣле мѣ
 лѣстѣ фѣрѣлѣ тѣнѣ сеѣа еѣнѣ прѣте тѣнѣ еѣлѣ еѣ,
 мѣрѣ тѣлѣ теѣенѣ погѣрѣжѣ еѣлѣ жѣ. дѣчѣстѣа тѣ мѣ
 ба фѣрѣлѣмѣтѣлѣ мѣрѣ тѣлѣ прѣ еѣлѣ нѣхѣнѣ фѣрѣлѣмѣтѣлѣ,
 дѣчѣстѣа бафнѣ фѣрѣлѣкѣпѣ, мѣрѣ тѣлѣ фѣрѣлѣкѣдѣлѣтѣ.
 Ши бенѣ вѣннѣ прѣте тѣнѣ, тѣлѣте еѣлѣстѣе мѣле дѣчѣ мѣ
 стѣ, ши теѣеѣрѣ гѣсоннѣ прѣ тѣнѣ, ши теѣеѣрѣ пѣннѣдѣ
 пѣнѣтѣ оѣнѣдѣ теѣа еѣрѣтѣ, ши пѣнѣтѣ теѣа пѣлѣрѣрѣе,
 кѣтѣ

Biblia, 1688, pag. 146, col. II

- pièrde.
- 25. Dea-te Domnul tăiere înaintea vrăjmașilor tăi; pre o cale să ieși înaintea lor și pre 7 căi să fugi de cătră fața lor; și vei fi întru rășchirare în toate împărățiile pământului.
- 26. Și vor fi morții voștri mănăcare pasărilor ceriului și gadinilor pământului și nu va fi cel ce să le apere.
- 27. Să te bată Domnul cu rana egiptenească la șezuturi și cu rîie sălbatecă și mîncărime, ca să nu te poți vindeca.
- 28. Bată-te Domnul cu dezmeticiune și cu nevedere și ieșire den minte.
- 29. Și vei pipăi amiazăzi cum ar pipăi orbul într-untărec și nu vei înderepta căile tale și vei fi atunci năpăstuit și jăfuindu-te preste toate zilele, și nu va fi cela ce să-ți ajute ție.
- 30. Muiere vei lua și alt bărbat o va avea pre ea; casă vei zidi, și nu vei lăcui într-însa; vie vei sădi, și nu o vei culăge pre ea.
- 31. Vițelul tău, junghiat înaintea ta, și nu vei mîncă dentru el; măgariul tău, jăfuit de la tine, și nu ți va da înapoi; oile tale, date nepriatînilor tăi, și nu va fi ție cel ce să-ți ajute.
- 32. Fiii tăi și fetele tale, date la limbă alta, și ochii tăi vor vedea orbindu-se la êle și nu va putea mîna ta.
- 33. Veniturile pământului tău și toate ostênțiile tale va mîncă limbă carea nu o știi, și vei fi năpăstuit și sfărîmat în toate zilele.
- 34. Și vei fi fluturatec pentru vederile ochilor tăi carele vei vedea.
- 35. Să te bată Domnul cu rană rea preste genunchi și preste pulpi, ca să nu poți să te vindeci tu den urma picioarelor tale până la creștetul tău.
- 36. Să te ducă Domnul pre tine și pre boiarii tăi pre carii vei pune preste tine la limbă care nu o știi tu și părinții tăi și vei sluji acolo la dumnezăi streini, la lămne și la pietri.
- 37. Și vei fi acolo întru țile și pildă și povăste la toate limbile la carele te va duce Domnul acolo.
- 38. Sămînță multă vei scoate la cîmpu și puțină vei aduce, pentru căci mănîncă pre êle lăcustele.
- 39. Vie vei răsădi și o vei lucra, și vin nu vei bea, nice te vei veseli dentru ea, pentru căci va mîncă de tot pre ea viemlele.
- 40. Maslini vor fi ție întru toate hotarăle tale, și cu untdelemn nu te vei unge, căci nu va cură maslina ta.
- 41. Fii și fete vei naște, și nu vor fi ție, pentru că vor mărge întru robime.
- 42. Toate cîte ies den lemn ale tale și rodurile pământului tău le va topi pălitura.
- 43. Cel nemênic carele iaste întru tine se va sui preste tine sus, sus, iară tu vei pogorî jos, jos.
- 44. Acesta te va împrumuta, iară tu pre el nu vei împrumuta; acesta va fi întru cap, iară tu întru coadă.
- 45. Și vor veni preste tine toate blestemele acêștea și te vor goni pre tine și te vor prinde până unde te va surpa și până te va pièrde, căci n-ai ascultat glasul Domnului Dumnezeului tău, ca

Ms. 45

va zdrobi și până te va pierde [de sirgu].³

25. Dea-te Domnul tăiere înaintea neprietenilor tăi; pre o cale să ieși înaintea lor și pre 7 căi să fugi de cătră fața lor; și vei fi întru rășchirare în toate împărățiile pământului.

26. Și vor fi morții voștri mănecare pasărilor ceriului și gadinilor pământului și nu va fi cel ce să le apere.

27. Să te bată Domnul cu rană egiptencască la șezuturi și cu rîia și gunoște, ca să nu te poți vindeca.

28. Bată-te Domnul cu fluturăciune⁴ și nevedere și ieșire den minte.

29. Și vei apipăi⁵ amiazăzi ca cându are apipăi orbul în întunec și nu vei îndrepta căile tale și vei fi atunci obidit și prădat în toate zilele și nu va fi cine să-ți ajute.

30. Muiere vei lua și altu bărbat o va avea pre ea; casă vei zidi și nu vei lăcu întru însă; vie vei răsădi și nu o vei culge pre ea.

31. Vițâlul tău jungheat înaintea ta și nu vei mânca dentru el; măgarul tău jecuit de la tine și nu ți să va da înapoi; oile tale date neprietenilor tăi și nu va fi țic cela ce să-ți ajute.

32. Fiii tăi și fetele tale date la limbă alta și ochii tăi vor vedea timpindu-să⁶ la ție și nu va putea mîna ta.

33. Ieșirile pământului tău și toate ostenețele tale va mânca limbă care nu o știi, și vei fi năpăstuit și înfrântu toate dzilele.

34. Și vei fi fluturatec pentru vederile ochilor tăi carele vei vedea.

35. Să te bată Domnul cu rană rea preste genunchi și preste pulpi, ca să nu te poți vindeci tu de la urma picioarelor tale pîn-la creștetul tău.

36. Să te ducă Domnul pre tine și pre boiarii tăi pre carii vei pune preste tine la limbă carea nu o știi tu și părinții tăi și vei sluji acolo la dumnezăi striini, la lēmne și la piatri.

37. Și vei fi acolo întru pildă și tălcu⁷ și tălcu și povēste la toate limbile la carele te va duce Domnul acolo.

38. Sămănță multă vei scoate la câmpu și puțină vei să aduni, pentru căce va să mănince pre ție lăcusta.

39. Vie vei răsădi și vei lucra-o și vin nu vei bea, nice te vei veseli dentru ea, <pentru>⁸ căce va mânca de tot pre ea viermele.

40. Maslini vor fi țic întru toate hotarāle tale și cu untdelemn nu te vei unge, căce nu va cură maslina ta.

41. Fii și fete vei naște și nu vor fi țic, pentru că vor mēge întru robime.

42. Toate <lēmnele tale>⁹ căte-s de lemnu și roadele pământului tău le va topi polognița⁹.

43. Cel nemērmic carele iaste întru tine să va sui sus, sus, iar tu te vei pogorî gios, gios.

44. Acesta te va împrumuta, iară tu pre el nu-l vei împrumuta; acesta va fi întru cap, iar tu întru coadă.

45. Și vor veni preste tine toate blăstāmile acēstea și te vor goni pre tine și te vor prinde pān-unde te vor surpa și pān-te va pierde, căce n-ai

Ms. 4389

te va potopi.

25. Da-te va Domnul spre tăiere înaintea vrājmașilor tăi; pre o cale te vei sui la dānșii, iar pre 7 căi tu vei fugi de fața lor; și în rāsipă în toate țārāle⁷ pământului vei fi.

26. Și morții voștri vor fi mănecare pasărilor ceriului și fierilor pământului și nu va fi cine să le gonească.

27. Bate-te va Domnul cu rana Eghiptului spre laurile trupului cu rāie sălbatecă și cu puroi ca să nu te poți vindeca.

28. Bate-te va Domnul cu turbare și cu fluștura-rea inimii, și cu nepricēpere și cu înfricoșarea sfātuirii.

29. Și vei pipii amiazăzi ca cel orb întru întunērec și nu vei găsi căile tale și vei fi atunci obidit și prădat în toate zilele și nu va fi cine să-ți ajute.

30. Lua-vei muiere și altul se va culca cu dānsa; zidi-vei casă și nu vei lăcu întru-ānsa; sădi-vei vie și nu o vei culge.

31. Boul tău jungheat înaintea ta și nu vei mânca dentr-ānsul și măgarul tău va fi luat de la tine și nu ți va mai da; oile tale vor fi date vrājmașilor tăi și nu va fi cine să-ți ajute.

32. Feciorii tăi și fetele tale vor fi daț altor limbi și ochii tăi îi vor vedea scoțāndu-i afară și māna ta nu va avea tārē.

33. Crēșterea pământului tău și osteneala ta o va mânca limba carea nu o știi, și vei fi în toată vrēmea nācājit și zdrobit.

34. Și vei fi plin de griji pentru vederile ce vor vedea ochii tăi.

35. Bate-te va Domnul cu rană rea la genunchie și la fluicere, ca să nu te poți vindeca de la talpele picioarelor tale pānā la creștetul capului tău.

36. Și te va duce Domnul pre tine și pre boiarii tăi care ți-i voi pune preste tine în țara carea nu o știi tu, nici părinții tăi, și acolo vei sluji altor dumnezei, de lemn și de piatră.

37. Și vei fi acolo în privirea și în pilda și în povēstea tuturor limbilor în carea te va duce Domnul Dumnezeu acolo.

38. Sămănță multă vei duce la câmp, iar apoi vei aduce puțin, că o vor mânca lăcustele.

39. Vii vei sădi și le vei lucra, iar vin nu vei bea nici te vei veseli dentr-ānsle, că le va mânca viermii.

40. Maslini vei avea în toate hotarāle tale, iar cu untdelemn nu te vei unge, că maslina ta va cură.

41. Naște-vei feciorii și fete, iar înaintea ta nu vor fi, că se vor duce robiți.

42. Toți copacii tăi și toată sămānătura câmpului tău va topi rāgina.

43. Și vineticul care iaste la tine se va înălța de tine sus, sus, iar tu vei pogorā mai jos.

44. Acela va împrumuta pre tine, iar tu nu vei împrumuta pre dānsul; și el va fi la cap, iar tu la coadă.

45. Și vor goni toate blēstermele acēstea asupra ta și te vor goni și te vor ajunge pānā te vor pierde și te vor potopi, căci poruncile Domnului

Versiunea modernă

nimici.

25. Domnul te va lăsa să cazi înaintea vrājmașilor tăi; Vei ieși în întîmpinarea lor pe un drum și vei fugi din fața lor pe șapte drumuri. Toate împărățiile pământului se vor îngrozi de tine.

26. Leșurile tale vor ajunge să fie hrană tuturor pasărilor cerului și fiarelor pământului și nu va fi nimeni să le alunge.

27. Să te bată Dumnul cu bucele Egiptului, cu rāni puroioase, cu rīe și cu pecingine, de care nu vei putea să te vindeci.

28. Să te bată Domnul cu nebulie, cu orbire și cu nāucirea minții.

29. Încēt vei bībii ziua în amiaza mare așa cum bībii orbul pe întuneric și nu vei avea spor pe drumurile tale. Zi de zi vei fi asuprit și jecuit și nu va fi nimeni să-ți vină în ajutor.

30. Te vei logodi cu o femeie, dar alt bărbat se va culca cu ea; vei zidi o casă, dar nu vei locui în ea; vei sădi vie, dar nu-i vei culege roadele.

31. Boul tău va fi înjunghiat sub ochii tăi, dar tu nu vei mânca din el; măgarul tău va fi răpit în fața ta și nu-l vei mai primi înapoi; oile tale vor fi date vrājmașilor tăi și nu va fi nimeni să-ți vină în ajutor.

32. Fiii și fiicele tale vor fi date unui alt popor sub privirile tale și ochii tăi se vor topi de dorul lor, dar mīnile tale vor fi fără putere.

33. Roadele pământului tău și ale întregii tale munci vor fi muncate de un popor pe care nu-l cunoști, iar tu vei fi tot timpul asuprit și zdrobit.

34. Și vei înnebuni în urma celor văzute de ochii tăi.

35. Să te bată Domnul cu bube rele pe genunchi și pe pulpe, de care să nu te poți vindeca și care să se întindă de la tălpile picioarelor pānā în creștetul capului.

36. Domnul te va duce pe tine și pe regele tău, pe care-l vei pune peste tine, la un popor pe care nu l-ai cunoscut nici tu, nici părinții tăi, și acolo vei sluji altor dumnezei, de lemn și de piatră.

37. Toate popoarele la care te va duce Domnul se vor îngrozi de tine și vei ajunge de pomină și de batjocură.

38. Vei semāna multă sămāntă pe câmp, dar puțin vei culege, pentru că o vor mânca lăcustele.

39. Vei sădi vii și le vei lucra, dar nu vei culege nimic și nu vei bea vin, pentru că le vor mânca viermii.

40. În toată țara ta vor crește maslini, dar nu vei avea untdelemn ca să te ungi, căci maslinile vor pica din pomii tăi.

41. Ți se vor naște fii și fiice, dar nu vor fi ai tăi, pentru că vor fi duși în robie.

42. Dāunătoarele vor nimici toți pomii tăi și roadele pământului tău.

43. Strāinul care trăiește la tine se va ridica tot mai sus peste tine, iar tu vei coborî tot mai jos.

44. El îți va da împrumut, dar tu nu vei fi în stare să-i dai împrumut; el va fi capul, iar tu vei fi coada.

45. Toate aceste blesteme se vor abate asupra ta, te vor urmări și te vor lovi pānā cīnd vei fi nimicit, pentru că n-ai ascultat glasul Domnului Dumne-

кѣни наи лѣкѣлѣтѣ глѣсѣлѣ дѣмнѣлѣ дѣмнѣлѣ
 тѣлѣ, кѣсѣнѣ пѣзѣцинѣ порѣхнѣнае лѣнѣ шнѣ днѣрѣ тѣ
 мѣс цнае лѣнѣ, кѣтѣ лѣ порѣхнѣтѣ цѣе. Шнѣ бѣфнѣ
 фѣтрѣ тнѣне сѣлѣне шнѣ мннѣлнѣ, шнѣ фѣтрѣ семенѣ
 мѣс цѣа тѣлѣ, пѣнѣ фѣтрѣ бѣтѣнѣ. Пѣнѣтрѣ кѣтѣни
 сѣлѣтнѣ дѣмнѣлѣнѣ дѣмнѣлѣлѣнѣ тѣлѣ кѣсѣлѣрѣе
 шнѣ кѣннѣмѣ сѣлѣнѣ, пѣнѣтрѣ мѣлѣннѣмѣ лѣтѣлатѣ.
 мнѣ Шнѣ вѣнѣ сѣлѣтнѣ бѣрѣжмѣашнѣлѣрѣ тѣнѣ, прѣ кѣрнѣнѣ фнѣ
 бѣлѣтнѣмнѣтѣ дѣмнѣлѣ дѣмнѣлѣлѣ тѣлѣ лѣсѣлѣтѣлѣ, кѣсѣ
 фѣламе шнѣ кѣсѣтѣ, шнѣ кѣсѣ голнѣчнѣне шнѣ кѣсѣ лѣсѣ дѣтѣ
 тѣ, шнѣ бѣлѣнѣ прѣсѣтнѣне лѣцѣлѣ дѣ хѣтѣ, прѣсѣтѣ гѣжѣ
 мѣдѣлѣ тѣлѣ пѣнѣтѣка сѣлѣ дѣлѣтѣ. Шнѣ бѣлѣ дѣлѣ
 прѣсѣтѣтнѣне дѣмнѣлѣ аннѣмѣ дѣрѣпѣрѣтѣ дѣлѣлѣ мѣрѣ
 нѣтѣ пѣмѣжнѣтѣлѣлѣнѣ кѣсѣ порнѣрѣ дѣ сѣлѣлѣрѣ, аннѣ
 нѣ сѣтѣ кѣрнѣлѣ нѣнѣкѣнѣ лѣлѣнѣ глѣсѣлѣ. Аннѣмѣ фѣтѣ
 рѣ рѣшнѣне лѣсѣлѣрѣ, кѣрѣ нѣлѣ лѣтѣлѣ фѣлѣцѣ сѣтѣ
 тѣрѣлѣлѣнѣ, шнѣ прѣ чѣлѣ тѣжнѣрѣ нѣлѣлѣ мнѣлѣнѣ.
 нѣ Шнѣ бѣлѣ мѣжнѣлѣ нѣщѣрѣнае дѣрѣпѣбѣлѣлѣрѣ тѣлѣ, шнѣ рѣ
 лѣлѣ пѣмѣжнѣтѣлѣлѣнѣ тѣлѣ кѣсѣлѣ лѣсѣ цѣе гѣрѣлѣ,
 внѣнѣ, оуѣнѣ дѣ лѣмнѣлѣ, чнѣрѣлѣне сѣнаорѣ тѣнѣ, шнѣ
 тѣлѣрѣлѣ сѣнаорѣ тѣлѣ, пѣнѣ оуѣнѣ тѣлѣ пѣлѣрѣ.
 нѣ Шнѣ тѣкѣлѣ сѣтѣрѣмѣлѣ фѣтрѣ тѣлѣ чѣтѣцнѣлае тѣлѣ
 пѣнѣтѣ сѣлѣорѣ рѣснѣнѣнѣнѣнѣнѣ чѣлѣ фнѣмѣлѣтѣ лѣлѣтѣ
 лѣ, шнѣ чѣлѣ тѣлѣ прѣ кѣрѣлѣтѣлѣнѣ нѣдѣжѣлѣнѣтѣ
 прѣ лѣлѣ, фѣтрѣ тѣлѣ пѣмѣжнѣтѣлѣ тѣлѣ, шнѣ тѣкѣлѣ
 кннѣнѣ фѣтрѣ тѣлѣ чѣтѣцнѣлае тѣлѣ кѣрѣлѣ лѣлѣ
 нѣг цѣе дѣмнѣлѣ дѣмнѣлѣлѣ тѣлѣ. Шнѣ вѣнѣ мѣжнѣлѣ
 нѣщѣрѣнае пѣжнѣтѣлѣлѣнѣ тѣлѣ, кѣрнѣнѣ фнѣлѣорѣ тѣнѣ
 шнѣ фѣтѣлѣорѣ тѣлѣ, кѣрѣлѣ лѣлѣлѣ цѣе дѣмнѣлѣ дѣ
 нѣщѣлѣлѣ тѣлѣ, фѣтрѣ дѣрѣмѣлѣ тѣлѣ, шнѣ фѣтрѣ пѣ
 дѣтѣпѣа фѣтрѣ кѣрѣлѣтѣка кннѣнѣ бѣрѣжмѣашнѣлѣ тѣлѣ.
 нѣ Чѣлѣ мѣлае фѣтрѣ тнѣне шнѣ чѣлѣ чннѣгѣашнѣ фѣлѣрѣтѣ,
 бѣ дѣсѣкѣлѣ кѣсѣкнѣ лѣнѣ прѣ фнѣтѣлѣ лѣнѣ шнѣ прѣ
 мѣлѣлѣрѣ чѣлѣ дѣнѣтрѣ сѣжнѣлѣлѣнѣ, шнѣ фѣтѣорѣтнѣ чѣнѣ
 нѣ мѣлѣшнѣ кѣрнѣнѣ бѣрѣжмѣашнѣ лѣнѣ. Кѣсѣтѣ лѣлѣ оуѣнѣ
 лѣ дѣнѣтрѣ енѣ дѣнѣ тѣлѣлѣрѣнае фнѣлѣорѣ лѣнѣ дѣнѣ кѣрѣлѣ
 бѣлѣ мѣжнѣлѣ, пѣнѣтрѣ кѣсѣтѣ нѣнѣ рѣмѣжѣ лѣнѣ нѣмнѣкѣтѣ
 лѣнѣвѣе шнѣ фѣтрѣ пнѣмѣжѣлѣлѣ тѣлѣ, фѣтрѣ кѣрѣтѣ
 вѣрѣ кннѣнѣ бѣрѣжмѣашнѣнѣ тѣнѣ, фѣтрѣ тѣлѣ чѣтѣ
 нѣс цнѣлѣ тѣлѣ. Шнѣ чѣлѣ мѣлае фѣтрѣ вѣнѣ шнѣ чѣлѣ чн
 гѣлѣшнѣ фѣлѣрѣтѣ, кѣрнѣлѣ нѣлѣлѣ лѣлѣтнѣ пнѣчѣорѣ
 енѣ лѣкѣлѣкѣ прѣ пѣмѣжнѣтѣ, пѣнѣтрѣ чннѣгѣшнѣтѣ,
 шнѣ молнѣчнѣне, бѣ дѣсѣкѣлѣ кѣсѣкнѣ енѣ прѣ сѣлѣлѣлѣ
 енѣ прѣ чѣлѣ дѣнѣтрѣ сѣжнѣлѣ енѣ, шнѣ прѣ фѣтѣорѣ шнѣ
 нѣс прѣ фѣлѣтѣ енѣ. Шнѣ фѣтнѣшѣлѣра енѣ чѣлѣ чѣлѣ
 ешнѣтнѣ прѣнѣ кѣлѣлѣ енѣ шнѣ фнѣлѣ енѣ прѣ кѣрѣлѣ бѣлѣ нѣ
 цѣе, пѣнѣтрѣ кѣтѣчѣ бѣлѣ мѣжнѣлѣ дѣ тѣлѣ прѣ лѣчѣснѣтѣ
 пѣнѣтрѣ лѣлѣлѣ лѣтѣлѣ прѣ лѣкнѣсѣлѣ, фѣтрѣ нѣвѣлѣ,
 шнѣ фѣтрѣ пнѣмѣжѣлѣлѣ кѣрѣ тѣкѣлѣ кннѣнѣ бѣрѣжмѣ
 ннѣ шнѣлѣ тѣлѣ фѣтрѣ тѣлѣ чѣтѣцнѣлае тѣлѣ. Дѣ
 нѣщѣцнѣ лѣкнѣлѣтѣ лѣфѣчѣ тѣлѣ чѣтѣцнѣлае лѣчѣтнѣ
 лѣчѣшнѣлѣ, чѣлѣ сѣрнѣсѣ фѣтрѣ кѣрѣтѣчѣ лѣчѣстѣлѣ кѣсѣ
 сѣтѣ тѣлѣмѣцнѣ дѣ нѣлѣмѣе чѣлѣ чннѣснѣтнѣ, шнѣ мннѣлѣнѣ
 тѣлѣ лѣчѣстѣлѣ прѣ дѣмнѣлѣ дѣмнѣлѣлѣ тѣлѣ.
 нѣ Шнѣ бѣлѣ дѣсѣкѣнѣ дѣмнѣлѣ рѣмѣлѣлѣлѣ, шнѣ рѣлѣнѣе сѣ
 лѣнѣчѣнѣ тѣлѣ, рѣлѣнѣ мѣрнѣ шнѣ мннѣлѣнѣтѣ, шнѣ сѣлѣ
 лѣ рѣлѣшнѣнѣ рѣднѣнѣтѣлѣе. Шнѣ бѣлѣ фѣтѣорѣтнѣ лѣсѣ
 прѣлѣ тѣлѣ тѣлѣ чѣлѣ рѣлѣчѣ егѣнѣтѣлѣлѣнѣ чѣлѣ рѣлѣ, кѣ
 рѣ тѣлѣ фѣрнѣлѣ дѣкнѣтѣрѣ фѣлѣцѣ лѣрѣ шнѣ сѣлѣвѣорѣ аннѣнѣ фѣ

Biblia, 1688, pag. 147, col. I

să-i păzești poruncile lui și dreptățile lui câte au porîncit ție.

46. Și vor fi întru tine sëmne și minuni și întru semenția ta până întru vèci.

47. Pentru căci n-ai slujit Domnului Dumnezeului tău cu bucurie și cu inimă bună pentru mulțimea a toate,

48. Și vei sluji vrăjmașilor tăi, pre carii îi va trimite Domnul Dumnezăul tău asupra ta, cu foame și cu sête și cu goliciune și cu lipse de toate. Și va pune preste tine lanțu de hier preste gîtul tău, până te va surpa de tot.

49. Și va aduce preste tine Domnul limbă de departe, de la margenea pămîntului, ca o pornire de vultur, limbă căriia nu-i vei auzi glasul,

50. Limbă fără rușine la obraz, care nu va lăuda fața bătrî-nului și pre cel tînăr nu-l va milui.

51. Și va mînca nașterile dobitoacelor tale și roadele pămîntului tău ca să nu lase ție grîu, vin, untdelemn, cirezile boilor tăi și turmele oilor tale, până unde te va piêrde.

52. Și te va sfârîma întru toate cetățîile tale până să vor răsipi zidiurile cêle înalte ale tale și cêle tari pre carele tu ai nădejduit pre êle întru tot pămîntul tău și te va chinui întru toate cetățîile tale carele au dat ție Domnul Dumnezăul tău.

53. Și vei mînca nașterile pîntecelui tău, carnea fiilor tăi și fêtelor tale carele au dat ție Domnul Dumnezăul tău, întru dode-liala ta și întru pedeașa întru care te va chinui vrăjmașul tău.

54. Cel moale întru tine și cel gîngaș foarte va deochea cu ochiul lui pre fratele lui și pre muîerea cea dentru sînul și feciorii cei rămași carii vor rămănea lui

55. Ca să dea unuia dentru ei den trupurile fiilor lui den carele va mînca, pentru ca să nu-i rămîie lui nemică la nevoie și întru primejdia ta întru carea te vor chinui vrăjmașii tăi întru toate cetățîile tale.

56. Și cea moale întru voi și cea gîngașă foarte, căriia n-au luat ispită piciorul ei a călcat pre pămînt pentru gingășie și moliciune, va deochea cu ochiul ei pre bărbatul ei, pre cel dentru sînul ei, și pre fecior și pre fata ei,

57. Și fetișoara ei, cêea ce au ieșit pren coapsele ei, și fiul ei pre carele va naște, pentru căce va mînca de tot pre acêstea, pentru lipsa a toată, pre ascunsu, întru nevoia și întru primejdia care te va chinui vrăjmașul tău întru toate cetățîile tale.

58. De nu veți asculta a face toate cuvintele legii aceștia, cêle scrise întru cartea aceasta ca să vă têmeji de numele cel cinstit și minunatul acesta, pre Domnul Dumnezăul tău,

59. Și va dovedi Domnul ranele tale și ranele semenției tale, rane mari și minunate și boale rêle și credincioase.

60. Și va întoarce asupra ta toată durêrea Eghiptului cea rea, care te feriiat de cătră fața lor și să vor lipi întru tine.

Ms. 45

ascultat glasul Domnului Dumnezăului tău ca să-i păzești porâncile lui și dreptățile lui câte au porâncit ție.

46. Și vor fi întru tine sêmețe și minuni și întru seminția ta pînă întru vécie.

47. Pentru căce n-ai slujit Domnului Dumnezăului tău cu bucurie și cu inimă bună pentru mulțimea a toate,

48. Și vei sluji neprietenilor tăi pre carii va trimite Domnul Dumnezăul tău asupra ta, cu foame și cu sete și cu golicieune și cu lipsa de toate. Și va pune preste tine lănpuh de hier preste gătul tău pînă te va surpa de tot.

49. Și va aduce preste tine Domnul limbă de departe, de la marginea pământului, ca o pomire de vultur, limbă căria nu vei audzi glasul ei,

50. Limbă fără rușine la obraz, carea nu se lauda¹⁰ fața bătrănelui, și pre cel tânăr nu va milui.

51. Și va mânca nașterile dobitoacelor tale și roadele pământului tău ca să nu las ție grâu, vin, untdelemn, cerezile boilor tăi și turmele oilor tale, pînă unde te va pierde.

52. Și te va sfărîma întru toate cetățile tale pînă să vor răsipi zidurile cele înalte ale tale și cele tari pre carele tu nădăjduiești pre ele întru tot pământul tău și te va chinui întru toate cetățile tale carele au dat ție Domnul Dumnezăul tău.

53. Și vei mânca nașterile pântecului tău, carnea fiilor tăi și a fătelor tale carele¹¹ au dat ție Domnul Dumnezăul tău, întru supărarea ta și întru primejdiia ta¹² întru carea te va chinui neprietenul tău.

54. Cel moale întru tine și cel gingaș foarte va dăochea cu ochiul lui pre fratele lui și pre muieră cea dentru sânul lui și ficiorii cei rămași carii vor rămănea lui

55. Ca să dea unuia dentru ei den pelțele fiilor lui den carele va mânca, pentru ca să nu-i rămăie lui nice întru îngustare¹³ și¹⁴ întru primejdiia ta întru carea te vor chinui neprietenii tăi întru toate cetățile tale.

56. Și cea moale întru voi și cea gingașe foarte, căria n-au luat ispită piciorul ei a călca pre pământ pentru gingășie și moliciune, va dăochea cu ochiul ei pre bărbatul ei, pre cel dentru sânul ei și pre ficior și pre fata ei,

57. Și fetișoara ei, căcea ce au ieșit pre stânghele ei, și fiul ei pre carele va naște pentru căce va mânca de tot pre căceea pentru lipsa a toate, pre ascunsu, întru dodicală¹⁵ și¹⁶ întru primejdie¹⁷ carea te va chinui neprietenul tău întru toate cetățile tale.

58. Să nu veți asculta a face toate cuvintele a legii aceștia carele scrise întru cartea accasta ca să vă têmeți de numele cel cinstit și cestu minunat accasta, pre Domnul Dumnezăul tău,

59. Și va slăvi Domnul ranele tale și ranele seminției tale, rane mari și minunate și boale rele și credincioase.

60. Și va întoalce asupra ta toată durerea Eghiptului cea rea, carea te ferești de cătră fața lor și să vor lipi întru tine.

Ms. 4389

Dumnezeului tău n-ai păzit, nici glasul lui n-ai ascultat, nici dreptățile lui câte au porâncit ție.

46. Și vor fi întru tine sêmețe și minuni și întru seminția ta pînă în veac.

47 [46] Căci n-ai slujit Domnului Dumnezeului tău cu veselie și cu inimă bună pentru toate mulțimile bunătăților,

48. Ce vei sluji vrăjmașilor tăi, celor ce-i va trimite Domnul Dumnezeul tău asupra ta, cu foame și cu sete și cu golicieune și cu lipsă de toate. Și va pune jug de fier pre cerbicea ta pînă te va surpa de tot.

49. Și va aduce Domnul asupra ta limbă de departe, de la marginea pământului, ca o pomire de vultur, limbă căria nu-i vei înțelge graiul,

50. Limbă cu obraz fără de rușine, carea nu se va rușina de fața celui bătrân, nice-i va fi milă de cel tânăr.

51. Și va mânca prăseala dobitoacelor tale și sămănturile pământului tău pînă nu va rămănea ție grâu, nici vin, nici untdelemn, nici vor rămănea cerezile boilor tăi, nici turmele oilor tale, pînă nu se vor potopi toate.

52. Și te vor pierde întru toate cetățile tale pînă se vor dăzrădăcina toate zidurile tale cele nalte și tari în care te nădăjduiești tu în toată țara ta și te va năcăji în toate cetățile tale care au dat ție Domnul Dumnezeul tău.

53. Și vei mânca roada pântecului tău, carnea feciorilor tăi și a fătelor tale care ți-i va da Domnul Dumnezeul tău, întru nevoia ta și întru scărba cu care te vor năcăji vrăjmașii tăi.

54. Voinicul cel frumos și gingaș foarte dentru voi va rămni cu ochiul său spre fratele său și spre muieră carea iaste a sânului lui și feciorilor lui celor ce-i vor rămănea

55. Ca să-i dea lui unul dentr-ânșii, den carnea feciorilor săi să mănănce, căci că n-au rămas lui nimic întru răotacea ta în carea te năcăjăsc vrăjmașii tăi în toate cetățile tale.

56. Iar muieră cea tânără dentru voi și cea gingașă foarte, al căria picior nu se-au dăprins să calce pre pământ, pentru tineretele ei și pentru frumsetea gingășiei ei va rămni ochiul ei spre bărbatul ei care iaste în sânul ei și feciorului ei și fetei ei,

57. Și celui ce au ieșit den dășărturile¹⁰ ei și fiului ei celui ce l-au născut să-l mănănce, ca într-ascuns, pentru multa lipsă a ei și pentru răotacea și năcăjirea cu carea te va supăra vrăjmașul tău în toate cetățile tale.

58. Deaca nu veți asculta să faceți toate cuvintele legii aceștia carea iaste scrise în cărțile aceștia și să vă têmeți de numele cel sfint și minunat al Domnului Dumnezeului tău,

59. Și va înmulți ranele tale și ranele seminției tale, rane mari și minunate și boale rele și dureri credincioase.

60. Și va crește pre tine toată durerea eghiptenească cea rea, de carea te îngroziai tu și se va apropiia de tine.

Versiunea modernă

zeului tău și n-ai păzit poruncile și rinduielile lui, așa cum ți-a poruncit.

46. Ele vor fi pe vecie un semn și o minune pentru tine și pentru urmașii tăi.

47. Deoarece, cînd aveai de toate din belșug, n-ai slujit Domnului Dumnezeului tău cu bucurie și cu inimă recunoscătoare,

48. Va trebui să slujești vrăjmașului tău, pe care Domnul îl va trimite asupra ta. Vei suferi de foame și de sete, vei rămîne gol și vei duce lipsă de toate. El îți va pune pe gît un jug de fier, pînă te va nimici.

49. Domnul va aduce de departe, de la marginea pământului, un popor care se va prăvăli asupra ta ca un vultur, un popor a cărui limbă nu o vei înțelge,

50. Un popor cu înfățișarea cruntă, care nu îi prețuește pe bătrîni și nu are milă față de copii.

51. El va mânca roada vitelor tale și roada pământului tău, pînă vei fi nimicit; nu-ți va lăsa nici grînc, nici vin, nici untdelemn, nici vițelii din cerezile tale, nici micii din turmele tale, pînă te va duce la pieire.

52. Și te va împresura în toate cetățile tale, pînă cînd vor cădea zidurile tale înalte și întărite în care ți-ai pus nădejdea pe tot cuprinsul țării; te va împresura în toate cetățile tale, în toată țara pe care ți-a dat-o Domnul Dumnezeul tău.

53. Cînd vei fi încercuit de vrăjmași, și vei fi la strîmtoare și la nevoie, vei ajunge să mănînci roada pântecului tău, carnea fiilor și fiicelor tale, pe care ți l-a dăruit Domnul Dumnezeul tău.

54. Bărbatul tău cel blînd și gingaș se va uita cu ochi răuvoitori la fratele lui, la soția pe care a ocrotit-o la sînul lui și la ceilalți copii care i-au mai rămas

55. Și nu va împărți cu ei carnea din copiii săi pe care îi mănîncă, pentru că lui nu-i mai rămîine nimic, la strîmtoare și la nevoie, cînd vei fi încercuit de vrăjmașii tăi în toate cetățile tale.

56. Femeia ta cea blîndă și gingașă care, în alintarea și răsăful ei nu s-ar încumeta să calce cu piciorul pe pămînt, se va uita cu ochi răuvoitori la bărbatul ei, care s-a odihnit la sînul ei, la fiul și la fiica ei,

57. La fătul ei, care a ieșit din coapsele sale și la copiii pe care îi va naște; căci din lipsă de toate, îi va mânca pe ascuns, la strîmtoare și la nevoie, cînd vei fi încercuit de vrăjmașii tăi în toate cetățile tale.

58. Dacă nu vei păzi și nu vei împlini toate cuvintele acestei legi, scrise în cartea accasta, și nu te vei teme de acest nume slăvit și înfricoșător, „Domnul Dumnezeul tău”,

59. Atunci Domnul va arunca asupra ta și asupra urmașilor tăi plăgi neînchipuite, plăgi grele și îndelungate, precum și boli rele și stăruitoare.

60. El va aduce din nou peste tine toate molimele Egiptului, de care îți era groază și care se vor lipi de tine.

РМЗ

трь тине . Шн тоатре боала шн тоатре га
 на че нх е скрнеть шн тоатре че е скрнеть фтрь ка
 тф леуи лнеуи ба а даче дмнхл ах пра та пв
 нть че тева птфре . Шн веци ртомннф фтрь
 нхмпрь пхчинх , пенптрь ктчи кжнхь ераци ка
 стфелее ченлахн фтрь мхлциме , ктчи на ци а
 скхлптт глаелл дмнхлахн дмнхгеллахн вострь .
 Шн блфн фче кнп саз веселит дмнхл пре кон ка
 ебвф фактв бнне вбасо , шн ебвф фмхлцектв пре
 кон , аша ства веселн дмнхл пре кон ствф сурпе
 пре кон , шн веци рвенка дела пвмжнтхл ла ка
 реле кон мфреци флхлптрь аколс , ка ства мо
 щеннцн пре ель . Шн тева ствмнн пре тн
 не дмнхл дмнхгелл пвхл ла тоатре лнмннае ден
 марцинт пвмжнтхлхн пбнф фмарцинтхлхн , шн
 вен салжн аколс ла лаци дмнхгелн ла лфмне шн
 ла птепрн пре карн на шхлптхл шн пбнрцинтн .
 фтрь шн фтрь лнмннае ачфлб нхтева сдхннх
 ннче ства фаче стлре оуремен пнчрхлахн пвхл , шн
 ва да дмнхл аколс иннмт мхлннпть , шн сскн
 лнфннхь , шн ехфлеть топнть . Шн блфн
 еннца та спжнхрптт деннннпть сскнлор тбн ,
 шн тевен тфме зиса шн нолпть шн нхвен крф
 де втецн тале . Дмнннфца вен знче кхм с
 аре сар фаче сарт ? шн сара вен знче кхм саре са
 фаче дмнннфць ? де фрика иннмн тале , де каре
 тевен спмжнтхл , шн ден веденнае сскнлор тбн
 ктвора вен едфь . Шн тева фтоарче дмнхл
 дмнхгелл ла егупет кх в асе , шн фтрь калб карб
 амь нс нхвечи ман а дасоце а сман едфь фпть
 пре л , шн ебвечи вннде аколс ла бржмашн ко
 щн фтрь салцн , шн фтрь салжннче , шн нхва
 фн тел че ствф агонисактв .

К А П КӨ

Ичесте сжит кхвннтеле фтггь дхннцэ,
 карен ах порхнчнт дмнхлхь лхн мовен,
 ст фтпрфектв фнаорь лхн герань , ф
 трь пвмжнтхлхь моавь , фтггь де фтггь
 дхннца каре ах фтггь дхннп аср лахурнб .
 Шн кемтв мовен пре тоци фнй лхн герань шн
 знче кптрь днншн , кон аце вхзхпть тоатре
 кжте ах фткхпт дмнхлхь дмнхгелл вострь фпз
 мжнтхл егупетхлхн , фнаннпть вострь лхн
 фарасонь , шн тхлхрф салцнлор лхн , шн ла то
 пвмжнтхл лхн . Нспнннае чфле марн ка
 реле ах вжхпт сскн тбн , ебмнеле шн мннх
 ннае чфле марн ачфлб мжна чф тлре , шн бра
 цла тел наатъ . Шн нах дмнхл дмнх
 зех вбасо инемт ствннцв шн сскн ств вельце , шн
 оуфрени стхлхннцв пхнть фзиса ачеста
 Шн блх дхлхь пре кон , м , денн фпхстн , нх
 сал веннт ханнае востре , шн чнбоателе вб
 етре нхсал рсв дела пнчореле востре
 Пжнне нац мжнптт , внн , шн ракхл нац стхпт ,
 пенптрь ка ств кхнлхвещн ктв ачеста лсте дмнх
 дмнхгеллхь вострь . Шн аце веннт пхнть ла
 асхлхл ачеста шн ах ешнт , есзонь фпгратхл
 есзонхлахн шн сдбь фпгратхл баснхлахн , ф
 тнмппнарф нострв кхрвзвон . Шн амь н
 втв

Biblia, 1688, pag. 147, col. II

61. Și toată boala și toată rana ce nu e scrisă și toată ce e scrisă întru cartea legii aceștiia va aduce Domnul asupra ta, până ce te va pierde

62. Și veți rămănea întru număr puțin, pentru căci când erați ca stèlele ceriului întru mulțime căci n-ați ascultat glasul Domnului Dumnezăului vostru.

63. Și va fi în ce chip s-au veselit Domnul pre voi ca să vă facă bine voao și să vă înmulțască pre voi, așa să va veseli Domnul pre voi să vă surpe pre voi. Și veți rădica de la pământul la carele voi mârgeți înlăuntru acolo ca să-l moșteniți pre el.

64. Și te va semăna pre tine Domnul Dumnezăul tău la toate limbile, den marginea pământului până în marginea lui. Și vei sluji acolo la alți dumnezăi, la lêmne și la pietri, pre carii n-ai știut tu și părinții tăi.

65. Iară și întru limbile acêlea nu te va odihni, nice să va face stare urmei piciorului tău. Și-ți va da Domnul acolo inimă măhnită și ochi lipsind și suflet topit.

66. Și va fi viața ta spînzurată dennaintea ochilor tăi și te vei tême zioa și noaptea și nu vei crede vieții tale.

67. Dimineața vei zice: «Cum oare s-ar face sară!» și sara vei zice: «Cum oare s-ar face dimineață!», de frica inimii tale de care te vei spămînta și den vedeniile ochilor tăi căroră vei vedea.

68. Și te va întoarce Domnul Dumnezău la Eghipet cu vase și întru calea carea am zis: «Nu veți mai adaoge a o mai vedea încă pre ea!». Și vă veți vinde acolo la vrăjmași voștri întru slugi și întru slujnice și nu va fi cel ce să va agonisască.“

CAP 29

1. Acêstlea sînt cuvintele făgăduinței carei au poruncit Domnul lui Moisi să întărească fiilor lui Israil întru pământul Moav, fără de făgăduința care au făgăduit Ior la Horiv.

2. Și chemă Moisi pre toți fiii lui Israil și zise cătră dânsii: „Voi ați văzut toate cîte au făcut Domnul Dumnezeul vostru în pământul Eghipetului, înaintea voastră, lui faraon și tuturor slugilor lui și la tot pământul lui,

3. Ispitiile cêle mari carele au văzut ochii tăi, sêmețele și minunile cêle mari acêlea, mîna cea tare și brațul cel nalt.

4. Și n-au dat Domnul Dumnezeu voao inemă să știți și ochi să vedeți și urechi să auziți până în zioa aceasta.

5. Și v-au adus pre voi 40 de ani în pustii; nu s-au vechit hainile voastre și ciuboatele voastre nu s-au ros de la picioarele voastre.

6. Pîine n-aț mîncat, vin și rachiul n-aț băut, pentru ca să cunoașteți că acesta iaste Domnul Dumnezeul vostru.

7. Și aț venit până la locul acesta, și au ieșit Sion, împăratul Esevonului, și Og, împăratul Vasanului, în timpinarea noastră cu războiu. [8] Și i-am/ bătut pre ei la războiu.

Ms. 45

61. Și toată boala și toată rana ce nu-i scrisă și toată ce-i scrisă întru cartea legii aceștia va aduce Domnul presté tînc, pân-unde te va surpa.

62. Și veți rămănea întru număr puțini, pentru căce cîndu crați ca stélele cerului întru mulțime căce n-ați ascultat glasul Domnului Dumnedzăului vostro.

63. Și va fi în ce chip s-au veselit Domnul pre voi ca să vă facă bine voaș și să vă înmulțască pre voi, așa să va veseli Domnul pre voi să vă surpe pre voi. Și veți rădica [de sargu]² de la pământul la carele voi mérgeți înlontru acolo ca să-l moștențiți pre el.

64. Și te va sămăna pre tînc Domnul Dumnedzăul tău la toate limbile, den marginea¹⁶ pământului pân-în marginea [pământu]¹⁷ lui. Și vei sluji acolo la alți dumnedzăi, la lémne și la pietri, pre carii n-ai știut tu și părinții tăi.

65. Iar și întru limbile acélea nu te va odihni nice să va face stare urmei piciorului tău. Și-ți va da Domnul acolo inimă învoierată și ochi lipsindu și suflet topitor.

66. Și va fi viața ta spânzurată dennaintea ochilor tăi și te vei tème dzua și noaptea și nu vei crède vieții tale.

67. Dimineața vei dzice: «Cum oare s-ară face sară!» și sara vei dzice: «Cum oare s-ară face dimineață!» de frica inemci tale de carea te vei spămănta și den vederile ochilor tăi cărora vei vedea.

68. Și te va întoarce Domnul Dumnedzău la Eghiptu cu vase și întru calca carea am dzis: «Nu veți mai adaoge a o mai vedea încă pre ea!» Și veți adaoge acolo cătră neprietenii voștri întru slugi și întru slujnice și nu va fi cel ce să vă agonisască.

CAP 29

1. Acéstea-s cuvintele făgăduinții căriia au porîncit Domnul lui Moisi să întărească filior Israil întru pământul Moav, fără de făgăduița carea au făgăduit lor la Horiv.

2. Și chemă Moisi pre toți fiii lui Israil și dzice cătră înși: „Voi ați vădzut toate căte au făcut Domnul Dumnedzăul vostro în pământul Eghiptului înaintea voastră, lui farao și la toate slugile lui și la tot pământul lui,

3. Cercetările céle mari carele au vădzut ochii tăi, sémnele și minunile céle mari acélea <și>¹ mîna cea tare și brațul cel înaltu.

4. Și n-au dat Domnul Dumnedzău voaș inemă să știți și ochi să vedeți și urechi să audziți pân-în dzua de astăzi.

5. Și v-au adus pre voi 40 ani întru pustii și nu s-au vechit hainele voastre și ciobotele voastre nu s-au ros de la picioarele voastre.

6. Păine n-ați mîncat, vin și amestecături² n-ați băut, pentru ca să cunoașteți că Domnul Dumnedzăul vostro acesta-³.

7. Și ați venit pân-la locul acesta și au ieșit Sion, împăratul Esévon, și Og, împăratul Vasanului, întru tîmpinarea voastră cu războiu. [8] Și i-am/ băut pre ei la război.

Ms. 4389

61. Și toată slăbănogia și ranele céle ce nu sînt scrise și toate céle ce-s scrise în cărțile legii aceștia le va slobozi Domnul asupra ta, până te va potopi.

62. Și va rămănea întru voi număr puținel în locul ceta ce crați ca stélele cerului de mulți că n-ați ascultat glasul Domnului Dumnezeului vostro.

63. Și cum se veselii Domnul de voi cînd făceați voi bine, și vă înmulția așa se [ve] va veseli Domnul și cînd vă va potopi. Și veți peri de pre pământul de pre care veț mérge voi acolo să-l luaț.

64. Și vă va risipi Domnul Dumnezeul vostro întru toate limbile, dent-o margine de pământ până la cêca margine. Și acolo veți sluji altor Dumnezei, celor de piatră și de lemn, cărora n-ai știu tu nici părinții tăi.

65. Și în limbile acélea nu te va odihni, nici va fi așăzămînt gleznelor picioarelor tale. Și-ț va da Domnul acolo inimă aprinsă și ochi lipsind și suflet uscăcios.

66. Și va fi viața ta ca cum ară fi spânzurată înaintea ochilor tăi și te vei tème zioa și noaptea și nu vei crède vieții tale.

67. Și dimineața vei zice: «Oare cum se face seară!», iar seara vei zice: «Oare cum se face dimineață!», de frica inimii tale de carea te vei înfricoșa și de vederea ochilor tăi, căci vei vedea.

68. Și te va întoarce Domnul Dumnezeu în Eghipt în corabic și pre calca carea am zis că de acum nu veți mai adaoge a o vedea. Și vă veți da¹¹ acolo vrăjmașilor voștri în robi și în roabe, și să nu va fi cine să vă cumpere.

CAP 29

1. Acéstea sînt cuvintele făgăduinței care au porîncit Domnul lui Moisi să le puie feciorilor lui Israil în țara Moavului, prespre făgăduița carea o au pua lor în Horiv.

2. Și chiemă Moisi pre toți feciorii lui Israil și zise cătră dănși: „Voi ați vădzut toate căte au făcut Domnul în Țara Eghiptului înaintea voastră, lui farao și tuturor slugilor lui și țării lui,

3. Ispitirile céle mari care le-au văzut ochii tăi și sémnele și minunile céle marile cu mîna cea vărtoasă și cu brațul cel nalt.

4. Ce nu dède voaș Domnul inimă înțelegatoare, nici ochi să vedeți, nici urechi să audziți până astăzi.

5. Adus-au pre voi 40 de ani pren pustie și hainele voastre nu se-au învechit, nici cizmele voastre nu se-au ros den picioarele voastre.

6. Păine n-aț mîncat, nici vin și alte amestecături de băuturi n-aț băut, ca să cunoașteți că acesta iaste Domnul Dumnezeul vostro.

7. Și aț venit la acest loc și au ieșit împotriva voastră spre războiu, Sion împăratul Sionului și Og, împăratul Vasanului, și i-am/ băut.

Versiunea modernă

61. Domnul va abate asupra ta, de asemenea, toate bolile și toate plăgile care nu sînt scrise în cartea acestei legi, pînă cînd vei fi nimicit.

62. Și veți rămîne puțini la număr, pentru că, atunci cînd crați ca stelele cerului de mulți, n-ai ascultat glasul Domnului Dumnezeului tău.

63. Așa cum Domnul s-a bucurat să vă facă bine și să vă înmulțască, tot așa se va bucura Domnul să vă nimicească și să vă stîrpească. Și veți fi smulși din țara în care mergeți ca să o luați în stăpînire.

64. Domnul Dumnezeul tău te va împrăstia printre toate popoarele, de la o margine pînă la cealaltă margine a pământului. Acolo vei sluji altor dumnezei, din lemn și din piatră, pe care nu i-ai cunoscut nici tu, nici părinții tăi.

65. Întré aceste popoare nu vei avea parte de liniște și nici de un loc de repaus pentru tălpile picioarelor tale. Domnul îți va da o inimă zburcumată, privirea stînsă și sufletul secătuit.

66. Viața ta va ațrna în gol, vei fi cuprins de teamă zi și noapte și nu vei mai avea încredere în viața ta.

67. Dimineața vei zice: «De s-ar face odată seară!», iar seara vei zice: «De s-ar face odată dimineață!» din pricina spaimii care îți va cuprinde inima și a priveliștei pe care o vei vedea cu ochii tăi.

68. Iar Domnul te va aduce pe corăbii înapoi în Egipt, pe un drum despre care îți spusese: «Să nu-l mai vezi niciodată!» Acolo veți încerca să vă vindeți vrăjmașilor voștri, ca robi și ca roabe, dar nu se va găsi nimeni ca să vă cumpere.

CAP. 29

Legămîntul din țara Moabului.

1. Iată cuvintele legămîntului încheiat de Moise, așa cum i-a porîncit Domnul, cu fiii lui Israil în țara Moabului, în afara legămîntului pe care îl încheiasc cu ei la Horeb.

2. Moise a chemat pe toți fiii lui Israil și le-a zis: „Ați văzut tot ceea ce a făcut Domnul sub ochii voștri, în țara Egiptului, cu farao, cu toți curtenii lui și cu toată țara lui,

3. Marile încercări pe care le-ai văzut cu ochii tăi, sémnele și minunile acélea mari.

4. Dar pînă în ziua de astăzi Domnul nu v-a dat minte să pricepeți, ochi să vedeți și urechi să audziți.

5. Patruzeci de ani v-am călăuzit prin pustiu. În tot acest timp hainele voastre nu s-au învechit, iar încălțămîntea din picioarele voastre nu s-a rupt.

6. Păine nu ați mîncat, vin și alte băuturi tari nu ați băut, ca să știți că eu sînt Domnul Dumnezeul vostro.

7. Ați ajuns astfel pînă în acest loc, cînd Sihon, regele Heșbonului, și Og, regele Vasanului, au ieșit în întîmpinarea noastră la luptă. Noi însă i-am/ învins,

Ms. 45

8. Și le-am luat pământul și am dat pre el cu sorju lui Ruvim și lui Gaddi și la giumătate de neam a lui Manasi.

9. Și să păziți să faceți toate cuvintele făgăduinții aceștia, să faceți pre ele pentru ca să pricpeți toate câte ați făcut.

10. Voi stați toți astăzi înaintea Domnului Dumnezăului vostru: căpeteniile neamurilor voastre, și bătrânimea voastră, și judecătorii voștri, și aducătorii de cârje voastre, tot omul Israil.

11. Și muierile voastre, și feciorii voștri și cel nemernic, cea ce-i în mijlocul taberii voastre, den tăietor de lemn al vostru pân în aducător de apă al vostru.

12. Să petreci întru făgăduința Domnului Dumnezăului tău și întru blăstămului lui câte Domnul Dumnezăul tău făgăduiește cătră tine astăzi.

13. Pentru ca să te întărească pre tine și întru nărodu și el va fi ție Dumnezău, în ce chip au dzis ție și în ce chip au giurat părinților tăi, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov.

14. Și nu numai voao sănguri cu pui făgăduința aceasta și blăstămului acesta,

15. Ce și celora ce-s cu noi astăzi aicea înaintea Domnului Dumnezăului vostru și celora ce nu-s cu noi aicea astăzi.

16. Căci voi știți cum am lăcut în pământul Egiptului, cum am trecut în mijlocul limbilor pre carele ați trecut.

17. Și ați văzut urficiunile lor și chipurile lor, lemnu și piatră, argintu și aur, carele sântu lângă ei.

18. Au doară să nu fie întru voi bărbat au fâmie, au neam, au fel oarecaruia, au cuget s-au abătut de la Domnul Dumnezăul vostru, ca să margă să slujască bodziloz limbilor acelora; să nu cumva fie <întru voi, cine> rădăcină în sus răsărindu întru hiere și amărăciune.

19. Și va fi să va audzi cuvintele blăstămului acestuia și va povesti întru inima lui dzicîndu: «Pre dreptul să mi să facă mic, căce întru rătăcirea inemei mele voi merge», pentru ca să nu piardă înpreună cel păcătos pre cel fără-greșală.

20. Nu va vrea Dumnezău a i să priimi ruga lui, ce încă atunca să va ația urgia Domnului și răvnireă lui întru omul acela și să vor lipi întru el toate blăstămile făgăduinței aceștia, cèle scrise întru cartea legii aceștia, și va stinge Domnul numele lui dentru cel de suptu cer.

21. Și-l va usăbi pre el Domnul întru rēle dentru toți fiii lui Israil după toate blăstămile făgăduinței cei scrise întru cartea legii aceștia.

22. Și vor grăi seminția cēalaltă, fiii noștri cari să vor rădica după voi, și cel striin carele va veni den pământu departe și vor vedea ranele pământului aceluia și boalele lui carele au trimis Domnul preste el.

23. Iarbă pucioasă și sare arșă, tot pământul ei nu să va sămăna, nice va răsări, nice să va sui preste el/ tot verdele, în ce chip s-au surpat

Ms. 4389

8. Și am luat țările lor și le-am dat întru moștinare lui Ruvim și lui Gad și a jumătate de seminție a Manasiei.

9. Deci să păziți toate cuvintele făgăduinței aceștia și să le faceți ca să pricpeți toate câte ați făcut.

10. Voi toț staț astăzi înaintea Domnului Dumnezăului vostru: boiarii voștri și ai neamurilor, și bătrânii, și judecătorii, și cărturarii, și tot bărbatul lui Israil.

11. Muierile voastre, și feciorii voștri și vincticul care iaste între mijlocul taberii voastre, de la cea ce taie voaoă lēmne până la cea ce va aduce apă.

12. Să petreci în făgăduința Domnului Dumnezăului tău și în blestemul lui și în câte au făgăduit ție Domnul Dumnezăul tău astăzi.

13. Ca să te așaze lui pre tine în nărod și el să fie ție Dumnezău, cum ți-au zis și cum se-au jurat părinților tăi, lui Avram, lui Isaac și lui Iacov.

14. Și nu porănesc cu numai voaoă făgăduința aceasta și blestemul acesta,

15. Ce și cestorlalți carei sânt cu voi aici înaintea Domnului Dumnezăului vostru și celor ce nu sânt astăzi aici cu voi.

16. Crez voi știți cum am petrecut în țara Egiptului și cum am petrecut pre țările care am trecut.

17. Și ați văzut urăciunile lor și idoli lor, lemnul și piatră, argintul și aurul, care iaste pre dănșii.

18. Să nu cumva să fie întru voi vreun bărbat sau vreo muidere, sau vreun neam, sau vreo seminție, care să și întoarcă inima de cătră Domnul Dumnezăul vostru și să meargă să slujască Dumnezăilor limbilor acelora și să fie cumvaș întru voi rădăcină carea să să crească [19] fiere și amărăciune.

19. Și cînd va auzi cuvintele blestemului să gândească în inima sa și să zică: «Pace va fi mie și voui umbra întru înșălăciunea inimii mele», să nu piarză cel păcătos pre cel nepăcătos depreună cu sine.

20. Că nu va vrea Dumnezău să fie lui milostiv, ce atunci se va ația mânia Domnului și răvna lui spre acel om, și se vor lipi de dânsul toate blestemele făgăduinței aceștia care sânt scrise în cărțile legii aceștia, și va pierde Domnul numele lui den cèle de supt cer.

21. Și-l va usebi Domnul spre rău dentre toți feciorii lui Israil după tot blestemul făgăduinței care iaste scris în cartea legii aceștia.

22. Și va zice alt neam și feciorii voștri cari vor fi după voi și vincticii carei vor veni de dăparte, văzînd rana acelu pământ și boalele lui care va trimete Domnul pre dânsul.

23. Piatră și piatră pucioasă și sare să arză tot pământul lui ca mai mult să nu sēmene, nice să răsăie, nici să crească dentr-ânsul/ nici un fel de

Versiunea modernă

8. Le-am luat țara și am dat-o moștenire lui Ruben, lui Gad și unci jumătăți din seminția lui Manase.

9. Aveți grijă să împliniți toate cuvintele acestui legământ, ca să izbutiți în tot ceea ce faceți.

10. Astăzi stați cu toții înaintea Domnului Dumnezăului vostru: cărmătorii semințiilor voastre, bătrânii voștri, dregătorii voștri și toți bărbații din Israil.

11. Copiii voștri, femeile voastre și străinii care se află în taberele voastre, de la cel ce va taie lemnele pînă la cel ce va aduce apă.

12. Să-ți însușești legământul cu Domnul Dumnezăul tău, încheiat sub jurământ. Domnul Dumnezăul tău încheie astăzi cu tine acest legământ.

13. Împuternicindu-te astăzi să fii poporul lui, iar el să fie Dumnezăul tău, așa cum ți-a spus și cum a jurat părinților tăi Avraam, Isaac și Iacov.

14. Nu numai cu voi închei acest legământ și acest jurământ.

15. Ci și cu cei care stau astăzi cu voi aici înaintea Domnului Dumnezăului vostru, precum și cu cei care nu sînt astăzi aici cu voi.

16. Voi știți cum am trăit în țara Egiptului, cum am trecut și cum ați răzbit prin mijlocul popoarelor.

17. Și ați văzut urficiunile și idoli lor din lemn și din piatră, din argint și din aur, care se află la ele.

18. Să nu fie cumva printre voi vreun bărbat sau vreo femeie, vreun neam sau vreo seminție care astăzi să se abată în cuget de la Domnul Dumnezăul nostru și să meargă să slujească dumnezăilor acelor popoare. Să nu fie cumva printre voi vreo rădăcină din care să răsară otravă și pelin.

19. Cineva care, la auzul cuvintelor acestui jurământ, s-ar lăuda în sinca sa zicînd: «Mie îmi merge bine, chiar dacă voi urma pomirile inimii mele îndărătnice», căci atunci păcătosul l-ar duce la picire și pe cel nevinovat.

20. Domnul nu va ierta un asemenea om. Dimpotrivă, urgia și mînia Domnului față de acest om vor fi ațitate și toate blestemele scrise în cartea aceasta vor cădea asupra lui, iar Domnul va șterge numele lui de sub cer.

21. Domnul îl va despărți de toate semințiile lui Israil, pentru ca să cadă asupra lui raul din toate blestemele legământului scris în această carte a legii.

22. Cei ce vor veni, copiii voștri care se vor ridica după voi, și străinii care vor veni dintr-o țară îndepărtată vor vedea plăgile din această țară și bolile pe care Domnul le-a trimis asupra ei.

23. Tot pământul ei ars cu pucioasă și plin de sare, în care nu se mai poate sămăna, din care nu mai răsare și nu mai crește/ nici un fel de verdeț.

тобѣ хѣрѣла, ꙗче кѣпѣ сѣхъ сѣрпѣтъ со
 домѣхъ, шн гоморѣхъ, адама шн ебѣомѣ
 пре кареле ахъ сѣрпѣтъ дмнѣхъ кѣ мѣнѣ шн кѣхуѣ
 цѣа ахн. Шн бѣ р грѣн тобѣте амѣбнае кѣ
 пѣнѣтрѣ кѣче ахъ фѣкѣт дмнѣхъ ашѣ пѣмжнѣхъ
 ахн ачѣстѣа, карѣ асте мжнѣа оуѣтѣн ачѣстѣ
 мѣре. Шн борѣ знѣ кѣче ахъ ачѣстѣ фѣгѣт кѣ
 дѣнѣца дмнѣхъ дмнѣхъ пѣрнѣцаоре асѣрѣ,
 карѣ ахъ пѣсѣ пѣрнѣцаоре асѣрѣ кжнѣ тѣхъ тѣсѣ
 пре ен дѣн пѣмжнѣхъ егѣпѣтѣхъ. Шн мѣ кѣ
 гжнѣ ахъ сѣхѣтѣ аа дмнѣхъ стрѣннѣ шн сѣхъ ф
 кнѣтѣ аа ен, аа карѣн нахъ шѣтѣ. нѣче ахъ фѣпѣ
 цѣтѣ асѣрѣ. Шн сѣхъ оуѣрѣнѣтѣ кѣ мѣнѣ до кѣ
 нѣхъ пре пѣмжнѣхъ ачѣла, кѣстѣ ахъ кѣстѣ прѣстѣ
 ель ахъ пѣ тобѣте вѣстѣмѣле фѣгѣтѣ дѣнѣцѣн чѣле
 стѣрнѣ фѣкарѣтѣ лѣцѣн ачѣстѣа. Шн рѣднѣтѣ кѣ
 дмнѣхъ пре ен дѣла пѣмжнѣхъ асѣрѣ кѣ мѣнѣ
 шн кѣхуѣтѣ, шн кѣхъ кѣжѣтѣ мѣре фѣарѣте шн
 тѣхъ стѣсѣ пре ен фѣрѣтѣ пѣмжнѣхъ кашн ахъ мѣ.
 чѣле асѣкѣне аае дмнѣхъ дмнѣхъ ахн нѣстѣрѣ, шн
 тѣрѣ чѣле ааѣтѣ нѣасѣ шн фѣчѣрѣнарѣ нѣшн фѣчѣнѣ,
 кѣстѣ фѣчѣнѣ тобѣте кѣхнѣтѣле лѣцѣн ачѣстѣа.

К А П
 ѣ вафн дѣхѣтѣ те борѣ фѣрѣ асѣрѣтѣ,
 тобѣте кѣхнѣтѣле ачѣстѣ, вѣлѣнѣа шн
 вѣстѣмѣла, кареле амѣ дѣтѣ дѣнѣнѣтѣ фѣ
 цѣнѣ тѣле, шн вѣн прѣнѣмѣ фѣтрѣхъ нѣма
 тѣа, фѣтрѣхъ тобѣте амѣбнае оуѣнде тѣва
 рѣшнѣра дмнѣхъ дмнѣхъ тѣхъ асѣрѣ
 Шн тѣвѣн фѣтѣрѣ кѣтѣрѣ дмнѣхъ дмнѣхъ тѣ
 шн вѣн ахъ ачѣтѣ гѣлѣхъ ахн дѣхѣтѣ тобѣте кѣтѣ
 ехъ порѣнѣсѣхъ чѣе асѣтѣнѣ, дѣнѣтрѣхъ тобѣтѣ нѣма
 тѣа, шн дѣнѣтрѣхъ тобѣтѣ сѣфѣстѣхъ тѣхъ
 Шн вѣнѣдѣка дмнѣхъ пѣкѣтѣле тѣле, шн тѣва
 мнѣхъ, шн тѣрѣшн тѣва ахъ дѣнѣтрѣхъ тобѣте амѣн
 ле аа кареле тѣхъ рѣшнѣрѣтѣ дмнѣхъ дмнѣхъ тѣ
 асѣрѣ. Дѣ вафн рѣшнѣрѣтѣ тѣа дѣнѣ мѣрѣн
 нѣ чѣрѣнахн пѣтѣнѣ фѣмѣрѣнѣтѣ чѣрѣнахн дѣ асѣрѣ
 тѣва ахъ дѣнѣхъ дмнѣхъ дмнѣхъ тѣхъ, шн дѣ асѣрѣ
 тѣва ахъ. Шн тѣва ебѣга дмнѣхъ дмнѣхъ
 тѣхъ аа пѣмжнѣхъ кареле ахъ мошѣнѣтѣ пѣрнѣ
 цѣнѣ тѣнѣ, шн а вѣн мошѣнѣ прѣсѣа шн вѣнѣцѣн еа
 фѣче, шн мѣн дѣ прѣсѣсѣтѣ тѣва фѣче, дѣ кѣтѣ прѣ
 пѣрнѣцѣн тѣнѣ. Шн вѣ кѣрѣтѣн прѣнѣ прѣжѣрѣ
 дмнѣхъ нѣма тѣа, шн нѣма семнѣцѣн тѣле, ехъ
 нѣвѣшн прѣ дмнѣхъ дмнѣхъ тѣхъ, дѣнѣтрѣхъ тобѣтѣ
 нѣма тѣа, шн дѣнѣтрѣхъ тобѣтѣ сѣфѣстѣхъ тѣхъ,
 пѣнѣтрѣхъ кѣ сѣтѣ трѣшн тѣхъ. Шн вѣ дѣ дмнѣхъ
 дмнѣхъ тѣхъ вѣстѣмѣле ачѣстѣ прѣстѣе вѣрѣтѣ
 машнѣ тѣнѣ, шн прѣ чѣнѣ ахъ оуѣрѣтѣ прѣ тѣнѣ
 карѣ тѣхъ гѣнѣтѣ прѣ тѣнѣ. Шн тѣ тѣвѣн фѣ
 тѣрѣте шн вѣн асѣхъ ачѣтѣ гѣлѣхъ дмнѣхъ дмнѣ
 хъ тѣхъ ахн, шн вѣн фѣчѣ порѣнѣнае ахн, кѣжѣ
 ехъ порѣнѣсѣхъ чѣе асѣтѣнѣ. Шн тѣва фѣмѣ
 цн дмнѣхъ дмнѣхъ тѣхъ фѣтрѣхъ тобѣтѣ фѣрѣтѣ
 мжнѣнарѣ тѣле, фѣтрѣхъ нѣшѣрнае пѣжнѣтѣчѣахн тѣхъ,
 шн фѣтрѣхъ нѣшѣрнае дѣвнѣтѣоачѣсѣрѣ тѣле, шн фѣ
 трѣхъ рѣадѣле пѣмжнѣхъ тѣхъ, кѣче вѣ фѣтѣрѣтѣ
 дмнѣхъ дмнѣхъ тѣхъ ебѣстѣ вѣсѣлѣсѣтѣ прѣ тѣнѣ
 стѣрѣ

Biblia, 1688, pag. 148, col. II

chip s-au surpat Sodomul și Gomorul, Adama și Săvoim, pre carele au surpat Domnul cu mânie și cu urgia lui.

24. Și vor grăi toate limbile: «Pentru căce au făcut Domnul așa pământului acestuia? Carea iaste mîniia urgiei această mare.»

25. Și vor zice: «Căce au lăsat făgăduința Domnului Dumnezăului părinților lor care au pus părinților lor, cînd i-au scos pre ei den pămîntul Eghiptului

26. Și mergînd au slujit la dumnezei striini și s-au închinat la ei, la carii n-au știut, nice au împărțit lor.

27. Și s-au urgisit cu mânie Domnul pre pămîntul acela, ca să aducă preste el după toate blestemele făgăduinții cêle scrise în cartea legii aceștiia.

28. Și rădică Domnul pre ei de la pămîntul lor cu mânie și cu urgie și cu scîrbă mare foarte și i-au scos pre ei într-alt pămînt ca și acum.»

29. Cêle ascunse, ale Domnului Dumnezăului nostru, iară cêle aiavea, noao și feciorilor noștri în vîci, ca să faceți toate cuvintele legii aceștiia.

CAP 30

1. Și va fi după ce vor întra asupra ta toate cuvintele acêstea, blagoslovenia și blestemul carele am dat înaintea fêții tale și vei priimi întru inema ta întru toate limbile unde te va rășchira Domnul Dumnezăul tău acolo.

2. Și te vei întoarce cătră Domnul Dumnezăul tău și vei asculta glasul lui, după toate cîte eu poruncescu ție astăzi, dentru toată inema ta și dentru tot sufletul tău,

3. Și va vindeca Domnul păcatele tale și te va milui și iarăș te va aduna dentru toate limbile la carele te-au rășchirat Domnul Dumnezăul tău acolo.

4. De va fi rășchirarea ta den marginea ceriului până în marginea ceriului, de acolo te va aduna Domnul Dumnezăul tău și de acolo te va lua.

5. Și te va băga Domnul Dumnezăul tău la pămîntul carele au moștenit părinții tăi și-l vei moșteni pre el. Și bine-ți va face și mai de prisosit te va face decît pre părinții tăi.

6. Și va curăți preprejur Domnul inema ta și inema seminției tale, să iubești pre Domnul Dumnezăul tău dentru toată inema ta și dentru tot sufletul tău, pentru ca să trăiești tu.

7. Și va da Domnul Dumnezăul tău blestemele acêstea preste vrăjmașii tăi și pre cei ce au urît pre tine, care te-au gonit pre tine.

8. Și tu te vei întoarce și vei asculta glasul Domnului Dumnezăului tău și vei face poruncile lui cîte eu poruncescu ție astăzi.

9. Și te va înmulți Domnul Dumnezăul tău întru toată făpta mînilor tale, întru nașterile pîntecelui tău și întru nașterile dobitoacelor tale și întru roadele pămîntului tău, căce va întoarce Domnul Dumnezăul tău să să veselească pre tine/ spre bune, în ce

Ms. 45

Sodomul și Gomorul, Adama și Sevoim, pre carele au surpat Domnul cu mânie și cu urgia lui.

24. Și vor grăi toate limbile: «Pentru că ce au făcut Domnul așa pământului acestuia? Carea iaste mânia urgiei această mare?»

25. Și vor dzice: «Că ce au lăsat făgăduința Domnului Dumnedzău părinților lor care au pus părinților lor, cându i-au scos pre ei den pământul Eghiptului

26. Și mergându au slujit la dumnedzăi străini și s-au închinat la ei, la carii n-au știut, nice au împărțit lor.

27. Și s-au mâniau cu urgie Domnul pre pământul acela, ca să aducă preste el după toate blăstămile făgăduinței cele scrise în cartea legii aceștia.

28. Și-i rădică pre ei Domnul de la pământul lor cu mânie și cu urgie și cu scărbă foarte mare și i-au scos pre ei întru altu pământu ca și acum.»

29. Cēle ascunse Domnului Dumnedzăului nostru, iar cēle neascunse noao și fiilor noștri în vēcii, ca să facem toate cuvintele legii aceștia.

CAP 30

1. Și va fi după ce vor întra asupra ta toate cuvintele aceștea, blagoslovenia și blăstămul carele am dat înaintea fēței tale și vei priimi întru inema ta întru toate limbile unde te va rășchira Domnul Dumnedzăul tău acolo.

2. Și te vei întoarce cătră Domnul Dumnedzăul tău și vei asculta glasul lui, după toate câte cu porîncescu ție astădzi, dentru toată inema ta și dentru tot sufletul tău,

3. Și va vindeca Domnul păcatele tale și te va milui și iarăși te va aduna dentru toate limbile la cărēle te-au rășchirat Domnul Dumnedzăul tău acolo.

4. Să va fi rășchirarea ta den marginea ceriului pân-în marginea ceriului, de-acolo te va aduna Domnul Dumnedzăul tău și de acolo te va lua [Domnul Dumnedzăul tău].

5. Și te va băga Domnul Dumnedzăul tău la pământul carele au moștenit părinții tăi și-l vei moșteni pre el. Și bine-ți va face și mai de prisosit te va face decât părinții tăi.

6. Și va curăți prenegiur Domnul inima ta și inima sămînții tale, să iubești pre Domnul Dumnedzăul tău dentru toată inima ta și dentru tot sufletul tău pentru, ca să trăiești tu.

7. Și va da Domnul Dumnedzăul tău blăstămile aceștea pre neprietenii tăi, pre cei ce au urât pre tine, carii te-au gonit pre tine.

8. Și tu te vei întoarce și vei asculta glasul Domnului Dumnedzăului tău și vei face <toate>² porîncele lui câte cu porîncescu ție astădzi.

9. Și te va înmulți³ pre tine Domnul Dumnedzăul tău întru toate faptele măinilor tale, întru nașterile pântecelui tău și întru nașterile dobitoacelor tale și întru rodele pământului tău, căce va întoarce Domnul Dumnedzăul tău să s-ă veselească pre tine/ spre bunc, în ce chip s-au

Ms. 4389

buruiană, cum au răsturnat Sodomul și Gomorul și Adamul și Sevoimul care le provăli Domnul în urgia mănii sale.

24. Și vor zice toate limbile: «Că ci au făcut Domnul așa aceștii țăr? Ce urgie iaste a aceștii mării mari?»

25. Și vor răspunde zicînd: «Căci că au lăsat făgăduința Domnului Dumnezeului părinților lor carea au făgăduit părinților lor, când i-au scos den țara Eghiptului

26. Și au mers de au slujit altor dumnezei, carii nu i-au știut și se-au închinat lor și nu le-au dat nici unul dentr-ânșii nimic.

27. Și se-au mâniau Domnul pre țara aceasta și au trimes pre dânsa după tot blestemul legii care iaste scris în cărțile făgăduinței aceștia.

28. Și-i rădică Domnul den țara lor cu scărbă și cu urgie și cu mânie mare și i-au gonit într-altă țară și până acuma.»

29. Ascunsele Domnului Dumnezeului nostru care sânt arătate noao și feciorilor noștri, ca să facem toate cuvintele legii aceștia.

CAP 30

1. De-acii deaca vor veni asupra ta toate cuvintele aceștea, blagoslovenia și blestemul care am dat înaintea fēței tale și ție le vei aduce aminte în inima ta în toate țările în care te va răsipi Domnul Dumnezeul tău.

2. Și te vei întoarce cătră Domnul Dumnezeul tău și vei asculta glasul lui, după toate câte porîncese cu ție astăzi, tu și feciorul tău, cu toată inima ta și cu tot sufletul tău,

3. Va curăți Domnul păcatele tale și te va milui și iar te va aduna de pren toatē limbile den care te-au fost răsipit Domnul Dumnezeu.

4. Măcară de va fi răsipirea ta de la o margine de cer până la altă margine de cer, și de acolo te va strînge Domnul Dumnezeul tău.

5. Și te va lua și te va duce în țara carea o au luat părinții tăi și o vei lua. Și-ț va face bine și te va înmulți mai mult decât pre părinții tăi.

6. Și va curăți Domnul împrejur inima ta și inima sēmînții tale ca să iubești pre Domnul Dumnezeul tău den toată inima ta și den tot sufletul tău, și să poți fi viu.

7. Și va da Domnul Dumnezeul tău bleștēmele aceștea pre vrăjmașii tăi și pre cei ce te-au urât și pre cei ce te-au gonit.

8. Iar tu te vei întoarce și vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău și vei face porîncele lui câte porîncese cu ție astăzi.

9. Și te va înmulți Domnul Dumnezeul tău între toate lucrurile măinilor tale, și în roada pântecelui tău, și în prăseala dobitoacelor tale, și în sămănăturile câmpului tău, și se va întoarce Domnul Dumnezeul tău și se va veseli de tine/ cu

Versiunea modernă

ca după nimicirea Sodomei, Gomorei, Admei și Ţeboimului, pe care Domnul le-a zdrobit în mînia și în furia lui.

24. Atunci ei vor întreba, la fel ca și toate popoarele: «De ce a făcut Domnul așa ceva acestei țări? De ce această urgie și mînie aprinsă?»

25. Răspunsul va fi: «Pentru că au părăsit legămintul pe care Domnul Dumnezeul părinților lor l-a încheiat cu ei, cînd i-a scos den țara Egiptului

26. Și au început să slujească și să se închine altor dumnezei, pe care nu îi cunoscuseră pînă atunci și pe care Domnul nu i-a menit pentru ei.

27. De aceea Domnul s-a mîniat cumplit pe această țară și a adus asupra ei toate bleștēmele scrise în această carte.

28. Aprins de mînie și de o aprigă furie, Domnul i-a smuls din țara lor și i-a aruncat într-o altă țară, unde sînt și acum.»

29. Lucrurile ascunse sînt ale Domnului Dumnezeului nostru, iar cele descoperite sînt ale noastre și ale fiilor noștri pe veci, ca să ducem la împlinire toate cuvintele acestei legi.

CAP. 30

Întoarcerea acasă. Alegerea vieții.

1. Cînd se vor împlini pentru tine toate aceste cuvinte, binecuvîntarea și blestemul pe care ți le-am dat spre alege, și vei cugeta în inima ta asupra lor, acolo, între toate popoarele printre care te va risipi Domnul Dumnezeul tău,

2. Și cînd te vei întoarce la Domnul Dumnezeul tău și vei asculta glasul lui, tu și fiii tăi, din toată inima și din tot sufletul, întocmai cum îți porîncese astăzi,

3. Atunci Domnul te va aduce înapoi din robie, se va îndura de tine și te va aduna iarăși dintre toate popoarele printre care te-a risipit Domnul Dumnezeul tău.

4. Chiar dacă vei fi risipit pînă la marginea cerului, Domnul Dumnezeul tău te va aduna de acolo și te va lua de acolo.

5. Domnul Dumnezeul tău te va aduce în țara pe care au stăpînit-o părinții tăi și vei intra din nou în stăpînirea ei. El îți va da bunăstare și te va înmulți mai tare decît pe părinții tăi.

6. Domnul Dumnezeul tău va tăia împrejur inima ta și inima urmașilor tăi. Atunci vei putea să-l iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima și din tot sufletul, ca să fii viu.

7. Domnul Dumnezeul tău va îndrepta toate aceste bleștēme asupra vrăjmașilor tăi și a celor ce te-au urît și te-au prigonit.

8. Iar tu te vei întoarce la Domnul Dumnezeul tău, vei asculta glasul lui și vei împlini toate porîncele pe care ți le dau astăzi.

9. Domnul Dumnezeul tău îți va da spor în tot ceea ce înfăptuiești cu mîinile tale și va înmulți rodul pântecelui tău, rodul vitelor tale și rodul pământului tău. Căci Domnul se va bucura din nou de tine/ spre binele tău, cum s-a bucurat de părinții

Ms. 45

veselit pre părinții tăi,

10. Să vei asculta glasul Domnului Dumneazăului tău, să păzești și să faci toate porâncele lui și dreptățile lui «și giudețele lui»¹ cele scrise în cartea legii aceștia de te vei întoarce pre Domnul Dumneazăul tău dentru toată inima ta și dentru tot sufletul tău.

11. Căce porâncele acestea carea eu porâncescu ție astăzi nu iaste prea grea, nice departe de tine iaste.

12. Nu iaste întru ceri [sus]¹ dzicându: «Cine să va sui dentru noi în cer și o va lua noao pre ea și audzindu pre ea vom face-o?»

13. Nice decinde de mare iaste dzicându: «Carele va trece den noi decinde de mare și o va lua pre ea noao și audzindu-o pre ea, o vom face?»

14. Aproape de tine iaste cuvântul întru gura ta și întru inima ta și întru mâinile tale, să faci pre el.

15. Iată că am dat înaintea fetei tale astăzi viața și moartea, binele și răul.

16. Iar să vei asculta porâncele Domnului Dumneazăului vostru, căte eu porâncescu ție astăzi, să iubești pre Domnul Dumneazăul tău [și]¹ să mergi întru toate căile lui și să păzești dreptățile lui și porâncele lui și giudețele lui, și veți trăi și mulți veți fi, și te va blagoslovi Domnul Dumneazăul tău întru tot pământul la carele întri acolo să-l moștenești pre el.

17. Și de să va prîmeni inima ta și nu vei asculta, și înșelându-te, te vei închina la dumnezăi strîini și vei sluji lor,

18. Povestescu-ți astăzi căce eu perire veți peti și nu cu dzile multe veți face pre pământul carele Domnul Dumneazăul tău dă ție, la carele voi treceți Iordanul acolo să moștenești pre el.

19. Mărturisescu voao astăzi, pre ceri și pre pământu, pre moarte și pre viața, dat-am înaintea fetei tale blagoslovenia și blăstămul. Și alege viața [tu]¹ pentru ca să trăiești tu și sămînția ta.

20. Să iubești pre Domnul Dumneazăul tău, să ascuți glasul lui și să te ții de el pentru că aceasta iaste viața ta și delungarea dzilelor tale, să lăcuiești pre pământul carele au jurat Domnul părinților tăi, lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov, să le dea lor.¹

CAP 31

1. Și săvârși Moisi grăindu toate cuvintele acestea cătră toți fiii lui Israil,

2. Și dzise cătră ei: „De 120 ani eu sântu astăzi; nu voi mai putea încă să întru înlontru și să ies¹ [să] afară. Și Domnul dzise cătră mine: «Nu vei trece pre Iordanul acesta.»

3. Domnul Dumneazăul tău, cela ce merge înaintea fetei tale, acela va surpa limbile acesteia de cătră fața ta și vei moșteni pre ei; și Isus, cela ce merge înaintea fetei tale, în ce chip au grăit Domnul.

4. Și va face Domnul [Dumneazăul tău]¹ lor în ce chip au făcut lui Sion și lui Og, celor 2 împărați a amorreilor, carii era decinde de Iordan și pământului lor, în ce chip i-au surpat pre ei.

Ms. 4389

bine, cum se-au veselit și de părinții tăi,

10. Numai deaca vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău să păzești și să faci toate porâncele și dreptățile și judecățile lui cele ce sânt scrise în cărțile legii aceștia și să te întorci cătră Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău.

11. Că poruncile aceste care porâncesc eu ție astăzi nu sânt ascunse, nici departe de tine.

12. Nu iaste în cer să zici: «Care dentru noi se va sui în cer să o aducă noao și auzindu-oă să o facem?»

13. Nici de cêța parte de mare să zici: «Cine o va aduce de acolo la noi și auzindu-oă, să o facem?»

14. Ce foarte iaste cuvântul aproape în gura ta și în inima ta și în mâinile tale, numai să o faci.

15. Iată, am dat astăzi înaintea ta viața și moartea, binele și răul.

16. Ca de vei asculta poruncile Domnului Dumnezeului tău, care porâncesc eu ție astăzi, să iubești pre Domnul Dumnezeul tău și să umbli pre toate căile lui și să păzești toate dreptățile și poruncile lui și judecățile lui, și vei trăi și te vei înmulți, și te va blagoslovi Domnul Dumnezeul tău în țara în carea vei intra să o iai.

17. Iar de nu se va întoarce inima ta și nu vei asculta, ce rățâind te vei închina Dumnezeilor strîini,

18. Mărturisesc ție astăzi că veți peri cu periciune și nu veți înmulți zilele în țara carea o va da Domnul ție, unde vei să mergi de cêța parte de Iordan să o iai.

19. Mărturie puiu astăzi voaoa ceriul și pământul, viața și moartea dat-am înaintea voastră blagoslovenia și blestemul. Deci alegeți viața ca să vicțuești tu și sămînția ta.

20. Și să iubești pre Domnul Dumnezeul tău și să ascuți glasul lui și să te apropii cătră dânsul (că acela iaste viața ta și îndălungarea zilelor tale)¹ ca să trăiești în țara carea se-au jurat Domnul Dumnezeul părinților tăi, lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, să o dea lor.¹

CAP 31

1. Și mergînd Moisei grăi aceste cuvinte toate cătră toți feciorii lui Israil,

2. Și zise cătră dânsii: „Astăzi sânt eu de 120 de ani și de acum nu mai poci să mai întru sau să mai ies. Și au zis Domnul cătră mine: «Nu vei trece Iordanul acesta.»

3. Ce Domnul Dumnezeul tău carele va merge înaintea fetei tale, acela va pierde limbile acesteia denaintea ta; și Isus acesta va trece înaintea ta cum au grăit Domnul.

4. Și va face lor Domnul cum au făcut lui Sion și lui Og, împărații ammoreilor, amânduror și țării lor carii era de ceasta parte de Iordan.

Versiunea modernă

tăi,

10. Dacă vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău de a păzi poruncile și rînduicile lui scrise în cartea aceasta a legii și dacă te vei întoarce, din toată inima și din tot sufletul tău, la Domnul Dumnezeul tău.

11. Porunca aceasta pe care ți-o dau astăzi nu este prea grea pentru tine și nici nu este departe de tine.

12. Nu este în cer, ca să zici: «Cine se va sui pentru noi în cer, ca să ne-o aducă și să o auzim, pentru ca să o împlinim?»

13. Nu este nici dincolo de mare, ca să zici: «Cine va trece pentru noi marea, ca să ne-o aducă și să o auzim, pentru ca să o împlinim?»

14. Dimpotrivă, cuvîntul este foarte aproape de tine, în gura ta și în inima ta, numai să-l duci la împlinire.

15. Iată, astăzi am pus înaintea ta viața și binele, moartea și răul.

16. Dacă vei asculta poruncile Domnului Dumnezeului tău, pe care ți le dau astăzi, de a iubi pe Domnul Dumnezeul tău, de a umbli pe căile lui și de a păzi poruncile, rînduicile și legile lui, atunci vei trăi și te vei înmulți, iar Domnul Dumnezeul tău te va binecuvînta în țara în care intri ca să o stăpînești.

17. Dar dacă inima ta se va întoarce și nu vei asculta, dacă te lași amăgit să te închini altor dumnezei și să le slujești,

18. Vă aduc astăzi la cunoștință că veți pieri și nu veți avea parte de multe zile în țara pe care o veți lua în stăpînire, după ce veți trece Iordanul.

19. Astăzi iau ca martori cerul și pământul că ți-am pus înainte moartea și viața, binecuvîntarea și blestemul. Alege viața, ca să trăiești, tu și urmașii tăi.

20. Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, să ascuți glasul lui și să te ții lângă el, căci acesta este viața ta și astfel vei putea să trăiești zile îndelungate în țara pe care Domnul a jurat părinților tăi Avraam, Isaac și Iacov, că le-o va da.¹

CAP. 31

Ultimele îndrumări ale lui Moise.

1. La sfîrșitul acestei cuvîntări, rostite de Moise tuturor fiilor lui Israil,

2. El le-a mai spus: „Am acum o sută douăzeci de ani și nu mai pot merge în fruntea voastră. De asemenea, Domnul mi-a zis: «Tu nu vei trece Iordanul.»

3. Înșuși Domnul Dumnezeul tău va merge înaintea ta, el însuși va nimici popoarele acestea dinaintea ta, pentru ca să le ici în stăpînire. Iosua va merge înaintea ta, așa cum a spus Domnul.

4. Domnul le va face acestor popoare ceea ce a făcut lui Sihon și lui Oh, regii amoritilor, și țării lor, atunci cînd i-a nimicit.

Ms. 45

5. Și i-au dat pre ei Domnul înaintea voastră și veți face lor în ce chip am porâncit voa.

6. Vitejește-te³ și te întărește, nu te teme, nice te spământa, nice să te înfricoșezi de cătră fața lor, căce Domnul Dumnezăul tău acesta carele merge înaintea cu voi nu te va părăsi, nice te va lăsa."

7. Și chemă Moisi pre Isus și-i dzise lui înaintea a tot Israel: „Vitejește-te și te întărește, pentru că tu vei să întri înaintea fetei nărodului acestuia la pământul carele au giurat Domnul părinților voștri să le dea lor și tu le vei moșteni de tot pre el lor.

8. Și Domnul, carele merge împreună cu tine, nu te va părăsi, nice tu te va lăsa; nu te teme, nice te spământa.»

9. Și au scris Moisi toate cuvintele legii aceștia într-o carte și le-au dat preoților, fiilor Levi, celor ce rădică săcriul făgăduinței Domnului și celor bătrâni, fiilor Israel.

10. Și au porâncit Moisi lor întru dzua aceea dzicîndu: „După 7 ani întru vremea anului slobodirei, întru praznicul a facerii colibilor,

11. Căndu mergea împreună tot Israelul să s-ă> ivască înaintea Domnului Dumnezăului tău, în locul carele va algece Domnul, să s-ă> citească lgeca aceasta înaintea a tot Israel, la urechile lor.

12. Adunați nărodul, bărbații și fămelle, și nașterile, și pre cel nememic al tău, și⁴ pre cel dentru cetățile tale, pentru ca să audă și pentru ca să învețe să s-ă> teamă de Domnul Dumnezăul vostru, și vor audzi a face toate cuvintele legii aceștia.

13. Și fiii lor, carii nu știu, vor audzi și să vor învăța a să teme de Domnul Dumnezăul vostru toate dzilele căte ei vor trăi pre pământu la carele voi treceți Iordanul acolo să moșteniți pre el."

14. Și dzise Domnul cătră Moisi: „Iată, s-au apropiat dzilele morții tale. Cheamă pre Isus și stați la ușile cortului mărturiei și voi porânci lui." Și mēse Moisi și Isus la cortul mărturiei și au stătu pregiur ușile cortului mărturiei.

15. Și pogorî Domnul cu stălpul de nor și stătu lângă ușile cortului mărturiei și stătu stălpul norului lângă ușile cortului mărturiei.

16. Și dzise Domnul cătră Moisi: „Iată, tu dormi înpreună cu părinții tăi, și sculîndu-să acesta nărodu va curvi dennapoia altor dumnezăi striini a pământului la carele acesta întră acolo înlontru la el, și mă vor lăsa pre mine și vor rășchira făgăduința mea carea am pus la ei.

17. Și mă voi scărbi cu mânie pre ei întru dzua aceea și voi părăsi pre ei și-m voi întoarce fața de cătră ei. Și va fi mănecare de tot și-l vor afla pre el răutăți multe și primejdii și va grăi întru dzua aceea: «Pentru căce nu iaste Domnul Dumnezăul micu întru mine aflatu-m-au răutățile aceștea?»

18. Iar eu cu întoarce voi întoarce obrazul micu de cătră/ ei întru dzua aceea pentru toate

Ms. 4389

5. Că i-au pierdut și i-au dat Domnul în mâinile voastre și să faceți lor cum am porâncit eu voaă.

6. Înărbatează-te și te întărește, nu te teme, nici te înfricoșă, nici te da în laturi de fața lor, că Domnul Dumnezăul tău acesta va merge înaintea voastră și nu se va dăzlupi de la tine, nici te va părăsi."

7. Și chiamă Moisei pre Isus și zise lui înaintea tuturor israeltênilor: „Înărbatează-te și te întărește, că tu vei intra înaintea fetei nărodului în țara căce cu carca se-au jurat Domnul părinților voștri să o dea lor și tu-i vei moștina.

8. Și Domnul însuși, carele va merge cu tine nu te va lăsa, nici te va părăsi să se dea în laturi de la tine; nu te teme, nici te înfricoșă.»

9. Și scrise Moisei toate cuvintele legii aceștia în cărți și le dăde preoților, feciorilor lui Levii, cării purta sicriul făgăduinței Domnului și bătrânilor feciorilor lui Israel.

10. Și porânci lor Moisei în zioa aceea zicînd: „După 7 ani, în vremea anului slobodirei în praznicul colibii,

11. Cănd se va aduna tot Israelul să se arate înaintea Domnului Dumnezăului tău, în locul care-l va algece Domnul, să cetești cuvintele legii aceștia înaintea tuturor israeltênilor, să auză ei.

12. Și să adunați tot nărodul, bărbații și muierile și copiii, și vincticul tău care va fi în cetățile voastre, să auză și să se învețe a se teme de numele Domnului Dumnezăului vostru, și auzind să facă toate cuvintele legii aceștia¹.

13. Și feciorii lor, carei nu știu să auză și să se învețe a se teme de Domnul Dumnezăul vostru în toate zilele căte vor fi vii pre pământul pre care deaca veți trece Iordanul îl veți moștina."

14. Și zise Domnul cătră Moisei: „Iată, se-au apropiat zilele morții tale. Chiamă pre Isus și stați amîndoi înaintea ușii cortului mărturiei și voi porânci lui." Și mēse Moisei și Isus la cortul mărturiei și stătătura înaintea ușii cortului mărturiei.

15. Și se pogorî Domnul în stălp de nor și stătu stălpul cel de nor deasupra ușii cortului mărturiei.

16. Și zise Domnul cătră Moisei: „Iată, tu te vei răposa cu părinții tăi, iară nărodul acesta se va scula și va rătăci pre urma altor Dumnezzi streini în țara în carea vor intra ei într-ansa, și mă vor părăsi și vor răsiipi făgăduința mea carea am făgăduit lor.

17. Și într-aceșă zi mă voi mânia spre dăștii cu urgie și-i voi năpusti și voi întoarce fața mea de la dăștii. Și vor fi în mănecare și vor afla multe răutăți și nevoi, și în zioa aceea vor zice: „Au doară nu ne ajung răotățile aceștea pentru căci nu iaste Domnul Dumnezău întru noi?"

18. Iar eu cu întoarce voi întoarce fața mea de la/ dăștii într-acea zi pentru toate răotățile căte au

Versiunea modernă

5. Domnul îi va da în mâinile voastre și veți face cu ei așa cum v-am poruncit.

6. Fiți tari și plini de curaj, nu vă temeți și nu vă îngroziți în fața lor, căci însuși Domnul Dumnezăul tău merge cu tine; el nu te va lăsa și nu te va părăsi."

7. Moise l-a chemat pe Isosua și i-a spus în fața întregului Israel: „Fii tari și vitează, căci tu vei intra cu poporul acesta în țara pe care Domnul a jurat părinților lor că le-o va da; tu îi vei duce să o stăpînească.

8. Domnul însuși va merge înaintea ta; el nu te va lăsa și nu te va părăsi; nu te teme și nu te înspăimînta."

9. Apoi Moise a scris această lege și a dat-o preoților, fiilor lui Levi, care purtau chivotul legii Domnului, precum și tuturor bătrînilor lui Israel.

10. Moise le-a dat porunca aceasta: „La fiecare șapte ani, în anul iertării, la sărbătoarea corturilor,

11. Cînd tot Israelul vine să se înfățișeze înaintea Domnului Dumnezăului tău, în locul pe care îl va algece el, să se citească această lege înaintea întregului Israel, în auzul tuturor.

12. Să aduni poporul, bărbații, femeile și copiii, precum și străinii din cetățile tale, ca să audă și să învețe să se teamă de Domnul Dumnezăul vostru și să aibă grijă să împlinescă toate cuvintele acestei legi.

13. Iar copiii lor, care nu o cunosc, să asculte și să învețe să se teamă de Domnul Dumnezăul vostru, cîte zile veți trăi în țara pe care o luați în stăpînire după ce treceți Iordanul."

14. Domnul a zis lui Moise: „Iată, se apropie zioa morții tale. Cheamă-l pe Isosua și stați în cortul întîlnirii, pentru ca să-i fac cunoscute poruncile mele." Moise și Isosua s-au dus și au stat în cortul întîlnirii.

15. Atunci Domnul s-a arătat la cort într-un stîlp de nor și stîlpul de nor stătea la ușa cortului întîlnirii.

16. Domnul i-a spus lui Moise: „Iată, tu vei răposa în curînd alături de părinții tăi, dar acest popor se va ridica și se va desfrîna umblînd după dumnezii străini ai țării în care va intra. Pe mine mă va părăsi și va încălca legămîntul pe care l-am încheiat cu el.

17. În zioa aceea, infierbîntat de mînie, îi voi părăsi și îmi voi ascunde fața de ei. Atunci, cînd vor fi mistuiți și-i va ajunge o mulțime de rele și necazuri, se vor întreba: «Oare nu m-au ajuns aceste rele pentru că Dumnezăul meu nu mai este cu mine?»

18. Dar în zioa aceea îmi voi ascunde și mai mult fața/ din pricina răului pe care l-a săvîrșit

18. Ии фтрь зиса ачѣа, пѣтрь тобати рѣхъ тѣмъ
 каре: ахъ фтѣхъ, нѣчи сѣхъ фтѣхъ аа дѣмъ тѣнъ
 степенъ. Шн ачѣа ма стѣрѣци и хѣннѣтѣе и хн
 тѣхънъ ачѣа, шн фтѣхъ прѣа, прѣ фтѣхъ
 стѣрѣци шн сѣхъ прѣа фтрь рѣстѣа асѣ,
 пѣтрь рѣстѣае факъ мѣе и хнпѣрѣ ачѣа ф
 тѣрѣ мѣстѣрѣ фтрь фтѣнъ ахъ стѣрѣци. Пѣтрь
 мѣстѣрѣе вѣстѣа прѣа аа пѣмъ хнпѣрѣа тѣа вѣнъ нѣрѣ
 аа аа мѣстѣрѣ пѣрнѣнѣа асѣ пѣмъ хнпѣрѣ карѣ нѣ
 рѣ вѣтѣрѣ шн аа пѣтѣ шн карѣ мѣнѣа, шн вѣтѣрѣ
 рѣе сѣрѣ рѣтѣ, шн сѣрѣ фтѣрѣ аа дѣмъ тѣнъ
 степенъ, шн сѣрѣ сѣхъ асѣ шн мѣстѣрѣ мѣнѣа,
 шн сѣрѣ рѣстѣа фтѣрѣ ачѣа мѣе карѣ ачѣа сѣ
 аа ачѣа. Шн вѣдѣнъ карѣ вѣрѣ ачѣа прѣ стѣрѣ
 мѣстѣрѣ шн пѣрнѣнѣа шн сѣа фтѣрѣ пѣнѣа фтѣ
 стѣрѣ асѣ карѣ пѣрнѣнѣа ачѣа, фтѣрѣ фтѣрѣ
 аа мѣстѣрѣ рѣстѣа, пѣтрь мѣстѣрѣе сѣрѣ аа дѣ
 тѣрѣ рѣрѣ асѣ шн дѣнъ рѣрѣ тѣмъ нѣнѣнъ аа пѣтрь
 нѣ рѣ шн рѣстѣа пѣрѣ аа, вѣтѣ карѣ фтѣ ачѣа
 ачѣа мѣнѣа мѣнѣнѣа дѣкѣтѣ аа ачѣа рѣ рѣрѣ
 шн аа пѣмъ хнпѣрѣа тѣа вѣнъ, карѣ мѣ мѣстѣрѣ
 пѣрнѣнѣа асѣ. Шн ачѣа прѣ мѣнѣа нѣмъ нѣ
 рѣ ачѣа фтрь зиса ачѣа, шн ачѣа рѣстѣа прѣ
 а прѣ фтѣнъ ахъ стѣрѣци шн ачѣа пѣрнѣнѣа мѣнѣа
 ачѣа мѣстѣрѣ фтѣнъ ахъ нѣвнъ шн зиса ачѣа. Вѣтѣ
 мѣстѣрѣ шн рѣ фтѣрѣ рѣ, пѣтрь мѣстѣрѣе вѣнъ вѣ
 га фтѣрѣ прѣ фтѣнъ ахъ стѣрѣци аа пѣмъ хнпѣрѣ
 карѣ ачѣа мѣстѣрѣ асѣ дѣмъ тѣнъ, шн сѣа вѣдѣнъ ф
 прѣрѣ нѣ тѣнѣ. Шн карѣ сѣрѣ мѣнѣа мѣнѣа
 сѣрѣнѣа тѣмъ нѣ хѣннѣтѣе ачѣа ачѣа, фтѣрѣ ачѣа
 тѣрѣ аа сѣрѣ шнпѣ. Шн ачѣа пѣрнѣнѣа аа
 вѣнѣа сѣрѣ тѣа аа тѣ рѣрѣнѣа и нѣрѣнѣа фтѣрѣ ачѣа
 дѣмъ тѣнъ дѣмъ тѣнъ. Ачѣа карѣ мѣстѣрѣ ачѣа
 шн вѣнъ пѣрѣ аа рѣстѣа рѣ нѣвнѣа ачѣа фтѣрѣ
 ачѣа дѣмъ тѣнъ дѣмъ тѣнъ ачѣа карѣ шн ачѣа
 ачѣа фтѣрѣ тѣнѣ фтѣрѣ мѣстѣрѣе. Пѣтрь
 нѣ рѣ шн пѣрнѣнѣа шн тѣрнѣнѣа тѣа тѣ мѣнѣа
 мѣнѣа пѣтрь нѣ фтѣнъ фтѣнѣа вѣ вѣнъ мѣнѣа
 нѣ карѣ ачѣа рѣ ачѣа фтѣрѣ вѣ ачѣа мѣнѣа
 рѣ, шн ачѣа нѣ шн ачѣа мѣстѣрѣ мѣ
 ачѣа ачѣа мѣстѣрѣе шнпѣе прѣ мѣ мѣнѣа фтѣрѣ ачѣа
 стѣрѣ, шн прѣ тѣнъ мѣнѣа вѣтѣрѣнъ ачѣа вѣтѣрѣ, шн прѣ
 мѣ дѣмъ тѣнъ вѣтѣрѣ шн тѣнъ тѣнъ ачѣа мѣстѣрѣе аа
 мѣнѣа ачѣа вѣтѣрѣ пѣтрь мѣнѣа рѣстѣа фтѣрѣ ачѣа
 нѣ аа тѣмъ нѣ хѣннѣтѣе ачѣа стѣрѣ, шн стѣа мѣ
 тѣрѣ нѣнѣа аа чѣрѣнѣа шнпѣ мѣстѣрѣе. Пѣтрь
 нѣ рѣ шн карѣ аа чѣа дѣ ачѣа ачѣа мѣнѣа нѣ фтѣ
 рѣстѣа рѣ фтѣрѣ ачѣа шн вѣнъ ачѣа дѣнъ аа
 ачѣа карѣ аа пѣрнѣнѣа пѣсѣ шн вѣрѣ пѣнѣнѣа прѣ
 вѣнъ рѣстѣа рѣ аа чѣа дѣ ачѣа зиса нѣчи: карѣ фтѣ
 тѣ рѣ ачѣа фтѣрѣ ачѣа ачѣа мѣнѣа, оаа мѣнѣа
 ачѣа прѣ сѣа мѣстѣрѣе мѣнѣа рѣ ачѣа. Шн ачѣа
 рѣ мѣнѣа фтѣрѣ ачѣа мѣнѣа ачѣа мѣнѣа ачѣа
 стѣрѣ ачѣа мѣнѣа мѣнѣа рѣ ачѣа тѣа фтѣрѣ шн.

В А П А В
 ачѣа мѣнѣа чѣрѣа шн карѣ рѣстѣа, шн ачѣа рѣ
 мѣнѣа мѣнѣа мѣнѣа рѣстѣа мѣе.
 Нѣрѣ ачѣа мѣнѣа мѣнѣа пѣрѣ ачѣа мѣнѣа мѣе,
 шн сѣрѣ рѣстѣа мѣ рѣстѣа мѣнѣа мѣнѣа

Biblia, 1688, pag. 150, col. I

ei întru zioa acëea, pentru toate răutățile carele au făcut, căci s-au întors la dumnezei streini.

19. Și acuma scrieți cuvintele cîntării aceștia și învățați pre ea pre fiii lui Izrail și o puneți pre ea întru rostul lor, pentru ca să mi se facă mie cîntarea aceasta întru mărturie întru fiii lui Izrail.

20. Pentru că voi băga pre ei la pămîntul cel bun carele am jurat părinților lor, pămînt care cură miere și lapte, și vor mînce și, săturîndu-se, se vor împlea și se vor întoarce la dumnezei streini și vor sluji lor, și mă vor mînia și vor rășchira făgăduința mea care am pus la ei.

21. Și va fi cînd vor afla pre ei rële multe și primejdii, și se va întimpina împotriva lor cîntarea aceasta înaintea feșii lor mărturisind, pentru că nu se va uita dentru gura lor și den gura semenției lor, pentru că eu știu răutatea lor, cîte vor face aicea astăzi, mai nainte decît a-i aduce eu pre dînșii la pămîntul cel bun, carele m-am jurat părinților lor.

22. Și au scris Moisi cîntarea aceasta întru zioa acëea și au învățat pre ea pre fiii lui Izrail.

23 [22]. Și au poruncit Moisi lui Iisus, fiul lui Navi, și zise lui: [23] „Viteaște-te și te întărește, pentru că tu vei băga înlăuntru pre fiii lui Izrail la pămîntul carele au jurat lor Domnul, și el va fi împreună cu tine.”

24. Și cînd sevrîși Moisi scriind toate cuvintele legii aceștia în carte până la sfîrșit,

25. Și au poruncit leviților, celorla ce ridică sicriul făgăduinții Domnului, zicînd:

26. „Luînd cartea legii aceștia, veți pune pre ea de latreua chivotului făgăduinții Domnului Dumnezeului vostru și va fi acolo întru tine întru mărturie.

27. Pentru că eu știu pricea ta și cerbicea ta cea năsilnică, pentru că, încă fiind eu viu astăzi cu voi, amărînd aț fost cële de cătră Dumnezău, cum dară nu și după moartea mea.

28. Adunaț cătră mine pre mai marii feliului vostru și pre cei mai bătrîni ai voștri și pre judecătorii voștri și pre cei aducători de cărți ai voștri pentru ca să grăiescu întru urechile lor toate cuvintele acëșta și să le mărturisescu lor ceriul și pămîntul.

29. Pentru că știu cum la cea de apoi a morții mële, cu fărădelêge veț fărădelegiui și veț abate den calea care am poruncit voao. Și vor timpina pre voi răutățile la cële de apoi zile, căci veț face răul înaintea Domnului Dumnezău, să-l mîniați pre el cu faptele mîinilor voastre.”

30. Și au grăit Moisi întru urechile a toată adunarea lui Izrail cuvintele cîntării aceștia păn-în sfîrșit:

CAP 32

1. „Ia aminte, ceriule, și voi grăi, și auză pămîntul cuvintele dentru rostul meu!

2. Nădejduiască ca ploaia răspunsul meu și să să pogoare ca rooa cuvintele/ mële, ca ploaia pre troscot și ca ninsoarea pre

Ms. 45

răutățile carele au făcut, căce s-au întorsu la dumnedzâ striini.

19. Și acum scrieți cuvintele cântării aceștia și învățați pre ea pre fiii lui Israil și o puneți pre ea întru rostul lor, pentru ca să mi să facă mic cântarea aceasta întru mărturie întru fiii lui Israil.

20. Pentru că voi băga pre ei la pământul cel bun carele am giurat părinților lor, pământul carele cură miere și lapte, și vor mânca și săturându-să, să vor înpleca și să vor întoarce la dumnedzâ striini și vor sluji lor, și mă vor mânia și vor rășchira făgăduința mea carea am pus la ei.

21. Și va fi cându vor afla pre ei rele multe și primejdii și să va întâmpina împotriva lor cântarea aceasta înaintea feșii lor mărturisindu, pentru că nu să va uita dentru gura lor și den gură seminții lor, pentru că cu știu răutatea lor, câte vor face aicea astăzi, maite decât a-i aduce eu pre înșii la pământul cel bun, carele m-am jurat părinților lor."

22. Și au scris Moisi cântarea aceasta întru dzua acea și au învățat pre ea pre fiii lui Israil.

23. Și au porâncit Moisi lui Isus, fiul lui Navi, și dzise lui: „Vitejește-te și te întărește, pentru că tu vei băga înlontru pre fiii lui Israil la pământul carele au jurat Domnul lor, și ei va fi împreună cu tine."

24. Și cându săvârși Moisi scriindu toate cuvintele legii aceștia întru carte până-la săvârșit,

25. Și au porâncit leviților, celora ce rădică săcriul făgăduinței Domnului, [26] dzicindu:

26. „Luindu cartea legii aceștia veți pune pre ea de alatură săcriului făgăduinții Domnului Dumnedzâului vostru și va fi acolo întru tine întru mărturie

27. Pentru căce știu preceea ta și cerbicea ta cea năsălnică, pentru că, încă fiindu eu viu astăzi cu voi, amărându ași fostu lucrurile de cătră Dumnedzâ, cum dară și nu după moartea mea.

28. Adunați cătră mine pre mai marii feliului vostru și pre cei mai bătrâni ai voștri și pre giudecătorii voștri și pre cei aducători de cărți ai voștri pentru ca să grăiescu întru urechile lor toate cuvintele aceștea și să le mărturisescu lor ceriul și pământul.

29. Pentru că știu cum la cea de apoi a morșii mèle, cu fardelège veți fărlegiu și veți abate den calea carea am porâncit voao. Și vor tãmpina pre voi răutățile la cèle de apoi dzile, căce veți face răul înaintea Domnului Dumnedzâ, să-l mâniați pre ei cu faptele mânelor voastre."

30. Și au grăit Moisi întru urechile a toată adunarea Israil cuvintele cântării aceștia până în săvârșit:

CAP 32

1. Ia aminte, ceriule, și voi grăi și audză pământul cuvintele dentru rostul micu!

2. Nădăduiască ca ploaia răspunsul micu și să s<ă> pogoare ca roaă cuvintele/ mèle, ca ploaia pre

Ms. 4389

făcut, că se-au întărs cătră dumnezei streini.

19. Ce acum scrieți cuvintele cântării aceștia și învățați pre feciorii lui Israil să o știe și să o învete de rost și să fie mic această cântare întru auzire de la toți feciorii lui Israil.

20. Că voi duce pre dănșii în țara cea bună, cu carea ne-am jurat părinților lor că voi duce lor țara carea fierbe cu lapte și cu miere, și deaca vor mânca și se vor sătura și se vor îmbuiba, se vor întoarce cătră dumnezei streini și vor sluji lor, și mă vor mânia și vor răsiپی făgăduința mea carea am făgăduit cu dănșii.

21. Iară deaca-i va ajunge răutățile cèle multe și scârbele cèle de multe feliuri și se va înponcișa cântarea aceasta împotriva feșii lor, adevărind întru [mărtu] mărturie că nu se va uita den gurile semințiilor lor, că știu eu răutatea lor carea vor face astăzi aici, încă mai naite de ce vor întra ei în țara cea bună, cu carea m-am jurat părinților lor."

22. Și scris Moisei această cântare în ziua acea și învățați pre feciorii lui Israil să o știe.

23. Și porânci Domnul lui Isus, feciorul lui N<a>vi, și-i zise: „Fii bărbat și te întărește că tu vei duce pre feciorii lui Israil în țara căce cu carea m-am jurat lor, și eu voi fi cu tine."

24. Iar deaca săvârși Moisei de-a scrie cuvintele legii aceștia toate în cărți până în săvârșit,

25. Porânci leviților, celor ce purta săcriul făgăduinței Domnului, și le zise:

26. „Luați cartea aceasta a aceștii făgăduinți și o puneți alatură săcriului făgăduinței Domnului Dumnezeului vostru ca să fie împotriva ta în mărturie.

27. Că eu știu turburarea ta și cerbicea ta cea vârtoasă; că încă fiind eu viu cu voi astăzi aș mâniați pre Domnul, dară încă după moartea mea cu cât mai multul veți mânia.

28. Chiețați la mine bătrâni semințiilor voastre și mai marii voștri și judecătorii voștri și cărturarii voștri și să grăiescu să audză ei toate cuvintele aceștea și voi pune întru dănșii mărturie ceriul și pământul.

29. Că știu că după petrecania mea cu fără-delegiure veți fărădelegiu și vă veți da în laturi den calea carea v-am porâncit eu. Și vă va afla răutatea în zilele cèle de apoi, că aș făcut rău înaintea Domnului Dumnezeu, ca să-l mâniați întru toate lucrurile mâinilor voastre."

30. Și grăi Moisei toate cuvintele aceștii cântări în auzul tuturor până în săvârșit:

CAP 32

1. „Ia aminte, ceriule, și voi grăi și să audză pământul cuvintele gurii mèle!

2. Să aștepte ca ploaia învățătura mea și să se pogoară ca roaă cuvintele/ mèle ca ploaia pre

Versiunea modernă

acest popor, întorcându-se spre alți dumnezei.

19. Și acum scrieți-vă această cântare! Învățați pe fiii lui Israel să o cînte! Să o știe pe de rost, pentru ca această cântare să-mi fie martor împotriva fiilor lui Israel.

20. Căci atunci cînd îi voi duce în țara pe care am făgăduit-o prin jurămint părinților lor, țară în care curge lapte și miere, vor mânca pe săturate și se vor îmbuiba, după care se vor întoarce spre alți dumnezei și le vor sluji, iar de mine se vor lepăda și vor încălca legămintul meu.

21. Cînd vor da peste ei o mulțime de rele și de necazuri, cîntarea aceasta va fi ca un martor împotriva lor, căci nu va fi uitată de urmașii lor, care o știu pe de rost. Căci cu știu ce au de gînd să facă încă de astăzi, înainte de a-i duce în țara pe care le-am făgăduit-o prin jurămint."

22. Moise a scris cîntarea aceasta în ziua aceea și a dat-o fiilor lui Israel să o învețe.

23. Domnul i-a dat lui Isosua, fiul lui Navi, această poruncă: „Fii tare și curajos, căci tu îi vei duce pe fiii lui Israel în țara pe care le-am făgăduit-o prin jurămint, și eu voi fi cu tine."

24. Cînd Moise a încheiat de scris cuvintele acestei legi și a ajuns la sfîrșit,

25. Le-a poruncit leviților, care purtau chivotul legămintului, astfel:

26. „Luați această carte a legii și puneți-o alături de chivotul legămintului Domnului Dumnezeului vostru, să stea acolo ca martor împotriva ta.

27. Căci știu cît de sfidător și de tare la cerbice ești; dacă acum, cînd eu mai sînt în viață în mijlocul vostru, voi fi înfrunțați pe Domnul, cu atît mai mult vă veți răzvrăti după moartea mea.

28. Strîngeți la mine pe toți bătrînii semințiilor voastre și pe dregătorii voștri și atunci voi rosti aceste cuvinte ca să le audză și voi chema cerul și pămîntul ca martori împotriva lor.

29. Căci știu că după moartea mea veți săvîrși nelegiuiri și vă veți abate de la calea pe care v-am îndrumat; în zilele viitoare nenorocirile vor da peste voi, pentru că veți face ceea ce este rău în ochii Domnului, stîmîndu-i mînia prin faptele voastre."

30. Apoi, în auzul întregii adunări a lui Israel, Moise a rostit cuvintele acestei cîntări pînă la sfîrșit:

CAP. 32

Cîntarea lui Moise

1. „Luați aminte, ceruri, și voi vorbi; ascultă, pămîntule, cuvintele din gura mea!

2. Ca ploaia să curgă învățătura mea, ca roua să picure cuvintele/ mele,

мѣла ка павла пре троекопѣ, шн ка нѣсварѣ
 пре вѣрѣннѣ. Къачи нѣмелѣ дѣмѣхъ нѣ амъ кемѣ
 дѣачи мѣрѣрѣ дѣмѣхъ нѣ нѣспѣрѣ. Дѣмѣхъ
 дѣвѣрѣтѣ фѣлѣтѣрѣахъ, шн тѣлатѣ кѣнаѣ ахъ жѣ
 дѣкѣхъ, дѣмѣхъ нѣрѣннѣсѣ шн нѣ асѣтѣ спѣжѣ
 шѣлатѣ фѣрѣ еѣ, дѣрѣтѣ шн сѣрѣтѣ дѣмѣхъ.
 Грѣшнѣахъ нѣ ахъ фѣн хѣанѣн, нѣ мѣ спѣжѣ шн
 дѣспѣрѣмѣтѣ. Дѣспѣрѣ дѣмѣхъ нѣ рѣспѣрѣтѣннѣ
 чѣсѣтѣ нѣрѣсѣ, нѣкѣн шн нѣ асѣаѣспѣтѣ, нѣ а
 чѣсѣтѣ тѣлатѣ тѣхъ нѣ асѣннѣнѣтѣ прѣлннѣ шн
 тѣхъ фѣнѣ шн тѣхъ нѣнѣ. Дѣрѣчѣнѣ а мѣнѣ
 рѣ нѣаѣлѣ вѣкѣхъ, прѣтѣрѣчѣн дѣрѣ а нѣн, нѣ мѣ
 нѣаѣ нѣ мѣрѣнѣрѣ фѣрѣтѣ прѣ тѣлатѣ тѣхъ шн ба
 повѣстѣн чѣсѣ прѣ чѣн мѣн вѣтѣрѣн дѣ вѣжѣ тѣ
 нѣ, шн жѣр спѣнѣ чѣсѣ. Кѣнѣ дѣрѣчѣнѣ чѣлѣ
 дѣаѣтѣ а мѣнѣаѣ нѣ мѣ асѣ спѣнѣаѣтѣ прѣ фѣнѣ ахъ
 дѣрѣнѣ, асѣ пѣхъ хѣпѣрѣаѣ а мѣнѣаѣрѣ, дѣрѣ нѣ мѣ
 рѣлѣ асѣрѣаѣрѣ ахъ дѣмѣхъ. Шн тѣ фѣкѣ пѣ
 шѣ дѣмѣхъ нѣ рѣрѣхъ ахъ, гѣкѣв, дѣрѣрѣчѣаѣтѣ мо
 щннѣрѣн ахъ гѣрѣаѣлѣ. Асѣ дѣспѣрѣаѣтѣ прѣ еѣ
 фѣрѣ пѣтѣтѣ фѣрѣ сѣлѣчннѣ асѣрѣнѣ фѣрѣ фѣ
 рѣ асѣ асѣ, нѣкѣннѣрѣаѣтѣаѣлѣ прѣ еѣ шн асѣ чѣр
 тѣнѣ прѣ еѣ, шн асѣ пѣрѣннѣ прѣ еѣ асѣ мѣнѣаѣ
 сѣрѣаѣнѣ. Кѣ асѣаѣтѣрѣаѣ нѣкѣнѣ асѣ асѣрѣнѣ
 нѣрѣхъ ахъ, шн прѣ пѣхъ ахъ асѣ пѣхъ ннѣтѣ слѣво
 нѣнѣ асѣрѣаѣ ахъ асѣ прѣлннѣтѣ прѣ еѣ, шн нѣхъ
 асѣаѣ прѣ еѣ прѣ асѣтѣ нѣпѣлѣ ахъ. Дѣмѣхъ сѣ
 гѣрѣ нѣхъ асѣ прѣ еѣ шн нѣ еѣрѣ дѣрѣннѣ нѣ еѣ асѣ
 нѣрѣхъ сѣрѣннѣ. Дѣрѣ сѣннѣ прѣ еѣ прѣ вѣрѣтѣ
 тѣ пѣаѣжнѣтѣхъ нѣ хѣрѣннѣтѣ прѣ еѣ нѣ рѣрѣаѣ
 чѣрѣннѣрѣ, а сѣрѣтѣ мѣрѣрѣ дѣлѣ мѣаѣрѣ, шн асѣтѣ
 дѣ мѣнѣ рѣн вѣрѣтѣаѣсѣ нѣаѣтѣ. Дѣрѣннѣ дѣ
 вѣчн шн асѣтѣ дѣ сѣнѣ рѣрѣннѣ мѣрѣрѣ, шн а
 вѣрѣчѣннѣрѣ, асѣн дѣ тѣрѣн шн рѣчѣннѣ, нѣ сѣрѣлѣ
 мѣшннѣрѣ рѣрѣаѣн, шн сѣннѣ дѣ спѣрѣгѣрѣ асѣ сѣ
 рѣннѣ. Шн мѣннѣ сѣаѣко шн сѣ спѣрѣрѣ
 шн гѣрѣрѣн чѣлѣ нѣннѣ сѣ оѣсѣ сѣ асѣрѣшнѣ
 сѣ асѣнѣ, шн пѣрѣрѣчѣн прѣ дѣмѣхъ, чѣлѣ чѣлѣ
 фѣннѣ прѣ еѣ шн сѣ сѣннѣ дѣлѣ дѣрѣрѣтѣ мѣ
 тѣхъ ннѣрѣлѣ ахъ. Мѣннѣрѣннѣ прѣ сѣрѣннѣ, сѣ
 фѣрѣ оѣрѣчѣннѣаѣ лѣрѣ мѣлѣ асѣрѣрѣ прѣ мѣнѣ.
 Дѣ жѣрѣчѣннѣ асѣрѣаѣсѣ шн нѣ ахъ дѣмѣхъ,
 нѣ дѣмѣхъ сѣрѣннѣ нѣхъ шѣрѣтѣ, нѣн шн прѣаѣспѣчѣ
 асѣ вѣннѣ прѣ кѣрѣннѣ нѣхъ шѣрѣтѣ пѣрѣннѣчѣннѣ асѣрѣ.
 Прѣ дѣмѣхъ чѣлѣ чѣ тѣхъ нѣвѣрѣтѣ асѣ пѣрѣрѣннѣ,
 шн асѣ нѣрѣннѣ прѣ дѣмѣхъ чѣлѣ чѣтѣ хѣрѣннѣшѣ.
 Шн вѣрѣ дѣмѣхъ шн рѣвннѣ, шн сѣ сѣжѣрѣннѣ пѣн
 тѣрѣ оѣрѣчѣннѣ фѣлѣаѣ асѣрѣ шн фѣтѣлѣаѣсѣрѣ.
 Шн знѣе фѣтѣлѣчѣкоѣ дѣ кѣтѣрѣ еѣ фѣаѣаѣ мѣ шн
 кѣн асѣрѣлѣ чѣвѣаѣннѣ асѣрѣ асѣ дѣ асѣннѣ, кѣчѣ нѣ мѣ
 фѣрѣтѣ асѣтѣ, фѣе кѣнѣаѣннѣ нѣ асѣтѣ прѣдннѣчѣ
 фѣрѣ еѣ. Сѣ мѣлѣ рѣвннѣтѣ прѣ мѣнѣ нѣ ка
 прѣ дѣмѣхъ мѣлѣ сѣрѣрѣннѣ нѣ нѣрѣрѣаѣ асѣрѣ,
 шн сѣ вѣннѣрѣннѣ прѣ еѣ, нѣ ка прѣ асѣннѣ, прѣ асѣ
 сѣ фѣрѣ асѣннѣ, кѣн оѣрѣчѣннѣ прѣ еѣ. Кѣчѣ нѣ
 фѣн сѣлѣ асѣчѣннѣ рѣннѣ прѣ мѣннѣ мѣ ба асѣ прѣ
 фѣрѣлѣ чѣлѣ мѣннѣ, ба мѣннѣ дѣспѣрѣтѣ пѣ
 мѣннѣаѣ шн рѣрѣрѣаѣ ахъ, ба асѣрѣ тѣмѣаѣнѣаѣ
 мѣннѣаѣсѣрѣ. Дѣрѣчѣаѣннѣ асѣ рѣаѣ, шн сѣрѣ нѣ
 чнѣаѣ

- buruan.
3. Căci numele Domnului am chemat, dați mărire Dumnezăului nostru!
  4. Dumnezău, adevărate faptele lui și toate căile lui judecăți; Dumnezău credincios și nu iaste strîmbătate întru el, drept și sfînt Domnul.
  5. Greșit-au nu lui, fii huliți, neam strîmb și destrămat!
  6. Acêstea Domnului răsplățiți, acesta nărod nebul și nu înțelept. Nu acesta tată-tău te-au agonisit pre tine și te-au făcut și te-au zidit?
  7. Aduceți-vă aminte de zilele veacului, pricêpeți dară anii neamurilor! Întrebă pre tată-tău și va povesti ție, pre cei mai bătrîni decît tine și vor spune ție.
  8. Cînd împărăția cel înalt limbile, cum au sămănat pre fiii lui Adam, au pus hotarăle limbilor după numărul îngerilor lui Dumnezău.
  9. Și să făcu partea Domnului norodul lui Iacov, împărțea la moștenirei lui Israel.
  10. L-au destulat pre el întru pustie întru seteciunea arderii, întru fără de apă, încunjuratu-l-au pre el și l-au certat pre el și l-au păzit pre el ca lumina ochiului.
  11. Ca vulturul cînd ar acoperi cuiubul lui și pre puii lui au pohtit slobozind aripile lui, au priimit pre ei și i-au luat pre ei pre după capul lui.
  12. Domnul sîngur i-au adus pre ei și nu era împreună cu ei dumnezău striin.
  13. I-au suit pre ei pre virtutea pămîntului, i-au hrănit pre ei cu roadele țarenilor, au supt miere den piatră și untdelemn den vîrtoasă piatră.
  14. Unt de vaci și lapte de oi cu grăsimăa mieilor și a berbecilor, a fii de tauri și de țapi, cu seul mușchilor grîului, și sînge de strugur au băut, vin.
  15. Și mănca Iacov și să sătura și zvârli cel iubit; să unse, să îngrășă, să lăți, și părăsi pre Dumnezău, cela ce l-au făcut pre el, și să osibi de la Dumnezău, mîntuitorii lui.
  16. Mă scărbită pre striini, întru urăciunele lor m-au amărît pre mine.
  17. Au jîrtvuit dracilor, și nu lui Dumnezău; la dumnezăi carii n-au știut, noi și proaspeți au venit, pre carii n-au știut părinții lor.
  18. Pre Dumnezău, cela ce te-au născut, ai părăsit și ai uitat pre Dumnezău, cela ce te hrănește.
  19. Și văzu Domnul și răvni și să scrîbi pentru urgia fiilor lor și fîtelor.
  20. Și zise: «Întoarce-voiu de cătră ei fața mea și voiu arăta ce va fi lor la cea de apoi, căce neam întortu iaste, fie-la-carei nu iaste credință întru ei.
  21. Ei m-au răvnit pre mine nu ca pre Dumnezău, m-au scărbit cu chipurile lor; și eu voiu răvni pre ei nu ca pre limbă, pre limbă fără minte voiu urgisi pre ei.
  22. Căce foc s-au ațâțat dentru mînia mea; va arde pîn-în iadul cel mai de jos, va mînca de tot pămîntul și rodirile lui, va arde temeliiile munților.
  23. Aduna-voiu la ei rēle și săge/ile mēle le voiu săvîrși la ei.

Ms. 45

troscot și ca ninsoarea pre buruian.

3. Căce numele Domnului am chemat, dați mărire Dumnedzăului nostru.

4. Dumnedzău, adevărate faptele lui și toate căile lui giudeți; Dumnedzău credincios și nu iaste strămbăutate întru el; dreptu și sfintu Domnul.

5. Greșit-au nu lui, fii huliiți, săminție strămbă și destrămată.

6. [5]. Aceștea Domnului răsplătiți? Acesta nărodu neburn și nu înțeleptu, nu iaste acesta țic tată, te-au agonisit pre tine și te-au făcut și te-au zidit?

7. Aduceți-vă aminte de dzilele vacului, pricêpeți dară anii neamurile neamurilor! Întreabă pre tată-tău și va povesti țic pre cei mai bătrâni decât tine și vor spunc țic.

8. Cându înpărățea cel înaltu limbă, cum au sămănat pre fiii lui Adam, au pus hotarê limbilor după numărul îngerilor lui Dumnedzău.

9. Și să făcu partea Domnului nărodu lui Iacov, împărțală moștenirei lui Israel.

10. L-au dăstulit pre el întru pustii, întru sătăciunea arderii, întru făr-de-apă, încungiuratu-l-au pre el și l-au certat pre el și l-au păzit pre el ca lumina ochiului.

11. Cn vulturul cându ară acoperi cuibul lui și pre puil lui au pofit slobodzindu aripile lui, au priimit pre ei și i-au luat pre ei pre după capul lui.

12. Domnul săngur i-au adus pre ei și nu împreună cu ei dumnedzău strîin.

13. I-au suit pre ei pre vârtutea pământului, i-au hrănit pre ei cu roadele țarinilor, a suptu miêre den piatră și untdelemn den vârtoasă piatră.

14. Untu de boi' și lapte a oilor cu grăsimă a micilor și a berbecilor, fii a țapi' și a buhai cu săul a mușchilor grăului și sânge de strugur au băut, vin.

15. Și mănă Iacov și să sătură și zvărlă cel iubit, să îngroșe, să îngrășe, să lăți și părăsi pre Dumnedzău, cela ce l-au făcut pre el, și să usăbi de la Dumnedzău, mântuitorul lui.

16. Mă scărbiră pre strîini, întru uriciunile lor, m-au amărât pre mine.

17. Au jirtvuit dracilor și nu lui Dumnedzău; la dumnedzău carii n-au știut, noi și proaspeți au venit, pre carii n-au știut părinții lor.

18. Pre Dumnedzău, cela ce te-au născut, ai părăsit și ai uitat pre Dumnedzău, cela ce te-au hrăniște.

19. Și vădzu Domnul și răvni și să scărbi pentru urgia fiilor lor și fêtelor.

20. Și dzise: «Întoarce-m fața de cătră ei și voi arăta ce va fi lor la cea de apoi, căce săminție dăstrămată iaste, fii la carii nu iaste credință întru ei.

21. Ei m-au răvni pre mine; pre nu Dumnedzău, m-au scărbit cu chipurile lor; și eu voi răvni pre ei pre nu limbă, pre limbă făr-minte voi scărbi pre ei.

22. Căce foc s-au ațâtat dentru mânia mea; va arde pân-in iadul cel pre ca de gios; va mănca de tot pământul și rodirile lui, va arde temelile munților.

23. Aduna-voi la ei rêle și săgețile mèle le voi săvârși la ei.

Ms. 4389

troscot și ca bruma pre buruieni.

3. Că voi cu chema numele Domnului, dați mărire Dumnezeului nostru.

4. Dumnezeului celui ce sânt lucrurile lui adevărate, Dumnezeul cel credincios și nu iaste într-ânsul nedreptate, drept și cuvios Domnul.

5. Greșit-au lui și nu feciorii lui cei fără de dreptate neam întort și izvrătit.

6. Dară aceștea plăiți Domnului, nărod neburn și neînțelept? Au doară nu iaste acesta însuș tatăl tău cela ce te-au câștigat și te-au făcut și te-au zidit?

7. Aduceți-vă aminte de zile cèle de demult și pricêpeți anii neamului neamurilor! Întreabă pre tată-tău și va povesti țic, pre bătrâni tăi și-ț vor spunc.

8. Când împărțială cel nalt limbile, cum au răsăpit pre feciorii lui Adam, pus-au hotarê limbilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu.

9. Și partea Domnului fu Iacov, nărodu lui împărțala moștenirei lui Israel.

10. Îndăstulitu-l-au în pustii cèle neumbrate și în sêtea zădufului l-au cuprins și l-au certat și l-au păzit ca lumina ochiului.

11. Ca vulturul acoperi cuibul său și au îndrăgit puil săi și tinzându-și aripile lui i-au luat și i-au rădicat pre umerile său.

12. Domnul însuș i-au purtat și nu era cu dănșii dumnezeu strein.

13. Rădicatu-i-au pre puterea pământului, săturatu-i-au de sămănaturile câmpurilor, supt-au miêre den piatră și undelemn den piatră vârtoasă.

14. Unt de vaci și lapte de oi cu seul micilor și al berbecilor, al feciorilor juncelor și al caprelor cu grăsimă grăului și sângele strugurului bea vin și mîncă Iacov și se sătura și cel iubit se lepădă.

15. Îngroșind se îngroșă și se lăți și părăsi pre Dumnezeul care l-au făcut și se dède în laturi de Dumnezeul mântuitorul său.

16. Măniară-mă de cèle streine și în uriciunile lor mă amărără.

17. Jărtvuiră dracilor iar nu lui Dumnezeu, dumnezeilor celor ce nu-i știa, noi și țineri au venit, pre carei nu i-au știut părinții lor.

18. Pre Dumnezeul cela ce te-au născut l-ai părăsit și ai uitat pre Dumnezeul cel ce te-au hrănit.

19. Și văzu Dumnezeu și răvni și se aprinse pentru mânia feciorilor lui și a fêtelor.

20. Și zise: «Întoarce-voi fața mea de cătră dănșii și voi arăta ce va fi lor la cea de apoi, că iaste neam întort, feciorii celor ce nu iaste credință într-ânsii.

21. Aceștea m-au ațâtat și mișii-au zis că nu li-s Dumnezeu, mâniau-m-au întru idollii lor; și eu îi voiu chema și le voi zice că nu-m iaste nărod ce de o limbă neînțelegătoare voi mânia pre dănșii.

22. Că se va ațâta foc de la urgia mea și se va aprinde până la iadul cel mai de dăsupt, mănca-va pământul și roadele lui și va pârjoli temelile munților.

23. Aduna-voi spre dănșii cèle rêle și săgețile mèle le voi sfârși într-ânsii.

Versiunea modernă

ca ploaia mărunță pe iarba fragedă,
ca ploaia năvalnică pe ierburile învolburate!
3. Vreau să vestesc numele Domnului,
iar voi să-l preamăriți pe Dumnezeul vostru.

4. El este Stînca, lucrarea lui este desăvirșită,
căci toate căile lui sînt drepte.
El este un Dumnezeu credincios, care nu
îngăduie nedreptatea,
el este drept și adevărat.

5. Ei, care au greșit față de el și s-au acoperit
de rușine,
nu sînt fiii lui, ci un neam stricat și ticălos.

6. Astfel îl răsplătești pe Domnul,
popor nechibzuit și fără minte?
Oare nu este el tatăl tău, făuritorul tău,
care te-a făcut și prin care dăinuiești?

7. Adu-ți aminte de zilele de demult,
gîndește-te la trecerea anilor și a
generațiilor!

Întreabă pe tatăl tău și-ți va povesti,
întreabă pe bătrîni și-ți vor spunc.

8. Cînd Cel Preînalt a împărțit popoarelor
moștenirea lor,
cînd i-a despărțit pe fiii lui Adam,
a pus hotarele popoarelor,
după numărul îngerilor lui Dumnezeu.

9. Partea Domnului este poporul lui,
Iacov este partea lui de moștenire.

10. El l-a găsit într-un țînut pustiu,
într-o pustietate plină de urletele
sălbăticiunilor;
l-a apărut, l-a îngrijit și l-a păzit
ca pe lumina ochiului.

11. Ca vulturul ce-și ocrotește cuibul
și se rotește-n zbor deasupra puilor
și, întinzîndu-și aripile,
îi aia și-i poartă între ale sale aripi,

12. Așa a călăuzit Domnul singur pe poporul
său,
și n-a fost nici un dumnezeu străin cu el.

13. El l-a purtat sus peste înălțimile pământului,
l-a hrănit cu roadele pământului
și l-a ospătat cu miere dintr-o stînci,
cu untdelemn din piatra cea tare,

14. cu unt de vacă și lapte de oaie,
cu grăsimă de miel, de berbece
din țînutul Basan și de țap,
precum și cu cea mai aleasă făină de grîu.
De asemenea, ai băut vin din sânge de
struguri.

15. Iacov a mîncat și s-a săturat,
Îeșurînd s-a îngrășat și a început să azvîrle
din picioare.
S-a îngrășat, s-a umflat și era îndesat.
Și l-a părăsit pe Dumnezeu, cel ce l-a făcut,
și a disprețuit Stînca mînturii sale.

16. L-au stîmîit gelozia cu dumnezei străini
și l-au mîniat cu urciunile lor.

17. Au adus jertfe demonilor, ce nu sînt
Dumnezeu,
și unor dumnezei pe care înainte nu i-ai
cunoscut,
unor venetici de curînd sosiți,
de care nu se temuseră părinții voștri.

18. Ai părăsit Stînca ce ți-a dat viață
și l-ai uitat pe Dumnezeu, făuritorul tău.

19. Domnul a văzut și s-a lepădat de ei
cuprîns de furia dezlănțuită de fiii și fiicele
sale.

20. Și a zis: «Îmi voi ascunde fața de ei
și voi vedea care le va fi sfîrșitul.
Căci sînt o generație stricată,
copii lipsiți de credință.

21. Ei mi-au stîmîit gelozia prin zecii lor, ce nu
sînt Dumnezeu,
și mi-au răscolit mînia prin idollii lor.
Le voi stîmîi și eu gelozia printr-un popor
care nu este popor
și le voi răscolî mînia printr-un popor fără
minte.

22. Căci din mînia mea a izbucnit un foc
care va arde pînă în străfundurile locuinței
morților,
va mistui pământul și roadele sale
și va pârjoli temelile munților.

23. Îi voi copleși cu nenorociri
și voi trage asupra lor toate săgețile mele.

кѣ цнле мѣле лебѣмъ събжшн лѣн. Топнѣдѣсѣ
 кѣ фѣаме шн кѣ мжнкарѣ депѣстѣн, шн дешѣ
 лѣре денатонъ, невнѣдѣкатѣ, днѣцн де жгѣннѣ
 вѣн прнмнѣте лѣн, кѣ мжнѣ карѣн прѣгѣ прѣ
 кѣ пѣмжнтѣ. Денафарѣн ба десѣфорѣн сѣвѣе,
 шн ден кѣмѣтѣн фрнѣа, тннерѣл кѣ фѣтѣара сѣ
 кѣс гѣтѣорѣн кѣчѣле лшѣзѣатъ вѣлѣжнѣ. Знсамъ
 сѣмѣтѣнѣвѣн прѣен шн вѣн вѣн пѣван дѣнѣтрѣ сѣаме
 кѣс нн поменнрѣ лѣсѣрѣ. Фѣтѣрѣ нѣман пѣнѣтрѣ оу
 цѣлѣ брѣжмѣшнѣорѣ, пѣнѣтрѣ ка сѣвнѣш лѣнѣсѣкѣ
 ѣннѣ, шн пѣнѣтрѣ ка сѣвнѣсѣ пѣе де лѣсѣпрѣле брѣ
 машнѣ, ннѣ сѣжнѣ мжнѣ нѣлѣстѣрѣ фѣнѣлѣтѣ,
 шн нѣ дѣмнѣлѣ лѣ фѣкѣлѣтѣ поате лѣчѣстѣлѣ.
 ѣн Кѣчѣе лнѣмѣтѣ чѣшалъ пѣрѣдѣтѣ сѣфѣтѣлѣ лѣстѣ, шн
 нѣ лѣстѣ фѣтрѣ ен шнѣнѣцѣ нѣлѣ гѣнѣднѣтѣ сѣвѣт
 кѣд прнчѣлѣтѣ. Дѣчѣстѣ сѣвѣе прнѣмѣсѣкѣ лѣ вѣн
 лѣ прѣмѣлѣ ѣнѣ. Кѣмѣ батѣннѣ оуѣнѣлѣ прѣ сѣмѣсѣш
 дѣн вѣорѣ мѣтѣлѣ зѣчн де мнѣ, сѣвнѣ дѣмнѣтѣлѣ лѣ
 вжнѣдѣтѣ прѣ ен шн дѣмнѣлѣ лѣ дѣлѣтѣ прѣ ен.
 лѣ Кѣчѣе нѣ лѣстѣ дѣмнѣтѣлѣ нѣстѣрѣ ка дѣмнѣтѣн лѣсѣрѣ,
 лѣсѣ гѣрѣ брѣжмѣшнѣ нѣцнѣнѣ нѣлѣ мннѣте. Пѣнѣтрѣ
 кѣв ден вѣлѣ сѣдѣомѣлѣн вѣлѣ лѣсѣрѣ, шн вѣнѣа лѣсѣрѣ
 дѣлѣ гѣмѣсѣрѣ, сѣрѣжѣлѣлѣ сѣрѣжѣлѣ де хѣлѣрѣ пѣ
 лѣг мѣ де лѣмѣтѣнѣ лѣсѣрѣ. Мжнѣлѣ вѣлѣлѣуѣнѣсѣ
 вѣнѣлѣ лѣсѣрѣ, шн мѣвнѣлѣ лѣспнѣдѣлѣрѣ не вѣнѣкатѣ.
 лѣ Нѣ дѣчѣстѣлѣ мѣтѣ сѣлѣ дѣжнѣлѣтѣ лѣнѣгѣмнѣнѣ шн
 сѣлѣ лѣчѣстѣлѣтѣ фѣтрѣ комѣдѣрѣлѣе мѣлѣе
 лѣсѣ фѣтрѣ зѣсѣа лѣжнѣднѣрѣнѣ, вѣн вѣспѣлѣтнѣ, фѣрѣ
 мѣлѣ кѣнѣлѣ вѣ грѣшн пнѣорѣлѣ лѣсѣрѣ, кѣчѣе лѣрѣоѣлѣ
 лѣстѣе зѣсѣа пѣрнѣрнѣ лѣрѣ, шн лѣстѣе де фѣлѣцѣ гѣ
 лѣсѣ та вѣоѣсѣ. Кѣчѣе вѣ жѣлѣкѣ дѣмнѣлѣ прѣ нѣорѣ
 дѣлѣ сѣвѣ, шн прѣ рѣвѣтнѣ лѣнѣ сѣвѣа фѣлѣжнѣнѣ, кѣчѣе
 лѣсѣ вѣлѣжнѣ прѣ ен сѣлѣвѣнѣнѣцнѣ, шн лнѣнѣцнѣ фѣтрѣ
 лѣсѣ дѣрѣлѣе шн пѣрѣвѣнѣцнѣ. Шн зѣсѣе дѣмнѣлѣ оуѣнѣ
 дѣсѣе дѣмнѣтѣнѣ лѣрѣ прѣ кѣрнѣнѣ нѣдѣжѣлѣ прѣ ен.
 лѣн Кѣрѣора сѣлѣ жѣрѣтѣелѣорѣ лѣрѣ мжнѣкѣцнѣ, шн сѣвѣцнѣ
 вѣнѣлѣ тѣлѣнѣрнѣорѣ лѣсѣрѣ, сѣоѣлѣстѣ шн вѣ лѣжѣтѣ
 рѣсѣкѣ вѣоѣсѣ шн сѣвѣе фѣлѣцѣ вѣоѣсѣ лѣкопѣрнѣлѣнѣ.
 лѣд Вѣдѣцнѣ вѣдѣцнѣ кѣчѣ сѣжнѣтѣ шн нѣ лѣстѣе дѣмнѣ
 зѣлѣ лѣпѣлѣ фѣтѣрѣ де мнѣнѣ, лѣсѣ вѣнѣ оуѣнѣ де шн вѣоѣ
 фѣчѣе лѣрѣнѣ лѣвнѣвѣнѣ шн лѣсѣ вѣнѣ пѣмѣлѣлѣнѣ, шн
 нѣ лѣсѣе кѣрѣлѣе вѣ сѣоѣлѣе дѣнѣтрѣ мжнѣнѣе мѣлѣе.
 мѣ Кѣчѣе вѣоѣ рѣднѣкѣ лѣтѣрѣоѣ мжнѣ мѣлѣ шн мѣлѣ вѣоѣ жѣ
 рѣ кѣ днѣрѣтѣнѣ мѣлѣ, шн вѣнѣ гѣрѣнѣ трѣсѣкѣ лѣсѣ фѣ
 мѣлѣ трѣлѣ вѣчнѣ. Кѣчѣе вѣнѣ лѣсѣлѣцнѣ кѣфѣлѣцнѣрѣлѣ
 сѣвѣтѣлѣ мѣлѣ шн сѣвѣлѣцнѣлѣ дѣжѣлѣкѣцнѣ мжнѣ мѣлѣ,
 шн вѣнѣ рѣспѣлѣтнѣ кѣжнѣ брѣжмѣшнѣорѣ шн чѣлѣо
 мѣлѣ те оуѣрѣсѣкѣ прѣ мнѣнѣ вѣнѣ рѣспѣлѣтнѣ. Вѣнѣ фѣ
 сѣтѣлѣ сѣвѣцнѣлѣе мѣлѣе дѣсѣжнѣе шн сѣвѣтѣлѣ мѣлѣ вѣ
 мжнѣкѣ кѣрнѣе, дѣнѣ сѣжнѣе де сѣжѣрѣлѣнѣ шн лѣрѣвнѣ
 мѣг мѣнѣ, дѣнѣ кѣпѣлѣ бѣлѣрнѣорѣ лнѣмѣнѣорѣ. Вѣсѣлнѣ
 цнѣкѣ чѣрнѣнѣ фѣрѣжнѣтѣ кѣчѣлѣ, шн сѣвѣе фѣкнѣнѣ лѣсѣ
 мѣлѣ поцнѣ фѣрѣтнѣ лѣнѣ дѣмнѣтѣлѣ. Вѣсѣлнѣцнѣкѣ лнѣ
 сѣнѣ фѣрѣжнѣтѣ кѣ нѣорѣдѣлѣ лѣнѣ, шн сѣвѣе фѣтрѣрѣ
 сѣкѣ лѣнѣ поцнѣ фнѣтнѣ лѣнѣ дѣмнѣтѣлѣ, кѣчѣе сѣжнѣе
 фнѣнѣсѣрѣ лѣнѣ лѣжнѣдѣцѣе шн вѣ лѣжнѣднѣ, шн вѣ
 рѣспѣлѣтнѣ жѣлѣкѣатѣ брѣжмѣшнѣорѣ лѣнѣ, шн те
 лѣрѣе те оуѣрѣсѣкѣ прѣ елѣе кѣрѣспѣлѣтнѣ, шн вѣ кѣрѣ
 цнѣ дѣмнѣлѣ пѣмжнѣлѣ нѣорѣдѣлѣнѣ сѣлѣ.

24. Topindu-să cu foame și cu mîncare de pasări și deșalare denapoi nevindecată, dinți de jîganii voui trimite la ei cu mînie, care-i trag pre pămînt.

25. Den afară-i va desfeciori sabie și den cămări frica, tinerel cu fecioara, sugătoriu cu cel așazat bătrîn.»

26. Zis-am «Sămăna-i-vouiu pre ei și vouiu potoli dentru oameni pomenirea lor.»

27. Fără numai pentru urgia vrăjmașilor, pentru ca să nu-ș lungească anii și pentru ca să nu să puie de asupra-le vrăjmașii, nice să zică: «Mîna noastră înaltă și nu Domnul au făcut toate acêstea.»

28. Căce limbă ce ș-au pierdūt sfatul iaste și nu iaste întru ei știință; n-au gîndit să să priceapă.

29. Acêstea să le priimească la viitoriul an.

30. Cum va goni unul pre o mie și doi vor muta zeci de mii, să nu Dumnezău i-au vîndut pre ei și Domnul i-au dat pre ei.

31. Căce nu iaste Dumnezău nostru ca dumnezeii lor, iară vrăjmașii noștri n-au minte.

32. Pentru că den viaa Sodomului, viaa lor, și vița lor, de la Gomor; strugurul lor, strugur de hiare, poamă de amărăciune lor.

33. Mîniia bălaurilor, vinul lor și mânia aspidelor nevindecată.

34. Nu acêstea, iată, s-au adunat lîngă mine și s-au pecetluit întru comoarăle mēle?

35. Întru zioa izbîndirii voui răsplăti în vrēmea cînd va greși piciorul lor, căce aproape iaste zioa perinii lor și iaste de față gata voao.

36. Căce va judeca Domnul pre norodul său și pre robii lui să va îmblînzi, căce au văzut pre ei slobănoğiți și lipsiți întru dodeiēle și părăsiți.

37. Și zise Domnul: «Unde-s dumnezeii lor, pre carii nădejduia pre ei?

38. Cărora seul jîrtvelor lor mîncăți și beați vinul turnărilor lor? Scoale-să și va ajutorească voao și să să facă voao acoperituri.

39. Vedeți, vedeți că eu sînt și nu iaste Dumnezău altul fără de mine. Eu voui ucide și voui face a trăi, lovi-vouiu și eu voui tāmădui și nu iaste carele va scoate dentru mînele mēle.

40. Căce voui rădica în ceriu mîna mea și mă voui jura cu direapta mea și voui grăi: «Trăiescu eu întru vēcī!»

41. Căce voui ascuți ca fulgerul sabiia mea și să va ținea de judecăți mîna mea și voui răsplăti caznă vrăjmașilor și celor ce urăscu pre mine voui răsplăti.

42. Vouiu îmбата săgețile mēle de sînge și sabiia mea va mînce carne den sînge de stîrvuri și a robimei den capul boiarilor limbilor.»

43. Veseliți-vă, ceriuri, împreună cu el și să să închine lui toți îngerii lui Dumnezău! [44] Veseliți-vă, limbi, împreună cu norodul lui și să să întărească lui toți fiii lui Dumnezău, căce sîngele fiilor lui izbîndēște și va izbîndi și va răsplăti judecată vrăjmașilor lui și celor ce urăscu pre el va răsplăti și va curăți Domnul pămîntul norodului său."/

Ms. 45

24. Topindu-să cu foame și cu mâncare de pasări și întinsoși⁴ dendărăptu nevindecat, dinți a jigani voi trimite la ei cu mânie a trăgătorilor⁵ pre pământu.

25. Dennafară îi va defeciori sabie și den cămări frica, tincrel cu ficiorea, sugător cu cel așazat bătrân.

26. Zis-am: «Sămăna-i-voi pre ei și voi potoli dentru oameni pămîntea lor.»

27. Fîr-numai pentru urgie neprietenilor pentru ca să nu-și îndalungească anii și pentru ca să nu să puie de asupra-le neprietenii, nice să dzică: «Măna noastră-i înaltă și nu Domnul au făcut toate acêstea.»

28. Căce limbă ce-au pierdut sfatul iaste și nu iaste întru ei șiuînță; [29] n-au gîndit să s<ă> priceapă.

29. Acêstea să le aștepte la viitorul an.

30. Cum va goni unul pre 1000 și 2 vor muta zeci de mii, să nu Dumnedzău i-au vîndut pre ei și Domnul i-au dat pre ei.

31. Căce nu iaste Dumnedzăul nostru ca dumnezeii lor, iară neprietenii noștri sântu nebuni.

32. Pentru că den viia Sodomului, viia lor și vița lor de la Gomorra; strugurul lor, strugur de fiere, poamă de amărăciune lor.

33. Mănic a bălaurilor, vinul lor și mânia aspidelor nevindecată.

34. Nu acêstea, iată, s-au adunat lîngă mine și s-au pecetluit întru vistierele mîle?

35. Întru dzua răsplătirei voi răsplăti în vrîmea cîndu va greși piciorul lor, căce aproape dzua pierirei lor și iaste de față gata voao.

36. Căce va judeca Domnul pre nărodul său și pre robii lui, să va mîngîia, căce au vîdzut pre ei, slobonidziți [ei]⁶ și lipsiți întru aducere și părăsiți.

37. Și dzise Domnul: «Unde-s dumnezeii lor, pre carii nădăjduiai pre ei?

38. Căroră săul jîrtvelor lor mîncăți și beați vinul turnărilor lor? Scoale-să și vă agiutorească voao și să s<ă> facă voao acoperituri.

39. Vedeți, vedeți căce eu sântu și nu iaste Dumnedzău afară den mine. Eu voi ucide și voi face a trăi, lovi-voi și eu voi tîmădui și nu iaste carele va scoate dentru mîinile mîle.

40. Căce voi rădica în cer mîna mea și voi jura cu dreapta mea și voi grăi: «Trăiescu cu întru vîci!»

41. Căce voi ascuți ca un fulger sabia mea și să va ținea de giudeț mîna mea și voi răsplăti județul neprietenilor lor și celor ce urăscu pre mine voi răsplăti.

42. Voi îmăbăta săgețile mîle de sînge și sabia mea va mîncea carne den sângele celor omorâți și a robiei den capetele boiarilor limbilor.»

43. Veseliți-vă, ceriuri, împreună cu el și să poclonească lui toți îngerii lui Dumnedzău! Veseliți-vă limbii împreună cu nărodul lui și să întărească lui toți fiii lui Dumnedzău, căce sângele fiilor lui izbîndește și va izbîndi și va răsplăti giudeț neprietenilor lui și celor ce urăscu pre el va răsplăti și va curăți Domnul nărodului lui pămîntul."/

Ms. 4389

24. Topindu-se de foame și de mîncarea pasărilor și de momăntul cel nevindecat, dinții fierilor voui trimete într-ânșii cu urgiua celor ce se tărăsc pre pămînt⁴.

25. Den afară sabia îi va face fără de feciori și den casele lor frica, voinicul cu fata, sugariul cu cel bătrîn-așazat.»

26. Zis-am: «Răsiți-i-voi și voui potoli dentre oameni pomenirea lor.»

27. Iară pentru mânia vrăjmașilor ca să nu trăiască în ani mulți, și să nu se puie dușmanii dăsupra și să zică: «Măna noastră cea înaltă au făcut toate acêstea, iar nu Domnul.»

28. Căce iaste limbă carea ș-au pierdut sfatul și nu iaste într-ânșii meșteșug; [29] n-au chibzuit să priceapă.

29. Acêstea toate să le ia în vrîmea ce va veni.

30. Cum va goni 1 pre 1000 și vor muta pre 10.000? Au doară nu pentru acêce pentru căci Dumnezeu i-au vîndut și Domnul i-au dat.

31. Că nu iaste Dumnezeul nostru ca dumnezeii lor și vrăjmașii noștri sânt nechibzuiți.

32. Că den viile Sodomului viia lor iar vița lor de la Gomor; strugurul lor strugur de fiere, strugur de amărăciunea lor.

33. Mănic a bălaurului, vinul lor și mânia cea fără de leac a aspidelor.

34. Au doară nu se-au adunat acêstea toate la mine și se-au pecetluit în cămările mîle?

35. În zioa izbîndirei voui plăti în vrîmea cêce ce se va zminti piciorul lor, că zioa pericunii lor iaste aproape, și stătura înainte cêce ce sânt voaună gătite.

36. Că va judeca Domnul nărodului său și de robii săi va fi rugat, că i-au vîdzut că sînt slabi și topiți de vrîme și slăbănogi.

37. Și zise Domnul: «Unde sânt dumnezeii lor, pre carei se nădăjduia ei?

38. De la a căroră jărtve aț mîncat seul și aț băt vinul jărtvelor lor? Să învieze dară și să vă ajute și să vă fie acoperituri.

39. Vedeți, vedeți că eu sânt însumi și nu iaste alt Dumnezeu fără de mine. Eu voui ucide și voui face să trăiască, rîni-voi și eu voui vindeca, și nu iaste cine să ia den mîinile mîle.

40. Rădica-voi spre cer mîna mea și mă voui jura cu dreapta mea și voui zice: «Trăiescu cu în vîci!»

41. Că voui ascuți sabia mea ca un fulger și mîna mea va lua judecată și voui da izbîndă vrăjmașilor și celor ce mă urăsc le voui plăti.

42. Înbăta-voi săgețile mîle de sînge și sabia mea va mîncea carne den sângele celor omorâți și al robiei și den capetele boiarilor limbilor.»

43. Veseliți-vă, ceriure, depreună cu dănsul și să se închine lui toți îngerii lui Dumnezeu! Veseliți-vă limbilor depreună cu nărodul lui și să se întărească lui toți fiii lui Dumnezeu că va izbîndi sângele feciorilor lui și izbîndind va plăti vrăjmașilor și celor ce-l urăsc le va da plată și va curăți Domnul pămîntul nărodului său."/

Versiunea modernă

24. Vor fi lîhniți de foame, măcinați de friguri și de molime amarnice. Voi trimite asupra lor colții fiarelor precum și-otrava tîrtoarelor din pulbere.

25. Afară sabia îi va răpunc pe copii iar înăuntru groaza. Bărbatul tînăr și fecioara, pruncul și bătrînul, deopotrivă vor pieri.

26. Aș fi putut să zic: «Îi voi risipi și voi șterge amintirea lor dintre oameni.»

27. Dar m-am temut de obrăznicia dușmanului. Să nu se amăgească vrăjmașii lor și să zică: «Mîna noastră cea puternică, și nu Domnul, a săvîrșit toate aceste lucruri.»

28. Căci oamenii acêștia și-au pierdut puțina de a judeca chibzuit și sînt lipsiți de înțelegere.

29. Dacă ar fi înțelepți, ar înțelege toate acestea și ar întrezări ce îi așteaptă în viitor.

30. Cum ar putea un om să gonească o mic și doi să pună pe fugă zece mii, dacă nu i-ar fi vîndut Sîntca lor și dacă Domnul nu i-ar fi părăsit?

31. Căci Sîntca lor nu este ca Sîntca noastră și chiar dușmanii adevărești acest lucru.

32. Via lor este din vița de vic a Sodomiei și din podgoriile Gomoriei; strugurii lor sînt struguri otrăviți și ciorchinii lor sînt amari.

33. Vinul lor este venin de balaur, otravă necruțătoare de viperă.

34. Oare nu sînt acestea tînuite la mine, nu sînt pecetluite în vistierile mele?

35. A mea este răzburarea și le voi da răsplata cînd se va împleci piciorul lor, căci ziua prăbușirii lor este aproape și cêce ce li se cuvine va veni curînd.

36. Domnul va judeca pe poporul său și se va milostivi de robii săi cînd va vedea că puterea lor a secătuit și că n-a mai rămas nici unul din ei, fie rob, fie liber.

37. Atunci va zice: «Unde sînt dumnezeii lor, unde este sîntca în care și-au pus nădejdea?»

38. Unde sînt dumnezeii care au mîncat grăsimă jertfelor lor și au băt vinul care era turnat drept jertfă? Să se scoale, să vă ajute și să vă ocrotească!

39. Vedeți acum că Eu sînt, doar Eu, și nu este alt Dumnezeu în afară de mine.

Eu aduc moartea și Eu dau viață, Eu rînesc și Eu vindec, Nimeni nu poate fi scăpat din mîinile mele.

40. Căci ridic mîna spre cer și jur: «Eu trăiesc în vîci!»

41. Cînd voi ascuți sabia mea lucitoare ca să fac judecată cu mîna mea, mă voi răzbuna pe vrăjmașii mei și le voi da răsplata celor ce mă urăsc.

42. Voi îmăbăta cu sînge săgețile mele și sabia mea se va sătura de carne, de sîngele celor răpuși și al robilor, de capetele conducătorilor vrăjmașului.»

43. Bucurați-vă, ceruri, împreună cu el, închinați-vă înaintea lui cu toții, voi, copiii lui Dumnezeu! Bucurați-vă, neamuri, împreună cu poporul lui, și toți îngerii lui Dumnezeu să se întărească pentru el! Căci el va răzbuna sîngele fiilor săi, va pedepsi pe vrăjmașii săi și se va răzbuna împotriva lor, va da răsplata cuvenită celor ce-l urăsc și va curăți țara poporului său."/

Ms. 45

44. Și au scris Moisi cântarea aceasta întru dzua aceea și au învățat-o pre ea pre fiii lui Israel. Și întră Moisi-cătră norodu și au grăit toate cuvintele legii aceștiia la urechile nărodului, el și Iisus a lui Navi.

45. Și au săvârșit Moisi grăindu cuvintele aceste toate la tot Israelul.

46 [45]. Și dzise cătră ei: [46] „Luați-vă aminte cu inima voastră preste toate cuvintele aceste carele cu mărturisăscu voao astăzi, carele veți porinci fiilor voștri să păzască și să facă toate cuvintele legii aceștiia.

47. Căce nu cuvântu deșertu acesta-i voao, căce aceasta-i viața voastră și pentru cuvântul acesta veți îndalunga dzilele pre pământul carele voi treceți acolo Iordanul să-l moșteniti tot pre însul.”

48. Și grăi Domnul cătră Moisi întru dzua aceasta dzicându:

49. „Suie-te în muntele Avarim [acesta-i munte le Cavav], carele iaste în pământul Moav, despre fața Ierihonului, și vedzi pre pământul Hanaan, carele cu dau fiilor Israel întru ținere.

50. Și mori în muntele la carele te sui tu acolo și te vei adaoe cătră nărodul tău în ce chip au murit Aaron, fratele tău, în Or, muntele, și s-au adaos lângă nărodul lui,

51. Pentru căce n-ai ascultat cuvântul meu întru fiii lui Israel pre Apa Pricei Cadis, întru pustiuul Sin, pentru căce n-ai sfințit pre mine întru fiii lui Israel.

52. Căce den potrivă vei vedea pământul, și acolo nu vei intra.”

CAP 33

1. Și aceasta-i blagoslovenia carea au blagoslovit Moisi, omul lui Dumnedzau, pre fiii lui Israel, mainte de moartea lui.

2. Și au dzis: „Domnul la Sina au venit și s-au ivit de la Sir noao și au sărguit den muntele Faran cu dzeci de mii a Cadis den dreapta lui ũgeri, împreună cu el.

3. Și au cruțat nărodul său. Și toți sfinții supt mâinile tale și aceștea supt tine sântu. Și au priimit dentru cuvintele lui

4. Lège care au porincit noao Moisi și moștenirea adunării lui Iacov.

5. Și va fi întru cel iubit boiarin, adunându-să boiarii năroduri împreună cu neamurile Israel.

6. Trăiască Ruvim și nu moară și Simeon fic multu întru număr!”

7. Și acesta-i Iuda. Ascultă, Doamne, glasul Iudei și la nărodul lui între înlontru; mâinele lui vor usăbi pre el și agiutori dentru neprietenii lui vci fi.”

8. Și lui Levi dzise: „Dați lui Levi arătările lui și adevărul lui la omul cel sfântu, pre carele au ispitit pre el cu ispită, l-au suduit pre el pre Apa Pricei.

9. Cela ce dzice tătăne-său și măne-sa: „Nu te-am vădzut pre tine”, și pre frații lui n-au cunoscut și pre ficiorii lui n-au știut; au păzit cuvintele tale și făgăduința te/au cruțatu-o.

Ms. 4389

44. Și scrise Moisei într-acea zi această cântare și învăț pre feciorii lui Israel să o știe. Și mēse Moisei la nărod și grăi toate cuvintele legii aceștiia în auzutul tuturor oamenilor, el și Iisus, feciorul lui Navi.

45. Iară deaca sfârși Moisei de-a grăi aceste cuvinte toate cătră tot Israelul.

46 [45]. Zise cătră dānșii: [46] „Să păziți în inimile voastre toate cuvintele aceste care mărturisesc cu voao astăzi, ca să învățați pre feciorii voștri să păzească și să facă toate cuvintele câte sânt scrise în lēgea aceasta.

47. Că acest cuvânt nu iaste voao în zadar, ce viața voastră iaste și pentru acest cuvânt veți viețui vrēme multă pre pământul în care veți lăcu deaca veți trece Iordanul.”

48. Și zise Domnul cătră Moisei într-aceeași zi grăindu-i:

49. „Suie-te în Muntele Avarimului, care iaste în țara Moavului, în potrivă Ierihonului și vezi țara Hanaanului carea o dau eu feciorilor lui Israel întru moștinare, și acolo, în munte, care te vei sui, te vei săvârși și te vei adaoe cătră neamul tău.

50. Cum au murit și Aāron, frate-tău, în Muntele Orului, și se-au adaos cătră nărodul său,

51. Pentru că nu v-ai plecat cuvântului meu întru feciorii lui Israel la Cadis la Apa Înponcișării, în pustia Sfnului, și nu m-ai sfințit întru feciorii lui Israel.

52. Că den potrivă vei vedea țara iar într-ānsa nu vei intra în carea o dau eu feciorilor lui Israel.”

CAP 33

1. Aceasta iaste blagoslovenia carea au blagoslovit Moisei, omul lui Dumnezeu, pre feciorii lui Israel mai nainte de moartea sa.

2. Și zise: „Domnul de la Sion au venit și se-au arătat de la Scir și se-au apropiat de noi den Muntele Faranului și au venit cu întunērece de sfinți și de-a dreapta lui lēge focul lor.

3. Cruțat-au oamenii săi. Și toți sfinții sânt în mâinile lui și cei ce se-au apropiat de picioarele lui au luat den cuvintele lui

4. Lēgea carea au porāncit noao Moisei și moștinarea feciorilor lui Iacov.

5. Și va fi craiul de la cel drept când se vor aduna boiarii nărodului depreună cu semințiile feciorilor lui Israel.

6. Să trăiască Ruvim și să nu moară iar să fic puținel în număr!”

7. Aceasta iaste blagoslovenia Iudei: „Ascultă, Doamne, glasul Iudei și-l du în nărodul lui, māna lui cu spor lui, ajutor să-i fii împotriva vrājmașilor lui.”

8. Iar lui Levii zise: „Dați lui Levii tēmerile lui și adevērița lui, bărbatului celui sfint, pre care l-au ispitit întru ispitire și l-au mozavirit la Apa Poncișării.

9. Carele au zis tătăne-său și mume-sei: „Nu vă știu; și fraților lui: „Nu vă cunosc”; și feciorilor săi: „Nu-i știu”; păzi-vor cuvintele tale și făgăduința ta/vor păzi.

Versiunea modernă

44. Moise a venit cu Iosua, fiul lui Navi, și a rostit toate cuvintele acestei cāntări în auzul poporului.

45. După ce Moise a terminat de rostit toate aceste cuvinte în fața întregului Israel,

46. Le-a zis: „Păstrați în inima voastră toate cuvintele pe care vi le încredințez astăzi. Dați poruncă fiilor voștri să păzească și să împlinească toate cuvintele acestei legi.

47. Căci, în ceea ce vă privește, nu sînt vorbe goale, ci sînt chiar viața voastră. Prin aceste cuvinte veți trăi vreme îndelungată în țara pe care o veți lua în stăpînire, după ce treceți Iordanul.”

48. În aceeași zi, Domnul i-a spus lui Moise:

49. „Urcă-te în munții Abarim, pe muntele Nebo, care este în țara Moabului, în fața Ierihonului, și privește țara Canaanului, pe care o dau în stăpînire fiilor lui Israel.

50. Acolo, pe muntele pe care te urci, vei muri și te vei alătura străbunilor tăi, așa cum și Aron, fratele tău, a murit pe muntele Hor și s-a alăturat străbunilor săi,

51. Pentru că ai încălcat credința față de mine în mijlocul fiilor lui Israel, la apele Meriba-Cadeș, în deșertul Sin, și pentru că nu ai cinstit sfințenia mea în rîndurile israeliților.

52. Vei vedea pământul de departe, dar nu vei intra în țara pe care o dau fiilor lui Israel.”

CAP. 33

Bindecuvîntarea rostită de Moise.

1. Iată bindecuvîntarea cu care Moise, omul lui Dumnezeu, a bindecuvîntat pe fiii lui Israel înainte de a muri.

2. El a zis:

„Domnul a venit din Sinai și i-a luminat de la Scir încoace, el strălucea de pe muntele Paran înaintînd cu zecile de mii de sfinți și cu focul legii la dreapta sa.

3. El își iubește cu adevărat poporul, toți sfinții sînt în mîna sa. Ei s-au aruncat la picioarele tale și primesc învățăturile tale.

4. Moise ne-a dat o lege, o moștenire pentru adunarea lui Iacov.

5. Era un rege în leșurun cînd se adunau căpeteniile popoarelor împreună cu semințiile lui Israel.”

6. „Trăiască Ruben, să nu moară, din el să rămînă pușini!”

7. Despre Iuda a spus:

„Ascultă, Doamne, glasul lui Iuda și adu-l pe poporul său; mîinile lui să fic gata de luptă, iar tu să-i vii în ajutor împotriva vrājmașilor săi.”

8. Despre Levi a spus:

„Al tău Tumim și al tău Urim să fic ale slujitorului tău credincios, pe care l-ai încercat la Massa, cu care te-ai certat la apele Meriba;

9. care a spus despre tatăl său și despre mama sa:

«Nu i-am văzut.»

El nu și-a recunoscut frații

iar de copiii lui n-a vrut să știe nimic,

căci ei au păzit cuvîntul tău/

și veghează asupra legămintului tău.

рнѣ

Гѣ ахъ крѣцѣа тѣхъ. Воръ а рѣта днрѣтѣцнае тлаа ахн
 Гѣакобъ, шн а бѣтѣ та ахн израиля, воръ пѣне а бѣсѣ
 пра тѣмѣже а прѣхъ оу рѣта та, пѣхъ рѣ прѣте жѣ
 аѣ тѣвѣннѣа тѣхъ. Багѣвѣще дѣне вѣрѣтѣтѣ
 ахн, шн флѣптеае мѣннѣа ахн прѣнмѣще, вѣате
 мѣтлоуаа вѣрѣтѣа шнаоу ахн тѣлѣа чѣстѣ сколабъ
 асѣпра ахн, шн чѣн чѣа оу рѣсѣ прѣ вѣ стѣнѣсѣ
 бѣ сколабѣ. Шн ахн бенѣаминѣ ахн, шн бѣтѣ дѣ ао
 нѣа, пѣвѣжѣ ахнѣа, ба а бѣхн шн дѣмнѣа оу рѣ
 вѣрѣще прѣтѣ дѣнѣа тѣа тѣе знлае, шн а прѣхъ
 Гѣ мѣтлоуаа оу мѣрѣаоу ахн ахъ оу днхннѣтѣ. Шн
 ахн тѣсѣнфъ ахн дѣн вѣтѣвѣнѣа дѣмнѣахн пѣмѣ
 тѣ ахн дѣн чѣвѣрѣае чѣрѣахн шн рѣаоу, шн дѣн
 Гѣ фѣрѣоу дѣ фѣнѣаа нѣвѣоу рѣаоу дѣн жѣсѣ. Шн ахъ
 пѣ чѣааа вѣа дѣаоу а прѣа рѣтѣрѣаоу оу а рѣахн, шн дѣ
 бѣ прѣвѣтѣрѣае ахнѣаоу. Шн дѣн вѣрѣфѣаа а чѣтѣ
 тѣвѣрѣн мѣхнѣаоу, шн дѣн вѣрѣфѣаа дѣ рѣвѣахн пѣ
 бѣ рѣрѣтѣ кѣрѣтѣоу а рѣ. Шн ахъ пѣ чѣааа пѣаннѣрѣтѣ
 пѣмѣжнѣахн, шн чѣае прѣнмѣтѣ, чѣааа чѣе сѣа
 нѣпѣтѣ а прѣхъ ахъ, вѣвѣе прѣкѣпѣаа ахн тѣсѣнфъ, шн
 Гѣ прѣ вѣрѣщѣтѣ, сѣвѣннѣаа чѣстѣ а прѣхъ фѣрѣаи. Дѣн
 тѣвѣн нѣвѣнѣтѣ а прѣа рѣахн фѣрѣмѣсѣтѣ ахн, коу
 не дѣннѣоу а коу рѣае ахн, кѣ аае а нѣвѣн ба а
 пѣхнѣе сѣаа тѣ пѣнѣ аа мѣрѣннѣае пѣмѣжнѣахъ,
 а чѣстѣтѣ сѣжнѣтѣ зѣчѣае дѣ мѣн аае ахн вѣрѣе, шн
 нѣ а чѣстѣтѣ сѣжнѣтѣ мѣнае ахн мѣнае. Шн ахн
 зѣвѣаа ахн вѣсѣае щѣтѣ зѣвѣаа оу а прѣхъ ешн
 рѣтѣ та, шн тѣахъ а прѣхъ ахъ пѣхнѣчѣе ахн
 аѣ лѣмѣн вѣсѣ оу рѣта шн вѣвѣу нѣма а колабѣ, шн бѣ
 жѣрѣтѣннѣ а колабѣ, жѣрѣтѣтѣ днрѣтѣцнѣа, кѣчн а
 вѣцѣа мѣрѣн, тѣвѣа сѣчѣе прѣтѣнѣе, шн нѣгѣцѣо
 рѣе дѣаа а нѣвѣн чѣе а вѣкѣсѣа прѣ а жнѣтѣ мѣе.
 бѣ Шн ахн гѣааа знѣе вѣа вѣннѣ а вѣрѣннѣае гѣааа коу
 рѣа сѣа оу днхннѣтѣ сѣвѣрѣжнѣаа вѣрѣ шн вѣоу рѣннѣ.
 бѣ Шн ахъ вѣрѣжнѣтѣ а чѣтѣтѣвѣрѣ ахн, пѣчн а колабѣ сѣа
 а прѣвѣннѣтѣ пѣмѣжнѣахъ, вѣоу рѣннѣаоу ахн ахн фѣ
 нѣа, а прѣвѣннѣтѣ кѣ кѣтѣпѣнѣнѣае нѣоу сѣа ахн, а дн
 рѣтѣ а тѣе дѣмнѣа ахъ фѣрѣкѣтѣ, шн жѣвѣкѣаа ахн
 бѣ кѣ израиля. Шн ахн дѣн ахн дѣ пѣнѣ дѣ ахъ,
 бѣ шн вѣа сѣрѣн дѣаа вѣааи. Шн ахн нѣдѣаа нѣ зн
 се нѣдѣаа нѣмѣ стѣпѣрѣае прѣнмѣтѣ, шн стѣе сѣаа
 рѣе дѣ вѣтѣвѣнѣе дѣаа дѣмнѣаа, мѣрѣ шн а мѣтѣзѣрѣнѣе
 бѣ моу рѣннѣ. Шн ахн асѣрѣ знѣе вѣа вѣннѣ дѣн прѣхъ
 фѣчѣрѣн асѣрѣ, шн вѣа фн прѣнмѣтѣ фѣрѣаи ахн, вѣа
 бѣ а прѣннѣчѣе а оу рѣтѣ дѣ лѣмнѣа нѣоу рѣаа ахн, фѣ
 шн а рѣа мѣ чѣоу сѣа ахн вѣа фн, шн ка знлае тѣаае
 бѣ пѣхнѣрѣтѣ та. Нѣ а тѣе ка дѣмнѣаа чѣаахн
 бѣннѣтѣ, чѣаа чѣстѣ сѣе прѣтѣе тѣрѣн а жѣтѣсѣрѣн чѣе,
 бѣ шн чѣа прѣвѣкѣсѣа, а а прѣрѣннѣвѣрѣн. Шн тѣеа
 а коу рѣннѣ ахн дѣмнѣаа а чѣтѣтѣвѣрѣ, шн сѣтѣ вѣ
 тѣтѣтѣ вѣа цѣа рѣаоу тѣ нѣрѣ пѣхъ рѣтѣ, шн вѣ тѣснн
 дѣн нѣннѣтѣ фѣцѣн тѣаае прѣ вѣрѣжнѣа шн жнѣнѣа
 бѣн пѣрѣн. Шн вѣ а бѣхн израиля, сннѣгѣ, нѣ дѣ
 ахнѣае прѣ пѣмѣжнѣаа ахн тѣакобъ, прѣтѣе тѣрѣхъ
 бѣ шн бнн, шн тѣрѣн ахн нѣоу сѣа рѣсѣа. Фѣрѣчнѣ
 вѣшн израиля чннѣе а вѣбѣмѣнѣ чѣе, нѣоу сѣа мѣжнѣахн
 дѣ дѣмнѣаа, вѣа сѣрѣжнѣннѣ а жѣтѣоу рѣаа тѣхъ, шн сѣа
 фѣаа тѣа шн тѣе оу мннѣннѣ вѣрѣжнѣа шннѣ тѣхъ, шн
 пѣа прѣтѣе чѣрѣвѣннѣ асѣрѣ вѣннѣ кѣааа.

Biblia, 1688, pag. 152, col. I

10. Vor arăta dreptățile tale lui Iacov și lăgea ta lui Izrail; vor-pune deasupra tămiie întru urgiia ta, pururea preste jîrtăvnicul tău.

11. Blagoslovêște, Doamne, vîrtutea lui și faptele mînilor lui priimêște; bate mijlocul vrăjmașilor lui celora ce să scoală asupra lui și cei ce-l urăscu pre el să nu să scoale.

12. Și lui Veniamin au zis: „Iubit de Domnul, nădeждуind va lăcui, și Dumnezeu umbrêște preste dînsul toate zilele și întru mijlocul umerelor lui au odihnit.”

13. Și lui Iosif au zis: „Den blagoslovenii Domnului, pămîntul lui, den ceasurile ceriului și roaoi și den fără-de-fundul izvora-rălor den jos.

14. Și după ceasul roadelor întoarcerilor soarelui și den preunările lunilor,

15. Și den vîrfu începăturii munților și den vîrfu de dealuri pururea curătoare.

16. Și după ceasul plinirii pămîntului. Și cêle priimite celuia ce s-au ivit întru rug să vie capul lui Iosif și pre creștet, slăvindu-să întru frați.

17. Dentăiu-născut a taurului, frumusețea lui, coarne de ino-rod, coarnele lui; cu êle limbi va împunge odată până la margi-nile pămîntului; acêstea sînt zecile de mii ale lui Efreim și acêstea sînt miile lui Manasi.”

18. Și lui Zavulon au zis: „Veselêște-te, Zavuloane, întru ieșî-rea ta și Isahar întru lăcuințele lui.

19. Limbi vor surpa și vă veț chema acolo și veț jîrtvui acolo jîrtvă a dreptății, căci avuțiia mării te va sugе pre tine și neguță-torie de la limbi ce lăcuiesc pre lîngă mare.”

20. Și lui Gadu zise: „Blagoslovit lărgindu-se Gad, ca un leu s-au odihnit, sfărîmînd braț și boiarin.

21. Și au văzut începătura lui, căci acolo s-au împărțit pămîntul boiarinilor, adunați fiind împreună cu căpeteniile norodului. Direptate Domnul au făcut și judecata lui cu Izrail.”

22. Și lui Dan au zis: „Dan, puiu de leu și va sări de la Vasan.”

23. Și lui Nethalim zise: „Nethalim, săturare priimită și să să sature de blagoslovenie de la Domnul; marea și amiazăzi va moșteni.”

24. Și lui Asir zise: „Blagoslovit dentru feciori Asir și va fi priimit fraților lui; va întinge în untdelemnul piciorul lui.

25. Fier și aramă ciobota lui va fi, și ca zilele tale, putêrea ta.”

26. Nu iaste ca Dumnezăui celui iubit, cela ce să suie preste ceriu, ajutoriu ție, și cel preacuvios, a întănturii.

27. Și te va acoperi a lui Dumnezău începătura și supt vîrtutea brațurilor ce cură pururea, și va goni den naintea fêții tale pre vrăjmaș, zicînd: «Pieri!»

28. Și va lăcui Izrail singur nădeждуind pre pămîntul lui Iacov preste grîu și vin, și ceriul lui, noros cu rooa.

29. Fericit ești, Izraile! Cine e asêmene ție, norod mîntuit de Domnul va sprejeni ajutoriul tău, și sabiia, fala ta. Și te vor minți vrăjmașii tăi, și tu preste cerbicea lor vei călca.”

Ms. 45

10. Vor arăta dreptățile tale lui Iacov și legea ta lui Israel; vor pune deasupra tămie întru urgiia ta pururea preste jertăvnicul tău.

11. Blagoslovéște, Doamne, vânturea lui și faptele mânelor lui priméște; bate mijlocul celor ce să rădică neprîetenilor lui și cei ci-l urăscu pre el ca să nu să scoale.

12. Și lui Veniamin au dzis: „Jubit de Dornmul, nădăduindu va lăcui și Dumnezău umbréște preste însă toate dzilele [le] și întru mijlocul umecilor lui au odihnit.”

13. Și lui Iosif au dzis: „Den blagoslovenia Dornmului pământul lui den ceasurile cerului și roăi și den făr-de-fundu izvoară den jos.

14. Și după ceasul roadelor întoarcerilor soarelui și den împreunăriile lunilor,

15. Și den vârfurile începăturilor munților și den vârful dealului pururea curătoare.

16. Și după ceasul plinirei pământului. Și cele primite celuia ce s-au ivit întru căpină¹ să vie preste capul lui Iosif și pre creștet slăvindu-s-a² întru frați.

17. Dentăi-născut a buhaiului frămșețile lui, coame de inorog, coamele lui; cu ele limbi va împunge [de]³ odată pân-la marginile pământului; aceștea s dzicile de mii Efraim și aceștea-s miile lui Manasi.

18. Și lui Zavulon au dzis: „Veseléște-te, Zavulone, întru ieșirea ta și Isahar întru lăcuințele lui.

19. Limbi vor surpa și veți cherna acolo și veți jirtvui acolo jirtvă a dreptății, căce avuția mâni te va sugre pre tine și neguțatoie de la limbi ce lăcuiescu pre lângă mare.”

20. Și lui Gad dzise: „Blagoslovit lărgindu Gad, ca un leu s-au odihnit, sfărământu brațu și boiarin.

21. Și au vădzut începătura lui, căce acolo s-au împărțit pământul boiarilor, adunați fiindu împreună cu căpeteniile nărodadelor. Dreptaata Dornmul au făcut și județul lui cu Israel.”

22. Și lui Dan au dzis: „Dan, puiul de leu, și va sări de la Vasan.”

23. Și lui Nethalim dzise: „Nethalime, săturare de primite și să s-ăz sature de blagoslovenie pentru Dornmul; maarea și amiadzăzi va moștina.”

24. Și lui Asir dzise: „Blagoslovit dentru ficiori Asir și va fi primit fraților lui și va întinge în untdelemn piciorul lui.

25. Fier și aramă ciobota lui va fi, și ca dzilele tale, puterea ta.”

26. Nu iaste ca Dumnezăul celui iubit cela ce să suie preste ceru, ajutor țic, și cel precuvios, a întărituri.

27. Și te va acoperi a lui Dumnezău începătura și sputu vânturea a brațului ce cură pururea și va scoate demnaintea fetei tale neprîeteni dzicîndu: „Piei!”

28. Și va lăcui Israel sângur nădăduindu pre pământul lui Iacov preste grău și vin, și cerul lui, noros cu roasă.

29. Fericit ești «tu», Israel, cine-i asemenea țiel Nărodu mîntuindu-s-a⁴ de Dornmul va ajuta⁵ ajutorul tău și sabia lauda⁶ ta. Și să vor arăgi⁷ neprîeteni tăi și tu preste cerbicea lor vei încăleca⁸.”

Ms. 4389

10. Spune-vor dreptățile tale lui Iacov și legea ta lui Israel; pune-vor tămie în mânia ta prinos spre altarul tău.

11. Blagoslovéște, Doamne, tării lui și lucrurile mâinilor lui priméște, bate mijlocele vrăjmașilor lui celor ce se scomesc asupra lui, și ale celor ce-l urăsc ca să nu se scoale.”

12. Iară lui Veniamin zise: „Jubitul Dornmului se va nădădui și va lăcui într-ânsul și Dumnezău îl va umbri cu ăniplile în toate zilele și în mijloc umecilor lui se va odihni.”

13. Iar lui Iosif zise: „Den blagoslovenia Dornmului pământul lui den roaia înălțimei cerului și de jos den fără-fundu den izvoarele apelor.

14. Și în vremea roadelor schimbărilor soarelui și denpreunăriile lunilor,

15. Și den vârfurile începăturilor munților și den vârful dealurilor celor de pururea curătoare.

16. Și de vremea umplerii pământului și cele primite care se-au arătat în rug, să vie pre capul lui Iosif și pre creștetu-i să se slăvească întru frații lui.

17. Ca un dentăi-născut vițel frumusețel și coarnele lui ca comul inorogului cu acele să împungă limbile până la marginile pământului; aceștea sânt întunerecele lui Efraim și aceștea miile Manasiei.”

18. Iar lui Zavulon au dzis: „Veseléște-te, Zavulone, întru ieșirea ta și Isahar în corturile tale.

19. Limbi vor chema la munte și vor pune acolo jirtva dreptății și bogăția mâni vor sugre și vor lua avuțiile cele ascunse în nisip.”

20. Iar lui Gad zise: „Blagoslovit Gad lărgindu-se, ca un leu răpos¹ cel ce sfărîmă brațul boiarului.

21. Și văzu începăturile sale că acolo se-au împărțit pământul boiarilor celor adunați la un loc întru căpeteniile nărodului țării. Dreptățile Dornmului va face și judecata sa cu Israel.”

22. Iar lui Dan zise: „Dan, puiul cel de leu, sări-va de la Vasan.”

23. Iar lui Nethalim zise: „Nethalim săturare primită și se va sătura de blagoslovenia de la Dornmul; marea și amiadzăzi va moștina.”

24. Iar lui Asir zise: „Blagoslovit Asir întru feciori și va fi primit fraților săi, întinge-va în untdelemn piciorul său.

25. Fier și aramă va fi încălțăminteia lui ca ziua ta.”

26. Nu iaste alt Dumnezău ca Dumnezăul cel iubit cela ce se suie în cer, țic ajutor, și cel precuvios în întărire și te va acoperi începătura lui Dumnezău.

27. Și supt tării brațului celui ce iaste totdeauna, gonî-va vrăjmași de la fața ta zicînd: „Să piete!”

28. Sălășlu-se-va Israel sângur nădăduindu-se pre pământul lui Iacov, pre pământul cu grăul și cu vinul, și cerul lui, noros cu roasă.

29. „Blagoslovit ești tu, Israel! Cine iaste asemene voaoc, oamenilor celor mântuîți de Dornmul, pavăza, ajutorul tău și sabia lauda ta. Și vor minți asupra ta vrăjmași tăi, iar tu vei căleca pre cerbicea lor.”

Versiunea modernă

10. Ei învață pe Iacov poruncile tale și pe Israel legea ta; ei pun tămie înaintea ta și ard de tot pe altarul tău.

11. Binecuvîntază, Doamne, țaria lui, primește cu bunăvoință lucrarea mîinilor sale. Frînge spinarea celor ce i se împotivesc și a celor care îl urăsc, ca să nu se mai scoale.”

12. Despre Veniamin a spus: „Cel iubit de Dornmul locuiește în siguranță lîngă el. Cel Preafalt îl ocrotește zi de zi iar el se odihnește între umeri lui.”

13. Despre Iosif a spus: „Să binecuvînteze Dornmul țara lui, cu darurile alese ale cerului, cu rouă, cu ape de jos, din adîncuri, cu roade alese pîrguite de soare, cu cele mai bogate recolte în fiecare lună,

14. cu ce au mai bun munții străvechi, cu ce au mai prețios dealurile vesnice,

15. cu cele mai bune roade de care este plin pîmîntul. Binefacerile celui ce sălășluia în mărăciniș

16. să vină pe capul lui Iosif, pe creștetul celui mai ales dintre frați. Mărăția lui este precum a unui taur înfi, născut, coamele lui sînt coame de bour, cu care va împunge toate popoarele pînă la marginile pîmîntului. Aceștea sînt zecile de mii ale lui Efraim, aceștea sînt miile lui Manase.”

17. Despre Zabulon a spus: „Bucură-te, Zabulon, de plecările tale și tu, Isahar, în corturile tale!

18. Ei vor chema popoarele pe munte și vor aduce îndreptățite jertfe, căci vor culege bogăția mării ca și cornonile ascunse în nisip.”

19. Despre Gad a spus: „Binecuvîntat să fie cel ce i-a dat lui Gad ținuturi întinse. Gad stă culcat ca un leu și sfîșie brațul și capul oricui.”

20. El și-a ales partea cea mai bună a țării, care era păstrată pentru conducător, acolo unde s-au strîns căpeteniile poporului. El a dus la împlinire dreptaata Dornmului și poruncile sale privitoare la Israel.”

21. Despre Dan a spus: „Dan este un pui de leu, care se aruncă din Vasan.”

22. Despre Nethali a spus: „Nethali, sătul de cîte a primit și coplesit de binecuvîntarea Dornmului, ia în stăpînire marea și ținutul de la rîiazăzi.”

23. Despre Așer a spus: „Cel mai binecuvîntat dintre fii să fie Așer, iubit să fie de frații săi

24. și să-și scalde picioarele în untdelemn. Zăvoarele tale să fie de fier și aramă, să ai putere cîte zile vei trăi.”

25. Nimeni nu este ca Dumnezăul lui Ieșurun, cel ce îți vine în ajutor trecînd peste ceruri

26. și peste nori, în mărăția sa. Dumnezău te adăpostește de la începutul vremurilor sub brațele sale vesnice.

27. El îi gonește pe vrăjmași dinaintea ta și zice: «Nimiceste!»

28. Israel locuiește ferit de primejdii, singur cu izvorul lui Iacov, într-o țară bogată în grînci și vin, sub cerul din care picură roua.

29. Ferice de tine, Israele! Cine este ca tine, popor izbăvit de Dornmul? El este scutul care îți vine în ajutor și sabia mărăției tale. Vrăjmași tăi se vor umili în fața ta, iar tu vei căleca peste grumăzii lor.”

Biblia, 1688, pag. 152, col. II

CAP 34

Въспомощи мѡуѡи деаа аравоу моабѣ пре мѡуѡи
 теле моабѣ пре върѣфа ахѣ фагга, карѣ
 лѣте де кѡтѣрѣ фаца іерихѡу, шѣ іах
 арѣтѣтѣ ахѣ дѣмѣхѣ топѣ пѣмѣжѣтѣхѣ
 ахѣ гаалаадѣ, пѣтѣ ла дан. Шѣ то
 пѣмѣжѣтѣхѣ ахѣ не даанѣм, шѣ топѣ пѣмѣжѣтѣхѣ ахѣ
 ефреѣмѣ, шѣ ахѣ манасѣ, шѣ топѣ пѣмѣжѣтѣхѣ
 іудѣн пѣтѣ ла марѣ чѣ де апоѣ. Шѣ пѣтѣ
 нѣ шѣ прѣн прѣжѣрѣе лѡнѣрѣнѡр іерихѡу, чѣтѣтѣ
 фрѣнѣнѡр пѣтѣ ла егѡр. Шѣ зѣсе дѣмѣхѣ кѣ
 трѣ мѡуѡи, ачѣста є пѣмѣжѣтѣхѣ карѣе ам жѣ
 рѣтѣ ахѣ абраамѣ шѣ ахѣ ісаакѣ, шѣ ахѣ іаковѣ,
 зѣнѣжѣе семенѣцѣнѣ еѡлѣстѣре еѡн да пре еѡ, шѣ ахѣ
 арѣтѣтѣтѣ пре еѡ, еѡнѡр тѣнѣ, шѣ аѡло нѣбен
 ітѣрѣ. Шѣ ахѣ мѣрѣтѣ аѡлоу мѡуѡи реѡхѣ аѡ
 нѣхѣн ахѣ пѣмѣжѣтѣхѣ моабѣ, прѣнѣхѣжѣтѣхѣ аѡмѣ
 нѣхѣн. Шѣ ахѣ ітѣрѣтѣтѣ пре еѡ ахѣ пѣмѣжѣтѣхѣ
 моабѣ, аѡрѣтѣ де еѡла ахѣ фогѡр, шѣ нѣ шѣ е нѣ
 менѣтѣ гѣсѣбѣнѣа ахѣ пѣтѣ аѡісѡла де лѣтѣрѣн.
 Ітѣрѣ мѡуѡи еѡр де, ітѣ де аѡнѣ жѣнѣ ахѣ мѣрѣтѣ
 еѡ, нѣ еѡлѣ ітѣхѣнѣкѣтѣ еѡнѣ ахѣ, нѣче еѡлѣ стѣрѣ
 кѣтѣ еѡхѣе ахѣ. Шѣ ахѣ пѣжѣнѣе фрѣнѣ ахѣ і
 зраїлѣ, прѣ мѡуѡи, а аравоу моабѣ, ла ісѡрдѣн де
 стѣре іерихѡу, де зѣнае, шѣ еѡлѣ еѡжѣрѣшѣтѣ зѣнае
 жѣтѣлѣн пѣжѣнѣрѣн ахѣ мѡуѡи. Шѣ ісѡрѣе фрѣтѣ
 реѡ ахѣ нѣбен еѡ ітѣрѣтѣтѣ де ітѣрѣ, де прѣчѣтѣ пре, пѣн
 прѣхѣ кѣ аѡ пѣсѣ мѡуѡи жѣнѣнѣе ахѣ прѣ еѡ, шѣ
 ахѣ аѡхѣлѣтѣтѣтѣ пре еѡ фрѣнѣ жѣнѣ ісѡрдѣн, шѣ ахѣ фѣ
 кѣтѣ ітѣе кѣтѣ ахѣ порѣнѣнѣтѣ дѣмѣхѣ ахѣ мѡуѡи.
 Шѣ нѣсѣлѣ ман еѡхѣлѣтѣтѣ ітѣкѣ прѡрѡкѣ ітѣрѣ ісѡрдѣн
 ка мѡуѡи, прѣ карѣе ахѣ коноекѣтѣ ітѣнѣхѣ ахѣ,
 фрѣцѣтѣ кѡтѣрѣ фрѣцѣтѣ. Ітѣрѣ ітѣрѣ еѡмѣнѣе
 шѣ мѣнѣнѣе, прѣ карѣе ахѣ прѣнѣнѣе прѣ еѡ фрѣмѣ
 нѣлѣ, еѡлѣ фрѣкѣтѣ прѣ аѡлѣ, ітѣрѣ пѣмѣжѣтѣхѣ
 еѡгѣрѣтѣхѣ ахѣ ісѡрдѣн, шѣ еѡлѣнѡр
 ахѣ, шѣ пѣмѣжѣтѣхѣ ахѣ.
 Шѣ мѣнѣнѣе чѣлае марѣ, шѣ
 ітѣрѣтѣтѣ мѣна чѣтѣ тѣре,
 карѣе ахѣ фрѣкѣтѣ
 мѡуѡи ітѣнѣнѣтѣ
 аѡтѣ ісѡрѣ
 нѣхѣе.

1. Și să sui Moisi de la Aravoth Moav pre muntele Moav, pre vârful lui Fazga, carea iaste de cătră fața Ieriho, și i-au arătat lui Domnul tot pământul lui Galaad până la Dan,
2. Și tot pământul lui Nethalim, și tot pământul lui Efreim și lui Manasi, și tot pământul Iudei până la Marea cea de Apoi,
3. Și pustiiul și preprejurile locurilor Ieriho, cetatea finicilor, până la Sigor.
4. Și zise Domnul cătră Moisi: „Acesta e pământul carele am jurat lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov, zicînd: «Semenției voastre voui da pre el», și am arătat pre el ochilor tăi, și acolo nu vei întra.”
5. Și au murit acolo Moisi, robul Domnului, în pământul Moav, pren cuvîntul Domnului.
6. Și l-au îngropat pre el în pământul Moav, aproape de Casa lui Fogor. Și nu știe nimenea grobnîța lui până în zioa de astăzi.
7. Iară Moisi era de 120 de ani cînd au murit el; nu s-au întunecat ochii lui, nice s-au stricat buzele lui.
8. Și au plîns fiii lui Izraïl pre Moisi în Aravoth Moav, la Iordan, despre Ieriho, 30 de zile. Și s-au săvîrșit zilele jălîi plîngerii lui Moisi.
9. Și Isus, feciorul lui Navi, s-au împlut de duh de pricîpere, pentru că au pus Moisi mîinile lui pre el. Și au ascultat pre el fiii lui Israïl, și au făcut în ce chip au poruncit Domnul lui Moisi.
10. Și nu s-au mai sculat încă proroc întru Israïl ca Moisi, pre carele au cunoscut Domnul lui față cătră față,
11. Întru toate sîmnele și minunile pre carele au trimis pre el Domnul să le facă pre êle întru pământul Eghiptelui, lui farao și slugilor lui și pământului lui,
12. Și minunile cêle mari și toată mîna cea tare carele au făcut Moisi înaintea a tot Israïlul.

Ms. 45

CAP 34

1. Și să sui Moisi de la Aravoth Moav pre muntele Moav, pre vârful lui Fazga, care iaste de cătră fața Ierihou, și i-au arătat lui Domnul tot pământul Galaad pân-la Dan,

2. Și tot pământul Nefthalim, și tot pământul lui Efraim și lui Manassi, și tot pământul Iudei pân-la Marca cea de Apoi,

3. Și pustiul și preapregiururile locurilor Ierihou, cetatea finicilor, pân-la Sigor.

4. Și dzise Domnul cătră Moisi: „Acesta-i pământul carele am giurat lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov, dzicându: «Semințici voastre voi da pre el și am arătat ochilor tăi și acolo nu vei intra.»

5. Și au murit acolo Moisi, robul Domnului, în pământul Moav, prea cuvântul Domnului.

6. Și l-au îngropat pre el în pământul Moav, aproape de Casa Fogor. Și nu știe nime gropnița lui pân-în dzua de astăzi.

7. Iară Moisi cra de 120 ani cându au murit el; nu s-au negrit¹ ochii lui, nice s-au stricat gingeni² lui.

8. Și au plânsu fiii lui Israil pre Moisi în Aravoth Moav, la Iordan, despre Ierihou, 30 de dzile. Și s-au săvârșit dzilele plângerii³, plângerii lui Moisi.

9. Și Iisus, ficiorul lui Navi, s-au împlut de duh de pricêpere, pentru că au pus Moisi mâinele lui pre el. Și au ascultat pre el fiii lui Israil și au făcut în ce chip au dzis⁴ Domnul lui Moisi.

10. Și nu s-au mai sculat încă proioc întru Israil ca Moisi, pre carele au cunoscut Domnul lui față cătră față,

11. Întru toate sêmecele și minunile pre carele au trimis pre el Domnul să le facă pre ele întru pământul Eghiptului, lui faraon și slugilor lui și pământului lui.

12. Și minunele cêle mari și toată mâna cea tare carele au făcut Moisi înaintea a tot Israilul.

Ms. 4389

CAP 34

1. Și se sui Moisei de la Aravothul Moavului în Muntele Moavului, în vârful lui Tházga, care iaste împotriva Ierihonului, și arătă lui Domnul toată țara Galaadului, până la Dan,

2. Și toată țara lui Nethalim, și a lui Efraim și a Manasici, și toată țara Iudei până la Marca cea mai de Apoi,

3. Și pustiia și satele de preprejur și Ierihonul, cetatea finicilor, până la Sigor.

4. Și zise Domnul cătră Moisei: „Aceasta iaste țara cu carele m-am jurat lui Avraam și lui Isaac și lui Iacov zicând: «Semințici voastre o voi da și o am arătat ochilor tăi, iar acolo nu vei intra.»

5. Și se săvârși Moisei, robul lui Dumezeu, în țara Moavului, acolă după cuvântul Domnului¹.

6. Și l-îngropară în țara Moavului, aproape de Casa lui Thogor. Și nu știu nimini mormântul pân-în ziua de astăzi.

7. Și cra Moisei de 120 de ani când muri; și nu se întunecară ochii lui, nice-i căzură dinții.

8. Și plâneră feciorii lui Israil pre Moisei în Ravothul Moavului, la Iordan, aproape de Ierihon 30 de zile. Și se umplură zilele plângerii, jăluii lui Moisei.

9. Iar Isus, feciorul lui Navi, se umplu de duhul pricêperii, că puse Moisei mâinile sale pre dânsul. Și-l ascultară feciorii lui Israil și făcură cum porânci Domnul lui Moisei.

10. Și după aceasta nu se-au mai rădicat alt proioc întru Israil ca Moisei, pre care-l cunosc Domnul față față,

11. În toate sêmecele și minunile care-l trimese Domnul să le facă în toată țara Eghiptului lui faraon și tuturor slugilor lui și țării lui.

12. Și tuturor în Marca Roșie cu sême mari și cu mână vârtosă și cu braț nalt care au făcut Moisei înaintea tuturor fecioților lui Israil.

Versiunea modernă

CAP. 34

Moartea lui Moise.

1. Moise s-a urcat din câmpiile Moabului pe muntele Nebo, în vârful muntelui Pisga, în fața Ierihonului, și Domnul i-a arătat toată țara: de la Galaad pînă la Dan,

2. Tot ținutul lui Neftali, toată țara lui Efraim și a lui Manase, toată țara lui Iuda pînă la Marca de la Apus,

3. Neghevul și cîmpia din jurul văii Ierihonului, cetatea palmierilor, pînă la Țoar.

4. Și Domnul i-a zis: „Aceasta este țara pe care am făgăduit-o lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, jurîndu-mă: «O voi da semințici tale. Te-am lăsat să o vezi cu ochii tăi, dar tu nu vei intra în ea.»

5. Și a murit Moise, slujitorul Domnului, acolo, în țara Moabului, așa cum a cuvîntat Domnul.

6. Și a fost îngropat în vale, în țara Moabului, în fața Bet-Peorului. Nimeni nu-i cunoaște mormîntul pînă în ziua de astăzi.

7. Moise avea o sută douăzeci de ani când a murit; vederea nu-i era încețoșată și nici puterea nu-i slăbise.

8. Fiii lui Israel l-au plîns pe Moise în câmpiile Moabului timp de treizeci de zile. Zilele de jale și de plîns după Moise au luat sfîrșit.

9. Isus, fiul lui Navi, a fost pătruns de duhul înțelepciunii, pentru că Moise își pusese mîinile asupra lui. Fiii lui Israel au ascultat de el și au făcut ceea ce poruncise Domnul lui Moise.

10. De atunci nu s-a mai ridicat în Israel un proioc asemenea lui Moise, pe care Domnul l-a cunoscut în față,

11. Asemenea lui în privința tuturor sîmnelor și minunilor pe care, trimis de Domnul, le-a făcut în Egipt împotriva lui faraon, a tuturor dregătorilor săi și a întregii țări

12. Și în ceea ce privește mîna puternică și faptele înfricoșătoare pe care Moise le-a săvîrșit înaintea întregului Israel.

NOTE

Ms. 45

CAP 1

¹ Pe margine, scris de copist: „nemêrnicului“.

² Completat pe margine, de aceeași mână.

³ „pre fiul său“ se repetă în ms.; a doua oară a fost apoi tăiat cu cerneală roșie.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „ciniile“.

⁴ Omis.

CAP 2

¹ Omis în ms.; adăugat apoi, de aceeași mână.

² Cuvinte adăugate de altă mână pe margine.

³ Adăugat pe margine, de aceeași mână. În loc de: „Iavoc“.

CAP 3

¹ Completat pe margine, de aceeași mână.

² Omis în ms.

³ Pe margine, de aceeași mână: „odihni“.

⁴ Idem: „Domnul“.

CAP 4

¹ Pe margine, scris de aceeași mână un „nu“.

CAP 5

¹ Cuvânt șters în text și înlocuit pe margine de altă mână, cu „voi“.

² Pe margine, scris de altă mână: „Pasă“.

CAP 6

¹ În text fusese scris: „nostru“; inițiala cuvântului a fost apoi corectată pe margine de aceeași mână în „v“.

² Completat pe margine de altă mână.

³ În ms., greșit: „părincilor“.

⁴ În text este scris: „voao“; inițiala cuvântului a fost apoi corectată pe margine de aceeași mână în „n“.

CAP 7

¹ Înaintea acestui cuvânt mai fusese scris odată „mu“ care a fost tăiat apoi cu cerneală roșie.

² Pe margine, de aceeași mână: „Domnul“.

³ Completat pe margine, de altă mână.

⁴ În ms. greșit: „vêge“, cu semnul de corectură pus deasupra cuvântului, care nu a mai fost însă corectat pe margine.

⁵ Pe margine, de aceeași mână: „învă-luițele“.

CAP 8

¹ Paranteze în ms.

² Pe margine, scris de altă mână: „bățut“.

³ Pe margine, de altă mână: „ciobotele tale nu s-au spart[e] de la tine“.

⁴ Completat pe margine de altă mână.

CAP 9

¹ Pe margine, de aceeași mână: „lor“.

² Completat pe margine, de altă mână.

³ În ms. urmează, între paranteze, din nou: „au făcut lor topire“; parantezele sînt puse cu cerneală roșie, probabil de altă mână, aceeași care a scris pe margine, în dreptul acestui text: „greși“.

⁴ Paranteze în ms. puse cu cerneală roșie (vezi și nota precedentă).

⁵ Pe margine, scris de altă mână: „tău“.

⁶ Pe margine, scris de copist: „măniat“.

⁷ Pe margine, de altă mână: „s-au făcut“.

CAP 10

¹ Pe margine, de aceeași mână: „lêspedzi“.

² Completat pe margine, de altă mână.

³ „a sluji“, repetat în ms., dar tăiat cu cerneală neagră.

⁴ Pe margine, de altă mână: „du-te“.

⁵ Scris deasupra rîndului, de altă mână.

CAP 11

¹ Omis în ms.

² Pe margine, scris de copist: „cutremurul vostru“.

³ Paranteze în ms.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „rilor“ (adică: „apusurilor“).

CAP 12

¹ Pe margine, de aceeași mână: „a cetăților“.

² Cuvînt corectat pe margine, de aceeași mână, în „cele dentăi născute a“.

³ Pe marginea, de aceeași mână: „mânca“.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „el“.

CAP 13

¹ Completat pe margine, de aceeași mână.

² Omis în ms.

CAP 14

¹ Pe margine, de aceeași mână: „bivolul“.

² În loc de: „soldzi“ (v. și versetul următor).

³ Pe margine, de aceeași mână: „paun“.

⁴ Completat pe margine, de altă mână.

CAP 15

¹ Pe margine, scris de altă mână: „jert-tare“.

² Idem: „pre el“.

CAP 16

¹ Pe margine, de aceeași mână: „aluat“.

² Așa în ms.

³ Omis în ms.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „drep-ților“.

CAP 17

¹ Pe margine, de aceeași mână: „giunghi, jirtvuiști“.

² Completat pe margine de altă mână.

³ „după cuvîntul“, repetat în text și șters apoi cu cerneală roșie.

⁴ În ms. urma: „dentru locul“, care apoi a fost șters cu cerneală roșie.

⁵ Pe margine, scris de copist: „legiui“.

⁶ Idem: „nice“.

⁷ Paranteze în ms.

⁸ „domniei lui“, scris încă odată mai clar pe margine, de aceeași mână.

CAP 18

- ¹ Completat pe margine, de aceeași mână.
- ² Paranteze în ms.

CAP 19

- ¹ „mainte de alaltaieri. Și“, scris de aceeași mână, pe margine, în continuarea rîndului.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „asupra lui“.
- ³ Adăugat pe margine, de altă mână și cu altă cerneală.

CAP 20

- ¹ „den“, repetat mai clar pe margine, de aceeași mână.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „pân-cc“.
- ³ Idem: „ei“.

CAP 21

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „ea“.
- ² Idem: „însă“.
- ³ Paranteze în ms.
- ⁴ Omis de copist; completat pe margine, de altă mână.

CAP 22

- ¹ Paranteze în ms.
- ² Completat pe margine, de altă mână: „frate-tău“ și, apoi, cu altă cerneală, intercalat: „lui“.
- ³ Pe margine, se indică de aceeași mână introducerea în acest cuvînt a silabei „ri“ în locul silabei „pă“ ce a fost ștearsă cu cerneală roșie.
- ⁴ Cuvîntul de report: „noao“.
- ⁵ Pe margine, scris de copist: „întru“.
- ⁶ Idem: „va dormi“.
- ⁷ Prima silabă a cuvîntului, repetată pe margine de aceeași mână „des“, deoarece în text ea rezulta din transformarea altor slove.

CAP 23

- ¹ Paranteze în ms.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „superi“.
- ³ Completat pe margine, de altă mână.

CAP 24

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „vostru“.
- ² Idem: „voao“.
- ³ Idem: „voastre“.
- ⁴ Paranteze în ms.
- ⁵ Așa în ms. (cf. Prefața manuscrisului în Pars I, p. 159-161).
- ⁶ Completat pe margine, de altă mână.

CAP 25

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „să nu legi gura“.
- ² „fratele bărbatului ei“ se repeta în ms. și a fost tăiat apoi cu cerneală roșie.
- ³ Paranteze în ms.
- ⁴ Completat pe margine, de altă mână.

CAP 26

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „grăi, povesti mic“.
- ² Completat pe margine, de aceeași mână.
- ³ Pe margine, de aceeași mână: „avut“.

CAP 27

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „bolovanii“.
- ² Paranteze în ms.

CAP 28

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „asculta“.
- ² Paranteze în ms.
- ³ Completat pe margine, de altă mână.
- ⁴ Pe margine, scris de copist: „dezmățăciune“.
- ⁵ Idem: „fi apipăindu“.
- ⁶ Idem: „orbindu-să“.
- ⁷ Idem: „ciumilitură“.
- ⁸ Completat pe margine, de aceeași mână.
- ⁹ Pe margine, de aceeași mână: „lăcusta“.
- ¹⁰ Idem: „minuna“.
- ¹¹ Idem: „câte“.
- ¹² Idem: „supărare; nimic“.
- ¹³ Idem: „îngustire“.
- ¹⁴ În ms., scris deasupra rîndului și pus apoi între paranteze drepte: [ta], de prisos.
- ¹⁵ În ms, urmează, între paranteze drepte: [ta], de prisos.
- ¹⁶ În ms., greșit: „manginca“.

CAP 29

- ¹ Cuvînt adăugat deasupra rîndului de altă mână.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „vinarsu“.
- ³ Idem: „eu“.
- ⁴ Completat pe margine, de aceeași mână.
- ⁵ Pe margine, de aceeași mână: „a-l icrta“.

CAP 30

- ¹ Paranteze în ms.
- ² Completat pe margine, de altă mână.
- ³ Pe margine, scris de copist: „blagoslovi“.
- ⁴ Completat pe margine, de aceeași mână.

CAP 31

- ¹ Cuvînt repetat pe margine deoarece în ms. nu este clar.
- ² Paranteze în ms.
- ³ Pe margine, de altă mână: „înbărbătează-te“.
- ⁴ Cuvînt adăugat deasupra rîndului, de altă mână.

CAP 32

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „vaci“.
- ² Deasupra lui „a țapi“ slova v, iar deasupra lui „a buhai“, slova a (v. Prefața, manuscrisului, Pars I, p. 159-161).
- ³ Așa în ms.; este calchiat textul grecesc.
- ⁴ Pe margine, de aceeași mână: „gărbovire“.
- ⁵ Idem: „tărăitori“.
- ⁶ Paranteze în ms.

CAP 33

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „rug. spin“.
- ² Paranteze în ms.
- ³ Completat pe margine, de aceeași mână.
- ⁴ Pe margine, de aceeași mână: „sprăjini“.
- ⁵ Idem: „fals“.
- ⁶ Idem: „tăgădui“.
- ⁷ Idem: „călca“.

CAP 34

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „întunecat“.
- ² Idem: „dinții, budzele“.
- ³ Idem: „jelii“.
- ⁴ Idem: „au porâncit“.

Ms. 4389

Capul dentăii

- ¹ Pe margine, de aceeași mână: „u lat(ini)“ (slavonește: la latini): „unde iaste aur mult“.
- ² Idem: „povățesc“.
- ³ Între paranteze în ms.
- ⁴ Așa în ms..

CAP 2

- ¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Țara feciorilor lui Isav nu o au dat Domnul feciorilor lui Israil“.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „harăpească“.
- ³ Idem: „valea“.
- ⁴ Idem: „uriișilor“.
- ⁵ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зрн (vezi).
- ⁶ Pe margine, de aceeași mână: „în vale“.

CAP 3

- ¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Patul uriașului“.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „da odihnă“.

CAP 4

- ¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „зрн (= vezi). Să-șî învățe părintii pre feciori lēgea lui Dumnezeu“.
- ² Idem: „зрн rope“ (vezi mai sus).
- ³ Pe margine, de aceeași mână: „arătări“.

CAP 6

- ¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Sēmne pre măini“.

CAP 7

- ¹ Omis în ms.
- ² În ms., „țărăror“.

CAP 8

- ¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Nu se-au spart hainele israilețenilor în pustie“.
- ² Pe margine, de aceeași mână: „sărăcēște“.

CAP 9

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi“.

CAP 11

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

² Pe margine, de aceeași mână: „de legumi“.

³ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Sămne să puie pre mâini și pre frunte“.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „stă-jariul“.

CAP 12

¹ Pe margine, de aceeași mână: „cèle den voia voastră“.

² Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

³ Idem: „La latini: «de va fi vita gonită sau negonită»“.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „lui“.

⁵ Idem: „să nu părăsești“.

⁶ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

⁷ Idem: „Să nu se mănânce sângele“.

CAP 13

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

CAP 14

¹ Pe margine, de aceeași mână: „pasărea soarelui“.

² Idem: „vincticului“; зри (vezi).

³ Pe margine de aceeași mână, însemnarea: „Vezi pentru praznice“.

CAP 15

¹ Completat pe margine, de aceeași mână.

² Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

CAP 16

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi, numai într-un loc să se facă pasha“.

² Pe margine, de aceeași mână: „de răvașă“.

³ Idem: „Vezi pentru să judeci pre dreptul“.

⁴ Idem: „câpiștea“.

CAP 17

¹ Pe margine, de aceeași mână: „De nu te vei dumiri să judeci“.

² Idem: зри (vezi).

³ Idem: „Vezi, să cetească puternicii legea lui Dumnezeu în toată vremea“.

CAP 18

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi, pentru vrăj și pentru dăscin-tece“.

² Pe margine, de aceeași mână: „întru întrarea ta“.

³ Idem: „Acest proroc semnează că iaste Hristos“.

CAP 19

¹ Paranteze în ms.

² Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi) judecata cetăților scăpării“.

³ Idem: „Vezi pentru hotară“.

⁴ Pe margine, de aceeași mână: „Vezi pentru muzavirii“.

CAP 20

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi). „Fricoșii să nu meargă la războiu“.

CAP 21

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „La slovêni zice să să spēle în sîngele juncii la mâini“.

² Pe margine, de aceeași mână: „ierți“.

³ Idem: „rușinat“.

⁴ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Blestemat tot care spânzură pre lemn“.

CAP 22

¹ Pe margine, de aceeași mână: „boul“.

² Idem: зри (vezi).

³ Idem: „Aici socotēște bine cu înțelepciune iar nu prostēște acēste cuvinte“.

⁴ Idem: „Vezi judecată“.

⁵ Pe margine, de aceeași mână: „rușinat“.

CAP 23

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

² Idem: „Vinctic“.

³ Paranteze în ms.

⁴ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „зри (vezi) ce făgăduiești lui Dumnezeu să dai curând“.

CAP 24

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi)

² Idem: „Caută și vezi judecată“.

CAP 25

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi, judecătoriale cum și se cade să judeci“.

² Idem: „Vezi pentru măsuri și pentru cumpene“.

CAP 27

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Să nu fie pietrele cioplite“.

² Idem: „зри (vezi) blestēmele“.

CAP 28

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi de vor păzi legea Domnului“.

² Pe margine, de aceeași mână: „în agru“.

³ Idem: „pământului“.

⁴ Idem: „prăseala“.

⁵ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi deaca nu vor asculta legea Domnului“.

⁶ Pe margine, de aceeași mână: „păli-ciune“.

⁷ Idem: „domniile“.

⁸ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: зри (vezi).

⁹ Idem: „Vezi și te îngrozēște“.

¹⁰ Pe margine, de aceeași mână: „pîn-tecele“.

¹¹ Idem: „vă veț vinde“.

CAP 30

¹ Paranteze în text.

CAP 31

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Vezi, să se cetească cuvântul lui Dumnezeu înaintea oamenilor“.

CAP 32

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Socotēște de vezi aicea“.

² Idem: „U lat. (slavonește: la latini) *intâră* (pentru *se aprinse*, din text) pentru că se-au mâniaat prē feciorii săi și pre fție“.

³ Pe margine, de aceeași mână: „va arde“.

⁴ Idem: „jigăniilor“.

CAP 33

¹ Pe margine, de aceeași mână: „odihni“.

CAP 34

¹ Pe margine, de aceeași mână, însemnarea: „Muri Moisei“.

COMENTARII

Ultima carte a Pentateuhului poartă în greacă și latină numele de Deuteronomium, adică A doua lege, nume ce i-a fost acordat de traducătorii Septuagintei. Evreii o numesc *Elle haddebarim* (Acestea sînt cuvintele), după cuvintele de început ale cărții.

Cartea cuprinde texte foarte vechi ale învățăturilor lui Moise (de ex. Decalogul, Legămîntul cu Dumnezeu), care sînt interpretate în lumina evenimentelor ulterioare din istoria Israelului: perioada regilor, a exilului și cea de după exilul babilonian. Redactorii textului definitiv actualizează cu consecvență tradiția care pornește de la Moise.

La sfîrșitul cărții precedente, Numerii, israeliții se aflau în cîmpiile Moabului, pregătiți să atace Canaanul dinspre răsărit. În esență, Deuteronomul cuprinde o colecție de cuvîntări ale lui Moise către poporul său, înaintea morții sale, în care sînt amintite îndatoririle poporului Israel așa cum reies din legămîntul cu Dumnezeu, faptele Dumnezeului atotputernic, apelul de a păzi legea, avertismentele de a evita tentațiile modului de viață din Canaan, pledoaria pentru loialitate și dragoste pentru Dumnezeu ca premisă a vieții în țara făgăduinței: primul discurs al lui Moise (1,6-4,43) cu caracter narativ-retrospectiv; al doilea discurs (4,44-28,68) în care sînt prezentate diferite legi; al treilea discurs (29-30) cuprinde ultimele dispoziții și îndemnuri ale lui Moise. Cap. 31-34 reiau șirul evenimentelor de la sfîrșitul cărții Numerii. Cîntarea lui Moise (32,1-43) și binecuvîntarea lui Moise (33,2-29) sînt vechi creații poetice. Moartea lui Moise este descrisă în ultimul capitol, 34.

Una din învățăturile fundamentale ale Deuteronomului este centralizarea cultului la Ierusalim și distrugerea tuturor sanctuarilor din provincie, amenințate în permanență de contaminarea cu obiceiurile idolatre păgîne (cap. 12). Această reformă a cultului a fost introdusă în anul 622 î. H. de regele Iosia, în urma găsirii unei cărți a legii în templul din Ierusalim. Se consideră că această culegere de legi poate fi identificată cu Deuteronomul într-o redactare mai veche și mai concisă, cuprinzînd părți întinse din cap. 6-28.

Relația dintre Dumnezeu unic și poporul lui Dumnezeu este prezentată într-o manieră asemănătoare tratatelor dintre un suzeran și vasalul său, bazate pe obligații și angajamente reciproce. Acest legămînt unic este o reflecție a concepției unitare a întregii vieți: un singur Dumnezeu, un singur sanctuar, o singură lege, un singur popor.

CAP. 1

[1] Primele 5 versete ale acestui capitol fixează cadrul spațial și temporal în care Moise a ținut prima sa cuvîntare (1, 6-4, 40), ce rezumă istoria Israelului de la plecarea din Sinai și sosirea la Pisga, lîngă Iordan, urmată de îndemnul de a respecta îndatoririle legămîntului, sfînt dintre Iahve și poporul israelit. Sintagma „*tot Israelul*” încadrează întreaga carte a Deuteronomului (1, 1-34, 12), fiind un termen de adresare către întreaga comunitate a celor cu credința în Iahve.

cătră apus redă unul din sensurile sintagmei gr. πρὸς δυσμῶν. Originalul ebraic consemnează aici substantivul propriu Araba, depresiune la nordul și la sudul Mării Moarte pînă la Elat, la Marea Roșie. Termenul ebraic este redat în unele traduceri prin „cîmpie, vale” IER. *campestri*, KJV *in the plain*, L *in Jordania*.

aproape de Marea Roșie redă FRANKF. πρὸς ἑρυθρῆς θαλάσσης, IER. *contra mare Rubrum*, KJV. *over against the Red Sea*, RG în fața Mării Roșii. Alte traduceri urmează originalul ebraic care consemnează numele propriu *Suf*, considerat de NEB a fi o așezare la marginea ținutului Moab.

spre Cîle de Aur redă FRANKF. κατὰ τὰ χρύσεια, IER. *ubi auri est plurimum*. LXX și IER. încearcă o traducere a toponimului ebraic Di-Zahab, păstrat ca atare în alte traduceri.

Într-o frumoasă poezie, intitulată Barza, din volumul Șoim peste prăpastie, 1990, Nichifor Crainic reface drumul acestei păsări călătoare prin diferite locuri, purtătoare de amintiri biblice, din Delta Nilului pînă în bălțile Dunării. Într-un zbor simbolic, pasărea plutește, în anotimpul cînd „mugurul inimii crește spre floare”, peste ținuturi întinse, de la piramidele egiptene și „pustiul coptic” pînă la „Balta gata de vînătoare” de acasă: „Poate pe Nilul felah ai vînat; / Nevremuita zeilor Deltă / Ai privegheat-o naltă și sveltă, / Dar nici acolo nu ne-ai uitat”. Înfruntă apele mării unde „se zbate Leviatanul” (monstru marin cu cîteva apariții în VT), trece peste „Tigru și Eufrat, / Țara edenicii Mesopotamii” și poposește în țara făgăduită lui Israel, dincolo de Iordan: „Poate-n Iordanul sfînt te-ai scăldat / Și sus, pe zidul biblicii plîngerii, / Ai stat de taină noaptea cu îngeri, / Dar nici acolo nu ne-ai uitat” (p. 77). Iordanul, „rîul cu cele mai multe referințe biblice” (DB, 1995, p. 598), atît în VT cît și în NT, încheie în mod simbolic această călătorie evocatoare de atîtea peisaje biblice.

[2] *Horeb* este o altă denumire pentru muntele Sinai.

Cadeș este o așezare situată la 150 km sud-vest de Ierusalim (TOB), v. Gn 16, 14.

[3] Este vorba de al patruzecilea an de la ieșirea din Egipt.

[4] Regatul lui Sihon se întindea la est de Marca Moartă și de cursul inferior al Iordanului. Așezarea Heșbon, care dădea și numele ținutului respectiv, era situată la aproximativ 20 km. sud-vest de actualul Amman. V. 2, 24.

Regatul Basus cuprindea regiunea la nord de Heșbon. Era situat, de asemenea, la est de Iordan și de Lacul Ghenizaret. Unele traduceri consideră așezarea Edrei ca fiind locul în care a fost învins Og.

[5] BB urmează împărțirea textului în versete conform FRANKF. Critica modernă a textului ebraic, inclusiv edițiile Septuagintei și ale Vulgatei, ca și majoritatea traducerilor (excepție: Biblia 1982), includ partea finală a versetului 4 în versetul 5.

[6] Este semnificativ faptul că această prezentare istorică nu începe cu exodul din Egipt, ci cu plecarea de pe muntele sfînt Horeb, astfel încît legămîntul cu Dumnezeu și țara făgăduinței se află într-o strînsă corelare.

[7] Vasta întindere a țării făgăduite coincide cu dimensiunile atinse în timpul regatului lui David (Gn 15, 18).

muntele amorizilor este vorba de ținuturile muntoase locuite de triburile amorite aflat în est, cît și la vest de Iordan, cf. nota 1, 1.

la cîmpu redă gr. πεδιον, „cîmpie, depresiune“, IER. *humiliora loca*, TOB și BJ *le Bas-Pays*, NOAB *lowland*, RG *în șes*. Alte traduceri mențin numele propriu din originalul ebraic: Biblia 1982 *șefela*, EU *Schefela*, REB *Shephelah*.

cătră amiazăzi redă gr. πρὸς λίβα, IER. *contra meridiem*, L. *im Südtand*, KJV *in the south*; alte traduceri mențin numele propriu din originalul ebraic *Negheb*.

[8] BB păstrează distincția dintre imperativul plural *îdește vedeți* și interjecția *idou iată*, care apare foarte frecvent în LXX. Majoritatea transunerilor în limbile moderne uniformizează traducerea folosind doar una din aceste forme.

întrîndu înlăuntru redă forma gerunzială din FR. εισελθόντες.

moșteniți de tot redă FR. κατά κληρονομήσατε, IER. *possidete*. Edițiile consacrate ale LXX renunță la adverbul κατά. BB construiește sintagma conform topicii limbii române, așezînd adverbul *de tot* după verbul *moșteniți*, care redă sensul principal al verbului κληρονομέω „a moșteni“.

carele am jurat preia persoana I din LXX ἦν ὁμοσα. Textul consacrat din limba ebraică atestă aici substantivul *Domnul*, IER. *Dominus*. În general echivalările moderne situează complementul indirect *părinților voștri* pe lângă verbul *a da* și nu *a jura*, așa cum este în original: TOB *le SEIGNEUR a juré de donner à vos pères*, REB *ro give to your forefathers*.

simenții redă gr. τῶ σπέρματι < τὸ σπέρμα, IER. *semini*. Substantivul grecesc este redat uneori prin *sămînță* (cu variante), alteori prin *semintie* (cu variante). Majoritatea traducerilor optează pentru echivalentul *descendenți*, *urmași*, dar unele procedează similar BB păstrînd forma textuală: KJV *seed*.

[9] *să vă portu* este traducerea exactă a gr. φέρειν, IER. *sustinere*, EU *trage*, TOB *porter*, KJV și KOAB *to bear*.

[11] *cu o mie de pârji* traducere calchiată a gr. χιλιοπλασίως deși în alte locuri, de ex. Gn 43, 34 este tradus corect: πενταπλασίως *de cinci ori*. Utilizarea improprie a substantivului *pârji* a atras după sine și introducerea prepoziției *cu*, inexistentă în original, în locul prepoziției *de*, componentă a numeralului adverbial *de o mie de ori*.

a blagoslovi gr. εὐλογέω alternează în BB cu verbul *a binecuvînta*, care însă are o ocurență cu mult mai mică decît *a blagoslovi*.

[12] Cele trei substantive abstracte polisemantice din acest verset și-au găsit echivalări multiple în transunerile realizate în diferite limbi de-a lungul veacurilor. IER. *negotia ... pondus ac iurgia*, L. *eure Mühe und Last und euren Streit*. Probabil că sensul atribuit de traducătorii BB substantivului *statul*, gr. τὴν ὑπόστασιν este acela de „ipostază, postură, stare“.

[13] *știuți / pricepuți* redă gr. ἐπιστήμονας, IER. *gnaros*, BJ *perspicaces*, TOB *intelligents*, NOAB și REB *understanding*. Același cuvînt grecesc este redat aici prin *știuți*, iar în v. 15 prin *știutori*, atît în ms. 45, cît și în BB.

povățuitori / căpetenii redă gr. ἡγουμένους cu sensul de „conducător, căpetenie, comandant“. În literatura română veche cuvîntul este folosit frecvent cu această semnificație: ms. 4389 *căpetenii*.

[15] În originalul ebraic și în Vulgata, spre deosebire de Septuaginta, substantivul *bărbați* este determinat doar de două adjective: *viros sapientes et nobiles*.

Traducerile echivalează titulaturile militare din acest verset prin cuvîntul *conducător* + numeralul respectiv. Doar în Vulgata primul titlu este redat prin *tribunos*. Cu totul aparte este încercarea ms. 4389 de a găsi în limba română corespondenți autohtoni pentru funcțiile respective: *căpitani și iuzbaș și ceaș și vătaș*.

aducători de cărți calchiază gr. γραμματῶσεωςαγωγῆς. Vulgata îl omite. Traducerile oscilează într-o largă gamă semantică: L. *Amiteute*, EU *Listenführer*, BJ *scribes*, TOB *commissaires*, KJV, NOAB și REB *officers*. În Dt substantivul mai apare în 16, 18; 29, 10; 31, 28 fiind echivalat în toate aceste locuri prin *aducători de cărți* de către BB și ms. 45. La rîndul său, ms. 4389 adoptă aceeași soluție în 1, 15 și 16; 18 (*aducător de cărți*), dar în 29, 10 și 31, 28

traduce prin *cărturarii*. În 20, 5 gr. γραμματεῖς este echivalat prin *cărturari* în ms. 45, BB, ms. 4 389 și S. Micu.

judicătorilor voștri preia lecțiunea din LXX τοῖς κριταῖς ὑμῶν.

[16] *întru mijlocul* este o calchiere, frecventă în BB și ms. 45, a expresiei gr. ἐνὰ μέσον, care are însă în textul grec valoarea prepozițională. În ms. 4 389 *între*, IER *inter*.

frați sînt considerați toți cei care aparțineau poporului israelit.

[17] Gr. πρόσωπον este redat în acest verset prin două sinonime: *obrazul* și *fața*. Același îndemn spre imparțialitate apare în Dt 16, 19, fiind tradus prin aceeași sintagmă în BB: *nici vor cunoaște față*.

nesilnic redă gr. σκληρός „greu, dificil, aspru, dur“.

[20] Omiterea pronumelui relativ *pe care* în BB se datorează textului deficitar din FRANKF. ὁ κύριος, față de versiunea corectă ὁ ὁ κύριος, folosită de ms. 45 (*carele*), după ediția engleză Daniel a Septuagintei. În unele cazuri deci, pentru a se conforma textului FRANKF., revizorii BB renunță la traducerea corectă a ms. 45.

[21] *moșteniți* cf. nota 1,8.

[22] Inițiativa de a trimite cercetași aparține poporului, și nu lui Iahve, sugerînd credința îndoielnică a lui Israel în asigurarea Domnului de a le oferi țara făgăduită. Această atitudine ezitantă a lui Israel, ca și protestele sale din versetul 27, vor atrage după sine pedepsirea poporului: doar generația următoare, căreia nu i se putea imputa neîncrederea părinților, va ajunge în țara făgăduită (35–39).

răspunsu / știre redă unul din sensurile principale ale gr. ἀπόκρισις.

vom intra: Două verbe diferite din limba greacă ἀναβησόμεθα, respectiv, εισπορευσόμεθα sînt redade în ms. 45 prin același verb *vom sui*, pe cînd BB păstrează nuanțele din original, traducînd prin *vom sui* și, respectiv, *vom intra*.

[23] *feliu / semînțe* redă gr. φυλήν < ἡ φυλή „trib, semînție“ sau „gen, fel“. În 1, 13 BB îl traduce prin *neamurile*, iar ms. 45 prin *semînțiile*.

[24] *Valea Strugurelui*: Cele mai multe traduceri, inclusiv cele românești din secolul al XX-lea (RG, B. 1982) rețin termenul ebraic, *Valea Eșcol*. Totuși L. *Traubenbach*, EU *Traubental*. Valea este situată la nord de localitatea Hebron. V. Num 13, 23–24.

[25] *mănoasă*, în ms. 4 389 *bunătațea* cf. IER. *ubertatem*.

[26] *călcat*, termen de largă circulație, înlocuiește în BB mai puțîn obișnuitul *pricit* din ms. 45 și redă dativul din gr. τῶ ρήματι (ms. 45 *cuvîntului*), corect la cazul acuzativ (*cuvîntul*).

[27] Critica textuală modernă include prima fază în versetul 27 și nu 26, așa cum este în FRANKF.

În multe cazuri, construcțiile perifrastice ale unor timpuri trecute se datorează originalului grecesc în care apare verbul *a fi* + gerunziul sau participiul trecut al verbului noțional. Alteori, precum în cazul de față, verbul *a fi* lipsește din original: *au fostu urîndu* (ms. 45 și BB) redă gr. μυσῆν, echivalat în ms. 4 389 prin *au fost urît*.

[28] *frații*, ms. 4 389 *iscoadele* cf. IER. *nuntii* < *nuntius* „trimis, sol; vestitor“.

urîtaș redă gr. γιγάντων. Versiunea ebraică și latină (*filios Enacim*) consemnează numele propriu *Anac* sau *Enac*. *Vezi* și BB Dt 2, 10 *Enachin*, 2, 11 *enachimii*, Num 13, 23 *rudele lui Enac*. *Enachiții* erau vechii locuitori ai Cannanului, îndeosebi pe muntele Hebron, considerați a fi foarte înalți de statură. Ei sînt menționați și în textele egiptene.

[30] Textele masoretice, Vulgata, precum și unele versiuni ale Septuagintei, adaugă la sfîrșitul acestui verset sintagma *înaintea ochilor voștri*, așa cum procedează ms. 4 389, după Biblia slavonă.

[31] Sintagmele *te-au hrănit cu hrană*, respectiv *ar fi purtat ... cu hrană* sînt conforme textului Septuagintei, constituind forme flexionare ale verbului προφορέω „a aduce, a asigura hrana, a hrăni“. Textele masoretice, ca și Vulgata (*portavit, gestare*) consemnează doar verbul *a purta*, soluție acceptată de toate traducerile consultate.

om / părinte: În textele originale *om*, așa cum traduce BB. Totuși, din rațiuni stilistice, unele traduceri moderne înlocuiesc substantivul *om* cu *părinte*: EU *wie ein Vater seinem Sohn trägt*, REB *as a father carries his son*.

[27-33] Radu Gyr se revoltă, întocmai ca vechii evrei în drumul plin de greutate spre țara visată și promisă a Canaanului, și rostește cuvinte grele la adresa divinității. În condițiile unei detenții politice îndelungate și repetate, fără să-și piardă credința, cerul îi apare, în momentele de derută și disperare, „decăzut și dușman” în poeziile elaborate în temniță, memorate de cei cu care împărtășește aceeași suferință și publicate de fiica poetului, Simona Popa, după 1989: Poezii, I, Singele temniței. Balade, 1992; Poezii, II, Stigmatate, Editura Marincasa, Timișoara. Tot ce știam, în lirica românească, despre universul carceral vine din Florile de mucigai argheziene. El este lăsat mult în urmă de cel descris de Radu Gyr. Frigul, foamea, boala, privațiuni inimaginabile, pestilența, infecția, tot ce este dezagustător și degradant capătă, ca în *Blestemele din Deuteronom*, forme monstruoase: „Sărac sunt, Doamne, sărac... / Sărac în celulă, sărac întru toate. / Sărac sunt, Doamne, sărac, / și bucuriile Tale-s bogate. // Să mă apropii de ele nu pot, nu mă lasă. / Lihnit sunt și foamea mă taie: / vreau simburii ce-ți cad de la masă, / vreau tot ce arunci la gunoarie” (Sărac sunt, Doamne..., I, p. 76). Peste tot se așterne o amorțeață vecină cu moartea: „Foamea, jindul, poftele nu mă mai dor, / Mi s-au făcut țurțuri sub piele. / Pină și lupii urilor mele / au degerat în zănoagele lor...” (Frig, I, p. 81). Cu cuvinte care amintesc de stilul dur al lui Arghezi, Dumnezeu este certat sau rugat să nu se supere pentru necuviința vorbelor: „Pentru vorbele spurcate, / colind și păcate, - / Doamne, Împărate, / cum ești Tu, pe-un tron de sloi, / cam zălțat și cam ciocoi, / nu Te supăra pe noi!” (Colind, I, p. 88). Din acest centru al răului, poetul îi cere lui Dumnezeu favoarea insolită de a intona un *Cîntec de ură* (I, p. 89). În cuvinte iconoclaste poetul revărsă o imensă durere în ciclul *Stigmatate* (Poezii, II): „Gonit de ev, scot limba peste leaturi, / gonit de cer, scuipe astrele opace” (II, p. 18). Se produce chiar (dar e vorba doar de o simplă imagine artistică a îndoielii) o inversare de roluri la Judecata de apoi: „Privirea ta va fi spadă-nghetată, / cînd glasul Tău din genună va crește: / - Omule, haide, vorbește, / e marea ta Judecată... // Atunci voi cădea pe naltle trepte, / pe buze c-în zîmbet de sînge, inert: / - Pentru toate rănile mele nedrepte, / Doamne, Te iert...” (La Judecata din urmă, II, pp. 27-28).

Îndoiala încearcă tăria credinței (modelul este tot în *Deuteronom*) și în volumul de clasicități și revoltă potolită, *Anotimpul umbrelor*, Editura Vremea, București, 1993: „Și cînd credința-mi urcă pe colnice, / în greabăn îndoiala i se-aruncă, / cum ghearele și-nfuge într-o juncă / și colții răi, ursoaica, s-o despice” (Ca la o grea și crîncenă poruncă, p. 87). Morala creștină, întemeiată pe iubire și iertare, triumfă: „dau piatra vrăjbelor de-a dura / și-nsămîn-țind cu cer argila / urăsc pe lume numai ura” (Rămăi, p. 98). Peste tot, îndoiala se înclină profund, după ce tulbură atât de chinuitor sufletul poetului, învinsă de credință și smerenie.

[34] *glasul / rdsunetul* redă gr. τῆν φωνήν < ἡ φωνή „voce, glas; sunet, ton; vociferare, zgomot”, IER. *vocem*.

scirbindu-să redă gr. παροξυνθεῖς < παροξύνω „a se mînia, a se înfuria; a se irita, a se îndispune; a exacerba”, IER. *iranus*. Deși frecvent întâlnit în literatura română veche cu sensurile de mai sus, ms. 4 389 evită verbul *a se scirbi* optînd pentru verbul *a se minia*.

[35] Structura frazei din v. 35 și 36 este defectuoasă în BB datorită conjuncției condiționale *de* (ms. 45 *să*) gr. εἰ și formei afirmative a verbului *a vedea*, așa cum se află în Septuaginta.

din acești oameni ticăloși lipsește din Septuaginta, după cum specifică și nota de la subsol din FRANKF., care o menționează în textul ebraic. Sintagma este preluată în toate traduceri, inclusiv în edițiile românești moderne (RG, B. 1982, B. 1989). Interjecția se referă numai la generația contemporană cu Moise, și nu la urmașii acesteia, reprezentați prin Caleb și descendenții săi.

[38] *cela ce șade lingă tine* redă gr. ὁ παραστηκός < παρίστημι, verb cu multiple sensuri, echivalat diferit în traduceri: IER. *minister*, L. *Diener*, EU *Gehilfe*, KJV *which standeth before thee*, REB. *who is in attendance on you*, BJ *serviteur*.

va împărți cu sorțu redă gr. κατακληροδοτήσει < κατακληροδοτέω sau κατακληρονομέω „a împărți moștenirea; a împărți prin tragere la sorți”. Substantivul ὁ κληρός, cu numeroase recurențe în

Dt, este redat prin sensul său de bază „sorț”, neglijîndu-se sensul derivat de „moștenire”. Ms. 45 și BB recur la substantivul *moștenire* pentru a echivala gr. ἡ κληρονομία „moștenire, posesiune”. BB omite aici, printr-o scăpare, sintagma *lui Israel*, consemnată în FRANKF., ca și în ebraică și latină, preluată în ms. 45 și ms. 4 389.

[39] *jaf* redă gr. διαπραγή „pradă”. Înțelegerea sensului este îngreuiată datorită preluării din greacă a prepoziției ἐν „întru”, vezi și Num 14, 3 în *jaf*. De notat opțiunea BB pentru forma *jaf*, care s-a impus ca formă literară față de *jac* din ms. 45. Ms. 4 389 oferă o traducere mai limpede (după Vulgata *captivi ducerentur*): *vor fi în robie*.

[40] *v-ați tăbărit* redă nota de la subsolul FRANKF. cu verbul ἐσπρατοπεδεύσατε la indicativul aorist, deși se consideră că ar fi o formă viciată (*vittiosē*) față de forma de imperativ din text (σπρατοπεδεύσατε). Ms. 45: *vă tăbăriți*. Traducerile moderne folosesc imperativul sau conjunctivul prezent; poporul nu s-a întors în pustiu, ci doar i s-a poruncit să se întoarcă. Ca și în versetul 19, substantivul *calea* nu este precedat în LXX de prepoziție.

[41] *unêltele / armele* redă gr. τὰ σκευή < τὸ σκευός „1. aparat, vas, uneltă, pl. bagaje, calabalic. 2. echipament militar, armă.

Unele versiuni (de ex. RG, B. 1982 ca și L, KJV, NOAB, REB, TOB) califică acțiunea: „*v-ați hotărît nebunește să vă suiți pe munte*” (B 1989): nu așa BB, BJ, EU.

[43] *silindu-vă* redă adecvat verbul gr. παραβιάσόμενοι < παραβιάζομαι „a forța, a presa, a sili; a zori”. În nota de la subsol FRANKF. se specifică *al addunt καὶ ὑπερηφανήσατε, ex Hebr.* Este vorba de verbul ὑπερηφανέω „a se infatua, a se înfumura”, preluat după textul ebraic, IER. *tumentes superbia*. Acest verb este inclus în toate traduceri care iau în considerare textul ebraic, inclusiv în versiunile românești din secolul XX: RG și B. 1989 *v-ați încumetat*, B. 1982 *în îndărătnicia voastră*.

[44] Se presupune că Horma se afla în apropiere de Beerșeba.

[45] Multe traduceri înlocuiesc *glasul cu plîngere*, tot astfel și în ms. 4 389, deși în LXX apare τῆς φωνῆς iar în IER. *voci*.

Verbul καθίσταντες de la începutul versetului (BB *șăzînd*), care este redat în majoritatea traducerilor printr-o formă flexionară a verbului *a se întoarce*, este echivalat în ms. 4 389 prin două verbe: *v-ați întors* și *șăzînd*, după versiunea slavonă.

Traducerile recur deseori la perifraze, ca de ex. / IER. *sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore*.

CAP. 2

Capitolele 2 și 3 proiectează o imagine opusă celei precedente, caracterizată prin nesupunere și eșec. Marșul lui Israel spre nord se află sub semnul reușitei, fiind binecuvîntat de Dumnezeu. În drumul său spre Iordan, Israel străbate cinci ținuturi, venind în contact cu popoarele respective: 2, 1-8 Edom, 2, 9-13 Moab, 2, 17-23, 37 Amon, 2, 24-36 Sihon, 3, 1-7 Og. Întîlnirile cu aceste popoare sînt concepute după o schemă care cuprinde cinci elemente: marșul lui Israel - porunca lui Iahve către Moise, conducătorul Israelului - descrierea popoarelor care au locuit înainte în aceste ținuturi - aprovizionarea poporului israelit pentru continuarea călătoriei - trecerea prin fiecare ținut, respectiv cucerirea ținutului amoriților. Traversarea pașnică a Edomului și a Moabului (2, 1-13) este urmată de constatarea din 2, 14-16 că generația răzvrătită a israeliților s-a stins, îndeplinindu-se astfel jurămîntul lui Iahve din 1, 35. După parcurgerea ținutului Amon, urmează în 2, 26-3, 7 ciocnirile cu amoriții sub conducerea lui Sihon și Og, care sînt înfrînți. Destinul acestor popoare este proiectat din perspectiva legămîntului dintre Dumnezeu și Israel: ele sînt nimicite dacă se opun trecerii lui Israel spre pămîntul făgăduit (NEB).

[4] Numele de Seir este folosit în paralel cu denumirea Edom, cf. Gn 32, 4; Num 24, 18; Jud 5, 4 indicînd teritoriile lui Isav / Edom Gn 33, 14; 36, 8 care inițial se aflau la est de Araba.

Edomiții erau considerați ca fiind înrudiți cu israeliții, deoarece strămoșii întemeietori ai acestor popoare, Iacob și Isav, au fost frați.

se vor spărea redă gr. εὐλαβηθήσονται din LXX. Septuaginta se deosebește de textul ebraic, care este luat ca bază de majoritatea traducerilor. Nota de la subsolul FRANKF. indică și varianta provenind din ebraică.

[5] *urmă de picior* redă literal gr. βῆμα ποδός, IER. *quantum potest unius pedis calcare vestigium*.

[6] *veși cumpăra*, ἀγοράσατε *veși lua*, λήψετε.

cu măsură redă gr. μέτρον, care lipsește din ebraică.

[7] *nostru* redă gr. ἡμῶν din LXX. FRANKF. adaugă la subsol: *al sv ex Hebr.*

faptul redă gr. ἔργον < ἔργον „operă, lucrare, acțiune“, IER. *opere*.

înfricoșător cf. nota 1, 19.

[8] Pentru a reconstitui, destul de aproximativ, itinerariul străbătut de israeliți, în acest verset joacă un rol însemnat prepozițiile indicând direcția în spațiu. De la Cadeș-Barnea, care se află în partea de sud-vest a Mării Moarte, israeliții se îndreaptă spre sud-est, ocolește regiunile muntoase ale Edomului (Scir) și traversează cîmpia Araba, ce se întindea între Marea Moartă și Marea Roșie. Ei însă nu ajung pînă la punctul sudic al acestei cîmpii, adică Aqaba cu localitățile Elat (Elon) și Ețion-Gaber, ci schimbă direcția, îndreptîndu-se spre nord-est, adică spre Moab. De aceea, prepoziția compusă de la (*de la Elon și de la Ețion-Gaber*) se referă la drumul ce pornește de la Elat spre nord.

[9] BB preia din ms. 45 două echivalări diferite ale locuțiunii verbale συνάψτε πόλεμον: în 2, 5 *să nu bateți război*, în 2, 9 *să nu loviți război*, în 2, 24 introduce verbul „a face“ *fă cu el război*.

[10] *Oamenii / emiții* este o greșeală de tipar în BB, forma corectă fiind *omnii*, gr. ὄμνιν, ms. 45 *omnii*, ms. 4 389 *omnii*. Aceeași greșeală și în versetul 11. BB 1988 îndreaptă greșeala în versetul 11, dar o menține în versetul 10.

enachiții în FRANKF. inconsecvent transcris, v. 10 oi ενάκειν (RAHLFS oi Ενακειν), v. 11 oi ενάκειν (RAHLFS oi Ενακειν). Tot așa în ms. 45 și în BB: în v. 10 apare consoana *n*, *enachin*, iar în v. 11 *m*, *enachimii*. Despre enachiți, cf. nota 1, 28.

[12] *de la fața lor* redă gr. ἀπὸ προσώπου αὐτῶν.

i-au cotropit / i-au pierdut redă gr. ἀπόλεσαν, IER. *expulsis*. BJ *depossédèrent*, NOAB *dispossessed*, REB *occupied*, L. *vertrieben*.

să lăcuiră (pasiv reflexiv) redă gr. κατακίσθησαν cu sensul de „a se așeza, a se stabili“.

Ms. 4 389 în *Israil*.

[13] Ultima prepoziție nu apare în FRANKF decît la subsol.

Zared – pîrîu la granița dintre Edom și Noab, în partea de sud-est a Mării Moarte.

[14] În acest verset se împlinesc jurămîntul lui Iahve, pronunțat în v. 1, 35 împotriva celor care s-au îndoit în credință.

pre aproape, traducere literală a prepoziției παρά – din componența verbului παρεπορεύθηεν.

Domnul Dumnezeu redă κύριος ὁ θεός din FRANKF., care specifică în nota de la subsol că în versiunea ebraică lipsește ὁ θεός.

[15] *unde* redă οὗ în afară de calitatea de adverb, poate fi și pronume.

[18] Spre deosebire de ms. 45 în BB se modifică topica cuvintelor: înaintea substantivului *hotarile* apare prepoziția *de*.

[19] Teritoriul amoniților era situat la nord de Sihon, pe cursul superior al râului Iaboc, cf. 3, 16. În acest verset se insistă asupra legăturilor pașnice dintre israeliți și amoniți, dar în alte locuri sînt menționate raporturile ostile dintre cele două popoare, cf. 23, 4. Verbul gr. μὴ συνάψτε este redat în v. 9 prin verbul *nu vă învrăbiți*, aici prin locuțiunea verbală *nu înineși vrăjbă*.

[20] *Rafail* constituie probabil o greșeală de tipar, deoarece în FRANKF. consoana finală nu este -l, ci -n παφαίβ, cf. v. 11.

înainte: în BB este omisă traducerea adverbului τὸ πρότερον din FRANKF., redat în ms. 45 prin *nainte*, ms. 4 389 *mai înainte*.

manîtenii redă gr. οἱ Ἀμμανῖται. BB omite vocala *a*- inițială.

Preia o variantă de la subsolul FRANKF. ζοχομεν, *zohomin* în text ζομμεν; ms. 45 *Zommin*, ms. 4 389 *Zomini*.

[21] *pînă în ziua aceasta*: sintagma corespunzătoare în grecește lipsește din unele manuscrise ale Septuagintei, din textele masoretice și din Vulgata.

[22] Numele lui Isav apare în poemul lui Mihai Ursachi *Nomomachia sau lupta lui Iacov cu cele două legi*, volumul Marea înfățișare, Junimea, 1977. Poetul nu are în vedere pe „fiii lui Isav“, cu care se înfîlesc israeliții în expansiunea lor spre nord, ci pe Isav, fratele mai mare, și, pînă la un punct, rivalul lui Iacob, de care acesta se teme: „Îngere, tu nu ești Isav. Mult îmi e teamă de el / și de cei 400 de oameni ai săi“ (p. 59). Referința de aici este la Fac., 32, 24–29; Ursachi, Marea înfățișare, pp. 59–61.

[23] *aviții / eveii* redau gr. Ευσάοι, populația din zona de coastă a Canaanului, înfrîntă în secolul al XII-lea î. H. de către triburile filistenilor care au migrat din Insula Creta (Castor) sau din Asia Mică; LXX Καπαδοκία.

Asiroth redă gr. ασπροῦθ, IER. *Aserim*. Corespondentul ebraic este echivalat în traduceri moderne prin *sate, așezări*.

[24] Regatul lui Sion era mărginit la sud de râul Arnon, la vest de Marea Moartă și Iordan, la nord de râul Iaboc, iar la est de ținutul Amon. Capitala Heșbon era situată la aproximativ 20 de km sud-vest de actualul Aman.

[25] *incepe / voi insufla* redă imperativul gr. ἐνάρχου, ca și în ultima parte a versetului precedent. În versiunea ebraică și în IER. *incipiam* este la persoana I ca și în majoritatea traducerilor, inclusiv ms. 4389.

cutremurul / frica redă gr. τὸν τρόμον „1. tremur, fior. 2. cutremur“, IER. *terrorem*, L., EU *Furcht*, BJ *terreur*, KJV *dread*.

chinuri redă gr. ὠδίνες < ὠδία „suferință, durere“, IER. *dolore*. în sensul de *teamă*: *angoisse* (BJ), *Angst* (EU), *anguish* (KJV).

[26] Spre deosebire de ms. 45, care urmează textul FRANKF. în transcrierea numelui propriu *Chedmoth* gr. κεδμῶθ (cf. codicelui alexandrin A), BB preia forma *Chedamoth* din nota de la subsolul FRANKF. κεδαμῶθ, *propius Hebr.* (cf. codicelui vaticanus B⁽⁴⁾, s.v. RAHLFS).

[27] *voi abate* redă gr. ἐκκλινῶ. în *direapta* *au a stînga* redă gr. δεξιά οὐδὲ ἀριστερά.

[29] *mi-au făcut* redă gr. ἐποίησαν < ποιέω „a face“, IER. *fecerunt*.

[30] *au nesilnicit* redă gr. ἐσκληρυνεν < σκληρύνω „a (se) întări a (se) învîrtoșa, a deveni neîndurător“, IER. *induraverat*. Ms. 4389: *a întări ... sufletul lui și învîrtoșă inima lui*.

ca să să dea redă gr. ἵνα παραδοθῆ IER. *ut traderetur*. BJ *afin de le livrer en ton pouvoir*, L. *um ihn in deine Hände* (EU *Gewalt*) *zu geben*.

[31] *înaintea fetei tale* redă gr. πρὸ προσώπου σου.

[33] *înaintea fetei noastre, în mîinile noastre* redă întocmai textul FRANKF. RAHLFS consemnează doar prima parte a sintagmei, πρὸ προσώπου ἡμῶν, iar IER. o reduce la *nobis*, tot așa și majoritatea traducerilor moderne.

Nota de la subsolul FRANKF. specifică: *al absunt haec duo membra. Al abest posterius, & recte ex Hebr.*

[34] *am sortit pieirii / am surpat* redă gr. καὶ ἐξολοθρεύσαμεν < ἐξολοθρεύω „a extermina, a distruge“. Verbul corespunzător din ebraică, *hrm*, avea în evul mediu sensul de „a ostraciza (din sinagogă), a anatemiiza“; inițial indica distrugerea totală, exterminarea populației, ca urmare a unui legămînt cu divinitatea (EU); același sens în LXX, dar în Dt 13, 15 și 20, 17 se folosește ἀναθεματίσω „a anatemiiza“. BB: *a surpa*, dar în Dt 13, 15 și 20, 17 *cu anathema să anathemisîți*. IER.: *a interficio* „a distruge“, KJV și NOAB *utterly destroyed*, EU *weihten der Vernichtung*; L. *vollstreckten den Bann*, BJ *nous avons dévoué par anathème*.

[37] LXX nu ne-am apropiat, persoana I plural, spre deosebire de textul ebraic.

piriului redă gr. χειμάρρου < ὁ χειμάρρος „torrent, șuvoi, rîu de munte“; ms. 45: *groapa*.

CAP. 3

[1] Regatul Vasan se întindea la nord de rîul Iarmuc și la est de lacul Ghenezaret. Localitatea Edrei era situată în partea sudică a Vasanului.

[2] *l-am dat* redă timpul trecut din gr. παραδέδοκα.

[3] *semință* redă gr. σπέρμα, care însă nu apare în textul ebraic și în Vulgata.

[4] *pemprejurile / tot ținutul Argob*: în Septuaginta la plural, τὰ περίχωρα, așa cum traduce BB. Regiunea Argob făcea parte inițial din regatul Vasan; aici, ca și în v. 13, pare a desemna o confederație, identică cu regatul lui Og (EU).

împăratul Og redă textul din FRANKF. βασιλέως ὄγ, care reproduce codicele vaticanus și codicele alexandrin. Ediția RAHLFS: βασιλείας ὄγ, IER. *regni Og*.

[5] *ferezeilor / pereziților* redă gr. φερεζαίων. R.G.: *localități ale Pereziților*, BJ *les villes des Perizzites* (cu specificarea „Pereziții sînt locuitori de la cîmpie ale căror sate nu sînt fortificate“. IER. *oppidis quae non habebant muros*, L. *offene Städte*, KJV *unwalled towns*, REB *unwalled settlements*, Ms. 4 389 *orașdele cîte cu costîie*.

[6] În legătură cu semnificația verbului ἐξωλεθρεύσαμεν, vezi nota 2, 34.

[8] *decinde de* redă gr. πέρον sau, în alte locuri, gr. ἐπέκεινα „dincolo“. Apare frecvent, atît în ms. 45, cît și în BB, uneori scris *decindea*. Ms. 4 389 folosește sintagma *de ceea parte*. În acest verset, *de ceasta parte* din ms. 4 389 are semnificația de „dincoace“.

Hermon vîrf de munte din masivul Antiliban, situat la nord de Israel, la granița actuală dintre Liban și Siria. În Dt el constituia granița de nord a regatului Vasan.

[9] *Finicii* redă gr. οἱ Φοίνικες, *sidonieni* cf. textului ebraic și IER. *Sidonii*.

Toponimul *Sirion* mai apare în Ps 29, 6, iar *Senir* în Iez 27, 5. Conform Cînt. 4, 8 și 1 Cr 5, 23 *Senir* nu este identic cu *Hermon*. În Dt 4, 48 muntele *Hermon* este denumit *Sion*.

pre dînsul redă gr. αὐτό.

[10] În Septuaginta drept nume proprii Μισωρ, cuvîntul ebraic cu semnificația de „podis, platou“, IER. *planitie*, L. și EU *Hochebene*, BJ *Haut-Plateau*, NOAB și REB *tableland*. Versetul 10 continuă descrierea din v. 8 a teritoriilor cucerite la est de Iordan. Așezarea *Salca* nu a fost localizată; cetatea *Edrei* se afla în sudul *Vasanului*.

[11] Este vorba probabil de unul din numeroasele monumente funerare megalitice de la est de Iordan, construit din bazalt, lung de aproximativ 4, 5 m. și lat de 2 m. Cotul era o măsură variabilă de lungime egală cu dimensiunea antebrațului. În antichitate măsura între 45–52 cm. *cu cotul omului* redă gr. ἐν πῆχει ἀνδρός.

rafain redă gr. ραφαίν. IER. *de stirpe gigantum*, L. *Riesen*, ms. 4 389 *Uritas*, deși în slavonă apare *рафаима*.

marginia redă gr. ἄκρη „parte superioară, culme, vîrf; cetățiuie, citadelă, burg“. *Rabba*, cf. textului ebraic și IER. *Rabath*, capitala regatului amoniților, astăzi *Amman*.

[12] *întmurele* redă gr. τὸ χεῖλος < τὸ χεῖλος „1. buză 2. margine, mal“. În 2, 36 este redat prin *marginia*, atît de ms. 45, cît și de BB.

[13] Partea a doua a versetului 13 și întreg versetul 14 sînt încadrate în unele traduceri moderne (BJ, NOAB, REB) în paranteze, constituind o completare privind denumirile ținuturilor de la est de Iordan.

[14] *gheșuriiții și maacaniții*: triburi aramaice organizate în mici formațiuni statale în estul lacului Ghenezaret și pe cursul superior al Iordanului.

pre dînsule redă gr. αὐτός, variantă înregistrată la subsolul FRANKF. ex Hebr., preluată în textul RAHLFS.

pre insul din ms. 45 redă gr. αὐτό din textul FRANKF. Traducerile ulterioare oferă interpretări diferite, în funcție de acest pronume.

Avoth Iair este un toponim care nu trebuie despărțit prin virgulă. Grafia *Aroth* din BB este probabil o eroare de tipar, gr. Αρωθ.

[15] *Machir*, unul din fiii lui *Manase* (Fac 50, 23), tatăl lui *Galaad* (Num 26, 29).

[16] *Pîrul Arnon* constituia granița de sud a seminției lui *Ruben*. Cursul superior al pîrului *Iaboc* forma granița de est, dincolo de care se întindeau teritoriile amoniților.

în mijlocul pîrului hotar redă gr. μέσον τοῦ χειμάρρου ὄρου IER. *medium torrentis et finium*, sensul expresiei ebraice corespunzătoare este incert, L. *bis zur Mitte des Flusses mit seinem Uferland*.

[17] *La vest*, granița era formată din „Marea Sării“, care din secolul 1 sau 2 d.H. s-a numit *Marea Moartă*, și din rîul *Iordan*, pînă la lacul *Ghenizaret* în nord.

Asidoth redă gr. Ασιδοθ, în LXX netradus, cu sensul de „partea inferioară a pantei“, IER. *ad radices montis*, EU *am Fuss der Steilhänge*, BJ *au pied des pentes*. KJV păstrează termenul ebraic *Ashdoth*.

Pisga – formațiune muntoasă situată în nord-estul Mării Moarte.

[18] Versetul 18 deschide o nouă secțiune în șirul narațiunii, revenind la sentința din 1, 37–39, privind stabilirea triburilor israelite în țara făgăduită, la vest de Iordan. *Moise* organizează cucerirea acestui pămînt, îl numește pe *Iosua* conducător în locul său, care va împlini această făgăduință. *Moise* însuși nu va trece dincolo de Iordan.

tot cel cu minte redă gr. πᾶς συνετός „inteligent, deștept“ din FRANKF. *Toți cei buni de luptă* redă locuțiunea πᾶς δυνατός din RAHLFS, consemnată și într-o notă din FRANKF, cu specificația: *melius ex Hebr. IER. omnes viri robusti*, L. *Kriegsleute*, BJ *tous hommes de guère*, REB *all your fighting men*.

[19] *afară den* este preluat din ms. 45, care îl folosește cu consecvență pentru a reda gr. πλὴν „doar, numai, în afară de, cu excepția“. În alte locuri, BB îl înlocuiește cu *fără numai* (2, 35, 37).

care vă le-am dat voao: spre deosebire de ms. 45, care traduce literal gr. αἷς ἔδωκα ὑμῖν prin *carele am dat voao*.

[20] *va potoli / va dăruia odihnă* redă gr. καταπαύση < καταπαύω, IER. *requiem tribuat*. Ms. 45 *odihnit*, ms. 4 389, *da odihnă*. Verbul *a răposa* din ms. 4 389 era frecvent folosit în literatura epocii cu sensul de „a face un repaus, a se odihni“, pe lângă cel de „a deceda“ (Fac 49, 33).

Domnul Dumnezeul nostru redă FRANKF, κύριος ὁ θεός ὑμῶν. Versiunile moderne urmează modelul ebraic, ca și IER. *Dominus*.

vă veți învîrteji / vă veți întoarce redă gr. ἐπαναστραφήσεσθε < στρέφω „a se întoarce (în cerc)“. Verbul este preluat în mai multe locuri din ms. 45 (I Reg 10, 6; Lev. 18, 21). Apare și în Noul Testament în Fapte 18, 21, deși în NT de la Bălgrad se folosește în acest loc *a se întoarce*. În ms. 4 389 nu apare, ci se recurge la *a se întoarce*. În literatura epocii îl înțelînim îndeosebi în Moldova.

[24] *virtutea* redă gr. ἰσχύς „forță, vigoare, tărie“.

dumnezeu în partea a doua a versetului, gr. θεός, are sensul de „zeu“.

[25] *Andilivanul* redă gr. τὸν Ἀντιλίβανον.

[26] *m-au trecut cu vederea / s-a mîniat pe mine* redă gr. ὑπερέβδεν < ὑπεροράω „1. a trece cu vederea, a scăpa din vedere 2. a privi de sus, cu indignare“. IER. *iratusque est Dominus*, L. *der Herr war erzürnt*, BJ *Yahwe s'irrita*, NOAB *the Lord was angry with me*.

să nu mai adaogi încă a grai redă construcția gr. μὴ προσθήῃς ἐτι λαλήσαι < προστίθημι „a adăuga“ + infinitivul verbului principal, un ebraism înțelînit deseori în Septuaginta pentru a specifica repetarea sau continuarea unei acțiuni.

cuvîntul / lucrul redă gr. τὸν λόγον, termen cu valențe semantice deosebit de bogate în limba greacă, dar a cărui echivalare se limitează doar la substantivul *cuvînt* în toate cele trei traduceri românești (ms. 45, ms. 4 389, BB). IER. *de hac re*, EU *Sache*, BJ *affaire*, NOAB *matter*.

[27] *celui cioplit* redă gr. *λελαξευμένου < λαξεύω* „a ciopli, a tăia piatra”. Septuaginta traduce aici din ebraică numele muntelui Pisga, care însă în 3, 17 este transcris după ebraică Φοισγα, BB Fasga.

spre mare redă gr. *κατὰ ὄκλασσαν*, IER. *ad occidentem*. Marea Moartă este situată la vestul muntelui Pisga.

[28] *poruncеște / dă împruțerniciri* redă gr. *ἐντελλαι < ἐντέλλω* „a însărcina, a comanda, a porunci”, IER. *praecipere*. Este vorba de numirea lui Iosua ca succesor al lui Moise. EU *Setz Josua ein*, BJ *Donne tes ordres à Josué*, REB *Give Joshua his commission*.

va trece: unele interpretări consideră că verbul denotă acțiunea propriu-zisă de traversare a Iordanului. L. *er soll über den Jordan ziehen*, EU *er soll ... hinüberziehen*, TOB *car c'est lui qui passera le Jourdain*.

tot pământul redă gr. *πάσαν τὴν γῆν* din FRANKF., care însă notează la subsol: *al. abest πᾶσαν, vt ab Hebr. omis în general în versiunile moderne*.

ai văzut redă gr. *έώρακας*, IER. *visurus es*. Unele traduceri redau acest verb la timpul trecut, altele la prezent, altele la viitor.

[29] *rēdiu* din ms. 45 este înlocuit în BB prin *cring* care redă gr. *νάπη* „râpă, vale îngustă împădurită”.

casa lui Fogor redă gr. *οἴκου Φογορ*, IER. *fanum Phogor*. Este vorba de așezarea Bet-Peor, situată în Moab, la poalele muntelui Pisga. În acest-loc triburile israelite vin în contact cu adepți ai cultului zeului Baal-Peor (BB *Veelfegor*), cf. 4, 3.

CAP. 4

Capitolul 4, 1-40 este asemănător unui codice de legi, precum Codicile Hammurapi, foarte apreciat în epoca respectivă: prolog (1-8), fondul de legi (9-31), epilog (32-40). Pe de altă parte, secțiunea centrală (9-31) conține elemente ale unui tratat de vasalitate: antecedente (10-14), prevederile esențiale (15-19; 23-24), blestem și binecuvântare (25-31). Acest amestec de codice de legi și contract corespunde unei duble funcțiuni: aprofundarea valabilității juridice a legilor și actualizarea comandamentelor esențiale din legământul cu Dumnezeu (JB).

[1] Formula de adresare *ascultă Israele* semnalizează o comunicare importantă (5, 1; 6, 4; 9, 1; 27, 9).

dreptățile și judecățile redă gr. *τῶν δικαιοματων καὶ τῶν κριμάτων*, IER. *praepcepta et iudicia*. KJV *statutes and judgments*, NOAB *statutes and ordinances*, REB *statutes and laws*, TOB și BJ *les lois et les coutumes*, L *Gebote und Rechte*, EU *Gesetze und Rechtsvorschriften*, RG *legile și îndreptările*, B. 1982 *hotărârile și legile*, B. 1989 *rînduielele și poruncile*.

[2] Formula canonică „nu adăugați nimic, nu înălțurați nimic” protejează, în întreg Vechiul Orient, textele codicelor de legi și ale tratatelor de modificări arbitrare (EB).

[3] Este vorba de Baal, zeul fertilității, al cărui cult cuprindea, între altele, prostituția sacrală în numele acestei zeiță, pedepsită în Israel cu moartea (Num 25, 1-5).

[4] *zăceați aproape de / v-ați legat strîns de* redă sensul concret al verbului *προσκευμένοι < πρόσκειμαι* „être couché auprès de”, echivalat în majoritatea traducerilor prin „a se atașa” sau un sinonim al acestuia, IER. *adheretis*.

[5] *arătat-am* are aici sensul de „v-am prezentat, v-am expus”, gr. *δέδειχα < δέκνυμι*. Același verb are însă și sensul de „a învăța” la care recurge cele mai multe traduceri. IER. *docuerim*, KJV, NOAB și REB *I have taught you*, L și EU *lehren*, BJ *je vous ai enseigné*, ms. 4 389 *am învățat*.

să faceți redă sensul de bază al verbului gr. *ποιῆσαι < ποιέω* „a face”, IER. *facietis*. Echivalat cu „a aplica, a împlini, a pune în practică, a respecta”. L *dass ihr tun sollt*, KJV *that ye should do*, NOAB *you should do them*.

De obicei, cele trei traduceri românești renunță la folosirea prepoziției *pe* înaintea pronumelui relativ-interogativ în acuzativ

pentru a se conforma modelului străin (Dt 3, 4 *nu era cetate care nu am luat*). Însă în cazul de față, acest pronume este precedat în Septuaginta de prepoziția *eis* și ms. 45 traduce corect *pământul la carele voi mergeți*, ca și ms. 4 389 *jara în carea veți merge*.

[10] *să asculte* redă gr. *ἀκουσάτωσαν*, IER *ut audiat*, L *dass sie meine Worte hören*. O altă variantă urmată de multe traduceri, este *ca să-i fac să audă cuvintele mele*.

[11] *glas mare* redă gr. *φωνή μεγάλη*, din Septuaginta, însă sintagma nu apare în textul ebraic sau în Vulgata.

[12] *cătră voi în munte* este preluat din Septuaginta, dar lipsește din textele masoretice și din Vulgata.

glas de cuvinte / sunetul cuvintelor redă gr. *φωνὴν ῥημάτων* IER. *vocem verborum*. În BB singura echivalare a gr. *ἡ φωνή* este „glas”. Corespondentul ebraic *qōl* are sensul atât de „tunet, vuiet, sunet” cât și de „voce, glas”.

asemănare / chip redă gr. *ὁμοίωμα* „asemănare, imagine identică”. Termenul ebraic este redat prin „formă” în toate traducerile consultate. Prezența lui Iahve nu se concretizează în nici o imagine vizuală și de aici decurge porunca din legământul poporului israelit cu Dumnezeu, de interzicere a reprezentării sale vizuale.

În Convorbirile cu Eugen Simion, Petru Dumitriu face această precizare în legătură cu caracterul nevăzut, care provoacă atîta tulburare oamenilor, al lui Dumnezeu, raportîndu-se la Moise: „Dumnezeu care a zidit lumea în șase zile și stă de vorbă cu Moise și nu i se arată, îi spune doar: *Eu sunt Cel ce este!*...” (Convorbiri cu Petru Dumitriu, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 111).

[13] *făgăduința* redă gr. *ἡ διαθήκη* „dispoziție; testament; pact, tratat, legământ”, IER, *pactum*, prin care se traduce ebr. *berit*, termenul cel mai important din VT pentru a defini raportul lui Dumnezeu cu oamenii sau al oamenilor între ei. Vezi nota Fac. 6, 18; *ἡ παλαιὰ διαθήκη* „Vechiul Testament”, *ἡ καινὴ* sau *νέα διαθήκη* „Noul Testament”.

cele 10 cuvinte gr. *τὰ δέκα ῥήματα*, IER. *decem verba*; cele mai multe traduceri redau literal sintagma *cele zece cuvinte* și nu *cele zece porunci* cum sînt denumite în general aceste comandamente. L și EU *die zehn Worte*, TOB și BJ *les dix Paroles*. Dar KJV, NOAB și REB *the ten commandments*, ca și RG, B, 1982, B 1989 *cele zece porunci*. Ca orice contract, acest legământ a fost scris pentru amîndoi partenerii, deci în două exemplare, fiecare pe cite o placă de piatră. Amîndouă exemplarele, atît cel pentru Iahve, cît și cel pentru Israel, vor fi păstrate în Templul Sfînt din Ierusalim.

[15] Cultul Dumnezeului invizibil, fără o reprezentare vizuală, constituie o doctrină fundamentală a credinței mozaice (Ieș 20, 4).

[16] *cioplit / chip cioplit* redă gr. *γλυπτὸν* „gravat, încrustat” *γλύφο* „a sculpta”. Este tradus de obicei prin „imagine gravată, sculptată”, dar și prin „idol”. IER. *sculptam*; L *Bildnis*, EU *Gottesbildnis*, BJ *image sculptée*, TOB *une idole*, KJV și NOAB *graven image*, REB *carved image*.

să nu faceți sărădelege calchiază verbul *ἀνομήσητε < ἀνομέω* „a acționa ilegal” prin extensiune „a se perverti, a se corupe”, EU *lauff nicht in euer Verderben*, BJ *n'allez pas vous pervertir*.

[19] În afara interdicției de a se închina unor idoli în reprezentări sculpturale sau picturale antropomorfe sau animale, Israelul este avertizat împotriva cultului aștrilor, larg practicat în vechiul orient.

BB schimbă singularul *toată podoaba* din ms. 45, care redă fidel gr. *πάντα τὸν κόσμον*, în pluralul *toate podoabele*. În redarea substantivului polisemantic *ὁ κόσμος* traducătorii BB s-au fixat asupra sensului „podoabă”. Cele mai multe traduceri optează pentru înțelesul de „armată, oaste”, cu efecte metonimice.

[21] În prima parte a versetului, *Dumnezeu* este preluat din FRANKF. care notează: *al abest ὁ θεός, vt ab Hebr.*

să nu treci: persoana a II-a singular este probabil o greșeală de tipografic. Traducerea corectă este *să nu trec*, așa cum apare în ms. 45.

pământul / țara aceea frumoasă: BB reproduce textul Septuagintei, în care lipsește *aceea frumoasă*; dar ebr. și IER. *terram optimam*.

[22] *eu moriu / voi muri*: în original la prezent, așa cum traduce BB.

întru acesta / în finutul acesta: în FRANKF. *ἐν τῆι καύτῃ* dar lecțiunea corectă este *ἐν τῆι γῆι καύτῃ*, IER. *in hac humo*.

[24] *rîvnitoriu / gelos* redă gr. ζήλωτής „1. plin de zel, de ardoare, 2. gelos”. Versetul, care constituie unul din cele mai cunoscute locuri din Biblie, exprimă dragostea nemărginită a lui Dumnezeu față de oameni, dar și exclusivismul acestui legământ, care nu tolerează recunoașterea vreunei alte divinități. IER. *Deus aemulator*, KJV, NOAB și REB *a jealous God*, TOB și BJ *un Dieu jaloux*, EU *ein eifersüchtiger Gott*, L *ein eifernder Gott*.

[25] *veți zăbovi / vă veți împăminteni* redă gr. χρονίστη < χρονίζω „1. a-și petrece timpul 2. a dura, a rămîne mult timp 3. a întîrzia, a se prelungi, a zăbovi”. La pasiv verbul are sensul de „a îmbătrîni”, echivalare pentru care optează unele traduceri: BJ *vous aurez vieilli*, NOAB și REB *you have grown old*. KJV în aceeași arie semantică cu BB: *ye shall have remained long*.

[26] Invocarea cerului și a pământului ca martori ai judecății lui Dumnezeu constituie o formulă caracteristică contractelor încheiate în antichitate, în care se menționau zeii care garantau binecuvîntarea, respectiv blestemul, pentru partenerii contractuali, în funcție de respectarea tratatului. *vă mărturisesc* redă gr. διαμαρτύρομαι „a invoca zeii și oamenii ca martori; a asigura”.

pre ceriu și pre pământ – în Septuaginta cele două substantive sînt în cazul acuzativ, articolate, așa cum traduce ms. 45 BB *pre*, conform construcției *a jura pe ceva*.

[27] *va sămăna* redă gr. διασπερῆ < διασπείρω „a dispersa, a risipi, a împrăștiia; a distribui”. Ms. 4 389 întrebuițează verbul *vă va resipi*, Ms. 45 și BB introduc prepoziția *la*, inexistentă în greacă, înaintea substantivului *număr* și compun astfel sintagma *pușini la număr*, rămasă în această formă pînă astăzi, față de *pușinei cu numărul*, din ms. 4 389.

Vulgata, LXX: *toate popoarele*. În ebraică nu apare adjectivul nehotărît *toate*.

Versetul face aluzie la deportarea suferită de populația din Samaria în anul 722/721 și de cea din Ierusalim în 597, 587 și 582/581 î.H.

[28] Deoarece în limba greacă verbul λατρεύω „a sluji” nu este reflexiv, ms. 45 îl transpune în limba română tot la diateza activă; și *veți închina* BB: *vă veți închina*.

la alți dumnezăi redă gr. θεοῖς ἑτέροις

[29] În Dt alternanțele între persoana a II-a singular și a II-a plural sînt frecvente. Cînd ele apar mai ales în cadrul aceluiași verset, asistăm la o dislocare a acorurilor, reflectată și în traducerea BB: *veț cerca... dentru tot sufletul tău*. Ms. 4 389 *veți cerca cu tot sufletul vostru*, așa cum procedează și Biblia slavonă.

Te vor afla toate cuvintele acestea urmează îndeaproape originalele. Cele mai multe traduceri evită termenul *cuvintele*, înlocuindu-l prin *toate (lucrurile) acestea*. Toțiși, unele traduceri recente redau întocmai originalul ca și BB: EU ... *werden alle diese Worte dich finden*.

[31] *îndurătoriu și milostiv* redă gr. οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων spre deosebire de edițiile recente ale Septuagintei care rețin numai unul din termeni, pentru a se conforma textului ebraic, așa cum se specifică și în nota de la subsolul FRANKF.

[32] Această ultimă parte a capitolului 4 începe prin îndemnul adresat Israelului de a realiza o comparație religioasă, împinsă pînă la limitele timpului și spațiului, pentru a evidenția măreția credinței în Dumnezeu.

Echivalarea prepoziției *ἐπὶ* cu prepoziția *pre (marginea)* în loc de prepoziția *de* la îngreuiază considerabil înțelegerea textului.

[33] *glas al Dumnezăului viu* redă gr. φωνὴν θεοῦ ζώντος. Ms. 4 389 *glasul Dumnezăului*. În textul ebraic nu apare adjectivul *viu*.

[34] *întru ispitire / supunîndu-l la încercări* redă gr. ἐν πειρασμῷ < ὁ πειρασμός „probă, încercare, tentativă”, IER. *per temptations*, EU *unter Prüfungen*, TOB și BJ *par épreuves*, NOAB *by trials*.

cu videnii mari / cu mari grozăvii redă gr. ἐν ὁράμασιν μεγάλους < τὸ ὄραμα „vedere, spectacol; viziune, apariție, vedere”. Sintagma poate fi interpretată drept referință la plăgile trimise împotriva Egiptului pentru eliberarea poporului israelit. Termenul ebraic corespunzător este asociat cu noțiunea de „teroare, spaimă”: IER. *horribiles visiones*, L și EU *durch grosse Schrecken*, TOB și BJ *par des grandes terreures*, KJV și NOAB *by great terrors*.

[35] Componentele primei propoziții din acest verset sînt preluate din versetul precedent. BB: *toate cite ... văzînd*.

Dumnezeul tău acesta din BB este preluat din Septuaginta, în textul ebraic nu apare această sintagmă. Versetele 35 și 39 afirmă cu claritate credința într-un singur Dumnezeu, monoteismul, fiind negată în mod expres existența altor zei.

[36] *să te cîrte* redă gr. παιδεύσαι < παιδεύω „1. a educa, a instrui, a forma 2. a dojeni, a mostra, a certa”, IER. *ut doceret te*. Vezi nota 8, 5. L *um dich zurechzubringen*, NOAB *that be might discipline you*.

[37] *au iubit pre el părinții tăi* redă gr. ἀγαπήσαι αὐτὸν τοὺς πατέρας. În textul grecesc, verbul *a iubit*, la persoana a III-a singular, (Dumnezeu) are două complemente directe, în cazul acuzativ: αὐτὸν „pe el” și τοὺς πατέρας „pe părinții tăi”. Firesc ar fi fost ca pronumele să fie tot la plural, αὐτούς „pe ei, pe părinții tăi”. Presupunem că pronumele αὐτὸν la singular se referă la Israel, ca substantiv colectiv. În BB *părinții tăi* nu este subiect, ci obiect. Textul poate fi corect înțeles numai așezînd virgulă între cele două obiecte: *pre el, părinții tăi*. Traducerea corectă este cea din ms. 45 *au iubit el pre părinții tăi*, în care însă se omite complementul direct pronominal αὐτὸν „pe el”, care de fapt nu apare în textul ebraic sau în Vulgata.

pre noi redă gr. ὑμᾶς, care însă nu este menționat în textul ebraic.

[39] *te vei întoarce* redă gr. ἐπιστραφήσῃ < ἐπιστρέφω, verb polisemantic, al cărui sens de bază este redat în BB „a se întoarce, a se răsfîrînge; a reflecta”.

cu cugetul redă gr. τῆ διανοίας < ἡ διάνοια, substantiv complex, însemnînd, între altele, „gîndire, capacitatea de a gîndi; gînd; reflexie, cugetare”. În limba ebraică avem aici substantivul „inimă”, așa cum îl echivalează IER. *cogitato in corde tuo* și alte traduceri. Ms. 4 389; *să cuget în inima ta*.

Dumnezeul tău lipsește din textul ebraic.

[40] *vei cruța* redă gr. φυλάξῃ < φυλάσσω „a veghea, a păzi; a proteja, a conserva, a ocroti, a apăra”, IER. *custodi*.

[41] *osebi / a ales* redă gr. ἀφάρισεν < ἀφορίζω „a delimita, a demarca; a despărți, a separa”, IER. *separavit*.

[45] *mărturiile / cerințele* redă gr. μαρτύρια „mărturie, probă”, IER. *testimonia*, L *die Ermahnungen*, EU *die Satzungen*, TOB *les édités*, BJ *les stipulations*, REB *the precepts*.

[46] Substantivul *virtop* din ms. 45 redă gr. φάρων < ἡ φάρων < „defileu, strămoare, vale prăpăstioasă” pe care BB și ms. 4 389 îl echivalează cu *vale, casa lui Fogor / Bet-Peor* vezi nota 3, 29.

[48] *Sion* vezi nota 3, 9.

[49] *arăpimea / Araba* redă gr. Αραβα, vezi nota 1, 1. În 1, 7, același substantiv este tradus în BB *haravilor*, desemnînd locuitorii acestei regiuni, iar în 3, 17 *Arava*.

Asidoth vezi nota 3, 17.

cea ciopliță vezi nota 3, 27.

CAP. 5

[1] *tot Israelul*, nu se referă la spațiul geografic, ci la comunitatea celor care cred în Iahve.

întru urechile voastre / în auzul vostru.

[5] Ms. 4 389 *a soli* = a vesti.

cuvintele redă gr. τὰ ῥήματα, IER. *verba*. Multe versiuni întrebuițează substantivul la singular, cf. textul ebraic.

[6] 6 – 21 cf. Ex. 20, 2 – 17.

[7] *dumnezei alții*: BB preia topica din greacă, pe cînd ms. 4 389 *alți dumnezei*.

înainte a fșii mele redă gr. πρὸ προσώπου μου. JB *devant moi*, NOAB *before me*.

[8] *cioplit*, ms. 4 389 *cioplitură* = sculptură, vezi nota 4, 16.

[9] *rîvnitoriu / gelos*, vezi nota 4, 24.

[10] BB: *făcîndu milă la mii*, sintagmă incompletă, datorită faptului că în limbile vechi (ebraica, greaca, latina) lipsește un determinant substantival. În L, KJV, BJ, EU, NOAB, REB se evită completări de genul *în mii de neamuri* (ms. 4389), *pînă la al mîilea neam* (RG și B 1982), *à des milliers de générations* (TOB).

[11] *în deșert* (BB *deșărt*) redă gr. ἐν ματαίῳ „1. în van, în zadar, inutil 2. în bațjocură, cu împietate“. *a lua în deșert* a rămas pînă astăzi, mai ales în limbajul religios, varianta din ms. 4 389 *a lua în zadar* nu s-a impus.

nu va curăți redă literal gr. μὴ καθαρίσῃ < καθαρίζω „a purifica, a curăți“. În acest verset termenul este folosit cu sensul de „a considera curat, nevinovat“ sau „a absolvi de pedeapsă, a achita“.

[12] *ziua sîmbetilor / ziua sabatului* redă gr. τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων. Sărbătorirea zilei sabatului ocupă un loc central în decalogul deuteronomic (Dt 5, 12-15), justificîndu-se printr-o motivație suplimentară față de același comandament din cele zece porunci din Ex 20, 8-11: în Dt ziua de odihnă trebuie respectată în cinstea eliberării din sclavia egipteană, fiind un prilej de bucurie pentru israeliți care trebuie să acorde și sclavilor lor dreptul de a se odihni în această zi.

[13] *vei lucra / lucrează*: în original la viitor, așa cum traduce BB: *idem vei face*.

[14] *să nu faci întru ea tot lucrul* redă literal gr. οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον.

și cel de supt jugul tău, calc după gr. κατὰ τὸ ὑποζυγίον σου „animal de povară sau de tracțiune“; IER. *asinus*. Această sintagmă mai apare în FRAKF. încă o dată, impropriu, la sfîrșitul versetului.

nemernic, vezi nota 1, 16.

cela ce e înlăuntrul ușilor tale redă sintagmă din FRANKF. ὁ ἐντὸς τῶν πυλῶν σου, IER. *qui est intra portas tuas*: este vorba despre rezidenții străini care au primit dreptul de a se stabili în perimetrul localității respective, cf. 24, 14; 29, 10; 31, 12. RAHLFS: ὁ παροίκων ἐν σοί.

[15] *și să o sfințești pre ea* cf. LXX, dar nu apare în textul ebraic.

[17] Interdicțiile prezentate în versetele 17-21 s-au impus în limba română așa cum au fost traduse în ms. 45 și în BB, sub forma de conjunctiv prezent și nu de imperativ, ca în ms. 4 389.

Petru Dumitriu își pune mai multe probleme în legătură cu porunca să nu ucizi: „Nu se poate: dar dacă mă atacă? Dacă mă atacă ucigașul? Dar dacă ucigașul atacă pe nevastă-mea sau pe copii? Ce fac? Sau pe un copil străin, sau pe un om străin, adult? Și ce fac cu vierul, îl tai sau nu îl tai, sau cu porcul sau cu găina? Ce fac? Ucid sau nu ucid? Nu se poate!“ Găsește răspunsul în diferența de înțeles dintre *a ucide* și *a asasina*, citînd porunca astfel: „Să nu *asasinez*“, adică să nu comiți o crimă calificată astfel (p. 125).

[18] *Să nu preacurvești* redă gr. οὐ μοιχεύσεις < μοιχεύω „a comite adulter, a încălca fidelitatea conjugală“.

[21] *celui ce stă supt jugul lui / asinul lui*, vezi nota versetului 14. După LXX, *nice a tot dobitocul lui*.

[23] *povățitorii / căpeteniile* vezi nota 1, 13.

[24] *slava și măreția lui*: al doilea termen nu este menționat în LXX, ci numai în textul ebraic și IER. *maiestatem et magnitudinem suam*.

[26] *trup* redă gr. σάρξ „1. carne, 2. corp, trup“, IER. *caro*; KJV și NOAB *all flesh*, BJ *être de chair*, EU *Wesen aus Fleisch*.

[27] *să nu spui tot ce ți-a vorbit Domnul Dumnezeuul nostru*: FRANKF. lipsă.

[28] *glasul cuvintelor* redă gr. τὴν φωνὴν τῶν λόγων IER. *vocem verborum*. Cele mai multe traduceri redau sintagma numai prin substantivul *cuvinte*. Dar KJV the *voice of your words*.

[29] „Teama de Dumnezeu“ însemna în Vechiul Orient acea concepție fundamentală, pe care astăzi o denumim „credință“ sau „religie“; întemeierea întregii vieți pe taina dumnezeiască. Această „teamă“ nu stă în opoziție cu dragostea (vezi 10, 12), ci unește distanța plină de venerație cu apropierea bazată pe încredere (BJ).

[30] *a păsa* „a merge“. Verbul apare numai la imperativ. *casele* redă gr. τοὺς οἴκους. În textul ebraic „corturi“.

[32] Ms. 45 preia întru totul alternanța între persoana a II-a singular și persoana a II-a plural din textul grecesc. BB modifică *să nu te abai* (gr. ἐκκλινεῖς) în *să nu vă abateți* (după nota de la subsol FRANKF. ἐκκλινεῖτε) dar menține totuși pronumele la sg. *ție* (gr. σοί) și *tău* (gr. σου). Aceleași construcții nefirești, datorate substantivului colectiv subînțeles *Israel*, apar în versetul 33. Ms. 4 389 generalizează persoana a II-a plural, așa cum procedează și Vulgata.

De asemenea, ms. 4 389 recurge în mod adecvat la dubla negație (*să nu vă întoarceți nici spre stînga, nici spre dreapta*).

CAP. 6

[3] Ms. 45, *miere și lapte*; în FRANKF. γάλα καὶ μέλι „lapte și miere“ (în Ex 3, 8 ms. 45 și BB respectă topica din LXX).

Micu: *care curge lapte și miere, țara ceea ce fierbe cu lapte și miere*.

Vezi și 11, 9.

Ultima frază din versetul 3 apare în FRANKF. cu mențiunea: *al. abest tota haec periodus, vt ab HEBR*. Lipsind din ebraică, ea nu apare în cele mai multe versiuni. Este păstrată în RAHLFS și în BIBLIA 1982.

După domnia lui Ștefan cel Mare, glorificată în Frații Jderi, Moldova îi oferă lui Sadoveanu, la o distanță de șaptezeci de ani, altă imagine: „În țara asta unde curge miere și lapte, după slova Scripturii, noi sărmanii n-avem rînd la ospăț“. Răzeșii de odinioară, când țara noastră era un adevărat „pămînt al făgăduinții“, își pierd drepturile: „Răzășii am fost și-am rămas la sapă de lemn și pentru o pită ne-am dat robi“ (*Nicoară Potcoavă, Opere, XVIII, 1959, p. 152*).

[4] Versetele 4-9 sînt cunoscute în tradiția iudaică sub numele lui Șema (שְׁמָא' יִיְרָא' עַל „Ascultă Israel“).

[6] Pentru evrei una din cele mai însemnate rugăciuni, ce trebuie rostite zilnic.

și întru sufletul tău: această sintagmă lipsește din textul ebraic, cf. nota din FRANKF.

[7] *vei prepune* redă gr. προβιάσεις < προβιάω „a avansa, a face progrese; a se depiași în față“. Sensul verbului corespondent din ebraică este nesigur: IER. *narrabis, L einschärfen, EU wiederholen, KJV și NOAB teach, BJ și TOB répéteras, REB repeat, RG și B 1982 sădești, B 1989 întipărești*.

[8] În anumite comunități religioase, apartenența la grup se marca prin semne exterioare, cum ar fi tatuajele sau obiecte concrete, materiale. La început, în religia iudaică aceste simboluri erau o broșă prinsă la turban, o brățară cu semnul lui Iahve, inscripții pe clădiri private sau publice. Mai tîrziu, textul cuprins în Dt 6, 4-9, 11, 13-21 și Ieș 13, 1-10, 11-16 se scria pe fișii de pergament care erau păstrate într-o capsulă mică. În timpul rugăciunii zilnice, acestea erau fixate pe frunte și pe brațul stîng, deci în dreptul inimii. În Noul Testament (Mt 23, 5), ele poartă numele din grecește *filacterii*. Acest simbol purtat pe frunte și-a găsit diferite echivalări: KJV și NOAB *frontlets* (B 1989 *fruntare*), L *Merkzeichen*, EU *Schmuck*, TOB *marque*, BJ *bandeau*, REB *pendant*, RG *talisman*, B 1982 *tăblișă*.

[10] Ms. 45 *părînșilor*, gr. τοῖς πατράσιν, BB *părînșii*.

[11] *gropi cioplite* redă gr. λάκκους λελατομημένους. Substantivul ὁ λάκκος are sensul de „groapă, gaură“, dar și de „cavitate, rezervor“. Este vorba de cavitați săpate în sol, uneori în piatră, care, dacă nu captau apa freatică, erau folosite ca rezervoare în care se strîngea apa din precipitații. Verbul λατομέω are sensul de „a ciopli în piatră“. Ms. 4 389 redă textul din latină, preluînd și nume-rotarea versetelor din Vulgata.

[12] *să nu se lăsească inima ta* lipsește din textul ebraic, cf. nota din FRANKF. În ediția RAHLFS apare la subsol.

[13] *singur redă* gr. μόνω, omis în ebraică.

cătră el să te lipești din LXX, omis în ebraică.

[15] *întu tine / în mijlocul vostru redă* gr. ἐν σοί, fiind vorba despre substantivul colectiv Israel.

[16] *Să nu ispitești redă* sensul de bază al verbului πειράω, IER. *non temptabis*.

la ispită / la Masa redă gr. τῷ πειρασμῷ, care traduce substantivul ebraic *Massa*, cu același sens, devenit substantiv propriu cf. Ex 17, 7. Ms. 4 389 *în locul ispitirii* ca și IER. *in loco temptationis*.

[17] *păzind să păzești redă* gr. φυλάσσων φυλάξῃ, construcție specifică pentru a indica intensitatea acțiunii. IER. *custodi*; ms. 4 389 *să păzești*.

mărturiile / cerințele, vezi 4, 45.

[21] *cu brațul nalt* nu apare în textul ebraic.

[22] *întu puterea lui, FRANKF. specifică: al. abest hoc membrum, vt ab Hebr. Lipsă la IER.,* ca și în RAHLFS și ms. 4389.

sème și minuni cf. *Luceafărul* de M. Eminescu.

[23] *Domnul Dumnezeuul nostru* lipsește din textul ebraic.

[25] *Milostenie / milă redă* gr. ἡ ἐλεημοσύνη, IER. *misericors*. O altă interpretare, bazată pe textul ebraic, subliniază ideea trăirii pe calea cea dreaptă: KJV *it shall be our righteousness*; REB. *to be in the right*, L *unsere Gerechtigkeit*, EU (*vor Gott*) *im Recht sein*, BJ *telle sera notre justice*.

CAP. 7

[1] *Distrugerea dușmanilor și a idolilor lor, (vezi 7, 26) constituie în Dt o condiție absolută pentru a lua o țară în stăpînire (vezi 20, 10-18).*

[2] *cu pierzare vei piârde, gr. ἀφανισμῷ ἀφανιεύς, ms. 45 cu potop îl vei potopi.*

făgăduință / legămînt vezi nota 4, 13.

[3] *fiicele... fiii* în BB la singular.

[4] *vei depărți / vor îndepărta redă* gr. ἀποστήσει < ἀφίστημι „a se despărți, a se îndepărta, a se retrage, a părăsi, a renunța la o credință religioasă, a comite o apostazie.“

Ms. 45 *de cătră mine, gr. ἀπ' ἐμοῦ, IER. ne sequatur me, BB de cătră tine*, modificînd semnificația teologică a enunțului: îngrijorarea ca fiii lui Israel să nu se îndepărteze de Dumnezeu, respectiv Moise, purtătorul său de cuvînt.

să va scribi redă gr. ὀργισθήσεται < ὀργίζω „a se mînia, a se înfuria“.

[5] *Se enumeră piesele de cult mai importante din templele canaanite și necesitatea distrugerii lor:*

capîștile redă gr. τοὺς βωμοῦ < ὁ βωμός „1. pedestal 2. altar cu trepte, diferit de εσχάρα, care nu era ridicat“ IER. *aras*.

stîlpii redă gr. τὰς στῆλας, coloane de piatră simbolizînd prezența unei divinități (cf. Gn 28, 18), IER *statuas*, L și EU *Steinmale*, BJ și NOAB *stêles*, REB *sacred pillars*.

pădurile redă gr. τὰ ἄλση < τὸ ἄλσος „dumbravă, pădure sfîntă, loc sacru“. Este vorba de un trunchi de lemn, servind drept obiect de cult, reprezentînd un copac înverzît, simbolul forței vitale și al fecundității, întrupat în Canaan de zeița Așera (Astarte) (cf. Ex 34, 13). IER. *lucos*, L *heilige Pfähle*, EU *Kultpfähle*, BJ *pieux sacrés*, REB *sacred poles*. Dar KJV *groves*, la fel ca și BB, ms. 4 389 *braniștele* și BIBLIA 1982 *dumbrăvi*.

[6] *nărod avut / popor care îi aparține redă* gr. λαὸν περιούσιον „popor aparținînd cuiva, constituind avuția, proprietatea, posesia personală a cuiva“. L *Volk des Eigentums*, EU *das Volk... das ihm persönlich gehört*, NOAB *to be special possession*, TOB *le peuple qui est sa part personnelle*. Expresia ebraică desemnează proprietatea personală pe care o persoană poate să o aibă, pe lângă proprietatea familiei, sau posesiunile personale ale unui rege, în afara tezaurului coroanei. Deja în documentele din mileniul II î.H., regii vasali erau desemnați cu același cuvînt drept „proprietatea personală“ a regilor suverani. Regele era considerat „proprietatea deosebită“ a unui zeu. În Dt Israelul ajunge să ocupe această poziție față de Dumnezeu (JB).

[8] *cu braț naltu* lipsește din textul ebraic.

[9] *adevărat este un adaos. Versiunile variază: NOAB și REB the Lord your God is God, EU Iahwe, dein Gott, ist der Gott. RG Domnul Dumnezeuul tău este Dumnezeu. L dass der Herr, dein Gott, allein Gott ist, BJ Yahvé ton Dieu est le vrai Dieu; idem BIBLIA 1982.*

[13] *fiii / rodul pîntecelui redă* gr. τὰ ἔκγονα „1. pui, animale tinere; 2. produse, roade“, IER. *fructus ventris*, B. sl. *плоды чрева* după care ms. 4 389 *roada pîntecelui*.

[14] *fără de rod* traduce gr. ἄγονος „neroditor, nefertil“, un derivat din același etimon γονή.

sterp redă gr. στεῖρα, adjectiv feminin, echivalat în ms. 45 *stearpă*. Se subliniază că alți bărbați, cît și femeile nu vor fi afectați de sterilitate. BJ *Nul chez toi, homme ou femme, ne sera stérile*, KJV *there shall not be male or female barren*.

[15] *slăbiciunea / boală redă* gr. ἡ μαλακία „1. moliciune, moleșeală; lipsă de vlagă 2. boală, slăbiciune“, IER. *languorem*.

boatele Eghiptului: referire la plăgile din Egipt. νόσος „boală, epidemie“.

care le-ai văzut, după LXX, nu apare în textul ebraic.

[16] *prăzile după LXX τὰ σκόλα. Substantivul nu apare în textul ebraic, nici în IER. devorabis omnes populos; ms. 4389 vei mînca tot neamul.*

piedecă redă gr. σκῶλον „șaruș“, dar σκῶλω „a opri cu o piedică, a frîna“, IER. *in ruinam*, ms. 4 389 *vătămare*.

[19] *bîntuialele / încercările redă* gr. τοὺς πειρασμούς < ὁ πειρασμός „probă dificilă, încercare, experiență; tentație“, IER. *plagas*.

minunile cèle mari acélea după LXX. În textul ebraic apare doar substantivul minunile, fără determinant.

tu temi greșeală de tipar în BB.

[21] *întu tine redă* gr. ἐν σοί, persoana a II-a singular, fiind vorba despre *Israel* ca substantiv colectiv.

[22] *să nu să faci pămîntul pustiu, după LXX, nu apare în textul ebraic, nici în IER.*

[24] *den locul acela redă* lecțiunea din LXX. Versiunea ebraică este notată la subsolul FRANKF., IER. *sub caelo*.

[25] *Idolii erau adesea statui din lemn, acoperite cu plăcuțe din aur sau argint. O asemenea „urciune“, ebr. tō'chāh, gr. τὸ βδέλυγμα, IER. abominatio, poate să fie tot ce este incompatibil cu natura lui Iahve sau a lui Israel, ceea ce implică un pericol care trebuie eliminat. L și EU *Greuel*, TOB *abomination*, KJV, NOAB și REB *abomination*.*

[26] *anathema redă* gr. ἀνόθημα; IER. *anathema*. În legătură cu interpretarea diferită acordată termenului corespunzător ebraic vezi nota 2, 34.

CAP. 8

[1] *cel bun* cf. FRANKF. Adjectivul lipsește din textul ebraic și este omis și în RAHLFS.

Dumnezeul nostru cf. LXX.

[2] *patruzeci de ani* sintagma nu apare în LXX, ci în textul ebraic.

să te chinuiescă / să te smerească redă gr. ἐν κακῶσι σε < κακῶω „a maltrata, a chinui; a umili“, IER. *aafflixit*. Sensul de bază al corespondentului ebraic este „a încovoia sub sine“. În acest capitol, termenul mai apare în versetele 3 și 16 (în capitolele 21, 14 și 22, 24, 29, termenul ebraic este redat printr-un alt verb în LXX, echivalat în BB prin *a smeri*).

[3] *pe care nici tu nu o cunoșteai* IER. *quem ignorabas tu*, ms. 4 389 *careă nu o știai tu*.

omul nu trăiește numai cu pîine: Enunțul preluat în Noul Testament (Mt 4,4; Lc 4,4) este foarte răspîndit în toate limbile.

rostul redă gr. τὸ στόμα „gură“, IER. *ex ore*, ms. 4 389 *den gura*.

[5] *va certa redă* gr. παιδεύσαι < παιδεύω. Acest verb este tradus în BB fie prin *a certa* fie prin *a pedepsi (oameni ai locului, nu numai pedepsiți întu a noastră limbă. Prefața lui Șerban la BB) cu sensul de „a instrui, a disciplina“; vezi 4, 36; 11, 2.*

În BB verbul *a învăța* traduce, de obicei, gr. διδάσκω (Dt 4, 10), sau, mai rar, verbul gr. συμβιβάζω (Dt 4,9). S. Antim, Didahiile 12, la Pann, Povestea Vorbei: *nepedepsit = incult*.

[7] Descrierea pământului făgăduit începe cu ceea ce este mai prețios pentru un popor care a petrecut patruzeci de ani străbătând pustiul: bogăția surselor de apă.

pământ bun și mult, cf. LXX *mult* nu apare în textul ebraic.

fărăfundurilor calchiază gr. ἀβυσσός (ἀ – particulă negativă, βυσσός „fund”), vezi Fac. 1, 2.

[8] *untdelemnului*, cf. LXX.

[9] *pământul carele pietrele lui hier*, ms. 45 *pământu căruia pietrele lui sint hier* respectă întocmai originalul, cu pronumele relativ *căruia*, gr. ἧς, în genitiv și cu ordinea cuvintelor din grecește: γῆ, ἧς οἱ λίθοι αὐτῆς σίδηρος; ms. 4 389: *în fara unde sint pietri de fier*. În această versiune se elimină și pronumele lui gr. αὐτῆς din FRANKF. (al. abest αὐτῆς *pleonasmus Heb*).

[13] *oile și caprele*: BJ *ton petit bétail*, EU *Schafe und Ziegen*.

înmulțindu-se: în LXX apare de trei ori același verb πλεθυνθέντων redat de BB de fiecare dată prin *a se înmulți*. Ms. 4 389 recurge la trei verbe diferite: *a se prăsi*, *a se înmulți*, *a se adăuga*, în B. slavonă apare un singur verb αἰμηθῆναι, în toate trei propozițiile.

[15] *mușcînd* redă gr. δάκνων < δάκνω „a mușca”.

[17] *virtutea* redă gr. ἰσχύς „forță, vigoare, putere, capacitate de luptă”, IER. *fortitudo*.

puterea redă gr. ἰδύναμις cu sensul de „influență, autoritate, trecere”; ebr. „bogăție, avere”, L și EU *Reichtum*, KJV, NOAB și REB *wealth*, TOB *prospérité*, BJ *puissance*.

[19] *vei uita cu uitare*: construcțiile formate dintr-un verb + prepoziția *cu* + substantiv derivat din acest verb, de obicei sub forma infinitivului lung, sint frecvente în toate cele trei traduceri românești din secolul 17. Ele sint preluate din Septuaginta.

pre ceriu și pre pământ cf. LXX, sintagma nu apare în textul ebraic.

[20] *nu veți asculta*, în original la trecut, așa cum traduce BB.

CAP. 9

[1] *mai virtos* redă gr. μᾶλλον „mai” adverb pentru formarea gradului comparativ.

[2] *enachiții*, vezi 1, 28.

[4] *pentru dreptățile* redă gr. τὰς δικαιοσύνας < ἡ δικαιοσύνη „dreptate, justiție; simțul dreptății”, IER. *iustitiam*, ebr. dāqāh. KJV *Not for thy righteousness*, L *um meiner Gerechtigkeit willen*, BJ *à cause de ma juste conduite*, REB *because of our merits*, TOB *je suis juste*, EU *Ich bin im Recht*: această ultimă interpretare se bazează pe concepția vechiului Orient asupra războiului privit ca un litigiu în care cine are dreptate câștigă, cine nu are dreptate pierde (E. B.).

păgînditate redă gr. ἀσεβεία „impietate, sacrilegiu față de un zeu sau față de un loc sacru”, IER. *impietates*, KJV, NOAB, REB *wickedness*, BJ *perversité*, EU *diese Völker sind im Unrecht*, TOB *ces nations sont coupables*.

[5] *curăția* redă gr. τὴν ὁσιότητα < ἡ ὁσιότης „pietate”, aici „integritate, cinste”, IER. *aequitatem*, KJV și NOAB *uprightness*, REB *integrity*, BJ *droiture*, L *deines aufrichtigen Herzens willen*.

păgînditatea și fărădelegea: al doilea substantiv, *fărădelegea* (gr. ἀνομίαν) apare în FRANKF. cu mențiunea că este redundant și că unele ediții ale LXX îl omit, așa cum procedează mai târziu și RAHLFS. El nu apare în textul ebraic, nici în Vulgata. S. Micu îl omite, dar B 1914 și reeditările ei (B 1982) îl preiau din nou, probabil sub influența BB.

[6] *astăzi* cf. LXX, omis în ebraică și în Vulgata.

năsilnic la gramaz, calc din gr. σκληροπράχηνος, IER, *cum durissimae cervicis*. În IEȘ 33, 3, același compus din limba greacă este redat prin expresia *tare la cerbice*.

[7] Acest verset marchează începutul unei noi secțiuni în Dt, care se întinde pînă la 10, 11. Moise relatează, la persoana I, povestea vișelului de aur, a tablelor legămîntului și a intervenției sale.

Genul literar al acestei secțiuni amintește de cel din capitolele 1-3. Sint reluate în paralel evenimente cuprinse în IEȘ 32, cu anumite diferențe. Relatarea nu este unitară, fiind inserate intercalări în mai multe capitole.

Ms. 45 urmează topica din LXX *den care dzi ai ieșit*, pe cînd BB schimbă ordinea cuvintelor: *den ziua ce ați ieșit*.

neascultînd făceați cîte cătră Domnul: Ms. 4389 *neplescindu-vă aș greșit înaintea Domnului*. S. Micu *necrezători ați fost întîrînd pre Domnul*. L *seid ihr ungehorsam gewesen dem Herrn*, KJV *ye have been rebellious against the Lord*.

[8] *Horeb*: altă denumire pentru Sinai.

[11] *și fu pren 40 de zile* gr. καὶ ἐγένετο διά, S. Micu *și au fost după*. Ms. 4 389 *De-acii deacă trecură acele 40 de zile*, după modelul Vulgatei: *cumque transissent*. B 1982 *Dar după trecerea celor patruzeci de zile*.

[13] *Grăit-am cătră tine o dată și de două ori, zicînd*: cf. LXX, propoziția nu apare în textul ebraic, nici în IER.

[15] *mărturiilor* cf. FRANKF. τῶν μαρτυριῶν, care notează: al. τῆς διαθήκης, ex. Hebr., deci *legămîntului* așa cum este și în IER, *foederis*. Ediția RAHLFS omite acest determinant. Alți ms. 4 389, cit și S. Micu urmează textul FRANKF.: *mărturiilor*.

[18] *m-am rugat* redă gr. ἐδεήθην < δέομαι. Verbul corespundent ebraic are, în primul rînd, sensul de „a se prosterna”.

al doilea rînd cf. LXX, nu apare în textul ebraic, nici în IER.

greșalele voastre care le-ați greșit: construcție preluată din LXX, conformă textului ebraic. KJV *your sins which ye sinned*, S. Micu *păcatele voastre care ați păcătuit*.

[19] *mînie și urgie* redă gr. τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργήν, IER. *indignationem et iram*, L *zorn und Grimm*, KJV *anger and hot displeasure*, BJ *de cette colère, de cette fureur*; ms. 45 *pentru frică și pentru mînie*, ms. 4 389 *pentru mânia și urgia*. Traducerea lui S. Micu *de iuțimea și de mînia se regăsește în edițiile ulterioare*, pînă la B 1982 *de mînia și de iuțimea*.

[21] Operațiunile de distrugere a vișelului din metal turnat corespund unei simbolici larg răspîndite în Vechiul Orient, de anihilare totală a obiectelor de cult nedorite.

[22] Substantivele comune ebraice, devenite nume proprii, au fost traduse atît în Septuaginta, cit și în Vulgata (*Incendio quoque et in temptatione et in sepulchris Concupiscentiae*). Traducerile moderne reproduc denumirile ebraice.

[24] *din ziua în care v-am cunoscut*: traducere conformă textului ebraic.

[25] Versetele 25-29 au la bază textul din IEȘ. 32, 11-14.

[26] *împărate al dumnezeilor... cu virtutea ta cea mare... cu brațul tău cel naltu după LXX*.

[27] *tăra te-ai jurat pre tine după LXX*, sintagma nu apare în ebraică, în Vulgata.

nesilnice (ms. 45 *năsilnicie*, ms. 4 389 *năsilnicie*) înlocuit de S. Micu prin *învîrtoșeera*, care apare și în ms. 4 389, în 10, 16.

păgîndățile / nelegiuirea în LXX la plural, urmat de pronumele *lor* la plural ca în BB. Vezi nota 9, 5.

[28] Adverbul *cîndai* din ms. 45 și BB este înlocuit în ms. 4 389 prin adverbul *cumva*; S. Micu nu mai folosește aici nici un adverb; substantivul *soțul* (ms. 45 și BB) devine în ms. 4 389 *partea*, iar în S. Micu *moștenirea*; substantivul *virtutea* (ms. 45 și BB) devine ms. 4389 *tăria*, iar în S. Micu *puterea*.

CAP. 10

[3] *neputred* redă gr. ἀσίτητος „care nu putrezește”. Corespundentul ebraic, redat în Vulgata ca atare *sethim*, KJV *shittim*, este tradus prin „salcîm”.

amîndoa cf. FRANKF. al. abest δύοι, vt ab Hebr.

[4] *în ziua adunării* cf. textul ebraic și Vulgata.

[6] În versetele 6-9 se introduc două digresii: moartea lui Aaron și alegerea leviților ca purtători ai chivotului legămîntului. Pentru a marca distincția de restul textului, în unele versiuni moderne sint încadrate în paranteze.

Viroth fiilor Ioachim, gr. Βηρωθ υἱὸν Ἰωακείμ, IER. *Beroth filiorum Iacan*, KJV *Beeroth of the children of Jaacan*.

Toponimul ebraic: *Puful fiilor lui Iaacan* apare în întregime tradus (L, EU, NOAB, REB) sau parțial BJ *les puits des Bené Yaakan*.

[8] *au oșebit / a luat deoparte* redă gr. διέσπειλεν, IER. *separavit*, KJV *separated*, NOAB și REB *set apart*, BJ *mis à part*, L și BJ *aussondern*.

feliul / seminția redă gr. ἡ φυλή „trib, grup de oameni” prin extensie „clasă, gen, specie, fel”. Traducerea improprie din ms. 45 și din BB apare în ms. 4 389 ca *seminția*. Cf. idem RG, B 1982, B 1989; S. Micu: *neamul*.

a să ruga și a blagoslovi cf. FRANKF. care notează la subsol că primul verb este redundant, al doilea fiind în conformitate cu textul ebraic. Verbul *a blagoslovi*, comun celor trei versiuni din secolul XVII, este înlocuit la S. Micu prin *bine să cuvînteze*.

[9] *partea lor de pămînt*: în original doar *parte* ca în BB. Pentru clarificarea sensului, sintagma este întregită în unele traduceri: EU *Landanteil*. Așa cum sugerează și numele lor, feliții erau considerați a fi descendenții lui Levi, cel de al treilea fiu al lui Iacov. Tribunalul lui Levi i-au fost rezervate funcțiile sacerdotale. Membrii lui nu posedau un teritoriu propriu care să fie considerat ca *partea* sau *moștenirea* lor.

[12] Ultima parte a discursului (10,11 – 11,32) reia exigențele legămîntului cu Dumnezeu, cel ce dăruiește fertilitate pămîntului. Descrierea pămîntului făgăduit, mănios și prosper, este urmată de formulele de binecuvîntare și blestem. Deschiderea unei noi secțiuni în discurs este marcată de formula de introducere *Și acum*, cf. 4, 1 *să mergi în toate căile lui*, ms. 4 389 *să umbli pre toate căile lui*.

[16] În concepția VT, întreaga gîndire și voință sînt localizate în inimă. Circumcizia constituia un act sacru, un ritual ce semna devotamentul față de Iahve. Echivalentul lui la creștini ar fi botezul, care, de asemenea, îi desemnează pe creștini ca popor al lui Dumnezeu. Cerința de a tăia împrejur inima ar însemna pentru creștini reînnoirea botezului, trăirea din harul botezului (E.B.). IER. 4, 4: *obrezuiți năsilnicia inimii*.

[17] *carele nu algea fuja*, ms. 45 *să minunează* după verbul gr. θαυμάζω „a se mira, a se minuna; a admira”. Ms. 4 389 folosește *a căuta* ca și S. Micu, RG, B 1982, B 1989.

Prin perifrază: IER. *qui personam non accipit*, L *der die Person nicht ansieht*, EU *Er lässt kein Ansehen gelten*, BJ *qui ne fait pas acception de personnes*, TOB *l'impartial*, KJV *which regardeth not persons*, NOAB *who is not partial*, REB *He is no respecter of persons*.

[18] *nemâr nec / străin* vezi nota 1, 16. În v. 18 substantivul este preluat din LXX, fiind omis în textul ebraic și în Vulgata.

sărac / orfan redă gr. ὀρφανός „orfan”.

[22] *saptezeci și cinci* cf. FRANKF. În textul ebraic și Vulgata *saptezeci*, la fel și RAHLFS.

CAP. 11

[3] *certarea* redă gr. παιδεία „educație, instrucție, disciplinare”, vezi nota 8, 5.

minunile redă gr. τὰ τέρατα. Corespondentul ebraic accentuează semnificația de „faptă, lucrare”, IER. *opera*, L *Werke*, EU *Taten*, KJV *acts*, NOAB și REB *deeds*, BJ *les oeuvres*.

[8] *să trăiți și să vă înmulțiți* text diferit în LXX față de ebraică.

[9] *miere și lapte* vezi nota 6, 3.

[10] *să o uzi tu însuși: textual cu picioarele*, cum traduce BB. Probabil canalele de irigație erau construite călcînd cu picioarele solul de argilă moale. Este posibil, de asemenea, ca apa să fi fost scoasă din Nil cu o roată pusă în mișcare prin forța motrice a picioarelor.

[11] *pămînt de munte și cîmpu*: BB preia prepoziția *de* din ms. 45. S. Micu recurge la aceeași prepoziție, pe cînd ms. 4 389 folosește prepoziția *cu*, adecvată contextului: *pămînt cu munți și cu cîmpi*.

[12] *se îndreaptă*: în textul original lipsește verbul.

[13] În versetele 13–15 cuvîntarea lui Moise este întreruptă printr-o intervenție directă a lui Dumnezeu.

[14] *va da* cf. gr. δώσει, dar în ebraică la persoana I *voi da*. *timpuriu* adică toamna, cînd se cultivă pămîntul, *tîrziu* adică primăvara, înaintea perioadei de secetă.

[15] *vei da* cf. gr. δώσει, dar în ebraică la persoana I *voi da*. *săturări / iarbă* redă gr. χορτάσματα < τὸ χορτάσμα „nutreț, iarbă, fin; hrană, mîncare”; χορτάζω „a (se) sătura, a hrăni”. Fidelă originalului, BB menține substantivul *săturări* la plural, față de ms. 4 389 *mîncare*, S. Micu *iarbă*.

[18] Fragmentul din v. 18–20 reia, cu ușoare modificări, textul din 6, 6–9.

[19] *săzîndu / stați*: toate verbele care urmează în acest verset, inclusiv în v. 20, sînt în ebraică la timpul prezent, persoana a II-a singular, fiind o reluare a textului din 6, 7–9.

[21] ms. 4 389 *pămîntul carele se-au jurat Domnul să-l dea părinților voștri: părinților voștri* este complementul indirect al verbului *a jura* și nu al verbului *a da*.

[23] *de cătră fața voastră*: locuțiunea prepozițională *de cătră* este înlocuită în ms. 4 389 cu *de la*, la care recurge și S. Micu, pînă la B 1982: *de la fața voastră*.

[24] *urma* redă gr. τὸ ἕχος „talpă, urma piciorului”. Unele traduceri mențin acest substantiv în text (L, KJV, NOAB, BJ, S. Micu, RG, B 1989), altele îl omit (IER., EU, REB, B 1982).

Teritoriul descris corespunde regatului lui David: la sud pustiul, la nord Libanul, la est fluviul Eufrat, la vest Marea Mediterană. Vezi 1, 7. Lecțiunea Antiliban nu este sigură; de aceea în ms. 4 389 se traduce prin *dumbrăvi*, cf. Biblia slavonă.

va fi hotărâle voastre: ms. 45 (persoana a III-a plural) *vor fi hotărâle voastre*, la fel și ms. 4 389.

cutremurul / groaza, vezi nota 2, 25.

[26] *dau înaintea voastră* redă gr. δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν, cu sensul de „a expune, a etala”, lăsînd Israelului libertatea alegerii, vezi 4, 8; 30, 1, 15, 19.

blagoslovenii și blestămuri la plural cf. FRANKF. εὐλογίας καὶ καταράς. În ebraică la singular, idem RAHLFS și IER. *benedictionem et maledictionem*.

[28] *cîte eu poruncesc voac* cf. LXX. În ebraică și în Vulgata verbul *a porunci* apare o singură dată în acest verset.

mergînd să sluiți redă gr. πορευθέντες λατρεύετε. În ebraică apare un singur verb *a urma*, IER. *ambulaveritis*, KJV, NOAB și REB *to go after*, BJ și TOB *suivre*, EU *nachfolgen*.

[29] *va fi cînd te va băga* construcție preluată din greacă, păstrată și în Biblia lui S. Micu.

Vezi, mai departe, cap. 27, v. 12–13: Teohar Mihadaș, *Pe Muntele Ebal*. Muntele Garizim și muntele Ebal se află în apropierea localității Sicheim (v. Fac 12, 6), actualul Nablus. Stejarul More, sau stejarul oracolului, este menționat în Fac 12, 6 în apropierea acestei localități. Versetul 30, care este o glosă, situează însă acești munți mai la sud-est, la Ghilgal, aproape de Ierihon, în cîmpia Araba, vezi nota 1, 1. Se presupune că această deplasare a munților este de sorginte antisamariteană.

[30] *Stejarul cel nalt* redă gr. τῆς δρυὸς τῆς ὑψηλῆς. În ebraică substantivul este la plural, folosindu-se fie substantivul *stejar*, fie *terebînt*, vezi Fac 12, 6, Ios 24, 26 și Jud 9, 37.

CAP. 12

[1] Textul cuprins în capitolele 12–26 constituie un codice al legilor deuteronomice. Una din legile de bază ale codicelui este centralizarea cultului față de Iahve prin admiterea serviciului divin într-un singur templu, cel din Ierusalim. Această lege privind unicitatea sanctuarului constituie unul din punctele principale ale reformei lui Iosia (4 Reg 23), urmărind să apere cultul lui Iahve față de orice posibilă contaminare din partea cultelor canaanitice.

[2] *locașurile: locurile bozilor* (BB și ms. 45) este redat în ms. 4 389 prin *dumnezeilor*, pe care îl va folosi și S. Micu în traducerea sa.

pre marginea mării redă gr. ἐπὶ τῶν θινῶν < θίς „grămadă (de nisip), dună (la țărmul mării), colină, deal“, IER. *colles*. Ms. 4 389 oferă o traducere adecvată *măguri*, S. Micu *dealuri*.

[3] Versetul 3 reia îndemnul din 7, 5; vezi notele 7, 5. În textul ebraic verbul *a arde* precedă verbul *a zdrobi* (BB *a tăia*), IER. *lucos igne conburite et idola comminuite*.

[5] *cețărilor*: BB preciza glosa marginală din ms. 45, după o variantă a Septuagintei, πόλεων, nemenționată în FRANKF. Termenul din textul ms. 45 *feturilor* redă gr. φυλῶν < φυλή „seminție, trib“, IER. *tribus*.

să să chiește / să dăinuiește: polisemia verbului ebraic a atras după sine traduceri diferite, care, la rândul lor, au constituit punctul de pornire a unor teorii în exegeză privind relația dintre templu și numele lui Dumnezeu. Sensul de bază al expresiei ebraice folosite aici, *šakkem šem*, era de „a pune numele“. În Orientul antic, ridicarea unui monument, respectiv așezarea unei plăci, a unei inscripții cu numele regelui, sau proclamarea numelui lui într-un anumit loc în cadrul unei ceremonii, însemna că locul respectiv trecea în posesia și sub stăpânirea regelui. Același lucru se aplică în Dt în cazul templului din Ierusalim al lui Iahve. Același verb din ebraică, *šakkem*, în evoluția limbii a primit și sensul de „a locui“, expresia fiind tradusă prin „loc în care să locuiească numele lui“. Această traducere a dus în exegeză la teoria locuinței numelui lui Dumnezeu: Dumnezeu locuiește în cer (Dt 26, 15; 3 Reg 8, 28-51), în templu locuiește numai numele său. Când numele său este invocat în templu, Dumnezeu aude rugăciunea. În Dt expresia respectivă, care altemează cu *šeum*, mai apare în 12, 11; 14, 23; 16, 2, 6, 11; 26, 2, fiind redată în LXX prin ἐπικληθῆναι, BB *să să chiește*, deci „să se proclame“ sau „să se invoce“, să se implore“ numele lui Dumnezeu. Aceeași traducere este păstrată în S. Micu. B 1982 traduce prin *să-și pună numele* (12, 5, 11), *să-I fie numele Lui* (14, 23; 16, 2, 11; 26, 2). Alte traduceri optează pentru sensul de „a locui“, L și EU *wohnen*, BJ *habiter*, KJV, NOAB și REB *to dwell*.

[6] În verset sînt înșiruite șapte feluri de jertfe: primele două sînt jertfe animale, următoarele două sînt jertfe vegetale, apoi alte două categorii de donații, lista încheindu-se cu jertfa înfiilor născuți ai vitelor, oilor și caprelor. Descrierea jertfelor diferă în textul ebraic față de LXX: *începăturile* redă gr. τὰς ἀπαρχάς < ἀπαρχή „primele roade, pîrga“. FRANKF. notează că textul ebraic consemnează aici alt cuvînt δεκάτας „zeceuielile“.

darurile ridicate cu mîinile voastre: expresia ebraică este redată în IER. *primicias manuum vestrarum*, KJV *heave offerings of your hand*, BJ *les présents de vos mains*, EU *Handerhebungsoffer*, B 1982 *ridicarea mîinilor voastre*: este vorba de donații personale pentru cult și preoțime, probabil din produsele recoltate (EB).

[8] Referința la perioada judecătorilor (Jud 17, 6; 21, 25). Atunci existau doar sanctuare private sau de importanță regională iar monarhia nu fusese încă instaurată. „Odihna“ și „moștenirea“ vor fi dobîndite doar sub regi (EB).

[12] *partea lor de pămînt* vezi nota 10, 9.

[14] *cețășile* redă gr. πόλεων din FRANKF.; *semințiile* cf. RAHLFS φυλῶν, din ebraică. S. Micu combină cele două versiuni: *întru o cetate dintru a neamurilor tale*, idem EU *im Gebiet eines deiner Stämme*.

[15] Centralizarea cultului atrage după sine desacralizarea unor ritualuri: tăierea profană a animalelor poate fi făcută oriunde, sacrificarea lor religioasă numai în sanctuarul ales. Carnea care nu este destinată jertfelor în Ierusalim poate fi consumată oriunde, fără a fi necesară purificarea rituală. Această carne este socotită la fel ca și carnea de vînat, care nu poate fi întrebuițată la jertfe, după *pohta sustenului tău* cf. FRANKF. Sintagma respectivă nu apare în ediția RAHLFS.

[18] *nemîmnicul* cf. LXX, omis în ebraică și în Vulgata.

[23] *sufletul / viața* redă gr. ἡ ψυχή.

[25] *în veacu* cf. FRANKF. În alte ediții ale LXX, inclusiv RAHLFS, sintagma nu apare. S. Micu o omite.

bunul redă gr. τὸ καλὸν din LXX, dar nu apare în ebraică.

[26] *ca să te chiește numele lui acolo* cf. LXX, lipsește în ebraică.

[27] *cărnurile* redă pl. gr. τὰ κρέα < τὸ κρέας „carne“ pl. „bucăți de carne“. În textul ebraic apare și substantivul *sînge*, IER. *carnem et sanguinem*.

cătră fundul redă gr. πρὸς τὴν βάσιν < βάσις, aici „bază, suport, piedestal“, S. Micu *temeiul*. Substantivul nu apare în ebraică.

[30] Avertisment împotriva preluării, în cultul față de Iahve, a unor ritualuri de la popoarele din Canaan, cum ar fi practica de a oferi jertfe omenești.

[31] *ne-au urît*: greșeală în BB; ms. 45 oferă forma corectă *le-au urît*.

[32] În textul ebraic acest verset este considerat a fi primul verset din capitolul 13.

CAP. 13

[1] În Orientul antic visele erau considerate ca un mijloc de comunicare divină către un profet sau către pușinii aleși care, avînd vise și vedenii, le transmiteau celorlalți (Num 12, 6; 22, 20; 1 Reg 3, 15; 28, 6; Ier 23, 25). Nu este deci vorba de un tîlcuitor de vise care interpreta visele altor persoane. Termenul tehnic folosit pentru a desemna pe cel care posedă această calitate era „visător“ sau „văzător“ de vise și, în acest capitol apare în v. 1, 3 și 5: IER. *qui somnium vidisse, somniator, fictor somniorum*, KJV și NOAB *dreamer of dreams*, REB traducere explicativă *pedlar of dreams* sau *dreamer*, BJ *faiseur de songes*, TOB *visionnaire*, L *Träumer*, EU *Traumseher*. Traducerile românești recurg fie la verbul *a visa* (cu varianta *a visui*) fie la verbul *a vedea* ms. 45, BB *visuitor de vise*, S. Micu *carele visează vis*, B 1989 *visător de vise*; ms 4 389, RG, B 1982 *văzător de vis(e)*.

[5] *robie* după LXX, *casa robiei* după ebr. și IER. *de domo servitutis*.

[6] *despre tatăl tău* după textul samaritan și LXX, omis în ebraică.

[8] *să nu pohtești* redă gr. οὐκ ἐπιποθήσεις < ἐπιποθέω „a dori, a tînji după, a pofti“. FRANKF. notează la subsol: *al. ἐλεήσεις ex Hebraeo melius*. Verbul din ebraică este redat de obicei prin „a cruța, a se îndura de“.

[9] *Spîndu să spuie* redă gr. ἀναγγέλλων ἀναγγελεῖς < ἀναγγέλλω „a raporta; a denunța, a reclama“. Această interpretare este păstrată în EU *du sollst ihn anzeigen*. Textul ebraic oferă și cealaltă interpretare, *a ucide*, pentru care optează cele mai multe traduceri.

[15] *cu anathema vei anathimisi / să o sortești pieirii* vezi nota 2, 34.

chiar și vitele să le treci prin sabie: propoziția lipsește din Septuaginta, dar este inclusă în textul ebraic, așa cum specifică și nota de la subsolul FRANKF.

[16] *ieșirile* redă gr. τρεῖς δίοδοι < ἡ δίοδος „trecere, trecătoare; ieșire; întretăiere de drumuri“.

[17] *anathema* vezi nota 2, 34.

[17] *în ce chip au grăit fie Domnul* cf. FRANKF. care notează la subsol: *al. abest hoc membrū & redūdat*, omis de RAHLFS. La fel S. Micu și celelalte traduceri, cu excepția B 1982.

CAP. 14

[1] *pleșuvitură* redă gr. φαλάκρωμα „cheliu“, IER. *calvitium*.

[2] Vezi nota 7, 6.

[3] *scirba / lucruri spurcate* vezi nota 7, 26.

[4] Denumirile animalelor din lista cuprinsă între versetele 4-18 nu sînt sigure, așa cum menționează EU („Die Übersetzung der Tiernamen ist nicht immer sicher“) și alte traduceri moderne.

[6] *unghiește unghi* calc după gr. ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζον < ὀνυξ „unghie, gheară, copită“.

[7] *îngemenează* redă gr. διχτηλόντων < διχτηλεῖω „a avea copita despăcată, bifurcată“. Verbul *a îngemăna*, cu sensul său obișnuit de „a îmbina, a uni (două lucruri de același fel)“, este folosit aici tocmai cu sensul contrar; la fel și în versetul 8.

ariciul / bursucul redă gr. χοιρογύλλιον, IER. *choerogyllium*. Determinarea animalului respectiv este incertă. Cu siguranță nu este vorba de arici. Ms. 4389 îl omite din traducere, iar S. Micu îl transcrie după greacă: *hirogrilul*, RG *șafanul*, B 1982 *iepurele de casa*.

[12] Identificarea păsărilor enumerate în versetele 12–18 diferă mult de la o traducere la alta, existând diferențe mari, inclusiv în traducerile contemporane. Aceste diferențe trebuie căutate atât în textele originale (ebraic, samaritean) care nu sînt unitare, existînd diferite variante (v. 13) care apoi s-au reflectat în greacă și latină, cît și în interpretarea diferită acordată unuia și aceluiași termen din originale, de către științele contemporane. Remarcînd ordinea diferită de enumerare a acestor păsări în versiunile Vechiului Testament de care dispuneau editorii FRANKF., aceștia specifică într-o notă la subsol că s-au ghidat după ediția complutensă: *Caeterum haec omnia in plerisq; exemplarib. ordine habetur diversissimo. probatissimū omnium ex Complut. sequuti sumus.*

S. Micu oferă în aceste versete un text care diferă mult față de FRANKF. El urmează un model al Septuagintei care coincide cu ediția modernă a lui RAHLFS.

Pentru a evita inexactitățile în traducerea denumirilor de păsări, S. Micu recurge mai mult decît BB la împrumuturi din greacă:

BB *gripsoul* redă gr. γρύπα, IER *grypem*, S. Micu *gripa*.

BB *vulturul de mare* redă gr. ἀλιεῖον, IER. *alietum*, S. Micu *alietul*.

BB *ghipa* redă gr. γόπα, S. Micu *șorlița*.

BB *erodion* redă gr. ἐροδιόν, IER *herodium*, S. Micu *erodionul*.

BB *păun* – impropriu – redă gr. πορφύρανα, IER. *porphirionem*, S. Micu *porfirionul* (păstrat și în B 1982).

BB *lipitoarea* (numele unei păsări, nu al viermelui) redă gr. νυκτικόρακα, IER. *nycticoracem*, S. Micu *corbul de noapte* (calchiere).

BB *șoimul* redă gr. χαρδριόν, IER. *charadrium*, S. Micu *haradriionul*.

Pentru a marca diferențele între traducerea sa și BB, S. Micu notează la subsol: *Acēste jivini în cea vechē urele cu alt nume sǎ numesc și cu alt rînd sǎ pun.*

[23] *sǎ sǎ chēme numele lui / sǎ dǎinuiascǎ* vezi nota 12, 5.

vei aduce cf. LXX οἴσει, omis în ebraică și Vulgata.

cēle preste zecile calc după gr. τὸ ἐπιδέκατα.

[25] Centralizarea cultului are drept consecință renunțarea la una din ideile, pînă atunci fundamentale, ale aducerii jertfei: nu mai era obligatoriu ca produsele vegetale și animale consumate în cadrul unui ritual, înaintea lui Dumnezeu, să provină din propria jertfă.

[27] *sǎ nu-i uiji*: sintagmă omisă în LXX, dar consemnată în ebraică și în Vulgata. Ms. 4389 *sǎ te socotești sǎ nu-l laș.*

partea ... moștenire vezi nota 10, 9.

[29] *cu mîinile* după textul ebraic și Vulgata.

CAP. 15

[1] Legea privind anularea datorniilor în cel de al șaptelea an pornește de la vechiul obicei de a lăsa terenurile agricole nelucrate, pentru refacerea lor, la fiecare șapte ani (Ieș 23, 10; Lev 25, 4). În acest an creditorii trebuiau să renunțe la împrumuturile acordate debitorilor. Un asemenea contract putea să stipuleze că, în cazul nerambursării datoriei, debitorul sau un membru al familiei sale erau pasibili de a deveni sclavi sau să fie constrînși să muncescă pentru creditor. Aceste clauze își pierd valabilitatea după proclamarea anului sabatic, în care prevala „iertarea Domnului” în favoarea celor săraci.

[2] Substantivul gr. ἀφεσις este redat aici prin două sinonime *slobozire* și *iertare* cu sensul de „anulare, scutire, stingere a datorniilor”.

s-au chemat redă gr. ἐπέκληται < καλέω „a apela, a numi”; aici „a proclama, a anunța, a declara”.

[3] În versetul 3 traducerea din ms. 4389 se îndepărtează în mare măsură de Septuaginta, sub influența versiunii latinești și slavone. La fel în versetul 6, în care, alături de verbul *a stăpîni*, se introduce verbul *a birui*, inexistent în ebraică, greacă, latină sau slavonă.

[4] *lipsit* redă gr. ἐνδοεῖς „nevoias, lipsit, sărac” și în v. 7 gr. ἐπιδομένον < ἐπέδω „a lipsi, a avea nevoie”.

pentru cuvîntul acesta cf. FRANKF., sintagma lipsește din alte ediții ale LXX și din ebraică.

[8] BB *sǎ împrumuși*, ms. 45 *sǎ împrumutedzi*.

[10] Text diferit în LXX față de textul ebraic, care este mai concis.

[11] Adjectivele *măser* și *volnic* (v. 12) din ms. 45 apar în ms. 4389 și în BB ca *sărac*, resp. *slobod*. În cazul de față *sărac* este folosit în accepțiunea de „lipsit, nevoias” și nu de „orfan”, cum apare în alte versete

[14] *cu chelșug sǎ-l chelșuguești* redă gr. ἐφόδιον ἐφοδιασέως < τὸ ἐφόδιον „1. provizii pentru călătorie; 2. bani de cheltuială, speze”, IER. *viaticum*, S. Micu *dînd sǎ-i dai de cheltuială*. În ebraică, ad litteram *sǎ i se punǎ pe grunaji* (ca un colier împodobit), BJ *Tu chargeras sǎ ses épaules, à titre de cadeau*, TOB *tu le couvriras de cadeaux*, L *du sollst ihm aufladen*, EU *du sollst ihm ...mitgeben, wie er tragen kann*, KJV și NOAB *you shall furnish him liberally*.

[15] *astăzi lipsește* în LXX.

[17] *undreaua* în ms. 45 și în BB, ms. 4389 și S. Micu *sula*. *la stîlpîi uși* cf. FRANKF. care notează: *al. absunt haec verba. glossema*. lipsește în textul ebr., S. Micu și RAHLFS.

Această împunsătură, făcută după ce urechea sclavului a fost lipită de ușa stăpînului, simboliza legătura definitivă de dependență a sclavului față de casa stăpînului (Ieș. 21, 7).

[21] Același substantiv gr. μῆμος „1. injurie; 2. rușine”, aici cu sensul de „defect, deformație, cusur”, este redat în ms. 45 și în BB prin două sinonime: *prihand* și *hulǎ*, ms. 4389 *vindǎ*, S. Micu *prihand* și *rdū slufit*.

CAP. 16

[1] Versetele 1, 2, 4^b–7 se referă la sărbătoarea Paștilor, versetele 3, 4^a și 8 la sărbătoarea azimilor, două sărbători distincte pînă la domnia lui Iosia, care le reunifică (4 Reg 23, 21–23).

Luna Aviv (Abib) din calendarul canaanit, aceeași cu luna Nisan din calendarul babilonian, corespunde perioadei martie-aprilie. Termenul ebraic *hodoes hodoes* „lună nouă”, gr. τὸν μῆνα τῆν νέων este redat în BB *lună noao*; ms. 45 traduce ad litteram *luna noaǎlor*, ms. 4389 *luna celor noaǎ*, S. Micu *luna celor noao*, IER. *mensem novorum*.

[3] *Azima* – ebr. *masșot*.

[3] *sirgualǎ* redă gr. ἡ σποδοῖ „grabă, repezeală”, S. Micu *grabǎ*.

[4] Substantivul gr. ἡ ζύμη este redat de ms. 45 și BB prin *daspit* în v. 1 și prin *aluat* în v. 4.

doarmǎ se limitează la sensul de bază al verbului κοιμηθήσεται < κοιμάω „a dormi”, ms. 4389 *rǎmie*, S. Micu *rǎmînd*, IER. *manebit*.

[7] *vei fierbe și vei frige* cf. LXX. În ebraică nu apare aici verbul *a frige*, folosit pînă atunci în exclusivitate în legătură cu ritualul de jertfire a animalelor. L *kochen und essen*, NOAB *boil it and eat it*, REB *cook it and eat it*.

la casele tale cf. LXX, denumire generică, incluzînd și noțiunea de *corturi* cf. textul ebraic și IER. *in tabernacula tua*.

[8] *afarǎ den cite sǎ vor face sufletului* cf. LXX. Omis în ebraică și latină, ms. 4389 îl exclude.

[9] Sărbătoarea săptămînilor, denumită astfel datorită faptului că are loc la șapte săptămîni de la începerea secerișului, deci în a cincizecea zi, mai este cunoscută după numele grecesc *pentecost* sau, în Noul Testament, cu o semnificație diferită, *Rusaliele*.

întregi cf. LXX, lipsește din ebraică, așa cum notează FRANKF. la subsol.

sēcerea redă gr. τὸ δρέπανον „seceră”.

secerat redă gr. ὁ ἄμπερος „secerat, recoltat”.

[10] Text diferit în ebraică.

[13] Sărbătoarea corturilor sau, mai exact, a colibelor are loc toamna, după ce s-au încheiat toate lucrările în agricultură. Este o sărbătoare a bucuriei, a recunoștinței față de Dumnezeu, care a binecuvîntat poporul și i-a dat o recoltă bogată. Denumirea *colibelor* provine probabil din faptul că, în timpul culesului

strugurilor, israeliții se adăposteau în colibe din ramuri, ridicate în podgorii.

Exprimarea din original este eliptică, verbul *a strînge* neavînd un compliment direct.

[15] *a să chiema acolo numele lui* cf. LXX, sintagma este omisă în ebraică. FRANKF. notează: *al. sequens membrum abest, vi ab Heb.*

sămănturile / roadele redă gr. τὸ γέννημα „produs, rod, fruct“, IER. *in cunctis frugibus suis.*

[16] *deșert* redă gr. κενός „gol“, IER. *vacuus.* Cele mai multe traduceri recurg la expresia *cu mîinile goale*: L și EU *mit leeren Händen*, BJ și TOB *les mains vides*, NOAB *empty-handed*. KJV *empty.*

[18] *Judecătoriu și aducătoriu de cărți*, în FRANKF. la plural, așa cum traduce ms. 45; *dregător* vezi nota 1, 15.

[19] *nici vor cunoaște față* vezi nota 1, 17.

ridică cuvintele dreptilor redă gr. κολ. ἐξείρει λόγους δικαίων ms. 4 389 *răsipăște*, S. Micu *mută*, IER. *et mutant verba iustorum, L und verdrehen die Sache der Gerechten*, BJ *et ruine les causes des justes*, NOAB *and subverts the cause of the righteous.*

[21] *desiș, tot lemnul*, vezi nota 7, 5.

CAP. 17

[1] *hulă* vezi 15, 21.

uriciune vezi 7, 25.

[3] *podoaba ceriului* vezi 4, 19.

[5] *vei scoate ... pre poartă / la poarta cetății*: piața situată în apropierea porții centrale a orașului era un loc de reuniune publică, în care se tratau afaceri și se desfășurau procesele. De aceea în RG *să scoți la judecată.*

[7] *la cea de apoi* redă gr. ἐν ἑσχάτων, cf. ms. 45; ms. 4 389 și S. Micu *pre urmă.*

[8] *va slăbi* redă gr. ἀδυνατήσῃ < ἀδυνατεω „a fi neputincios, slab, incapabil“, aici „a depăși competența“. În LXX textul cuprinde patru perechi de substantive precedate de fiecare dată de locuțiunea prepozițională ἀντὶ μέσων tradusă în BB *între mijlocul, întru mijlocul, întru, întru*. Dintre cele patru perechi de substantive este tradusă ἀφῆ ἀφῆς *pipăirea pipării* prin redarea sensului de bază al gr. ἡ ἀφῆ „1. pipăit, pipăire 2. lovitură, rană“. Al doilea sens, *rană*, este necunoscut și traducătorului ms. 4 389. S. Micu îl redă, probabil sub influența Vulgatei, prin *rană de lepră*. Conotațiile atribuite acestor perechi de substantive diferă destul de mult de la o traducere la alta: IER. *sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram et iudicium*, KJV *between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke*, L *um Blutschuld, um Schaden, um Gewaltat oder was sonst Streitsachen*, EU *Mord, Eigentumsdelikt oder Körperverletzung*, BJ *affaire de meurtre, contestation ou voie de fait*, REB *accidental or premeditated homicide, civil rights or personal injury.*

ca să să chieme numele lui acolo cf. LXX, lipsește din textul ebraic.

[9] *preoții leviți*: clerul de la sanctuarul central, spre deosebire de leviții răspîndiți în toată țara. Judecătorul putea fi unul dintre acești preoți sau un magistrat laic. Acest tribunal suprem avea menirea de a judeca și a pronunța sentința în procesele mai dificile care depășeau competența judecătorilor locali.

[10] *ca să să chieme numele lui acolo* cf. LXX, lipsește din textul ebraic.

să vor îocmi redă gr. εἶν νομοθετηθῆν < νομοθετέω „a da legi, a institui o lege, a decreta, a da instrucțiuni“, L. *was sie dich lehren werden*, BJ *d'agir selon toutes leurs instructions*; ms. 45 *să vor oțprăvui*, glosă *legiui*, ms. 4 389 *toate cite fi se-au pus fie în lege*, S. Micu *vor rîndui*.

[12] *carele va fi în zilele acēlea* cf. LXX, lipsește în ebraică.

[14] *cu sorțu* redă gr: ἐν κλῆρω, omis în ebraică.

boiaren redă gr. ἄρχοντα < ἄρχων „demnitar, principe, conducător“.

Ștefan cel Mare îi apare lui Sadoveanu în Frații Jderi, conform legilor țării, investit de Dumnezeu să conducă, să judece și să hotărască: „Toată lumea se înfățișa cu cutremur la măriia sa,

ingenunchind sub sabia dreptății sale, știind că măriia sa stă pe acest pămînt al Moldovei ca să fie statornică rînduiala lui Dumnezeu. Cum pămîntul își dă roada, așa muritorul să-și încheie munca, fără strîmbătate și șiretlie. Cel bun să viețuiască la lumină între drepti; cel rău să intre la osîndă în întuneric. Măriia sa veghează neclintit la hotărîrile sale, sub ochiul lui Dumnezeu“ (Izvorul Alb, Opere, XIII, 1958, p. 457).

[16] Probabil aluzie la Solomon, cf. 1 Reg 8, 10-18 și 3 Reg 10, 26, 28.

[17] *să nu să premenească* redă gr. ἴνα μὴ μεταστῆ. Verbul *a primeni*, provenit din slavonă, cu sensul de „a trece dintr-o stare în alta“ este înlocuit în ms 4 389 prin *a întoarce* și în S. Micu prin *a schimba*.

(17) *inima lui*: KJV și NOAB *his heart + turn away*, v. 20 *his heart + lift up*, L. *dass sein Herz nicht abgewandt werde*, v. 20 *sein Herz soll sich nicht erheben*. Alte traduceri recurg la parafrazare, renunțînd la substantivul *inimă*: REB *Your king ... be led astray*, v. 20 *he will avoid alienation ... through pride*; EU *damit sein Sinn nicht vom rechten Weg abweicht*.

[18] *a doao lege* redă gr. τὸ δευτερονόμιον, denumire ce a fost preluată în mai multe limbi, dînd și titlul acestei cărți biblice. Una din interpretările etimologice derivă această titulatură din faptul că este al doilea exemplar, dublura originalului păstrat de leviți în sanctuarul central, în templu. Această copie destinată regelui era scrisă într-o carte sau, mai exact, pe un sul, conform practicii iudaice.

CAP. 18

[1] Toți membrii tribului lui Levi sînt îndreptății să fie preoți, alți cei care oficiau servicii sacerdotale în sanctuarul central din Ierusalim, cît și cei care trăiau în provincie ca preoți învătători. Deoarece nu aveau dreptul de a poseda pămînt, hrana lor era asigurată din sacrificiile aduse în sanctuarul din Ierusalim, sau, în cazul celor care trăiau în provincie, din donații caritative, ca și în cazul străinilor, al văduvelor și al orfanilor (Dt 12, 18-19; 17, 9 și 18).

[3] *ventrele* redă gr. τὸ ἔντερον „stomacul numegătoarelor, rînză“, IER. *ventriculum*, S. Micu *pintecel*.

vei da redd gr. δόσεις; cu totul excepțional, BB preia o formă consemnată în nota de la subsolul FRANKF., probabil pentru a păstra persoana a II-a singular din versetul următor; în textul FRANKF. δόσεις va da, așa cum traduce ms. 45.

[5] *să blagoslovească* cf. LXX, omis în ebraică, după cum remarcă FRANKF.: *al. hae duae voces absunt, vi ab Heb.*

[6] Versetul confirmă dreptul leviților care trăiau în provincie de a oficia în sanctuarul central.

nemernicēște / trăiește ca pribeag redă gr. παροικεῖ < παροικέω „a locui (ca străin)“. Omiterea virgulei în BB, cu toate că este consemnată în FRANKF. după acest verb, modifică sensul frazei. Eminescu păstrează semnul arhaic în *Doina*: „Cine-au îndrăgît străinii / Mîncea-i-ar inima cîinii, / Mîncea-i-ar casa pustia / Și neamul nemernicia“.

[8] Text obscur în ebraică.

[11] *vrajă*, ms 45 *cîntare*, redă gr. ἐπαοιδῆν „incantație, descîntec“.

[15] Moise este considerat a fi prototipul adevăratului profet.

[16] Împărțirea textului în versete este corectă în ms. 45, care menține sintagma *după toate* în v. 16, cf. Biblia din Anglia, repartizare acceptată și de critica modernă. BB trece această sintagmă în v. 15, pentru a se conforma FRANKF.

nu vom mai adaoge, vezi nota 5, 25.

nici vom muri: BB preia din ms. 45 traducerea *nici* a conjuncției negative οὐδέ „ca să nu“, echivalată corect în ms. 4 389 prin *ca nu cumva*, S. Micu *ca să nu*.

[18] Pe baza acestui text din Dt, evreii l-au așteptat pe Mesia ca pe un nou Moise, cf. Ioan 1, 21. Evanghelia lui Ioan subliniază paralelismul dintre Iisus și Moise, cf. Ioan 1, 17 (B).

[19] *voiu izbîndi* redă gr. ἐκδικήσω < ἐκδικέω „1. a (se) răzbuna, a pedepsi, 2. a reclama, a cere“. Bailly citează acest loc din Dt. pentru a exemplifica sensul de „a cere“. KJV și NOAB *I will require it of him, L von dem will ich's fordern*. Alte traduceri îl redau prin *a cere socoteală, a trage la răspundere*: EU *ziehe ich selbst zur Rechenschaft, REB I shall call that person to account, BJ c'est moi-même qui en demenderai compte*.

a izbîndi are probabil sensul de „a răzbuna“, conotație foarte frecventă a acestui cuvînt pînă tîrziu, în secolul XIX (*Aveni fericirea de a ne izbîndi*, BĂLCESCU, ap. DA). Acest sens se poate asocia însă cu dificultate cu prepozițiile întrebunțate în traduceri românești, după modelul grec sau slav: BB *voiu izbîndi dentru dînsul*, ms 4389 *voiu izbîndi de la dînsul*, S. Micu *voiu lua izbînda de pre el*. Din această perspectivă, ar fi posibil ca traducătorii români să fi folosit verbul *a izbîndi* + prep. *dentru, de la, de pre* cu sensul de „a cere“.

[20] *va pîgîni* redă gr. ἄσβεστον < ἀσβέω „a profana, a pîngări, a comite o impietate, un sacrilegiu“. Termenul ebraic este tradus prin *a se semeși, a se încumeta*.

[21] Deși în LXX apare particula negativă οὐκ înaintea verbului ἐλάλησεν, ms. 45 și BB traduc la afirmativ *au grăit*; la fel procedează S. Micu. Ms. 4 389 folosește forma negativă *care nu iaste grăit*, cf. IER. *quod non est locutus*, formă preluată din originale și de alte traduceri.

[22] *să nu vă îneji de* redă gr. οὐκ ἀπέθεσε < ἀπέχω „a se îne la distanță“. Verbul corespondent ebraic este tradus de obicei prin *a se teme*, IER. *non timebis*, KJV și NOAB *to be afraid of, BJ craindre*.

CAP. 19

[1] Capitolul 19 marchează începutul celei de a doua secțiuni a corpusului de legi deuteronomice, ce se întinde pînă la capitolul 25, 19. Capitolul 19. se ocupă de stabilirea cetăților menite a oferi refugiu celor vinovați de omucidere, pentru a limita efectele vechii legi tribale privind răzbunarea sîngelui vărsat (Num 35). În Canaan vor fi desemnate trei cetăți în acest scop, pe lîngă cele trei la est de Jordan (vezi 4, 41–43).

limbile care Dumnezeul tău dă fie pămîntul lor: această formulare se datorează preluării pronumelui relativ nom./ac. plural neutru & din limba greacă. Ms. 4 389 oferă o traducere mai bună prin întrebunțarea, sub influența altor modele decât Septuaginta, a cazului genitiv *ale cărora țară le va da*. Folosirea articolului genitival *ale* la plural și a pronumelui *le* tot la plural constituie un indiciu că substantivul *țară* este la numărul plural.

[2] *osebi / alegi* vezi nota 4, 41.

[3] *Socotește tu calea*: formularea ambiguă din originalul ebraic atrage după sine soluții de traducere destul de diferite: EU *Do sollst die Wegstrecken berechnen*, TOB *tu établis un plan des routes*. Interpretarea ms. 4 389 *să gătești fie cale* este similară celei din KJV *Thou shalt prepare thee a way*, NOAB *You shall prepare the roads*, L. *du sollst den Weg dahin herrichten*, RG și B 1989 *Să faci drumuri*, B 1982 *Să-ți faci drum*. REB oferă cea mai liberă interpretare: *determine where each city shall lie*.

[4] *porunca* redă gr. τὸ πρόσταγμα „ordin, dispoziție, poruncă“. În ms. 4 389 se traduce prin *legea*, IER. *lex*: S. Micu reține termenul *poruncă*, dar adaugă la subsol *legea, rînduiala*.

[6] *rudă* redă gr. ὀργιστεύων „rudă apropiată“. Textul ebraic este posibil de mai multe interpretări: IER. *proximus eius cuius effusus est sanguis*, S. Micu, *rudă cu cel mort*. Cea mai răspîdită interpretare este *răzbuđuitorul sîngelui*: L. și EU *Bluträcher*, KJV și NOAB *the avenger of blood*, BJ *le vengeur du sang*. REB îmbină cele două interpretări *the dead man's next-of-kin on whom lies the duty of vengeance*.

[11] BB *a pîndi*, ms. 45 *a aleși*, este redat în ms. 4 389 prin perifraza *a face meșteșug hiclean*.

[13] *să nu să vîghe* redă gr. οὐ φείσεαι < φείδομαι „a cruța“, IER. *nec misereberis* care este tradus fie prin „a avea milă“, fie prin „a cruța“. Probabil sensul atribuit aici de BB verbului *a veghea* este de „a feri, a ocroti“. Ms. 4 389 *Să nu-l cruțeze*, S. Micu *Să nu să milostivească*.

[14] *hotarele* desemnează borna, piatra de hotar care marchează hotarul dintre două proprietăți.

să-l paști redă unul din sensurile de bază ale verbului νομήσομαι < νομέω „a paște; a împărți“. Interpretarea, neobișnuită pentru acest context, se datorează unei inadvertențe de transcriere a textului grec din FRANKF., în care cele două părți ale acestui cuvînt compus par a fi despărțite în unități distincte: ἐν κλήρῳ νομήσομαι.

[15] *mărturie* redă gr. μάρτυς „1. martor, 2. dovadă, mărturie“. În cazul de față, ca și în versetele următoare, *mărturie* este folosit cu sensul actual de *martor*. Ms. 4 389 și S. Micu mențin termenul.

(15) *mărturie*. Ms. 45 folosește aici termenul *martur*, deși în celelalte locuri îl va înlocui cu *mărturie*.

În BB, substantivul *rost* are opt. ocurențe în Dt, față de cinci ocurențe ale substantivului *gură*.

păgîndate: este greu de precizat care este semnificația exactă a termenului în acest context. A fost interpretat atît ca „delict, infracțiune“, cît și ca „revoltă, nesupunere“.

[21] Ultimele două propoziții din BB, preluate din FRANKF., nu sînt incluse în RAHLFS, fiind o transpunere din Lev 24, 20. FRANKF. menționează la subsol: *al. abest hoc totum, vt ab Heb.*

Comisul Manole Păr-Negru din Frații Jderi apreciază faptele lui Ștefan cel Mare, constrîns adesea să verse sînge, după legi deuteronomice: „Lui Petru-Vodă i s-a făcut județ, cum scrie la carte. A omorît pe fratele său Bogdan-Vodă. Cine face, face-i-se. Sînge pentru sînge. Iar după ce l-a judecat, măria sa Ștefan și-a luat canon să ajuneze nouă ani vinerile“ (Mihail Sadoveanu, *Oamenii mării sale*, 1942, în *Opere*, XIII, 1958, p. 653).

CAP. 20

[1] Războiul sfînt se bazează pe premisa că acesta nu constituie o acțiune a oamenilor, așa cum sînt războaiele purtate de regi cu soldați bine pregătiți, cu cai și cu care de luptă, ci apare ca o acțiune în care însuși Dumnezeu este angajat și în care poporul reacționează cu un devotament fanatic, cf. Jud 5 (NOAB).

cal și călăreț: BB păstrează numărul singular din LXX ἄναβάτης „călăreț; conducător al unui car de luptă“. Termenul ebraic corespunzător are semnificația de „car (de luptă)“.

[3] *vă înfrîngeți* redă θραύετε < θραύω „1. a rupe, 2. a frînge, 3. a ceda“, IER. *cedere*.

[5] *cărturarii / dregđuitorii* vezi nota 1, 15.

au înnoit redă gr. ἐνεκαίνισεν < ἐγκαινίζω „1. a înnoi; 2. a sfînți“. Este vorba de actul festiv de inaugurare a noii clădiri; unele traduceri subliniază elementul religios din această festivitate IER. *dedicavit*, KJV, NOAB și REB *to dedicate*, BJ *dédiée*, altele latura profană TOB *inaugurée*, S. Micu *au început a lăcuși într-însa*.

[8] *fricos la inimă*: expresia din ms. 4 389 *cu inimă slabă* s-a păstrat, uneori modificată, în diferite ediții ale Bibliei, pînă în zilele noastre: S. Micu *slab la inimă*, RG *cu inima slabă*, B 1989 *slab la inimă*.

[9] *boiarii oștii înainte-povăđuitori norodului* redă gr. ἄρχοντας τῆς στρατιᾶς προηγουμένου τοῦ λαοῦ, S. Micu *mai marii oștii înainte-povăđuitori norodului*. În legătură cu semnificația militară a substantivului *povăđuitor* vezi nota 1, 13. Majoritatea traducerilor comprimă cele două titulaturi militare din acest verset într-un singur termen: L. *Heerführer*, BJ *chefs de troupe*.

[11] Substantivul *porțile* nu este consemnat în original, dar întregeste sensul propoziției. Faptul că în limba greacă substantivul colectiv *nărodul* poate primi determinări la plural, dă naștere în traducerea BB la dezacorduri de număr în acest verset.

[14] *marșă* redă gr. ἀποσκευή „bagaje; mobilier“, ms. 4 389 *avuzia*, S. Micu *marha*, cu nota la subsol: În alte versiuni: *afară de mueri și de prunci*. Termenul ebraic corespunzător a fost redat de

obicei prin *copii* sau *servitori*: IER. *infantibus*, L. și EU *Kinder*, KJV și NOAB *the little ones*, REB *dependants*, BJ *les enfants*.

plinirea redă gr. ἀπορτία „bunuri mobile, bagaje, mobilier, ustensile“, ms. 4 389 *agoniseala*, S. Micu *averile*. Termenul din originalul ebraic este redat prin „pradă“, IER. *praedam*.

[15] Tratamentul aplicat în caz de război orașelor din afara Canaanului (v. 10–15) este diferit de cel aplicat popoarelor din Canaan, conlocuitoare cu triburile israelite. Alitudinea față de acestea este cu mult mai drastică, pentru a împiedica contaminarea cu religiile lor păgâne.

[16] *acestor popoare* cf. textul ebraic. În FRANKF. doar la subsol, cu mențiunea *al. addund τὸν ἐθνὸν ex Hebr.*

să nu prindeși viu redă gr. οὐ ζωγράφεται < ζωγράφω „a prinde, a captura pe cineva, lăsându-l în viață, a face prizonier“.

Ms. 4 389 *să nu lași viu nici un suflet*, ca și S. Micu *Să nu lași viu nimica ce suflă*.

[17] *cu anathema să anathemisiți* vezi nota 2, 34.

pre ghergheseu cf. LXX, lipsește în textul ebraic.

[19] *șanș* redă gr. χάραξ „1. jăruș, par; 2. palisadă, fortificație“. Cele mai multe traduceri îl redau prin *mecanism de asediu* sau prin verbul *a asedia*. Textul se pretează unor interpretări diferite: B. 1982 (*ca să se ascundă de tine după înădritură*) păstrează interpretarea lui S. Micu *să poată fugi de la fața ta și să se ascundă în șanș*.

[20] Ms. 45 și BB folosesc două verbe diferite în limba română pentru a reda verbul ἐξολοθρεύσεις: v. 19 *să strici*, v. 20 *să surpi*. *a se închina* = a capitula, a se preda.

CAP. 21

[1] Fragmentul cuprins între 1–9 prezintă un ritual străvechi (Lev 14, 2–9; 16, 5–10; Num 19, 2–10), menit să înlăture răzbunarea de sânge în cazul unei crime al cărei autor nu putea fi identificat. Această răzbunare ar fi putut să se îndrepte împotriva oricărui locuitor al celei mai apropiate așezări. Prin acest ritual localitatea respectivă era absolvită de orice învinuire, fiind ferită de o asemenea amenințare. Momentul culminant al ritualului, în timpul căruia nu se aducea nici o jertfă, îl constituie rugăciunea din versetul 8.

om ucis redă gr. θύματα al cărui sens de bază „rănit“ a fost redat în ms. 45.

Același termen este redat în v. 2, 3 și 6 prin substantivul *stîrv*.

[3] *și va fi cetatea cea ce să apropie la stîrvu* cf. Biblia slavonă: *и рѣзасте градъ приближася къиномѣ*, *den boi* redă gr. ἐκ βοῶν, ms. 4 389 *den cireadă*, S. Micu *din vaci*. Sintagma nu apare în textul ebraic.

[4] *nesilnică* redă gr. τραχέων < τραχύς „aspru, dur“, IER. *vallem asperam atque saxosam*. Unele interpretări consideră că este vorba de o vale cu apă: BJ *un cours d'eau qui ne tarit pas*, NOAB *a valley with running water*, REB *a stream that never runs dry*, altele, dimpotrivă, că ar fi o vale seacă EU *in ein ausgetrocknetes Bachtal*. Prima interpretare este dictată probabil de imperativul ca singele junicii să nu cadă pe pământ, deși în decursul ritualului nu se menționează expres vărsarea de sânge. Din punct de vedere geografic este greu de imaginat că, în această regiune cu precipitații reduse, în care în cele mai multe alpii de râu există apă doar în anotimpul ploios, demnitarii cetății se puteau deplasa la mari distanțe, în căutarea unui râu cu apă permanentă.

vor tîia vinele redă gr. νευροκοπήσων < νευροκόπηω „a mutila prin tăierea nervilor“. *Vinele* nu are sensul de „venă sanguină“, ci de „vină, tendon, fibră, nerv“ cf. gr. νευρά sau νεύρον. Sintagma ebraică este tradusă prin *a frînge gîtu*, IER. *caedent in ea cervices*, KJV *strike off the heifer's neck*, NOAB și REB *to break the heifer's neck*, BJ și TOB *ils briseront la nuque de la gils briseront la nuque de la génisse*, L. și EU *das Genick brechen*. Dar RG *să junghie gîtu junicei*, B. 1982 *să junghie juninca*.

[5] *pipăirea / rînire* vezi nota 17, 8.

[6] *pre capul* cf. LXX, lipsește din textul ebraic.

[8] *Milosîrd fii* redă gr. Πλαῖς γενοῦ. Semnificația literală a corespondentului ebraic este „a acoperi; a fi propice, favorabil“

IER. *propitius esto*. Termenul a căpătat sensul tehnic desemnînd ispășirea și ritualul ei.

den pămîntul Eghiptului cf. LXX, lipsește din textul ebraic.

[9] *binele și plăcerea* redă gr. τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀρεστὸν. În ebraică, un singur determinat, idem IER. *quod praecepti Dominus* și ms. 4 389 *cele ce plac*, deși în slavonă apar amîndoi termenii.

[11] *și-ți vei aduce aminte de ea* redă sensul de bază al verbului ἐθυμέομαι „a reflecta“. Verbul poate fi însă asociat și cu substantivul θυμός „inimă“, ca simbol al pasiunii și sentimentelor: EU *wenn sie dein Herz gewinnt*, ms. 4 389 *o vei îndrăgi*, S. Micu *și-ți va plăcea*.

[12] Tăierea părului, a unghiilor și schimbarea îmbrăcămînții simbolizează probabil desprinderea de trecut și începerea unei noi vieți.

[13] *te vei lăcui*: întrebuițarea diazezei reflexive cu verbul *a lăcui* este determinată de imitarea formei medio-pasive din greacă συνοικισθήσῃ < συνοικέω „a locui împreună, a coabita, a se căsători“. În acest context verbul implică existența raporturilor sexuale: IER. *dormiesque cum illa*, ms. 4 389 *să te împreuni cu ea*, EU *Danach darfst du mit ihr Verkehr haben*, REB *After that you may have intercourse with her*.

[14] *cu vînzare nu să va vinde*, construcție preluată din greacă, evitată însă de ms. 4 389 (*să nu o vinzi pre bani*), deși modelul slavon este similar Septuagintei. S. Micu (*să nu o vinzi pre arginți*).

să nu te lăpezi de dînsa redă gr. οὐκ ἀπεστήσεις αὐτήν < ἀπέστω „a da la o parte, a înlătura“. Bailly citează acest verset, atribuind verbului semnificația *agir avec perfidie*. Înțelesul termenului ebraic este obscur, fiind interpretat diferit: IER. *nec opprimere per potentiam*, L. *du sollst sie ... nicht als Sklavin behandeln*, BJ *tu ne dois pas en tirer profit*, REB *you must not ... treat her harshly*.

a smeri = a umili, a batjocori.

[16] Ms. 4 389 *și va vrea să împarșă avuția sa feciorilor săi* cf. IER.: *volueritque substantiam inter filios suos dividere*.

unelte redă gr. τὰ ὑπόσχεοντα „mijloace, resurse, bunuri“.

[17] *cele dențiu născute / drepturile de întii născut* redă gr. τὰ πρωτοτόκια „drept de prim născut“, IER. *primogenita*. S. Micu: *cele ce sînt ale celui întii născut*. Calitatea de întii-născut dădea acestuia drepturi privilegiate: moștenire dublă față de frații săi, rangul de cap al familiei după moartea tatălui și, mai ales, o binecuvîntare paternă deosebită, considerată eficace prin ea însăși și irevocabilă (cf. Fac 25, 31).

[18] Ca și alte legi din antichitate, aceste măsuri drastice sînt menite să ocrotească familia, unitatea de bază a societății israelite. Legea limitează puterile discreționare ale tatălui, caracteristice societății patriarhale, prin două prevederi: abaterile fiului trebuie judecate de un tribunal public, iar mama joacă un rol activ.

gilcevitor / îndărătnic redă gr. ἐπειστής < ἐπέστω „a provoca, a irita“, IER. *protervum*, EU *widerspenstig*, KJV *rebellious*, BJ *indocile*. În versetul 20 verbul este tradus prin *pricește*, iar în 31, 27 apare ca substantiv *pricea*, ms. 4 389 *turburarea*, S. Micu *improvivirea*.

Verbul *a certa* este folosit aici cu sensul frecvent în limba română veche „a pedepsi; a disciplina“ gr. παιδεύω.

În *Scrisoarea III*, Eminescu folosește verbul *a certa* cu același sens: „Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți.“

[19] *prinzînd / să-l înșface*, ms. 4 389 *să-l ia*: traducerea din ms. 4 389 *să-l ia* se regăsește în RG, B. 1982, B. 1989.

poarta locului cf. LXX; ms. 4 389 *înaintea porții judecării* cf. IER. *ad portam iudicii*. În ms. 4 389 traducătorul optează pentru versiunea latină și nu pentru cea elină sau slavă, care sînt identice (τὸ τὸπου, respectiv *мѣста*).

[20] *șăcînd zăloage / risipitor* redă συμβολοκοπῶν < συμβολή „contribuție bănească pentru participarea la un ospăț“. Termenul a primit interpretări diferite: L. *Prasser* („chefliu, desfrînat, petrecăreș“), EU *Verschwender* („risipitor“), KJV și NOAB *glutton* („Jacom“), BJ *debauché*, S. Micu *mîncătoriu*, RG *risipitor*, B. 1982 și I989 *lacom*.

[21] *ceițăți* redă gr. οἱ ἐπίλοιποι, în textul ebraic *tot Israelul*.

[22] *va muri și vei spînzura / va fi omorît și spînzurat*. Este vorba însă de spînzurarea cadavrului răufăcătorului după ce a fost

executat, semn al unui dispreț profund față de cel în cauză (2 Reg 4, 12). Doar criminalii considerați blestemați erau supuși unei asemenea proceduri înșoșitoare (NOAB).

[23] Textul sărit de copist în ms. 45 este completat marginal de o altă mână, cu sigla corespunzătoare, menționată de traducător în postfață.

să nu doarmă, ms. 4 389 *să nu pestească*, înlocuit în S. Micu prin a rămîne: *să nu rămîne preste noapte*.

CAP. 22

[2] Substantivul *fratele* trebuie înțeles în sensul larg al cuvîntului, ca membru al comunității israelite.

le vei aduna ... și va fi: acest dezacord derivă din redarea fidelă a textului grecesc: συνάξεις αὐτὰ ... καὶ ἔσται.

[3] *Așa vei face măgariului lui și așa vei face haina lui*: deși în original amîndouă substantivele sînt în cazul acuzativ τὸν ὄνον < ὄνος, respectiv τὸ ἱμάτιον, BB trece primul substantiv la cazul dativ, conform normelor limbii române, dar omite să procedeze la fel și cu al doilea substantiv; ms. 4 389: *să faci și măgariului său și unelții lui*, S. Micu: *cu asinul lui ... cu haina lui*.

[5] Aluzie probabilă la ritualuri și culte păgîne, în care se simula schimbarea de sex, denaturîndu-se astfel credința că omul este creația lui Dumnezeu.

[6] Oamenii trebuie să manifeste respect față de toate făpturile create de Dumnezeu, luînd din natură numai ceea ce este necesar traiului.

golași redă gr. τῶν νεοσσῶν < ὁ νεοσσός „pui de pasăre sau de animal“. Referindu-se la acești pui, LXX folosește în v. 6 și 7 trei termeni diferiți. Imitînd întocmai originalul, BB recurge tot la trei termeni diferiți: *golași*, apoi τῶν τέκτων *fiii* și τὰ παιδία *copiii*, deși în limba română ultimele două substantive sînt specifice raporturilor interumane și nu se aplică animalelor. În ms. 4 389 apare substantivul *puii* în toate trei cazurile. Cf. Biblia slavonă: ПИТМЧА. S. Micu va renunța la substantivul *copiii*, limitîndu-se la termenii *puii* și *fiii* (*să nu prinzi pre mamă cu fiii*).

[8] Legea se referă la casele cu acoperișul orizontal, servind și ca terasă; *cunună* redă gr. στεφάνη < ἡ στεφάνη, varianta feminină a substantivului ὁ στέφανος „coroană, cunună“, dar și „zid împrejmuitor“. Ms 4389: *curte*, cf. Biblia slavonă СРЪЖАННІС. S. Micu: *cununa podului*.

[9-11] Este respins amestecul între genuri, specii, soiuri diferite, din regnul animal și vegetal, chiar și în cazul unor obiecte confecționate de om, produsele hibride care ar modifica ordinea și deosebirile lăsate de Dumnezeu.

de două feluri redă gr. διάφορος „diferit, felurit, divers“. ms 45 *pre dobîndă*.

să nu să sfințească redă gr. μὴ ἁγιασθῆι < ἁγιαζω „a sfinți, a consacra“. Interpretările acestui verset sînt diferite: produsele rezultate din asemenea culturi amestecate nu vor mai fi sfințite în templu, în sanctuar, interzicîndu-se consumarea lor. L. *damit Heiligtum nicht das Ganze verfalle*, BJ *de peur que le tout ne soit consacré*, REB *the full yield will be forfeit*.

[11] *scîrnăv* redă gr. κίβδηλος „fals, falsificat, alterat“. Substantivul respectiv înseamnă „falsificare a unei monede, a unui metal“, prin extensie „depravare, corupere“.

[12] *sucite / ciucuri* redă gr. σπερκά, adj. verb. σπερκός „răsucit, filat, tors“, IER. *funiculos in fimbriis*. Ms. 4 389 *șireturi*, S. Micu *baeri*.

[13] Porțiunea cuprinsă între v. 13-30 reglementează unele aspecte ale raporturilor sexuale.

[15] *fecioriiile* redă gr. παρθένια „feciorie, virginitate“. Veșmintele cu care mireasa a fost îmbrăcată în noaptea nunții serveau și de așternut. Acestea erau înmîinate părinților miresei, care, pe baza urmelor de sînge puteau dovedi într-un eventual proces castitatea fiicei. Substantivul la plural se referă la aceste dovezi concrete.

[17] BB *fecioriele* cf. LXX, ms. 4 389 *sămnele fetiei* cf. IER. *signa virginitatis*. Termenul *sămnele* se va regăsi la S. Micu și în alte ediții ale Bibliei (RG, 1982, 1989).

[18] *a certa* = a pedepsi. Ms. 4 389 *să-l bată*.

[19] *vor păgubi / să-l amendeze* redă gr. ζημιώσουσιν < ζημίω. BB optează pentru sensul de bază al verbului „a aduce prejudiciu, pierdere; a păgubi“, dar verbul are înțelesul de „a amenda, a sancționa financiar“, S. Micu *vor globi*, RG și B 1982 *a pune gloabă*. Ms. 4 389 *să-l prade*.

[21] *nebunie* redă gr. ἀφροσύνη „demență, nebunie, act neucuetat“, IER. *nefas*, KJV și NOAB *folly*.

[22] *muiere care au lăcuit cu bărbat după LXX*. Ms. 4389 *altă muiere cu bărbat*, S. Micu *muiere care are bărbat*.

[23] *fată fecioară* redă gr. παῖς παρθένος.

[24] *după ajutor*: sintagma nu apare în original.

[27] Ms. 45 și BB traduc diferențiat cei doi termeni din original: v. 25 *la cîmpu* redă gr. ὁ ἄργρος „ogor, cîmp“, v. 27 *la iarină* gr. τὸ πεδίον „cîmpie“.

[29] *didrahme* redă gr. δίδραχμα. Originalul ebraic și Vulgata (*siclos*) consemnează același termen ca și în v. 19: *sicli*. Ms. 4 389 recurge în v. 29 la substantivul *sicle*, cf. LXX și Biblia slavonă (АМАРАГМЪ).

[30] În textul ebraic, acest verset este numerotat 23, 1. Textul nu se referă la mama celui în cauză, ci la o altă soție a tatălui. Ultima propoziție a versetului este redată liber în majoritatea traducerilor datorită ambiguității termenului *acoperemint*, gr. συγκάλυμμα „învelitoare“, IER. *operimentum*. Unii interpreți consideră că este vorba de veșmintul tatălui. Într-o semnificație simbolică soția era ocrotită de acest veșmînt al soțului. Prin extensie, acest veșmînt putea fi considerat și învelitoare de pat: L. *Niemand soll ... aufdecken seines Vaters Decke*, KJV *A man shall ... not discover his father's skirt*, REB *he must not bring shame on his father*, BJ *Un homme ne prendra pas l'épouse de son père, et ne retirera pas d'elle le pan du manteau de son père*. RG *să nu tragă așternutul de pe patul tatălui său*, B. 1982 *să nu ridice marginea hainei tatălui său*.

CAP. 23

[1] *famăn scopit*: BB elimină conjuncția *și* (FRANKF. καὶ); ms. 45 (*nice*) păstrează sensul propriu al termenilor grecești *zdrobit* θλαδίας < θλάω „a zdrobi, a strivi“ și *idiai* ἀποκεκομμένοσ < κόπτω pf. κέκομμα „a tăia“.

Distincția din originalul ebraic este păstrată în alte traduceri: IER. *non intrabit eunuchus adtritis vel amputatis testiculis et absciso veretro*, BJ *l'homme aux testicules écrasés, ou à la verge coupée*, REB *no man whose testicles have been crushed or whose organ has been cut off*, EU *dessen Hoden zerquetscht sind oder dessen Glied verstümmelt ist*. Interdicția se îndreaptă împotriva celor care se abat de la ordinea firească a naturii umane lăsată de Dumnezeu.

[2] *den curvă* redă gr. ἐκ πόρνης. Sensul echivalentului ebraic *mamzer* este obscur, desemnînd probabil copilul născut în afara legii (vezi Lev 18, 6-18, în care se condamnă legăturile incestuoase). Mai tîrziu, exegeza iudaică îl aplică și celor născuți dintr-un părinte evreu și unul străin.

pînă la a zecea generație după textul ebraic.

[4] *au năimit / au tocmît* redă gr. ἐμισθώσαντο < μισθώω „a angaja, a recruta (mercenari)“.

[6] În original, substantivele *pace* și *folos* sînt legate printr-o conjuncție.

[7] *Să nu urăști / să nu îți fie scîrbă* redă gr. οὐ βδελύξῃ < βδελύσσω „a fi dezgustat, scîrbit de ceva, a avea oroare, aversiune față de ceva“, IER. *non abominaberis*, L. *verabscheuen*, KJV și NOAB *abhor*, BJ *tenir pour abominable*.

[10] *săblasna*, ms. 45 *aruncarea*, ms. 4 389 *curdrea* redă gr. ῥύσας < ῥύσας „surgere; poluție“. În Lev 15, 3 BB folosește termenul *cursoare*.

S. Micu *ispitierea în vis*, IER. *pollutus sit somnio*, BJ *pollution*, REB *emission of seed*. Echivalarea „întimplare de noapte (RG), ceea ce i s-a întimplat noaptea (B 1982), întimplarea din timpul nopții (B 1989) se regăsește și în alte traduceri; KJV *uncleannes that chanceth him by night*, NOAB *what chances him by night*, TOB *accident nocturne*, EU *nachts etwas geschah*.

[13] *brîu* redă gr. ζώνη „brîu, curea, centură”. Corespondentul ebraic este tradus de obicei prin „echipament”.

[14] *să te scoată / să te ocrotească* redă gr. ἐξέλθεσθαι < ἐξαιρέω, verb polisemantic, al cărui sens principal este „a scoate”.

Ms. 4389 *să te mîntuiască*, S. Micu *să te izbăvească*.

[15-16] În contrast cu această lege umană, codul lui Hammurabi prevedea pedeapsa cu moartea pentru cei care adăposteau un sclav fugamic.

[17] Versetul subliniază stricta interdicție, afiș pentru femei, cît și pentru bărbați, a prostituției sacrale, practică în templele aparținînd unor culte din Vechiul Orient, cum era cultul fecundității al zeului Baal (Num 25; 3 Reg 14, 24; Os 4, 14).

Versetul 18 din BB, preluat din LXX, lipsește din textul ebraic, așa cum specifică și nota de la subsol din FRANKF. S. Micu îl include în traducerea sa, dar notează la subsol: *În unele, stihul 18 nu iaste*. Șaguna îl omite, la fel și RG, B. 1982. La fel procedează ms. 4 389, ms. 45 îl include în v. 17, conform ediției engleze a Septuagintei.

[18] *schimbarea* redă sensul principal al gr. ἀλλαγῆ, „schimbare, schimb”, dar și „prețul, contravaloarea” unei cumpărături; ms. 4 389 *schimb*, S. Micu *pref*.

cîine: termen depreciativ pentru bărbații care practicau prostituția.

[19] Verbul *a cămăta*, respectiv *a cămătu* (v. 20) este preluat de BB din ms. 45, care copiază modelul grecesc ἐκτοκίζω.

DLR îl menționează doar în aceste două versete. Ms. 4 389 *a crește cămăta*, S. Micu *a lua cămătu*.

[21] *cerșind va cere* redă gr. ἐκζητῶν ἐκζητήσει, construcție prin care se accentuează acțiunea verbului care se repetă, ms. 4 389 *căutînd o va cătu*, S. Micu *cerînd va cere*.

[23] *a cruța* redă gr. φυλάσσω „a păzi, a respecta”, vezi 4,40.

dare redă gr. δῶμα „dar, danie, cadou”, ms. 4 389 și S. Micu *darul*. Termenul ebraic corespunzător are sensul de „voluntar, din proprie inițiativă, de bunăvoie”, IER. *propria voluntate*.

[24] Versetul 24 din LXX corespunde versetului 25 din textul ebraic.

[25] *sēcerea și secerătura* redau gr. ὁ ἄμμος „seceriș, vremea seceratului”, dar și „lan de secerat”.

CAP. 24

[5] *nevinovat* redă unul din sensurile adjectivului ἀθῶρος „1. nepedepsit, cruțat, scutit; 2. nevinovat, care nu este pasibil de a fi pedepsit”. S. Micu *scutit*.

[6] *pișăria*: mică piesă metalică fixată în piatra alergătoare de la moară (DLR). Termenul este folosit aici pentru a desemna roata de deasupra a morii sau a rîșniței, S. Micu *pietrile morii*. Sechestrarea acestei pietre face ca rîșnița sau moara să nu mai poată funcționa, lipsind astfel pe cel datomic de un obiect indispensabil pregătirii hranei, deci asigurării vieții.

[8] *pipăirea* vezi nota 17, 8.

stricăciune redă gr. ἡ λέπρα „lepră”. Termenul grecesc, care apare în mai multe cărți ale Bibliei, este redat, în majoritatea cazurilor prin *stricăciune*, respectiv adjectivul *stricat*. Uneori BB recurge la adjectivul *gubav*, *gubăvit*. În 4 Regi 5, 27 preia termenul *lepra* din greacă. Și *lepra lui Neeman se va lipi întru tine*.

[9] *Mariamei* redă gr. τῆ Μαριαμ. Transcrierea numelui propriu ebraic *Miriam* (vezi Num 12, 10), după modelul grecesc *Mariam*, este păstrată în S. Micu, Șaguna și în B. 1982. Ms. 4 389 recurge la *Maria (Mariei)*, după IER., și nu după modelul slavon *Mariam*. La fel în RG *Maria (Mariei)*.

[12] *cu zălogul* redă gr. ἐν τῷ ἐνεχούρῳ.

La origine (Ieș 22, 25) zălogul era o mantie: NOAB *you shall not sleep in his pledge*.

[13] *la tine va fi milostenie / vei face ceea ce este drept*, vezi, nota 6, 25.

[15] Locuțiunea verbală *a avea nădejde în ceva*, cu sensul de „a se baza, a se bizui”, este redată datorită folosirii prepoziției *pre*, gr.

ἐπί din FRANKF., care notează totuși la subsol variante ἐν, preluată în RAHLFS.

[16] Acest text este deosebit de important în afirmarea responsabilității individuale, infirmînd credința mai veche a vinovăției colective (Dt 5, 9; Ieș 34, 7; Num 16, 31-33; Ios 7, 24-25 etc.). Cu toate că Dt nu respinge solidaritatea comunității în caz de vinovăție (21, 1-9), este prioritară răspunderea personală. Vezi 4 Reg 14, 6; 2 Paral 25, 4; Iez 18, 20; Ier 31, 29.

[17] În original, toate substantivele sînt la singular ca în BB.

suruman, ms. 45 *sărdiman*, ms. 4 389, S. Micu, Șaguna *sărac* = „orfan”. Dar în v. 19 S. Micu și Șaguna folosesc termenul *sărac* în accepțiunea sa actuală de „nevoiaș, lipsit”, preluînd după BB substantivul *siriman* cu sensul de „orfan”.

[19] *sēcera / lanul* vezi nota 23, 25.

săracului, v. 21 *celui sărac* după LXX, lipsește din textul ebraic.

[20] *vei scutura*: textual în ebraică *vei bate*, BB *vei culege măslinile* după LXX ἐλατολογήσης < ἐλατολογέω „a culege măslinile”.

[21] În LXX, ediția din Anglia folosită în ms. 45, ca și în ediția RAHLFS, este inserat aici ultimul verset, trecut în paranteze drept unghiuare roșii, semn că provine din „izvodul Englitării”. Textul nu apare nici în originalul ebraic, fapt menționat de editorii FRANKF. la subsol: *al. huc per errorem versum ultimum intulerent. abest ab Heb.*

CAP. 25

[1] *doi oameni*: în original lipsește numeralul *doi*. Verbul *a îndrepta* are aici sensul de „a da dreptate”.

vor înfrunta redă gr. καταγινῶν < καταγινώσκω „1. a acuza, a învinui, a blama, a reproșa; 2. a condamna”.

[2] *și-1-vei sădea* redă gr. καθέις αὐτόν < καθήμι „a face să cadă”. În limba greacă verbul este tranzitiv, fiind urmat de complementul direct pronominal, model copiat în ms. 45 și BB (vezi și 4 Reg 10, 16; 11, 20). Ms. 4 389 *să-1-pui*, S. Micu *să-1-culci*.

[3] *să va rușina fratele tău*: formă de pasiv reflexiv, *a rușina* fiind deseori înțilnit în limba română veche ca verb tranzitiv.

[5] Este vorba de o formă specială de căsătorie, cunoscută sub numele de levirat (cf. lat. *levir* „cumnat”, care traduce ebr. *yabam*). Conform acestui obicei, văduva lipsită de copii urma să se căsătorească cu cel mai vîrstnic dintre cumnați, pentru ca bărbatul mort să nu rămînă fără urmași. Întîiul născut din această căsătorie era considerat fiu și moștenitor al defunctului. Obiceiul leviratului era răspîdit la mai multe popoare din Vechiul Orient, dar putea fi respins de cei implicați.

[9] Refuzul cumnatului de a se căsători, conform obiceiului, cu văduva fratelui decedat atrage după sine o reacție stabilită prin norme precise din partea văduvei. În cazul vînzării unei proprietăți, vînzătorul își scotea încălțămînta și o înmîna cumpărătorului, ca semn de renunțare la orice drepturi de proprietar (cf. Rut 4, 7). Cînd femeia îl descălță pe cumnatul ei, îi neagă orice drept la proprietatea fratelui decedat, care i s-ar fi convenit lui, prin moștenire, în caz de căsătorie. Refuzul cumnatului este dezonorant pentru văduvă. Această dezonoare se răsfrînge asupra cumnatului atunci cînd ea îl scuipă.

[12] *să nu și să vîghe* vezi nota 19, 13.

Această măsură extrem de severă, care prevede mutilarea pentru a sancționa un delict, este unică în Vechiul Testament.

[13] *cantariu* are aici sensul, astăzi dispărut, de unitate de greutate și nu de instrument de cîntărit.

[14] *măsură* se referă la unități de capacitate pentru măsurarea cerealelor. Unele traduceri precizează că este vorba de *efā*, așa cum apare în ebraică.

[18] *coada taberii* redă gr. οὐραγία „ariergardă”.

[19] *să nu și uși* greșeală de tipar, conjuncția și ocupînd primul loc în propoziție și în LXX.

CAP. 26

[2] *incepătura* redă gr. ἀπαρχή „pîrgă“, idem ms. 4 389 și S. Micu.

să chieме numele lui / să dănuiască numele lui, vezi nota 12, 5.

[5] *Siriia au părăsit / arameu rătuător*: text diferit în LXX față de versiunea ebraică. Referință la modul de viață seminomad al lui Iacov (Fac 25, 20).

au nemernicit, vezi nota 18, 6.

[6] *ne-au smerit / ne-au umilit* redă gr. ἐταπεινώσαν < ταπεινῶσα „1. a da jos, a slăbi, a diminua 2. a umili, a înjosi“. Vezi și 21, 14; 22, 24, 29.

[8] *cu virtute mare* după LXX, sintagma lipsește din textul ebraic. *cu vederi mari / cu mari grozăvii*, vezi nota 4, 34.

[9] *miere și lapte*, vezi nota 6, 3.

[10] În versetul 10, BB reia propoziția *pămînt care cură miere și lapte* din v. 9, după LXX. Propoziția este menținută și în edițiile critice moderne ale LXX, inclusiv RAHLFS, deși ea nu apare în textul ebraic, așa cum menționează nota de la subsolul FRANKF.: *al. abest hoc membrum, vt ab Heb. transumptum est per errorem ex praecedente versu*. Traducerile europene care au la bază textul ebraic o elimină, așa cum procedează ms. 4 389. Cf. modelul latin și slavon. S. Micu, Șaguna, Biblia sinodală, inclusiv ediția 1982 o păstrează în text, pe cînd în RG și B. 1989 lipsește.

[12] *anul al treilea* vezi 14, 28.

BB redă cuvînt cu cuvînt modelul grecesc, chiar și elementele care formează cuvintele compuse din LXX. Astfel *tot ce iaste preste zêce* redă gr. πᾶν τὸ ἐπιδέκαστον „toate zeciuielile“. În 12, 17 însă se folosește termenul *zeciuială*, ms. 45 *al dzêceia*.

pămîntului tău după LXX, lipsește din ebraică.

[13] *cèle sfinte*: pronumele *cèle* înlocuiește substantivul *zeciuială* care nu apare în originale.

[14] Zeciuiala sfîntă, avînd o destinație precisă, nu poate fi folosită în alte scopuri și cu alte prilejuri, ceea ce ar duce la profanarea ei: este interzisă folosirea ei ca ofrandă sau ca donație în caz de deces. Sensul celei de a doua afirmații este obscur în originale, puțin fiind tradus și prin formularea *n-am folosit-o pentru vreun lucru necurat*.

[15] *lapte și miere*, vezi nota 6, 3.

[16] Fragmentul cuprins în versetele 16–19 constituie partea finală a reglementărilor și a preceptelor expuse în capitolele 12–26 sub forma Codului deuteronomic. Acesta este documentul Legămîntului între Dumnezeu și Israel, prezentat ca un contract între doi parteneri în care sînt specificate obligațiile fiecăruia.

[17] *ai ales / mărturisit* redă gr. ἐῴλον < αἰρέω, verb polisemantic, în majoritatea traducerilor cu sensul „a declara“ sau cu un echivalent.

[18] *avut / ce îi aparține* vezi nota 7, 6.

[19] *care te-au făcut pre tine / popoarele pe care le-a făcut*: complementul direct este diferit în LXX față de versiunea ebraică.

numit redă gr. ὀνομασθῶν, aici cu sensul de „renumit, celebru, vestit“, păstrat și la S. Micu și la Șaguna. În ms. 4 389 apare sub forma mai rar întîlnită *numenit*.

popală redă gr. καύχημα „laudă, elogiu, cinstire“.

CAP. 27

[2] *să iei niște pietre*, textual *să pui*.

vei spoi pre dînsăle cu spoială, gr. κωνιάσεις αὐτῶδες κωνία, la S. Micu și *le lipêște cu var*, sintagmă păstrată astfel și în Șaguna. Formularea din ms. 4 389 *să le vdruiști cu var* se va regăsi în RG și în B. 1982.

[4] *muntele Ebal*: în versiunea samariteană *muntele Garizim*. Vezi nota 11, 29.

[5] Construirea altarului în acest loc este contrară preceptelor expuse în cap. 12, prin care se prevedea centralizarea cultului față de Iahve prin admiterea serviciului divin într-un singur templu, cel din Ierusalim. În legătură cu interdicția de a folosi piatra prelucrată, cioplită cu unelte de fier, vezi Ieș 20,25.

[7] Jertfa de pace sau jertfa de comuniune: anumite părți ale animalului sacrificat erau destinate jertfei prin ardere, restul urmînd a fi consumat de credincioși.

te vei sătura, după LXX.

[10] BB urmează numerotarea versetelor din FRANKF. care include o parte a v. 9 în v. 10.

[12–13] Teohar Mihadaș, autorul unor zguduitoare mărturii din închisoare, își pune proza sub semnul blestemelor din *Deuteronom*. Cartea se întînlează, semnificativ, Pe Muntele Ebal, Clusium, 1990, și are ca moto esențial acest citat prescurtat din *Deuteronom*, 27, 12–13: „... să stea pe muntele Garizim și să rostească binecuvîntarea...“, iar pe Muntele Ebal, ca să rostească blestemul...“

[15] Formula prin care oamenii își exprimă acordul față de blestemele rostite de leviți este invariabilă, gr. Γένοιτο, redată tot invariabil în ms. 45 prin *Fie*. Această traducere este menținută în BB, S. Micu și Șaguna.

În BB apare *Fie* (de 10 ori) și *Să fie* (de 2 ori).

Formula de răspuns *Amin* folosită în ms. 4389 are ca model *amen* din Vulgata și va fi reluată în traducerile românești din secolul XX ale Bibliei.

[20] *au descoperit acoperirea*, vezi nota 22, 30.

[22] Este vorba de sora după tatăl sau după mamă, avînd deci numai un părinte comun cu cel blestemat. Propoziția *ek*, aici „dînspre, după“, este redată în ms. 45 prin *dupre și dentru*. În BB în amîndouă cazurile *de pe*. În S. Micu și Șaguna *suru-sa cea de pre tatăl său*. În Lev 18, 9, BB menține numai propoziția *de: Rușinea surorii tale de tată sau de mămă*. Ms. 4 389 introduce în text substantivul *fata (fata țîtine-său sau a mine-sa)*, inexistent în LXX, dar consemnat în Vulgata și în B. slavonă, după modelul ebraic.

[23] Ms. 45 mai introduce în acest verset, în paranteze, încă două precepte preluate din ediția engleză a Septuagintei. Preceptul care se referă la cumnata celui în cauză este păstrat în textul edițiilor critice moderne ale Septuagintei. El este menținut în S. Micu, Șaguna și în B. 1982.

[25] *a sînge nevinovat*. Majoritatea traducerilor renunță la substantiv. S. Micu: *ca să uciză sufletul singelui celui nevinovat*.

CAP. 28

[1] În acest capitol Moise cheamă poporul israelit să facă alegerea între respectarea codului deuteronomic, care atrage după sine binecuvîntările, și nerespectarea acestui legămînt, însoțită de blesteme. Începutul capitolului este o continuare a capitolului 26, 16–19 și a fragmentului din capitolul 27, 9–10. Prima parte a acestui verset din BB, consemnată în LXX, a fost preluată în Bibliile românești, cu excepția RG și B. 1989.

să pîziți, vezi nota 4, 40.

[10] *căce numele Domnului s-au numit pre tine* redă literal gr. ὅτι τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικέκληται σοι, S. Micu *că numele Domnului să chiiamă preste tine*, IER. *quod nomen Domini invocatum sit super te*. Unele versiuni traduc literal: L. *dass über dir der Name des Herrn genannt ist*, EU *dass der Name des Herrn über dir ausgerufen ist*, TOB *que le nom du Seigneur a été prononcé sur toi*, altele recurg la parafrazări: KJV și NOAB *that thou art called by the name of the Lord*, B. 1989 *că tu ești chemat cu Numele Domnului*, REB *that the Lord has named you as his very own*, BJ *que tu portes le nom de Yahve*, B. 1982 *că porți numele Domnului Dumnezeului tău*. Formularea din original, în termeni juridici, specifică apartenența celui dependent de stăpînul său. RG: *vor vedea că tu te rogi Domnului*.

[12] *vei stăpîni tu limbi multe, iară pre tine nu vor stăpîni* după LXX, lipsește din ebraică și latină.

[20] Imprecațiile proferate au nuanțe diferite în LXX față de Vulgata și față de alte traduceri ale textului ebraic.

m-ai părăsit: deși discursul este rostit de Moise, aici este vorba de cei care îl părăsesc pe Dumnezeu. Vezi nota 11, 13–15.

[21] *moartea* redă gr. τὸν θάνατον. IER. păstrează sensul acceptat din ebraică *pestilential*.

[22] Unele interpretări consideră că este vorba de maladiei care afectează oamenii, animalele și plantele. Există însă și păreri conform cărora maladiile se referă numai la oameni.

lipsă redă gr. ἀπορία „privațiune, lipsă de resurse; sărăcie, nevoie“. Deși în greacă substantivul este la numărul singular, BB îl folosește la plural. Substantivul echivalent din ebraică desemnează o maladie, probabil *tuberculoză*, IER. *egestate*, EU *Schwindsucht*, KJV și NOAB *consumption*, TOB și BJ *consumption*. S. Micu menține termenul *lipsă*, RG și B. 1982 *oficid*, B. 1989 *tuberculoză*.

infierbenteală redă gr. πυρετός, IER. *febri*, S. Micu *lîngoare*, EU *Fieber*, KJV și NOAN *fever*, TOB și BJ *fièvre*, RG *friguri*, B. 1982 *lîngoare*, B. 1989 *febră*.

friguri redă gr. φλεγ, IER. *frigore*, S. Micu *friguri*, EU *Brand*, KJV și NOAB *inflammation*, REB *ague*, TOB și BJ *inflammation*, RG *aprinde*, B. 1982 *friguri*, B. 1989 *inflamație*.

price redă gr. ἐπέουσα, IER. *ardore*, EU *Glut*, KJV *burning*, NOAB *fiery heat*, REB *eruptions*, TOB *brûlures*, BJ *fièvre chaude*; ms. 4 389 *prîdă*, S. Micu *arsură*, RG *arșiță*, B. 1982 *aprinde*, B. 1989 *căldură arzătoare*.

ucidere redă gr. φόνοϛ < φόνοϛ „omor, crimă, ucidere“. Termenul corespunzător din ebraică, cu diferite variante, poate însemna „sabie“, KJV *sword*, dar și „secetă“. RG: *război*.

stricdciune de vînt redă gr. ἀνεμοφορία, IER. *aere corrupto*, ms. 4 389 *vînturi stricdciore*, S. Micu *vînt stricdicios*, B. 1982 *vînt rău*, L. 1545 *giffige Luft*. Se consideră că acest termen, cît și ultimul din acest verset, desemnează boli de plante.

[24] Punctuația din BB urmează întocmai pe cea din LXX, în care substantivul *prah* este despărțit prin virgulă de substantivul *prînd*. Această interpretare se găsește și în alte traduceri (REB, EU), și *pînd te va pierde* după LXX; lipsește din ebraică și latină.

[25] *răschirare* redă gr. διασπορά „diasporă“, ms. 4 389 *răsipd*, S. Micu *să te împraștii*. Traducerea *se vor îngrozi* precia o altă variantă a textului ebraic.

[26] *să le apere* redă gr. ἀποσοβῶν. FRANKF. consemnează la subsol și varianta ἐκφοβῶν „să le sperie“, după ebraică, preluată în alte traduceri, între care ms. 4 389 *să le gonească*. RG *să le sperie*, B. 1982 *să le alunge*, B. 1989 *să le înfricoșeze*.

[27] *să te bată*, v. 28 *bată-te*: cele două forme diferite de conjunctiv redau aceeași formă din gr. κατάζω.

la șezuturi redă gr. εἰς τίς ἔδρας < ἡ ἔδρα „șezut“, presupunîndu-se a fi vorba de *hemoroizi*. Luther 1545 *Feigwarzen*, KJV *emerois*. RG și B. 1982 *trînji*. Interpretările contemporane optează pentru „furuncul, abces, leziune ulcerosă, tumoare“. NOAB *ulcers*, REB *tumours*, TOB *furuncles*, BJ *tubons*, EU *Beulen*, L *Pocken*, B. 1989 *tumori*.

[28] *dezmeticciune* redă gr. παραληψία „nebunie, demență“ IER. *amentia*. Ms. 45: *sluturdcicune*, cu același sens

ieșire din minte redă gr. ἐκστάσει διανοίας, IER. *furore mentis*. S. Micu și Șaguna păstrează sintagma din BB. Luther consideră că afecțiunea se referă la inimă și traduce *Rasen des hertzen*, dar în edițiile recente, revizuite, ale Bibliei lui Luther avem aceeași traducere ca și în BB *Verwirrung des Geistes*, EU *Irresein*. Idem în traduceri engleze: KJV *astonishment of heart*, dar NOAB *confusion of mind*, REB *stupefaction*. TOB *égarement d'esprit*, BJ *égarement des sens*. Traducerea din BB coincide deci cu interpretarea larg acceptată astăzi. Dar traduceri moderne românești renunță la echivalarea din BB: RG *înjepenirea inimii*, B. 1982 *amorțirea inimii*, B. 1989 *tulburare a inimii*.

Ms. 4 389 urmează modelul slavon, enumerînd patru maladii. De remarcat în acest manuscris substantivul *fluturarea*, neconsemnat în DLR, cu sensul probabil de „zbatere, palpație; tulburare“, slav. сматини сарча.

[29] *înderepta* redă gr. εὐδοκῶν < εὐδοκῶ „a conduce pe un drum plăcut“, IER *et non dirigas vias tuas*. În 3 Regi 22, 12 *te va bine-călători*. A fost tradus fie prin „a găsi drumul“, ms. 4 389 *nu vei găsi căile tale*, TOB *tu ne réussiras pas à trouver ta route*, REB *you will fail to find your way*, fie prin „a conduce spre succes, prosperitate“. L. *und wirst auf deinem Wege kein Glück haben*, EU

deine Wege führen nicht zum Erfolg, NOAB *you shall not prosper in your ways*.

[34] *sluturatec* redă gr. παράληψις, vezi nota v. 28.

[16-35] Un model posibil al blestemelor din literatura română îl formează cele biblice, Dt, cap. 28: *Binecuvîntări și blesteme*. Cazul cel mai edificator îl oferă *Blestemele* lui Tudor Arghezi din volumul *Cuvinte potrivite*, 1927. Nu este vorba de vreo transpunere aidoma, pe care de altfel neostoita fantezie lingvistică a poetului român o face imposibilă. Izbitoare rămîn doar dimensiunile enumerării, în ambele texte, violența acestor imprecății, concretețea și chiar cruditatea lor: „În împărăție de beznă și lut să se facă / Grădina bogată și-ograda săracă. / Cetatea să cadă-n nămol, / Păzită de spini și de gol. / Usca-s-ar izvoarele toate și marea, / Și stinge-s-ar soarele ca lumînarea. / Topească-se zarea ca scrumul. / Funingini, cenușă, s-acopere drumul, / Să nu mai dea ploaie, și vîntul / Să zacă-mbrîncit cu pămîntul. / Sobolii și viermii să treacă pîrebi / pe stîrvuri de gloriu întregi. / [...] Întîi, însă, viața, bolind de durată, / Să nu înceteze deodată, / Și chinul să-nceapă cu-ncetul. / Să usture aerul greu, ca oțetul. / Să șchioapete ziua ca luntrea dogită, / Să-nțirzie ora în timp să se-nghită, / Și, nemărginită, secunda / Să-și treacă prin suflet, gigantică, unda: / Pe sirna tăioasă-a veciei, în scame / Și rumegătură să vi se des-trame. / Gîtlejul, fierbinte de sete, / Să cate-scupai să se-mbete, / Și limba umflată-nre buze / Să lingă lumina și ea să refuze, / Și-n vreme ce apa din șesuri se strînge, / Să soarbă-n mocirla copitelor sînge“ (Tudor Arghezi, *Scrieri*, 1, 1962, pp. 140-141).

[36] Referire probabilă la distrugerea Regatului de Nord al evreilor de către asirieni în anul 721 î.H. și deportarea populației în captivitate.

[38] *sămfînd... pre êle*: dezacordul în număr între substantiv și pronume se datorează faptului că în greacă σπέρμα este folosit ca substantiv colectiv, cu pronumele αὐτά la forma de acuzativ plural. Acest dezacord nu se repetă în versetul 39 (*vie... pre ea*), deși apare același pronume αὐτά.

[40] *nu va cură / vor pica*: forma negativă a verbului se datorează negației οὐκ din FRANKF., neacceptată în edițiile moderne ale LXX. În ms. 4 389 verbul apare la afirmativ, ca în B. slavonă și IER., precum și în textul ebraic.

pălitura redă gr. ἐρυσίβη „rugină a plantelor“, IER. *robigo*. Termenul ebraic se referă la insecte dăunătoare plantelor.

[41] *nu-i vei auzi glasul* redă gr. οὐκ ἀκούση τῆς φωνῆς αὐτοῦ. gr. φωνή are și sensul de „limbă, grai“. Ms. 4 389 *nu-i vei înțelege graiul*;

verbul *a înțelege* va fi folosit în acest verset în toate traduceriile de mai tîrziu ale Bibliei în limba română: S. Micu *a căruia limbă nu o vei înțelege*.

[52] Versetele se referă probabil la asedierea de către babilonieni a cetăților fortificate ale evreilor, care au fost înfrînți și duși în captivitate începînd cu anul 597 î.H.

[53] *dodeiala* redă gr. στενοχωρία „î. strîmtoare, defileu 2. situație dificilă, necaz“ IER. *angustia*, BJ *détresse*, EU *Not*, ms. 4 389 *nevoia*, S. Micu *îmbulzală*.

Cele două substantive din sintagma ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ ἐν τῇ θλίψει σου apar în același paragraf, la mică distanță, în trei versete succesive (53, 55, 57). Nici una din cele trei traduceri (ms. 45, ms. 4 389, BB) nu realizează o echivalare unitară. Aceasta se întîmplă doar în versiunea lui S. Micu.

ms 45	53. <i>întu supdărea ta și întu primejdiia ta</i>
	55. <i>întu îngustare și întu primejdiia ta</i>
	57. <i>întu dodeială și întu primejdie</i>
ms 4 389	53. <i>întu nevoia ta și întu scirba</i>
	55. <i>întu rădotatea ta (al doilea substantiv este omis)</i>
	57. <i>pentru rădotatea și necăjirea</i>
BB	53. <i>întu dodeiala ta și întu pedeapsa</i>
	55. <i>la nevoie și întu primejdiia ta</i>
	57. <i>întu nevoia și întu primejdiia</i>

S. Micu: *întru îmbulzeala și întru necazul tău* în toate cele trei versete. În cele patru traduceri substantivul grecesc σπρωγορία își găsește șase echivalări diferite: ms. 45 *supdrare, îngustare, dodeială*, ms. 4 389 *nevoie, rđotate*, BB *dodeială, nevoie*, S. Micu *îmbulzald*.

[57] *fetișoara* redă gr. κόριον „fetișă”. Critica textuală modernă optează pentru varianta χόριον „plăcentă”, IER. *inluvie secundarum*, cf. textul ebraic, așa cum specifică și FRANKF. Într-o notă la subsol. L. și EU *Nachgeburt*, KJV, NOAB și REB *after birth* TOB *rejeton*.

[59] Verbul παραδοξάσει < παραδοξάω și-a găsit interpretări diferite.

Ms. 45 traduce *va slăvi*, cf. BAILLY cu trimitere la acest verset „glorifier, rendre illustre”. Sensul de „a face ceva extraordinar, uluitor, minunat” se regăsește în Luther 1545 *So wird der Herr wunderlich mit dir umgehen*, KJV *the Lord will make thy plagues wonderful*, S. Micu *și minunate va face Domnul bătăile tale*. Traducerile moderne atribuie verbului sensul de „a lovi, a bate”, BJ *Yahvé te frapperă de ces fléaux étonnants*, REB *the Lord will strike you ... with unimaginable plagues*.

[61] *și toată ce e scrisă* după FRANKF.

[63] *să vă surpe* după LXX, unde apare un singur verb, spre deosebire de textul ebraic și IER. unde apar două verbe *disperdens vos atque subvertens*.

[65] *stare / loc de repaus* redă gr. στάσις substantiv cu sensuri multiple, între care „ședere, rămânere, stat, staționare”; IER. *requies*, ms. 4 389 *ășezământ*, S. Micu *odihnă*.

urmei / tălpile, vezi nota 11, 24.

CAP. 29

[1] În versiunea ebraică acest verset aparține capitolului precedent, versetul 69. Aici începe cea de a treia cuvântare a lui Moise, care se termină la sfârșitul capitolului 30. Jurământul original, care cuprinde Decalogul, a fost încheiat la Horeb. În țara Moabului Moise reînnoiește acest jurământ, indemnind poporul să respecte prevederile sale. În cele două capitole (29–30) se regăsesc elementele constitutive ale unui tratat de alianță. Cuvântarea începe printr-o retrospectivă istorică a evenimentelor din Exod (Ișirea) v. 1–7. Urmează protocolul tratatului de alianță, prezentat sub formă parnetică, v. 9–14, apoi o predică, v. 15–20, care pare să continue în capitolul 30, v. 11–14. Binecuvântările și blestemele cuprinse de obicei în asemenea tratate se găsesc în capitolul 30, v. 15–20. Secțiunea cuprinsă între 29,21–30,10, care grupează elemente diverse, pare a fi o inserție a școlii deuteronomiste (BJ).

făgăduință / legământ vezi nota 4,13.

[3] *ispitiile / încercările* redă gr. τούς πειρασμούς < πειρασμός „1. probă, încercare, experiență; 2. tentație, ispită”, IER. *temptationes*, KJV *temptations*, NOAB *trials*, REB *challenge*, TOB și BJ *épreuves*, L. *Proben*, EU *Prüfungen*.

mina cea tare și brațul cel nalt după FRANKF. care specifică în nota de subsol: *al. absunt haec duo membra, vt ab Hebr.*

[4] Două versuri din *Scrisoarea I* a lui Eminescu, pasajul cosmogonic, frapează printr-o izbitoare asemănare cu versetul 4 din *Deuteronom*. Stilul poetului capătă, prin câteva formulări, culoarea și tonul sentențios al pasajelor biblice în care sînt descrise înfăptuirile lui Dumnezeu, „semnele și minunile” (formulare biblică frecventă în *Deuteronom* care de asemenea apare la Eminescu în *Lucaferul*) prin care nepătrunsul și nevăzutul se înfățișează oamenilor neîncredători: „N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă [...] / Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază” (Perpessicius, O I, p. 132).

[5] În versetele 5–6 cuvîntarea lui Moise este întreruptă printr-o intervenție directă a lui Dumnezeu.

[9] *să faceți pre ție* după FRANKF., sintagma nu este inclusă în alte ediții.

să pricepeți redă gr. συνήτε < συνήτη, verb cu multiple sensuri, între care „a înțelege, a-și da seama, a recunoaște”, IER. *ut intellegatis*, S. Micu *să cunoașteți; a reuși*: TOB și BJ *réussir*, REB *you may be successful*, EU *damit euch alles ... gelingt*.

[10] *începătorii de neamuri* calchiază gr. οἱ ἀρχαῖοι. Primul termen *începător* (gr. ἀρχός) apare frecvent în limba română veche. *judecătorii voștri* după LXX, omis în alte versiuni.

aducătorii de cărți vezi nota 1, 15.

[12] *să petreci* redă gr. παρελθεῖν < ἐρχομαι, verb polisemantic, aici „a se implica, a se încadra, a intra, a deveni parte integrantă”, IER. *ut transeas*, KJV, NOAB *enter*, L. *damit du trestest in den Bund*, BJ și TOB *passer dans l'alliance*, RG și B. 1982 *să intri în legământ*.

întru blestemele: măsuri de sancționare a partenerului care nu respectă tratatul, IER. *in iureiurando*. Unele traduceri păstrează noțiunea de *blestem, imprecăție*: BJ și TOB *imprecation*, EU *Verwünschung*, altele recurg la *jurământ*: L. *Eid*, KJV, REB *oath*.

[13] *să te întărească* „a institui, a confirma, a stabili, a consacra”.

[15] Caracterul de permanență a legământului reiese din includerea, în acest act de alianță, atât a celor care au participat la încheierea lui, cât și a celor care nu erau prezenți, adică generațiile viitoare.

[17] *chipurile* redă gr. τὰ εἰδωλα, IER. *idola*. Ms. 4 389 recurge la substantivul *idolii*, folosit apoi și în Biblia lui S. Micu. Termenul se întâlnește în unele traduceri românești religioase încă din secolul al XVI-lea.

[19] În textul ebraic, ultima propoziție din acest verset este *va dispărea atât ceea ce este ud, cât și ceea ce este uscat*. Se pare că este vorba de un proverb, a cărui semnificație este nesigură. Una din interpretări consideră că se dă un avertisment împotriva păcatului idolatriei, care atrage după sine distrugerea tuturor, atât a celor neatinși, cât și a celor atinși de acest păcat. BB redă exact interpretarea din textul grecesc. Cele mai multe traduceri recurg la parafrazare: IER. *et adsumat ebria sitientem*, KJV *to add drunkenness to thirst*, B. 1989 *chiar dacă aș adăuga beția la sete*, NOAB *This would lead to the sweeping away of moist and dry alike*, REB *this will bring sweeping disaster*, BJ *si bien que l'abondance d'eau fera disparaître la soif*, L. *damit nicht fortgerafft werde das wasserreiche mit dem dürren Land*, EU *damit Wasserfülle die Dürre beendet*, RG *ca din vina lui să fie smulse plantele cele udate ca și cele uscate*, B. 1982 *și să piară astfel cel sătul cu cel flămînd*.

[20] *rîvnirea / minia* redă gr. ὀ ζήλος „zel, ardoare; gelozie”, IER. *zelus*, vezi nota 4, 24.

făgăduinței aceștii după LXX, în ebraică și latină cuvintele sînt omise.

23. *iarbă pucioasă / pucioasă* redă gr. ἑθών „sulf, pucioasă”, IER. *sulphure*. Sulful, focul și sarea sînt calamitățile care s-au abătut asupra ținutului Gomorei, pustiindu-l, Fac 19, 24–28.

[26] *nice au împărțit lor*. Luther *und die jenen nichts gegeben haben*, dar această interpretare este abandonată în edițiile moderne ale acestei Biblii: *Götter ... die er ihnen nicht zugewiesen hat*, NOAB *gods ... whom he had not alloted to them*, REB *gods ... whom the Lord had not assigned to them*, TOB *des dieux ... que le Seigneur ne leur avait pas donnés en partages*.

[27] *făgăduinței* după FRANKF.; substantivul nu apare în ebraică.

CAP. 30

[2] *tu și fiii tăi* cf. textul ebraic și IER., lipsește din LXX. Ms. 4 389 *tu și feciorul tău* cf. Biblia slavonă și IER. Sintagma nu apare în BB, în S. Micu, în Șaguna și în B. 1982, dar este preluată de RG și B. 1989.

[3] *și va vindeca Domnul păcatele tale* după LXX καὶ ἰάσεται κύριος τὰς ἁμαρτίας. Interpretările textului ebraic sînt diferite: IER. *reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam*, KJV *the Lord thy God will turn thy captivity*, BJ *Yahvé ton Dieu ramènera tes captifs*. NOAB și REB *the Lord your God will restore your fortunes*, TOB *Le Seigneur ton Dieu changera ta destinée*, EU *dann wird der Herr, dein Gott, dein Schicksal wenden*.

[5] *mai de prisosit te va face* redă gr. καὶ πλεοναστόν σε ποιήσει. Echivalarea din ms. 4 389 *și te va înmulți mai mult* apare și în S. Micu, fiind preluată în toate edițiile ulterioare ale Bibliei în limba română.

[6] *va curăși prenprejur* redă gr. περικαθαριεῖ < περικαθαρίζω „a purifica complet”. Dar IER. *circumcidet* cf. versiunea ebraică. În legătură cu semnificația acestei expresii vezi nota 10, 16.

De mare fervoare lirică, pe tema iubirii față de Dumnezeu cel nevăzut dar prezent peste tot și în toate, este poezia lui Nichifor Crainic din volumul *Șoim peste prăpastie*, 1944, intitulată semnificativ *Laudă*: „Tu, cel ce te-ascunzi în eterna-ți amiază / Și lumea o spînzuri în haos de-o rază, / Metanie ție, Părinte. / Izvod nevăzut al văzutei linii, / Mă scalzi și pe mine în unda luminii / Un mugur de carne fierbinte”. Viața e cea mai mare minune pe care a înfăptuit-o Dumnezeu, „Neant înflorit în minune”, spune poetul: „În ceruri, Părinte, sînt abur în aburi / Și-asemeni cu apa ce-ngheață pe jgheaburi / Prin coajă de carne din spațiu. / Tu cugești, se naște; voiești și durează; / respiri și-nfloreste; iubești și vibrează / De-adîncul lumii nesațiu”. Iubirea față de Dumnezeu, cum o cer versetele Deuteronomului și cum o simte poetul, este nemărginită, cum scrie Scriptura, „din toată inima și din tot sufletul, ca să fii viu”: „De tine mi-e foame, de tine mi-e sete, / Fac diră de umbră acestei planete / Cu spumă de soare pe creste; / Și-n saltul credinței gustînd veșnicia, / Din pulberea lumii îmi strig bucuria / Că sînt întru Cel care este!” (pp. 97-98).

[9] *te va înmulți* redă gr. πολλαίρησει, IER. *abundare te faciet*.

[10] Verbul *să faci* și substantivul *judecățile* după LXX. În ebraică lipsesc, așa cum menționează nota din FRANKF.

[11] Cerințele legămîntului nu depășesc puterea de înțelegere a oamenilor; ele nu sînt inaccesibile, ci au fost revelate oamenilor (29, 29) prin Lege.

[14] și întru mîinile tale după LXX.

[15] În sintagma *viața și moartea, binele și răul*, după LXX, se respectă ordinea cuvintelor din LXX, diferită de cea din ebraică și latină.

[16] *Iară de vei asculta poruncile Domnului Dumnezăului* vostru după LXX, propoziția lipsește în textul ebraic.

toate căile ... tot pămîntul: adjectivele nehotărîte *toate, tot* apar în LXX, nu și în textul ebraic.

[17] *să va premeni, ms. 4389 se va întoarce, S. Micu să va muta, vezi nota 17, 17.*

[18] *carele Domnul Dumnezeu tău dă ție*: propoziția apare numai în unele manuscrise ale LXX. Ediția FRANKF. notează: *al. abst hoc membrum, vt ab Heb.*

[19] *mărturisăm / iau ca martori* vezi nota 4, 26.

[20] *să te ții de el* redă gr. ἔχεσθαι ἀντὸν, vezi 10, 20 *cătră el să te lipești.*

acesta este viața ta și delungarea zilelor tale: propoziția a dat naștere unor interpretări diferite: ms. 4389 *că acela taste viața ta și îndlungarea zilelor tale*, KJV *for he is thy life, and the length of thy days*, EU *er ist dein Leben. Er ist die Länge deines Lebens*. BJ *car là est ta vie, ainsi que la longue durée de ton séjour*; NOAB *for that means life for you and length of days*; L. *denn das bedeutet für dich, dass du lebst und alt wirst.*

CAP. 31

Textul cuprins între capitolele 31-34 poate fi considerat ca o încheiere generală a întregului Pentateuh. În el se regăsesc elemente din perioade diferite și din surse diferite, care au fost încorporate în Dt în faza ultimă a redactării sale.

[1] *săvîrși* cf. gr. συντελέσειν < συντελέω „a termina, a desăvîrși”. Ms. 4389 *mergînd* ca în slavonă și latină, cf. originalul ebraic. Modelul grec este preluat succesiv în Bibliile românești (BB, S. Micu, Șaguna, B. sinodală 1914), dar B. 1982 și B. 1989, după varianta ebraică, *s-a dus*.

[2] *să întru înlăuntru și să iesu afară* traducere literală, ms. 4389 *să mai întru sau să mai ies*, S. Micu *să întru și să ies*, cu explicația *adeacă să umblu*, B. 1982 *nu mai pot intra și ieși*, L. *ich kann nicht mehr aus- und eingehen*, KJV și NOAB *go out and come in*. Alte interpretări: BJ *Je ne puis plus agir en chef*, EU *ich kann nicht mehr in den Kampf ziehen*, REB *I am no longer able to lead the campaign*.

Jordanul acesta cf. gr. τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, IER. *Jordanem istum*.

[4] *Numeralul doi și propoziția carii era decindea de Jordan* după LXX.

[5] *în mîinile voastre*: în originale *înaintea voastră*, așa cum traduce BB.

[6] În v. 6 și 7, BB înlocuiește verbul *vitejește-te*, gr. ἐνδύσῃ, prin sintagma *fii viteaz*, dar în v. 23 traducerea e ca în ms. 45.

[6] *toate cuvintele legii aceștia într-o carte* cf. LXX, text diferit în ebraică.

sicriul săgăduinșii chivotul legii vezi nota 10, 1.

[10] *anului slobozirii / anul iertării* vezi nota 15, 1.

praznicul facerii colibilor / sărbătoarea corturilor, vezi nota 16, 13.

[11] *în auzul tuturor*: textual *la urechile lor* (BB). În vechiul Orient, tratatele de alianță se citeau în public, cu glas tare. Perioada stabilită de Deuteronom pentru această lectură este anul sabatic, în timpul sărbătorii corturilor. În tradiția ulterioară, această ceremonie avea loc și în timpul sărbătorii săptămînilor.

[12] Ms. 45 *nașterile* redă sensul de bază al gr. τὰ ἔγκονα; BB *copiii*, conform cerințelor contextului.

[14] Se consideră că v. 14 și 15, împreună cu v. 23, aparțin unei perioade mai vechi și au fost inserate în text în faza finală de redactare a Pentateuhului.

cortul mărturiei / cortul întîlnirii redă gr. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, IER. *tabernaculum testimonii*. În perioada în care Israel trăia încă în pustiu, *cortul* servea drept loc de *întîlnire* între Moise și Dumnezeu (Ieș 33, 7-11), cînd Dumnezeu se *arăta* înaintea lui Moise. În unele pasaje acest *cort* este descris drept *locuința* lui Dumnezeu în mijlocul poporului său (Ieș 29, 42-46). În funcție de aceste situații, au fost adoptate diferite denumiri pentru cort: KJV *the tabernacle of the congregation*, B. 1982 *cortul adunării*, EU *das Offenbarungszelt*, RG *cortul descoperirii*, BJ *la Tente du Rendez-vous*, TOB *la tente de la rencontre*, NOAB și REB *the tent of meeting*, B. 1989 *cortul întîlnirii*.

[17] *mîncare de tot* redă gr. καταβρωμα < καταβρώσκω „a devora, a înfuleca”, IER. *erit in devorationem*.

voi întoarce cf. gr. ἀποστρέψω < ἀποστρέφω „a (se) întoarce”. Sensul de bază al echivalentului ebraic este „a ascunde”. IER. *abscondam*.

[20-24] În *Jurnal*, II, 1970-1975, *Humanitas*, 1993, *Mircea Eliade* face următoarele remarci cu privire la repetatele abdicări ale vechilor evrei de la poruncile Domnului, scoțînd interesante concluzii de ordin istoric și teologic cu privire la creația religioasă în zilele noastre:

„În discuția de aseară, X a revenit, ca de obicei, asupra problemei lui favorite: «viitorul religiei» (mai precis: viitorul creștinismului). Spune: societatea industrială a anulat vechile sisteme tradiționale (familia patriarhală, religia ca «instituție totală» etc.). Și procesul de desacralizare nu mai poate fi oprit...”

E adevărat, îi răspund. Cam tot așa se întîmpla și cu evreii, de cîte ori «istoria» le îngăduia o scurtă perioadă de liniște și prosperitate: uitau de Yahve și celebrau zeitățile fertilității de tipul Baal și Ashtarte. Dar se întorceau la Yahve cînd teroarea istoriei devenea intolerabilă. Deocamdată, noua societate industrială profită din plin de opulența pe care i-o dăruiesc progresele tehnologiei. Asistăm, am putea spune, la triumful unor Baal și Ashtarte desacralizați. Dar progresul tehnologiei moderne impune anumite structuri politice, care conduc inevitabil la o nouă teroare a istoriei. În ceea ce mă privește, nu mă pot îndoi că o asemenea teroare va da naștere la noi, și importante, creații religioase.

Evident, există și posibilitatea războaielor nucleare, dar și în acest caz ne aflăm tot într-un orizont religios: 1) sau omenirea e redusă la cîteva zeci sau sute de mii de supraviețuitori practicînd o tehnologie elementară (și atunci se verifică doctrina ciclurilor cosmice); 2) sau specia *homo sapiens* dispăre în totalitatea ei (și atunci se verifică avertismentul biblic: fructul arborelui cunoașterii aduce după sine *moartea* – nu numai a individului, așa cum a fost interpretat textul pînă acum ci, în cele din urmă, *moartea speciei*)”, pp. 133-134.

[23] Se consideră că acest verset este o continuare a textului din v. 14 și 15. Conform acestei interpretări, pronumele *el* (*i-a poruncit lui Iosua*) din textul ebraic se referă la Dumnezeu. Această interpretare, acceptată și de B. sinodală 1982, se regăsește și în ms. 4 389, ca în modelul slavon *Și porânci Domnul lui Ișus*. Contrar acestei interpretări, LXX înlocuiește pronumele *el* cu substantivul *Moise* și de aceea în traducerea BB este *și au poruncit Moisi lui Ișus*.

[27] *pricea* redă gr. τὸ ἐρέθισμα „sfidare, provocare, contestare, împotrivire, răzvrătire”, IER. *contentionem*.

amărind redă gr. παραπικραίνοντες < παραπικραίνω „a amări, a irita, a exaspera, a provoca”, IER. *contentiose egistis*, ms. 4 389 *aș mârnat*, S. Micu *împrotivnici ași fost*.

[28] *feliului / semințiilor* vezi nota 10, 8.

mai marii feliului vostru ... judecătorii voștri cf. LXX, lipsesc din ebraică și latină, după cum menționează și nota de la subsol din FRANKF. *al. absunt haec duo membra, vt ab Heb.*

cei aducători de cărți / dregătorii vezi nota 1, 15.

[29] *la cea de apoi* redă gr. ἔσχατον IER. *post*.

CAP. 32

Această cântare, de o înaltă valoare poetică, exaltă puterea Dumnezeului lui Israel, singurul Dumnezeu adevărat. După o introducere în stil sapient, vv. 1–2, se proclamă perfecțiunea operelor lui Dumnezeu, vv. 3–7, providența sa pentru Israel. vv. 8–14, în opoziție cu răzvrătirea poporului, vv. 15–19, urmată de judecată, vv. 19–25; dar Dumnezeu nu abandonează Israelul în fața dușmanilor săi, vv. 26–35, și intervine în favoarea poporului său, vv. 36–42; v. 43 este o doxologie. Această cântare a existat independent, înainte de a fi integrată în Dt. Datarea perioadei în care a fost redactată este dificilă. Ea poate să fie foarte veche, și în acest caz opresorii menționați ar putea fi filistenii (sec. XI î.H.), sau de o dată mai recentă și în acest caz opresorii ar fi babilonienii (sec. VI î.H.) (BJ).

[2] *răspunsul / învățătura* redă gr. τὸ ἀπόφθεγμα „sentință, precept” IER. *doctrina*. Ms. 4389 *învățatură*, BB, ms. 45, S. Micu și Șaguna *răspunsul*, traduceri recente (RG, B. 1982) folosesc substantivul *învățatură*.

[4] Moise îl invocă pe Dumnezeu sub numele de *Sfîncă* (vezi și v. 15 și 18), apelativ ce sugerează statomia și fidelitatea neclintită, în contrast cu degenerarea poporului lui Israel. BB menține apelativul *Dumnezeu*, cf. LXX.

[5] Verset obscur în ebraică, majoritatea traducerilor apelează la LXX pentru clarificarea înțelesului. Ms. 4 389 înlocuiește adjectivul *strîmb* din ms. 45, menținat de BB, prin adjectivul *întort* (*neam întort și izvrătit*). El apare în această formă și în S. Micu, *neam întort și răzvrătit*. În v. 20, același adjectiv apare și în ms. 45 și BB.

[8] *îngerilor lui Dumnezeu* redă gr. ἀγγέλων θεοῦ. În manuscrisele ebraice, apar aici două lecțiuni diferite: lecțiunea mai veche *dumnezeilor* care a fost înlocuită prin lecțiunea *fiilor lui Israel*. Dumnezeu a delegat îngerilor autoritatea de a governa asupra altor popoare, dar a ales Israelul pentru sine însuși. FRANKF. notează la subsol că, în traduceri lor antice în limba greacă, Aquila și Symmachos preiau cea de a doua lecțiune ebraică: *Aq. & Symm.* οὐδὲν ἰσπανῶν. *ex Hebr. Schol. Sic alii omnes interpretes exposuerunt*.

[9] În versiunea ebraică lipsește substantivul *Israel*, care apare în LXX la sfîrșitul versetului.

[10] *I-au destulat* după LXX ἀντάρκειον < ἀνταρκεῖω cu sensul principal „a domni într-o manieră absolutistă”, aici cu semnificația „a asigura cele necesare în mod satisfăcător, a îndestula”. De la forma *I-au destulit* din ms. 45, apare forma *îndăstuliri-I-au* în ms. 4 389; BB, S. Micu și apoi Șaguna *I-au îndestulat*. Textul ebraic consemnează un alt verb *a găsi*, așa cum menționează FRANKF.: *Aq. & Theod.* (Aquila și Theodotion) εὑρεῖν, *ex Hebr.*

întru seteciunea arderii, întru fără de apă, ms. 4 389 *în sêtea zădufului*, S. Micu *întru sêtea de ardere în pămînt fără de apă* cf. LXX. Textul ebraic este diferit, IER. *in loco horrois et vastae solitudinis*.

I-au certat, vezi nota 8, 5.

lumina ochiului redă gr. κόραν ὀφθαλμοῦ, în care κόρη sau κόρα are sensul de „pupilă”, IER. *pupillam oculi*.

[11] *pre după capul lui* redă gr. ἐπὶ τῶν μετωπάρων αὐτοῦ < μετωπάρων „partea organismului situată între omoplați”, IER. *in umeris suis*, ms. 4 389 *pre umerile său*, S. Micu, Șaguna *pre umerii săi*.

[13] *virtutea* vezi nota 3, 24. Textul ebraic are aici substantivul *înălțimile*, așa cum specifică FRANKF. în nota de la subsol.

ospătat literar supt, așa cum traduce BB.

[14] *fiii de tauri* redă gr. υἱὸν ταύρων; în ebraică substantivul propriu *Basan* vezi nota 1, 4.

seul mușchilor grîului redă gr. στέατος νεφρῶν πυροῦ, deși substantivul νεφρός înseamnă „rinichi”. KJV *the fat of kidneys of wheat*. Probabil sub influența Vulgatei, S. Micu traduce *măduha grîului*, IER. *medulla tritici*. Luther 1545 *Böcke mit fetten nieren und Weitzen*, dar în edițiile revăzute L. *Böcke und das Beste vom Weizen*.

[15] Primul rînd din acest verset apare numai în LXX, lipsind din ebraică.

Ieșuran apelativ folosit pentru Israel, cu semnificația probabilă de „cel drept, cel integru”, BB *cel iubit* cf. gr. ὁ ἡγαπημένος. Ca un animal bine hrănit, Israel se răzvrătește și devine plin de sine, părăsind pe Dumnezeu.

Dumnezdu / Sfîncă vezi v. 4.

[17] *dracilor / demonilor* redă gr. δαιμονίους, IER *daemonibus* (IER. 1605 *daemoniis*): referință la zeitățile din Canaan,enerate de celelalte popoare.

[19] Text diferit în ebraică.

[20] *la cea de apoi*, vezi nota 31, 29.

[21] Iahve nu alege un alt popor pentru sine, dar folosește un alt popor, lipsit de înțelepciune, pentru a-l pedepsi pe Israel. Versetul constituie probabil o aluzie la filistenii sau la babilonienii. IER. *ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus*, S. Micu *Ei m-au întăritat pre mine întru cel ce nu iaste Dumnezeu*, ms. 4 389 *Aceștia m-au așfat și mi-au zis că nu li-s Dumnezeu*, EU *durch einen Gott, der kein Gott ist, NOAB with what is no god*.

chipurile / idoli vezi nota 29, 17.

[22] *iadul / locuința morșilor* redau gr. αἴδης, care traduce ebr. *sh. ol*, termen prin care vechii israeliți desemnau locul subteran în care erau adunați morșii aparținînd tuturor popoarelor. În unele limbi termenul a fost împrumutat sub forma din originalul ebraic; apare în mai multe cărți ale Vechiului Testament, fiind adoptate echivalări diferite: groapă, mormînt, tărîmul străfundurilor, locuința morșilor, lumea subpămînteană. În acest verset a fost tradus: RG *împărăția morșii*, B. 1982 și 1989 *locuința morșilor*, KJV *hell*, L. *Tiefe*, EU *Totenwelt*, TOB *séjour des morts*, BJ *shéol*, REB și NOAB *Sheol*.

[23] *săvîrși* redă gr. συντελέσω < συντελέω „a isprăvi, a termina, a epuiza, a întrebuița cu totul”, IER. *complebo*, BJ *j'epuierai*, KJV *spend*, REB *expend*, EU *einsetzen*, L. *schiessen*.

[24] *mîncare de păsări* constituie traducerea literală a gr. βρώσει ὀρνέων. IER. *devorabunt eos aves*; și Șaguna *mîncarea păsărilor*. Sintagma ebraică semnifică ravagiile provocate de boli.

deșălare denapoi nevindecată redă gr. ὀπισθοπονοῦς ἀνάτος, cf. gr. ὀπισθοπονία „maladie nerveuse dans laquelle les membres se raidissent en arrière” (BAILLY), S. Micu și Șaguna *girbovine nevindecată*.

[25] *va defeciori* calchiază gr. ἀτεκνώσει.

Originalul, caracterizat printr-o exprimare concisă, recurge la un singur verb în acest verset, încît cele patru substantive de la sfârșit sînt greu de încadrat într-o acțiune precisă, fără adăugirea unui alt verb.

[27] Textul din ebraică diferă de cel din LXX.

[28] Datorită faptului că în această cântare se suprapun mai multe straturi din perioade diferite și că textul nu este unitar, este greu de stabilit cu certitudine dacă acest verset se referă la Israel sau la adversarii săi (TOB: il est difficile de savoir s'il s'agit des Israélites ou de leurs ennemis; NOAB: In vv. 28–29 they apparently refers to Israel; EU: *diesem Volk*: gemeint sind die Gegner Israels).

putința de a judeca chibzuit: textual *sfatul*, așa cum traduce BB cf. gr. βουλήν, IER. *consilio*, KJV și NOAB *void od counsel*, REB *devoid of good counsel*, BJ *vues courtes*, TOB *nation dont les projets s'écroulent*, EU *Rat*, RG *n-are nici o pătrundere*, B. 1982

oameni care și-au pierdut mintea, B. 1989 *popor care și-a pierdut bunul simț*.

[31] *Iară vrăjmașii noștri n-au minte după LXX*. Textul ebraic: *dușmanii noștri sînt judecători*. IER *inimici noștri sunt iudices*.

[32] *de hiare* redă gr. $\chi\omicron\lambda\eta\varsigma$ < $\chi\omicron\lambda\eta$ „bilă, fiere“.

[34] *Versetetele următoare se referă la inamicii lui Israel, care vor fi pedepsiți pentru nelegiuirile lor*.

[35] *izbîndirea* redă gr. $\epsilon\delta\kappa\iota\kappa\eta\varsigma$ „răzbanare, pedepsire“; vezi nota 18, 19.

Intru zioa izbîndirii redă literal textul Septuagintei. În NT Rom 12, 19, Evr 10, 30, sintagma apare sub forma *a Mea este răzbanarea*, expresie frecvent citată, care a primit caracterul unei maxime.

[36] Ultimul rînd din acest verset redă o expresie ebraică al cărei sens este incert.

dodeiele redă gr. $\epsilon\pi\alpha\gamma\omega\gamma\eta$. În ms. 45 se optează pentru sensul principal *aducere*, dar substantivul mai are și semnificația de „înaintare, atac“ sau „înrobire“, S. Micu *primejdii*.

vinul turnărilor: vinul folosit pentru libații.

[41] *voiu ascuți ca fulgerul sabiia mea după LXX*, ebr. *voi ascuți fulgerul sabiei mele*.

[42] *boaiilor limbilor* cf. FRANKF. $\alpha\phi\omicron\nu\alpha\omicron\nu\epsilon\omicron\nu\omicron\nu$, ebr. și RAHLFS. $\epsilon\chi\theta\epsilon\omega\nu$ „adversarilor“.

[43] În acest verset există deosebiri mari între textele versiunilor antice. În textul ebraic nu apar rîndurile 2, 3, 4 și 7 care urmează în acest verset textul Septuagintei. Versiunea ebraică:

Noroade, lăudați poporul său,

Căci el răzbană singele robilor săi.

El se răzbană împotriva potrivnicilor săi

Și face ispășire pentru țara lui, pentru poporul lui.

[44] Septuaginta introduce în text versetul 31, 22. De asemenea, folosește cuvîntul *lege*, în loc de *cîntare*.

[45] Fragmentul cuprins în vv. 45–47 constituie o continuare a textului din cap. 31, 27. El se referă la cuvintele legii, nu ale cîntării. După această paranteză, v. 48 reia cursul narațiunii de la v. 44.

[49] Fragmentul cuprins în vv. 48–52 este întrerupt de binecuvîntarea lui Moise și va continua în cap. 34. Fragmentul reia afirmațiile din Num 20, 10–13; 27, 12–14.

pe muntele Nebo lipsește din FRANKF. Muntele Nebo, înalt de circa 800 m., face parte din lanțul munților Abarim, în partea de răsărit a rîului Iordan.

[51] *Apa Pricii* redă gr. $\tau\omicron\upsilon\ \upsilon\delta\alpha\tau\omicron\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\epsilon\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\varsigma$, IER. *ad aquas Contradictionis*. Momentul este descris în Ieș 17, 7, cînd israeliții dispută autoritatea lui Moise și zovăiesc în credința lor față de Dumnezeu. Substantivul ebraic *Mer'i-bath* „dispută, ceartă“ este un derivat al unui verb cu același înțeles.

CAP. 33

[1] Prin această binecuvîntare, Moise își ia rămas bun, înainte de moarte, de la poporul său. Muribunzilor le erau atribuite calități neobișnuite de prezviene a viitorului, de aceea binecuvîntarea sa capătă o forță deosebită. În Dt acest poem are o semnificație analogă testamentului lui Iacob din Fac 49 și al lui David din 2 Reg 22 și 23,1–7. Binecuvîntarea este încadrată, la începutul și la sfîrșitul capitoului, de cîteva versete (vv. 2–5; 26–29) sub forma unui imn sau a unui psalm. Binecuvîntarea propriu-zisă este constituită dintr-o colecție de dictoane referitoare la triburile israelite stabilite deja în teritoriile de la vest de Iordan.

[2] Versetul 2, transmis în mai multe variante, se pretează la interpretări și traduceri diferite. Domnul se arată poporului său în Sinai și îi însoțește pe israeliți în timpul peregrinării lor prin deșert. Sfinții din preajma sa sînt îngerii. Ms. 45 preia numele propriu *Cadeș* din LXX *cu zeci de mii a Cadis* gr. $\sigma\upsilon\nu\ \mu\upsilon\pi\iota\alpha\sigma\omicron\nu\ \text{Καδης}$, dar BB urmează varianta de la subsoțul FRANKF. *cu zeci de mii de sfinșiri*, gr. $\sigma\upsilon\nu\ \mu\upsilon\pi\iota\alpha\sigma\omicron\nu\ \epsilon\gamma\kappa\alpha\sigma\mu\epsilon\omega\nu$, după textul ebraic.

den direapta lui ingeri împreună cu el după FRANKF. Ms. 4 389 *de-a dreapta lui lège focul lui* urmează versiunea ebraică ca și textul latin și slavon.

[3] *norodul său*, în ebraică *popoarele*. Este vorba probabil de cele douăsprezece triburi ale lui Israel. *Sfinșii* pot fi îngerii păzitori sau anumite persoane din rîndurile israeliților. *Cuvintele lui*, în ebraică *tale*.

[4] *adunarea lui Iacov* este poporul lui Israel.

[5] *Regele* este considerat a fi Domnul însuși, sau regele Samuel, odată cu instaurarea regatului.

cel iubit / Ieșurun, vezi nota 32, 15.

[6] Partea introductivă a binecuvîntării, sub forma unui imn, se încheie cu v. 5. Propoziția de introducere a binecuvîntării pentru Ruben lipsește din text, dar v. 6 constituie o parte separată de versetele precedente.

Simeon nu este menționat în textul ebraic, fiind prezent doar în unele manuscrise grecești. Textul consacrat al LXX îl exclude.

fie mult întru număr cf. LXX. În versiunea ebraică *să fie pușini la număr*, IER. *et sit parvus in numero*. Această variantă este preluată în ms. 4 389 *să fie pușinel la număr*, prin intermediul latinei și slavonei. TOB *et que subsistent ses gens peu nombreux*, REB *but may he be few in number*, EU *doch habe er wenig Männer*.

[7] Versetul se referă fie la perioada după moartea lui Saul, fie la perioada care a urmat scindării regatului.

vor osăbi redă gr. $\delta\iota\alpha\kappa\omicron\rho\nu\omicron\delta\iota\nu$ < $\delta\iota\alpha\kappa\omicron\rho\nu\alpha$ „a separa, a distinge; a decide (prin forța armelor)“. IER. *pugnabunt*. În v. 4, 41 verbul *a osebi* este echivalentul altui verb gr. $\alpha\phi\omicron\rho\iota\zeta\omicron$.

[8] Binecuvîntarea rostită de Moise pentru Levi cuprinde vv. 8–11. Spre deosebire de binecuvîntarea rostită de Iacov pentru Levi, Fac 49, 5–7, care se referă la însușirile de războinici ale acestui trib, Moise subliniază prerogativele de preoți ale membrilor tribului lui Levi, în tripla ipostază de cercetători ai oracolului divin, de învățători și de slujitori la altar.

arădările redă gr. $\delta\eta\lambda\omicron\upsilon\varsigma$ < $\delta\eta\lambda\omicron\varsigma$ „vizibil, evident, clar“ prin extensie „probă, dovadă“, IER. *perfectio*. Termenii ebraici *Tummim* și *Urim* desemnează obiecte (bețișoare, zaruri) folosite pentru a cunoaște, prin tragere la sorți, din oracole, voința lui Dumnezeu, vezi Ieș 28, 30.

adevărul redă gr. $\alpha\lambda\eta\theta\epsilon\upsilon\alpha$ „adevăr“, IER. *doctrina*, ebr. *Urim*, vezi nota precedentă.

ispită redă gr. $\pi\epsilon\iota\theta\alpha$ „probă, încercare; ispită“, IER. *Temptatione*, ebr. *Massah*.

Apa Pricii / apele Meriba vezi nota 32, 51.

[9] Despre zelul deosebit al leviților pentru respectarea legămîntului vezi Ieș 32, 27–28.

ei au păzit: este vorba despre Leviți.

[10] *urgia ta* redă gr. $\omicron\rho\gamma\eta\ \sigma\omicron\nu$, IER. *in furore tuo*, în ebraică textual: *sub nasul tău*.

punerea cf. gr. $\delta\iota\alpha\ \kappa\alpha\tau\omicron\upsilon\varsigma$.

[11] *mijlocul / spinarea* redă gr. $\omicron\sigma\phi\upsilon\varsigma$ „șale, coapsă“, IER. *dorsa*.

[12] Textul ebraic oferă mai multe variante. *Cel Preainalt* este o conjectură; Septuaginta recurge la $\omicron\ \theta\epsilon\acute{o}\varsigma$, BB *Dumnezeu*. Versetul poate fi interpretat în două feluri: a) Veniamin se odihnește între umerii lui Dumnezeu, găsindu-și adăpost și ocrotire la pieptul Lui. b) Locașul sfinț al lui Dumnezeu se află în teritoriile lui Veniamin, între dealuri, adică între „umeri“.

[13] *den ceasurile* redă sensul de bază al gr. $\acute{\alpha}\rho\omega\nu$ < $\acute{\alpha}\rho\alpha$ ca unitate de măsură a timpului. Prin extensie substantivul semnifică și produsele unui anotimp, Bailly „produit d'une saison, fruits, moisson“. S. Micu preface *rodurile ceriului* și notează: „Cea vechie: *ceasurile*. Cea grecească $\acute{\alpha}\rho\omega\nu$ în loc de *rodurile*“. În continuare, motivînd tîlmăcirea sa din v. 14, *Și din rodurile care soarele și luna le face să odrăsească*, S. Micu remarcă: „Aceasta o am luat din cea jidovească și sirienească. În cea grecească și în cea vechie iaste: *Și după ceasul rodurilor întoarcerii soarelui și din adunările lumilor*“.

[16] *celuia ce s-au ivit* redă gr. $\kappa\epsilon\ \omicron\phi\theta\epsilon\nu\tau\iota$ < $\omicron\phi\omega\upsilon$ „a vedea“ pasiv „a fi văzut“, IER. *illius qui apparuit*. Corespondentul ebraic este tradus prin *a locui*: BJ *celui qui habite*, REB *Who dwells*, L și EU *der wohnt*.

rug are în BB sensul de „mărăcină, plantă cu spini“ gr. βότος, IER. în *rubo*, L și EU *Dornbusch*, NOAB *bush*, BJ și TOB *buisson*.

[17] Lui Iosif i se atribuie rangul deosebit de întii, născut, comparabil cu un taur ce emană forță și vigoare. În Vechiul Testament coarnele sînt deseori un simbol al forței. Efraim și Manase formează împreună casa lui Iosif (v. 13, vezi Fac 50, 8), care domină triburile din nordul și din centrul Israelului.

inorod, ms. 4 389 *inorog*, S. Micu *unicorn* redă gr. μονόκερος, IER. *rinocerotis*.

[18] Triburile lui Zabulon și Isahar erau vecine și frecventau probabil același sanctuar de pe Muntele Tabor, așezat la granița dintre ele. Prosperitatea lor se datorează, între altele, resurselor Mării Mediterane și Mării Galileii.

[19] *Limbi vor surpa*, S. Micu *Neamuri vor piarde* cf. LXX. Ms. 4 389 *Limbi vor chiema la munte* cf. B. slavonă și IER. *populos ad montem vocabunt*, care corespunde textului ebraic, soluție adoptată și de B. 1982 *Chema-vor aceștia poporul pe munte*.

neguțatorie redă gr. ἐμπορία „comerț (pe mare); mărfuri“. Text diferit în ebraică; redat în ms. 4 389 *avuțiile cele ascunse în nisip* cf. B. slavonă și IER. *thesaurus absconditos harenarum*. „Comorile ascunse în nisip“ pot fi: fie resursele marine de pe țărmuri, fie nisipul însuși care era folosit la fabricarea sticlei.

[20] Gad a ocupat podișul mănos de la est de Iordan, ajutînd celelalte triburi să cucerească ținutul Canaanului. Moise a murit la est de Iordan, în teritoriile care aparțineau lui Gad. V. 20 elogiază succesele militare ale lui Gad, vezi Num 32.

capul cf. textul ebraic *creștetul capului*, IER. *verticem*, S. Micu *capul*. În BB *boiaru*, după LXX ἄρχοντα.

[21] *începutura* vezi nota 26, 2, BJ *prémices*.

[22] Dan, care inițial s-a stabilit la vest de Benjamin și la nord de Iuda, a emigrat din acest teritoriu și s-a așezat în nordul Israelului, la poalele muntelui Hermon, la marginea Vasanelui, vezi Iosua 19, 47, Jud 18.

[23] Neftali ocupa teritoriile muntoase de la nord-vest de Marea Galileii. Versetul se referă la expansiunea spre sud a acestui trib.

primită redă gr. δεκτός < δεκτός „acceptat, admis“ < δέχομαι. Termenul ebraic are sensul de „favoare, bunăvoință“ KJV *favour*, BJ *favour*, L și EU *Gnade*, B. 1982 și B. 1989 *sătul de bunăvoință*. El este redat în FRANKF. în nota de la subsol.

[25] *ciobota*, ms. 4 389 și S. Micu *încălțămîntea* redau gr. τὸ ὑπόδημα „încălțămînt, sandală“, IER. *calciamentum*. Textul ebraic este diferit; termenul corespunzător pentru *putere* este obscur în ebraică, fiind redat în unele traduceri prin *odihnă, pace*.

[26] *Ieșurun / celui iubit* vezi nota 32, 15.

întăritură redă gr. σπέρμα „construcție solidă, fundament, firmament“. Text diferit în ebraică.

[27] *începutură / de la începutul vremurilor* redă gr. ἀρχή „început“, Luther 1545 *Das ist die Wohnung Gottes von anfang*, L *Zustucht ist bei dem alten Gott*, EU *Der Gott der Urzeit*, BJ *Le Dieu d'autrefois*.

ce cură pîrurea redă gr. αἰώνιος < αἰών „etern“ + πάω „a curge“, „ceea ce curge în permanență“, ms. 4389 *celui ce iaște totdeauna*, S. Micu *veșnic*.

[28] *izvorul lui Iacov* cf. textul ebraic. Este posibil ca sintagma să semnifice „întregul popor Israel, toți cei care s-au născut din Iacov“.

CAP. 34

[1] Cap. 34 continuă descrierea începută în 32, 48–52.

Aravoth după LXX Ἀραβωθ. IER. *de campestribus*. Textul BB este neclar datorită lecțiunii din FRANKF.: *muntele Moav* redă τὸ ὄρος Μωαβ, deși în nota de la subsol FRANKF. precizează versiunea ebraică Nabau. S. Micu: *în muntele Navan*.

Pisga vezi notele 3, 17 și 27.

Moise își îndreaptă privirile mai întii spre nord, spre Marea Galileii (ținuturile lui Dan și ale lui Neftali), apoi spre vest și, în cele din urmă, spre sud.

marea cea de apoi redă gr. τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης, S. Micu *pînă la marea cea mai de pre urmă*. În legătură cu ἐσχάτος „cel

mai îndepărtat, extrem“ vezi și notele 17, 7 și 31, 29. KJV *unto the utmost sea*, L. 1545 *bis an das eusserste Meer*, dar în edițiile moderne ale lui Luther modificat *bis an das Meer im Westen*, BJ *la Mer Occidentale*, NOAB *the Western Sea*. Este vorba de Marea Mediterană.

[3] *pastiul* după gr. τῆν ἐρημον.

premprejurile locurilor redă gr. περίχωρος „întul din jur“; include valea de jos a Iordanului, de la Ierihon, orașul palmierilor, pînă în sudul Mării Moarte, unde se afla localitatea Țoar.

finic / palmier redă gr. φοίνιξ „palmier, curmal“.

[6] *A fost îngropat*: literal în ebr. și LXX *El l-a îngropat*, adică Dumnezeu.

[7] *buzele* după gr. τὰ χελοῦνα, IER. *dentis*, ms. 4 839 *dinții*. Termenul ebraic a fost tradus prin „vigoare, forță, proștejime“.

[8] *Aravoth / cîmpiile* vezi nota 34, 1.

la-Iordan, despre Ierihon după LXX, nu apare în ebraică.

* * *

O privire retrospectivă asupra (inter)dependenței celor trei texte paralele, BB, ms. 45 și 4 389, ne oferă posibilitatea de a marca anumite pasaje semnificative. Remarcăm astfel că Dt face distincții între imigranții stabiliți pe teritoriile israelite, care se bucurau de anumite drepturi, și cetățenii străini cu domiciliul în altă țară. Traducerile românești din sec. al XVII-lea prezintă trei sinonime diferite pentru gr. προσήλυτος, IER. *peregrinus*, BB *nemernicului*, ms. 45 *prislepului*, ms. 4 389 *vinetic*. Pe de altă parte, cuvîntul *străin* apare frecvent în alte locuri în toate trei tălmăcirile românești, dar el echivalează gr. ξένος. (BJ un *étranger en résistance* près de lui, TOB *l'émigré qu'il a chez lui*, REB *resident alien*).

Fidelitatea față de textul și punctuația Septuagintei face ca, de multe ori, textul BB să apară greoi și deficitar, de exemplu în cap. 1,19 *înfricoșatul* are sensul de „înfricoșător“ și este articulat datorită faptului că i se atașează, ca în LXX, în poziție postpusă, adjectivul demonstrativ *acela*.

Traducerea mai degajată față de originale a ms. 4389 se evidențiază în 1,20 prin folosirea sintagmei *au dat Domnul Dumnezeu vostru de l-ați văzut* conform expresiei *a dat Dumnezeu de...* sau *să dea Dumnezeu să...* Verbul a *vedea* nu apare în ebraică, greacă sau latină. Dacă în unele cazuri această libertate are efecte salutare asupra calității limbii din ms. 4 389, există situații în care parafrazările și devierile sînt inutile, îndepărtînd tălmăcirea românească de substanța textului biblic.

Se întîmplă ca în BB să apară uneori dezacordul între substantiv și determinanții săi datorită faptului că acordul existent în greacă este anulat prin echivalarea substantivului grecesc printr-un substantiv de un alt gen în limba română, menținîndu-se însă genul determinantului din greacă. Acest lucru creează dificultăți de înțelegere. În 1,22 genul substantivului feminin gr. ἡ γῆ este schimbat, traducîndu-l prin *pămînt*, dar se păstrează femininul pronumelui αὐτῆ, „dînsa“.

Intervențiile traducătorilor BB în textul ms. 45 sînt esențiale pentru mai buna sa înțelegere: în 2,9 transformarea verbului *nu vrăjbiți moavitănilor* în verb reflexiv și schimbarea formei sale, ca și a regimului substantivului postpus *nu vă învrăjbiți cu moavitănilor*, dau o nouă calitate traducerii, după cum schimbarea persoanei *nu va da în nu voi da* clarifică sensul frazei. Intervențiile menționate sînt caracteristice întregului proces de revizuire a ms. 45 de către BB: pe mari porțiuni predomină modificările morfo-sintactice față de cele lexicale, care nu sînt atît de frecvente.

În 1,13 *să lăcuiră*: folosirea pasivului reflexiv pentru „a locui“ constituie o siluire a regimului verbului românesc pentru a se conforma formei de aorist pasiv din greacă. Acest verb nu se întîlnește la reflexiv în limba română din perioada respectivă decît în astfel de transpuneri siluite. Opțiunile pentru termenii românești cărora li se impun valențe străine constituie cazuri limitate. Și aici ms. 4 389 se caracterizează printr-o detașare pronunțată față de original, evitînd reflexivul: *lăcuiră*.

În 2, 27 ms. 45 și BB siluiesc regimul verbului în limba română, conjugîndu-l la diateza activă și nu reflexivă (*voi abate*) cum

ar fi fost normal și cum îl traduce ms. 4389, *ne vom abate*. Este procesul invers celui aplicat de ms. 45 și BB verbului *a locui* (cf. supra). Asemenea forme forțate au fost impuse unui număr destul de mare de lexii din textul ms. 45 și al BB. Ele nu fac parte din evoluția intrinsecă a limbii române și nu au fost asimilate.

Datorită faptului că în limba greacă pronumele relativ în acuzativ *ἥν, care*, nu este precedat de prepoziția *pe*, BB traduce în 3, 4 *care nu o am luat*, iar ms. 45 *carea*. Cu toate că sensul enunțului se înțelege și fără această prepoziție, pentru cititorul de astăzi omisiunea este supărătoare, mai ales că ocurența acestui pronume în acuzativ este foarte mare. Omiterea prepoziției *pe* înaintea pronumelui relativ-interrogativ nu constituie o trăsătură specifică limbii române în această perioadă. În ms. 45 nu apare pronumele personal feminin în acuzativ *o*, care lipsește din greacă. Contră cerințelor limbii române, BB omite prepoziția *pe*, dar înserează pronumele personal în acuzativ *o*, chiar dacă îl așază înaintea verbului. De remarcat că, în acest caz, BB renunță la forma mai veche *carea*, în favoarea lui *care*. Ocurența formelor articulate la nominativ / acuzativ ale pronumelui relativ / interrogativ *care* este mai mare în ms. 45. BB marchează un progres evident în uniformizarea și impunerea formei *care*.

În 3, 18 ni se oferă un indiciu deosebit de semnificativ asupra modului în care diortositorii au realizat revizia ms. 45 și au stabilit textul, BB. Sintagma *fraților voștri Israel* redă întocmai gr. *τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν Ἰσραήλ* din FRANKF. Dar BB traduce *fraților voștri, fiilor lui Israel*, deși substantivul *fiilor* nu apare nici în text, nici în notele de la subsol. Dar textul acceptat și consacrat, atât în ebraică, cât și în latină și greacă, include substantivul *fiilor*. Se vedește că revizorii au avut la îndemână și au consultat lucrări de referință asupra textului Sfintei Scripturi. Incluziunea substantivului *fiilor* nu poate fi pusă numai pe seama consultării Vulgatei sau Bibliiei slavone, deoarece, în alte locuri, adăugirile din aceste două versiuni, față de textul Septuagintei, nu sînt luate în considerare.

Traducerea mai îngrijită a ms. 4389 se dovedește și în 3, 21 prin folosirea dativului *amînduror și tuturor* după verbul *a face*. Utilizarea defectuoasă, în ms. 45 și BB, a prepoziției *la* după acest verb, nu poate fi pusă pe seama fidelității față de original, deoarece ea lipsește în LXX.

În 4,5 *arătat-am*, în sensul de „v-am prezentat, v-am expus“ din greacă, apare în ms. 4389 *am învățat* și dovedește una din trăsăturile fundamentale ale versiunii față de BB: detașarea și desprinderea de sensurile primare, concrete ale unor termeni din originale, capacitatea de abstractizare, depășirea temerii că în felul acesta ar devia de la litera și spiritul modelului.

Gr. *ἔσαν αὐτῷ θεός ἐγγύς* este redat în BB: *iaste lui Dumnezeu apropiindu-să* în 3,7. Explicarea greoaie din acest verset, modelată după grecește, i se opune o transpunere limpede și cursivă în ms. 4389. Aderența la original duce la dezacorduri care dau naștere la confuzii în limba română: substantivul neutru *τὸ ἔδος* este redat prin substantivul feminin *limba*, dar, în continuare, este păstrat pronumele în dativ neutru *lui*, cf. gr. *αὐτῷ*, în loc să se facă acordul și să se traducă în dativ singular, feminin, *ei*.

În 5, 14 BB preia din ms. 45 *să nu faci întru ea tot lucrul*, fără să se țină seama de faptul că atunci cînd adjectivul nehotărît *πάνου* „tot, întreg“ este precedat de negația *οὐ*, are sensul de „nici un, nimic“. Se dovedește că pentru ms. 4389 s-au consultat și alte versiuni, realizîndu-se o traducere impecabilă. Imposibilitatea de a reda adecvat așa-numita negație dublă în limba română dă frecvent naștere în ms. 45 și în BB la construcții nefirești.

Conjuncția arhaică *să* „dacă“, înțilnită frecvent în ms. 45, este de obicei eliminată în BB și înlocuită de conjuncția *de*. O excepție aflăm în 5,25, unde revizorii BB nu o elimină, fiind preluată *să* (*să vom adaoge noi a auzi*).

Varietatea lexicului din BB rezultă, între altele, și din înlocuirea unor termeni din ms. 45, în unele versete, pe cînd în altele se păstrează termenul inițial: astfel *de sirg* din ms. 45 este înlocuit în BB cu *în grabă* (7, 4), *degrabă* (7, 22), *de pripă* (9, 12), păstrat însă în 9, 3.

Substantivul gr. *κιβωτός* „ladă, cutie, casetă, cufăr“ apare în cap. 10 din BB de 4 ori (v. 1, 2, 5, 8), tradus prin *chivot*. În ms. 45 este redat prin *chivot* în v. 1 și prin *săcriu* în celelalte 3 ocurențe.

În ms. 4389 și în S. Micu este redat constant prin *săcriu*. Sintagma *chivotul legămîntului Domnului s-a impus* în limba română cu termenul *chivot*, folosit în BB (Ieș. 25, 10-22 și 37, 1-9), deși în NT (I Evr 9, 4) apare și în BB *secriiul făgăduinței*. În Fac, același substantiv grecesc apare cu sensul de „ladă“, desemnînd corabia lui Noe, în 28 de ocurențe. Dacă în primele 7 ocurențe (6,14-6,18) în BB se folosește termenul *săcriu* din ms. 45, în celelalte 21 de ocurențe (6, 19-9,18) se detașează de ms. 45, folosindu-se constant *chivot* cu sensul de „corabie“. Întrebuințarea aceluiași termen, atât pentru corabia lui Noe, cât și pentru chivotul legămîntului, se impune în mai multe limbi, pe lângă greacă: lat. *arca Noe, arca foederis*, fr. *arche de Noé, arche d'alliance*, engl. *ark of Noah, the ark of the covenant*.

Textul cuprins între 11, 12-7 formează o retrospectivă a istoriei Israelului, prin prisma puterilor cosmice ale lui Iahve. Părinții sînt beneficiarii și martorii oculari ai acțiunilor de sprijin divine, spre deosebire de generația tinerilor, care nu au participat la ele. Înțelegerea textului este îngreuiată de structura frazei în ebr. Este semnificativ modul în care se procedează în ms. 4389 pentru limpezirea textului, prin introducerea verbului *grdiesc*, absent în ebraică, latină sau greacă, realizîndu-se astfel o traducere cursivă, mai limpede în acest fragment chiar decît cea realizată mai tîrziu de S. Micu, care menține principiile de traducere ale BB, de aderență strictă la originale. Această comparație evidențiază faptul că limba română din sec. al XVII-lea dispunea de un potențial suficient pentru realizarea unei traduceri reușite, cu condiția detașării de originale. Pericolul ca mesajul biblic să fie transmis fals sau diluat este diminuat prin temeinica educație teologică a autorului ms. 4389, evidentă încă din afirmațiile sale făcute în prefață. Metoda sa de traducere a avut predecesori iluștri (Luther); înțilnim aceeași structură a frazei și în KJV *And know ye this day for I speak not with your children*, NOAB *And consider this day (since I am not speaking to your children ...)*, B 1982 *Băgați de seamă că eu nu grdiesc cu copiii voștri*, ms. 4389 *și să știți astăzi că nu grdiesc copiilor voștri*.

Un alt caz: BB atașează locuțiunii verbale *a lua aminte* pronumele în acuzativ *-te* (11, 16: *ia-te aminte pre tine*) datorită prezenței acestuia în greacă *πρόσεχε σεαυτῷ*. La fel procedează și S. Micu, care îl redă în dativ *ia-ți aminte ție însuși*. Traducerea cea mai reușită ne-o oferă ms. 4389: *păzește-te*; cf. RG și B 1982 *păziți-vă*.

Propoziția apare în BB și ms. 45, în v. 15 spre deosebire de FRANKF., unde este inclusă în v. 16. Inadvertența ar putea servi ca indiciu că diortositorii BB au revizuit în grabă textul ms. 45. Pe de altă parte, ms. 4389 o include corect în v. 16. Revizorii BB, în majoritatea cazurilor, pun textul lor în acord cu FRANKF., înlăturînd adăugirile sau completînd omisiunile din ms. 45. Proporția inadvertențelor și a inexactităților lor față de FRANKF., preluate din ms. 45, este cu mult mai mică decît cea a îndreptărilor și a punerilor de acord cu originalul. De exemplu în 11, 18 adjectivul posesiv *mêle* (*cuvintele mêle*) din ms. 45, inexistent în FRANKF., este înlăturat în BB.

Sintagma *să nu vă curățiți* (14,1) redă gr. *οὐ φοβήσετε < φοβέσθε* „a purifica, a curăța“. Ms. 45 asociază forma verbală din text cu verbul *φοβέω* „a se teme“. Dar, în textul ebr., verbul consemnat aici înseamnă „a tăia, a creșta“ așa cum se traduce corect în ms. 4389 (*nu vă tăiați*) și S. Micu (*nu vă radeți*), IER. *non vos incidetis*. În asemenea cazuri se vedește metoda de lucru a autorilor ms. 4389 și a lui S. Micu, care consultă și compară diferite surse, față de ms. 45 și BB, care se limitează strict la textul din FRANKF.

Cîteodată punctuația deficitară din BB creează dificultăți de înțelegere a textului. Sintagma *la tot feliul* (18,1) trebuie încadrată între virgule. Punctuația din FRANKF., care nu este preluată pe deplin în BB, are ea însăși multe lacune. De aceea traducerea BB aici este greoaie datorită atât textului incomplet cît și a punctuației deficitare din FRANKF. S. Micu va corecta traducerea prelînd textul dintr-o altă ediție a Septuagintei și înlocuind termenul vag și general *feliul* prin *neamul*: *și tot neamul lui Levi*.

Aderența strictă a BB la ms. 45 se observă și în 18, 10, unde punctuația corectă era prezentă în FRANKF. În 18, 16 BB preia din ms. 45 traducerea greșită a conjuncției negative „ca să nu“ (*nici vom muri*) echivalată corect în ms. 4389 prin *ca nu cumva*, S. Micu ca

să nu. O consultare a ms. 4389 ar fi îndreptat greșeala din ms. 45. Pe de altă parte, anumite conjecturi, preluate din slavonă, în ms. 4389, fără a fi în consonanță cu textele acceptate ale originalelor antice, diminuează într-o măsură apreciabilă calitatea acestei versiuni din punct de vedere teologic (cf. 18,22). În general însă, alte intervenții din ms. 4389 contribuie mult la clarificarea textului. Astfel versetele 21 și 22 din cap. 18 constituie o unitate a cărei succesiune logică, datorită aderenței stricte la LXX, nu se realizează în BB.

În 23,9 în BB ca și în ms. 45 apare conjuncția și înainte de *să te păzești* după modelul grecesc; în ms. 4389 conjuncția este omisă și înlănțuirea celor două propoziții logică.

Calitatea superioară a traducerii din ms. 4389 e dovedită și în 23,11, în formularea *să-și spele trupul cu apă*, reluată exact în B. 1982. Aici se renunță la adjectivul posesiv *lui* (BB), respectiv *său* (S. Micu) deși adjectivul e folosit atât în slavonă cât și în greacă.

Dacă am putea vorbi de anumite neajunsuri în textul BB, ar trebui să arătăm redarea defectuoasă în limba română a propozițiilor din limba greacă. Traducătorii nu renunță la semnificația predominantă din originale, dar influența acestora este considerabilă datorită 1. ocurențelor deosebit de ridicate în raport cu alte părți de vorbire; 2. importanței minore acordate acestora, fiind considerate doar ca elemente de relație, cu o pondere mai scăzută în arhitectura generală a textului. Se pare că anumite inadvertențe și ambiguități în traduceri moderne provin din această sursă. În propoziția *am aflat întru ea lucru grozav*, propoziția *întru* redă sensul de bază al gr. *ἐν* (24, 1). Cf. RG a *descoperit în ea ceva de ocară*; B. 1989 a *descoperit ceva necuviincios în ea*; TOB *trouva en elle quelque chose qui lui fait honte*; NOAB *he has found some indecency in her*; B. 1982 *va găsi el ceva neplăcut la ea*; alte versiuni: L *weil er etwas Schändliches an ihr gefunden hat*, EU *weil er an ihr etwas Anstößiges entdeckt*, BI *ei il a décovert une tare à lui imputer*.

În 28,5 traducătorii români sînt confrunțați cu problema de a găsi un cuvînt care să exprime sensul de „provizii, alimente puse la

păstrare și locul lor“. BB *îlmișele*, ms. 45 *punerile*, S. Micu *cărnările*, IER. *horrea*. Dar corespondentul ebr. are sensul de „coș“, de aceea: L și EU *Korb*, KJV, NOAB, REB *basket*, BJ *hotte*. Pentru *rămășișile* găsim la IER. *reliquiae*. Termenul este menținut și în ms. 4389 și în S. Micu. Corespondentul ebr. este tradus însă prin „covată, albie de frămîntat aluatul“; L și EU *Backtrog*, NOAB și REB *kneading trough*, BJ *huche*. *Rămășișile* este păstrat și de Șaguna și se menține în B. sinodală din 1914. RG și B. 1989 propun *albia de frămîntat piine*, resp. *covată*.

Sintagma gr. *μη τις εσται* apare de două ori în 29, 18. În ms. 45 este redată prin *au doară să nu fie* și prin *să nu cumva fie*; în BB traducerea este uniformizată prin *nu cumva să fie*, dar se păstrează în a doua ocurență topica nefirească din ms. 45 *să nu cumva fie*. Gr. *φυλη* „trib, grup de familii din aceeași rasă, secțiune sau parte a unui popor“ (BAILLY) este echivalat în ms. 4389 prin *semînție* iar în ms. 45 și BB, impropriu prin *fel*, așa că textul din cele două versiuni *au feliu oarecărui a cuget, s-au abătut* este obscur. Acesta formează un exemplu tipic de transpunere fidelă a variantei grecești de la FRANKF. în care așezarea greșită a virgulei, a accentului și a spiritului au condus la formularea de neînțeles. În ms. 4389 greșeala este evitată, deoarece atât biblia slavonă cât și cea latină oferă un text clar: *sau vreo semînție care să-și întoarcă inima*, RG idem.

Din punctul de vedere al lexicului între cele trei versiuni nu există mari deosebiri. O privire a versetului 9 din cap. 31 ne arată diferența concepției de transpunere. În BB versetul apare ca o simplă înșiruire de propoziții legate prin conjuncția și în care nu pot fi percepute relațiile de consecințe existente între prima și a doua parte. Textul din LXX a fost preluat fidel în BB. În ms. 4389 traducătorul, care urmărește în principal versiunea slavonă, renunță la aceasta, structurată aici după LXX, și recurge la Vulgata: după substantivul *miere* se introduce în text conjuncția și *deaca* (IER. *cumque*), iar între verbele *se vor înbuia* și *se vor întoarce* se elimină conjuncția și, prezentă atât în LXX, cât și în biblia slavonă.

INDICE

A

a → al

a/1: (1551/3 ES): prep.: „zu, nach“: „a“
(58 X):
Fac. (15 x), Ieș. (44 x), Lv. (17 x), Nm. (46 x)

a → a/1

abate: (1564 CORESI CAZ.): v. III: „1. ablenken, 2. hingehen, 3. abweichen, 4. einkehren“: „1. dévier, 2. aller faire qch., 3. dériver, 4. s'arrêter qqe part en passant“
(9 X):
veț abate: *ind. viit. I.2.pl.* 31,29;
vor abate: *ind. viit. I.3.pl.* 16,18;
abați: *subj. pr. 2. sg.* 24,17;
te abați: *subj. pr. 2. sg. refl.* 17,11;
vă abateți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 5,32;
s-au abătut: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 29,18;
voiu abate: *ind. viit. I. 1. sg.* 2,27;
va abate: *ind. viit. I. 3. sg.* 27,19;
vă abateț: *imperat. pl. neg. refl.* 20,03;
Fac. (4 x), Ieș. (2x), Nm. (7 x)

acasă: (1560 CORESI): adv.: „zu Hause“: „chez soi“
(1X):
acasă: *adv.* 6,07;

aceasta → acest

acel: (1521 NEACȘU): adj./pron. dem.: „jener“: „ce, celui-lă“
(355 X)
acela: *adj. m. sg. nom./ac.* 1,19; 1,44; 3,12; 7,24; 12,03; 12,22; 13,03; 13,05; 14,28; 17,05; 17,12; 18,19; 18,20; 18,22; 22,18; 24,07; 29,20; 29,27;
aceluia: *adj. m. sg. gen./dat.* 29,22;
celora: *adj. m. pl. gen./dat.* 31,25;

acêea: *adj. f. sg. nom./ac.* 1,09; 1,16; 1,18; 2,34; 3,04; 3,08; 3,12; 3,18; 3,21; 3,23; 4,14; 5,05; 5,15; 9,19; 9,20; 10,01; 10,08; 13,15; 17,05; 21,23; 27,11; 31,10; 31,17; 31,17; 31,18; 31,22; 32,45;

cea: *adj. f. sg. nom./ac.* 1,40; 21,03;

cêea: *adj. f. sg. nom./ac.* 16,11; 16,14;

acei: *adj. f. sg. gen./dat.* 21,15;

aceiia: *adj. f. sg. gen./dat.* 21,03; 21,04; 21,06; 22,17; 22,18; 24,08;

acêlea: *adj. f. pl. nom./ac.* 7,19; 7,19; 17,09; 17,12; 19,17; 26,03; 28,65; 29,03;

acelora: *adj. f. pl. gen./dat.* 18,09; 29,18;

cêle: *adj. f. pl. nom./ac.* (5x);

cela: *adj. m. sg. nom./ac.* (3x);

cel: *adj. m. sg. nom./ac.* (7x);

açêlea: *pron. f. pl. nom./ac.* 14,10;

cêle: *pron. f. pl. nom./ac.* (24x);

aceea: *pron. f. sg. nom./ac.* 19,07;

acêea: *pron. f. sg. nom./ac.* 10,09; 15,1; 15,15; 21,13;

ceêa: *pron. f. sg. nom./ac.* 28,57;

celora: *pron. m. pl. gen./dat.* (12x);

celor: *pron. m. pl. gen./dat.* (6x);

acei: *pron. m. pl. nom./ac.* 19,17;

ceii: *pron. m. pl. nom./ac.* 21,06;

ceia: *pron. m. pl. nom./ac.* (15x);

cei: *pron. m. pl. nom./ac.* (6x);

celui: *pron. m. sg. gen./dat.* (2x);

celuia: *pron. m. sg. gen./dat.* (7x);

acela: *pron. m. sg. nom./ac.* 3,13; 8,15; 13,05; 20,20; 31,03;

cel: *pron. m. sg. nom./ac.* (12x);

cela: *pron. m. sg. nom./ac.* (43x);

Fac. (126 x), Ieș. (164 x), Lv. (216 x), Nm. (123)

același: (XVI sec. CV): adj./pron. dem.: „derselbe“: „le même“

(1 X):

acêeaș: *adj. f. sg. nom./ac.* 24,15;

acest: (1521 NEACȘU): adj./pron. dem.: „dieser“: „ce... -ci, celui-ci“
(440 X):

acest: *adj. m. sg. nom./ac.* 3,25; 4,32; 9,04; 15,10; 17,05; 18,16; 19,20; 31,16;

- acestui:** *adj. m. sg. gen./dat.* 2,04; 3,28; 5,28; 9,27; 10,11; 13,03; 22,16; 29,19; 29,24; 31,07;
- acești:** *adj. m. pl. nom./ac.* 3,21;
- această:** *adj. f. sg. nom./ac.* 29,24;
- aceștia:** *adj. f. sg. gen./dat.* 6,25; 27,03; 27,26; 28,58; 28,61; 29,09; 29,20; 29,20; 29,21; 29,27; 30,10; 31,09; 31,12; 31,19; 31,24; 31,26; 31,30; 32,46; 32,48;
- acêste:** *adj. f. pl. nom./ac.* 5,22; 14,04; 19,09; 25,03;
- acestora:** *adj. f. pl. gen./dat.* 9,04; 9,05; 20,15;
- acêstea:** *adj. f. pl. nom./ac.* (38x);
- aceasta:** *adj. f. sg. nom./ac.* (45x);
- aceștea:** *adj. m. pl. nom./dat.* 1,35;
- acesta:** *adj. m. sg. nom./ac.* (47 x);
- acêstea:** *pron. f. pl. nom./ac.* (27x);
- aceasta:** *pron. f. sg. nom./ac.* (15x);
- aceștea:** *pron. m. pl. nom./ac.* 1,39; 2,11; 3,20; 18,14; 27,12; 27,13; 33,03;
- acestui:** *pron. m. sg. gen./dat.* 1,36; 19,06;
- acesta:** *pron. m. sg. nom./ac.* (23x);
Fac. (314 x), Ieș. (184 x), Lv. (276 x), Nm. (214 x)
- aci(i) → aici**
- acolo:** (1551/3 ES): *adv.:* „dort (hin)“: „là-bas“
(90 X):
acolo: *adv.* (90x);
Fac. (96 x), Ieș. (24 x), Lv. (4 x), Nm. (35 x)
- acoperămînt:** (1551/3 ES): *s.n.:* „1. Dach, 2. Decke, 3. Zelt, 4. Schutz“: „1. toit, 2. couverture, 3. tente, 4. abri“
(1 X):
acoperemîntul: *sg. nom./ac.* 22,30;
Fac. (5 x), Ieș. (40 x), Lv. (10 x), Nm. (25 x)
- acoperi:** (1551/3 ES): *v. IV:* „1. (be) decken, 2. verbergen“: „1. couvrir, 2. cacher“
(4 X):
acoperi: *subj. pr. 2. sg.* 13,08;
ar acoperi: *cond. pr. 3. sg.* 32,11;
vei acoperi: *ind. viit. I. 2. sg.* 23,13;
va acoperi: *ind. viit. I. 3. sg.* 33,27;
Fac. (4x), Ieș. (29 x), Lv. (10 x), Nm. (16 x)
- acoperire:** (1678 CHEIA ÎNȚ.): *s.f.:* „1. Bedeckung, Hülle, 2. Schild“: „1. couverture, 2. bouclier“
(1 X):
acoperirea: *sg. nom./ac.* 27,20;
Fac. (3 x), Ieș. (2 x)
- acoperitură:** (1688 BIBLIA): „Deckung, Schutz“: „couverture, protection“
(1 X):
- acoperituri:** *pl. nom./ac.* 32,38;
- acum:** (XVI sec. CV): *adv.:* „1. jetzt, 2. bald...bald, 3. vor, 4 nun also“: „1. maintenant, 2. tantôt, 3. il y a, 4. donc, alors“
(18 X):
acuma: 31,19;
acum: (9 x);
Fac. (55 x), Ieș. (18 x), Nm. (19 x)
- adăpa:** (1551/3 ES): *v. I:* „1. tränken, 2. trinken“: „1. abreuver, 2. boire“
(1 X):
- adăpă:** *ind. pr. 3. sg.* 11,10;
Fac. (20 x), Ieș. (4 x), Nm. (3 x)
- adăuga:** (1544 BGL): *v. I:* „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren“: „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à“
(19 X):
vom adaoge: *ind. viit. I. 1. pl.* 5,25; 18,16;
veți adaoge: *ind. viit. I. 2. pl.* 28,68;
vor adaoge: *ind. viit. I. 3. pl.* 13,11; 19,20; 20,08; 25,03; 25,03;
adaogi: *subj. pr. 2. sg.* 3,26; 12,32;
adaogă: *subj. pr. 3. sg.* 1,11;
adaogeti: *subj. pr. 2. pl.* 4,02;
vă adaogeti: *subj. pr. 2. pl. refl.* 13,04; 17,16;
adaose: *ind. pf. s. 3. sg.* 5,22;
s-au adaos: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 32,52;
vei adaoge: *ind. viit. I. 2. sg.* 19,09;
te vei adaoge: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 32,52;
să va adaoge: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 23,15;
Fac. (16 x), Ieș. (11 x), Lv. (13 x), Nm. (14 x)
- adevăr:** (1551/3 ES): *s.n./adj.:* „1. Wahrheit, 2. wahr, 3. wahrlich“: „1. vérité, 2. vrai, 3. vraiment“
(1 x):
adevărul: *sg. nom./ac.* 33,08;
Fac. (4 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- adevărat:** (1561 CORESI): *adj./adv.:* „wahr, wirklich, echt“: „vrai, vraiment, en vérité“
(6 X):
adevărat: *adj. m. sg. nom./ac.* 25,15;
adevărată: *adj. f. sg. nom./ac.* 25,15;
adevărate: *adj. f. pl. nom./ac.* 32,04;
adevărat: *adv.* 13,14; 17,04; 22,20;
Fac. (7 x), Ieș. (4 x), Lv. (1 x), Nm. (5 x)
- aducător:** (1570 CORESI): „bringend, Überbringer“: „portant, porteur“
4 X:
aducătoriu: *sg. nom./ac.* 16,18;

- aducători:** *pl. nom./ac.* 1,15; 31,28;
aducătorii: *pl. nom./ac.* 29,10;
 Ieș (2 x)
- aduce:** (XVI sec. CV): v. III: „bringen, holen, herbeiführen“: „(r)apporter“ (39 X):
veș aduce: *ind. viit. I. 2. pl.* 12,06; 12,11;
veși aduce: *ind. viit. I. 2. pl.* 1,17;
aduci: *subj. pr. 2. sg.* 7,26; 12,13; 17,01; 23,19;
-ți aduci: *subj. pr. 2. sg. refl. (+ aminte)* 24,18;
aducă: *subj. pr. 3. sg.* 6,23; 29,27; 30,12;
vă aduceți: *subj. pr. 2. pl. refl. (+ aminte)* 1 16,03;
adu-ți/ți: *imperat. sg. refl. (+ aminte)* 9,07; 9,27; 24,09; 25,17;
aduceți-vă: *imperat. pl. refl.* 32,07;
aduce: *inf. (<a)* 31,21;
aduseră: *ind. pf. s. 3. pl.* 1,25;
am adus: *ind. pf. c. 1. sg.* 26,10;
au adus: *ind. pf. c. 3. sg.* 8,02; 8,15; 29,05; 32,12;
vei aduce: *ind. viit. I. 2. sg.* 12,14; 12,27; 14,23; 28,38;
-ți vei aduce: *ind. viit. I. 2. sg. refl. (+ aminte)* 5,15; 8,02; 15,15; 16,12; 21,11; 24,22;
îți vei aduce: *ind. viit. I. 2. sg. refl. (+ aminte)* 7,18;
va aduce: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,14; 28,49; 28,61; 30,13;
 Fac. (74 x), Ieș. (62 x), Lv. (174 x), Nm. (58 x)
- aducere:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Darbringung“: „offrande“ (2 X):
aduceri: *pl. nom./ac.* 7,18;
aducerile: *pl. nom./ac.* 18,01;
 Lv. (17 x), Nm. (16 x)
- aduna:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „(ver) sammeln“: „rassembler“ (17 X):
adune: *subj. pr. 3. sg.* 19,05;
adună: *imperat. sg.* 4,10;
adunați: *imperat. pl.* 31,28;
adunați: *imperat. pl.* 31,12;
aduna: *inf. (<a)* 24,20;
adunați: *adj. m. pl. nom./ac.* 33,21;
s-au adunat: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 32,34;
aduna-voiu: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,23;
vei aduna: *ind. viit. I. 2. sg.* 13,16; 16,13; 22,02; 23,25;
-ți vei aduna: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 11,14;
va aduna: *ind. viit. I. 3. sg.* 30,03; 30,04;
adunându-vă: *ger. refl. 2. pl.* 1,41;
adunându-să: *ger. refl. 3. pl.* 33,05;
 Fac. (18 x), Ieș. (19 x), Lv. (5 x), Nm. (15 x)
- adunare:** (1581/2 PO): s. f.: „Sammlung, Ansammlung“: „rassemblement“ (11 X):
adunarea: *sg. nom./ac.* 5,22; 23,01; 23,02; 23,03; 23,03; 23,08; 31,30;
adunării: *sg. gen./dat.* 4,10; 9,10; 18,16; 33,04;
 Fac. (7 x), Ieș. (17 x), Lv. (21 x), Nm. (86 x)
- afară:** (XVI sec. CV): adv./conj./prep./s.: „draussen, ausser, Äusseres“: „dehors, sauf, extérieur“ (19 X):
afară: *adv.;*
 Fac. (35 x), Ieș. (7 x), Lv. (25 x), Nm. (31 x)
- afla:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „1. (auf-, vor) finden, 2. widerfahren, 3. entdecken, 4. erfahren, 5. vorhanden sein“: „1. trouver, 2. arriver à qn., 3. découvrir, 4. apprendre, 5. se trouver“ (23 X):
veți afla: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,29;
vor afla: *ind. viit. I. 3. pl.* 4,30; 28,02; 31,17; 31,21;
se vor afla: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 21,17;
să afle: *subj. pr. 3. sg. refl.* 18,10;
afându: *ger.* 22,23;
am aflat: *ind. pf. c. 1. sg.* 22,14; 22,17;
au aflat: *ind. pf. c. 3. sg.* 22,27; 24,01; 31,17;
s-au aflat: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 20,11;
vei afla: *ind. viit. I. 2. sg.* 22,03;
va afla: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,25; 22,28; 24,01;
se va afla: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 17,02; 21,01;
să va afle: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 22,20; 22,22; 22,29;
 Fac. (59 x), Ieș. (19 x), Lv. (14 x), Nm. (8 x)
- agonisi:** (XVI sec. CV): v. IV: „erwerben, gewinnen“: „acquérir, gagner“ (2 X):
agonisască: *subj. pr. 3. sg.* 28,68;
au agonisit: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,06;
 Fac. (7 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- aici:** (XVI sec. CV): adv.: „hier“: „ici“ (6 X):
aici: 9,12;
aicea: (5 x);
 Fac. (17 x), Ieș. (0 x), Nm. (9 x)
- ajunge:** (XVI sec. CV): v. III: „1. erreichen, einholen, 2. ankommen, gelangen“: „1. (re) joindre, 2. arriver“ (1 X):
va ajunge: *ind. viit. I. 3. sg.* 19,06;
 Fac. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- ajuta:** (XVI sec. CV): v. I: „helfen“: „aider“ (3 X):

- ajute:** *subj. pr. 3. sg.* 28,29; 28,31;
ajuta: *inf. (<a)* 22,27;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- ajutor:** (1521 NEACȘU): *s.n.:* „Hilfe, Beistand“: „aide, assistance“
 (3 X):
ajutoriu: *sg. nom./ac.* 33,07; 33,26;
ajutoriu: *sg. nom./ac.* 33,29;
 Fac. (2 x), Ieș. (3 x)
- ajutori:** (1640 URECHE): *v. IV:* „beistehen“:
 „soutenir“
 (1 X):
ajutorească: *subj. pr. 3. sg.* 32,38;
 Nm. (1 x)
- al:** (1425 DERS): *art. gen.:* „des“: „de“
 (106 X):
a: *art. gen. f. sg.* (62 x);
ai: *art. gen. m. pl.* 31,28; 31,28;
al: *art. gen. m. sg.* (19 x);
ale: *f. pl.* (23 x);
 Fac. (166 x), Ieș. (181 x), Lv. (153 x), Nm. (221 x)
 alaltă → alt
- alaltăieri:** (1645 VARL.): *adv.:* „vorgestern“: „avant-hier“
 (3 X):
alaltaieri: *adv.* (3 x);
 Fac. (2 x), Ieș. (5 x)
- albină:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Biene“: „abeille“
 (1 X):
albinele: *pl. nom./ac.* 1,44;
- ale → al**
- alege:** (XVI sec. CV): *v. III:* „1. aussondern, -wählen, 2. unterscheiden, 3. entscheiden, 4. enden als...“: „1. choisir, séparer, trier, 2. distinguer, 3. décider, 4. finir comme...“
 (34 X):
alêge: *imperat. sg.* 30,19;
ai ales: *ind. pf. c. 2. sg.* 26,17;
au ales: *ind. pf. c. 3. sg.* 7,06; 7,07; 10,15; 10,15; 14,02; 18,05; 21,05; 26,18; *ind. pf. c. 3. pl.* 4,37;
alêge: *ind. pr. 3. sg.* 10,17;
va alêge: *ind. viit. I. 3. sg.* 12,05; 12,11; 12,14; 12,18; 12,21; 12,26; 14,23; 14,24; 14,25; 15,20; 16,02; 16,06; 16,07; 16,11; 16,15; 16,16; 17,08; 17,10; 17,15; 18,06; 26,02; 31,11;
 Fac. (3 x), Ieș. (3 x), Nm. (7 x)
- ales:** (1437 BGL): *adj./adv./s.:* „1. ausgesucht, erlesen, 2. bestimmt, vornehmlich, besonders, 3. Auserwählter, 4. Auswahl“: „1. élu, 2. certainement, évidemment, surtout, 3. élu, 4. triage“
 (2 X):
ales: *adj. m. sg. nom./ac.* 12,11; 13,14;
 Fac. (12 x), Ieș. (9 x), Lv. (1 x), Nm. (9 x)
- alt:** (XVI sec. CV): *adj./pron.:* „(ein) anderer“: „autre“
 (22 X):
altul: *sg. nom./ac.* 32,39;
alți: *pl. nom./ac.* 4,28; 11,16; 11,28; 13,02; 13,06; 13,13; 17,03; 28,64;
alții: *pl. nom./ac.* 5,07;
altor: *pl. gen./dat.* 6,14; 8,19; 18,20; 31,16;
alt: *adj. m. sg. nom./ac.* 20,05; 20,06; 20,07; 24,02; 28,30; 29,28;
alta: *adj. f. sg. nom./ac.* 28,32; *pron. f. sg. nom./ac.* 21,15;
 Fac. (22 x), Ieș. (35 x), Lv. (8 x), Nm. (8 x)
- aluat:** (1551/3 ES): *s.n.:* „(Sauer-) Teig“: „levain“
 (1 X):
aluat: *s.n. sg. nom./ac.* 16,04;
 (Ieș. (10 x), Lv. (1 x)
- amănunt:** (1581 PRL): *s.n.:* „Einzelheit“: „détail“
 (1 X)
amăruntul: *adv. (<pre)* 19,18;
- amărăciune:** (1563 CORESI): *s.f.:* „Bitterkeit“:
 „amertume“
 (2 X):
amărăciune: *s.f. sg. nom./ac.* 29,18; 32,32;
 Nm. (2 x)
 amiazăzi → amiază
- aminte:** (1551/3 ES): *adv.:* a aduce, a fi, a lua, a pica, a veni -, „sich erinnern, achtgeben, merken, sich in acht nehmen“: „se souvenir, faire attention à, apercevoir, prendre garde“
 (24 X):
aminte: *adv. (< aduce)* (14 x); *adv. (< lua)* (9 x);
amente: (< ia) (11,15)
 Fac. (13 x), Ieș. (11 x), Lv. (4 x), Nm. (6 x)
- amîndoi:** (1551/3 ES): *num.:* „beide“: „les deux“
 (5 X):
amîndoao: *num. f. pl. nom./ac.* 9,15; 10,03; 23,19;
amîndoi: *num. m. pl. nom./ac.* 22,22; 22,24;
 Fac. (25 x), Ieș. (42 x), Lv. (13 x), Nm. (14 x)
- an:** (XVI sec. CV): *s.m.:* „Jahr“: „an“
 (31 X):

- anul:** *sg. nom./ac.* 14,28; 15,09; 15,09; 26,12;
anului: *sg. gen./dat.* 11,12; 11,12; 16,16; 31,10;
ani: *pl. nom./ac.* 2,07; 2,14; 5,16; 8,04; 14,28; 15,01;
 15,12; 15,18; 17,20; 29,05; 31,02; 31,10; 34,07;
anii: *pl. nom./ac.* 32,07; 32,27;
an: *s.m. sg. nom./ac.* 1,03; 14,22; 14,22; 15,18;
 15,20; 15,20; 24,05; 32,29;
 Fac. (122 x), Ieș. (28 x), Lv. (62 x), Nm. (5 x)
- anatemă:** (1564 CORESI): s.f.: „Bannfluch“;
 „anathème“
 (5 X):
anathema: *sg. nom./ac.* 7,26; 7,26; 13,15; 13,17;
 20,17;
 Nm. (1 x)
- andrea:** (1688 BIBLIA): s.f.: „Stricknadel“; „aiguille à
 tricoter“
 (1 X):
undreaua: *sg. nom./ac.* 15,17;
apă: (1213 SUCIU): s.f.: „Wasser“; „eau“
 (22 X):
apa: *sg. nom./ac.* 2,06; 11,04; 12,16; 15,23; 32,53;
 33,08;
ape: *pl. nom./ac.* 5,08; 14,09;
apelor: *pl. gen./dat.* 10,07;
apă: *s.f. sg. nom./ac.* 2,28; 4,18; 8,07; 8,15; 8,15;
 9,09; 9,18; 11,11; 12,24; 23,04; 23,11; 29,11; 32,10;
 Fac. (67 x), Ieș. (49 x), Lv. (47 x), Nm. (38 x)
- apăra:** (XVI sec. CV): v. I.: „verteidigen, abwehren“;
 „défendre“
 (1 X):
apere: *subj. pr. 3. sg.* 28,26;
- apoi:** (XVI sec. CV): adv.: „dann, danach“; „alors, puis,
 ensuite“
 (10 X):
apoi: *adv.*;
 Fac. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- aproape:** (XVI sec. PS. SCH.): adv./s.m.: „nahe,
 Mitmensch“; „près de, proche, le prochain“
 (32 X):
aproapelui: *sg. gen./dat.* 5,20; 5,21; 5,21; 19,14;
 19,21; 22,24; 23,25; 23,25; 23,26; 27,17;
aproape: *adv.* (13 x);
aproapele: *s.m. sg. nom./ac.* 4,42; 5,21; 15,02; 19,04;
 19,05; 19,05; 19,11; 22,26; 24,10;
 Fac. (7 x), Ieș. (14 x), Lv. (11 x), Nm. (3 x)
- apropia:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I.: „nähen, nähern“;
 „approcher“
 (17 X):
vefi apropiia: *ind. viit. I. pl.* 2,19;
să vor apropiia: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 21,05;
să apropie: *ind. pr. 3. pl. refl.* 2,37; 13,07; 21,06;
apropii-te: *imperat. sg. refl.* 5,27;
ne-am apropiat: *ind. pf. c. 1. pl. refl.* 2,37;
s-au apropiat: *ind. pg. c. 3. pf. refl.* 31,14;
apropii-se: *ind. pr. 3. sg. refl.* 15,09;
să apropie: *ind. pr. 3. sg. refl.* 21,03; 25,05;
te vei apropiia: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 20,02; 20,10;
se va apropiia: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 22,02;
apropiindu-mă: *ger. refl. I. sg.* 22,14;
apropiindu-se: *ger. refl. 3. sg.* 4,07; 20,02;
 Fac. (22 x), Ieș. (13 x), Lv. (11 x), Nm. (11 x)
- apropiat:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „nahe“; „proche“
 (1 X):
apropiatu: *adj. m. sg. nom./ac.* 1,36;
 Ieș. (1 x)
- apuca:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I.: „1. (an) fassen,
 ergreifen, 2. erreichen, 3. gelingen, dazu
 kommen...“; „1. prendre, saisir, 2. obtenir, attraper,
 3. réussir à faire qch.“
 (2 X):
vor apuca: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,15;
va apuca: *ind. viit. I. 3. sg.* 25,11;
 Fac. (8 x), Ieș. (3 x), Lv. (2 x), Nm. (2 x)
- apune:** (1561 CORESI): v. III: „untergehen, erlöschen“;
 „se coucher, s'éteindre“
 (2 X):
apuie: *subj. pr. 3. sg.* 24,15;
apuindu: *ger.* 23,11;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- apus:** (XVI sec. PS. SCH.): adj./s.n.: „1. untergegangen,
 (Sonne)n Untergang, 2. Abendland“; „1. couché,
 coucher (des astres), 2. occident, ouest“
 (6 X):
apus: *sg. nom./ac.* 1,01; 11,24; 11,30;
apusul: *sg. nom./ac.* 16,06; 24,13;
apusului: *sg. gen./dat.* 11,30;
 Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Nm. (5 x)
- ara:** (1561 CORESI): v. I.: „pflügen, ackern“;
 „labourer“
 (1 X):
ari: *subj. pr. 2. sg.* 22,10;
- aramă:** (1440 DIR): s.f.: „Kupfer“; „cuivre“
 (3 X):
aramă: *sg. nom./ac.* 8,09; 28,23; 33,25;
 Fac. (1 x), Ieș. (37 x), Lv. (2 x), Nm. (5 x)
- arăpime:** (1688 BIBLIA): „Mohrenvolk“; „maures“
 (1 X);

- arăpimea:** *sg. nom./ac.* 4,49;
- arăta:** (XVI sec. CV): *v.I.*: „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. berichten“, 4. erfinden: „1. montrer, 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer“ (10 X):
vor arăta: *ind. viit. I. 3. pl.* 33,10;
arătînd: *ger.* 1,33;
arăta: *inf. (<a)* 1,05; 3,24;
am arătat: *ind. pf. c. I. sg.* 34,04;
arătat-am: *ind. pf. c. I. sg.* 4,05;
au arătat: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,36; 5,24; 34,01;
voiu arăta: *ind. viit. I. I. sg.* 32,20;
Fac. (17 x), *Ieș.* (23 x), *Lv.* (6 x), *Nm.* (12 x)
- arătare:** (1581 CORESI): *s.f.*: „1. Angabe, Anzeige, 2. Erscheinung, 3. Gespenst“: „1. annonce, donnée, 2. apparition, 3. fantôme“ (1 X):
arătările: *pl. nom./ac.* 33,08;
Fac. (1 x), *Ieș.* (1 x), *Lv.* (1 x), *Nm.* (1 x)
- arde:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. III:* (ver-, ab-, nieder-) brennen“: „brûler“ (11 X):
ardeț: *subj. pr. 2. pl.* 12,03;
ardeți: *subj. pr. 2. pl.* 7,05; 7,25;
ard: *ind. pr. 3. pl.* 12,31;
ardea: *ind. impf. 3. sg.* 4,11; 5,23; 9,15;
am ars: *ind. pf. c. I. sg.* 9,21;
vei arde: *ind. viit. I. 2. sg.* 13,16;
va arde: *ind. viit. I. 3. sg.* 32,22; 32,22;
Fac. (3 x), *Ieș.* (12 x), *Lv.* (28 x), *Nm.* (5 x)
- ardere:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „1. Brennen, Verbrennen, 2. Opfergabe“: „1. action de brûler, 2. sacrifice“ (8 X):
arderea: *sg. nom./ac.* 9,22;
arderii: *sg. gen./dat.* 32,10;
ardurile: *pl. nom./ac.* 12,06; 12,11; 12,13; 12,14; 12,27; 27,06;
Fac. (1 x), *Ieș.* (12 x), *Lv.* (67 x), *Nm.* (54 x)
- are → avea**
- argint:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „Silber“: „argent“ (13 X):
argint: *sg. nom./ac.* 2,06; 2,06; 2,28; 7,25; 14,25; 17,17; 21,14; 22,29; 23,20; 29,17;
argintul: *sg. nom./ac.* 8,13; 14,25; 14,26;
Fac. (38 x), *Ieș.* (41 x), *Lv.* (14 x), *Nm.* (35 x)
- arici:** (1529 DERS): *s.m.:* „1. Igel, 2. Kaninchen“: „1. érisson, 2. daman“ (1 X):
- ariciul:** *sg. nom./ac.* 14,07;
- arie:** (1561 CORESI): *s.f.:* „Tenne“: „aire“ (1 X):
arii: *sg. nom./ac.* 16,13;
Fac. (2 x), *Ieș.* (2 x), *Nm.* (3 x)
- aripă:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „1. Flügel, 2. Flosse“: „1. aile, 2. nageoire“ (4 X):
aripi: *pl. nom./ac.* 14,09; 14,10; 22,12;
aripile: *pl. nom./ac.* 32,11;
Fac. (9 x), *Lv.* (4 x), *Nm.* (2 x)
- ars:** (1514 DERS): *adj./s.n.:* „1. verbrannt, 2. geopfert, 3. Brandopfer“: „1. brûlé, 2. sacrifié, 3. sacrifice“ (1 X):
arsă: *adj. f. sg. nom./ac.* 29,23;
Nm. (4 x)
- arunca:** (XVI sec. CV): *v.I.:* „werfen“: „jeter“ (1 X):
am aruncat: *ind. pf. c. I. sg.* 9,21;
Fac. (2 x), *Ieș.* (12 x)
- asculta:** (XVI sec. CV): *v.I.:* „1. (an) hören, 2. lauschen, 3. gehorchen“: „1./2. écouter, 3. obéir“ (56 X):
veți asculta: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,13; 11,28; 13,18;
veți asculta: *ind. viit. I. 2. pl.* 15,05; 28,58;
vor asculta: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,12;
ascuți: *subj. pr. 2. sg.* 13,08; 30,20;
asculte: *subj. pr. 3. sg.* 4,10; 17,12; 23,05;
ascultați: *subj. pr. 2. pl.* 13,03; 13,04; 18,15;
ascultă: *imperat. sg.* 4,01; 5,01; 6,03; 6,04; 9,01; 12,28; 20,03; 27,10; 33,07;
ascultați: *imperat. pl.* 1,16;
neascultînd: *ger.* 9,07; 9,24; 21,18;
asculta: *inf. (<a)* 26,17;
ascultă: *ind. pf. s. 3. sg.* 9,19;
am ascultat: *ind. pf. c. I. sg.* 26,14;
ai ascultat: *ind. pf. c. 2. sg.* 28,45;
au ascultat: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,45; 3,26; 10,10; 26,07;
aș ascultat: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,23; 32,53;
ași ascultat: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,43; 8,20; 28,62;
au ascultat: *ind. pf. c. 3. pl.* 34,09;
ascultă: *ind. pr. 3. sg.* 21,18; 21,20; 21,20;
vei asculta: *ind. viit. I. 2. sg.* 4,30; 19,09; 27,10; 28,09; 28,13; 28,15; 30,02; 30,08; 30,10; 30,16; 30,17;
va asculta: *ind. viit. I. 3. sg.* 18,19;
Fac. (30 x), *Ieș.* (32 x), *Lv.* (5 x), *Nm.* (6 x)

- ascuns:** (XVI sec. PS. SCH.): adv./s.n.: „1. verborgen, heimlich, insgeheim, Geheimnis, 2. versteckt, heimlich, Versteck“: „1. occulte, secrètement, énigme, 2. caché, en cachette, cachette“ (6 X):
ascunsu: *adj. m. sg. nom./ac.* 15,09;
ascunși: *adj. m. pl. nom./ac.* 7,20;
ascunse: *adj. f. pl. nom./ac.* 29,29;
ascuns: *adv.* (< întru) 27,15;
ascunsu: *adv.* (< pre) 13,06; 28,57;
 Fac. (1 x), Ieș. (2 x)
- ascuți:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „schärfen, spitzen“: „aiguiser“ (1 X):
voiu ascuți: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,41;
- asemăna:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „1. vergleichen, 2. gleichen, ähneln, 3. deuten“: „1. comparer, 2. ressembler, 3. interpréter“ (1 X):
să asemănă: *ind. pr. 3. pl. refl.* 14,13;
 Fac. (5 x)
- asemănare:** (1683 SICR. DE AUR): s.f.: „1. Vergleich, 2. Ähnlichkeit“: „1. comparaison, 2. ressemblance“ (11 X):
asămănare: *sg. nom./ac.* 4,12; 4,16; 4,16; 4,23; 4,25; 5,08;
asămănarea: *sg. nom./ac.* 4,15; 4,17; 4,18; 4,18;
semănarea: *sg. nom./ac.* 4,17;
 Fac. (3 x), Ieș. (2 x), Nm. (10 x)
- asemenea:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj./adv.*: „gleich, gleichfalls“: „pareil, de la même façon“ (2 X):
asēmene: *adj.* 14,15; 33,29;
 Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Lv. (6 x)
- aspidă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Otter, Natter“: „serpent venireux“ (1 X):
aspidelor: *pl. gen./dat.* 32,33;
- astăzi:** (XVI sec. PS. SCH.): *adv.*: „heute“: „Aujourd'hui“ (69 X):
astăzi: *adv.*;
 Fac. (26 x), Ieș. (11 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- asupra:** (XVI sec. PS. SCH.): *prep./adv.*: „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb“: „1. vers, 2. sur, 3. au dessus“ (20 X):
asupra: *prep.*;
 Fac. (39 x), Ieș. (23 x), Lv. (3 x), Nm. (38 x)
- așa:** (XVI sec. CV): *adv.*: „so“: „ainsi, de la sorte“ (23 X):
așa: *adv.*;
 Fac. (34 x), Ieș. (43 x), Lv. (12 x), Nm. (35 x)
- așeza:** (XVI sec. CV): v. I: „1. setzen, stellen, 2. einsetzen, 3. einrichten, stiften“: „1. mettre, poser, 2. investir de, 3. établir, instituer“ (1 X):
să va așeza: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,06;
 Fac. (3 x), Ieș. (4 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- așezat:** (XVI sec. CV): *adj.*: „gesetzt, feststehend“: „établi, institué“ (1 X):
așăzat: *m. sg. nom./ac.* 32,25;
 Ieș. (1 x)
- atinge** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „1. berühren, 2. treffen“: „toucher“ (1 X):
vă atingeți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 14,08;
 Fac. (5 x), Ieș. (5 x), Lv. (28 x), Nm. (10 x)
- atunci:** (XVI sec. CV): *ad.*: „dann, damals“: „alors, lors“ (4 x):
atunce: *adv.* (2 x);
atuncea: *adv.* (2 x);
 Fac. (4 x), Ieș. (5 x), Lv. (6 x), Nm. (1 x)
- afla:** (1581/2 PO): v. I: „1. Feuer anfachen, 2. erregen“: „enflammer“ (1 X):
să va afla: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 29,20;
 Nm. (2 x)
- au:** (XVI sec. CV): *adv./conj.*: „1. oder, 2. denn“: „1. ou, 2. est-ce que“ (32 X):
au: *adv.* (1 x); *conj.* (31 x);
 Fac. (20 x), Ieș. (21 x), Lv. (127 x), Nm. (52 x)
- aur:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Gold“: „or“ (5 X):
aur: *sg. nom./ac.* 1,01; 7,25; 17,17; 29,17;
aurul: *sg. nom./ac.* 8,13;
 Fac. (10 x), Ieș. (6 x), Lv. (1 x), Nm. (26 x)
- auzi:** (1521 NEACȘU): v. IV: „hören“: „ouïr, entendre“ (44 X):
vom auzi: *ind. viit. I. 1. pl.* 5,27;
veți auzi: *ind. viit. I. 2. pl.* 7,12; 11,22; 11,27; 28,01;
vor auzi: *ind. viit. I. 3. pl.* 4,06; 4,28; 18,14; 31,12; 31,13;
auză: *subj. pr. 3. sg.* 32,01;

- auziț:** *subj. pr. 2. pl.* 29,04;
auzind: *ger.* 17,13; 19,20; 21,21; 30,12;
auzindu: *ger.* 2,25; 13,11;
auzîndu: *ger.* 30,13;
auzi: *inf. (<a)* 5,25; 18,16;
auzul: *sg. nom./ac.* 11,13; 11,22; 15,05; 28,01;
 28,02;
auzi: *ind. pf. s. 3. sg.* 1,34; 5,28;
auzit fu: *ind. pf. s. 3. sg. pas.* 4,36; 4,36;
am auzit: *ind. pf. c. 1. sg.* 5,24;
auzit-am: *ind. pf. c. 1. sg.* 5,28;
ai auzit: *ind. pf. c. 2. sg.* 4,33; 4,36; 9,02;
au auzit: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,33; 5,26;
ați auzit: *ind. pf. c. 2. pl.* 4,12; 5,23;
voiu auzi: *ind. viit. I. 1. sg.* 1,17;
vei auzi: *ind. viit. I. 2. sg.* 13,12; 28,02; 28,49;
va auzi: *ind. viit. I. 3. sg.* 29,19;
Fac. (37 x), *Ieș.* (15 x), *Lv.* (3 x), *Nm.* (23 x)
- avea:** (1521 NEACȘU): *v. II (și aux.): „haben“: „avoir“*
 (4 X):
ai: *ind. pr. 2. sg.* 4,37;
are: *ind. pr. 3. sg.* 24,15;
va avea: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,30;
vor avea: *ind. viit. I. 3. pl.* 2,25;
Fac. (25 x), *Ieș.* (9 x), *Lv.* (16 x), *Nm.* (3 x)
- avere:** (1581 CORESI): *s.f.: „Vermögen“: „fortune“*
 (1 X):
avêre: *sg. nom./ac.* 11,06;
Fac. (5 x), *Lv.* (1 x)
- avut:** (XVI sec. CV): *adj./s.: „begütert, vermögend, Vermögen, Reichtum“: „fortuné, riche, richesse“*
 (3 X):
avut: *adj.m.sg. nom./ac.* 7,06; 14,02; 26,18;
Fac. (3 x)
- avuție:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.: „Vermögen, Reichtum“: „fortune, richesse“*
 (1 X):
avuția: *sg. nom./ac.* 33,19;
- azimă:** (XVI sec. CV): *s.f.: „ungesäuertes Brot“: „pain azyne“*
 (3 X):
azime: *pl. nom./ac.* 16,03; 16,08;
azimclor: *pl. gen./dat.* 16,16;
Fac. (2 x), *Ieș.* (13 x), *Lv.* (6 x), *Nm.* (5 x)
- azvîrli:** (1688 BIBLIA): *v. IV: „schleudern, werfen“: „lancer, jeter“*
 (1 X):
zvîrli: *ind. pf. s. 3. sg.* 32,15;
- B**
- ba:** (XVI sec. CV): *adv.: „1. doch, nein, 2. bald...bald“: „1. si, non, 2. tantôt... tantôt“*
 (1 X):
ba: 8,02;
Fac. (7 x), *Ieș.* (3 x), *Nm.* (2 x)
- babița:** (1688 BIBLIA): *s.f.: „Pelikan“: „pélican“*
 (1 X):
babița: *sg. nom./ac.* 14,15;
Lv. (1 x)
- balaur:** (1480 DRHA): *s.m.: „Drache“: „dragon“*
 (1 X):
bălaurilor: *pl. gen./dat.* 32,33;
ban: (1413 DLRV): *s.m.: „Münze“: „monnaie“*
 (1 X):
bani: *pl. nom./ac.* 2,28;
Ieș. (1 x), *Lv.* (1 x), *Nm.* (2 x)
- barză:** (1502 DERS): *s.f.: „Storch“: „cigogne“*
 (1 X):
barza: *sg. nom./ac.* 14,18;
Lv. (1 x)
- bate:** (XVI sec. PS.SCH): *v. III: „1. schlagen, 2. kämpfen, 3. abschweifen“: „1. battre, 2. combattre, 3. divaguer, s'écarter“*
 (19 X):
ne vom bate: *ind. viit. I. 1. pl. refl.* 1,41;
vor bate: *ind. viit. I. 3. pl.* 25,02; 25,03;
bați: *subj. pr. 2. sg.* 20,19;
bată: *subj. pr. 3. sg.* 28,22; 28,27; 28,28; 28,35;
bateți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 1,42;
bate: *imperat. sg.* 33,11; *inf. (<a)* 25,03;
am bătut: *ind. pf. c. 1. sg.* 29,08;
s-au bătut: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 8,04;
bate: *ind. pr. 3. sg.* 25,11; 27,24;
va bate: *ind. viit. I. sg.* 20,04;
să va bate: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 3,22;
Fac. (3 x), *Ieș.* (13 x), *Lv.* (1 x), *Nm.* (5 x)
- batjocori:** (1560 BRATU): *v. IV: „1. verspotten, verhöhnern, 2. beschimpfen“: „1. se moquer de, tourner en dérision, 2. insulter“*
 (1 X):
au batjocorit: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,08;
Fac. (2 x), *Ieș.* (1 x), *Nm.* (1 x)
- băga:** (1521 NEACȘU): *v. I: „hincintun, -stecken, -schieben“: „mettre dans, introduire“*
 (13 X):
bage: *subj. pr. 3. sg.* 4,37; 9,28;

- au băgat:** *ind. pf. c. 3. sg.* 9,04; 26,09;
voiu băga: *ind. viit. I. 1. sg.* 31,20;
vei băga: *ind. viit. I. 3. sg.* 21,12; 31,23;
va băga: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,27; 6,10; 7,01; 8,07;
 11,29; 30,05;
 Fac. (9 x), Ieș. (20 x), Lv. (4 x), Nm. (10 x)
- bărbat:** (1262 DRĂGANU): s.m.: „Mann“: „homme“
 (18 X):
bărbat: *sg. nom./ac.* 17,02; 22,22; 22,23; 24,02;
 28,30; 29,18;
bărbatul: *sg. nom./ac.* 22,05; 24,03; 24,03; 24,04;
 25,11; 28,56;
bărbatului: *sg. gen./dat.* 22,05; 25,05; 25,07; 25,07;
bărbații: *pl. nom./ac.* 2,16; 31,12;
 Fac. (25 x), Ieș. (10 x), Lv. (16 x), Nm. (38 x)
- bărbătesc:** (XVI sec. CV): *adj.*: „männlich“:
 „masculin“
 (4 X):
bărbătească: *f. sg. nom./ac.* 4,16; 15,19; 16,16;
 20,13;
 Fac. (14 x), Ieș. (12 x), Lv. (10 x), Nm. (10 x)
- bătaie:** (1563 CORESI): s.f.: „Schläge, Prügel“:
 „voléee, raclée“
 (1 X):
bătaie: *sg. nom./ac.* 25,02;
- bătrîn:** (1399 DOR): *adj./s.*: „1. alt, 2. Erb-,
 Stammgut“: „1. vieux, 2. patrimoine“
 (5 X):
cei mai bătrîni: *adj. m. pl. nom./ac. superl.* 31,28;
 32,07;
bătrîni: *s.m.pl. nom./ac.* 31,09;
bătrînului: *s.m.sg. gen./dat.* 28,50;
bătrîn: *s.m. sg. nom./ac.* 32,25;
 Fac. (19 x), Ieș. (8 x), Lv. (3 x), Nm. (7 x)
- berbec:** (1443 DLRV): s.m.: „Widder“: „bélrier“
 (1 X):
berbecilor: *pl. gen./dat.* 32,14;
 Fac. (5 x), Ieș. (21 x), Lv. (26 x), Nm. (65 x)
- bețivi:** (1688 BIBLIA): v. IV: „sich betrinken, saufen“:
 „s'enivrer, se soûler“
 (1 X):
bețivêște: *ind. pr. 3. sg.* 21,20;
- bine:** (1458 DRĂGANU): *adv./s.*: „1. gut, Gutes, 2.
 Wohl, Heil“: „bien“
 (19 X):
bine: *adv.* (16 x);
binele: *s.n. sg. nom./ac.* 12,28; 21,09; 30,15;
 Fac. (28 x), Ieș. (5 x), Lv. (4 x), Nm. (9 x)
- birnic:** (1535 DERS): s.m.: „Steuer-, Tributpflichtiger“:
 „contribuable, tributaire“
 (1 X):
birnici: *pl. nom./ac.* 20,11;
- bivol:** (1568 DERS): s.m.: „Büffel“: „buffle“
 (1 X):
bivol: *sg. nom./ac.* 14,05;
- bîntui:** (1564 CORESI): v. IV: „1. plagen, heimsuchen,
 2. in Versuchung führen“: „1. affliger, 2. tenter“
 (1 X):
bîntuiești: *subj. pr. 2. sg.* 23,16;
 Nm. (1 x)
- bîntuială:** (1600 DIR): „Anfechtung, Heimsuchung“:
 „contestation, tentation“
 (1 X):
bîntuialele: *pl. nom./ac.* 7,19;
- blagoslovenie:** (XVI sec. PS.SCH): s.f.: „bénédiction“
 (13 X):
blagoslovenie: *sg. nom./ac.* 23,05; 33,23;
blagoslovenia: *sg. nom./ac.* 11,29; 12,15; 16,17;
 28,08; 30,01; 30,19; 33,01; 33,13;
blagoslovenii: *pl. nom./ac.* 11,26;
blagosloveniile: *pl. nom./ac.* 11,27; 28,02;
 Fac. (16 x), Ieș. (1 X), Lv. (1 x)
- blagoslovi:** (XVI sec. PS. SCH): v. IV: „segnen“:
 „bébir“
 (35 X):
să blagoslovească: *subj. pr. 3. sg.* 1,11; 14,29; 18,05;
 21,05; 23,21; 24,19; 28,12;
blagoslovêște: *imperat. sg.* 26,15; 33,11;
blagoslovindu: *ger.* 15,04;
blagoslovi: *inf. (<a)* 10,08; 27,12;
blagoslovit: *adj. m. sg. nom./ac.* 7,14; 28,03; 28,03;
 28,06; 28,06; 33,20; 33,24;
au blagoslovit: *ind. pf. c., 3 sg.* 2,07; 12,07; 14,24;
 15,06; 15,14; 16,10; 33,01;
vei blagoslovi: *ind. viit. I. 2. sg.* 8,10;
va blagoslovi: *ind. viit. I. 3 sg.* 7,13; 7,13; 15,04;
 15,10; 15,18; 16,15; 24,13; 30,16;
 Fac. (72 x), Ieș. (16 x), Lv. (3 x), Nm. (14 x)
- blestem:** (XVI sec. CV): s.n.: „Fluch, Verwünschung“:
 „malédiction“
 (15 X):
blestem: *sg. nom./ac.* 27,13;
blestemul: *sg. nom./ac.* 29,14; 30,01; 30,19;
blestămul: *sg. nom./ac.* 11,29;
blestemului: *sg. gen./dat.* 29,19;
blestemele: *pl. nom./ac.* 28,15; 28,45; 29,20; 29,21;
 29,27; 30,07;

- blestemurile:** *pl. nom./ac.* 23,05;
blestămuri: *pl. nom./ac.* 11,26;
blestămurile: *pl. nom./ac.* 11,28;
 Nm. (2 x)
- blestema:** (XVI sec. CV): v. I. „verfluchen, verwünschen“: „maudire“
 (1 X):
blêsteme: *subj. pr. 3. sg.* 23,04;
 Fac. (11 x), Lv. (4 x), Nm. (16 x)
- blînd:** (1519 BGL): *adj./adv.*: „sanft, mild“: „doux, tendre, tendrement“
 (1 X):
blîndu: *adj. m. sg. nom./ac.* 29,20;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Nm. (3 x)
boașă → **boș**
boiarin → **boier**
- boier:** (1432 DOR): s.m.: „Bojar, Adliger“: „boiard, noble“
 (6 X):
boiaren: *sg. nom./ac.* 17,14; 33,05;
boiari: *pl. nom./ac.* 33,05;
boiarii: *pl. nom./ac.* 20,09; 28,36;
boiarilor: *pl. gen./dat.* 32,42;
 Fac. (6 x), Ieș. (6 x), Lv. (6 x), Nm. (70 x)
- boș:** (1683 DOS): s.f.: „Hode“: „testicule“
 (1 X):
boașă: *f. sg. nom./ac.* 25,11;
- bou:** (1235 DRĂGANU): s.m.: „Ochse“: „boeuf“
 (15 X):
boul: *sg. nom./ac.* 5,14; 5,21;
boului: *sg. gen./dat.* 25,04;
boi: *pl. nom./ac.* 14,04; 14,26; 16,02; 21,03;
boii: *pl. nom./ac.* 8,13; 12,06; 12,21;
boilor: *pl. gen./dat.* 12,17; 14,23; 28,04; 28,18;
 28,51;
 Fac. (12 x), Ieș. (11 x); Lv. (8 x), Nm. (33 x)
- boz:** (1581/2 PO): s.m.: „Götze“: „idole“
 (5 X):
bozilor: *pl. gen./dat.* 7,05; 7,16; 12,02; 12,31; 29,18;
 Fac. (7 x), Lv. (1 x)
- braț:** (XVI sec. PS. SCH): s.n.: „Arm“: „bras“
 (14 X):
braț: *sg. nom./ac.* 4,34; 7,08; 33,20;
brațu: *sg. nom./ac.* 5,15; 6,21;
brațul: *sg. nom./ac.* 3,24; 7,19; 9,26; 9,29; 11,02;
 18,03; 26,08; 29,03;
- brațurilor:** *pl. gen./dat.* 33,27;
 Fac. (5 x), Ieș. (6 x), Lv. (8 x), Nm. (3 x)
- brîu:** (XVI sec. PS. SCH): s.n.: „Gürtel“: „ceinture“
 (1 X):
brîul: *sg. nom./ac.* 23,13;
 Ieș. (6 x), Lv. (3 x)
- bucată:** (1425 BGL): s.f.: „1. bissen, 2. Speise, 3. Habe, Gut, 4. Feldfrüchte, Getreide“: „1. bouchée, 2. aliments, 3. biens, 4. céréales“
 (3 X):
bucate: *pl. nom./ac.* 2,06; 2,28; 23,20;
 Fac. (19 x), Lv. (5 x)
- bucura:** (XVI sec. CV): v. I: „(er) freuen“: „réjouir“
 (9 X):
vă veț bucura: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 12,07; 12,12;
s-au bucurat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 20,06;
te vei bucura: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 16,11; 16,14;
 26,11; 27,07;
va bucura: *ind. viit. I. 3. sg.* 24,05;
se va bucura: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 20,06;
 Fac. (2 x), Ieș. (2 x)
- bucurie:** (XVI sec. PS. SCH): s.f.: „Freude“: „joie“
 (1 X):
bucurie: *sg. nom./ac.* 28,47;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x)
- bun:** (1211 DRĂGANU): *adj.*: „gut“: „bon“
 (25 X)
bun: *adj. m. sg. nom./ac.* 1,14; 1,25; 1,35; 3,25; 3,25;
 4,22; 6,18; 6,18; 8,01; 8,07; 8,10; 9,04; 9,06; 11,17;
 31,20; 31,21;
bună: *adj. f. sg. nom./ac.* 28,12; 28,47;
bune: *adj. f. pl. nom./ac.* 6,10; 8,12; s.f. *pl. nom./ac.*
 28,11; 30,09;
bun: *s.n. sg. nom./ac.* 1,39; 13,18;
bunul: *s.n. sg. nom./ac.* 12,25;
 Fac. (27 x), Ieș. (7 x), Lv. (25 x), Nm. (6 x)
- bunătate:** (XVI sec. PS. SCH): s.f.: „Güte“: „bonté“
 (2 X):
bunătățile: *pl. nom./ac.* 6,11; 26,11;
 Fac. (5 x), Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- buruiană:** (1440 DRHD): s.f.: „(Un) Kraut“: „herbe“
 (1 X):
buruian: *m. sg. nom./ac.* 32,02;
 Fac. (2 x)
- buză:** (1475 DOR): s.f.: 1. Lippe, 2. Rand“: „1. lèvres, 2. bord“
 (2 X):

buzele: *pl. nom./ac.* 23,24; 34,07;
Lv. (1 x), Nm. (2 x)

C

ca: (1521 NEACȘU): *adv./conj.:* „wie, 2. damit, 3. ungefähr“: „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près“ (173 X);
ca: *adv.* (48 x); *conj.* (125 x);
Fac. (162 x), Ieș. (164 x), Lv. (86 x), Nm. (90 x)

caie → **gaie**

cal: (XVI sec. PS. SCH): *s.m.:* „Pferd“: „cheval“ (3 X);
cal: *sg. nom./ac.* 20,01;
căii: *pl. nom./ac.* 17,16; 17,16;
Fac. (5 x), Ieș. (6 x)

cale: (1528 DERS): *s.f.:* „1. Weg, 2. Mittel, Weise“: „1. chemin, 2. moyen“ (46 X);
cale: *sg. nom./ac.* 1,02; 1,33; 2,27; 6,07; 11,19; 22,01; 22,04; 22,06; 23,04; 25,17; 25,18; 27,18; 28,07; 28,25;
calea: *sg. nom./ac.* 1,19; 1,22; 1,31; 1,33; 1,40; 2,01; 2,08; 2,08; 3,01; 5,33; 8,02; 9,12; 9,16; 11,28; 13,05; 17,16; 19,03; 19,06; 28,68; 31,29;
căii: *sg. gen./dat.* 11,30;

căi: *pl. nom./ac.* 28,07; 28,25;
căile: *pl. nom./ac.* 8,06; 10,12; 11,22; 19,09; 26,17; 28,09; 28,29; 30,16; 32,04;
Fac. (33 x), Ieș. (13 x), Lv. (1 x), Nm. (22 x)

camătă: (1561 COREST): *s.f.:* „Pl. Zinsen“: „usure“ (3 X);
camătă: *sg. nom./ac.* 23,20; 23,20; 23,20;
Ieș. (1 x), Lv. (2 x)

cap: (1512 DOR): *s.n.m.:* „1. Kopf, Haupt, 2. Anfang, 3. Kapitel, 4. Oberhaupt“: „1. tête, 2. commencement, 3. chapitre, 4. chef“ (42 X);
capul: *n. sg. nom./ac.* 21,06; 21,12; 28,23; 32,11; 32,42; 33,16;
cap: *sg. nom./ac.* (36 x);
Fac. (14 x), Ieș. (9 x), Lv. (38 x), Nm. (27 x)

capiște: (1620 MOXA): *s.f.:* „Tempel“: „temple“ (2 X);
capiștile: 12,03; *pl. nom./ac.* 7,05;
Ieș. (2 x)

capră: (1425 BGL): *s.f.:* „Ziege“: „chèvre“ (1 X);
capre: *pl. nom./ac.* 14,04;
Fac. (11 x), Ieș. (3 x), Lv. (12 x), (31 x)

car: (XVI sec. PS. SCH): *s.n.:* „Karren, Wagen“: „charrette“ (1 X);
carăle: *pl. nom./ac.* 11,05;
Fac. (6 x), Ieș. (10 x), Nm. (5 x)

care: (XVI sec. CV): *pron. rel./inter.:* „wer, welcher“: „qui, lequell“ (361 X);
care: *pron. interog.* 4,07;
careia: *pron. interog.* 29,24;
carele: *pron. interog.* 6,20; 30,13;
care: *pron. rel.* (130 x)
carele: *pron. rel.* (164 x);
careia: *pron. rel.* (24 x);
cării: *pron. rel.* (27 x);
căriia: *pron. rel.* (2 x);
carei: *pron. rel.* (4 x);
cărora: *pron. rel.* (6 x);
Fac. (227 x), Ieș. (87 x), Lv. (241 x), Nm. (166 x)

carne: (XVI sec. PS. SCH): *s.f.:* „Fleisch“: „viande“ (11 X);
carne: *sg. nom./ac.* 12,15; 12,20; 12,29; 12,20; 32,42;
carnea: *sg. nom./ac.* 28,53;
cărnurile: *pl. nom./ac.* 12,23; 12,27; 12,27; 14,08; 16,04;
Fac. (2 x), Ieș. (13 x), Lv. (16 x), Nm. (8 x)

carte: (XVI sec. PS. SCH): *s.f.:* „1. Buch, 2. Schriftstück“: „1. livre, 2. document, lettre“ (16 X);
carte: *sg. nom./ac.* 17,18; 24,01; 24,03; 31,09; 31,24;
cartea: *sg. nom./ac.* 28,58; 28,61; 29,20; 29,21; 29,27; 30,10; 31,26;
cărți: *pl. nom./ac.* 1,15; 16,18; 31,28;
cărți: *pl. nom./ac.* 1,15; 16,18; 31,28;
cărțile: *pl. nom./ac.* 29,10;
Fac. (2 x), Ieș. (6 x), Nm. (2 x)

casă: (1469 BGL): *s.f.:* „Haus“: „maison“ (49 X);
casa: *sg. nom./ac.* 3,39; 4,46; 5,06; 5,21; 6,12; 6,22; 7,08; 7,26; 8,14; 13,10; 14,26; 15,16; 15,20; 20,05; 20,06; 20,07; 20,08; 21,12; 21,13; 22,02; 22,08; 22,21; 23,19; 24,01; 24,03; 24,05; 24,10; 25,09; 25,10; 25,14; 26,13; 26,15; 34,06;
casă: *sg. nom./ac.* 11,19; 20,05; 22,08; 28,30;

- casii:** *sg. gen./dat.* 22,08; 22,21; 26,11;
case: *pl. nom./ac.* 6,11; 8,12;
casele: *pl. nom./ac.* 5,30; 11,06; 12,07; 16,07; 19,01;
caselor: *pl. gen./dat.* 6,09; 11,20;
 Fac. (19 x), Ieș. (46 x), Lv. (52 x), Nm. (63 x)
- că:** (1521 NEACȘU): *conj.:* „dass“: „que“
 (69 X)
 Fac. (224 x), Ieș. (141 x), Lv. (74 x), Nm. (31 x)
- căci:** (1551/3 ES): *conj.:* „denn“: „car“
 (126 X):
căce: *conj.* (59 x);
căci: *conj.* (67 x);
 Fac. (51 x), Ieș. (17 x), Lv. (17 x), Nm. (78 x)
- cădea:** (XVI sec. PS. SCH): v. II: „1. fallen, stürzen, 2. münden“: „1. tomber, 2. se jeter dans“
 (7 X):
căzînd: *ger.* 21,01;
căzîndu: *ger.* 19,05;
căzură: *ind. pf. s. 3. pl.* 2,16;
au căzut: *ind. pf. c. 3. sg.* 2,14; 2,15; 22,08;
va cădea: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,08;
 Fac. (14 x), Ieș. (6 x), Lv. (13 x), Nm. (13 x)
- călăreț:** (1645 HERODOT): s.m.: „reiter“ „cavalier“
 (1 X):
călăreț: *sg. nom./ac.* 20,01;
 Fac. (2 x), Ieș. (8 x)
- călărime:** (1640 URECHE): s.f.: „Reiterci“: „cavalerie“
 (1 X):
călărimea: *sg. nom./ac.* 11,04;
 Fac. (2 x), Ieș. (3 x)
- călca:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „1. treten, 2. zertreten“: „1. marcher, 2. piétiner“
 (9 X):
veț călca: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,15; 11,25;
călca: *inf. (<a)* 28,56;
am călcat: *ind. pf. c. 1. sg.* 26,13;
aș călcat: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,23;
ași călcat: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,26 1,43;
vei călca: *ind. viit. I. 2. sg.* 33,29;
va călca: *ind. viit. I. 3. sg.* 11,24;
 Nm. (3 x)
- cămară:** (1431 LDSR): s.f.: „1. Kammer, 2. Schatzkammer“: 1. chambre, 2. trésorerie“
 (2 X):
cămări: *pl. nom./ac.* 32,25;
cămarile: *pl. nom./ac.* 28,08;
 Fac. (2 x), Ieș. (1 x)
- cămățui:** (1640 PRAV.): IV: „wuchern“: „pratiquer l'usure“
 (3 X):
cămățezi: *subj. pr. 2. sg.* 23,20;
cămățuiești: *subj. pr. 2. sg.* 23,21; 23,21;
- cămilă:** (1437 DRHA): s.f.: „Kamel, 2. Schiffstau“: „1. chameau, 2. cordage, câble“
 (1 X):
cămila: *sg. nom./ac.* 14,07;
 Fac. (24 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- cămilopardos:** (1688 BIBLIA): s.m.: „Giraffe“: „girafe“
 (1 X):
cămilopardos: *sg. nom./ac.* 14,05;
- căpetenie:** (1675 MIR. Costin): s.f.: „Oberhaupt, Anführer“: „chef, commandant“
 (1 X):
căpeteniile: *pl. nom./ac.* 33,21;
 Nm. (8 x)
- căprioară:** (1337 SUCIU): s.f.: „Reh“: „biche“
 (4 X):
căprioara: *sg. nom./ac.* 12,22;
căprioară: *sg. nom./ac.* 12,15; 14,05; 15,22;
- cărturar:** (BIBLIA 1688): s.m.: „Schriftgelehrter“: „savant, érudit“
 (3 X):
cărturarii: *pl. nom./ac.* 20,05; 20,08; 20,09;
- către:** (XVI sec. CV): *prep.:* „gegen“: „vers“
 118 X):
cătră:
 Fac. (215 x), Ieș. (248 x), Lv. (120 x), Nm. (245 x)
- căuta:** (XVI sec. PS. SCH): v. I: „1. suchen, 2. blicken, sehen, 3. trachten, streben“: „1. chercher, 2. regarder, 3. tâcher“
 (3 X):
cauți: *subj. pr. 2. sg.* 4,19; 9,27;
căutînd: *ger.* 18,11;
 Fac. (20 x), Ieș. (812 x), Lv. (2 x), Nm. (3 x)
- căzut:** (1570 CORESI): *adj.:* „gefallen, verfallen“: „tombé, délabré“
 (1 X):
căzut: *adj. m. sg. nom./ac.* 22,04;
 Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- ce:** (1521 NEACȘU): *pron. rel./interog.:* „was, welches“: „que, quoi, qui“
 (199 X):

- ce:** *pron. interog.* 10,12; *pron. rel.* (198 x);
Fac. (261 x>), Ieș. (193 x), Lv. (232 x), Nm. (181 x)
- ceas:** (XVI sec. CV): s.n.: „Stunde“: „heure“
(3 X):
ceasul: *sg. nom./ac.* 33,14; 33,16;
ceasurile: *pl. nom./ac.* 33,13;
Fac. (3 x), Ieș. (5 x), LV. (1 x), Nm. (1 x)
- ceață:** (1640 CEASLOV): s.f. „Nebel“: „brouillard,
brume“
(2 X):
ceață: *sg. nom./ac.* 4,11; 5,22;
Ieș. (1 x)
- cel:** (1521 NEACȘU). art. dem./adj.: „der“: „ce“
(208 X):
cêle: *art. f. pl. nom./ac.* (47 x);
ceii: *art. f. sg. gen./dat.* 21,17;
cea: *art. f. sg. nom./ac.* (34 x);
celor: *art. m. pl. gen./dat.* (4 x);
cei: *art. m. pl. nom./ac.* (11 x);
celui: *art. m. sg. gen./dat.* (12 x);
cel: *art. m. sg. nom./ac.* (85 x);
Fac. (154 x), Ieș. (134 x), Lv. (134 x), Nm. (175 x)
- celalt** → **celălalt**
- celălalt:** (XVI sec. PS. SCH): *pron. adj./dem.*: „der
andere“: „l'autre“
(4 X):
cêealaltă: *adj. f. sg. nom./ac.* 29,22;
cêealte: *adj. f. pl. nom./ac.* 17,14;
cêlêlalte: *adj. f. pl. nom./ac.* 8,20;
ceialalți: *pron. m. pl. nom./ac.* 21,21;
Fac. (2 x), Ieș. (11 x), Lv. (1 x)
- cer:** (XVI sec. PS. SCH): s.n.: „Himmel“: „ciel“
(46 X):
ceriu: *sg. nom./ac.* 1,28; 2,25; 3,24; 4,11; 4,17; 4,19;
4,19; 4,26; 4,36; 4,38; 5,08; 8,19; 9,01; 25,19; 26,15;
28,24; 29,20; 30,12; 30,12; 30,19; 32,40; 33,26;
ceriul: *sg. nom./ac.* 10,14; 10,14; 11,17; 8,12; 28,23;
31; 28; 33,28;
ceriului: *sg. gen./dat.* 1,10; 4,19; 4,32; 4,32; 9,14;
10,14; 10,22; 11,11; 11,21; 17,03; 28,26; 28,62;
30,04; 30,04; 33,13;
ceriule: *sg. voc.* 32,01;
ceriuri: *pl. voc.* 32,43;
Fac. (44 x), Ieș. (16 x), Lv. (1 x)
- cerb:** (1506 G. LEX): s.m.: „Hirsch“: „cerf“
(4 X):
cerb: *sg. nom./ac.* 12,15;
- cerbu:** *sg. nom./ac.* 14,05; 15,22;
cerbul: *sg. nom./ac.* 12,22;
- cerbice:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f. „Nacken“: „nuque“
(3 X):
cerbicea: *sg. nom./ac.* 10,16; 31,27; 33,29;
- cerca:** (1581 PRL): v. I: „1. suchen, 2. untersuchen, 3.
versuzchen“: „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer“
(11 X):
veț cerca: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,29; 12,05;
veți cerca: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,29;
cerci: *subj. pr. 2 sg.* 12,30; 12,30;
cercînd: *ger.* 17,09;
au cercat: *ind. pf. c. 3. sg.* 13,10;
au cercatu: *ind. pf. c. 3. pl.* 1,24;
vei cerca: *ind. viit. UI. 2. sg.* 13,14; 17,04;
va cerca: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,02;
Fac. (9 x), Ieș. (6 x), Lv. (4 x), Nm. (1 x)
- cerceta:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „prüfen“:
„examiner“
(3 X):
vor cerceta: *ind. viit. I. 3. pl.* 19,18;
cercetêze: *subj. pr. 3. pl.* 1,22;
vei cerceta: *ind. viit. I. 2. sg.* 13,14;
Lv. (1 x)
- cere:** (1577 CORESI): v. III: „bitten, verlangen“:
„demander“
(6 X):
ceri: *subj. pr. 2. sg.* 15,02; 15,03;
cerșind: *ger.* 23,22;
ai cerșut: *ind. pf. c. 2. sg.* 18,16;
cêre: *ind. viit. I. 3. sq.* 23,22;
Fac. (3 x), Ieș. (4 x)
- certa:** (XVI sec. CV): v. I: „1. schelten, 2. strafen“: „1.
gronder, 2. punir“
(5 X):
vor certa: *ind. viit. I. 3. pl.* 22,18;
cêrte: *subj. pr. 3. sg.* 4,36;
au certat: *ind. pf. c. 3. pl.* 32,10;
va certa: *ind. viit. I. 3. sg.* 8,05; 8,05;
Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Lv. (2 x)
- certare:** (1581 PRL): s.f.: „1. Schelte, 2. Bestrafung“:
„1. admonestation, 2. punition“
(1 X):
certarea: *sg. nom./ac.* 11,02;
- cetate:** (1391 DRHB): s.f.: „Stadt“: „cité“
(85 X):

- cetate:** *sg. nom./ac.* 2,36; 3,04; 20,10; 20,11; 20,14; 20,19; 22,23; 22,24; 28,03; 28,16;
cetatea: *sg. nom./ac.* 2,34; 2,36; 3,06; 12,15; 13,13; 13,15; 13,16; 21,03; 34,03;
cetății: *sg. gen./dat.* 19,12; 20,20; 21,03; 21,04; 21,06; 21,19; 21,20; 21,21; 22,17; 22,18; 22,24; 25,08;
cetăț: *pl. nom./ac.* 19,02;
cetății: *pl. nom./ac.* 1,28; 3,04; 4,41; 6,10; 9,01; 13,12; 15,07; 19,07; 19,09;
cetăților: *pl. gen./dat.* 2,35; 3,07; 12,05;
cetățile: *pl. nom./ac.* (41 x);
 Fac. (57 x), ieș. (2 x), Lv. (14 x), Nm. (23 x)
- chema:** (XVI sec. PS. SCH): v. I: „rufen“: „appeler“ (24 X):
vom chema: *ind. viit. I. 1. pl.* 4,07;
vă veț chema: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 33,19;
vor chema: *ind. viit. I. 3. pl.* 25,08;
chemi: *subj. pr. 2. sg.* 20,10;
chême: *subj. pr. 3. sg.* 26,02;
să chême: *subj. pr. 3. sg. refl.* 12,05; 12,11; 12,21; 12,26; 14,23; 14,24; 16,02; 16,06; 16,11; 17,08; 17,10;
cheamă: *imperat. sg.* 31,14;
chemă: *ind. pf. s. 3. sg.* 5,01; 29,02; 31,07;
am chemat: *ind. pf. c. 1. sg.* 32,03;
s-au chemat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 15,02;
să va chema: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,10;
a să chema: *inf. refl. (<a)* 16,15;
 Fac. (40 x), Ieș. (31 x), Lv. (7 x), Nm. (11 x)
- chin:** (XVI sec. PS. SCH): s.n.: „1. Qual, Pein, Plage, 2. Folter“: „1. torture, misère, 2. supplice, tourment“ (1 X):
chinuri: *pl. nom./ac.* 2,25;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 X), Lv. (1 x)
- chinui:** (XVI sec. PS. SCH): v. IV: „quälen, peinigen, plagen, 2. leiden“: „1. tourmenter, torturer, 2. souffrir“ (8 X):
vor chinui: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,55;
chinuiască: *subj. pr. 3. sg.* 8,02; 8,16;
au chinuit: *ind. pf. c. 3. sg.* 8,03; *ind. pf. c. 3. pl.* 26,06;
va chinui: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,52; 28,53; 28,57;
 Fac. (2 x), Ieș. (7 x), Nm. (5 x)
- chinuire:** (1570 CORESI): s.f.: „Peinigung“: „supplice“ (2 X):
chinuire: *sg. nom./ac.* 16,03;
chinuirea: *sg. nom./ac.* 26,07;
 Ieș. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- chip:** (1480 BGL): s.n.: „1. Bild(nis), 2. Gestalt, aussehen, 3. Person, 4. Art, Weise, 5. Mittel, Weg“: „1. image, 2. figure, 3. personne, 4. manière, 5. moyen“ (60 X):
chipul: *sg. nom./ac.* 4,16;
chipurile: *pl. nom./ac.* 29,17; 32,21;
chip: *sg. nom./ac.* (57 x);
 Fac. (21 x), Ieș. (29 x), Lv. (19 x), Nm. (18 x)
- chivot:** (1476 DRHA): s.n.: „1. Schrein, 2. Arche Noahs“: „1. coffre, taberbacle, 2. arche de Noé“ (6 X):
chivot: *sg. nom./ac.* 10,01; 10,02; 10,03;
chivotul: *sg. nom./ac.* 10,05; 10,08;
chivotului: *sg. gen./dat.* 31,26;
 Fac. (21 x), Ieș. (26 x), Lv. (1 x), Nm. (6 x)
- ci:** (XVI sec. CV): conj.: „sondern“: „mais, cependant“ (13 X):
ce: (13 x);
 Fac. (22 x), Ieș. (15 x), Nm. (8 x)
- cinci:** (XVI sec. CV): num.: „fünf“: „cinq“ (1 X):
cinci: *num. card.* 10,22;
 Fac. (8 x), Ieș. (10 x), Lv. (10 x), Nm. (47 x)
- cincizeci:** (XVI sec. Cv): num.: „fünfzig“: „cinquante“ (1 X):
cincizeci: *num. card.* 1,15;
 Ieș. (4 x), Lv. (2 x), Nm. (12 x)
- cine:** (XVI sec. CV): pron. rel./interog.: „der, wer“: „qui“ (6 X):
cine: *pron. interog.* 5,26; 5,29; 9,02; 30,12; 33,29;
pron. rel. 19,05;
 Fac. (13 x), Ieș. (18 x), Lv. (4 x), Nm. (11 x)
- cineva:** (XVI sec. PS. SCH): pron. nehot.: „jemand, einer“: „quelqu'un“ (3 X):
cineva: *pron. nehot.* 1,35; 29,18;
cuiva: *pron. nehot. gen./dat.* 21,18;
 Fac. (2 x), Ieș. 86 x), Lv. (4 x)
- cinsti:** (XVI sec. CV): v. IV: „ehren“: „honorer“ (2 X):
cinsteste: *imperat. sg.* 5,16; *ind. pr. 3. sg.* 27,16;
 Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- cinstit:** (XVI sec. CV): adj.: „1. geehrt, verehrt, 2. rechtschaffen, ehrlich“: „1. honorable, estimé, 2. honnête“ (1 X):

- cinstit:** *adj. m. sg. nom./ac.* 28,58;
Nm. (1 x)
- ciopli:** (1581/2 PO): v. IV: „behauen“: „tailler, façonner“
(3 X):
cioplêște: *imperat. sg.* 10,01;
am cioplit: *ind. pf. c. 1. sg.* 10,03;
ai cioplit: *ind. pf. c. 2. sg.* 6,11;
Ieș. (4 x), Nm. (1 x)
- cioplit:** (1581/2 Po): *adj.*: „behauen“: „sculpté“
(11 X):
cioplit: *adj. m. sg. nom./ac.* 3,27;
cioplită: *adj. f. sg. nom./ac.* 4,49;
cioplite: *adj. f. pl. nom./ac.* 6,11; *s.n. pl. nom/ac.* 7,05; 7,25;
cioplitele: *s.n. pl. nom./ac.* 12,03;
cioplit: *s.n. sg. nom./ac.* 4,16; 4,25; 5,08; 27,15;
cioplitu: *s.n. sg. nom./ac.* 4,23;
Ieș. (4 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)
- cireadă:** (1645 HERODOT): *s.f.*: „Herde“: „troupeau“
(4 X):
cerezile: *pl. nom./ac.* 28,18;
cirezile: *pl. nom./ac.* 7,13; 28,04; 28,51;
Ieș. (1 x), Lv. (3 x)
- citi:** (XVI sec. CV): v. IV: „lesen“: „lire“
(2 X):
să citească: *subj. pr. 3. sg. refl.* 31,11;
va ceti: *ind. viit. I. 3. sg.* 17,19;
Ieș. (1 x)
- ciuh** → **ciuf**
- ciuf:** (1688 BIBLIA): *s.m.*: „Sumpfohreule, Ulm“:
„hibou“
(1 X):
ciuhul: *sg. nom./ac.* 14,15;
- cizmă:** (1508 DLRV): *s.f.*: „Stiefel“: „botte“
(2 X):
cizma: *sg. nom./ac.* 25,10;
cizmă: *sg. nom./ac.* 25,09;
- cîine:** (1535 DRHB): *s.m.*: „Hund“: „chien“
(1 X):
cîinelui: *sg. gen./dat.* 23,19;
Ieș. (2 x)
- cîmp:** (ca. 1300 MDGR): *s.m.*: „1. Feld, Flur, 2. Ebene“: „1. champs, 2. plaine“
(6 X):
- cîmp:** *sg. nom./ac.* 21,01;
cîmpu: *sg. nom./ac.* 1,07; 11,11; 22,25; 28,38;
cîmpuri: *pl. nom./ac.* 8,07;
Fac. (24 x), Ieș. (11 x), (Lv. 5 x), Nm. (3 x)
- cînd:** (1551/3 ES): *adv./conj.*: „wann, als“: „quand, lorsque“
(32 X):
cînd: *adv./conj.* (22 x);
cîndai: *adv./conj.* (2 x);
cîndu: *adv./conj.* (8 x);
Fac. /62 x), Ieș. (49 x), Lv. (18 x), Nm. (36 x)
- cînta:** (XVI sec. CV): v. I: „singen“: „chanter“
(1 X):
cîntîndu: *ger.* 18,01;
Iel. (3 x), Nm. (1 x)
- cîntar:** (1446 DERS): *s.n.*: „Waage“: „balance“
(3 X):
cantariu: *sg. nom./ac.* 25,13; 25,13; 25,15;
Lv. (2 x)
- cîntare:** (XVI sec. PS. SCH.) *s.f.*: „Gesang“: „chant“
(6 X):
cîntarea: *sg. nom./ac.* 31,19; 31,21; 31,22; 32,45;
cîntării: *sg. gen./dat.* 31,19; 31,30;
Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- cîrti:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „murren“:
„murmurer, bougonner“
(1 X):
ați cîrtitu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,26;
Nm. (9 x)
- cît:** (XVI sec. CV): *adj./adv./conj./pron.*: „1. wieviel, 2. kaum, 3. insofern, 4. das...was“: „1. combien, 2. à peine, 3. tant que, 4. ce que“
(98 X):
cît: *adv.* 12,19; 15,08; *conj.* 4,18; 23,26;
cîte: *pron. f. pl.* (92 x);
cîț: *pron. m. pl.* 11,02;
cîți: *pron. m. pl.* 4,06;
Fac. (13 x), Ieș. (54 x), Lv. (40 x), Nm. (60)
- cîteodată:** (XVI sec. CV): *adv.*: „bisweilen“: „parfois“
(1 X):
cîteodată: 1,46;
- cloci:** (1654 NEAGOE): v. IV: „(aus) brüten“: „(ac) couvrir“
(1 X):
clocêște: *ind. pr. 3. sg.* 22,06;

- coadă:** (1505 DERS): s.f.: „Schwanz“: „queue“
(3 X):
coada: *sg. nom./ac.* 25,18;
coadă: *sg. nom./ac.* 28,13; 28,44;
Ieș. (2 x), Lv. (1 x)
- coapsă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f. „Schenkel, Hüfte“:
„cuisse, hanche“
(1 X):
coapsele: *pl. nom./ac.* 28,57;
Fac. (9 x), Ieș. (2 x), Lv. (5 x), Nm. (3 x)
- coborî:** (1551/3 ES): v. IV: „herab-, hinabsteigen“:
„descendre“
(11 X):
vor pogorî: *ind. viit. I. 3. pl.* 21,04;
să pogoare: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,02;
te pogoară: *imperat. sg. refl.* 9,12;
pogorîta: *ind. impf. 3. sg.* 9,21;
să pogorî: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 31,15;
m-am pogorî: *ind. pf. c. 1. sg. refl.* 9,15; 10,05;
s-au pogorî: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 26,05; *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 10,22;
te vei pogorî: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 28,43;
să va pogorî: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 28,24;
Fac (30 x), Ieș. (19 x), Lv. (1 x), Nm. (13 x)
- codru:** (1495 DRHA): s.m.: „1. Berg, 2. Hochwald“:
„1. montagne, 2. haute futaie“
(1 X):
codru: *sg. nom./ac.* 19,05;
- colibă:** (ca. 1538 DERS): s.f.: „Hütte“: „cabane“
(3 X):
colibilor: *pl. gen./dat.* 16,13; 16,16; 31,10;
Fac. (3 x), Nm. (1 x)
- colțurat:** (1688 BIBLIA): adj.: „zackig, eckig“: „denté, anguleux“
(1 X):
colțurată: *f. sg. nom./ac.* 8,15;
- comoară:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Schatz, 2. Vorratskammer“: „1. trésor, 2. grenier“
(2 X):
comoara: *sg. nom./ac.* 28,12;
comoarăle: *pl. nom./ac.* 32,34;
Fac. (1 x)
- copac:** (1264 DRĂGANU): s.m.: „Baum“: „arbre“
(3 X):
copaciu: *sg. nom./ac.* 22,06;
copacii: *pl. nom./ac.* 20,19;
copaci: *sg. nom./ac.* 12,02;
Fac. (3 x), Nm. (1 x)
- coperi → acoperi**
- coperit → acoperit**
- copil:** (1318 DLRV): s.m.: „1. Kind, 2. Diener“: „1. enfant, 2. serviteur“
(8 X):
copilul: *sg. nom./ac.* 1,39; 25,06;
copiii: *pl. nom./ac.* 1,39; 3,06; 3,19; 11,02; 22,07; 31,12;
Fac. (46 x), Ieș. (14 x), Lv. (82), Nm. (4 x)
copilaș → copil
- copită:** (1649 MARD.): s.f.: „Huf“: „sabot“
(5 X):
copita: *sg. nom./ac.* 14,06; 14,07; 14,07; 14,08;
copită: *sg. nom./ac.* 14,08;
Lv. (8 x)
- copuz → cobuz**
- corb:** (1444 SUCIU): s.m.: „Rabe“: „corbeau“
(1 X):
corbul: *sg. nom./ac.* 14,14;
Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- corn:** (1436 LDSR): s.n.: „1. Horn, 2. Ecke“: „1. corne, 2. coin“
(2 X):
coarne: *pl. nom./ac.* 33,17;
coarnele: *pl. nom./ac.* 33,17;
Fac. /1 x), Ieș. (16 x), Lv. (8 x), Nm. (2 x)
- coroi:** (1462 STEFANELLI): s.m.: „Habicht“:
„épervier“
(1 X):
coruiul: *sg. nom./ac.* 14,15;
Lv. (1 x)
- cort:** (1563 CORESI): s.n.: „Zelt“: „tente“
(7 X):
cortul: *sg. nom./ac.* 31,14;
cortului: *sg. gen./dat.* 31,14; 31,14; 31,15; 31,15;
corturile: *pl. nom./ac.* 1,26; 11,06;
Fac. (17 x), Ieș. (105 x), Lv. (50 x), Nm. (114 x)
- corui → coroi**
- coșniță:** (1581/2 PO): s.f.: „Handkorb“: „panier“
(2 X):
coșnița: *sg. nom./ac.* 26,04;
coșniță: *sg. nom./ac.* 26,02;
Fac. (1 x), Ieș. (4 x), Lv. (3 x)

- cot:** (1332 DRĂGANU): s.m.: „1. Elle, 2. Ellenbogen“:
 „1. aune, 2. conde“
 (3 X):
cotul: *sg. nom./ac.* 3,11;
coți: *pl. nom./ac.* 3,11; 3,11;
 Fac. (5 x), Ieș. /55 x), Nm. (1 x)
- crede:** (XVI sec. CV): v. III: „glauben“: „croire“
 (2 X):
aș crezut: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,23;
vei crêde: *ind. viit. I. 2. sg.* 28,66;
 Fac. (3 x), Ieș. (8 x), Nm. (2 x)
- credincios:** (XVI sec. CV): adj.: „1. treu, 2. gläubig“:
 „1. fidèle, dévoué, 2. pieux“
 (3 X):
credincios: *adj. m. sg. nom./ac.* 7,09; 32,04;
credincioase: *adj. f. pl. nom./ac.* 28,59;
 Nm. (1 x)
- credință:** (XVI sec. CV): s.f.: „Treue, Glauben“:
 „fidélité, foi“
 (1 X):
credință: *sg. nom./ac.* 32,20;
- creștet:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Scheitel“:
 „sommet“
 (2 X):
crêștet: *sg. nom./ac.* 33,16;
crêștetul: *sg. nom./ac.* 28,35;
- crîng:** (1495 DLRV): s.n.: „Busch, Wäldchen“:
 „bocaye“
 (1 X):
crîngu: *sg. nom./ac.* 3,29;
- cruța:** (XVI sec. CV): v. I: „(ver) schonen“: „ménager“
 (3 X):
au cruțat: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,03;
vei cruța: *ind. viit. I. 2. sg.* 4,40; 23,24;
 Fac. (1 x), Ieș. (4 x), Nm. 82 x)
- cu:** (1521 NEACȘU): prep.: „mit“: „avec“
 (272 X)
 Fac. (230 x), Ieș. (276 x), Lv. (204 x), Nm. (206 x)
- cuget:** (XVI sec. CV): s.n.: „1. Gedanke, Sinn, 2. Gewissen“: „1. pensée, 2. raison, esprit“
 (3 X):
cuget: *sg. nom./ac.* 29,18;
cugetul: *sg. nom./ac.* 4,38; 7,17;
 Fac. (8 x), Ieș. (10 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- cui:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Nest, 2. Säulenfuß“:
 1. nid, 2. mortaise“
 (2 X):
cuiub: *sg. nom./ac.* 22,06;
cuiubul: *sg. nom./ac.* 32,11;
 Fac. (1 x), Ieș. (33 x), Nm. (2 x)
- culca:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „(sich) niederlegen“:
 „(se) coucher“
 (1 X):
culcându-să: *ger. refl.* 11,19;
 Fac. (10 x), Ieș. (2 x), Lv. (3 x), Nm. (3 x)
- culege:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „(auf-) lesen“:
 „cucillir“
 (1 X):
culegi: *subj. pr. 2. sg.* 24,21;
 Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- cum:** (1521 NEACȘU): adv./conj.: „wie“: „comme(nt)“
 (35 X):
 adv. (18 x); conj. (< după) (17 x);
 Fac. (93 x), Ieș. (70 x), Lv. (18 x), Nm. (37 x)
- cumpăra:** (1551/3 ES): v. I: „kaufen“: „acheter“
 (1 X):
veți cumpăra: *ind. viit. I. 2. pl.* 2,06;
 Fac. (12 x), Lv. (4 x)
- cunoaște:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „(er) kennen“:
 „(re)connaître“
 (16 X):
vom cunoaște: *ind. viit. I. 1. pl.* 18,21;
veți cunoaște: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,02;
vor cunoaște: *ind. viit. I. 3. pl.* 16,19;
cunoști: *subj. pr. 2. sg.* 1,17;
cunoașteți: *subj. pr. 2. pl.* 29,06;
cunoaște: *imperat. sg.* 2,07;
ai cunoscut: *ind. pf. c. 2. sg.* 7,15;
au cunoscut: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,09; 34,10;
s-au cunoscut: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 9,24;
vei cunoaște: *ind. viit. I. 2. sg.* 4,38; 7,09; 8,05; 9,03;
 9,06;
va cunoaște: *ind. viit. I. 3. sg.* 21,17;
 Fac. (37 x), Ieș. (17 x), Lv. (7 x), Nm. (12 x)
- cuptor:** (1501 SUCIU): s.n.: „Ofen“: „four“
 (1 X):
cuptoriul: *sg. nom./ac.* 4,20;
 Fac. (2 x), Ieș. (34 x), Lv. (4 x), Nm. (6 x)
- curat:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „1. gereinigt, 2. rein“:
 „1. nettoyé, 2. pur“
 (6 X):

- curată:** *f. sg. nom./ac.* 14,11; 14,20;
curat: *m. sg. nom. nom./ac.* 12,15; 12,22; 15,22;
 23,10;
 Fac. (12 x), Ieș. (38 x), Lv. (66 x), Nm. (57 x)
- curăți:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV:* „reinigen“:
 „nettoyer, purifier“
 (7 X):
vă curățiți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 14,01;
curățiindu: *ger.* 18,10;
am curățit: *ind. pf. c. 1. sg.* 26,13;
vei curăți: *ind. viit. I. 2. sg.* 19,13;
va curăți: *ind. viit. I. 3. sg.* 5,11; 30,06; 32,44;
 Fac. (1 x), Ieș. (6 x), Lv. (39 x), Nm. (22 x)
- curăție:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Reinheit,
 Unbeflecktheit“: „pureté“
 (1 X):
curăția: *sg. nom./ac.* 9,05;
 Nm. (3 x)
- curge:** (sec. CV): *v. III:* „fließen“: „couler“
 (8 X):
cură: *ind. pr. 3. pl.* 33,27; *ind. pr. 3. sg.* 6,03; 11,09;
 26,09; 26,10; 27,03; 31,20;
va cură: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,40;
 Ieș. (5 x), Lv. (15 x), Nm. (3 x)
- curînd:** (XVI sec. CV): *adv.:* „eben, bald“: „depuis peu,
 bientôt“
 (3 X):
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- curvă:** (XVI sec. CV): *s.f.:* „Hure“: „prostituée“
 (3 X):
curvă: *sg. nom./ac.* 23,02; 23,17;
curvei: *sg. gen./dat.* 23,19;
 Fac. (5 x), Lv. (2 x)
- curvi:** (1563 CORESI): *v. IV:* „huren“: „forniquer“
 (3 X):
curvind: *ger.* 23,17;
a curvi: *inf. (<a)* 22,21;
va curvi: *ind. viit. I. 3. sg.* 31,16;
 Fac. (1 x), Ieș. (3 x), Lv. (6 x), Nm. (2 x)
- cutremur:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „Beben“:
 „tremblement“
 (2 X):
cutremurul: *sg. nom./ac.* 2,25; 11,25;
 Fac. (1 x), Ieș. (2 x)
- cuvani:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV:* „sich ziemen“:
 „seoir“
 (1 X):
- să cuvane:** *ind. pr. 3. sg. refl.* 21,17;
 Ieș. (7 x), Lv. (2 x)
- cuvios:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj.:* „1. schicklich,
 passend, 2. anmutig, 3. fromm“: „1. juste, 2.
 gracieux, 3. pieux“
 (1 X):
preacuvios: *m. sg. nom./ac.* (< cel) 33,26;
- cuvînt:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „Wort“: „mot,
 parole“
 (90 X):
cuvînt: *sg. nom./ac.* 2,07; 15,09; 15,10; 17,08; 32,49;
cuvîntu: *sg. nom./ac.* 18,20;
cuvinte: *pl. nom./ac.* 2,26; 4,12; 4,13; 5,22; 10,04;
 17,08; 22,14; 22,16;
cuvintelor: *pl. gen./dat.* 1,34; 5,28; 5,28; 13,03;
cuvintele: *pl. mnom./ac.* (37 x);
cuvîntul: *sg. nom./ac.* (37 x);
 Fac. (50 x), Ieș. (43 x), Lv. (6 x), Nm. (28 x)

D

- da:** (1521 NEACȘU): *v. I:* „geben“: „donner“
 (217 X):
veș da: *ind. viit. I. 2. pl.* 19,21;
vor da: *ind. viit. I. 3. pl.* 19,12; 22,19;
dau: *subj. pr. 1. sg.* 1,08; 10,11;
dai: *subj. pr. 2. sg.* 7,03; 15,10; 23,15; 24,13; 24,15;
 26,15;
dea: *subj. pr. 3. sg.* 1,26; 4,37; 6,03; 6,10; 6,23; 6,23;
 7,13; 10,18; 11,09; 11,21; 19,08; 21,17; 23,14; 26,03;
 28,07; 28,11; 28,12; 28,24; 28,55; 30,20; 31,07;
să dea: *subj. pr. 3. sg. refl.* 2,30;
dați: *imperat. pl.* 1,13; 32,03; 33,08;
dau: *ind. pr. I. sg.* 4,08; 5,31; 9,23; 11,26; 11,32;
 32,51;
dînd: *ger.* 15,10;
dîndu: *ger.* 7,10; 15,10;
date: *part.* 28,31; 28,32;
da: *inf. (<a)* 2,25; 2,31; 23,22;
dête: *ind. pf. s. 3. sg.* 28,25;
am dat: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,08; 2,05; 2,09; 2,19; 2,24;
 3,02; 3,12; 3,13; 3,15; 3,16; 3,19; 3,20; 22,16; 26,13;
 26,14; 29,08; 30,01; 30,15; 30,19;
ai dat: *ind. pf. c. 2. sg.* 26,10; 26,15;
au dat: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,21; 2,12; 2,33; 2,36; 3,03;
 3,18; 5,22; 6,22; 8,10; 9,10; 9,11; 10,04; 11,17;
 12,15; 16,17; 18,14; 26,09; 26,11; 28,52; 28,53;
 29,04; 31,05; 31,09; 32,30;
voiu da: *ind. viit. I. 1. sg.* 1,36; 1,39; 2,05; 2,09; 2,19;
 34,04;
vei da: *ind. viit. I. 2. sg.* 2,28; 2,28; 11,15; 11,29;
 14,26; 15,09; 18,03; 18,04; 22,02; 26,12;

- va da:** *ind. viit. I. 3. sg.* 5,29; 7,02; 7,10; 7,23; 7,24; 11,14; 11,17; 12,21; 13,01; 13,17; 16,10; 19,08; 19,21; 20,13; 21,10; 21,16; 22,29; 24,01; 24,03; 28,01; 28,65; 30,07;
se va da: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 28,31;
să va da: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 14,21;
dă: *ind. pr. 3. sg.* (41 x);
 Fac. (141 x), Ieș. (70 x), Lv. (60 x), Nm. (87 x)
- dacă:** (XVI sec. PS. SCH.): conj.: „wenn“: „si“
 (2 X):
 deaca;
 Fac. (12 x), Ieș. (3 x), Nm. (1 x)
- dar/1:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n. : „Geschenk, Gabe“:
 „cadeau, don“
 (5 X):
dar: *sg. nom./ac.* 10,17;
daruri: *pl. nom./ac.* 16,19; 27,25;
darurile: *pl. nom./ac.* 12,11; 16,19;
 Fac. (15 x), Ieș. (6 x), Lv. (44 x), Nm. (37 x)
- dar/2:** (1551/3 ES): conj. : „aber“: „mais“
 (6 X):
 dară;
 Fac. (41 x), Ieș. (11 x), Nm. (4 x)
- dare:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Gabe“: „don“
 (2 X):
dare: *sg. nom./ac.* 23,24; 24,13;
 Fac. (3 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x), Nm. 12 x)
- dator:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „schuldig“:
 „débiteur“
 (1 X):
datoriu: *m. sg. nom./ac.* 15,02;
- datorie:** (1527 BGL): s.f.: „Schuld, 2. Pflicht“: „1. dette, 2. devoir“
 (5 X):
datorie: *sg. nom/ac.* 24,10; 24,10;
datoria: *sg. nom./ac.* 15,02; 24,11;
datoriei: *sg. gen.dat.* 15,03;
- de/1:** (1521 NEACȘU): prep.: „von, seit“: „de, depuis“
 (410 XC):
de: *prep.*;
 Fac. (530 x), Ieș. (764 x), Lv. (488 x), Nm. (452 x)
- de/2:** (1521 NEACȘU): conj.: „I um. zu, 2. wenn“: „1. que, 2. si“
 (94 X): conj.;
 Fac. (111 x), Ieș. (101 x), Lv. (136 x), Nm. (65 x)
- deaca** → **dacă**
- deajuns** → **ajuns**
- deal:** (1392 DERS): s.n.: „Hügel“: „colline“
 (1 X):
dealuri: *pl. nom./ac.* 33,15;
 Nm. (1 x)
- deasupra** → **asupra**
- deca** → **dacă**
- decindea:** (1551/3 ES): adv.: „jenseits“: „au-delà de, par-delà“
 (13 X):
decinde: *adv.* (12 x);
dicindea: *prep.* 1,01;
 Fac. (4 x), Nm. (8 x)
- decît:** (XVI sec. PS. SCH.): adv./conj.: „als“: „que“
 (20 X):
decît: *conj.*;
 Fac. (23 x), Ieș. (8 x), Lv. (7 x), Nm. (10 x)
- decusară** → **seară**
- decuseară** → **seară**
- dede parte** → **de parte**
- dedesubt:** (XVI sec. PS. SCH.): adv.: „unten, darunter“:
 „au dessous de, en dessous“
 (5 X):
dedesupt: *adv.* 28,13;
dedesuptul: *prep.* (4 x);
 Fac. (1 x)
- deget:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Finger, Zehe“:
 „doigt“
 (1 X):
dêgetul: *sg. nom./ac.* 9,10;
 Ieș. (3 x)
- degrabă** → **grabă**
- delungare:** (1581 PRL): s.f.: 1. Entfernung, 2. Verlängerung“: „1. éloignement, 2. prolongation“
 (1 X):
delungarea: *sg. nom./ac.* 30,20
- delungat** → **îndelungat**
- demineață** → **dimineață**
- den** → **din**

- denapoi** → **dinapoi**
- dencătroo** → **încotro**
- dendărăt** → **îndărăt**
- denlăuntru** → **înăuntru**
- dennafară** → **adară**
- denpreună** → **împreună**
- dentîi(u)** → **întîi**
- dentr(u)** → **în**
- dentre** → **între**
- dente** → **dinte**
- deochea**: (1681 DOS.): v. II: „mit dem bösen Blick treffen, behexen“: „jeter le mauvais oeil“ (2 X):
va deochea: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,54; 28,56;
- deosebi**: (XVI sec. CV): adv.: „1. besonders, einzeln, 2. für sich“: „en particulier“ (11 X):
osibeşti: *subj. pr. 2. sg.* 19,07;
osebească: *subj. pr. 3. sg.* 13,10;
osebi: *ind. pf. s. 3. sg.* 4,41;
să osibi: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 32,15;
au osebit: *ind. pf. c. 3. sg.* 7,07; 10,08; 13,13; *ind. pf. c. 3. pl.* 1,28;
vei osebi: *viit. I. 2. sg.* 19,02;
vor osebi: *viit. I. 3. pl.* 33,07;
va osebi: *viit. I. sg.* 29,21;
Fac. (2 x)
- departe**: (XVI sec. PS. SCH.): adv.: „fern, weit“: „loin“ (7 X):
Fac. (5 x), Ieş. (6 x), Nm. (1 x)
- dereapta** → **drept**
- derept** → **drept**
- dereptate** → **dreptate**
- des**: (1581/2 PO): adj./adv.: „dicht, häufig“: „épais, dense, souvent“ (1 X):
- desu**: *m. sg. nom./ac.* 12,02;
Ieş.)1 x), Lv. (1 x)
- desăvîrşit**: (XVI sec. PS. H.): adj./adv.: „vollkommen, vollständig“: „parfait(ement), entier(ement)“ (1 X):
desăvîrşit: *m. sg. nom./ac.* 18,13;
Fac. (2 x)
- deschide**: (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „offnen“: „ouvrir“ (8 X):
vor deşchide: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,11; 22,17;
deşchizi: *subj. pr. 2. sg.* 15,08; 15,11;
deşchiză: *subj. pr. 3. sg.* 28,12;
deşchizînd: *ger.* 15,08; 15,11;
deşchizîndu: *ger.* 11,06;
Fac. (10 x), Ieş.)9 x), Nm. (7 x)
- descînta**: (1581 CORESI): v. I: „(ver) zaubern, pratiquer la magie“ (1 X):
descîntînd: *ger.* 18,10;
- descîntec**: (1581/2 Po): s.n.: „Zauberspruch“: „incantation“ (1 X):
descîntece: *pl. nom/ac.* 18,14;
- descoperi**: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „enthüllen, aufdecken“: „dévoiler, découvrir“ (2 X):
au descoperit: *ind. pf. c. 3. sg.* 27,20;
va descoperi: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,30;
Fac. (2 x), Ieş. (1 x), Lv. (30 x), Nm. (1 x)
- desfeciori**: (1688 BIBLIA): v. IV: „der Kinder berauben“: „priver qqn. des enfants“ (1 X):
va desfeciori: *ind. viit. I. 3. sg.* 32,25;
- desiş**: (1649 MARD.): s.n.: „Dickicht“: „hallier“ (2 X):
desiş: *sg. nom./ac.* 16,21;
desişurile: *pl. nom./ac.* 12,03;
Ieş. (1 x), Nm. (1 x)
- desîrg**: (XVI sec. PS. H.): adv.: „eilig, schnell“: „en hate“ (1 X):
desîrg: *adv.* 9,03;
- despărţală**: (1646 PRAV, MOLD.): s.f.: 1. Unterschied, 2. Scheidung“: „1. différence, 2. séparation“ (2 X):

- despărțeală:** *sg. nom/ac.* 24,01; 24,03;
- despărți:** (1551/3 es): *v. IV:* „trennen, scheiden“; „séparer, disjoindre“ (1 X);
vei despărți: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,04;
Fac. (2 x), *Ieș.* (1 x), *Lv.* (1 x)
- despre:** (XVI sec. CV): *prep.:* „nach, vor, bezüglich“; „vers, au sujet de“ (8 X);
Fac. (3 x), *Ieș.* (14 x), *Lv.* (2 x), *Nm.* (25 x)
- destrămat:** (1683 DOS.): „1. ausgefassert, 2. licherlich“; „1. effiloché, 2. licencioux“ (1 X);
destrămat: *m. sg. nom/ac.* 32,05;
- destul:** (XVI sec. CV): *adv.:* „genug“; „assez“ (3 X);
Fac. (3 x), *Ieș.* (2 x), *Nm.* (2 x)
- destuli** → **îndestula**
- desupra** → **asupra**
- deșchide** → **deschide**
- deșert:** (XVI sec. CV): *adj./s.n.:* „1. leer, Wüste, 2. vergeblich“; „1. vide, désert, 2. (en) vain“ (5 X);
deșărt: *adj. m. sg. nom/ac.* 32,49; *adv.* 15,13;
deșert: *adv.* (< în) 16,16;
deșărt: *adv.* (< în) 5,11; *adv.* (< pre) 5,11;
Fac. (2 x), *Ieș.* (7 x), *Lv.* (2 x), *Nm.* (1 x)
- dezlega:** (XVI sec. CV): *v. I:* „auf-, losbinden, lösen“; „déliier“ (2 X);
ș-au dezlegat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 25,10;
va dezlega: *ind. viit. I. 3. sg.* 25,09;
Fac. (3 x), *Ieș.* (1 x)
- didrahmă** → **drahmă**
- dimineață:** (XVI sec. CV): *s.f./adv.:* „Morgen, morgens“; „matin, le matin“ (4 X);
dimineața: *sg. nom/ac.* 16,04; 16,07; 28,67;
dimineață: *sg. nom/ac.* 28,67;
Fac. (21 x), *Ieș.* (18 x), *Lv.* (10 x), *Nm.* (10 x)
- din:** (1521 NEACȘU): *prep.:* „aus, von“; „de“ (264 X);
- dentre:** *prep.* 4,03;
dentr-: *prep.* (11 x);
den: *prep.* (189 x);
dentru: *prep.* (66 x);
Fac. (22 x), *Ieș.* (274 x), *Lv.* (339 x), *Nm.* (323 x)
- dinainte:** (1540 DERS): *adv./prep.:* „vorher, vor“; „plus tôt, à l'avance, devant“ (8 X);
mai dinainte: *adv. comp.* 4,32;
dennaintea: *prep.* 7,01; 9,05; 31,03; 33,27;
denaintea: *prep.* (3 x);
Fac. (3 x), *Ieș.* (3 x), *Lv.* (4 x), *Nm.* (1 x)
- dinapoi** → **înapoi**
- dincoace** → **încoace**
- dincolo** → **încolo**
- dincotro** → **încotro**
- dinte:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.m.:* „Zahn“; „dent“ (3 X);
dinte: *sg. nom/ac.* 19,21; 19,21;
dinți: *pl. nom/ac.* 32,24;
Fac. (1 x), *Ieș.* (4 X), *Lv.* (2 x), *Nm.* (1 x)
- dintii** → **întii**
- dintre** → **între**
- dîns:** (XVI sec. CV): *pron. pers./dem.:* „1. er, 2. selbst“; „1. il, 2. -même“ (204 X);
dînsele: *f. pl. nom/ac.* 3,14; 4,19; 9,10; 27,02;
-însele: *f. pl. nom/ac.* 21,15; 21,15;
- dînsa:** *f. sg. nom/ac.* 1,22; 1,24; 5,33; 13,05; 17,01; 20,05; 20,07; 20,07; 20,12; 21,11; 21,13; 21,14; 21,14; 22,14; 24,01; 24,04; 24,15; 25,05; 25,08;
-însa: *f. sg. nom/ac.* 13,15; 20,06; 20,06; 20,13; 28,30;
dînșii: *m. pl. nom/ac.* 1,03; 1,13;
-înșii: *m. pl. nom/ac.* 20,16; 25,05; 25,11;
dînșii: *m. pl. nom/ac.* (31 x);
dînsul: *m. sg. nom/ac.* 1,17;
-însul: *m. sg. nom/ac.* 2,30; 4,35; 4,38; 11,31;
dînsul: *m. sg. nom/ac.* (37 x);
Fac. (316 x), *Ieș.* (49 x), *Lv.* (197 x), *Nm.* (159 x)
- doa** → **doi**
- doai** → **doi**

- dobitoc:** (1561 CORESI): s.n.: „1. Tier, 2. Herde, 3. Vermögen“: „1. animal, 2. troupeau, 3. fortune, bien“ (17 X):
dobitocul: *sg. nom./ac.* 4,17; 5,14; 5,21; 14,06; 27,21;
dobitoace: *pl. nom./ac.* 3,19; 14,04; 14,06;
dobitoacele: *pl. nom./ac.* 2,35; 3,07; 3,19; 7,14; 20,14;
dobitoacelor: *pl. gen./dat.* 11,15; 28,11; 28,51; 30,09;
 Fac. (49 x), Ieș. (34 x), Lv. (29 x), Nm. (27 x)
- dodeială:** 1564 CORESI): s.f.: „Behelligung, Bedrängnis, Anfechtung“: „molestation, embarras“ (2 X):
dodeiala: *sg. nom./ac.* 28,53;
dodeiele: *pl. nom./ac.* 32,36;
- doi:** (XVI sec. CV): num.: „zwei“: „deux“ (25 X):
- doao:** *card. f. pl. nom./ac.* 4,13; 5,22; 9,10; 9,11; 9,13; 9,15; 9,17; 10,01; 10,03; 10,03; 14,06; 17,06; 21,15; 22,09;
doi: *card. m. pl. nom./ac.* 3,08; 3,21; 4,47; 19,17; 25,11; 31,04; 32,30;
dooa: *ord. f. sg. nom./ac.* (< a) 17,18; 19,15;
doao: *ord. f. sg. nom./ac.* (< a) 26,12;
doilea: *ord. m. sg. nom./ac.* (< a1) 9,18;
 Fac. (55 x), Ieș. (99 x), Lv. (44 x), Nm. (64 x)
- doisprezece:** (XVI sec. Cv): num.: „zwölf“: „douze“ (1 X):
doisprezêce: *card. m. pl. nom./ac.* 1,23;
 Fac. (1 x), Ieș. (3 x), Nm. (8 x)
- domn:** (XVI sec. CV): s.m.: „Herr, Gott“: „Seigneur, Dieu“ (573 X):
Doamne: *sg. voc.* 3,24; 3,24; 9,26; 9,26; 21,08; 26,10; 33,07; 33,11;
domnilor: *pl. gen./dat.* 10,17;
Domnului: *sg. gen./dat.* (147 x);
Domnul: *sg. nom./ac.* (417 x);
 Fac. (177 x), Ieș. (389 x), Lv. (343 x), Nm. (385 x)
- domnie:** (1521 NEACȘU): s.f.: „Herrschaft, Regierung“: „seigneurerie, règne“ (2 X):
domniia: *sg. nom./ac.* 17,20;
domniei: *sg. gen./dat.* 17,18;
 Fac. (1 x)
- dormi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „schlafen“: „dormir“ (17 X):
dormi: *subj. pr. 2. sg.* 24,12;
doarmă: *subj. pr. 3. sg.* 16,04; 21,23;
dormind: *ger.* 22,22;
dormindu: *ger.* 6,07;
dormi: *ind. pr. 2. sg.* 31,16;
doarme: *ind. pr. 3. sg.* 22,22; 27,20; 27,21; 27,22; 27,23;
va dormi: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,23; 22,25; 22,25; 22,28; 22,29; 24,13;
 Fac. (24 x), Ieș. (3 x), Lv. (14 x), Nm. (1 x)
- dospit:** (1581 CORESI): adj.: „gesäuert“: „levé“ (1 X):
dospit: *m. sg. nom./ac.* 16,03;
 Ieș. (2 x), Lv. (8 x), Nm. (2 x)
- dovedi:** (1688 BIBLIA): v. IV: „1. beweisen, 2. herausbringen, in Erfahrung bringen, 3. bewältigen“: „1. prouver, 2. trouver, découvrir, 3. venir à bout de...“ (1 x):
va dovedi: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,59;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- drac:** (1440 DRHD): s.m.: „Teufel“: „diable“ (1 X):
dracilor: *pl. gen./dat.* 32,17;
- drahmă:** (1561 CORESI): s.f.: „Drachme, Silberstück“: „drachme“ (1 X):
dîdrahme: *pl. nom./ac.* 22,29;
 Fac. (5 x), Ieș. (7 x), Lv. (10 x), Nm. (1 x)
- drept:** (1437 DERS): adj./adv./s.: „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter“: „1. droit, 2. juste (-ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste“ (19 X):
drept: *adj. m. sg. nom./ac.* 25,01; 25,15; 32,04;
direaptă: *adj. f. sg. nom./ac.* 16,18; 25,15;
direapte: *adj. f. pl. nom./ac.* 4,08;
drept: *adv. /3 x*);
direapta: *adv.* (< den) 33,02; *adv.* (< în) (5 x);
dreptul: *adv.* (< pre) 29,19;
direapta: *s.f. sg. nom./ac.* 32,40;
direpților: *s.m. pl. gen./dat.* 16,19;
dreptul: *s.m. sg. nom./ac.* 16,20;
 Fac. (27 x), Ieș. (18 x), Lv. (30 x), Nm. (7 x)
- dreptate:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Gerechtigkeit, 2. Recht“: 1. justice, 2. droit“ (35 X):
dreptate: *sg. nom./ac.* 5,28; 33,21;
dreptatea: *sg. nom./ac.* 9,05; 16,20;

- direpțății:** *sg. gen./dat.* 33,19;
derepțăți: *pl. nom./ac.* 4,05;
direpțăți: *pl. nom./ac.* 4,08; 4,14;
direpțățile: *pl. nom./ac.* 4,01; 4,06; 4,40; 4,45;
 5,01; 5,31; 6,02; 6,03; 6,17; 6,20; 7,11; 7,12; 8,11;
 9,04; 9,06; 10,13; 11,01; 17,19; 26,16; 26,17; 27,10;
 28,45; 30,10; 30,16; 33,10;
dreptățile: *pl. nom./ac.* 6,01; 6,24;
 Fac. (11 x), Ieș. (8 x), Lv. (3 x), Nm. (2 x)
- drum:** (1446 DERS): *s.n.:* „Weg“: „chemin“
 (1 X):
drumul: *sg. nom./ac.* 14,24;
 Nm. (1 x)
- duce:** (1521 NEACȘU): *v. III:* „1. tragen, 2. (fort-
 davon) gehen“: „1. emmener, 2. (s'en) aller“
 (4 X):
duci: *subj. pr. 2. sg.* 14,24;
ducă: *subj. pr. 3. sg.* 28,36;
vă duceți: *imperat. pl. refl.* 2,24;
va duce: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,37;
 Fac. (46 x), Ieș. (12 x), Lv. (3 x), Nm. (8 x)
- duh:** (XVI sec. CV): *s.n.:* „1. Atem, Hauch, 2. Geist“:
 „1. souffle, 2. esprit“
 (2 X):
duh: *sg. nom./ac.* 34,09;
duhul: *sg. nom./ac.* 2,30;
 Fac. (6 x), Ieș. (5 x), Nm. (12 x)
- Dumnezeu:** (XVI sec. CV): *s.m.:* „Gott“: „Dieu“
 (454 X):
Dumnezeu: *sg. nom./ac.* 3,24; 5,09; 6,15; 6,21; 6,22;
 7,09; 7,09; 7,21; 11,04; 26,17; 26,17; 29,04; 29,13;
 29,20; 33,12;
Dumnăzăul: *sg. nom./ac.* 2,07; 8,19; 31,13;
dumnezeu: *sg. nom./ac.* 32,12;
Dumnezău: *sg. gen./dat.* (< a lui) 33,27;
dumnezeu: *sg. gen./dat.* (< a lui) 1,17;
Dumnezau: *sg. gen./dat.* (< lui) 8,03; 9,10; 32,08;
 32,17; 32,43; 32,44; 33,01;
dumnezei: *pl. nom./ac.* 5,07; 6,14; 7,04; 11,16;
 11,28; 13,06; 13,13; 29,26;
dumnezeii: *pl. nom./ac.* 6,14; 13,07; 32,31; 32,37;
dumnezăi: *pl. nom./ac.* 4,28; 13,02; 17,03; 28,14;
 28,36; 28,64; 30,17; 31,18; 31,20; 32,17;
dumnezăii: *pl. nom./ac.* 12,30;
dumnăzăi: *pl. nom./ac.* 8,19;
dumnezei: *pl. gen./dat.* 18,20;
dumnezeilor: *pl. gen./dat.* 7,25; 9,26; 12,03; 20,18;
dumnezăi: *pl. gen. dat.* 31,16;
dumnezăiilor: *pl. gen./dat.* 10,17; 12,30; 12,31;
Dumnezeului: *sg. gen./dat.* (34 x);
- Dumnezăului:** *sg. gen./dat.* (83 x);
Dumnezăul: *sg. nom./ac.* (162 x);
Dumnezău: *sg. nom./ac.* (30 x);
Dumnezeul: *sg. nom./ac.* (82 x);
 Fac. (295 x), Ieș. (197 x), Lv. (62 x), Nm. (53 x)
- după:** (XVI sec. CV): *prep.:* „nach“: „après, selon“
 (75 X):
dupe: (2 x);
după: (73 x);
 Fac. (183 x), Ieș. (111 x), Lv. (80 x), Nm. (280 x)
- durere:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Schmerz“: „douleur,
 peine“
 (2 X):
durêrea: *sg. nom.(ac.* 26,14; 28,60;
 Fac. (3 x), Ieș. (1 x)

E

ea → el

efă → ifă

ei → el

- el:** (1480 LDSR): *pron. pers.:* „er“: „il, lui“
 (1023 X):
li: *pl. dat.* 21,08;
le-: *f. pl. ac.* 2,36; 3,07; 3,19; 4,13; 4,36; 6,10; 6,11;
 6,11; 7,15; 9,09; 9,17; 9,18; 10,02; 12,31; 19,14;
 26,13; 29,22;
le: *f. pl. ac.* (42 x)
êle: *f. pl. nom./ac.* (36 x);
-i: *f. sg. dat.* 22,26; 22,27; 25,12; 28,49;
ei: *d. sg. gen./dat.* 13,16; 13,16, 13,16; 20, 19; 20,19;
 21,12; 21,12; 22,14; 22,14; 22,16; 24,01; 24,03;
 24,03; 24,03; 25,05; 25,11; 25,11; 25,12; 28,56;
 28,56; 28,56; 28,57; 28,57;
ea: *f. sg. nom./ac.* (43 x);
îi: *m. pl. ac.* 7,23; 9,03; 28,48;
-i: *m. pl. ac.* 2,15; 7,05; 7,22; 9,03; 9,03; 9,14; 9,28;
 9,28; 10,15; 11,28; 13,02; 19,06; 19,11; 20,10; 22,07;
 22,22; 31,21; 32,24; 32,25;
-i-: *m. pl. ac.* 32,26;
i-: *m. pl. ac.* (24 x);
le: *m. pl. dat.* 1,08; 11,09; 31,28;
le-: *m. pl. dat.* 29,08;
-le: *m. pl. dat.* 32,27;
lor: *m. pl. dat.* (48 x);
ei: *m. pl. nom./ac.* (97 x);
îl: *m. sg. ac.* 1,17; 11,12; 15,16; 21,23; 22,02; 24,07;
 25,11;

l-: *m. sg. ac.* 2,33; 3,02; 3,03; 3,03; 3,12; 4,03; 6,16; 9,21; 9,21; 9,21; 9,21; 21,01; 32,10; 32,10; 32,10; 32,15; 33,08; 34,06;
 -l-: *m. sg. ac.* 32,10;
 -l-: *m. sg. ac.* /58 x);
 i: *m. sg. dat.* 21,17;
 îi: *m. sg. dat.* 15,08;
 i-: *m. sg. dat.* 2,30; 34,01;
 luiș: *m. sg. dat.* 4,34; 12,26; 17,16; 17,17; 24,04; 25,05; 28,09; 29,13;
 -i: *m. sg. dat.* 6,13; 10,18; 11,13; 12,08; 14,06; 14,18; 15,10; 15,10; 15,10; 19,06; 21,17; 24,13; 24,15; 28,45; 28,55;
 el: *m. sg. nom./ac.* (156 x);
 lor: *pos. pl.* (112 x);
 -o: *pron. pers. f. sg. ac.* 1,24; 20,07; 22,16; 22,23; 22,25; 22,28; 30,13; 31,16; 32,45; 33,09;
 o: *pron. pers. f. sg. ac.* (47 x);
 lui: *pron. pers. m. sg. dat.* (63 x); *pron. pers. m. sg. gen.* (< a) 20,08; *pron. pos. m. sg.* (255 x);
 Fac. (1635 x), Ieș. (1149 x), Lv. (1104 x), Nm (1232 x)

ele → el

eu: (1521 NEACȘU): *pron. pers.*: „ich“: „je, moi“ (237 X):
 mă: *sg. ac.* 5,09; 5,10; 9,19; 31,16; 31,17; 31,20; 32,16; 32,40;
 -mă: *sg. ac.* 9,09; 9,14; 9,15; 10,05; 22,14;
 îm: *sg. dat.* 2,28; 2,28; 31,17;
 mi: *sg. dat.* 29,19; 31,19;
 mie: *sg. dat.* 2,29; 5,22; 8,17; 9,11; 10,04; 26,10; 26,13; 26,14; 29,19; 31,19;
 mi-: *sg. dat.* 1,14; 1,41; 2,29; 4,05; 4,14; 5,22; 8,17; 9,10; 10,05; 26,10; 26,14;
 ne: *pl. ac.* 1,22; 1,22; 1,25; 1,26; 1,26; 1,28; 1,41; 2,29; 2,36; 5,25; 6,23; 6,23; 6,24; 6,25; 26,15;
 ne-: *pl. ac.* 1,26; 1,26; 2,01; 2,37; 3,01; 6,21; 6,23; 26,06; 26,06; 26,08; 26,09;
 -ne: *pl. ac.* 1,19; 1,41; 2,01; 2,08; 3,01;
 ne-: *pl. dat.* 26,09;
 noao: *pl. dat.* (29 x);
 noi: *pl. nom./ac.* (24 x);
 mine: *sg. ac.* (45 x);
 eu: *sg. nom.* (68 x);
 Fac. (607 x), Ieș. (218 x), Lv. (112 x), Nm. (220 x)

F

face: (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen“: „1. faire, 2. devenir, 3. fonder“ (204 X):

vom face: *ind. viit. I. 1. pl.* 5,27; 30,12; 30,13;
 veț face: *ind. viit. I. 2. pl.* 1,18; 31,29;
 veți face: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,06; 4,25; 4,25; 4,25; 7,12; 21,09; 26,16; 31,05;
 se vor face: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 12,26;
 să vor face: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 16,08; 21,15; 23,08;
 te faci: *subj. pr. 2. sg. refl.* 25,15;
 facem: *subj. pr. 1. pl.* 6,24;
 faceți: *subj. pr. 2. pl.* 12,01; 12,04;
 vă faceți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 4,16; 4,40;
 faceți: *ind. pr. 2. pl.* 12,08;
 fă: *imperat. sg.* 2,24;
 făcînd: *ger.* 21,20; 22,05;
 făcîndu: *ger.* 5,10;
 face: *inf.* (< a) 5,32; 6,25; 8,01; 11,32; 18,09; 19,19; 19,20; 28,13; 28,58; 31,12;
 făcēți: *ind. impf. 2. pl.* 9,07;
 să făcu: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 32,09;
 am făcut: *ind. pf. c. 1. sg.* 3,06; 9,09; 9,21; 10,03; 10,05; 26,14;
 ai făcut: *ind. pf. c. 2. sg.* 3,02; 3,24;
 te-ai făcut: *ind. pf. c. 2. sg. refl.* 27,10;
 s-au făcut: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 9,21; 17,04; 17,04;
 aț făcut: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,16; 9,21; 29,09;
 au făcut: *ind. pf. c. 3. pl.* 2,29; 8,17; 9,12; 20,18; 31,18; 34,09;
 s-au făcut: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 4,32; 4,32; 26,05;
 face: *ind. pr. 3. sg.* 10,18; 18,12; 20,20; 25,16; 25,16;
 să face: *ind. pr. 3. sg. refl.* 13,14;
 voiu face: *ind. viit. I. 1. sg.* 9,14; 12,30; 32,39;
 vă face: *ind. viit. I. 3. sg.* 3,21; 3,24; 7,19; 17,02; 17,12; 27,15; 30,05; 30,05; 31,04;
 se va face: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 18,22;
 să va face: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 15,07; 21,15; 21,22; 22,20; 22,23; 24,02; 25,01; 28,65;
 s-ar face: *cond. 3. sg. refl.* 28,67; 28,67;
 au făcut: *ind. pf. c. 3. sg.* (29 x);
 vei face: *ind. viit. i. 2. sg.* (25 xx);
 faceți: *subj. pr. 2. pl.* (22 x);
 faci: *subj. pr. 2. sg.* (26 x);
 Fac. (283 x), Ieș. (380 x), Lv. (125 x), Nm. (167 x)

facere: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Entstehung, Genesis, 2. Herstellung“: „1. origine, naissance, genèse, 2. élaboration“ (1 X):
 facerii: *sg. gen./dat.* 31,10;
 Fac. (2 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)

fală: (1620 MOXA): s.f.: „Ruhm, Stolz“: „gloire, prestige“ (2 X):

- fala:** *sg. nom./ac.* 10,21; 33,29;
Lv. (1 x)
- falcă:** (XVI sec. PS. SCH.): „Kinn (lade): „menton“
(1 X):
fălcile: *pl. nom./ac.* 18,03;
- famen:** (1561 CORESI): s.m.: „Eunuch“: „eunuque“
(1 X):
famăn: *sg. nom./ac.* 23,01;
- fapt:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Tat, Handlung, 2. Schöpfung“: „1. action, 2. création“
(2 X):
faptul: *sg. nom./ac.* 2,07; 16,15;
Fac. (1 x)
- faptă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Tat, 2. Werk, Geschöpf“: „1. action, 2. oeuvre“
(10 X):
fapta: *sg. nom./ac.* 30,09;
fapte: *pl. nom./ac.* 4,28;
faptele: *pl. nom./ac.* 11,07; 14,29; 15,10; 24,19; 28,12; 31,29; 32,04; 33,11;
Fac. (5 x), Ieș. (7 x), Nm. (1 x)
- faraon:** (XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „Pharao“:
„Pharaon“
(7 X):
faraon: *sg. nom./ac.* 6,22;
farao: *sg. gen./dat.* 7,08; 7,18; 34,11;
faraon: *sg. gen./dat.* 6,21; 11,03; 29,02;
Fac. (94 x), ieș. (177 x)
- fată:** (1219 DRĂGANU): s.f.: „Tochter, Mädchen“:
„fille“
(29 X):
fata: *sg. nom./ac.* 5,14; 7,03; 7,03; 12,18; 13,06; 16,11; 16,14; 18,10; 22,16; 22,17; 22,27; 22,28; 28,56
fată: *sg. nom./ac.* 22,23;
fetișoara: *sg. nom./ac.* 28,57;
fătii: *sg. gen./dat.* 22,15; 22,15; 22,16; 22,17; 22,26; 22,29;
fête: *pl. nom./ac.* 28,41;
fêtele: *pl. nom./ac.* 12,12; 12,31; 23,17; 23,18; 28,32;
fêtelor: *pl. gen. dat.* 28,53; 32,19;
Fac. (105 x), Ieș. (16 x), Lv. (19 x), nm. (15 x)
- față:** (1519 DERS): s.f.: „Gesicht, Angesicht, Antlitz“:
„face, visage“
(70 X):
față: *sg. nom./ac.* 5,04; 5,04; 10,17; 16,19; 20,19; 21,11; 32,35; 34,10; 34,10;
fății: *sg. gen./dat.* (29 x);
- fața:** *sg. nom./ac.* (32 x);
Fac. (66 x), Ieș. (32 x), Lv. (17 x), Nm. (28 x)
- făcut:** (1581 CORESI): agj.: „gestaltet, errichtet“:
„effectué, exécuté“
(1 X):
făcutului: *sg. gen./dat.* 16,16;
făgădui: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „versprechen“:
„promettre“
(7 X):
veți făgădui: *ind. viit. I. 2. pl.* 12,11;
te făgăduiești: *subj. pr. 2. sg. refl.* 23,23;
ți-ai făgăduit: *ind. pf. c. 2. sg. refl.* 23,24;
au făgăduit: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,23; 9,09; 29,01;
te vei făgădui: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 23,22;
Fac. (1 x), Ieș. (3 x)
- făgăduință:** (1640 URECHE): s.f.: „Versprechen“:
„promesse“
(29 X):
făgăduința: *sg. nom./ac.* 4,13; 4,23; 4,31; 5,03; 7,09; 7,12; 8,18; 9,05; 17,02; 29,01; 29,12; 29,14; 29,25; 31,16; 31,20; 33,09;
făgăduință: *sg. nom./ac.* 5,02; 7,02; 9,09;
făgăduinței: *sg. gen./dat.* 29,01; 29,20; 29,21;
făgăduinții: *sg. gen./dat.* 9,11; 10,08; 29,09; 29,27; 31,09; 31,25; 31,26;
Fac. (22 x), Ieș. (14 x), Lv. (10 x), Nm. (4 x)
- fără:** (XVI sec. PS. SCH.): prep./conj.: „ohne“: „sans“
(29 X):
fără: *prep.*;
Fac. (11 x), Ieș. (12 x), Lv. (12 x), Nm. (20 x)
- fărădelege:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Frevel“:
„infamie“
(7 X):
fărădelege: *sg. nom./ac.* 4,16; 4,25; 9,12; 15,09; 31,29;
fărădelegea: *sg. nom./ac.* 9,05;
Ieș. (4 x), Lv. (9 x), Nm. (2 x)
- fărădelegiui:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „freveln“:
„commettre un sacrilège“
(1 X):
veți fărădelegiui: *ind. viit. I. 2. pl.* 31,29;
- fărîma:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „zerbrechen, zerschlagen“: „casser, briser, abattre“
(3 X):
fărîmați: *subj. pr. 2. sg.* 7,05;
sfărîmînd: *ger.* 33,20;
va sfărîma: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,52;
Fac. (5 x), Ieș. (10 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)

- fecioară:** (1551/3 ES): s.f.: „Jungfrau“: „virgine, jeune fille“
(10 X):
fecioara: *sg. nom./ac.* 32,25;
fecioară: *sg. nom./ac.* 22,19; 22,20; 22,21; 22,23; 22,24; 22,25; 22,28;
fecioarii: *sg. gen./dat.* 22,19; 22,26;
Fac. (6 x), Ieș. (81 x), Lv. (3 x)
- fecior:** (1348 DLRV): s.m.: „1. Kind, 2. Sohn, 3. Jüngling“: „1. enfant, 2. fils, 3. jeune homme“
(37 X):
fecior: *sg. nom./ac.* 21,15; 21,17; 21,18; 28,56;
feciorul: *sg. nom./ac.* 1,36; 1,38; 3,14; 5,214; 7,04; 11,06; 12,18; 13,06; 16,11; 16,214; 21,16; 23,04; 34,09;
feciorul: *sg. nom./ac.* 6,20;
feciorului: *sg. gen./dat.* 7,03;
feciori: *pl. nom./ac.* 2,33; 2,34; 9,02; 11,19; 12,31; 24,16; 28,54; 29,11; 33,09;
- feciorilor:** *pl. gen./dat.* 3,11; 9,02; 11,06; 11,21; 29,29;
Fac. (270 x), Ieș. (27 x), Lv. (12 x), Nm. (200 x)
- feciorie:** (1581 PRL): s.f.: „Jungfernschaft“: „virginité“
(5 X):
feciorie: *sg. nom./ac.* 22,14; 22,17; 22,20;
fecioriele: *pl. nom./ac.* 22,17;
feciorile: *pl. nom./ac.* 22,15;
fel: (1581/2 PO): s.n.: „Art“: „genre, sorte“
(8 X):
feliu: *sg. nom./ac.* 1,23; 29,18;
feliul: *sg. nom./ac.* 10,08; 18,01;
feliului: *sg. gen./dat.* 31,28;
feliuri: *pl. nom./ac.* 22,09;
feliuri: *pl. nom./ac.* 16,18;
feliurile: *pl. nom./ac.* 18,05;
Fac. (25 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x), Nm. (30 x)
- femeie:** (1561 CORESI): s.f.: „1. Familie, 2. Frau“: „1. famille, 2. femme“
(8 X):
fămeaia: *sg. nom./ac.* 13,06;
fămēie: *sg. nom./ac.* 17,02; 22,16; 22,19; 29,18;
fămei: *pl. nom. ac.* 17,17;
fămeile: *pl. nom./ac.* 3,19; 31,12;
Fac. (92 x), Ieș. (16 x), Lv. (12 x), Nm. (7 x)
- femeiesc:** (1632 EUSTR. PRAV.): adj.: „weiblich“: „féminin“
(2 X):
fămeiască: *f. sg. nom./ac.* 4,16; 22,05;
Fac. (8 x), Ieș. (2 x), Lv. (8 x), Nm. (1 x)
- feri:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „(be)hüten, (be)schützen“: „prendre garde, protéger“
(4 X):
ferêste-te: *imperat. sg. refl.* 4,09; 12,13;
feriți-vă: *imperat. pl. refl.* 4,23;
te feriiai: *ind. impf. 2. sg. refl.* 28,60;
Fac. (1 x), Ieș. (4 x), Lv. (2 x), Nm. (5 x)
- fericit:** (1581 CORESI): adj.: „1. glücklich, 2. selig“: „1. heureux, 2. béat, bienheureux“
(1 X):
fericit: *m. sg. nom./ac.* 33,29;
- fermecător:** (1581/2 PO): s.m.: „Zauberer“: „sorcier“
(1 X):
fermecători: *s.m. pl. nom./ac.* 18,10;
- fi:** (1521 NEACȘU): v. IV: „sein“: „être“
(374 X):
veți fi: *ind. viit. I. 2. pl.* 30,16;
vor fi: *ind. viit. I. 3. pl.* 5,07; 6,06; 6,08; 11,18; 14,10; 15,03; 19,17; 20,11; 20,14; 22,05; 24,20; 28,26; 28,40; 28,41; 28,46;
fii: *subj. pr. 2. sg.* 7,06; 7,14; 14,02; 18,13; 22,07; 26,18; 26,19; 26,19;
fiți: *subj. pr. 2. pl.* 1,11;
sînteț: *ind. pr. 2. pl.* 14,01;
sînteți: *ind. pr. 2. pl.* 1,10; 7,07; 7,07;
ar fi: *cond. pr. 3. sg.* 1,31;
sînt: *ind. pr. 3. pl.* 2,25; 4,17; 4,19; 5,21; 10,14; 14,07; 14,19; 20,15; 23,19; 29,01; 29,17; 33,03; 33,17; 33,17;
fii: *imperat. sg.* 21,08; 31,06; 31,07;
sînt: *ind. pr. I. sg.* 1,42; 5,06; 9,19; 31,02; 32,39;
sîntu: *ind. pr. I. sg.* 5,09;
fiind: *ger.* 22,04; 31,27; 33,21;
fi: *inf. (< a)* 26,17;
era: *ind. impf. 3. sg.* 2,15; 2,36; 2,36; 3,04; 4,47; 8,15; 10,05; 11,06; 22,27; 32,12; 34,07;
eram: *ind. impf. I. pl.* 6,21;
erați: *ind. impf. 2. pl.* 28,62;
era: *ind. impf. 3. pl.* 3,08; 31,04;
fu: *ind. pf. s. 3. sg.* 1,03; 2,16; 5,23; 9,11;
ești: *ind. pr. 2. sg.* 7,06; 9,06; 14,02; 14,21; 33,29;
ai fost: *ind. pf. c. 2. sg.* 5,15; 15,15; 16,12; 24,18; 24,22;
ai fostu: *ind. pf. c. 2. sg.* 23,07;
au fostu: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,26;
ați fost: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,24; 31,27;
ați fost: *ind. pf. c. 2. pl.* 10,19;
au fost: *ind. pf. c. 3. pl.* 2,10; 10,02;
vei fi: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,26; 16,05; 28,13; 28,25; 28,29; 28,33; 28,34; 28,37; 33,07;
-s: *ind. pr. 3. pl.* (27 x);

- e:** *ind. pr. 3. sg.* (33 x);
iaste: *ind. pr. 3. sg.* (82 x);
va fi: *ind. viit. i. 3. sg.* (95 x);
fi: *subj. pr. 3. sg.* (35 x);
 Fac. (729 x), Ieș. (293 x), Lv. (501 x), Nm. (375 x)
- fiară:** (XVI sec. CV): s.f.: „wildes Tier, Bestie“:
 „animal sauvage, bête“
 (1 X):
hiare: *pl. nom./ac.* 32,32;
 Fac. (16 x), Ieș. (4 x), Lv. (5 x)
- fi** → **fică**
- fiecare:** (1570 CORESI): pron./adj.: „jeder“: „chaque, chacun“
 (6 X):
fiștecăruia: *pron. m. sg. gen./dat.* 4,25;
fiecarele: *pron. m. sg. nom./ac.* 16,17;
fiștecarele: *pron. m. sg. nom./ac.* 1,41; 3,20; 12,08;
 24,16;
 Fac. (13 x), Ieș. (23 x), Lv. (8 x), Nm. (21 x)
- fiece:** /1551/3 ES): „jedes“: „chaque“
 (1 X):
fiștece: *pron. nehot.* 24,10;
- fier:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Eisen“: „fer“
 (9 X):
fier: *sg. nom./ac.* 20,19; 27,05; 33,25;
fierul: *sg. nom./ac.* 19,05;
hier: *sg. nom./ac.* 3,11; 4,20; 8,09; 28,23; 28,48;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- fierbe:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „kochen sieden“:
 „cuire, bouillir“
 (2 X):
fierbi: *subj. pr. 2. sg.* 14,21;
vei fiêrbe: *ind. viit. I. 2. sg.* 16,07;
 Fac. 82 x), Ieș. (7 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- fiere:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Galle“: „fiel, bile“
 (1 X):
fiare: *sg. nom./ac.* 29,18;
- fiștecare** → **fiecare**
- finic:** (XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „(Dattel-) Palme“:
 „palmier“
 (2 X):
finicii: *pl. nom./ac.* 3,09;
finicilor: *pl. gen./dat.* 34,03;
 Fac. Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- fiu:** (XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „Sohn“: „fils“
 (93 X):
fiiu: *sg. nom./ac.* 4,25;
fiul: *sg. nom./ac.* 1,31; 8,05; 10,06; 18,10; 21,16;
 21,20; 28,57; 31,22;
fiului: *sg. gen./dat.* 6,21;
fiului: *sg. gen./dat.* 7,03;
fii: *pl. nom./ac.* (ac. 4,25; 14,01; 23,08; 28,41; 32,05;
 32,20;
pl. gen./dat. (< a) 32,14;
fiilor: *pl. gen./dat.* (34 x);
fiii: *pl. nom./ac.* (41 x);
 Fac. (101 x), Ieș. (212 x), Lv. (126 x), Nm. (260 x)
- fîrși** → **sfîrși**
- flămînzi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „Hunger leiden, hungern“: „avoir faim, être affamé“
 (2 X):
flămînziiai: *ind. impf. 2. sg.* 25,18;
au flămînzit: *ind. pf. c. 3. sg.* 8,03;
- fluturatic:** (1683 DOS.): adj.: „flatterhaft“: „léger, inconstant“
 (1 X):
fluturatec: *m. sg. nom./ac.* 28,34;
- foame:** (1519 DRHB): s.f.: „Hunger“: „faim“
 (3 X):
foame: *sg. nom./ac.* 28,48; 32,24;
foamea: *sg. nom./ac.* 28,20;
- foarte:** (XVI sec. PS. SCH.): adv.: „sehr“: „très“
 (17 X):
foarte: 2,04; 3,05; 4,15; 6,03; 9,20; 9,21; 13,14;
 17,04; 17,10; 17,17; 20,15; 24,08; 27,08; 28,54;
 28,56; 29,28; 30,14;
 Fac. (37 x), Ieș. (12 x), Nm. (13 x)
foc: (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Feuer“: „feu“
 (29 X):
foc: *sg. nom./ac.* 1,33; 4,11; 4,24; 5,23; 7,05; 7,25;
 9,03; 9,15; 9,21; 12,03; 12,31; 13,16; 18,10; 32,22;
focul: *sg. nom./ac.* 4,36; 5,25; 18,16;
focului: *sg. gen./dat.* 4,12; 4,15; 4,33; 4,36; 5,04;
 5,05; 5,22; 5,23; 5,24; 5,26; 9,10; 10,04;
 Fac. (6 x), Ieș. (22 x), Lv. (32 x), Nm. (3 x)
- foi** → **foale**
- folós:** (1480 DERS): s.n.: „Nutzen, Sinn“: „avantage, utilité“
 (1 X):
folos: *sg. nom./ac.* (< de) 23,06;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x)

frate: (1355 DRHC): s.m.: „Bruder“: „frère“
(53 X):
frate: *sg. nom./ac.* 15,07; 17,15;
fratele: *sg. nom./ac.* 13,06; 15,07; 15,09; 15,12;
22,02; 22,02; 23,07; 25,03; 25,05; 25,07; 25,07;
25,11; 28,54; 32,52;
fratelui: *sg. gen./dat.* 1,16; 15,02; 15,03; 15,11;
19,18; 19,19; 20,08; 22,01; 22,01; 22,03; 22,04;
23,20; 23,21; 25,07; 25,07; 25,09; 25,09;
frați: *pl. nom./ac.* 25,05; 33,16;
frații: *pl. nom./ac.* 1,28; 2,08; 3,20; 10,09; 15,07;
17,15; 17,20; 18,02; 18,07; 18,15; 24,07; 24,14;
33,09;
fraților: *pl. gen./dat.* 1,16; 2,04; 3,18; 18,18; 33,24;
Fac. (178 x), Ieș. (19 x), Lv. (26 x), Nm. (19 x)

frică: (XVI sec. CV): s.f.: „Angst, Furcht“: „peur,
crainte“
(4 X):
frica: *sg. nom./ac.* 2,25; 11,25; 28,67; 32,25;
Fac. (5 x), Ieș. 83 x)

fricos: (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „furchtsam,
ängstlich“: „peureux, craintif“
(1 X):
fricos: *m. sg. nom./ac.* 20,08;

frig: (XVI sec. CV): s.n.: „Kälte“: „froid“
(1 X):
friguri: *pl. nom./ac.* 28,22;
Fac. (1 x)

frumos: (1411 DERS): adj.: „schön“: „beau“
(1 X):
frumoasă: *f. sg. nom./ac.* 21,11;
Fac. (12 x), Lv. (1 x)

frumusețe: (XVI sec. CV): s.f.: „Schönheit“: „beauté“
(1 X):
frumusețea: *sg. nom./ac.* 33,17;
Fac. (1 x)

fugi: (XVI sec. CV): v. IV: „flüchten, flichen“: „fuir,
prendre la fuite“
(7 X):
vor fugi: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,07;
fugi: *subj. pr. 2. sg.* 28,25;
fugă: *subj. pr. 3. sg.* 4,42;
va fugi: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,42; 19,04; 19,05; 19,11;
Fac. (16 x), Ieș. (6 x), Lv. (4 x), Nm. (3 x)

fulger: (1489 DOR): s.n.: „Blitz“: „éclair“
(1 X):
fulgerul: *sg. nom./ac.* 32,41;
Ieș. (1 x)

fund: (1428 DERS): s.n.: „Grund, Boden“: „fond,
profondeur“
(3 X):
fundul: *sg. nom./ac.* 12,27; 33,13;
fundurilor: *sg. gen./dat.* 8,08;
Fac. (2 x), Ieș. (16 x), Lv. (11 x), Nm. (7 x)

fur: (1448 DERS): s.m.: „Dieb“: „voleur“
(1 X):
furul: *sg. nom./ac.* 24,07;
Ieș. (1 x)

fura: (XVI sec. CV): v. I: „stehlen, entwenden“: „voler,
dérober“
(2 X):
furi: *subj. pr. 2. sg.* 5,19;
furind: *ger.* 24,07;
Fac. (7 x), Ieș. (7 x9), Lv. (1 x)

G

gadină: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „wildes Tier“: „bête,
fauve“
(1 X):
gadinilor: *pl. gen./dat.* 28,26;
Lv. (3 x)

gata: (XVI sec. PS. SCH.): *adj./adv.*: „bereit, fertig“:
„prêt, fini“
(1 X)
adj. 32,35

gălbinare: (1649 MARD.): s.f.: „Delbsucht“: „ictere“
(1 X)
gălbenarea: *s. nom./ac.* 28,22

găuri: (1670 ANON. CAR.): v. IV: „löchern“: „trouer“
(1 X)
ind viit. I. 2. sg. 15,17

gemănare: (1587 DERS): s.f.: „gespaltene Klaue“:
„onglon fendu“
(1 X)
gemănări: *pl. nom./ac.* 14,6

genunchi: (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Knie“: „genou“
(1 X)
genunchi: *pl. nom./ac.* 28,35

ghipă: (1688 BIBLIA): s.f.: „Krähe“: „corneille“
(1 X)
ghipa: *sg. nom./ac.* 14,13

gingaș: (1640 URECHE): *adj.*: „zart, empfindlich“:
„délicat, fragile“
(2 X)

- gingaș:** *m.sg. nom./ac.* (< cel) 28,54
gingașă: *f. sg. nom./ac.* (< cea) 28,56
gingășie: (1656 CATEH. CALV.): *s.f.:* „Zartheit, Empfindlichkeit“: „grâce, fragilité“ (1 X)
sg. nom./ac. 28,56
- gîlcevitor:** (1688 BIBLIA) *adj./s.* „streitsüchtig“: „querelleur“ (1 X)
gîlcevitoriu: *m. sg. nom./ac.* 21,18
gîndi: (1530 DERS): *v. IV:* „denken“: „penser“ (1 X)
au gîndit: *ind. pg. c. 3. pl.* 32,28
- gît:** (1555 DERS): *s.n.:* „Hals“: „cou“ (1 X)
gîtul: *sg. nom./ac.* 28,48
- glas:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „Stimme“: „voix“ (46 X)
glas: (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „Stimme“ „voix“ (46 X)
glas: *sg. nom./ac.* 4,12; 4,12; 4,33; 5,22; 27,14
glasul: *sg. nom./ac.* (35 X)
glasului: *sg. gen./dat.* 9,23
- golaș:** (1526 DERS): *adj.:* „nackt, kahl“: „nu, déplume, chauve“ (1 X)
golași: *m.pl. nom./ac.* 22,6
- golicione:** (1643 VARL.): *s.f.:* „1. Nacktheit, 2. Leere“: „1. nudité, 2. vide“ (1 X)
sg. nom./ac. 28,48
- goni:** (XVI sec. CV): *v. IV:* „jagen“: „chasser“ (14 X)
gonească: *subj. pr. 2. sg.* 19,6; 21,19; 22,29;
gonească: *subj. pr. 3. pl.* 28,22
gonești: *subj. pr. 2. sg.* 6,19; 16,20
va goni: *ind. viit. I. 3. sg.* 24,1; 32,30; 33,27
vor goni: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,45
gonind: *ger.* 11,4
au gonit: *ind. pf. c. 3. pl.* 1,44; 30,7
- grabă:** (1563 CORESI): *s.f.:* „Eile“: „hâte“ (1 X)
sg. nom./ac. 7,4
- grădină:** (1554 DERS): *s.f.:* „Garten“: „jardin“ (1 X) *sg. nom./ac.* 11,10
- grăi:** (XVI sec. CV): *v. IV:* „sagen, sprechen, reden“: „dire, parler“ (74 X)
- grăi:** *ind.* (< a) 3,26; 20,8
grăi: *ind. pf. s. 3. sg.* 1,3; 2,17; 32,50
vor grăi: *ind. viit. I. 3. pl.* 4,6; 20,5; 25,8; 27,18; 27,19; 27,22; 29,22; 29,42
va grăi: *ind. viit. I. 3. sg.* (10 X)
vei grăi: *ind. viit. I. 2. sg.* 6,7; 6,21; 26,3; 26,13
voiu grăi: *ind. viit. I. 1. sg.* 5,31; 32,1; 32,40;
grăiască: *subj. pr. 3. sg.* 18,20; 18,20
grăiescu: *subj. pr. 1. sg.* 31,28
grăind: *ger.* 5,28; 18,11; 20,9; 31,1; 32,47
grăindu: *ger.* 4,33; 5,26
grăit-am: *ind. pf. c. 1. sg.* 9,13
am grăit: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,43
ai grăit: *ind. pf. c. 2. sg.* 1,14; 23,24
au grăit: *ind. pf. c. 3. sg.* (30 X)
- grășime:** (1581/2 PO): *s.f.:* „1. Fett, 2. Fruchtbarkeit“: „1. graisse, 2. fertilité“ (1 X)
grășimea: *sg. nom./ac.* 32,14
- grea** → greu
- greșală:** (XVI sec. CV): *s.f.:* „Fehler, Irrtum, Schuld“: „faute, tort“ (6 X)
greșală: *sg. nom./ac.* 15,9; 21,22; 22,26; 29,19
greșalele: *pl. nom./ac.* 9,18; 9,27
- greși:** (XVI sec. CV): *v. IV:* „(ver) fehlen, sich irren, sich versündigen“: „(se) tromper, manquer, pécher“ (7 X)
greșești: *subj. pr. 2. sg.* 7,25
veți greși: *ind. viit. I. 2. pl.* 20,18
va greși: *ind. viit. I. 3. sg.* 32,35
greșit-am: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,41
greșit-au: *ind. pf. c. 3. pl.* 32,5
ați greșit: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,16; 9,18
- grêle** → greu
- greu:** (1448 DLRV): *adj./adv.:* *adj./adv.:* „1. schwer, 2. f. schwanger“: „1. lourd, 2. f. enceinte“ (2 X)
grea: *f. sg. nom./ac.* 30,11
grêle: *f. pl. nom./ac.* 26,6
- gripsor** → zgriptor
- grîu:** (XVI sec. CV): *s.n.:* „Weizen, Getreide“: „blé, céréales“ (10 X)
grîu: *sg. nom./ac.* 28,51; 33,28

grîul: *sg. nom./ac.* 7,13; 11,14; 15,13
grîului: *sg. gen./dat.* 8,8; 12,17; 14,23; 18,4; 32,14

groapă: (1520 DERS): *s.f.:* „Grube“; „fosse“
 (1 X)
gropi: *pl. nom./ac.* 6,11

gropniță: (1581/2 PO): *s.f.:* „Grabstätte, Gruft“;
 „caveau, tombe“
 (1 X)
gropnița: *sg. nom./ac.* 34,6

grozav: (1498 DERS): *adj./adv.:* „schrecklich,
 fürchterlich“; „terrible, effroyable“
 (1 X)
m. sg. nom./ac. 24,1

grumaz: (1499 DERS): *s.m.:* „Nacken, Hals“; „nuque,
 cou“
 (2 X)
sg. nom./ac. 9,6; 9,13

gură: (1306 DRĂGANU) *s.f.:* „1. Mund, 2. Öffnung“;
 „1. bouche, 2. ouverture“
 (5 X)
gura: *sg. nom./ac.* 11,6; 25,4; 30,14; 21,21; 31,21

H

haină: (1581/2 PO): *s.f.:* „Kleid, Gewand“; „vêtement“
 (9 X):
haina: *sg. nom./ac.* 22,03; 22,17; 24,13; 24,13; 24,17;
haină: *sg. nom./ac.* 10,18;
hainile: *pl. nom./ac.* 8,04; 21,13; 29,05;
 Fac. (25 x), Ieș. (22 x), Lv. (52 x), Nm. (10 x)

hamelion → **cameleon**

har: (1477 LDSR): *s.n.:* „Gunst, Gnade“; „faveur,
 grâce“
 (1 X):
har: *sg. nom./ac.* 24,01;
 Fac. (14 x), Ieș. (8 x), Nm. (2 x)

harapcă → **arap**

hăreț → **herete**

herete: (1600 H.): *s.m.:* „Habicht“; „épervier“
 (1 X):
hăreți: *pl. nom./ac.* 14,17;
 Lv. (1 x)

hiară → **fiară**

hier → **fier**

hicleșug → **vicleșug**

hotar: (1392 DERS): *s.n.:* „Grenze, Grenzgebiet“;
 „frontière, confins“
 (15 X):

hotar: *sg. nom./ac.* 3,16; 3,16; 3,17;
hotarăle: *pl. nom./ac.* 2,04; 2,18; 3,14; 11,24; 12,20;
 16,04; 19,03; 19,08; 19,14; 27,17; 28,40; 32,08;
 Fac. (3 x), Ieș. (7 x), Nm. (32 x)

hrăni: (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV:* „ernähren“;
 „nourrir“
 (5 X):
au hrănit: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,31; 8,03; 8,16; 32,13;
hrănêște: *Nm.* (3 x)
 Fac. (13 x), Nm. (3 x)

hrăpi → **răpi**

hrăpitor → **răpitor**

hulă: (1561 CORESI): *s.f.:* „SCHmähung, Lästerung“;
 „calomnie, blasphème“
 (3 X):
hula: *sg. nom./ac.* 15,21;
hulă: *sg. nom./ac.* 17,01; 19,21;
 Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Lv. (9 x)

hulit: (XVI sec. CV): *adj.:* „geschmäht“; „blamé“
 (1 X):
huliți: *m. pl. nom./ac.* 32,05;

I

iad: (XVI PS: SCH.): *s.n.:* „Hölle“; „enfer“
 (1 X):
iadul: *sg. nom./ac.* 32,22;
 Fac. (4 x), Nm. (2 x)

iar: (XVI sec. CV): *conj./adv.:* „aber, und“; *mais,*
cependant, et (94 x) *iară*;
 Fac. (108 x), Ieș. (123 x),
 Lv. (119 x), Nm (45 x)

iarăși: (XVI sec. CV): *adv.:* „wiederum, abermals“; „de
 nouveau, encore“
 (1 X):
iarăș: 30,03;
 Fac. (14 x), Ieș. (4 x)

- iarbă:** (XVI sec. CV): s.f.: „Gras, Kraut“: „herbe“ (1 X);
iarbă: *sg. nom./ac.* 29,03;
 Fac. (8 x)
- iată:** (1561 CORESI): interj.: „siehe da“: „voici, voilà“ (21 X);
 Fac. (93 x), Ieș. (37 x), Lv. (22 x), Nm. (20 x)
- iepure:** (1502 DERS): s.m.: „Hase“: „lièvre“ (1 X);
iepurile: *sg. nom./ac.* 14,07;
 Lv. (1 x)
- ieri:** (XVI sec. PS. SCH.): adv.: „gestern“: „hier“ (3 X);
ieri: 4,42; 19,04; 19,06;
 Fac. (6 x), Ieș. (6 x)
- iertă:** (XVI sec. Ps. V.): c. I: „verzeihen“: „pardonner“ (1 X);
se va iertă: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 21,08;
 Fac. (1 X), Lv. (1 x)
- iertare:** (1560 BRATU): s.f.: „Vergebung“: „pardon“ (3 X);
- iertare:** *sg. nom./ac.* 15,02; 15,03;
iertării: *sg. gen./dat.* 15,09;
 Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- ieși:** (1521 NEACȘU): v. IV: „heraus-, hinausgehen“: „sortir“ (38 X);
vor ieși: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,07;
ies: *subj. pr. I. sg.* 31,02;
ieși: *subj. pr. 2. sg.* 28,14; 28,25;
iasă: *subj. pr. 3. sg.* 24,05; *subj. pr. 3. pl.* 17,20;
ies: *ind. pr. 3. pl.* 23,24; 28,42;
ieșind: *ger.* 4,45; 4,47; 8,08; 25,17;
ieșindu: *ger.* 6,03; 23,04;
ieși: *ind. pf. s. 3. sg.* 1,44; 2,32; *ind. pr. 2. sg.* 28,06;
ai ieșit: *ind. pf. c. 2. sg.* 16,01; 16,06;
au ieșit: *ind. pf. c. 3. sg.* 3,01; 28,57; 29,07;
aș ieșit: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,07; 9,16; 11,10;
ați ieșit: *ind. pf. c. 2. pl.* 16,03;
au ieșit: *ind. pf. c. 3. pl.* 2,23; 9,12;
ieșit-au: *ind. pf. c. 3. pl.* 13,13;
iase: *ind. pr. 3. sg.* 8,03;
voiu ieși: *ind. viit. I. 1. sg.* 15,16;
vei ieși: *ind. viit. I. 2. sg.* 20,01; 21,10; 23,09; 23,12; 28,19;
va ieși: *ind. viit. I. 3. sg.* 21,02; 23,10;
 Fac. (61 x), Ieș. (54 x), Lv. (20 x), Nm. (49 x)
- ieșire:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Ausgang, Exodus“: „sortie, issue, exode“ (6 X);
ieșire: *sg. nom./ac.* 24,09; 28,28;
ieșirea: *sg. nom./ac.* 16,08; 33,18;
ieșirei: *sg. gen./dat.* 16,03;
ieșirile: *pl. nom./ac.* 13,16;
 Ieș. (2 X9), Lv. (1 x), Nm. (5 x)
- in:** (1551/3 ES): s.n.: „Lein“: „lin“ (1 X);
in: *sg. nom./ac.* 22,11;
 Ieș. 3 x), Lv. (9 x)
- inimă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Herz, Seele“: „coeur, âme“ (46 X);
inema: *sg. nom./ac.* 1,28; 6,05; 6,06; 6,12; 11,13; 19,06; 26,16; 29,19; 30,01; 30,02; 30,06; 30,06; 30,06; 30,14;
inemă: *sg. nom./ac.* 29,04;
inimă: *sg. nom./ac.* 20,08; 28,47; 28,65;
inemii: *sg. gen./dat.* 29,19;
inimii: *sg. gen./dat.* 9,05; 10,16; 28,67;
inima: *sg. nom./ac.* (24 x);
 Fac. (3 x), Ieș. (18 x), Nm. (1 x)
- intra:** (XVI sec. Ps. SCH.): v. I: „hinein-, hereintreten“: „entrer“ (50 X);
vom întra: *ind. viit. I. 1. pl.* 1,22;
veș întra: *ind. viit. I. 2. pl.* 12,05;
vor întra: *ind. viit. I. 3. pl.* 1,39; 23,08; 30,01;
întru: *subj. pr. I. sg.* 31,02;
întri: *subj. pr. 2. sg.* 9,01; 24,10; 31,07;
între: *subj. pr. 3. sg.* 10,11; 20,19; 33,71;
întrați: *subj. pr. 2. pl.* 8,01; 11,08; *ind. pr. 2. pl.* 4,14;
întrînd: *ger.* 11,31; 16,20;
întrîndu: *ger.* 1,08; 4,01; 4,34; 6,18;
întră: *ind. pf. s. 3. sg.* 32,46;
întri: *ind. pr. 2. sg.* 9,05; 23,21; 28,06; 28,21; 30,16;
am intrat: *ind. pf. c. 1. sg.* 26,03;
întră: *ind. pr. 3. sg.* 31,16;
vei întra: *ind. viit. I. 2. sg.* 1,37; 7,01; 17,04; 18,09; 21,13; 23,25; 23,26; 26,01; 27,03; 28,19; 32,54; 34,04;
va întra: *ind. viit. I. 3. sg.* 14,29; 19,05; 23,01; 23,02; 23,03; 23,03; 23,10; 23,11; 25,05;
 Fac. (52 x), Ieș. (43 x), Lv. (20 x), Nm. (35 x)
- ispită:** (XVI sec. CV): s.f.: „1. Versuchung, Verführung, 2. Prüfung“: „1. tentation, 2. épreuve“ (4 X);
ispită: *sg. nom./ac.* 6,16; 28,56; 33,08;

- ispitele:** *pl. nom./ac.* 29,03;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x)
- ispiti:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. in Versuchung führen, 2. prüfen“: „1. tenter, séduire, 2. mettre à l'épreuve“
(7 X);
ispitești: *subj. pr. 2. sg.* 6,16;
ispitească: *subj. pr. 3. pl.* 8,02; 8,16;
au ispitit: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,34; 33,08;
aș ispitit: *ind. pf. c. 2. pl.* 6,16;
ispitêște: *ind. pr. 3. sg.* 13,03;
Fac. (3 x), Ieș. (5 x)
- ispitire:** (XVI sec. CV): s.f.: „1. Prüfung, 2. Versuchung“: „épreuve, 2. tentation“
(2 X):
ispitire: *sg. nom./ac.* 4,34;
ispitirea: *sg. nom./ac.* 9,22;
ispovedui → **spovedi**
- iubi:** (sec. PS. SCH.): v. IV: „lieben“: „aimer“
(21 X):
iubești: *subj. pr. 3. sg.* 6,05; 10,12; 11,01; 11,13; 19,09; 30,06; 30,16; 30,20;
iubiș: *subj. pr. 2. pl.* 11,22;
iubiși: *subj. pr. 2. pl.* 10,19; *ind. pr. 2. pl.* 13,03;
iubescu: *ind. pr. 3. pl.* 5,10;
iubăscu: *ind. pr. 3. pl.* 7,09;
iubit: *part.* 33,12;
iubi: *inf. (< a)* 10,15;
au iubit: *ind. pf. c. 3. sg.* 15,16; 23,05; *ind. pf. c. 3. pl.* 4,37;
iubêște: *ind. pr. 3. sg.* 7,08; 10,18;
va iubi: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,13;
Fac. (12 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- iubit:** (1418 DRHB): *adj.*: „geliebt, beliebt“: „aimé“
(6 X):
iubite: *f. sg. gen./dat. (< cei)* 21,16;
iubită: *f. sg. nom./ac.* 21,15; *f. sg. nom./ac. (< cea)* 21,15;
iubit: *m. sg. nom./ac. (< celui)* 33,26; *m. sg. nom./ac. (< cel)* 32,15; 33,05;
- ivi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „erscheinen“: „paraître“
(7 X):
te ivești: *subj. pr. 2. sg. refl.* 16,16;
să ivească: *subj. pr. 3. sg. refl.* 16,04; 31,11;
s-au ivit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 33,02; 33,16;
să va ivi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 16,16; 23,14;
Fac. (16 x), Ieș. (9 x), Lv. (3 x), Nm. (3 x)
- izbăvi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „erretten“: „sauver“
(1 X):
au izbăvit: *ind. pf. c. 3. sg.* 13,05;
Ieș. (3 x)
- izbîndi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. besiegen, 2. sich rächen“: „1. vaincre, 2. se venger“
(3 X):
izbîndêște: *ind. pr. 3. sg.* 32,44;
voiu izbîndi: *ind. viit. I. I. sg.* 18,19;
va izbîndi: *ind. viit. I. 3. sg.* 32,44;
Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)
- izbîndire:** (1560 BRATU): s.f.: „1. Sieg, 2. Rache, 3. Erfolg“: „1. victoire, 2. vengeance, 3. succès“
(1 X):
izbîndirii: *sg. gen./dat.* 32,35;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x)
- iznoavă:** (1551/3 ES): s.f.: „Neuerung“: „nouveau“
(2 X):
iznoavă: *sg. nom./ac.* 13,16; 24,21;
Lv. (1 x)
- izvor:** (1486 DERS): s.n.: „Quelle, Brunnen“: „source, fontaine“
(1 X9):
izvoară: *pl. nom./ac.* 8,07;
Fac. (12 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x), Nm. (2 x)

Î

îmbăta: (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „(sich) berauschen, betrinken“: „(s') enivrer“
(1 X):
voiu îmbăta: *incl. viit. I. I. sg.* 32,42;

îmblînzi: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. besänftigen, 2. zähmen“: „1. adoucir, calmer, 2. apprivoiser“
(1 X):
să va îmblînzi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 32,36;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x)

îmbrăca: (1551/3 ES): v. I: „anziehen, bekleiden“: „(se) vêtir“
(3 X):
să îmbrace: *subj. pr. 3. sg. refl.* 22,05;
te vei îmbrăca: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 22,12;
te îmbraci: *subj. pr. 2. sg. refl.* 22,11;
Fac. (6 x), Ieș. (6 x), Lv. (12 x), Nm. (2 x)

îmbrăcăminte: (1551/3 ES): s.f.: „Kleidung“: „vêtements“
(2 X):
îmbrăcămîntilor: *pl. gen./dat.* 22,12;
îmbrăcăminte: *sg. nom. ac.* 22,15;
Fac. (5 X), Ieș. (10 x9), Nm. (2 x)

- împărat:** (1521 NEACȘU): s.m.: „Kaiser“: „empereur“ (20 X):
împăratul: *sg. nom./ac.* 1,04; 1,04; 2,24; 2,26; 2,30; 2,31; 2,32; 3,01; 3,02; 3,03; 3,04; 3,06; 3,11; 4,46; 4,47; 7,08; 11,03; 29,07; 29,07;
împărații: *pl. nom./ac.* 7,24;
 Fac. (45 x), Ieș. (18 x), Nm. (18 x)
- împărăție:** (XVI sec. CV): s.f.: „Reich“: „royaume“ (4 X):
împărăției: *sg. gen./dat.* 3,10; 3,13;
împărățiile: *pl. nom./ac.* 3,21; 28,25;
 Fac. (3 x), Ieș. (1 x), Nm. (5 x)
- împărți:** (XVI sec. CV): v. IV: „aufteilen, zerteilen, verteilen“: „partager“ (5 X):
împărțirea: *ind. impf. 3. sg.* 32,08;
au împărțit: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,19; 29,26;
s-au împărțit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 33,21;
împarte: *ind. pr. 3. sg.* 19,03;
 Fac. (15 x), Ieș. (4 x), Lv. (7 x), Nm. (6 x)
- împle → umple**
- împlinire:** (1688 BIBLIA): s.f.: „Erfüllung“: „achèvement“ (2 X):
plinirea: *sg. nom./ac.* 20,14;
plinirii: *sg. gen./ac.* 33,16;
 Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- împotrivă:** (XVI sec. CV): adv./prep.: „gegen (über), entgegen“: „au contraire, contre“ (7 X):
împotrivă: *adv.* 7,24; 25,18; 28,08;
împotriva: *prep.* 9,02; 11,25; 19,18; 31,21;
 Fac. (7 x), Ieș. (13 x), Lv. (1 x), Nm. (16 x)
- împotrivnic → potrivnic**
- împrejur:** (XVI sec. PS. SCH.): prep./adv.: „um...herum, in der Gegend“: „autour de, aux alentours de“ (13 X):
împrejur: *adv.* 12,10; 25,19;
împrejurul: *prep.* 1,07; 3,14; 13,07; 21,02;
prejur: *prep.* 20,12; 20,19; 31,14;
premprejur: *prep.* 6,14;
pemprejurile: *s. pl. nom./ac.* 3,04;
pemprejurul: *s. sg. nom./ac.* 3,13; 17,14;
 Fac. (11 x), Ieș. (35 x), Lv. (19 x), Nm. (14 x)
- împreunare:** (XVI sec. COD. TOD.): s.f.: „Vereinigung“: „union“ (1 X):
dempreunările: *pl. nom./ac.* 33,14;
 Ieș. (14 x)
- împreună:** (XVI sec. PS. SCH.): adv.: „zusammen, gemeinsam“: „ensemble“ (33 X):
 Fac. (22 x), Ieș. (21 x), Lv. (12 x), Nm. (24 x)
- împrumuta:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I.: „leihen, borgen“: „prêter, emprunter“ (11 X):
împrumutezi: *subj. pr. 2. sg.* 15,10; 28,12;
împrumuți: *subj. pr. 2. sg.* 15,08;
te împrumutezi: *subj. pr. 2. sg. refl.* 28,12;
împrumutînd: *ger.* 15,08;
împrumutîndu: *ger.* 15,10;
vei împrumuta: *ind. viit. I. 2. sg.* 15,06; 23,20; 28,44;
te vei împrumuta: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 15,06;
va împrumuta: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,44;
 Ieș. (3 x), Lv. (1 x)
- împunge:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „stoßen, stechen“: „pousser, piquer“ (1 X):
va împunge: *ind. viit. I. 3. sg.* 33,17;
 Ieș. (4 x)
- în:** (1499 DERS): prep.: „1. in, an, um, 2. bei, 3. zwischen“: „1. en, dans, à, 2. par, 3. parmi“ (582 X):
în: 299 x);
-n: 15,12;
 Fac. (737 x), Ieș. (590 x), Lv. (427 x), Nm. (579 x)
- înainte:** (XVI sec. CV): adv./prep.: „1. früher, zuerst, 2. von, (be) vor“: „1. auparavant, 2. avant“ (122 X):
înainte: *adv.* 1,33; 2,10; 2,12; 6,07; 20,09; 31,06;
nainte: *adv. comp.* (< mai) 1,33; 4,32; 4,42; 19,04; 19,04; 19,06; 31,21; 33,01;
înaintea: *prep.* (104 x);
dennaintea: *prep.* (4 x);
 Fac. (131 x), Ieș. (29 x), Lv. (88 x), Nm. (114 x)
- înalt:** (XVI sec. PS. SCH.): adj./s.: „hoch, Höhe“: „haut, hauteur“ (18 X):
înalt: *sg. nom./ac.* (< cel) 32,08;
nalte: *f. pl. nom./ac.* 3,05;
înalte: *f. pl. nom./ac.* (< cèle) 28,52;
înaltă: *f. sg. nom./ac.* 32,27;
nalți: *m. pl. nom./ac.* (< cei) 12,02;

- înalt:** *m. sg. nom./ac.* 9,02;
nalt: *m. sg. nom./ac.* 6,21;
naltu: *m. sg. nom./ac.* 4,34; 5,15; 7,08;
nalt: *m. sg. nom./ac.* (< cel) 9,29; 11,02; 11,30; 26,08; 29,03;
naltu: *m. sg. nom./ac.* (< cel) 3,24; 7,19; 9,26;
 Fac. (9 x), ieş. (12 x), Nm. (2 x)
- înapoi:** (XVI sec. CV): *adv.*: „hinten, rück-“: „arrière, en arrière“
 (9 X):
înapoi: 28,31;
denapoi: *adv.* 32,24;
denapoiă. *prep.* (7 x);
 Fac. (3 x), Lv. (2 x), Nm. (4 x)
- înarma:** (XVI sec. CV): *v. I.*: „(sich) bewaffnen“:
 „(s')armer“
 (1 X):
înarmîndu-vă: *ger, refl.* 3,18;
- înălţa:** (XVI sec. CV): *v. I.*: „erhöhen, erheben“: „lever, (s')élever“
 (1 X):
te ve înălţa: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 8,14;
 Fac. (10 x), Ieş. (3 x), Nm. (3 x)
- înăuntru:** (XVI sec. PS. SCH.): *adv.*: „innen, drinnen, hinein“: „à l'intérieur, en“
 (21 X):
înăuntru: *adv.* (20 x);
înăuntru: *prep.* 5,14;
 Fac. (16 x), Ieş. (17 x), Nm. (8 x)
- încă:** (XVI sec. CV): *adv.*: „1. noch, 2. auch, ebenfalls“:
 „1. encore, 2. aussi, de même“
 (10 X):
încă: 3,26; 4,35; 4,38; 5,25; 19,09; 28,68; 29,20;
 31,02; 31,27; 34,10;
 Fac. (34 x), Ieş. (17 x), Lv. (2 x), Nm. (8 x)
- începător:** (XVI sec. CV): *adj.*: „beginnend, anleitend“:
 „commençant, dirigeant“
 (1 X):
începătorii: *pl. nom./ac.* 29,10;
- începătură:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „1. Anfang, Ursprung, 2. Herrschaft, 3. Flußarm“: „1. commencement, début, 2. pouvoir, 3. bras (d'un fleuve)“
 (11 X):
începătura: *sg. nom./ac.* 18,04; 26,02; 26,10; 33,21;
începătură: *sg. nom./ac.* 21,17; 33,27;
începăturii: *sg. gen./dat.* 33,15;
- începăturile:** *pl. nom./ac.* 12,06; 12,11; 12,17; 18,04;
 Fac. (3 x), Ieş. (11 x), Lv. (2 x), Nm. (18 x)
- începe:** (XVI sec. CV): *v. III.*: „anfangen, beginnen“:
 „commencer“
 (8 X):
încêpe: *imperat. sg.* 2,24; 2,25; 2,31;
începînd: *ger.* 16,09;
am început: *ind. pf. c. I. sg.* 2,31;
ai început: *ind. pf. c. 2. sg.* 3,24;
au început: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,05;
vei încêpe: *ind. viit. I. 2. sg.* 16,09;
 Fac. (8 x), Ieş. (3 x), Nm. (3 x)
- început:** (XVI sec. CV): *s.n.:*: „Beginn, Anfang“:
 „début, commencement“
 (1 X):
-nceputul: *sg. nom./ac.* 11,12;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- înceta:** (1551/3 ES): *v. I.*: „aufhören, einstellen, beruhigen“: „arrêter, (se) calmer“
 (1 X):
vor înceta: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,09;
 Fac. (11 x), Ieş. (1 x)
- înychina:** (XVI sec. CV): *v. I.*: „neigen, sich verneigen“:
 „s'incliner“
 (12 X):
vă veţi închina: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 4,28; 11,16;
să vor închina: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 17,03;
te închini: *subj. pr. 2. sg. refl.* 4,19; 5,09; 23,06;
să închine: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,46;
s-au închinat: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 29,26;
te vei închina: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 8,19; 26,10; 30,11;
se va închina: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 20,20;
 Fac. (22 x), Ieş. (14 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- încunjura:** (XVI sec. CV): *v. I.*: „umkreisen“:
 „encercler“
 (3 X):
încunjura: *inf.* (< a) 2,03;
am încunjurat: *ind. pf. c. I. sg.* 2,01;
încunjuratu-au: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,10;
 Fac. (3 x), ieş. (1 x), Nm. (3 x)
- încrede:** (XVI sec. DENS. IST.): *v. III.*: „auf jdn. vertrauen, jdm. vertrauen“:
 „se fier, avoir confiance“
 (1 X):
v-aţ încrezut: *ind. pf. c. 2. pl. refl.* 1,32;
- încuscri:** (1673 DOS.): *v. IV.*: „verschwägern“:
 „s'apparenter“
 (1 X):

- vă încuscriț:** *subj. pr. 2. pl. refl.* 7,03;
îndelunga → **delunga**
- îndelungat:** (1563 CORESI): *adj.*: „lang dauernd“: „de longue durée“
 (5X):
îndelungată: *f. sg. nom./ac.* (< mai) 19,06;
îndelungați: *m. pl. nom./ac.* 4,40;
îndelungat: *m. sg. nom./ac.* 5,16; 17,20; 25,15;
 Ieș. (1 x)
- îndesară** → **seară**
- îndestula:** (1675 MIR COSTIN): *v. I.*: „hinreichend versorgen“: „contenter, satisfaire“
 (1 X):
au destulat: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,10;
îndeșert → **deșert**
- îndoit:** (1581 PRL): *adj./adv.*: „1. (ver) doppelt, 2. gebogen, gefaltet, 3. schwankend“: „1. doublé, 2. courbé, plié, 3. incertain“
 (1 X):
îndoit: *adv.* 21,17;
 Fac. (9 x), Ieș. (7 x)
- îndrepta:** (XVI sec. CV): *v. I.*: „gerade richten“: „redresser“
 (2 X):
vor îndirepta: *ind. viit. I. 3. pl.* 25,01;
vei înderepta: *ind. viit. I. 2. sg.* 28,29;
 Fac. (10 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- îndurător:** (1563 CORESI): *adj.*: „barmherzig“: „miséricordieux“
 (1 X):
îndurătoriu: *m. sg. nom./ac.* 4,31;
 Ieș. (1 X)
- îneca:** (XVI sec. PS. SCH.): *1. jdn. zum Ersticken bringen, erwürgen, 2. ertränken*: „1. étouffer, 2. noyer“
 (1 X):
au înecat: *ind. pf. c. 3. sg.* 11,14;
înfierbînteală → **fierbînteală**
- înfriçoșă:** (1561 CORESI): *v. I.*: „Furcht, Angst cinjagen“: „effayer“
 (2 X):
te înfriçoșezi: *subj. pr. 2. sg. refl.* 31,06;
înfriçoșaze: *subj. pr. sg.* 20,08;
- înfriçoșat:** (1561 CORESI): *adj.*: „furchterregend, furchtbar“: „effroyable“
 (5 X):
înfriçoșat: *m. sg. nom./ac.* 9,19; 10,17;
înfriçoșatul: *m. sg. nom./ac.* 1,19; 2,07; 8,15;
- înfrînge:** (1577 CORESI): *v. III.*: „1. brechen, knicken, schlagen, 2. abbrechen, beenden“: „1. vaincre, 2. venir à bout“
 (1 X):
vă înfrîngeți: *imperat. neg. sg.* 20,03;
 Lv. /4 x(, Nm. (1 x)
- înfrînt:** (1581 CORESI): *adj.*: „besiegt“: „vaincu, défait“
 (1 X):
înfrînti: *m. pl. nom./ac.* 28,07;
 Nm. (1 x)
- îngemăna:** (1688 BIBLIA): *v. I.*: „zusammenfügen, verbinden“: „réunir, assembler“
 (3 X):
îngemenează: *ind. pr. 3. pl.* 14,07;
îngemenează: *ind. pr. 3. sg.* 14,07; 14,08;
- înger:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.m.*: „Engel“: „ange“
 (4 X):
îngeri: *pl. nom./ac.* 33,02; 33,02;
îngerii: *pl. nom./ac.* 32,43;
îngerilor: *pl. gen./dat.* 32,08;
 Fac. (17 x), Ieș. (7 x), Nm. (11 x)
- îngrășa:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. I.*: „1. mästen, 2. fett werden“: „(s')engraisser“
 (1 X):
să îngrășă: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 32,15;
- îngropa:** (XVI sec. PS. H.): *v. I.*: „ein-, be-, vergraben“: „enterrer, enfouir, ensevelir“
 (3 X):
veți îngropa: *ind. viit. I. 2. pl.* 21,23;
au îngropat: *ind. pf. c. 3. sg.* 34,06;
s-au îngropat: *ind. pf. c. 3. sg. pas.* 10,06;
 Nm. (3 x)
- îngropare:** (1551/3 ES): *s.f.*: „Begräbnis“: „enterrement“
 (1 X):
îngropare: *sg. nom./ac.* 21,23;
- înläuntru** → **înăuntru**
- înmulți:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV.*: „vermehrten“: „accroître, multiplier“
 (18 X):
să vor înmulți: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 7,22;

- înmulțască:** *subj. pr. 3. sg.* 28,63;
înmulțească: *subj. pr. 3. sg.* 17,16; 17,16; 17,17;
 17,17;
vă înmulți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 6,03; 11,08;
vă înmulțiți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 8,01;
să înmulțească: *subj. pr. 3. pl. refl.* 11,21;
au înmulțit: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,10;
va înmulți: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,13; 13,17; 28,11;
 30,09;
înmulțindu-se: *ger. refl.* 8,13; 8,13; 8,13;
 Fac. (28 x), Ieș. (86 x), Lv. (2 x), Nm. (2 x)
înnoi: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „erneuern“:
 „renouveler“
 (2 X):
au înnoit: *ind. pf. c. 3. sg.* 20,05;
va înnoi: *ind. viit. I. 3. sg.* 20,05;
- înșela:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „netrügen,
 hintergehen, täuschen“: „tromper, duper, tricher“
 (2 X):
înșălîndu-te: *ver. refl.* 4,19; 30,17;
 Fac. (1 x), Ieș. (2 x)
- întări:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „(ver)stärken,
 kräftigen, befestigen“: „fortifier, renforcer“
 (12 X):
întărești: *subj. pr. 2. sg.* 16,22;
întărească: *subj. pr. 3. sg.* 8,18; 9,05; 29,01; 29,13;
să întărească: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,44;
întărêște: *imperat. sg.* 1,31; 3,28;
te întărêște: *imperat. sg. refl.* 31,06; 31,07; 31,23;
au întărit: *ind. pf. c. 3. sg.* 2,30;
 Fac. (19 x), Ieș. (16 x), Lv. (7 x), Nm. (3 x)
- întempinare → întîmpinare**
- întimpina → întîmpina**
- întimpinare → întîmpinare**
- întinde:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „ausstrecken, sich
 erstrecken“: „(s')étendre, tendre“
 (1 X):
întinzînd: *ger.* 25,11;
 Fac. (13 x), Ieș. (26 x), Lv. (4 x), Nm. (6 x)
- întinge:** (1551/3 ES): v. III: „(ein-) tunken, -tauchen“:
 „tremper“
 (1 X):
va întinge: *ind. viit. I. 3. sg.* 33,24;
 Ieș. (1 x), Lv. (4 x)
- întîi:** (XVI sec. PS. SCH.): *adv./adj./num.:* „zuerst,
 erste(r)“: „premièrement, premier“
 (3 X):
- întîiu:** *adv.* 9,18;
dentîiu: *adv.* (2 x); *num. ord.* (18 x);
 Fac. (28 x), Ieș. (40 x), Lv. (16 x), Nm. (36 x)
- întîmpina:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „entgegengehen, -
 kommen, -treten“: „aller à la rencontre de“
 (4 X):
vor tîmpina: *ind. viit. I. 3. pl.* 31,29;
au întîmpinat: *ind. pf. c. 3. pl.* 23,04;
vei întîmpina: *ind. viit. I. 2. sg.* 22,06;
se va întîmpina: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 31,21;
 Fac. (2 x), Ieș. (5 x)
- întîmpinare:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Empfang,
 Entgegenkommen“: „réception, bienveillance“
 (4 X):
întîmpinarea: *sg. nom./ac.* 2,32; 3,01;
tîmpinarea: *sg. nom./ac.* 1,44; 29,07;
 Fac. (11 x), Ieș. (6 x), Nm. (2 x)
- întîmpla:** (XVI sec. CV): v. I: „sich ereignen“:
 „...arriver, survenir“
 (1 X):
să va tîmpla: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 18,22;
 Fac. (4 x), Ieș. (4 x), Lv. (1 x)
- întîrzia:** (1688 BIBLIA): v. I: „1. verzögern, 2. sich
 verspäten“: „1. retarder, 2. s'attarder“
 (2 X):
veți întîrzia: *ind. viit. i. 2. pl.* 4,26;
întîrziezi: *subj. pr. 2. sg.* 23,22;
 Nm. (1 x)
- întoarce:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „kehren, wenden,
 drehen“: „tourner, retourner, ramener“
 (38 X):
se vor întoarce: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 31,20;
întorci: *subj. pr. 2. sg.* 15,07; 22,01;
te întorci: *subj. pr. 2. sg. refl.* 24,19; 24,20;
întoarcă: *subj. pr. 3. sg.* 17,16;
întoarcă-se: *subj. pr. 3. sg. refl.* 20,05;
se întoarcă: *subj. pr. 3. sg. refl.* 13,17; 20,06; 20,07;
 20,08;
vă întoarceți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 17,16;
întoarceți-vă: *imperat. pl. refl.* 1,07; 2,03; 5,30;
întorcînd: *ger.* 23,13;
s-au întors: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 31,18;
întoarce-voiu: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,20;
voiu întoarce: *ind. viit. I. 1. sg.* 31,17; 31,18;
te vei întoarce: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 4,30; 4,38;
 30,02; 30,08; 30,10;
va întoarce: *ind. viit. i. 3. sg.* 9,03; 28,60; 28,68;
 30,09;
să va întoarce: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 23,14;

- întorcându-ne:** *ger. refl.* 2,01; 2,08; 3,01;
întorcându-se: *ger. refl.* 1,24;
întocîndu-să: *ger. refl.* 24,04;
întorcîndu-vă: *ger. refl.* 1,40;
torcîndu-mă: *ger. refl.* 9,15; 10,05;
 Fac. (48 x), Ieș. (23 x), Lv. (4 x), Nm. (21 x)
- întoarcere.** (XVI sec. CV): s.f.: „Rück-, Wieder-, Heimkehr“: „action de tourner, retourner, renverser“ (3 X):
întoarcere: *sg. nom./ac.* 22,01; 31,18;
întoarcerilor: *pl. gen./dat.* 33,14;
- întocma** → **tocmai**
- întort:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „verdreht, verkehrt“: „confus, à l'envers“ (1 X):
întortu: *m. sg. nom./ac.* 32,20;
- întra** → **intra**
- întrare** → **intrare**
- între:** (1451 DERS): prep.: „zwischen, unter“: „entre, parmi“ (2 X):
între: 10,09; 17,08;
 Fac. (28 x), Ieș. (16 x), Lv. (30 x), Nm. (8 x)
- întreba.:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „fragen“: „demander“ (5 X):
întreabă: *imperat. sg.* 32,07;
întrebați: *imperat. pl.* 4,32;
întrebînd: *ger.* 18,11;
vei întreba: *ind. viit. I. 2. sg.* 13,14;
va întreba: *ind. viit. I. 3. sg.* 6,20;
 Fac. (15 x), Ieș. (2 X), Nm. (2 x)
- întreg:** (XVI sec. CV): adj.: „ganz, gesamt“: „entier“ (2 X):
întregi: *adj. pl. nom./ac.* 16,09; 27,06;
 Lv. (1 x)
- întrestăciune** → **întristăciune**
- întru:** (1499 DERS): prep.: „1. in, an, un, 2. bei, 3. zwischen“: „1. en, dans, à, 2. par, 3. par mi“ (582 x)
- într-:** 4,32; 11,31; 12,15; 12,22; 13,15; 15,17; 15,22; 22,10; 24,15; 25,05; 25,11; 28,30; 29,28; 31,09;
- întru:** (266 x)
- întuneric:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Finsternis, Dunkel“: „ténèbres, obscurité“ (3 X):
întunêrec: *sg. nom./ac.* 4,11;
întunêric: *sg. nom./ac.* 5,22;
-tunêrec: *sg. nom./ac.* 28,29;
 Fac. (3 x), Ieș. (4 x)
- întunicios** → **întunecos**
- înțelege:** (1521 NEACȘU): v. III: „verstehen“: „comprendre“ (2 X):
înțelegă: *subj. pr. 3. sg.* 4,10;
s-au înțeles: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 4,32;
- înțelepciune:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Weisheit“: „sagesse“ (1 X):
înțelepciunea: *sg. nom./ac.* 4,06;
 Ieș. (8 x)
- înțelept:** (1521 NEACȘU): adj./s.: „Weise, Weiser“: „sage“ (5 X):
înțeleptilor: *pl. gen./dat.* 16,19;
înțelepți: *m. pl. nom./ac.* 1,13; 1,15;
înțelept: *m. sg. nom./ac.* 4,06; 32,06;
 Fac. (4 x), Ieș. (7 x)
- învăța:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „1. lehren, 2. lernen“: „apprendre“ (17 X):
veți învăța: *ind. viit. i. 2. pl.* 5,01; 11,19;
vor învăța: *ind. viit. i. 3. pl.* 4,10;
să vor învăța: *ind. vijit. I. 3. pl. refl.* 31,13;
învătu: *subj. pr. 1. sg.* 4,14; 6,01;
te înveți: *subj. pr. 2. sg. refl.* 14,23; 18,09;
învête: *subj. pr. 3. sg.* 20,18;
să învête: *subj. pr. 3. sg. refl.* 17,19; 31,12;
învătaș: *imperat. pl.* 31,19;
învățu: *ind. pr. I. sg.* 4,01;
au învățat: *ind. pf. c. 3. sg.* 31,22;
au învățatu- *ind. pf. c. 3. sg.* 32,45;
vei învăța: *ind. viit. i. 2. sg.* 4,09; 5,31;
 Fac. (2 x), Lv. (1 x)
- învechi:** (XVI sec. PS. SCH.): „alt werden, veralten“: „vieillir“ (1 X):
s-au vechit: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 29,05;

învînui: (1640 URECHE): v. IV: „beschuldigen“:
„inculper“
(1 X):
vinuit: *sup.* (< de) 22,14;

învînuiire: (1688 BIBLIA): s.f.: „Beschuldigung“:
„accusation“
(1 X):
vinuire: *sg. nom./ac.* 22,16;

învîrteji: (1620 MOXA): v. IV: „zurückkehren,
umkehren, wenden“: „(re)tourner“
(2 X):
vă veți învîrteji: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 3,20;
au învîrtejit: *ind. pf. c. 3. sg.* 23,05;
Fac. (1 x), Lv. (3 x)

învrăjbi: (XVI sec. CV): v. IV: „anfeinden“: „devenir
ennemi“
(1 X):
vă învrăjbiți: *imperat, neg. pl. refl.* 2,09;
Ieș. (1 x), Nm. (2 x)

is → fi

îț(i) → tu

J

jaf: (1587 DERS): s.n.: „Plünderung“: „pillage“
(1 X):
jaf: *sg. nom./ac.* 1,39;
Lv. (2 x), Nm. (4 x)

jah → jaf

jale: (XVI sec. PS: h.): s.f.: „Klage, Wehmut,
Betrübnis“: „lamentation, douleur, affliction“
(1 X):
jălii: *sg. gen./dat.* 34,08;

jăhui → jefui

jărtăvnic → jertfelnic

jefui: (1600 DA): v. IV: „plündern, rauben“: „ravier,
pillier“
(1 X):
jăfuindu-: *ger.* 28,29;
Fac. (3 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x)

jărtăvnic → jertfelnic

jertfă: (1561 CORESI): s.f.: „Opfer“: „offrande,
sacrifice“
(7 X):
jîrtvă: *sg. nom./ac.* 27,07; 33,19;
jîrtvele: *pl. nom./ac.* 12,06; 12,11; 18,03;
jîrtvelor: *pl. gen./dat.* 12,27; 32,38;
Fac. (10 x), Ieș. (21 x), Lv. (71 x), Nm. (83 x)

jertfelnic: (1570 CORESI): s.n.: „Altar“: „autel“
(8 X):
jîrtăvnic: *sg. nom./ac.* 27,05; 27,05;
jîrtăvnicul: *sg. nom./ac.* 12,27; 16,21; 27,06; 33,10;
jîrtăvnicului: *sg. gen./dat.* 12,27; 26,04;
Fac. (13 x), Ieș. (67 x), Lv. (93 x), Nm. (22 x)

jidov: (XVI sec. CV): adj./s.: „jüdisch, Jude“: „juif“
(2 X):
jîdovcă: *sg. nom./ac.* 15,12;
jîdovul: *sg. nom./ac.* 15,12;
Fac. (4 x), Ieș. (1 x)

jiganie: (1570 CORESI): s.f.: „Tier“: „animal“
(1 X):
jîganii: *pl. nom./ac.* 32,24;
Fac. (6 x), Lv. (1 x)

jîrtăvnic → jertfelnic

jirtvă → jertfă

jitniță: (1551/3 ES): s.f.: „Speicher“: „grenier“
(2 X):
jîtnitele: *pl. nom./ac.* 28,05;
jîtnițile: *pl. nom./ac.* 28,17;

jîdov → jidov

jîdovesc → jidovesc

jîrtăvnic → jertfelnic

jîrtvă → jertfă

jos: (XVI sec. CV): adv.: „unten, hinunter“: „en bas,
bas“
(6 X):
jos: 4,38; 5,08; 28,43; 33,13; *superl.* 32,22;
Fac. (1 x), Ieș. (11 x), Lv. (1 x)

judeca: (XVI sec. CV): v. I: „richten, urteilen“: „juger“
(6 X):
vor judeca: *ind. viit. I. 3. pl.* 16,18; 25,01;
judeci: *subj. pr. 2. sg.* 1,17;

- judecați**: *imperat. pl.* 1,16;
judecat: *sup.* (< de) 17,08;
va judeca: *ind. viit. I. 3. sg.* 32,36;
 Fac. (7 x), Ieș. (6 x), Lv. (1 x)
- judecată**: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Gericht, 2. Urteil“: „1. jugement, 2. réflexion“ (39 X):
judecata: *sg. nom./ac.* 1,17; 16,18; 17,09; 17,11; 18,03; 24,17; 27,19; 33,21;
judecatã: *sg. nom./ac.* 1,17; 10,18; 16,18; 17,08; 19,06; 21,22; 25,01; 32,44;
judecãții: *sg. gen./dat.* 17,08; 17,08;
judecãți: *pl. nom./ac.* 4,05; 4,08; 4,14; 32,04; 32,04;
judecãțile: *pl. nom./ac.* 4,01; 4,45; 5,01; 5,31; 6,01; 6,03; 6,20; 7,11; 8,11; 11,01; 11,32; 12,01; 26,16; 26,17; 30,10; 30, 16;
 Fac. (4 x), Ieș. (17 x), Lv. (9 x), nm. (3 x)
- judica** → **judeca**
- jug**: (XVI sec. PS. H.): s.n.: „Joch“: „joug“ (4 X):
jug: *sg. nom./ac.* 21,03;
jugul: *sg. nom./ac.* 5,14; 5,14; 5,21;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)
- jumãtate**: (1403 DERS): s.f. „Hãlfte“: „moitié“ (3 X):
jumãtate: *sg. nom./ac.* 3,12; 3,13; 29,08;
 Ieș. (19 x), Lv. (2 x), Nm. (10 x)
- juncã**: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Kãlbin“: „génisse“ (4 X):
junca: *sg. nom./ac.* 21,04;
juncã: *sg. nom./ac.* 21,03;
juncãi: *sg. gen./dat.* 21,04; 21,06;
 Nm. (17 x)
- junghia**: (XVI sec. PS. H.): v. I: „abstechen, schlachten“: „juguler, abattre“ (6 X):
veți junghia: *ind. viit. I. 2. pl.* 16,04;
junghi: *subj. pr. 2. sg.* 16,05;
vei junghia: *ind. viit. I. 2. sg.* 12,15; 12,21; 16,02; 16,06;
 Fac. (4 x), Ieș. (7 x), Lv. (33 x), nm. (5 x)
- junghiat**: (1581/2 PO): adj.: „geopfert“: „sacrifié“ (1 X):
junghiat: *m. sg. nom./ac.* 28,31;
- jura**: (XVI sec. CV): v. I: „schwören“: „jurcr“ (35 X):
juri: *subj. pr. 2. sg.* 10,20;
te juri: *subj. pr. 2. sg. refl.* 6,13;
sã jurã: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 1,34;
am jurat: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,08; 1,35; 10,11; 31,20; 34,04;
m-am jurat: *ind. pf. c. 1. sg. refl.* 31,21;
te-ai jurat: *ind. pf. c. 2. sg. refl.* 9,27; 26,15;
au jurat: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,31; 6,10; 6,18; 6,23; 7,08; 7,12; 7,13; 8,01; 8,18; 9,05; 11,09; 11,21; 13,17; 26,03; 28,11; 29,13; 30,20; 31,07; 31,23;
s-au jurat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 2,14; 4,21; 19,08; 28,09;
mã voi jura: *ind. viit. I. 1. sg. refl.* 32,40;
 Fac. (20 x), Ieș. (7 x), Lv. (3 x), nm. (6 x)
- jurãmînt**: (XVI sec. CV): s.n.: „Schwur, Eid“: „serment“ (1 X):
jurãmîntul: *sg. nom./ac.* 7,08;
 Fac. (15 x), Ieș. (2 x), Lv. (2 x), Nm. (3 x)

L

-l → el

l → el

la: (1471 DERS): prep.: „an, zu, bei, in, nach“: „à, en, près de, vers“ (363 X):
 Fac. (425 x), Ieș. (359 x), Lv. (195 x), Nm. (437 x)

lanț: (XVI sec. CV): s.n.: „Kette“: „chaîne“ (1 X):
lanțu: *sg. nom./ac.* 28,48;
 Fac. (1 x), Ieș. (4 x)

lapte: (1517 DERS): s.n.: „Milch“: „lait“ (9 X):
lapte: *sg. nom./ac.* 6,03; 11,09; 26,09; 26,10; 26,15; 27,03; 31,20; 32,14;
laptele: *sg. nom./ac.* 14,21;
 Fac. (3 x), Ieș. (4 x), Lv. (1 x), nm. (4 x)

laturã: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Seite“: „côté“ (1 X):
laturea: *sg. nom./ac.* 31,26;
 Fac. (2 x), Ieș. (5 x)

lãcaș → locaș

lãcui → locui

lãcuiñã → locuiniã

lăcuitor → locuitor

lăcustă: (XVI sec. PS. SCH.): „s.f.: „Heuschrecke“:
„sauterelle“

(1 X):

lăcustele: *pl. nom./ac.* 28,38;

Ieș. (6 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)

lărgi: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „erweitern,
ausdehnen, ausbreiten“: „élargir, étendre“

(3 X):

va lărgi: *ind. viit. I. 3. sg.* 12,20; 19,08;

lărgindu-se: *ger. refl.* 33,20;

Fac. (2 x), Ieș. (2 x)

lăsa: (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „lassen, verlassen“:
„laisser, quitter, abandonner“

(11 X):

vor lăsa: *ind. viit. I. 3. pl.* 31,16;

lași: *subj. pr. 2. sg.* 12,19;

lase: *subj. pr. 3. sg.* 28,51;

lasă: *imperat. sg.* 9,14; 13,09;

am lăsat. *ind. pf. c. 1. sg.* 2,34;

au lăsat: *ind. pf. c. 3. sg.* 29,25;

lăsa-vei: *ind. viit. I. 2. sg.* 15,02;

vei lăsa: *ind. viit. I. 2. sg.* 26,10;

va lăsa: *ind. viit. I. 3. sg.* 31,06; 31,08;

Fac. (22 x), Ieș. (20 x), Lv. (15 x), Nm. (8 x)

lăți: (1640 URECHE): v. IV: „breitmachen, aus-
verbreiten“: „étendre, élargir“

(3 X):

se lățească: *subj. pr. 3. sg. refl.* 6,12; 11,15;

să lăți: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 32,15;

lățime: (1563 CORESI): s.f.: „Breite“: „largeur,
étendue, ampleur“

(1 X9):

lățimea: *sg. nom./ac.* 3,11;

Fac. (4 X), Ieș. (4 X)

lăuda: (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „loben, rühmen,
lobpreisen“: „louer, célébrer, glorifier“

(1 X):

va lăuda: *ind. viit. I. 3. sg.* 28,50;

Fac. (2 x), Lv. (1 x)

le → el

-le → el

le- → el

lebădă. (1670 ANON. CAR.): s.f.: „Schwan“: „cygne“
(1 X):

lebădă; *sg. nom./ac.* 14,16;

Lv. (1 x)

lega: (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „1. zusammen-, an-,
festbinden, -knüpfen, 2. fesseln“: „1. lier, faire nouer,
2. ligoter“

(3 X):

veți lega: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,18;

legi: *subj. pr. 2. sg.* 25,04;

vei lega: *ind. viit. I. 2. sg.* 6,08;

Fac. (5 x)

lege: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Gesetz, Gebot, 2.
Glaube“: „1. loi, commendement, 2. religion“

(32 X):

lêge: *sg. nom./ac.* 13,13; 17,11; 17,18; 33,03;

lêgea: *sg. nom./ac.* 1,05; 4,08; 4,44; 24,08; 27,08;

31,11; 33,10;

legii: *sg. gen./dat.* 6,25; 27,03; 27,26; 28,58; 28,61;

29,20; 29,21; 29,27; 29,29; 30,10; 31,09; 31,12;

31,24; 31,26; 32,46; 32,48;

lêmne: *pl. nom./ac.* 4,28; 19,05; 28,36; 28,64; 29,11;

Fac. (1 x), Ieș. (18 x), Lv. (34 x), nm. (23 x)

legumă: (1588 DERS): s.f.: „Gemüse“: „légume“

(1 X9):

legumi: *pl. nom./ac.* 11,10;

lemn: (XVI sec. CV): s.n.: „1. Baum, 2. Holz“: „1.
arbre, 2. bois“

(13 X):

lemnul: *sg. nom./ac.* 10,01; 10,03; 19,05; 21,22;

21,23; 21,23; 28,42; 29,17;

lemnul: *sg. nom./ac.* 7,13; 16,21; 19,05; 20,19;
20,20;

Fac. (25 x), Ieș. (32 x), Lv. (22 x), Nm. (3 x)

lepăda: (XVI sec. CV): v. I: „1. (von sich) abweisen,
verwerfen, 2. sich lossagen“: „1. repousser, refuser,
rejeter, 2. rénier“

(2 X):

te lêpezi: *subj. pr. 2. sg. refl.* 21,14;

am lepădat: *ind. pf. c. 1. sg.* 9,17;

Fac. (2 x), Lv. (1 x)

lespede: (1532 DERS): s.f.: „(Stein-) Platte, Tafel“:
„dalle, tablette“

(16 X):

lêspezi. *pl. nom./ac.* 4,13; 5,22; 9,09; 9,10; 9,11;

9,15; 9,17; 10,01; 10,02; 10,03; 10,03; 10,04;

lêspezile. *pl. nom./ac.* 9,09; 9,11; 10,02; 10,05;

Ieș. (13 x)

leu: (1519 DERS): s.m.: „Löwe“: „lion“

(2 X):

- leu:** *sg. nom./ac.* 33,20; 33,22;
Fac. (3 x), Nm. (4 X)
- levit:** (1561 CORESI): s.m.: „Levit“: „lévite“
(21 X):
levit: *sg. nom./ac.* 12,19;
levitul: *sg. nom./ac.* 12,12; 12,18; 14,27; 14,29;
16,11; 16,14; 18,06; 26,11;
levitului: *sg. gen./dat.* 26,12; 26,13;
leviții: *sg. gen./dat.* 17,09; 17,18; 18,07; 21,05;
24,08; 27,09; 27,14;
leviților: *pl. gen./dat.* 10,09; 18,01; 31,25;
Ieș. (3 x), Lv. (4 x), Nm. (51 x)
- li** → **el**
- liliac:** (1645 HERODOT): s.m.: „Fledermaus“:
„chauve-souri“
(1 X):
liliacul: *sg. nom./ac.* 14,18;
Lv (1 x)
- limbă:** (1433 DERS): s.f.: „1. Zunge, 2. Sprache, 3.
Volk“: „1./2. langue, 3. peuple“
(78 X):
limbă: *sg. nom./ac.* 1,28; 2,10; 2,21; 4,07; 4,08; 4,33;
4,34; 9,14; 26,05; 28,32; 28,33; 28,36; 28,49; 28,49;
28,50; 32,21; 32,21; 32,28;
limbii: *sg. gen./dat.* 4,34;
limbi: *pl. nom./ac.* 4,27; 4,37; 7,01; 8,20; 9,01;
11,23; 15,06; 15,06; 17,14; 28,12; 29,12; 32,44;
33,17; 33,19; 33,19;
limbilor: *pl. gen./dat.* 6,14; 7,16; 7,19; 9,04; 9,05;
13,07; 18,09; 20,15; 29,16; 29,18; 32,08; 32,42;
limbile: *pl. nom./ac.* (29 x);
limba: *sg. nom./ac.* 4,06; 7,17;
Fac. (41 x), Ieș. (18 x), Lv. (13 x), nm. (10 x)
- lipi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. kleben, heften, 2.
sich anschliessen“: „1. coller, 2. (s')attacher“
(6 X):
să vor lipi: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 28,60; 29,20;
te lipești: *subj. pr. 2. sg. refl.* 6,13; 10,20;
să vă lipiți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 11,22;
să va lipi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,17;
Fac. (2 X), Lv. (1 x)
- lipitoare:** (1637 PUMNUL LEPT.): s.f.: „Blutegel“:
„sangsue“
(1 X):
lipitoarea: *sg. nom./ac.* 14,17;
lipsă: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Mangel“:
„manque“
(4 X):
- lipsa:** *sg. nom./ac.* 28,20; 28,57;
lipse: *pl. nom./ac.* 28,22; 28,48;
Lv. (2 x)
- lipsi:** (1481 LDSR): v. IV: „fehlen, mangeln“:
„manquer, faire défaut“
(8 X):
lipsești: *subj. pr. 2. sg.* 24,14;
lipsească: *subj. pr. 3. sg.* 28,21;
lipsască: *aubj. pr. 3. pl. refl.* 4,09;
lipsind: *ger.* 28,65;
te-ai lispit: *ind. pf. c. 2. sg. refl.* 2,07;
te vei lipsi: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 8,09;
va lipsi: *ind. viit. I. 3. sg.* 15,11;
se va lipsi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 15,08;
Fac. (10 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- lână:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Wolle“: „laine“
(1 X):
lână: *sg. nom./ac.* 22,11;
- lângă:** (XVI sec. PS. SCH.): prep.: „neben, bei“: „près
de, à côté de“
(12 X):
lângă: 1,07; 1,38; 2,08; 15,16; 16,21; 20,10; 29,17;
31,15; 31,15; 32,34; 32,52; 33,19;
Fac. (25 x), Ieș. (28 x), Lv. (20 x); Nm. (26 x)
- loc:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Ort, Stelle, Platz,
Stätte“: „lieu, endroit, place“
(39 X):
loc: *sg. nom./ac.* 1,33; 12,15; 22,10; 23,12; 25,05;
25,11;
locului: *sg. gen./dat.* 21,19;
locurile: *pl. nom./ac.* 12,02;
locurilor: *pl. gen./dat.* 34,03;
locul: *sg. nom./ac.* (30 x);
Fac. (65 x), Ieș. (20 x), Lv. (36 x), Nm. (22 x)
- locui:** (XVI sec. CV): v. IV: „1. (be) wohnen, 2.
ansiedeln“: „1. habiter, 2. établir“
(44 X):
veți lăcui: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,31; 12,10; 12,10;
vor lăcui: *ind. viit. I. 3. pl.* 25,05;
lăcuiști: *subj. pr. 2. sg.* 13,12; 26,01; 30,20;
lăcuiască: *subj. pr. 3. pl.* 3,19;
lăcuiesc: *ind. pr. 3. pl.* 9,28;
lăcuiescu: *ind. pr. 3. pl.* 2,04; 2,22; 2,29; 2,29; 13,13;
13,15; 33,19;
lăcuind: *ger.* 8,12;
lăcui: *inf. (< a)* 1,06;
lăcuia: *ind. impf. 3. sg.* 3,02; 4,46; *ind. impf. 3. pl.*
2,08; 2,20; 2,23;
să lăcuiă: *ind. pf. s. 3. pl. refl.* 2,12; 2,21;

- am lăcuit:** *ind. pf. c. 1. sg.* 29,16;
au lăcuit: *ind. pf. c. 3. sg.* 22,22;
au lăcuitu: *ind. pf. c. 2. sg.* 1,04; 1,04;
s-au lăcuit: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 2,22; 2,23
lăcuiaste: *ind. pr. 3. sg.* 1,44;
lăcuiêște: *ind. pr. 3. sg.* 11,30;
vei lăcui: *ind. viit. I. 2. sg.* 12,29; 17,04; 19,01;
 21,13; 28,30;
vei lăcui: *ind. viit. I. 3. sg.* 22,13; 23,16; 24,01;
 25,05; 33,12; 33,28;
 Fac. (63 x), Ieș. (8 x), Lv. (10 x), Nm. (24 x)
- locuință:** (1673 DOS.): s.f.: „Wohnstätte, Wohnung“:
 „domicile, demeure“
 (1 X):
lăcuințele: *pl. nom./ac.* 33,18;
 Fac. (1 x), Lv. (3 x)
- locuit:** (XVI sec. COD. STU.): adj.: „bewohnt“:
 „habité“
 (1 X):
nelăcuită: *f. sg. nom./ac.* 13,16;
 Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- logodit:** (1561 CORESI): adj. „verlobt“: „fiancé“
 (4 X):
logodită: *f. sg. nom./ac.* 22,23; 22,28; *s. sg. nom./ac.*
 (< cca) 22,25; 22,27;
 Ieș. (1 x)
- lor → el**
- lovi:** (1551/3 ES): v. IV: „1. angreifen, überfallen, 2. schlagen“: „1. attaquer, essaillir, envahir, 2. battre, frapper“
 (6 X):
loviți: *subj. pr. 2. pl.* 2,09;
vă loviți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 2,19;
am lovit: *ind. pf. c. 1. sg.* 2,33;
lovi-voiu: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,39;
vei lovi: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,02;
să va lovi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 19,05;
 Fac. (2 x), Ieș. (23 x), Lv. (4 x), Nm. (6 x)
- lua:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „nehmen“: „prendre“
 (65 X):
veți lua: *ind. viit. I. 2. pl.* 2,06;
vor lua: *ind. viit. I. 3. pl.* 16,19; 19,12;
iau: *sub. pr. 1. sg.* 9,09; 25,08;
iai: *subj. pr. 2. sg.* 5,11; 7,03; 7,25; 12,32; 22,06;
 22,07; 24,19;
ia: *subj. pr. 3. sg.* 4,34; 24,04; 25,07;
luat: *subj. pr. 2. pl.* 4,02;
ia: *imperat. sg.* (+ aminte) 32,01;
ia-te: *imperat. sg. refl.* (aminte) 6,12; 8,11; 11,15;
 12,19; 12,23; 15,09; 24,08;
luați-vă: *imperat. pl. refl.* (+ aminte) 32,48;
luînd: *ger.* 1,41; 12,26; 22,15; 31,26;
luaiu: *ind. pf. s. 1. sg.* 1,23;
luară: *ind. pf. s. pl.* 1,25;
am luat: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,15; 2,35; 3,04; 3,08; 9,21;
 22,14; 29,08;
au luat: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,45; 3,14; 4,20; 20,07;
 24,03; 24,05; 28,56; 32,11;
ia: *ind. pr. 3. sg.* 5,11;
vei lua: *ind. viit. I. 2. sg.* 14,25; 1,17; 21,11; 21,13;
 26,02; 28,30;
va lua: *ind. viit. I. 3. sg.* 10,17; 20,07; 21,03; 22,13;
 22,18; 22,30; 24,01; 24,05; 25,05; 26,04; 27,25;
 30,04;
 Fac. (161 x), Ieș. (103 x), Lv. (90 x), Nm. (104 x)
- lua:** (1688 BIBLIA): s.f.: „Erfassen, Nehmen“:
 „prise“
 (1 X):
lua: *sg. nom./ac.* 20,19;
 Ieș. (11 x), Lv. (20 x), Nm. (14 x)
- lucra:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „arbeiten, bebauen“:
 „travailler“
 (5 X):
lucrezi: *subj. pr. 2. sg.* 15,19;
au lucrat: *ind. pf. c. 3. sg.* 21,03;
s-au lucrat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 21,04;
vei lucra: *ind. viit. I. 2. sg.* 5,13; 28,39;
 Fac. (5 X), Ieș. (11 x), Lv. (7 x), Nm. (5 x)
- lucru:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Arbeit, 2. Tat, werk, 3. Ding“: „1. travail, 2. oeuvre, acte, 3. chose“
 (12 X):
lucru: *sg. nom./ac.* 17,05; 23,14; 24,01; 24,05;
 24,15;
lucrul: *sg. nom./ac.* 5,14; 16,08; 22,26; 23,20;
lucruri: *pl. nom./ac.* 26,06;
lucrurile: *pl. nom./ac.* 5,13; 23,21;
 Fac. (12 x), Ieș. (79 x), Lv. (20 x), Nm. (17 x)
- lui:** (1502 DERS): art. hot. m. gen./dat.: „des, dem“:
 „de, à“
 (157 X):
 Fac. (613 x), Ieș. (389 x), Lv. (127 x), Nm. (823 x)
- lumină:** (XVI sec. CV): s.f.: „Licht“: „lumière“
 (1 X):
lumina: *sg. nom./ac.* 32,10;
 Fac. (6 x), Ieș. (13 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- lună:** (1467 DERS): s.f.: „1. Mond, 2. Monat“: „1. lune, 2. mois“
 (8 X):

luna: *sg. nom./ac.* 4,19; 16,01;
lună: *sg. nom./ac.* 16,01; 21,13;
lunii: *sg. gen./dat.* 1,03; 17,03;
luni: *pl. nom./ac.* 1,03;
lunilor: *pl. gen./dat.* 33,14;
 Fac. (14 x), Ieș. (19 x), Lv. (5 x), Nm. (26 x)

lungi: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „verlängern“:
 „allonger“
 (1 X):
lungescă: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,27;
lungime: (1620 AA): s.f.: „Länge“: „longueur“
 (1 X):
lungimea: *sg. nom./ac.* 3,11;
 Fac. (1 x), ieș. (3 x)

M

m → eu

m- → eu

mai: (1400 BGL): *adv.* „noch, schon, mehr“: „plus, encore, déjà“
 (17 X):
mai: 5,22; 10,16; 13,09; 13,11; 13,16; 17,13; 17,16;
 17,16; 18,16; 19,20; 19,20; 25,03; 25,03; 28,68;
 31,02; 34,10;
 Fac. (17 x), Ieș. (16 x), Lv. (4 x), Nm. (8 x)

maică: (XVI sec. PS. V.): s.f.: „Mutter“: „mère“
 (5 X):
maica: *sg. nom./ac.* 5,16; 21,19;
maică: *sg. nom./ac.* 13,06;
maicii: *sg. gen./dat.* 14,21; 21,18;

mamă: 1551/3 ES): s.f.: „Mutter“: „mère“
 (8 X):
muma: *sg. nom./ac.* 22,06; 22,06; 22,07; 22,15;
mumă: *sg. nom./ac.* 21,13; 27,16; 27,22;
mîni-: *sg. gen./dat.* 33,09;

mare/1: (XVI sec. cv): s.f.: „1. Meer, 2. Westen“: „1. mer, 2. ouest“
 (10 X):
mare: *sg. nom./ac.* 1,07; 3,27; 30,13; 30,13; 33,19;
marea: *sg. nom./ac.* 11,24; 33,23; 34,02;
mării: *sg. gen./dat.* 12,02; 33,19;
 Fac. (13 x), Ieș. (39 x), Lv. (3 x), Nm. (19 x)

mare/2: (1442 DOR): *adj.*: „gross“: „grand“
 (58 X):

mare: *sg. nom./ac.* (< cel) 1,17;
mari: *f. pl. nom./ac.* 1,28; 4,34; 4,37; 6,10; 6,2; 7,01;
 9,01; 9,01; 11,23; 26,08; 27,02; 28,59; *f. pl. nom./ac.*
 (< cèle) 7,19; 7,19; 10,21; 11,07; 29,03; 29,03;
 34,12;
mare: *f. sg. nom./ac.* 1,28; 2,10; 2,21; 4,07; 4,08;
 7,23; 9,14; 15,09; 25,14; 26,05; 26,08; 29,24; 29,28;
s.sg. nom./ac. (< cea) 4,06; 4,37; 8,17; 9,26; 9,26;
 9,29;
marii: *m. pl. nom./ac. comp.* (< mai) 3 31,28;
mare: *m. sg. nom./ac.* 4,11; 4,32; 5,22; 7,21; 9,02;
 14,12; 18,16; 25,13; 27,14; *m.sg. nom./ac.* (< cel)
 1,07; 1,19; 2,07; 4,36; 5,25; 8,15; 10,17; 11,24;
 Fac. (60 x), Ieș. (31 x), Lv. (1 x), Nm. (9 x)

marfă: (1431 LSDR): s.f.: „1. (Stück) Vieh, 2. Habe, Gerät, 3. Ware“: „1. bétail, 2. outillage, 3. marchandise“
 (1 X):
marfă: *sg. nom./ac.* 20,14;
 Fac. (1 x), ieș. (3 x), Nm. (8 x)

margin: (1365 SUCIU): s.f.: „1. Rand, 2. Grenze“: „1. bord, marge, 2. limite“
 (14 X):
margenea: *sg. nom./ac.* 28,49;
marginea: *sg. nom./ac.* 2,36; 3,11; 4,32; 4,32; 4,48;
 12,02; 13,07; 13,07; 28,64; 28,64; 30,04; 30,04;
marginile: *pl. nom./ac.* 33,17;
 Fac. (11 x), Ieș. (25,x), Lv. (20 x)

mascur: (1507 DERS): s.m.: „Eber“: „verrat“
 (1 X):
mascurul: *sg. nom./ac.* 14,08;

mă → eu

măcina: (1551/3 ES): v. I: „mahlen“: „moudre“
 (1 X):
am măcinat: *ind. pf. c. I. sg.* 9,21;
 Ieș. (1 x), Nm. (1 x)

măgar: (1620 MOXA): s.m.: „Esel“: „âne“
 (4 X):
măgariu: *sg. nom./ac.* 22,10;
măgariul: *sg. nom./ac.* 22,04; 28,31;
măgariului: *sg. gen./dat.* 22,03;
 Fac. (17 x), ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (19 x)

mărire: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Grösse, Ruhm“:
 „grandeur, gloire“
 (2 X):
mărire: *sg. nom./ac.* 32,03;
măririle: *pl. nom./ac.* 11,02;

- mărturie**: (1418 BGL): s.f.: „1. Bezeugung, 2. Zeuge“:
„1. témoignage, 2. témoin“
(19 X):
mărturie: *sg. nom./ac.* 5,20; 17,06; 19,15; 19,15;
19,15; 19,16; 19,18; 31,19; 31,26;
mărturie: *sg. gen./dat.* 31,14; 31,14; 31,14; 31,15;
mărturii: *pl. nom./ac.* 17,06;
mărturiile: *pl. nom./ac.* 4,45; 6,17; 6,20;
mărturiilor: *pl. gen./dat.* 9,15; 17,07;
Fac. (7 x), Ieș. (57 x), Lv. (48 x), Nm. (74 x)
- mărturisi**: XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. bezeugen, 2. verkünden, 3. beichten“: „1. témoigner, 2. prêcher, 3. confesser“
(10 X):
mărturisescu: *subj. pr. 1. sg.* 31,28;
mărturisești: *subj. pr. 2. sg.* 5,20;
mărturisească: *subj. pr. 3. sg.* 19,15;
mărturisescu: *ind. pr. 1. sg.* 4,26; 8,19; 26,03;
32,48;
mărturisăscu: *ind. pr. 1. sg.* 30,19;
mărturisind: *ger.* 31,21;
au mărturisit: *ind. pf. c. 3. sg.* 19,18;
Fac. (5 x), Ieș. (7 x), nm. (1 x)
- mărturisire**: 1678 CHEIA ÎNȚ.): s.f. „Zeugnis“:
„témoignage“
(2 X):
mărturisirile: *pl. nom./ac.* 12,06; 12,17;
Lv (1 x)
- mărunt**: (1573 DERS): adj.: „klein“: „menu“
(1 X):
mărunt: *m.sg. nom./ac.* 9,21;
Ieș. (4 X), Lv. (1 x)
- măslin**: XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „Ölbaum“: „olivier“
(3 X):
maslinului: *sg. gen./dat.* 8,08;
maslini: *pl. nom./ac.* 6,11; 28,40;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), LV. (1 X)
- măslină**: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „OLive“: „olive“
(2 X):
maslina: *sg. nom./ac.* 28,40;
maslinile: *pl. nom./ac.* 24,20;
Ieș. (1 x)
- măsura**: (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „ab-, vermessen“:
„mesurer“
(1 X):
vor măsura: *ind. viit. I. 3. pl.* 21,02;
Fac. (2 x), Ieș. (1 x), Nm. (3 x)
- măsură**: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Mass“: „mesure“
(3 X):
- măsură**: *sg. nom./ac.* 2,06; 25,14; 25,14;
Fac. (1 X), Ieș. (4 X), Lv. (3 x)
- mea** → **meu**
- mele** → **meu**
- merge**: (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „gehen, - (los) ziehen“: „aller, marcher“
(61 X):
vefi merge: *ind. viit. I. 2. pl.* 1,33;
vor merge: *ind. viit. I. 3. pl.* 29,19;
mergu: *subj. pr. 1. sg.* 4,21;
mergi: *subj. pr. 2. sg.* 5,33; 6,14; 8,06; 10,12; 11,11;
12,29; 13,05; 19,09; 28,14;
meargă: *subj. pr. 3. sg.* 20,05; 20,06; 20,07; 20,08;
29,18;
mêrgem: *subj. pr. 1. pl.* 13,02; 13,06; 13,13;
mêrgeț: *subj. pr. 2. pl.* 11,22;
mêrgeți: *subj. pr. 2. pl.* 13,04; *ind. pr. 2. pl.* 4,05;
6,01; 11,10; 20,03; 28,63; *imperat pl.* 21,13;
mergînd: *ger.* 11,19; 11,28; 17,03; 24,02; 24,09;
29,26;
mergîndu: *ger.* 6,07;
mêrge: *inf. (< a)* 26,17;
mergea: *ind. impf. 3. sg.* 31,11;
mêrse: *ind. pf. s. 3. sg.* 31,14;
merge: *ind. pr. 2. sg.* 2,18;
au mersu: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,03;
am mersu: *ind. pf. c. 1. pl.* 1,19; 2,14;
ați mersu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,31;
mêrge: *ind. pr. 3. sg.* 1,30; 1,33; 20,04; 31,03; 31,03;
31,06; 31,08,
voiu merge: *ind. viit. I. 1. sg.* 2,27; 29,19;
vei merge: *ind. viit. I. 2. sg.* 8,19; 14,25; 16,07; 17,09;
26,02; 26,03; 28,09;
va merge: *ind. viit. I. 3. sg.* 1,38; 9,03;
Fac. (75 x), Ieș. (71 x), Lv. (18 x), Nm. (46 x)
- meșter**: (1404 DR): s.m.: „Meister“: „maître“
(1 X):
meșteri: *pl. nom./ac.* 27,15;
Ieș. (5 x)
- meșteșug**: (1563 Oresi): s.n.: „Kunst, Gewerbe“: „art, artisanat“
(1 X):
meșteșuguri: *pl. nom./ac.* 28,20;
Ieș. (2 x)
- meu**: (1521 NEACȘU): adj./pron. pos.: „mein etc.“:
„mon etc.“
(1093 X):
noastre: 1. *pl.* 1,30; 2,33; 2,33; 2,36; 3,03; 21,07;

- noastră:** 1. *pl.* 1,22; 2,32; 3,01; 6,22; 26,07; 26,07; 26,07; 29,07; 32,27;
- noștri:** 1. *pl.* 2,08; 6,23; 21,07; 26,07; 26,15; 29,22; 29,29; 32,31;
- nostru:** 1. *pl.* (40 x);
- mea:** 1. *sg.* 1,23; 8,17; 22,16; 26,13; 26,14; 31,16; 31,20; 31,27; 32,20; 32,22; 32,30; 32,40; 32,41; 32,41; 32,42;
- mêle:** 1. *sg.* 2,28; 4,10; 5,07; 5,10; 5,29; 8,17; 9,04; 9,15; 9,17; 10,03; 22,17; 29,19; 31,29; 32,02; 32,23; 32,34; 32,39; 32,42;
- mieu:** 1. *sg.* 4,05; 17,14; 18,18; 18,19; 18,20; 25,07; 25,07; 26,05; 26,14; 31,17; 31,18; 32,01; 32,02; 32,53;
- voastră:** 2. *pl.* (28 x);
- voștri:** 2. *pl.* (46 x);
- voastre:** 2. *pl.* (55 x);
- vostru:** 2. *pl.* (68 x);
- ta:** 2. *sg.* (134 x);
- tale:** 2. *sg.* (134 x);
- tale:** 2. *sg.* (141 x);
- tău:** 2. *sg.* (401 x);
- tăi:** 2. *sg.* (72 x);
- sa:** 3. *sg.* 7,09;
- sa:** 3. *sg.* 21,13; 27,16; 27,22; 27,23; 33,09;
- său:** 3. *sg.* 21,13; 22,21; 22,21; 27,16; 27,20; 27,22; 33,09;
- său:** 3. *sg.* (25 x)
- Fac. (916 x), Ieș. (393 x), Lv. (309 x), Nm. (223 x)
- mi** → eu
- mi** → eu
- mi** → eu
- miazănoapte:** (XVI sec. CV): s.f.: „1. Mitternacht, 2. Norden“: „1. minuit, 2. nord“ (2 X);
- miazănoapte:** *sg. nom./ac.* 2,03; 3,27; Fac. (2 x), Ieș. (8 x), Nm. (5 x)
- mic:** (1222 DLRV): adj.: „klein“: „petit“ (3 X);
- micu:** *sg. nom./ac.* (< cel) 1,17;
- mică:** *f. sg. nom./ac.* 25,14;
- mic:** *m. sg. nom./ac.* 25,13; Fac. (9 x), Ieș. (3 x), nm. (1 x)
- mie/1:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f./num.: „Tausend, tausend“: „mille“
- mie/2** → eu
- miel:** (1532 DERS): s.m.: „Lamm“: „agneau“ (3 X);
- miel:** *sg. nom./ac.* 14,04; 14,21;
- meilor:** *pl. gen./dat.* 32,14; Fac. (7 x), Ieș. (8 x), Lv. (15 x), Nm. (62 x)
- miere:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Honig“: „miel“ (9 X);
- mière:** *sg. nom./ac.* 6,03; 11,09; 26,09; 26,10; 26,15; 27,03; 31,20; 32,13;
- mieri:** *sg. gen./dat.* 8,08; Fac. (1 x), Ieș. (5 x), Lv. (2 x), Nm. (4 x)
- mijloc:** (1504 DERS): s.n.: „Mitte“: „milieu“ (1 X);
- mijlocul:** *sg. nom./ac.* (34 x) Fac. (66 x), Ieș. (38 x), Lv. (15 x), Nm. (45 x)
- milă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Gnade, Mitleid“: „grâce, pitié“ (4 X);
- mila:** *sg. nom./ac.* 7,09; 7,12;
- milă:** *sg. nom./ac.* 5,10; 13,17; Fac. (8 x), Ieș. (2 x), Nm. (1 x)
- milosîrd:** (1561 CORESI): adj.: „barmherzig“: „charitable“ (1 X);
- milosîrd:** *m. sg. nom./ac.* 21,08;
- milostenie:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Almosen“: „aumône“ (2 X);
- milostenie:** *sg. nom./ac.* 6,25; 24,13;
- milostiv:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „barmherzig“: „miséricordieux“ (1 X);
- milostiv:** *m. sg. nom./ac.* 4,31; Ieș. (3 X), Nm. (1 x)
- milostivi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „sich jds. erbarmen“: „avoir pitié de“ (1 X);
- se milostivească:** *subj. pr. 3. sg. refl.* 13,08;
- milui:** XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „sich erbarmen“: „avoir pitié“ (4 X);
- miluiiești:** *subj. pr. 2. sg.* 7,02;
- va milui:** *ind. viit. l. 3. sg.* 13,17; 28,50; 30,03; Fac. (3 X), Ieș. (3 x), Nm. (1 x)
- mincinos:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „lügnerisch“: „trompeur“ (1 X);

- mincinoasă**: *f. sg. nom./ac.* 5,20;
Ieș. (1 X)
- minciună**: (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Lüge“:
„mensonge“
(1 X):
minciuni: *pl. nom./ac.* 5,20;
Ieș. (1 x)
- mine** → eu
- minte**: (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Verstand, Geist“:
„esprit, raison“
(6 X):
minte: *sg. nom./ac.* 1,13; 1,15; 28,28; 32,21; 32,31;
mintea: *sg. nom./ac.* 4,06;
Ieș. (1 X9)
- minți**: (XVI PS. SCH.): *v. IV*: „lügen“: „mentir“
(1 X):
vor minți: *ind. viit. I. 3. pl.* 33,29;
Lv. (3 x)
- minunat**: (XVI sec. PS. SCH.): *adj.*: „wunderbar“:
„merveilleux“
(2 X):
minunate: *f. pl. nom./ac.* 28,59;
minunatul: *m. sg. nom./ac.* 28,58;
Fac. (1 x), Ieș. (2 x)
- mirosi**: (1581/2 PO): *v. IV*: „riechen“: „sentir“
(1 X):
vor mirosi: *ind. viit. I. 3. pl.* 4,28;
Fac. (2 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- mîhni**: (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV*: „bekümmerb“:
„affliger, chagriner“
(1 X):
te mîhnești: *subj. pr. 2. sg. refl.* 15,10;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- mîhnit**: (XVI sec. PS. H.): *adj.*: „betrübt“: „attristé“
(1 X):
mîhnită: *f. sg. nom./ac.* 28,65;
- mîine**: (XVI sec. CV): *adv.*: „morgen“: „demain“
(1 X):
mîine: 6,20;
Fac. (1 x), Ieș. (10 x9, Nm. (4 X)
- mîină**: (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.* „Hand“: „main“
(83 X)
mîină: *sg. nom./ac.* 4,34; 6,21; 7,08; 19,21; 19,21;
26,08;
- mîini**: *sg. gen./dat.* 8,17;
mîinile: *pl. nom./ac.* 32,39;
mîini: *pl. nom./ac.* 4,28; 27,15;
mîinile: *pl. nom./ac.* 7,23; 7,24; 13,09; 19,12; 21,06;
21,07; 21,10; 23,14; 23,25; 24,01; 24,03; 26,04;
34,09;
mîinile: *pl. nom./ac.* 1,26; 2,30; 2,33; 2,36; 2,36; 3,02;
3,03; 3,08; 7,02; 9,15; 9,17; 10,03; 12,07; 14,25;
15,08; 20,13; 30,14; 33,03; 33,07;
mîinule: *pl. nom./ac.* 1,25;
mîinilor: *pl. gen./dat.* 2,07; 12,11; 12,17; 16,15;
16,17; 24,19; 31,29;
mîinilor: *pl. gen./dat.* 28,12; 30,09; 33,11;
mîina: *sg. nom./ac.* (31 x);
Fac. (83 x9, ieș. (102 x), Lv. (66 x), Nm. (36 x)
- mînca**: (XVI sec. PS. SCH.): *v. I*: „essen, fressen“:
„manger, dévorer“
(76 X):
să mînca: *ind. pr. 3. sg. pas.* 12,22;
veți mînca: *ind. viit. I. 2. pl.* 12,07; 14,09; 14,09;
veți mînca: *ind. viit. I. 2. pl.* 2,06; 14,11;
vor mînca: *ind. viit. I. 3. pl.* 4,28; 14,29; 18,01;
26,12; 31,20;
măninci: *subj. pr. 2. sg.* 12,17; 12,23; 15,23; 16,03;
16,03; 20,19; 23,26;
mănince: *subj. pr. 3. sg.* 12,20; 12,25;
mîncați: *subj. pr. 2. pl.* 12,16; 14,03; 14,04; 14,06;
14,07; 14,10; 14,12;
mîncați: *subj. pr. 2. pl.* 12,23; 14,08; 14,19; 14,20;
14,21; *ind. pr. 2. pl.* 32,28;
mănîncă: *ind. pr. 3. pl.* 28,38;
mîncînd: *ger.* 8,12;
mîncîndu: *ger.* 6,11; 11,15;
mîncă: *ind. pf. s. 3. sg.* 32,15;
am mîncat: *ind. pf. c. 2. sg.* 9,09; 9,18; 26,14;
ați mîncat: *ind. pf. c. 2. pl.* 29,06;
mănca-voiu: *ind. viit. I. 1. sg.* 12,20;
voiu mînca: *ind. viit. i. 1. sg.* 2,28;
vei mînca: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,16; 8,09; 8,10; 12,15;
12,18; 12,20; 12,21; 12,22; 12,27; 14,23; 14,26;
15,20; 15,22; 16,07; 16,08; 20,14; 27,07; 28,31;
28,53;
va mînca: *ind. viit. I. 3. sg.* 12,15; 12,22; 14,21;
15,22; 18,08; 28,33; 28,39; 28,51; 28,55; 28,57;
32,22; 32,42;
să va mînca: *ind. viit. i. 3. sg. refl.* 12,23;
Fac. (67 X), Ieș. (47 X), Lv. (103 x), Nm. (25 x)
- mîncare**: (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Essen, Speise“:
„mets, nourriture“
(4 X):
mîncare: *sg. nom./ac.* 20,20; 28,26; 31,17; 32,24;
Fac. (10 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)

- mîncărime:** (1688 BIBLIA): s.f.: „Jucken“:
„démangeaison“
(1 X):
mîncărime: *sg. nom./ac.* 28,27;
- mînia:** XVI sec. PS. SCH.): v. I: „in Zorn geraten“:
„(s')enrager“
(11 X):
mîniați: *subj. pr. 2. pl.* 4,25; 9,18; 31,29;
ai mîniat: *ind. pf. c. 2. sg.* 9,07;
s-au mîniat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 4,21; 9,08; 9,19;
9,20;
aș mîniat: *ind. pf. c. 2. pl.* 9,08; 9,22;
mîniindu-se: *ger. refl.* 11,17;
Fac. (2 x), Ieș. (4 x), Lv. (1 X9, Nm. (4 x)
- mînie:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Zorn“: „colère“
(14 X):
mînie: *sg. nom./ac.* 6,15; 7,04; 9,19; 29,23; 29,27;
29,28; 31,17; 32,24;
mîniia: *sg. nom./ac.* 13,17; 29,24; 31,20; 32,22;
32,33; 32,33;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X), Lv. (4 x), Nm. (11 x)
- mîntui:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „erlösen, erretten,
befreien“: „délivrer, sauver“
(7 X):
mîntuiască: *subj. pr. 3. sg.* 7,16;
ai mîntuit: *ind. pf. c. 2. sg.* 9,26; 21,08;
au mîntuit: *ind. pf. c. 3. sg.* 7,08; 15,15; 24,18;
va mîntui: *ind. viit. I. 3. sg.* 20,04;
Fac. (11 x), Ieș. (6 x), Lv. (6 X), Nm. (6 x)
- mîntuire:** (XVI sec. CV): s.f.: „Erlösung, Errettung,
Heil“: „délivrance, salut“
(1 X):
mîntuire: *sg. nom./ac.* 27,07;
Fac. (5 x), Ieș. (7 x), Lv. (32 x), Nm. (15 x)
- moale:** (1483 DERS): „weich“: „mou, tendre“
(2 X):
moale: *s.f.sg. nom./ac.* (< cea) 28,56; *s.m.sg.*
nom./ac. (< cel) 28,54;
Fac. (3 x)
- moară:** (1551/3 ES): s.f.: „Mühle“: „moulin“
(2 X):
moara: *sg. nom./ac.* 24,06;
morii: *sg. gen./dat.* 24,06;
Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- moarte:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Tod“: „mort“
(10 X):
moarte: *sg. nom./ac.* 19,06; 21,22; 22,26; 30,19;
- moartea:** *sg. nom./ac.* 28,21; 30,15; 31,27; 33,01;
morții: *sg. gen./dat.* 31,14; *sg. gen.dat.* (< a) 31,29;
Fac. (8 x), Ieș. (12 x), Lv. (14 x), Nm. (10 x)
- moliciune:** (1688 BIBLIA): s.f.: „Weichheit“:
„mollesse“
(1 X):
moliciune: *sg. nom./ac.* 28,56;
- mormînt:** (1512 DRHB): s.n.: „Grab, Gruft“:
„tombeau, tombe“
(1 X):
mormînturile: *pl. nom./ac.* 9,22;
Fac. (11 x), Ieș. (1 x), Nm. (6 x)
- mort:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj./s.:* „tot, Toter“: „mort“
(4 X):
morții: *pl. nom./ac.* 18,11; 28,26;
mort: *m. sg. gen./dat.* (< celui) 26,14; *m.sg.nom./ac.*
14,01;
Fac. (8 x), Ieș. (3 x), Lv. (2 x), Nm. (7 x)
- mortăciune:** (1551/3 ES): s.f.: „Aas“: „charogne“
(2 X):
mortăciunea: *sg. nom./ac.* 14,21;
mortăciunile: *pl. nom./ac.* 14,08;
Lv. (21 x)
- moșie:** (1548 DERS): s.f.: „Erbgut“: „1. patrimoine, 2.
terre, propriété“
(1 X):
moșie: *sg. nom./ac.* 18,08;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (15 x), Nm. (50 x)
- moșteni:** (1561 CORESI): v. Iv: „(be)erben“: „hériter“
(58 X):
veș moșteni: *ind. viit. I. 2. Pl.* 11,31;
veși moșteni: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,22; 5,33; 11,23;
vor moșteni: *ind. viit. I. 3. pl.* 1,39; 3,20;
moștenescu: *subj. pr. I. sg.* 9,04;
moștenești: *subj. pr. 2. sg.* 7,01; 9,01; 9,05; 9,06;
11,29; 12,29; 15,04; 20,16; 21,01; 23,21; 25,19;
26,01; 28,21; 30,16;
moștinești: *subj. pr. 2. sg.* 11,11;
moștenească: *subj. pr. 3. sg.* 10,11;
moșteniți: *subj. pr. 2. pl.* 4,01; 4,05; 4,14; 4,26; 6,01;
8,01; 11,08; 1,10; 28,63; 30,18; 31,13; 32,49;
imperat. pl. 1,08; 1,21; 9,23;
moșteni: *inf.* (< a) 2,09; 2,24, 2,31;
moștenești: *ind. pr. 2. sg.* 18,14;
am moștenit: *ind. pf. c. I. sg.* 3,12;
te-ai moștenit: *ind. pf. c. 2. sg. refl.* 19,14;
au moștenit: *ind. pf. c. 3. sg.* 2,21; 2,2; 4,47; *ind. pf.*
c. 3. pl. 30,05;

- vei moșteni:** *ind. viit. i. 2. sg.* 6,18; 12,29; 17,14; 19,01; 30,05; 31,03; 31,07;
va moșteni: *ind. viit. i. 3. sg.* 3,28; 12,10; 33,23;
 Fac. (10 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (17 x)
- moștenire:** (1652 ÎNDR.): s.f.: „Erbchaft, Erbe“:
 „héritage“
 (8 X):
moștenire: *sg. nom./ac.* 4,37;
moștenirea: *sg. nom./ac.* 3,20; 9,26; 12,09; 19,14; 33,04;
moștenirei: *sg. gen./dat.* 32,09;
moștenirii: *sg. gen./dat.* 2,12;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 X), Lv. (3 x), Nm. (13 x)
- muiere:** (XVI sec. Ps. SCH.): s.f.: „Frau“: „femme“
 (34 X):
muière: *sg. nom./ac.* 20,07; 21,11; 21,11; 21,13; 2,05; 22,13; 22,2; 22,22; 22,29; 24,01; 24,03; 24,04; 24,05; 24,05; 28,30;
muièrea: *sg. nom./ac.* 5,21; 17,05; 22,14; 22,22; 22,24; 22,30; 24,05; 25,05; 25,07; 25,09; 25,11; 27,20; 28,54;
muieri: *pl. nom./ac.* 20,14; 21,15;
muiерile: *pl. nom./ac.* 2,34; 3,06; 29,11;
 Fac. (63 x), Ieș. (18 x), Lv. (25 x), Nm. (23 x)
- mult:** (1521 NEACȘU): *adj./adv.*: „viel“: „maint, nombreux, beaucoup“
 (31 X):
mult: *adv.* 9,14; *adv. comp.* (< mai) 25,03;
multe: *f. pl. nom./ac.* 1,46; 2,01; 3,19; 7,01; 7,01; 15,06; 15,06; 22,07; 28,12; 28,12; 30,18; 31,17; 31,21; *f. pl. nom./ac. comp.* (< mai) 20,19; *f. pl. nom./ac.* (< cèle) 3,05;
multă: *f. sg. nom./ac.* 1,28; 2,10; 2,21; 7,17; 26,05; 28,38;
mulți: *m. pl. nom./ac.* 1,10; 30,16; *m. pl. nom./ac. comp.* (< mai) 7,07;
mult: *m. sg. nom./ac.* 8,08; 9,02; 33,06; *m.sg.nom./ac. comp.* (< mai) 1,11; 20,01;
 Fac. (23 x), Ieș. (20 x), Lv. (3 X9, Nm. (17 x)
- mulți → înmulți**
- mulțime:** (XVI sec. CV): s.f.: „Menge“: „foule, multitude“
 (4 X):
mulțime: *sg. nom./ac.* 10,22; 26,05; 28,62;
mulțimea: *sg. nom./ac.* 28,47;
 Fac. (8 x), Ieș. (2 x), Lv. (2 X9, Nm. (2 x)
- munte:** (1443 DERS): s.m.: „Berg“: „mont (agne)“
 (8 X):
muntelui: *sg. gen./dat.* 1,19;
- munți:** *pl. nom./ac.* 8,07;
munții: *pl. nom./ac.* 8,09; 12,02;
munților: *pl. gen./dat.* 32,22; 33,15;
munte: *sg. nom./ac.* (21 x);
muntele: *sg. nom./ac.* 127 x);
 Fac. (23 x), Ieș. (51 x), Lv. (5 x) Nm (37 x)
- muri:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „sterben“: „mourir“
 (37 X):
vom muri: *ind. viit. I. 1. pl.* 5,25; 18,16;
vor muri: *ind. viit. I. 3. pl.* 17,05; 24,16; 24,16;
moară: *subj. pr. 3. sg.* 20,05; 20,06; 20,07; 33,06;
murim: *subj. pr. 1. pl.* 5,25;
moriu: *ind. pr. 1. sg.* 4,22;
murind: *ger.* 2,16;
mori: *ind. pr. 2. sg.* 32,52;
au murit: *ind. pf. c. 3. sg.* 10,06; 25,05; 25,06; 32,52; 34,05; 34,07;
moare: *ind. pr. 3. sg.* 17,06;
muri-va: *ind. viit. I. 3. sg.* 24,07;
va muri: *ind. viit. I. 3. sg.* 13,05; 13,10; 17,06; 17,06; 17,12; 18,20; 19,05; 19,06; 19,11; 19,12; 21,21; 21,22; 22,21; 24,03; 24,16; 25,05;
 Fac. (75 x), Ieș. (34 x), Lv. (20 x), Nm. (39 x)
- mușca:** (XVI sec. Cv): v. I: „beissen“: „mordre“
 (1 X):
mușcînd: *ger.* 8,15;
 Fac. (1 x), Nm. (1 x)
- mușchi:** (1670 ANON. CAR): s.m.: „Muskel“:
 „muscle“ (1 X):
mușchilor: *pl. gen./dat.* 32,14;
- muta:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „umziehen, umsiedeln, versetzen, verrücken“: „déménager, émigrer, transférer, changer de lieu“
 (3 X):
vor muta: *ind. viit. I. 3. pl.* 32,30;
muți: *subj. pr. 2. sg.* 19,14;
mută: *ind. pr. 3. sg.* 27,17;
 Fac. (3 x), Lv. (1 x)

N

n → nu

nainte(a) → înainte

nalt → înalt

naște: (XVI sec. CV): v. III: „1. zeugen, gebären, 2. geboren, erzeugt werden“: „1. enfanter, procréer, engendrer, 2. naître, être procréé“
 (7 X):

- vor naște: *ind. viit. I. 3. pl.* 21,15;
 au născut: *ind. pf. c. sg.* 32,18;
 vei naște: *ind. viit. I. 2. sg.* 4,25; 28,41;
 va naște: *ind. viit. I. 3. sg.* 25,06; 28,57;
 să va naște: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 15,19;
 Fac. (166 x), Ieș. (10 x), Lv. (7 x)
- naștere: (1551/3 ES): s.f.: „Geburt“: „naissance“
 (8 X):
 nașterile: *pl. nom./ac.* 28,04; 28,11; 28,11; 28,18;
 28,51; 28,53; 30,09; 30,09;
 Fac. (19 x), Ieș. (5 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- nădăjdui: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „hoffen,
 vertrauen“: „espérer, avoir confiance“
 (5 X):
 nădăjduiască: *subj. pr. 3. sg.* 32,02;
 nădejduind: *ger.* 33,12; 33,28;
 nădejduia: *inđ. impf. 3. pl.* 32,37;
 ai nădejduit: *ind. pf. c. 2. sg.* 28,52;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- nădejde: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Hoffnung“:
 „espérance, espoir“
 (1 X):
 nădêjde: *sg. nom./ac.* 24,15;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- năimi: (1561 CORESI): v. IV.: „dingen, heuern,
 mieten“: „engager, louer“
 (2 X):
 năimit: *sup. (< de)* 15,18;
 au năimit: *ind. pf. c. 3. pl.* 23,04;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- nărod → norod
- născut: (XVI sec. CV): adj.: „geboren“: „né“
 (12 X):
 născute: *s.f. pl. nom./ac. (< cêle)* 12,06; 12,17; 14,23;
 21,187;
 născut: *s.m.sg.nom./ac.* 21,15; 21,16; 33,17;
 născutul: *s.m.sg. nom./ac.* 15,19;
 născut: *s.m.sg. nom./ac. (< ccl)* 15,19; 15,19; 21,16;
 21,17;
 Fac. (21 x), Ieș. (23 x), Lv. (5 x); Nm. (26 x)
- năsilnic: (1620 MOXA): adj.: „gewalttätig“: „violent“
 (6 X):
 nesilnică: *f. sg. nom./ac.* 21,04;
 năsilnică: *f. sg. nom./ac. (< cea)* 31,27;
 nesilnic: *m. sg. nom./ac.* 1,17;
 nesilnic: *m. sg. nom./ac.* 15,18;
 năsilnic: *m. sg. nom./ac.* 9,06; 9,13;
 Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- năsilnici: (1683 DOS.): v. IV: „hart, starr machen“:
 „rendre raide“
 (2 X):
 nesilniciț: *subj. pr. 2. pl.* 10,16;
 au nesilnicit: *ind. pf. c. 3. sg.* 2,30;
- năsilnicie: (MS. 1618): s.f.: „1. Heftigkeit. Wildheit, 2.
 Härte, Starrheit“: „1. sauvagerie, 2. rigidité“
 (2 X):
 nesilnicia: *sg. nom./ac.* 10,16;
 nesilniciei: *sg. gen./dat.* 9,27;
- ne → eu
- ne → eu
- neafla → afla
- neam: (XVI sec. CV): s.n.: „Geschlecht, Volk“:
 „famille, descendance, peuple“
 (11 X):
 neam: *sg. nopl./ac.* 29,08; 29,18; 32,05; 32,20;
 neamul: *sg. nom./ac.* 3,13;
 neamurile: *pl. nom./ac.* 1,13; 29,10; 32,07; 33,05;
 neamurilor: *pl. gen./dat.* 5,23; 32,07;
 Fac. (18 x), Ieș. (21 x), Lv. (2 x), Nm. 841 x)
- neasculta → asculta
- neascultător: (1654 NEAGOE): adj.: „ungehorsam,
 unfolgsam“: „désobéissant, insoumis“
 (1 X):
 neascultătoriu: *m. sg. nom./ac.* 21,18;
 Ieș. (1 x), Nm. (2 x)
- nebăgat (în seamă) → băgat (în seamă)
- nebun: (XVI sec. CV): adj.: „verrückt, töricht“: „fou“
 (1 X):
 nebun: *m. sg. nom./ac.* 32,06;
- necălit: (1577 DIR): *adj./adv.*: „unverrückbar,
 unersetzbar“: „immobile“
 (1 X):
 neclătite: *f. pl. nom./ac.* 11,18;
 Ieș. (1 x)
- neclintit: (1640 URECHE): adj.: „1. unbewegt, 2.
 beständig“: „1. immobile, 2. ferme“
 (1 X):
 neclintite: *f. pl. nom./ac.* 6,08;
- necunoștință → cunoștință

- necurat:** (XVI sec. CV): adj./s.: „unrein, Teufel“:
„impur, diable“
(9 X):
necurat: *adj. m. sg. nom./ac.* 14,08;
necurate: *adj. f. pl. nom./ac.* 14,07; 14,10; 14,19;
necurat: *s. m. sg. nom./ac.* 26,14; *s. m. sg. nom./ac.*
(*< cel*) 12,15; 12,22; 15,22; 25,01;
Fac. (7 x), Ieș. (1 x), Lv. (90 x), Nm. (21 x)
- nedrept:** (XVI sec. CV): adj.: „ungerecht“: „injuste“
(1 X):
nedireaptă: *f. sg. nom./ac.* 19,16;
- nefiind → fi**
- negură:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: Nebel“: „brume,
brouillard“
(1 X):
negură: *sg. nom./ac.* 4,11;
Ieș. (3 x)
- neguțătorie:** (1643 VARL.): *s. f.*: „Handel, Geschäft“:
„négoce“
(1 X):
neguțătorie: *sg. nom./ac.* 33,19;
- neînsemnat → însemnat**
- nelocuit → locuit**
- nemeri → nimeri**
nemernic: (1551/3 ES): adj.: „fremd“: „étranger“
(24 X):
nemêrníc: *adj. m. sg. nom./ac.* 23,07;
nemêrnici: *s. m. pl. nom./ac.* 10,19; 24,14;
nemêrnecului: *s. m. sg. gen./dat.* 1,16; 10,18;
nemêrnícului: *s. m. sg. gen./dat.* 24,17; 24,19; 26,12;
26,13; 27,19;
nemêrníc: *s. m. sg. gen./dat.* (*< celui*) 14,21; 24,20,
24,21;
nemêrníc: *s. m. sg. nom./ac.* 12,18; 16,14; 26,11;
nemêrnec: *s. m. sg. nom./ac.* (*< cel*) 28,11;
nemêrníc: *s. m. sg. nom./ac.* (*< cel*) 5,14; 10,18;
10,19; 14,29; 16,11; 28,43; 31,12;
Fac. (1 x), Ieș. (11 x), Lv. (25 x), Nm. (9 x)
- nemernici:** (1688 BIBLIA): *v. IV*: „einwandern, unstet
umherwandern“: „immigrer, errer“
(1 X):
s-au nemernicit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 26,05;
Fac. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (1 X)
- nemic → nimic**
- neobrezuit → obrezuit**
- neputred:** (XVI sec. CV): adj.: „unverderblich“:
„impérissable“
(1 X):
neputred: *m. sg. nom./ac.* 10,03;
Ieș. (26 x)
- neprieten:** (1640 URECHE): *s. m.*: „Feind“: „ennemi“
(2 X):
nepriatinilor: *pl. gen./dat.* 28,31;
nepriêtenilor: *pl. gen./dat.* 23,09;
Fac. (2 X), Ieș. (4 x), Lv. (2 x)
- nesocoti → socoti**
- nești → ști**
- neștine:** (XVI sec. CV): *pron. nehot.*: „einer, jemand“:
„un, quelqu'un“
7 X):
neștine: 19,21; 22,13; 22,26; 22,28; 24,01; 24,05;
niștine: 21,22;
Fac. (2 x), Ieș. (12 x), Lv. (6 x), Nm. (1 x)
- netăiat → tăiat**
- netocmit → tocmit**
- nevăzut → văzut**
- nevedere:** (1683 DOS.): *s. f.*: „Blindheit“:
„aveuglement“
nevedere: *sg. nom./ac.* 28,28;
- neviclean → viclean**
- nevindecat:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „1. ungeheilt“,
2. unheilbar“: „1. non guéri, 2. incurable“
(2 X):
nevindecată: *f. sg. nom./ac.* 32,24; 32,33;
- nevinovat:** (XVI sec. CV): *unschuldig*: „innocent“
(6 X):
nevinovat: *m. sg. nom./ac.* 19,10; 19,13; 21,08;
21,09; 24,05; 27,25;
Ieș. (3 x), Nm. (2 x)
- nevoie:** (1499 DERS): *s.f.*: „Not“: „nécessité“
(2 X):
nevoia: *sg. nom./ac.* 28,57;
nevoie: *sg. nom./ac.* 28,55;
Lv. (1 x)

- nici:** (... *nici*): (XVI sec. CV): *adv./conj.*: „kein, auch nicht, nicht einmal, weder ... noch“: „aucun, même pas, ni ... ni“
(8 X):
nice: adv. 1,37; 2,05; 20,16; 24,05; 30,13;
nici: adv. 7m03; *conj.* (23 x);
nice: conj. (36 x);
Fac. (16 x), Ieș. (34 x), Lv. (22 x), Nm. (28 x)
- nimeni:** XVI sec. CV): *pron. nehot.*: „niemand“:
„personne“
(4 X):
nimenea: 34,06;
nimeni: 7,24; 11,25; 22,27;
Fac. (7 x), Ieș. (10 x), Lv. (4 x), Nm. (1 x)
- nimeri:** (XVI sec. CV): *v. IV:* „treffen, erreichen“:
„atteindre, tomber juste, parvenir à“
(1 X):
să va nemeri: ind. viit. I. 3. sg. 19,05;
Fac. (1 x)
- nimic:** (XVI sec. CV): *pron. nehot.*: „nichts“: „rien“
(4 X):
nemica: 13,17; 22,26;
nemică: 28,55;
nimica: 8,09;
Fac. (9 x), Ieș. (3 X), Nm. (2 x)
- ninsoare:** (1675 MIR. COSTIN): *s. f.:* „Schneefall, -gestöber“: „chute de neige“
(1 X):
ninsoarea: sg. nom./ac. 32,02;
- noao → eu**
- noapte:** (XVI sec. CV): *s.f./adv.:* „Nacht, nachts“:
„nuit, la nuit“
(10 X):
noaptea: sg. nom./ac. 1,33; 16,01; 16,03; 23,10; 28,66;
nopti: pl. nom./ac. 9,09; 9,11; 9,18; 9,25; 10,10;
Fac. (28 x), Ieș. (16 x), Lv. (3 x), Nm. (9 x)
- noastră → meu**
- noastre → meu**
- noi → eu**
- nor:** (1454 DERS): *s. m.:* „Wolke“: „nuage“
(3 X):
nor: sg. nom./ac. 1,33;
noru: sg. nom./ac. 31,15;
- norului: sg. gen./dat.** 31,15;
Fac. (4 x), Ieș. 821 x), Lv. (1 x), Nm. (22 x)
- norod:** (1551/3 ES): *s.n.:* „Volk“: „peuple“
(56 X):
norod: sg. nom./ac. 4,20; 9,02; 14,21; 20,01; 20,09; 28,09; 31,16; 33,29;
norodu: sg. nom./ac. 7,06; 17,16; 18,03; 32,46;
nărod: sg. nom./ac. 9,06; 9,13; 14,02; 20,05; 20,08; 26,18; 26,19; 27,10; 29,13; 32,06;
nărodu: sg. nom./ac. 4,06; 7,06; 14,02;
nărodul: sg. nom./ac. 3,01; 3,02; 13,09; 16,18; 20,11; 21,08; 26,15; 27,12; 27,15; 27,16; 27,17; 27,18; 27,19; 27,20;
norodului: sg. gen./dat. 2,04; 2,16; 5,28; 9,27; 10,11; 20,02; 20,09; 21,08; 31,07; 32,44; 32,46; 33,21;
nărodului: sg. gen./dat. 3,28; 17,07; 27,11;
noroadelor: pl. gen./dat. 33,05;
norodul: sg. nom./ac. (23 x);
Fac. (22 x), Ieș. (5 X), Lv. (32 x), Nm. (239 x)
- noros:** (1648 NT): *adj.:* „wolzig, bewölkt“: „nuaguex“
(1 X):
noros: m. sg. nom./ac. 33,28;
- nostru → meu**
- noștri → meu**
- nu:** (1521 NEACȘU): *adv.:* „nein, nicht“: „non, ne ... pas“
(478 X):
n-: adv. (55 x);
nu: (423 x);
Fac. (319 x), Ieș. (200 x), Lv. (317 x), Nm. (105 x)
- numai:** (XVI sec. CV): *adv.:* „nur“: „seulement“
(22 X):
numai: (22 x);
Fac. (16 x), Ieș. (7 x), Lv. (4 x), Nm. (11 x)
- număr:** (XVI sec. PS. H.): *s.n.:* „Zahl, Anzahl“:
„nombre“
(6 X):
număr: sg. nom./ac. 4,27; 25,03; 26,05; 28,62; 33,06;
numărul: sg. nom./ac. 32,08;
Fac. (16 x), Ieș. (7 x), Lv. (3 x), Nm. (32 x)
- număra:** (XVI sec. CV): *v. I:* „zählen“: „compter“
(2 X):
numeri: subj. pr. 2. sg. 16,09;
număra: inf. (< a) 16,09;
Fac. (9 x), Ieș. (1 X), Lv. (6 x), Nm. (2 x)

- nume:** (XVI sec. CV): s.n.: „Name“: „nom“ (3 X):
nume: *sg. nom./ac.* 22,14; 22,19;
numele: *sg. nom./ac.* (40 x);
 Fac. (12 x), Ieș. (38 x), Lv. (14 x), Nm. (51 x)
- numi:** (XVI sec. CV): v. IV: „(be) nennen“: „nommer“ (7 X):
numescă: *subj. pr. 3. sg.* 12,05;
numescu: *ind. pr. 3. pl.* 2,11; 2,20; 3,09;
au numit: *ind. pf. c. 3. sg.* 3,09; 3,14; 28,10;
 Fac. (63 x), Ieș. (8 x), Lv. (3 x), nm. (7 x)
- numit:** (1688 BIBLIA): *adj.*: „1. genannt, 2. berühmt“: „1. appelé, 2. fameux“ (1 X):
numit: *m. sg. nom./ac.* 26,19;
 Fac. (1 x), Ieș. (81 x)
- O**
- o/1 → el**
- o/2 → un**
- oaie:** (1341 SUCIU): s.f.: „Schaft“: „mouton“ (19 X):
oaia: *sg. nom./ac.* 22,01;
oi: *pl. nom./ac.* 14,04; 14,26; 16,02; 32,14;
oile: *pl. nom./ac.* 8,13; 12,21; 15,13; 15,19; 28,31;
oilor: *pl. gen./dat.* 7,13; 12,06; 12,17; 14,19; 14,23;
 18,04; 28,04; 28,18; 28,51;
 Fac. (61 x), Ieș. (29 x), Lv. (21 x), Nm. (12 x)
- oară:** (XVI sec. CV): s.f.: „Mal“: „fois“ (1 X):
ori: *pl. nom./ac.* 9,13;
 Fac. (6 x), Lv. (14 x), Nm. (5 x)
- oare:** (1404 DERS): *adv.*: „wohl“: „peut-être“ (2 X):
oare: 28,67; 28,67;
 Fac. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (4 x)
- oarecare:** (XVI sec. CV): *adj. nehot.*: „irgendein“: „quiconque“ (1 X):
oarecăriua: *pron. nehot. sg. gen./dat.* 29,18;
 Fac. (2 x), Ieș. (3 x), Lv. (3 x)
- oaste:** (XVI sec. Cv): s.f.: „Heer“: „troupe“ (1 X):
oștii: *sg. gen./dat.* 20,09;
 Ieș. (3 x), Nm. (3 x)
- obraz:** (1424 DRHB): s.m./n.: „1. Wange, Gesicht, 2. Bild, 3. Person“: „1. joue, face, 2. image, 3. personne“ (5 X):
obraz: *sg. nom./ac.* 28,50;
obrazul: *sg. nom./ac.* 1,17; 25,09; 31,18;
obrazului: *sg. gen./dat.* 22,06;
 Fac. (5 x), Ieș. (10 x), Lv. (6 x)
- ochi:** (XVI sec. CV): s.m.: „Auge“: „ocil“ (34 X):
ochiu: *sg. nom./ac.* 19,21; 19,21;
ochiul: *sg. nom./ac.* 7,16; 13,08; 15,09; 19,13; 19,21; 25,12; 28,54; 28,56;
ochiului: *sg. gen./dat.* 32,10;
ochi: *pl. nom./ac.* 28,65; 29,04;
ochii: *pl. nom./ac.* 3,21; 3,27; 3,27; 4,03; 4,09; 7,19; 10,21; 11,07; 11,12; 16,19; 21,07; 28,32; 29,03; 34,07;
ochilor: *pl. gen./dat.* 6,08; 11,18; 14,01; 28,34; 28,66; 28,67; 34,04;
 Fac. (25 x), Ieș. (11 x), Lv. (8 x), Nm. (12 x)
- odihnă:** 1564 CORESI): s.f.: „Ruhe, Rast“: „repos“ (1 X):
odihnă: *sg. nom./ac.* 12,09;
 Fac. (2 x), Ieș. ((x), Lv. (8 x), Nm. (1 x)
- odihni:** (1561 CORESI): v. IV: „(sich) ausruhen“: (se) reposer“ (7 X):
odihnească: *subj. pr. 3. sg.* 5,33;
să odihnească: *subj. pr. 3. sg. refl.* 5,14;
au odihnit: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,12;
s-au odihnit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 33,20;
odihni: *ind. viit. I. 3. sg.* 12,10; 25,19; 28,65;
 Fac. (9 x), Ieș. (8 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- om:** (1521 NEACȘU): s.m.: „Mensch, Mann“: „homme“ (25 X):
omului: *sg. gen./dat.* 1,16; 1,17; 3,11; 19,15; 19,16; 22,16; 25,09;
oameni: *pl. nom./ac.* 1,13; 1,15; 1,22; 1,23; 2,11; 13,13; 19,17; 25,11; 32,26;
oamenii: *pl. nom./ac.* 1,35; 2,10; 21,21; 22,21;
om: *sg. nom./ac.* (21 x);
oamenilo: *pl. gen./dat.* 2,14; 21,20; 25,01;
omul: *sg. nom./ac.* (26 x);
 Fac. (128 x), Ieș. (36 x), Lv. (70 x), Nm. (94 x)
- omenesc:** (XVI sec. CV): *adj.*: „menschlich“: „humain“ (1 X):
omenești: *f. pl. nom./ac.* 4,28;
 Ieș. (1 x), Nm. (9 x)

omorî: (XVI sec. CV): v. IV: „töten“: „tuer“
(7 X):
vor omorî: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,24;
omori: *subj. pr. 2. sg.* 13,09;
omoare: *subj. pr. 3. sg.* 17,07;
am omorît: *ind. pf. c. I. sg.* 3,03;
au omorît: *ind. pf. c. 3. pl.* 19,06; 21,01;
va omorî: *ind. viit. I. 3. sg.* 19,06;
Fac. (16 x), Ieş. (21 x), Lv. (17 x), Nm. (14 x)

opri: (XVI sec. CV): v. IV: „1. (auf-, an) halten, 2. verbieten“: „1. arrêter, retarder, entraver, 2. interdire“
(1 X):
va opri: *ind. viit. I. 3. sg.* 11,17;
Fac. (4 x), Ieş. (1 x), Nm. (1 x)

orb: (1491 DERS): *adj.:* „blind“: „aveugle“
(3 X):
orb: *s. m. sg. nom./ac.* 15,21;
orbu: *s. m. sg. nom./ac.* 27,18;
orbul: *s. m. sg. nom./ac.* 28,29;
Ieş. (1 x), Lv. (3 x)

orbi: (1561 CORESI): v. IV: „1. blind werden, 2. blenden“: „1. perdre la vue, 2. aveugler“
(2 X):
orbescu: *ind. pr. 3. pl.* 16,19;
orbindu-se: *ger. refl.* 28,32;
Ieş. (2 x)

ori: (1559 CORESI): *conj./pron. nehot.:* „1. oder, entweder ... oder, 2. was (wer, wo, wann etc.) auch immer“: „1. ou, ou ... ou, 2. n'importe quoi (qui, ou, quand etc.)“
(10 X):
oricît: *adv.* 15,08;
oriunde: *adv.* 12,13; 15,10;
ori: *conj.* 18,03; 18,03; 24,10;
oricîte: *pron. nehot. f. pl.* 12,17;
oarcîte: *pron. nehot. f. pl. nom./ac.* 5,27;
oricîtu: *pron. nehot. m. sg.* 15,10;
oricarele: *pron. nehot. sg. nom./ac.* 8,05;
Fac. (1 x), Ieş. (3 x)

oricare → ori

oricît → ori

oriunde → ori

orz: (1497 DERS): *s.m.:* „Gerte“: „orge“
(1 X):
orzului: *sg. gen./dat.* 8,08;
Fac. (1 x), Ieş. (2 x)

osteneală: (1561 CORESI): *s.f.:* „Mühe“: „peine“
(3 X):
osteneala: *sg. nom./ac.* 1,12; 26,07;
ostenêtele: *pl. nom./ac.* 28,33;
Ieş. (2 x), Nm. (1 x)

osteni: (XVI sec. CV): v. IV: „1. bemühen, 2. ermüden“: „1. (s')efforcer, 2. fatiguer“
(2 X):
osteniiai: *ind. impf. 2. sg.* 25,18;
osteniia: *ind. impf. 3. pl.* 25,18;
Fac. (1 x), Ieş. (1 x)

ou: (1560 CORESI): *s.n.:* „Ei“: „ocuf“
(2 X):
oao: *pl. nom./ac.* 22,06; 22,06;

P

pace: (XVI sec. CV): *s.f.:* „Frieden“: „paix“
(4 X):
pace: *sg. nom./ac.* 2,26; 20,10; 20,11; 23,06;
Fac. (9 x), Ieş. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)

par: (1533 DERS): *s.m.:* „Pfahl“: „pieu“
(1 X):
păruş: *sg. nom./ac.* 23,13;

parte: (XVI sec. CV): *s.f.:* „Teil, Anteil“: „part, partie“
(13 X):
parte: *sg. nom./ac.* 4,16; 10,09; 12,12; 14,27; 14,29;
15,19; 18,01; 18,8;
partea: *sg. nom./ac.* 16,16; 20,13; 32,09;
părţi: *sg. nom./ac.* 16,16; 20,13; 32,09;
părţi: *pl. nom./ac.* 1,11; 19,03;
Fac. (30 x), Ieş. (72 x), Lv. (24 x), Nm. (21 x)

pasăre: (XVI sec. Cv): *s.f.:* „Vogel“: „oiseau“
(7 X):
pasăre: *sg. nom./ac.* 22,06;
pasărea: *sg. nom./ac.* 4,17; 14,11;
pasări: *pl. nom./ac.* 32,24;
păsări: *pl. nom./ac.* 22,06;
pasărilor: *pl. gen./dat.* 14,12; 28,26;
Fac. (23 x), Lv. (11 x)

pască → Paşti

pasha → Paşti

paşte: (XVI sec. CV): v. III: „weiden, grasen“: „pâitre, pâturer“
(1 X):
paşti: *subj. pr. 2. sg.* 19,14;
Fac. (10 x), Ieş. (6 x), Nm. (1 x)

- Paști**: (1551/3 Es): s.f.pl.: „1. Passahfest, Ostern, 2. Osterbrot“: „1. Pâques, 2. pain de Pâques“ (4 X):
Paște: *sg. nom./ac.* 16,01;
pasca: *sg. nom./ac.* 16,05;
paștile: *pl. nom./ac.* 16,02; 16,06;
 Ieș. (4 x), Nm. (10 x)
- pat**: (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Bett, 2. Tragsessel“: „1. lit, 2. palanquin“ (2 X):
pat: *sg. nom/ac.* 3,11;
patul: *sg. nom./ac.* 3,11;
 Fac. (3 x), Ieș. (3 x), Lv. (15 x), Nm. (3 x)
- patru**: (XVI sec. CV): num.: „vier“: „quatre“ (2 X):
patru: *card.* 22,12;
patra: *ord.* (> a) 5,09;
 Fac. (7 x), Ieș. (32 x), Lv. (11 x), Nm. (11 x)
- patruzeci**: (XVI sec. CV): num.: „vierzig“: „quarante“ (4 X):
patruzeci: *card.* 2,07; 10,10; 10,10;
patruzecilea: *ord. m.* (> a1) 1,03;
 Fac. (2 x), Ieș. (2 x9), Nm. (2 x)
- pază**: (1561 CORESI): s.f.: „Aufsicht, Wache“: „surveillance, garde“ (1 X):
pazele: *pl. nom./ac.* 11,01;
 Fac. (4 X), Ieș. (2 x), Lv. (2 x), Nm. (26 x)
- păcat**: (XVI sec. CV): s.n.: „Sünde“: „péché“ (8 X):
păcat: *sg. nom./ac.* 23,22; 23,23; 24,15;
păcatul: *sg. nom./ac.* 5,09; 9,21; 19,15; 24,16;
păcatele: *pl. nom./ac.* 30,03;
 Fac. (5 X), Ieș. (62 x), Lv. (62 x), Nm. (19 x)
- păcătoș**: (XVI sec. CV): adj.: „sündig, sündhaft“: „pécheur“ (1 X):
păcătoș: *s.m.sg.nom./ac.* (< cel) 29,19;
 Fac. (1 x), Nm. (2 x)
- păcatul**: (1688 BIBLIA): v. IV: „sündigen“: „pécher“ (1 X):
va păcătui: *ind. viit. I. 3. sg.* 19,15;
 Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- pădure**: (1515 DERS): s.f.: „Wald“: „forêt“ (1 X):
pădurile: *pl. nom./ac.* 7,05;
- păgînătate**: (1625 SLLf): s.f.: „Gottlosigkeit“: „pratique immorale“ (6 X):
păgînătate: *sg. nom./ac.* 18,22; 19,16;
păgînătatea: *sg. nom./ac.* 9,04; 9,05; 25,03;
păgînătățile: *pl. nom./ac.* 9,27;
 Lv. (1 x)
- păgubi**: (1564 CORESI): v. IV: „Schaden zufügen, erleiden“: „éprouver des dommages, ensommager“ (1 X):
vor păgubi: *ind. viit. I. 3. pl.* 22,19;
 Ieș. (1 X)
- pălitură**: (1688 BIBLIA): s.f.: „Mehltau, Rost“: „blanc“ (1 X):
pălitura: *sg. nom./ac.* 28,42;
- pămînt**: 1517 DERS): s.n.: „Erde, Land“: „terre, pays“ (6 X):
pămîntu: *sg. nom./ac.* 3,24; 5,08;
pămînturilor: *pl. gen./dat.* 9,05;
pămîntului: *sg. gen./dat.* (38 x9);
pămîntul: *sg. nom./ac.* (174 x);
pămînt: *sg. nom./ac.* (55 x);
 Fac. (360 x), Ieș. (165 x), Lv. (91 x), Nm. (125 x)
- părăsi**: (XVI sec. CV): v. IV: „1. verlassen, 2. von etw. ablassen, absehen“: „1. quitter, 2. renoncer“ (8 X):
părăsi: *ind. pf. s. 3. sg.* 32,15;
ai părăsit: *ind. pf. c. 2. sg.* 28,20; 32,18;
au părăsit: *ind. pf. c. 3. sg.* 26,05;
voiu părăsi: *ind. viit. I. 1. sg.* 31,17;
va părăsi: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,31; 31,06; 31,08;
 Fac. (4 x), Ieș. (2 x), Lv. (1 x)
- părăsit**: 1495 LDSR): adj.: „verlassen“: „abandonné“ (1 X):
părăsiți: *adj. m. pl. nom./ac.* 32,36;
 Nm. (1 x)
- părinte**: (XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „Vater, 2. pl. Eltern“: „1. père, 2. pl. parents“ (20 X):
părintele: *sg. nom./ac.* 21,19;
părintelui: *sg. gen./dat.* 21,18;
părinți: *pl. nom./ac.* 24,16;
părinții: *pl. nom./ac.* 4,37; 5,03; 6,10; 8,03; 8,16; 10,15; 10,22; 13,06; 19,14; 24,16; 28,36; 28,64; 30,05; 30,05; 30,09; 31,16; 32,17;
 Fac. (18 x), Ieș. (10 x), Lv. (2 x), Nm. (14 x)
- păruș** → par

- păsa:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „gehen“: „aller“
(4 X):
păsați: *imperat. pl.* 1,07; 3,18;
pasă: *imperat. 2. sg.* 5,30; 10,11;
Fac. (9 x), Ieș. (13 x), nm. (1 x)
- păun:** (1483 DERS): s.f.: Pfau“: „paon“
(1 X):
păun: *sg. nom./ac.* 14,17;
- păzi:** (1551/3 ES): v. IV: „1. bewahren, 2. achtgeben“:
„1. garder, protéger, 2. veiller“
(57 X):
vom păzi: *ind. viit. I. 1. pl. refl.* 6,25;
veț păzi: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,05; 12,01;
veți păzi: *ind. viit. I. 2. pl.* 5,01; 7,12; 11,08; 26,16;
păzești: *subj. pr. 2. sg.* 5,15; 6,17; 8,11; 10,13; 11,01;
12,32; 13,18; 17,10; 26,18; 28,15; 28,45; 30,10;
30,16;
te păzești: *subj. pr. 2. sg. refl.* 23,09; 24,08;
să păzească: *subj. pr. 3. sg.* 17,19;
păziț: *subj. pr. 2. pl.* 11,32; 29,09;
păziți: *subj. pr. 2. pl.* 6,02; 8,01; 13,04; 15,05; 28,01;
vă păziți: *sub. pr. 2. pl. refl.* 5,32; 24,08;
sa păzească: *subj. pr. 3. pl.* 5,29; 32,48;
păzescu: *ind. pr. 3. pl.* 5,10; 7,09;
păzêste: *imperat. sg.* 4,09; 5,12; 6,03; 16,01;
păzêste-te: *imperat. sg. refl.* 12,28; 12,30;

păziț: *imperat. pl.* 4,02;
păziți: *imperat. pl.* 4,15; 27,01;
păzindu: *ger.* 6,17; 7,08;
păzi: *inf. (< a)* 26,17; 28,30;
au păzit: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,10; 33,09;
păzêste: *ind. pr. 3. sg.* 7,09;
vei păzi: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,11; 8,02; 8,06; 16,12;
va păzi: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,12;
Fac. (15 x), Ieș. (20 x), lv. (16 x), nm. (18 x)
- pe:** (1514 DERS): prep.: „1. auf, 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für“: „1./2. sur, 3. par, 4. pour, contre“
(574 X):
pe: 1,07; 2,04; 4,42; 5,28; 13,07; 14,25; 16,14; 21,02;
23,14; 27,22; 27,22;
pre: (743 x);
Fac. (943 x), Ieș. (759 x), Lv. (585 x), nm. (274 x)
- pecetlui:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „versiegeln“:
„sceller“
(1 X):
s-au pecetluit: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 32,34;
- pedeapsă:** (1507 DERS): s.f.: „1. Erziehung, 2. Strafe“:
„1. discipline, 2. peine“
(1 X):
pedeapsa: *sg. nom./ac.* 28,53;
- pentru:** (XVI sec. CV): prep.: „1. für, 2. wegen, ... halber“: „1. pour, 2. à cause de“
(46 X):
pentru: (46 x);
Fac. (300 x), Ieș. (194 X9, Lv. (230 x), Nm. (185 x)
- peste:** (XVI sec. PS. SCH.): prep.: „1. über, 2. während“: „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant“
(75 X):
preste: (75 x);
Fac. (56 x), Ieș. (80 x), Lv. (91 x), Nm. (134 x)
- petrece:** (XVI sec. Cv): v. III: „(ver) bringen“: „passer“
(2 X):
petreci: *subj. pr. 2. sg.* 29,12;
ai petrecut: *ind. pf. c. 2. sg.* 2,07;
Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Lv. (1 x)
- pește:** (XVI sec. Cv): s.m.: „Fisch“: „poisson“
(1 X):
pêstele: *sg. nom./ac.* 4,18;
Fac. (3 x), Ieș. (2 x), Nm. (1 x)
- petrece:** (XVI sec. CV): v. III: „1. durchführen, durchziehen, 2. begleiten, 3. sich belustigen“: „1. traverser, 2. accompagner, 3. se divertir“
(2 X):
petreci: *subj. pr. 2. sg.* 29,12;
ai petrecut: *ind. pf. c. 2. sg.* 2,07;
Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- piatră:** (1408 BGL): s.f.: „Stein“: „pierre“
(26 X):
piatră: *sg. nom./ac.* 4,13; 5,22; 8,15; 9,09; 9,10;
9,11; 10,01; 10,03; 29,17; 32,13; 32,13;
pietri: *pl. nom./ac.* 4,28; 13,10; 17,05; 21,21; 22,21;
22,24; 27,02; 27,03; 27,05; 27,06; 28,36; 28,64;
pietrile: *pl. nom./ac.* 8,09; 27,04; 27,08;
Fac. (14 x), Ieș. (67 x), Lv. (11 x), nm. (9 x)
- picior:** (1410 DLRV): s.n.: „Fuss“: „pied“
(14 X):
piciorul: *sg. nom./ac.* 25,09; 28,56; 32,35; 33,24;
piciorului: *sg. gen./dat.* 11,24; 28,65;
picioarele: *pl. nom./ac.* 2,28; 8,04; 11,10; 29,05;
picioarelor: *pl. gen./dat.* 28,35;
picior: *sg. nom./gen.* 2,05; 19,21; 19,21;
Fac. (10 x), Ieș. (14 x9, Lv. (19 x), Nm. (2 x)
- pedică:** (XVI sec. PS. H.): s.f.: „Hindernis“: „obstacle“
(1 X):
piadecă: *sg. nom./ac.* 7,16;
Ieș. (2 x9, lv. (1 x)

- piere** → **pieri**
- pierire**: (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „Verderben, Untergang“: „mort, ruine“ (3 X):
peire: *sg. nom./ac.* 30,18;
perire: *sg. nom./ac.* 4,26;
peririi: *sg. gen./dat.* 32,35;
 Nm. (1 x)
- pierde**: (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „verlieren“: „perdre“ (22 X):
vor piêrde: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,22;
piarzã: *subj. pr. 3. sg.* 29,19;
piardeși: *subj. pr. 2. pl.* 13,05;
piêrdeși: *subj. pr. 2. pl.* 12,02; 12,03;
piarzã: *subj. pr. 3. pl.* 1,26;
au pierdut: *ind. pf. c. 3. sg.* 2,21; 11,04; 32,28; *ind. pf. c. 3. pl.* 2,12;
piarde: *ind. pr. 3. sg.* 8,20;
vei piarde: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,02; 7,23;
va piarde: *ind. viit. I. 3. sg.* 9,03; 9,04;
va piêrde: *ind. viit. I. 3. sg.* 19,01; 28,20; 28,24; 28,45; 28,51; 28,61;
se vor piêrde: *viit. I. 3. pl. refl.* 22,03
 Fac. (11 x), Ieș. (4 x), Lv. (7 x), Nm. (9 x)
- pieri**: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „zugrunde gehen, umkommen“: „périr, mourir“ (7 X):
veți peri: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,26; 8,19; 8,20; 11,17; 30,18;
pieri: *imperat. sg.* 33,27;
va peri: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,24;
 Fac. (2 x), Ieș. (5 X), Lv. (15 x), Nm. (10 x)
- piezãre**: (1688 BIBLIA): s. f.: „Verlust“: „perte“ (5 X):
piezãre: *sg. nom./ac.* 7,02; 7,23; 8,19; 12,02;
piezãrea: *sg. nom./ac.* 22,03;
 Lv. (2 x)
- pildã**: (XVI sec. PS. H.): „s. f.: „Gleichnis, Beispiel“: „sentence, modèle“ (1 X):
pildã: *sg. nom./ac.* 28,37;
 Ieș. (3 x), Nm. (7 x)
- pipãi**: (XVI sec. PS. H.): v. IV: „betasten, befühlen, berühren“: „palper, tâtonner, toucher“ (2 X):
ar pipãi: *cond. pr. 3. sg.* 28,29;
vei pipãi: *ind. viit. I. 2. sg.* 28,29;
- pipãire**: (1560 BRATU): s. f.: „Berühren, Betasten“: „tâtonnement“ (4 X):
pipãirea: *sg. nom./ac.* 17,08; 21,05; 24,08;
pipãirii: *sg. gen./dat.* 17,08;
- pîine**: (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „1. Brot, 2. Feldfrucht“: „1. pain, 2. céréales“ (8 X):
pîine: *sg. nom./ac.* 8,03; 9,09; 9,18; 10,18; 16,03; 23,04; 29,06;
pîinea: *sg. nom./ac.* 8,09;
 Fac. (32 x), Ieș. (19 x), Lv. (26 x), Nm. (8 x)
- pînã**: (XVI sec. PS. SCH.): conj./prep./adv.: „bis, auch, noch“: „jusque, encore“ (28 X):
pînã: *conj.* 1,31; 2,14; 2,14; 2,15; 2,29; 3,03; 3,20; 7,20; 7,23;
pãnã: *conj.* (29 x);
pînã: *prep.* 1,02; 1,07; 1,19; 1,20; 1,24; 1,28; 1,44; 2,21; 2,22; 2,23; 2,36; 3,08; 3,10; 3,14; 3,17; 4,11;
pãn: *prep.* 9,01;
pãnã: *prep.* (30 x);
 Fac. (69 x), Ieș. (59 x), Lv. (60 x), Nm. (54 x)
- pîndi**: (1651 PSALT.): v. IV: „(auf) lauern“: „guetter“ (1 X):
va pîndi: *ind. viit. I. 3. sg.* 19,11;
- pîngãri**: (1632 EUSTR.): v. IV: „besudeln, beflecken“: „tacher, profaner“ (3 X):
pîngãrești: *subj. pr. 2. sg.* 24,04;
pîngãriți: *subj. pr. 2. pl.* 21,23;
s-au pîngãrit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 24,04;
 Fac. (4 x), Ieș. (2 x), Lv. (49 x), Nm. (9 x)
- pîntece**: (1448 DERS): s. n.: „Bauch, Leib“: „ventre“ (6 X):
pîntice: *sg. nom./ac.* 18,11;
pîntecelui: *sg. gen./dat.* 7,13; 28,04; 28,11; 28,53; 30,09;
 Fac. (13 x), Ieș. (5 x), Lv. (20 x), Nm. (5 x)
- pîrîu**: (1337 DRĂGANU): s. n.: „Bach“: „ruisseau“ (11 X):
pîrîul: *sg. nom./ac.* 2,37; 3,08; 3,16; 3,16; 9,21;
pîrîului: *sg. gen./dat.* 2,36; 3,12; 3,16; 4,48; 10,07;
pîrîie: *pl. nom./ac.* 8,07;
 Fac. (1 x), Lv. (3 x), Nm. (3 x)
- platã**: (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „Zahlung, Bezahlung, Lohn, Belohnung“: „paiement, salaire, récompense“ (2 X):

- plata:** *sg. nom./ac.* 23,19; 24,15;
Fac. (3 X), Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- plăcea:** (1551/3 Es): v. II: „gefallen“: „plaire“
(3 X):
plăcu: *ind. pf. s. 3. sg.* 1,23;
place: *ind. pr. 3. sg.* 12,08;
va plăcea: *ind. viit. I. 3. sg.* 23,16;
Fac. (11 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- plăcere:** (1563 CORESI): s.f.: „Gefallen, Vergnügen“:
„plaisir“
(1 X):
plăcerea: *sg. nom./ac.* 21,09;
- plăcut:** (1654 NEAGOE): adj.: „gefällig, angenehm“:
„complaisant, agréable“
(4 X):
plăcut: *s. m. sg. nom./ac.* 12,25; 12,28;
plăcut: *s. m. sg. nom./ac.* (< cel) 6,18; 13,18;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- pleșuvitură:** /1688 BIBLIA): s.f.: „kahle Stelle“:
„calvitie“
(1 X):
pleșuvitură: *sg. nom./ac.* 14,01;
- plin:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „1. voll, gefüllt, 2. reich an“: „1. plein, rempli, 2. riche en“
(1 X):
pline: *pl. nom./ac.* 6,11;
Fac. (6 x), Ieș. (3 x), Lv. (3 X), Nm. (27 x)
- plini** → **împlini**
- plinire** → **împlinire**
- plînge:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „(be) weinen, klagen“: „déplorer, plaindre, regretter“
(3 X):
plîngeați: *ind. impf. 2. pl.* 1,45;
au plîns: *ind. pf. c. 3. pl.* 34,08;
va plînge: *ind. viit. I. 3. sg.* 21,13;
Fac. (10 x), Ieș. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (9 x)
- plîngere:** XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Beweinen, Klage“:
„action de pleurer, de déplorer, plainte“
(1 X):
plîngerii: *sg. gen./dat.* 34,08;
- ploaie:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Regen“: „pluie“
(7 X):
ploaia: *sg. nom./ac.* 11,11; 28,24; 32,02; 32,02;
ploaie: *sg. nom./ac.* 11,14; 11,17; 28,12;
Fac. (3 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x)
- poamă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Frucht, Obst, 2. Traube“: „1. fruit, 2. raisin“
(1 X):
poamă: *sg. nom./ac.* 32,32;
Nm. (1 x)
- poartă:** (1470 DERS): s.f.: „Tor, Pforte“: „porte“
(8 X):
poarta: *sg. nom./ac.* 21,19;
poartă: *sg. nom./ac.* 17,05; 22,15; 25,07;
porți: *pl. nom./ac.* 3,05;
porțile: *pl. nom./ac.* 12,12;
porților: *pl. gen./dat.* 6,09; 11,20;
Fac. (4 x), Ieș. (5 x), Nm. (2 x)
- pođoabă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Zierde, Schmuck“: „ornement, bijoux“
(2 X):
podoaba: *sg. nom./ac.* 17,03;
podoabele: *pl. nom./ac.* 4,19;
Fac. (2 x), Ieș. (3 x)
- pofală** → **pohfală**
- poftă:** (XVI sec. CV): s.f.: „Begierde, Lust, Verlangen, Wunsch“: „envie, désir“
(4 X):
pohta: *sg. nom./ac.* 12,15; 12,15; 12,20; 12,21;
Fac. (2 x), Nm. (6 x)
- pofti:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. begehren, verlangen, wünschen, 2. (er)bitten, 3. auffordern“: „1. demander, désirer, 2. solliciter, prier, 3. inviter“
(9 X):
pohtești: *subj. pr. 2. sg.* 5,21; 5,21; 7,25; 13,08;
U pohtit: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,11;
pohtëște: *ind. pr. 3. sg.* 18,06;
va pohti: *ind. viit. I. 3. sg.* 12,20; 14,26; 14,26;
Fac. (2 x), Ieș. (4 x), Nm. (1 x)
- pogorî** → **coborî**
- pohfală:** (1619 DIRA): s.f.: „1. Lob, Ruhm, 2. Gepränge, Pracht“: „1. louange, 2. magnificence“
(1 X):
pofală: *sg. nom./ac.* 26,19;
- pomeni:** XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „gedenken, erinnern“: „commémorer, rappeler“
(1 X):
vei pomeni: *ind. viit. I. 2. sg.* 8,18;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- pomenire:** (XVI sec. CV): s.f.: „An-, Gedenken“:
„commémoration“
(1 X):

- pomenirea:** *sg. nom./ac.* 32,26;
Ieş. (10 x), Lv. (7 x), Nm. (2 x)
- porni:** (XVI sec. CV): v. IV: „aufbrechen“: „(se) mettre en route“
(1 X):
ne-am pornit: *ind. pf. c. 1. pl. refl.* 2,01;
Fac. (1 x), Nm. (1 x)
- pornire:** (1563 CORESI): s.f.: „Impuls, Drang, Ausbruch“: „impulsion, désir, éruption“
(1 X):
pornire: *sg. nom./ac.* 28,49;
Fac. (Ieş. (1 x), Nm. (1 x))
- poruncă:** (1564 CORESI): s.f.: „Befehl, Gebot“: „ordre, commandement“
(6 X):
porunca: *sg. nom./ac.* 15,01; 19,04; 26,13; 30,11;
porunci: *pl. nom./ac.* 17;28;
poruncile: *pl. nom./ac.* (43 x);
Fac. (2 x), Ieş. (8 x), Lv. (21 x), Nm. (7 x)
- porunci:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „befehlen, gebieten“: „ordonner, commander“
(23 X):
veji porunci: *ind. viit. I. 2. pl.* 32,48;
poruncêste: *imperat. sg.* 2,04; 3,28;
porunci: *ind. pf. s. 3. sg.* 6,24; 27,01;
am poruncit: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,16; 1,18; 3,18; 3,21; 9,12; 11,28; 12,21; 17,03; 18,20; 24,08; 31,05; 31,29;
ai poruncit: *ind. pf. c. 2. sg.* 26,13; 26,14;
voiu porunci: *ind. viit. I. 1. sg.* 18,18; 31,14;
au poruncit: *ind. pf. c. 3. sg.* (31 x);
poruncescu: *ind. pr. I. sg.* (37 x);
Fac. (24 x), Ieş. (60 x), Lv. (33 x), Nm. (41 x)
- potoli:** (XVI sec. PS. H.): v. IV: „1. beschwichtigen, 2. nachlassen“: „1. calmer, 2. relâcher“
(2 X):
voiu potoli: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,26;
va potoli: *ind. viit. I. 3. sg.* 3,20;
Fac. (1 x), Ieş. (7 x), Nm. (7 x)
- potopi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. überschwemmen, 2. verheeren, 3. untergehen“: „1. inonder, 2. anéantir, 3 périr“
(1 X):
va potopi: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,22;
Nm. (1 x)
- povăţui:** (1644 CAZ.): v. IV: „anleiten, unterweisen“: „conseiller, conduire“
(2 X):
povăţească: *subj. pr. 3. sg.* 1,15;
povăţuind: *ger.* 1,33;
Fac. (1 x), Ieş. (85 x), Nm. (1 x)
- povăţuitor:** (1642 ÎNV.): s.m.: „(An) Leiter, Unterweiser, Ratgeber“: „guide, chef, conseiller“
(1 X):
povăţuitorii: *pl. nom./ac.* 5,23;
Fac. (1 x), Ieş. (1 x)
- poveste:** (1561 TE): s.f.: „Erzählung, Geschichte“: „conte“
(1 X):
povêste: *sg. nom./ac.* 28,37;
- povesti:** (1563 CORESI): v. IV: „erzählen“: „raconter“
(3 X):
povestescu: *ind. pr. 1. sg.* 30,18;
va povesti: *ind. viit. I. 3. sg.* 29,19; 32,07;
Fac. (10 x), Ieş. (5 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- praf:** (XVI sec. PS. H.): s.n.: „Staub“: „poussière“
(3 X):
praful: *sg. nom./ac.* 9,21; 9,21;
prah: *sg. nom./ac.* 28,24;
Ieş. (1 x)
- pradă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Beute, Raub“: „pillage“
(8 X):
prada: *sg. nom./ac.* 20,14; 21,10;
pradă: *sg. nom./ac.* 21,11;
prăzile: *pl. nom./ac.* 2,35; 3,07; 7,16; 13,16; 13,16;
Fac. (1 x), Ieş. (1 x), Nm. (4 x)
- praznic:** (XVI sec. CV): s.n.: „1. Fest, 2. Mahl“: „1. festin, 2. repas“
(7 X):
praznecul: *sg. nom./ac.* 16,14; 16,16; 16,16;
praznic: *sg. nom./ac.* 16,08; 16,10; 16,13;
praznicul: *sg. nom./ac.* 31,10;
Ieş. (12 x), Lv. (8 x), Nm. (6 x)
- prăda:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I.: „plündern“: „ravir, piller“
(4 X):
am prădat: *ind. pf. c. 1. sg.* 2,35; 3,07;
vei prăda: *ind. viit. I. 2. sg.* 20,14; 21,10;
Fac. (1 x), Ieş. (1 x), Nm. (2 x)
- prăznui:** (1560 BRATU): v. IV: „feiern“: „fêter“
(1 X):
prăznuięşti: *subj. pr. 2. sg.* 16,15;
Ieş. (4 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)

- pre** → **pe**
- prea**: (XVI sec. PS. SCH.): adv.: „zu, sehr, überaus“:
„très, beaucoup, extrêmement“
(1 X):
prea: 30,11;
- preacurvi**: (1581 CORESI): v. IV: „eherechen“:
„commettre un adultère“
(1 X):
preacurvești: *subj. pr. 2. sg.* 5,18;
Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- preacuvios** → **cuvios**
- preaînmulți** → **înmulți**
- preajmă**: (1645 HERODOT): s.f.: „Nähe“: „entourage“
(1 X):
preajma: *sg. nom./ac.* 1,07;
Fac. (6 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (4 x)
- preaslăvit** → **slăvit**
- precum**: (1592 DIR): adv./conj.: „wie, daß“: „comme, que“
(1 X):
precum: 16,10,
Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- prejur** → **împrejur**
- preot**: (XVI sec. CV): s.m.: „Priester“: „prêtre“
(16 X):
preot: *sg. nom./ac.* 26,03;
preotul: *sg. nom./ac.* 17,12; 20,02; 26,04;
preotului: *sg. gen./dat.* 18,03;
preoți: *pl. nom./ac.* 17,09;
preoții: *pl. nom./ac.* 17,18; 17,18; 21,05; 24,08;
24,08, 27,09;
preoților: *pl. gen./dat.* 18,01; 18,03; 19,17; 31,09;
Fac. (4 x), Ieș. (5 x), Lv. (208 x), Nm. (58 x)
- preoți**: (1560 CORESI): v. IV: „zum Priester weihen“:
„ordonner prêtre“
(1 X):
au preoțit: *ind. pf. c. 3. sg.* 10,06;
Ieș. (8 x), Lv. (2 x), Nm. (3 x)
- price**: (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Streit“: „querelle“
(8 X):
price: *sg. nom./ac.* 25,01; 28,22;
pricea: *sg. nom./ac.* 17,08; 19,17; 21,05; 31,27;
pricii: *sg. gen./dat.* 17,08;
- pricile**: *pl. nom./ac.* 1,12;
Ieș. (1 x), Nm. 83 x)
- pricepe**: (XVI sec. CV): v. III: „wahrnehmen, erkennen“: „percevoir, connaître“
(4 X):
să vor pricepe: *ind. viit. i. 3. pl. refl.* 8,02;
pricepeți: *subj. pr. 2. pl.* 29,09;
să priceapă: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,28;
pricepeți: *imperat. pl.* 32,07;
Fac. (4 x), Ieș. (2 x)
- pricepere**: (XVI sec. PS. H.): s.f.: „Vertändnis, Sachkunde“: „compréhension, connaissance des choses“
(1 X):
pricepere: *sg. nom./ac.* 34,09;
Ieș. (4 x)
- prici**: (1618 GCR): v. IV: „streiten, hadern“: „quereller, disputer“
(1 X):
pricește: *ind. pr. 3. sg.* 21,20;
- prieten**: (1551/2 ES): s.m.: „Freund“: „ami“
(1 X):
prietenul: *sg. nom./ac.* 13,06;
Ieș. (1 x)
- prihană**: (1645 HERODOT): s.f.: „Tadel, Verbrechen“:
„souillure“
(1 X):
prihană: *sg. nom./ac.* 15,21;
Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- primejdie**: (1640 URECHE): s.f.: „Gefahr“: „danger, péril“
(5 X):
primejdiia: *sg. nom./ac.* 4,29; 28,55; 28,57;
primejdii: *nom./ac.* 31,17; 31,21;
- primeni**: (1563 CORESI): v. IV: „wechseln, verändern“: „changer“
(2 X):
să premenească: *subj. pr. 3. sg. refl.* 17,17;
să va premeni: *ind. viit. i. 3. sg. refl.* 30,17;
Fac. (2 x), Ieș. (3 x), Lv. (9 x)
- primi**: (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „bekommen, empfangen“: „recevoir“
(5 X):
primească: *subj. pr. 3. sg.* 32,29;
primêște: *imperat. sg.* 33,11;
au priimit: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,11; 33,03;

- vei priimi:** *ind. viit. I. 2. sg.* 30,01;
Fac. (6 x), Ieș. (7 x), Lv. (6 x)
- primit:** (1581 CORESI): *adj.*: „1. empfangen, 2. versprochen“: „1. reçu“
(3 X):
priimite: *pl. nom./ac.* (< cèle) 33,16;
priimită: *f. sg. nom./ac.* 33,23;
priimit: *m. sg. nom./ac.* 33,24;
Ieș. (1 x), Lv. (5 x)
- prin:** (XVI sec. PS. SCH.): *prep.*: „1. in, 2. durch“: „1. en, 2. à travers“
(18 X):
pren: 2,04; 2,27; 5,29; 8,03; 8,07; 8,08; 8,15; 9,11; 9,11; 15,01; 19,15; 19,15; 23,24; 29,07; 28,57; 29,16; 34,05;
prent-: 2,30;
Fac. (18 x), Ieș. (18 x), Lv. (6 x), Nm. (38 x)
- prinde:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. III:* „ergreifen, erfassen“: „prendre, saisir, attraper“
(4 X):
vor prinde: *ind. viit. I. 3. pl.* 28,45;
prindeș: *subj. pr. 2. pl.* 20,16;
prinzîndu-: *ger.* 21,19;
să va prinde: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 24,07;
Fac. (1 x), Ieș. (4 x), Nm. (1 x)
- prins:** (XVI sec. CV): *adj.*: „gefangen“: „pris, saisi“
(1 X):
prinsu: *m. sg. nom./ac.* 2,34;
Fac. (2 x), Ieș. (1 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- pripă:** (1561 CORESI): *s.f.*: „Hast“: „hâte“
(2 X):
pripă: *sg. nom./ac.* 9,12; 28,20;
- prisosi:** 1626 DRHA): *v. IV:* „1. überschüssig sein, 2. im Überfluß vorhanden sein“: „1. être de trop, 2. surabonder“
(1 X):
de prisosit: *sup.* 30,05;
Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (6 x)
- privi:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV:* „ansehen, betrachten“: „regarder, contempler“
(2 X):
privêște: *imperat. sg.* 3,27; 26,15;
Fac. (4 x), Ieș. (3 x)
- proaspăt:** (1640 URECHE): *adj.*: „frisch“: „frais“
(1 X):
proaspeți: *m. pl. nom./ac.* 32,17;
Nm. (1 x)
- proroc:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.m.*: „Prophet“: „prophète“
(11 X):
proroc: *sg. nom./ac.* 13,01; 18,18; 34,10;
prorocu: *sg. nom./ac.* 18,15;
prorocului: *sg. gen./dat.* 13,03;
prorocul: *sg. nom./ac.* 13,05; 18,19; 18,20; 18,20; 18,22; 18,22,
Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Nm. (2 x)
- pui:** (1453 DERS): *s.m.*: „Junges“: „petit (d'un animal)“
(2 X):
puiu: *sg. nom./ac.* 33,22;
puii: *pl. nom./ac.* 32,11;
Nm. (3 x)
- pulpă:** (1495 BGL): *s.f.*: „Wade“: „mollet“
(1 X):
pulpi: *pl. nom./ac.* 28,35;
- pune:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. III:* „(sich) setzen, stellen, legen“: „(se) mettre“
(53 X):
veș pune: *ind. viit. I. 2. pl.* 12,07; 31,26;
veși pune: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,18; 27,04;
vor pune: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,09; 33,10;
puiu: *subj. pr. 1. sg.* 17,15;
pui: *subj. pr. 2. sg.* 7,02; 15,21; 17,15; 20,19; 23,25; 23,26; 27,05;
puie: *subj. pr. 3. sg.* 28,13;
să puie: *subj. pr. 3. sg. refl.* 24,05;
puneți: *subj. pr. 2. pl.* 14,01;
să puie: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,27;
**puneți. imperat. pl. 31,19;
puiu: *ind. pr. 1. sg.* 29,14;
puind: *ger.* 17,15;
am pus: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,15; 10,05; 31,20;
am pusu-: *ind. pf. c. 1. sg.* 31,16;
au pus: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,44; 5,02; 5,03; 29,25; 32,08; 34,09; *ind. pf. c. 3. pl.* 19,14; 26,06;
pune-voiu: *ind. viit. i. 1. sg.* 17,14;
voiu pune: *ind. viit. I. 1. sg.* 1,13;
vei pune: *ind. viit. I. 2. sg.* 10,02; 12,18; 14,28; 15,10; 16,18; 17,15; 26,02; 27,02; 28,08; 28,20; 28,36;
va pune: *ind. viit. i. 3. sg.* 7,15; 7,15; 11,25; 22,14; 26,04; 27,15; 28,48;
Fac. (90 x), Ieș. (101 x), Lv. (30 x), Nm. (54 x)**
- pupăză:** 1633 DRHB): *s.f.*: „Wiedehopf“: „huppe“
(1 X):
pupăza: *sg. nom./ac.* 14,18;
- purta:** (XVI PS. SCH.): *v. I:* „tragen“: „porter“
(3 X):

- portu:** *subj. pr. 1. sg.* 1,09;
ar fi purtat: *cond. pf. 3. sg.* 1,31;
purta: *inf. (< a)* 1,12;
 Fac. (4 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- purător:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj.:* „tragend, bringend“: „portant“
 (1 X):
purătoriu: *s. m. sg. nom./ac.* 29,11;
 Nm. (1 x)
- pururea:** (XVI sec. PS. SCH.): *adv.:* „immer, stets“:
 „toujopurs, éternellement“
 (4 X):
pururea: 11,12; 33,10; 33,15; 33,27;
 Ieș. (5 x), Lv. (8 x), Nm. (18 x)
- pusti:** XVI sec. PS. SCH.): *adj./s.:* „öde, verlassen, Wüste“: „désert“
 (23 X):
pustiul: *sg. nom./ac.* 1,19; 1,31; 2,07; 2,26; 8,15; 24,03; 32,53;
pustiului: *sg. gen./dat.* 2,08;
pustiu: *adj. m. sg. nom./ac.* 7,22; *s. n. sg. nom./ac.* 1,01; 1,40; 2,01; 4,43; 4,45; 6,03; 8,02; 8,16; 11,05; 11,24; 29,05;
- pustie:** *sg. nom./ac.* 9,07; 9,28; 32,10;
 Fac. (13 x), Ieș. (27 x), Lv. (8 x), Nm. (60 x)
- putea:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. II:* „können, dürfen, vermögen“: „pouvoir“
 (19 X):
poți: *subj. pr. 2. sg.* 28,35;
te poți: *subj. pr. 2. sg. refl.* 28,27;
au putut: *ind. pf. c. 3. sg.* 9,28;
poate: *ind. pr. 3. sg.* 16,10;
voiu putea: *ind. viit. I. 1. sg.* 1,09, 1,12; 7,17; 31,02;
vei putea: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,22; 12,17; 14,24, 16,05, 17,15, 22,03;
va putea: *ind. viit. i. 3. sg.* 21,16; 22,19; 22,29; 24,04; 28,32;
 Fac. (23 x), Ieș. (16 x), Lv. (3 x), Nm. (10 x)
- putere:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Macht, gewalt, Stärke, Kraft“: „pouvoir, puissance“
 (9 X):
putere: *sg. nom./ac.* 8,18;
puterea: *sg. nom./ac.* 33,25;
puterea: *sg. nom./ac.* 3,24; 3,24; 6,05; 6,22; 8,17; 16,17;
puterii: *sg. gen./dat.* 11,04;
 Fac. (4 X), Ieș. (16 x), Nm. (63 x)
- puțin:** (XVI sec. CV): *adj./adv.:* „wenig“: „peu“
 (7 X):
- puțin:** *adj. m. s. nom./ac.* 26,05; *adv.* 7,22; 7,22;
puțină: *f. sg. nom./ac.* 28,38;
puțini: *m. pl. nom./ac.* 4,27; *m. pl. nom./ac. comp.* (< mai) 7,07;
puținu: *m. sg. nom./ac.* 28,62;
 Fac. (9 x), Ieș. (4 X), Lv. (3 x), Nm. (7 X)

R

- rade:** (1581/2 PO): *v. III:* „1. abschaben, -kratzen, 2. scheren, rasieren“: „1. raper, gratter, 2. tondre, raser“
 (1 X):
vei rade: *ind. viit. I. 2. sg.* 21,12;
 Nm. (4 x)
- rachiu:** (1654 NEAGOE): *s.n.:* „Brantwein“: „eau de vie“
 (2 X):
rachiu: *sg. nom./ac.* 14,26; 29,06;
 Nm. (2 x)
- rană:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Wunde“: „plaie“
 (7 X):
rana: *sg. nom./ac.* 28,27; 28,61;
rană: *sg. nom./ac.* 28,35;
rane: *pl. nom./ac.* 28,59;
ranele: *pl. nom./ac.* 28,59; 28,59; 29,22;
 Fac. (1 x), Ieș. (9 x), Nm. (7 x)
- rădăcină:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Wurzel“: „racine“
 (1 X):
rădăcină: *sg. nom./ac.* 29,18;
- rămas:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj.:* „verlassen, zurückgeblieben“: „resté, demeuré“
 (3 X):
rămași: *adj. m. pl. nom./ac.* (< cei) 28,54;
rămaș: *s.m.pl. nom./ac.* (< cei) 7,20; 19,20;
 Lv. (4 X)
- rămășiță:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.:* „Rückstand, Nachlass“: „reste, héritage“
 (2 X):
rămășițele: *pl. nom./ac.* 28,17;
rămășițile: *pl. nom./ac.* 28,05;
 Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- rămîne:** (1551/3 ES): *v. III:* „bleiben“: „rester“
 (8 X):
veți rămînea: *ind. viit. i. 2. pl.* 4,27; 28,62;
- vor rămînea:** *ind. viit. I. 3. pl.* 28,54
rămâie: *subj. pr. 3. sg.* 9,15; 28,55
au rămas: *ind. pf. c. 3. sg.* 3,03; 3,11; 3,13;
 Fac. (13 x), Ieș. (14 x), Lv. (15 x), Nm. (9 x)

- răni:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „werwunden“:
„blesser“ (2 x):
rănia: *ind. impf. 3. sg.* 1,44
te vei răni: *ind. viitor. I. 2. sg. refl.* 7,21;
- răsădi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „pflanzen“:
„planter“ (1 x):
vei răsădi: *ind. viit. I. 2. sg.* 28,39;
Fac. (4 x), Ieș. (1 x)
- răsări:** (XVI sec. CV): v. IV: „aufgehen (lassen)“:
„jaillir, pousser“ (2 x):
răsărindu: *ger.* 29, 18;
va răsări: *ind. viit. I. 3. sg.* 29,23;
Fac. (6 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x), Nm. (2 x)
- răsărit:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Sonnenaufgang,
2. Osten“: „1. lever, 2. est, levant“
(5 x):
răsărit: *sg. nom./ac.* 3,17; 3,27;
- răsărita:** *sg. nom./ac.* 4,41; 4,47; 4,49;
Fac. (11 x), Ieș. (2 x), Lv. (2 x), Nm. (11 x)
- răsfira:** (XVI sec. PS. H.): v.I: „1. (sich) ausbreiten, 2.
zerstreuen“; „1. (s.) étendre, 2. éparpiller“
(4 x):
vor răschira: *ind. viitor. I. 3. pl.* 31,16; 31,20;
- au răschirat:** *ind. pf. c. 3 sg.* 30,03;
- va răschira:** *ind. viit. I. 3. sg.* 30,01;
- răsfirare:** (1651 PSALT): s.f.: „Zerstreuen“:
„éparpillement“
(2 x):
răschirare: *sg. nom./ac.* 28,25;
- răschirarea:** *sg. nom./ac.* 30,04;
- răsplăti:** (1640 URECHE): v. IV: „1. belohnen, 2.
vergeltten“: „1. récompenser, 2. rénumérer“
(7 x):
va răsplăti: *ind. viit. I. 3. pl.* 32,44; 32,44;
răsplătiț: *ind. pr. 2. pl.* 32,06;
răsplătind: *ger.* 5,09;
voiu răsplăti: *ind. viit. I. I. sg.* 32,35; 32,41; 32,41;
Nm. (1 x)
- răspunde:** (XVI sec. CV): v. III: „antworten,
erwidern“: „répondre“
(8 x):
vor răspunde: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,11;
răspunzind: *ger.* 21,06; 25,09;
răspunzindu: *ger.* 27,14; 27,15;
aț răspunsu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,41;
ați răspunsu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,41;
vei răspunde: *ind. viit. I. 2. sg.* 26,05;
Fac. (19 x), Ieș. (5 x), Nm. (15 x)
- răspuns:** (XVI sec. CV): s.n.: „1. Antwort, Erwidern,
2. Mitteilung“: „1. réponse, 2. communication“
(1 x):
răspunsul: *sg. nom./ac.* 32,02
Nm. (11 x)
- vor răspunde:** *ind. viit. I. 3. pl.* 20,11;
răspunzându: *ger.* 27,14; 27,15;
aț răspunsu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,41;
vei răspunde: *ind. viit. I. 2. sg.* 26,05;
Fac. (19 x), Ieș. (5 x), Nm. (15 x)
- răspunsul:** *sg. nom./ac.* 32,02;
Nm. (11 x)
- răsufla:** (1640 URECHE): v. I: „atmen“: „respirer“
(1 x):
răsuflă: *ind. pr. 3. sg.* 20,16;
Ieș. (1 x)
- răschira** → **răsfira**.
- răschirare** → **răsfirare**
- rătăci:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. irreführen, 2.
irregehen“: „1. „égarer, 2. errer“
(4 x):
vă veț rătăci: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 11,28;
rătăcind: *ger.* 22,01;
rătăci: *inf. (<a)* 13,05;
rătăcêște: *ind. pr. 3. sg.* 27,18;
Fac. (2 x), Ieș. (2 x)
- răsplăti:** (1640 URECHE): v. IV: „1. belohnen, 2.
vergeltten“: „1. récompenser, 2. rénumérer“
(7 x):
va răsplăti: *ind. viit. I. 3. pl.* 32,44; 32,44;
răsplătiț: *ind. pr. 2. pl.* 32,06;
răsplătind: *ger.* 5,09;
voiu răsplăti: *ind. viit. I. I. sg.* 32,35; 32,41; 32,41;
Nm. (1 x)
- răspunde:** (XVI sec. CV): v. III: „antworten,
erwidern“: „répondre“
(8 x):
vor răspunde: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,11;
răspunzind: *ger.* 21,06; 25,09;
răspunzindu: *ger.* 27,14; 27,15;
aț răspunsu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,41;
ați răspunsu: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,41;
vei răspunde: *ind. viit. I. 2. sg.* 26,05;
Fac. (19 x), Ieș. (5 x), Nm. (15 x)
- răspuns:** (XVI sec. CV): s.n.: „1. Antwort, Erwidern,
2. Mitteilung“: „1. réponse, 2. communication“
(1 x):
răspunsul: *sg. nom./ac.* 32,02
Nm. (11 x)

- răsufla:** (1640 URECHE): v. I: „atmen“: „respirer“
(1 x):
răsuflă: *ind. pr. 3. sg.* 20,16;
Ieș. (1 x)
- rășchira** -- **rășfira**
- rătăci:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „irreführen, 2. irreggehen“: „1. égarer, 2. errer“
(4 x)
vă veț rătăci: *ind. viit. I. 2. refl.* 11,28;
rătăcind: *ger.* 22,01;
rătăci: *inf. (<ă)* 13,05;
rătăcêște: *ind. pr. 3. sg.* 27,18;
Fac. (2 x), Ieș. (2 x)
- rătăcire:** (XVI sec. CV): s. f.: „1. (Umher-, Ver) Irren, 2. Abweichung“: „1. égarer, 2. écart“
(1 x)
rătăcirea: *sg. nom./ac.* 29,19;
- rău:** (1490 DRHA): *adj./adv./s.:* „schlecht, böse, schlimm, Böses, Übles: „mauvais, mal“
(32 x):
- rău:** *adj. m. sg. nom./ac.* 17,01; 17,05; 22,14; 22,19; 23,09;
- rea:** *adj. f. sg. nom./ac.* 15,21; 28,35; 28,60;
- rêle:** *adj. f. pl. nom./ac.* 6,22; 28,59; *adj. f. pl. nom./ac.* (< cèle) 7,15; 28,20; *s. f. pl. nom./ac.* 29,21; 31,21; 32,23;
- răul:** *s. m. sg. nom./ac.* 4,25; 9,18; 13,05; 19,19; 24,07; 30,15; 31,29;
- rău:** *s. n. sg. nom./ac.* 1,39; 17,02; 19,20; *s. n. sg. nom./ac.* (< cel) 13,11; 17,07; 17,12; 21,21; 22,21; 22,22; 22,24;
Fac. (36 x), Ieș. (9 x), Lv. (11 x), Nm. (14 x)
- răutate:** (XVI sec. PS. H.): s. f.: „1. Schlechtigkeit, 2. Bosheit, 3. Übel: „méchanceté“
(5 x):
răutate: *sg. nom./ac.* 31,21
răutăți: *pl. nom./ac.* 31,17;
răutățile: *pl. nom./ac.* 31,17; 31,18; 31,29
Fac. (3 x), Ieș. (2 x)
- război:** (XVI sec. PS. SCH.): s. n.: „Krieg, Schlacht“: „guerre“
(19 x):
războiu: *sg. nom./ac.* 1,41; 2,05; 2,09; 2,19; 2,24; 2,32; 4,34; 20,01; 20,02; 20,03; 20,05; 20,06; 20,07; 20,12; 21,10; 24,05; 29,07; 29,08;
- războiul:** *sg. nom./ac.* 20,20;
Fac. (2 x), Ieș. (4 x), Lv. (4 x), Nm. (22 x)
- războinic:** (1581 CORESI): s. m./adj.: „Krieger, kriegerisch“: „guerrier, combatif“
(2 x):
războinici: *m. pl. nom./ac.* 2,14; 2,16;
Nm. (5 x)
- ridica:** (XVI sec. CV): v. I: „1. heben, 2. tragen“: „1. lever, soulever, 2. porter“
(27 x):
veț ridica: *ind. viit. I. 2. pl.* 17,07; 19,19;
veți rădica: *ind. viit. I. 2. pl.* 24,07; 28,63;
va ridica: *ind. viit. I. 3. pl.* 18,15;
se vor rădica: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 29,22;
rădici: *subj. pr. 2. sg.* 22,04;
rădice: *subj. pr. 3. sg.* 25,07; 28,09;
ridică: *ind. pr. 3. pl.* 16,19; 31,25;
rădică: *ind. pr. 3. pl.* 31,09;
rădică-te: *imperat. sg. refl.* 10,11;
vă rădicați: *imperat. pl. refl.* 2,13;
rădicind: *ger.* 22,04;
rădica: *inf. (<a)* 10,08;
rădică: *ind. pf. s. 3. sg.* 29,28;
s-au rădicat: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 10,06; 10,07;
să rădică: *ind. pr. 3. sg. refl.* 22,26;
voiu rădica: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,40;
vei rădica: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,01; 7,15;
să va rădica: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 19, 11;
Fac. (29 x), Ieș. (32 x), Lv. (11 x), Nm. (73 x)
- risipi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „zerstreuen, verstreuen“: „disperser“ (1 x):
să vor răsipi: *ind. viit. I. 3. pl. pas.* 28,52;
Fac. (3 x), Ieș. (4 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)
- rîie:** (1637 PUMNUL): s. f.: „Krätze“: „rogne“
(1 x)
rîie: *sg. nom./ac.:* 28,27;
Lv. (2 x)
- rîind:** (XVI sec. CV): s. n.: „1. Reihe, Rang, 2. Mal“: „1. rangée, rang, 2. fois“
(3 x):
rîind: *sg. nom./ac.* 3,06; 9,18;
rîindu: *sg. nom./ac.* 2,34;
Fac. (4 x), Ieș. (14 x), Lv. (6 x), Nm. (1 x)
- rîu** (1516 DRLV): s. n.: „Fluss, Strom“: „fleuve, torrent“
(3 x):
rîul: *sg. nom./ac.* 1,07; 11,24
rîulor: *pl. gen./dat.* 23,04;
Fac. (20 x), Ieș. (21 x)

- rîvni:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. verlangen, begehren, 2. beneiden“: „1. désirer, aspirer à, 2. être jaloux“
(3 x):
rîvni: *ind. pf. s. 3. sg.* 32,19;
au rîvni: *ind. pf. c. 3. pl.* 32,21;
voiu rîvni: *ind. viit. I. sg.* 32,21;
Nm. (4 x)
- rîvnire:** (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „1. Zorn, 2. Neid, 3. Eifersucht, 4. Streben“: „1. colère, 2. envie, 3. jalousie, 4. aspiration“
(1 x):
rîvnirea: *sg. nom./ac.* 29,20;
Nm. (5 x)
- rîvnitor:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „begiering“: „convoiteur“
(3 x):
rîvnitoriu: *m. sg. nom./ac.* 4,24; 5,09; 6,15;
Ieş. (2 x), Lv. (1 x)
- roade:** (XVI sec. PS. H.): v. III: „an etw. nagen“: „ronger“
(2 x):
s-au ros: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 8,04; 29,05
- rob:** (1560 HC): s.m.: „Sklave“: „esclave“
(8 x):
rob: *sg. nom./ac.* 15,15; 15,17; 16,12; 24,18; 24,22;
robul: *sg. nom./ac.* 34,05;
robi: *pl. nom./ac.* 6,21;
robii: *pl. nom./ac.* 32,36;
Fac. (11 x), Ieş. (17 x), Lv. (8 x), Nm. (4 x)
- robie:** (1564 CORESI): s.f.: „Sklaverei, 2. Gefangenschaft“: „1. esclavage, 2. captivité“
(7 x):
robie: *sg. nom./ac.* 13,05;
robiei: *sc. gen./dat.* 5,06; 6,12; 7,08; 8,14; 13,10;
robiii: *sc. gen./dat.* 21,13;
Ieş. (6 x)
- robime:** (1688 BIBLIA): s.f.: „Gefangenschaft“: „captivité“
(2 x):
robime: *sg. nom./ac.* 28,41;
robimei: *sc. gen./dat.* 32,42;
Lv. (1 x), Nm. (5 x)
- rod:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Frucht, 2. Geschlecht“: „1. fruit, 2. genre, gent“
(20 x):
roda: *sg. nom./ac.* 1,25; 7,13; 11,17; 14,22; 22,09; 22,09;
rodu: *sg. nom./ac.* 7,14;
- roadele:** *pl. nom./ac.* 28,11; 28,18; 28,4; 28,51; 30,09; 32,13;
rodurile: *pl. nom./ac.* 28,42; 32,22;
roadelor: *pl. gen./dat.* 14,28; 26,02; 26,10; 26,12; 33,14;
Fac. (10 x), Ieş. (5 x), Lv. (35 x), Nm. (4 x)
- rodie:** (1581/2 PO): s.f.: „Granatapfel“: „grenade“
(1 x):
rodii: *pl. nom./ac.* 8,08;
Ieş. (8 x), Nm. (2 x)
- rost:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Mund, Sprachorgan, Sprache“: „bouche, langue“
(8 x):
rostul: *sg. nom./ac.* 8,03; 18,18; 19,15; 19,15; 21,05; 23,24; 31,19; 32,01;
Fac. (4 x), Ieş. (1 x), Nm. (2 x)
- rouă** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Tau“: „rosée“
(3 x):
rooa: *sg. nom./ac.* 32,02; 33,28;
roaoi: *sg. gen./dat.* 33,13;
Fac. (2 x), Ieş. (1 x), Nm. (1 x)
- rudă:** (1551/3 ES): s.f.: „1. Geschlecht, Familie, Stamm, 2. Verwandter“: „1. famille, race, peuple, 2. parent“
(4 x):
ruda: *sg. nom./ac.* 23,08;
rudă: *sg. nom./ac.* 5,09; 19,06;
rude: *pl. nom./ac.* 7,09;
Fac. (4 x), Ieş. (7 x), Lv. (25 x), Nm. (25 x)
- rudi:** (1631 EUISTR.): v. IV: „verwandt, verwandt, sein“: „s'apparenter“
(1 x):
să rudescu: *ind. pr. 3. pl. refl.* 19,12;
Lv. (1 x)
- rug:** (1561 CORESI): s.m.: „Dornbusch“: „ronce“
(1 x):
rug: *sg. nom./ac.* 33,16;
Ieş. (5 x)
- ruga:** (XVI sec. CV): v. I: „1. bitten, 2. (an) flehen, beten“: „1. prier, 2. supplier, implorer“
(9 x):
veţ ruga: *ind. viit. I. 2. pl.* 12, 17;
m-am rugat: *ind. pf. c. I. sg. refl.* 3,23; 9,18; 9,20; 9,25; 9,25; 9,26;
va ruga: *ind. viit. I. 3. sg.* 13,06;
să ruga: *inf. refl. (<a)* 10,08;
Fac. (9 x), Ieş. (16 x), Lv. (48 x), Nm. (32 x)
- rugă:** (XVI sec. CV): s.f.: „Gebet“: „prière“
(6 x):

- ruga:** *sg. nom./ac.* 23,18; 23,19;
rugă: *sg. nom./ac.* 23,22;
rugile: *pl. nom./ac.* 12,06; 12,17; 12,26;
 Fac. (2 x), Lv. (9 x), Nm. (38 x)
- rumega:** (1649 MARD): v. I: „wiederkauen“:
 „ruminer“
 (1 x):
rumăgă: *ind. pr. 3. sg.* 14,08;
 Lv. (1 x)
- rumegătură:** (1581/2 PO): s.f.: „wiedergekäute
 Speisen“: „nourriture ruminée“ (3 x):
rumăgătură: *sg. nom./ac.* 14,06; 14,07; 14,08;
 Lv. (5 x)
- rușina:** (XVI sec. PS SCH.): v. I: „1. beschämen, 2.
 schänden, 3. sich schämen“: „1. faire honte, 2.
 déshonorer, 3. avoir honte“
 (1 x):
să va rușina: *ind. viit. I. sg. refl.* 25,03;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- rușinare:** (1623 DIRB): s.f.: „Beschämung“: „honte“
 (1 x):
rușinare: *sg. nom./ac.* 23,14;
- rușine:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Schande, Scham“:
 „honte, pudeur“
 (2 x):
rușine: *sg. nom./ac.* 28,50;
rușinea: *sg. nom./ac.* 23,13;
 Ieș. (1 x), Lv. (32 x)
- s -- fi
- sa -- meu
- sabie:** (1643 DERS): s.f.: „Schwert“: „épée“
 (6 x):
sabie: *sg. nom./ac.*: 13,15; 20,13; 32, 25;
sabiia: *sg. nom./ac.* 32,41; 32,42; 33,29;
 Fac. (6 x), Ieș. (5 x), Lv. (3 x), Nm. (5 x)
- sac** (1492 DERS): s.m.: „Sack“: „sac“
 (1 x):
sacul: *sg. nom./ac.* 25,13;
 Fac. (21 x), Lv. (3 x), Nm. (5 x)
- sac:** (1492 DERS): s.m.: „Sack“: „sac“
 (1 x):
sacul: *sg. nom./ac.* 25,13
 Fac. (21 x), Lv. (1 x)
- sale -- meu
- sau:** (XVI sec. PS. SCH.): conj.: „order“: „ou“
 (19 x):
- sau:** *conj.* 5,26; 12,15; 13,06; 14,21; 14,26; 14,26;
 17,03; 17,05; 17,12; 18,10; 22,04; 22,04; 22,06;
 22,06; 22,06; 22,06; 24,03; 27,22;
 Fac. (5 x), Ieș. (17 x), Lv. (25 x), Nm. (7 x)
- să:** (1521 NEACȘU): semn subj.: „1. dass, 2. wenn,
 ob“: „1. que, 2. si“
 (839 x):
se: *semn. subj.* 20,16;
să: *semn. subj.* (838 x);
 Fac. (346 x), Ieș. (440 x), Lv. (329 x), Nm. (204 x)
- săblaznă:** (XVI sec. CV): s.f.: „Anstob, Ärgernis“:
 „offense, scandale“ (1 x):
săblăzna: *sg. nom./ac.* 23,10;
- sădi:** (1551/3 ES): v. IV: „pflanzen“: „planter“
 (4 x):
săidești: *subj. pr. 2. sg.* 16,21;
ai sădit: *ind. pf. c. 2. sg.* 6, 11;
au sădit: *ind. pf. c. 3. sg.* 20,06;
vei sădi: *ind. viit. I. 2. sg.* 28,30;
 Lv. (1 x)
- săgeată:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „pfeil“: „flèche“
 (2 x):
săgețile: *pl. nom./ac.* 32,32; 32,42;
- săi -- meu
- sălbatic:** (XVI sec. PS. SCH.): adj.: „wild, roh“:
 „sauvage“
 (3 x):
sălbatece: *f. pl. nom./ac.* (< cèle) 7,22;
sălbatecă: *f. sg. nom./ac.* 28,27;
sălbatic: *m. sg. nom./ac.* 14,05;
 Lv. (2 x)
- sămănare -- asemănare
- sămînță:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Samen, Saat, 2.
 Geschlecht, Stamm“: „1. semence, graine, 2. souche,
 descendance“
 (7 x):
semința: *sg. nom./ac.* 3,03;
sămînța: *sg. nom./ac.* 11,10; 14,22; 22,09; 25,05;
 28,38;
sămînții: *sg. gen./dat.* 14,22;
 Fac. (22 x), Ieș. (2 x), Lv. (31 x), Nm. (5 x)
- săpa:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „graben“: „creuser,
 bêcher“
 (3 x):
săpați: *subj. pr. 2. pl.* 12,03;
vei săpa: *ind. viit. I. 2. sg.* 8,09; 23,13;
 Fac. (10 x), Ieș. (4 x), Nm. (2 x)

- săptămână:** (XVI sec. CV): s.f.: „Woche“: „semaine“
(4 x):
săptămîni: *pl. nom./ac.* 16,06; 16,09; 16,09;
săptămînilor: *pl. gen./dat.* 16,16;
Ieş. (1 x), Nm. (1 x)
- sărac:** (1525 DERS): adj.: „arm“: „pauvre“
(10 x):
sărac: *adj. m. sg. nom./ac.* 24,12; 24,15;
săracului: *s. m. sg. gen./dat.* 10,18; 24,14; 24,19;
săracul: *s. m. sg. nom./ac.* 16,14;
sărac: *s. m. nom./ac.* (<celui) 15,11; 24,21; *s.- m. sg. nom./ac.* (<cel) 14,29; 16,11;
Ieş. (7 x), Lv. (3 x)
- sărăcie:** (1561 CORESI): s.f.: „Armut“: „pauvret“
(1 x)
sărăcie: *sg. nom./ac.* 8,09;
- sări:** (XVI sec. CV): v. IV: „springen“: „sauter“
(1 x):
va sări: *ind. viit. I. 3. sg.* 33,22
Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- sărman:** (1581/2 PO): adj.: „arm“: „pauvre“
(7 x):
surumanului: *s. m. sg. gen./dat.* 24,17; 24,19; 24,20;
24,21; 26,12; 26,13; 27,19;
- sătura:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „satt werden“: „être rassasié“
(11 x):
se vor sătura: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 26,12
să vor sătura: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 14,29;
să sature: *subj. pr. 3. sg. refl.* 33,23;
săturîndu-: *ger.* 6,11; 8,12; 11,15;
să sătura: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 32,15;
vei sătura: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 8,10; 27,07;
săturîndu-se: *ger. refl.* 31,20;
Ieş. (2 x)
- săturare:** (1642 ÎNV): s.f.: „I. Sattheit, 2. (Vieh-) Futter“: „1. satiété, 2. fourrage“
(2 x)
săturare: *sg. nom./ac.* 33,23;
săturări: *pl. nom./ac.* 11,15;
Fac. (2 x)
- săvîrşi:** (1551/3 ES): v. IV: „1. vollenden, 2. verbrauchen, 3. verscheiden“: „1. accomplir, 2. consommer, 3. mourir“
(6 x):
sevîrşi: *ind. pf. s. 3. sg.* 31,24;
săvîrşi: *ind. pf. s. 3. sg.* 31,01;
au săvîrşi: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,47;
- s-au săvîrşit:** *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 34,08;
voiu săvîrşi: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,23;
vei săvîrşi: *ind. viit. I. 2. sg.* 26,12;
Fac. (9 x), Ieş. (7 x), Lv. (6 x), Nm. (2 x)
- scaun:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „1. Stuhl, Sitz, 2. Thron, 3. Gericht“: „1. chaise, siège, 2. trône, 3. tribunal“
(1 x):
scaunul: *sg. nom./ac.* 17,18;
Fac. (1 x), Ieş. (2 x)
- scăpa:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „entkommen, 2. fallen lassen, 3. retten“: „1. fuir, 2. laisser tomber, 3. sauver“
(1 x)
fie scăpat: *subj. pf. 3. sg.* 2,36;
- scăpare:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Rettung“: „salut, délivrance“
(1 x):
scăpare: *sg. nom./ac.* 19,03;
Ieş. (1 x)
- schimbare:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „Wechsel, Wandel“: „changement, tranformation“
(1 x):
schimbare: *sg. nom./ac.* 23,19;
Lv. (2 x)
- scîrbă:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Abscheu, 2. Trauer, 3. Ärger“: „1. répugnance, 2. affliction, 3. colère“
(13 x):
scîrba: *sg. nom./ac.* 13,14; 14,03; 17,04;
scîrbă: *sg. nom./ac.* 7,26; 17,01; 18,12; 22,05; 23,19;
29,04; 25,16; 27,15; 29,28;
scîrbele: *pl. nom./ac.* 18,12;
Fac. (8 x), Lv. (1 x)
- scîrbi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „verabscheuen, 2. kränken“: „1. répugner, 2. offenser, nuire“
(8 x):
scîrbeşti: *subj. pr. 2. sg.* 7,26;
să scîrbi: *ind. pf. c. s. 3. sg. refl.* 32,19;
scîrbiră: *ind. pf. s. 3. pl.* 32,16;
s-au scîrbit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 1,37;
au scîrbit: *ind. pf. c. 3. pl.* 32,21;
să va scîrbi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 7,04;
scîrbindu-să: *ger. refl.* 1,34;
mă voiu scîrbi: *ind. viit. I. 1. sg. refl.* 31,17;
Fac. (6 x), Ieş. (4 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- scîrbire:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Ekel, 2. Trübsal“: „1. dégoût, 2. affliction“
(1 x):

- scîrbuire**: *sg. nom./ac.* 7,26;
- scîrbuire** -- scîrbire
- scîrnav**: (XVI sec. CV): *adj.*: „dreckig, scheußlich“:
„malpropre“
(1 x):
scîrnăvă: *f. sg. nom./ac.* 22,11;
- scoate**: (XVI sec. PS. SCH.): *v. III*: „1. herausnehmen, -ziehen, 2. hervorbringen“: „1. sortir, tirer, 2. faire sortir“
(43 x):
vor scoate: *ind. viit. I. 3. pl.* 22,15; 22,21;
scoți: *subj. pr. 2. sg.* 14,28;
scoață: *subj. pr. 3. sg.* 13,05; 23,14; 25,11;
am scos: *ind. pf. c. I. sg.* 5,06;
ai scos: *ind. pf. c. 2. sg.* 9,12; 9,26; 9,28; 9,29;
au scos: *ind. pf. c. 3.* 1,26; 4,20; 4,27; 5,15; 6,12; 6,21; 6,23; 7,08; 7,19; 8,14; 8,15; 9,28; 13,05; 13,10; 22,19; 24,04; 26,08; 29,25; 29,28;
scoate: *ind. pr. 3. sg.* 14,06;
scot: *ind. pr. 3. sg.* 14,07; 14,07;
vei scoate: *ind. viit. I. 2. sg.* 17,05; 17,12; 22,21; 22,22; 27,06; 28,38;
va scoate: *ind. viit. I. 3. sg.* 11,23; 24,03; 24,11; 32,39;
Fac. (45 x), Ieș. (68 x), Lv. (27 x), Nm. (18 x)
- scopit**: (1560 BRATU) *adj.*: „kastriert, beschnitten“:
„châtré“
(1 x):
scopit: *m. sg. nom./ac.* 23,01;
- scorie**: (1561 CORESI): *s.f.*: „1. Skorpion, 2. Drachen, 3. Stachelpeitsche“: „1. scorpion, 2. dragon, 3. lanrière clontée“
(1 x):
scorpii: *pl. nom./ac.* 8,15;
- scrie**: (XVI sec. PS. SCH.): *v. III*: „schreiben“: „écrire“
(17 x):
veți scrie: *ind. viit. I. 2. pl.* 6,09;
veți scrie: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,20;
scrieți: *imperat. pl.* 31,19;
scriind: *ger.* 31,24;
au scris: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,13; 5,22; 10,04; 31,09; 31,22; 32,45;
scrie-voiu: *ind. viit. I. I. sg.* 10,02;
vei scrie: *ind. viit. I. 2.* 27,03; 27,08;
va scrie: *ind. viit. I. 3. sg.* 17,18; 24,01; 24,03;
să scriească: *ind. m. m. pf. 3. pl. refl.* 9,10;
Ieș. (9 x), Nm. (4 x)
- scris**: (XVI sec. PS. SCH.): *adj./s. n.*: „(ein-) geschrieben, Schrift“: „écrit, inscrit, écriture“
(7 x):
- scrise**: *f. pl. nom./ac.*: (< cèle) 28,58; 29,20; 29,27; 30,10;
scrisă: *f. sg. nom./ac.* 28,61; 28,61;
Nm. (1 x)
- scrisoare**: (1576 DIR): *s.f.*: „Brief, Schrift“: „lettre, écriture“
(1 x):
scrisoarea: *sg. nom./ac.* 10,04;
Ieș. (2 x)
- scuipa**: (1551/3 ES): *v. I.*: „speien, spucken“: „cracher“
(1 x):
va scuipa: *ind. viit. I. 3. sg.* 25,09;
Nm. (2 x)
- scula**: (XVI sec. PS. SCH.): *v. I.*: „aufstehen, sich erheben“: „(se) lever“
(15 x):
scoală-să: *subj. pr. 3. pl. refl.* 32,38;
să scoală: *subj. pr. 3. pl. refl.* 33,11;
să scoală: *ind. pr. 3. pl. refl.* 33,11;
scoală-te: *imperat. sg. refl.* 9,12;
sculați-vă: *imperat. pl. refl.* 2,13; 2,24;
vă sculați: *imperat. pl. refl.* 1,07;
sculîndu-: *ger.* 1,19; 6,07; 17,08;
s-au sculat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 34,10;
voiu scula: *ind. viit. I. I.* 18,18;
să va scula: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,01;
sculîndu-se: *ger. refl.* 31,16;
sculîndu-să: *ger. refl.* 11,19;
Fac. (48 x), Ieș. (9 x), Lv. (1 x), Nm. (60 x)
- se/1**: *pron. refl.*: (vezi și verbe refl.) „sich“: „se“
(6 x):
-ș: *sg. dat.* 17,16; 17,17; 17,18; 32,27;
ș-: *sg. dat.* 25,10; 32,28;
Fac. (61 x), Ieș. (33 x), Lv. (44 x), Nm. (6 x)
- se/2** -- să
- seară**: (XVI sec. PS. SCH.): *s. f./adv.*: „Abend, abends“: „sor, le soir“
(4 x):
sară: *sg. nom./ac.* 28,67;
sara: *adv.* 16,04; 16,06; 28,67;
Fac. (14 x), Ieș. (12 x), Lv. (36 x), Nm. (12 x)
- secera**: (XVI sec. PS. SCH.): *v. I.*: „mähen“:
„moissonner“
(1 x):
vei secera: *ind. viit. I. 2. sg.* 24,19;
Lv. (8 x)
- secerătură**: (1551/3 S): *s.f.*: „Schnitt, Mahd“:
„moisson“
(1 x):

- secerătura:** *sg. nom./ac.* 23,25;
Lv. (1 x)
- secere:** (1551 HC): *s.f.*: „Schnitt, Ernte“: „récolte, moisson“
(4 x):
sêcera: *sg. nom./ac.* 24,19;
sêcere: *sg. nom./ac.* 23,25;
sêcerea: *sg. nom./ac.* 16,09; 23,25;
Fac. (3 x), Ieș. (3 x), Lv. (6 x)
- semăna:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. I.*: „1. aussäen, 2. verstreuen“: „1. semer, 2. disperser“
(9 x):
sameni: *subj. pr. 2. sg.* 22,09;
au sămănat: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,08;
s-au semănat: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 21,04;
seamăna: *ind. pr. 3. sg.* 11,10; 14,18;
sămăna-voiu: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,26;
va sămăna: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,27; 28,64;
să va sămăna: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 29,23;
Fac. (5 x), Ieș. (3 x), Lv. (10 x), Nm. (2 x)
- sămănătură:** (1551/3 ES): *s.f.*: „Saat, Aussaat“:
„ensemencement“
(1 x):
sămănăturile: *pl. nom./ac.* 16,15;
- seminție:** (1563 CORESI): *s.f.*: „Geschlecht, Stamm“:
„souche, descendance“
(14 x):
semenție: *sg. nom./ac.* 17,12;
semenția: *sg. nom./ac.* 4,37; 10,15; 28,46; 29,22;
semenția: *sg. nom./ac.* 2,14;
seminția: *sg. nom./ac.* 30,19;
simenție: *sg. nom./ac.* 23,03;
semenției: *sg. gen./dat.* 28,59; 31,21; 34,04;
semențiilor: *sg. gen./dat.* 11,09;
seminției: *sg. gen./dat.* 30,06;
simentii: *sg. gen./dat.* 1,08;
Fac. (41 x), Ieș. (1 x), Lv. (8 x), Nm. (2 x)
- semn** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.*: „zeichen“: „signe“
(13 x):
semnu: *sg. nom./ac.* 6,08, 11,18; 13,01; 13,02;
sêmene: *pl. nom./ac.* 7,19; 11,03; 29,03; 34,11;
Fac. (6 x), Ieș. (19 x), Lv. (13 x), Nm. (11 x)
- sete:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Durst“: „soif“
(2 x):
sête: *sg. nom./ac.* 8,15, 28,48;
Ieș. (1 x)
- seu:** (1581/2 PO): *s.n.*: „Talg“: „suif“
(2 x):
- seul:** *sg. nom./ac.* 32,14; 32,38;
Lv. (61 x), Nm. (1 x)
- sfat:** (1492 DERS): *s.n.*: „Rat (schlag)“: „conseil“
(1 x):
sfatul: *sg. nom./ac.* 32,28;
Fac. (1 x), Nm. (1 x)
- sfădi** (XVI sec. CV): *V. IV.*: „streiten“: „disputer“
(1 x):
se vor sfădi: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 25,11;
Ieș. (2 x), Lv. (1 x)
- sfărîma** – **fărîma**
- sfii:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV.*: „sich scheuen“: „être timide, hésiter“
(1 x):
te sfiești: *subj. pr. 2. sg. refl.* 1,17;
- sfînți:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV.*: „heiligen, weihen“:
„sanctifier“
(5 x):
sfînțești: *subj. pr. 2. sg.* 5,12; 5,15;
să sfînțească: *subj. pr. 3. pl. refl.* 22,09;
ați sfînțit: *ind. pf. c. 2. pl.* 32,53;
vei sfînți: *ind. viit. I. 2. sg.* 15,19;
Fac. (1 x), Ieș. (28 x), Lv. (30 x), Nm. (14 x)
- sfînțire:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Weihe“:
„consécration“
(1 x):
sfînțiri: *pl. nom./ac.* 33,02;
Ieș. (6 x)
- sfînt** (1512 DERS): *adj.*: „heilig“: „saint“
(12 x):
sfînt: *adj. m. sg. nom./ac.* 7,06; 14,02; 14,21; 26,19;
28,09; 32,04; *adj. m. sg. nom./ac.* (< cel) 33,08;
sfîntă: *adj. f. sg. nom./ac.* 23,14; *adj. f. sg. nom./ac.*
(< cea) 26,15;
sfinte: *adj. f. pl. nom./ac.* (< cele) 2 26,13;
sfintele: *s. f. pl. nom./ac.* 12,26;
sfînții: *s. m. pl. nom./ac.* 33,03;
Ieș. (68 x), Lv. (125 x), Nm. (67 x)
- sfîrșit** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.*: „Ende, Schluß“: „fin“
(3 x):
sfîrșit: *sg. nom./ac.* 31,24; 31,30;
sfîrșitul: *sg. nom./ac.* 11,12;
Nm. (1 x)
- siclu:** (1581/2 PO): *s.m.*: „Skel“: „pièce d'argent“
(1 x):
sicle: *pl. nom./ac.* 22,19;
Ieș. (9 x), Lv. (2 x), Nm. (37 x)

- sicriu:** (1473 BGL): *s.m.*: „1. Schrein, Kasten, 2. Sarg, 3. Arche“: „1. caisse, boîte, 2. cercueil, 3. navire“ (2 x):
sicriiul: *sg. nom./ac.* 31,09; 31,25;
Fac. (7 x), Ieș. (3 x)
- sili:** (1581/2 PO): *v. IV*: „1. zwingen, 2. drängen“: „1. forcer, 2. pousser, stimuler“ (4 x):
silind: *ger.* 24,07;
silindu- *ger.* 1,43, 22,25; 22,28;
Fac. (3 x), Ieș. (2 x)
- simbrie:** (1683 CORESI): *s.f.*: „1. Lohn, Sold, 2. Bund, Gemeinschaft“: „1. salaire, récompense, 2. corps, corporation“ (2 x):
simbrie: *sg. nom./ac.* 15, 18;
simbriia: *sg. nom./ac.* 24,14;
Fac. (85 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- singur** (1228 DLRV): *adj./adv.*: „allein, einzig, nur“: „seul (ement)“ (17 x):
singură: *f. sg. nom./ac.* 8,03;
singuri: *m. pl. nom./ac.* 4,23; 9,16; 13,05; 17,07; 19,19; 21,21; 22,21; 22,24; 24,07; 29,14;
singur: *m. sg. nom./ac.* 1,09; 1,12; 6,13; 33,28;
sînguri: *m. sg. nom./ac.* 32,12;
Fac. (9 x), Ieș. (9 x), Lv. (3 x), Nm. (4 x)
- sîmbătă:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Sabbat, Samstag“: „sabbat, samedi“ (3 x):
simbete: *pl. nom./ac.* 5,14;
simbetelor: *pl. nom./ac.* 5,15;
simbetilor: *pl. gen./dat.* 5,12;
Ieș. (13 x), Lv. (21 x), Nm. (4 x)
- sîn:** (XVI sec. CV): *s.n.*: „Bussen, Brust, Schoss“: „sein, poitrine“ (3 x):
sînul: *sg. nom./ac.* 13,06; 28,54; 28,56;
Fac. (1 x), Ieș. (6 x), Nm. (1 x)
- sînge:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.*: „Blut“: „sang“ (21 x):
sînge: *sg. nom./ac.* 12,23; 19,10, 19,10; 21,08; 27,25; 32,14; 32,42; 32,42;
sîngele: *sg. nom./ac.* 12,16; 12,23; 12,27; 15,23; 19,13; 21,07; 21,08; 21,09; 32,44;
sîngile: *sg. nom./ac.* 19,12;
sîngelui: *sg. gen./dat.* 17,08; 17,08; 19,06;
Fac. (11 x), Ieș. (24 x), Lv. (83 x), Nm. (5 x)
- sîrgui:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV*: „1. eilen, sich beeilen, 2. streben“: „1. (se) dépêcher, (se) hâter, 2. se donner de la peine“ (1 x)
au sîrguit: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,02;
- sîrguială:** (1660 STAICU): *s.f.*: „Eile“: „hâte“ (1 x):
sîrguială: *sg. nom./ac.* 5,24;
- slavă:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „1. Ruhm, 2. Pracht, 3. Höhe“: „1. gloire, 2. magnificence, 3. grandeur“ (1 x):
slava: *sg. nom./ac.* 5,24;
Fac. (1 x), Nm. (9 x)
- slăbănogit:** (1681 DOS.): *adj.*: „kraftlos, gebrechlich“: „faible, caduc“ (1 x):
slăbănogiți: *m. pl. nom./ac.* 32,26;
- slăbi:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV*: „1. schwächen, 2. schwach werden“: „1. affaiblir, 2. s'affaiblir“ (2 x):
slăbească: *subj. pr. 3. sg.* 20,03;
se va slăbi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 17,08;
Fac. (6 x), Lv. (1 x)
- slăbiciune:** (XVI sec. CV): *s.f.*: „Schwäche“: „faisable“ (1 x):
slăbiciunea: *sg. nom./ac.* 7,15;
Fac. (2 x), Ieș. (1 x)
- slăvi:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV*: „lobpreisen“: „louer, glorifier“ (1 x):
slăvindu-să: *ger. refl.* 33,16;
Ieș. (2 x)
- slăvit:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj.*: „gepriesen, gerühmt“: „loué, glorifié“ (2 x):
slăvite: *f. pl. nom./ac.* (< cèle) 10,21;
slăvit: *m. sg. nom./ac.* 26,19;
Ieș. (1 x)
- slobod:** (XVI se. PS. SCH.): „frei“: „libre“ (4 x):
slobodă: *f. sg. nom./ac.* 21,14;
slobozi: *m. pl. nom./ac.* 15,18;
slobod: *m. sg. nom./ac.* 15,12; 15,13;
Ieș. (5 x), Lv. (1 x)
- slobozi:** (1561 CORESI): *v. Iv*: „freigeben, entlassen“: „mettre en liberté, (re) lâcher“ (1 x):

- slobozind:** *ger.* 32,11;
Fac. (3 x), Ieș. (4 x), Lv. (5 x)
- slobozire:** (1581 CORESD): s. f.: „1. Befreiung, 2. Zulassung“: „1. libération, 2. admission“ (3 x):
slobozire: *sg. nom./ac.* 15,01;
slobozirii: *sg. gen./dat.* 15,01; 31,10;
- slugă:** (1476 LDSR): s. f.: „Knecht, Magd“: „serviteur, servante“ (14 x)
slugă: *sg. nom./ac.* 5,14; 5,14; 5,21; 12,8; 16,11; 16,14;
slugă: *sg. nom./ac.* 5,15; 23,15;
slugii: *sg. ge./dat.* 3,24;
slugi: *pl. nom./ac.* 28,68;
slugile: *pl. nom./ac.* 9,27; 12,12;
slugilor: *pl. gen./dat.* 29,02; 34,11;
Fac. (82 x), Ieș. (32 x), Lv. (3 x), Nm. (6 x)
- sluji:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „be dienen“: „servir“ (32 x)
veți sluji: *ind. viit. I. 2. pl.* 11,16;
vor sluji: *ind. viit. I. 3. pl.* 17,03; 31,20;
slujești: *subj. pr. 2. sg.* 4,19; 6,13; 10,12; 11,13;
slujăști: *subj. pr. 2. sg.* 5,19; 7,16; 10,20; 28,14;
slujască: *subj. pr. 3. sg.* 18,05; 29,18;
slujim: *subj. pr. 1. pl.* 13,02; 13,06; 13,13;
slujiț: *subj. pr. 2. pl.* 11,28;
slujiți: *subj. pr. 2. pl.* 13,04;
sluji: *inf. (< a)* 10,08; 17,12;
ai slujit: *ind. pf. c. 2. sg.* 28,47;
au slujit: *ind. pf. c. 3. sg.* 15,18; *ind. pf. c. 3. pl.* 12,02; 29,26;
au slujit: *ind. pf. c. 3. sg.* 15,18; *ind. pf. c. 3. pl.* 12,02; 29,26;
vei sluji: *ind. viit. I. 2. sg.* 8,19; 28,48; 28,64; 30,17;
sluji-va: *ind. viit. I. 3. sg.* 15,12;
va sluji: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,04; 18,07;
Fac. (15 x), Ieș. (32 x), Lv. (3 x), Nm. (22 x)
- slujnică:** (1482 DERS): s. f.: „Magd“: „servante“ (9 x):
slujnica: *sg. nom./ac.* 5,14; 5,14; 5,21; 12,18; 15,17; 16,11; 16,14;
slujnice: *pl. nom./ac.* 28,68;
slujnicele: *pl. nom./ac.* 12,12;
Fac. (34 x), Ieș. (4 x), Lv. (2 x)
- smerenie:** (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „1. Niedrigkeit, 2. Demut, 3. Ergebenheit“: „1. humilité, 2. dévotion“ (1 x):
smereniia: *sg. nom./ac.* 26,07;
- smeri:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. erniegrigen, 2. demütig werden“: „1. (s') abaisser, 2. (s') humilier“ abaisser, 3. (s') humilier“ (4 x):
ai smerit: *ind. pf. c. 2. sg.* 21,14;
au smerit: *ind. pf. c. 3. sg.* 22,24; 22,29; *ind. pf. c. 3. pl.* 26,06;
Fac. (4 x), Ieș. (1 x), Lv. (7 x)
- smochin:** (1551/3 ES): s. m.: „Freigenbaum“: „figuier“ (1 x):
smochini: *pl. nom./ac.* 8,08;
Fac. (1 x), Nm. (2 x)
- smult -- smuls**
- snop:** (1551/3 ES): s. m.: „Garbe“: „gêfibe“ (1 x):
znop: *sg. nom./ac.* 24,19;
Fac. (5 x), Lv. (4 x)
- soacră:** (1551/3 ES): s. f.: „Schwiegermutter“: „belle-mère“ (1 x):
soacră: *sg. nom./ac.* 27,23;
- soare:** (1535 DRHB): s. m.: „Sonne“: „soleil“ (11 x):
soarele: *sg. nom./ac.* 4,19; 23,11; 24,15;
soarelui: *sg. gen./dat.* 4,41; 4,47; 4,49; 11,30; 16,06; 17,03; 24,13; 33,14;
Fac. (6 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- socoti:** (1481 DERS): v. IV: „1. (be) achten, 2. betreuen, 3. veranschlagen, (be) rechnen, 4. bedenken, erwägen, 5. meinen“: „1. observer, 2. soigner, 3. calculer, compter, 4. juger, réfléchir, 5. estimer, opiner“ (5 x):
să vor socoti: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 2,11;
socotêște: *imperat. sg.* 19,03; *ind. pr. 3. sg.* 11,12;
se va socoti: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 3,13;
să va socoti: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 2,20;
Fac. (10 x), Ieș. (7 x), Lv. (9 x), Nm. (55 x)
- sol:** (1581/2 PO): s. m.: „Herold“: „héraut“ (1 x):
soli: *pl. nom./ac.* 2,26;
Fac. (2 x), Nm. (5 x)
- solz:** (1560 DERS): s. m.: „Schuppe“: „écaille“ (2 x):
solzi: *pl. nom./ac.* 14,09; 14,10;
Lv. (3 x)
- soră:** (1487 DERS): s. f.: „Schwester“: „soeur“ (1 x):

- sor:** *sg. nom./ac.* 27,2;
Fac. (23 x), Ieș. (5 x), Lv. (10 x), Nm. (3 x)
- sort -- soartă**
- sortț -- soartă**
- spăimînta:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „erschrecken“:
„effrayer, épouvanter“
(9 x):
se vor spăimînta: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 2,04; 19,20;
să vor spăimînta: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 21,21;
vă spăimîntați: *subj. pr. 2. pl. refl.* 1,29;
să spăimîntează: *ind. pr. 3. sg. refl.* 20,08;
te vei spăimînta: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 28,67;
să va spăimînta: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 17,13;
te spăimînta: *imperat. sg. refl. neg.* 31,06; 31,08;
Fac. (5 x), Ieș. (5 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- spăla:** (XVI sec. CV): v. I: „waschen“: „laver“
(2 x):
vor spăla: *ind. viit. I. 3. pl.* 21,06;
va spăla: *ind. viit. I. 3. sg.* 23,11;
Fac. (5 x), Ieș. (9 x), Lv. (16 x), Nm. (9 x)
- speria:** (1551/3 ES): v. I: „erschrecken“: „s'effrayer“
(3 x):
se vor spărea: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 2,04;
v-aș spăria: *ind. pf. c. 2. pl. refl.* 5,05;
vă spărêți: *imperat. pl. refl. neg.* 1,21;
Lv. (1 x)
- spic:** (1551/3 ES): s. n.: „Ähre“: „épi“
(1 x):
spice: *pl. nom./ac.* 23,25;
Fac. (10 x), Ieș. (1 x), Lv. (3 x)
- spintecat:** (1620 MOXA): adj.: „aufgeschnitten“:
„fendu“
(1 x):
spintecată: *f. sg. nom./ac.* 14,06;
Lv. (1 x)
- spînzura:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „(auf-, herab-, ab)
hängen“: „(sus-, dé) pendre“
(1 x):
vei spînzura: *ind. viit. I. 2. sg.* 21,22;
Fac. (4 x)
- spînzurat:** (1560 BRATU): adj.: „an-, auf-) gehäng“:
„pendu“
(1 x):
spînzuratul: *s. m. sg. nom./ac.* 21,23;
Ieș. (1 x)
- spoi:** (1581/2 PO): v. IV: „weißeln“: „badigeonner“
(2 x):
vefi spoi: *ind. viit. I. 2. pl.* 27,04;
Lv. (2 x):
vei spoi: *ind. viit. I. 2. sg.* 27,02;
Lv. (2 x)
- spre:** (1519 DERS): prep.: „für, zu, nach, auf“: „pour,
vers, sur“
(11 x):
spre: 1,01; 1,17; 2,03; 3,27; 15,11; 28,11; 28,11;
28,11; 28,11; 30,09; 32,51;
Fac. (13 x), Ieș. (39 x), Lv. (2 x), Nm. (6 x)
- sprijini:** (XVI sec. PS. Sch.): v. IV: „stützen, halten“:
„soutenir“
(1 x):
va sprejeni: *ind. viit. I. 3. sg.* 33,29;
- spune:** (1521 NEACȘU): v. III: „sagen“: „dire“
(13 x):
vor spune: *ind. viit. I. 3. pl.* 17,09; 17,10; 17,11;
24,08; 32,07;
spuiu: *subj. pr. I. sg.* 5,05;
spui: *subj. pr. 2. sg.* 13,09;
spuie: *subj. pr. 3. pl.* 1,22; 8,03;
spuindu: *ger.* 13,09;
au spus: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,13;
va spune: *ind. viit. I. 3. sg.* 17,04;
Fac. (34 x), Ieș. (6 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- sta:** (XVI sec. CV): v. I: „sich befinden, sitzen stehen“:
„se trouver, rester, demeurer“
(30 x):
vor sta: *ind. viit. I. 3. pl.* 19,7; 27,12; 27,13;
stai: *subj. pr. 2. sg.* 24,11;
stea: *subj. pr. 3. sg.* 10,08; 21,05;
stau: *ind. pr. 3. pl.* 18,07; 28,07;
stăi: *imperat. sg.* 5,31;
stați: *imperat. pl.* 31,14;
stam: *ind. impf. I. sg.* 5,05;
stînd: *ger.* 25,08;
starea: *inf. (< a)* 18,05;
stătu: *ind. pf. s. 3. sg.* 31,15; 31,15;
am stătut: *ind. pf. c. I. sg.* 10,10;
au stătut: *ind. pf. c. 3. sg.* 9,02; 19,18;
aș stătut: *ind. pf. c. 2. pl.* 29,10;
ați stătut: *ind. pf. c. 2. pl.* 4,10; 4,11;
au stătut: *ind. pf. c. 3. pl.* 25,18; 31,14;
stă: *ind. pr. 3. sg.* 5,21; 17,12;
va sta: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,24; 11,25; 19,15; 19,16;
27,26;
Fac. (17 x), Ieș. (33 x), Lv. (8 x), Nm. (31 x)

- stare:** (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „Stellung, Lage“:
„état“
(1 x):
stare: *sg. nom./ac.* 28,65;
- stăpîn:** (1551/3 ES): s. m.: „Herr, Gebieter“: „seigneur“
(1 x):
stăpînului: *sg. gen./dat.* 23,15;
Fac. (41 x), Ieș. (15 x)
- stăpîni:** (1582 DIR): v, IV: „(be) herrschen“: „dominer, maîtriser“
(6 x):
vor stăpîni: *ind. viit. I. 3. pl.* 15,06; 28,12;
am stăpînit: *ind. pf. c. I. pl.* 2,34; 3,04;
vei stăpîni: *ind. viit. I. 2. sg.* 15,06; 28,12;
Fac. (6 x), Ieș. (1 x), Nm. (5 x)
- stea:** (XVI sec. CV): s. f.: „Stern“: „étoile“
(4 X):
stèlele: *pl. nom./ac.* 1,10; 4,19; 10,22; 28,62;
Fac. (5 X), Nm. (1 x)
- stejar:** (1445 DERS): s. m.: „Eiche“: „chêne“
(1 X):
stejarul: *sg. nom./ac.* 11,30;
Fac. (6 X)
- sterp:** (1548 DERS): adj.: „unfruchtbar“: „stérile, infécond“
(1 X):
sterpu: *m. sg. nom./ac.* 7,14;
Fac. (3 x), Ieș. (1 x)
- stinge:** (1551/3 ES): v. III: „auslöschen, vernichten“:
„éteindre, anéantir“
(4 X):
stingi: *subj. pr. 2. sg.* 25,19;
voiu stinge: *ind. viit. I. 1. sg.* 9,14;
va stinge: *ind. viit. I. 3. sg.* 29,20;
să va stinge: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,06;
Fac. (5 x), Ieș. (3 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- stîlp:** (1480 DERS): s. m.: „Säule, Pfeiler, Pfosten“:
„pilier“
(8 X):
stîlp: *sg. nom./ac.* 16,22;
stîlpu: *sg. nom./ac.* 31,15;
stîlpul: *sg. nom./ac.* 31,15;
stîlpîi: *pl. nom./ac.* 6,09; 7,05; 11,20; 12,03; 15,17;
Fac. (14 x), Ieș. (86 x), Lv. (2 x), Nm. (12 x)
- stîng:** (1551/3 ES): adj./adv.: „link(s)“: „gauche“
(5 X):
- stînga:** *adv.* (< a) 2,27; *adv.* (< în) 5,32; 17,11; 17,20; 28,14;
Fac. (8 x), Ieș. (2 x), Lv. (4 x), Nm. (2 x)
- stîrc:** (1688 BIBLIA): s. m.: „Reiher“: „héron“
(1 X):
stîrcu: *sg. nom./ac.* 14,16;
Lv. (1 x)
- stîrv:** (1581 CORESD): s. n.: „Leiche, Aas“: „cadavre“
(4 X):
stîrvu: *sg. nom./ac.* 21,03; 21,06;
stîrvului: *sg. gen./dat.* 21,02;
stîrvuri: *pl. nom./ac.* 32,42;
- străin:** (XVI sec. CV): adj./s.: „fremd, Fremder“:
„étranger“
(15 X):
strein: *adj. m. sg. nom./ac.* 17,15;
striin: *adj. m. sg. nom./ac.* 32,12;
streini: *adj. m. pl. nom./ac.* 28,36; 31,16; 31,18; 31,20;
striini: *adj. m. pl. nom./ac.* 7,04; 28,14; 29,26; 30,17;
s. m. pl. nom./ac. 32,16; s. m. pl. nom./ac. (< cel) 23,21;
striin: s. m. sg. nom./ac. (< celui) 14,21; 15,03;
strein: s. m. sg. nom./ac. (< cel) 29,22;
Fac. (5 x), Ieș. (5 x), Lv. (6 x), Nm. (4 x)
- strica:** (1551/3 ES): v. I: „zerschlagen, zerbrechen“:
„briser, casser“
(2 X):
strici: *subj. pr. 2. sg.* 20,19;
s-au stricat: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 34,07;
Fac. (8 x), Ieș. (5 x), Lv. (2 x)
- stricăciune:** (1551/3 ES): s. f.: „Beschädigung“:
„dégradation“
(2 X):
stricăciune: *sg. nom./ac.* 28,22;
stricăciunii: *sg. gen./dat.* 24,08;
Ieș. (1 x), Lv. (38 x)
- striga:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „rufen, schreien“:
„crier, appeler“
(4 X):
strige: *subj. pr. 3. sg.* 24,15;
am strigat: *ind. pf. c. 1. sg.* 26,07;
ai strigat: *ind. pf. c. 2. sg.* 22,24;
strigat-au: *ind. pf. c. 3. sg.* 22,27;
Fac. (11 x), Ieș. (14 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- strîmb:** (1428 BGL): adj.: „krumm“: „déformé“
(2 X):

- strîmbă:** *f. sg. nom./ac.* 19,18;
strîmb: *m. sg. nom./ac.* 32,05;
 Ieș (3 x), Lv. (3 x)
- strîmbătate:** (1480 BGL): *s.f.:* „Unrecht, Unbill“: „tort, injustice“
 (4 X):
strîmbătate: *sg. nom./ac.* 19,18; 25,16; 32,04;
strîmbătatea: *sg. nom./ac.* 19,15;
 Fac. (12 x), Ieș. (4 x), Lv. (6 x), Nm. (1 x)
- strînge:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. III:* „1. zusammenführen, sammeln, 2. zusammenziehen, drücken“: „1. réunir, 2. presser“
 (1 X):
strîngi: *subj. pr. 2. sg.* 15,07;
 Fac. (3 x), Ieș. (7 x), Lv. (1 x), Nm. (4 x)
- strugure:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.m.:* „Traube“: „raisin“
 (4 X):
strugur: *sg. nom./ac.* 32,14; 32,32;
strugurul: *sg. nom./ac.* 32,32;
struguri: *pl. nom./ac.* 23,26;
 Fac. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (9 x)
- struncinare** → **zdruncinare**
- struncinătură** → **zdruncinătură**
- struț:** (1588 DIR): *s.m.:* „Strauß“: „autruche“
 (1 X):
struțul: *sg. nom./ac.* 14,15;
 Lv. (1 x)
- sub:** (1436 DERS): *prep.:* „unter“: „sous, au-dessous de“
 (15 X):
supt: 2,25; 4,11; 4,17; 4,19; 4,49; 5,14; 5,14; 5,21;
 12,02; 25,19; 29,20; 32,13; 33,03; 33,03; 33,27;
 Fac. (17 x), Ieș. (23 x), Lv. (2 x), Nm. (4 x)
- sucit:** (1581/2 PO): *adj. /s.n.:* „gedreht, gerolltes“
 „entortillé, enroulé“
 (1 X):
sucite: *f. pl. nom./ac.* 22,12;
 Ieș. (7 x), Lv. (1 x)
- suflet:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „1. Seele, Wesen, 2. Atem“: „1. âme, être, 2. souffle“
 (14 X):
suflet: *sg. nom./ac.* 12,23; 19,21; 19,21; 24,06; 24,07;
 27,25; 28,65;
sufletului: *sg. gen./dat.* 12,15; 12,20; 12,21; 16,08;
suflete: *pl. nom./ac.* 10,22;
- sufletele:** *pl. nom./ac.* 4,15;
sufletul: *sg. nom./ac.* (22 x)
 Fac. (41 x), Ieș. (19 x9), Lv. (59 x), Nm. (44 x)
- sugător:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.m.:* „Säugling“:
 „nourrisson“
 (1 X):
sugătoriu: *sg. nom./ac.* 22,25;
 Nm. (1 x)
- suge:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. III:* „(ein-) saugen“: *téter, sucer*“
 (1 X):
va suga: *ind. viit. I. 3. sg.* 33,19;
 Nm. (1 x)
- sui:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. IV:* „hinaufgehen, hinaufsteigen“: „monter“
 (28 X):
ne vom sui: *ind. viit. I. 1. pl. refl.* 1,22;
ne suim: *ind. pr. I. pl. refl.* 1,28;
te sui: *subj. pr. 2. sg. refl.* 17,08;
vă suiți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 1,26;
suie-te: *imperat. sg. refl.* 3,27;
sui-te: *imperat. sg. refl.* 32,51;
te suie: *imperat. sg. refl.* 10,01;
suiți-vă: *imperat. pl. refl.* 9,23;
suindu-: *ger.* 1,21; 1,41; 9,09;
vă suiți: *ind. ompf. 2. pl. refl.* 1,41;
să sui: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 34,01;
m-am suit: *ind. pf. c. 1. sg. refl.* 10,03;
te sui: *ind. pr. 2. sg. refl.* 32,52;
au suit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 20,01; 32,13;
s-au suit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 1,36;
ne-am suit: *ind. pf. c. 1. pl. refl.* 3,01;
v-ați suit: *ind. pf. c. 2. pl. refl.* 5,05;
v-ați suit: *ind. pf. c. 2. pl. refl.* 1,43;
s-au suit: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 1,24;
să suie: *ind. pr. 3. sg. refl.* 33,26;
se va sui: *ind. viit. i. 3. sg. refl.* 28,43;
să va sui: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,07; 29,23; 30,12;
vă suiți: *imperat. pl. refl. neg.* 1,42;
 Fac. (40 x), Ieș. (45 x), Lv. (1 x), Nm. (31 x)
- supțiu** → **subțire**
- supus:** (1660 STAIKU): *adj.:* „unterwürfig, ergeben“:
 „asservi, soumis“
 (1 X):
supuși: *s.pl. nom./ac.* 20,11;
- surpa:** (1561 CORESI): *v. I:* „verderben, zugrunde richten“: „écrouler“
 (44 X):

- vei surpa:** *ind. viit. I. 2. pl.* 7,24;
veř surpã: *ind. viit. I. 2. pl.* 7,23;
vã veř surpa: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 4,26;
vor surpa: *ind. viit. I. 3. pl.* 33,19;
sã vor surpa: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 7,20; 12,30;
surp: *subj. pr. 1. sg.* 9,14;
surpu: *subj. pr. 1. sg.* 7,17;
surpi: *subj. pr. 2. sg.* 20,20;
surpe: *subj. pr. 3. sg.* 4,37; 9,08; 9,19; 9,20; 9,25; 10,10; 28,63;
surpaři: *subj. pr. 2. pl.* 7,05; 12,03;
vã surpaři: *subj. pr. 2. pl. refl.* 1,42;
surpa: *inf. (< a)* 7,10;
am surpat: *ind. pf. c. 1. sg.* 2,34; 3,06; 3,06;
au surpat: *ind. pf. c. 3. sg.* 2,22; 4,03; 29,23; 31,04;
ind. pf. c. 3. pl. 2,12; 2,22;
s-au surpat: *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 29,23;
va surpa: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,31; 6,15; 7,04; 9,03; 9,03; 9,04; 9,05; 12,29; 18,12; 28,20; 28,45; 28,48; 31,03;
surpa: *imperat, sg. neg.* 9,26;
 Fac. (7 x), Ieř. (6 x), Nm. (5 x)
- surpare:** (1688 BIBLIA): *s.f.:* „Zusammensturz, Vernichtung“: „écroulement, effondrement“ (1 X):
surpare: *sg. nom./ac.* 4,26;
 Fac. (1 x), Ieř. (1 x), Nm. (5 x)
- sus:** (XVI sec. PS: SCH.): *s./adv.:* „das obere, Höchste, oben, oberhalb, hinauf, herauf“: „haut, sur, au-dessus de, en haut“ (7 X):
sus: *adv.* 4,38; 5,08; 28,43; 28,43; 29,18; *adv. comp. (< mai)* 26,19; 28,01;
 Fac. (4 x), Ieř. (4 x), Lv. (2 x), Nm. (35 x)
- sută:** (XVI sec. PS: SCH.): *s.f./num.:* „Hundert, Hundert“: „centaine, cent“ (2 X):
sută: *card. f. sg.* 22,19;
sute: *s. f. nom./ac.* 1,15;
 Fac. (7 x), Ieř. (12 x), Lv. (1 x), Nm. (32 x)
- Ș**
- ș → ři**
- șanř:** (1640 URECHE): *s.n.:* „Schanzgraben“: „fortifications“ (2 X):
șanř: *sg. nom./ac.* 20,19; 20,20;
șapte: (XVI sec. CV): *num.:* „sieben“: „sept“ (13 X)
- șapte:** *card.* 7,01; 15,01; 16,03; 16,04; 16,09; 16,09; 16,15; 28,07; 31,10;
șaptelea: *ord. (< al)* 15,09; 15,12;
șaptea: *ord. (< a)* 5,14; 16,08;
 Fac. (20 x), Ieř. (27 x), Lv. (14 x), Nm. (21 x)
- șapte(le)a → șapte**
- șaptezeci:** (XVI sec. CV): *num.:* „siebzig“: „soixante-dix“ (1 X):
șaptezeci: *card.* 10,22;
 Fac. (1 x), Nm. (13 x)
- șarpe:** (1501 DERS): *s. m.:* „Sclange“: „serpent“ (1 X):
șãrpi: *pl. nom./ac.* 8,15;
 Fac. (6 x), Ieř. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (7 x)
- șase:** (1551/3 ES): *num.:* „sechs“: „six“ (4 X):
șase: *card.* 5,13; 15,08; 15,12; 16,08;
 Fac. (4 x), Ieř. (22 x), Lv. (4 x), Nm. (7 x)
- șchiop:** (1551/3 ES): *adj.:* „hinkend“: „boiteux“ (1 X):
șchiop: *s. m. sg. nom./ac.* 15,21;
 Lv. (1 x)
- ședea:** (XVI sec. PS: SCH.): *v. II:* „1. sitzen, sich setzen, 2. bleiben, wohnen“: „1. être assis, s'asseoir, 2. rester, vivre“ (15 X):
șãdeam: *ind. impf. 1. sg.* 3,29;
șãzînd: *ger.* 1,45; 2,10; 11,19;
șãzîndu: *ger.* 6,07;
șãdea: *ind. impf. 3. sg.* 2,12;
aři șãzut: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,46; 1,46;
șãde: *ind. pr. 3. sg.* 1,38;
vei ședea: *ind. viit. I. 2. sg.* 20,12; 20,19; 23,13;
vei șãdea: *ind. viit. I. 2. sg.* 25,02;
va șãdea: *ind. viit. I. 3. sg.* 17,18; 21,13;
 Fac. (18 x), Ieř. (13 x), Lv. (12 x), Nm. (7 x)
- șezut:** (1551/3 ES): *s. n.:* 1. Sitz, 2. Gesãß“: „1. siège, 2. derrière“ (1 X):
șezuturi: *pl. nom./ac.* 28,27;
- ři:** (1521 NEACȘU): *conj./adv.:* 1. „und, 2. sowohl... als auch, 3. auch“: „1. et, 2. et...et, 3. aussi“ (2062 X):
ři: (2062 x);
 Fac. (3795 x), Ieř. (2682 x), Lv. (1777 x), Nm. (2400 x)

- șoim:** (1467 DERS): s. m.: „Falke“: „faucon“
(1 X):
șoimul: *sg. nom./ac.* 14,18;
- ști:** (1521 NEACȘU): v. IV: „wissen“: „savoir, connaître“
(30 X):
știi: *subj. pr. 2. sg.* 4,35;
știț: *subj. pr. 2. pl.* 29,04;
știe: *subj. pr. 3. pl.* 13,03;
știț: *ind. pr. 2. pl.* 11,28; 29,16;
știți: *ind. pr. 2. pl.* 13,02;
știu *ind. pr. 3. pl.* 11,02; 21,01; 31,13; *ind. pr. 1. sg.* 3,19; 31,21; 31,27; 31,29;
neștiindu: *ger.* 4,42;
știi: *ind. pr. 2. sg.* 9,02; 20,20; 28,33; 28,36;
ai știut: *ind. pf. c. 2. sg.* 8,16; 28,64;
au știut: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,09;
aș știut: *ind. pf. c. 2. pl.* 13,13;
au știut: *ind. pf. c. 3. pl.* 1,39; 8,03; 8,16; 29,26; 32,17; 32,17;
știe: *ind. pr. 3. sg.* 34,06;
vei ști: *ind. viit. I. 2. sg.* 22,02;
Fac. (31 x), Ieș. (19 x), Lv. (4 x), Nm. (7 x)
- știință:** (1581 CORESI): s.f.: „Wissen, Kenntnis“: „savoir, connaissance“
(1 X):
știință: *sg. nom./ac.* 32,28;
Ieș. (3 x), Nm. (1 x)
- știut:** (XVI sec. CV): *adj.*: 1. bekannt, 2. gelehrt“: „1. connu, 2. savant“
(1 X):
știuți: *m. pl. nom./ac.* 1,13;
- știutor:** (XVI sec. PS. SCH.): *adj.*: kinding, gelehrt“: „savant“
(2 X):
știutori: *m. pl. nom./ac.* 1,15;
știutoriu: *m. sg. nom./ac.* 4,06;
- T**
- ta** → **meu**
- tabără:** (1581/2 PO): s.f.: „(Feld) Lager“: „camp“
(10 X):
tabăra: *sg. nom./ac.* 23,14; 23,14;
tabără: *sg. nom./ac.* 2,14; 2,15; 23,10; 23,10; 23,11; 23,12;
taberii: *sg. gen./dat.* 25,18; 29,11;
Fac. (10 x), Ieș. (16 x), Lv. (18 x), Nm. (53 x)
- tale** → **meu**
- tare:** (XVI sec. CV): *adj./adv.*: „stark, gross, sehr“: „fort, grand, très“
(26 X):
tare: *adv.* 12,23;
tari: *f. pl. nom./ac.* 3,05; 7,01; 9,01; *f. pl. nom./ac. comp.* (< mai) 4,37; 11,23; *f. pl. nom./ac.* (< căle) 28,52;
tare: *f. sg. nom./ac. comp.* (< mai) 1,28; 7,02; *f. sg. nom./ac.* (< cea) 3,24; 7,19; 9,26; 11,02; 29,03; 34,12; *m. sg. nom./ac.* 4,09; 7,21; 10,17;
Fac. (5 x), Ieș. (13 x), Nm. (11 x)
- ată:** (XVI sec. PS. SCH.): s. m.: „Vater“: „père“
(19 X):
ată: *sg. nom./ac.* 13,06; 21,13; 27,16; 27,22; 32,06; 32,07;
atăl: *sg. nom./ac.* 5,16; 22,15; 22,16; 26,05;
atălui: *sg. gen./dat.* 22,19; 22,29; 22,30; 27,20;
tăfîne-: *sg. gen./dat.* 27,20;
tăfîni-: *sg. gen./dat.* 22,21; 22,21; 33,09;
tătului: *sg. gen./dat.* 22,30;
Fac. (199 x), Ieș. (15 x), Lv. (25 x), Nm. (14 x)
- taur:** (1475 DERS): s.m.: „Stier“: „taureau“
(2 X):
taurului: *sg. gen./dat.* 33,17;
tauri: *pl. nom./ac.* 32,14;
Fac. (2 x), Ieș. (14 x)
- tăbări:** (1630 DRHB): v. IV: „lagern“: „camper“
(2 X):
te tăbărăști: *subj. pr. 2. sg. refl.* 23,09;
v-ați tăbărit: *ind. pf. c. 2. pl. refl.* 1,40;
Fac. (3 x), Ieș. (9 x), Nm. (80 x)
- tăcea:** (XVI sec. CV): v. II: „schweigen“: „(se) taire“
(1 X):
taci: *imperat. sg.* 27,10;
Fac. (2 X), Ieș. (1 X), Nm. (7 x)
- tăia:** (XVI sec. CV): v. I: „1. (ab)schneiden, (ab)hauen, 2. niedermetzeln“: „1. couper, 2. massacrer“
(11 X):
veț tăia: *ind. viit. I. 2. pl.* 10,16;
vor tăia: *ind. viit. I. 3. pl.* 21,04;
tai: *subj. pr. 2. sg.* 20,19; 20,20; 25,12;
tăiați: *subj. pr. 2. pl.* 7,05; 12,03;
am tăiat: *ind. pf. c. 1. sg.* 9,21;
au tăiat: *ind. pf. c. 3. sg.* 25,18;
taie: *ind. pr. 3. sg.* 19,05;
vei tăia: *ind. viit. I. 2. sg.* 21,12;
Fac. (6 x), Ieș. (4 x), Lv. (4 x), Nm. (4 x)

- tăiat:** (1581/2 PO): adj.: „1. (ab-, auf-, durch-) geschnitten, 2. beschnitten“: „1. coupé, 2. circoncis“ (1 X):
tăiate: *f. pl. nom./ac.* 21,06;
Lv. (7 x)
- tăiere:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Schneiden, Hauen, 2. Totschlag“: „1. action de couper, 2. massacre, meurtre“ (1 X):
tăiare: *sg. nom./ac.* 28,25;
Fac. (1 x)
- tăietor:** (XVI sec. CV): s.m.: „(Holz) Hauer“: „coupeur (de bois)“ (1 X):
tăietoriu: *sg. nom./ac.* 29,11;
- tămădui:** (XVI sec. PS. H.): v. IV: „heilen“: „guérir“ (1 X):
voiu tămădui: *ind. viit. I. I. sg.* 32,39;
- tămîie:** (1571 CORESI): s. f.: „Weihrauch“: „encens“ (1 X):
tămîie: *sg. nom./ac.* 33,10;
Fac. (2 x), Ieș. (17 x), Lv. (12 x), Nm. (21 x)
- tărie:** (XVI sec. CV): s.f.: „1. Feste, 2. Gefängnis, 3. Stärke, 4. Firmament“: „1. forteresse, 2. prison, 3. force, 4. firmament“ (1 X):
tăriia: *sg. nom./ac.* 8,17;
Fac. (3 x)
- tău** → **meu**
- te** → **tu**
- teasc:** (1551/3 ES): s.n.: „Kelter“: „pressoir“ (2 X):
teascul: *sg. ac.* 15,13; 16,13;
Ieș. (1 x), Nm. (2 x)
- teme:** (XVI sec. CV): v. III: „Angst haben, sich fürchten“: „craindre“ (27 X):
să vor teme: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 28,10;
te temi: *subj. pr. 2. sg. refl.* 3,02; 6,13; 7,18; 8,06; 10,20; 20,01;
ne tēmēm: *subj. pr. 1. pl. refl.* 6,24;
vă temeți: *subj. pr. 2. pl. refl.* 1,29; 3,23; 6,02; 13,04; 28,58;
să temă: *subj. pr. 3. pl. refl.* 4,10; 5,29; 31,12;
te teme: *imperat. neg. sg. refl.* 31,06; 31,08;
- vă temeți:** *imperat. neg. pl. refl.* 20,03;
vă temeți: *imperat. neg. pl. refl.* 1,21;
teme: *inf. (< a)* 10,12; 14,23;
se temu: *ind. pf. s. 3. pl. refl.* 25,18;
temi: *ind. pr. 2. sg. refl.* 7,19;
să va teme: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,11;
să teme: *inf. refl. (< a)* 17,19; 31,13;
Fac. (16 x), Ieș. (6 x), Lv. (8 x), Nm. (4 x)
- temei:** (1551/3 ES): s.n.: „1. Grundlage, 2. Grund, 3. Hauptmacht“: „1. base, 2. raison, 3. gros de l'armée“ (1 X):
temeiu: *sg. nom./ac.* 12,10;
Fac. (1 x)
- timpina** → **întimpina**
- tinerele** → **tînăr**
- tinde** → **întinde**
- tine** → **tu**
- țilc:** (16â560 CORESI): s.n.: 1. Bedeutung, Sinn, 2. Deutung“: „1. sens, 2. interprétation“ (1 X):
țilc: *sg. nom./ac.* 28,37;
- timpina** → **întimpina**
- tînăr:** (XVI sec. CV): adj.: „jung“: „jeune“ (2 X):
tînăr: *adj. m. sg. nom./ac.* 1,39; *s. m. sg. nom./ac.* (< cel) 28,50;
Fac. (32 x), Ieș. (3 x), Nm. (2 x)
- țîrî:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „kriechen“: „ramper, se glisser“ (1 X):
să țiraște: *ind. pr. 3. sg. refl.* 4,18;
Fac. (5 x), Lv. (4 x)
- țîrîtor:** (1688 BIBLIA): adj./s.: „kriechend, Kriechtîer“: „rampant, reptile“ (2 X):
țîrîtoriul: *sg. nom./ac.* 4,18;
țîrîtoarele: *pl. nom./ac.* 14,19;
Fac. (18 x), Lv. (11 x)
- țîrziu:** (XVI sec. CV): adj./adv.: „spät“: „tard“ (1 X):
țîrziu: *m. sg. nom./ac.* 11,14;
Ieș. (1 x)

- tocmai:** (1551/3 ES): adv.: „gleich, eben, gerade“:
„justement“
(1 X):
tocma: adv. 13,06;
Ieş. (4 x), Lv. (1 x), Nm. (1 x)
- tocmi:** (XVI sec. CV): v. IV: „1. vereinbaren, 2. rüsten, 3. ernennen“: „1. convenir, 2. armer, préparer, 3. nommer“

(1 X):
să vor tocmi: ind. viit. I. 3. pl. refl. 17,10;
Fac. (4 x), Ieş. (5 X), Lv. (2 x), Nm. (4 x)
- toiag:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Stab“: „bâton“
(1 X):
toiêge: pl. nom./ac. 25,03;
Fac. (12 x), Ieş. (23 x), Lv. (1 x), Nm. (22 x)
- topi:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „verzehren, schmelzen“: „dissoudre, fondre“
(6 X):
topeşti: subj. pr. 2. sg. 7,22;
topească: subj. pr. 3. sg. 2,15;
va topi: ind. viit. I. 3. sg. 5,25; 28,21; 28,42;
topindu-să: ger. refl. 32,24;
Fac. (1 x), Ieş. (7 x), Lv. (6 X), Nm. (7 x)
- topire:** 1688 BIBLIA): s. f.: „Schmelzen“: „fonte“
(2 X):
topire: sg. nom./ac. 9,12;
topirea: sg. nom./ac. 28,20;
Ieş. (1 x)
- topitor:** (1670 ANON. CAR): adj.: „verzehrend“:
„dévorant“
(2 X):
topitoriu: m. sg. nom./ac. 4,24; 9,03;
- topor:** (1493 DERS): s.n.: „Axt, Beil“: „hâche“
(1 X):
toporul: sg. nom./ac. 19,05;
- tot:** (1521 NEACŞU): adj./pron./adv.: „ganz, alles“:
„tout, entier“
(384 X):
tot: adj. m. sg. gen. (< a) 4,17; 4,18; 4,18; 6,15;
11,03; 11,06; 11,25; 13,09; 17,07; 23,20; 31,07;
31,11; 34,12;
- toţi:** adj. m. pl. nom./ac. 1,03; 2,16; 5,03; 5,23; 6,19;
12,10; 18,06; 18,07; 25,19; 29,02; 29,21; 31,01;
32,43; 32,44; 33,03;
tuturor: adj. m. pl. gen./dat. 7,18; 7,19; 29,02;
toată: adj. f. sg. gen. (< a) 4,17; 28,57; 31,30;
toate: adj. f. pl. gen. (< a) 2,25; adj. f. pl. nom./ac.
(135 x);
toată: adj. f. sg. nom./ac. (55 x);
tot: adj. m. sg. nom./ac. (84 x)
totul: adv. (< cu) 13,16;
tot: adv. (< de) (31 x);
toate: pron. d. pl. nom./ac. (38 x);
toţi: pron. m. pl. nom./ac. 1,07; 1,22; 4,04; 7,15;
13,13;
tot: pron. m. sg. nom./ac. 5,08; 12,01; 14,26; 17,03;
18,12; 20,16; 25,16; 25,16; 26,12;
toţ: pron. nehot. m. pl. nom./ac. 13,15; 29,10;
Fac. (373 x), Ieş. (334 x), Lv. (321 x), Nm. (391 x)
- trage:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „1. ziehen, wegnehmen, 2. gelten“: „1. tirer, enlever, 2. valoir“
(2 X):
trag: ind. pr. 3. pl. 32,24;
au tras: ind. pf. c. 3. pl. 21,03;
Fac. (6 x), Ieş. (2 x), Nm. (1 x)
- trăi:** (1581/2 PO): v. IV: „leben“: „vivre“
(21 X):
veji trăi: ind. viit. I. 2. pl. 30,16;
vor trăi: ind. viit. I. 3. pl. 31,13;
trăiască: subj. pr. 1. sg. 32,40;
trăieşti: subj. pr. 2. sg. 30,06; 30,19;
trăiască: subj. pr. 3. sg. 33,06;
trăim: subj. pr. 1. pl. 6,24;
trăit: subj. pr. 2. pl. 4,01; 8,01; ind. pr. 2. pl. 12,01;
trăiescu: ind. pr. 3. pl. 4,10;
a trăi: inf. (< a) 32,39;
trăieşti: ind. pr. 2. sg. 12,19;
ai trăit: ind. pf. c. 2. sg. 4,33;
va trăi: ind. viit. I. 3. sg. 4,42; 5,24; 5,26; 8,03; 8,03;
19,04; 19,05;
Fac. (64 x), Ieş. (5 x), Lv. (3 x), Nm. (5 x)
- trebui:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „1. nötig sein, haben, 2. behandeln“: „1. avoir besoin, falloir, 2. utiliser, se servir de“
(2 X):
va trebui: ind. viit. I. 3. sg. 15,08; 15,10;
Fac. (2 x), Ieş. (2 x), Lv. (1 x)
- trece:** (1521 NEACŞU): v. III: „durchgehen“: „passer“
(40 X):

- veți trêce:** *ind. viit. I. 2. pl.* 12,10;
veți trêce: *ind. viit. I. 2. pl.* 27,02; 27,03; 27,04; 28,01;
trece: *subj. pr. 2. sg.* 22,01; 22,03; 22,04; 22,04;
treacă: *subj. pr. 3. sg.* 17,02;
trêcêm: *subj. pr. 1. pl.* 2,30;
trec: *subj. pr. 3. pl.* 4,21;
trêceți: *ind. pr. 2. pl.* 4,26; 11,08; 11,31; 30,18; 31,13; 32,49; *imperat. pl.* 2,04; 2,24; 4,22;
trec: *ind. pr. 1. sg.* 4,22;
trecînd: *ger.* 21,16; 27,12;
trecîndu: *ger.* 3,25;
trece: *ind. pr. 2. sg.* 3,21; 9,01; 11,29;
am trecut: *ind. pf. c. 1. sg.* 2,08; 2,08; 2,14; 29,16;
au trecut: *ind. pf. c. 3. sg.* 3,26;
ați trecut: *ind. pf. c. 2. pl.* 29,17;
trêce-voiu: *ind. viit. I. 1. sg.* 2,27;
voiu trêce: *ind. viit. I. 1. sg.* 2,28; 2,29;
vei trêce: *ind. viit. I. 2. sg.* 3,27;
va trêce: *ind. viit. I. sg.* 3,28; 30,13;
 Fac. (15 x), Ieș. (11 x), Lv. (8 x), Nm. (26 x)
- trei:** (XVI sec. CV): *num.:* „drei“: „trois“ (12 X);
trei: *card.* 14,28; 16,16; 17,06; 19,02; 19,03; 19,07; 19,09; 19,09;
treia: *ord. f. (< a)* 5,09; 19,15; 23,08;
treilea: *ord. m. (< al)* 26,12;
 Fac. (29 x), Ieș. Lv. (5 x), Nm. (32 x)
- treiera:** (1563 CÔRESI): *v. I:* „dreschen“: „battre (les céréales)“ (1 X);
trieră: *ind. pr. 3. sg.* 25,04;
- trimite:** (XVI sec. PS. SCH.): *v. III:* „schicken“: „envoyer“ (16 X);
vor trimite: *ind. viit. I. 3. pl.* 19,12;
trimiț: *subj. pr. 2. sg.* 15,13; 22,07;
trimiță: *subj. pr. 3. sg.* 28,08; 28,20;
trimitem: *subj. pr. 1. pl.* 1,22;
am trimis: *ind. pf. c. 1. sg.* 2,26;
au trimis: *ind. pf. c. 3. sg.* 9,23; 29,22; 34,11;
vei trimite: *ind. viit. I. 2. sg.* 15,12; 15,13; 21,14;
va trimite: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,20; 28,48;
trimișîndu-să: *ger. refl.* 15,18;
 Fac. (48 x), Ieș. (64 x), Lv. (7 x9, Nm. (25 x)
- trimitere:** (XVI sec. CV): *s.f.:* „Botschaft“: „message“ (1 X);
- trimitere:** *sg. nom./ac.* 22,07;
- trup:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.n.:* „Körper“: „corps“ (4 X);
trup: *sg. nom./ac.* 5,26;
trupul: *sg. nom./ac.* 21,23; 23,11;
trupurile: *pl. nom./ac.* 28,55;
 Fac. (39 x), Ieș. (4 x), Lv. (48 x), Nm. (8 x)
- tu:** (1521 NEACȘU): *pron. pers.:* „du“: „tu, toi“ (896 X);
tini: *sg. ac.* 10,12;
-te: *sg. ac.* 15,04; 28,28; 28,29;
îț: *sg. dat.* 7,18; 12,21; 17,10;
îți: *sg. dat.* 17,11;
-ț: *sg. dat.* 5,07; 5,15; 8,02; 11,14; 15,06; 15,15; 16,12; 19,08; 21,11; 24,22; 25,17; 28,07; 28,29; 28,31; 28,65;
-ți: *sg. dat.* 8,16; 9,07; 9,27; 17,15; 24,09; 24,18; 25,18; 28,07; 30,05; 30,18;
ți: *sg. dat.* 4,40; 5,16; 8,03; 11,15; 12,25; 12,28; 17,10; 22,07; 25,12; 28,31;
ți- *sg. dat.* 15,02; 17,03; 18,14;
ț- *sg. dat.* 5,12; 5,15; 8,15; 12,21;
vă: *pl. ac.* 1,09; 1,11; 1,11; 1,44; 4,01; 4,14; 7,08; 9,25; 20,18; 28,63;
voauă: *pl. dat.* 8,01;
vă: *pl. dat.* 1,06; 3,19; 5,05; 28,63; 32,38;
voao: *pl. dat.* (68 x);
voi: *pl. nom./ac.* (131 x);
tine: *sg. ac.* (156 x);
te: *sg. ac.* (202 x)
te-: *sg. ac.* (38 x);
ție: *sg. dat.* (173 x);
tu: *sg. nom./ac.* (62 x);
 Fac. (536 x), Ieș. (356 x), Lv. (222 x), Nm. (273 x)
- tulbura:** (XVI sec. CV): *v. I:* „verwirren, in Unordnung bringen“: „troubler, déconcerter“ (1 X);
se vor turbura: *ind. viit. I. 3. pl.* 2,25;
 Fac. (7 x)
- tunde:** (XVI sec. CV): *v. III:* „scheren“: „tondre“ (1 X);
tunzi: *subj. pr. 2. sg.* 15,19;
 Fac. (3 x)
- tundere:** (1632 EUISTR. PRAV.): *s.f.:* „Stutzen, Schneiden“: „tonte“ (1 X);

tunderii: *sg. gen./dat.* 18,04;

turmă: (XVI sec. CV): s.f.: „Herde“: „troupeau“
(4 X):

turmele: *pl. nom./ac.* 7,13; 28,04; 28,18, 28,51;
Fac. (9 x)

turna: (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „(ein-, be) giessen“:
„verser“
(1 X):

vei turna: *ind. viit. I. 2. sg.* 12,27;
Fac. (1 x), Ieș. (12 x), Lv. (18 x), Nm. (4 x)

turnare: (1670 ANON. CAR.): s.f.: „Trankopfer“:
„libation“
(1 X):

turnărilor: *pl. gen./dat.* 32,38;
Fac. (1 x), Ieș. (3 x), Lv. (3 x), Nm. (35 x)

T

ț → tu

-ț → tu

țap: (1520 DERS): s.m.: „Bock“: „bouc“
(3 X):

țap: *sg. nom./ac.* 14,05; 14,05;

țapi: *pl. nom./ac.* 32,14;

Fac. (4 x), Lv. (21 x), Nm. (39 x)

țarină: (1400 DERS): s.f.: „Land, Feld“: „terre“
(10 X):

țarina: *sg. nom./ac.* 5,21; 24,19; 24,19;

țarină: *sg. nom./ac.* 20,19; 22,27; 28,03;

țarenii: *sg. gen./dat.* 14,22;

țarine: *pl. nom./ac.* 11,15; 28,16;

țarenilor: *pl. gen./dat.* 32,13;

Fac. (19 x), Ieș. (9 x), Lv. (19 x), Nm. (4 x)

țărână: (1550 HC): s.f.: „Erde, Staub“: „terre,
poussière“
(1 X):

țărână: *sg. nom./ac.* 28,24;

Fac. (1 x), Ieș. (4 x)

ți → tu

-ți → tu

ție → tu

ție → tu

ține: (XVI sec. PS. SCH.): v. III/II: „halten“: „tenir“
(6 X):

te ții: *subj. pr. 2. sg. refl.* 30,20;

vă țineț: *subj. pr. 2. pl. refl.* 18,22;

țineți: *imperat. neg. pl.* 2,19;

țiind: *ger.* 9,17;

să va ținea: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 32,41;

țiindu-se: *ger. refl.* 11,30;

Fac. (6 X), Ieș. (11 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)

ținere: (XVI sec. PS. H.): s.f.: „Besitz“: „possession“
(1 X):

ținere: *sg. nom./ac.* 32,51;

Fac. (3 x), Ieș. (4 x), Nm. (11 x)

U

ucide: (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „töten; umbringen“:
„tuer“

(20 X):

veț ucide: *ind. viit. I. 2. pl.* 17,05;

vor ucide: *ind. viit. I. 3. pl.* 13,10; 21,21; 22,21;

să vor ucide: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 22,24;

ucizi: *subj. pr. 2. sg.* 5,17; 13,15;

ucideți: *subj. pr. 2. pl.* 22,22; 22,25;

ucigîndu: *ger.* 13,15;

au ucis: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,04; 4,46;

vei ucide: *ind. viit. I. 2. sg.* 20,13;

va ucide: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,42; 19,04; 19,11; 22,26;

voiu ucide: *ind. viit. I. 1. sg.* 32,39;

Fac. (8 x), Ieș. (15 x), Lv. (4 x), Nm. (9 x)

ucidere: (XVI sec. CV): s.f.: „Mord“: „meurtre“
(4 X):

ucidere: *f. sg. nom./ac.* 13,15; 20,13; 22,08; 28,22.

Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)

ucigaș: (1620 MOXA): s.m.: „Mörder“: „assassin“
(3 X):

ucigașul: *sg. nom./ac.* 4,42; 19,03;

ucigașului: *sg. gen./dat.* 19,04;

Ieș. (1 x)

ucis: (1646 PRAV. MOLD.): adj.: „getötet,
umgebracht“: „tué“

- (1 X):
ucis: *m. sg. nom/ac.* 21,01;
- uita:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „vergessen“: „oublier“
 (13 X):
uiți: *subj. pr. 2. sg.* 4,09; 9,07; 25,19;
uitați: *subj. pr. 2. pl.* 4,23;
uita: *imperat. neg. sg.* 8,11;
am uitat: *ind. pf. c. 1. sg.* 26,13;
ai uitat: *ind. pf. c. 2. sg.* 32,18;
vei uita: *ind. viit. I. 2. sg.* 6,12; 8,14; 8,19; 24,19;
va uita: *ind. viit. I. 3. sg.* 4,31;
se va uita: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 31,21;
 Fac. (4 x), Lv. (2 x)
- uitare:** 1639 AIN): d.f.: „Vergessen“: „oubli“
 (1 X):
uitarea: *sg. nom/ac.* 8,19;
 Lv. (1 x)
- umăr:** (XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „Schulter, Achsel“:
 „épaule“
 (1 X):
umerelor: *pl. gen./dat.* 33,12;
 Fac. (6 x), Ieș. (33 x), Lv. (2 x), Nm. (2 x)
- umbla:** (XVI sec. CV): v. I: „(umher) gehen, laufen,
 wandern“: „aller, marcher, parcourir“
 (2 X):
umbli: *subj. pr. 2. sg.* 30,16;
umblă: *ind. pr. 3. sg.* 23,14;
 Fac. (5 x), Ieș. (2 x), Lv. (5 x), Nm. (2 x)
- umbri:** XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „beschatten“:
 „ombrager“
 (1 X):
umbrște: *ind. pr. 3. sg.* 33,12;
 Ieș. (3 x), Nm. (5 x)
- umple:** (XVI sec. CV): v. III/II: „füllen, erfüllen“:
 „remplir“
 (3 X):
se vor împlea: *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 31,20;
ai umplut: *ind. pf. c. 2. sg.* 6,11;
s-au împlut: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 34,09;
 Fac. (14 x), Ieș. (10 x), Lv. (4 x), Nm. (3 x)
- un:** (1521 NEACȘU): num./art./prôn.: „ein“: „un“
 (45 X):
un: *art. nehot.* 33,20;
o: *art. nehot. f. sg. nom/ac.* 11,10; 12,15; 12,24;
 15,22; 21,04; 25,09; 28,49;
- o:** *art. nehot. f. sg. nom/ac.* 31,09;
o: *card. d. sg.* 1,11; 7,09; 9,13; 17,06; 19,15; 21,13;
 2,19; 28,07; 28,25; 31,02; 32,30;
unul: *num. card. m. sg.* 6,04; 32,30;
un: *num. card. m. sg. nom/ac.* 1,23; 21,15; 24,05;
 24,05;
-un: *num. card. m. sg. noim/ac.* 12,15; 22,10; 25,05;
 25,11;
una: *pron. nehot. f. sg. nom/ac.* 1,03; 4,42; 12,05;
 12,14; 13,12; 15,07; 16,05; 17,02; 18,06; 19,05;
 19,11; 21,15;
unuia: *pron. nehot. m. sg. gen./dat.* 25,11; 28,55,
unul: *pron. nehot. m. sg. nom/ac.* 25,05;
 Fac. (171 x), Ieș. (183 x), Lv. (73 x), Nm. (268 x)
- unde:** (XVI sec. CV): adv.: „wo, wohin“: „où“
 (22 X)
 Fac. (40 x), Ieș. (10 x9), Lv. (7 x), Nm. (2 x)
- unealtă:** (1581/2 PO): s.f.: „Gerät, Gerätschaften,
 Habe“: „outil, outillage, avoir“
 (3 X):
unelte: *pl. nom/ac.* 22,05;
unelte: *pl. nom/ac.* 1,41; 21,16;
 Fac. (11 x), Ieș. (4 x), Nm. (1 x)
- unge:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „(be-, ein)
 schmieren, einreiben“: „enduire de, huiler, oindre“
 (2 X):
să unse: *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 32,15;
te vei unge: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 28,40;
 Fac. (2 x), Ieș. (13 x), Lv. (6 x), Nm. (4 x)
- unghe:** (XVI sec. PS. H.): s.f.: „Klaue, Nagel“: „sabot,
 ongle“
 (2 X):
unghea: *sg. nom/ac.* 14,07; 14,08;
 Ieș. (1 x), Lv. (5 x)
- unghee:** (1688 BIBLIA): v. IV: „gespaltene Klauen
 haben“: „avoir des sabots fendus“
 (3 X):
unghește: *ind. pr. 3. sg.* 14,06; 14,07; 14,08;
 Lv. (4 x)
- unt:** (1522 DERS): s.n.: „Butter“: „beurre“
 (1 X):
unt: *sg. nom/ac.* 32,14;
 Ieș. (1 x), Lv. (7 x), Nm. (2 x)

- untdelemn:** (1645 HERODOT): s.n.: „(Speise)öl“: „huile“
(10 X):
untdelemn: *sg. nom./ac.* 28,40; 28,51; 32,13; 33,24;
untdelemnul: *sg. nom./ac.* 11,14;
untu-de-lemnul: *sg. nom./dat.* 8,08; 12,17; 14,23; 18,04;
Fac. (2 x), Ieș. (22 x), Lv. (42 x), Nm. (36 x)
- ureche:** 1407 DERS): s.f.: „Ohr“: „oreille“
(7 X):
urêchea: *sg. nom./ac.* 15,17;
urechi: *pl. nom./ac.* 29,04;
urechile: *pl. nom./ac.* 5,01; 31,11; 31,28; 31,30; 32,46;
Fac. (6 x), Ieș. (10 x), Lv. (8 x), Nm. (1 x)
- urgie:** (1543 DERS): s.f.: „1. Grimm, Zorn, 2. Heimsuchung“: „1. fureur, rage, courroux, 2. peine“
(9 X):
urgie: *sg. nom./ac.* 9,19; 29,28;
urgia: *sg. nom./ac.* 29,20; 29,23; 32,19; 32,27; 33,10;
urgie: *sg. gen./dat.* 29,24;
urgiii: *sg. gen./dat.* 13,17;
Fac. (3 x), Ieș. (6 x), Nm. (9 x)
- urgisi:** (1581/2 PO): v. IV: „1. ergrimmen, 2. jdm. das Wohlwollen entziehen“: „1. se mettre en colère, 2. délaisser, abandonner“
(4 X):
să urgisească: *subj. pr. 3. sg. ref.* 6,15;
s-au urgisit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 29,27;
voiu urgisi: *ind. viit. i. 1. sg.* 32,21;
să va urgisi: *ind. viit. i. 3. sg. refl.* 11,17;
Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- urias:** (XVI sec. PS. SCH.): s.m.: „Riese“: „géant“
(1 X):
urias: *sg. nom./ac.* 1,28;
Fac. (6 x), Nm. (1 x)
- urî:** (XVI sec. PS. SCH.): v. IV: „hassen“: „haïr“
(22 X):
urăști: *subj. pr. 2. sg.* 7,26; 23,07; 23,07;
urescu: *ind. pr. 3. pl.* 5,09; 7,10; 7,10; 7,15; 32,41; 32,44; 33,11;
neurînd: *ger.* 19,04;
neurîndu: *ger.* 4,42;
urîndu: *ger.* 1,26; 19,11;
urîndu-: *ger.* 22,16;
urîia: *ind. imp. 3. sg.* 19,06;
- au urî:** *ind. pf. c. 3. sg.* 9,28; 12,31; 16,22; *ind. pf. c. 3. pl.* 30,07;
va urî: *ind. viit. i. 3. sg.* 22,13; 24,03;
Fac. (4 x), Ieș. (3 x), Lv. (7 x), Nm. (1 x)
- urîciune:** (XVI sec. PS. SCH.): s.f.: „1. Hass, Gehässigkeit, 2. Abscheu, 3. Scheusal“: „1. haine, 2. dégoût, 3. monstre“
(7 X):
urîciune: *sg. nom./ac.* 17,25; 7,26;
urîciunile: *pl. nom./ac.* 12,31; 18,09; 20,18; 29,17; 32,16;
Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Lv. (15 x)
- urî:** (1490 DRHA): adj.: „hässlich, gehässig“: „laid, odieux“
(5 X):
urîte: *f. sg. gen./dat.* (< acci) 21,15; *f. sg. gen./dat.* (< ceii) 21,17; *f. sg. gen./dat.* (< cei) 21,16;
urîță: *f. sg. nom./ac.* 21,15; *f. sg. nom./ac.* (< cea) 21,15;
Fac. (1 x), Lv. (1 x)
- urma:** (XVI sec. GCR): v. I: „(ver-) folgen“: „suivre“
(1 X):
urmezi: *subj. pr. 2. sg.* 12,30;
Lv. (3 x), Nm. (4 x)
- urmă:** (XVI sec. PS. H.): s.f.: „Spur“: „trace“
(6 X):
urmă: *sg. nom./ac.* 8,19; 11,04; 11,24; 13,04; 28,35;
urmei: *sg. gen./dat.* 28,65;
Fac. (6 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- uruit → urluit**
- urzi:** (XVI sec. PS. V.): v. IV: „1. anzetteln, anschirren, 2. stiften“: „1. ourdir, 2. fonder“
(1 X):
urzești: *subj. pr. 2. sg.* 20,20;
Fac. (1 x)
- ușă:** (1472 BGL): s.f.: „Tür“: „porte“
(11 X):
ușa: *sg. nom./ac.* 22,24;
ușă: *sg. nom./ac.* 15,17;
ușii: *sg. gen./dat.* 6,09; 11,20; 15,17;
ușăle: *pl. nom./ac.* 22,21; 31,14; 31,14; 31,15; 31,15;
Fac. (11 x), Ieș. (38 x), Lv. (27 x), Nm. (17 x)

V

v → tu

vacă: (1532 BGL): s. f.: „Kuh“: „vache“
(3 X):

vaci: *pl. nom./ac.* 32,14;
vacile: *pl. nom./ac.* 15,19;
vacilor: *pl. gen./dat.* 7,13;
Fac. (13 x), LvS. (2 x), Nm. (2 x)

vale: (1428 DERS): s. f.: „Tal“: vallée
(9 X):

vale: *sg. nom./ac.* 2,36; 4,46; 21,04; 21,04; 21,06;
valea: *sg. nom./ac.* 1,24; 2,13; 2,14; 2,24;
Fac. (6 x)

vas: (XVI sec. CV): s. n.: „Gefäß, Geschirr“: „récipient, vaisseau“
(2 X):

vas: *sg. nom./ac.* 23,26;
vase: *pl. nom./ac.* 28,68;
Fac. (6 x), Ieş. (26 x), Lv. (23 x), Nm. (28 x)

vă → tu

văduvă: (XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „Witwe“: „veuve“
(12 X):

văduva: *sg. nom./ac.* 14,29; 16,11; 16,14;
văduvei: *sg. gen./dat.* 10,18; 24,17; 24,17; 24,19;
24,20; 24,21; 26,12; 26,13; 27,19;
Fac. (1 x), Ieş. (2 x), Lv. (2 x), Nm. (1 x)

vărsa: (XVI sec. CV): v. I: „aus-, vergiessen, -schütten“: „verser“
(5 X):

verşi: *subj. pr. 2. sg.* 15,23;
vărsaşi: *subj. pr. 2. pl.* 12,16; 12,24;
au vărsat: *ind. pf. c. 3. pl.* 21,07;
să va vărsa: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 19,10;
Fac. (7x), Ieş. (2 x), Lv. (17 x)

vărsat: (1564 CORESI): adj.: „gegossen“: „en métal fondu“
(1 X):

vărsat: *s. m. nom./ac.* 27,15;
Ieş. (3 x), Lv. (1 x)

veac: (XVI sec. CV): s. n./m.: „1. Zeit, 2. Ewigkeit, 3. Jahrhundert“: „1. temps, 2. éternité, 3. siècle“

(11 X):

veac: *sg. nom./ac.* 5,29;
veacu: *sg. nom./ac.* 12,25;
veacului: *sg. gen./dat.* 32,07;
vêci: *pl. nom./ac.* 12,28; 13,16; 15,17; 23,03; 23,06;
28,46; 29,29; 32,40;
Fac. (4 x), Ieş. (9 x), Lv. (2 x)

vechi → învechi

vecin: (1482 DERS): s. m.: „Nachbar“: „voisin“
(1 X):

vecinul: *sg. nom./ac.* 27,24;
Fac. (1 x), Ieş. (10 x), Lv. (7 x)

vedea: (1521 NEACŞU): v. II: „sehen, wahrnehmen“: „voir, apercevoir“
(47 X):

vom vedea: *ind. viit. I. 1. pl.* 18,16;
vor vedea: *ind. viit. I. 3. pl.* 4,28; 28,10; 28,32;
29,22;
vedeţ: *subj. pr. 2. pl.* 29,04;
vezi: *imperat. sg.* 3,27; 32,51;
văzînd: *ger. 4,19; 4,34; 9,16; 22,01;*
vedea: *inf. (< a)* 28,68; *ind. impf. 3. pl.* 11,07;
văzu: *ind. pf. s. 3. sg.* 32,19;
am văzut: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,28; 5,25; 9,13; 33,09;
ai văzut: *ind. pf. c. 2. sg.* 3,28; 7,15;
au văzut: *ind. pf. c. 3. sg.* 26,07; 32,36; 33,21;
aţ văzut: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,19; 4,12; 4,15; 29,02;
29,17;
aţ văzutu: *ind. pf. pf. c. 2. pl.* 1,31;
au văzut: *ind. pf. c. 3. pl.* 3,21; 4,03; 4,09; 7,19;
10,21; 11,02; 21,07; 29,03;
voiu vedea: *ind. viit. I. 1. sg.* 3,25;
vei vedea: *ind. viit. I. 2. sg.* 12,13; 20,01; 21,11;
28,34; 28,67; 32,54;
va vedea: *ind. viit. i. 3. sg.* 1,35; 1,36;
Fac. (132 x), Ieş. (63 x), Lv. (38 x), Nm. (35 x)

vedenie: (1632 EUSTR.): s. f.: „Vision, Erscheinung“: „vision, apparition“
(2 X):

vedeniile: *pl. nom./ac.* 28,67;
vedeniile: *pl. nom./ac.* 4,34;
Fac. (4 x), Ieş. (1 x)

vedere: (XVI sec. CV): s. f.: „Schen, Gesicht“: „vue, face“
(7 X):

vedeţi: *imperat. pl.* 1,08; 1,21; 4,05; 32,39; 32,39;
vederi: *pl. nom./ac.* 26,08;

- vederile:** *pl. nom./ac.* 28,34;
Fac. (5 x), Lv. (15 x), Nm. (3 x)
- veghea:** (XVI sec. CV): v. II: „1. (be)wahren, (be)hüten, 2. schonen, 3. wachen“: „1. garder, 2. épargner, 3. veiller“
(3 X):
vêghe: *subj. pr. 2. sg.* 19,21;
să vêghe: *subj. pr. 3. sg. refl.* 19,13; 25,12;
- veni:** (1521 NEACȘU): v. IV: „kommen“: „venir“
(23 X):
vor veni: *ind. viit. I. 3. pl.* 25,01; 28,02; 28,15; 28,45;
vie: *subj. pr. 3. sg.* 33,16;
viind: *ger.* 25,09;
am venit: *ind. pf. c. 1. sg.* 1,19;
au venit: *ind. pf. c. 3. sg.* 33,02;
aș venit: *ind. pf. c. 2. pl.* 5,23; 9,07; 11,05; 29,07;
ași venit: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,22; 1,31; 12,09;
venit-ași: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,20;
au venit: *ind. pf. c. 3. pl.* 1,24; 32,17;
vei veni: *ind. viit. I. 2. sg.* 12,26;
va veni: *ind. viit. I. 3. sg.* 13,02; 18,06; 25,11; 29,22;
Fac. (100 x), Ieș. (35 x), Lv. (18 x), Nm. (42 x)
- venit:** (XVI sec. CV): s.n.: „Einkommen“: „revenu“
(1 X):
veniturile: *pl. nom./ac.* 28,33;
Ieș. (4 x)
- ventre** → **vintre**
- verde:** 1513 DERS): adj. „grün“: „vert“
(1 X):
vêrdele: *sg. nom./ac.* 29,23;
Fac. (3 x), Ieș. (1 x), Nm. (1 x)
- veseli:** (XVI sec. CV): v. IV: „erfreuen“: „réjouir“
(11 X):
să veselească: *subj. pr. 3. sg. refl.* 30,09;
veselêște-te: *imperat. sg. refl.* 33,18;
veseli-i-vă: *imperat. pl. refl.* 32,43; 32,44;
s-au veselit: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 28,63; 30,09;
te vei veseli: *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 12,18; 14,26;
28,39;
să va veseli: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 28,63;
veselindu-te: *ger. refl.* 16,15;
Lv. (1 x)
- viață:** (XVI sec. CV): s.f.: „Leben“: „vie“
(12 X):
viața: *sg. nom./ac.* 28,66; 30,15; 30,19; 30,20; 32,49;
viață: *sg. nom./ac.* 30,19;
vieții: *sg. gen./dat.* 4,09; 6,02; 16,03; 17,19; 23,06;
28,66;
Fac. (23 x), Ieș. (5 x)
- vicleni:** (XVI sec. PS: SCH.): v. IV: „verraten, hintergehen, überlisten“: „trahir, tromper“
(2 X):
au ficlenit: *ind. pf. c. 3. sg.* 19,19;
va ficlenit: *ind. viit. I. 3. sg.* 15,09;
Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Nm. (3 x)
- vicleșug:** (XVI sec. CV): s.n.: „1. Treulosigkeit, Verrat, 2. List, Heimtücke“: „1. infidélité, 2. perfidie, ruse“
(1 X):
ficleșug: *sg. nom./ac.* 27,24;
Fac. (2 x), Ieș. (3 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- vie:** (XVI sec. CV): s.f.: „Weinberg“: „vigne“
(11 X):
via: *sg. nom./ac.* 22,09;
vie: *sg. nom./ac.* 20,06; 28,30; 28,39;
viaa: *sg. nom./ac.* 23,26; 24,21; 32,32; 32,32;
viei: *sg. gen./dat.* 22,09;
vii: *f. pl. nom./ac.* 6,11; 8,08;
Fac. (3 x), Ieș. (3 x), Lv. (5 x), Nm. (7 x)
- vierme:** XVI sec. PS. SCH.): s. f.: „Wurm, Made, Engerling“: „ver, asticot“
(1 X):
viêrmele: *sg. nom./ac.* 28,39;
Ieș. (2 x)
- viespe:** (1568 DERS): s.f.: „Wespe“: „guêpe“
(1 X):
viespile: *pl. nom./ac.* 7,20;
Ieș. (1 x)
- viitor:** (1551/3 ES): adj.: „kommend, zukünftig“: „venant, futur“
(1 X):
viitoriul: *adj. m. sg. nom./ac.* 32,29;
- vin:** (XVI sec. PS. V.): s.n.: „Wein“: „vin“
(13 X):
vin: *sg. nom./ac.* 14,26; 28,39; 28,51; 29,06; 32,14;
33,28;
vinul: *sg. nom./ac.* 7,13; 11,14; 32,33; 32,38;
vinului: *sg. gen./dat.* 12,17; 14,23; 18,04;

- Fac. (12 x), Ieș. (3 x), Lv. (2 x), Nm. (8 x)
- vinde:** (XVI sec. PS. SCH.): v. III: „verkaufen“:
„vendre“
(6 X):
să veți vinde: *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 28,68;
au vîndut: *ind. pf. c. 3. sg.* 32,30;
vei vinde: *ind. viit. I. 2. sg.* 14,25;
va vinde: *ind. viit. I. 3. sg.* 24,07;
să va vinde: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 15,12; 21,14;
Fac. (10 x), Ieș. (6 x), Lv. (12 x)
- vindeca:** (XVI sec. CV): v. I: „heilen“: „guérir“
(3 X):
să te vindeci: *subj. pr. 2. sg. refl.* 28,35;
vindeca: *inf.* 28,27;
va vindeca: *ind. viit. I. 3. sg.* 30,03;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (3 x), Nm. (1 x)
- vinovat:** (1530 BGL): adj.: „schuld(ig)“: „coupable, fautif“
(1 X)
vinovat: *m. sg. nom./ac.* 19,10;
Fac. (1 x), Ieș. (2 x), Lv. (6 x), Nm. (1 x)
- vintre:** (1581/2 PO): s.f.: „Unterleib“: „bas-ventre“
(1 X):
ventrele: *pl. nom./ac.* 18,03;
- vis:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Traum“: „rêve“
(3 X):
vis: *sg. nom./ac.* 13,01;
visul: *sg. nom./ac.* 13,03; 13,05;
Fac. (25 x)
- visa:** (1581/2 PO): v. I: „träumen“: „rêver“
(2 X):
au visat: *ind. pf. c. 3. sg.* 13,05;
visuiaște: *ind. pr. 3. sg.* 13,03;
Fac. (5 x)
- visui** → **visa**
- visuitor:** (1688 BIBLIA): s.m.: „1. Träumer, 2. Traumdeuter“: „1. rêveur, 2. oniromancien“
(1 X):
visuitoriu: *sg. nom./ac.* 13,01;
Fac. (1 x)
- viteji:** (1649 MARD.): v. IV: „tapfer sein“: „être courageux“
(1 X):
vitejaște-te: *imperat. sg. refl.* 31,23;
- viță:** (XVI sec. CV): s.f.: „Reben, Weinstock“: „cep de vigne“
(1 X):
vița: *sg. nom./ac.* 32,32;
Fac. (2 x), Nm. (1 x)
- vițel:** (1499 DERS): s.m.: „Kalb“: „veau“
(10 X):
vițel: *sg. nom./ac.* 9,16; 14,04; 17,01; 18,03; 22,10;
vițelul: *sg. nom./ac.* 9,21; 15,19; 22,01; 22,04; 28,31;
Fac. (6 x), Ieș. (24 x), Lv. (46 x), Nm. (56 x)
- viu:** (XVI sec. CV): adj.: „lebendig“: „vivant“
(6 X):
viu: *m. sg. gen./dat.* (< celui) 5,26; *m. sg. nom./ac.* 2,34; 4,33; 20,16; 31,27;
vii: *s. m. pl. nom./ac.* 5,03;
Fac. (12 x), Ieș. (2 x), Lv. (24 x), Nm. (9 x)
- vîănă:** (1561 CORESI): s.f.: „1. Vene, 2. Sehne, Muskel“: „1. veine, 2. tendon, muscle“
(2 X):
vînele: *pl. nom./ac.* 21,04; 21,06;
Fac. (3 x)
- vînt:** (1527 DERS): s.n.: „Wind“: „vent“
(1 X):
vînt: *sg. nom./ac.* 28,22;
Fac. (5 x), Ieș. (3 x)
- vînzare:** (1581 CORESI): s.f.: „Verkauf“: „vente“
(2 X):
vînzare: *sg. nom./ac.* 21,14;
vînzarea: *sg. nom./ac.* 18,08;
Fac. (1 x), Lv. (8 x)
- vîrf:** (1517 DERS): s.n.: „Spitze, Gipfel“: „sommet, cime“
(4 X):
vîrfu: *sg. nom./ac.* 33,15;
vîrhul: *sg. nom./ac.* 3,27;
vîrful: *sg. nom./ac.* 33,15; 34,01;
Fac. (2 x), Ieș. (6 x), Nm. (7 x)
- vîrtos:** (1521 NEACȘU): adj.: „fest, stark, kräftig“: „solide, fort, vigoureux“
(4 X):

- vărtoase:** *f. sg. nom./ac. comp.* (< mai) 3 32,13;
vîrtos: *m. sg. nom./ac. comp.* (< mai) 7 7,14; 9,01;
 9,14;
 Ieș. (1 x)
- vîrtute:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Stärke, Kraft, Festigkeit“: „force, viguer“
 (11 X):
vîrtute: *sg. nom./ac.* 8,18; 26,08;
vîrtutea: *sg. nom./ac.* 3,24; 4,37; 8,17; 9,26; 9,26;
 9,29; 32,13; 33, 11; 33,27;
 Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Lv. (1 x), Nm. (2 x)
- voao → tu**
- voastră → meu**
- voastre → meu**
- voi → tu**
- voie:** (XVI sec. CV): *s.f.*: „Wille“: „volonté“
 (2 X):
voia: *sg. nom./ac.* 12,06;
voie: *sg. nom./ac.* 19,04;
 Ieș. (1 x), Lv. (3 x), Nm. (9 x)
- vostru → meu**
- voștri → meu**
- vrajă:** (1620 MOXA): *s.f.*: „Zauber(ei)“: „magie“
 (3 X):
vrajă: *sg. nom./ac.* 18,10; 18,11;
vrăji: *pl. nom./ac.* 18,14;
 Fac. (2 x), Ieș. (4 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- vrajbă:** (XVI sec. CV): *s.f.*: „Feindschaft, Zwist“:
 „discorde“
 (1 X):
vrajbă: *sg. nom./ac.* 2,19;
- vrăji:** (1581/2 PO): *v. IV.*: „1. deuten, vorhersagen, 2. verzaubern, verhexten“: „1. prédire, prévoir, 2. ensorceler“
 (3 X):
vrăjind: *ger.* 18,10; 18,10;
vrăjindu-să: *ger. refl.* 23,18;
 Fac. (3 x), Lv. (1 x)
- vrăjitor:** (1563 CORESI): *s.m.*: „Magier“: „magicien“
 (1 X):
vrăjitoare: *s. f. sg. nom./ac.* 23,18;
 Ieș. (9 x), Lv. (2 x)
- vrăjmaș:** (1421 DERS): *s.m.*: „Feind“: „ennemi“
 (27 X):
vrăjmaș: *sg. nom./ac.* 33,27;
vrăjmașul: *sg. nom./ac.* 23,14; 28,53; 28,57;
vrăjmașii: *pl. nom./ac.* 6,19; 12,10; 20,04; 25,19;
 28,07; 28,55; 28,68; 30,07; 32,27; 32,31; 33,07;
 33,29;
vrăjmașilor: *pl. gen./dat.* 1,42; 20,01; 20,03; 20,14;
 21,10; 28,25; 28,48; 32,27; 32,41; 32,44; 33,11;
 Fac. (2 x), Ieș. (2 x), Lv. (10 x), Nm. (8 x)
- vrea:** (1521 NEACȘU): *v. II.* „wollen“: „vouloir, désirer“
 (12 X):
vei: *ind. pr. 2. sg.* 12,28; 31,07;
- au vrut:** *ind. p. c. 3. sg.* 2,30; 10,10; 23,05; 25,07;
aș vrut: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,26;
va: *ind. pr. 3. sg.* 25,07; 25,07;
vei vrea: *ind. viit. I. 2. sg.* 21,14; 21,23;
va vrea: *ind. viit. I. 3. sg.* 29,20;
 Fac. (10 x), Ieș. (20 x9), Lv. (4 x), Nm. (3 x)
- vrednic:** (1551/3 ES): *adj.*: „1. tüchtig, 2. würdig“: „1. capable, 2. digne“
 (1 X):
vrêdnic: *m. sg. bom./ac.* 25,02;
 Fac. (1 x), Ieș. (1 x)
- vreme:** (XVI sec. PS. SCH.): *s.f.*: „Zeit“: „temps“
 (5 X):
vrême: *sg. nom./ac.* 10,01; 10,08; 11,14;
vremi: *pl. nom./ac.* 16,16;
vrêmea: *sg. nom./ac.* (23 x);
 Fac. (23 x), Ieș. (14 x), Lv. (3 x), Nm. (7 x)
- vultur:** (1545 DERS): *s.m.*: „Adler“: „aigle“
 (4 X):
vultur: *sg. nom./ac.* 28,49;
vulturul: *sg. nom./ac.* 14,12; 14,12; 32,11;
 Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- zăbovi:** (1581/2 PO): *IV.*: „sich aufhalten, verweilen, verzögern“: „demeurer, tarder“
 (2 X):
veți zăbovi: *ind. viit. I. 2. pl.* 4,25;
va zăbăvi: *ind. viit. I. 3. sg.* 7,10;
 Fac. (3 x), Ieș. (1 x), Lv. (1 x)

- zăcea:** (1551/3 ES): v. II/III: „liegen“: „gésir“
(1 X):
- zăceați:** *ind. impf. 2. pl.* 4,04;
Fac. (2 x), Ieș. (1 x)
- zălog:** (1550 DERS): s.n.: „Pfand“: „gage“
(4 X):
zălogul: *sg. nom./ac.* 24,10; 24,11; 24,12;
zăloage: *pl. nom./ac.* 21,20;
Ieș. (1 x), Lv. (1 x)
- zălogi:** (1598 BGL): v. IV: „verpfänden“: „mettre en gage“
(4 X):
zălojești: *subj. pr. 3. sg.* 24,06; 25,10; 24,17;
zălojaște: *ind. pr. 3. sg.* 24,06;
- zăvor:** (XVI sec. PS. SCH.): s.n.: „Riegel“: „verrou“
(1 X):
zăvoară: *pl. nom./ac.* 3,05;
Nm. (2 x)
- zbură:** (XVI sec. PS. SCH.): v. I: „fliegen“: „voler“
(1 X):
zboară: *ind. pr. 3. sg.* 4,17;
Fac. (2 x), Lv. (1 x)
- zburător:** (1581/2 PO): *adj./s.:* „fliegend, Vogel“: „qui vole, oiseau“
(2 X):
zburătoară: *adj. f. sg. nom./ac.* 4,17;
zburătoarea: *s. f. sg. nom./ac.* 14,20;
Lv. (4 x)
- zdrobi:** (XVI sec. PS. H.): v. IV: „zerbrechen“: „briser“
(2 X):
am zdrobit: *ind. pf. c. 1. sg.* 9,17;
va zdrobi: *ind. viit. i. 3. sg.* 28,24;
Ieș. (6 x), (2 x), Nm. (2 x)
- zece:** (XVI sec. CV): *num.:* „zehn“: „dix“
(9 X):
zêce: *card.* 1,15; 10,04; 14,28; 26,12; 26,12,
zeci: *card. pl. nom./ac.* 32,30; 33,02;
sêcea: *ord. f. (< a)* 14,22;
zêce: *ord. f. (< a)* 23,03;
Fac. (5 x), Ieș. (11 x), Lv. (13 x), Nm. (52 x)
- zeciui:** (1561 CORESI): v. IV: „(ver) zehnen“:
„prendre la dîme“
(2 X):
zâciuiști: *subj. pr. 2. sg.* 14,22;
zeciui: *inf. (< a)* 26,12;
Fac. (1 x)
- zeciuală:** /1630 DRHB): *s.f.:* „Zehnt“: „dîme“
(2 X):
zeciuală: *sg. nom./ac.* 12,17;
zeciuale: *pl. nom./ac.* 12,11;
Fac. (1 x), Ieș. (1 x), Lv. (2 x)
- zgripțor:** (1620 ALEXANDRIA): *s.m.:* „Königsadler“:
„aigle impérial“
(1 X):
gripsorul: *sg. nom./ac.* 14,12;
Lv. (1 x)
- zi:** (XVI sec. CV): *s.f.:* „Tag“: „jour“
(108 X):
zi: *sg. nom./ac.* 21,16; 24,15; 27,02;
ziua: *sg. nom./ac.* 1,33; 2,21; 2,22; 4,04; 9,07; 9,10;
16,03; 16,04; 18,16; 21,23;
zilelor: *pl. gen./dat.* 30,20;
zile: *pl. nom./ac.* (25 x)
zilele: *pl. nom./ac.* (36 x);
zioa: *sg. nom./ac.* (33 x);
Fac. (135 x), Ieș. (106 x), Lv. (107 x), Nm. (122 x)
- zice:** (XVI sec. CV): v. III: „sagen“: „dire“
(35 X):
vor zice: *ind. viit. I. 3. pl.* 20,08; 21,06; 21,20; 27,14;
27,16; 27,17; 27,20; 27,21; 27,23; 27,24; 29,25;
zici: *subj. pr. 2. sg.* 8,17; 9,04;
zică: *subj. pr. 3. pl.* 9,28; 32,27;
zi: *imperat. sg.* 1,42; 5,30;
zicîndu: *ger.* 1,05; 1,06; 1,09; 1,16; 1,28; 1,37; 3,21;
3,23; 5,05; 6,20; 13,12; 19,07; 19,16; 27,11; 29,19;
ziceați: *ind. impf. 2. pl.* 5,23;
zicea: *ind. impf. 3. pl.* 1,25;
zi: *ind. pf. s. 3. sg.* 1,09;
am zis: *ind. pf. c. I. sg.* 1,20; 1,29; 9,26; 28,68;
zis-am: *ind. pf. c. I. sg.* 1,20; 1,29; 9,26; 28,68;
zis-am: *ind. pf. c. I. sg.* 32,26;
au zis: *ind. pf. c. 3. sg.* 1,21; 9,03; 9,25; 9,28; 10,09;
18,02; 19,08; 26,18; 27,03; 29,13; 33,02; 33,12;
33,13; 33,18; 33,22;
s-au zis: *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 4,21;
ați zis: *ind. pf. c. 2. pl.* 1,14; 1,22; 1,26; 1,39; 1,41;
zice: *ind. pr. 3. sg.* 33,09;
vei zice: *ind. viit. I. 2. sg.* 7,17; 12,20; 17,14; 18,21;
26,05; 28,67; 28,67;

- va zice: *ind. viit. I. 3. sg.* 5,27; 15,16; 20,02; 22,14;
 22,16; 25,08; 27,15; 27,25;
 zicînd: *ger.* (28 x)
 zise: *ind. pf. s. 3. sg.* (30 x);
 Fac. (621 x), Ieș. (86 x), Lv. (87 x), Nm. (160 x)
- zid: (XVI sec. PS. V.): s.n.: „Mauer“: „mur“
 (3 X)
 zidiuri: *pl. nom./ac.* 9,01;
 zidiurile: *pl. nom./ac.* 28,52;
 ziduri: *pl. nom./ac.* 3,05;
 Lv. (2 x)
- zidi: (XVI sec. CV): v. IV: „1. bauen, erbauen, 2.
 schaffen“: „1. construire, bâtir, 2. créer“
 (11 X):
 zidind: *ger.* 8,12;
 ai zidit: *ind. pf. c. 2. sg.* 6,12;
 au zidit: *ind. pf. c. 3. sg.* 4,32; 20,05; 32,06;
 vei zidi: *ind. viit. I. 2. sg.* 22,08; 27,05; 27,06; 28,30;
 va zidi: *ind. viit. I. 3. sg.* 25,09;
- să va zidi: *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,16;
 Fac. (17 x), Ieș. (6 x), Nm. (6 x)
- zidit: (1652 ÎNDR.): adj.: „gebaut, errichtet,
 erschaffen“: „bâti, construit, créé“
 (1 X):
 zidite: *f. pl. nom./ac.* 1,28;
 Fac. (1 x), Lv. (1 x), Nm. (3 x)
- zimbru: (1645 HERODOT): s.m.: „Aucrochs“: „bison“
 (1 X):
- zîmbrul: *sg. nom./ac.* 14,05;
- zmulge → smulge
- zmult → smuls
- znop → snop
- zvori → dvori

FOTOCOPII
Ms. 45

21. *... ..*
 22. *... ..*
 23. *... ..*
 24. *... ..*
 25. *... ..*
 26. *... ..*
 27. *... ..*
 28. *... ..*
 29. *... ..*

КАП Д

1. *... ..*
 2. *... ..*
 3. *... ..*

4. *... ..*
 5. *... ..*
 6. *... ..*
 7. *... ..*
 8. *... ..*
 9. *... ..*
 10. *... ..*
 11. *... ..*
 12. *... ..*
 13. *... ..*
 14. *... ..*
 15. *... ..*
 16. *... ..*

25 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 26 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 27 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...

ΚΑΠΙΤΛΟΝ Β

1 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 2 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 3 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 4 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 5 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 6 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 7 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 8 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 9 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 10 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 11 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 12 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 13 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...

14 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 15 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 16 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 17 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 18 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 19 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 20 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...

ΚΑΠΙΤΛΟΝ Γ

1 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 2 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 3 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 4 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 5 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...
 6 **Κ**ΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΝΤΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ...

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including some numbers and small text.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including some numbers and small text.

183

11
12
13

14
15

16
17

18
19

20
21

22
23

8 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 9 **С**ъ вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 10 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 11 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 12 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 13 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 14 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 15 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 16 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 17 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 18 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 19 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ

20 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 21 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 22 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 23 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 24 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 25 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 26 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 27 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 28 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 29 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ

КАНИ

2 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ
 3 **Ш**и вѣнчанъ а вѣнчанъ и вѣнчанъ

4 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹

 20 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 21 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 22 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 23 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 24 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 25 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 26 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 27 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 28 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 29 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 30 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

20 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 21 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 22 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

ΚΑΤΑ ΑΙ

23 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 24 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 25 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 26 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 27 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 28 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 29 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

 30 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰

Ἰουλιανός

11 **Π**ροφητεία... **Μ**ετα...
 12 **Μ**ετα...
 13 **Π**ροφητεία...
 14 **Α**πο...
 15 **Π**ροφητεία...
 16 **Π**ροφητεία...
 17 **Π**ροφητεία...
 18 **Π**ροφητεία...
 19 **Π**ροφητεία...
 20 **Π**ροφητεία...
 21 **Π**ροφητεία...

22 **Π**ροφητεία...
 23 **Π**ροφητεία...
 24 **Π**ροφητεία...
 25 **Π**ροφητεία...
 26 **Π**ροφητεία...
 27 **Π**ροφητεία...
 28 **Π**ροφητεία...
 29 **Π**ροφητεία...
 30 **Π**ροφητεία...
 31 **Π**ροφητεία...
 32 **Π**ροφητεία...
ΚΑΠ. VI
Προφητεία...

рѣ

7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

ροτ

9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

26
27
28
29
30
 ΚΑΙ ΚΑΙ
 2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13

ΕΙΣ ΤΗΝ

ρσθ

14 ...
 15 ...
 16 ...
 17 ...
 18 ...
 19 ...
 20 ...
 21 ...
 22 ...
 23 ...
 24 ...
 25 ...
 26 ...

KIII KA

1 ...
 2 ...
 3 ...

4 ...
 5 ...
 6 ...
 7 ...
 8 ...
 9 ...
 10 ...
 11 ...
 12 ...
 13 ...
 14 ...
 15 ...
 16 ...
 17 ...
 18 ...
 19 ...

αυτῶν ...

...

...

...

20 ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

ΚΑΙ ΚΑ

1 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

1 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

ΚΑΙ ΚΑ

1 ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

9 ...
 10 ...
 11 ...
 12 ...
 13 ...
 14 ...
 15 ...
 16 ...
 17 ...
 18 ...
 19 ...
 20 ...

2 ...
 3 ...
 4 ...
 5 ...
 6 ...
 7 ...
 8 ...
 9 ...
 10 ...
 11 ...
 12 ...
 13 ...
 14 ...
 15 ...
 16 ...
 17 ...
 18 ...
 19 ...
 20 ...

may 6

pry

ay

ПРИМЪ

29 **Π**ατριάρχης...
 30 **Π**ατριάρχης...
 31 **Π**ατριάρχης...
 32 **Π**ατριάρχης...
 33 **Π**ατριάρχης...
 34 **Π**ατριάρχης...
 35 **Π**ατριάρχης...
 36 **Π**ατριάρχης...
 37 **Π**ατριάρχης...
 38 **Π**ατριάρχης...
 39 **Π**ατριάρχης...
 40 **Π**ατριάρχης...
 41 **Π**ατριάρχης...
 42 **Π**ατριάρχης...
 43 **Π**ατριάρχης...
 44 **Π**ατριάρχης...
 45 **Π**ατριάρχης...
 46 **Π**ατριάρχης...
 47 **Π**ατριάρχης...
 48 **Π**ατριάρχης...

49 **Π**ατριάρχης...
 50 **Π**ατριάρχης...
 51 **Π**ατριάρχης...
 52 **Π**ατριάρχης...
 53 **Π**ατριάρχης...
 54 **Π**ατριάρχης...
 55 **Π**ατριάρχης...
 56 **Π**ατριάρχης...
 57 **Π**ατριάρχης...
 58 **Π**ατριάρχης...
 59 **Π**ατριάρχης...
 60 **Π**ατριάρχης...
 61 **Π**ατριάρχης...
 62 **Π**ατριάρχης...

Πατριάρχης

Πατριάρχης

Πατριάρχης

Πατριάρχης

Πατριάρχης

Πατριάρχης

Πατριάρχης

Πατριάρχης

3. *3* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 4. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 5. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 6. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 7. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 8. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 9. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 10. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 11. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 12. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 13. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 14. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 15. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*

16. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 17. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 18. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 19. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 20. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 21. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 22. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 23. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 24. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 25. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*
 26. *1* *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26*

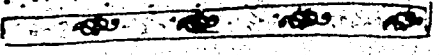

PH

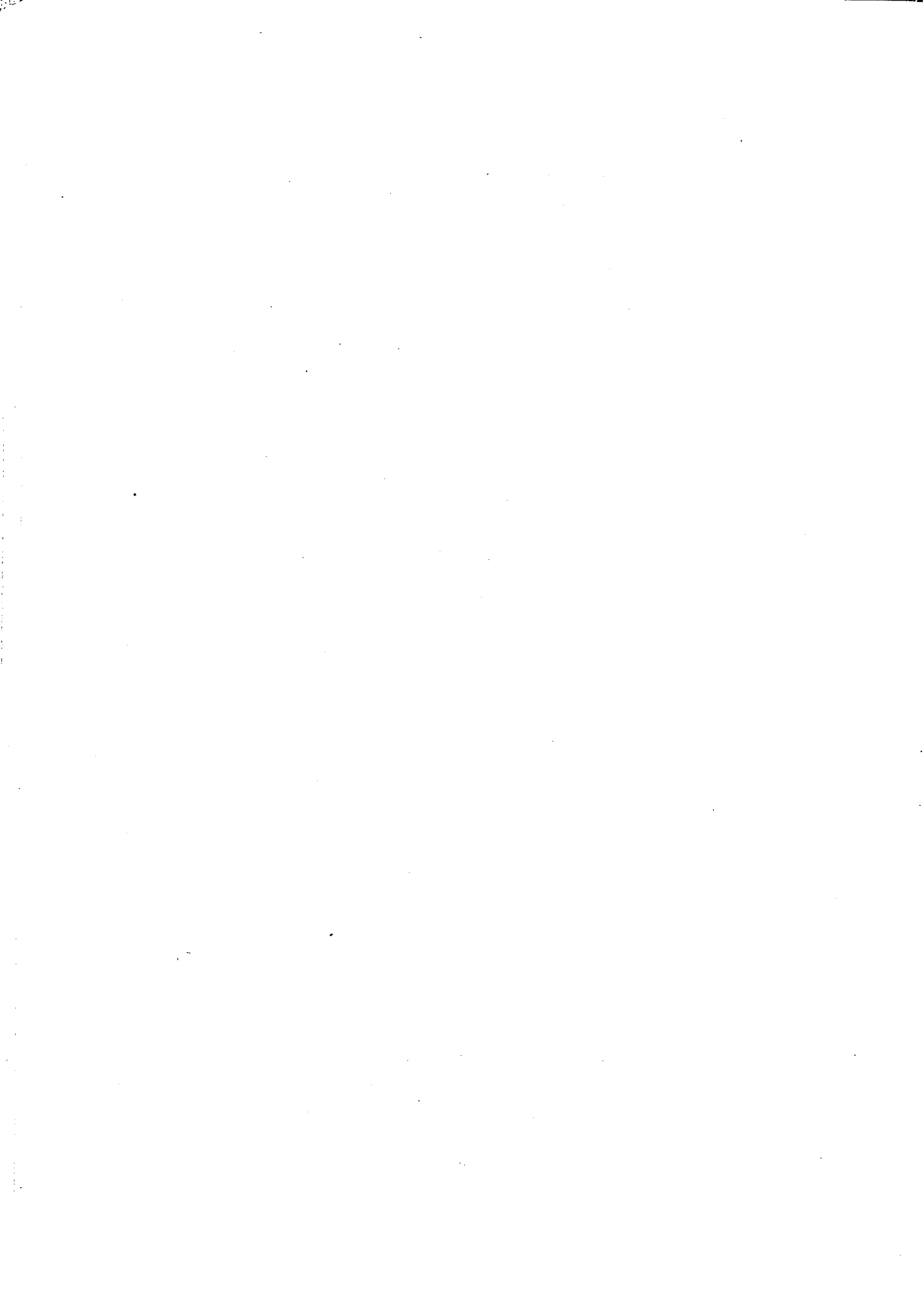
14 **Παύ** Μυρταίω...
 15 **Παύ** Μυρταίω...
 16 **Παύ** Μυρταίω...
 17 **Παύ** Μυρταίω...
 18 **Παύ** Μυρταίω...
 19 **Παύ** Μυρταίω...
 20 **Παύ** Μυρταίω...
 21 **Παύ** Μυρταίω...
 22 **Παύ** Μυρταίω...
 23 **Παύ** Μυρταίω...
 24 **Παύ** Μυρταίω...
 25 **Παύ** Μυρταίω...
 26 **Παύ** Μυρταίω...
 27 **Παύ** Μυρταίω...
 28 **Παύ** Μυρταίω...
 29 **Παύ** Μυρταίω...

κατα... 2
 παύ... 3
 παύ... 4
 παύ... 5
 παύ... 6
 παύ... 7
 παύ... 8
 παύ... 9

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

FOTOCOPII

Ms. 4389

ΚΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ.

ΚΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ

ΣΟΒΡΕΛΙΦΕ ΒΛΑΒΕ ΧΑΛΔΑΙΩΝ ΒΑΡΥΜΟΣ

ΚΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ

1 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 2 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 3 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 4 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 5 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 6 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 7 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 8 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 9 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 10 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 11 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 12 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 13 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 14 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 15 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 16 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 17 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 18 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 19 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 20 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 21 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 22 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ

13 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 14 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 15 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 16 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 17 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 18 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 19 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 20 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 21 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ
 22 **Κ**ΑΤΑ ΕΛΙΣΣΕΩΝΟΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ

Marginal notes in smaller script, including references like 'κατ'ελισσεωνος' and 'προφητευς'.

Marginal notes on the right side, including references like 'κατ'ελισσεωνος' and 'προφητευς'.

35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

pos.

K. A. T. L. E. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...

6 E 3 1/2

10 1/2

10 1/2

10 1/2

10 1/2

15 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 15
 ἐὰν μὴ ἀποδοῦναι ἡμῶν. 15
 16 **Δ**ιὰ τὸ ἐπισημασθῆναι τὸν ἀποδοῦναι
 17 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 17
 18 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 18
 19 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 19
 20 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 20
 21 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 21
 22 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 22
 23 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 23
 24 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 24
 25 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 25
 26 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 26
 27 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 27

τὰ α: 1
 τὰ α: 1
 τὰ α: 1

1 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 1
 2 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 2
 3 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 3
 4 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 4
 5 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 5
 6 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 6
 7 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 7
 8 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 8
 9 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 9
 10 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 10
 11 **Μ**η δὲ ἀποδοῦναι ἀποδοῦναι ἡμῶν. 11

τὰ α: 1

τὰ α: 1

τὰ α: 1

τὰ α: 1

τὰ α: 1

τὰ α: 1

τὰ α: 1

6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300

20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

19 2 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 20 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 21 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 22 6 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 23 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 24 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 25 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 26 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 27 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 28 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 29 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 30 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω

2 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 3 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 4 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 5 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 6 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 7 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 8 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 9 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 10 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 11 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 12 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 13 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 14 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 15 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 16 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 17 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω
 18 ^α ^β ^γ ^δ ^ε ^ς ^ζ ^η ^θ ^ι ^κ ^λ ^μ ^ν ^ξ ^ο ^π ^ρ ^σ ^τ ^υ ^φ ^χ ^ψ ^ω

10

11

12

13

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15

11
 12
 13
 14
 15

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

ΚΑΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. Ω. Α. Β. Γ. Δ. Ε. ΣΤ. Ζ. Η. Θ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ξ. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Φ. Χ. Ψ. Ω. Ω. Α. Β. Γ. Δ. Ε. ΣΤ. Ζ. Η. Θ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ξ. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Φ. Χ. Ψ. Ω. Ω.

πορτανασ εντε πορτινι ενι υγιεζοζα.
βασιδωστας ενι τοστανι ανι ταλμα
ιδελεω ενι λεδζ φερα + ενι ενι ενι φη 16
ρεζυμτα σκελεζοζοζα ενι ενι ενι 17
ζυμλιζα ενι ενι ενι ενι ενι ενι 18
λεζυμτα ροαζυμλιζα ενι ενι ενι 19
αενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 20
σουλζω ενι ενι ενι ενι ενι ενι 21
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 22
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 23
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 24
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 25
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 26
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 27
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 28
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 29
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 30
ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι 31

παρτανασ

αενι ενι
β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. Ω. Α. Β. Γ. Δ. Ε. ΣΤ. Ζ. Η. Θ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ξ. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Φ. Χ. Ψ. Ω. Ω.

δ. ε. ζ. η. θ. ι. κ. λ. μ. ν. ξ. ο. π. ρ. σ. τ. υ. φ. χ. ψ. ω. Ω. Α. Β. Γ. Δ. Ε. ΣΤ. Ζ. Η. Θ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ξ. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Φ. Χ. Ψ. Ω. Ω. Α. Β. Γ. Δ. Ε. ΣΤ. Ζ. Η. Θ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ξ. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Φ. Χ. Ψ. Ω. Ω.
32 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
33 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
34 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
35 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
36 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
37 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
38 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
39 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
40 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
41 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
42 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
43 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
44 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
45 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι
46 ενι ενι ενι ενι ενι ενι ενι

παρτανασ
Αενι ενι

ΚΑΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΚΑΤ. Ε. ΑΝ. ΑΛΕΥΑΝ.

178
179

178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

178
179

178
179

178
179

15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

178
179

20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20

ϥτ. i. 60

ϥτ.

ϥτ.

ϥτ. i. 29

ϥτ.

ϥτ.

ΚΑΤΕ Ε ΛΙΣ ΜΕΥΣΗ

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13

14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21

22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21

21
 13
 5

24

22

6
 22

65
 22
 23
 24
 25

22
 23

ΠΗ.

ΑΓΙΟΣ ΠΑΤΗΡ

ῥοῦν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν 29
καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν
ῥοῦν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν
καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν

ῥοῦν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν

1
2
3
4
5
6
7

ῥοῦν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν

30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

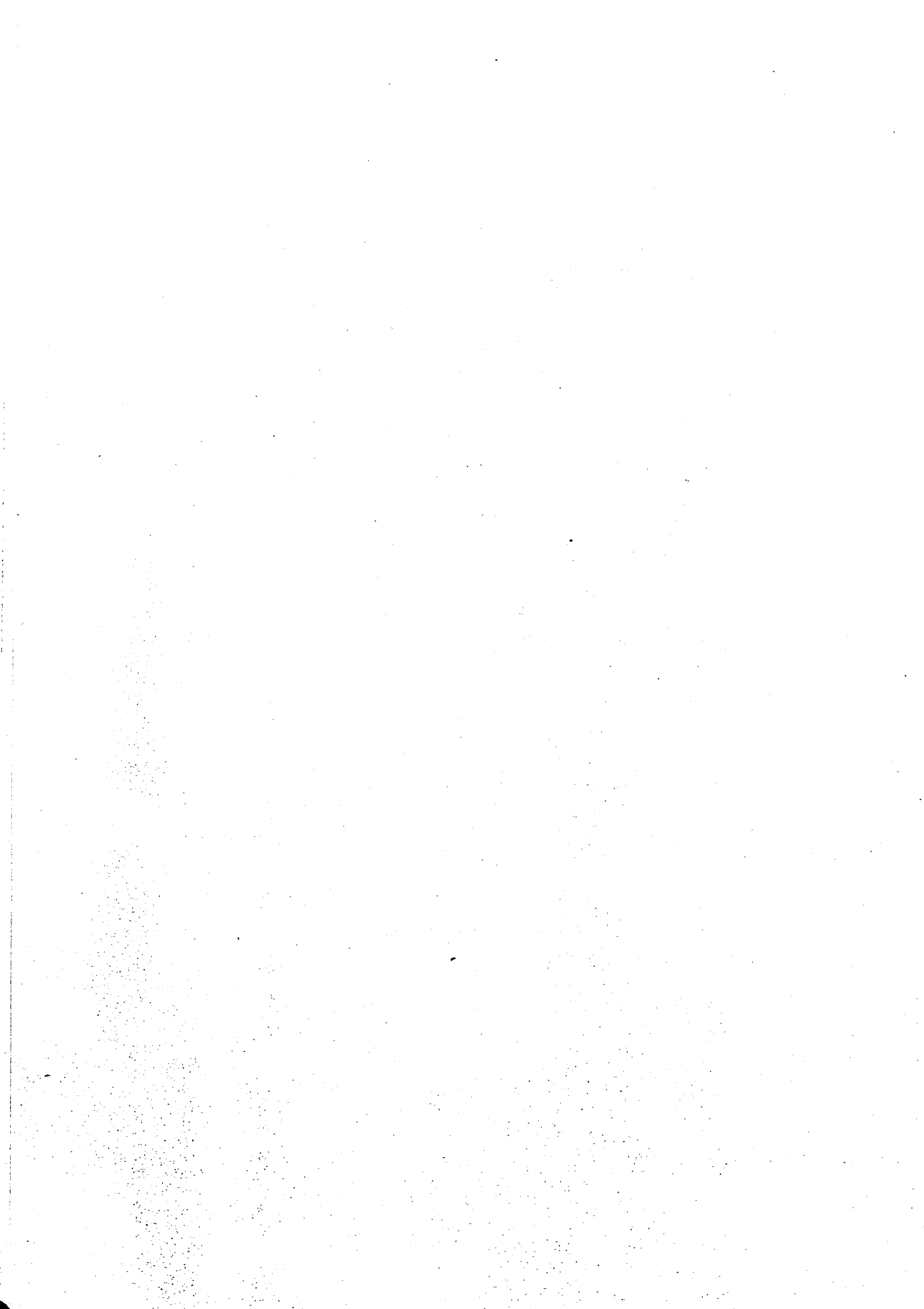
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΑΤΗΡΑ

1
2
3
4
5
6
7

ῥοῦν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν

8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

ῥοῦν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ, τὴν καὶ ἰδίαν

CUPRINS

Vasile Arvinte: <i>Studiu lingvistic asupra cărții a cincea (Deuteronomul) din Biblia de la București (1688) în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389</i>	1
Ordinea cărților biblice – abrevieri.....	89
Bibliografie.....	91
Abrevieri.....	97
Notă asupra ediției.....	98
Texte.....	101
Coloana I: Facsimile după clișee de la Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române	
Coloana II: Text transcris de Ioan Caproșu	
Coloana III: Text transcris de Eugenia Dima	
Coloana IV: Text transcris de Ioan Caproșu și Eugenia Dima	
Coloanele II–IV: Text stabilit de Vasile Arvinte și Ioan Caproșu	
Coloana V: Versiune modernă de Paul Miron, cu colaborarea lui Alexandru Andriescu pentru circulația motivelor biblice în literatura română	
Note (Ioan Caproșu).....	216
Comentarii (Paul Miron).....	219
Indice (Paul Miron și Elsa Lüder, cu colaborarea lui Petru Zugun).....	246
Fotocopii.....	333
Cuprins.....	409

COLABORATORII COLECȚIEI:

**ALEXANDRU ANDRIESCU, VASILE ARVINTE, IOAN CAPROȘU,
DAN CONSTANTINESCU, EUGENIA DIMA, CORNELIU DIMITRIU,
IOAN FLOREA, CONSTANTIN FRÂNCU, ELSA LÜDER, PAUL MIRON,
DRAGOȘ MOLDOVANU, EUGEN MUNTEANU, MIRCEA ROȘIAN,
MARIETTA UJICĂ, PETRU ZUGUN.**

Acest volum a fost tipărit cu sprijinul financiar al
Consiliului Național al Cercetării Științifice Universitare
din Ministerul Educației Naționale
și al Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

LA TIPĂRIREA ACESTUI VOLUM AU COLABORAT:

Culegere și tehnoredactare computerizată:

Constantin MIHĂESCU, Rorica COZIANU, Iulian HOLIC, Cătălin ZNACOM

Foto-retuș-montaj:

Emilia IONESCU, Mihaela AGAVRILOAE, Iulia CRISTEA, Viorel TICU, Mircea LUCA,
Vasile HAGHIAC, Constantin MATEI

Copiat offset:

Alexandru GĂINĂ, Mihai LUNGU

Tipar offset:

Gavril GAVRIL

Legătorie:

Aurica MIHĂESCU

Tipărit sub comanda 36
S.C. „DOSOFTEI“ S.A. Iași
Str. Sf. Lazăr nr. 49

